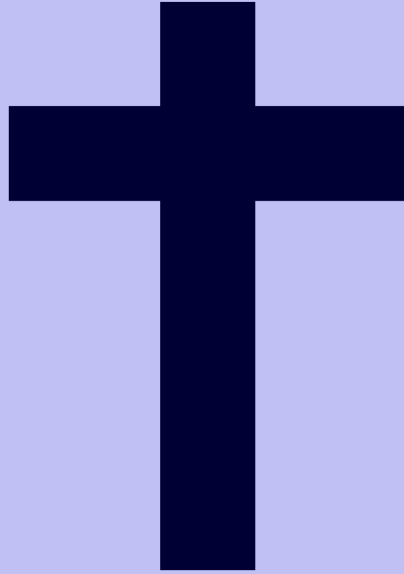

Nəkukuə Ikinan

The New Testament in the Nafe (Kwamera) language of
Southeast Tanna, TAFEA Province, Vanuatu

Nəkukuə Ikinan
The New Testament in the Nafe (Kwamera) language of Southeast Tanna, TAFEA
Province, Vanuatu
Niutestamen long lanwis Nafe blong Vanuatu.
Le Nouveau Testament dans la langue Nafe de Vanuatu.

copyright © 2013 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Nafe (Nafe)

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2019-06-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 30 Nov 2021
26b0f540-c192-5878-be67-18ede9ab1416

Contents

Nəkukuə Ikinan	1
Preface	3
Matiu	5
Mak	70
Luk	108
Jon	175
Wok Me	224
Rom	287
Fas Korin	318
Seken Korin	347
Kalesia	366
Efesas	376
Filipae	387
Kolosi	394
Fas Tesalonaeka	401
Seken Tesalonaeka	407
Fas Timoti	411
Seken Timoti	420
Taetas	426
Filimon	430
Hipru	432
Jemes	454
Fas Pita	462
Seken Pita	471
Fas Jon	476
Seken Jon	484
Nampa Tri Jon	486
Jut	488
Revelesen	491
Read the New Testament	524
Diksonari	536
Nipwrai niniien me ia Niutestamen	543

Nəkukuə Ikinan
The New Testament in the Nafe (Nəfe) language of
Southeast Tanna, TAFEA Province, Vanuatu
Niutestamen long lanwis Nafe blong Vanuatu.
Le Nouveau Testament dans la langue Nafe de
Vanuatu.

Nəkukuə Ikinan
 The New Testament in the Nafe (Nəfe) language of Southeast Tanna, TAFEA
 Province, Vanuatu
 Niutestamen long lanwis Nafe blong Vanuatu.
 Le Nouveau Testament dans la langue Nafe de Vanuatu.
 [tnk]

Translation: © 2013, Wycliffe Bible Translators

Web version: 2016, Wycliffe Bible Translators, Inc.
www.Wycliffe.org

<https://png.bible>

www.ScriptureEarth.org

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons license (Attribution-Noncommercial-No Derivative Works).
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0>

Your are free to share — to copy, distribute and transmit the text under the following conditions:

- **Attribution.** You must attribute the work to *Wycliffe Bible Translators* (but not in any way that suggests that they endorse you or your use of the work).
- **Noncommercial.** You may not use this work for commercial purposes.
- **No Derivative Works.** You may not alter, transform, or build upon this work.
- **In addition,** you have permission to port the text to different file formats, as long as you don't change any of the text or punctuation of the Bible.

Notice — For any reuse or distribution, you must make clear to others the license terms of this work.

Tok Orait

Dispela Buk Baibel i kam wantaim tok orait na lo bilong Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivative Works license. Em i tok olsem **yu ken givim kopi long narepela manmeri.** Yu ken wokim kopi na givim long husat i laikim. Tasol, yu mas tok klia dispela samting i kam long <http://tokplesbaibel.org>. Yu no ken kisim mani na salim dispela. **Yu mas givim nating.** Na tu, **yu no ken senisim Tok.**

Ol piksa i kam wantim ol Baibel na narapela buk i stap long dispela sait i gat tok orait long usim wantaim dispela samting tasol. Sapos yu laik narapela tok orait, yu mas askim husat i papa bilong copyright long dispela ol piksa.

Sapos yu laik stretim samting i no orait long dispela tok orait, stretim tok, salim Buk Baibel, o tainim Tok bilong God long nupela tok ples, yu ken **askim mipela**.

Olgeta tok orait na lo long tok ples English i stap long *<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>*.

Sapos yu gat askim long dispela, **plis askim mipela**.

Preface

This publication is the New Testament in the Nəfe language. The 3000 speakers of Nəfe live in Southeast Tanna, which is located in TAFEA province in southern Vanuatu.

The New Testament in the Nəfe language was translated during the years 2003 to 2013 by the South Tanna Translation and Literacy Project.

Nəgkariien sə rakupwən

In i nəgkariien səvəi translesen rīnostat mo wok irə meste ro sampam

Fwe kupwən aposol me səvəi Iesu Kristo mīne nərmama me nepwīn ipaka tī nīrəha hāmərāi nəkukuə me səvəi Niutestamen. Irəha hāmərāi nəkukuə me nəha ia nəgkariien i Krik. Ro iamīnhi irə tī nəri nə mə nəgkariien səvəi nəkur Kris rəmwhen ia kampani nəgkariien ia kwopun nəha Metel Ist fwe kupwən. Fwe kupwən nərmama me ia Metel Ist nəgkariien me səvənraha hənətui pehe irə səpəmsəpə, mətə ko kraī nəkukuə riti ia nəgkariien i Krik irəha pam həvsini mhəukurən nīpwrān tī nəri nə mə in nə kampani nəgkariien səvənraha. Ipwet mīne ko ikəvsini nəgkariien i Krik ikətə mə ro iamīnhi irə mīne: 'Εν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος. (Jon 1:1)

Kuvərāi raka Niutestamen fwe kupwən ia nəgkariien Krik, kurirə irə nəgkariien amasan səvəi Iesu Kristo ruvirīs mevən mwi meste nari fwe kwopun me nepwīn nərmama hərəirei nəgkariien Krik ikīn. Ro iamīnhi irə nərmama me ia kwopun me nəha hənāməmwur mənāmhəvsini nəgkariien Krik ia Niutestamen ruvehe ia nəgkariien me səvənraha səpəmsəpə.

Ia nuk 2001 nəkur ia Tənə səməme kamhəni nəgkariien i Nəfe hāmter ia kusen riti səvənraha səvəi nuvsiniien nəgkariien ruvehe ia Nəfe. Kani nəghi kusen nəha mə Saot Tana Translesen mo Litresi Projek. Kurirə irə nərmama ia kusen nəha hərhi pen nəresien riti revən tī Vanuatu Baebol Translesen (VBT) fwe ia Vila. Nərmama ia kusen səvəi nuvsiniien nəgkariien ruvehe ia Nəfe rəres VBT mə trətui ro iərmama riti truvehe masitu ia nīrəha tī noien wok. Iərmama sə trasitu iamīnha irə kani wok səvənhi mə in rəmwhen ia advaesa. Ia 2003 VBT rərhi pen advaesa riti revən marə tegīn nərmama fwe ia rukwənu nəha Ienmarei. Nəpīn advaesa nəha ruvəuvehe raka, nənə rukwənu me mīne nimwəfwaki me fwe Irupou meste nari fwe Krinpoen hərhi pen nərmama me səvənraha həuvən kəru kəru mhousəsīmwin irəha me ia Kwamera. Ia nəkureien nəha səvənraha, irəha hərpwi rəgīnraha ia nīrəha me nepwīn mə tuhamowok ipaka tī advaesa, mamhəvsini nəgkariien ia Niutestamen ruvehe ia nəgkariien i Nəfe. Ia nuk 2004 kusen səvəi nuvsiniien nəgkariien ruvehe ia Nəfe roeite mwi nərmama me haməuku pen ia rukwənu me mīne nimwəfwaki me pam. Nərmama me nəha həuvehe mhəsēni noien tukrai nəgkariien Nəfe irə. Ro iamīnhi irə kusen səvəi nuvsiniien nəgkariien ruvehe ia Nəfe rīnamo vi wok səvənhi ia nuk 2004, mārki meste mo sampam ia Niutestamen ia nuk 2013. Ia nuk 2013 kusen səvəi nuvsiniien nəgkariien ruvehe ia Nəfe roeite mwi nərmama ia rukwənu me mīne nimwəfwaki me pam həuvehe kəvsini irapw Niutestamen irəha pam hərəgi fwe Matiu meste Revelesen. Nəpīn həuvəregi pam həsēni mə ramasan pam.

Suatuk sə transleta me hənēsi pen tī nuvsiniien nəgkariien ia Niutestamen ruvehe ia nəgkariien i Nəfe

Nəgkariien i Krik kīmərāi Niutestamen irə fwe kupwən ropə ia nəgkariien i Nəfe nərmama ia Saot Tana kamhəni ipwet mīne. Ko transleta me həuvsini

nægkiariien Krik ruvehe ia nægkiariien i Nəfe resi pen noien səvəi nægkiariien nəkur Kris kamhəni fwe kupwən, mətə saon səvənhi tripkatukwatukw mhə. Ro iamnhi irə, nəpɪn transleta me ho pəri wok irəha advaesa, irəha həmwur mə (1) translesen səvənraha trɪni irapw nɪpwrai nægkiariien səvəi nægkiariien Krik, nənə (2) translesen səvənraha tresi pen atukwatukw nægkiariien i Nəfe mɪne suatuk sə nərmama kamhəni nægkiariien i Nəfe ipwet mɪne. Nəpɪn transleta me ho pəri wok irəha advaesa, irəha həti pen pɪk ia Niutestamen kɪmərai ia nægkiariien Krik kupwən. Mətə həti pen mwi ia translesen me nepwɪn. Translesen me nəha həti pen pɪk ia nirəha irəha i Revised Standard Version (RSV), Good News Bible (GNB), mɪne Bislama (BSL).

Nægkiariien mi nəha kani irau mə futnot mɪne refrens

Tikəvsini Niutestamen i ia nægkiariien i Nəfe, mətəni ia kwopun me nepwɪn leta riti kɪmərai raməmək utə ia nusvenhi nægkiariien riti. Tikətəni mə ro iamnhi irə (a). Leta nəha ramahatən pen mə nægkiariien riti raməmək inhəripw anan ia nɪmwai nəkukuə nəha ikaməvsini. Tikəvsini nægkiariien nəha inhəripw anan ramahatən nɪpwrai nægkiariien riti uə suatuk riti mwi tɪ nuvsiniien nægkiariien nəha ruvehe ia Nəfe. Kani nægkiariien sə ro iamnha irə mə futnot.

Kwopun kɪmərai pen futnot me ikin ia nɪmwai nəkukuə tikətəni mwi inhəripw irə nægkiariien me nepwɪn kamhəni vas me nepwɪn mwi ia Nəkukuə Ikinan. Kani vas me nəha mə refrens. Tikəvsini refrens me nəha trahatən vas me nepwɪn mwi ia Nəkukuə Ikinan kamhəgkiari ia nari riti rəmwhen ia vas nəha kɪno mak irə raməgkiari mwi irə.

Nənɪmwi nari me

Tikəvsini pam Niutestamen i ia nægkiariien i Nəfe, marə mətəni mwi nɪpəri nəkukuə riti mwi nəha ikin nənɪmwi nari me həpɪk irə. Nənɪmwi nari me nəha trasitu ia niram mə tikukurən amasan mwi narimnari me nepwɪn Nəkukuə Ikinan raməgkiari irə mətə nepwɪn riwən ia Vanuatu. Tikətəni pen ia nənɪmwi nari me nəha mətəni narimnari me rəmwhen ia nei me, uə nərimɪru me, uə narimnari me nepwɪn səvəi narəien i nəkur Isrel mɪne nəkur Rom hənərə irə fwe kupwən mətə riwən ia Vanuatu.

Map me

Tikəvsini Niutestamen i ia nægkiariien i Nəfe, mətəni map me nepwɪn. Ia map me nəha tikətəni kwopun me nepwɪn Iesu ramavən ikin fwe kupwən. Map me nepwɪn mwi kamhəhatən navənien me səvəi Pol nəpɪn in ramavən irə mamevən ia kwopun me maməvisau irapw nægkiariien amasan səvəi Iesu Kristo.

Nəkukuə sə rani irapw nɪpwrai nægkiariien me (Diksonari)

Trɪni mɪnuə ikətəni nægkiariien riti ia Niutestamen sə ikreirei nɪpwran ramasan mə tikəmwur mətəni mə kɪmərai pen nægkiariien nəha ia diksonari uə rekəm. Diksonari nəha in nɪpəri nəkukuə sampam, mamɪni irapw nɪpwrai nægkiariien me nepwɪn.

Nɪpwrai nɪniien me

Trɪni mɪnuə ikəkei mətə tikəhatən nərmama ia nari riti sə Nəkukuə Ikinan raməgkiari irə, ramasan mə tikətəni nɪpəri nəkukuə sə rani nɪpwrai nɪniien me.

a :: Hemia nao wan futnot.

Matiu

Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Nəkukuə i Matiu rimərai raməgkiari ia nægkiariien amasan səvəi Kumwesən mamini mə iəmə i kani mə Mesaea sə profet kupwən me həməni mə truvehe ruvəuvehe raka. Mesaea nəha in nəha Iesu sə ruvehe mə truehimiru nəkur Isrel mine nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel. Matiu in riti ia twelef nərmama me səvəi Iesu in rimərai nəkukuə i. Matiu rimərai raka nəkukuə i kurirə nəkur Rom housi testesi nimwə səvəi Kumwesən fwe Jerusalem ia nuk 70. Mak mine Luk irau mwi krimərai nəkukuə sə raməgkiari ia nimiruien səvəi Iesu. Mətə nəkukuə səvəi Matiu raməgkiari ia narimnari me nepwīn səməme hopə ia nəkukuə səvənrau. Matiu raməgkiari pīk ia Iesu mə in Mesaea sə nəkukuə səvəi Oltestamen rinaməgkiari irə. Nægkiariien sə Matiu raməgkiari pīk irə in i: “Nītətə sə Kumwesən ramərimənu irə” uə “Nītətə ia neiai.” Ikəvsini nægkiariien nəha fwe ia Oltestamen. Ro iamīnhi irə mine nərmama həpīk rerīnraha rīrhi mə Matiu rimərai nəkukuə i ramevən tī nəkur Isrel. Matiu rimərai ia nəkukuə səvənhi mə Iesu Kristo in iahatən asori. Iesu rahatən kitaha ia loa səvəi Kumwesən mine nītətə sə Kumwesən ramərimənu irə.

Kaha kupwən me səvəi Iesu Kristo

¹ *Kwopi nægkiariien i rani nəghi kaha kupwən me səvəi Iesu Kristo. In kwənəkwwus səvəi Kig Tevit mine kwənəkwwus səvəi Epraham.

² Epraham in tata səvəi Aesak,
Aesak in tata səvəi Jekop,

Jekop in tata səvəi Juta mine piəvni me,^a

³ *Juta in tata səvəi Peres mine Sara. Mama səvənrau nə Tamar.

Peres in tata səvəi Hesron,

Hesron in tata səvəi Ram,

⁴ Ram^b in tata səvəi Aminatap,

Aminatap in tata səvəi Nason,

Nason in tata səvəi Salmon,

⁵ *Salmon in tata səvəi Poas. Mama səvəi Poas nə Rehap.

Poas in tata səvəi Opet. Mama səvəi Opet nə Rut.^c

Opet in tata səvəi Jese,

⁶ *Jese in tata səvəi Kig Tevit.

Kig Tevit in tata səvəi Solomon. Mama səvəi Solomon nə Patsepa pran səvəi Uria kupwən.

⁷ Solomon in tata səvəi Rehopoam,

Rehopoam in tata səvəi Apia,

Apia in tata səvəi Asa.^d

⁸ Asa in tata səvəi Jehosafat,

Jhosafat in tata səvəi Joram,

Joram in tata səvəi Usia,

⁹ Usia in tata səvəi Jotam,

Jotam in tata səvəi Ahas,

* **1:1:** Jen 22:18, 1Kron 17:11, Luk 3:23-38 **a 1:2:** Juta mine piəvni me irəha pam twelef. Irəha nəha kaha kupwən me səvəi nəkur Isrel. * **1:3:** Jen 38:29-30, Rut 4:18-22 **b 1:4:** Nəghin riti mwi Aram (1Kron 2:9) * **1:5:** Rut 4:13-17 **c 1:5:** Əvsini nəkukuə nəha Rut ia Oltestamen * **1:6:** 2Saml 12:24 **d 1:7:** Nəghin riti mwi mə Asaf

Ahas in tata səvəi Hesehia,

¹⁰ Hesehia in tata səvəi Manase,

Manase in tata səvəi Amon,

Amon in tata səvəi Josaea,

¹¹ *Josaea in tata səvəi Jekonaea mine piəvni me. Ia nəp̄in nəha kinərhi irapw nəkur Isrel həier mhəuvən ia tənə Papilon.

¹² *Ia nəp̄in nəha nəkur Isrel həməier irə mhəuvən ia tənə Papilon, Jekonaea in tata səvəi Sealtiel,

Sealtiel in tata səvəi Serupapel,

¹³ Serupapel in tata səvəi Apiut,

Apiut in tata səvəi Eliakim,

Eliakim in tata səvəi Asop,

¹⁴ Asop in tata səvəi Jatok,

Jatok in tata səvəi Akim,

Akim in tata səvəi Eliut,

¹⁵ Eliut in tata səvəi Eleasar,

Eleasar in tata səvəi Matan,

Matan in tata səvəi Jekop,

¹⁶ Jekop in tata səvəi Josef.

Josef nə in iərman səvəi Meri. Meri nə in pran nə mama səvəi Iesu. Iesu nə kani nəghin nə Kristo.

¹⁷ Ro iam̄inhi irə fwe Epraham meste pehe Kig Tevit tata me irəha pam fotin. Fwe Kig Tevit meste pehe kinərhi irapw nəkur Isrel həier mhəuvən ia tənə Papilon tata me irəha pam fotin. Fwe ia nəp̄in nəha nəkur Isrel həməier irə mhəuvən ia tənə Papilon meste pehe Kristo rətui tata me irəha pam fotin.

Iesu Kristo rətui

¹⁸ *In i nəgkiariien sə rani Iesu Kristo mə rinəfo mətui. Mama səvənhi nəghin nə Meri. Fwe kupwən kəsisəg in mə tresi pen iərman riti nəghin nə Josef. Nəp̄in irau krouəpwəh narə pəriien ihi, Meri rətoni mə rino tipw̄in ia nəgse Nənimw̄in Ikinan. ¹⁹ Josef in iərmama riti sə noien səvənhi ratukwatukw, rəpwəh nokeikeiien mə Meri trauris ia nəmri nərmama. Ro pen nətərigien səvənhi mə trəpwəh afafa a in.

²⁰ Mətə nəp̄in Josef ramətəriɡ mə tro iam̄inhi, agelo riti səvəi Iərimənu rier pen tukwe ia nəməkrəhaien, m̄ini mə, “Josef, kwənəkwus səvəi Kig Tevit. Tikuvehi Meri mə pran səim, məpwəh nehekəriien. Iəkunouihi nəha ia tipw̄in ruvehe ia nəgse Nənimw̄in Ikinan. ²¹ *Meri trərəhi tini iərman, tikaməkeikei m̄iseɡi pen nəghin nə mə Iesu,^e ti nəri nə mə in truvehim̄iru nərmama me səvənhi, muvehi raka nərəhaien me səvənraha.”

²² Narimnari me pam i həier pehe iam̄inhi mə nəgkiariien i truvehe mukua sə Iərimənu riməni irapw ia tərhui profet riti səvənhi fwe kupwən. ²³ *In riməni mə, “Həregi ro. Prən i rireirei ihi iərman tro tipw̄in, mərəhi tini iərman. Nənə irəha tuhəsegi pen nəghin nə mə Emanuel.” (Nipwrai nəhag nəha in i mə Kumwesən ramarə tukutaha.)

²⁴ Nəp̄in Josef rətui ia napriien səvənhi, ro nəfe agelo nəha səvəi Iərimənu riməni pen tukwe in, muvehi Meri mə pran səvənhi, ²⁵ *mətə ripkapri pəri mhə irau min meste rərəhi tini iərman. Nənə Josef r̄iseɡi pen nəghin nə mə Iesu.

* **1:11:** 2King 24:14-15, 2Kron 36:10, Jer 27:20 * **1:12:** Esra 3:2 * **1:18:** Luk 1:27,35 * **1:21:** Luk 1:31, 2:21 ^e **1:21:** Nipwrai nəhag nəha mə “Iərimənu rauvehim̄iru nərmama.” * **1:23:** Aes 7:14 * **1:25:** Luk 2:7, 21

2

Nāmā hāukurən amasan noien sāvai kāmāhau me

¹ Nāpīn Iesu rīnətui raka ia rukwənu Petlehem ia tənə Jutia, ia nāpīn nāha Kig Herot ramərimənu, nərmama me nepwīn səməme hāukurən amasan noien sāvai kāmāhau me hāuku pen fwe meri rautə ikin, mhəuvehe ia Jerusalem, ² mamhəres mə, “Iəkunouihi nāha rīpkətui a i, in kig sāvai nəkur Isrel, in pəku? Kimaha iahənətoni kāmāhau sāvənhi fwe ia kwopun meri rautə ikin, nənə iahaməuvehe mə taheiwaiu ia nənimen, mhəuvei pen nīsiāiien səkīmaha min.”

³ Nāpīn Kig Herot rīregi nəgkiariien nāha, in mīne nəkur Jerusalem me pam həkərinari mhehekīr. ⁴ Nənə Kig Herot rəkwein pris asori me mīne nahatən me səməme kamhahatən nəkur Isrel ia Loa sāvai Moses, nənə məres pen irəha i mə, “Iəmə nə kani mə Kristo trətui pəku?”

⁵ Miregi irəha hənī pen tukwe in mə, “Ia rukwənu Petlehem ia tənə Jutia. Kimaha iahāukurən mə tro iamīnhi irə ti nəri nə mə profet riti fwe kupwən rīmərāi nəgkiariien i mə:

⁶ *Mətə ik Petlehem ia tənə Jutia

rīpkō mhə ik rukwənu auər a ia rukwənu asori me ia tənə Jutia.

Iərman riti truku pen ia niram, mərimənu ia nərmama.

In trətui amasan ti sipsip me səiou nəkur Isrel.’ ”

⁷ Ia nāpīn nāha Kig Herot rəkwein afafa nāmə me nāha hāukurən amasan noien sāvai kāmāhau me həuvehe. Rəres pen irəha i nəfe nāpīn atukwatukw hənətoni kāmāhau nāha rutə vi a irə. ⁸ Nāpīn hənī pam, in rərhi pen irəha, mīni mə, “Kimiaha tihəuvən fwe Petlehem, mhətui amasan ro iəkunouihi nāha mə in pəku. Nāpīn hīətoni, tihəuvehe mhənī sas pehe tukw iou i, pwəh iou mwi iakevən meiwaiu ia nənimen, muvei pen nīsiāiien səiou min.”

⁹ Nāmə me nāha hətərig pam nəgkiariien sāvai Kig Herot, nənə mhəier. Ia suatuk hətətoni kāmāhau nāha hənətoni nāpīn rautə vi a fwe ia kwopun meri rautə ikin rakupwən ia nīrəha, mamevən meste rərer atukwatukw məhīəpwīn kwopun nāha iəkunouihi ramarə ikin. ¹⁰ Nāpīn irəha hətətoni kāmāhau nāha, rerīnrāha ragien, hāgien pik. ¹¹ *Nənə həuvnimwə ia nəkwei nimwə nāha, mhətətoni iəkunouihi nāha irau mama sāvənhi Meri, mhənīmwi nukurhunrāha, mhəuvei pen nīsiāiien sāvənrāha min. Ia nāpīn nāha həsevər ia tənəripw me sāvənrāha, mhəuvei pen nari amasan me min. Həuvei pen kol mīne nīse nei mi nə kani mə fragkinsens mīne mīr. ¹² Nənə ia nāpīn irə, Kumwesən rīnise irəha ia nəməkrahāien mə tuhəpwəh nīrərigien mhəuvən ti Kig Herot. Ro pen irəha həier, mamhesi pen suatuk əpə, mamhəuvən fwe imwənrāha.

Josef mīne Meri krouvehi Iesu, rouap, rouevən fwe Ijip

¹³ Nənə nāpīn nāmə me nāha hāukurən amasan noien sāvai kāmāhau me həuvəier raka, agelo riti sāvai lərimənu rier pen ti Josef ia nəməkrahāien, mīni mə, “Əskəmter, mərəhi iəkunouihi i irau mama sāvənhi, mharap, mharevən fwe ia tənə Ijip, mamhararə fwe ikin meste iou takīni mə tihərrərig. Rīpkō mhə tui Kig Herot trətui iəkunouihi i mə trousi əpune.” ¹⁴ Ro iamīnhi irə Josef rīskəmter ia nāpīn, mərəhi iəkunouihi i irau mama sāvai iəkunouihi, mharevən fwe ia Ijip. ¹⁵ *Nənə irəhar hararə fwe ikin meste Kig Herot remhə. Nəri nāha rier pehe iamīnhi mə nəgkiariien i truvehe mukuə sə lərimənu rīməni irapw ia tərhuī profet riti sāvənhi fwe kupwən. In rīməni mə, “Iəkəkwein nərīk rier ia tənə Ijip muvehe.”

* 2:6: Maeka 5:2, Jon 7:42 * 2:11: Sam 72:10-15, Aes 60:6 * 2:15: Hos 11:1

Naruagən me səvəi Kig Herot housi əpune nəkwərhakwərha me

¹⁶ Nəpɪn Kig Herot rətoni mə nəmə me nəha həukurən amasan noien səvəi kəməhau me həneikuə irə, niemaha rəpi pik in. In rərhi pen naruagən me səvənhi həuvən mhousi əpune nɪpwnətɪ nərman me pam fwe ia Petlehem mine ia kwopun me ipaka səməme nuk səvənraha kəru meiwaiu. In ramesi pen a nəpɪn atukwatukw kəməhau nəha rutə vi a irə rəmwhen nəmə me nəha həukurən amasan noien səvəi kəməhau me həməni pen tukwe in.

¹⁷ Narimmari me nəha ro nəgkiariien i Profet Jeremaea rıməni ruvəuvehe muvəukuə:

¹⁸ * “Kamregi pran riti fwe ia Rama
ramasək maməkwein əpwəmwis.

Rejel nə ramasək ti nɪpwnətɪn me,

nənə mɪpkokeikei mhə mə iərmama riti trəgkiari vivi min,

ti nəri nə mə nɪpwnətɪn me həuvəiwən.”

Josef mine Meri mine Iesu harevən fwe ia Nasaret

¹⁹ Nəpɪn Kig Herot remhə, Josef in fwe Ijip, nənə agelo riti səvəi Iərimənu rier pen tukwe in ia nəməkrəhaien, ²⁰ * mɪni mə, “Əskəmter, mərəhi iəkunouihi i mine mama səvənhi mharevən fwe ia tənə Isrel. Nərmama me nəha kənamhətui iəkunouihi i mə tuhousi əpune həuvamhə.”

²¹ Ro iamɪnhi irə Josef rɪskəmter irau mama səvəi iəkunouihi, mharevən fwe ia tənə Isrel. ²² Mətə nəpɪn Josef rɪregi mə Akeleas ruvehi təmwiki tata səvənhi Herot, mamərimənu ia tənə Jutia, in rehekɪr nevənien fwe ikɪn. Nənə ti nəri nə mə Kumwesən rɪnise mwi in ia nəməkrəhaien mə trəpwəh nevənien fwe ikɪn, in rier mevən fwe ia tənə Kalili. ²³ * Ia kwopun nəha revən mamərə ia taon riti kani mə Nasaret. Nəri nəha rier pehe iamɪnhi mo nəgkiariien i profet me həməni fwe kupwən ruvəuvehe muvəukuə. Irəha həgkiari ia Kristo, mhəni mə, “Tukəkwein in mə iəmə Nasaret.”

3*Jon Paptas raməvisau fwe ia kwopun akwesakwes ikɪn*

¹ Nuk me nepwɪn ruvehe mukurau, nənə Jon Paptas ruvehe ia kwopun akwesakwes ikɪn fwe ia tənə Jutia, maməvisau m nərmama mə, ² * “Kɪmiaha tihaməkeikei mhərərɪg ia noien ərəha me səkɪmiaha ti nəri nə mə nɪtətə ia neiaia^a ruvəuvehe ipaka.” ³ * Jon nəha in iəmə Profet Aesea rəgkiari irə fwe kupwən nəpɪn rɪni mə,

“Reri iərmama riti raməkwein əpwəmwis ia kwopun akwesakwes ikɪn,
mamɪni mə,

‘Kɪmiaha tihaməkeikei mhəpərhi suatuk səvəi Iərimənu səkɪtaha,

mhəmri atukwatukw suatuk ouihi me səvənhi.’ ”

⁴ * Jon ramarkahu ia tɪnari kɪno ia nɪmwheri kamel, mamətoti ia teki nərimɪru, maməni kɪnhə mine kwənɪpwət ia sukapak. ⁵ Nərmama me həpɪk həier ia Jerusalem mine kwopun me ia tənə Jutia mine kwopun me ipaka ti nui arɪs Jotan, mamhəuvən ti Jon, ⁶ mamhəni irapw noien ərəha me səvənraha, nənə in ramo paptas ia nɪrəha ia nui arɪs Jotan.

⁷ * Mətə nəpɪn Jon rətoni Farisi me mine Satusi me həpɪk kamhəuvehe mə in tro paptas ia nɪrəha, in rɪni pen ti nɪrəha i mə, “Kɪmiaha hiəmwhen ia snek me kamhahi əpune nərmama. Kumwesən niemaha rəpi. Rɪpko mhə

* **2:18:** Jer 31:15, Jen 35:19 * **2:20:** Eks 4:19 * **2:23:** Luk 2:39, Aes 11:1, 53:2, Jon 1:46

* **3:2:** Mat 4:17, Mak 1:15 a **3:2:** Nəpɪn rɪpɪk Matiu rani nəgkiariien i mə “Nɪtətə ia neiai.” Nɪpwrai nəgkiariien i in i “Nɪtətə sə Kumwesən ramərimənu irə.” * **3:3:** Aes 40:3 * **3:4:** 2King 1:8 * **3:7:** Mat 12:34, 23:33

tui in trærpwin noien æræha me sækimiahaha. Sin rini pehe tukumiahaha i mæ tihap raka iræ? ⁸ Kimiahaha tihamækeikei mho noien amasan me trahatæn pen mæ hianæpwæh pærhien noien æræha me sækimiahaha. ⁹* Ræræha tihæni pen tukumiahaha me i mæ Epraham in kaha sækimiahaha. Iakani pehe tukumiahaha i mæ Kumwesæn rukuræn nuvehien kærætereirei me i, mo nipwnæti Epraham me ia niræha. ¹⁰* In rinærpwi pen raka paha sævænhi ia nuai nei me na trærai. Nei me pam sãmæme hæpkukuæ mhæ nukwai nei amasan in trærai æmwesi, mousæ pen iræha ia napw.

¹¹* Iou iakamo paptæes ia kimiahaha ia nui ti næri næ mæ hianæpwæh noien æræha me sækimiahaha. Mætæ iærmama næha rauvehe kuriræ ia nirak niskaiien sævænhi rasori mæpi raka iou. Iou iapkæmwhen mhæ mæ takuvehi raka put sævænhi. In tro paptæes ia kimiahaha ia Nænimwin Ikinan mine ia napw. ¹²* Fok sævænhi, in rarukwi utæ nuni nari me iræ, rinæmak raka ia rægîn. Na trirukwi utæ nuni nari me sævænhi iræ ti nuaiien nunin mine tekîn. Nuni nari me sæ ramasan in tripeki pen iræha ia nimwæ sævænhi sæ ramoeite næveginien ikîn, mætæ tekîn sæ ræræha in trihiai pen napw iræ, napw sæ tripkifwæ mhæ.”

Jon ro paptæes ia Iesu

¹³ Ia næpin næha Iesu ruku pen ia tænæ Kalili, muvehe ia nui aris Jotan mæ Jon tro paptæes iræ. ¹⁴ Mætæ Jon ramæmwur mamînise in, mamini minuæ, “Kwa ik i tiko paptæes ia nirak. Ræfo ikuvehe tukw iou mæ tako paptæes ia niram?”

¹⁵ Mætæ Iesu rini pen tukwe in mæ, “Rekæm. Tikamækeikei mo paptæes ia nirak tækwækwuni. Ratukwatukw ti næri næ mæ ia noien næha krau traou narimnari me pam sæ Kumwesæn rokeikei hæuvehe mhæukuæ.” Ro pen Jon ræseni, mo paptæes iræ.

¹⁶* Næpin Jon rino raka paptæes ia Iesu, Iesu rutæ pehe ia nui, tækwækwuni a kæpuapen rækwag tukwe, in rætoni Nænimwin sævæi Kumwesæn rameiwaiu pehe rosi mak inhærîpw, muvehe mækure iræ. ¹⁷* Nænæ reri Kumwesæn ruku pen ia neiai, mini mæ, “In i nærik keikei. Rerik ragien tukwe.”

4

Setan ramæmwur mæ tro Iesu rimwei ia næræhaien

¹* Nænæ Nænimwin Ikinan riri pen Iesu revæn ia kwopun akwesakwes ikîn. Ia kwopun næha Setan ramæmwur mæ tro Iesu rimwei ia næræhaien. ²* Iesu ripkæni mhæ nari meste pen næpin foti ia næpin mine ia ran. Kuriræ ikîn nukumhæ rinahi pik in. ³ Nænæ Setan sæ ramæmwur mæ tro nærmama hæmwei ia næræhaien, ruvehe, mini pen ti Iesu i mæ, “Trini minuæ ik Tini Kumwesæn pærhien, ni pen ti kærætereirei me i mæ tuhæuvehe mho næveginien^a ia niræha.”

⁴* Mætæ Iesu rini mæ, “Kimærai pen ia Nækukuæ Ikinan mæ, ‘Iærmama tripkimîru mhæ ia næveginien æpa, mætæ trimîru ia nægkiariien pam sæ raku pen ia tærhui Kumwesæn.’ ”

⁵ Nænæ Setan ruvehi Iesu, mevæn fwe ia taon ikinan næha Jerusalem, mukurei pen in ia kwopun riti irænhæ anan ia tækure nimwæ sævæi Kumwesæn, ⁶ nænæ mini pen tukwe in mæ, “Trini minuæ ik Tini Kumwesæn pærhien, ivæ irapw. Kimærai pen ia Nækukuæ Ikinan mæ, ‘Kumwesæn trini pen ti nagelo me sævænhi mæ iræha tuhamækeikei mhætui amasan tukw ik, mhæuvehi utæ ik ia rægînraha,

* **3:9:** Jon 8:33,39, Rom 2:28-29, 4:12 * **3:10:** Mat 7:19, Luk 13:6-9 * **3:11:** Jon 1:26-27,33, Wok Me 1:5 * **3:12:** Mat 13:30 * **3:16:** Jon 1:32 * **3:17:** Sam 2:7, Aes 42:1, Mat 12:18, 17:5, Luk 9:35
* **4:1:** Hip 2:18, 4:15 * **4:2:** Eks 34:28, Jen 3:1-7 a **4:3:** Uæ bred * **4:4:** Dut 8:3

kamo ikouini nisum ia kəruəterei riti.’ ”

⁷ *Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Mətə kimərai pen mwi ia Nəkukua İkinan mə, “Tikəpwəh neipweipwiiən İərimənu Kumwesən səim.’ ”

⁸ Nənə Setan ruvehi mwi in muvehi mevən fwe ia təkuear riti sə rəpwəmwiis anan, mahatən irapw nitətə me pam kig me ia tiprənə i kamhərimənu ia nirəha, mahatən irapw mwi nautə amasan me pam ia nitətə me nəha, ⁹ mīni pen ti Iesu i mə, “Narimnari me pam nəha takuvei pehe mik trini minuə ikisiiai iou, minimwi nukurhum mi ia nənimek.”

¹⁰ *Mətə Iesu rini pen tukwe in mə, “Evən isipwin, Setan! Kimərai pen ia Nəkukua İkinan mə, “Tikinimwi nukurhum mi ia nəmri İərimənu Kumwesən səim, misiai in. In əpa nə tiko nəkwān.’ ”

¹¹ *İa nəpin nəha Setan rəpwəh Iesu mamevən. Nənə Iesu rətoni nagelo me həuvehe, mamho tukwini nari min.

Iesu rinaməvisau ia tənə Kalili

¹² *İa nəpin nəha kəkwtəmhiri Jon Paptaes kuvehi puwnimwə in ia kalapus. Nəpin Iesu riregi, in rəpwəh kwopun nəha, mirərig mevən ia tənə Kalili,

¹³ *nənə mier ia taon nəha Nasaret, mevən mamarə ia Kapaneam. Kapaneam in taon riti ipaka ti nui asori Kalili fwe ia tiprənə səvəi Sepulun mine Naftali.

¹⁴ Nəri nəha rier pehe iamihhi mə nəgkiariien səvəi Profet Aesea truvehe mukuə. In riməni mə,

¹⁵ “Tənə səvəi Sepulun mine tənə səvəi Naftali, ipaka ti nui asori Kalili fwe ia nikare nui aris Jotan pen, in i tənə Kalili kwopun nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel kamharə ikin.

¹⁶ Nərmama səməme kamharə ia nəpitəvien tuhətoni nukuraanien asori riti.

Nərmama səməme kamharə ia təmwkəmwi nemhəien nukuraanien riti trutə məhiəpwin irəha.”

¹⁷ *İa nəpin nəha Iesu rinaməvisau, minamini mə, “Kimiaha tihaməkeikei mhərərig ia noien ərəha me səkimiaha ti nəri nə mə nitətə ia neiai ruvəuvehe ipaka.”^b

Iesu rəkwein nərmama nepwin mə tuhəkurirə in

¹⁸ Nəpin Iesu ramavən ia nikare nui asori Kalili, in rətoni iərmama kəru, Saemon (iəmə kani mwi nəghin mə Pita) mine piəvni nəghin nə Antru. Krauerukw net ia nui ti nəri nə mə irau iərmama mi kravi nəmu. ¹⁹ *Iesu rini pen ti nirau i mə, “Rouvehe roukurirə iou. Pwəh iou tako kimirau iərmama mi sə kravi nərmama.” ²⁰ *Təkwtəkwuni a krouəpwəh net me səvənrau roukurirə in.

²¹ Kurirə ikin Iesu ravən ouihhi a mwi, mətoni iərmama kəru mwi, Jemes mine piəvni nəghin nə Jon. İrau tini Sepeti mi. Krauəkure ia nəkwai nitətə ouihhi riti irəhar tata səvənrau kamharitiri net me səvənrahə. Iesu rəkwein irau, ²² nənə təkwtəkwuni a krouəpwəh nitətə ouihhi mine tata səvənrau, rouevən roukurirə in.

Iesu ro nərmama me həpik həuvehe mhəsanin

²³ *Iesu revən ia kwopun me pam ia tənə Kalili, mamahatən nərmama ia nəkwai nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel, maməvisau irapw nəgkiariien amasan ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə, mamomasan nərmama me

* **4:7:** Dut 6:16 * **4:10:** Dut 6:13 * **4:11:** Hip 1:6,14 * **4:12:** Mak 6:17, Luk 3:19-20 * **4:13:** Jon 2:12 * **4:17:** Mat 3:2 **b 4:17:** Nəpin ripik Matiu rani nəgkiariien i mə “Nitətə ia neiai.” Nipwrai nəgkiariien i in i “Nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə.” * **4:19:** Luk 5:1-11, Mat 13:47 * **4:20:** Mat 19:27 * **4:23:** Mak 1:39, Mat 9:3, Wok Me 10:38

pam sɔmɔme kamhemhə ia nemhəien me sɔpɔmsɔpə mine sɔmɔme nemhəien rouraha nɪpəri nɪpwrɔnrɔhə. ²⁴ *Ro pen nɔrmama kamhəni pɪk nɔghi Iesu. Nɔgkiariien sɔvɔnrɔhə rauviris mamevən ia kwopun me pam ia tənə Siria. Nənə irəhə həuvehi nɔrmama me pam sɔmɔme kamhemhə, mhəuvehi mhəuvehe tukwe. Irəhə kamhemhə ia nemhəien me sɔpɔmsɔpə. Nepwɪn nɪpwrɔnrɔhə raməmɪsə. Nepwɪn nɔremhə me kamharə ia nɪrəhə. Nepwɪn nemhəien nəhə nɪkəvən ramo irəhə. Nepwɪn nɪpəri nɪpwrɔnrɔhə remhə. Nənə Iesu ro irəhə həuvehe mhəsənɪn. ²⁵ *Nənə nɔrmama həpɪk kamhəkurirə ia Iesu. Nepwɪn həuku pen ia tənə Kalili, nepwɪn həuku pen fwe Tekapolis, kwopun taon ten ikɪn, nepwɪn həuku pen ia Jerusalem mine tənə Jutia. Nənə nepwɪn həuku pen ia nɪkare nui arɪs Jotan pen mwi.

5

Iesu ramahatən nɔrmama me ia təkueɔr

¹ Nəpɪn Iesu rətoni nɔrmama me həuvəpɪk, rutə ia təkueɔr riti məkure. Nɔrmama me sɔvənhi həuvehe tukwe, ² nənə in rɪnamahatən irəhə, mɪnamɪni mə,

³ * “Nɔrmama sɔmɔme hətə sas ia rerɪnrɔhə mə irəhə həmwhen ia nɔrmama nautə sɔvɔnrɔhə riwən, rerɪnrɔhə tragien, tɪ nəri nə mə nɪtətə ia neiaia^a sɔvɔnrɔhə.

⁴ * Nɔrmama sɔmɔme kamhəregi rərəhə mamhasək, rerɪnrɔhə tragien, tɪ nəri nə mə Kumwesən truvehi utə nətərigien sɔvɔnrɔhə.

⁵ * Nɔrmama sɔmɔme həpkəfiutə mhə ia nɪrəhə, rerɪnrɔhə tragien, tɪ nəri nə mə Kumwesən truvei pen tɪprənə i mɪnrɔhə.

⁶ * Nɔrmama sɔmɔme hokeikei pɪk mə tuhətoni noien atukwatukw, mamhəregi nokeikeiien nəhə rəmwhen ia iərmama nukumhə ramahi, maməkwaqwa, rerɪnrɔhə tragien, tɪ nəri nə mə Kumwesən tro irəhə həregi həkuvətə.

⁷ * Nɔrmama sɔmɔme kamhapi tɪ nɔrmama, rerɪnrɔhə tragien, tɪ nəri nə mə Kumwesən trapi mwi tɪ nɪrəhə.

⁸ * Nɔrmama sɔmɔme nətərigien sɔvɔnrɔhə rəmher, rerɪnrɔhə tragien, tɪ nəri nə mə irəhə tuhətə Kumwesən.

⁹ * Nɔrmama sɔmɔme kamhəmri nəmərɪnuien, rerɪnrɔhə tragien, tɪ nəri nə mə tukɪni irəhə mə nɪpwnətɪ Kumwesən me.

¹⁰ * Nɔrmama sɔmɔme kamometə irəhə tɪ nəri nə mə kamho noien atukwatukw, rerɪnrɔhə tragien, tɪ nəri nə mə nɪtətə ia neiaia sɔvɔnrɔhə.

¹¹ * Kimiaha i rerɪmiaha tragien nəpɪn nɔrmama tuharɪs əkenhɪn ia kimiaha, mhometə kimiaha, mhəni nɔgkiariien ərəhə me sɔpɔmsɔpə mine neikuəien me, mhousi kimiaha irə tɪ nəri nə mə kimiaha nɔrmama me səiou.

¹² * Kimiaha tihəməkeikei mhəregi ramasan, mhəgien pɪk, tɪ nəri nə mə nərəkuien səkimiaha rasori fwe ia neiaia. Kimiaha hiəkurən mə nɔrmama me hənometə profet kupwən me ia noien a mwi nəhə.”

Iesu rəgkiari ia sol mine nukuraanien

¹³ “Kimiaha nə hiəmwhen ia sol ia tɪprənə i. Mətə trɪni mɪnuə sol nəsienien sɔvənhi ruvəiwən, tukəfo mwi rəsien mwi? Sol nə rɪpkəmwhen mhə mə tuko

* **4:24:** Mak 6:55 * **4:25:** Mak 3:7-8 * **5:3:** Aes 57:15 a **5:3:** Nəpɪn rɪpɪk Matiu rani nɔgkiariien i mə “Nɪtətə ia neiaia.” Nɪpwrɔrɪ nɔgkiariien i in i “Nɪtətə sə Kumwesən ramərɪmənə irə.” * **5:4:** Aes 61:2-3, Rev 7:17 * **5:5:** Sam 37:11 * **5:6:** Aes 55:1-2 * **5:7:** Jem 2:13 * **5:8:** Sam 24:3-4, 51:10, 73:1 * **5:9:** 1Jon 3:2-3 * **5:10:** Hip 12:4, 1Pit 3:14 * **5:11:** 1Tes 4:14, Jem 1:2 * **5:12:** 2Kron 36:16, Wok Me 7:52, Hip 11:32-38, Jem 5:10

nari amasan riti mwi irə. Ramasan mə tukərarki a i, nənə nərmama tuhavən irə.

14 *Kimiaha nə hiəmwhen ia nukuraanien ia tıprənə i. Taon riti fwe ia təkure təkuer ko rıpkərkwafə mhə. 15 *Nərmama me həpkıhiyai pen mhə napw ia laet mhəuiui ia nari riti, mətə irəha tuhaməkeikei mhəkurei utə i ia nəri kakurei utə laet irə mə nərmama ia nəkwai nimwə tuhətoni raməhiarpw. 16 *Rəmwhen a mwi ia kimiaha tihaməkeikei mho laet səkimiaha ruək asori ia nəmri nərmama pwəh hətoni noien amasan me səkimiaha nənə mhəgnəgini Tata səkimiaha fwe ia neiai.”

Iesu rəgkiari ia Loa səvəi Moses

17 **“Rerimiaha trəpwəh nırhiien mə iakuvehe mə takərarki Loa səvəi Moses mine nəgkiariien səvəi profet kupwən me. Iapkuvehe mhə mə takərarki nəgkiariien me səvənraha, mətə iakuvehe mə tako nəgkiariien me səvənraha həuvehe mhəkuə. 18 *Iakani nıpərhiienien tukumiaha i mə loa nəha trıpkıwən mhə meste tıprənə mine neiai trouiwən. Nəgkiariien kwakwa uə nıpəri nəgkiariien kwakwa kimərai pen ia loa nəha trıpkıwən mhə meste narımnari me pam tuhəier irapw. 19 *Ro pen iərmama sə trərui loa riti rouihi ia loa me i, mamahatən nərmama me mə tuho mwi iamınhi, tukəkwein in mə iəmə auər a ia nıtətə ia neiai. Mətə iərmama sə tresi pen loa me i, mamahatən nərmama me irə, tukəkwein in mə iəmə asori ia nıtətə ia neiai. 20 Iou iakani pehe tukumiaha i mə noien səkimiaha traməkeikei matukwatukw məpi raka noien səvəi nahatən me səvəi Loa mine noien səvəi Farisi me. Mə rekəm, kimiaha tihəpwəh nuvnimwəien ia nıtətə ia neiai ia nəpın riti.”*

Iesu rəgkiari ia noien səvəi niemaha

21 **“Kimiaha hiəuvəregi raka kiməni pen ti kaha kupwən me səkitaha mə, ‘Tikəpwəh nousi əpuneien iərmama. Trini minuə iərmama riti rousi əpune iərmama riti ratukwatukw mə tuko nərpwınien min.’ 22 *Mətə iou iakani pehe tukumiaha i iərmama sə ramo niemaha m piəvni, ratukwatukw mə tuko nərpwınien min. Iərmama sə trini pen ti piəvni mə, ‘Ikamarməri,’ ratukwatukw mə tukuvi irapw in ia nəmri nəmə asori me. Iərmama sə trəskiari ərəha anan ia piəvni, ratukwatukw mə trevən ia kwopun napw asori rauək ikin.*

23 **Ro pen trini minuə ikamərer pen ia nıfatə səvəi Kumwesən mə tikuvei pen nari riti min, nənə ia kwopun nəha rerim rırhi mə piam niemaha raməpi in ti nari riti ikino min, 24 tikəpwəh nəri nəha ikuə tikuvei pen m Kumwesən pwəh raməmak ia nıkare nıfatə, nənə mevən. Tikaməkeikei mukupwən mevən ti piam rouamasan kimirau min, nənə kurirə ikrərig, muvei pen narımnari me səim ia təkure nıfatə ramevən ti Kumwesən.*

25 **Trini minuə iko noien ərəha riti ia iərmama, nənə in rokeikei mə kimirau min tirouərer ia nəmri nəmə asori me pwəh həkiri noien səim, ramasan mə tikevən akwauakw, rouəmri atukwatukw nəri nəha nəpın kimirau irəuesi pen ihi suatuk rauevən ia kwopun kaməkiri nəgkiariien ikin. Rərəha mə iərmama nəha ikino noien ərəha irə trəmri pen ik ia rəgi iəmə asori sə raməkiri nəgkiariien, nənə iəmə asori sə raməkiri nəgkiariien trəmri pen ik ia rəgi polis, nənə tukuvehi puvnimwə ik ia kalapus. 26 Iakani nıpərhiienien tukw ik i mə tikəpwəh nierien ia kalapus meste ikərəku pen pam faen me səim.”*

Iesu rini mə iərman rerin trəpwəh nakresien pran

* 5:14: Jon 8:12, 9:5 * 5:15: Mak 4:21, Luk 8:16, 11:33 * 5:16: Efes 5:8-9, 1Tes 2:12 * 5:17: Mat 3:15, Rom 3:31, 10:4 * 5:18: Luk 16:17, 21:33 * 5:19: Jem 2:10 * 5:21: Eks 20:13, 21:12, Lev 24:17, Dut 5:17 * 5:22: 1Jon 3:15 * 5:23: Mak 11:25 * 5:25: Mat 6:14-15, Mat 18:34-35

27 **“Kìmiaha hiàuvèregi raka kìmàni mǎ, ‘Tikǎpwǎh nakresien pran sǎvǎi iǎrmǎpǎ.’* 28 **Mǎtǎ iou iakani pehe tukumiaha i trini minuǎ iǎrman riti rǎtoni pran riti, nǎnǎ rerin rakres i, iǎmǎ nǎha rinǎrui raka nǎgkiariien nǎha ia rerin.* 29 **Trini minuǎ nǎnimem mwatuk ramo ik ikamwei ia nǎrǎhǎien, tikukumwiri raka, mǎrarki. Nǎnimem nǎpǎri nǎpwram a. Trini minuǎ ikouraha nǎpǎri nǎpwram ramasan pik mǎpi raka mǎ tukǎrarki pen nǎpwram me pam ia kwopun napw asori rauǎk ikin.* 30 **Nǎnǎ trini minuǎ rǎgim mwatuk ramo ik ikamwei ia nǎrǎhǎien, tikǎrai raka, mǎrarki. Rǎgim nǎpǎri nǎpwram a. Trini minuǎ ikouraha nǎpǎri nǎpwram ramasan pik mǎpi raka mǎ tukǎrarki pen nǎpwram me pam ia kwopun napw asori rauǎk ikin.”*

Iesu rini mǎ iǎrman trǎpwǎh nǎpwǎhien pran sǎvǎnhi

31 **“Nǎgkiariien riti mwi kìmàni fwe kupwǎn in i mǎ, ‘Iǎrman sǎ rokeikei mǎ trǎpwǎh pran sǎvǎnhi pwǎh ruvei pen nimwai nǎkukuǎ riti m pran sǎvǎnhi rani mǎ in rinǎpwǎh in.’* 32 **Mǎtǎ iou iakani pehe tukumiaha i trini minuǎ iǎrman riti rǎpwǎh pran sǎvǎnhi, pran sǎ ripko ǎpnǎpen mhǎ nari irau iǎrmǎpǎ, ramouraha sǎvǎnhi pran, mamǎ in revǎn mamǎtui iǎrmǎpǎ riti mǎ triri in. Trini minuǎ prǎn nǎha resi pen iǎrmǎpǎ riti iaminihi, in ramo noien ǎrǎha. Iǎrman nǎha in ramesi pen ripko mhǎ iǎrman atukwatukw sǎvǎnhi. Nǎnǎ iǎrman sǎ ramiri pran sǎ iǎrman sǎvǎnhi rinǎpwǎh in ramo noien ǎrǎha. Prǎn nǎha in ramiri sǎvǎi iǎrmǎpǎ.”*

Iesu rini mǎ tikǎpwǎh nahatǎn penien nari, muvehi kwǎsuahi

33 **“Nǎgkiariien riti mwi kìmiaha hiàuvèregi raka kìmàni pen ti kaha kupwǎn me in i mǎ, ‘Tikǎpwǎh nuvehien kwǎsuahi ia nǎmri Iǎrimǎnu meikuǎ irǎ, mǎtǎ tikamǎkeikei mo nǎfe ikimǎuvehi kwǎsuahi mǎni mǎ tiko.’* 34-35 **Mǎtǎ iou iakani pehe tukumiaha i mǎ tihǎpwǎh nuvehien kwǎsuahi iaminihi. Tikǎpwǎh nahatǎn penien neiai uǎ tiprǎnǎ uǎ Jerusalem muvehi kwǎsuahi ia nirǎhar, ti nǎri nǎ mǎ neiai in nǎ kwopun Kumwesǎn ramǎkure ikin mamǎrimǎnu, tiprǎnǎ in nǎ nǎri Kumwesǎn ramǎrpwi utǎ tipage nisun mi irǎ, nǎnǎ Jerusalem in nǎ taon sǎvǎnhi, in Iǎrimǎnu Asori.* 36 **Tikǎpwǎh nahatǎn penien kǎmkapwǎ, muvehi kwǎsuahi irǎ, ti nǎri nǎ mǎ ko ipko mhǎ nimwai nukwǎnem riti ruvehe mǎpsan uǎ ruvehe mipitǎv.* 37 **Mǎtǎ nǎgkiariien sǎim pwǎh ro iaminihi. Tikini a ‘Ouǎh’ uǎ ‘Rekǎm.’ Nǎgkiariien sǎ rǎpi raka nǎgkiariien mi nǎha ruku pen ti Setan.”*

Iesu rini mǎ tikǎpwǎh nǎrpwinien noien ǎrǎha sǎvǎi nǎrmama

38 **“Kìmiaha hiàuvèregi raka kìmàni mǎ, ‘Trini minuǎ iǎrmama rouraha nǎnimek riti tukamǎkeikei kouraha mwi nǎnimen riti. Trini minuǎ iǎrmama rouraha revik riti tukamǎkeikei kouraha mwi revin riti.’* 39 **Mǎtǎ iou iakani pehe tukumiaha i mǎ tihǎpwǎh nǎvisǎien kìmiaha iǎrmama rǎrǎha, mhǎpwǎh nǎrpwinien tai noien ǎrǎha sǎvǎnhi iaminihi. Trini minuǎ iǎrmama riti rǎpwi nǎkare nǎkapwim mwatuk, ikuvei pen mwi nǎkaren mour min.* 40 **Trini minuǎ iǎrmama riti ruvi irapw ik ia nǎgkiariien asori mǎ truvei raka sǎim karkahu, ikuvei pen mwi sǎim kot min.* 41 **Trini minuǎ iǎrmama riti ramǎkeikei mik mǎ tikǎvrani narimnari me sǎvǎnhi mavǎn kilometa kuatia, ikavǎn kilometa kǎru kimirau min.* 42 **Trini minuǎ iǎrmama riti rǎres ik nari*

* 5:27: Eks 20:14, Dut 5:18 * 5:28: 2Tes 2:14 * 5:29: Mat 18:9, Mak 9:47, Kol 3:5 * 5:30: Mat 18:8, Mak 9:43 * 5:31: Dut 24:1-4, Mak 10:4, 1Kor 7:10-11 * 5:33: Eks 20:7, Lev 19:12, Nam 30:2, Dut 23:21 * 5:34-35: Aes 66:1, Jem 5:12, Mat 23:22, Wok Me 7:49, Sam 48:2, Aes 66:1 * 5:37: Jem 5:12 * 5:38: Eks 21:24, Lev 24:20, Dut 19:21 * 5:39: Lev 19:18, Jon 18:22-23 * 5:40: 1Kor 6:7

riti, ikuvei pen min. Tikəpwəh nīniseien iərmama sə rokeikei mə truvehi ouihi a səim narimnari me.”

Iesu rini mə tikokeikei nərmama səməme haməmwəki ik

43 **“Kimiāha hiəuvəregi raka kiməni mə, ‘Tikaməkeikei mokeikei piam nənə məmwəki iərmama sə raməmwəki ik.’* 44 **Mətə iou iakani pehe tukumiaha i mə kimiāha tihaməkeikei mhokeikei nərmama səməme haməmwəki kimiāha, nənə mhəfwaki ti nərmama səməme kamhometə kimiāha.* 45 **Noien nəha trahatən pen mə Tata səkimiāha fwe ia neiai nīpwənətīn me nə kimiāha, ti nəri nə mə in ramo meri səvənhi rautə nukwəsikər raməhiəpwīn nərmama ərəha me mīne nərmama amasan me. In ramərhi irapw mwi nesən raməfwi nərmama atukwatukw mīne nərmama həpkatukwatukw mhə.* 46 *Kimiāha hiaməfətərig irə? Trini mīnuə kimiāha hiokeikei a nərmama səməme hokeikei kimiāha, Kumwesən trəgnəgīni kimiāha ti nəfe? Nərmama kamərəku pen takis mīnraha irəha mwi kamho noien nəha!* 47 *Nənə trini mīnuə kimiāha hiaməgkiari pen m piəvmiaha me a, nəfe noien amasan hiamo mhəpi raka nərmama me nepwīn? Nərmama me səməme hərəirei Kumwesən irəha mwi kamho noien nəha!* 48 **Ro pen kimiāha tihaməkeikei mhatukwatukw rəmwhen ia Tata səkimiāha fwe ia neiai in ratukwatukw.”*

6

Iesu rəgkiari ia nəriari penien nari m nərmama nautə səvənraha riwən

1 **“Kimiāha tihaməsiari nəpīn hiamo noien atukwatukw me səkimiāha, mhəpwəh noien ia nəmri nərmama me mə irəha tuhətoni. Trini mīnuə hiamo iamīnhi irə, nərəkuien səkimiāha sə truku pen ti Tata səkimiāha fwe ia neiai triwən.*

2 *Nəpīn ikuə tikuvei pen nari riti mə trasitu ia nərmama nautə səvənraha riwən, ikəpwəh nukupwənien məse kisipw rəmwhen kəuətəkəsua me kamho ia nəkwai nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel mīne ia suatuk me mə nərmama tuhətoni mhəgnəgīni irəha. Iakani nīpərhiēnien tukumiāha i nərmama me nəha həuvəuvehi raka nərəkuien səvənraha.* 3 **Mətə nəpīn tikuvei pen nari riti mə trasitu ia nərmama nautə səvənraha riwən, ikəpwəh nəseniēn rəgim mour rukurən nəfe rəgim mwatuk ramo.* 4 *Ro iamīnhi irə tiko afafa nəriariēn səim, nənə səim Tata sə ramətə narimnari me kamo afafa truvei pehe nərəkuien mik.”*

Iesu rəgkiari ia nəfwakiēn

5 **“Nənə nəpīn kimiāha tihəfwaki, hiəpwəh noien rəmwhen ia kəuətəkəsua me kamho. Irəha kamhərər ia nəkwai nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel mīne ia kwopun me suatuk me həuvehe mamhəvsiek ikin, mamhəfwaki mə nərmama tuhətoni irəha. Irəha hokeikei pik noien nəha, mətə iakani nīpərhiēnien tukumiāha i mə nərmama me nəha həuvəuvehi raka nərəkuien səvənraha.* 6 **Mətə nəpīn tikəfwaki, ikevən ia nəkwai rum səim mərəpinhə, məfwaki m Tata səim sə nərmama həpkətoni mhə. Nənə Tata səim sə ramətə narimnari me kamo afafa truvei pehe nərəkuien mik.* 7 **Nənə nəpīn kimiāha tihəfwaki, hiəpwəh nīniēn nəgkiariēn me rīpik rəmwhen ia nərmama səməme hərəirei Kumwesən kamho. Irəha rərīnraha rīrhi mə kumwesən me səvənraha tuhəregi irəha ti nəri nə mə kamhəni nəgkiariēn me rīpik.* 8 **Kimiāha tihəpwəh noien rəmwhen ia nīrəha ti nəri nə mə nəpīn*

* 5:43: Lev 19:18 * 5:44: Eks 23:4-5, Luk 23:34, Wok Me 7:60, Rom 12:14,20 * 5:45: Efes 5:1

* 5:48: Lev 19:2, Dut 18:13 * 6:1: Mat 23:5 * 6:3: Mat 25:37-40 * 6:5: Mat 23:5, Luk 18:10-14

* 6:6: 2King 4:33 * 6:7: Aes 1:15, 1King 18:26-29 * 6:8: Mat 6:32

kimiaha hiəpkəres mhə ihi Tata səkimiaha, in ruvəukurən raka narimnari me sə həiwən təni kimiaha. ⁹*Ro pen kimiaha tihaməkeikei mhəfwaki iam̄nhi irə:

‘Tata səkimaha ia neiai,

Pwəh nərmama həsiai nəghim ro ikinan i.

¹⁰*Pwəh nitətə sə ikamərimənu irə ruvehe.

Pwəh ko nəkwam ia tīprənə rəmwhen kamo nəkwam ia neiai.

¹¹Tikuvei pehe nəveginien sənəmaha rəmwhen səvəi nəpin ipwet.

¹²*Tikenouenou noien ərəha me səkimaha rəmwhen kimaha iahamenouenou noien ərəha me səməme nərmama hamo ia kimaha.

¹³*Tikəpwəh niri penien kimaha ia kwopun tahəmwei ia nərəhaien ikin, mətə tikinise Setan mə trəpwəh nourahaien kimaha.’

¹⁴*Trini minuə kimiaha hienouenou noien ərəha me səvəi nərmama, Tata səkimiaha fwe ia neiai in mwi trenouenou noien ərəha me səkimiaha. ¹⁵Mətə trini minuə kimiaha hiəpwəh nenouenouien noien ərəha me səvəi nərmama, Tata səkimiaha trəpwəh mwi nenouenouien noien ərəha me səkimiaha.”

Iesu rəgkiari ia nəpwəhien nəveginien ti nəfwakiien

¹⁶*“Nənə nəpin tihəpwəh nanien nari mə tihəfwaki, hiəpwəh noien nənimemiaha rəpou rəmwhen ia kəuətkəsua me kamho. Irəha kamho nənimenraha ruvehe mopəiti mə nərmama me tuhətoni mhəukurən mə kamhəpwəh nanien nari. Iakani nīpərhienien tukumiaha i nərmama me nəha həuvəuvehi raka nəəkuien səvənraha. ¹⁷Mətə nəpin ikuə tikəpwəh nanien nari mə tikəfwaki, ikaikuas ia nənimem, mahakwi oel ia nukwənem. ¹⁸Nənə nərmama tuhəpwəh nətonien mə ikəpwəh nanien nari, mətə Tata səim sə nərmama həkətoni mhə trətoni. Nənə Tata nəha səim sə ramətə narimnari me kamo afafa truvei pehe nəəkuien mik.”

Iesu rəgkiari ia noeiteien nautə ia neiai

¹⁹*“Kimiaha tihəpwəh noeiteien nautə səkimiaha ia tīprənə i. Ia kwopun i uvne me mine nopweien kraouraha nari. Ia kwopun i rakres me kamheit-ehi nimwə, mamhəuvnimwə, mamhakres. ²⁰*Mətə kimiaha tihaməkeikei mhəeite nautə səkimiaha ia neiai. Ia kwopun nəha uvne me mine nopweien kroupkouraha mhə nari. Rakres me həkəitehi mhə nimwə mə tuhəuvnimwə mhakres. ²¹Iakani iam̄nhi irə ti nəri nə mə kwopun nautə səim raməmak ikin, nətərigien səim traməmak mwi ikin.”

Iesu rəgkiari ia nəmri iərmama

²²“Nəmri iərmama in nə rauvei pen nukuraanien m nīpwran. Ro iam̄nhi irə trini minuə nənimem ramasan, nīpwram pam trukuar ia nukuraanien. ²³Mətə mə nənimem rərəha, nīpwram pam trukuar ia nəpitəvien. Trini minuə nukuraanien ia rərim ro nəpitəvien irə, ikamarə ia nəpitəvien pərhien.”

Iesu rəgkiari ia iəmā asori kəru

²⁴“Iərmama riti riwən ramo tukwini nari ko ro nəkwai iəmā asori kəru. Trini minuə ro iam̄nhi irə, trokeikei riti, məmwəki riti, uə trisiai riti mīpkisiai mhə riti. Kimiaha ko hiəpkuvehi pəri mhə Kumwesən mine mane mhə iəmā asori mi irə səkimiaha mə tiho pəri nəkwānrau.”

Iesu rəgkiari ia nətərig pikien ia narimnari me səvəi tīprənə i

* **6:9:** Jon 17:6 * **6:10:** Mat 7:21, 26:39, Luk 22:42 * **6:12:** Mat 6:14-15, Mat 18:21-35 * **6:13:** Luk 22:40, Jem 1:13, Jon 17:15, 2Tes 3:3, 2Tim 4:18, 1Kron 29:11-13 * **6:14:** Mak 11:25-26 * **6:16:** Aes 58:5-9 * **6:19:** Jem 5:1-3 * **6:20:** Mat 19:21, Luk 18:22, Kol 3:1-2

25 **“Ro pen iakani pehe tukumiaha i mə tihəpwəh nətərig pikien ti nimiruien səkimiaha, mamhəres nəfe tihani uə nəfe tihənimwi. Tihəpwəh nətərig pikien ia nipwramiaha, mamhəres nəfe tiharkahu i. Nimiruien ripko mhə səvəi nəveginien əpa. Nipwrai iərmama ripko mhə səvəi tinari əpa. 26 *Hətə ro menu me i ia nimagouagou. Irəha həpwəh nəpweiiien nari, mhəpwəh nesiiien nukwan, mhəpwəh noeiteien nəveginien ia nimwə sə kamoeite nəveginien ikin. Mətə Tata səkimiaha ia neiai raməkwməni irəha. Nənə ia nənimen kimiaha hiamasan pik mhəpi raka irəha. 27 Sin ia kimiaha ko ro nimiruien səvənhi rəpwəmwis mwi səvəi nəpən ouihi a trini minuə ramətərig pik tukwe? Kimiaha riti ko ripko mhə nəri nəha.*

28 Ro iamənhi irə rəfo hiamətərig pik ti tinari? Hətoni ro tihinari me ia kwopun me mə kamhəfəutə irə. Irəha həpwəh noien wok, mhəpwəh nitirien tinari. 29 *Mətə iakani pehe tukumiaha i Kig Solomon fwe kupwən nautə səvənhi rasori pik, mamarkahu tinari amasan me, mətə tinari səvənhi ripkamasan mhə rəmwhen ia tihinari me i. 30 Kimiaha nahatətəien səkimiaha ripkiskai mhə. Kumwesən rauvei pen tinari amasan me m tihinari me, nəri auər a tihinari me kamhəmiru ipwet mətə trakwakwi haukei, mhəsas, kuvani ia napw. Mə Kumwesən ramo iamənha irə, in truvei pehe mwi tinari m kimiaha məpi raka. 31 Ro pen tihəpwəh nətərig pikien, mamhəres mə, ‘Tsani nəfe?’ uə ‘Tsənimwi nəfe?’ uə ‘Tsarkahu ia nəfe?’ 32 *Nərmama səməme həreirei Kumwesən kamhətui əmisə nəveginien mine tinari. Nənə Tata səkimiaha ia neiai ruvəukurən raka narimnari me i mə tihaməkeikei mhəuvehi. 33 *Mətə kimiaha tihəkupwən mhətui əmisə nitətə sə in ramərimənu irə mine noien atukwatukw me səvənhi, nənə in truvei pehe mwi narimnari me pam i m kimiaha. 34 *Ro pen kimiaha tihəpwəh nətərig pikien ti nəfe trakwakwi. Narimnari me səvəi trakwakwi səvəi trakwakwi. Nəsəsaiuen me səvəi nəpən kuatia nəmwhen raka.”

7

Iesu rəgkiari ia nəkiriiien nərmama ti noien ərəha me səvənraha

1 **“Kimiaha tihəpwəh nəkiriiien nərmama ti noien ərəha me səvənraha kamo Kumwesən rəkiri mwi kimiaha ti noien ərəha me səkimiaha. 2 *Nəkiriiien səkimiaha sə hiaməkiri nərmama irə, tukəkiri mwi kimiaha irə. Nərpwinien səkimiaha sə hiamo m nərmama tukərpwin pehe mwi m kimiaha.*

3 Rəfo ikamətə nimwəkmwəki nei sə raməmak ia nəmri piam, mətə ipkətə mhə nipəri nei asori sə raməmak ia nənimem? 4 Trini minuə nipəri nei asori raməmak ia nənimem, rəfo iakamini pen ti piam mə, ‘Əseni iou, pwəh iakiskəri raka nimwəkmwəki nei sə raməmak ia nənimem?’ 5 Ik iərmama sə ikamo kəuətəkəsuə tikaməkeikei mukupwən muvehi raka nipəri nei asori sə raməmak ia nənimem, kurirə irə ikətə amasan nari mə tikiskəri raka nimwəkmwəki nei sə raməmak ia nəmri piam.

6 **Kimiaha tihəpwəh nuvei penien nari sə ro ikinan m kuri me. Rərəha mə kuri me nəha hərari mhahi testesi nipwramiaha. Tihəpwəh nərarki penien nəri amasan nənimen rutə pik revən ti pikə me. Rərəha mə pikə me nəha havən irə ia nisunraha.”*

Iesu rini mə tikəres nari, mətui nari, mikunkun ia təpinha

* 6:25: Fil 4:6, 1Tim 6:6-8, Hip 13:5, 1Tes 5:7 * 6:26: Mat 10:29-31, Luk 12:6-7 * 6:29: 1King 10, 2Kron 9 * 6:32: Mat 6:8 * 6:33: 1King 3:13-14, Sam 37:4,25, Rom 14:17 * 6:34: Eks 16:4,19, Mat 6:11 * 7:1: Rom 2:1, 1Kor 4:5, Jem 4:11-12 * 7:2: Mak 4:24 * 7:6: Mat 10:11

7 **“Trini minua hiokeikei nari riti, ramasan ma tihares, nana tukuvei pehe m kيمياha. Tihətui əmisə i, nana tihətoni. Tihəkunkun ia təpinhə, nana tukəsevər tukumiaha. 8 *Iərmama sə raməres nari, truvehi nari. Iərmama sə ramətui əmisə nari, trətoni. Iərmama sə rakunkun ia təpinhə, tukəsevər tukwe.*

9 Sin ia kيمياha nəp̄in iəkunouih i səvənhi rəres bred, truvei pen kəruətərei min, 10 uə rəres nəmu truvei pen snek? Rekəm! 11 *Kيمياha tihaməkeikei mhəuvei pen narimnari amasan me m nəkwərhakwərha me səkimiaha. Mə kيمياha i nəkur ərəha hiəkurən noien iam̄inhi, hiaməfətərig ia Tata səkimiaha ia neiai? In truvei pen narimnari amasan me rasori mwi m nərmama səməme kamhəres in tukwe. 12 *Ro pen nəfe noien kيمياha hiokeikei mə nərmama tuho ia kيمياha, kيمياha mwi tiho ia nirəha, ti nəri nə mə in i n̄ipwrai nəgkariien me ia Loa səvəi Moses mine nəkukuə me səvəi profet kupwən me.”

Iesu rəgkiari ia suatuk kəru

13 **“Kيمياha tihaməkeikei mhəkurau ia ket ouih i. Iakani iam̄inhi irə ti nəri nə mə ket asori mine suatuk sə riməru ramevən ti nemhəien. Nərmama həp̄ik kamhəkurau ia ket nəha. 14 *Mətə ket ouih i mine suatuk əknek̄in ramevən ti n̄im̄ruien. Nərmama houih i a kamhətə suatuk nəha.”*

Iesu rəgkiari ia noien səvəi profet eikuə me

15 **“Kيمياha tihaməsiari ti profet eikuə me. Irəha tuhəuvehe tukumiaha mhəvi sipsip me ia nirəha, mətə rer̄inraha rəmwhen ia kuri əpr̄m̄in me. 16 *Kيمياha tihətə irəha, mhəkurən mə irəha profet eikuə me, ti nəri nə mə noien səvənraha trahatən pen. Rəfo, ko kesi nukwai krep ia rəhi, uə nukwai niem̄is ia nəkwus sə ro r̄irev̄in me? Rekəm! 17 Nei amasan raukuə kwənkwai nei amasan, mətə nei ərəha raukuə kwənkwai nei ərəha. 18 Nei amasan ko rəpwəh nukuəien kwənkwai nei ərəha. Nei ərəha ko rəpwəh nukuəien kwənkwai nei amasan. 19 *Nei me pam səməme həpkukuə mhə kwənkwanraha sə ramasan kamərai əmwesi irəha, kamərarki pen ia napw. 20 *Ro pen kيمياha tihətə irəha mhəkurən mə irəha profet eikuə me ti nəri nə mə noien səvənraha trahatən pen.*

21 **Nərmama həp̄ik kamhəkwein iou mə, ‘Iərimənu, Iərimənu,’ mətə ripko mhə irəha pam tuhəuvnimwə mhə ia n̄itətə ia neiai.^a Iərmama sə ramo nəkwai Tata səiou sə ramarə ia neiai in truvnimwə. 22 Ia nəp̄in nəha nərmama həp̄ik tuhəni pehe tukw iou i mə, ‘Iərimənu, Iərimənu, ia nəgh̄im kimaha iahənəvisau m nərmama. Ia nəgh̄im kimaha iahənəkoui irapw nəremhə me ia nərmama. Ia nəgh̄im kimaha iahəno n̄imtətien asori me rip̄ik. Rəfo ia kimaha?’ 23 *Mətə iou tak̄ini pen atukwatukw ti nirəha i mə, ‘Iou iap̄kukurən raka mhə kيمياha ia nəp̄in riti. Kيمياha nərmama me hiamo noien ərəha, həvən isipw̄in tukw iou.’ ”*

Iesu rəgkiari ia iərmama mi sə krauvrhək̄in nimwə

24 **Iərmama sə r̄iregi nəgkariien me i səiou, mamə nəfe iakiməni, in trəmwhen ia iərmama riti rukurən nari muvrhək̄in nimwə səvənhi ia təkure kəruətərei. 25 Nəp̄in nesən rauər, iapiwən raiu, n̄imətagi rəsua ia nimwə nəha,*

* 7:7: Mak 11:24, Jon 14:13, 15:7, Jon 16:23-24 * 7:8: Jem 1:5, 1Jon 3:22, 1Jon 5:14-15 * 7:11: Jem 1:17 * 7:12: Mat 22:39-40, Luk 6:31, Rom 13:8-10 * 7:13: Jon 10:7,9 * 7:14: Wok Me 14:22 * 7:15: Mat 24:4,24, Wok Me 20:29, 2Tes 2:1 * 7:16: Kal 5:19-22, Jem 3:12 * 7:19: Mat 3:10, Luk 3:9, Jon 15:6 * 7:20: Mat 12:33 * 7:21: Luk 6:46, Mat 21:31, Rom 2:13, Jem 1:22,25 a 7:21: Nəp̄in rip̄ik Matiu rani nəgkariien i mə “N̄itətə ia neiai.” N̄ipwrai nəgkariien i in i “N̄itətə sə Kumwesən ramərimənu irə.” * 7:23: Sam 6:8, Mat 10:33, 25:41, Mat 13:41-42, 2Tim 2:19

mətə nimwə nəha rəpwəh nimweiiien ti nəri nə mə kiməuvrhəkin pen ramərəer əknekən ia təkure kəruətərei. ²⁶ Mətə iərmama sə riregi nəgkiariien me i səiou, məpwəh noien nəfe iakiməni, in trəmwhen ia iərmama riti rireirei nari muvrhəkin nimwə səvənhi ia nīpəkīr. ²⁷ Nəpīn nesən rauər, iapiwən raiu, nīmətāgi ruvehe məsuə ia nimwə nəha, nənə nimwə nəha rīmwei. Nəpīn rīmwei irə ruvehe mərəha pam.”

²⁸ Nəpīn Iesu rīni pam nəgkiariien me i, nərmama me həkəri asori nari ia nahatənien səvənhi, ²⁹ *ti nəri nə mə in rahatən irəha rəmwhen iərmama sə rauvehi nasoriien ruku pen ti Kumwesən. In ropə ia nahatən me səvənraha səməme kamhahatən Loa.

8

Iesu ro iərmama riti nemhəien skai ro tekīn ruvehe məsanīn

¹ Nəpīn Iesu reiwaiu ia təkūr nəha, nərmama həpīk kamhəkūrirə i. ² Nənə iərmama riti nemhəien skai riti ro tekīn ruvehe tukwe in, mīnimwi nukurhun mi ia nənimen, mīni mə, “Iərimənu. Mə rerīm ragien, ko iko iou iakəmher?”

³ Nənə Iesu rosə pen rəgin, mīrapi in, mīni mə, “Rerīk ragien. Tikuvehe məmher.” Təkwtəkwi a nemhəien səvəi iərmama nəha raraka irə. Nīpwran ruvehe məmher mwi. ⁴ *Nənə Iesu rīni pen tukwe in mə, “Tikətui amasan tukwe, məpwəh nīniien nəfe iakino mik ti iərmama riti. Mətə tikevən atukwatukw ti pris^a pwəh rətoni nīpwram mə rəmher. Tikuvei pen nəfe m Kumwesən sə Moses rīmāni. Nərmama me tuhətoni həkūrən mə nemhəien i ruvəiwən ia nīpwram.”

Iaruagən riti səvəi nəkur Rom ramahatətə ia Iesu

⁵ *Iesu revən mapirapw ia taon nəha Kapaneam. Iaruagən riti səvəi nəkur Rom nəha ikīn in rasori ia naruagən me irəha pam hantret. Ruvehe ti Iesu, məres mə, ⁶ “Iərimənu. Ko ikasitu ia nirak? Iərmama sə ramo tukwini nari miou raməmak fwe ia nəkwai nimwə səiou, mamregi rərəha anan, ko rīpkavən mhə.”

⁷ Miregi Iesu rīni pen tukwe in mə, “Iou takuvehe mo in ruvehe məsanīn.”

⁸ Mətə iəmə asori səvəi naruagən me rīni mə, “Iərimənu. Rīpko mhə iou iəmə amasan riti. Iapkəmwhen mhə mə tikuvehe muvniwə ia nimwə səiou. Mətə tikini a nəkwam, nənə pwəh iərmama sə ramo tukwini nari miou ruvehe məsanīn. ⁹ Iou mwi iərmama riti sə iakamarə tegin nəmə asori me. Naruagən me nepwīn mwi kamharə tegin iou. Nəpīn iakini pen ti riti mə ‘Evən,’ in trevən. Nəpīn iakini pen ti riti mwi mə ‘Uvehe,’ in truvehe. Nəpīn iakini pen ti iərmama sə ramo tukwini nari miou mə ‘O nəri,’ in tro.”

¹⁰ *Nəpīn Iesu riregi nəgkiariien nəha, rəkərinari, mīni pen ti nərmama səməme kamhəkūrirə in mə, “Iakani nīpərhienien tukumiaha i mə iou iapkətə raka mhə iəmə Isrel riti nahatətəien səvənhi rīskai rəmwhen ia nahatətəien səvəi iəmə Rom i. ¹¹ *Iakani pehe tukumiaha i mə nərmama həpīk rīpko mhə irəha nəkur Isrel tuhəuku pen ia nīkaren parei mīne nīkaren peraha mhəuvehe mhani pəri nari irəha Epraham mīne Aesak mīne Jekop ia Nītətə ia Neiai.^b ¹² *Mətə nəkur Isrel, irəha nīpwnti nītətə nəha, tukərarki irapw irəha

* **7:29:** Mak 1:22, Luk 4:32, Jon 7:46 * **8:4:** Lev 14:1-32, Mat 9:30, Mak 7:36, Luk 17:14 a **8:4:** Pris me nəha Iesu raməgkīari ia nīrəha, irəha nīmwiwī Eron me. Fwe kupwən irəha kamho wok ia nimwə səvəi Kumwesən fwe Jerusalem. * **8:5:** Jon 4:47 * **8:10:** Mat 15:28 * **8:11:** Sam 107:3, Luk 13:29 b **8:11:** Nəpīn rīpīk Matiu rani nəgkiariien i mə “Nītətə ia neiai.” Nīpwrai nəgkiariien i in i “Nītətə sə Kumwesən ramərimənu irə.” * **8:12:** Mat 22:13, 25:30, Luk 13:28

həpik fwe iruə ia kwopun rīpitəv ikin. Ia kwopun nəha tuhasək, mhahi tərini revinraha.”

¹³ Nənə Iesu rini pen ti iəmə asori səvəi naruagən me mə, “Evən. Iərmama sə ramo tukwini nari mik trəsanin rəmwhen ikini nīpərhiēnien mə tako mik.” Təkwtəkwi a irə iərmama sə ramo tukwini nari m iəmə asori səvəi naruagən me ruvehe məsanin.

Iesu ro mama səvəi Pita ruvehe məsanin

¹⁴ *Kurirə ikin Iesu revən muvniwə ia nimwə səvəi Pita, mətoni kaka pran səvəi Pita raməmak maməkwiēi fifa. ¹⁵ Iesu rirapi rəgin, nənə nemhəien raraka irə. Prən nəha riskəmter, minaməpnəpenə nəveginien sənəni.

¹⁶ Ia nəpin nəha ia nəruarəv meri ruvəivə irəha həuvehi nərmama həpik nəremhə me kamharə ia nirəha həuvehi irəha mhəuvehe ti Iesu. In rini a nəgkiariien səvənhi, məkoui irapw nənimwin ərəha me irə, mo mwi səməme kamhemhə irəha pam həuvehe mhəsanin. ¹⁷ Narimnari me i həier pehe iamnhi mə nəgkiariien səvəi Profet Aesea truvehe mukuə. In riməni mə, “In ruvehi nemhəien me səkitaha mine nəmisəien me səkitaha.”

Iərmama kəru krouokeikei mə troukurirə Iesu

¹⁸ Nəpin Iesu rətoni mə nərmama me həpik hərer kurau kurau irə, rini pen ti nərmama me səvənhi mə, “Pwəh səuvən mhəpi simwin pen fwe ia nīkare nui asori.” ¹⁹ Ia nəpin nəha ia hatən riti səvəi Loa ruvehe mini pen tukwe in mə, “Iahatən, takukurirə ik kwopun pəku tikevən ikin.”

²⁰ *Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Kuri əprmin me səvənraha nīpəg rarə. Menu me ia nīmagouagou təpwagenraha rarə. Mətə iou, Iəməti Iərmama, kwopun səiou riwən mə takapri ikin.”

²¹ *Nənə iərmama riti mwi sə ramərer ia kwopun nəha irəha nərmama me səvəi Iesu rini pen tukwe in mə, “Iərimənu. Takukurirə ik, mətə pwəh iakukupwən mevən minimwi raka səiou tata.” ²² Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Nərmama səməme həpkukurirə mhə iou rəmwhen mə həuvamhə raka. Tikukurirə iou, məpwəh irəha. Pwəh irəha hənimwi nərmama me səvənraha səməme həuvamhə.”

Iesu rinise nīmətagi asori

²³ Ia nəpin nəha Iesu rəputə ia nitətə ouihi riti. Nərmama me səvənhi həkurirə in. ²⁴ *Irəha həier mənəmhəuvən. Ripko mhə tui nīmətagi asori riti riskəmter ia təkure nui mo peiau peiau me rasori minakuər ia nitətə ouihi səvənraha. Mətə Iesu ramapri. ²⁵ Ro pen irəha həuvən, mhəsəpwiri in, mamhəni mə, “Iərimənu! Tikuvehimiru kitaha! Na tsəmwhenimw!”

²⁶ *Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Rəfo kimiaha hiamhekir? Kwa nahatətəien səkimiaha ripkiskai mhə.” Nənə in riskəmter minise nīmətagi mine nui asori mini minuə troueiwau. Təkwtəkwi a mwi narimnari me pam həuvehe mhəmərinu.

²⁷ Nərmama me səvənhi nənimenraha rier. Irəha hənə mə, “Nəfe i iərmama nīmətagi mine nui krauo nəkwən?”

Iesu rəkoui irapw nəremhə me nepwin ia iərmama Katara kəru

²⁸ Nəpin Iesu rier pen ia nīkare nui asori ia tənə səvəi nəmə Katara, iərmama kəru krouier ia kwopun kanimwi nərmama ikin, ruvehe tukwe in ia suatuk. Nəremhə me kamharə ia nirau, mamho irau kraousi nərmama. Iərmama riti riwən ko rukurau ia suatuk ia kwopun nəha. ²⁹ *Nəpin irau krouətə Iesu, krouəkwein əpwəmwis, rouni mə, “Tini Kumwesən, ikuvehe mə tiko

* 8:14: 1Kor 9:5 * 8:20: 2Kor 8:9 * 8:21: 1King 19:20, Jon 5:25 * 8:24: Sam 4:8 * 8:26: Mat 14:31, 16:8, Sam 89:9 * 8:29: Mak 1:24, Luk 4:34,41

nəfe ia kimaha? Rosi tiko nəmisəien m kimaha, mətə rīpko mhə ihi nəpīn atukwatukw səvənhi uə?”

³⁰ Mətə toue pikə me həpīk kamhərku ia kwopun nəha isipwīn kwopti ti nirəha. ³¹ Nəremhə me nəha hase Iesu, mhəni mə, “Trini minua ikəkoui irapw kimaha, pwəh ikərhi pen kimaha iahəuvən ia reri pikə me nəha.”

³² Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Həuvən!” Ro pen irəha həier ia iərmama mi nəha, mhəuvən ia reri pikə me. Təkwtəkwuni a mwi pikə me pam haiu, mheiwaiu ia nəpatu, mhəsas pen ia təmwei nui asori, mhəmwhenimw.

³³ Nərmama səməme kamhətui ti pikə me hap, mhəuvən ia taon səvənraha, mhəni irapw narimnari me pam nəha irəha hənətoni. Irəha həgkiari pik ia nəfe Iesu rino ia iəmā mi nəha nəremhə me hənārə ia nirau. ³⁴ Nərmama me pam ia taon nəha həier mə tuhətə Iesu ia suatuk. Nəpīn hətōni, hase in mə trəpwəh tənə səvənraha mamevən.

9

Iesu ro iərmama riti nisun mi krouemhə ruvehe masanin

¹ *Nənə Iesu rəputə ia nitətə ouihi, məpi simwīn mwi ia nui asori, muvehe ia taon səvənhi.^a ² Ia kwopun nəha nərmama nepwīn həuvehi iərmama riti mhəuvehi mhəuvehe tukwe. Iərmama nəha ramapri ia niməhan səvənhi nisun mi krouemhə. Nəpīn Iesu rətōni nahatətəien səvənraha, rini pen ti iərmama sə nisun mi krouemhə mə, “Nərik. Tikəpwəh nehekīrien. Iakīnenouenou raka noien ərəha me səim.”

³ Nəpīn Iesu rini nəgkiariien nəha nahatən me nepwīn səvəi Loa həgkiari minraha me, mhəni mə, “Iəmā i rani ərəha Kumwesən.”

⁴ *Mətə Iesu ruvəukurən raka nətərigien səvənraha, mini mə, “Rəfo rerimīaha ramrhi ərəha iou iamīnhi irə? ⁵ Nəgkiariien mi sə pəku nəha rīməru tukw iou ti ninīien: nəgkiariien i mə, ‘Iakīnenouenou raka noien ərəha me səim,’ uə nəgkiariien i mə, ‘Ərer mavən?’ ⁶ *Mətə iakokeikei mə kimīaha tihəukurən mə iou, Iəməti Iərmama, iakauvehi nasoriien ia tiprənə i. Iakukurən nenouenouiien noien ərəha me.” Nənə Iesu rini pen ti iərmama sə nisun mi krouemhə mə, “Ərer, muvehi niməhan səim, mavən mamevən fwe imwam.” ⁷ Iəmā nəha rərer, mavən, mevən fwe imwəni. ⁸ Nəpīn nərmama hətōni nəri nəha, həhekīr, nənə həuvehi utə nəghi Kumwesən ti nəri nə mə in ruvei pen nasoriien m nərmama mə tuho iamīnhi irə.

Iesu rəkwein Matiu mə trukurirə in

⁹ Nəpīn Iesu rəpwəh kwopun nəha mamevən, rətōni iərmama riti nəghin nə Matiu raməkure ia nimwə kamərəku pen takis ikīn. Iesu rini pen tukwe in mə, “Kurirə iou.” Nənə Matiu riskəmter mukurirə in.

¹⁰ Kurirə irə Iesu revən maməni nari ia nəkwai nimwə səvəi Matiu. Nərmama kamərəku pen takis minraha mine nərmama ərəha me nepwīn mwi həpīk həuvehe mamhani pəri nari irəha min mine nərmama me səvənhi.

¹¹ *Nəpīn Farisi me hətōni, həni pen ti nərmama me səvənhi mə, “Rəfo iahatən səkimīaha raməni pəri nari irəha nərmama kamərəku pen takis minraha mine nərmama ərəha me nepwīn mwi?”

¹² Mətə nəpīn Iesu riregi, rini mə, “Nərmama həsanin tuhətui tokta ti nəfe? Mətə nərmama kamhemhə kamhətui tokta. ¹³ *Ramasan mə kimīaha tihəuvən kahatən kimīaha ia nipwrai nəgkiariien i Kumwesən rīməni ia Nəkukuə Ikinan mə, ‘Iakəpwəh nokeikeiien mə nərmama tuhousi əpune nərimīru me mhəuvehi pehe miou, mətə iakokeikei mə irəha tuhapi ti nirəha

* **9:1:** Mat 4:13 **a 9:1:** Taon nəha Iesu revən ikīn nəghin nə Kapaneam. * **9:4:** Mat 12:25, Luk 9:47, Jon 2:25 * **9:6:** Jon 17:2, 5:8 * **9:11:** Luk 15:2, 19:7 * **9:13:** Mat 12:7, Hos 6:6

me.' ” Nənə Iesu rarə mīni mwi mə, “Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə iapkuvehe mhə mə takəkwein nərmama atukwatukw me, mətə iakuvehe mə takəkwein nərmama ərəha me.”

Noien vi ko ripkuvehe mhə mo kuatia irau noien ivis

14 * Ia nəpīn nəha nərmama me səvəi Jon Paptaes həuvehe ti Iesu, mamhəni mə, “Rəfo kimaha mīne Farisi me iahaməpwəh naniien nari ti nəfwakiien, mətə nərmama me səim həpwəh noien iamīnhi irə?”

15 * Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Nərmama ia nəveginien i kamo ti narə viien səvəi iərman mīne pran tuhaməkeikei mhani nari, mamhagien, ti nəri nə mə iərman sə ripkarə vi a irau pran səvənhi ramarə irəha mīnraha. Ripkatukwatukw mhə mə rerīnraha trəpou ia nəpīn nəha. Mətə tripkuvehe ia nəpīn sə tukuvehi raka iərman sə ripkarə vi a irau səvənhi pran tripkarə mhə mwi irəha mīnraha. Ia nəpīn nəha irəha tuhəpwəh naniien nari ti nəfwakiien.

16 * Iərmama riti riwən ko ruvehi nīpəri tīnari vi mītiri tukuahag ia ruei tīnari ivis. Trīni mīnuə ro iamīnhi irə, tīnari vi truvi tərini nənə meitehi asori mwi. 17 Iərmama riti riwən ko rətəgi pen waen vi ia tiki waen tui me sə kino ia teki nəni. Trīni mīnuə ro iamīnhi irə, tiki waen tui me tuhəsisī mhəpəruə ti nəri nə mə həuvəskai raka. Waen traris pam, nənə tiki waen me tuhərəha. Mətə waen vi tukətəgi pen ia tiki waen vi me sə hamərməru ihi mə waen vi mīne tiki waen vi me irau pəri trouəmak amasan.”^b

Iesu romasan pran riti marə momasan mwi prən ouihi riti

18 Nəpīn Iesu rani narimnari me nəha ti nirəha i, təkwtəkwni a mwi iəmə asori riti səvəi nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel ruvehe tukwe in, mīnimwi nukurhun mi ia nənimen, mīni mə, “Prənouihi səiou ripkemhə a i, mətə tiko muvehe, məmrutə rəgim irə, nənə in trīmīru mwi.” 19 Ro pen Iesu riskəmter irəha nərmama me səvənhi, mhəkurirə iəmə nəha.

20 Pran riti fwe ikīn ramemhə ia nemhəien səvəi nīpran. Nemhəien nəha rīnarə rerīn irə muvehi nuk twelef. Təkwtəkwni nəha rukurirə Iesu, muvehe, mīrapi nusvenhi tīnari səvənhi. 21 * In ro iamīnhi irə mīne ti nəri nə mə rerīn ramrhi mə, “Rosi ko iakrapi tīnari səvənhi, ko iakuvehe məsanin.”

22 Nəpīn rīrapi tīnari səvəi Iesu, Iesu ruvsini, mətoni prən nəha, mīni mə, “Prən i. Tikəpwəh nehekīrien. Nahatətəien səim rino raka ik ikuvehe məsanin.” Təkwtəkwni a prən nəha ruvehe məsanin.

23 Kurirə irə Iesu revən mapirapw ia nimwə səvəi Jaeras, mətoni nərmama səməme kamhāni nīpu səvəi nemhəien mīne nərmama həpīk kamho nurigrigien asori. 24 * In rini mə, “Həier. Prənouihi nəha ripkemhə mhə, mətə ramapri a.” Irəha həregi haris ia Iesu. 25 Mətə nəpīn həməier irapw irə, in ruvniwə, muvehi rəgi prən ouihi nəha, nənə in rīmīru mərəer. 26 Nənə nəvisaiien səvəi nəri i revən ia kwopun me pam ia tənə nəha.

Iesu romasan iərmama kəru nənimenrau rīfwə

27 * Nəpīn Iesu rəpwəh kwopun nəha mamevən, iərmama kəru nənimenrau rīfwə kroukurirə in, rouəkwein əpwəmwis, rouni mə, “Kwənəkwws səvəi Kig Tevit! Api tukumrau!”

28 Nəpīn Iesu ruvniwə ia nəkwai nimwə, iərmama mi nəha nəmīnrau rīfwə krouvehe tukwe in. Nənə Iesu rini pen ti nirau i mə, “Kimīrau irouni nīpərhienien mə iakukurən noien nəri i uə rekəm?”

* 9:14: Luk 18:12 * 9:15: Jon 3:29 * 9:16: Jon 1:17 b 9:17: Iesu rusipekin ia nīpəri tīnari vi mīne tīnari ivis, marə mīni mwi tiki waen tui me mīne tiki waen vi me. Nusipekinien mi nəha nīpwrānrau mə nahatənien vi səvəi Iesu tripkesi pen mhə nahatənien tui sə nəkur Isrel kamharə irə.

* 9:21: Mat 14:36 * 9:24: Jon 11:11 * 9:27: Mat 20:29-34

Miregi irau krouni mə, “Ouəh, Iərimənu.”

²⁹ *Ro pen in rirapi nəmrinrau, mini mə, “Itə. Pwəh iakomasan nənmemirau rukurirə pen a nahatətəien səkimirau.” ³⁰ *Nənə nənimenrau rətui, irau krouətə nari. Nənə Iesu rinise pen əknekin ti nirau i mə, “Kimirau tirouətui amasan tukwe, rouəpwəh niniien nəfe iakino m kimirau ti iərmama riti.” ³¹ Mətə irau krouəpwəh in, rouevən rouəvisau nəfe Iesu rino minrau nəgkiariien səvənrau ruviris mevən ia kwopun me pam ia tənə nəha.

Iesu romasan iərmama riti sə iəremhə rarə irə

³² Nəpən iərmama mi nəha krouərari rauevən, təkwtəkwuni nəha nərmama nepwən həiri iərmama riti, mhəiri mhəuvehe ti Iesu. Iərmama nəha ko rəpkəgkiari mhə ti nəri nə mə iəremhə rarə irə. ³³ *Nəpən Iesu rəkoui irapw raka iəremhə nəha, iərmama nəha rinaməgkiari. Nənə nərmama me hətoni həkərinari irə, mamhəni mə, “Kitaha səpkətə raka mhə nari riti iamənhi ia tənə Isrel.”

³⁴ *Mətə Farisi me həni mə, “In rauvehi niskaiien səvəi iəremhə sə in rasori ia nəremhə me, maməkoui irapw nəremhə me irə.”

Iesu rerin rərkwəpir ti nərmama

³⁵ *Ia nəpən nəha Iesu revən ia taon me mine rukwənu me pam, mama-hatən nərmama ia nəkwai nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel, maməvisau nəgkiariien amasan ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə, mamomasan nərmama me pam səməme kamhemhə ia nemhəien me səpəmsəpə mine səməme nemhəien rouraha nīpəri nīpwrانراھا. ³⁶ *Nəpən in rətoni nərmama həpik anan, rerin rərkwəpir ti nīrəha, ti nəri nə mə haməmwur pik, mhənəpou. Irəha həmwən ia sipsip me nepwən iərmama riwən trətə amasan irəha. ³⁷ *Ro iamənhi irə Iesu rini pen ti nərmama me səvənhi mə, “Nəveginien sə ruvəmruə raka fwe ia nəmhiən rasori pik, mətə nərmama səməme kamhəpeki pehe houihi a. ³⁸ Ro iamənhi irə kīmīaha tihaməkeikei mhəfwaki m Kumwesən sə ramərimənu ia nəmhiən, mhəres in mə trərhi pen nərmama nepwən mwi həuvən fwe ia nəmhiən səvənhi mhəpeki nəveginien sə ruvəmruə, mhəpeki mhəuvehe.”^c

10

Iesu rərhi pen nərmama səvənhi twelef həuvən mhəvisau

¹ *Iesu rəkwein pen nərmama səvənhi twelef həuvehe tukwe. Nənə in ruvei pen nasoriien minraha. Ia nasoriien nəha irəha həukurən nəkoui irapwien nənimwən ərəha me ia nərmama, mhəukurən mwi nomasanien nərmama me pam səməme kamhemhə ia nemhəien me səpəmsəpə.

² Aposol me nəha irəha pam twelef nəghinraha me i: Sə rukupwən Saemon (iəmə sə kani mə Pita), mine Antru piəvi Saemon, mine Jemes tini Sepeti, mine Jon piəvi Jemes, ³ mine Filip, mine Patolomiu, mine Tomas, mine Matiu (iəmə sə kupwən kamərəku pen takis min), mine Jemes tini Alfeas, mine Tateas, ⁴ mine Saemon (iəmə sə kupwən rakurirə ia nəmə me nəha kamhəmwur mə tuhəkoui irapw nəkur Rom), mine Jutas Iskariot (iəmə sə ruvei pen Iesu ia rəgi nərmama səməme haməmwəki in).

⁵ *Nəmə me nəha twelef Iesu rərhi pen irəha, maməvəhag minraha, mani

* **9:29:** Mat 8:13 * **9:30:** Mat 8:4 * **9:33:** Mak 2:12 * **9:34:** Mat 12:24, Mak 3:22, Luk 11:15

* **9:35:** Mat 4:23, Mak 1:39 * **9:36:** Mat 14:14, Nam 27:17, 1King 22:17, Esik 34:5 * **9:37:** Sek

10:2, Mak 6:34, Luk 10:2 ^c **9:38:** Iesu rusipekin ia nəveginien sə ruvəmruə ia nəmhiən. Nusipekinien nəha nīpwrان mə nərmama həpik hənəraka rere mə tuhəuvehe ti Iesu, mətə nərmama səməme tuhasitu ia nīrəha, mhəiri irəha mhəuvehe houihi a. * **10:1:** Mak 6:7, Luk 9:1 * **10:5:** Wok Me 13:46

mə, “Kimiaha tihəpwəh nevēnien ti nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel, mhəpwəh mwi nuvnmwəien ia taon riti səvəi nəkur Sameria. ⁶ *Mətə kimiaha tihaməkeikei mhəuvən əpa ti nəkur Isrel. Irəha həmwən ia sipsip me hənəruēi. ⁷ *Nəpīn kimiaha hiamesi pen suatuk səkimiaha mamhəuvən, tihəni irapw iamīnhi irə mə, ‘Nītətə ia neiai ruvəuvehe ipaka.’^a ⁸ *Kimiaha tihaməkeikei mho nərmama səməme kamhəmhə həuvehe mhəsānīn. Səməme həuvamhə, kimiaha tiho irəha hətui mwi. Səməme nemhəien skai ro tekīnraha, kimiaha tiho irəha həuvehe mhəmher. Səməme nəremhə me kamharə ia nirəha, kimiaha tihəkoui irapw nəremhə me nəha ia nirəha. Nasoriien i iakauvei pehe m kimiaha hiəpkuvehi mhə nənimen. Ro pen kimiaha tihəsiu ia nərmama me irə, mhəpwəh nəresien nərəkuien tukwe. ⁹ *Kimiaha tihəpwəh nuvehien kol uə silva uə kapa uə mane riti mwi mhəvai pen ia pəket me səkimiaha. ¹⁰ *Kimiaha tiharkahu karkahu kuatia a, mhəuvei pen put, mhəuvehi tənəripw mīne kaskīn səvəi navənien səkimiaha, mətə tihəpwəh nuvehien sə rəkwa. Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə kimiaha hiəmwhən ia nərmama kamhowok. Ratukwatukw mə nəkur me nəha tuhəkwməni kimiaha, mhəuvei pehe nəfe riwən tənī kimiaha.

¹¹ Nəpīn kimiaha tihəuvən ia taon riti uə rukwənu riti, tihətui iərmama riti sə in rerīn ragien mə truvehi puvmwə kimiaha ia nimwə səvənhi, nənə tihamarə ikin meste nəpīn tihəier irə. ¹² *Nəpīn tihəuvmwə ia nimwə nəha tihəkwein amasan ia nirəha mhəni mə, ‘Nəmərinuien ramarə tukumiaha.’ ¹³ Nənə trīni mīnuə nərmama ia nəkwai nimwə nəha rerīnraha ragien mə tuhəuvehi puvmwə pehe kimiaha, nəmərinuien nəha səkimiaha tramarə ti nirəha, mətə mə rerīnraha rīpkagien mhə tukumiaha, nəmərinuien nəha səkimiaha trīrərig mwi tukumiaha. ¹⁴ *Nənə trīni mīnuə nərmama nepwīn həpwəh nəsevərien ia rerīnraha tukumiaha uə həpwəh nətərigien ia nəgkariien me səkimiaha, nəpīn kimiaha tihəier ia nimwə səvənraha uə taon səvənraha, tihaməkeikei mhounouini raka nīməkwrur ia nisumiaha, mhahatən pen mə irəha hənə noien ərəha. ¹⁵ *Iakani nīpərhienien tukumiaha i ia nəpīn nəha Kumwesən trərpwīn noien ərəha me irə nərpwīnien səvəi nərmama ia taon nəha trīskai məpi raka nərpwīnien səvəi tənə Sotom mīne Komora fwe kupwən.”

Iesu rīni mə tukometə nərmama me səvənhi

¹⁶ *Həregi ro. Iakamərhi pen kimiaha mə tihəuvən mhəmwhən ia kwəti sipsip me sə kamhərer ia kurkwai kuri əpīn me. Ro pen kimiaha tihaməkeikei mho rəmwhən ia nərimīru sə rukurən nari mīne nərimīru sə noien səvənhi rəmher. ¹⁷ *Kimiaha tihaməsiari nərmama me. Irəha tuhəuvei pen kimiaha ia rəgi nəmə asori me mə irəha tuhəkiri nəgkariien səkimiaha. Irəha tuhərisi mwi kimiaha ia nəkwai nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel. ¹⁸ *Ti nəri nə mə kimiaha nərmama me səiou, irəha tuhəuvehi kimiaha, mhərpwi irapw kimiaha ia nəmri kig me mīne ia nəmri nərmama səməme kamhərimənu. Mətə mə irəha ho iamīnha irə kimiaha tihəuvehi nəpīn riti səkimiaha tihəni irapw nəgkariien səiou irə ia nəmri nərmama mīne ia nəmri nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel. ¹⁹ Nəpīn nərmama tuhəuvei pen kimiaha ia rəgi nəmə asori me mə irəha tuhəkiri nəgkariien səkimiaha, tihəpwəh nətərig pīkien mə kimiaha tihəfni irə uə nəfe nəgkariien tihəni.

* **10:6:** Jer 50:6, Mat 15:24 * **10:7:** Mat 3:2, 4:17, Luk 10:9,11 a **10:7:** Nəpīn rīpik Matiu rani nəgkariien i mə “Nītətə ia neiai.” Nīpwrai nəgkariien i in i “Nītətə sə Kumwesən ramərimənu irə.”

* **10:8:** Wok Me 20:33 * **10:9:** Luk 10:4 * **10:10:** Nam 18:31, Luk 10:7, 1Kor 9:14, 1Tim 5:18

* **10:12:** Luk 10:5-6 * **10:14:** Luk 10:10-12, Wok Me 13:51, 18:6 * **10:15:** Mat 11:24, Jut 7

* **10:16:** Luk 10:3, Jon 10:12, Wok Me 20:29, Rom 16:19 * **10:17:** Mak 13:9-11, Luk 12:11-12, Luk

21:12-15 * **10:18:** Wok Me 25:23, 27:24

Kimiaha tihəpwəh nətəriḡ pikien iamīnhi ti nəri nə mə ia nəpīn atuk-watukw nəha tihəḡkiari irə tukuvei pehe m kimiaha nəfe nəḡkiariien tihəni.

²⁰*Ripko mhə nəḡkiariien atukw səkimiaha tihəni, mətə Nənimwīn səvəi Tata səkimiaha trəḡkiari ia tərhumiaha.

²¹*Iərmama truvei pen piəvni anan ia rəḡi nərməpə mə tukousi əpune. Tata me tuho mwi iamīnhi ia tinīnraha me. Nəkwərhakwərha me tuhəskəmter mhəni ərəha səvənraha me tata me mine mama me, mhəuvei pen irəha mə tukousi əpune irəha.

²²*Nərmama me pam tuhəmwəki kimiaha ti nəri nə mə kimiaha nərmama me səiou. Mətə iərmama sə trərer əknekīn ia nahatətəien səvənhi meste nərəhaien me i həuvehe mhəukurau pam, Kumwesən truvehimīru in. ²³*Nəpīn irəha tuhometə kimiaha ia taon riti, kimiaha tihəməkeikei mhəp mhəuvən ia taon əpə riti. Iakani nīpərhiēnien tukumiaha i kimiaha tihəpkəuvən pam mhə ia taon me ia tənə Isrel kurirə iou, Iəməti Iərmama, iakuvehe.

²⁴*Iərmama sə kamahatən in ripkasori mhə ia iahtən səvənhi. Iərmama sə ramo tukwini nari ripkasori mhə ia iəmə asori səvənhi. ²⁵*Trīni minuə iərmama sə kamahatən in ruvehe minəmwhen ia iahtən səvənhi, uə iərmama sə ramo tukwini nari ruvehe minəmwhen ia iəmə asori səvənhi, rerīnrau tragien. Iou iəmə asori səkimiaha, mətə irəha həməni ərəha iou mə iou iəremhə asori Pielsepul. Ro iamīnhi irə hiəukurən mə irəha tuhəni ərəha anan mwi kimiaha nərmama me səiou.

²⁶*Ro pen kimiaha tihəpwəh nehekīrien irəha. Narimnari me pam səməme hamərkwafə tuhaməkeikei mhəier irapw. Narimnari me pam səməme haməmak afafa tukaməkeikei kətoni kuvehi irapw ia nukuraanien.

²⁷Nəfe nəḡkiariien iakani pehe tukumiaha ia nəpitəvien, kimiaha tihəməkeikei mhəni irapw ia nukuraanien. Nəfe nəḡkiariien hiamregi kaməsīwən irə, kimiaha tihəməkeikei mhəni irapw ia təkure nimwə me.

²⁸*Kimiaha tihəpwəh nehekīrien nərmama səməme həukurən nousi əpuneien nīpwramiaha, mətə ko həpwəh nousi əpuneien nənimwīmiaha. Mətə kimiaha tihəməkeikei mhehekīr Kumwesən ti nəri nə mə in rukurən nouraha pəriēn nīpwramiaha mine nənimwīmiaha ia kwopun napw asori rauək ikīn. ²⁹Rerīmiaha rīrhi ro kwəti menu me. Nənimenraha reiwaiu. Kauvehi kəru ia silin sə rouihi anan kuatia. Mətə mə Tata səkimiaha ripkəsēni mhə menu me nəha ko riti rəpwəh nīmweiēn ia tīprənə memhə. ³⁰Hətə ro nīmwai nukwənemiaha, mətə Kumwesən rīnəvsini pam raka irəha. ³¹*Ro iamīnhi irə kimiaha tihəpwəh nehekīrien. Ia nənimen kimiaha hiamasan mwi mhəpi raka kwəti menu me nəha həpik.

³²Iərmama sə trīni irapw ia nəmri nərmama mə in iərmama riti səiou, iou mwi takini irapw ia nəmri Tata səiou ia neiai mə in iərmama riti səiou.

³³*Mətə iərmama sə trīni irapw ia nəmri nərmama mə in rīreirei iou, iou mwi takini irapw ia nəmri Tata səiou ia neiai mə iakreirei in.”

Iesu rəḡkiari ia nəmərīnuien mine nəvisəien

³⁴“Rərəha mə rerīmiaha ramrhi iou mə iakuvehe mə tako nərmama ia tīprənə i harə ia nəmərīnuien. Iapkuvehe mhə mə tako nərmama harə ia nəmərīnuien, mətə iakuvehe mə tako nərmama həuai irəha me, mhəvisə.

³⁵Iakuvehe mə tako ‘iərmama rəvisə irau tata səvənhi,

* **10:20:** Jon 14:26, 1Kor 2:4 * **10:21:** Maeka 7:6, Mat 10:35, Mak 13:12, Luk 21:16 * **10:22:** Mat

24:9,13, Mak 13:13, Luk 21:17, Jon 5:18-21 * **10:23:** Mat 16:28 * **10:24:** Luk 6:40, Jon 13:16, 15:20

* **10:25:** Mat 9:34, 12:24, Mak 3:22, Luk 11:15 * **10:26:** Mak 4:22, Luk 8:17 * **10:28:** Jem 4:12

* **10:31:** Mat 6:26, 12:12 * **10:33:** Mak 8:38, Luk 9:26, 2Tim 2:12

pran rəvisə irau mama səvənhi,
prisinī pran rəvisə irau kaka pran səvənhi.

³⁶ Iərmama riti trətoni

mə nərmama səməme kamharə ia nəkwai nimwə səvənhi tuhaməmwəki
in.'

³⁷ *Iərmama sə rokeikei pik tata səvənhi uə mama səvənhi məpi raka in rokeikei iou, rəpwəh nəmwhenien mə truvehe mo in iərmama riti səiou. Nənə iərmama sə rokeikei pik tini iərman uə tini pran məpi raka in rokeikei iou rəpwəh nəmwhenien mə truvehe mo in iərmama riti səiou. ³⁸ *Iərmama sə ripkuvehi utə mhə nei kamarkuauī səvənhi, məvrani mukurirə iou, rəpwəh nəmwhenien mə truvehe mo in iərmama riti səiou. ³⁹ Iərmama sə rokeikei mə trəkwətəmhiri nīmīruien səvənhi trarfai irə. Mətə iərmama sə traraka ia nīmīruien səvənhi tukw iou truvehi nīmīruien rerin."

Iesu rəgkiari ia nərəkuien səvəi nəkur atukwatukw me

⁴⁰ *Iərmama sə raməsevər ia rerin tukumiaha rəmwhen mə raməsevər mwi ia rerin tukw iou. Nənə iərmama sə raməsevər ia rerin tukw iou rəmwhen mə raməsevər mwi ia rerin ti Kumwesən sə rinərhi pehe iou iakuvehe. ⁴¹ Iərmama sə raməsevər ia rerin ti iərmama riti ti nəri nə mə in rukurən mə iərmama nəha in profet, in truvehi nərəkuien səvənhi rəmwhen ia nərəkuien səvəi profet. Nənə iərmama sə raməsevər ia rerin ti iərmama riti ti nəri nə mə in rukurən mə iərmama nəha in iərmama atukwatukw, in truvehi nərəkuien səvənhi rəmwhen ia nərəkuien səvəi iərmama atukwatukw. ⁴² *Nənə iərmama sə truvei pen nui əkwiei a m iərmama riti ti nəri nə mə in rukurən mə iərmama nəha in iərmama riti səiou, nəri auər a mə in reiwaiu ia nərmama nepwīn səiou, mətə iakani nīpərhiēnien tukumiaha i mə iərmama nəha traməkeikei muvehi nərəkuien səvənhi."

11

Nərmama me səvəi Jon Paptaes həuvən mhətə Iesu

¹ Nəpin Iesu rəvəhag pam m nərmama səvənhi twelef, in rier ia kwopun nəha, mevən ia taon me səvəi nəkur Kalili mə trahatən irəha məvisau mīnraha.

² *Ia nəpin nəha Jon Paptaes raməmak ia kalapus. Nəpin rīregi narimnari me Iesu Kristo ramo, in rərhi pen nərmama nepwīn səvənhi ³ *həuvən mə tuhəres pen Iesu i mə, "Ik i in i profet kupwən me kamhəni ik mə tikuvehe uə rekəm? Mə ripko mhə ik i rosi kimaha tahətui səpə iti uə?"

⁴ Mīregi Iesu rini pen ti nīrəha i mə, "Kīmiaha tihəuvən mhəni pen ti Jon nəfe hiəregi mhətoni. ⁵ *Nərmama me nəmīnraha rīfwə hətui mhətə nari, nənə səməme nīsunraha rərfe həvi atukw i mhəvən. Nərmama səməme nemhəien skai ro tekīnraha həuvehe mhəmher, nənə səməme nəkwəregīnraha ruvisimw rəkwag hərəgi nari. Nərmama me nepwīn səməme kupwən həuvəmhə, təkwtəkwuni nəha həuvəmīru mwi, nənə nərmama me nautə səvənraha riwən kaməvisau nəgkiariēn amasan mīnraha. ⁶ *Iərmama sə ramətə iou, trini minuə in ripkimwei mhə ia nahatətəien səvənhi ti nari riti iakamo, rerin tragien."

Iesu rəgkiari ia Jon Paptaes

⁷ *Nəpin nərmama me səvəi Jon hənərari mənəmhəuvən, Iesu rinaməgkiari ia Jon, mīnamini pen ti nərmama me i mə, "Fwe kupwən, kīmiaha hiəier ia

* **10:37:** Dut 33:9 * **10:38:** Mat 16:24-25, Mak 8:34-35, Luk 9:23-24, Luk 17:33, Jon 12:25 * **10:40:** Mak 9:37, Luk 10:16, Jon 13:20 * **10:42:** Mat 25:40 * **11:2:** Mat 14:3 * **11:3:** Mal 3:1 * **11:5:** Aes 35:5-6, Aes 61:1 * **11:6:** Mat 13:57, 26:31 * **11:7:** Mat 3:5

taon me mine rukwānu me mhāvūn ia kwopun akwesakwes ikin mā tihətə nāfe? Iərmama riti sə rəmwhen ia kwānkwai nig ripkərer atukwatukw mhə nəpīn mətāgi rauini? Rekəm. ⁸ Kimiaha hiəier mhāvūn mā tihətə nāfe? Iərmama riti sə rauvei pen tinari amasan me? Rekəm. Nərmama səməme kamhəuvei pen tinari amasan me kamharə ia nimwə me səvəi kig me. ⁹ *Kimiaha hiəier mhāvūn mā tihətə nāfe? Profet riti? Ouəh, nīpərhienien. Kimiaha hiəier mhāvūn mā tihətə profet riti. Mətə iakani pehe tukumiaha i mā iəmə i in rasori məpi raka profet. ¹⁰ *In iərmama sə Nəkukuə Ikinan raməgkiari irə, nəpīn rini mā,

‘Ətə ro, takərhi pen iərmama sə trəgkiari tukwini səiou,
in trukupwən ia niram mevən, məpərhi səim suatuk.’

¹¹ Iakani nīpərhienien tukumiaha i mā nərmama me səməme nīpran me hərəhi irəha ia tīprənə i riti riwən rasori məpi raka Jon Paptas. Mətə nərmama me pam ia nitətə ia neiai^a sə in reiwaiu anan ia nirəha in rasori məpi raka Jon. ¹² *Ia nəpīn nəha Jon Paptas rinaməvisau irə ruvehe meste pehe ipwet mine, nitətə ia neiai raupirīs mamevən ia niskaiien, nənə nərmama skai me kamhəkwtəmhiri.^b ¹³ Fwe kupwən meste pehe nəpīn səvəi Jon, profet me pam mine Loa səvəi Moses kamhəni irapw narimnari me sə tuhəuvehe. ¹⁴ *Nənə trini minuə rerimiaha ragien ti niregiien nəgkiariien i səiou, iakani pehe tukumiaha i mā Jon in nə Eləja sə profet me həməni mā truvehe mwi. ¹⁵ Iərmama sə nəkwəregin rarə ti niregiien nari traməkeikei mətərig amasan.

¹⁶ Takini nāfe nəgkiariien musipekin ia noien səvəi nərmama ipwet mine? Irəha həmwhen ia nəkwərhakwərha me kamhəkure ia kwopun kamapir ikin, mamhəkwein pen ia irəha me nepwīn mā,

¹⁷ ‘Kimaha iahani nīpu səvəi nagienien tukumiaha,
mətə kimiaha hiəpko mhə tanis.
Iahani nīpu səvəi nemhəien,
mətə kimiaha hiəpkasək mhə.’

¹⁸ *Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mā Jon riməuvehe, mīpkəni mhə nari, məpwəh nənīmwiien waen, nənə irəha həni mā, ‘Iəremhə rarə irə.’ ¹⁹ *Iou Iəməti Iərmama iakiməuvehe, maməni nari, mamənīmwi rəmwhen a ia nirəha, nənə irəha həni mā, ‘Hətə ro iəmə nəha, in raməni pik nari, mamənīmwi mamakonə i, mamavən pəri irəha nərmama səməme kamərəku pen takis mīnraha mine nərmama ərəha me nepwīn mwi!’ Mətə noien amasan me səvəi nərmama səməme kamhesi pen nukurənien səvəi Kumwesən kamhatən pen mā nukurənien nəha ro nīpərhienien.”

Iesu raməgkiari skai m nərmama nepwīn

²⁰ Ia nəpīn nəha Iesu rinaməgkiari skai m nərmama me ia taon me sə in rino nīmətətien asori me səvənhi ripik ikin, ti nəri nə mā irəha həpkəpwəh mhə noien ərəha me səvənraha. ²¹ *In rini mā, “Trərəha anan tukumiaha nəkur Korasin! Trərəha anan tukumiaha nəkur Petsaeta! Iakino raka nīmətətien asori me ia taon mi səkimiaha, mətə kimiaha hiəpkəpwəh mhə noien ərəha me səkimiaha. Ripini minuə iakino nīmətətien me nəha ia taon mi nəha Taea mine

* **11:9:** Luk 1:76 * **11:10:** Mak 1:2, Jon 3:28 a **11:11:** Nəpīn ripik Matiu rani nəgkiariien i mā “Nitətə ia neiai.” Nīpwrai nəgkiariien i in i “Nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə.” * **11:12:** Luk 16:16 b **11:12:** Suatuk riti mwi ti niniien vas 12 in i mā: “Ia nəpīn nəha Jon Paptas rinamostat maməvisau muvehe meste ipwet mine nəmə skai me kamhousari mə tuhouraha nitətə ia neiai. Nənə nərmama səməme kamhousari əknekin həuvnimwə pen irə.” * **11:14:** Mal 4:5, Mat 17:10-13, Mak 9:11-13 * **11:18:** Mat 3:4 * **11:19:** Mat 9:14 * **11:21:** Jon 3:6

Saeton, tui raka ko narmama me ikin hanarkahu raka tinari ivis, mhakure ia nimwrakw, mhəpwəh noien ərəha me səvənraha. ²² *Mətə iou iakani pehe tukumiaha i ia nəpın nəha Kumwesən trərpwin noien ərəha me irə nərpwinien səkimiaha triskai məpi raka nərpwinien səvəi nəkur Taea mine Saeton. ²³ *Nənə kimiaha nəkur Kapaneam. Tukəfo ia kimiaha? Ko kuvehi utə kimiaha hiəuvən ia neiai? Rekəm! Tukuvehi irapw kimiaha hiəuvən inhəripw ia Imwei Nəkur Həuvamhə. Iakino raka nımtətien asori me ia taon səkimiaha, mətə kimiaha hiəpkəpwəh mhə noien ərəha me səkimiaha. Ripini minuə iakino nımtətien me nəha ia taon nəha Sotom fwe kupwən ko ramarə ihi meste ipwet mine. ²⁴ *Mətə iou iakani pehe tukumiaha i ia nəpın nəha Kumwesən trərpwin noien ərəha me irə, nərpwinien səkimiaha triskai məpi raka nərpwinien səvəi tənə Sotom fwe kupwən.”

Iesu rəgnəgini Tata səvənhi

²⁵ *Ia nəpın nəha Iesu rini irapw mə, “Tata səiou Iərimənu ia neiai mine tıprənə, iakani tanak tukw ik, ti nəri nə mə ikinərkwafə narimnari me i. Nərmama səməme həukurən nari mine səməme kinahatən amasan irəha həkətoni mhə. Mətə iko pui pen m narmama səməme həmwən ia nıpwənəti nəkwərhakwərha me hətoni. ²⁶ Ouəh, Tata, nəri nəha ikino ramesi pen a nətərigien amasan səim.”

Iesu rəkwein narmama mə tuhəuvehe tukwe

²⁷ *Iesu rarə mini pen mwi ti narmama me i mə, “Tata səiou rınəmri pehe raka narimnari me pam ia rəgik, iou Tini. Nənə iərmama riti riwən rukurən iou, mətə Tata səiou əpa. Nənə iərmama riti riwən rukurən səiou Tata, Iou əpa mine narmama me nəha səməme rerik ragien mə tako pui pen in minraha.

²⁸ *Həuvehe tukw iou kimiaha i səməme hiamo pik wok mamhəvrani nari pəmpəm me nənə pwəh iakuvei pehe napwisien m kimiaha. ²⁹ *Kimiaha tihəuvehi nəgkariien me səiou səməme iakamahatən kimiaha irə, mhatipə pen ia nuramiaha rəmwhən ia nəri katipə pen ia nurai kau mə trərar. Pwəh iakahatən kimiaha ia noien me səiou. Iou iəmə afafa. Rerik reiwaiu. Nənə kimiaha tihətoni napwisien ia nimiruien səkimiaha. ³⁰ *Kimiaha tiho iamınhi irə ti nəri nə mə nəgkariien sə iakamahatən kimiaha irə rıməru, nənə narimnari me sə takuvei pehe m kimiaha mə tihəuvehi həpwəh nıpwəmien.”

12

Iesu in ramərimənu ia Sapat

¹ *Ia nəpın nəha, ia Sapat riti, Iesu ramavən maməpi simwin ia nımei wit me nepwin. Nərmama me səvənhi nukumhə rınamahi irəha, nənə hənəmesi kwənkwai wit mənəmhani. ² *Mətə nəpın Farisi me hətoni, həni pen tukwe in mə, “Ətə ro. Nərmama me səim kamho noien riti rıpkatukwatukw mhə ia Loa səkitaha mə tuko ia Sapat.”

³ *Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Rosi kimiaha hiəpkəvsini raka mhə ia Nəkukuə Ikinan nəfe Kig Tevit rino fwe kupwən uə? Ia nəpın nəha in mine narmama me səvənhi nukumhə ramahi irəha, ⁴ *Kig Tevit ruvnimwə ia nimwə səvəi Kumwesən, mənı bred ikinan sə raməmak ia nıfatə. Rıpkatukwatukw mhə ia Loa səkitaha mə in mine narmama me səvənhi

* **11:22:** Aes 23, Esik 26–28, Joel 3:4-8, Amos 1:9-10, Sek 9:2-4 * **11:23:** Aes 14:13-15, Jen 19:24-28

* **11:24:** Mat 10:15, Luk 10:12 * **11:25:** 1Kor 1:26-29 * **11:27:** Mat 28:18, Jon 3:35, 17:2, Fil 2:9, Jon 1:18, 10:15 * **11:28:** Jer 31:25 * **11:29:** Jer 6:16 * **11:30:** 1Jon 5:3 * **12:1:** Dut 23:25

* **12:2:** Eks 20:10 * **12:3:** 1Saml 21:1-6 * **12:4:** Lev 24:5-9

tuhani bred naha, matə pris me əpa həukurən naniiën. ⁵ *Uə rosi kimiaha hiəpkəvsini raka mhə ia Loa səkitaha mə ia Sapat me pris me fwe ia nimwə səvəi Kumwesən kamhərui loa səvəi Sapat matə Kumwesən rətə mə irəha həpwəh noien nari riti rərəha? ⁶ *Iakani pehe tukumiaha i nari riti rasori məpi raka nimwə səvəi Kumwesən in i ia kwopun i. ⁷ *Kumwesən rīmāni mə, 'Iakəpwəh nokeikeiien mə nərmama tuhousi əpune nərīmīru me mhəuvehi pehe miou, matə iakokeikei mə irəha tuhapi ti nərəha me.' Ripīnuə kimiaha hiəukurən nīpwrai nəgkiariien i ko hiəpwəh nīni ərəhaien nərmama me səiου. Irəha həpwəh noien nari riti rərəha. ⁸ *Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə iου, Iəməti Iərmama, iakamərimənu ia Sapat."

Iesu romasan rəgi iərmama riti

⁹ Iesu rəpwəh kwopun naha, mevən, muvnimwə ia nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel. ¹⁰ *Iərmama riti ia nəkwai nimwəfwaki naha rəgin rərfe. Ko ripkuvi atukw mhə i. Farisi me həres pen Iesu i mə, "Ratukwatukw ia Loa səkitaha mə ia Sapat tukomasan iərmama sə ramemhə uə rekəm?" Kamhətərig ia Iesu mə trəfni irə. Trīni mīnuə rəsəni, tuhāni ərəha in tukwe.

¹¹ *Iesu rīni pen ti nərəha i mə, "Sin ia kimiaha, trīni mīnuə sipsip riti səvənhi rivə pen ia ruei tənə ia Sapat trəpwəh raməmak? In traməkeikei məkwtəmhiri, muvehi utə. ¹² Mətə iərmama in ramasan məpi raka sipsip! Ro iamīnhi irə ratukwatukw ia Loa səkitaha mə tuko noien amasan ia Sapat."

¹³ Nənə Iesu rəgkiari m iərmama sə rəgin rərfe, mīni mə, "Tiko muvi atukw rəgim." Iərmama naha ruvi atukw rəgin. Rəgin ruvehe mamasan mwi məsanin rəmwhen ia nīkare rəgin. ¹⁴ *Mətə Farisi me həier irapw, mhousəsīmwin irəha me, mənāmhəni ərəha Iesu, mənāmhatui suatuk mə tuhousi əpune in.

Iesu in iamə sə Kumwesən ruvərifi raka in

¹⁵ *Iesu ruvəukurən raka nətərigien səvənraha, ro pen rier ia kwopun naha. Nərmama həpik həkurirə in. Səməme kamhemhə in ro irəha pam həuvehe mhəsanin, ¹⁶ *nənə mīnise pen ti nərəha i mə tuhəpwəh nīniien nəghin kamo nərmama həregi həukurən in. ¹⁷ Narimnari me i həier pehe iamīnhi mə nəgkiariien səvəi Profet Aesea truvehe mukuə. In rīmāni mə,

¹⁸ * "Hətə ro iərmama sə ramo tukwini nari miou. Iakimərifi raka in. Iakokeikei pik in, rerik ragien tukwe.

Takəmri pen Nənimwin səiου ramarə irə,

nənə in trīni irapw noien atukwatukw ti nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel.

¹⁹ In tripkəvisə mhə uə trəpwəh nətəpaharien.

Nərmama tuhəpwəh niregiien rerin ia suatuk me.

²⁰ In truvehi məru nərmama səməme həpkiskai mhə

rəmwhen kauvehi məru kwənkwai nig sə rərkwəpīr,

nənə səməme nəgsenraha rīnamiwən in truvehi məru irəha

rəmwhen kauvehi məru nukumheəv ia napw sə na trīfwə.

Tro iamīnhi irə mamevən meste in tro narimnari me pam həuvehe mhatukwatukw.

²¹ Nənə nərmama me ripko mhə irəha nəkur Isrel tuhəmri pen əknekīn nətərigien səvənraha irə."

* **12:5:** Nam 28:9-10 * **12:6:** Mat 12:41-42, Luk 11:31-32 * **12:7:** Hos 6:6, Mat 9:13 * **12:8:** Mat 8:20 * **12:10:** Luk 14:3 * **12:11:** Luk 14:5 * **12:14:** Jon 5:16 * **12:15:** Mak 3:7-10
* **12:16:** Mat 8:4, Mak 3:12 * **12:18:** Mat 3:17

Nərmama kamhəni ərəha Iesu mə iəremhə rarə irə

²²* Nəpən riti nərmama nəpwən həiri iərmama riti mhəiri mhəuvehe ti Iesu. Iərmama nəha nənimen rıfwə ko rıpkəgkiari mhə ti nəri nə mə iəremhə rarə irə. Nənə Iesu ro in ruvehe məsanin. Iərmama nəha rəgkiari, mətə mwi nari. ²³ Nənə nərmama me pam nənimenraha rier. Həni mə, “Nərmama. Rosi iəmə i in i kwənəkwus səvəi Kig Tevit kitaha sameitenhi uə?”

²⁴* Mətə nəpən Farisi me həregi, həni mə, “Rekəm! Iəmə nəha rauvehi nıskaiien səvəi iəremhə asori nəha Pielsepul, maməkoui irapw nəremhə me irə.”

²⁵ Mətə Iesu rukurən nətərigien səvənraha, mənı pen ti nırəha i mə, “Trini mınua ieni riti ruai narəien səvənhi ro kəru irə, nərmama me səvənhi kamhousi irəha me, nıtətə sə ieni nəha ramərimənu irə truvehe mərəha. Trini mınua nərmama ia rukwənu riti uə ia nəkwai nimwə riti həuui irəha me ia kusen kəru, kamhousi irəha me, irəha ko həpkərə amasan mhə. ²⁶ Nənə mə nıpərhienien i Setan raməkoui irapw nəremhə me səvənhi ia nərmama, noien nəha ramahatən pen mə narəien səvənhi ro kəru. In ramousi atukw a in. Mə ro iamınhi irə nıtətə sə in ramərimənu irə trəfərəp əpwəmwis? ²⁷ Kimiaha hiaməni iou mə iakaməkoui irapw nəremhə me ia nıskaiien səvəi Pielsepul. Trini mınua nəgkiariien nəha səkimiaha ro nıpərhienien, rəfo ia nərmama me səkimiaha? Irəha kamhəkoui irapw nəremhə me ia nıskaiien səvəi sin? Səvəi Setan? Rekəm! Ro pen ramasan mə irəha tuhəkiri nəgkiariien i səkimiaha. ²⁸* Mətə iou iakaməkoui irapw nəremhə me ia nıskaiien səvəi Nənimwın səvəi Kumwesən. Noien nəha ramahatən pen mə nıtətə sə Kumwesən ramərimənu irə ruvəuvehe raka tukumiaha.

²⁹* Uə iərmama riti trəfo muvniwə, makres narimnari me ia nəkwai nimwə səvəi iəmə skai riti? In traməkeikei mukupwən məkwətəmhirı iəmə skai nəha, mərihi rəgin mi mine nısun mi. Kurirə irə in rukurən nəvənien makres narimnari me fwe ia nəkwai nimwə səvənhi.

³⁰* Iərmama sə rıpkukurirə mhə iou in raman əpə ia nırak. Nənə iərmama sə rıpkasitu mhə ia nırak, mamiri pehe nərmama həuvehe tukw iou, in raməkoui kirkiri irəha. ³¹* Ro pen iakani pehe tukumiaha i. Kumwesən rukurən nənouenouien nərəhaien me pam səməmə nərmama tuho uə tuhəni irə, məpwəh nərpwınien. Mətə iərmama sə trini ərəha Nənimwın İkinan, Kumwesən trıpkənouenou mhə nərəhaien səvənhi ia nəpən riti. ³² Iərmama sə trini nəgkiariien ərəha riti, muəsi Iou İəməti Iərmama irə, Kumwesən rukurən nənouenouien nərəhaien səvənhi, məpwəh nərpwınien. Mətə iərmama sə trini nəgkiariien ərəha riti muəsi Nənimwın İkinan i, Kumwesən trıpkənouenou mhə nərəhaien səvənhi ia nəpən riti. Nərpwınien səvənhi trarə ia nıtətə ipwet mine mine ia nıtətə sə trıpkuvehe.”

Iesu rəgkiari ia kwənkwai nei me

³³* “Nei amasan rukuə nukwai nei amasan, mətə nei ərəha rukuə nukwai nei ərəha. Nei amasan uə nei ərəha tihətə sas a ia kwənkwanrau. ³⁴* Kimiaha hiamwhen ia kuse snek me səməmə kamhahi əpune iərəmə! Kimiaha nəkur ərəha tihəfo mhəni nəgkiariien amasan? Ko hiəpko mhə, ti nəri nə mə iərmama raməgkiari, ramini irapw a nəfe nətərigien rerin rukuər irə. ³⁵ Iərmama amasan rani irapw nəgkiariien amasan ti nəri nə mə rerin rukuər ia nətərigien amasan. Iərmama ərəha rani irapw nəgkiariien ərəha ti nəri nə mə rerin rukuər ia nətərigien ərəha. ³⁶ İakani pehe tukumiaha i ia nəpən

* **12:22:** Mat 9:32-33 * **12:24:** Mat 9:34, 10:25 * **12:28:** Wok Me 10:38, 1Jon 3:8 * **12:29:** Aes 49:24, 1Jon 4:4 * **12:30:** Mak 9:40, Luk 9:50 * **12:31:** 1Tim 1:13, Hip 6:4-6, 10:26 * **12:33:** Mat 7:16-20 * **12:34:** Mat 3:7, 15:18, Mat 23:33, Luk 3:7

nəha Kumwesən trəkiri nərmama me irə ti noien me səvənraha, in trəres nəgkiariien ərəha me pam sə nərmama me həməni əpnəpen, nənə irəha tuhaməkeikei mhəni pen tukwe in mə hənəfo irə mhəni. ³⁷ Nəgkiariien me səim sə ikamini, Kumwesən trəkiri nəgkiariien me nəha mətə sas ia niram mə ik iərmama atukwatukw uə ik iərmama ərəha.”

Farisi me mine nahatən me səvəi Loa kamhəres nīmətəien riti

³⁸ *Nənə nahatən me nepwīn səvəi Loa mine Farisi me həni pen ti Iesu i mə, “Tahatən. Kimaha iahokeikei mə tiko nīmətəien riti pwəh iahətoni ro.”

³⁹ *Mətə Iesu rini pen ti nərəha i mə, “Kimiaha nərmama ipwet mine hiamətui a nīmətəien ti nəri nə mə noien səkimiaha rikou. Kimiaha hianəpwəh Kumwesən rəmwhen pran sə rəpwəh iərman səvənhi mamesi pen iərməpə. Kumwesən trəpwəh nuvei peheien nīmətəien riti mwi m kimiaha, mətə nīmətəien əpa səvəi Profet Jona. ⁴⁰ *Fwe kupwən Profet Jona raməmak ia tipwi nəmu asori nəpīn ia ran kahar mine nəpīn ia nəpīn kahar. Rəmwhen a mwi iou, Iəməti Iərmama, takarə ia reri tiprənə nəpīn ia ran kahar mine nəpīn ia nəpīn kahar. ⁴¹ *Ia nəpīn nəha Kumwesən trəkiri nərmama me irə ti noien me səvənraha, nəmə Nineve tuhərer irəha nərmama ipwet mine, nənə mhəni mə irəha nəkur ərəha me. Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə nəpīn nəmə Nineve hərəgi Profet Jona raməvisau, irəha hərərig ia noien ərəha me səvənraha. Mətə hətə ro! Iərmama riti in rasori ia Profet Jona in i ia kwopun i. ⁴² *Ia nəpīn nəha Kumwesən trəkiri nərmama me irə ti noien me səvənraha, prən asori sə rinamərimənu ia tənə Sipa fwe kupwən trərer irəha nərmama ipwet mine, nənə mīni mə irəha nəkur ərəha me. Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə prən nəha ruku pen ia nīkare tənə fwe isipwīn anan muvehe mə triregi nukurənien səvəi Solomon. Mətə hətə ro! Iərmama riti in rasori ia Solomon in i ia kwopun i.

⁴³ Nəpīn kinəkoui irapw nənimwīn ərəha riti ia iərmama, nənimwīn ərəha nəha trəfo irə? Trevən mavən ia kwopun me sə nui riwən ikin, mamətui kwopun trapwis ikin. Mətə mə rīpkətoni mhə, ⁴⁴ trəgkiari iamīnhi irə mə, “Təkrərig mwi mevən ti nimwə fwe səiou sə iakiməier irə.” Nənə nəpīn rirərig muvehe, trətoni mə nimwə nəha ro tekīn, kinaies amasan irə, narimnari me pam kamhəmrīmər a ia təmwhekinraha. ⁴⁵ Nənə in trevən miri mwi nənimwīn ərəha me sefen səməme hərəha mhəpi raka in, miri irəha mhəuvehe, mhəuvnimwə mwi, nənə mharə ia reri iərmama nəha. Nənə nīmīruien səvəi iərmama nəha truvehe mərəha anan məpi raka sə kupwən. Nəri nəha iakani truvehe meste nərmama ərəha me i ipwet mine.”

Mama me səvəi Iesu mine piəvni me mīni kītiriməni me

⁴⁶ *Nəpīn Iesu raməgkiari m nərmama, nərmama nepwīn hətoni piəvni me mine mama səvənhi kamhərer fwe iruə mamhəres in mə tuhəgkiari ro min. ⁴⁷ Nənə iərmama riti rini pen ti Iesu i mə, “Ətə ro! Səim mama mine piam me kamhərer fwe iruə, mamhətui ik. Irəha hokeikei mə tuhəgkiari mik.”

⁴⁸ Mətə Iesu rini mə, “Sin nəha səiou mama? Nīsīmə nəha piak me?” ⁴⁹ In ruini rəgin ia nərmama me səvənhi, mīni mə, “Kimiaha i mama me səiou. Kimiaha i piak me. ⁵⁰ *Iərmama sə ramo nəkwai Tata səiou fwe ia neiai, in nə piak mine kītirimak mine mama səiou.”

13

Iesu rusipekin ia iərmama sə rauini nuni nari

* **12:38:** Mat 16:1, Luk 11:16, Jon 6:30, 1Kor 1:22 * **12:39:** Mat 16:4 * **12:40:** Jon 1:17 * **12:41:** Jon 3:5 * **12:42:** Mat 12:6, 1King 10:1-10 * **12:46:** Mat 13:55 * **12:50:** Jon 15:14, Rom 8:29

1 Ia nāpīn nāha Iesu rier ia nimwə mevən məkure ia nīkare nui asori.
 2 *Nərmama me hāpīk hāuvehe mhousəsimwīn pen irəha me tukwe. Ro pen Iesu rəputə ia nītətə ouihi riti fwe peraha məkure irə. Nərmama me pam kamhərer parei ia nīpəkīr. 3 Nənə in rani narimnari me rīpīk tī nīrəha i, mausipekīn, mamīni mə, “Həregi ro. Nəpīn riti, iərmama riti revən mə truini nuni nari me ia nāmhiən sāvənhi. 4 Nəpīn rauini nuni nari me, nuni nari me nepwīn hāsas pen ia suatuk, nənə menu me hāuvehe mhani pam. 5 Nepwīn hāsas pen ia təkure kəpwier tīprənə rouihi ikin. Həuverə akwauakw a tī nəri nə mə nuanraha rīpkeiwaiu amasan mhə ia tīprənə. 6 Mətə nəpīn meri rəkwiiri, mənhi, haukei pam tī nəri nə mə nuanraha rouihi. 7 Nuni nari me nepwīn hāsas pen ia tīprənə sə nəkws ərəha rauvirīs ikin. Nəkws ərəha me hāuvirīs mhəuvehe mhousəman pam irəha. 8 Nənə nuni nari me nepwīn hāsas pen ia tīprənə amasan, nənə mhəukuə. Nepwīn kwənkwan hantret, nepwīn kwənkwan sikisti, nepwīn kwənkwan toti. 9 Iərmama sə nəkwəregīn rarə tī nīregiien nari traməkeikei mətərig amasan.”

10 Kurirə irə nərmama me sāvəi Iesu hāuvehe, mhəni pen tukwe in mə, “Rəfo ikaməgkiari m nərmama ia nusipekīnien me?”

11 Mīregi Iesu rīni pen tī nīrəha i mə, “Kīmiaha nərmama me səiou kīnəsevər ia suatuk tukumiaha hiəukurən narimnari me i ia nītətə ia neiiai^a hənəmərkwafə fwe kupwən. Mətə nərməpə me, kīpkəsevər mhə ia suatuk tī nīrəha mə tuhəukurən narimnari me nəha iamīnhi. 12 *Ro iamīnhi irə tī nəri nə mə iərmama sə kuvei pen nari riti min, ro wok irə, tukuvei pen sə rəkwaiku min, nənə in truvehi rəmwhen məpi raka. Mətə iərmama sə kuvei pen nari riti min, ro nəri auər a irə, tukuvei raka pam tukwe. 13 *Iou iakaməgkiari mīnraha ia nusipekīnien me tī nəri nə mə kamhətui, mətə hāpkətə mhə nari. Kamhəregi, mətə hāpkregi mhə nari mhəukurən. 14 *Noien sāvənraha ro nəgkiariien i sāvəi Profet Aesea ruvəuvehe muvəukuə. Rīni mə, ‘Kīmiaha tihəregi, mhəregi, mhəregi, mətə tī nəpīn riti tihāpkregi mhə mhəukurən.

Tihətoni, mhətoni, mhətoni, mətə tī nəpīn riti tihāpkətoni mhə mhəukurən.

15 Tro iamīnha irə, tī nəri nə mə reri nərmama me i ruvəskai raka.

Hənəsisəg raka ia nəkwsəregīnraha mīne nənimenraha.

Mətə trīni mīnuə hāpwəh noien iamīnha irə,

nəfe nəghīn tuhəukurən nətoniien ia nənimenraha

nənə mhəregi ia nəkwsəregīnraha,

uə tuhəukurən ia rerīnraha,

nənə mhərari mhəuvehe tukw iou, nənə tako irəha hāuvehe mhəsānīn.’

16 *Mətə kīmiaha nərmīmiaha ramətə nari, nəkwsəregīmiaha ramregi nari. Ro iamīnhi irə rerīmiaha traməkeikei magien. 17 Iakamīni nīpərhienien tukumiaha i mə fwe kupwən profet me hāpīk mīne nəkur atukwatukw me hāpīk hokeikei mə tuhətə narimnari me i hiamətə, mətə hāpkətə mhə. Hokeikei mə tuhəregi nəgkiariien me i hiamregi, mətə hāpkregi mhə.

18 Hətərig iou pwəh iakīni irapw nīpwrai nusipekīnien sāvəi iərmama sə rauini nuni nari me. 19 Nuni nari sə rəsas pen ia suatuk rəmwhen ia iərmama sə ramregi nəvisaiien ia nītətə sə Kumwesən ramərimənu irə, mətə in rīreirei nīpwran. Ro pen Setan ruvehe akwauakw, muvehi raka nəgkiariien nəha ia nətərigiien sāvənhi. 20 Nuni nari sə rəsas pen ia təkure kəpwier rəmwhen

* **13:2:** Luk 5:1-3 a **13:11:** Nəpīn rīpīk Matiu rani nəgkiariien i mə “Nītətə ia neiiai.” Nīpwrai nəgkiariien i in i “Nītətə sə Kumwesən ramərimənu irə.” * **13:12:** Mat 25:29, Mak 4:25, Luk 8:18, 19:26 * **13:13:** Dut 29:4 * **13:14:** Jon 12:40, Wok Me 28:26-27 * **13:16:** Luk 10:23-24

ia iærmama sə ramregi nægkiariien amasan, nənə təkwtəkwni a ruvehi, magien tukwe. ²¹ Mətə nægkiariien nəha rɪpkeiwaiu amasan mhə ia rerin rəmwhen ia nuai nei me. In truvehi nægkiariien nəha səvəi nəpɪn ouihɪ a. Nəpɪn nərmama tuho nəmisəien min, uə tuhometə in tɪ nægkiariien amasan, traraka akwauakw a irə. ²² *Nuni nari sə rəsas pen ia tɪprənə nəkwus ərəha rauvirɪs ikɪn rəmwhen ia iærmama sə rɪregi nægkiariien amasan, mətə ramətərig pɪk ia narimnari me səvəi tɪprənə i. Mane rameikuə irə, mavi raka nətərigien səvənhi. Nətərigien me nəha housəman nægkiariien amasan. Rəpwəh nukuəien. ²³ Mətə nuni nari sə rəsas pen ia tɪprənə amasan rəmwhen ia iærmama sə rɪregi nægkiariien amasan, mukurən nɪpwran, mukuə. Riti nukwan toti, riti nukwan sikisti, riti nukwan hantret.”

Iesu rusipekɪn ia nurhi ərəha

²⁴ Nənə Iesu rɪni nusipekɪnien riti mwi tɪ nɪrəha i mə, “Nɪtətə ia neiai rəmwhen ia iærmama sə ruini nuni nari amasan me ia nəmhien səvənhi, ²⁵ mətə nəpɪn nərmama me səvənhi kamhapri, iærmama sə raməmwəki in ruvehe, muini pen mwi nuni nurhi ərəha ia nəkwai nəmhien nəha, nənə mier mamevən. ²⁶ Nəpɪn nuni nari amasan me həutə pehe, mətə nurhi ərəha mwi rutə ia rerinraha.

²⁷ Iəmə asori nəha səvənhi nərmama nepwɪn kamho tukwini nari min. Irəha həuvehe, mhəni pen tukwe in mə, ‘Iəmə asori. Ikɪnəpwei nuni nari amasan me ia nəmhien səim. Mətə rəfo nurhi ərəha mwi fwe ikɪn?’

²⁸ Mɪregi in rɪni pen tɪ nɪrəha i mə, ‘Kwa iærmama sə raməmwəki iou rɪno.’

Mɪregi nərmama səməme kamho tukwini nari min həni pen tukwe in mə, ‘Ro iamɪnhi irə ikokeikei mə kɪmaha tahəvən mheivi raka nurhi ərəha?’

²⁹ Mətə in rɪni mə, ‘Rəkəm. Rərəha mə kɪmiaha hiameivi utə nurhi ərəha, nənə mheivi utə pekɪn sə ramasan me. ³⁰ *Pwəh irəha həutə pəri meste nəpɪn nəha tuhəmruə irə. Ia nəpɪn nəha takɪni pen tɪ nərmama me səiou səməme tuhesi kwənkwai nari amasan me nəha mə, Kɪmiaha tihəkupwən mhousəsimwɪn nurhi ərəha, mhərihi tərini ia kusen me mə tukərarki pen ia napw. Mətə kwənkwai nari amasan me kɪmiaha tihəpeki, mhəuvehe, mhəmri ia nimwə səiou sə iakamoeite nəveginien ikɪn.’ ”

Iesu rusipekɪn ia nuni nei sə rouihɪ anan

³¹ Iesu rɪni irapw nusipekɪnien riti mwi tɪ nɪrəha i, mɪni mə, “Nɪtətə ia neiai rəmwhen ia kwənuni nei nəha mastat. Iærmama riti ruvehi, məpwei ia nəmhien səvənhi. ³² Nuni mastat in rouihɪ anan ia nuni nei me, mətə nəpɪn rutə, rasori məpi raka nəpɪgɪn me pam, muvehe mo nei irə, menu me ia nɪmagouagou həuvehe mho pen kwətəpag me səvənraha ia rəgɪn me.”

Iesu rusipekɪn ia yis

³³ Nənə Iesu rɪni pen nusipekɪnien riti mwi tɪ nɪrəha i, mɪni mə, “Nɪtətə ia neiai rəmwhen ia yis sə pran riti ruvehi, mərəpi irau flaoa rɪpɪk, nənə məpwəh meste yis rəse floa me pam rəsisi.”

³⁴ Iesu rəgkiari m nərmama me ia nusipekɪnien me a. Nəgkiariien riti mwi riwən rɪni mahatən irəha irə. ³⁵ Iesu ro iamɪnhi irə mə nægkiariien i profet riti səvəi Kumwesən rɪməni fwe kupwən truvehe mukuə. Rɪni mə, “Takəgkiari ia nusipekɪnien me, mɪni irapw narimnari me sə iakɪnərkwafə i nəpɪn nəha iakɪno tɪprənə i meste pehe ipwet mɪne.”

Nɪpwrai nusipekɪnien səvəi nurhi ərəha

* **13:22:** Mat 6:19-34, Luk 12:16-21, 1Tim 6:9-10,17 * **13:30:** Mat 3:12

³⁶ Iesu rægkiari pam, mæpwəh nærmama me, muvnmwə ia nəkwai nimwə. Nənə nærmama me səvənhi həuvehe tukwe, mhəni mə, “Tikəusiəre pui pehe ro nīpwrai nusipekinien nəha ikiməni ia nurhi ərəha sə rutə ia nəmhien.”

³⁷ Miregi Iesu rini mə, “Iərmama sə rauini nuni nari amasan me in nə iou, Iəməti Iərmama. ³⁸ *Nəmhien in nə tīprənə i. Nuni nari amasan me irəha nə nīpwnəti nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə. Nurhi ərəha me irəha nə nīpwnəti Setan, iəremhə ərəha. ³⁹ Iərmama sə rəmwəki iəmə asori səvəi nəmhien, muini pen nurhi ərəha in nə Setan. Nəpīn nuni nari amasan me həmrəuə irə in nə nəpīn sampam. Nənə nærmama me nəha həuvən mhesi kwənkwan irəha nə nagelo me.

⁴⁰ *Rəmwəhen mə nærmama housəsimwīn nurhi ərəha, nənə mhəuvani ia napw, ia nəpīn sampam tro mwi iamīnhi irə. ⁴¹ *Iou, Iəməti Iərmama, takərhi pen nagelo me səiou, həuvən ia kwopun me səiou sə iakamərimənu ikīn. Nənə irəha tuhəpeki raka narimnari me pam səməme kamho nærmama kamhəmwei ia nərəhaien mīne nəkur ərəha me pam, ⁴² *nənə mhərarki pen irəha ia napw asori. Ia kwopun nəha nærmama tuhasək, mhahi tərini revīnraha. ⁴³ *Nənə nəkur atukwatukw tuhəuvnmwə ia nitətə sə Tata səvənraha ramərimənu irə, nənə mhəhiapw rosi meri. Iərmama sə nəkwəregīn rarə traməkeikei mətərig amasan.”

Iesu rusipekīn ia mane asori sə kīnimwi ia tīprənə

⁴⁴ * “Nitətə ia neiai rəmwəhen ia mane asori kīnimwi ia tīprənə riti. Iərmama riti raman mətōni mane nəha, rarə mīnimwi mwi. Ti nəri nə mə rerīn ragien pīk, in rəmri pen nəmri nari ia narimnari me pam səvənhi, muvehi mane irə, nənə mevən muvehi nəmri tīprənə nəha.”

Iesu rusipekīn ia kəruətərei amasan riti kani mə pel

⁴⁵ “Nənə riti mwi. Nitətə ia neiai rəmwəhen ia iərmama riti sə ramətui kəruətərei amasan me nəha kani mə pel mə trəmri pen nəmri nari ia nīrəha, nənə muvehi mane. ⁴⁶ Nəpīn rətōni pel riti nənimen rutə pīk, revən məmri pen nəmri nari ia narimnari me pam səvənhi, muvehi mane irə, nənə mevən muvehi nəmri pel nəha.”

Iesu rusipekīn ia net

⁴⁷ “Nənə riti mwi. Nitətə ia neiai rəmwəhen ia net sə kərarki pen ia nəkwai təsi, ruvehi nəmu me səpəmsəpə. ⁴⁸ *Nəpīn net ruvəukuə, nærmama həvi parei, mhəkure, mənəmhəuai nəmu me. Sə ramasan me kamhəvai pen ia tənəripw me, mətə sə rərəha me kamhərarki. ⁴⁹ Tro mwi iamīnhi irə ia nəpīn sampam. Nagelo me tuhəuvən, mhəpeki raka nəkur ərəha ia reri nəkur amasan, ⁵⁰ *nənə mhərarki pen irəha ia kwopun napw asori rauək ikīn. Ia kwopun nəha nærmama tuhasək, mhahi tərini revīnraha.”

⁵¹ Iesu rægkiari pam, nənə mərəs pen nærmama me i səvənhi mə, “Narimnari me i iakīni pehe tukumiaha i hiəregi mhəukurən nīpwrənraha uə rekəm?”

Miregi irəha həni mə “Ouəh. Kīmaha iahəukurən.”

⁵² Miregi Iesu rini pen ti nīrəha i mə, “Ro iamīnhi irə iərmama sə kupwən in iahatən səvəi Loa, mətə kurirə irə kahatən amasan in ia nitətə ia neiai, in

* **13:38:** 1Kor 3:9 * **13:40:** Mat 7:16, Jon 15:6 * **13:41:** Mat 24:31, Mat 25:31-46, Mak 13:27

* **13:42:** Mat 8:12 * **13:43:** Dan 12:3 * **13:44:** Mat 19:29, Luk 14:33, Fil 3:7 * **13:48:** Mat 22:9-10 * **13:50:** Mat 13:42, Luk 13:28

rəmwhen ia iəmā asori riti nautā me rīpik fwe ia nəkwei nimwə səvənhi. In rukurən nuvniwəien mīpeki raka nautā me sə vi irau nautā me sə tui.”^b

Nəkur imwei Iesu həpwəh nisaiien in

⁵³ *Nəpīn Iesu rīni irapw pam nusipekīnien me i, in rəpwəh kwopun nəha, ⁵⁴ *mevən ia Nasaret, imwəni atukwatukw, minamahatən nərmama ia nəkwei nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel. Irəha nənimenraha rier. Həni mē, “Iəmā i ruvehi nukurənien nəha pəku? Raməfo mamō nīmtətien me i? ⁵⁵ *Kwa tīni Josef i iəmā sə rīməuvrhəkin nimwə! Səvənhi mama nə nəghin nə Meri. Piəvni me nə Jemes, Josef, Jutas, mīne Saemon. ⁵⁶ Kītiriməni me pam hamarə ia rukwənu i kītaha mīnraha. Ro iamīnhi irə iəmā i ruvehi narimnari me nəha pəku?” ⁵⁷ *Nənə rerīnraha rīpkagien mhə tī Iesu. Həpwəh nisaiien in.

Mətə Iesu rīni pen tī nīrəha i mē, “Nərmama ia kwopun me kamhəsiai profet riti, mətə nəkur imwəni me mīne nərmama səməme kamharə ia nəkwei nimwə səvənhi ko həpwəh nisaiien in.”

⁵⁸ Nənə Iesu rīpko mhə nīmtətien me rīpik ia kwopun nəha, tī nəri nə mē nəkur imwəni me həpwəh nīnīien nīpərhīenien irə.

14

Jon Paptaes remhə

¹ Ia nəpīn nəha nərmama kamhəni pīk nəghī Iesu. Nəpīn Kīg Herot rīregi nəgkīariien səvənraha, ² rīni pen tī nərmama səməme kamho tukwini nari mīn mē, “In nəha Jon Paptaes. Rīnətui mwi ia nemhəien səvənhi ro pen rauvehi nīskaiien mamō nīmtətien me.”

³ *Kīg Herot rīni iamīnhi irə tī nəri nə mē fwe kupwən in rəkwtəmhirī Jon, mərihi in, muvehi puvnimwə ia kalapus tī Herotias, pran səvəi piəvni nəghin nə Filip. ⁴ *Niemaha raməpi prən nəha tī nəri nə mē Jon rīni pen tī Kīg Herot i mē, “Ikakres pran səvəi pīam noien nəha rīpkatukwatukw mhə ia Loa.” ⁵ *Kīg Herot rokeikei mē trousi əpune Jon, mətə rehekīr nərmama tī nəri nə mē irəha həni mē Jon in profet riti.

⁶ Mətə nəpīn ko nəveginien asori riti sə rahatən pen nəpīn Kīg Herot rīnətui irə, pran ouihī səvəi Herotias ruvehe motanis ia nənimenraha, mo Kīg Herot rerīn ragien. ⁷ Ro pen Kīg Herot rīni nəkwan muvehi kwəsuahtī tukwe mē truvei pen nəfe nəghin pran ouihī i trəres i. ⁸ Ia nəpīn nəha mama səvəi pran ouihī rəgkīari mīn, mīni pen nətərigien səvənhi tukwe. Nənə pran ouihī nəha revən mīni pen tī Kīg Herot i mē, “Tikevən muvehi kənkəpwə Jon Paptaes ia tīkiplət muvehi muvehe ia kwopun i muvei pehe miou.” ⁹ Nəpīn Kīg Herot rīregi nəresien nəha, rerīn rəpou. Mətə tī nəri nə mē rīməuvehi kwəsuahtī ia nəmri nəmə asori me səməme kamhəni pəri nari irəha mīn in rīni nəkwan mē tukuvei pen. ¹⁰ *In rərhi pen iaruaɡən riti səvənhi revən ia kalapus, mərəi raka kənkəpwə Jon, ¹¹ məmri pen ia tīkiplət, muvehi muvehe, muvei pen m pran ouihī. Pranouihī nəha ruvehi mevən, muvei pen m mama səvənhi. ¹² Nənə nərmama me səvəi Jon həuvehe, mhəuvehi nīpwrən, mhəuvən, mhənīmwi. Kurirə irə həuvən mhəni pen tī Iesu.

Iesu rəkwməni nərmama me irəha pam faef-taosen

^b **13:52:** Iesu rusipekīn ia nautā me sə vi mīne nautā me sə tui. Nautā me sə vi rəmwhen ia nəgkīariien sə rəmak ia Niutestamen. Nautā me sə tui rəmwhen ia nəgkīariien sə rəmak ia Oltestamen. * **13:53:** Mat 7:28 * **13:54:** Jon 7:15 * **13:55:** Jon 6:42 * **13:57:** Jon 4:44 * **14:3:** Mat 11:2 * **14:4:** Lev 18:16, Lev 20:21 * **14:5:** Mat 21:26 * **14:10:** Mat 17:12

13 Nənə nəpın Iesu rıregi nəgkiariien i, rəputə ia nıtətə ouihi, məpwəh kwopun nəha, mevən in əpa ia kwopun riti nərmama həiwən ikın. Mətə nərmama me həregi, həier ia taon me, mhavən a, mhəkurirə in. 14 *Nəpın in ruvarei, rətoni nərmama həpık, nənə rerin rəkwəpır ti nırəha. Nənə in ro nərmama me səvənraha səməme kamhemhə həuvehe mhəsanin.

15 Nəpın rınaməruarəv meri na trivə, nərmama me səvəi Iesu həuvehe mhətə in, mhəni mə, “Rınaməpitəv. Kwopun i nəveginien riwən ikın. Ramasan mə tikərhi pen nərmama me i həuvən ia rukwənu me pwəh həuvehi nəmri nəveginien sənənraha.”

16 Mətə Iesu rini pen ti nırəha i mə, “Irəha tuhəuvən ti nəfe? Kimiaha nə tihəuvei pen nəveginien mınraha.”

17 Miregi irəha həni pen tukwe in mə, “Nəveginien sənətaha rəpwəh nəmwhenien. Bred krirum mınə nəmu kəru a i.”

18 Miregi Iesu rini mə, “Həuvehi irəha mhəuvehe tukw iou.” 19 *In rini nəkwən mə nərmama tuhəkure ia nurhi. Ruvehi bred krirum mınə nəmu kəru, məkwətə ia nimagouagou, məfwaki mını vivi Kumwesən tukwe, məkwsen bred me, muvei pen m nərmama me səvənhi, nənə irəha həpeki pen m nərmama. 20 *Nərmama pam hani nari tıpwınraha rəsisi. Nənə nərmama me səvəi Iesu həvai pen nıpərpəri nəveginien me nəha sə hənani mhəpwəh rukuər ia tənəripw me irəha pam twelef. 21 Nərmama me nəha həpık hani nari nərman nıpran mınə nəkwərəkəwərha. Kəvsini nərman me əpa ipaka faef-taosen.

Iesu ravən ia təkure nui asori Kalili

22 Kurirə irə Iesu rini pen ti nərmama me səvənhi mə tuhəputə ia nıtətə ouihi, mhəkupwən mhəpi simwın ia nui asori. In tramo mərhi pen nərmama həuvən fwe imwənraha me. 23 *Iesu rəsəkır raka mınraha, mutə ia təkur riti mə trəfwaki in əpa. Nəpın rınəpitəv in əpa ia kwopun nəha, 24 mətə nıtətə ouihi nərmama me səvənhi kamhəsua i ruvan raka isipwın ti tənə nəha. Peiau peiau me kamhəpwı ti nəri nə mə irəha kamhau mamhəuvən ia nəmri mətagi mwatuk.

25 Ia nəpın nəha rınamran Iesu ruvehe ti nırəha, mamavən ia təkure nui. 26 *Mətə nəpın nərmama me səvənhi həti pen mhətoni mə in ravən ia təkure nui, həhekır, mhəni mə, “Kwa iəremhə nəha.” Nənə irəha həkwein əpwəmwis ti nəri nə mə həhekır asori.

27 Mətə təkwtəkwni a Iesu rəgkiari mınraha mını mə, “Kimiaha tihəpwəh nıregiien rərəha. Kwa iou i. Tihəpwəh nehekırrien.”

28 Miregi Pita rini pen tukwe in mə, “Iərimənu. Trini mınua ik nə tikini nəkwam tukw iou i mə takavən ia təkure nui muvehe tukw ik.”

29 *Miregi Iesu rini mə, “Uvehe.” Ro pen Pita reivə irapw ia nəkwai nıtətə ouihi, mavən ia təkure nui mevən ti Iesu. 30 Mətə nəpın rətoni nımətagi, rehekır, mınaməmwhenimw, mınaməkwein əpwəmwis mə, “Iərimənu! Uvehimıru iou!”

31 *Təkwtəkwni a Iesu rosə pen rəgin muvehi Pita, mını pen tukwe in mə, “Ik iərmama nahatətəien səim rıpkiskai mhə. Rəfo nətərigien səim ro kəru iamınhi irə?”

32 Nəpın irau krouəputə ia nıtətə ouihi, nımətagi reiwaiu miwən. 33 *Nənə nərmama me səvəi Iesu ia nəkwai nıtətə ouihi hənımwi nukurhunraha, mhəuvei pen nısiaien səvənraha min, mhəni mə, “Nıpərhiienien ik Tini Kumwesən.”

* 14:14: Mat 9:36 * 14:19: Mat 15:35-39, Mak 8:6-10 * 14:20: 2King 4:44 * 14:23: Luk 6:12, 9:28 * 14:26: Luk 24:37 * 14:29: Jon 21:7 * 14:31: Mat 8:26 * 14:33: Mak 4:39

Iesu ro nəkur Kenesaret sāmame kamhemhə həuvehe mhəsanin

³⁴ Irəha həpi simwin ia nui asori, mhəuvən mhəuvarei ia tənə Kenesaret.
³⁵ Nəpin nərmama ia kwopun nəha hətoni mhəukurən mə Iesu nəha, hərhi pen nəkariien revən ia rukwənu me pam ia kwopun nəha. Nənə irəha həuvehi nərmama me pam sāmame kamhemhə mhəuvehi mhəuvehe ti Iesu,
³⁶ *māmərəs in mə ko irəha hərapi a nusvenhi tinari səvənhi. Nənə irəha pam sāmame hərapi həuvehe mhəsanin.

15*Nərmama me i kamhəsiat Kumwesən ia tərhunraha əpa*

¹ Ia nəpin nəha Farisi me mine nahatən me səvəi Loa həier ia Jerusalem, mhəuvehe ti Iesu, mhəni mə, ² * “Rəfo nərmama me səim kamhərui nitətə səvəi kaha kupwən me? Nəpin hani nari, həpkukupwən mhə mhərkwərig.”

³ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Rəfo kimiaha hiamətəfi nəkariien səvəi Kumwesən mə tihesi pen narəien səkimiaha? ⁴ *Kumwesən riməni nəkwan mə, ‘Tikisiat tata mine mama səim.’ In riməni mwi mə, ‘Trini minuə iərmama riti rani ərəha tata mine mama səvənhi, tukaməkeikei kousi əpune in.’ ⁵ Mətə kimiaha hiaməni mə, ‘Trini minuə iərmama riti rini pen ti səvənhi tata mine mama mə, Səiou narimnari me sə trasitu ia kimirau ro ikinan i səvəi Kumwesən, ⁶ ramasan mə in trəpwəh nuvei penien nari riti m səvənhi tata misiat in irə.’ Ia noien nəha kimiaha hiamousi raka nəkariien səvəi Kumwesən ia narəien səkimiaha. ⁷ Kimiaha kəuətəsə me. Fwe kupwən, Profet Aesea riməni atukwatukw kimiaha, mini mə,

⁸ ‘Nərmama me i kamhəsiat iou ia tərhunraha, mətə rerinraha rəmak isipwin tukw iou.

⁹ Kamhəfwaki auər a miou.

Nəpin kamhahatən nərmama,

həni mə kamhahatən nəkariien səiou, mətə rekəm.

Kamhahatən nəkariien sə ruku pen a ti nərmama.’ ”

Nəfe nari tro iərmama ruvehe məkemik ia nəmri Kumwesən

¹⁰ Nənə Iesu rəkwein nərmama me həuvehe tukwe. Rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha tihətərig amasan ia nirak, mhəukurən nəfe takini. ¹¹ *Ripko mhə nəri sə ruvniwə ia nəkwai iərmama ramo in rəkemik ia nəmri Kumwesən, mətə nəri sə ruku pen ia nəkwan mamier in nə ramo in rəkemik ia nəmri Kumwesən.”

¹² Nənə nərmama me səvənhi həuvehe, mhəni pen tukwe in mə, “Ikukurən mə nəpin Farisi me həregi nəkariien nəha niemaha rəpi irəha.”

¹³ Miregi Iesu rini mə, “Nei me pam sāmame Tata səiou fwe ia neiat ripkəpwei mhə ti nəpin riti keivi utə irəha. ¹⁴ *Kimiaha tihəpwəh irəha. Irəha nərmama kamhəri pen nərmama ia suatuk sə tuhesi, mətə nəmrinraha rəfwə. Trini minuə iərmama riti nənimen rəfwə mamiri pen iərmama riti mwi nənimen rəfwə ia suatuk sə trouesi, irau pəri trouivə irapw ia ruei tənə.”

¹⁵ Mətə Pita rini pen tukwe in mə, “Ni pehe ro tukumaha i nipwrai nusipekinien nəha ikiməni.”

¹⁶ Miregi Iesu rini mə, “Kimiaha mwi hiamreirei ihi? ¹⁷ Hiəpkukurən mhə mə nəfe nari revən ia nəkwai iərmama, ramevən ia tipwin, mamier. ¹⁸ Mətə nəri sə ramier ia nəkwai iərmama raku pen ia rerin fwe imwə nənə in nə ramo in rəkemik ia nəmri Kumwesən. ¹⁹ *Iakani iamnhi irə ti nəri nə

* **14:36:** Mat 9:20-21, Mak 5:27-28, Luk 8:44 * **15:2:** Luk 11:38 * **15:4:** Eks 20:12, Eks 21:17, Dut 5:16 * **15:11:** Mat 12:34 * **15:14:** Mat 23:16,24, Luk 6:39, Rom 2:19 * **15:19:** Jen 8:21, Mat 12:34

mə nətərigien ərəha ruku pen ia reri iərmama fwe imwə, mamier: nousi əpuneien iərmama, nakresien pran səvəi iərməpə, noien sə nərman mine nīpran kamhəiri əpnəpen irəha me, nakresien, neikuəien, nini ərəhəien iərmama. ²⁰ Noien me i ramə iərmama rəmkemik ia nəmri Kumwesən. Mətə trini minuə iərmama ripkərkwerig mhə, maməni nari, noien nəha ko ripko mhə in ruvehe məmkemik ia nəmri Kumwesən.”

Pran Kenan riti rini nīpərhienien ia Iesu

²¹ Nənə Iesu rier, məpwəh kwopun nəha, mevən ipaka ti taon mi nəha Taea mine Saeton. ²² Nənə təkwtəkwuni a pran Kenan riti sə ramarə ia kwopun nəha ruvehe, mamasək, mamini mə, “Iərimənu, kwənəkwas səvəi Kig Tevit, tikapi tukw iou! Iəremhə ramarə ia prən ouihi səiou, mamə in raməmisə pik!”

²³ Mətə Iesu rəpwəh niniien nəgkiariien riti ti prən nəha. Nənə nərmama me səvənhi həuvehe mamhəgkiari min, mhəni mhənuə, “Ərhi pen prən i ramevən, ti nəri nə mə rakurirə kitaha, mamasək.”

²⁴ *Miregi Iesu rini mə, “Kumwesən rərhi pehe iou mə takuvehe əpa ti nəkur Isrel. Irəha həmwən ia sipsip me hənəruēi.”

²⁵ Mətə prən nəha ruvehe minimwi nukurhun mi ia nənimen, mīni mə, “Iərimənu. Tikasitu ia nirak.”

²⁶ Miregi Iesu rini mə, “Rəpwəh namasanien mə takuvehi nəveginien sənəi nəkwərhəkwərha mərarki pen i m kuri me.”

²⁷ Miregi prən i rini mə, “Nīpərhienien, Iərimənu. Mətə kuri me mwi kamhəni nīmwəkmwəki nəveginien sə raməsas irapw ia ruei tepol səvəi iamə asori səvənraha.”

²⁸ *Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Prən i ikamahatətə pərhien. Pwəh iako mik rəmwhən sə ikokeikei.” Təkwtəkwuni a mwi prən ouihi səvənhi ruvehe məsanin.

Iesu ro nərmama həpik həuvehe mhəsanin

²⁹ *Iesu rier ia kwopun nəha, mavən ia nīkarkare nui asori Kalili, mevən mutə ia təkue riti məkure fwe ikin. ³⁰ Nənə nərmama həpik həuvehe tukwe, mamhəuvehi nərmama me səməme kamhəmhə. Nepwīn nisunraha rərfe. Nepwīn nənimenraha rīfwə. Nepwīn nemhəien rouraha nīpəri nīpwrānraha. Nepwīn ho iəpou ko həpwəh nəgkiariien. Həuvehi mwi nərmama həpik mwi, mhəmri pen irəha ia nisui Iesu, nənə in ro irəha həuvehe mhəsanin.

³¹ *Ia nəpīn nəha nəpou me haməgkiari. Nərmama nemhəien rouraha nīpəri nīpwrānraha həuvehe mhəsanin. Nərmama səməme nisunraha rərfe, həvi atukw a nisunraha mamhəvən. Nənə nərmama nənimenraha rīfwə hətui mamhətə nari. Nəpīn nərmama me hətoni, nənimenraha rier. Nənə həgnəgini Kumwesən səvəi nəkur Isrel.

Iesu rəkwməni nərmama irəha pam fo-taosen

³² *Ia nəpīn nəha Iesu rəkwein nərmama me səvənhi həuvehe. Rini pen ti nirəha i mə, “Rerik rəkwpəpīr ti nərmama me i. Hənərə raka nəpīn kahar kitaha mīnraha, nənə sənənraha nəveginien ruvəiwən. Iakəpwəh no keikeien mə takərhi pen irəha fwe imwənraha nəpīn nukumhə ramahi irəha. Rərəha mə kamhəuvən nəmrīnraha rīpitəv həmwēi ia suatuk.”

³³ Miregi nərmama me səvənhi həni pen tukwe in mə, “Tsəuvehi bred pəku rəmwhən tsəkwmənu nərmama me i? Kwa həpik anan. Kitaha samarə ia kwopun nəveginien riwən ikin.”

³⁴ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Sənəmiaha bred kevə?”

Miregi həni mə, “Sefen mine kwopnəti nəmu me nepwīn mwi fwe ikin.”

* 15:24: Mat 10:6 * 15:28: Mat 8:10,13 * 15:29: Mak 7:31 * 15:31: Mak 7:37 * 15:32: Mat 14:14

³⁵ Iesu rini nəkwan mə nərmama me nəha sənənraha nəveginien riwən tuhəkure ia tiprənə. ³⁶ Nənə ruvehi bred nəha sefen mine kwopnəti nəmu me, məfwaki mīni vivi Kumwesən tukwe. Nəpīn rəfwaki pam, maməkwsen bred me, mauvei pen m nərmama me səvənhi, həpeki pen m nərmama me. ³⁷ Nərmama me pam hani nari tipwīnraha rəsisī. Nəpīn hənani raka nari, həvai pen nīpərpəri bred mine nəmu me hənani mhəpwəh rukuər ia tənəripw sefen. ³⁸ Nərmama me nəha hani nari həpik anan nərman nīpran mine nəkwerhəkwerha. Kəvsini nərman me əpa irəha pam fo-taosen. ³⁹ Nənə Iesu rərhi pen irəha kamhəuvən imwənraha me. Kurirə irə rəputə ia nītətə ouihi riti, mamevən fwe kwopun riti nəghīn nə Makatan.

16

Farisi me kamhəres nīmətəien riti

¹ *Ia nəpīn nəha Farisi me mine Satusi me həuvehe, mhəres pen Iesu i mə, “Ko iko rō nīmətəien riti sə ruku pen ia neiai pwəh iahətoni mhəukurən mə ik pərhiēn Kumwesən rərhi pehe ik?”

² Miregi Iesu rini mə, “Nəpīn meri na trivə, kimiaha hiəni mə, ‘Rosi trakwakwi rukwəsikər ti nəri nə mə nīmagouagou rəruev.’ ³ Nənə ia nəpnəpīn kimiaha hiəni mə, ‘Rosi nesən trauər ipwet ti nəri nə mə nīmagouagou rəruev, məpuə.’ Kimiaha hiəukurən nətəien nīmagouagou, nənə mhəukurən nəfe nari nīmagouagou ramahatən pen. Mətə rəfo hiəreirei nīpwrai nīmətəien me i kamo ipwet mine? ⁴ *Kimiaha nərmama ipwet mine hiamətui a nīmətəien ti nəri nə mə noien səkimiaha rikou. Kimiaha hiənəpwəh Kumwesən rəmwhen pran sə rəpwəh iərman səvənhi mamesi pen iərməpə. Kumwesən trəpwəh nuvei peheien nīmətəien riti mwi m kimiaha, mətə nīmətəien əpa səvəi Profet Jona.” Iesu rini nəgkiariien nəha, məpwəh irəha, mamevən.

Nahatənien səvəi Farisi me mine Satusi me

⁵ Ia nəpīn nəha Iesu revən irəha nərmama me səvənhi, mhəuvən mhəpi simwīn ia nui asori. Nərmama me səvənhi hənənouenou mə tuhəuvehi bred. Nəpīn irəha həuvarei ia nīkaren pen, ⁶ *Iesu rini pen ti nīrəha i mə, “Kimiaha tihətui amasan, mhəsiari ti yis səvəi Farisi me mine Satusi me.”

⁷ Miregi irəha hənəməgkiari mīnraha me i mə, “Rosi raməgkiari iamīnhi irə ti nəri nə mə kitaha sənənouenou bred uə?”

⁸ Nənə nəpīn Iesu riregi, rini mə, “Kimiaha nahatətəien səkimiaha rīpkiskai mhə. Rəfo hiaməgkiari m kimiaha me mə sənəmīaha bred riwən? ⁹ *Kimiaha hiəreirei ihi? Rerimīaha rīpkrhi mhə bred krirum sə iakinəkwməni nərmama faef-taosen irə mine tənəripw kevə hiəməuvehi kurirə? ¹⁰ *Rerimīaha rīpkrhi mhə bred sefen sə iakinəkwməni nərmama fo-taosen irə mine tənəripw kevə hiəməuvehi kurirə? ¹¹ Rəfo həreirei nīpwrai nəgkiariien səiou? Iapəkəgkiari mhə ia bred, mətə iakamīni mə kimiaha tihaməsiari ti yis səvəi Farisi me mine Satusi me.” ¹² Ia nəpīn nəha nərmama me səvəi Iesu həuvehe mhəukurən mə Iesu rīpkini mhə mə tuhəsiari ti yis səvəi bred, mətə tuhəsiari ti nahatənien səvəi Farisi me mine Satusi me.

Pita rini irapw mə Iesu in Kristo

¹³ Nəpīn Iesu ruvehe ipaka ti taon nəha Sisaria Filipae, rəres pen nərmama me səvənhi mə, “Nərmama kamhəni iou, Iəməti Iərmama, mə iou sin?”

* **16:1:** Mat 12:38, Luk 11:16 * **16:4:** Mat 12:39, Luk 11:29 * **16:6:** Luk 12:1 * **16:9:** Mat 14:17-21 * **16:10:** Mat 15:34-38

14* Miregi hani ma, "Narmama nepwin kambahani ik ma Jon Paptaes. Nepwin kambahani ik ma Profet Elaeja. Nepwin mwi kambahani ik ma Jeremaea ua profet riti mwi fwe kupwan."

15 Miregi Iesu rini pen ti niraha i ma, "Matə kimiaha hiamani ma iou sin?"

16* Miregi Saemon Pita rini ma, "Ik Kristo. Kumwesən sə ramiru, tini nə ik."

17* Miregi Iesu rini pen tukwe in ma, "Saemon, tini Jon, rerim tragien! Ripko mhə iərmama riti rahatən ik irə ma tikukurən nəri i, matə Tata səiou fwe ia neiai rahatən ik irə ikukurən. 18* Nənə iakani pehe tukw ik i ma ik nə Pita. Nipwrai nəhag nəha ma kəpwier. Ia təkure kəpwier i takuvrhəkin nakalasia me səiou rəmwhen sə kauvrhəkin pen nimwə irə, niskaiien səvəi nemhəien ko ripkouraha mhə irəha. 19* Takuvei pehe ki me səvəi nitətə ia neiaia mik. Nəfe nari ikərihi tərini ia tīprənə i, tukərihi tərini fwe ia neiai. Nəfe nari ikifi raka ia tīprənə i, tukifi raka fwe ia neiai." 20* Nənə Iesu rinise pen əknekən ti narmama me səvənhi ma, "Kimiaha tihəpwəh niniien ti iərmama riti ma iou Kristo."

Iesu rukupwən mini irapw ma in tremhə nənə matui mwi

21 Ia nəpin nəha mamevən, Iesu rinamahatən narmama me səvənhi ma, "Takaməkeikei mevən fwe Jerusalem. Nəmə asori me mine pris asori me mine nahatən me səvəi Loa tuho nəmisəien me ripik ia nirak, mhousi əpune iou. Matə ia nəpin səro kahar irə takətui mwi."

22 Ia nəpin nəha Pita riri raka Iesu ia nikarenraha, minanise pen tukwe in ma, "Iərimənu, pwəh Kumwesən trapi tukw ik, məpwəh nəseniien narmama tuho noien nəha ia niram ia nəpin riti."

23 Matə Iesu ruvsini, mini pen ti Pita i ma, "Setan, evən ia təkutak! Ikaməmwur mə tiko iakapəti mimwei iamənhi irə ti nəri nə mə nətərigien səim ripkesi pen mhə nətərigien səvəi Kumwesən, matə ikamesi pen a nətərigien səvəi narmama."

Iərmama traməkeikei məvrani nei kamarkuau

24* Nənə Iesu rini pen ti narmama me səvənhi ma, "Iərmama sə rokeikei ma truvehe mo iərmama riti səiou traməkeikei məpwəh nətərigien səvənhi, muvehi utə nei kamarkuau səvənhi, məvrani mukurirə iou. 25* Iərmama sə rokeikei mə trəkwtəmhiri nimiruien səvənhi trarfai irə, matə iərmama sə traraka ia nimiruien səvənhi tukw iou truvehi nimiruien rerin. 26* Trini minuə iərmama riti ripeki pam narimnari me ia tīprənə i mo səvənhi i, nənə kurirə ikən remhə, matə ripkuvehi mhə nimiruien rerin, noien nəha trəfasitu irə? Uə iərmama truvei pen nəfe mərpwin tai nimiruien səvənhi? 27* Iou Iəməti Iərmama takuvehe ia niskaiien səvəi Tata səiou kimaha nagelo me səiou. Ia nəpin nəha takərpwin noien səvəi narmama me kuatia kuatia. Nərpwinien sə takuvei pen minraha tresi pen a nəfe nari irəha hənə. 28 Iakani nipərhiien tukumiaha i narmama nepwin kambaher ia kwopun i tuhəpkemhə mhə meste tuhətoni iou, Iəməti Iərmama, iakauvehe rəmwhen ia kig ma takərimənu ia nitətə səiou."

17

Nipwrai Iesu ruvehe mopə

- * 16:14: Mat 14:1-2, Mak 6:14-15, Luk 9:7-8 * 16:16: Jon 6:69 * 16:17: Mat 17:5, Kal 1:15-16
 * 16:18: Jon 1:42, Efes 2:20 * 16:19: Mat 18:18, Jon 20:23 a 16:19: Nəpin ripik Matiu rani nəgkiariien i ma "Nitətə ia neiai." Nipwrai nəgkiariien i in i "Nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə."
 * 16:20: Mat 17:9, Mak 9:9 * 16:24: Mat 10:38, Luk 14:27 * 16:25: Mat 10:39, Luk 17:33, Jon 12:25 * 16:26: Mat 4:8-9 * 16:27: Mat 25:31, Sam 62:12, Prov 24:12, Rom 2:6, Rev 22:12

1 Nəp̄in sikis rukurau, nənə Iesu riri əpa Pita mine Jemes mine piəvni Jon, həutə parei ia təkuər əpwəmwis riti. 2 *Ia kwopun nəha irəhar harətoni ia nənimenrahar n̄ipwrai Iesu ruvehe mopə. Nənimen rəhiapw rəmwhen ia meri. Tinari səvənhi ruvehe məpsan rəmwhen ia nukuraanien. 3 Təkwtəkwuni a irəhar harətoni Profet Elaeja mine Moses krouier pehe, rouəgkiari irəhar Iesu.

4 Nənə Pita rini pen ti Iesu i mə, “Iərimənu. Ramasan mə kimrahar iaharuvehe i. Mə ikokeikei tako tənimwə kahar, riti səim, riti səvəi Moses, riti səvəi Profet Elaeja.”

5 *Pita raməgkiari ihi, təkwtəkwuni a mwi nəpuə əpsan riti ruvehe muvegi irəha. Reri Kumwesən ruku pen ikin, mini mə, “In nəha nərik keikei. Rerik ragien tukwe. Tihətərig in.”

6 Nəp̄in Pita mine Jon mine Jemes harregi nəgkiariien nəha, harhekir, mharmwei, mharnimwi irapw nənimenrahar ia tiprənə. 7 Mətə Iesu ruvehe m̄irapi irəhar, mini mə, “Harərər, mharəpwəh nehekiriien.” 8 Nənə irəhar harəkwtə, harəpwəh nətoniien Moses mine Profet Elaeja, mətə Iesu əpa irəha min.

9 *Nəp̄in irəha kamheiwaiu pehe ia təkuər, Iesu rini pen ti nirəhar i mə, “Kimirəhar tiharəpwəh n̄iniien ti iərmama riti n̄imtətien nəha hiarnətoni, meste iou, Iəməti Iərmama, iakətui mwi ia nemhəien səiou.”

10 *Nənə Pita mine Jemes mine Jon harəres pen in i mə, “Rəfo nahatən me səvəi Loa kamhəni mə Profet Elaeja traməkeikei mukupwən muvehe?”^a

11 Miregi Iesu rini mə, “N̄ipərhiienien. Profet Elaeja truvehe məmri amasan pam narimnari me rəmwhen ia sə fwe kupwən. 12 *Mətə iou iakani pehe tukumirəhar i mə Profet Elaeja ruvəuvehe raka nənə nərmama me həpkətə sas mhə in, mətə hesi pen nətərigien səvənraha, mho rərəha irə. Iou mwi, Iəməti Iərmama, takaməkeikei mevən ia rəginraha, nənə irəha tuho nəmisəien miou.” 13 *Ia nəp̄in nəha Pita mine Jemes mine Jon haruvehe, mharukurən mə Iesu raməgkiari ia Jon Paptaes.

Iesu rəkoui irapw iəremhə ia iəkunouih

14 Nəp̄in irəha hərərig pehe mwi ti nərmama me, iərmama riti ruvehe ti Iesu, minimwi nukurhun mi ia nənimen, 15 mini mə, “Iərimənu. Tikapi tukw iou, masitu ia nərik. Nemhəien i n̄ikəvan ro in. In raməmisə pik. Nəp̄in r̄ipik ramwei pen ia napw, mamwei pen ia nui. 16 Iakuvehi in muvehe ti nərmama me səim, mətə irəha ko həpkə mhə in ruvehe məsanin.”

17 *Miregi Iesu rini mə, “Kimiaha nəkur ipwet mine nahatətəien səkimiaha riwən. Noien səkimiaha rikou. Tsarə kitaha miou mesite nəfe nəp̄in? Tinesən mine iakapwis kimiaha? Kimiaha tihəuvən mhəuvehi iəkunouih nəha mhəuvehi mhəuvehe.” 18 Nəp̄in həuvehi mhəuvehe, Iesu rinise pen ti iəremhə i mə, “Tikier ia iəkunouih i.” Nənə təkwtəkwuni a rier, iəkunouih nəha ruvehe məsanin.

19 *Kurirə irə nərmama me səvəi Iesu həuvehe ti Iesu, mhəres pen in əpa mə, “Rəfo kimaha iahəreirei nəkoui irapwien nənimw̄in ərəha nəha?”

20 *Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Ti nəri nə mə nahatətəien səkimiaha r̄ipkiskai mhə. Iakani n̄ipərhiienien tukumiaha i tr̄ini minuə kimiaha hiahatətə pərhiien ia Kumwesən, nəri auər a mə nahatətəien nəha səkimiaha

* 17:2: 2Pit 1:16-18 * 17:5: Sam 2:7, Aes 42:1, Mat 3:17, Mak 1:11, Luk 3:22, Dut 18:15 * 17:9: Mat 16:20 * 17:10: Mal 4:5 a 17:10: Mal 4.5 Profet Malakae riməni mə Profet Elaeja trukupwən muvehe kurirə irə Kristo ruvehe. * 17:12: Mat 11:14, 14:10 * 17:13: Luk 1:17 * 17:17: Dut 32:5,20, Jon 14:9 * 17:19: Mat 10:1 * 17:20: Mat 21:21, Mak 11:23, Luk 17:6, 1Kor 13:2

rouihi anan rəmwhen ia kwənuni nei nəha mastat, mətə hiəukurən niniien ti təkuaer i mə, “Təkuaer i tikaraka ia kwopun i mevən məkure pen fwe,’ nənə trier mevən. Narimnari me pam triməru tukumiaha.” 21 b

22 *Nəp̄in nərmama me səvəi Iesu housəsimw̄in irəha me ia tənə Kalili, in r̄ini pen ti nirəha i mə, “Tripk̄o mhə tui kuvei pen iou, Iəməti Iərmama, ia rəgi nərmama. 23 Irəha tuhousi əpune iou, nənə Kumwesən tro iakətui mwi ia nemhəien səiou ia nəp̄in səro kahar irə.” Nənə nərmama me səvənhi hərəgi rərəha anan.

Iesu ruvehi silin ia nəkwai nəmu mərəku pen nəmri takis irə

24 *Nəp̄in Iesu mine nərmama səvənhi me həuvehe ia Kapaneam, nərmama səməme kamhəuvehi takis səvəi nimwə səvəi Kumwesən həuvehe ti Pita, mhəni mə, “Rosi iahatən səkimiaha ripkərəku mhə takis səvəi nimwə səvəi Kumwesən uə?”

25 Miregi Pita r̄ini mə, “Ouəh. In ramərəku.”

Nəp̄in Pita revən muvnimwə, Iesu rukupwən mægkiari min, m̄ini mə, “Saemon, ikaməfətərig irə? Kig me ia t̄iprənə i kamhəkeikei m nəfe nərmama me mə tuhərəku pen nəmri takis m̄inraha, t̄in̄inraha me uə nərməpə?”

26 Miregi Pita r̄ini mə, “Nərməpə.”

Miregi Iesu r̄ini pen tukwe in mə, “Ikani n̄ipər̄hienien. N̄ipwnəti kig me həkərəku mhə nəmri takis, 27 mətə pwəh sərəku pen rərəha kitaha tso niemaha rəpi nərmama me i səməme kamhəuvehi takis. Tikevən fwe ia nui asori, mosəperaha. Nəmu sə rukupwən məgher ia kwərvinari, tik̄ivi utə, məti pen ia nəkwān, nənə tikətoni silin riti. Tikuvehi muvei pen mərəku pen takis səkrau m̄inraha.”

18

Iərmama əfo nə in rasori ia nərmama nepw̄in

1 *Ia nəp̄in nəha nərmama me səvəi Iesu həuvehe tukwe in, mhəni mə, “Ia nitətə ia neiai^a sin rasori məpi raka nərmama me nepw̄in?”

2 Nənə Iesu rəkwein iəkunouihi riti ruvehe, rərpwi irapw in ia kurkwanraha, 3 nənə m̄ini mə, “Ikani n̄ipər̄hienien tukumiaha i mə k̄imiaha tihaməkeikei mhərari mhəuvehe mhəmwhen ia nəkwər̄hakwər̄ha me. Mə hiəpwəh tihəpkuvnimwə mhə ia nitətə ia neiai ia nəp̄in riti. 4 Iərmama sə treiwaiu rəmwhen ia iəkunouihi, m̄ipkəfiūtə mhə in, in rasori məpi raka nərmama me nepw̄in ia nitətə ia neiai.

5 *Iərmama sə trəsevər ia rer̄in ti iəkunouihi riti sə ro iam̄inhi ia nəgh̄ik rəmwhen mə raməsevər mwi ia rer̄in tukwe iou.”

Iesu rəgkiari ia narimnari me səməme tuhəuvehe mho nərmama həmwei

6 *Nəkwər̄hakwər̄ha me i səməme kamhahatətə ia nirak, tr̄ini m̄inua iərmama riti ro riti r̄imwei ia nərəhaien, Kumwesən trərpw̄in noien ərəha səvənhi. Iərmama nəha tr̄iregi rərəha anan məpi raka kərihi pen kəruətərei asori ia n̄ipətəkinuan kosə irapw i ia təmwei təsi. 7 Trərəha anan ti nərmama ia t̄iprənə i ti nəri nə mə narimnari me kamhəuvehe tuho irəha həmwei ia nərəhaien. Narimnari me i tuhaməkeikei mhəuvehe, mətə trərəha anan ti iərmama sə truvehi narimnari me i muvehe. 8 *Mə rəgim uə nisum ramo ikamwei ia nərəhaien, tikərai raka, mərəarki. Mə rəgim rip̄ip uə nisim rip̄ip

b 17:21: Nəkukua me rip̄ik k̄imərai pen Niutestamen irə ia nəgkiariien səvəi nəkur Kris kupwən kwopi nəgkiariien ia vas 21 riwən. * 17:22: Mat 16:21 * 17:24: Eks 30:13, Eks 38:26 * 18:1: Luk 22:24 a 18:1: Nəp̄in rip̄ik Matiu rani nəgkiariien i mə “Nitətə ia neiai.” N̄ipwrai nəgkiariien i in i “Nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə.” * 18:5: Mat 10:40, Luk 10:16, Jon 13:20 * 18:6: Luk 17:1-2 * 18:8: Mat 5:29-30

mətə ikuvehi nimiruien, ramasan pik tukw ik. Rərəha mə rəgim kəru uə nisum kəru mətə tukərarki pen ik ia kwopun napw asori rauək rerin ikin. ⁹ Mə nanimem ramo ikamwei ia nərəhaien, tikukumwiri raka, mərarki. Mə nanimem kuatia mətə ikuvehi nimiruien, ramasan pik tukw ik. Rərəha mə nanimem kəru mətə tukərarki pen ik ia kwopun napw asori rauək ikin.”

Iesu rusipekin ia sipsip sə rəruei

¹⁰ *Nənə Iesu rini mə, “Kimiaha tihətui amasan tukumiaha me mhəpwəh noien nəri auər a ia nəkwərhakwərha me i riti. Iakani pehe tukumiaha i mə fwe ia neiai nagelo me səvənraha kamhətə rerin nəmri Tata səiou sə ramarə fwe ia neiai. ¹¹ *Iou, Iəməti Iərmama, iakuvehe mə takuvehimiru nərmama səməme kamhəruei.^b

¹² Kimiaha hiaməfətərig irə? Trini minuə iərmama riti sipsip me səvənhi irəha pam hantret, nənə riti ia nirəha rəruei, trəfo pen irə? In trəpwəh naenti-naen kamhani nurhi ia təkua, mevən mamətui sə nəha rinəruei.

¹³ Nənə trini minuə rətoni, iakamini nipərhienien tukumiaha i mə rerin ragien pik ti sipsip nəha məpi raka naenti-naen səməme həpkəruei mhə. ¹⁴ Ia noien nəha rəmwhen a mwi Tata səkimiaha ia neiai rəpwəh nokeikeien mə nəkwərhakwərha me i riti trəruei.”

Iesu rəgkiari mə tiko nəfe ia piam nəpin ro rərəha ia niram

¹⁵ *Trini minuə piam ro rərəha ia niram, evən mətoni kimirau əpa. Nənə ikini pen nəfe rino rərəha. Trini minuə rətərig ik, nəgkiariien səim tro piam rirərig pehe səkimirau min tramasan. ¹⁶ *Mətə trini minuə rəpwəh nətərigien ik, iri iərmama kuatia uə kəru mhərevən mwi pwəh irau krouregi rouətoni nəgkiariien me pam nəha ikini pen ti piam ro nipərhienien. ¹⁷ *Trini minuə rerin rəpwəh nətərigien irəha, ni irəpw ti nakalasia me səvəi nəfwakiien. Nənə trini minuə rəpwəh mwi nətərigien irəha, tiko irə rəmwhen iərmama sə rireirei Kumwesən uə iərmama sə kamərəku pen takis min.

¹⁸ *Iakani nipərhienien tukumiaha i nəfe nari tihərihi tərini ia tīprənə i tukərihi tərini fwe ia neiai, nənə nəfe nari tihəfi raka ia tīprənə i tukifi raka fwe ia neiai.

¹⁹ *Iakani pehe mwi nipərhienien tukumiaha i trini minuə kəru ia kimiaha ia tīprənə i krouni simwin nari riti, rouəres i, Tata səiou ia neiai in tro nəkwanrau, ²⁰ *ti nəri nə mə pəku ikin iərmama kəru uə kahar harousəsimwin ia nəghik, iakamarə ti nirəha ia kwopun nəha.”

Iesu rini mə tikaməkeikei menouenou nərəhaien səvəi piam

²¹ Nənə Pita rutə pehe mini pen ti Iesu i mə, “Iərimənu. Trini minuə piak ramo noien ərəha miou, nəpin kevə takenouenou i? Rosi sefen uə?”

²² *Miregi Iesu rini mə, “Iou iapkini pehe mhə tukw ik i mə tikenouenou nərəhaien me səvəi piam m sefen, mətə tikenouenou nərəhaien me səvənhi nəpin me pam.

²³ Iakamini iaminihi irə ti nəri nə mə nitətə ia neiai rəmwhen ia iəmə asori riti sə rokeikei mə nərmama me i kamho tukwini nari min tuhərəku pam kaon me səvənraha sə in riməuvei pen minraha. ²⁴ Nəpin rəkwein irəha mə tuhəuvehe, həuvehi riti ia nirəha mhəuvehe. Kaon səvənhi rasori pik anan. ²⁵ Ko ripkərəku mhə. Ro pen iəmə asori səvənhi rini mə tukəmri pen nəmri

* **18:10:** Hip 1:14 * **18:11:** Luk 19:10 b **18:11:** Nəkukua me ripik kimərari pen Niutestamen ira ia nəgkiariien səvəi nəkur Kris kupwən kwopi nəgkiariien ia vas 11 riwən. * **18:15:** Lev 19:17, Luk 17:3, Kal 6:1 * **18:16:** Dut 19:15, Jon 8:17 * **18:17:** 1Kor 5:13 * **18:18:** Mat 16:19, Jon 20:23 * **18:19:** Mak 11:24, Jon 15:7 * **18:20:** Mat 28:20, Jon 14:23 * **18:22:** Luk 17:4

nari m iəmә i mine pran sәvәnhi mine nipwnәtın me mine narimnari me pam sәvәnhi. In truvehi mane ia nirәha, mәрәku kaon sәvәi iәмә nәha.

²⁶ Ia nәpın nәha iәмә nәha sә ramo tukwini nari m iәмә asori rınımwi nukurhun mi, mamasәk, mini pen ti iәмә asori sәvәnhi mә, ‘Tikapi tukw iou, muvei pehe nәpın miou, nәnә takәrәku pehe pam mik.’ ²⁷ Nәnә iәмә asori rerın rәkwәpır ti iәмә i ramo tukwini nari min. Ro pen in renouenou kaon sәvәnhi, mini mә trәpwәh nәrәkuien, mәseni in rier mamevәn.

²⁸ Mәtә nәpın iәмә nәha rier irapw, rәtoni iәrmama riti sә ramo tukwini nari irau min. Kaon riti sәvәnhi ramarә tukwe in. Rouihi pık anan. Nәnә in ruvehi iәrmama nәha, mәkwәtmhiri nipәtәkinuan, mini mә, ‘Әrәku pehe pam sәim kaon.’

²⁹ Nәnә iәrmama nәha ramo tukwini nari irau min rımwei irapw, mamasәk, mini pen tukwe in mә, ‘Tikapi tukw iou, muvei pehe nәpın miou, nәnә takәrәku pehe pam mik.’

³⁰ Mәtә iәмә nәha iәмә asori rinenouenou kaon sәvәnhi rәpwәh nokeikeien. In revәn muvehi iәrmama nәha muvehi puvnimwә ia kalapus mә trarә meste trәrәku pam kaon sәvәnhi. ³¹ Nәpın nәrmama nepwın sәmәme kamho tukwini nari m iәмә asori hәtoni noien nәha, hәregi rәrәha anan. Hәuvәn mhәni pen ti iәмә asori sәvәnraha narimnari me pam iәмә nәha rino.

³² Ro iamınhi irә iәмә asori rәkwәin iәrmama nәha ramo tukwini nari min ruvehe. Rini pen tukwe in mә, ‘Ik iәмә әrәha. Iakamo tukwini әrәha nari miou. Iakinenouenou kaon me pam sәim, ti nәri nә mә ikinasәk tegın iou.

³³ Mәtә rәfo ikәpwәh napiien ti iәrmama nәha sә ramo tukwini nari miou kimirau min rәmwhen iou iakinapi tukw ik?’ ³⁴ *Ro pen iәмә asori niemaha rәpi. In ruvehi puvnimwә iәмә nәha ia kalapus mә tuko nәmisәien min meste trәrәku pam kaon sәvәnhi.

³⁵ *Ia noien nәha rәmwhen a mwi Tata sәiou ia neiai tro ia kımiaha kuatia kuatia trini minuә hiәpwәh nenouenouien nәrәhaien sәvәi piәvmiaha me ia rerımiaha.”

19

Iesu rini mә iәrman mine pran trouәpwәh nәpwәhien irau me

¹ Iesu rini pam nәgkiariien me nәha, nәnә mәpwәh tәnә Kalili, mier mevәn ia tәnә Jutia fwe ia nıkare nui aris Jotan pen. ² Nәrmama hәpık hәkurirә i. Nәnә in ro sәmәme kamhemhә hәuvehe mhәsanın ia kwopun nәha.

³ *Nәnә Farisi me hәuvehe tukwe in mhәres pen nari riti min mә tuhәregi ro Iesu mә trәfnı irә. Irәha hәni mә, “Ratukwatukw ia Loa sәkitaha mә ko iәrman riti rәpwәh sәvәnhi pran uә rekәm?”

⁴ *Miregi Iesu rini mә, “Rosi kımiaha hiәpkәvsini raka mhә nәgkiariien i ia Nәkukuә Ikinan rini mә fwe ia nukune narәien ‘Kumwesән rino iәrmama kәru riti iәrman riti pran,’ ⁵ *rarә mini mwi mә, ‘Ro iamınhi irә iәrman traraka ia tata mine mama sәvәnhi, mevәn rouarә pәri irau pran sәvәnhi, nәnә irau trouvehe rouәmwhen ia nipwrai iәrmama kuatia.’ ⁶ Nәgkiariien nәha rini mә iәrman mine pran sәvәnhi krouәpwәh ihi noien iәrmama kәru i, mәtә krouәuvehe rouәmwhen ia nipwrai iәrmama kuatia. Ti nәri nә mә Kumwesән riripın iәrman mine pran sәvәnhi iamınhi irә, ro pen ripkatukwatukw mhә mә iәrman trәpwәh sәvәnhi pran, mәtefi narәien sәvәnrau.”

* **18:34:** Mat 5:25-26 * **18:35:** Mat 6:15, Mak 11:25, Efes 4:32, Kol 3:13 * **19:3:** Mat 16:1 * **19:4:** Jen 1:27, 5:2 * **19:5:** Jen 2:24, Efes 5:31

7 *Miregi Farisi me hāni pen ti Iesu i mā, “Mā ro iamīnhi irā rāfo Moses rīmāni mā iārman sārōkeikei mā trāpwāh pran sāvānhi trīrai nīmwai nākukūa m pran sāvānhi rani mā in rīnāpwāh in, nānā mārhi pen i ramevān?”

8 Miregi Iesu rīni pen ti nīrāha i mā, “Moses rīnāsēni kīmīaha mā tihāpwāh nīpran me sākīmīaha ti nārī nā mā kāmkarwāmīaha rīskai, mātā fwe ia nukune narāien rīpko mhā iamīnhi irā. 9 *Iou iakani pehe tukumīaha i iārman sārāpwāh pran sāvānhi miri pran āpā riti mwi ramo noien ārāha. Prān nāha in ramiri rīpko mhā pran atukwatukw sāvānhi. Mātā mā pran ramo āpnāpen nari irāu iārmāpā, iārman sāvāi prān nāha rukurān nāpwāhien in.”

10 *Nānā nārmama me sāvāi Iesu hāni pen tukwe in mā, “Trīni mīnuā ro iamīnhi irā nāpīn iārman rāpwāh pran sāvānhi, ramasan mā iārman rāpwāh a nīriien pran.”

11 Mātā Iesu rīni pen ti nīrāha i mā, “Rīpko mhā nārmama me pam hāukurān nuvehīien nāgkīariien i sāiou mharā irā, mātā sāmāme āpa Kumwesān rāsevār ia suatuk tukunraha irāha nāha tuhāuvehi mharā irā. 12 Nārman nepwīn tuhāpwāh nīriien pran ti nārī nā mā hānātui pehe mwatukw sāvānraha rāpou. Ro pen rerīnraha rīwān ia pran. Nārman nepwīn tuhāpwāh nīriien pran ti nārī nā mā kārī irāha rāmwhēn kamo ia kau kārman. Ro pen rerīnraha rīwān ia pran. Nānā nārman me nepwīn mwi tuhāpwāh nīriien pran ti nārī nā mā irāha hōkeikei nātārīgīen sāvānraha trāmāk āpa ia nītātā ia neiai.^a Iārmama sārūkurān nuvehīien nāgkīariien i sāiou tramākeikei muvehi marā irā.”

Pwāh nākwarhākwarha me hāuvehe ti Iesu

13 Nāpīn riti nārmama nepwīn kamhāuvehi nākwarhākwarha me sāvānraha mamhāuvehe ti Iesu mā trāmri utā rāgīn mi ia nīrāha māfwaki. Nārmama me sāvānhi hānise irāha.

14 *Mātā Iesu rīni mā, “Pwāh nīpwnāti nākwarhākwarha me hāuvehe tukw iou. Tihāpwāh nīniseien irāha ti nārī nā mā nītātā ia neiai sāvāi nārmama sāmāme hāmwhēn ia nākwarhākwarha me i.” 15 Nānā Iesu rāmri utā rāgīn mi ia nīrāha, māfwaki ti nīrāha, nānā māpwāh irāha mamevān.

Iārmama riti nautā sāvānhi rasori

16 Ia nāpīn nāha iārmama riti ruvehe ti Iesu, mīni mā, “Iahātān, nāfe noien amāsan takamākeikei mo mā takuvehi nīmīruien rerīn?”

17 *Miregi Iesu rīni pen tukwe in mā, “Rāfo ikamāres iou nari riti ia nīkaren sāvāi noien amāsan? Kumwesān āpa ramasan. Trīni mīnuā ikuā tikuvehi nīmīruien, ikesi pen loa me sāvānhi.”

18 *Miregi iārmama nāha rīni pen tukwe in mā, “Nāfe loa me takesi pen?”

Miregi Iesu rīni mā, “Tikāpwāh nousi āpuneien iārmama, māpwāh nakresien pran sāvāi iārmāpā, māpwāh nakresien, māpwāh neikuāien. 19 *Tikamākeikei mīsiai sām tata mīne mama, nānā mōkeikei pīam rāmwhēn ikōkeikei atukw a ik.”

20 Miregi iārmama nāha rīni pen ti Iesu i mā, “Loa me pam i iakamesi pen. Nāfe mwi nāha ikīn takamākeikei mo?”

21 *Miregi Iesu rīni pen tukwe in mā, “Trīni mīnuā ikuā tikuvehe matukwatukw pam, evān, māmri pen nāmri nari ia sām narīmri me. Nāpīn kuvehi nānīmen, tikuvehi mane, muvei pen m nārmama nautā sāvānraha

* 19:7: Dut 24:1-4, Mat 5:31 * 19:9: Mat 5:32, 1Kor 7:10-11 * 19:10: 1Kor 7:1-2,7-9 a 19:12: Nāpīn rīpīk Matiu rani nāgkīariien i mā “Nītātā ia neiai.” Nīpwrai nāgkīariien i in i “Nītātā sār Kumwesān ramārīmānu irā.” * 19:14: Mat 18:2-3 * 19:17: Lev 18:5, Luk 10:28 * 19:18: Eks 20:12-16, Dut 5:16-20 * 19:19: Lev 19:18 * 19:21: Mat 6:20, Luk 12:33, Wok Me 2:45, Wok Me 4:34-37

riwən. Nənə səim nautə tripiik fwe ia neiai. Nəpin ikino pam, ikuvehe mukurirə iou.”

²² Nəpin iərmama nəha riregi nəgkiariien nəha, in rəpwəh Iesu, mamevən. Rerin rəpou ti nəri nə mə nautə səvənhi rasori.

²³ Ro iamini irə Iesu rini pen ti səvənhi nərmama me i mə, “Iakamini nipərhiendien tukumiaha i riskai ti iərmama nautə səvənhi rasori mə truvnimwə ia nitətə ia neiai. ²⁴ Takini mwi tukumiaha i. Iərmama nautə səvənhi rasori rəknekin tukwe in mə truvnimwə ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə. Rəknekin məpi raka nərimiru nəha kamel rasu pen ia ruei nitel mier.”

²⁵ Nəpin nərmama me səvənhi həregi nəgkiariien nəha nənimenraha rier. Həni mə, “Mə rəknekin iamini, nisimə nəha ko həuvehi nimiruien?”

²⁶* Mətə Iesu rətə irəha mīni mə, “Nəri nəha rəknekin iərmama ko ripko mhə, mətə Kumwesən rukurən noien. Narimnari me pam riməru ti Kumwesən.”

²⁷ Miregi Pita rini pen tukwe in mə, “Ətə ro. Kimaha iahənəpwəh pam narimnari me səkimaha mamhəkurirə ik. Ro iamini irə kimaha tahəuvehi nəfe?”

²⁸* Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iakamini nipərhiendien tukumiaha i ia nitətə vi sə truvehe narimnari me pam tuhəuvehe mhərməvi. Ia nəpin nəha iou, Iəməti Iərmama, takəkure ia jea asori səiou mərimənu. Kimiaha i səməme hiaməkurirə iou ipwet mine tihəkure mwi ia jea me twelef mhərimənu ia kwənəkwus me twelef səvəi nəkur Isrel. ²⁹* Nənə nərmama me pam səməme hənəpwəh narimnari me səvənraha ti nəri nə mə irəha nərmama me səiou tuhəuvehi tain. Trini minuə iərmama riti rəpwəh nimwə me, uə piəvni me, uə kitiriməni me, uə tata mine mama səvənhi, uə nəkwərhəkwəha me səvənhi, uə tiprənə səvənhi, in truvehi tain rasori mwi rəmwhen hantret, nənə muvehi mwi nimiruien rerin. ³⁰* Mətə nərmama həpiik kamhəkupwən tuhəuvehe mhəkurirə. Nənə səməme kamhəkurirə tuhəuvehe mhəkupwən.”

20

Iesu rusipekin ia nərmama səməme kamhowok ia nəmhien

¹* “Iakamini iamini irə ti nəri nə mə suatuk sə Kumwesən ia neiai ramərimənu ia nitətə səvənhi rəmwhen iəmə asori riti nəmhien səvənhi rasori. Nəpin riti rier ia nəpnəpin anan mə tripeki nərmama nepwin tuhəmhə səvənhi. ² Rini mə irəha kuatia kuatia tuhəmhə nəpin pekin nənə mhəuvehi silin kuatia kino ia silva.^a Nənə nəpin irəha həseni raka, in rərhi pen irəha həuvən fwe səvənhi nəmhien.

³ Nənə ia naen klok ia nəpnəpin, iəmə asori rier mwi, mətəni nərmama nepwin kamhərer ia kwopun kamo maket ikin, mhəpko mhə nari riti. ⁴ In rini pen ti nirəha i mə, ‘Kimiaha mwi hiəuvən mhəmhə fwe nəmhien səiou, nənə nəfe nərəkuien atukwatukw səkimiaha takuvei pehe m kimiaha.’ ⁵ Ro pen irəha həuvən. Ia twelef klok, nənə ia tri klok ia nəruarəv, iəmə asori nəha rirərig mo mwi nəghi nari riti a. ⁶ Nənə ia faef klok ia nəruarəv in rier mwi, mətəni nərmama nepwin kamhərer ihi ia kwopun nəha. Nənə rini pen ti nirəha i mə, ‘Rəfo kimiaha hiamərer ia kwopun i nəpin pekin hiəpko mhə nari riti?’

⁷ Miregi həni pen tukwe in mə, ‘Iərmama riwən rəkwein kimaha ipwet mə tahowok səvənhi.’

Miregi iəmə asori rini pen ti nirəha i mə, ‘Kimiaha mwi hiəuvən mhəmhə fwe ia nəmhien səiou.’

* **19:26:** Jen 18:14, Job 42:2 * **19:28:** Mat 25:31, Luk 22:30, Rev 3:21 * **19:29:** Hip 10:34

* **19:30:** Mat 20:16, Luk 13:30 * **20:1:** Mat 21:33 a **20:2:** Nəghi silin nəha tenarius. Fwe tui tenarius kuatia nərəkuien atukwatukw sə kuvei pen m iərmama sə rowok nəpin pekin ia nəpnəpin meste ia nəruarəv.

⁸ *Nənə ia nərUARƏV iəmə asori sƏvəi nƏmhien rini pen ti iərmama sƏvənhi sə trərəku nərmama mə, ‘Əkwein nərmama me nəha kamhəmhū səiou həuvehe nənə ikuvei pen nərəkuien sƏvənraha. Tikukupwən ia sƏməme haməkuriərə mhəuvehe men mo sampam ia sƏməme haməkupwən mhəuvehe.’

⁹ Nənə nəpin nərmama sƏməme iəmə asori rərhi pen irəha ia faef klok ia nərUARƏV həuvehe, irəha kuation kuation həuvehi silin riti kino ia silva. ¹⁰ Nəpin nərmama sƏməme iəmə asori rərhi pen irəha ia nəpnəpin anan həuvehe, rerinraha rirhi mə tuhəuvehi rasori mwi, mətə irəha kuation kuation həuvehi mwi silin riti kino ia silva. ¹¹ Irəha həuvehi, rerinraha ripkagien mhə. Həni pen ti iəmə asori i ¹² mə, ‘Səməme i həuvehe kurirə həmhū aoa kuation a, mətə kimaha iahəmhū nəpin pekən ia nukwəsikər asori. Rəfo ikərəku kimaha rəmnəmwhən a?’

¹³ Mətə iəmə asori rini pen ti nirəha riti mə, ‘Iapko mhə nari riti rərəha ia niram. Ikinəsəni raka mə tikəmhū nəpin pekən nənə muvehi silin kuation kino ia silva. ¹⁴ Tikuvehi nərəkuien səim muvehi mamevən. Iərmama i ruvehe kurirə rerik ragien ti nuvei penien nərəkuien sƏvənhi rəmwhən a mwi iakuvei pehe mik. ¹⁵ Ikukurən mə ko iako nəfe iakokeikei mə tako ia mane səiou? Rəfo rerim ramrhi ərəha iou ti namasanien nəha iako mənraha?’ ”

¹⁶ *Nənə Iesu rini mə, “Ro iaminihi irə nərmama sƏməme həuvehe kupwən tuhəuvehe mhəkuriərə, nənə sƏməme həuvehe kurirə tuhəuvehe mhəkupwən.”

Iesu rini irapw mwi mə tremhə

¹⁷ Nəpin Iesu rautə mamevən fwe ia Jerusalem, riri raka əpa nərmama sƏvənhi twelef. Ia suatuk rini pen ti nirəha i mə, ¹⁸ * “Həregi ro. Kitaha saməutə mamhəuvən fwe ia Jerusalem. Ia kwopun nəha tukuvei pen iou, Iəməti Iərmama, ia rəgi pris asori me mine nahatən me sƏvəi Loa. Irəha tuhəni mə takaməkeikei memhə. ¹⁹ Tuhəuvei pen iou ia rəgi nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel. Nənə irəha tuharis əkenhin ia nirak, mhərisi iou, mhəru i tərini pen iou ia nei kamarkuau. Takemhə, nənə Kumwesən tro iakətui mwi ia nəpin səro kahar irə.”

Jemes mine Jon krouəres pen nari riti m Iesu

²⁰ Ia nəpin nəha pran sƏvəi Sepeti riri tini mi kəru, muvehe ti Iesu, minimwi nukurhən mi ia nənimen, maməres pen nari riti min.

²¹ *Nənə Iesu rini pen ti prən i mə, “Ikokeikei nəfe?”

Miregi rini pen tukwe in mə, “Ni mə iəkunouih i mi kəru səiou trouəkure riti ia nikarem mwatuk riti ia nikarem mour nəpin tikərimənu ia nitətə səim.”

²² *Miregi Iesu rini mə, “Kimirau irouere i nəfe nari irouəres i. Ko kimirau irouənimwi kap i iou takənimwi?”

Miregi irau krouni mə, “Kimrau iarouəmwhən.”

²³ Miregi Iesu rini pen ti nirau i mə, “Nipərhiénien kimirau tirouənimwi kap i səiou, mətə iou ko iakəpwəh nəsénien kimirau irouəkure riti ia nikarek mwatuk riti ia nikarek mour. Mətə kwopun nəha sƏvəi iərmama mi nəha səiou Tata rimər fi raka irau mə trəkure fwe ikin.”

²⁴ Nəpin ten mwi nərmama me sƏvəi Iesu həregi nəresien nəha sƏvəi Jemes mine Jon, niemaha rəpi irəha. ²⁵ *Mətə Iesu rəkwein irəha həuvehe tukwe. Rini mə, “Kimiaha hiəuvəukurən raka noien sƏvəi nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel. Nəmə asori me sƏvənraha sə kamhərimənu ia nirəha, kamhəfiəutə ia irəha, mamho nərmama kamho nəkwənraha. ²⁶ *Mətə kimiaha tihəpwəh

* **20:8:** Lev 19:13, Dut 24:15 * **20:16:** Mat 19:30, Mak 10:31, Luk 13:30 * **20:18:** Mat 16:21, Mat 17:22-23 * **20:21:** Mat 19:28, Luk 22:30 * **20:22:** Mat 26:39, Jon 18:11 * **20:25:** Luk 22:25-26
* **20:26:** Mat 23:11, Mak 9:35, Luk 9:48

noien iam̄nhi irə ia k̄imiaha me. Tr̄ini minuə k̄imiaha riti rokeikei mə truvehe masori ia k̄imiaha, in traməkeikei muvehe mo iərmama sə ramo tukwini nari m̄ k̄imiaha. ²⁷ Tr̄ini minuə k̄imiaha riti rokeikei mə trasori makupwən ia k̄imiaha, in traməkeikei muvehe mo iərmama sə ramo auər a wok sək̄imiaha pam. ²⁸ *K̄imiaha tiho rəmwhen a ia nirak. Iou, Iəməti Iərmama, iapkuvehe mhə mə nərmama tuho tukwini nari miou, mətə iakuvehe mə tako tukwini nari m̄nraha, muvei pen n̄im̄ruien səiou trərəku suatuk ti n̄ifi rakaien nari ia nərmama həp̄ik.”

Iesu romasan nəmri iərmama kəru

²⁹ Nəp̄in Iesu m̄ine nərmama me səvənhi həier ia Jeriko, mamhəuvən, nərmama həp̄ik kamhəkurirə ia Iesu. ³⁰ *Ia kwopun nəha iərmama kəru krouəkure ia n̄ikare suatuk. Nənimenrau r̄ifwə. Nəp̄in krouregi mə Iesu rauvehe mə trukurau, krouəkwein əpwəm̄wis, rouni mə, “Iərimənu, kwənək̄wus səvəi Kig Tevit! Api tukumrau!”

³¹ M̄iregi nərmama hək̄iari skai m̄inrau mə, “Rouafafa.” Mətə irau krourip̄in rouəkwein əpwəm̄wis m̄wi, rouni mə, “Iərimənu, kwənək̄wus səvəi Kig Tevit! Api tukumrau!”

³² Nənə Iesu rərer, məkwein irau krouvehe, r̄ini mə, “Irouokeikei mə tako nəfe m̄ k̄imirau?”

³³ M̄iregi krouni pen tukwe in mə, “Iərimənu. Iarouokeikei mə nəm̄rimrau trouətui pwəh iarouətə nari.” ³⁴ Iesu rer̄in rək̄wəp̄ir ti nirau. R̄irapi nənimenrau. Nənə tək̄wtək̄wuni nəha nənimenrau ramasan. Krouətə nari. Nənə Iesu ramesi suatuk mamevən, irau krouəkurirə i.

21

Nəkur Jerusalem kamhəgnəḡini Iesu

¹ Irəha həuvən ipaka ti Jerusalem, mhəier pen ia Təkuər Olif ia kwopun nəha ipaka ti rukwənu Petfas, nənə Iesu rər̄hi pen iərmama kəru səvənhi, ² m̄ini pen ti nirau i mə, “K̄imirau tirouevən fwe ia rukwənu nəha samarəti pen i. Nəp̄in tirouapirapw fwe ik̄in, tirouətə togki riti k̄inək̄wi tər̄ini irau t̄ini. Tiroufi raka nari ia nirau, rouəs̄igi irau, rouvehe tukw iou. ³ *Tr̄ini minuə iərmama riti rəres k̄imirau mə iroufi raka nari irə ti nəfe, tirouni mə ‘Iərimənu sək̄itaha raməres togki mi i, mətə tripkəpwəm̄wis mhə trər̄hi pehe m̄wi irau.’ ”

⁴ Nəri nəha rier pehe iam̄nhi irə mə nəḡkiariien səvəi Profet Aesea truvehe mukuə. In r̄iməni mə,

⁵ * “K̄imiaha tihəni pen ti nəkur Saeon mə,
‘Hətə ro kig sək̄imiaha rauvehe tukumiaha,
m̄ipkəfiəutə mhə in, raməkure ia togki,
togki i in kwəti togki a.’ ”

⁶ Iərmama mi nəha səvəi Iesu krouevən, rauo nəfe in r̄iməni pen ti nirau i. ⁷ Krouəs̄igi togki nəha irau t̄ini, rouəs̄igi rouvehe, rouəpənə pen karkahu əpwəm̄wis m̄i səvənrau ia təkutai togki mi nəha, nənə Iesu rəkure irə. ⁸ *Nərmama həp̄ik həpənə pen karkahu əpwəm̄wis me səvənraha ia suatuk. Nərmama nepw̄in m̄wi hərəi n̄im̄wai nei me, mhəpənə pen ia suatuk. ⁹ Nərmama səməme kamhəkupwən m̄ine səməme kamhəkurirə ia Iesu kamhəkwein əpwəm̄wis, mamhəni mə,

“Səgnəḡini iəmə i ruku pen ia kwənək̄wus səvəi Kig Tevit!

Sək̄wein amasan irə rauvehe ia nəghi Iərimənu sək̄itaha!
Kəgnəḡini Kumwesən fwe irənhə anan!”

* **20:28:** Luk 22:27, Fil 2:7, 1Tim 2:6 * **20:30:** Mat 9:27, 15:22 * **21:3:** Mat 26:18 * **21:5:** Sek 9:9 * **21:8:** 2King 9:13

¹⁰ Nəpɪn Iesu ruvni mwə ia Jerusalem, nərmama pam ia taon nəha kamhəni nəgkiariien me rɪpɪk, mamhəres mə, “Nəfe nəha iərmama?”

¹¹ *Miregi nərmama səməme kamhəkuriə in həni mə, “In i profet nəha nəghin nə Iesu. Ruku pen fwe Nasaret ia tənə Kalili.”

Iesu rəkoui irapw nərmama ia nimwə səvəi Kumwesən

¹² Nənə Iesu revən ia nimwə səvəi Kumwesən, mɪnaməkoui irapw nərmama səməme kamhəmri pen nəmri nari ia narimnari me mɪne səməme kamhəuvehi nəmri narimnari me. Rəvsini tepol me səvəi nərmama kamhəvriwei mane me. Rəvsini jea me səvəi nərmama səməme kauvehi nəmri menu me ti nirəha. ¹³ *In rini pen ti nirəha i mə, “Kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan mə, ‘Tukani nimwə səiou mə nimwəfwaki,’ mətə kimiaha hiəno ruvəuvehe kwopun sə rakres me kamhərkwafə ikɪn.”

¹⁴ Ia nəpɪn nəha nərmama səməme nənimenraha rɪfwə mɪne səməme nisunraha rərfe həuvehe ti Iesu ia nimwə səvəi Kumwesən, nənə in ro irəha həuvehe mhəsanɪn. ¹⁵ Mətə pris asori me mɪne nahatən me səvəi Loa rerɪnraha rɪpkagien mhə ia narimnari amasan me sə in ramo. Irəha həregi mwi mə nəkwərəkəwərha me ia nimwə səvəi Kumwesən kamhəkwein əpwəmwis mə, “Səgnəgini iəmə i ruku pen ia kwənəkəwus səvəi Kig Tevit!” Irəha hətoni niemaha rəpi irəha.

¹⁶ Nənə həni pen ti Iesu i mə, “Ikregi nəgkiariien nəha kamhəni?”

Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Ouəh, iakamregi. Rosi hiəpkəvsini raka mhə nəgkiariien i ia Nəkukuə Ikinan rini mə, ‘Ikɪnəpnəpenə raka ia tərhui nəkwərəkəwərha me mɪne tərhui nəkwərəkəwərha əmtəmetə me mə tuhəgnəgini ik?’ ” ¹⁷ Nənə Iesu rəpwəh irəha, mier ia Jerusalem, mevən fwe Petani, mapri ikɪn.

Iesu rəkwein ərəha ia niemis riti

¹⁸ Kini rakwakwi irə, ia nəpnəpɪn Iesu rɪrərig mamevən mwi fwe Jerusalem miregi nukumhə rɪnəhi. ¹⁹ *Nənə in rəti pen mətoni niemis riti ramərer ia nɪkare suatuk. Revən ipaka tukwe mətə nimwan me a. Nukwan rɪwən. Ro pen in rəgkiari ia nei nə mɪni mə, “Tikəpwəh mwi nukuəien ia nəpɪn riti.” Nənə təkwtəkəwuni a niemis nə ruvehe maukei.

²⁰ Nəpɪn nərmama me səvənhi hətoni, həkərinari, mhəni mə, “Niemis nəha rəfɪmhɪə akwauakw iamɪnhi irə?”

²¹ *Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iakani nɪpərhiəien tukumiəha i trɪni mɪnuə kimiaha hiahətətə pərhiə ia Kumwesən, mhəpwəh nəmkɪəmkiəien, hiəkurən noien rəmwhen iakino ia niemis i. Mətə rɪpkə mhə in əpa i. Trɪni mɪnuə kimiaha hiəni pen ti təkəwər i mə, ‘Təkəwər i, tiko mier mivə pen fwe ia təsi,’ nənə təkəwər nəha tro nəkwaməiaha. ²² *Trɪni mɪnuə kimiaha hiahətətə pərhiə ia Kumwesən, nəfe nəghin tihəfwaki mhəres i, tihəuvehi.”

Iesu ramo narimnari me nəha ia nəkwai sin

²³ *Iesu revən ia nimwə səvəi Kumwesən, mamahatən nərmama me. Nənə pris asori me mɪne nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həuvehe tukwe, mhəni mə, “Ikamo narimnari me i ia nəkwai sin, uə sin rəsəni ik mə tiko narimnari me i?”

²⁴ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iou mwi takəres kimiaha nəresien riti. Trɪni mɪnuə hiəni atukwatukw tukw iou i, takini pehe tukumiəha i mə iakamo narimnari me i ia nəkwai sin. ²⁵ Fwe kupwən, sin rərhi pehe Jon mə tro paptəes ia nərmama, Kumwesən uə iərmama riti?”

* **21:11:** Mat 21:46 * **21:13:** Aes 56:7, Jer 7:11 * **21:19:** Luk 13:6 * **21:21:** Mat 17:20, Luk 17:6, 1Kor 13:2, Jon 14:12 * **21:22:** Mat 7:7-11, Mat 18:19, Jon 14:13-14 * **21:23:** Jon 2:18

Nənə irəha həgkiari pəri, mamhəni mə, “Tsəfni irə i? Tuko səni mə Kumwesən rərhi pehe Jon mə tro paptas ia nərmama, Iesu trini pehe tuku-taha i mə, ‘Ro iamihhi irə rəfo hiəpwəh niniien nipərhiien ia nəgkiariien səvəi Jon?’ ²⁶ *Mətə ko səni mə iərmama riti rərhi pehe Jon uə?” Mətə irəha həhekir niniien iamihhi, ti nəri nə mə nərmama me həni nipərhiien ia Jon mə in profet pərhiien riti.

²⁷ Ro pen həni pen ti Iesu i mə, “Kimiha ia hərəirei.”

Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iou mwi ko iakəpwəh niniien tukumiaha i mə iakamo narimnari me i ia nəkwai sin.”

Iesu rusipekin ia iərmama riti tini kəru

²⁸ *Nənə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Kimiha hiaməfətərig irə? Iərmama riti tini kəru. Nəpin riti revən mini pen ti nəmritak səvənhi mə, ‘Nərik. Ipwet tikevən məmhu ia nəmhien səkrau.’

²⁹ Miregi rini mə, ‘Iakəpwəh.’ Mətə kurirə irə rərari ia nətərigien səvənhi, mevən.

³⁰ Nənə tata səvənhi revən ti piəvni mini pen nəgkiariien kuatia.

Miregi rini mə, ‘Ramasan tata, pwəh iakevən.’ Mətə in rəpwəh nevəniien.

³¹ Sə pəku ia nirau ro nəkwai tata səvənhi?”

Miregi irəha həni mə, “Nəmritak.”

Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iakamini nipərhiien tukumiaha i nərmama səməme kamərəku pen takis minraha mine nipran me səvəi suatuk kamhəkupwən ia kimiha, mamhəuvnimwə ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə. ³² *Iakini iamihhi irə ti nəri nə mə Jon Paptas riməuvehe tukumiaha mahatən suatuk atukwatukw sə tihesi pen, nənə kimiha hiəpwəh niniien nipərhiien irə. Mətə nərmama səməme kamərəku pen takis minraha mine nipran me səvəi suatuk həməni nipərhiien irə. Kurirə irə hətəni, mətə hiəpwəh nətərigien ia noien ərəha səkimiaha, mamhəni ihi neikuəien irə.”

Iesu rusipekin ia nimek krep səvəi iəmə asori

³³ * “Kimiha tihətərig iou pwəh iakini irapw nusipekinien riti mwi. Iəmə asori riti rəpwei nəkwəs nəha krep ia nəmhien səvənhi, mukurei pen nəpai rukurau kurau irə, muəsi kəpwier mo nəkwən sə tukeivə testesi tipwei krep ikin ti nuvehien nisen, mo mwi nəpai rəpwəmwis mutə tukətui ti krep ikin. Nəpin ro sampam irə, rəsəni nərmama nepwın həuvehe mhətui ti nimek krep səvənhi. Irəha tuhəmhū ikin, mhəsi kwənkwai krep, mhəuai, mhəuvei pen nipərın m iəmə asori. Iəmə asori rəmri pen nimek krep səvənhi ia rəginraha, mier, mevən ia tənə əpə iti. ³⁴ Nəpin kwənkwai krep rimruə, iəmə asori rərhi pen nərmama me nepwın səməme kamho tukwini nari min həuvən mhətə nəmə hamətui ti nimek krep səvənhi. In rokeikei mə tuhəuvei pen kwənkwai krep me nepwın minraha.

³⁵ *Mətə nəmə kamhətui ti krep həkwətəmhiri iotukwininari me səvənhi, mhəuəsi riti, mhəusi əpune riti, nənə mhəkwi riti ia kəruətərei. ³⁶ Iəmə asori rərari, mərhi pen mwi nərmama nepwın mwi kamho tukwini nari min həuvən. Nənə nəmə kamhətui ti krep ho mwi nari kuatia ia nirəha. ³⁷ Sampam iəmə asori rərhi pen tini, mini mə, ‘Irəha tuhəsiai nərik.’

³⁸ *Mətə nəpin nəmə kamhətui ti krep hətəni tini iəmə asori, həni pen ti nirəha me i mə, ‘Kwa tini iəmə asori nəha. Nəpin tata səvənhi tremhə, nimek krep i ruvehe mo səvənhi. Həuvehe, pwəh sousi əpune nənə nimek krep

* **21:26:** Mat 14:5, 21:46 * **21:28:** Luk 15:11 * **21:32:** Luk 3:12, Luk 7:29-30 * **21:33:** Aes 5:1-2, Mat 25:14 * **21:35:** Mat 22:6 * **21:38:** Mat 27:18

səvənhi truvehe mo səkitaha i.’ 39 *Nənə irəha həkwətəmhiri, mhousi əpune, mhərarki irapw ia taniruə. 40 Ro iamīnhi irə nəpīn iəmə asori səvəi nimeī krep truvehe, tro nəfe ia nəmə hamətui ti nimeī krep səvənhi?”

41 Miregi nəmə asori me həni pen ti Iesu i mə, “In trousi əpune nəmə ərəha me nəha ia noien riti rərəha anan, məseni nərməpə me həuvehe mhətui ti nimeī krep səvənhi. Irəha tuhesi kwənkwai krep ia nəpīn atukwatukw səvənhi, mhəuai, mhəuvei pen nīpərīn min.”

42 *Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Rosi kimiaha hiəpkəvsini raka mhə nəgkiariien i ia Nəkukuə Ikinan rini mə, ‘Kəruətərei nəha nəmə kamhəuvrhəkin nimwə hənuə rərəha, mhəpwəh, təkwətəkwuni nəha ruvəuvehe mīno kəruətərei sə rəpi raka pam kəruətərei me, məkwətəmhiri əknekīn pam nimwə.

Iərimənu səkitaha rino nəri i, sətoni nəmritaha rier tukwe?”

43 Ro pen iakani pehe tukumiaha i mə nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə raməmak ia rəgimīaha, tukamevən kuvehi raka tukumiaha kuvei pen m nərmama nepwīn səməme tuhəukuə kwənkwan me. 44 *Iərmama sə trīmwei pen ia kəruətərei nəha, nīkəkrin me trərkwəpīrərkwəpīr. Trīni mīnuə kəruətərei nəha rīmwei pen ia iərmama riti, iərmama nəha trīpwarispwaris.”

45 Nəpīn pris asori me mīne Farisi me həregi nusipekinien me nəha Iesu rani, həukurən mə raməgkiari ia nirəha. 46 *Hokeikei mə tuhəkwətəmhiri in, mətə hənhekīr nərmama me ti nəri nə mə irəha kamhəni mə in profet pərhien riti.

22

Iesu rusipekin ia nəveginien asori

1 Nənə Iesu rəgkiari mwi mīnraha, musipekin mīni mə, 2 “Suatuk sə Kumwesən ia neiai ramərimənu ia nitətə səvənhi rəmwhen ia kig riti sə ro nəveginien asori səvəi tīni ti nəri nə mə tīni rīpkiri a pran səvənhi.^a 3 Rərhi pen nərmama səməme kamho tukwini nari mīn həuvən mhəkwein nərmama səməme in ruvəni pen raka ti nirəha i mə tuhəuvehe, mətə irəha həpwəh nokeikeiien mə tuhəuvehe.

4 *Ro pen kig rərari mərhi pen nərmama nepwīn mwi səməme kamho tukwini nari mīn, rini pen ti nirəha i mə, ‘Kimiaha tihəuvən mhəni pen ti nərmama səməme iakuvəni raka ti nirəha i mə tuhəuvehe mə hətə ro iakinəpnəpənə raka səiou nəveginien. Iakinousi əpune raka kau me səiou mīne kwəti kau me səiou həsisi amasan. Narimnari me pam i iakameitenhi a kimiaha. Tihəuvehe ti nəveginien asori səiou sə iakamo səvəi nərik ti nəri nə mə rīpkiri a pran səvənhi.’

5 Mətə irəha ho nəri auər a ia nəgkiariien səvəi kig, mamhəuvən. Riti revən ti səvənhi nəmhien. Riti revən ti səvənhi stoa. 6 *Nərmama me nəha nepwīn həkwətəmhiri nərmama səməme kamho tukwini nari m kig, mho naurisien mīnraha, mhousi əpune irəha. 7 Ia nəpīn nəha kig niemaha rəpi. Ro pen rərhi pen naruagən me səvənhi, həuvən mhousi əpune nərmama me nəha səməme hənousi əpune səvənhi me nərmama, nənə mhəuvani taon səvənraha.

8 Kurirə irə kig rini pen ti nərmama səməme kamho tukwini nari mīn mə, ‘Nəveginien asori səiou sə iakamo ti nərik sə rīpkiri a pran i iakinəpnəpənə

* 21:39: Hip 13:12 * 21:42: Wok Me 4:11, Rom 9:33, 1Tes 2:6-8 * 21:44: Dan 2:44-45 * 21:46: Mat 21:26 a 22:2: Suatuk riti mwi ti nīnīien nəgkiariien i ro iamīnhi irə: “Nitətə ia neiai rəmwhen ia kig riti sə ro nəveginien asori səvəi tīni ti nəri nə mə tīni rīpkiri a pran səvənhi. * 22:4: Mat 21:36 * 22:6: Mat 21:35

pam tukwe, mətə səməme iakuvəni raka ti nirəha i mə tuhəuvehe həpwəh nəmwhenien. ⁹ Ro iamɪnhi irə, kɪmiaha tihəuvən fwe suatuk me, mhəni pen ti nərmama me pam səməme hiətoni irəha mə tuhəuvehe ia nəveginien səiou.’ ¹⁰ Nənə nərmama me nəha kamho tukwini nari m kig həier, mhəuvən ia suatuk me, mhəkwein nərmama me pam səməme hətoni irəha, nəkur ərəha mɪne nəkur amasan, həuvehi irəha mhəuvən ti nəveginien asori səvəi kig. Nənə nimwə sə kaməni nari ikɪn rukuər ia nərmama.

¹¹ Mətə nəpɪn kig ruvnimwə pehe mə trətoni nərmama me nəha səməme həuvehe, rətə iərmama riti raməni nari mɪpkarkahu mhə tɪnari atukwatukw sə kamarkahu i ia nəveginien sə ro iamɪnhi. ¹² Nənə kig rɪni pen tukwe in mə, ‘Iou riti! Ikəfuvnimwə pehe irə məpwəh narkahuien tɪnari atukwatukw sə kamarkahu i ia nəveginien iamɪnhi?’ Nənə iərmama nəha rɪreirei mə trɪni nəfe.

¹³ *Nənə kig rɪni pen ti nərmama me nəha kamho tukwini nari min mə, ‘Hərihi rəgɪn mi mɪne nɪsun mi, mhərarki irəpw iruə ia nəpitəvien. Kwopun nəha nərmama tuhasək ikɪn, mhahi tərini revɪnraha.’ ”

¹⁴ Nənə Iesu rarə mɪni mwi mə, “Kaməkwein nərmama həpɪk mə tuhəuvehe, mətə houhi a Kumwesən ruvərɪ raka irəha mə səvənhi me.”

Ratukwatukw mə tukərəku pen takis m Kig Sisa uə rekəm?

¹⁵ *Ia nəpɪn nəha Farisi me həuvən, mhəgkiari pəri, mamhəres mə tuhəfo mho Iesu rəfwəkour ia nəgkiariien səvənhi. ¹⁶ Nəpɪn həgkiari pam, hərihi pen nərmama nepwɪn səvənraha ti Iesu həuvən irəha nərmama nepwɪn səvəi Kig Herot, nənə mhəni mə, “Iahatən. Kɪmaha iahəukurən mə ik iəmə sə ikani nɪpərhiienien. Ikamahatən atukwatukw suatuk sə Kumwesən rokeikei mə nərmama tuhesi pen. Ikəpwəh nehekɪriien nərmama, mətə nəmə asori uə nəmə auər a ikahatən rəmnəmwhen a ti nirəha. ¹⁷ Ro iamɪnhi irə tiko mɪni pehe ro tukumaha i nətərigien səim. Ratukwatukw ia Loa səkitaha mə tsərəku pen nəmri takis m Kig Sisa uə rekəm?”

¹⁸ Mətə Iesu ruvəukurən raka nətərigien ərəha səvənraha, rɪni mə, “Kɪmiaha kəuətəkəsə me. Rəfo hiameipweipwi iou iamɪnhi irə? ¹⁹ Həuvehi silin riti mhəuvehi mhəuvehe, pwəh iakətə ro.” Nənə irəha həuvei pen silin riti min. ²⁰ Nənə Iesu rɪni pen ti nirəha i mə, “Nənɪmwi iərmama sɪn i ia silin? Nənə nəghi sɪn i?”

²¹ *Mɪregi həni mə, “Nənɪmwi Kig Sisa mɪne nəghi Kig Sisa.”

Mɪregi Iesu rɪni pen ti nirəha i mə, “Ro iamɪnhi irə narimnari me səvəi Kig Sisa hiəuvei pen m Kig Sisa. Narimnari me səvəi Kumwesən hiəuvei pen m Kumwesən.”

²² Nəpɪn irəha həregi nəgkiariien səvənhi, nənimenraha rier. Nənə həpwəh Iesu mamhəuvən.

Iərimənu in Kumwesən səvəi nərmama səməme kamhəmɪru

²³ *Ia nəpɪn nəha mwi Satusi me nepwɪn həuvehe ti Iesu. (Satusi me irəha kamhəni mə iərmama sə ruvamhə ko rɪpkətui mhə mwi.) Irəha həuvehe mhəres Iesu nəresien riti, ²⁴ mhəni mə, “Iahatən, Moses rɪməni mə, ‘Trɪni mɪnuə iərman riti remhə, məpwəh səvənhi pran, mətə tɪnɪnrau riwən, piəvi iərman nəha traməkeikei miri pran nəha rouərəhi nəkwərəkəwərha me, rouəsihagɪn piəvi iəmə nəha.’ ²⁵ Mətə nərman me nepwɪn səkitaha, irəha pam sefen. Irəha piəvnraha me. Sə rasori riri pran riti, rouəpwəh nərəhiien iəkunouihi riti, remhə, məpwəh səvənhi pran. Nənə piəvi iərman nəha riri. ²⁶ Piəvni sə resi pen in mwi ro iamɪnhi irə. Nənə piəvni sə ro kahar in mwi ro iamɪnhi irə mamevən meste sampam. ²⁷ Nərman me nəha sefen hemhə

* **22:13:** Mat 8:12, 25:30, Luk 13:28 * **22:15:** Mak 3:6 * **22:21:** Rom 13:7 * **22:23:** Wok Me 23:8

pam. Nənə prən nəha remhə mwi. ²⁸ Ni pehe ro tukumaha i. Ia nəpin nəha Kumwesən tro nərmama hətui mwi ia nemhəien, prən nəha səvəi sin ia nərman me nəha sefen, ti nəri nə mə irəha pam həməiri in?”

²⁹ Mətə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha hiəreirei nīpwrai nəgkiariien me ia Nəkukuə Ikinan, mhəreirei mwi niskaiien səvəi Kumwesən. Ro iamīnhi irə mine nahatənien səkimiaha rīpkatukwatukw mhə. ³⁰ Nəpin nərmama tuhətui mwi ia nemhəien, nərman tuhəpwəh niriien nīpran, nīpran tuhəpwəh nesi penien nərman. Mətə irəha tuhəmwhen ia nagelo me ia neiai. ³¹ Nənə nəgkiariien səvəi nəgkiariien i hiaməni mə iərmama ko rīpkətui mhə mwi ia nemhəien. Rosi kimiaha hiəpkəvsini raka mhə nəgkiariien i Kumwesən rīməni pehe tukumiaha i uə? Rīməni mə, ³² *‘Iou Kumwesən səvəi Epraham mine Kumwesən səvəi Aesak mine Kumwesən səvəi Jekop.’ In rīpko mhə Kumwesən səvəi nərmama me səməme həuvamhə, mətə in Kumwesən səvəi nərmama me səməme kamhəmīru.”

³³ Nəpin nərmama me həregi nəgkiariien nəha Iesu ramahatən nərmama me irə, nənimenraha rier.

Nəfe loa in rasori ia loa me nepwīn?

³⁴ Mətə nəpin Farisi me həregi mə Iesu rəsīsəg tərhui Satusi me ia nəgkiariien səvənhi, irəha housəsīmwin irəha me. ³⁵ Irəha riti in iahatən səvəi Loa rəres pen nari riti min mə triregi ro Iesu mə trəfni irə. In rini mə, ³⁶ “Iahatən. Nəfe loa ia Loa səvəi Moses in rasori?”

³⁷ *Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “‘Tikaməkeikei mokeikei Iərimənu Kumwesən səim ia rerim me pam, mokeikei in ia nīmīruien me pam səim, mokeikei in ia nətərigien me pam səim.’ ³⁸ Loa nəha in rasori makupwən ia loa me. ³⁹ *Nənə loa səro kəru irə rakurirə pen loa nəha rəmwhen irə. Rini mə, ‘Tikaməkeikei mokeikei piām rəmwhen ikokeikei atukw a ik.’ ⁴⁰ *Nəgkiariien me pam kimərai pen ia Loa səvəi Moses mine nəkukuə me səvəi profet kupwən me həgher pen ia loa mi nəha.”

Kristo in tīni sin?

⁴¹ Farisi me housəsīmwin irəha me, nənə Iesu rəres pen irəha i ⁴² *mə, “Kimiaha hiaməfətərig irə mə Kristo in tīni sin?”

Miregi irəha həni pen tukwe in mə, “In tīni Kig Tevit ti nəri nə mə truku pen ia kwənəkwus səvənhi.”

⁴³ *Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Mətə rəfo nəha Kig Tevit rīnəkwein Kristo mə Iərimənu səvənhi? Ia nəpin nəha Nənīmwin Ikinan rīnarə irə Kig Tevit rīməni mə,

⁴⁴ ‘Kumwesən rini pen ti Iərimənu səiou mə, Əkure ia nīkarek mwatuk mesite tako nərmama səməme haməmwəki ik həuvehe, tikərpwi utə tīpage nisum mi ia nirəha.’

⁴⁵ Mə Kig Tevit rīnəkwein Kristo mə Iərimənu səvənhi rəfo kimiaha hiaməni mə in tīni Kig Tevit?”^b ⁴⁶ Nəpin Iesu rəres nəresien nəha, iərmama riti riwən ko rīrīpwen pen min. Ia nəpin nəha mamevən, nərmama pam həhekīr nəresien nəresien me min.

* **22:32:** Eks 3:6, Mat 8:11 * **22:37:** Dut 6:5 * **22:39:** Lev 19:18 * **22:40:** Mat 7:12, Rom 13:10, Kal 5:14 * **22:42:** Jon 7:42 * **22:43:** Mat 26:64 ^b **22:45:** Nəkur Isrel me fwe kupwən həuvəukurən raka mə profet me səvəi Kumwesən həməni mə iərmama riti truku pen ia kwənəkwus səvəi Kig Tevit mərimənu ia nirəha. Iəmə nəha kani nəghin mə ‘Kristo’ uə ‘Mesaea’ uə ‘Tini Tevit.’ Ia kwəti nəgkiariien i, Iesu rokeikei mə nāmə asori me tuhətə sas Kristo mə in rīpko mhə tīni Kig Tevit əpa, mətə in Tini Kumwesən. Sətoni mhəukurən mə in Tini Kumwesən ti nəri nə mə Kig Tevit rəkwein in mə Iərimənu səvənhi.

23

Iesu rægkiari skai m Farisi me mine nahatæn me sávai Loa

¹ Iesu rægkiari m nærmama me mine nærmama me sávænhi, mini mæ, ² “Nahatæn me sávai Loa mine Farisi me kamhækure ia tæmwki Moses. ³ *Ro iamínhi iræ kímiaha tihamækeikei mhásiai iræha, mho næfe næghin iræha hani pehe tukumiaha i. Mætæ tihæpwæh noien ræmwhen ia niræha. Iræha kamhævisau, mætæ hæpko mhæ næfe kamhæni. ⁴ Kamhækeikei m nærmama me mæ tuhési pen loa skai me sãmæme hæmwhen ia katipæ sæ rípam, mætæ iræha hæpkuvei pen mhæ nækwai rægínraha riti mhasitu ia niræha ti natipæien.

⁵ *Kamho noien amasan me pam sávænraha mæ nærmama tuhætoni hægnægini iræha. Kwæti tænrípwe me i kímævai pen nægkiariien sávai Kumwesæn iræ, nærmama kamhærihi tæriini pen ia nípwænanraha mine rægínraha, nahatæn me sávai Loa kamhækwusi sávænraha sæ pwinari, mho mwi nusvenhi karkahu me sávænraha hæpwæmwis. ⁶ *Ia nævegínien asori me iræha hokeikei mæ tuhækure ia kwopun kamsiai nærmama me ikín. Ia nækwai nimwæfwaki me sávai nækur Isrel hokeikei mæ tuhækure ia kwopun amasan me. ⁷ Ia kwopun kamo maket me ikín hokeikei mæ nærmama tuhækwein iræha ia nisaiien, mhokeikei næpín nærmama hækwæin iræha mæ, ‘Iahatæn.’

⁸ Mætæ kímiaha tihæpwæh næseniien nærmama hækwæin kímiaha mæ ‘Iahatæn,’ ti næri næ mæ iahatæn sækímiaha kuatia a, nænæ kímiaha piævniaha me. ⁹ Nænæ tihæpwæh nækwæiniien iærmama riti ia típrænæ i mæ ‘Tata,’ ti næri næ mæ Tata sækímiaha kuatia a. In ramaræ fwe ia neiai. ¹⁰ Nænæ tihæpwæh næseniien nærmama hækwæin kímiaha mæ ‘Iærimænu,’ ti næri næ mæ sækímiaha Iærimænu kuatia a. In i iou, Kristo. ¹¹ *Iærmama sæ rokeikei mæ trasori ia kímiaha in tramækeikei muvehe mo iærmama sæ ramo tukwini nari m kímiaha. ¹² *Mætæ iærmama sæ rauvehi utæ in, Kumwesæn truvehi irapw in. Iærmama sæ rauvehi irapw in Kumwesæn truvehi utæ in.

¹³ Træræha anan tukumiaha nahatæn me sávai Loa mine Farisi me. Kímiaha kæuatkæsuæ me. Hiamæsisæg ia tæpinhæ ia nitætæ ia neiaia^a ia næmri nærmama. Kímiaha hiæpwæh nuvnmwæien ia nitætæ næha, nænæ hiamæsisæg mwi nærmama sãmæme hokeikei mæ tuhæuvnimwæ iræ. ¹⁴ b

¹⁵ Træræha anan tukumiaha nahatæn me sávai Loa mine Farisi me. Kímiaha kæuatkæsuæ me. Hiasuæ ia nitætæ me mhæpi simwín ia tæsi mine tænæ mhæuvæn isipwín mæ tihævi iærmama kuatia ruvehe mukuriræ ia kímiaha. Nænæ næpín in ruvehe mukuriræ ia kímiaha, hio ruvehe mæ ræha anan mæpi raka kímiaha. Nípwnæti kwopun napw asori rauæk ikín iræha næ kímiaha.

¹⁶ *Træræha anan tukumiaha. Kímiaha nærmama hiamæiri pen nærmama ia suatuk sæ tuhési, mætæ nænimemiaha rífwæ. Hiamæni mæ ‘Tríni minuæ iærmama riti rahatæn nimwæ sávai Kumwesæn, muvehi kwæsuahi iræ, nægkiariien næha ro næri auer a. Mætæ tríni minuæ rahatæn kol ia nækwai nimwæ næha, muvehi kwæsuahi iræ, in tramækeikei mo næfe in ramini.’ ¹⁷ Kímiaha hiæreirei nari. Nænimemiaha rífwæ. Sæ pæku næha ro ikinan mæpi raka,

* **23:3:** Mal 2:7-8 * **23:5:** Mat 6:1, Eks 13:9, Dut 6:8, Nam 15:38-39 * **23:6:** Mat 6:5, Luk 14:7

* **23:11:** Mat 20:26, Mak 9:35, Luk 22:26 * **23:12:** Job 22:29, Prov 29:23, Esik 21:26, Luk 14:11, 18:14

a **23:13:** Næpín rípik Matiu rani nægkiariien i mæ “Nitætæ ia neiai.” Nípwræi nægkiariien i in i “Nitætæ sæ Kumwesæn ramærimænu iræ.” b **23:14:** Ia Niutestamen me nepwín kímærai tui anan ia nægkiariien sávai nækur Kris nægkiariien sávai vas 14 riwæn. Mætæ ia Niutestamen me nepwín sæ kímærai kuriræ nægkiariien ia vas 14 ramæmak ia niræha. Kamhæni mæ, “Træræha anan tukumiaha nahatæn me sávai Loa mine Farisi me. Kímiaha kæuatkæsuæ me. Hiameikuæ ia nípwan me sãmæme nærman me sávænraha hæuvamhæ, mamhakres narimnari me sávænraha, nænæ mamho mwi næfwakiien æpwæmwis me mæ nærmama tuhætoni hæsiai kímiaha tukwe. Kumwesæn trærpwín noien æræha me sækímiaha mæpi raka nærmama nepwín.” * **23:16:** Mat 15:14

kol naha uə nimwəfwaki sə ro kol ruvehe mo ikinan i? ¹⁸ Nənə kīmiaha hiaməni mə, 'Trīni minuə iərmama riti rahatən nifatə səvəi Kumwesən, muvehi kwəsuahe irə, nəgkariien naha ro nəri auər a. Mətə trīni minuə rahatən nari riti sə kīnəmri utə ia təkure nifatə naha, in traməkeikei mo nəfe in ramīni.'

¹⁹ Kīmiaha nənimemiaha rīfwə. Sə pəku naha ro ikinan məpi raka, nəri sə raməmak utə ia təkure nifatə uə nifatə səvəi Kumwesən sə ro nəri naha ruvehe mo ikinan i? ²⁰ Ro iamīnhi irə iərmama sə ramahatən nifatə səvəi Kumwesən, mauvehi kwəsuahe irə, in ramahatən nifatə naha mīne narimnari me pam səməme kamhəmak ia təkuren kauvei pen m Kumwesən, mauvehi kwəsuahe ia nirəha. ²¹ Nənə iərmama sə ramahatən nimwə səvəi Kumwesən, mauvehi kwəsuahe irə, in ramahatən nimwə naha mīne Kumwesən sə ramarə fwe ia nəkwān, mauvehi kwəsuahe ia nirau. ²² *Nənə iərmama sə ramahatən neiai, mauvehi kwəsuahe irə, ramahatən Kumwesən mīne jea sə Kumwesən raməkure irə mamərimənu, mauvehi kwəsuahe ia nirau.

²³ *Trərəha anan tukumiaha nahatən me səvəi Loa mīne Farisi me. Kīmiaha kəuətəkəsua me. Hiaməuai narimnari me səkīmiaha ia kusen ten, mamhəuvei pen riti m Kumwesən. Hiamo iamīnhi irə ia nəri ouihi rəmwhen ia nimwai nei me səməme kavi rərəgi pen ia nəveginien. Mətə hiənənouenou nəgkariien me həpam mwi. Kīmərāi pen ia Loa səvəi Kumwesən mə iərmama traməkeikei mo noien atukwatukw, mamapi ti iərmama, nənə mamahatətə ia Kumwesən. Ramasan mə kīmiaha hiamo nəgkariien asori me naha, mhəpwəh nənouenouien mwi nəgkariien ouihi me. ²⁴ Kīmiaha nərmama hiaməiri pen nərmama ia suatuk sə tuhesi, mətə nənimemiaha rīfwə. Nəpīn hiənīmwi nui, hiəpeki raka manman irə, mətə hiəpkətə mhə nərīmīru naha kamel raməmak irə, nənə hiətīgai.

²⁵ *Trərəha anan tukumiaha nahatən me səvəi Loa mīne Farisi me. Kīmiaha kəuətəkəsua me. Noien səkīmiaha rəmwhen ia kap mīne tikinari kaikuas irə iruə rəmher mətə nəkwān rəmkemik. Fwe imwə rerimīaha rukuər ia nərəhaien mīne nakresien. Hiamətərig əpa tukumiaha me. ²⁶ Ik Farisi, nənimem rīfwə pərhiən. Kupwən maikuas ia nəkwai kap mīne plet kurirə ikəpərhi tekīn iruə rəmher.

²⁷ *Trərəha anan tukumiaha nahatən me səvəi Loa mīne Farisi me. Kīmiaha kəuətəkəsua me. Kīmiaha hiəmwhen ia nīpəgi kəruətərei sə kəkəwafə pen iərmama sə remhə ikīn kəfəri iruə rəpsan. Nəpīn nərmama hətōni iruə, rerīnraha rīrhi mə ramasan, mətə fwe imwə rukuər ia nīkəkri iərmama mīne nīpwran sə rīmərīr məmkekik. ²⁸ *Ia noien naha rəmwhen a mwi nəpīn nərmama hətə nīpwramīaha iruə, rerīnraha rīrhi mə kīmiaha hiatukwatukw, mətə fwe imwə rerimīaha rukuər ia neikuəien mīne noien ərəha me.

²⁹ Trərəha anan tukumiaha nahatən me səvəi Loa mīne Farisi me. Kīmiaha kəuətəkəsua me. Hiəuvrəhəkin kref me səvəi profet me mīne nəmə atukwatukw me, mamhərūkwī utə tihinari me ia nirəha. ³⁰ Kīmiaha hiaməni mə, 'Rīpkīni minuə samarə ia nəpīn kupwən səvəi kaha me, ko səpwəh noien rəmwhen irəha hənō, mhousi əpune profet me.' ³¹ *Ia nəgkariien naha kīmiaha hiaməni pui atukw a kīmiaha mə nīpərhiənien i nimwīpwī nərmama me naha səməme hənousi əpune profet kupwən me irəha nə kīmiaha. ³² Ramasan mə kīmiaha tihərīpīn noien ərəha me naha kaha kupwən me səkīmiaha hənō stat mho, mho sampam irə.

³³ *Kīmiaha snek me, hiəmwhen ia nīpwnəti snek me kamhahi əpune iərmama! Tihəfo mhəp mə Kumwesən trəpwəh nərpwīnien noien ərəha me səkīmiaha ia kwopun napw asori rauək ikīn? ³⁴ *Ti nəri nə mə kīmiaha hiamo

* **23:22:** Aes 66:1, Mat 5:34 * **23:23:** Lev 27:30, Maeka 6:8 * **23:25:** Mak 7:4 * **23:27:** Wok Me 2:3 * **23:28:** Luk 16:15 * **23:31:** Wok Me 7:52 * **23:33:** Mat 3:7, 12:34, Luk 3:7 * **23:34:** 1Tes 2:15, Mat 10:23

noien me naha, iou takarhi pehe profet me, mine narmama samame haukurən nari, mine nahatən me hauvehe tukumiaha. Kimiaha tihousi əpune nepwın, mharui tarini pen nepwın ia nei kamarkuau, mhousi nepwın ia nakwai nimwəfwaki me sakimiaha, mharipwi irəha ia taon me. ³⁵ *Takərhi pehe irəha tukumiaha iamınhi irə mə kimiaha narmama ipwet mine tihəuvehi nərpwınien ti nite nəkur atukwatukw me pam sə rınaiu ia tıprənə i rostat ia nite Epel, iamə sə ripko mhə nərəhaien riti, muvehe meste nite Sekaraea tını Perekia sə kimiaha hianousi əpune ia nimwə səvəi Kumwesən ia nimwrhenhi nıfatə mine kwopun sə ro ikinan. ³⁶ Iakani nıpərhiendien tukumiaha i narimnari me pam i treste kimiaha narmama ipwet mine.”

Iesu rasək ti nəkur Jerusalem

³⁷ *“Jerusalem, Jerusalem! Ik taon i ikamousi əpune profet me, maməkwi əpune narmama samame Kumwesən ramərhi pehe irəha tukw ik. Nəpın ripik iakokeikei mə takousəsimwın nıpwınətım me rəmwhen ia rınhi menu ramo ia tını me mauiui irəha ia tərəgin mi. Mətə kimiaha hıəpwəh nokeikeien. ³⁸ *Hətə ro. Təkwtəkwni naha Kumwesən trəpwəh nimwə sakimiaha^c ro tekın a. ³⁹ *Iakamini pehe tukumiaha i mə kimiaha tihəpwəh mwi nətonien iou meste tihəni mə, ‘Səgnəginı iərmama i rauvehe ia nəghi İərimənu səkitaha.’”

24

Iesu rini irapw mə tukousi testesi pam nimwə səvəi Kumwesən

¹ Iesu rier ia nimwə səvəi Kumwesən mamevən. Ia nəpın naha narmama me səvənhi hauvehe mhahatən pen nimwə naha mine nimwə me naha kiməuvrhəkin pen mwi irə mə in trətoni. ² *Nənə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha hiamətə nimwə me i? Iakani nıpərhiendien tukumiaha i mə tukamevən tukousi testesi pam, kəruətərei riti ko rəpwəh nərər əknekienien ia riti.”

Nuveheien səvəi İərimənu mine nəpın sampam

³ Kurirə irə Iesu raməkure ia Təkuər Olif, nənə narmama me səvənhi hauvehe tukwe. Nəpın irəha min əpa həres pen in i mə, “Tiko mını ro tukumaha i mə narimnari me i tuhəuvehe tinesən? Nəfe nımtətien truvehe mahatən pen mə nuveheien səim mine nəpın sampam krouvəuvehe ipaka?”

⁴ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha tihaməsiari kamo iərmama riti reikuə ia kimiaha. ⁵ *Narmama həpik tuhəuvehe ia nəghik, mhəni mə irəha Kristo. Tuheikuə ia narmama həpik. ⁶ Kimiaha tihəregi narmama tuhəvisau ia naruagənien me mə ‘naruagənien riti fwe’ uə ‘naruagənien trutə.’ Tihətui amasan rərəha hıəhekır, ti nəri nə mə nəri naha traməkeikei muvehe, mətə ripko mhə ihi nəpın sampam. ⁷ *Iakamini iamınhi irə ti nəri nə mə narmama ia kwənəkwus riti tuhəskəmter mharuagən irəha narmama ia kwənəkwus əpə. Narmama səvəi kig riti tuhəskəmter mharuagən irəha narmama səvəi kig əpə. Nukumhə trahi narmama. Kwopun me nepwın nımwınmwien trıkiu. ⁸ Mətə narimnari me pam i rəmwhen a ia pran sə rınamregi təkutan rınaməmisə ti nərəhiien iəkunouhi.

* **23:35:** Jen 4:8, Hip 11:4, 2Kron 24:20-21 * **23:37:** Wok Me 7:59, 1Tes 2:15 * **23:38:** 1King 9:7-8, Jer 12:7, 22:5 ^c **23:38:** Rosi nəgkiariien i mə ‘Nimwə sakimiaha’ raməgkiari ia nimwə səvəi Kumwesən. Fwe tui anan nimwəfwaki naha ramərər fwe Jerusalem. * **23:39:** Sam 118:26, Mat 21:9
* **24:2:** Luk 19:44 * **24:5:** Mat 24:23-24, Wok Me 5:36-37, 1Jon 2:18 * **24:7:** 2Kron 15:6, Aes 19:2

9 *Ia nāpīn nāha tukuvei pen kīmiaha ia rēgi nārmama mā irāha tuho nāmīsiēien m kīmiaha, mhousi əpune kīmiahā. Nārmama ia tənāmtənə me pam tuhām wāki kīmiaha tī nəri nā mā kīmiaha nārmama me səiou. 10 Nārmama hāpīk nahatətəien sāvənraha trīmwei. Irāha tuhāsēni pen irāha me ia rēgi nāmə ərāha me, mhām wāki irāha me. 11 *Profet eikuə me hāpīk tuhāskāmter, mheikuə ia nārmama me hāpīk. 12 Nənə tī nəri nā mā noien ərāha truvehe masori, nārmama hāpīk nokeikeiien sāvənraha truvehe məkwei. 13 *Mətə iārmama sə trərər əknekīn ia nahatətəien sāvənhi meste nārəhaien me i hāuvehe mhəukurau pam, Kumwesən truvehimīru in. 14 *Tukīni irapw nāgkiariien amasan i raməgkiari ia nītətə sə Kumwesən ramərimənu irə. Nārmama ia tənāmtənə me pam tuhaməkeikei mhəregi kurirə irə nāpīn sampam truvehe.”

Iesu raməgkiari ia nārəhaien sə treste nākur Jerusalem

15 *“Kīmiaha tihətōni nəri nāha Profet Taniel rīmāni kani mā ‘Nəri sə rərāha anan mamouraha narimnari ikinan.’ Tramərer ia kwopun ikinan fwe ia nək wai nimwə sāvəi Kumwesən. Nāpīn kīmiaha tihətōni, iārmama sə raməvsini nākukuə i traməkeikei mukurən nīpwrān. 16 Nārmama ia tənə Jutia tuhaməkeikei mhāp mhərkwafə ia tək uər me. 17 *Trīni mīnuə iārmama riti ramapwīs ia təkure nimwə sāvənhi, traməkeikei meiwaiu map akwauakw, məpwəh nuvni mwəien mā truvehi nari riti sə rəmāk ia nək wai nimwə sāvənhi. 18 Nənə trīni mīnuə iārmama riti raməmhu ia nəmhiēn sāvənhi, traməkeikei map akwauakw, məpwəh nīrərigiēn mevən imwəni mā truvehi sāvənhi tīnari. 19 Trərāha anan tī nīprān me sāməme tuhəpəmpəm mīne sāməme tuhaməuvei pen kənunu m nək wər hək wər ha əmtəmetə me ia nāpīn nāha. 20 Tihəfwaki mā nāpīn nāha tihāp irə trəpwəh nuveheien ia nāpīn sāvəi nək wīēien uə ia Sapat riti, 21 *tī nəri nā mā nāpīn nāha nāpīn sāvəi nārəhaien. Nārəhaien nāha trasori məpi raka nārəhaien me pam sāməme hāvəuvehe raka fwe nukune narəien mesite pehe ipwet mīne. Nənə nārəhaien riti mwi riwən truvehe məpi raka. 22 Ko nārəhaien nāha ravən əpwəm wīs, nārmama me hemhə pam. Mətə Iərimənu tro nāpīn sə nārəhaien nāha travən irə rukwakwa. In tro iamīnhi irə mā truvehimīru nārmama me sāvənhi sāməme in ruvər fi raka irāha. 23 *Ia nāpīn nāha, trīni mīnuə iārmama riti rīni pehe tukumiaha i mā, ‘Hətə ro, Kristo i’ uə ‘Hətə ro, Kristo nāha,’ kīmiaha tihəpwəh nīniēn nīpərhiēnien irə. 24 *Nārmama tuhāskāmter. Nepwīn tuhəni mā irāha Kristo, mətə neikuəien. Nepwīn tuhəni mā irāha profet, mətə neikuəien. Tuho nīm tətēien asori me mīne narimnari me nārmama tuhətōni mhər kəri asori nari irə. Irāha tuhām wur mā tuheikuə ia nārmama sāməme Kumwesən ruvər fi raka irāha, trīni mīnuə irāha hək uər nənə noien. 25 Hətə ro. Narimnari me pam iakukupwən muvəni raka tukumiaha i.

26 *Ro iamīnhi irə trīni mīnuə nārmama me nepwīn hāni pehe tukumiaha i mā, ‘Hətə ro. Kristo in fwe ia kwopun akwesakwes ikin,’ tihəpwəh nevəniēn fwe ikin. Trīni mīnuə hāni mā, ‘Hətə ro. In i ia nək wai nimwə,’ tihəpwəh nīniēn nīpərhiēnien irə. 27 *Nāpīn rouapīr irə nārmama hətōni nāhiapwīen sāvənhi fwe pesu meste nari fwe prehi. Iou, Iəmətī Iərmama, nuveheien səiou tro mwi iamīnhi irə. 28 *Ia kwopun pək u nīpwrai nəri remhə ikin menu me

* 24:9: Mat 10:22, Jon 15:18 * 24:11: Mat 24:5,24, 1Jon 4:1 * 24:13: Mat 10:22 * 24:14: Mat 10:18, 28:19 * 24:15: Dan 9:27, 11:31, Dan 12:11 * 24:17: Luk 17:31 * 24:21: Dan 12:1, Joel 2:2, Rev 7:14 * 24:23: Mat 24:5,11 * 24:24: Dut 13:1-3, 2Tes 2:8-9, Rev 13:13-14 * 24:26: Luk 17:23-24 * 24:27: Mat 24:37-39 * 24:28: Luk 17:37

nəha kamhani nɪpwrai nəri sə remhə tuhəuvehe mhousəsɪmwɪn irəha me, mhani.”

Iəməti Iərmama truvehə mwi

29 * “Nəpɪn nərahaien nəha trukurau pam, təkwtəkwi a mwi meri truvehə mɪpɪtəv, məkwə trəpwəh nəhiapwien, kəməhau me ia nɪmagouagou tuhəsasəsas, narimnari me ia nɪmagouagou həskai pɪk, Kumwesən trɪkiukiu ia nirəha. 30 * Ia nəpɪn nəha nɪmtətien səiou Iəməti Iərmama trier irapw ia nɪmagouagou. Nənə nərmama ia kwənəkwi me pam ia təkure tɪprənə i tuhəregi rərəha mhasək tukwe. Irəha tuhətoni iou, Iəməti Iərmama, ia nəpuə fwe ia nɪmagouagou iakauvehe ia nɪskaiien mɪne nukuraanien asori. 31 * Ia nəpɪn nəha kisɪpw riti trasək asori, nənə takərhi raka nagelo me səiou, həuvrehi, mhəuvesu, mhəuveraha, mhəuvarei, mhəuvən ia kwopun me pam ia tɪprənə i, mhəpeki nərmama me səməme iakɪmərɪfi irəha mə səiou, mhəpeki irəha mhəuvehe.”

Iesu rusipekɪn ia nei niemis

32 “Həregi ro nusipekinien səvəi nei nəha niemis. Nəpɪn rɪnarkwi pen tukun sə rɪmərmaru mɪnaməpɪrɪpɪ, kɪmɪaha hiəkurən mə nəpɪn səvəi nəpnəpanien ruvəuvehe ipaka. 33 Rəmwhen a mwi, nəpɪn kɪmɪaha tihətoni narimnari me i, tihəkurən mə iou, Iəməti Iərmama, iakuvəuvehe ipaka, rəmwhen a iakamərer ia kwəruə ia nɪmwə mə takuvnɪmwə pehe. 34 * Iakani nɪpərhiennien tukumɪaha i mə nərmama səməme kamhəmɪru təkwtəkwi mɪne tuhəpwəh nemhə pamien meste narimnari me pam i həier pehe. 35 * Neiai mɪne tɪprənə trouiwən, mətə nəgkiariien me səiou tuhəpkiwən mhə.”

Iərmama riti riwən rukurən nəfe nəpɪn Iərimənu truvehə irə

36 * “Mətə nəpɪn səvəi nəri nəha uə aoa səvənhi iərmama riti riwən rukurən. Nagelo me ia neiai mɪne iou mwi, Tɪni Kumwesən, iahəreirei. Mətə Tata səiou əpa rukurən. 37 * Nəpɪn nəha iou, Iəməti Iərmama, takuvehe irə trəmwhen ia nəpɪn səvəi Noa. 38 Nəpɪn nesən asori rəpwəh ihi nauərien, nərmama me kamhəvegɪn, mamhənɪmwi. Nərman me kamhəiri nɪpran. Nɪpran me kamhesi pen nərman. Irəha kamho noien me nəha mamhəuvən meste Noa ruvɪnɪmwə ia nɪtətə asori səvənhi. 39 * Irəha həreirei mə tuhemhə meste nesən asori rauər, nənə iapɪwən raiu mɪpeki raka irəha həmwhenɪmw. Iou, Iəməti Iərmama, nuveheien səiou tro mwi iamɪnha irə. 40 Ia nəpɪn nəha iərman kəru trouəmhu ia nəmhien, tukuvehi raka riti, kəpwəh riti. 41 Pran kəru trouvənari ia kwopun kuatia, tukuvehi raka riti, kəpwəh riti.

42 * Ro iamɪnhi irə kɪmɪaha tihamətui a mhəpwəh napriien tɪ nəri nə mə hiəreirei nəfe nəpɪn Iərimənu səkɪmɪaha truvehə irə. 43 * Mətə kɪmɪaha tihaməkeikei mhəkurən nəri. Trɪni mɪnuə iərmama riti rukurən mə ipwet ia nəpɪn iərmama riti truvehə muvɪnɪmwə ia nəkwai nɪmwə səvənhi makres, in tramətui a məpwəh napriien. Ko in rəpwəh nəsenien iərmama riti reitehi nɪmwə səvənhi muvɪnɪmwə makres. 44 Rəmwhen a mwi kɪmɪaha mwi tihaməkeikei mhəpnəpenə tɪ nəri nə mə iou, Iəməti Iərmama, takuvehe ia nəpɪn riti tihakiraka iou.

45 Iotukwininari sə rukurən nari, mamə nəkwai iəmə asori səvənhi ia nəpɪn me pam, iəmə asori səvənhi truvehə utə in ruvehə masori ia nɪmwə səvənhi mə trəkwməni nərmama me səvənhi ia nəpɪn atukwatukw kamhani nari

* 24:29: Esik 32:7, Joel 2:10,31, 2Tes 3:10 * 24:30: Rev 6:12-13, Sek 12:10, Rev 1:7, Dan 7:13
 * 24:31: Aes 27:13, 1Kor 15:52, 1Tes 4:16 * 24:34: Mat 16:28 * 24:35: Mat 5:18 * 24:36: Wok Me 1:7, 1Tes 5:1-2 * 24:37: Jen 6:5-8 * 24:39: Jen 7:21-23, 2Tes 3:6 * 24:42: Mat 25:13
 * 24:43: Luk 12:39-40, Rev 16:15

irə. ⁴⁶ Trini minuə iəmə asori səvəi iotukwininari nəha ruvehe mətoni mə ramo wok me iaminha irə, iotukwininari nəha rerin tragien. ⁴⁷ *Iakani nīpərhienien tukumiaha i iəmə asori nəha truvehi utə iotukwininari nəha ruvehe masori ia narimnari me pam səvənhi. ⁴⁸ Mətə mə iotukwininari nəha rerin rinamrhi mə iəmə asori səvənhi ramo tanpen, məpwəh nuvehe ak-wauakwien, ⁴⁹ nənə rinamousi nərman mine nīpran səməme kamho tukwini pəri nari irəha min, maməvegin, mamənimwi, mamakonə irəha nərmama kamhənimwi pik, ⁵⁰ iəmə asori səvənhi truvehe ia nəpin riti in trakiraka in, uə ia aoa riti sə in rīreirei. ⁵¹ *Nənə iəmə asori səvənhi trərpwin noien ərəha me səvənhi, məmri pen in ramarə irəha kəuətksuə me. Ia kwopun nəha irəha tuhasək, mhahi tərini revinraha.”

25

Iesu rusipekin ia nīprən ouihi me irəha pam ten

¹ * “Nəpin nəha nitətə ia neiaia^a truvehe irə trəmwhen ia nīprən ouihi me irəha pam ten. Həuvehi laet me səvənraha mhəuvən mə tuhətoni iərman sə triri vi a pran səvənhi. Iərman nəha triri prən nəha krouevən fwe imwəni rouarə pəri. ² Prən ouihi me nəha krirum həreirei nari. Krirum həukurən nari. ³ Nəpin səməme həreirei nari həuvehi laet me səvənraha, həpwəh nuvehien oel laet rauək irə irəha minraha. ⁴ Mətə səməme həukurən nari həuvehi laet me səvənraha, mhəuvehi mwi tikinari me nepwin həkuər ia oel laet rauək irə. ⁵ Nənə ti nəri nə mə iərman sə rīpkiri a pran səvənhi ramo tipwə irəha həregi napriien ruvehi irəha hapri.

⁶ Mətə ia kurkwai nəpin iərmama riti rəkwein, mini mə, ‘Iərman sə rīpkiri a pran səvənhi rauvehe! Həuvehe mhətoni!’

⁷ Ia nəpin nəha nīprən ouihi me nəha ten hətui, mhəpərhi laet me səvənraha.

⁸ Nənə səməme həreirei nari həni pen ti səməme həukurən nari mə, ‘Həuvei pehe səkimiaha riti oel laet rauək irə. Laet me səkimaha hənaməfwə.’

⁹ Mətə səməme həukurən nari həni mə, ‘Rekəm. Oel i laet rauək irə tripkəmwhen mhə tukutaha pam. Həuvən fwe ia stoa me mhəuvehi nəmri səkimiaha me nepwin.’

¹⁰ Nəpin irəha kamhəuvən mə tuhəuvehi nəmri oel laet rauək irə, iərman sə rīpkiri a pran səvənhi rapirapw. Nīprən ouihi me nəha krirum səməme hənəpnəpenə, həuvnimwə irəha min ia nəkwai nimwə sə tukəni nəveginien asori ikin. Nənə nərmama həsisəg ia təpinhə.

¹¹ *Kurirə irə nīprən ouihi me nəha səməme həpkəpnəpenə mhə hərərig mwi, mhəuvehe, mamhəkwein mə, ‘Iərimənu, Iərimənu, əsevər ia təpinhə tukumaha.’

¹² *Mətə iərman sə rīpkiri a pran səvənhi rini mə, ‘Iakamini nīpərhienien tukumiaha i iakreirei kimiaha.’ ”

¹³ *Nənə Iesu rini mə, “Ro iaminhī irə kimiaha tihaməkeikei mhətui amasan, mhəpwəh napriien, ti nəri nə mə hiəreirei nəfe nəpin uə aoa Iərimənu səkimiaha truvehe irə.”

Iesu rusipekin ia nərmama kamhətui ti mane səvəi iəmə asori

¹⁴ * “Nuveheien səvənhi trəmwhen iərmama riti sə rauvehi navənien əpwəmwis səvənhi. Kurirə rier imwəni rəkwein nərmama səməme kamho tukwini nari min həuvehe. Nənə rəmri pen mane səvənhi ia rəginraha mə

* **24:47:** Mat 25:21, 23 * **24:51:** Mat 8:12 * **25:1:** Rev 19:7, Luk 12:35 a **25:1:** Nəpin rīpik Matiu rani nəgkiariien i mə “Nitətə ia neiai.” Nīpwrai nəgkiariien i in i “Nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə.” * **25:11:** Luk 13:25-27 * **25:12:** Mat 7:23 * **25:13:** Mat 24:42 * **25:14:** Mak 13:34

tuhətui amasan tukwe. ¹⁵*Ia riti ruvei pen tənəripw me krirum mane rukuər irə, nənə tənəripw kəru m riti, nənə tənəripw kuatia m riti. Ruvei pen kuatia kuatia minraha rəmwhen in rukurən mə trətui amasan tukwe. Kurirə irə in rier mamevən. ¹⁶Iərmama sə ruvehi tənəripw krirum revən atukwatukw mowok irə, nənə muvehi mane asori rukuər ia tənəripw krirum mwi. ¹⁷Nənə iərmama sə ruvehi tənəripw kəru ro mwi iaminihi, nənə muvehi mane asori rukuər ia tənəripw kəru mwi. ¹⁸Mətə iərmama sə ruvehi tənəripw kuatia revən meri tīprənə, minimwi mane səvəi iəmə asori səvənhi.

¹⁹Nəpən əpwəmwis rukurau, iəmə asori səvəi nərmama me nəha rirərig muvehe, nənə mokeikei mə trəskun mane me nəha rīməuvei pen minraha.

²⁰Nənə iərmama sə rīməuvehi tənəripw krirum ruvehe mərəer ia nəmri iəmə asori səvənhi, mini mə, 'Iəmə asori, fwe kupwən ikiməuvei pehe tənəripw krirum miou mane rukuər ia nirəha. Ətə ro, iakinowok irə rəkwəhi mwi masori iakuvai pen ia tənəripw krirum mwi.'

²¹*Nənə iəmə asori səvənhi rini pen tukwe in mə, 'Ik iəmə amasan. Ikamo tukwini amasan nari miou ia nəpən me. Ikinətui amasan ti nəri ouihi i iakinəmri pehe ia rəgim, mo pen tako ik ikuvehe masori mətui ti narimnari me rīpik. Uvniwə pehe ia nəkwai nimwə səvəi iəmə asori səim. Pwəh krau krauagien pəri.'

²²Nənə iərmama sə rīməuvehi tənəripw kəru in mwi ruvehe mərəer ia nəmri iəmə asori səvənhi, mini mə, 'Iəmə asori, fwe kupwən ikiməuvehi pehe tənəripw kəru miou mane rukuər ia nirau. Ətə ro, iakinowok irə rəkwəhi mwi masori iakuvai pen ia tənəripw kəru mwi.'

²³Nənə iəmə asori səvənhi rini pen tukwe in mə, 'Ik iəmə amasan. Ikamo tukwini amasan nari miou ia nəpən me. Ikinətui amasan ti nəri ouihi i iakinəmri pehe ia rəgim, mo pen tako ik ikuvehe masori mətui ti narimnari me rīpik. Uvniwə pehe ia nəkwai nimwə səvəi iəmə asori səim. Pwəh krau krauagien pəri.'

²⁴Nənə iərmama sə ruvehi tənəripw kuatia in mwi ruvehe mərəer ia nəmri iəmə asori səvənhi, mini mə, 'Iəmə asori. Iakukurən mə ik iərmama riti noien səim riskai. Ik ikapeki nəveginien ia nəmhiən sə ipkəmhu mhə irə, nənə mamesi mwi nukwai nei me ia kwopun ipkəpwei mhə nuni nari ikin. ²⁵Ro iaminihi irə, iakihekir, mevən, minimwi tənəripw səim sə mane rukuər irə ia tīprənə. Ətə ro in i mane səim.'

²⁶Mətə iəmə asori səvənhi rini pen tukwe in mə, 'Ik iəmə ərəha. Ikamo tukwini ərəha nari miou, mamarpaha. Ikuvəukurən raka mə ikapeki nəveginien ia nəmhiən sə iapkəmhu mhə irə, nənə mamesi mwi nukwai nei me ia kwopun iapkəpwei mhə nuni nari ikin. ²⁷Mətə rəfo ikəpwəh nəmri penien mane səiou fwe ia pag? Kamo ipkəmri pen ko iapkuvehe mīpkuvehi ihi mane səiou mine sə rəkwaku pag rəkwəhi.'

²⁸Nənə iəmə asori rini pen ti nərmama səməme kamho tukwini nari min mə, 'Həuvei raka tənəripw tukwe, mhəuvei pen m iərmama sə rīməuvehi tənəripw ten. ²⁹*Iərmama sə kuvei pen nari riti min, ro wok irə, tukuvei pen mwi rasori mwi min, nənə in truvehi rəmwhen məpi raka. Mətə iərmama sə kuvei pen nari riti min, ro nəri auər a irə, tukuvehi raka pam tukwe. ³⁰*Mətə iərmama i sə ramo tukwini ərəha nari miou hərəarki irapw i iruə ia nəpitəvien. Ia kwopun nəha nərmama tuhasək, mhahi tərini revinraha.' "

Iesu rəgkiari ia sipsip me mine nəni me

* **25:15:** Rom 12:6 * **25:21:** Mat 24:45-47, Luk 16:10 * **25:29:** Mat 13:12, Mak 4:25, Luk 8:18

* **25:30:** Mat 8:12

31 **“Nəpɪn nəha iou, ləməti lərmama, takuvehe irə ia nukuraanien asori kimaha nagelo me, takəkure ia jea səiou mərimənu. 32 *Nərmama ia tənəmtənə me pam tuhəuvehe mhousəsimwɪn pehe irəha me ia nənimək, nənə iou takuai irəha rəmwhen iərmama sə ramətui ti sipsip me muai sipsip me mine nəni me. 33 Takuai pen sipsip me ia nikarek mwatuk, mətə nəni me ia nikarek mour.*

34 Nənə iou kig səvənraha takini pen ti nərmama me nəha ia nikarek mwatuk mə, ‘Həuvehe kimiaha i səməme Tata səiou raməkwein amasan ia kimiaha. Nəpɪn tɪprənə namiwən ihi, in rɪnəpnəpenə raka kwopun səkimiaha ia nitətə sə in ramərimənu irə. Həuvehe mharə irə. 35 *Nəpɪn nukumhə rahi iou hiəuvei pehe nəveginien miou. Nənə nəpɪn iakakwakwa hiəuvei pehe nui miou. Nəpɪn iakamavən rəmwhen ia iərmama pwɪspwɪs, hiəuvehi puvnimwə iou ia nəkwai nimwə me səkimiaha me. 36 Nəpɪn tɪnari səiou riwən, hiarkahu pehe miou. Nəpɪn iakamemhə, hiəuvehe mhəti pehe iou. Nəpɪn iakamarə ia kalapus, hiəuvehe tukw iou.’

37 Miregi nəkur atukwatukw me nəha tuhəni pehe tukw iou i mə, ‘lərimənu. Mətə nəfe nəpɪn nəha kimaha iahənətoni nukumhə rahi ik, nənə iahəuvei pehe nəveginien mik, uə ikakwakwa nənə iahəuvei pehe nui mik? 38 Nəfe nəpɪn kimaha iahətoni ikamavən rəmwhen ia iərmama pwɪspwɪs riti, nənə iahəuvehi puvnimwə ik ia nimwə me səkimaha me, uə səim tɪnari riwən, nənə iaharkahu pehe mik? 39 Nəfe nəpɪn kimaha iahətoni ikamemhə, uə ikamarə ia kalapus, nənə iahəuvehe mhəti pehe ik?’

40 *Miregi iou kig səvənraha takini pen ti nirəha i mə, ‘Takamini nɪpərhiēnien tukumiaha i nəpɪn kimiaha hənə noien nəha ia piak riti sə in iəmə auər a ia piak me, hiənə noien nəha ia nirak.’

41 *Kurirə irə iou takini pen ti nərmama me nəha ia nikarek mour mə, ‘Kimiaha i Kumwesən raməkwein ərəha ia kimiaha haraka ia nənimək mhəuvən ia napw sə rauək rerin. Kinəse napw nəha ti Setan mine nagelo me səvənhi. 42 Nəpɪn nukumhə rahi iou kimiaha hiəpwəh nuvei peheien nəveginien miou. Nəpɪn iakakwakwa hiəpwəh nuvei peheien nui miou. 43 Nəpɪn iakamavən rəmwhen ia iərmama pwɪspwɪs riti, hiəpwəh nuvehi puvnimwəien iou ia nəkwai nimwə me səkimiaha me. Nəpɪn tɪnari səiou riwən, hiəpwəh narkahu peheien miou. Nəpɪn iakamemhə uə iakamarə ia kalapus, hiəpwəh nəti peheien iou.’

44 Miregi irəha mwi tuhəni pehe tukw iou i mə, ‘lərimənu, mətə nəfe nəpɪn nəha kimaha iahənətoni nukumhə rahi ik, uə ikakwakwa uə ikamavən rəmwhen ia iərmama pwɪspwɪs, uə tɪnari səim riwən, uə ikamemhə, uə iakamarə ia kalapus, nənə kimaha iahəpwəh nasituien ia niram?’

45 Miregi iou takini pen ti nirəha i mə, ‘Takani nɪpərhiēnien tukumiaha i nəpɪn kimiaha hiəpwəh noien nəha ia piak riti sə in iəmə auər ia piak me, hiənəpwəh noien nəha ia nirak.’

46 *Nənə nərmama me nəha tuhəvən ia kwopun Kumwesən trərpwɪn rerin noien ərəha me səvənraha ikin. Mətə nərmama atukwatukw tuhəvən mhəuvehi nimiruien rerin.”

26

Nəmə asori me hərai sun mə tuhəvən afafa mhəkwtəmhiri Iesu

* 25:31: Mat 16:27, 19:28, Rev 20:11-13 * 25:32: Rom 14:10, Esik 34:17 * 25:35: Aes 58:7

* 25:40: Prov 19:17, Mat 10:42, 18:5, Mak 9:41 * 25:41: Mat 7:23, Rev 20:10 * 25:46: Dan 12:2, Jon 5:29

1 Nəp̄in Iesu rini pam nəgkiariien me nəha, in rəgkiari m nərmama me səvənhi, m̄ini mə, ²*“Kimiaha hiəukurən mə nəp̄in kəru mwi tuko Pasova. Ia nəp̄in nəha tukuvei pen iou, Iəməti Iərmama, ia rəgi nərmama me mə irəha tuhərui tərini pen iou ia nei kamarkuau.”

³ Ia nəp̄in nəha pris asori me mine nəmə asori me səvəi nəkur Isrel housəsimwin irəha me ia nəkwai nimwə səvəi pris asori anan. Nəghin nə Kaeafas. ⁴ Nənə hər̄ai sun mə tuhəuvən afafa, mhəkwtəmhiri Iesu, mhousi əpune. ⁵ Mətə həni mə, “Pwəh kitaha səpwəh nəkwtəmhiriiien Iesu ia nəp̄in səvəi nəveginien asori. Rərəha mə nərmama niemaha trəpi irəha kamho nurigrigien asori tukwe.”

Pran riti rətəgi pen senta ia nukwəne Iesu

⁶ Nəp̄in Iesu ramarə ia rukwənu nəha Petani, ruvnimwə pen ia nəkwai nimwə səvəi Saemon (Saemon nəha kupwən nemhəien skai ro tek̄in.) ⁷*Nənə pran riti ruvehe ti Iesu mauvehi potel riti k̄ino ia kəruətərei riti kani mə alapasta.^a Fwe ia nəkwai potel nəha senta riti nənimen rutə pik. Prən nəha rətəgi pen senta nəha ia nukwəne Iesu nəp̄in raməkure ia kwopun kaməni nari ik̄in.

⁸ Nənə nəp̄in nərmama me səvəi Iesu hətoni, niemaha rəpi irəha. Həni mə, “Rəfo ramouraha senta iam̄inhi? ⁹ R̄ipkəmri pen a nəmri nari irə, ko ruvehi mane asori irə, muvei pen m nərmama nautə səvənraha riwən.”

¹⁰ Mətə nəp̄in Iesu riregi nəgkiariien nəha, rini pen ti nirəha i mə, “Rəfo kimiaha hiamo iam̄inhi irə ia prən i? In ramo noien amasan riti miou. ¹¹*Nərmama nautə səvənraha riwən tuhamarə kimiaha m̄inraha ia nəp̄in me, mətə iou tapkarə mhə kitaha m kimiaha nəp̄in me. ¹² Rəfo prən i rətəgi pehe senta i ia n̄ipwrak? In ro mə trəpnəpenə ia n̄ipwrak mə tuk̄inimwi. ¹³ Iakam̄ini n̄ipər̄hienien tukumiaha i kwopun pəku ia tənəmtənə me tuk̄ini irapw nəgkiariien amasan səiou ik̄in tuk̄ini irapw nəfe prən i rino miou mə nərmama rer̄inraha tramrhi.”

Jutas tro noien ərəha

¹⁴*Nərmama me səvəi Iesu irəha pam twelef, riti ia nirəha nəghin nə Jutas Iskariot. Revən ti pris asori me, ¹⁵*m̄ini mə, “Tr̄ini m̄inuə iakuvei pehe Iesu ia rəgim̄iaha, kimiaha tihəuvei pehe nəfe miou?” Irəha hərəku in silin me k̄ino ia silva irəha pam toti. ¹⁶ Ia nəp̄in atukwatukw nəha Jutas rinamətui suatuk mə truvei pen Iesu ia rəginraha.

Iesu mine nərmama me səvənhi hani pəri nəveginien səvəi Pasova

¹⁷*Neste atukwatukw nəp̄in nəha tuhani bred sə yis riwən irə. Nərmama me səvəi Iesu həuvehe tukwe in, mhəni mə, “Kwopun pəku nəha ikokeikei mə kimaha tahəpnəpenə nəveginien səvəi Pasova ik̄in, nənə ik tikəni?”

¹⁸*Miregi Iesu rini mə, “Həuvən fwe Jerusalem, mhətoni iərmama riti fwe ik̄in, mhəni pen tukwe in mə, ‘Iahatən sək̄itaha rini mə nəp̄in səiou ruvəuvehe ipaka. Tahani pəri nəveginien səvəi Pasova kimaha nərmama me səiou ia nəkwai nimwə səim.’” ¹⁹ Nərmama me səvəi Iesu həuvən mho nəfe riməni pen ti nirəha i, mhəpnəpenə ti nəveginien səvəi Pasova.

²⁰ Ia nəruarəv Iesu mine twelef nərmama me səvənhi kamhəkure ²¹ mamhani pəri nari. Nənə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iakam̄ini

* **26:2:** Eks 12:1-27, Mat 20:18 * **26:7:** Luk 7:37-38 a **26:7:** Alapasta kəruətərei riti nənimen rutə pik. Fwe kupwən nərmama həuvehi mhəvi pen senta irə. * **26:11:** Dut 15:11 * **26:14:** Jon 11:57 * **26:15:** Sek 11:12 * **26:17:** Eks 12:14-20 * **26:18:** Mat 21:3

nīpārhiēnien tukumiaha i mā kīmiaha riti truvei pen iou ia rēgi nārmama sēmame kāmhamwēki iou.”

²² Nāpīn irēha hāregi nāgkariien nāha, rerīnraha rāpou. Hāuvehe kuatia kuatia mamhāres Iesu i mā, “Iārīmānu, sin nāha ikani? Iou?”

²³ *Mīregi Iesu rīni mā, “Takani iārmama sē rameitesi bred ia tikiplet kuatia kīmrau min. In truvei pen iou ia rēgi nārmama sēmame kāmhamwēki iou. ²⁴ Iou, Iāmāti Iārmama, takamākeikei memhā rāmwhen kīmārai pen ia Nākukuā Ikinan, mātē trārēha anan tī iārmama sē truvei pen iou ia rēgi nārmama sēmame kāmhamwēki iou. Ramasan pīk mā rīpkāpwāh a nātuiien.”

²⁵ Nānā Jutas, iārmama sē truvei pen Iesu ia rēgi nārmama kāmhamwēki in, rīni mā, “Iahātēn, sin nāha ikani? Iou?”

Mīregi Iesu rīni pen tukwe in mā, “Ik nā ikani.”

²⁶ *Nāpīn nāha kāmhamwēki nari irē, Iesu ruvehi bred, māfwaki mīni vivi Kumwesān tukwe, nānā mākwsen, muvei pen m nārmama me sāvānhi, mīni mā, “Tihāuvehi, mhani. In i nīpwāk.”

²⁷ Kurirē irē in ruvehi kap waen, māfwaki mīni vivi Kumwesān tukwe. Māfwaki pam, nānā muvei pen mīnraha, mīni mā, “Kīmiaha pam tihānimwi.

²⁸ *In i nītek sē trārīhi tārīni āknekīn nāgkariien vi sāvāi Kumwesān. Traiu tī nārmama hāpīk mā Kumwesān trāpwāh nārpwīnien noien ārēha me sāvānraha. ²⁹ Iakani pehe tukumiaha i tapkānimwi mhā mwi waen i meste nāpīn nāha takānimwi waen vi kītaha m kīmiaha ia nītātē sē Tata sēiou ramārīmānu irē.”

³⁰ *Nānā irēha hani nīpu riti, mho sampam irē, mhāier mhāuvān ia Tākuār Olif.

Pita trīni m kahar mā in rīreirei Iesu

³¹ *Ia kwopun nāha Iesu rīni pen tī sāvānhi nārmama me i mā, “Ipwet ia nāpīn kīmiaha pam tihāp raka ia nīrak. Iakani iamīnhi irē tī nārī nā mā kīmārai pen ia Nākukuā Ikinan mā Kumwesān rīni mā,

‘Iou takousi iārmama sē ramātui tī sipsip,
nānā sipsip me sāvānhi tuhāiu kīrkīri.’

³² *Mātē in tro iakātui mwi ia nemhāien sēiou. Takātui raka, mevān fwe ia tānā Kalili. Iou takukupwān kīmiaha tihākūrirē.” ³³ Mātē Pita rīni pen tī Iesu i mā, “Irēha pam tuhāp raka ia nīram, mātē rīpkō mhā iou.”

³⁴ *Mīregi Iesu rīni pen tukwe in mā, “Iakani nīpārhiēnien tukw ik i ipwet ia nāpīn, kurirē rāiē rakaka, ik tikīni m kahar mā ikreirei iou.”

³⁵ *Mātē Pita rīni pen tukwe in mā, “Trīni mīnuā hāni mā takamākeikei memhā krau mik, mātē kō iakāpwāh nīnīien mā iakreirei ik.” Nānā nārmama me pam sāvānhi hāni nāgkariien kuatia.

Iesu ramāfwaki ia Ketsemāne

³⁶ Iesu mīne nārmama me sāvānhi hāuvān ia kwopun riti nāghīn nā Ketsemāne. Nānā Iesu rīni pen tī nīrāha i mā, “Kīmiaha tihāmākūre ia kwopun i. Pwāh iou iakevān kwārha māfwaki.” ³⁷ Nānā in rīri Pita mīne tīni Sepeti kārū irēhar hārevān irēha mīn. Ia nāpīn nāha in rīnamregi rārēha, rerīn rāpou pīk. ³⁸ *Nānā rīni pen tī nīrāhar i mā, “Rerīk rāpou pīk ipaka iakēmhā tukwe. Tīamharo i, pwāh kītaha m kīmīrāhar tsāpwāh nāpīien.”

* **26:23:** Sam 41:9 * **26:26:** Mat 14:19 * **26:28:** Eks 24:8, Jer 31:31-34, Sek 9:11, 1Kor 10:16

* **26:30:** Luk 22:39, Jon 18:1 * **26:31:** Sek 13:7 * **26:32:** Mat 28:7,16 * **26:34:** Mat 26:69-75

* **26:35:** Mat 26:56 * **26:38:** Jon 12:27

39* Nənə Iesu revən ouihi a mwi mīmwei ia tīprənə məfwaki, mīni mə, “Tata səiou. Tikuvehi raka kap i pwəh iakəpwəh nənīmwiien. Mətə tikəpwəh noien rəmwhen sə iakokeikei, mətə tiko rəmwhen sə ikokeikei.”

40 Nənə Iesu rəfwaki pam, mīrərig pehe mətəni Pita mīne Jemes mīne Jon kamharapri. Nənə in rīni pen tī Pita i mə, “Rəfo, ko hiəpkətui mhə nəpīn ouihi a uə? 41* Kimirəhar tiharətui mharəfwaki mə tiharəpwəh nīmweiien ia nərəhāien. Nīpərhienien rerīmīaha ragien mə tihəfwaki, mətə nīpwrāmīaha rəpou.”^b

42 Nənə Iesu revən səro kəru irə, məfwaki, mīni mə, “Tata səiou. Trīni mīnuə kap i ko rīpkiwəh mhə meste iakənīmwi, tako rəmwhen sə ikokeikei.”

43 Nənə Iesu rīrərig pehe mwi mətə irəhar harnapri mwi, tī nəri nə mə napriien ruvəuvehi irəhar. 44* Ro iamīnhi irə in rəpwəh mwi irəhar, mevən səro kahar irə, məfwaki, mīni a mwi nəgkiariien kuatia.

45 Kurirə irə ruvehe mwi tī nərmama me səvənhi, mīni pen tī nīrəhar i mə, “Rəfo, hīamarapri, mamharuvehi ihi napwisien səkimīahar? Həregi ro. Nəpīn nəha ruvəuvehe. Iərmama riti truvei pen iou, Iəmətī Iərmama, ia rəgi nəmə ərəha me. 46* Tiharə mharərer. Pwəh saməuvən. Hətə ro, iərmama nəha trīni pui iou ruvəuvehe ipaka.”

Nərmama səməme kamhəmwəki Iesu həuvehe mhəkwtəmhirī in

47 Nəpīn Iesu raməgkiari ihi, Jutas, in riti ia twelef nərmama me səvəi Iesu, ruvehe irəha nərmama həpik. Nəpwīn kamhəuvehi nau. Nəpwīn kamhəuvehi nīpəri nei. Pris asori me mīne nəmə asori me səvəi nəkur Isrel hənərhi pen irəha. 48 Jutas rīnəgkiari raka mīnraha mə, “Iərmama sə takakei mīn, iəmə nə in nə. Kīmīaha tihəkwtəmhirī.” 49 Nənə Jutas ruvehe, mevən atukwatukw tī Iesu, mīni mə, “Ramasan tukw ik, iahatən.” Nənə rakei mīn.

50 Miregi Iesu rīni pen tukwe in mə, “Iou riti. Tiko mo nəfe ikīməuvehe tukwe.” Nənə nərmama me həuvehe mhəmri pen rəgīnraha ia Iesu, mhəkwtəmhirī. 51* Mətə iərmama riti sə ramərer ipaka tī Iesu reivi raka nau səvənhi, mərəi iərmama riti sə ramo tukwini nari m pris asori anan, mərəi raka nīkare nīfregīn.

52* Nənə Iesu rīni pen tukwe in mə, “Uvehi nau səim mīvai pen ia təmwhəkīn, tī nəri nə mə nərmama me səməme kamhəuvehi nau mə tuharuagən irə tukərai əpune irəha ia nau. 53 Kīmīaha hīaməfətərig irə mə ko iapkəkwein mhə Tata səiou nənə təkwtəkwni a irə in trərhi pehe nagelo me taosen m taosen həuvehe mhasitu ia nīrak? 54 Mətə trīni mīnuə iako iamīnhi irə nəgkiariien i sə Nəkukuə Ikinan rani mə kīmīaha tihəkwtəmhirī iou iamīnhi irə trəfuvehe mukuə irə?”

55* Ia nəpīn nəha Iesu rīni pen tī nərmama me i mə, “Rəfo hīaməuvehi nau me mīne nīpərpəri nei me mamhəuvehe mə tihəkwtəmhirī iou iamīnhi irə? Nətərigien səkimīaha rīnuə iou rakres riti uə? Ia nərīneiv m neis mīne iakamarə fwe ia nīmwe səvəi Kumwesən, mamahatən nərmama. Rəfo hiəpwəh nəkwtəmhirīien iou ia nəpīn nəha? 56* Mətə narīmniari me i hīamo haməier pehe iamīnhi irə mə nəgkiariien me nəha profet kupwən me həmərəi pen ia Nəkukuə Ikinan tuhəuvehe mhəukuə.” Nəpīn nərmama me i həkwtəmhirī Iesu, nərmama me səvənhi həpwəh in mhap.

Iesu rərer ia nəmri pris asori anan mīne nəmə asori me

* 26:39: Hip 5:7-8, Mat 6:10 * 26:41: Mat 6:13, Hip 2:14, 4:15 b 26:41: Suatuk riti mwi tī nīniien nəgkiariien i in i mə, “Nīpərhienien Nənīmwiin rerīn ragien mə tihəfwaki, mətə nīpwrāmīaha rəpou.” * 26:44: 2Kor 12:8 * 26:46: Jon 14:31 * 26:51: Jon 18:26 * 26:52: Jen 9:6, Rev 13:10 * 26:55: Luk 19:47, 21:37 * 26:56: Mat 26:31

⁵⁷ Nərmama me nəha səməme həkwətəmhiri Iesu həiri in mhəuvən ti Kaeafas. Kaeafas in pris asori anan. Nahatən me səvəi Loa mine nəmə asori me səvəi nəkur Isrel hənousəsimwın raka irəha me ia nimwə səvənhi. ⁵⁸ Pita rakurirə ia Iesu, mamavən isipwın tukwe meste nari fwe nıkare nimwə səvəi pris asori anan. Nənə muvnmwə, məkure irəha iotukwıninari me, mə trətoni mə tukəfo irə ia Iesu. ⁵⁹ Nənə pris asori me mine nəmə asori me səvəi nəkur Isrel kamhətui nərmama nepwın mə tuheikuə, mhəni irapw nəri ərəha riti sə Iesu rino uə rıməni. Nəmə asori me hokeikei mə tuhəregi pwəh housi əpune in tukwe. ⁶⁰ Nəri auər a mə nərmama həpik həskəmter mamheikuə ia nəfe hənətoni Iesu rino uə həməregi in rıməni, mətə nəmə asori me həpkətə mhə nari riti. Mətə irəha kamhəmwur mamhəuvən meste iərmama kəru krouvehe, ⁶¹ *rouni mə, “Iəmə i rıməni iamınhi irə mə, ‘Iou iakukurən nourahaien nimwə səvəi Kumwesən, marə muvrhəkin mwi ia nəpın kahar.’ ”

⁶² Nənə pris asori anan rərər, mını pen ti Iesu i mə, “Nəgkiariien riti riwən tikini? Rəfo ia nəgkiariien nəha irau krouni rauuəsi ik irə?” ⁶³ *Mətə Iesu rəpnəpen. Nənə pris asori anan rini pen tukwe in mə, “Iakəres pehe ik i ia nəghi Kumwesən sə ramıru. Ni pehe ro tukumaha i. Ik Kristo, Tini Kumwesən, uə rekəm?”

⁶⁴ *Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Ik ikini, mətə iakani pehe tukumi-aha i mə nəha təkwətəkwuni mine mamevən tihətoni iou, Iəməti Iərmama, takaməkure ia nıkare Kumwesən mwatuk sə in nıskaiien səvənhi rasori. Tihətoni mwi iou takauvehe ia nəpuə me ia nimagouagou.”

⁶⁵ *Nənə nəpın pris asori anan rıregi, reitehi tinari səvənhi, mını mə, “Kitaha tsətui iərmama riti mwi tro pui iəmə i ti nəfe? Kimiaha hiəuvəregi raka mə in rini ərəha Kumwesən. ⁶⁶ *Nətərigien səkimiaha mə tsəfo irə?” Miregi irəha həni mə, “In traməkeikei memhə.”

⁶⁷ *Nənə hərgəvəsi pen nənimen, mamhəuəsi in. Nepwın həpwi in, ⁶⁸ mamhəni mə, “Mə ik Kristo pərhiən, ni pehe ro tukumaha i nəgkiariien sə ruku pen ti Nənımwın mə sin ruəsi ik!”

Pita rini mə in rıreirei Iesu

⁶⁹ Ia nəpın nəha Pita fwe inhəripw ia nıkare nimwə səvəi pris asori anan. Nənə pran riti sə ramo tukwini nari m pris asori anan ruvehe ipaka tukwe, mını mə, “Ik mwi ikinamavən pəri kimirau Iesu iəmə Kalili.”

⁷⁰ Mətə ia nəmrınraha pam Pita rini mə, “Rekəm. Iou iakreirei nəfe i ikamini.”

⁷¹ Pita rəpwəh nıkare nimwə nəha mier mevən ipaka ti təpınhə asori riti sə nərmama kamhəuvnmwə pehe irə. Nənə pran riti mwi sə ramo tukwini nari rətə in, mını pen ti nərmama səməme kamhərer ia kwopun nəha mə, “Iəmə i rınamavən pəri irau Iesu iəmə Nasaret.”

⁷² Miregi Pita rini mwi mə, “Rekəm. Iakani pehe tukw ik i kwəsuhı anan mə iou iakreirei iəmə nəha ikani.”

⁷³ Nəpın ouihi a rukurau, nənə nərmama səməme kamhərer ia kwopun nəha həuvehe, mhəni pen ti Pita i mə, “Nıpərhiənien. Ik riti ia nırəha ti nəri nə mə ik iəmə Kalili.”

⁷⁴ Miregi Pita rini mə, “Mə iakameikuə pwəh Kumwesən rərpwın noien ərəha səiou. Iakani pehe tukumiaha i kwəsuhı anan mə iou iakreirei iəmə nəha kimiaha hıaməni.”

* **26:61:** Jon 2:19-21 * **26:63:** Aes 53:7, Mat 27:12 * **26:64:** Sam 110:1, Dan 7:13, Mat 24:30

* **26:65:** Wok Me 14:14, Mat 9:3, Jon 10:33 * **26:66:** Lev 24:16, Jon 19:7 * **26:67:** Aes 50:6, 53:5

Pita rini iam̄nhi irə, nənə təkwtəkwuni a rəiə rakaka. ⁷⁵ *Nənə Pita rerin rirhi nəgkiariien səvəi Iesu. Riməni mə, “Kurirə rəiə rakaka, ik tikini m kahar mə ikreirei iou.” Pita rerin rirhi. Nənə rier mevən m̄irapi nasəkien.

27

Jutas remhə

¹ Ia nəpnəp̄in pris asori me mine nəmə asori me səvəi nəkur Isrel irəha pam hərəi sun mə tuhousi əpune Iesu. ² Irəha həri in, mhəuvən, mhəmri pen in ia rəgi Paelat. Paelat nəha in iəmə Rom sə ramərimənu ia kwopun nəha.

³ *Nəp̄in Jutas iəmə i sə riməuvei pen Iesu ia rəgi nərmama səməme kamhəm̄wəki, in rətoni mə irəha həri mə Iesu traməkeikei memhə, in rərari ia nətərigien səvənhi, muvehi silin me nəha k̄ino ia silva irəha pam toti, muvehi muvehe, muvei pen m pris asori me mine nəmə asori me səvəi nəkur Isrel, ⁴ m̄ini mə, “Takino noien ərəha i, muvei pehe iərmama sə in ratukwatukw a ia rəgimiahə mə tihousi əpune in.”

Miregi irəha həri mə, “Rəfo ikuvehe masək tegin k̄imaha? Səim atukw a nə noien.”

⁵ Nənə Jutas rərarki irapw silin me k̄ino ia silva fwe ia nəkwai nimwə səvəi Kumwesən, nənə mier mevən, m̄irukwi utə atukw a in ia kwənəkwus.

⁶ Mətə pris asori me həuvehi silin me nəha k̄ino ia silva, mhəni mə, “Ripkatukwatukw mhə ia Loa sək̄itaha mə k̄itaha tsousəs̄imw̄in mane i irəha mane səvəi nimwəfwaki ti nəri nə mə mane i kuvei pen mə tukuvehi nəmri iərmama i mə tukousi əpune.” ⁷ Ro iam̄nhi irə irəha hərəi sun mhəuvehi mane nəha, mhəuvehi nəmri t̄iprənə riti. Fwe kupwən kani t̄iprənə nəha mə T̄iprənə sə kamo tekinari me irə. Irəha həuvehi nəmri t̄iprənə nəha mə tuk̄inimwi nərmama pw̄ispw̄is me ikin. ⁸ Ro pen ipwet mine kamsegi pen ihi nəghi t̄iprənə nəha mə T̄iprənə sə netə rinaiu ikin. ⁹ *Ia nəp̄in nəha nəgkiariien səvəi Profet Jeremaea ruvəuvehe muvəukuə. In riməni mə, “Irəha həuvehi silin me k̄ino ia silva irəha pam toti.

In nə mane sə nəkur Isrel me nepw̄in həri mə tuhəuvei pen ti nuvehien nəmri iərmama nəha.

¹⁰ Irəha həuvei pen mane nəha mhəuvehi nəmri t̄iprənə sə kamo tekinari me irə rəmwhen ia Iərimənu rini pehe tukw iou i mə tako.”

Iesu rərər ia nəmri Paelat

¹¹ Nəp̄in Iesu ramərer ia nəmri Paelat, Paelat rəres pen in mə, “Ik kig səvəi nəkur Isrel?”

Miregi Iesu rini mə, “Ik ikani.”

¹² *Ia nəp̄in nəha pris asori me mine nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həkəmter, mamhəni ərəha Iesu, mətə Iesu rəpwəh n̄iniien nəgkiariien riti ti nirəha i. ¹³ Ro pen Paelat rini pen tukwe in mə, “Rəfo ikaməpnəpen? Ip̄kregi mhə nəgkiariien me ripik nəha kamhəni ərəha ik irə?” ¹⁴ *Mətə Iesu ripk̄ini mhə nəgkiariien riti tukwe in, m̄ipkərpw̄in mhə nəgkiariien riti sə irəha kamhəni. Nənə Paelat rətoni məkəri asori nari irə.

Paelat rəsəni pen Iesu ia rəgi naruagən me mə tuhousi əpune

¹⁵ Ia nuk me pam nəp̄in kamo nəveginien asori nəha Pasova irə, iəmə Rom sə ramərimənu ia kwopun nəha rukurən nuvehi rakaien iərmama riti ia kalapus sə nəkur Isrel həmərəs i, nənə məsəni in rier mamevən. ¹⁶ Ia nəp̄in nəha iərmama riti fwe ia nəkwai kalapus nərmama pam həukurən in nəgh̄in

* 26:75: Mat 26:34 * 27:3: Mat 26:14-15 * 27:9: Sek 11:12-13 * 27:12: Aes 53:7, Mat 26:63

* 27:14: Jon 19:9

nə Parapas. ¹⁷ Ro iam̄nhi irə nəp̄in nərmama housəsimw̄in irəha me, Paelat r̄ini pen ti nirəha i mə, “K̄imiaha hiokeikei mə takəsəni sin rier ia kalapus mamevən, Parapas uə Iesu sə kani mə Kristo?” ¹⁸ *Paelat rəres pen irəha iam̄nhi irə ti nəri nə mə in rukurən mə nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həməuvei pen Iesu ia rəgin ti nəmwək̄iien səvənraha.

¹⁹ Nari riti mwi, nəp̄in in raməkure ia kwopun sə raməkiri nəgkiariien ik̄in, pran səvənhi rərhi pen nəgkiariien riti revən tukwe m̄ini mə, “Tikəpwəh noien nari riti ia iəmə atukwatukw nəha. Ia nəp̄in riran pehe ipwet iakəmək̄rəha irə. Nənə təkwtək̄wuni iakregi rərəha tukwe.”

²⁰ Mətə pris asori me m̄ine nəmə asori me səvəi nəkur Isrel kamhəkeikei m̄ nərmama mə tuhəres Paelat i mə trəsəni Parapas rier ia kalapus mamevən, mətə trousi əpune Iesu.

²¹ Nənə Paelat rəres pen mwi irəha i mə, “Iəmənmi i sə pəku k̄imiaha hiokeikei mə takəsəni rier ia kalapus mamevən?”

Miregi irəha həni mə, “Parapas.”

²² Miregi Paelat r̄ini pen ti nirəha i mə, “Ro iam̄nhi irə takəfo ia Iesu sə kani mə Kristo?”

Miregi irəha pam həni mə, “Pwəh hərui tərini pen in ia nei kamarkuau.”

²³ Miregi Paelat r̄ini mə, “Ti nəfe? Nəfe nəha nərəhaien in r̄ino?”

Mətə irəha həni asori mwi mə, “Pwəh hərui tərini pen in ia nei kamarkuau.”

²⁴ *Nəp̄in Paelat rətoni mə ko ripko mhə rer̄inraha rəpw̄uən, mətə hənamo nurigr̄iḡien asori, in ruvehi nui, maikuas ia rəgin mi ia nəmr̄inraha pam, m̄ini mə, “Iou iakiwən ia nemhəien səvəi iəmə i. Niten riwən ia nirak. Ramarə a ia k̄imiaha.”

²⁵ *Miregi nərmama me pam həni mə, “Pwəh niten rəmak pehe a ia k̄imiaha m̄ine nəkwər̄hakwər̄ha me səkimaha.”

²⁶ Nənə Paelat ro nəkwanraha, məsəni Parapas rier ia kalapus mamevən, mətə r̄ini nəkwan mə tukər̄isi Iesu. Nəp̄in naruağən me səvənhi hər̄isi pam in, Paelat ruvei pen in ia rəginraha mə tuhərui tərini pen ia nei kamarkuau.

Naruagən me har̄is əkenh̄in ia Iesu

²⁷ Naruağən me səvəi Paelat həiri Iesu mhəuvnimwə ia nimwə asori səvəi Paelat nəgh̄in nə Praetorium. Irəha həkwēin irəha me nepw̄in ia kusen səvənraha həuvehe mhousəsimw̄in irəha me ipaka ti Iesu, ²⁸ *mhəuvehi raka karkahu səvənhi, mharkahu pen karkahu əruerəv min rəmwhen ia karkahu səvəi kig. ²⁹ Həuvehi rəhi, mhəuvnhi kəfəfau səvəi kig irə, mhəfəfau pen ia kənkəpwə, mhəuvei pen mwi rigi nei riti ia rəgin mwatuk rəmwhen ia nəri sə kig rauvehi rahatən pen nasoriien səvəi kig. Hən̄imwi nukurhunraha ia nənimen, mamhar̄is əkenh̄in irə, mamhəni mə, “Ik kig səvəi nəkur Isrel k̄imaha iahəsiai ik!” ³⁰ *Irəha hərgəvəsi in, mhəuvehi raka rigi nei nəha ia rəgin, mhousi kənkəpwə irə. ³¹ Nəp̄in hən̄ar̄is əkenh̄in raka irə, həuvehi raka karkahu əruerəv nə mharkahu pen tinari ihi səvənhi, mhəiri in mhəuvən mə tuhərui tərini pen ia nei kamarkuau.

Naruagən me hərui tərini pen Iesu ia nei kamarkuau

³² Nəp̄in naruağən me nəha hənaməier, hətoni iəmə Saerin riti nəgh̄in nə Saemon. Irəha hək̄eikei min mə trəvr̄ani nei kamarkuau səvəi Iesu. ³³ Irəha həuvən ia kwopun riti nəgh̄in nə Kolkota (n̄ipwrai nahag nəha kwopun səvəi kerhə ia iərmama). Ia kwopun nəha irəha ³⁴ *həuvei pen waen m̄ Iesu mə

* **27:18:** Jon 11:47-48, Jon 12:19 * **27:24:** Dut 21:6-9, Mat 27:4 * **27:25:** Mat 23:35, Wok Me 5:28
* **27:28:** Luk 23:11 * **27:30:** Aes 50:6 * **27:34:** Sam 69:21

trənimwi. Kəvti pen nimwai nari riti rəflə trasitu muəsi nəmisəien. Mətə nəpin Iesu rəpwasi əghan, rəpwəh nokeikeien mə trənimwi. ³⁵ *Nəpin irəha hərui tərini pen raka in ia nei kamarkuau, həuai kirkiri tinari me səvənhi, mhəuini nari riti sə trahātən pen mə sin truvehi nəfe tinari səvənhi. ³⁶ Nənə həkure ia kwopun nəha, mamhətui tukwe. ³⁷ Ia kənkəpwə irənhə irə irəha hərui pen nəkukuə riti kimərai mə Iesu tremhə ti nəfe. Rini mə: *Iesu I Kig Səvəi Nəkur Isrel*

³⁸ *Ia nəpin nəha həuvehi rakres mi kəru, mhərui tərini pen mwi irau ia nei kamarkuau, riti ia nīkare Iesu mwatuk, riti ia nīkaren mour. ³⁹ *Nənə nərmama səməme kamhəukurau ia suatuk kamhounouini kənkəpwənrəha me, mamhəni ərəha Iesu, ⁴⁰ *mamhəni mə, “Ik nə iəmə ikiməni mə tikouraha nimwə səvəi Kumwesən marə muvrhəkīn mwi ia nəpin kahar. Itə, uvehimīru ik! Trini mīnuə ik Tini Kumwesən pərhien, araka ia nei kamarkuau meiwaiu pehe.”

⁴¹ Ia noien a mwi nəha pris asori me mīne nahātən me səvəi Loa mīne nəmə asori me səvəi nəkur Isrel haris əkenhīn irə, mamhəni mə, ⁴² * “In rīməuehimīru raka nərmama həpīk, mətə ko rīpkuehimīru atukw mhə in. Mə in kig səvəi nəkur Isrel pərhien, ramasan mə raraka ia nei kamarkuau meiwaiu pehe, pwəh kītaha sətōni mhəni nīpərhienien irə. ⁴³ *Iəmə i rahātətə ia Kumwesən mīni mə in Tini Kumwesən. Pwəh sətōni ro mə Kumwesən rerīn ragien tukwe truvehimīru in təkwtəkwuni.” ⁴⁴ Iərmama mi nəha sə krauakres kīnərui tərini pen irau ia nei kamarkuau irəhar Iesu, irau mwi krauni ərəha in rəmwhen nepwīn həməni.

Iesu remhə

⁴⁵ Ia kurkwai nəpin ia ran nəpitəvien ruvehe mousəman kwopun me pam ia tənə nəha meste aoa kahar rukurau. ⁴⁶ *Nənə rarīpwī tri klok ia nəruarəv Iesu rəkweīn əpwəmwi, mīni mīnuə, “Eloi, Eloi, lama sapaktani?” Nīpwrai nəgkiariien nəha in i mə “Kumwesən səiou, Kumwesən səiou, rəfo ikap raka ia nīrak iamīnhi?”

⁴⁷ Nərmama me nepwīn səməme kamhərer mamhəspau ia Iesu həregi nəgkiariien nəha, mhəni mə, “Iəmə i raməkweīn Profet Elaeja.”

⁴⁸ *Nənə təkwtəkwuni a riti ia nīrəha raiu muvehi nīpəri koton, meitesi ia waen sə rəflə, mīpiri pen ia nusvenhi rəgi nei riti, muvehi pen mə Iesu trənimwi. ⁴⁹ Mətə in me nepwīn həni mə, “Pəpīm ro pwəh sətōni mə Profet Elaeja truvehe muvehimīru iəmə i uə rekəm.”

⁵⁰ Nənə Iesu rəkweīn əpwəmwi mwi, məseni pen nīmīruien səvənhi, memhə.

⁵¹ *Təkwtəkwuni a mwi tinari sə rəgher tukuahag kwopun ikinan anan fwe ia nəkwai nimwə səvəi Kumwesən reitehi nīpərin kəru fwe irənhə meste nari fwe inhəripw. Nənə tīprənə rīkiu, meitehi kəruətərei me. ⁵² Nīpəgi kəruətərei me nepwīn sə kīnərkwafə nīpwrai nərmama ikin həuvehe mhəkweg, nənə Kumwesən ro nərmama me səvənhi həpīk hətui mwi ia nemhəien səvənraha. ⁵³ Kurirə irə nəpin Iesu rətui mwi ia nemhəien səvənhi irəha həier irapw ia nīpəgi kəruətərei me səvənraha, mhəuvən ia taon ikinan nə Jerusalem, nərmama həpīk hətoni irəha.

⁵⁴ Iaruagən riti nəha in rasori ia naruagən me irəha pam hantret. In mīne naruagən me nepwīn səvənhi kamhətui ti Iesu. Nəpin irəha hətoni

* **27:35:** Sam 22:18 * **27:38:** Aes 53:12 * **27:39:** Sam 22:7, Sam 109:25 * **27:40:** Mat 26:61, Jon 2:19 * **27:42:** Jon 11:50 * **27:43:** Sam 22:8 * **27:46:** Sam 22:1 * **27:48:** Sam 69:21
* **27:51:** Eks 26:31-33, Hip 10:19-20

nimwnimwien naha mine narimnari me naha sa hamoier pehe, hahikir asori, mhani ma, "Niparhienien iamā i in Tini Kumwesān."

⁵⁵* Nānā nipran me hapik ia kwopun naha kamhorer isipwin kwopti ti Iesu mamhaspau irā. Nipran me naha hamoier ia tēnā Kalili, mamhākurirā ia Iesu, mamhasitu irā. ⁵⁶* Meri Maktala, mine Meri mama sāvai Jemes mine Josef, mine mama sāvai tini Sepeti mi kamharorer irāha minraha.

Josef rarkwafā nipwrai Iesu

⁵⁷ Iamā Aramatia riti naha ikin naghin nā Josef. Nautā sāvānhi rasori. In mwi iarmama riti sāvai Iesu. Ia naruarāv ⁵⁸* revān ti Paelat, māres pen mā ko Paelat rāsēni in ruvehi nipwrai Iesu. Ro pen Paelat rini nākwān mā tukuvehi pen min. ⁵⁹ Josef revān muvehi nipwrai Iesu, muvegi ia tinari amher riti kino ia linen, ⁶⁰* nānā māmri pen ia nipāgi kārūātereī riti sāvānhi sē in rinārai arori raka. Nāpin rināmri raka, rāsākwuāsākwu kārūātereī asori riti mārapinhā pen kwārūā irā, nānā mamevān. ⁶¹ Meri Maktala, mine Meri mama sāvai Jemes mine Josef krauākure fwe ikin, rouāti pen nipāgi kārūātereī naha kinarkwafā nipwrai Iesu ikin.

Naruagān me nepwin hāsīsāg āknekīn nipāgi kārūātereī

⁶² Kīni rakwakwi irā, nāpin kamāpnāpenā irā ti Sapat, pris asori me mine Farisi me hāvān mhōūsāsimwīn irāha me ia nāmri Paelat, ⁶³* hāni pen tukwe in mā, "Iamā asori. Rerimaha ramrhi nāgkīariien riti sāvai iamā naha rameikuā. Nāpin ramiru ihi, rimāni mā nāpin kahar trukurau nānā in trātui mwi ia nemhāien sāvānhi. ⁶⁴ Ro iamīnhi irā tikārhi pen nārmama me nepwin sām pwāh hāvān mhāsīsāg āknekīn ia nipāg sē kinarkwafā nipwran ikin meste nāpin kahar haruvehe mharukurau. Rārāha nārmama me sāvānhi hāvān, mhakres nipwran, mhāni pen ti nārmama mā in rinātui mwi ia nemhāien sāvānhi. Tuko ro iamīnhi irā neikuāien naha sāvānraha trārāha māpi raka sē fwe kupwān."

⁶⁵ Miregi Paelat rini pen ti nirāha i mā, "Iakāsēni naruagān me nepwin sāiou. Tiho mhāiri irāha mhāvān mhāsīsāg āknekīn ia nipāgi kārūātereī naha." ⁶⁶* Ro pen irāha hāvān mhāmri pen nari riti ia kārūātereī sē ramārer tukuahag ia nipāg naha mā iarmama riti rīkiu irā irāha tuhātōni mhāukurān. Nānā naruagān me nepwin kamhorer tukuahag tukwe.

28

Iesu rātui mwi ia nāmhiēn sāvānhi

¹ Nāpin Sapat ruvāukurau, ipaka rinamran ia Sante, Meri Maktala mine Meri mama sāvai Jemes krouevān mā trouātā nipāgi kārūātereī kināmri pen nipwrai Iesu irā.

² Nānā tākwātākwuni a irā, nimwnimwien asori rīkiu, ti nāri nā mā āgelo riti sāvai Iarimānu rier ia neiai meiwaiu pehe, māśākwu raka kārūātereī naha kināsīsāg pen ia nipāg, nānā mākure utā irā. ³* Nipwran ramser rāmwhēn ia nouāpīriēn. Tinari sāvānhi rāpsan anan. ⁴ Nāpin naruagān me naha sāmāme kamhorer tukuahag ti nipāg hātōni āgelo naha, hahikir mhātāmnimwīn, hāuvehe mhāmwhēn ia nārmama hāvāmhā.

⁵ Mātā āgelo naha rini pen ti prān mi naha mā, "Rouāpwāh nehekirien. Iakukurān mā irouātui Iesu sē kinārui tārini pen ia nei kamarkuāui. ⁶* In riwān i. In rinātui mwi ia nemhāien sāvānhi rāmwhēn mā in rimāni. Rouvehe,

* 27:55: Luk 8:2-3 * 27:56: Mat 20:20 * 27:58: Dut 21:22-23 * 27:60: Aes 53:9 * 27:63: Mat 12:40, 16:21, Jon 2:19-21 * 27:66: Dan 6:17 * 28:3: Mat 17:2, Wok Me 1:10 * 28:6: Mat 12:40, 16:21

rouætə kwopun nīpwran rīnamapri ikin, ⁷ *nənə rouevən akwauakw rouni pen ti nərmama me səvənhi mə in rīnətui mwi ia nemhəien səvənhi, nənə təkwtəkwuni in rakupwən ia kīmiaha mamevən ia tənə Kalili. Kīmiaha tihətoni in fwe ikin. Irouregi iakuvəni raka narimnari me i tukumirau i.”

⁸ Nənə irau krouəpwəh akwauakw nīpəg, rouhekīr, mətə rerīnrau ragien pik mwi. Krouaiu, rouevən mə trouni nəri nəha ti nərmama me səvəi Iesu. ⁹ Nənə təkwtəkwuni a Iesu rier irapw ti nirau, mīni mə, “Ramasan tukumirau!” Nənə irau krouvehe tukwe, rounimwi nukurhunrau ia nənimen, rouəkwətəmhiri nisun mi, rousiai in. ¹⁰ *Nənə Iesu rīni pen ti nirau i mə, “Rouəpwəh nehəkīrien, rouevən, rouni pen ti piak me mə irəha tuhəuvən fwe tənə Kalili. Ia kwopun nəha irəha tuhətə iou.”

Nəgkariien səvəi naruağən me

¹¹ Nəpīn irau krouərīg, təkwtəkwuni a mwi, naruağən me nepwīn səməme hənəmərər tukuahag nīpəg həuvən fwe taon, nənə mhəni pen narimnari me nəha ti pris asori me. ¹² Nənə pris asori me hoeite nəmə asori me səvəi nəkur Isrel mamhərai sun irəha mīnraha. Nənə nəpīn həuvərai sun raka, həuvei pen mane asori m naruağən me nəha, ¹³ *mhəni mə, “Kīmiaha tihəni irapw ti nərmama me mə nəpīn kīmiaha hīamapri ia nəpīn nərmama me səvəi Iesu həuvehe mhakres nīpwran. ¹⁴ Nənə trīni mīnuə Paelat rīregi nəgkariien nəha, kīmaha tahəgkari min mə in trəpwəh nourahaien kīmiaha.” ¹⁵ Ro iamīnhi irə naruağən me həuvehi mane, mhəuvən, mho nəfe pris asori me həməni pen ti nirəha i. Nənə nəgkariien nəha ruvirīs ia tənə Isrel. Kamīni ihi ipwet mīne.

Nəgkariien sampam Iesu ruvei pen m nərmama me səvənhi

¹⁶ *Ia nəpīn nəha nərmama me səvəi Iesu irəha pam eleven həuvən fwe tənə Kalili ia təkūər riti sə Iesu rīməni pen ti nirəha i kupwən. ¹⁷ Nəpīn irəha hətōni in, hənīmwi nukurhunraha ia nənimen, mhəsiai in. Mətə nepwīn hərəirei amasan ia rerīnraha mə Iesu pərhien i. ¹⁸ *Nənə Iesu ruvehe, mīni pen ti nirəha i mə, “Kumwesən ruvei pehe nasorīen miou iakamərimənu ia narimnari me pam ia neiai mīne tīprənə. ¹⁹ *Ro pen kīmiaha tihaməkeikei mhəuvən mhəvi nərmama ia tənəmtənə me pam pwəh irəha həuvehe mho nərmama me səiou ia nirəha. Kīmiaha tihaməkeikei mho paptəes ia nirəha ia nəghi Tata mīne Tīni mīne Nənīmwi Inkinan, ²⁰ *mamhahətən irəha mə irəha tuhaməkeikei mho nəgkariien me pam sə iakinahətən kīmiaha irə. Nənə hərəgi ro nəri i. Iou takamarə rerīn tukumiaha meste nəpīn sampam.”

* **28:7:** Mat 26:32 * **28:10:** Hip 2:11 * **28:13:** Mat 27:64 * **28:16:** Mat 26:32, Mat 28:7,10
 * **28:18:** Dan 7:14, Jon 13:3, Efes 1:20-22 * **28:19:** Mak 16:15-16, Wok Me 1:8, 8:16, 19:5, Rom 6:3, 1Kor 1:13, 10:2, Kal 3:27 * **28:20:** Wok Me 18:20, Jon 14:23

Mak Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Mak in rıməkupwən mırar narimnari me ia nımıruien səvəi Iesu. Nətərigien səvəi nərmama mə Mak in iərmama riti sə rınakurirə ia Pol mine Panapas nəpın krouəvisau irapw nəgkiariien amasan ia kwopun me. Mak in raməgkiari pik ia narəien səvəi Iesu Kristo. Matiu, Mak, Luk, Jon, irəha pam haməgkiari ia narəien səvəi Iesu Kristo, mətə nəkukuə səvəi Mak rukwakwa mamrai kwərhakwərha nəgkiariien iərmama rəvsini mukurən. Mak raməgkiari ia wok səvəi Iesu Kristo maməgkiari mwi ia nımtətien me səməme in rino. Mak ramahatən mə Iesu rəmwhen ia iərmama sə ramo wok mauvehi nasoriien. Ikəvsini nəkukuə səvəi Mak nıpərın kahar, nıpərın kuatia raməgkiari ia nəfe kınə ia Kristo ia nəfwakiien sampam ia nımıruien səvənhi ia təkure tıprənə i, maməgkiari irə mamə sampam ia nemhəien səvənhi mine nəpın rınətui mwi ia nemhəien.

Nukune nəgkiariien amasan

¹ Nukune nəgkiariien amasan sə raməvisau Iesu Kristo, Tini Kumwesən.

² *Kımərai pen nəgkiariien riti ia nəkukuə səvəi Profet Aesea fwe kupwən. Nægkiariien nəha rani iamınhi irə mə,

“Ətə ro, takərhi pen iərmama sə trəgkiari tukwini səiou,
in trukupwən ia niram mevən, məpərhi səim suatuk.”

³ “Reri iərmama riti raməkwein əpwəmwıs ia kwopun akwesakwes ikin mamini mə,

‘Kımiaha tihaməkeikei mhəpərhi suatuk səvəi Iərimənu səkitaha,
mhəmri atukwatukw suatuk ouihi me səvənhi.’ ”

⁴ *Ro iamınhi irə Jon rier irapw ia kwopun akwesakwes ikin, maməvisau irapw ti nərmama mə, “Kımiaha tihaməkeikei mhərərig ia noien ərəha me səkımiaha, mho paptəes, nənə Kumwesən trəpwəh nərpwınien noien ərəha me səkımiaha.” ⁵ Nərmama pam ia tənə Jutia mine Jerusalem həuvən ti Jon, mamhəni irapw noien ərəha me səvənraha, nənə in ramo paptəes ia nırəha ia nui arıs Jotan. ⁶ *Jon ramarkahu ia tınari kınə ia nımwheri kamel, mamətəti ia teki nərimıru, maməni kınə mine kwənipwət ia sukapak. ⁷ *Ramini irapw mə, “Kurirə ia nırak, iərmama riti fwe rauvehe. Nıskaiien səvənhi rasori məpi raka iou. Iapkwəwhen mhə mə takərpəsuk mifi raka nəkwus ia səvənhi put. ⁸ Iou iakamo paptəes ia kımiaha ia nui, mətə in truvehe mo paptəes ia kımiaha ia Nənimwın İkinan.”

Jon ro paptəes ia Iesu

⁹ Ia nəpın nəha Iesu ruku pen fwe ia taon nəha Nasaret ia tənə Kalili, muvehe, nənə Jon ro paptəes irə ia nui arıs Jotan. ¹⁰ Nəpın atukwatukw Iesu rutə pehe ia nui, rətoni kəpuapen rəkwag, Nənimwın İkinan rosi mak inhəripw reiwaiu pehe məkure irə. ¹¹ *Nənə reri Kumwesən ruku pen ia neiai mını mə, “Ik nərik keikei. Rerik ragien tukw ik.”

Setan raməmwur mə tro Iesu rımwei ia nərəhaien

¹² Jon rino raka paptəes ia Iesu. Nənə Nənimwın İkinan rərhi pen Iesu revən ia kwopun akwesakwes ikin. ¹³ *Rərə ikin meste nəpın foti. Ia nəpın nəha

* **1:2:** Mat 11:10 * **1:4:** Wok Me 13:24, 19:4 * **1:6:** 2King 1:8, Mat 11:8 * **1:7:** Wok Me 13:25
* **1:11:** Sam 2:7, Aes 42:1, Mat 12:18, Mak 9:7 * **1:13:** Sam 91:11-13

Setan raməmwur mə tro Iesu rımwei ia nərhəien. Iesu ramarə irəha nəri əprmin me. Nagelo me hamo tukwini nari min.

Iesu rinaməvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Kumwesən

¹⁴ *Kəkwtəmhiri Jon, kuvehi puvnimwə ia kalapus. Kurirə ikin Iesu ruvehe ia tənə Kalili, maməvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Kumwesən, mamini mə, ¹⁵ *“Təkwtəkwuni rino nəpın atukwatukw. Nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə ruvəuvehe ipaka. Tihərərīg ia noien ərəha me səkimiaha, mhəni nıpərhiēnien ia nəgkiariien amasan səiου.”

¹⁶ Nəpın Iesu ramavən ia nıkare nui asori Kalili, rətoni Saemon irau piəvni nəghin nə Antru krauerukw net ia nui. Irau krauerukw net ia nui ti nəri nə mə irau iərmama mi kravi nəmu. ¹⁷ *Iesu rini pen ti nirau i mə, “Rouvehe roukurirə iou, pwəh tako kimirau tirouvehe iərmama mi sə kravi nərmama.”

¹⁸ Nənə təkwtəkwuni a krouəpwəh net səvənrau roukurirə in.

¹⁹ Kurirə ikin Iesu ravən ouihi a mwi, mətoni tini Sepeti Jemes mine piəvni nəghin nə Jon. Krauəkure ia nəkwai nitətə ouihi riti rautiri net me. ²⁰ Iesu rətoni irau, məkwein irau. Nənə krouəpwəh səvənrau tata Sepeti raməkure ia nəkwai nitətə ouihi irəha nərmama səməme ramərəku irəha ti noien wok səvənhi, rouevən roukurirə Iesu.

Iesu rəkoui irapw nənimwin ərəha ia iərmama riti

²¹ *Iesu mine nərmama me səvənhi həuvən ia taon riti nəghin nə Kapaneam. Ia Sapat Iesu ruvniwə ia nəkwai nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel mamahatən nərmama me. ²² *Irəha həkəri asori nari ia nahatənien səvənhi, ti nəri nə mə in ramahatən irəha rəmwhen iərmama sə rauvehi nasoriien ruku pen ti Kumwesən. In ropə ia nahatən me səvəi Loa. ²³ Nənə təkwtəkwuni a iərmama riti sə nənimwin ərəha ramarə irə ruvniwə pehe ia nəkwai nimwəfwaki səvənraha, ²⁴ *məkwein əpwəmwis, mini mə, “Iesu, ik iəmə Nasaret! Ikuvehe mə tiko nəfe ia kimaha? Ikuvehe mə tikouraha kimaha uə? Iakukurən ik. Ik iəmə ikinan səvəi Kumwesən.”

²⁵ Mətə Iesu rinise nənimwin ərəha, mini mə, “Əpwəh nəgkiariien, mier ia iərmama i.” ²⁶ *Nənə nənimwin ərəha rəkwein əpwəmwis, mikiukiū ia nıpwran, mier.

²⁷ Kurirə irə nərmama me nənimenraha rier. Haməres irəha me i mə, “Nəfe nəha? Nahatənien vi riti uə? Iəmə i rauvehi nasoriien, mamini nəkwān ti nənimwin ərəha me, nənə irəha ho.” ²⁸ *Təkwtəkwuni a mwi nəgkiariien kamini ia Iesu rier mevən ia kwəpun me pam ia tənə Kalili.

Iesu ro nərmama həpik nemhəien rarə ia nirəha həuvehe mhəsanin

²⁹ Iesu rier irapw ia nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel irəha Jemes mine Jon mine Saemon mine Antru. Irəha həuvən atukwatukw mhəuvnimwə ia nəkwai nimwə səvəi Saemon mine Antru. ³⁰ Nəpın hapirapw fwe ikin, nərmama həvisau pen m Iesu mə kaka pran səvəi Saemon ramapri, maməkweie fifa. ³¹ Ro iamınhi irə Iesu revən mətoni, muvehi rəgi prən nəha, mivi utə. Təkwtəkwuni a mwi nemhəien raraka ia prən nəha. Rəsanin mevən misui raka nəveginien muvei pen mınraha.

³² Raməruarəv meri ruvəivə. Nənə nərmama me həuvehi pam nərmama səməme nemhəien rarə ia nirəha mine səməme nəremhə me kamharə ia nirəha həuvehi irəha mhəuvehe ti Iesu. ³³ Nərmama pam ia rukwənu səvəi Saemon housəsimwin pen irəha ia kwəruə ia nimwə səvənhi. ³⁴ *Nənə Iesu

* **1:14:** Mak 6:17 * **1:15:** Mat 3:2, Kal 4:4 * **1:17:** Mat 13:47, Luk 5:1-11 * **1:21:** Mat 4:13
* **1:22:** Mat 7:28-29 * **1:24:** Mak 5:7 * **1:26:** Mak 9:26 * **1:28:** Mat 4:24 * **1:34:** Mak 3:11-12

ro narmama hapik nemhæien sǽpǽmsǽpǽ rarǽ ia nirǽha hǽuvehe mhǽsanin. In rǽkoui irapw nǽremhǽ me hapik ia narmama, mǽtǽ rinise nǽremhǽ me nǽha mǽ tuhǽpwǽh nǽgkiariien ti nǽri nǽ mǽ irǽha hǽukurǽn mǽ in sin.

³⁵ *Ia nǽpnǽpin anan, rapitǽv ihi, Iesu rǽtui mevǽn fwe ia kwopun riti sǽ narmama hǽiwǽn ikin, mamǽfwaki fwe ikin. ³⁶ Nǽnǽ Saemon mine in me nepwǽn kamhǽtui in. ³⁷ Nǽpin hǽtoni Iesu, hǽni pen tukwe in mǽ, “Iesu, narmama pam fwe kamhǽtui ik.”

³⁸ Miregi Iesu rini pen ti nirǽha i mǽ, “Pwǽh sǽuvǽn mwi ia rukwǽnu me nǽha ipaka tukutaha. Takǽvisau mwi minraha, ti nǽri nǽ mǽ sǽiou atukwatukw nǽha wok iakimǽuvehe tukwe.” ³⁹ *Nǽnǽ Iesu revǽn mukurau ia tǽnǽ Kalili, mamǽvisau ia nǽkwai nimwǽfwaki me sǽvǽi nǽkur Isrel, mamǽkoui irapw nǽremhǽ me ia narmama.

Iesu romasan iarmama riti sǽ nemhæien skai ramǽmak ia tekǽn

⁴⁰ Iarmama riti nemhæien skai riti ramǽmak ia tekǽn. In ruvehe ti Iesu, minimwi nukurhun mi ia nǽnimen, mini pen tukwe in mǽ, “Mǽ rerim ragien ko iko iakǽmher?”

⁴¹ Nǽnǽ Iesu rerin rǽrkwǽpir tukwe. In rosǽ pen rǽgin, mirapi in, mini mǽ, “Rerik ragien. Tikuvehe mǽmher.”

⁴² Nǽnǽ tǽkwǽkwuni a nemhæien raraka irǽ. Iesu ro nipwran ruvehe mǽmher mwi, ⁴³⁻⁴⁴ *mǽrhi pen i, minise pen tukwe in mǽ, “Tikǽtui amasan tukwe, mǽpwǽh ninien nǽfe iakino mik ti iarmama riti, mǽtǽ tikevǽn atukwatukw ti pris pwǽh rǽtoni nipwram mǽ rinǽmher. Tikuvei pen nǽfe m Kumwesǽn sǽ Moses rimǽni. Narmama tuhǽtoni hǽukurǽn mǽ nemhæien i ruvǽiwǽn ia nipwram.” ⁴⁵ Mǽtǽ nǽpin iarmama nǽha rǽpwǽh Iesu mier, rinani irapw nǽfe Iesu rino min ti narmama me. Nǽgkiariien sǽvǽnhi ruviris ro pen riskai ti Iesu mǽ travǽn mevǽn mwi ia rukwǽnu riti mwi. Mǽtǽ ramavǽn a ia kwopun me narmama hǽiwǽn ikin. Narmama pam ia kwopun me kamhǽuvehe tukwe.

2

Iesu romasan iarmama riti nisun mi krouemhǽ

¹ Nǽpin me nepwǽn rukurau, nǽnǽ Iesu rirǽrig pehe mwi ia Kapaneam. Narmama me hǽregi kamǽvisau mǽ in fwe ia nǽkwai nimwǽ. ² Ro iamǽnhi irǽ irǽha hǽuvǽn mhousǽsimwǽn pen irǽha me tukwe. Nǽkwai nimwǽ rukuǽr ia narmama. Kwopun sǽvǽi nǽkureien riwǽn fwe imwǽ mine ia kwǽruǽ. Iesu ramǽvisau irapw nǽgkiariien amasan minraha. ³ Ia nǽpin nǽha narmama kefǽ hǽuvehi iarmama riti mhǽuvehe ti Iesu. Iarmama nǽha nisun mi krouemhǽ. Ko ripkavǽn mhǽ. ⁴ Hǽuvehi pehe, mǽtǽ ko hǽpkǽuvǽn mhǽ ipaka ti Iesu ti nǽri nǽ mǽ narmama hapik anan. Ro iamǽnhi irǽ irǽha hǽputǽ ia tǽkure nimwǽ, mho ruei nimwǽ riti ratukwatukw ia kwopun nǽha Iesu ramǽkure ikin. Ho pam ruǽ, hǽuvehi irapw nimǽhan sǽ iarmama nisun mi krouemhǽ ramapri irǽ reiwaiu. ⁵ *Nǽpin Iesu rǽtoni nahatǽtǽien sǽvǽnraha, rini pen ti iarmama sǽ nisun mi krouemhǽ mǽ, “Nǽrik, iakinenouenou raka noien ǽrǽha me sǽim.”

⁶ Nahatǽn me nepwǽn sǽvǽi Loa kamhǽkure fwe ikin, rerinraha ramrhi mǽ, ⁷ * “Rǽfo iǽmǽ nǽha ramǽgkiari iamǽnha irǽ mine? Nǽgkiariien nǽha rǽrǽha. Kumwesǽn ǽpa rukurǽn nenouenouien noien ǽrǽha me. Sin mwi rukurǽn noien?”

⁸ Tǽkwǽkwuni a Iesu rukurǽn nǽtǽrigien sǽvǽnraha, mini pen ti nirǽha i mǽ, “Rǽfo rerimǽiaha ramrhi iamǽnhi? ⁹ Nǽgkiariien mi sǽ pǽku nǽha rimǽru tukw iou ti ninien ti iarmama i nisun mi krouemhǽ: nǽgkiariien i mǽ,

* **1:35:** Mat 14:23, Mak 6:46 * **1:39:** Mat 4:23, 9:35 * **1:43-44:** Mak 3:12, 7:36, Lev 14:1-32

* **2:5:** Luk 7:48 * **2:7:** Aes 43:25, 1Jon 1:9

‘Iakinenouenou raka noien ərəha me səim,’ uə nəgkiariien i mə, ‘Ərer, muvehi niməhan səim, mavən mamevən?’ ¹⁰ Mətə iakokeikei mə kimiaha tihəukurən mə iou, Iəməti Iərmama, iakauvehi nasoriien ia tiprənə i. Iakukurən nenouenouien noien ərəha me.” ¹¹ Nənə Iesu rini pen ti iərmama sə nisun mi krouemhə mə, “Iakani pehe tukw ik i mə ərer, muvehi niməhan səim, mavən mamevən fwe imwam.” ¹² *Təkwtəkwuni a rərer, muvehi niməhan səvənhi ia nəmri nərmama, mavən mamevən. Nənə irəha nənimenraha rier. Həgnəgini Kumwesən mə, “Səpkətə raka mhə nari riti iamīnhi irə ia nəpīn riti!”

Iesu rəkwein Livae mə trukurirə in

¹³ Iesu revən mwi mamavən ia nīkare nui asori Kalili. Nərmama həpik həuvehe tukwe, nənə in ramahatən irəha. ¹⁴ *Ia nəpīn nəha ramavən mətoni Livae tīni Alfeas raməkure ia nimwə kamərəku pen takis ikīn. Iesu rini pen tukwe in mə, “Kurirə iou.” Nənə Levi rīskəmter mukurirə in.

¹⁵ Kurirə irə Iesu revən maməni nari ia nəkwai nimwə səvəi Livae. Nərmama kamərəku pen takis mīnraha mīne nərmama ərəha me nepwīn mwi həpik kamhani pəri nari irəha mīn mīne nərmama me səvənhi. (Ro iamīnhi irə mīne ti nəri nə mə nərmama kamərəku pen takis mīnraha mīne nərmama ərəha me nepwīn mwi həpik kamhəkurirə ia Iesu.) ¹⁶ *Nənə nahatən me səvəi Loa, irəha mwi Farisi me, həuvehe mhətoni Iesu raməni nari irəha nərmama kamərəku pen takis mīnraha mīne nərmama ərəha me nepwīn mwi. Irəha həres nərmama me səvənhi mə, “Rəfo in raməni nari irəha nərmama kamərəku pen takis mīnraha mīne nərmama ərəha me nepwīn mwi?”

¹⁷ Nəpīn Iesu riregi nəgkiariien səvənraha, rini pen ti nirəha i mə, “Nərmama həsanīn tuhətui tokta ti nəfe? Mətə nərmama kamhemhə kamhətui tokta. Iou iapkuvehe mhə mə takəkwein nərmama atukwatukw me, mətə iakuvehe mə takəkwein nərmama ərəha me.”

Noien vi ko rīpkuvehe mhə mo kuatia irau noien ivis

¹⁸ Nəpīn riti nərmama me səvəi Jon Paptaes irəha Farisi me kamhəpwəh naniiēn nari ti nəfwakiiēn. Nərmama nepwīn həuvehe mhəres Iesu i mə, “Rəfo nərmama me səvəi Jon mīne Farisi me kamhəpwəh naniiēn nari ti nəfwakiiēn, mətə səim nərmama me həpko mhə?”

¹⁹ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Nərmama ia nəveginien i kamo ti narə viēn səvəi iərman mīne pran tuhaməkeikei mhani nari, mamhagien, ti nəri nə mə iərman sə rīpkarə vi a irau pran səvənhi ramarə irəha mīnraha. Rīpkatukwatukw mhə mə irəha tuhəpwəh naniiēn nari ti nəfwakiiēn ia nəpīn nəha. ²⁰ Mətə rīpkuvehe ia nəpīn sə tipkuvehi raka iərman sə rīpkarə vi a irau pran səvənhi rīpkarə mhə mwi irəha mīnraha. Ia nəpīn nəha irəha tuhəpwəh naniiēn nari ti nəfwakiiēn.

²¹ Iərmama riti riwən ko ruvehi nīpəri tīnari vi mītiri tukuahag ia ruei tīnari ivis. Trīni mīnuə ro iamīnhi irə, nīpəri tīnari vi truvehe mīkīmkim, meitehi tīnari ivis mo ruen rasori. ²² Iərmama riti riwən ko rətəgi pen waen vi ia tiki waen tui sə kīno ia teki nənī. Trīni mīnuə ro iamīnhi irə, waen vi trəse tiki waen tui rəsisi məpəruə. Nənə tiki waen tui mīne waen vi irau pəri krouərəha. Mətə waen vi tukətəgi pen ia tiki waen vi me.”

Iesu in Iərimənu səvəi Sapat

²³ Nəpīn riti ia Sapat Iesu ramavən maməpi sīmwin ia nīmei wit me nepwīn. Nərmama me səvənhi kamhəkurirə in, mamhesi kwənkwai wit, mamhani. ²⁴ *Ro iamīnhi irə Farisi me həni pen ti Iesu i mə, “Ətə ro. Nərmama me səim

* 2:12: Mat 9:33 * 2:14: Jon 1:43 * 2:16: Mat 11:19, Luk 15:1-2 * 2:24: Dut 23:25

kamho noien riti riþkatukwatukw mhə ia Loa səkitaħa mə tuko ia sapat. Rəfo kamho iaminhə irə?”

²⁵⁻²⁶ *Miregi Iesu rini pen ti nirəħa i mə, “Rosi kimiaħa hiəpkəvsini raka mhə ia Nəkukua İkinan nəfe Kig Tevit rino fwe kupwəñ uə? İa nəþin nəħa Aþiatar rauvehi wok irə səvəi pris asori anan, Kig Tevit mine nərmama me səvəñhi nəveginien riwəñ ti nirəħa, nukumħə rinahi irəħa. Nəñə Kig Tevit ruvniwə ia nimwə səvəi Kumwesəñ, muvehi bred ikinan sə raməmak ia nifatə. Riþkatukwatukw mhə ia Loa səkitaħa mə in trəni bred nəħa, pris me əpa həukurəñ naniien. Mətə Kig Tevit rəni, muvei pen mwi m nərmama me səvəñhi hani.”

²⁷ *Nəñə Iesu rini pen ti nirəħa i mə, “Kino Sapat ti iərmama. Kipko mhə iərmama ti Sapat. ²⁸ Ro pen iou, İəməti İərmama, iakamərimənu ia Sapat.”

3

Iesu romasan rəgi iərmama riti

¹ Iesu revəñ muvniwə mwi ia nimwəfwaki səvəi nəkur İsrəl. İərmama riti ia nəkwai nimwəfwaki nəħa rəgin rərfe ko riþkui atukw mhə i. ² Nəmə asori me kamhətə Iesu mə trəfo irə mine. Trini minuə romasan iərmama nəħa ia Sapat, tuhəni ərəħa in tukwe. ³ Iesu rini pen ti iərmama sə rəgin rərfe mə, “Ərer ia kurkwai nərmama.”

⁴ *Nəñə Iesu rəres pen irəħa i mə, “Ratukwatukw ia Loa səkitaħa mə ia Sapat tuko noien amasan uə tuko noien ərəħa? Ratukwatukw mwi mə tukuvehimiru iərmama uə tukousi əpune?” Iesu rəres pen irəħa i, mətə həpwəñ nəgkariien.

⁵ *In rəti ərari mamətə irəħa. Niemaha rəpi. Rerin rəpou ti nəri nə mə kənkəpwəñraħa riškai. Nəñə in rini pen ti iərmama sə rəgin rərfe mə, “Tiko muvi atukw rəgin.” İərmama nəħa ruvi atukw rəgin. Rəgin ruvehe mamasan mwi. ⁶ *Nəñə Farisi me həier irəpw, mhəuvəñ akwauakw ti nərmama me səvəi Kig Herot. İrəħa housəsimwəñ irəħa me mhəni ərəħa Iesu, mamhətui suatuk mə tuhousi əpune in.

Nərmama həpiək kamhəkurirə ia Iesu

⁷ Iesu rier irəħa nərmama me səvəñhi, mevəñ fwe ia nui asori Kalili. Nəkur Kalili həpiək həkurirə i. ⁸ *Nərmama həpiək mwi nəħa ikin nəþin həregi narimnari me nəħa Iesu ramo həuvehe mhətoni in. Nepwəñ həuku pen ia tənə Jutia mine Jerusalem, nepwəñ həuku pen ia tənə İtumia, nepwəñ həuku pen ia nui aris Joten pen, nepwəñ mwi həuku pen ia kwopun me nəħa ipaka ti taon mi nəħa Taea mine Saeton. ⁹ *Ti nəri nə mə nərmama me nəħa həpiək anan, Iesu rini pen ti nərmama me səvəñhi minuə tuhəpnəpenə ia nitətə ouihi riti pwəñ in rəkure irə kamo nərmama həsigəsigi in. ¹⁰ *In rini iaminhə irə mine ti nəri nə mə in rinomasan raka nərmama həpiək mo pen səməme kamhemhə kamhəuvehe ipaka tukwe mə tuhərapı in. ¹¹ *Nəñə ia nəþin me, nəþin nənimwəñ ərəħa me səməme kamharə ia nərmama kamhətoni in, kamhənimwi nukurhunraħa ia nənimen, mamhəkweñ asori, mamhəni mə, “İk Tini Kumwesəñ.” ¹² *Mətə Iesu ranise pen əknekın ti nirəħa i mə tuhəpwəñ nəkweñ əpwəmwisien nəghin iaminhə kamo nərmama həregi həukurəñ in.

Aposol me səvəi Iesu Kristo

* **2:25-26:** 1Saml 21:1-6, Lev 24:5-9 * **2:27:** Dut 5:14 * **3:4:** Luk 14:3 * **3:5:** Jon 11:33
 * **3:6:** Mat 22:15-16 * **3:8:** Mat 4:25 * **3:9:** Mak 4:1, Luk 5:1-3 * **3:10:** Mat 14:36 * **3:11:** Luk 4:41 * **3:12:** Mak 1:34

13 Iesu rutə ia təkuear riti, məkwein nərmama me səvənhi səməme in rokeikei mə irəha tuhəuvehe tukwe, nənə irəha həuvehe. 14 In rərpwi rəgin ia nirəha pam twelef, misegi pen nəghinraha mə aposol me.^a Irəha tuhamarə pəri irəha Iesu. In trərhi pen irəha həuvən mhəvisau irapw nəgkiariien amasan. 15 In truvei pen nasoriien minraha. Ia nasoriien nəha irəha tuhəkoui irapw nəremhə me ia nərmama. 16 *Nəghi aposol me nəha ro iamınhi irə: Saemon (iəmə Iesu risegi pen nəghin sə vi mə Pita). 17 *Nənə Jemes mine piəvni nəghin nə Jon (irau tini Sepeti mi. Iesu risegi pen nəghinrau sə vi mə Poanejes. Nipwrai nəgkiariien nəha in nə mə tini karuəruə mi). 18 Nənə Antru, mine Filip, mine Patolomiu, mine Matiu, mine Tomas, mine Jemes tini Alfeas, mine Tateas, mine Saemon (iəmə sə kupwən rakurirə nəmə me nəha kamhəmwur mə tuhəkoui irapw nəkur Rom).^b 19 Nənə Jutas Iskariot (iəmə sə ruvehi pen Iesu ia rəgi nərmama səməme kamhəmwəki in).

Nahatən me səvəi Loa həni ərəha Iesu

20 Kurirə irə Iesu revən muvniwə ia nimwə riti. Nərmama me həuvehe mwi tukwe. Irəha həpik. Ro pen Iesu mine nərmama me səvənhi nəpin səvənraha riwən ti nəniien nari. 21 *Nəpin nəkur imwəni me həregi nəfe Iesu ramo, həuvən mə tuhəuvehi raka in, mhəni mə, “In ramarməri.”

22 *Ia nəpin nəha nahatən me nepwin səvəi Loa həuku pen fwe ia Jerusalem, mhəni ərəha Iesu, mhəni mə, “Pielsepul ramarə ia iəmə nəha. Iəmə nəha raməkoui irapw nəremhə me ia niskaiien səvəi iəremhə sə in rasori ia nəremhə me.”

23 Irəha həni ərəha Iesu iamınhi irə ro pen Iesu rəkwein pen irəha həuvehe. Rəgkiari minraha, mini nusipekinien riti ti nirəha i mə, “Rəfo irə? Ko Setan rəkoui irapw nəremhə me səvənhi ia nərmama uə rekəm?^c 24 Trini minuə ieni riti ruai narəien səvənhi ro kəru irə, nərmama me səvənhi kamhousi irəha me, nitətə sə ieni nəha ramərimənu irə ko ripkərer əpwəmwis mhə. 25 Trini minuə nərmama səməme kamharə ia nəkwai nimwə riti həuai narəien səvənraha ro kəru irə, kamhousi irəha me, irəha ko həpkarə amasan mhə. 26 Nənə trini minuə Setan ruai narəien səvənhi ro kəru irə, raməkoui irapw nəremhə me səvənhi ia nərmama, noien səvəi Setan ko ripkərer əpwəmwis mhə. Trəsas miwən. 27 Iərmama riti riwən ko revən ia nəkwai nimwə səvəi iəmə skai riti, makres narimnari me səvənhi. In traməkeikei mukupwən məkwətəmhiri iəmə skai nəha, mərihi rəgin mi mine nisun mi. Kurirə irə in rukurən nevənien makres narimnari me fwe ia nəkwai nimwə səvənhi.

28 Iakani nipərhiienien tukumiaha i. Kumwesən rukurən nenouenouien nərəhaien me pam səməme nipwnəti nərmama me tuho uə tuhəni irə, məpwəh nərpwinien. 29 Mətə iərmama sə trini ərəha Nənimwin Ikinan, Kumwesən tripenouenou mhə nərəhaien səvənhi ia nəpin riti. Nərpwinien səvənhi trarə rerin.”

30 Iesu rini nəgkiariien nəha ti nəri nə mə nahatən me səvəi Loa haməni mə, “Nənimwin ərəha ramarə irə.”

31 *Ia nəpin nəha piəvi Iesu me mine mama səvənhi həuvehe mamhərer fwe iruə, mhərhi pen nəgkiariien ti Iesu mə truvehe. 32 Nərmama həpik kamhəkure kurkurau ia Iesu. Irəha həni pen tukwe in mə, “Ətə ro! Səim fwe mama mine piəm me kamhərer fwe iruə mamhəres ik.”

^a 3:14: “Aposol” Nipwrai nəgkiariien nəha in i mə, “Iərmama sə kamərhi.” * 3:16: Jon 1:42

* 3:17: Luk 9:54 ^b 3:18: Nəmə me nəha səməme kamhəmwur mə tuhəkoui irapw nəkur Rom rerinraha ripkagien mhə mə nəkur Rom kamhərimənu ia nəkur Isrel. Ro pen kamharuagən, mamhousi nəkur Rom tukwe. * 3:21: Jon 10:20 * 3:22: Mat 9:34, 10:25 ^c 3:23: Nəgkiariien səvəi nəkur Kris kupwən rini mə, “Rəfo, ko Setan rəkoui irapw Setan?” * 3:31: Mak 6:3, Jon 2:12, Wok Me 1:14

³³ Miregi Iesu rini mæ, “Sin naha sæiou mama? Nisimæ naha piak me?” ³⁴ In ræti ærari mamætæ sëmæme kamhækure kurkurau i, mini pen ti niræha i mæ, “Kimiaha i sæiou mama me. Kimiaha i piak me. ³⁵ Nærmama sëmæme kamho nækwai Kumwesæn, iræha hænwhen ia mama me mine piak me sæiou.”

4

Iesu nusipekin ia iærmama sæ rauini nuni nari ia næmhien

¹* Iesu rinamahatæn mwi nærmama ia nikare nui asori. Nærmama me hæpik hæuvehe mhousæsimmwîn pen iræha me tukwe. Ro pen Iesu ræputæ ia nitætæ ouihi riti fwe peraha, mækure iræ. Nærmama me pam kamhærer parei ia nikare nui asori. ²* Iesu ramahatæn iræha narimnari me ripik ia nusipekinien me. Næpîn ramahatæn iræha, rani mæ, ³ “Tihæregi ro! Iærmama riti revæn mæ truini nuni nari ia næmhien sævænhi. ⁴ Næpîn rauini pen nuni nari me, nuni nari me nepwîn hæsas pen ia suatuk. Menu me hæuvehe mhani pam. ⁵ Nuni nari me nepwîn hæsas pen ia tækure kæpwier sæ tiprænæ rouihi ikin. Hæutæ akwauakw ti næri næ mæ nuanraha ripkeiwaiu amasan mhæ ia tiprænæ. ⁶ Nuanraha rouihi. Ro pen næpîn meri rækwiri, mænhi, haukei pam. ⁷ Nuni nari me nepwîn hæsas pen ia tiprænæ sæ nækwus æræha rautæ iræ. Nækwus æræha me naha hæuviris mhæuvehe mhousæman pam. Ro pen nuni nari me hæpkukuæ mhæ. ⁸ Nuni nari me nepwîn hæsas pen ia tiprænæ amasan, mhæutæ amasan, mhæukuæ. Nepwîn kwænkwan toti, nepwîn kwænkwan sikisti, nepwîn kwænkwan hantret.”

⁹ Iesu rini mæ, “Iærmama sæ nækwæregin raræ ti niregiiën nari tramækeikei mætærig amasan.”

Nærmama me sævæi Iesu hæres nipwrai nusipekinien me

¹⁰ Næpîn Iesu æpa, nærmama sævænhi twelef hæuvehe iræha nærmama me nepwîn mwi sëmæme kamharæ ipaka ti Iesu, mhæres pen mæ ræfo in ramahatæn nærmama ia nusipekinien me. ¹¹ Iesu rini pen ti niræha i mæ, “Kimiaha nærmama me sæiou kinæsevær ia suatuk tukumiaha hiæukuræn nitætæ sæ Kumwesæn ramærimænu iræ mæ in ræfo iræ. Mætæ nærmama iruæ me, iakamahatæn iræha ia nusipekinien me a, ¹²* mæ iræha tuhætæ, mætæ tuhæpwæh nætæien mhæukuræn. Iræha tuhæregi, mætæ tuhæpwæh niregiiën mhæukuræn. Ro iamînhi iræ ko iræha hæpwæh nirærigiiën mhæuvehe ti Kumwesæn minuæ in trenouenou noien æræha me sævænraha.”

Iesu rini irapw nipwrai nusipekinien

¹³ Iesu ræres pen nærmama me sævænhi mæ, “Ræfo? Kimiaha hiæreirei nipwrai nusipekinien sævæi iærmama sæ rauini nuni nari? Ro iamînhi iræ tihæfo mhæukuræn mwi nusipekinien me nepwîn mwi? ¹⁴ Iærmama sæ rauini nuni nari ræmwhen ia iærmama sæ ramævisau irapw nægkiariien amasan. ¹⁵ Nærmama nepwîn hænwhen ia nuni nari sæ hæsas pen ia suatuk. Næpîn hamætærig iærmama ramævisau irapw nægkiariien amasan, tækwækwuni a mwi Setan ruvehe muvehi raka nægkiariien naha hamregi. ¹⁶ Nærmama nepwîn hænwhen ia nuni nari sæ hæsas pen ia tækure kæpwier. Næpîn hamregi nægkiariien amasan, hæuvehi, mhagien tukwe. ¹⁷* Mætæ nægkiariien naha ripkeiwaiu amasan mhæ ia rerinraha ræmwhen ia nuai nei me. Iræha tuhæuvehi nægkiariien naha sævæi næpîn ouihi a. Næpîn nærmama tuho næmisæien minraha, uæ tuhometæ iræha ti nægkiariien amasan, tuharaka akwauakw a iræ. ¹⁸ Nærmama nepwîn hænwhen ia nuni nari sæ hæsas pen

* **4:1:** Mak 3:7-9, Luk 5:1-3 * **4:2:** Mat 13:34, Mak 4:33-34 * **4:12:** Jon 12:40, Wok Me 28:26-27

* **4:17:** Mat 26:31

ia tìprànə nəkʷus ərəha rautə irə. Həregi nəgkiariien amasan, ¹⁹ *mətə hamətərig pik ia narimnari me səvəi tìprànə i. Mane rameikuə ia nirəha, mavi raka nətərigien səvənraha. Hokeikei mə tuhəuvehi nautə me nepwìn mwi. Nətərigien me nəha həuvnimwə ia rerinraha mhousəman nəgkiariien amasan rəpwəh nukuəien. ²⁰ Mətə nərmama nepwìn mwi həmwhen ia nuni nari sə həsas pen ia tìprànə amasan. Irəha həregi nəgkiariien amasan, mhəuvehi, mhəukuə. Riti nukwan toti, riti nukwan sikisti, riti nukwan hantret.”

Laet sə kousəman

²¹ *Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Trini minuə iərmama riti ruvehi laet, muvnimwə pehe, ko rəuiui ia nari riti uə rukurei pen ia kwopun afafa ikin? Rekəm! Traməkeikei mukurei pen ia nəri kakurei pen laet irə.

²² *Narimnari me pam səməme haməkwafə tuhaməkeikei mhəier irapw. Narimnari me pam səməme haməmak afafa tuhaməkeikei mhəuvehe ia nukuraanien. ²³ Kimiaha nərmama nəkʷəregimiaha rarə ti niregiien nari, tihətərig amasan.”

²⁴ *Iesu rarə mini pen mwi ti nirəha i mə, “Tihətərig amasan ia nəfe hiamregi. Nəfe nari hiəuvehi pen tukuvehi pehe rəmwhen rirərig mwi tukumiaha nənə kuvehi pehe sə rəkwaku. ²⁵ *Ro iaminihi irə ti nəri nə mə iərmama sə kuvei pen nari riti min, ro wok irə, tukuvei pen sə rəkwaku min. Mətə iərmama sə kuvei pen nari riti min, ro nəri auər a irə, tukuvehi raka pam tukwe.”

Iesu rusipekin ia nuni nari sə rutə

²⁶ Iesu rini mə, “Nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə rəmwhen ia iərmama riti sə ruini nuni nari rəsas pen ia tìprànə. ²⁷ *Ruini pam nuni nari, mevən mapri. Mapri ia nəpin meste riran. Revən mamavən. Nənə nuni nari riruəruə mutə. Mətə iərmama nəha rireirei mə rəfo mo iaminihi irə. ²⁸ Tìprànə a ro nuni nari rutə, merip tukun, mifi tihin, mo kwənkwan. ²⁹ *Mətə nəpin kwənkwan rimruə, iərmama nəha revən mesi, ti nəri nə mə nəpin atukwatukw nəha səvənhi.”

Iesu rusipekin ia nuni nari sə rouihi

³⁰ Iesu rini mə, “Tsəfni ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə? Rəfo irə? Nəfe nəha nəgkiariien tsəni mhəusipekin irə? ³¹ Nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə rəmwhen ia kwənuni nei nəha mastat. Nəpin kinimwi pen ia tìprànə, nuni mastat rouihi anan ia nuni nei me. ³² Mətə nəpin kinimwi pen pam, rutə masori məpi raka nəpigìn me pam. Rəgrəgìn rasori. Menu me ia niməgouagou ho pen kwətəpag me səvənraha irə, mhəkure afafa irə.”

³³ Iesu rini irapw nusipekinien me rìpik mwi həmwhen ia səməme i, mamahatən nərmama me ia nəgkiariien amasan, mini pen atukwatukw rəmwhen mə irəha tuhəregi mhəukurən. ³⁴ Iesu rəpwəh ninien nəgkiariien əpə iti mwi ti nirəha, nusipekinien me a. Mətə kurirə ikin, nəpin Iesu mine nərmama me səvənhi irəha əpa, rini irapw pam nìpwrai nəgkiariien.

Iesu rinise nimətagi asori ia nui asori Kalili

³⁵ Ia nəpin nəha rinaməruarəv, Iesu rini pen ti nərmama me səvənhi mə, “Pwəh səpi simwìn pen fwe ia nìkare nui.” ³⁶ Nənə irəha həpwəh nərmama me, mhəputə ia nəkʷai nitətə ouihi sə Iesu raməkure irə, mamhəuvən. Nitətə ouihi me nepwìn mwi kamhəkurirə irəha. ³⁷ Ia nəpin nəha nimətagi asori riti

* 4:19: Mat 19:23-24 * 4:21: Mat 5:15 * 4:22: Mat 10:26, Luk 12:2 * 4:24: Mat 7:2 * 4:25: Mat 13:12 * 4:27: Jem 5:7 * 4:29: Joel 3:13, Rev 14:15

riskamter. Peiau peiau raməpwi nitətə ouihi mamati pen minakuər. ³⁸ Iesu raməsauə mamapri fwe ia kurirə ia nitətə ouihi. Nərmama me səvənhi həsuəpwiri in mhəni pen tukwe in mə, “Iahatən, ətə ro! Na tsəmwhenimw! Iko nəri auər a ia kitaha mik uə?”

³⁹ Iesu rərer minise nimətagi, mægkiari m nui mə, “Tikeiwaiu, məmərinu.” Nimətagi reiwaiu. Nui rəmərinu. Narimnari me pam həuvehe mhəmərinu. ⁴⁰ Nənə Iesu rini pen ti nərmama me səvənhi mə, “Rəfo hiamhekər iaminihi irə? Kimiaha hiəpkahətətə mhə ihi ia nirak uə?”

⁴¹ Mətə irəha həhekər pik, mhəres pen irəha me i mə, “Nəfe nəha iərmama? Nimətagi mine nui krauo nəkwān!”

5

Iesu rəkoui irapw nənimwin ərəha ia iəmə Karasa riti

¹ Irəha həier pen ia nikare nui asori ia tənə səvəi nəmə Karasa. ² *Nəpin nitətə ouihi ruvehe mərer, Iesu ruvarei, nənə iərmama riti ruku pen ia kwopun kanimwi nərmama ikin mier pehe tukwe. Nənimwin ərəha ramarə irə. ³ Iərmama nəha ramarə ia kwopun kanimwi nərmama ikin. Iərmama riti mwi riwən niskaiien səvənhi rəmwhen mə trəkwtəmhiri iərmama nəha mərihi mwi in. Jen rəpwəh nəmwhenien. ⁴ Nəpin rəpik hənərihi raka rəgin mi mine nisun mi ia jen, mətə rəvi əmwsəmwesi jen sə rəkwtəmhiri rəgin, mousi testesi jen sə rəkwtəmhiri nisun. ⁵ Ia nəpin mine ia ran ramavən ia kwopun kanimwi nərmama ikin mine ia təkure təkue me, maməkwein əpwəmwis, maməkwi testesi atukw a in ia kəruətəri.

⁶ Nəpin iərmama nəha rəti pen mətoni Iesu isipwin kwopti ramavən mauvehe, raiu muvehe minimwi nukurhun mi ia nənimen, ⁷ *mamægkiari asori, mamini mə, “Iesu. Kumwesən sə rasori anan tini nə ik. Ikuvehe mə tikəfo iou irə? Ia nəghi Kumwesən iakase ik tikəpwəh noien nəmisəien miou.” ⁸ In ramægkiari iaminihi irə ti nəri nə mə Iesu ruvəni pen raka tukwe in mə, “Ik, nənimwin ərəha, tikier ia iərmama i.” ⁹ Iesu rəres pen in i mə, “Nəghim sin?”

Miregi rini mə, “Iou nəghik Nəkuər ti nəri nə mə kimaha iahəpik.” ¹⁰ In ramase Iesu, mamægkiari asori mə trəpwəh nərhien irəha həuvən isipwin.

¹¹ Mətə toue pikə me həpik anan kamhərku ia kwopun nəha. ¹² Nənimwin ərəha me nəha hamase Iesu i mə, “Tikərhi pen kimaha iahəuvən ia pikə me. Pwəh iahəuvnimwə ia rerinraha.” ¹³ Iesu rəsəni irəha. Ro pen nənimwin ərəha me həier ia iərmama nəha mhəuvnimwə ia reri pikə me. Pikə me, ipaka irəha pam 2000, haiu, mheiwaiu ia nəpatu, mhəsas pen ia təmwei nui asori, məmwhenimw.

¹⁴ Nərmama səməme kamhətui ti pikə me hap, mhəuvən ia taon səvənraha mine ia rukwənu me, mhəni irapw nəfe hənətoni. Nəpin nərmama me həregi, həuvən mə tuhəspau i mə rəfo irə. ¹⁵ Irəha həuvehe ti Iesu, mhəti pen mhətoni iərmama sə nənimwin ərəha me həpik hənarə irə. Rarkahu, maməkure, nətərigien səvənhi rinəmak amasan. Irəha hətoni həhekər. ¹⁶ Nənə səməme hənətoni həni irapw ti nirəha i nəfe kino ia iərmama nəha mine pikə me. ¹⁷ Nənə irəha hənamase Iesu mə trəpwəh tənə səvənraha mamevən.

¹⁸ Nəpin Iesu rinaməputə ia nitətə ouihi, iərmama sə nəremhə me hənarə irə raməres in mə trəsəni in pwəh revən irau min. ¹⁹ Mətə Iesu rini pen tukwe in mə, “Rəkəm. Tikevən fwe imwam, mətoni ik me nepwin, məvisau minraha narimnari me Iərimənu rino mik, mini mə rerin rərkwəpir tukw ik.” ²⁰ *Nənə iərmama nəha revən fwe ia Tekapolis, kwopun taon ten ikin, məməvisau narimnari me nəha Iesu rino min. Nərmama pam həregi, hamərkərinari irə.

* 5:2: Mak 1:23 * 5:7: Mak 1:24 * 5:20: Mat 4:25, Mak 7:31

Prənouihi riti sə remhə mine pran riti sə nemhəien rinəmak tui irə

²¹ Iesu rəputə ia nitətə ouihi, məpi simwın mwi ia nui asori Kalili, muvarei ia nikaren pen. Nəpın rauvarei ihi, nərmama həpik həuvehe mhousəsimwın pen irəha me tukwe. ²² Nənə iamə asori riti səvəi nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel ruvehe. Nəghin nə Jaeras. Nəpın rətə Iesu, ruvehe minimwi nukurhun mi ia nənimen, ²³* mamase in mə, “Prənouihi səiou na tremhə. Tikuvehe məmrutə ro rəgim ia nıpwran pwəh ruvehe məsanin, mımıru.” ²⁴ Nənə Iesu rukurirə in rouevən.

Nərmama həpik həukuraukurau irə, mamhəkurirə i. ²⁵ Pran riti fwe ikın ramemhə ia nemhəien səvəi nıpran. Nemhəien nəha rınarə rerin irə muvehi nuk twelef. ²⁶ Ruvavən raka ti tokta me həpik, mıregi nəmisəien me səpəmsəpə ia rəginraha, mouraha pam mane səvənhi ia nemhəien, mətə nemhəien səvənhi rəpwəh neiwaiuıen. Ruvehe mamasori. ²⁷ In ruvəregi raka nərmama kamhəvisau Iesu. Ro pen ruvehe ia reri nəkuər səməme kamhəkurirə ia Iesu, mırapi tınari səvənhi. ²⁸* Rerın ramrhi mə, “Rosi ko iakrapı tınari səvənhi, nemhəien səiou triwən.” ²⁹ Nəpın rırapi tınari səvəi Iesu, təkwtəkwuni a mwi nimwapw rama. Prən nəha rıregi mə nıpwran rınəsanin.

³⁰* Ia nəpın nəha Iesu rıregi mə nəgsen rier irə mevən mo nari riti. Rəti kurirə ia reri nərmama, maməres mə, “Sin rırapi tınari səiou?”

³¹ Mıregi nərmama me səvənhi həni pen tukwe in mə, “Ikətə nərmama me i həpik kamhousəsimwın pehe ipaka tukw ik. Rəfo ikaməres mə sin rırapi ik?”

³² Mətə Iesu rəti ərari mamətui mə sin rırapi in. ³³ Pran sə rırapi Iesu rukurən nəfe Iesu rino min. Ro iamınhi irə ruvehe minimwi nukurhun mi ia nəmri Iesu, mehekır mətənimwın, mını irapw pam nıpərhiəien səvənhi.

³⁴* Iesu rıregi, mını pen ti prən i mə, “Nərık, nahatətəien səim rino raka ik ikuvehe məsanin. Nəmərınuıen ramarə tukw ik. Evən! Nemhəien səim ruvəiwən.”

³⁵ Nəpın Iesu raməgkiari ihi, nərmama nepwın həuku pen ia nimwə səvəi iamə asori nəha Jaeras, mhəuvehe, mhəni mə, “Səim prən ouihi ruvamhə raka. Ramasan mə ikını pen ti ia hatən i mə in trəpwəh pehe.”

³⁶ Mətə Iesu ro nəri auər a ia nəfe irəha haməni, mını pen ti Jaeras i mə, “Tikəpwəh nehekırıen, mını a nıpərhiəien ia nırak.”

³⁷ Ia nəpın nəha Iesu rınise pen ti nərmama mə tuhəpwəh nukurirəien in. Mətə rəsəni a Pita, Jemes, mine Jon piəvi Jemes. ³⁸ Nəpın irəha həuvən mhəpirapw ia nimwə səvəi Jaeras, Iesu rəti pen mətə kamho nurıgrıgıen asori. Nərmama kamhəpi mamhasək əpwəmwis. ³⁹ Mətə Iesu ruvnimwə ia nəkwai nimwə məres pen irəha i mə, “Rəfo hiaməurıgrıgı mamhasək? Prənouihi nəha rıpkemhə mhə, mətə ramapri a.”

⁴⁰* Irəha həregi, harıs ia Iesu. Mətə in rərhi irapw irəha həuvən fwe iruə, miri tata mine mama səvəi prən ouihi irəhar nərmama kahar səvənhi həuvən fwe ia kwopun prən ouihi raməmak ikın. ⁴¹* Nənə in ruvehi rəgi prən ouihi nəha, mını pen tukwe in mə, “Talita kum.” Nıpwrai nəgkiariien nəha rını iamınhi irə mə, “Prənouihi, iakını pehe tukw ik i mə ərer.” ⁴² Təkwtəkwuni a prən ouihi rıskəmter mavən. (Prənouihi nəha nuk səvənhi twelef.) Nəpın nərmama hətoni nəfe Iesu rino, nənimenraha rier pik. ⁴³* Mətə Iesu rınise pen ti nırəha i mə, “Tihəpwəh nəvisauıen noıen i m nərmama. Həuvei pen nəveginien riti min pwəh rəni.”

* 5:23: Mat 8:3, Mak 7:32 * 5:28: Mat 14:36 * 5:30: Luk 6:19 * 5:34: Mak 10:52, Luk 7:50, 17:19 * 5:40: Jon 11:11 * 5:41: Luk 7:14 * 5:43: Mak 1:44, 7:36

6

Nāmā Nasaret hāpwāh nisaiien Iesu

¹ Iesu rāpwāh kwopun nāha mevān fwe imwāni. Nārmama me sāvānhi irāha mwi hākūrirā in mhāvān fwe ikīn. ² *Nāpīn Sapat ruvehe, Iesu rīnamahatān nārmama ia nākwai nimwāfwaki sāvāi nākū Isrel. Nārmama hāpīk sāmāme kamhātārig Iesu hārkārinari irā, mamhāres mā,

“Iāmā i ruvehi narimnari me nāha pāku? Muvehi nukurānien nāha pāku? Ramāfo irā mamō nīmātāien asori me? ³ *Kwa kapenta i tīni Meri! Pīāvni me nā Jemes, Josef, Jutas mīne Saemon. Kītirimāni me hamarā ia rukwānu i kitaha mīnraha.” Irāha rerīnraha rīpkāgien mhā tī Iesu. Hāpwāh nisaiien in.

⁴ *Ro iamīnhi irā Iesu rīni pen tī nirāha i mā, “Nārmama ia kwopun me kamhāsiai profet riti, mātā ia imwāni atukwatukw, nākū imwāni me mīne nārmama sāmāme kamharā ia nākwai nimwā sāvānhi ko hāpwāh nisaiien in.” ⁵ Nānā Iesu rīpko mhā nīmātāien rīpīk fwe imwāni. Ro kārū uā kahar a, māmrutā rāgīn mī ia nārmama sāmāme nemhāien rarā ia nirāha, mo irāha hāuvehe mhāsānīn. ⁶ In ramārkārinari ia nākū imwāni me tī nārī nā mā irāha hāpkīni mhā nīpārhiēnien irā.

Iesu rārhi pen nārmama sāvānhi twelef hāvān mhāvisau irapw nāgkariien amasan

Iesu ramevān ia rukwānu me mamahatān nārmama me. ⁷ *Ia nāpīn nāha in rākwein nārmama sāvānhi twelef hāuvehe. Nānā in rīnamārhi pen irāha kārū kārū ia kwopun me, muvei pen nasoriēn mīnraha. Ia nasoriēn nāha irāha tuhākoui irapw nānimwīn ārāha me ia nārmama.

⁸⁻⁹ *Iesu rīni pen tī nirāha i mā, “Tihāpwāh nuvehīien narimnari me sāvāi suatuk, nāvegīnien uā tārīpīw uā mane. Tiharkahu ia karkahu kuatia a, mhāuvehi pen put, mhāuvehi kaskīn a, mhāuvehi mamhāvān. ¹⁰ Nāpīn hīāvān ia kwopun riti, mhāvūnimwā ia nākwai nimwā, tihārā ia nimwā nāha meste tihāier. ¹¹ *Trīni mīnuā fwe ia kwopun riti nārmama hāpkāsēni mhā kīmīaha, hāpkokeikei mhā mā tuhāregi nāgkariien sākīmīaha, nāpīn kīmīaha hīāpwāh imwānraha, tihounouini raka nīmākwrur ia nīsumīaha. Noien nāha hīo ro nīmātāien mīnraha, mamahatān pen mā hāno noien ārāha.”

¹² Iesu rīni pen pām nānā irāha hāvān mamhāvisau irapw mā nārmama tuhamākeikei mhārārīg ia noien ārāha me sāvānraha. ¹³ *Irāha kamhākoui irapw nāremhā me hāpīk ia nārmama, mamhātāgi pen oel ia kānpāpwā nārmama sāmāme nemhāien rarā ia nirāha, mhō irāha hāuvehe mhāsānīn.

Kīnāfo Jon Pāptaes remhā

¹⁴ *Kīg Herot rīregi narimnari me sāmāme Iesu ramo tī nārī nā mā nārmama kamhāni pīk nāghi Iesu. Nepwīn kamhāni mā, “In Jon Pāptaes. Rīnātui mwi ia nemhāien sāvānhi ro pen rauvehi nīskaiēn mamō nīmātāien me.”

¹⁵ Nepwīn kamhāni mā, “In Profet Elāeja.” Nepwīn mwi kamhāni mā, “In profet riti rāmwhēn ia profet kupwān me.”

¹⁶ Mātā nāpīn Kīg Herot rīregi, rīni mā, “Jon sā iakīnārāi raka kānpāpwā rīnātui mwi ia nemhāien sāvānhi.”

¹⁷⁻¹⁸ *Kīg Herot rīni nāgkariēn nāha tī nārī nā mā fwe kupwān in rakres Herotias pran sāvāi pīāvni nāghīn nā Filip. Mātā Jon rīni pen tukwe in mā, “Ikakres pran sāvāi pīam noien nāha rīpkatukwatukw mhā ia Loa.” Nānā tī

* 6:2: Jon 7:15 * 6:3: Jon 6:42 * 6:4: Jon 4:44 * 6:7: Luk 10:1 * 6:8-9: Luk 10:4-11
* 6:11: Wok Me 13:51 * 6:13: Jem 5:14 * 6:14: Mat 16:14, Mak 8:28 * 6:17-18: Lev 18:16

prən nəha Kig Herot rini nəkwān kərihi tərini Jon kuvehi puvnimwə ia kalapus. ¹⁹ Nəpīn Jon raməmak fwe ia kalapus, Herotias raməmwəki afafa a in, mamokeikei mə trousi əpune Jon, mətə rəknekin tukwe ti noien. ²⁰ Kig Herot rehekir Jon, mukurən mə in iəmā ikinan riti sə noien səvənhi ratukwatukw. In ramətui amasan ti Jon mə iərmama riti trəpwəh nourahaien. Nipərhiēnien nəpīn Kig Herot riregi Jon raməgkiari, nətərigien səvənhi rəvsausini pīk, mətə rerin ragien mə triregi.

²¹ Herotias rokeikei mə trousi əpune Jon, mətə rəknekin. Mətə in rətoni suatuk tukwe ia nəpīn Kig Herot rinətui irə. Ia nəpīn nəha Kig Herot ro nəveginien asori riti sənəi nəmā asori me səmāme kamharə ipaka tukwe in mine nəmā asori me səvəi naruagən me mine nəmā asori me ia tənə Kalili. ²² Nəpīn irəha kamhani pəri nari, prən ouihi səvəi Herotias ruvehe mamotanis ia nəmriŋraha. Kig Herot mine nəmā asori me səmāme kamhani pəri nari irəha min hətoni rerinraha ragien tukwe. Ro iamīnhi irə Kig Herot rini pen ti prən ouihi nəha mə, “Ikokeikei nəfe ikəres i. Iou takuvei pehe mik.”

²³ *Kig Herot rini nəkwān muvehi kwəsuaŋhi tukwe, mīni mə, “Nəfe ikəres, takuvei pehe. Nitətə səiou iakamərimənu irə ikuə takərpifi ia nipərīn kəru, muvei pehe riti mik, takaməkeikei mo.”

²⁴ Kurirə irə prən ouihi nəha revən mīni pen ti səvənhi mama mə, “Mama, takəres nəfe?”

Miregi rini mə, “Evən mərəs kənkəpwə Jon Paptas.”

²⁵ Ro iamīnhi irə prən ouihi nəha raiu akwauakw mevən ti Kig Herot, mīni pen tukwe in mə, “Ikokeikei mə təkwtəkwuni tikuvei pehe kənkəpwə Jon Paptas ia tikiplet.”

²⁶ Kig Herot rerin rəpou pīk tukwe. Mətə ti nəri nə mə rīməuvehi kwəsuaŋhi ia nəmri nəmā asori me səmāme kamhani pəri nari irəha min, rəpwəh nokeikeien mə trətəfi nəgkiariien səvənhi sə rīmāni pen ti prən ouihi i.

²⁷ Təkwtəkwuni a in rərhi pen iaruaŋən riti mīni pen tukwe mə trevən muvehi kənkəpwə Jon muvehi muvehe. Iaruagən nəha revən fwe ia kalapus, mərəi raka kənkəpwə Jon, ²⁸ məmri pen ia tikiplet, muvehi muvehe, muvei pen m prən ouihi. Prənouihi nəha ruvehi mevən, muvei pen m səvənhi mama. ²⁹ Nəpīn nərmama me səvəi Jon həregi, həuvehe mhəuvehi nipwrai Jon, mhəuvən mhəmri pen ia nipəg sə kanimwi iərmama ikin.

Iesu rəkwəni nərmama me həpik ikəvsini nərman me əpa irəha pam faeftaosən

³⁰ *Aposol me hərərig pehe mwi ti Iesu, mhəni pen tukwe in narimnari me həno mine nəgkiariien me səmāme hənəhatən nərmama me irə. ³¹ *Nənə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Həuvehe kimiaha əpa. Pwəh səuvən ia kwopun riti nərmama həiwən ikin, mhəpwis ouihi a.” In rini iamīnhi irə ti nəri nə mə nərmama həpik kamhəuvehe tukwe mamhəuvən. Ro pen nəpīn səvənraha riwən ti nənīien nari.

³² Irəha həputə ia nitətə ouihi riti, irəha əpa, mamhəuvən fwe ia kwopun riti nərmama həiwən ikin. ³³ Nərmama həpik hənətə Iesu mine nərmama me səvənhi həputə ia nitətə ouihi, mamhəuvən. Həuvəukurən raka kwopun kamhəuvən ikin. Ro pen irəha haraka ia rukwənu me səvənraha, mhaiu akwauakw mhəkuraŋ parei mhəkupwən mhəuvən fwe ikin. ³⁴ *Nəpīn Iesu ruvarei, mətōni nərmama həpik, nənə rerin rərkwəpīr ti nirəha, ti nəri nə mə irəha həmwhen ia sipsip me nepwīn iərmama riwən trətə amasan irəha. Nənə Iesu rinaməhatən irəha ia narimnari me rīpik.

* 6:23: Esta 5:3,6, 7:2 * 6:30: Luk 10:17 * 6:31: Mak 3:20 * 6:34: Mat 9:36

³⁵ *Nəpɪn meri rakakini, nərmama me səvənhi həuvehe mhətə in, mhəni mə, “Kwopun i nəveginien riwən ikin. Rinaməruarəv. ³⁶ Ramasan mə tikərhi pen nərmama me i həuvən ia nəmhien me mine rukwənu me kwərha ipaka pwəh həuvehi nəmri nəveginien sənərraha.”

³⁷ Mətə Iesu rini mə, “Kimiaha nə tihəuvei pen nəveginien minraha.”

Miregi həni pen tukwe in mə, “Rəfo? Ikokeikei mə tahəuvən mhəuvehi nəmri bred ia silin kino ia silfa irəha pam tu-hantret, mhəkwməni irəha i?”

³⁸ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Sənəmiaha bred kevə? Həuvən mhətoni ro.”

Nənə irəha həuvən mhətoni mhəni mə, “Sənəmahā bred krirum mine nəmu kəru.”

³⁹⁻⁴⁰ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Tihəuvən mhəni pen ti nərmama me i mə tuhəuai irəha me, nepwɪn fifti, nepwɪn hantret, pwəh həkure ia nurhi əmrəmerə.” Nənə nərmama həuai irəha me mhəkure. ⁴¹ *Nənə Iesu ruvehi bred krirum mine kwəti nəmu kəru, məkwətə ia nimagouagou, məfwaki mini vivi Kumwesən tukwe, məkwsen bred me, muvei pen m nərmama me səvənhi mə tuhəpeki pen m nərmama me, marə məkwsen mwi kwəti nəmu mi nəha kəru həpeki pen m nərmama me pam. ⁴² Nərmama pam hani nari tɪpwɪnraha rəsisi. ⁴³ Nənə nərmama me səvəi Iesu həvai pen nɪpərpəri bred mine nəmu me hənəpwəh ramrimər rukuər ia tənəripw twelef. ⁴⁴ Nərmama me nəha hənani nari həpik, ikəvsini nərman me əpa irəha pam faef-taosen.

Iesu ravən ia təkure nui asori Kalili

⁴⁵ Təkwtəkwni a mwi Iesu rini pen ti nərmama me səvənhi mə tuhəputə ia nitətə ouihi, mhəkupwən, mhəpi simwɪn ia nui asori Kalili, mhəuvarei mhəuvən fwe ia rukwənu nəha Petsaeta. In tramo mərhi pen nərmama me həuvən fwe imwənraha me. ⁴⁶ *Nəpɪn Iesu rəsəkɪr raka minraha, mutə ia təkue riti mə trəfwaki.

⁴⁷ Raməfwaki meste rinapitəv. Nəpɪn nəha rinapitəv irə, nərmama me fwe ia nəkwai nitətə ouihi kamhaiu ihi ia kurkwai nui asori. Iesu in əpa fwe parei. ⁴⁸ In rəti peraha, mətoni irəha kamharkut ti nəsuəien ti nəri nə mə kamhaiu mamhəuvən ia nəmri mətəgi mwatuk. Ia nəpɪn nəha rinamran, Iesu ruvehe ti nirəha, mamavən ia təkure nui, mokeikei mə trevən mukurau ia nɪkarenraha. ⁴⁹ *Nəpɪn nərmama me səvənhi həti pen mhətoni Iesu ravən ia təkure nui asori, rərɪnraha ramrhi mə in iərəmhə riti. Hamasək əpwəmwis. ⁵⁰ Irəha pam hətoni, həhekɪr asori.

Mətə təkwtəkwni a Iesu rəgkiari minraha, mini mə, “Kimiaha tihəpwəh niregien rərəha. Kwa iou i. Tihəpwəh nehekɪrien.” ⁵¹ *Iesu revən ti nirəha, məputə ia nitətə ouihi. Ia nəpɪn nəha nɪmətəgi reiwaiu miwən. Nənə nərmama me səvənhi nənimenraha rier pɪk, ⁵² *ti nəri nə mə həreirei nɪpwrai nɪmtətien Iesu sə rino ia bred krirum, mətə nətərigien səvənraha riskai pɪk.

Iesu ro nəkur Kenesaret həuvehe mhəsənɪn

⁵³ Irəha həpi simwɪn ia nui asori, mhəuvən mhəuvarei ia tənə Kenesaret. ⁵⁴ Nəpɪn hənəkwi tərini raka nitətə ouihi səvənraha mhəier, nərmama hətoni, mhəukurən amtia mə Iesu nəha. ⁵⁵ Ro pen irəha haiu mhəuvən ia kwopun me pam, mhəuvehi nərmama me səməme nemhəien rarə ia nirəha, mhəuvehi ia nɪməhan me səvənraha, mhəuvehi mhəuvehe ti kwopun pəku həregi mə Iesu ramarə ikin. ⁵⁶ *Ia kwopun pam Iesu revən ikin, ia taon me, uə ia rukwənu asori me, uə ia rukwənu ouihi me, nərmama me həmri nərmama me səməme nemhəien rarə ia nirəha ia kwopun asori me səvənraha me, mamhəres Iesu

* 6:35: Mak 8:1-9 * 6:41: Mak 7:34 * 6:46: Luk 5:16, 6:12, Luk 9:28 * 6:49: Luk 24:37

* 6:51: Mak 4:39 * 6:52: Mak 8:17 * 6:56: Mat 14:36

mə ko irəha hərəpi a nusvenhi tinari səvənhi. Nənə irəha pam səməme hərəpi nusvenhi tinari səvənhi həuvehe mhəsanin.

7

Nahatən me səvai Loa mine Farisi me kamhəni ərəha Iesu

¹ Farisi me nepwɪn mine nahatən me nepwɪn səvai Loa səməme həuku pen fwe ia Jerusalem housəsimwɪn pen irəha me ti Iesu, ² *mhətoni səvənhi nərmama me nepwɪn kamhərui nitətə səvai kaha kupwən me səvənraha, mamhani nəveginien ia rəginraha, mətə həpkukupwən mhə mhərkwerig. ³ (Farisi me mine nəkur Isrel me pam kamhesi pen nitətə səvai kaha kupwən me səvənraha. Trini minuə həpwəh nərkwərigien ia rəginraha, ko həpwəh naniien nari. ⁴ *Nəpɪn irəha həuku pen fwe maket, mhəuvehe ia rukwənu, tuhaməkeikei mhəkupwən mhərkwerig. Mə həpwəh, ko həpwəh naniien nari. Natuakəmien me nepwɪn mwi həpik kamhesi pen. Kamhəuvehi tikikap me mine tikinari ouihi me mine tikinari asori me səməme kino ia pras, mhakiatənimw irəha ia nui mə tuho həmher ia nəmri Kumwesən.)

⁵ Farisi me mine nahatən me səvai Loa həres pen Iesu i mə, “Rəfo səim nərmama me həpwəh nesi penien nitətə səvai kaha kupwən me? Hamani nari, mətə həpkukupwən mhə mhərkwerig.”

⁶ *Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Fwe kupwən, Profet Aesea riməni atukwatukw kimiaha kəuətəkəsuə me. Rəmwhen kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan mə,

‘Nərmama me i kamhəgnəgini iou ia tərhunraha,
mətə nətərigien səvənraha rəmak isipwɪn tukw iou.

⁷ Irəha kamhəfwaki auər a miou.

Nəpɪn kamhahatən nərmama, həni mə kamhahatən nəgkiariien səiou,
mətə rekəm.

Kamhahatən a nəgkiariien sə ruku pen ti nərmama.’

⁸ Kimiaha hiənəpwəh raka nəgkiariien me səvai Kumwesən, nənə təkwtəkwni mine hiamesi pen a natuakəmien me səvai nərmama.”

⁹ Iesu rarə mini pen mwi ti nirəha i mə, “Kimiaha hiəukurən amasan noien səvai nərarkien Loa səvai Kumwesən mə tihesi pen narəien səkimiaha.

¹⁰ *Tihətərig ro ti Moses. Riməni mə, ‘Tikisiai səim tata mine səim mama.’ Rini mwi mə, ‘Trini minuə iərmama riti rani ərəha səvənhi tata mine mama, tukaməkeikei kousi əpune in.’

¹¹ Mətə kimiaha hiaməni mə, ‘Trini minuə iərmama riti rini pen ti səvənhi tata mine mama mə, Səiou narimnari me sə trasitu ia kimirau ro korpan’ (uə səvai Kumwesən), ¹² ko ripkasitu mhə mwi ia səvənhi tata mine mama, muvei pen nari riti minrau. Hiaməsisəg iərmama nəha. ¹³ Nənə ia noien nəha hiamousi raka nəgkiariien səvai Kumwesən ia narəien səkimiaha kinahatən kimiaha irə. Narimnari me ripik hiamo iaminihi.”

Nəfe nari tro iərmama ruvehe məmkemik ia nəmri Kumwesən

¹⁴ Iesu rəkwein mwi nərmama me həuvehe. Rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha pam tihətərig amasan ia nirak, mhəukurən nəfe takini. ¹⁵ *Nari riti riwən iərmama rəni ko ro in ruvehe məmkemik ia nəmri Kumwesən. Mətə narimnari me səməme həuku pen ia rerin fwe imwə mamhəier irəha nə kamho in rəmkemik ia nəmri Kumwesən. ¹⁶ Kimiaha nərmama nəkwəregimiahə rarə ti niregiien nari, tihətərig amasan.”

¹⁷ Nəpɪn nəha Iesu riskəmter məpwəh nərmama me nəha, muvniwə fwe ia nəkwai nimwə. Nənə nərmama me səvənhi kamhəres pen in mə trini

* 7:2: Luk 11:38 * 7:4: Mat 23:25 * 7:6: Aes 29:13 * 7:10: Eks 20:12, Eks 21:17, Dut 5:16

* 7:15: Wok Me 10:14-15

nipwrai nusipekinien sə rıməni. ¹⁸ Nənə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Kımiaha mwi hiamreirei ihi? Hiəpkukurən mhə mə nəfe nəghin ruku pen fwe iruə muvniwə ia iərmama ko rıpkə mhə in rəmkemik ia nəmri Kumwesən ¹⁹ ti nəri nə mə rıpkuvniwə mhə ia rerin, mətə ramevən ia tipwin mamier.” (Ia nəgkiariien nəha, Iesu rini irapw mə nəveginien me pam ramasan ti nəniien.)

²⁰ Iesu rarə mini mwi mə, “Nari sə ruku pen ia reri iərmama fwe imwə mamier in nə ramo in rəmkemik ia nəmri Kumwesən. ²¹ Iakani iamınhi irə ti nəri nə mə nətərigien ərəha ruku pen fwe imwə ia reri iərmama, mamier. Nərman mine nipran kamhəri əpnəpen irəha me, nakresien, nousi əpuneien iərmama, nakresien pran səvəi iərməpə, ²² iərmama raməpwtig ti nautə səvənhi, nəmtihaien nari, neikuəien, noien sə ro naurisien, nəmwəkiien, nini ərəhaien iərmama, nəfləutəien, narməriien. ²³ Noien ərəha me i kamhəuku pen fwe imwə ia reri iərmama, mamhəier, mamho iərmama rəmkemik ia nəmri Kumwesən.”

Iesu rəkoui irapw nənimwin ərəha ia prən ouihi səvəi pran Fonisia

²⁴ Iesu rier məpwəh kwopun nəha, mevən ipaka ti taon nəha Taea. Revən mamarə ia nimwə riti, məpwəh nokeikeien mə nərmama tuhəukurən in mə ramarə ia kwopun nəha. Mətə ko rıpkərkwafə mhə ti nirəha. ²⁵⁻²⁶ Nənə pran riti fwe ikın, səvənhi prən ouihi nənimwin ərəha ramarə irə. Prən nəha rıpkə mhə prən Isrel,^a mətə rınətui fwe ia Fonisia ia tənə Siria. Nəpin rıregi mə Iesu in ia kwopun nəha, ruvehe tukwe, minimwi nukurhun mi ia nənimen, mamasək tegin in mə, “Tikasitu ia nirak, məkoui irapw iəremhə ia səiou prən ouihi.”

²⁷ Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Pwəh nəkwərhakwərha həkupwən mhani nari tipwinraha rəsisi. Rəpwəh namasanien mə takuvehi nəveginien sənəi nəkwərhakwərha, mərarki pen i m kuri me.”

²⁸ Miregi prən nəha rini pen tukwe in mə, “Iərimənu, nıpərhienien, mətə kuri me fwe ia ruei tepol, irəha mwi kamhani nimwəkmwəki nəveginien sənəi nəkwərhakwərha.”

²⁹ Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Ti nəri nə mə ikini iamınhi irə, ik tikrərig mamevən. Iəremhə ruvəier raka ia prən ouihi səim.”

³⁰ Nənə prən nəha rırərig pen fwe imwəni mətə səvənhi prən ouihi ramapri amasan ia niməhan səvənhi. Iəremhə naraka irə.

Iesu romasan iəpou riti

³¹ *Iesu rəpwəh kwopun səvəi Taea mevən ia taon riti nəghin nə Saeton, məpwəh muvehe ia Tekapolis, kwopun taon ten ikın, məpi simwin pehe ia nui asori Kalili. ³² Ia kwopun nəha nərmama nepwin həuvehi iəpou riti sə rıpkəgkiari mhə nəkwəregin ruvisimw, mhəuvehi mhəuvehe ti Iesu, mhəres pen mə trəmrutə rəgin irə.

³³ *Nənə Iesu riri raka əpa iəpou nəha, rouevən isipwin ti nərmama, muvei pen nukwai rəgin ia ruei nəkwəregi iəpou, mərgavis pen ia rəgin, mirapi nərapi iəpou irə. ³⁴ *Nənə məkwətə ia neiai, meiahag əfi, mini pen ti iəpou i mə, “Efata!” Nıpwrai nəgkiariien nəha “Efata,” in i mə “Əkwag!” ³⁵ Iesu rini iamınhi irə mine nəkwəregi iəpou nəha rəkweg. Rerin ruvehe raməgkiari amasan.

³⁶ *Nənə Iesu rinise pen əknekın ti nirəha i mə tuhəpwəh nəvisaiuen nəfe in rino ia iəpou nəha. Mətə nəpin rinise əknekın irəha, həməha mhəni mwi.

³⁷ *Nənimenraha rier pik ti Iesu. Həni mə, “Eh! Narimnari me i iəmə i

^a 7:25-26: Pran nəha rəgkiari ia nəgkiariien səvəi nəkur Kris, mamesi pen kastom səvənraha.

* 7:31: Mat 15:29-31 * 7:33: Mak 5:23, Luk 4:40, 13:13 * 7:34: Mak 6:41, Jon 11:41 * 7:36:

Mak 1:43-45 * 7:37: Aes 35:5

ramo rirai raka pam! Nərmama səməme nəkwəreginraha ruvisimw, mine nərmama səməme həpkəgkiari mhə, in ramomasan irəha.”

8

Iesu rəkwəməni nərmama irəha pam fo-taosən

¹ Ia nəpın nəha nərmama həpik həuvehe mwi ti Iesu. Sənənraha nəveginien ruvəiwən. Iesu rəkwəin nərmama me səvənhi həuvehe. Rini pen ti nirəha i mə, ² * “Rerik rəkwəpır ti nərmama me i. Hənarə raka nəpın kahar kitaha mınraha nənə sənənraha nəveginien ruvəiwən. ³ Irəha nepwın həuku pen fwe isipwın. Trini mınuə həpkani mhə nari, iakərhi pen irəha fwe imwənraha, nəmrınraha tripitəv həmwei ia suatuk.”

⁴ Miregi nərmama me səvənhi həres pen mə, “Kitaha tsəfo irə mhəuvehi sənənraha bred? Samarə ia kwopun nəveginien riwən ikin.”

⁵ Miregi Iesu rəres pen irəha i mə, “Sənəmiaha bred kevə?”

Miregi həni mə, “Sefen.”

⁶ Iesu rini nəkwən mə nərmama me nəha sənənraha nəveginien riwən tihəkure ia tiprənə. Irəha həkure, nənə in ruvehi bred me nəha sefen, məfwaki mini vivi Kumwesən tukwe. Nəpın rəfwaki pam, maməkwsen bred me, mauvei pen m nərmama me səvənhi mə tuhəpeki pen m nərmama me. Nənə həpeki pen mınraha. ⁷ Nərmama me səvənhi sənənraha kwopnəti nəmu me nepwın mwi fwe ikin. Iesu rəfwaki mini vivi Kumwesən tukwe. Məfwaki pam, mini pen ti nirəha i mə, “Nəmu me i mwi tihəpeki pen mınraha.” ⁸ Nənə nərmama me pam hani nari tipwınraha rəsis. Həvai pen nipərpəri bred mine nəmu me hənəpwəh ramrimər rukuər ia tənəripw sefen. ⁹⁻¹⁰ Nərmama me nəha Iesu rəkwəməni irəha ipaka fo-taosən. Nəpın Iesu rəkwəməni pam irəha, rərhi pen irəha kamhəuvən imwənraha me. Kurirə irə rəputə ia nitətə ouihi irəha nərmama me səvənhi mamhəuvən fwe ia kwopun riti nəghin nə Talmanuta.

Farisi me hokeikei mə tuhətoni nımtətien riti

¹¹ *Farisi me həuvehe mamhəres Iesu mə, “Ko iko ro nımtətien riti sə ruku pen ia neiai pwəh iahətoni mhəukurən mə ik pərhiən Kumwesən rərhi pehe ik?”

¹² *Iesu riregi, miregi rərəha fwe imwə ia rerin, mini mə, “Nımtətien əfo nəha nərmama ipwet mine kamhətui? Iakani nipərhiənien tukumiaha i mə nərmama ipwet mine ro iamınhi Kumwesən trəpwəh nuvei penien nımtətien riti mınraha.” ¹³ Ia nəpın nəha Iesu rəpwəh irəha, məputə ia nitətə ouihi irəha nərmama me səvənhi, mhəier, mamhəuvən ia nıkare nui.

¹⁴ Nərmama me səvəi Iesu hənənouenou mə tuhəuvehi bred. Sənənraha bred kuatia a ia nəkwai nitətə ouihi. ¹⁵ *Nənə Iesu rəvəhag mınraha, mini mə, “Tihətui amasan, mamhəsiari ti yis səvəi Farisi me mine yis səvəi Kig Herot.”

¹⁶ Miregi nərmama me səvənhi hənəməgkiari mınraha me i mə, “Sənətaha bred riwən.”

¹⁷ *Nəpın Iesu riregi, rini pen ti nirəha i mə, “Rəfo hiaməgkiari m kımiaha me mə sənəmiaha bred riwən? Rosi hiəpkətə raka mhə ihi mhəreirei? Rosi kəmkapwəmiaha riskai? ¹⁸ *Nənimemiaha nə, mətə rəfo hiəpkətə mhə nari? Nəkwəregimiaha nə, mətə rəfo hiəpkregi mhə nari? Rosi rerimiaha ripkrhi mhə ¹⁹ *nəpın iakinəkwsen bred krirum məkwəməni nərman faef-taosən irə?”

* **8:2:** Mak 6:34-44 * **8:11:** Mat 12:38 * **8:12:** Luk 11:29 * **8:15:** Luk 12:1 * **8:17:** Mak 6:52 * **8:18:** Jer 5:21, Mak 4:12, Wok Me 28:26 * **8:19:** Mak 6:41-44

Ia nāpīn nāha kīmiaha hiāuvehi tənāripw kevā rukuār ia nīpārpāri nāveginien hənāpwəh ramrīmār?”

Mīregi hāni pen tukwe in mā, “Twelef.”

²⁰ *Nənā Iesu rāres pen mā, “Nāpīn iakinəkwmāni nārmama fo-taosen ia bred sefen, kīmiaha hiāuvehi tənāripw kevā rukuār ia nīpārpāri nāveginien hənāpwəh ramrīmār?”

Mīregi hāni pen tukwe in mā, “Sefen.”

²¹ Nənā Iesu rāres pen irāha i mā, “Hiamreirei ihi?”

Iesu romasan iārmama riti nānimen rīfwā

²² Irāha hāuvehe ia taon nāha Petsaeta. Nārmama nepwīn fwe ikin hāiri iāрман riti nānimen rīfwā mhāuvehe ti Iesu, mhāres Iesu mā Iesu trāmrutā rāgin irā. ²³ Nənā Iesu ruvehi rāgin, miri in rouaraka ia rukwānu. Nənā Iesu rārgāvāsi nānimen māmrutā rāgin irā, māres in i mā, “Ikamətā nari?”

²⁴ Mīregi iārmama nāha nānimen rīfwā rāti ārari mīni mā, “Ikamətā nārmama me, mətā iāpkətā amasan mhā irāha. Iakamətā irāha hāmwhen a ia nei me kamhāvān.”

²⁵ Ro iamīnhi irā Iesu rarā māmri pen mwi rāgin ia nānimen. Iārmama nāha rāmāha mətui. Nənā nānimen ruvehe mamasan mətā amasan narimnari. ²⁶ *Nənā Iesu rārhi pen in, mīni mā, “Tikevān atukwatukw fwe imwam, māpwəh nevānien fwe ia rukwānu nāha kīmāuku pen ikin.”

Pita rīni irapw mā Iesu in Kristo

²⁷ Iesu mīne sāvānhi nārmama me hāuvān ia rukwānu me ia tənā riti nāghīn nā Sisaria Filipae.^a Nāpīn kamhāvān ia suatuk, Iesu rāres pen sāvānhi nārmama me i mā, “Nārmama kamhāni iou mā iou sin?”

²⁸ *Mīregi hāni pen tukwe in mā, “Nārmama nepwīn kamhāni ik mā Jon Paptāes. Nepwīn kamhāni ik mā Profet Elaeja. Nepwīn mwi kamhāni ik mā profet kupwān riti sāvāi Kumwesān.”

²⁹ *Nənā Iesu rāres pen irāha mā, “Mətā kīmiaha hiamāni mā iou sin?”

Mīregi Pita rīni mā, “Ik Kristo.”

³⁰ Nənā Iesu rīnise pen ti nīrāha i mā tuhāpwəh nīnīien ti iārmama riti mā in Kristo.

³¹ Ia nāpīn nāha rīnamahātān irāha mā, “Iou, Iāmāti Iārmama, takamākeikei mīregi rārāha ia narimnari me rīpīk. Nāmā asori me mīne pris asori me mīne nahātān me sāvāi Loa, irāha tuhāpwəh iou, mhousi āpune iou. Takemhā, nənā, nāpīn sāro kahar irā iakətui mwī.”

³² Iesu rīni irapw nāgkiariien nāha, ro nukurānien i. Mətā Pita riri raka Iesu ia nīkarenraha, mīnanise pen tukwe in mā, “Tikāpwəh nīnīien nāgkiariien nāha ikani.”

³³ Mətā Iesu ruvsini, mātōni nārmama me sāvānhi kamhārer. Nənā rīnise pen ti Pita i, mīni mā, “Setan, evān ia tākutak! Nātārigien sām rīpkesi pen mhā nātārigien sāvāi Kumwesān, mətā ikamesi pen a nātārigien sāvāi nārmama.”

Iārmama sā rakurirā Iesu tramākeikei māvrani nei kamarkuau

³⁴ *Iesu rākwein nārmama me pam hāuvehe irāha nārmama me sāvānhi. In rīni pen ti nīrāha i mā, “Iārmama sā rokeikei mā truvehe mo iārmama riti sāvāi, tramākeikei māpwəh nātārigien sāvānhi, muvehi utā nei kamarkuau sāvānhi, māvrani mukurirā iou. ³⁵ Iārmama sā rokeikei mā trākwāmhirī nīmīruien sāvānhi trārfai irā. Mətā iārmama sā trāraka ia nīmīruien sāvānhi tukw iou mīne nāgkiariien amasan sāvāi truvehi nīmīruien rerin. ³⁶ Trīni

* **8:20:** Mak 8:6-9 * **8:26:** Mak 7:36 ^a **8:27:** Kani kwopun nāha mā “Sisaria Filipae,” ti nāri nā mā Sisaria in taon asori riti ia tənā Kig Filip ramārimānu ikin. * **8:28:** Mak 6:15 * **8:29:** Jon 6:68-69, Mak 9:9 * **8:34:** Mat 10:38-39

mīnuə iərmama riti rīpeki pam narimnari me ia tīprənə i, mo səvənhi i, nənə kurirə ikin remhə marfai ia nīmīruien rerin, noien nəha trəfasitu irə?
 37 Iərmama truvei pen nəfe mərpwīn tai nīmīruien səvənhi? 38 *Nərmama ipwet mine noien səvənraha rərəha. Irəha hənəpwəh Kumwesən rəmwhen ia pran riti sə rīnəpwəh iərman səvənhi, mamesi pen iərman əpə mwi. Trini mīnuə iərmama riti rauris ia nəmīnraha ti nīnīien mə in iərmama riti səiou, rauris mwi ti nəvisaiuen nəgkiariien səiou mīnraha, iou mwi Iəməti Iərmama, ia nəpīn nəha takuvehe ia nīskaiien səvəi tata səiou kimaha nagelo ikinan me, takauris ti nīnīien mə iərmama nəha in iərmama riti səiou.”

9

Nīpwrai Iesu ruvehe mopə

1 *Iesu rīni pen ti nīrəha i mə, “Iakani nīpərhienien tukumiaha i mə nərmama nepwīn kamhərer ia kwopun i tuhəpkemhə mhə meste tuhətoni nīskaiien səvəi Kumwesən rier pehe irəu nītətə sə in ramərimənu irə.”

2 Nəpīn sikis rukurau, nənə Iesu riri əpa Pita mine Jemes mine Jon, hətə parei ia təkueə əpwəmwis riti. Ia kwopun nəha irəhar harətoni ia nənimenrahar nīpwrai Iesu ruvehe mopə. 3 Səvənhi tinari ruvehe məpsan mamser pīk. Iərmama sə ramaikuas tinari ia tīprənə i ko rīpkaikuas mhə rəpsan rəmwhen ia tinari səvənhi. 4 Nənə irəhar harətoni Profet Elaeja mine Moses krouier pehe, rouəgkiari irəhar Iesu.

5 Nənə Pita rīni pen ti Iesu i mə, “Iahatən, ramasan mə kimrahar iaharuvehe i. Pwəh kimrahar iaharo tənīmwə kahar, riti səim, riti səvəi Moses, riti səvəi Profet Elaeja.” 6 (Pita rīni iamīnhi irə ti nəri nə mə irəhar harhekīr pīk. Rīreirei mə trəfni irə.)

7 *Nənə nəpuə riti ruvehe muvegi irəha. Nənə reri Kumwesən ruku pen ia nəpuə mīni mə, “In nəha nərik keikei. Tihətərig in.”

8 Təkwtəkwuni a mwi, Pita, Jemes, mine Jon harəti ərari mharəpwəh nətoniien Moses mine Profet Elaeja, mətə Iesu əpa irəha min.

9 *Nəpīn kamheiwaiu pehe ia təkueə, Iesu rīnise pen ti nīrəhar i mə, “Nəfe hiarinətoni kimirəhar tiharəpwəh nīnīien ti iərmama riti meste iou, Iəməti Iərmama, iakətui mwi ia nemhəien səiou.” 10 Ro iamīnhi irə mine harəpwəh nīni irapwien nəfe harinətoni, mətə kamharəres irəhar me i mə, “Nəfe nīpwrai nəgkiariien nəha Iesu rīməni pehe tukutahar i mə in trətui mwi ia nemhəien səvənhi?”

11 Nənə irəhar harəres Iesu mə, “Rəfo nahatən me səvəi Loa kamhəni mə Profet Elaeja traməkeikei mukupwən muvehe?”

12 *Miregi Iesu rīni pen ti nīrəhar i mə, “Nīpərhienien, Profet Elaeja trukupwən muvehe məmri amasan pam narimnari me rəmwhen ia sə fwe kupwən. Mətə rəfo kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan iamīnhi irə mə iou, Iəməti Iərmama, takaməkeikei miregi rərəha ia narimnari me rīpīk? Tuho ia nīrak rəmwhen ia iou iəmə rərəha riti. 13 *Mətə iou iakani pehe tukumiaha i mə Profet Elaeja ruvəuvehe raka.^a Nənə nərmama me hesi pen nətərigien səvənraha mhə rərəha irə rəmwhen ia Nəkukuə Ikinan rani.”

Iesu rəkoui irapw nənīmwin ərəha ia iəkunouihī riti

14 Iesu irəha Pita, Jemes, mine Jon hərərig pehe mwi ti nərmama me səvəi Iesu, mhətoni nərmama həpīk kamhərer kurkurau ia nərmama me səvəi Iesu.

* 8:38: Mat 10:33 * 9:1: Mak 13:30 * 9:7: Mat 3:17, 2Pit 1:17-18, Dut 18:15, Wok Me 3:22

* 9:9: Mat 12:16, Mak 8:30 * 9:12: Mal 4:5, Sam 22:1-18, Aes 53:3 * 9:13: Mat 11:14 a 9:13: Iesu rani Jon Paptaes.

Nahatən me səvəi Loa mine nərmama me kamhəvisə minraha me. ¹⁵ Nəpɪn nərmama me hətə Iesu, həkərinari, mhaiu mhəuvən mhəgkiari pen min.

¹⁶ Nənə Iesu rəres pen irəha i mə, “Kimiaha nahatən me səvəi Loa hiaməgkiari ia nəfe?”

¹⁷ Mətə riti ia nərmama me nəha rini pen tukwe in mə, “Iahatən, iou iakuvehi səiou iəkunouihhi muvehe tukw ik. Nənımwɪn ərəha riti ramarə irə, mamō rerɪn riwən ko rɪpkəgkiari mhə. ¹⁸ Kwopun pəku səiou iəkunouihhi revən ikɪn, nəpɪn nənımwɪn ərəha ruvehi in, ruvehi mouini ia tɪprənə. Nisəkwan ramaiu ia tərhun. Ramahi revɪn. Nɪpwran rakɪnkɪn. Iakɪnərəs raka nərmama me səim mə tuhəkoui irapw nənımwɪn ərəha nəha, mətə həni mə ko həpko mhə.”

¹⁹ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha nəkur ipwet mine səkimiaha nahatətəien riwən. Tsarə kitaha miou mesite nəfe nəpɪn? Tɪnesən mine iakapwɪs kimiaha? Kimiaha tihəuvən mhəuvehi iəkunouihhi nəha mhəuvehi mhəuvehe.”

²⁰ Nənə irəha həuvən mhəuvehi in mhəuvehe ti Iesu. Nəpɪn nənımwɪn ərəha rətə Iesu, təkwtəkɔuni a ro iəkunouihhi rɪmwei ia tɪprənə, məkəkəkɪr, məsəkɔwəsəkɔw. Nisəkwan ramaiu ia tərhun.

²¹ Nənə Iesu rəres pen səvənhi tata i mə, “Iəkunouihhi i ruvehi nemhəien i nuk kevə?”

Miregi səvənhi tata rini mə, “Nemhəien i rɪməuvehi ia nouihien səvənhi.

²² Nəpɪn rɪpɪk nənımwɪn ərəha i ro iəkunouihhi rɪmwei pen ia napw uə ia nui mə tremhə. Mətə mə ikukurən noien nari riti, tikapi tukumrau, masitu ia kɪmrau.”

²³ *Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Rəfo ikɪni nəgkiariien nəha mətə mə ikukurən noien? Trini minuə iərmama riti rahatətə pərhiən ia nirak, iakukurən noien narimnari me pam min.”

²⁴ *Nənə təkwtəkɔuni a mwi tata səvəi iəkunouihhi nəha rasək əpwəmɔwɪs, mɪni mə, “Iakahatətə ia niram, mətə nahatətəien səiou rɪpkɪskai mhə. Tikasitu ia nirak!”

²⁵ Ia nəpɪn nəha nərmama həpɪk kamhaiu mamhəuvehe. Nəpɪn Iesu rətoni irəha, rɪnise pen ti nənımwɪn ərəha, mɪni mə, “Ik nənımwɪn ərəha sə ikamo iərmama tərhun ruvisɪmw mine nəkwəregɪn ruvisɪmw, iou iakani pehe tukw ik i mə tikier ia iəkunouihhi i məpwəh nuvɪmwə peheien mwi irə.”

²⁶ *Nənə nənımwɪn ərəha rɪkiukiu pɪk ia iəkunouihhi, məkwein əpwəmɔwɪs, mier. Mətə nɪpwrai iəkunouihhi nəha ruvehe məpouəpou pam. Ro pen nərmama həpɪk həni mə, “Eh, ruvəmhə!” ²⁷ Mətə Iesu ruvehi rəgɪn, mɪvi utə, rərər.

²⁸ Kurirə irə Iesu revən muvɪmwə ia nəkwai nɪmwə. Nəpɪn nərmama me səvənhi me irəha min əpa, həres pen in mə, “Rəfo kɪmaha iahəreirei nəkoui irapwien nənımwɪn ərəha nəha?”

²⁹ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Nənımwɪn ərəha sə ro me iamɪnha irə, nari riti riwən ko rəkoui irapw irəha, mətə nəfwakɪien əpa.”

Iesu rini irapw mwi mə in tremhə

³⁰ *Irəha həpwəh kwopun nəha mhəuvən mhəpi sɪmwɪn ia tənə Kalili. Iesu rɪpkokeikei mhə mə nərmama tuhəkurən kwopun me nəha ramarə ikɪn,

³¹ *ti nəri nə mə ramahatən nərmama me səvənhi, mamɪni pen ti nirəha i mə, “Trɪpko mhə tui kuvei pen iou, Iəmətɪ Iərmama, ia rəgi nərmama. Irəha tuhousi əpune iou. Takemhə, nənə, nəpɪn səro kahar irə iakətui mwi ia

* 9:23: Mat 21:21, Mak 11:23 * 9:24: Luk 17:5 * 9:26: Mak 1:26 * 9:30: Jon 7:1 * 9:31: Mak 8:31, Mak 10:32-34

nemhæien sæiou.” ³² *Mætə nərmama me səvənhi hæreirei nīpwrai nəgkiariien i in rani. Hæhekir ti nəresien in.

Iərmama rasori mæpi raka

³³ Irəha hæuvehe ia Kapaneam. Nəpīn hæuvnimwə ia nəkwai nimwə riti, Iesu ræres pen nərmama me səvənhi mæ, “Saməuvehe kīmiaha hiaməgkiari ia nəfe?” ³⁴ Mætə irəha həpwəh nəgkiariien, ti nəri nə mæ kamhæuvehe mamhəgkiari mæ sin ia nirəha in rasori.

³⁵ *Nənə Iesu rəkure, məkwein nərmama səvənhi twelef hæuvehe. Rīni pen ti nirəha i mæ, “Iərmama sə rokeikei mæ trakupwən ia nərmama me pam, traməkeikei muvehe mukurirə, mamo in iərmama sə ramo tukwini nari m nərmama me pam.”

³⁶ Nənə Iesu ruvehi iəkunouihi riti mərpwi ia kurkwan ia nirəha, mərəhi utə, marə mīni pen mwi ti nirəha i mæ, ³⁷ * “Iərmama sə trəsevər ia rerīn ti iəkunouihi riti sə ro iamīnhi ia nəghīk rəmwhen mæ raməsevər mwi ia rerīn tukwe iou. Iərmama sə raməsevər ia rerīn tukw iou rəmwhen mæ raməsevər mwi ia rerīn ti Kumwesən sə rīnərhi pehe iou iakuvehe.”

³⁸ *Jon rīni pen ti Iesu i mæ, “Iahatən, kīmaha iahətoni iərmama riti raməkoui irapw nəremhə me ia nəghīm. Iahaməmwur mæ tahənise in ti nəri nə mæ rīpko mhə in kīmaha riti.”

³⁹ *Mætə Iesu rīni mæ, “Kīmiaha tihəpwəh nīniseien in. Iərmama sə ramo nīmtətien ia nəghīk, ko rəpwəh nīni ərəha akwauakwien iou. ⁴⁰ *Iərmama sə rəpwəh nīni ərəhaien kītaha in kītaha riti. ⁴¹ *Iakani nīpərhiēnien tukumiaha i. Kīmiaha nə nərmama me sæiou, iou Kristo. Trīni mīnuə iərmama riti ruvei pehe nui m kīmiaha ia nəghīk mæ tihənīmwi, in traməkeikei muvehi nərəkuiēn səvənhi.”

Tikətui amasan ti nahatətəien səim

⁴² “Nəkwərhakwərha me i səməme kamhahatətə ia nirak, trīni mīnuə iərmama riti ro riti rīmwei ia nərəhaiēn, Kumwesən trərpwīn noien ərəha səvənhi. Iərmama nəha trīregi rərəha mæpi raka kərihi pen kəruətərei asori ia nīpətəkinuan kosə irapw i ia təmwei təsi. ⁴³ *Mə rəgīm ramo ikamwei ia nərəhaiēn, tikərari raka. Mə rəgīm rīpīp mætə ikuvehi nīmīruien, ramasan pīk tukw ik. Rərəha mæ rəgīm kəru mætə tikevən fwe ia kwopun napw asori rauək rerīn ikin. ⁴⁴⁻⁴⁵ Mə nīsum ramo ikamwei ia nərəhaiēn, tikərari raka. Mə nīsum rīpīp mætə ikuvehi nīmīruien, ramasan pīk tukw ik. Rərəha mæ nīsum mi kəru mætə tukərarki pen ik ia kwopun napw asori rauək rerīn ikin. ⁴⁶⁻⁴⁷ *Mə nənīmēm ramo ikamwei ia nərəhaiēn, tikukumwiri raka. Mə nənīmēm kuatia a mætə ikuvnimwə pen ia nītətə sə Kumwesən ramərimənu irə, ramasan pīk tukw ik. Rərəha mæ nənīmēm kəru, mætə tukərarki pen ik ia kwopun napw asori rauək ikin. ⁴⁸ Ia kwopun nəha ‘irər səməme hamani irəha həpwəh nemhæien.

Napw rəpwəh nīfwæien.’

⁴⁹ Napw trətəgətəg pen ia nərmama me pam rəmwhen ia sol sə kamətəgi pen ia nəvegīnien.

⁵⁰ *Sol in nari amasan. Mætə trīni mīnuə sol nəsiēnien səvənhi ruvəiwən, tihəfo mhə rəsien mwi? Pwəh sol raməmak pen ia rerīmīaha. Nənə hīmarə ia nəmərīnuien.”

* **9:32:** Luk 9:45, 18:34 * **9:35:** Luk 22:24, Mat 20:25-27, Mak 10:43-44 * **9:37:** Mat 10:40

* **9:38:** Nam 11:27-29 * **9:39:** 1Kor 12:3 * **9:40:** Mat 12:30, Luk 11:23 * **9:41:** Mat 10:42

* **9:43:** Mat 5:30 * **9:46-47:** Mat 5:29 * **9:50:** Mat 5:13, Luk 14:34, Kol 4:6

10

Iesu rahatən mə iərman mine pran trouəpwəh nəpwəhien irau me

¹ Iesu rəpwəh kwopun nəha mevən ia tənə Jutia fwe ia nikare nui aris Jotan pen. Nərmama həpik həuvehe mwi mhousəsimwın pen irəha me tukwe. In rahatən irəha rosi sə ramo ia nəpın me.

² Nənə Farisi me nepwın həuvehe mhəres pen nari riti min mə tuhəregi ro Iesu mə trəfni irə. Irəha həni mə, “Ratukwatukw ia Loa səkitaha mə ko iərman riti rəpwəh səvənhi pran uə rekəm?”

³ Miregi Iesu rəres pen irəha i mə, “Nəfe nəgkiariien Moses rıməni pehe tukumiaha i fwe kupwən?”

⁴ *Miregi həni mə “Moses rınəsəni mə iərman riti rukurən nıraiien nımwai nəkukuə m pran səvənhi rani mə in rınəpwəh in, nənə mərhi pen i ramevən.”

⁵ *Mətə Iesu rini pen ti nırəha i mə, “Moses rımərai nəgkiariien nəha m kimiaha ti nəri nə mə kəmkapwəmiaha riskai. ⁶ Mətə Nəkukuə Ikinan rini mə fwe ia nukune narəien, ‘Kumwesən rino iərmama kəru riti iərman riti pran.’

⁷ *‘Ro iamınhi irə iərman traraka ia tata mine mama səvənhi mevən rouarə pəri irau pran səvənhi, nənə ⁸ irau trouvehe rouəmwhen ia nıpwrai iərmama kuatia.’ Nəgkiariien nəha rini mə iərman mine pran səvənhi krouəpwəh ihi noien iərmama kəru i, mətə krouvəuvehe rouəmwhen ia nıpwrai iərmama kuatia. ⁹ Ti nəri nə mə Kumwesən rırıpın iərman mine pran səvənhi iamınhi irə, ro pen rıpkatukwatukw mhə mə iərman trəpwəh səvənhi pran, mətəfi narəien səvənrau.” ¹⁰ Nəpın Iesu mine nərmama me səvənhi həuvnimwə mwi ia nəkwai nımwə, irəha həres mwi nəgkiariien i min. ¹¹ *Nənə Iesu rini pen ti nırəha i mə, “Iərman sə rəpwəh pran səvənhi miri prən əpə riti mwi ramo noien ərəha ia səvənhi pran. Prən nəha in ramiri rıpkə mhə pran atukwatukw səvənhi. ¹² Rəmwhen a mwi pran sə rəpwəh səvənhi iərman mesi pen iərman əpə riti mwi ramo noien ərəha ia səvənhi iərman. Iərman nəha in ramesi pen rıpkə mhə iərman atukwatukw səvənhi.”

Iesu rəkwein amasan ia nəkwərhakwərha

¹³ Nəpın riti nərmama me kamhəuvehi nəkwərhakwərha me səvənraha, mamhəuvehe ti Iesu mə trapı irəha. Nənə nərmama me səvəi Iesu hənise irəha. ¹⁴ Mətə nəpın Iesu rətoni, niemaha rəpi. In rini pen ti nırəha i mə, “Pwəh nəkwərhakwərha me həuvehe tukw iou. Tihəpwəh nıniseien irəha. Nıtətə sə Kumwesən ramərimənu irə səvəi nərmama səməme həmwhen ia nəkwərhakwərha me i. ¹⁵ *Iakani nıpərhiienien tukumiaha i mə iərmama traməkeikei mo rəmwhen ia iəkunouihi, muvehi nıtətə sə Kumwesən ramərimənu irə. Mə rıpkə mhə trıpkuvnimwə mhə ia nıtətə nəha ia nəpın riti.” ¹⁶ Nənə Iesu rərəhi pehe nəkwərhakwərha me, məmrutə rəgın mi ia nırəha, məkwein amasan ia nırəha.

Iərmama riti səvənhi nautə rasori rokeikei mə truvehi nımıruien rerin

¹⁷ Iesu rınamesi pen mwi suatuk səvənhi mamevən. Nənə iərmama riti raiu muvehe mınımwi nukurhun mi ia nənimen, məres pen in i mə, “Iahatən, ik iəmə amasan. Nəfe noien takaməkeikei mo mə takuvehi nımıruien rerin?”

¹⁸ Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Rəfo ikini mə iou iəmə amasan? Iərmama amasan riti riwən. Kumwesən əpa in ramasan. ¹⁹ *Ik ikuvəukurən raka loa me səvəi Kumwesən. In rini mə, ‘Tikəpwəh nousi əpuneien iərmama, məpwəh nakresien pran, məpwəh nakresien, məpwəh neikuəien, məpwəh neikuəien mə tikakres. Tikaməkeikei misiai səim tata mine mama.’”

* **10:4:** Dut 24:1-4, Mat 5:31 * **10:5:** Jen 1:27, 5:2 * **10:7:** Jen 2:24, Efes 5:31 * **10:11:** Mat 5:32 * **10:15:** Mat 18:3 * **10:19:** Eks 20:12-17, Dut 5:16-20, Dut 24:14, Jem 5:4

²⁰ Miregi iærmama naha rini pen ti Iesu i mæ, “Iahatæn, loa me pam i iakesi pen fwe ia nouihien sæiou meste pehe ipwet mine.”

²¹ *Iesu rætæ iærmama naha, rerin rokeikei in. Ro iamihni iræ rini pen tukwe in mæ, “Nari kuation raræ ikæpwæh ihi noien. Evæn, mæmri pen næmri nari ia sæim narimnari me. Næpin kuvehi nænimen, tikuvehi mane, muvei pen m nærmama nautæ sævænraha riwæn. Nænæ sæim nautæ triþik fwe ia neiai. Næpin ikino pam, ikuvehe mukuriræ iou.”

²² Næpin iærmama naha riregi nægkiariien naha, nænimen risiu. Ræpwæh Iesu mamevæn. Rerin ræpou ti næri næ mæ nautæ sævænhi rasori.

²³ *Ia næpin naha Iesu ræti ærari mætoni nærmama me sævænhi, mini pen ti niræha i mæ, “Ræknekin ti nærmama nautæ sævænraha rasori mæ tuhæuvnimwæ ia nitætæ sæ Kumwesæn ramærimænu iræ.”

²⁴ Nærmama me sævæi Iesu hærkæri asori nari ia nægkiariien sævænhi. Mætæ Iesu rini pen mwi ti niræha i mæ, “Nækwærhakwærho sæiou me, ræknekin ti nuvnimwæien ia nitætæ sæ Kumwesæn ramærimænu iræ. ²⁵ Iærmama nautæ sævænhi rasori ræknekin tukwe in mæ truvnimwæ ia nitætæ sæ Kumwesæn ramærimænu iræ. Ræknekin mæpi raka nærimiru naha kamel rasu pen ia ruei nitel mier.”

²⁶ Næpin nærmama me sævæi Iesu hæregi nægkiariien sævænhi, nænimenraha rier. Kamhæres iræha me i mæ, “Mæ ræknekin iamihni, nisimæ naha ko hæuvehi nimiruien?”

²⁷ Iesu rætæ iræha mini mæ, “Næri naha ræknekin iærmama ko ripko mhæ, mætæ Kumwesæn rukuræn noien. Narimnari me pam rimæru ti Kumwesæn.”

²⁸ Ia næpin naha Pita riskæmter mini pen ti Iesu i mæ, “Ætæ ro. Kimaha iahænæpwæh pam narimnari me sækimaha mamhækuriræ ik.”

²⁹ Miregi Iesu rini mæ, “Iakani nipærhienien tukumiaha i mæ nærmama me sëmæme hænpwæh narimnari me sævænraha tukwe iou mæ tuhæuvæn mhævisau irapw nægkiariien amasan sæiou, iræha pam tuhæuvehi tain. Trini minuæ iærmama riti ræpwæh nimwæ me, uæ piævni me, uæ kitirimæni me, uæ mama mine tata sævænhi, uæ nækwærhakwærho me sævænhi, uæ tiprænæ sævænhi, ³⁰ ia nitætæ ipwet mine truvehi mwi tain hantret, nimwæ me, mine piævni me, mine kitirimæni me, mine mama me, mine nækwærhakwærho me, mine tiprænæ. Tukæmwæki mwi in, ko næmisæien min ti nægkiariien amasan sæiou. Nænæ ia nitætæ fwe truvehe in truvehi nimiruien rerin. ³¹ *Mætæ nærmama hæþik sëmæme kamhækupwæn tuhækuriræ. Nænæ sëmæme kamhækuriræ tuhækupwæn.”

Iesu rini irapw mwi mæ tremhæ

³² *Iræha kamhesi pen suatuk mamhæutæ pen fwe ia Jerusalem. Iesu rakupwæn iræha kamhækuriræ. Sævænhi nærmama me hærkærinari. Nærmama sëmæme kamhækuriræ ia niræha kamhæhekir. Iesu riri raka æpa nærmama sævænhi twelef minani pen ti niræha i næfe tuho iræ, ³³ mini mæ, “Hætæ ro, kitaha samæutæ mamhæuvæn fwe ia Jerusalem. Ia kwopun naha tukuvei pen iou, Iæmæti Iærmama, ia rægi pris asori me mine nahatæn me sævæi Loa. Iræha tuhæni mæ takamækeikei memhæ. Tuhæuvei pen iou ia rægi nærmæpæ ripko mhæ iræha nækur Isrel. ³⁴ Iræha tuharis ækenhin ia nirak, mhærgævæsi iou, mhærisi iou, mhousi æpune iou. Ia næpin sæ ro kahar iræ takætui mwi ia nemhæien sæiou.”

Jemes mine Jon krouæres pen nari riti m Iesu

* **10:21:** Mat 10:38, Mak 8:34 * **10:23:** Mak 4:19, 1Tim 6:17 * **10:31:** Mat 20:16, Luk 13:30
* **10:32:** Mak 8:31, 9:31

³⁵ Jemes mine Jon, tini Sepeti mi, irau krouvehe ti Iesu rouni pen tukwe in mə, “Iahatən, kimrau tarouəres ik ia nari riti. Iarouokeikei mə tikəsəni kimrau.”

³⁶ Miregi Iesu rini mə, “Nəfe irouokeikei mə tako m kimirau?”

³⁷ Miregi krouni mə, “Əseni kimrau pwəh riti rəkure ia nikarem mwatuk riti ia nikarem mour nəpın tikuvehi nasoriien səim, mamərimənu ia nərmama.”

³⁸ *Mətə Iesu rini pen ti nirau i mə, “Kimirau irouereirei nəfe nari irouəres i. Ko kimirau irouənimwi kap i iou takənimwi? Uə ko kakiətənimw mwi kimirau ia paptəes i sə tukakiətənimw iou irə?”

³⁹ *Miregi krouni mə, “Kimrau iarouəmwhen.”

Miregi Iesu rini pen ti nirau i mə, “Kap i iou takənimwi, kimirau mwi tirouənimwi. Tukakiətənimw kimirau mwi ia paptəes i tukakiətənimw iou irə. ⁴⁰ Mətə iou ko iakəpwəh nəseniien kimirau irouəkure riti ia nikarek mwatuk riti ia nikarek mour. Mətə kwopun nəha səvəi iərmama mi nəha kimərfi raka irau mə trouəkure fwe ikın.”

⁴¹ Nəpın ten mwi nərmama me səvəi Iesu həregi nəresien nəha səvəi Jemes mine Jon, niemaha rəpi irəha. ⁴² *Ro iamınhi irə Iesu rəkwein irəha həuvehe. Rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha hiəuvəkurən raka noien səvəi nərmama rıpkə mhə irəha nəkur Isrel. Nəmə asori me səvənraha sə kamhərimənu ia nirəha, kamhəfiəutə irəha, mamho nərmama kamho nəkwanraha. ⁴³ *Mətə kimiaha tihəpwəh noien iamınha irə ia kimiaha me. Trini minuə kimiaha riti rokeikei mə truvehe masori ia kimiaha, in traməkeikei muvehe mo iərmama sə ramo tukwini nari m kimiaha. ⁴⁴ Trini minuə kimiaha riti rokeikei mə trasori makupwən ia kimiaha, in traməkeikei muvehe mo iərmama sə ramo auər a wok səkimiaha pam. ⁴⁵ *Kimiaha tiho rəmwhen a ia nirak. Iou, Iəməti Iərmama, iapkuvehe mhə mə nərmama tuho tukwini nari miou, mətə iakuvehe mə tako tukwini nari mınraha, muvei pen nımıruien səiou trərəku suatuk ti nifi rakaien nari ia nərmama həpik.”

Iesu romasan nəmri iərmama riti nəghin nə Partimeas

⁴⁶ Iesu mine nərmama me səvənhi həuvehe mhəpirapw ia taon nəha Jeriko. Nəpın həier, nərmama həpik kamhəkurirə in. Partimeas, tini Timeas, raməkure ia nikare suatuk mamase mane m nərmama. Partimeas nənimen rıfwə. ⁴⁷ *Nəpın rıregi mə Iesu iəmə Nasaret rınəuvehe, rınaməkwein əpwəmwis, mınamini mə, “Iesu, kwənəkwas səvəi Kig Tevit! Api tukw iou!”

⁴⁸ Nərmama həpik hənise pen tukwe in, mhəni mə, “Afafa, məpwəh nəgkiariien!”

Mətə Partimeas rarıpın maməkwein əpwəmwis mwi, mamini mə, “Iesu, kwənəkwas səvəi Kig Tevit! Api tukw iou!”

⁴⁹ Ia nəpın nəha Iesu rərer, mını pen ti nirəha i mə, “Həkwein iərmama nəha ruvehe.”

Irəha həkwein iərmama sə nənimen rıfwə, mhəni pen tukwe in mə, “Agien, miskəmter! Iesu raməkwein ik mə tikevən tukwe.” ⁵⁰ Nənə iərmama nəha nənimen rıfwə ruvehi raka səvənhi karkahu əpwəmwis məpwəh, miskəmter akwauakw, mevən ti Iesu.

⁵¹ Nənə Iesu rini pen tukwe in mə, “Ikokeikei mə tako nəfe mik?”

Miregi iərmama nəha nənimen rıfwə rini pen tukwe in mə, “Iahatən, iakokeikei mə nənimek trətui pwəh iakətə nari.”

⁵² *Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Ramasan. Ikukurən nevənien. Nahatətəien səim rınomasan raka nənimem.” Nənə təkwtəkwni nəha nənimen

* **10:38:** Mak 14:36, Luk 12:50 * **10:39:** Wok Me 12:2, Rev 1:9 * **10:42:** Luk 22:25-26 * **10:43:** Mat 23:11, Mak 9:35 * **10:45:** 1Tim 2:5-6 * **10:47:** Mat 9:27, 15:22 * **10:52:** Mak 5:34

rīnamasan mīnətə nari. Nənə Iesu ramesi suatuk mamevən, iərmama nəha rukurirə i.

11

Iesu rapirapw fwe Jerusalem nərmama haməgnəgini in

¹ Irəha həuvən ipaka ti Jerusalem, mhəier pen ia Təkuər Olifa ia kwopun nəha ipaka ti rukwənu mi nəha Petfas mine Petani. Ia nəpīn nəha Iesu rərhi pen iərmama kəru səvənhi, ² mīni pen ti nirau i mə, “Kimirau tirouevən fwe ia rukwənu nəha samarəti pen i. Nəpīn tirouapirapw fwe ikīn, tirouətə kwəti togki riti kinəkwi tərini, iərmama rīpkəkure raka mhə irə. Tiroufi raka nari irə, rouəsigi rouvehe. ³ Trīni mīnuə iərmama riti rəres kimirau i mə, ‘Rəfo iroufi raka nari ia kwəti togki?’ tirouni pen mə, ‘Iərimənu səkitaha raməres kwəti togki i, mətə rīpkəpwəmwis mhə trərhi pehe mwi i.’ ” ⁴ Ia nəpīn nəha krauevən rouətoni kwəti togki nəha kinəkwi tərini pen ipaka ti kwəruə ia nimwə riti ramərer ia suatuk. Nəpīn kroufi raka nari irə, ⁵ nərmama nepwīn səməme kamhərer ipaka ti nirau ia kwopun nəha həni mə, “Rəfo iroufi raka nari ia kwəti togki?” ⁶ Mətə krouni pen nəfe Iesu rīməni pen ti nirau i. Nəpīn nərmama me nəha həregi, həseni irau krouevən. ⁷ Irau krouəsigi kwəti togki nəha rouvehe ti Iesu, rouəpənə pen karkahu əpwəmwis mi səvənrau ia təkuren. Nənə Iesu rəkure irə. ⁸ Nərmama həpik həpənə karkahu əpwəmwis me səvənraha ia suatuk. Nərmama nepwīn mwi həpənə pen nimwai nei me sə hənərai ia nime i nari. ⁹ Nərmama səməme kamhəkupwən mine səməme kamhəkurirə ia Iesu, kamhəkwein əpwəmwis, mamhəni mə, “Səgnəgini Kumwesən!

Səkwein amasan ia iərmama i rauvehe ia nəghi Iərimənu səkitaha!

¹⁰ Səkwein amasan ia kig i rauvehe mə truvehi təmwhēki kaha səkitaha Kig Tevit mərīmənu ia kitaha!

Kəgnəgini Kumwesən ia neiai irənhə anan!”

¹¹ Nənə Iesu ruvnimwə ia Jerusalem, mevən ia nimwə səvəi Kumwesən, maməspau narimnari me fwe ikīn. Mətə raməruarəv ro pen Iesu rəpwəh mīrərig mevən fwe ia Petani irəha twelef nərmama me səvənhi.

Iesu rini pen ti nei riti mə rīpkukuə mhə mwi

¹² Rakwakwi irə irəha həier ia Petani. Iesu rīregi nukumhə rīnahi. ¹³ *Rəti pen mətəni niemis^b riti ramərer. Nimwan rīpik. Iesu revən mə trətə mə nukwan fwe ikīn uə riwən. Revən ipaka tukwe, mətə nimwan me a. Nukwan riwən ti nəri nə mə rīpko mhə nəpīn atukwatukw sə nei nəha trukue irə. ¹⁴ *Ro iamīnhi irə Iesu rini pen ti nei nəha mə, “Iərmama riti trəpwəh mwi nəniien nukwam ia nəpīn riti.” Nəpīn Iesu rini nəgkariien nəha, nərmama me səvənhi həregi.

Iesu rəkoui irapw nərmama me ia nimwə səvəi Kumwesən

¹⁵ Iesu mine nərmama me səvənhi həier pehe ia Jerusalem. Nənə Iesu revən ia nimwə səvəi Kumwesən, mīnaməkoui irapw nərmama me səməme kamhəmri pen nəmri nari ia narimnari me mine səməme kamhəuvehi nəmri narimnari me.^c Rəvsini tepol me səvəi nərmama me kamhəvriwei mane me. Rəvsini jea me səvəi nərmama səməme kauvehi nəmri menu me ti nirəha, ¹⁶ mīnise pen ti nərmama mə tuhəpwəh nuvehien narimnari me mhəpi

a **11:1:** Olif, in nei riti. Rutə pik ia təkueər nəha. * **11:13:** Luk 13:6 b **11:13:** Fiktri * **11:14:** Mak 11:20 c **11:15:** Nərmama ia maket nəha kamhəmri pen nəmri nari ia narimnari me səvəi nəfwakiien.

simwin ia kwopun naha nimwə səvəi Kumwesən ramərer ikin. ¹⁷ Nənə Iesu rinamahatən irəha mə, “Kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan mə,

‘Tukani nimwə səiou

mə nimwəfwaki səvəi nərmama me ia tənəmtənə me.’

Mətə kimiaha hiəno ruvəuvehe kwopun sə rakres me kamhəkwafə ikin.”

¹⁸ *Nəpən pris asori me mine nahatən me səvəi Loa həregi nəgkiariien səvəi Iesu, kənamhətui suatuk mə tuhousi əpune. Irəha kamhəhekir Iesu ti nəri nə mə nərmama me pam nənimenraha rier ti nahatənien səvənhi.

¹⁹ Nənə nərUARƏV irə Iesu mine nərmama me səvənhi haraka ia Jerusalem, mamhəuvən.

²⁰ *Rakwakwi irə ia nəpnəpən irəha həukurau ia kwopun niemis ramərer ikin, mhətə mə nei naha ruvəmhiə fwe irənhə meste nuan me inhəpəw.

²¹ Nənə Pita rerin rirhi nəgkiariien səvəi Iesu. Rini pen tukwe in mə, “Iahatən, ətə ro nei naha ikinəkwein ərəha irə, ruvehe muvəmhiə pam.”

²² Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Tihahatətə ia Kumwesən. ²³ *Iakani nīpərhienien tukumiaha i trini minuə iərmama riti rini pen ti təkue i mə, ‘Təkue i, tiko mier mivə pen fwe ia təsi,’ mə nətərigien səvəi iərmama naha rəpwəh nəmkiəmkiien, mətə rahatətə əknekin ia nəfe riməni mə tro, Kumwesən tro nəkwən. ²⁴ *Ro iamīnhi irə iakani nīpərhienien tukumiaha i mə nəpən tihəfwaki, nəfe nəghin tihəres i, tihahatətə mə hiəuvəuvehi raka, nənə Kumwesən truvei pehe m kimiaha. ²⁵⁻²⁶ *Nənə nəpən tihərer mhəfwaki, trini minuə iərmama riti rino noien ərəha ia kimiaha, tihenouenou i. Tiho iamīnhi irə mə Tata səkimiaha ia neiai in mwi trenouenou noien ərəha me səkimiaha.”

Nəmə asori me səvəi nəkur Isrel kamhəres mə sin rəsəni wok sə Iesu ramə

²⁷ Irəha həuvehe mwi ia Jerusalem. Nəpən Iesu ramavən ia kwopun nimwə səvəi Kumwesən ramərer ikin, pris asori me mine nahatən me səvəi Loa mine nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həuvehe tukwe, ²⁸ mhəres pen in mə, “Ikamo narimnari me i ia nəkwai sin, uə sin rəsəni ik mə tiko narimnari me i?”

²⁹ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iou mwi takəres kimiaha nəresien riti. Trini minuə hiəni atukwatukw tukw iou i, takini pehe tukumiaha i mə iakamo narimnari me i ia nəkwai sin. ³⁰ Tiho mhəni ro tukw iou i mə fwe kupwən, sin rərhi pehe Jon mə tro paptəes ia nərmama, Kumwesən uə iərmama riti?”

³¹ Nənə irəha həgkiari pəri, mamhəni mə, “Tsəfni irə i? Tuko səni mə Kumwesən rərhi pehe Jon mə tro paptəes ia nərmama, Iesu trini pehe mə, ‘Ro iamīnhi irə rəfo hiəpwəh nīniiien nīpərhienien ia nəgkiariien səvəi Jon?’

³² Mətə ko səni mə iərmama riti rərhi pehe Jon uə?” Mətə irəha həhekir ti nīniiien iamīnha irə ti nəri nə mə nərmama me hahatətə ia Jon mə in profet pərhien riti.

³³ Ro pen həni pen ti Iesu i mə, “Kimaha iahəreirei.”

Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iou mwi ko iakəpwəh nīniiien tukumiaha i mə iakamo narimnari me i ia nəkwai sin.”

12

Iesu rusipekin ia nəmə ərəha me nepwin səməme kamhətui ti nime i krep riti

¹ *Ia nəpən naha Iesu rinaməgkiari mīnraha mīnani nusipekinien me, mīnani mə, “Iəmə asori riti rəpwei nəkwus naha krep ia nəmhien səvənhi, mukurei pen nəpai rukurau kurau irə, muəsi kəpwier mo nəkwən sə tukeivə testesi tipwei krep ikin ti nuvehien nisen, mo mwi nəpai rəpwəmwis mutə

* **11:18:** Mak 14:1 * **11:20:** Mak 11:14 * **11:23:** Mat 17:20 * **11:24:** Mat 7:7 * **11:25-26:** Mat 5:23, Mat 6:14-15 * **12:1:** Aes 5:1-2

tukətui ti krep ikin. Nəpin ro sampam irə, rəsəni nərmama nepwin həuvehe mhətui ti nime i krep səvənhi. Irəha tuhəmhū ikin, mhesi kwənkwai krep, mhəuai, mhəuvei pen nīpərin m iəmə asori. Iəmə asori rəmri pen nime i krep səvənhi ia rəginraha, mier mevən ia tənə əpə iti. ² Nəpin kwənkwai krep rīmrə, iəmə asori rərhi pen iərmama riti sə ramo tukwini nari min revən mətə nəmə kamhətui ti nime i krep səvənhi. In rokeikei mə tuhəuvei pen kwənkwai krep nepwin səpwəni min. ³ Mətə irəha həkwtəmhiri iəmə nəha, mhousi, mhərhi pen i ramevən, mhəpwəh nuvei penien nari riti min. ⁴ Iəmə asori rərari, mərhi pen iərmama riti mwi sə ramo tukwini nari min revən. Nənə irəha housi kənkəpwə, mho naurisien min. ⁵ Iəmə asori rərari mərhi pen riti mwi revən. Nənə irəha housi əpune. Irəha ho noien nəha ia nepwin mwi həpik. Həuəsi nepwin, mhousi əpune nepwin.

⁶ *Nənə nərmama me nəha kamho tukwini nari m iəmə asori həuvəiwən pam, mətə tini anan kuatia sə rokeikei pik. Iəmə asori rərhi pen i ti nəmə kamhətui ti krep, mini mə, 'Irəha tuhəsiai nərīk.'

⁷ Mətə nəpin nəmə kamhətui ti krep hətəni tini iəmə asori, hən i pen ti nīrəha me i mə, 'Kwa tini iəmə asori nəha. Nəpin tata səvənhi tremhə, nime i krep i ruvehe mo səvənhi. Pwəh sousi əpune nənə nime i krep səvənhi truvehe mo səkitaha i.' ⁸ *Nənə irəha həkwtəmhiri, mhousi əpune, mhərarki irəpw ia tanirə.

⁹ Iəmə asori səvəi nime i krep, trəfo nəha? Truvehe mousi əpune nəmə me nəha məsəni pen nime i krep səvənhi ia rəgi nərməpə. ¹⁰ Rosi kimiaha hiəpkəvsini raka mhə nəgkiariien i ia Nəkukuə İkinan uə?

'Kəruətərei nəha nəmə kamhəuvrhəkin nimwə hənə rərəha, mhəpwəh, təkwtəkwi nəha ruvəuvehe mīno kəruətərei sə rəpi raka pam kəruətərei me, məkwtəmhiri əknekīn pam nimwə.

¹¹ Iərimənu səkitaha rino nəri i, sətəni nəmritaha rier tukwe.' "

¹² Nənə nəmə asori me hənə tuhəkwtəmhiri İesu, ti nəri nə mə hərəgi mə in rini nusipekinien nəha muəsi irəha i, mətə hənhekīr nərmama, mhəpwəh İesu, mamhəuvən.

Ratukwatukw mə iərmama trərəku takis revən ti Kig Sisa uə rekəm?

¹³ *Nəmə asori me səvəi nəkur İsel hokeikei mə tuhəkwtəmhiri İesu. Ro pen hərhi pen Farisi me nepwin mīne nərmama nepwin səvəi Kig Herot mə tuhəuvən mhəres İesu narimnari me nepwin, mho in rəfwəkour ia nəgkiariien səvənhi. ¹⁴⁻¹⁵ Nənə irəha həuvehe mhən i pen ti İesu i mə, "Iahatən, iahəukurən mə ik iəmə sə ikani nīpərhienien. Ikəpwəh nehekīrien nərmama. Nəmə asori uə nəmə auər a ikahatən rəmnəmwhən a ti nīrəha, mahatən atukwatukw suatuk sə Kumwesən rokeikei mə nərmama tuhəsi pen. Tiko mīni ro tukumaha i mə ratukwatukw ia Loa səkitaha mə tahəuvehi pen nəmri takis m Kig Sisa uə rekəm?"

Mətə İesu ruvəkurən raka rərinraha mə hokeikei mə in trəfwəkour ia nəgkiariien səvənhi. Nənə rini pen ti nīrəha i mə, "Rəfo hiameipweipwi iou iamīnhi irə? Həuvehi silin riti mhəuvehi mhəuvehe pwəh iakətə ro." ¹⁶ Nənə irəha həuvei pen silin riti min. Nənə İesu rəres pen mə, "Nənimwi iərmama sin i ia silin? Nənə nəghi sin i?"

Miregi hən i mə, "Nənimwi Kig Sisa mīne nəghi Kig Sisa."

¹⁷ *Miregi İesu rini pen ti nīrəha i mə, "Narimnari me səvəi Kig Sisa hiəuvei pen m Kig Sisa. Narimnari me səvəi Kumwesən hiəuvei pen m Kumwesən."

Irəha hərəgi nəgkiariien səvənhi, nənimenraha rier.

* 12:6: Mat 3:17 * 12:8: Hip 13:12 * 12:13: Mak 3:6 * 12:17: Rom 13:7

Satusi me hares Iesu naresien riti

¹⁸ *Satusi me nepwin hauvehe ti Iesu. (Satusi me iraha kamhani ma iarmama sa ruvamaha ko ripkatui mha mwi.) Iraha hauvehe mhares Iesu naresien riti, mhani ma, ¹⁹ **“Tahatan, Moses rimarai pen ia Loa sakitaha ma trini minu a ierman riti remha, mapwah savanhi pran, mat a tininrau riwan, piavi ierman naha tramakeikei miri pran naha rouarahi nakwarhakwarha me, rouasihagin piavi iam a naha.* ²⁰ *Mat a nerman sefen, iraha piavnraha me. Sa rasori riri pran riti, kroupwah narahiien iakunouihi riti, nana ierman naha remha, mapwah savanhi pran.* ²¹ *Nana piavni saro karu ira riri pran naha, memha mwi, mapwah pran naha, mat a tininrau riwan. Nana piavni saro kahar ira ro mwi iam inhi ira* ²² *meste iraha pam sefen hiri pran naha, memha pam, nana pran naha rapwah narahiien iakunouihi riti, memha mwi.* ²³ *Ni pehe ro tukumaha i. Ia napin naha Kumwesan tro narmama hatui mwi ia nemhien, pran naha savai sin, ti nari na ma nerman me naha sefen iraha pam hamiri in?”*

²⁴ *Miregi Iesu rini pen ti niraha i ma, “Kimiaha hareirei nipwrai nagkiariien me ia Nakuku a Ikinan, hareirei mwi niskaiien savai Kumwesan. Ro iam inhi ira mine nahataniien sakimiaha ripkatukwatukw mha.* ²⁵ *Napin narmama tuhaturi mwi ia nemhien, nerman tuhapwah niriiien nipran, nipran tuhapwah nesi penien nerman. Mat a iraha tuhamwhen nagelo me ia neiai.* ²⁶ **Nana nagkiariien savai nagkiariien i hiamani ma iarmama ko ripkatui mha mwi ia nemhien. Rosi kimiaha hapkavsini raka mha nagkiariien naha ia Nakuku a Ikinan Moses rimarai rani nei naha napw rauak ira mat a ripkahi amwesi mha? Ia kwopwi nagkiariien naha, Kumwesan rimani pen ti Moses i ma, ‘Iou Kumwesan savai Epraham mine Kumwesan savai Aesak mine Kumwesan savai Jekop.’ ²⁷ *In ripko mha Kumwesan savai narmama me samame hauvamaha, mat a in Kumwesan savai narmama me samame kamhamiru. Kimiaha nahataniien sakimiaha ripkatukwatukw anan mha.”**

Nafe naha loa rasori ia loa me?

²⁸ *Tahatan riti savai Loa ruvehe miregi iraha kamhases iraha me i. Napin riregi ma Iesu rini pen atukwatukw ti niraha i, in rases pen Iesu i ma, “Nafe naha loa rasori ia loa me?”

²⁹ *Miregi Iesu rini ma, “Loa sa rasori in naha Moses rimani ma, ‘Kimiaha nakur Isrel! Tihatari g amasan! Iarimanu Kumwesan sakitaha in apa kuatia. ³⁰ *Nana tikamakeikei mokeikei Iarimanu Kumwesan sam ia rerim me pam, mokeikei in ia nimiruien me pam sam, mokeikei in ia natari gien me pam sam, mokeikei in ia niskaiien me pam sam.’ ³¹ *Nana loa saro karu ira in i ma, ‘Tikamakeikei mokeikei pam ramwhen ikokeikei atukw a ik.’ Loa riti mwi riwan rasori mwi mapi raka loa mi naha.”*

³² *Miregi iahatan savai Loa rini pen ti Iesu i ma, “Tahatan. Nagkiariien sam ratukwatukw. Ikani niparhiien ma Iarimanu in kuatia. Kumwesan riti mwi riwan, mat a in apa. ³³ *Iarmama tramakeikei mokeikei in ia rerin me pam, mokeikei in ia natari gien me pam savanhi, mokeikei in ia niskaiien me pam savanhi. In tramakeikei mokeikei piavni ramwhen rokeikei atukw a in. Noien naha ramasan mapi raka iarmama rousi apune narimiru me, muvani nipwranraha ia nifat a, muvei pen m Kumwesan.”*

³⁴ *Napin Iesu rat a ma iahatan savai Loa ramini pen nagkiariien sa ratukwatukw min, rini pen tukwe in ma, “Ik ipaka ti nit a sa Kumwesan*

* **12:18:** Wok Me 23:8 * **12:19:** Dut 25:5 * **12:26:** Eks 3:2,6 * **12:28:** Luk 10:25-28 * **12:29:** Dut 6:4-5 * **12:31:** Lev 19:18 * **12:33:** Dut 4:35, Aes 45:21, 1Saml 15:22, Hos 6:6

ramərimənu irə.” Kurirə irə nərmama pam həhekir Iesu. Riti mwi riwən rəres pen nəresien min.

Kristo in tini sin?

³⁵ Nəpən Iesu ramahatən nərmama ia nimwə səvəi Kumwesən, rəres pen irəha i mə, “Rəfo nahatən me səvəi Loa haməni mə Kristo in tini Kig Tevit?”

³⁶ Kig Tevit atukwatukw, nəpən Nənimwən Ikinan rinarə irə, riməni irapw mə, ‘Kumwesən^a rini pen ti Iərimənu səiou mə,

Əkurei ia nikarek mwatuk
mesite tako nərmama səməme haməmwəki ik həuvehe,
tikərpwi utə tipage nisum mi ia nirəha.’

³⁷ Ia nəgkiariien nəha Kig Tevit atukwatukw rinəkwein Kristo mə Iərimənu səvənhi. Mə ro iamənhi irə rəfo irəha kamhəni mə in tini Kig Tevit?”

Nəkuər nəha rerinraha ragien mə tuhətərig ia Iesu.

³⁸ Nəpən Iesu ramahatən irəha i, mani mə, “Kimiaha tihaməkeikei mhəsiari ti nahatən me səvəi Loa. Irəha hokeikei mə tuharkahu ia karkahu əpwəmwis me mamhan. Ia kwopun kamo maket me ikin hokeikei mə nərmama tuhəkwein irəha ia nisaiien. ³⁹ Ia nəkwai nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel hokeikei mə tuhəkure ia kwopun amasan me. Ia nəveginien asori me hokeikei mə tuhəkure ia kwopun kamsiai nəmə asori me ikin. ⁴⁰ Irəha kamhəpeki raka nautə səvəi nīpran me səməme nərman me səvənraha hemhə mhəpwəh irəha. Kamhəfwaki ia nəfwakiien əpwəmwis me mə nərmama tuhəsiai irəha. Kumwesən trərpwən noien ərəha me səvənraha rasori mwi.”

Pran riti sə ruvei pen mane səvənhi sampam m Kumwesən

⁴¹ *Iesu raməkure ipaka ti kwopun kamerukw pen mane m Kumwesən ikin, maməspau nərmama me kamherukw pen mane me səvənraha. Nərmama me səməme nautə səvənraha rasori həpik herukw pen mane asori.

⁴² Mətə pran riti fwe ikin. Səvənhi iərman remhə məpwəh in. Nautə səvənhi riwən. Ruvehe merukw pen silin ouihi mi kəru.

⁴³ *Nəpən Iesu rətoni, rəkwein nərmama me səvənhi həuvehe. Rini pen ti nirəha i mə, “Iakani nīpərhiienien tukumiaha i mə prən nəha iərman səvənhi remhə məpwəh in, nautə səvənhi riwən, in rerukw pen mane rasori məpi raka nərmama me pam nəha səməme kamherukw pen mane m Kumwesən.

⁴⁴ Iakani iamənhi irə ti nəri nə mə nərmama me nəha nautə səvənraha rasori. Həuvehi raka nīpərən a mhəuvei pen m Kumwesən. Mətə prən nəha nautə səvənhi riwən ruvei pen mane me pam səvənhi sə truvehi nəveginien irə.”

13

Iesu rini irapw mə tukamevən tukousi testesi pam nimwə səvəi Kumwesən

¹ Nəpən Iesu rinamier ia kwopun nimwə səvəi Kumwesən ramərer ikin, iərmama riti səvənhi rini pen tukwe in mə, “Iahatən. Ətə ro nimwə səvəi Kumwesən. Kino ia kəruətərei asori me. Nimwə me i hamasan pik.”

² *Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Ikətə nimwə asori me i? Tukamevən tukousi testesi pam, kəruətərei riti ko rəpwəh nərer əknekienien ia riti.”

³ Nəpən Iesu raməkure ia Təkuər Olif, maməti əpwəmwis pen ia nimwə səvəi Kumwesən, Pita mine Jemes mine Jon mine Antru həres afafa in mə, ⁴ “Tiko mini ro tukumaha i mə narimnari me nəha truvehe tinesən? Nəfe nīmətətien truvehe mahatən pen mə nəpən səvəi narimnari me nəha ruvəuvehe ipaka?”

^a **12:36:** Nəgkiariien səvəi nəkur Kris riməni iamənhi irə mə, “Iərimənu rini pen ti Iərimənu səiou.”

* **12:41:** 2King 12:9 * **12:43:** 2Kor 8:12 * **13:2:** Luk 19:44

⁵ Miregi Iesu rini pen ti niraha i ma, “Kimiaha tihamasiari kamo iarmama riti reikuə ia kimiaha. ⁶ Narmama hapik tuhauvehe ia naghik, mhani ma iraha Kristo. Tuheikuə ia narmama hapik. ⁷ Napin tiharegi narmama tuhavisau ia naruaganien ma ‘naruaganien riti fwe’ uə ‘naruaganien truta,’ tihapwah nehekieren. Nari naha tramakeikei muvehe, mata ripko mha ihi napin sampam. ⁸ *Narmama ia kwanakwus riti tuhaskamter mharuagan iraha narmama ia kwanakwus əpa. Narmama savai kig riti tuhaskamter mharuagan iraha narmama savai kig əpa. Kwopun me nepwin nimwnimwien trikiu. Nukumha trahi narmama. Mata narimnari me i ramwhen a ia pran sa rinamregi takutan rinamamisə ti narəhiien iakunouihi.

⁹ *Kimiaha tihamata amasan ia kimiaha me. Narmama tuhauvei pen kimiaha ia rəgi namə asori me ma iraha tuhakiri nəgkariien səkimiaha. Fwe ia nakwai nimwəfwaki me savai nakur Isrel tuhərisi kimiaha. Tihərer ia nəmri kig me mine ia nəmri narmama saməme kamhərimənu ti nəri nə ma kimiaha narmama me səiou. Tihərer ia nəmrinraha mhəvisau irapw nəgkariien amasan səiou minraha. ¹⁰ Nəgkariien amasan səiou tramakeikei mukupwəpə mevən ti narmama pam ia tənəmtənə me kurirə irə napin sampam truvehe. ¹¹ *Napin narmama tuhauvei pen kimiaha ia rəgi namə asori me ma iraha tuhakiri nəgkariien səkimiaha, kurirə hiəgkari, tihəpwah nətərig pikien ia nəfe tihəni. Mata ia napin səkimiaha tihəgkari irə, tihəskamter, mhəgkari, ti nəri nə ma ripko mha kimiaha atukwatukw tihəgkari, mata Nənimwin Ikinan truvei pehe nəgkariien m kimiaha hiəgkari.

¹² *Ia napin naha iarmama truvei pen piəvni anan ia rəgi nərməpə ma tukousi əpune. Tata me tuho mwi iaminihi ia tininraha me. Nəkwərhakwərha me tuhəskamter mhəni ərəha savənraha me tata mine mama, mhəuvei pen iraha ma tukousi əpune iraha. ¹³ *Narmama me pam tuhəmwəki kimiaha ti nəri nə ma kimiaha narmama me səiou. Mata iarmama sa trərer əknekien ia nahatətəien savənhi meste narəhaien me i həuvehe mhəukurau pam, Kumwesən truvehimiru in.”

Nərəhaien asori ia Jerusalem

¹⁴ * “Kimiaha tihətoni nəri Profet Taniel riməni kani ma ‘Nəri sa rərəha anan mamouraha narimnari ikinan.’ Tramərer ia kwopun sa ripkatukwatukw mha ma trərer ikin.^a Ia napin naha tihətoni, (iarmama sa raməvsini nəkukuə i tramakeikei mukurən nipwran), narmama ia tənə Jutia tuhamakeikei mhəp mhərkwafə ia təkuər me. ¹⁵ *Trini minuə iarmama riti raməpwis ia təkure nimwə savənhi, tramakeikei meiwaiu map akwauakw, məpwəh nuvniwəien ma truvehi nari riti. ¹⁶ Trini minuə iarmama riti raməmhū ia nəmhiən savənhi, tramakeikei map akwauakw, məpwəh nərərigien mevən imwəni ma truvehi savənhi tinari. ¹⁷ *Trərəha anan ti nipran me saməme tuhəpəmpəm mine saməme tuhaməuvei kənunu m nəkwərhakwərha əmtəmetə me ia napin naha ¹⁸ Tihəfwaki ma napin naha trəpwəh nuveheien ia napin savai nəkwieien, ¹⁹ *ti nəri nə ma napin naha napin savai nərəhaien. Nərəhaien naha trasori məpi raka nərəhaien me pam saməme həuvəuvehe raka fwe nukune narəien^b mesite pehe ipwet mine. Nənə nərəhaien riti mwi riwən truvehe məpi raka. ²⁰ Ko nərəhaien naha ravən əpwəmwis, narmama me hemhə pam. Mata Iərimənu tro napin sa nərəhaien naha travən irə

* **13:8:** Aes 19:2, 2Kron 15:6 * **13:9:** Mat 10:17-20 * **13:11:** Luk 12:11-12 * **13:12:** Mat 10:21

* **13:13:** Mat 10:22, Jon 15:21 * **13:14:** Dan 9:27, 11:31, Dan 12:11 ^a **13:14:** Trərer ia kwopun ikinan anan ia nimwə savai Kumwesən. * **13:15:** Luk 17:31 * **13:17:** Luk 23:29 * **13:19:** Dan 12:1, Joel 2:2, Rev 7:14 ^b **13:19:** Uə fwe kupwən ia napin naha Kumwesən rino neiai mine tiprənə mine narimnari me pam.

rukwakwa. In tro iam̄nhi irə mə truvehim̄iru nər̄mama me səvənhi səm̄ame ruvər̄fi raka irəha. ²¹ Ia nəp̄in nəha, tr̄ini minuə iərmama riti r̄ini pehe tukumiaha i mə, ‘Hətə ro Kristo i’ uə ‘Hətə ro Kristo nəha,’ k̄imiaha tihəpwəh nin̄iien n̄ipər̄hienien irə. ²² *Nər̄mama tuhəskəmter. Nepw̄in tuhəni mə irəha Kristo, mətə neikuəien. Nepw̄in tuhəni mə irəha profet, mətə neikuəien. Tuho n̄imtətien me mine narimnari me nər̄mama tuhətoni mhər̄kərinari irə. Irəha tuhəmwur mə tuheikuə ia nər̄mama səm̄ame Kumwesən ruvər̄fi raka irəha, tr̄ini minuə irəha həkurən noien. ²³ Mətə k̄imiaha tihaməsiari. Narimnari me pam iakukupwən muvəni raka tukumiaha i.”

Kristo truvehe mwi

²⁴ *Iesu r̄ir̄ip̄in min̄i mə, “Mətə nəp̄in nər̄əhaien nəha truvehe mukurau pam,

‘meri truvehe m̄ipitəv,
mək̄wə trəpwəh nəhiapwien,

²⁵ kəm̄əhau me ia n̄imagouagou tuhəsasəsas,
narimnari me ia n̄imagouagou həkai p̄ik, Kumwesən tr̄ikiukiu ia n̄irəha.’

²⁶ Kurirə irə nər̄mama tuhətoni iou, Iəm̄əti Iərmama, ia nəpuə iakauvehe ia n̄iskaiien asori mine nukuraanien asori. ²⁷ *Ia nəp̄in nəha takər̄hi raka nagelo me səiou həuvrehi, mhəuvesu, mhəuveraha, mhəuvarei, mhəuvən ia kwopun me pam ia tiprənə i, mhəpeki nər̄mama me səm̄ame iakimər̄fi irəha mə səiou, mhəpeki irəha mhəuvehe.

²⁸ Həregi ro nusipek̄inien səvəi nei nəha niemis. Nəp̄in r̄inarkwi pen tukun sə r̄imər̄m̄aru minaməp̄ir̄p̄ir̄, k̄imiaha hiəkurən mə nəp̄in səvəi nəpnəpanien ruvəuvehe ipaka. ²⁹ Rəmwhen a mwi, nəp̄in k̄imiaha tihətoni narimnari me i hənəm̄əier pehe, tihəkurən mə iou, Iəm̄əti Iərmama, iakuvəuvehe ipaka, rəmwhen a iakamər̄er ia kwəruə ia nimwə mə takuvnimwə pehe. ³⁰ Iakani n̄ipər̄hienien tukumiaha i mə nər̄mama səm̄ame kamhəm̄ir̄u təkwtək̄wuni mine tuhəpwəh nemhə pamien meste narimnari me pam i həier pehe.

³¹ Neiai mine tiprənə trouiwən, mətə nəgkariien me səiou tuhəpkiwən mhə.

³² Mətə nəp̄in səvəi nəri nəha, uə aoa səvənhi, iərmama riti riwən rukurən. Nagelo me ia neiai mine iou mwi, T̄ini Kumwesən, iahəreirei. Mətə Tata səiou, in əpa rukurən. ³³ K̄imiaha tihaməsiari, ti nəri nə mə hiəreirei mə nəp̄in nəha truvehe t̄inesən. ³⁴ *Rəmwhen a ia iərmama riti ravən əpwəm̄wis, məseni pen narimnari me səvənhi ia rəgi nər̄mama me səm̄ame kamho tukwini nari min. Irəha pam səvənraha wok rarə. Nənə nəp̄in iərmama nəha ramier irə r̄ini pen ti iərmama sə raməkure ia kwəruə ia nimwə səvənhi mə, ‘Tikamətui amasan ti səiou narimnari me, məpwəh napriien.’

³⁵ *Ro iam̄nhi irə k̄imiaha tihaməkeikei mhətui amasan, mhəpwəh napriien, ti nəri nə mə hiəreirei mə iəm̄ə asori səvəi nimwə truvehe t̄inesən. Truvehe ia nər̄uarəv uə ia nəp̄in uə ia nəp̄in r̄əiə rakaka irə uə ia nəpnəp̄in.

³⁶ Rərəha mə ruvehe akwauakw mət̄oni hiamapri. ³⁷ Nəfe iakamini pehe tukumiaha i, iakamini pen ti nər̄mama me pam mə, ‘Hətui amasan, mhəpwəh napriien!’ ”

14

Nəm̄ə asori me səvəi nək̄ur Isrel kamhətui suatuk ti nousi əpuneien Iesu

* 13:22: Dut 13:1-3, Rev 13:13 * 13:24: Rev 8:12 * 13:27: Mat 13:41 * 13:34: Mat 25:14
* 13:35: Luk 12:38

¹* Nəpɪn kəru mwi nəkur Isrel ho Pasova irau nəveginien asori sə hani bred sə yis riwən irə.^a Pris asori me mine nahatən me səvəi Loa kamhətui suatuk riti mə tuhəuvən afafa, məkwətəmhiri Iesu, mhousi əpune. ² Irəha kamhəni mə, “Pwəh kitaha səpwəh nəkwətəmhiriiən Iesu ia nəpɪn səvəi nəveginien asori. Rərəha mə nərmama niemaha trəpi irəha kamho nurigrigien asori tukwe.”

Pran riti rətəgi pen senta ia nukwəne Iesu

³* Nəpɪn Iesu ramarə ia rukwənu nəha Petani, ruvniwə pen ia nəkwai nimwə səvəi Saemon. (Saemon nəha kupwən nemhəien skai ro tekɪn.) Iesu raməkure maməni nari. Pran riti ruvehe mauvehi potel riti kɪno ia kəruətərei riti nəghɪn nə alapasta. Fwe ia nəkwai potel nəha senta sə kɪno ia nat atukwatukw.^b Nənimen rutə pik. Prən nəha rətəfi tərhuɪ potel nəha, mətəgi pen ia nukwəne Iesu.

⁴ Mətə nərmama nepwɪn niemaha rəpi irəha, kamhəni pen ti nirəha me i mə, “Rəfo ramouraha senta ianhi? ⁵ Ramasan mə rɪpkəmri pen a nəmri nari ia senta nəha pwəh iərmama riti ruvehi. Rukurən nuvehiiən mane asori muvei pen m nərmama nautə səvənraha riwən.” Nənə kamhəski prən nəha.

⁶ Mətə Iesu rɪni mə, “Tihəpwəh nəskiiən prən i! Rəfo hiamo iamɪnhi irə? In ramo noien amasan riti miou. ⁷* Nərmama me səməme nautə səvənraha riwən tuhamarə kimiaha mɪnraha ia nəpɪn me. Nəpɪn hiənuə tihəsitu ia nirəha, hiəukurən nasituiən. Mətə iou tapkarə mhə kitaha m kimiaha nəpɪn me. ⁸* Prən i rɪno nari riti rəmwhen irə mə tro. Rukupwən mətəgi pehe senta maməpnəpenə ia nɪpwɪk mə tukɪnimwi. ⁹ Iakani nɪpərhiəniən tukumiaha i mə nərmama tuhəvisau irapw nəgkiariien amasan səiou ia kwopun me ia tɪprənə i, mhəvisau irapw nəfe prən i rɪno miou mə nərmama rerɪnraha tramrhi.”

Jutas truvei pen Iesu ia rəgi nərmama səməme kamhəm wəki in

¹⁰ Jutas Iskariot, in riti ia twelef nərmama me səvəi Iesu, revən ti pris asori me mə trəgkiari mɪnraha. Revən mɪni mə, “Takuvei pehe Iesu m kimiaha.”

¹¹ Nəpɪn pris asori me hərəgi nəgkiariien səvənhi, rerɪnraha rəgien tukwe. Həni mə tuhəuvei pen mane min. Nənə Jutas rɪnamətui suatuk mə truvei pen Iesu ia rəginraha.

Iərmama kəru səvəi Iesu krouəpnəpenə ti nəveginien kaməni bred sə yis riwən irə

¹²* Neste atukwatukw nəpɪn nəha tuhəni bred sə yis riwən irə. (Ia nəpɪn asori nəha, nərmama kamhousi əpune sipsip me səvəi Pasova.) Nərmama me səvəi Iesu hərəs pen Iesu i mə, “Kwopun pəku nəha ikokeikei mə kimaha tahəuvən mhəpnəpenə ti nəveginien səvəi Pasova ikɪn, nənə, ik tikəni?”

¹³ Nənə Iesu rərhi pen iərmama mi kəru səvənhi mɪni pen ti nirau i mə, “Kimirau tirouevən fwe ia Jerusalem. Iərman riti trəpi raka kimirau ia suatuk, mauvehi tɪkinari riti nui rukuər irə. Iroukurirə pen in. ¹⁴ Nəpɪn revən muvniwə ia nəkwai nimwə, iroukurirə i, rauevən, rouni pen ti iəmə asori səvəi nimwə nəha mə, ‘Iahatən səkitaha rani mə, nimwə əfo nəha tahani pəri nəveginien səvəi Pasova kimaha səiou me nərmama me ikɪn?’

* **14:1:** Mak 11:18 **a 14:1:** Iərimənu rɪməni pen ti nəkur Isrel mə irəha tuhaməkeikei mho Pasova irau nəveginien asori sə hani bred sə yis riwən irə. Tuho ia nuk nuk me mə rerɪnraha trɪrhi nəpɪn Iərimənu rɪməivə ueni nimwə səvənraha ia tənə Ijip, məpwəh nousi əpuneien nəmritəik səvənraha: Eks 12:1-19 * **14:3:** Luk 7:37-38 **b 14:3:** Nat in nei riti. Nɪpekɪn rapein amasan. Rutə ia tənə səvəi nəmə Intia isipwɪn ti tənə səvəi nəkur Isrel. Ro pen nənimen rutə pik. * **14:7:** Dut 15:11 * **14:8:** Jon 19:40 * **14:12:** Eks 12:6, 14:20

15 Nənə in triri kimirau mevən fwe irənhə ia nimwə nəha mahatən rum asori riti. Narimnari me pam hənəmak raka fwe ikin. Ia rum nəha kimirau tirouəpnəpenə tukutaha.”

16 Nənə iərmama mi nəha səvəi Iesu krouier, rouevən fwe ia Jerusalem, rouətə narimnari me pam rosi a Iesu rīməni pen ti nirau i. Nənə krouəpnəpenə ti nəveginien səvəi Pasova.

Jutas truvei pen Iesu ia rəgi nərmama səməme kamhəmwəki in

17 Ia nəruarəv Iesu ruvehe irəha twelef nərmama me səvənhi. 18 *Nəpən kamhəni pəri nari irə, Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iakani nīpərhiēnien tukumiaha i mə kimiaha riti truvei pen iou ia rəgi nərmama me səməme kamhəmwəki iou. Kimiaha riti raməni pəri nari kimrau min.”

19 Nəpən irəha hərəgi nəgkiariien nəha, rerinraha rəpou. Həuvehe kuatia kuatia mamhəres Iesu i mə, “Sin nəha ikani? Iou?”

20 Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iakani kimiaha riti ia twelef nərmama me i səiou. Iərmama sə rameitesi bred ia tikiplet kuatia kimrau min. 21 Iou, Iəməti Iərmama, takaməkeikei memhə rəmwhen kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan, mətə trərəha anan ti iərmama sə truvei pen iou ia rəgi nərmama me səməme kamhəmwəki iou. Ramasan pīk mə rīpkəpwəh a nətuiien.”

Nəpən sampam Iesu rəni nari irəha nərmama me səvənhi

22 Nəpən nəha kamhəni nari irə, Iesu ruvehi bred məfwaki mīni vivi Kumwesən tukwe. Məfwaki pam, nənə məkwsen muvei pen m səvənhi me nərmama me, mīni pen ti nirəha i mə, “Tihəuvehi. In i nīpwak.”

23 Kurirə irə in ruvehi kap waen, məfwaki mīni vivi Kumwesən tukwe. Məfwaki pam, nənə muvei pen mīnraha irəha pam hənīmwi waen ia tikikap nəha.

24 *Nəpən Iesu rauvei pen mīnraha, in rini mə, “In i nitek sə trərihi tərini əknekən nəgkiariien vi səvəi Kumwesən. Traiu ti nərmama həpīk. 25 Iakani nīpərhiēnien tukumiaha i mə tapkənīmwi mhə mwi waen meste takənīmwi waen vi ia nītətə sə Kumwesən ramərimənu irə.”

26 Nənə irəha hani nīpu riti, mho sampam irə, mhəier mhəuvən ia Təkuər Olif.

Iesu rini mə tukamevən nərmama me səvənhi tuhap kirkiri mhəpwəh in

27 *Iesu rini pen ti səvənhi nərmama me i mə, “Tukamevən kimiaha pam tihap raka ia nirak. Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan mə Kumwesən rini mə,

‘Iou takousi iərmama sə ramətui ti sipsip,
sipsip me tuhaiu kirkiri.’

28 *Mətə in tro iakətui mwi ia nemhəien səiou. Takətui raka, mevən fwe ia tənə Kalili. Iou takukupwən kimiaha tihəkurirə.”

29 Mətə Pita rini pen ti Iesu i mə, “Irəha pam tuhap raka ia niram, mətə rīpko mhə iou.”

30 Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Iakani nīpərhiēnien tukw ik i ipwet ia nəpən, kurirə rələ rakaka səro kəru irə, ik tikini m kahar mə ikreirei iou.”

31 *Mətə Pita rəgkiari asori mə, “Trini mīnuə həni mə takaməkeikei memhə krau mik, mətə ko iakəpwəh nīniiēn mə iakreirei ik.” Nənə irəha pam həni nəgkiariien kuatia.

Iesu revən fwe ia Ketseməne, maməfwaki fwe ikin

32 *Irəha həuvən ia kwopun riti nəghin nə Ketseməne. Iesu rini pen ti

* 14:18: Sam 41:9 * 14:24: Sek 9:11, Jer 31:31-34, 1Kor 10:16, Hip 9:20 * 14:27: Mak 14:50

* 14:28: Mat 28:16, Mak 16:7 * 14:31: Jon 11:16 * 14:32: Jon 18:1

səvənhi me nərmama me i mə, “Kimiaha tihaməkure ia kwopun i. Pwəh iou iakevən məfwaki.” ³³ Nənə in riri Pita, Jemes, mine Jon harevən irəha min. Ia nəp̄in nəha in r̄inamregi rərəha, rer̄in rəpou pik. ³⁴ *Nənə r̄ini pen ti nirəhar i mə, “Rer̄ik rəpou pik ipaka iakemhə tukwe. Tiamharo i mharəpwəh napriien.”

³⁵ Nənə Iesu revən ouihi a mwi, m̄imwei ia t̄iprənə, məfwaki, maməres suatuk riti mwi mə nəp̄in nəha trukurau irə. ³⁶ *In r̄ini mə, “Tata keikei, narimnari me pam r̄iməru tukw ik. Tikuvehi raka kap i pwəh iakəpwəh nən̄imwiiien. Mətə tikəpwəh noien rəmwhen sə iakokeikei, mətə tiko rəmwhen sə ikokeikei.”

³⁷ Nənə Iesu rəfwaki pam, m̄irərig pehe mət̄oni Pita mine Jemes mine Jon kamharapri. Nənə in r̄ini pen ti Pita i mə, “Eh, Saemon, rəfo ikamapri, ko ipkətui mhə nəp̄in ouihi a uə? ³⁸ *Tiharətui mharəfwaki mə tiharəpwəh n̄imweiiien ia nərhaiien. N̄ipər̄hienien, rer̄im̄iaha ragien mə tihəfwaki, mətə n̄ipwramiaha rəpou.”

³⁹ Nənə Iesu r̄irərig mevən məfwaki mwi, m̄ini a nəgkiariien sə r̄iməni kupwən. ⁴⁰ Nənə m̄irərig pehe mwi mətə irəhar kamharapri mwi, ti nəri nə mə napriien ruvəuvehi irəhar. Nənə harfi nəmr̄inrahar, mətə harreirei mə tuharni pen nəfe tukwe in.

⁴¹ Nənə Iesu revən səro kahar irə muvehe m̄ini pen ti nirəhar i mə, “Hiamarapri, mamharuvehi ihi napw̄isien sək̄im̄iahar? Nəmwhen. Nəp̄in nəha ruvəuvehe. Iərmama riti truvei pen iou, Iəm̄ati Iərmama, ia rəgi nəmə ərəha me. ⁴² Tiharo mharərer. Pwəh saməuvən. Hətə ro, iərmama nəha tr̄ini pui iou ruvəuvehe ipaka.”

Nərmama səm̄ame kamhəmwəki Iesu həuvehe mhəkwtəm̄hiri in

⁴³ Nəp̄in Iesu raməgkiari ihi, Jutas, in riti ia twelef nərmama me səvəi Iesu, ruvehe irəha nərmama me həp̄ik. Pris asori me mine nahatən me səvəi Loa mine nəmə asori me səvəi nəkur Isrel hənər̄hi pen irəha. Nepw̄in kamhəuvehi nau. Nepw̄in kamhəuvehi n̄ipəri nei.

⁴⁴ Jutas r̄inəgkiari raka m̄inraha mə, “Iərmama sə takakei min, iəm̄ə nə in nə. Kimiaha tihəkwtəm̄hiri, mhəiri raka mhəuvən, mhətui amasan mə trəpwəh napien.” ⁴⁵ Nənə nəp̄in Jutas ruvehe ia kwopun nəha, revən atukwatukw ti Iesu, m̄ini mə, “Iahatən!” Nənə makei min. ⁴⁶ Jutas rakei min, nəmə nərmama me həuvehe mhəkwtəm̄hiri. ⁴⁷ Mətə iərmama riti sə ramərer ipaka ti Iesu reivi raka nau səvənhi, mərəi iərmama riti sə ramo tukwini nari m pris asori anan, mərəi raka n̄ikare n̄ifreḡin.

⁴⁸ Nənə Iesu r̄ini pen ti nirəha i mə, “Rəfo hiəuvehi nau me mine n̄ipər̄pəri nei me mhəuvehe mə tihəkwtəm̄hiri iou iam̄inhi irə? Nətərigien sək̄im̄iaha r̄inuə iou rakres riti uə? ⁴⁹ *Ia nərineiv m̄ neis mine iakamarə k̄itaha m̄ kimiaha fwe ia n̄imwə səvəi Kumwesən, mamahatən nərmama. Rəfo hiəpwəh nəkwtəm̄hiriien iou ia nəp̄in nəha? Mətə hiamo iam̄inhi irə mə nəgkiariien sə Nəkukuə Ikinan r̄iməni truvehe mukuə.” ⁵⁰ Irəha həkwtəm̄hiri Iesu. Nənə nərmama me pam səvənhi həpwəh in mhap.

⁵¹ Təmaruə riti rakurirə Iesu. Rauvegi a n̄ipwran ia ravaravar. Nərmama me həuvehe mhəkwtəm̄hiri. ⁵² Mətə resi raka ravaravar ia n̄ipwran maiu auər a map.

Iesu rərer ia nəmri nəmə asori me səvəi nəkur Isrel

⁵³ Nərmama me həiri Iesu mhəuvən ti pris asori anan. Pris asori me mine nəmə asori me səvəi nəkur Isrel, mine nahatən me səvəi Loa, hənousəs̄imw̄in

* 14:34: Jon 12:27 * 14:36: Rom 8:15, Kal 4:6, Mak 10:38, Jon 6:38 * 14:38: Luk 11:4 * 14:49: Luk 19:47, 21:37, Jon 18:20

pen pam raka iraha me tukwe. ⁵⁴ Nəpɪn həiri pen Iesu mamhəuvən, Pita rakurirə ia Iesu mamavən isipwɪn tukwe meste nari fwe ia nɪkare nimwə səvəi pris asori anan. Nənə muvnmwə maməkure iraha iotukwininari me, mamərhiəpw ia napw.

⁵⁵ Nənə pris asori me mine nəmə asori me səvəi nəkur Isrel kamhətui nərmama nepwɪn mə tuhəni irapw nəri ərəha riti sə Iesu rino uə rɪməni. Nəmə asori me hokeikei mə tuhəregi pwəh housi əpune Iesu tukwe. Mətə iraha həpkətə mhə nari riti. ⁵⁶ Rəknekɪn tɪ nɪrəha tɪ nəri nə mə nərmama həpɪk həskəmter mamheikuə ia nəfe hənətoni Iesu rino uə həməregi in rɪməni, mətə nəgkiariien səvənraha rɪpkuvehe mhə mo kuatia.

⁵⁷ Nənə nərmama nepwɪn həskəmter mamheikuə ia Iesu mamhəni mə, ⁵⁸ **“Kɪmaha iahəregi iəmə i rɪməni mə, ‘Iou takouraha nimwə i səvəi Kumwesən sə nərmama hənəo ia rəgɪnraha. Nəpɪn kahar rukurau takuvrhəkɪn riti mwi nərmama tuhəpwəh noien ia rəgɪnraha.’ ”* ⁵⁹ Həni iamɪnhi irə, mətə nəgkiariien mwi səvənraha rɪpkəo mhə kuatia.

⁶⁰ Nənə pris asori anan rərəer ia kurkwan ia nɪrəha mərəs pen Iesu i mə, “Nəgkiariien riti riwən tikɪni? Rəfo ia nəgkiariien nəha iraha kamhəni mamhousi ik irə?” ⁶¹ **Mətə Iesu rəpnəpen, məpwəh nəgkiariien.*

Nənə pris asori anan rərəes pen mwi mə, “Rəfo? Ik Kristo? Kumwesən sə kamɪni vivi in tɪni nə ik?”

⁶² Miregi Iesu rɪni mə, “Iou i. Tukamevən kimiaha tihətoni iou, Iəməti Iərmama, takaməkure ia nɪkare Kumwesən mwatuk sə in nɪskaiien səvənhi rasori. Tihətoni mwi iou takauvehe ia nəpuə me ia nɪmagouagou.”

⁶³ Nənə nəpɪn pris asori anan rɪregi, reitehi karkahu səvənhi, mɪni mə, “Kɪtaha tsətui iərmama riti mwi tro pui iəmə i tɪ nəfe? ⁶⁴ **Hɪəuvəregi raka mə in rɪni ərəha Kumwesən. Nətərigien səkimiaha mə tsəfo irə?”*

Nənə iraha pam həni mə Iesu traməkeikei memhə. ⁶⁵ Nepwɪn həskəmter mhərgəvəsi pen in. Nepwɪn housəman nənimen, mamhəuəsi in, mamhəni mə, “Ni ro nəgkiariien sə ruku pen tɪ Nənɪmwɪn mə sin ruəsi ik!” Nənə naruağən me səvəi pris asori anan iraha mwi həuvehi mhəpwɪ.

Pita rɪni mə in rɪreirei Iesu

⁶⁶ Pita in fwe inhəripw ia nɪkare nimwə səvəi pris asori anan. Nənə pran riti sə ramo tukwini nari m pris asori anan ruvehe. ⁶⁷ Nəpɪn rətoni Pita ramərhiəpw ia napw, rəti əter irə, mɪni mə, “Ik mwi ikɪnamavən pəri kimirau Iesu iəmə Nasaret.”

⁶⁸ Miregi Pita rɪni mə, “Rekəm. Iou iakreirei iəmə nəha, mɪreirei nəfe i ikamɪni.” Nənə Pita rəpwəh nɪkare nimwə səvəi pris asori anan mevən ipaka tɪ kwəruə asori riti sə nərmama kamhəuvnmwə pehe irə. Nənə rəiə riti rakaka.

⁶⁹ Nənə pran sə ramo tukwini nari ruvehe mɪnamɪni mwi tɪ nərmama səməme kamhərəer ipaka tɪ Pita i mə, “Iəmə i in riti ia nɪrəha.”

⁷⁰ Mətə Pita rɪni mwi mə, “Rekəm. Rɪpkəo mhə iou riti ia nɪrəha.”

Nənə hərəer ouɪhi a mwi. Nərmama səməme kamhərəer ipaka tukwe in həni pen mwi mə, “Nɪpərhiəniə, ik riti ia nɪrəha tɪ nəri nə mə ik iəmə Kalili.”

⁷¹ Miregi Pita rɪni mə “Mə iakameikuə pwəh Kumwesən rərpwɪn noien ərəha səiou. Iakani pehe tukumiaha i kwəsuaɪhi anan mə iou iakreirei iəmə nəha kimiaha hiaməni.”

⁷² **Pita rɪni iamɪnhi irə nənə təkwtəkɪwuni a rəiə rakaka səro kəru irə. Nənə Pita rərɪn rɪrɪhi nəgkiariien sə Iesu rɪməni pen tukwe in mə, “Kurirə rəiə rakaka səro kəru irə, tikɪni m kahar mə ikreirei iou.”* Pita rərɪn rɪrɪhi. Nənə rərɪn rərkwəpɪr, rasək.

* **14:58:** Jon 2:19-21 * **14:61:** Mak 15:5, Luk 23:9 * **14:64:** Jon 19:7 * **14:72:** Mak 14:30

15

Iesu rærer ia nāmri Paelat

¹ *Ia nāpnāpin pris asori me mine nāmā asori me sāvai nākur Isrel mine nahatən me sāvai Loa mine nārmama pam ia nākureien sāvənraha hārai sun nāgkiariien sāvənraha, mhārihi Iesu, mhāiri mhāvən, mhāmri pen in ia rēgi Paelat.

² Nānā Paelat ræres pen Iesu i mā, “Ik kig sāvai nākur Isrel?”

Miregi Iesu rini mā, “Ik ikani.”

³ Ia nāpin nāha pris asori me kamhāni ērāha Iesu ia narimnari me rīpik.
⁴ Ro pen Paelat ræres pen mwi ti Iesu i mā, “Nāgkiariien riti riwən tikini pen ti nirāha i? Regi ro narimnari me rīpik kamhāni ērāha ik irā.”

⁵ *Mātā Iesu rāpwāh nāgkiariien. Nānā Paelat rārkarinari irā.

⁶ Noien riti nāha ikin Paelat ramo ia nuk me pam ia nāpin sāvai nāveginiien asori nāha Pasova. Ramāsēni iārmama riti sē nākur Isrel hāmāni rier ia kalapus mamevən. ⁷ Ia nāpin nāha iārmama riti ramāmak fwe ia kalapus nāghin nā Parapas. Kimāuvehi puvnimwā in ia kalapus irāha nārmama me nepwin ti nāri nā mā hānōusi āpune iārmama ia nāpin sāvai naruagāniien riti.
⁸ Ro iamīnhi irā nārmama hāpik hāuvehe ti Paelat mānāmhāres pen mā trāsēni iārmama riti rier ia kalapus rāmwhen sē ramo mīnraha ia nuk me.

⁹ Miregi Paelat rini pen ti nirāha i mā, “Kimiaha hiokeikei mā takāsēni kig sāvai nākur Isrel rier ia kalapus?” ¹⁰ Paelat ræres pen irāha iamīnhi irā ti nāri nā mā in rukurən mā pris asori me hāmāuvei pen Iesu ia rēgin ti nāmwākiien sāvənraha. ¹¹ *Nānā Paelat ræres pen irāha, mātā pris asori me hārer kukurau mamhārhiārhi nārmama, mamhāni pen ti nirāha i mā tuhāres pen Paelat i mā trāpwāh narakaien ia Iesu mātā traraka ia Parapas.

¹² Ro iamīnhi irā Paelat rēgkiari mwi mīnraha mīni mā, “Trini mīnuā iakāsēni Parapas rier ia kalapus, rāfo ia iārmama sē hāmāni mā in kig sāvai nākur Isrel?”

¹³ Miregi irāha hākwein āpwāmwis mwi mā, “Ērui tārini pen in ia nei kamarkuau!”

¹⁴ Miregi Paelat rini pen ti nirāha i mā, “Ti nāfe? Nāfe nāha nārāhāien in rino?”

Mātā hāni asori mwi mā, “Ērui tārini pen in ia nei kamarkuau!”

¹⁵ Nārmama me hāpik nānā Paelat rokeikei mā tro rerinraha rāpwuən. Ro pen rāsēni Parapas rier ia kalapus mamevən. Nānā Paelat rini pen ti naruagān me mā tuhārisi Iesu. Hārisi pam nānā Paelat rāsēni pen Iesu ia rēginraha mā tuhāru tārini pen ia nei kamarkuau.

Naruagān me hāris ākenhīn ia Iesu

¹⁶ Naruagān me hāiri Iesu mhāier mhāvən ia nākwai nimwā asori sāvai Paelat. (Nimwā nāha nāghin nā Praetoriam.) Nāpin hapirapw fwe ikin, hākwein irāha me nepwin ia kusen sāvənraha hāuvehe, ¹⁷ mharkahu pen karkahu āruerāv riti m Iesu rāmwhen ia karkahu sāvai kig. Hāuvehi rāhi mhāvnhī kāfāfau irā sāvai kig, mhāfāfau pen ia kānkapwā. ¹⁸ Hānamākwein pen irā mā, “Ik kig sāvai nākur Isrel kimaha iahāsiai ik!” ¹⁹ Irāha hāuāsi kānkapwā ia rīgi nei, mhārgāvāsi in, mhānimwi nukurhunraha ia nānimen mamhāvnhī nisaiien irā. ²⁰ Nāpin hānāris ākenhīn raka irā, hāuvehi raka karkahu āruerāv irā, mharkahu pen tinari ihi sāvānhi, mhāiri in mhāier mā tuhāru tārini pen ia nei kamarkuau.

Naruagān me hāru tārini pen Iesu ia nei kamarkuau

* 15:1: Luk 22:66 * 15:5: Aes 53:7, Mak 14:61 * 15:11: Wok Me 3:13-14

21 *Irəha həiri Iesu, mamhəuvən. Ia suatuk naruagən me hətoni iəmə Saerin riti. Nəghin nə Saemon. In tata səvəi Aleksanta mine Rufas. Ruku pen fwe ia rukwənu mauvehe i ia taon. Naruagən me həkeikei min mə trəvrani nei kamarkuau i səvəi Iesu. 22 Həiri Iesu mhəuvən ia kwopun riti nəghin nə Kolkota (Nipwrai nəhag nəha kwopun səvəi kerhə ia iərmama) 23 Irəha həuvei pen waen min kəvti pen nimwai nari riti rəfiə trasitu muəsi nəmisəien. Mətə Iesu rəpwəh nənimwiien.

24 *Irəha həru i tərini pen Iesu ia nei kamarkuau i, mharə mhəuai kirkiri tinar i me səvənhi, mhəuini nari riti sə trahətən pen mə sin truvehi nəfe tinar i səvənhi.

25 Həru i tərini pen Iesu ia nei kamarkuau i ia naen klok ia nəpnəpən.

26 Nəkukuə kimərai mə Iesu tremhə ti nəfe rini mə:

IN I KIG SƏVƏI NƏKUR ISREL

27 Nəpən həru i tərini pen Iesu ia nei kamarkuau i, həru i tərini pen mwi rakres mi kəru ia nei kamarkuau i, riti ia nikare Iesu mwatuk riti ia nikaren mour. 28 a 29 *Nənə nərmama səməme həukurau pehe ia suatuk, kamhəni ərəha Iesu, mamharis əkenhən irə, mamhounouini kənpəwənrəha me, mamhəni mə, “Ik nə iəmə ikiməni mə tikouraha nimwə səvəi Kumwesən marə muvrhəkin mwi ia nəpən kahar. 30 Ita, uvehimiru ik, maraka ia nei kamarkuau i meiwaiu pehe!”

31 Pris asori me mine nahatən me səvəi Loa, irəha mwi kamhəni ərəha Iesu, mamharis əkenhən irə, mamhəni pen ti nirəha me i mə, “In ruvəuvehimiru raka nərmama həpik, mətə ko ripkuvehimiru atukw mhə in.” 32 Həni mə, “In Kristo. In kig səvəi nəkur Isrel. Ramasan mə raraka ia nei kamarkuau i meiwaiu pehe pwəh kitaha sətəni mhəni nipərhiēnien irə.” Iərman mi nəha kəru kinəru i tərini pen irau ia nei kamarkuau i irəhar Iesu, irau mwi krauni ərəha in.

Iesu remhə

33 *Ia kurkwai nəpən ia ran nəpitəvien ruvehe mousəman kwopun me pam ia tənə nəha meste aəa kahar rukurau. 34 *Nənə ia tri klok ia nərvəv Iesu rasək əpwəmwis mini mə, “Eloi, Eloi, lama sapaktani?” Nipwrai nəgkariēn nəha, in i mə, “Kumwesən səiou, Kumwesən səiou, rəfo ikap raka ia nirak iamənhi?”

35 Nərmama nəpwən səməme kamhərer mamhəspau ia Iesu həregi nəgkariēn nəha, mhəni mə, “Həregi ro, iəmə i raməkwein Profet Eləja.”

36 *Nənə riti ia nirəha raiu muvehi nipəri koton, meitesi ia waen sə rəfiə, mipiri pen ia nusvenhi rəgi nei riti, muvehi pen mə Iesu trənimwi, mini mə, “Pəpim ro pwəh sətəni mə Profet Eləja truvehe muvehi raka iəmə i ia nei kamarkuau i uə rekəm.”

37 Mətə Iesu rasək əpwəmwis, muvehi neiahagien səvənhi sampam, memhə.

38 Ia nəpən nəha tinar i sə rəgher tukuahag kwopun ikinan anan fwe ia nəkwai nimwə səvəi Kumwesən reitehi nipərən kəru fwe irənhə meste nari fwe inhəripw. 39 Iəmə asori riti səvəi naruagən me ramərer maməti pen mətəni Iesu. Nəpən rətəni Iesu ruvehi neiahagien səvənhi sampam, memhə iamənhi irə, rini mə, “Nipərhiēnien iəmə i in Tini Kumwesən.”

40 *Nipran me nəpwən kamhərer isipwən kwopti ti Iesu mamhəspau irə. Meri Maktala, mine Salome, mine Meri mama səvəi Jemes mine Joses, irəha

* 15:21: Rom 16:13 * 15:24: Sam 22:18 a 15:28: Niutestamen me nəpwən kimərai ia nəgkariēn səvəi nəkur Kris kupwən həni nəgkariēn riti mwi ia kwopun i rini mə, “Ia noien nəha nəgkariēn səvəi Nəkukuə Ikinan ruvehe mukuə sə rani mə, ‘Irəha həvsini in mə in riti mwi raməru i Loa.’” * 15:29: Sam 22:7, Sam 109:25, Mak 14:58 * 15:33: Amos 8:9 * 15:34: Sam 22:1 * 15:36: Sam 69:21 * 15:40: Luk 8:2-3

minraha. ⁴¹ Nəpɪn Iesu rɪnamavən fwe ia tənə Kalili nɪpran mirəhar nəha kamhəkurirə i, mamhasitu irə. Nɪpran me nepwɪn mwi həpɪk, nəpɪn Iesu ruvehe ia Jerusalem, irəha mwi həkurirə in mhəuvehe.

Josef rɪnimwi Iesu

⁴² Fraete, nəpɪn kaməpnəpenə irə ti Sapat, ti nəri nə mə nəruarəv meri rɪnamivə, ⁴³ Josef iəmə Aramatia revən mə trəres Paelat mə ko Paelat rəsəni in ruvehi nɪpwrai Iesu. (Josef in mwi raməkure irəha nəmə asori me səvəi nəkur Isrel nəpɪn housəsɪmwɪn irəha me. Nərmama kamhəsiai in. Josef rameitenhi mə trətoni nɪtətə sə Kumwesən ramərimənu irə truvehe.) Josef rətəgase ia Paelat, mevən məres nɪpwrai Iesu. ⁴⁴ Nəpɪn Josef rəres pen Paelat ti nɪpwrai Iesu, Paelat rərkərinari, mɪreirei mə Iesu ruvəmhə pərhien uə rekəm. Ro iamɪnhi irə rəkwein pen iəmə asori səvəi naruagən me məres pen tukwe in mə, “Nɪpərhienien Iesu ruvəmhə raka?”

⁴⁵ Mɪregi iəmə asori səvəi naruagən me rini mə, “Nɪpərhienien Iesu ruvəmhə raka.”

Nəpɪn Paelat rɪregi, rəsəni Josef mə, “Ikukurən nevənien muvehi raka nɪpwrən.”

⁴⁶ Josef revən muvehi nəmri tɪnari kani mə linen, muvehi raka nɪpwrai Iesu ia nei kamarkuau, muvegi irə. Muvegi pam, muvehi mevən, məmri pen ia nɪpəgi kəruətərei riti kɪnərai ərori raka, nənə məsəkʷusəkʷu kəruətərei asori riti mərəpɪnhə pen kʷəruə irə. ⁴⁷ Ia nəpɪn nəha Meri Maktala mɪne Meri mama səvəi Joses krouətə kwopun nəha kəmri pen Iesu ikɪn.

16

Iesu rətui mwi ia nemhəien səvənhɪ

¹ Rɪnaməruarəv, nəpɪn Sapat rɪno sampam, Meri Maktala, mɪne Salome, mɪne Meri mama səvəi Jemes, haruvehi nəmri nɪmwai nari me nepwɪn sə nɪpekɪnraha rapein amasan, mə tuharevən mharəmri pen ia nɪpwrai Iesu. ² Ia Sante, ia nəpnəpɪn anan, irəhar hənəmarevən fwe ia nɪpəg. ³ Ia suatuk kamharəres irəhar me i mə, “Sin nəha trasitu ia kɪtəhar, məpəkɪr raka kəruətərei nəha ramo tukuahag kʷəruə ia nɪpəg?”

⁴ Mətə nəpɪn harapirapw fwe ikɪn, harəti pen mharətoni kəruətərei asori nəha kɪnəpəkɪr raka raka i. ⁵ Nənə harevən ia nəkwai nɪpəg, mharətoni iərmama riti raməkure ia nɪkarenrahar mwatuk, mamarkahu ia karkahu sə rəpwəmwis məpsan. Irəhar harətoni, nənimenrahar rier.

⁶ Mətə iərmama nəha rini pen ti nɪrəhar i mə, “Nəmrɪmirəhar trəpwəh nɪerɪen. Hɪamarətui Iesu, iəmə Nasaret sə kɪnəruɪ tərɪni pen ia nei kamarkuau. In rɪwən i. Rɪnətui raka ia nemhəien səvənhɪ. Harətoni ro kwopun kɪnəmri pen nɪpwrən raməmək ikɪn. ⁷ *Mətə tɪharevən mharni pen ti nərmama me səvənhɪ mɪne Pita mə Iesu trukupwən ia kɪmɪaha mamevən fwe ia tənə Kalili. Kɪmɪaha tɪhətoni in fwe ikɪn rəmwhən rɪməni tukumɪaha i.”

⁸ Nənə nɪprən mirəhar nəha harhekɪr pɪk, mharətəmnɪmwɪn, mharier, mharap ia nɪpəg. Mətə harəpwəh nəvisauien nəfe kɪməni pen ti nɪrəhar i, ti nəri nə mə harhekɪr.

Meri Maktala rətoni Iesu

⁹ *Sante ia nəpnəpɪn Iesu rətui mwi ia nemhəien səvənhɪ, mukupwən mɪer irapw ti Meri Maktala, pran sə fwe kupwən Iesu rɪnəkoui irapw nəremhə me irə irəha pam sefen. ¹⁰ *Meri revən mətə nərmama me səməme kamharə pəri irəha Iesu kupwən. Kamhəkure ti Iesu, mamhasək tukwe. Meri ruvehe

* **16:7:** Mat 26:32, Mak 14:28 * **16:9:** Luk 8:2 * **16:10:** Mat 28:10

m̄ini pen t̄i nir̄aha i m̄ə “Iakin̄ətə Iesu.” ¹¹ N̄əp̄in h̄əregi m̄ə Iesu rin̄ətui m̄wi ia nemh̄aien s̄əv̄ənhi, mh̄əregi m̄wi m̄ə Meri r̄ətoni, n̄ənə h̄əpk̄ini mh̄ə n̄ip̄ərhiēnien ir̄ə.

¹² Kurir̄ə ir̄ə k̄əru ia nir̄aha krouier ia taon rouav̄ən ia suatuk. N̄ənə Iesu rier irapw t̄i nir̄au. Krouətə n̄ipwran rop̄ə iti. ¹³ Īərman mi n̄əha krouər̄ig rouev̄ən t̄i n̄ərmama me s̄əv̄əi Iesu, rouəvisau m̄inraha, m̄ətə ir̄əha h̄əpw̄əh n̄iniēn n̄ip̄ərhiēnien ia n̄əgkiariēn s̄əv̄ənrau.

¹⁴ *Kurir̄ə ir̄ə n̄ərmama me n̄əha s̄əv̄əi Iesu ir̄əha eleven kamh̄əkure mamhani p̄əri nari. Ia n̄əp̄in n̄əha Iesu rier irapw t̄i nir̄əha, mam̄əski ir̄əha t̄i n̄əri n̄ə m̄ə k̄ənp̄əw̄ənraha r̄iskai. Nahat̄ət̄əien s̄əv̄ənraha riw̄ən. H̄ənəpw̄əh n̄iniēn n̄ip̄ərhiēnien ia n̄əgkiariēn s̄əv̄əi Meri, mh̄əpw̄əh m̄wi n̄iniēn n̄ip̄ərhiēnien ia īərmama s̄əm̄əmi n̄əha k̄rinouət̄oni Iesu m̄ə rin̄ətui p̄ərhiēn m̄wi ia nemh̄aien s̄əv̄ənhi.

¹⁵ *Iesu rini pen t̄i nir̄əha me i m̄ə, “H̄əuv̄ən ia kwopun me pam ia tip̄r̄ənə i, mh̄əvisau irapw n̄əgkiariēn amasan s̄əiou m̄ n̄ərmama me pam. ¹⁶ *Īərmama s̄ə tr̄ini n̄ip̄ərhiēnien ia n̄əgkiariēn amasan s̄əiou, ko p̄aptaes ir̄ə, Kumwes̄ən truvehim̄iru in. M̄ətə īərmama s̄ə tr̄əpw̄əh n̄iniēn n̄ip̄ərhiēnien ia n̄əgkiariēn amasan s̄əiou, Kumwes̄ən tr̄ərpw̄in noien ər̄əha me s̄əv̄ənhi. ¹⁷ *N̄ərmama s̄əm̄əme kamh̄ahat̄ətə ia nir̄ak tuho n̄imt̄ətien me i. Ir̄əha tuh̄əkoui irapw n̄əremh̄ə me ia n̄ərmama ia n̄əgh̄ik. Ir̄əha tuh̄əgkiari ia n̄əgkiariēn s̄əv̄əi n̄əkur əp̄ə. ¹⁸ *Ir̄əha tuh̄əuvehi snek me s̄əm̄əme kamh̄ahi əpune n̄ərmama. Tr̄ini m̄inuə ir̄əha h̄ən̄im̄wi nari riti k̄əvti pen n̄im̄wai nari s̄ə ramousi əpune īərmama, ko r̄ipkuəsi mh̄ə ir̄əha. Ir̄əha tuh̄ərap̄i n̄ərmama s̄əm̄əme nemh̄aien rar̄ə ia nir̄əha mh̄ə ir̄əha h̄əuvehe mh̄əs̄an̄in.”

¹⁹ *N̄əp̄in Iesu Īərim̄ənu rin̄əgkiari pen pam m̄inraha, kuvehi ut̄ə in rev̄ən fwe ia neiai, m̄əkure ia n̄ikare Kumwes̄ən mwatuk. ²⁰ *N̄ənə n̄ərmama me s̄əv̄ənhi h̄əuv̄ən mh̄əvisau ia kwopun me pam. N̄əp̄in kamh̄əvisau ir̄ə, Īərim̄ənu ramar̄ə t̄i nir̄əha, mam̄ə n̄imt̄ətien me m̄ə n̄ərmama tuh̄ətoni, mh̄əni n̄ip̄ərhiēnien ia n̄əgkiariēn amasan s̄əv̄ənhi.

* **16:14:** 1Kor 15:5 * **16:15:** Wok Me 1:8 * **16:16:** Wok Me 2:38 * **16:17:** Wok Me 2:4, Wok Me 8:7, 10:46 * **16:18:** Luk 10:19, Wok Me 28:3-6 * **16:19:** Wok Me 2:33-34 * **16:20:** Wok Me 14:3, Hip 2:3-4

Luk Nəgkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Matiu, Mak, Luk, Jon irəha pam haməgkiari ia nimiruien səvəi Iesu Kristo, mətə Luk nəkukuə səvənhi rəpwəmwis. In mwi rīmərari nəkukuə nəha kani mə Wok Me. Luk in tokta riti kinahatən amasan in rukurən pik nari. In rīmərari nəkukuə i rerin ramrhi nəkur Kris mine nətəien səvənraha. Luk rokeikei mə nərmama tuhəukurən amasan nəgkiariien amasan səvəi Iesu Kristo ro nīpərhiēnien. Fwe nukune nəkukuə səvənhi Luk raməgkiari ia nətuiien səvəi Iesu Kristo. In rini raka sə nəha marə mīni mwi nimiruien səvəi Iesu meste nemhəien səvənhi. Luk rokeikei mə kitaha tsəukurən mə Iesu Kristo rokeikei nərmama me pam. Luk raməgkiari pik ia nīpran me səməme hənətoni Iesu. In mwi raməgkiari ia nəkwərəkəwərha me səməme hənətoni Iesu. Ia nusipekinien me səvənhi in rirai məgkiari pik ia nərmama nautə səvənraha riwən kamometə irəha. Luk 19:10 ramini mə, Iesu Kristo in iərmama pərhiēn riti sə rīməuvehe fwe kupwən mə trətui nərmama me səməme hənəruei muvei pen nimiruien vi mīnraha. Luk raməgkiari pik ia nagienien. Tikətoni nagienien nəha ia nīpu səvəi Meri, mətətoni mwi ia nagelo me səməme hənəmagien ia nəpin Iesu rinamətui irə. Tikətoni mwi nagienien nəha ia nərmama me səvəi Kristo səməme hənəmrərig pen fwe Jerusalem mamhəgien asori ti nəri nə mə Kristo rinətui mwi ia nemhəien səvənhi. Ro nukurənien i mə Luk rokeikei mə trini irapw nəgkiariien amasan səvəi Kristo mahatən mə Kristo ruvehe ia təkure tīprənə i nəkur ərəha kamharə irə. In ruvehe mo irəha hāgien, mamheitenhi nəri amasan riti truvehe nəpin kurirə, in truvehimiru irəha.

Nəgkiariien sə rakupwən

¹*Nərmama həpik hənousari raka ti nīrai penien ia nəkukuə narimnari me nəha Iesu rino fwe kupwən nəpin ramavən kimaha min. ²*Irəha həmərari pen nəgkiariien me nəha nərmama həukurən amasan irə həməni pehe tukumaha i. Fwe ia nukune wok səvənhi, nərmama me nəha həukurən amasan irə hənətoni Iesu ia nənimenraha, nənə mamhəvisau irapw nəgkiariien səvənhi. ³Iou mwi iakinəskun pam raka narimnari me i mukurən amasan kinəfo irə fwe ia nukunen muvehe. Nənə təkwtəkəwuni, iəmə asori Teofilas, iakregi ramasan mə pwəh iakrai pen ia nəkukuə riti mik. ⁴Iakamo iamīnhi irə mīnuə tikukurən amasan nəgkiariien sə kinahatən ik irə. In ro nīpərhiēnien.

Agelo riti rini irapw mə Jon Paptəes trətui

⁵*Ia nəpin nəha Herot ramərimənu ia tənə Jutia pris riti nəghin nə Sekarəea. In pris riti ia təmwen səvənraha kani mə Pris me səvəi Apia. Səvənhi iərmama in pran riti sə ruku pen ia kwənəkəwus səvəi Eron. Nəghin nə Elisapet. ⁶Irau pəri noien səvənrau ratukwatukw ia nəmri Kumwesən. Ia nəpin me krauesi pen atukwatukw pam nəfe nəghin Loa səvəi Iərimənu rani. ⁷Mətə tinīnrau riwən. Elisapet rīpkəkəwəhakwen mhə. In nīprənemə. Sekarəea nərgarə.

⁸Nəpin riti Sekarəea irəha təmwen səvənhi kamhowok səvəi pris me ia nəmri Kumwesən ia nimwə səvənhi. ⁹*Nənə irəha hesi pen noien səvəi pris me mhəuini nari riti sə ramahatən nari. Trahatən pen mə sin trevən fwe ia nəkwai nimwə səvəi Iərimənu muvani nimwəkəmwəki nari nīpekīn rapein amasan ia təkure nīfatə. Həuini pen nəri nəha nənə rahatən pen

* 1:1: Wok Me 1:1 * 1:2: Jon 15:27 * 1:5: 1Kron 24:10 * 1:9: Eks 30:7

Sekaraea. ¹⁰ Ia nāpīn atukwatukw sə kauvani nīmwəkmwəki nari nīpekīn rapein amasan irə nārmama me kamhəfwaki fwe iruə.

¹¹ Nənə agelo riti səvəi Kumwesən rier pehe mamərer ia nīkare nīfata mwatuk ia nəri kauvani nīmwəkmwəki nari nīpekīn rapein amasan irə. ¹² Nāpīn Sekaraea rətoni agelo nəha, rehekir pīk mətəmnīmwin. ¹³ Mətə agelo rīni pen tukwe in mə, “Sekaraea tikəpwəh nehekirien. Kumwesən ruvəregi raka nəfwakīien səim. Səim iərmama Elisapet trərəhi tīnimirau riti iərman. Nənə tikisegi pen nəghīn nə mə Jon. ¹⁴ Tikregi ramasan mamaģien tukwe. Nāpīn trətui, nārmama həpīk mwi rerīnraha tragien tukwe. ¹⁵ *In truvehē mo iəmə asori ia nəmri Kumwesən. In trīpkənīmwi mhə waen uə nənīmwiien skai. Nāpīn in ramarə ihi ia tīpwi mama səvənhi rerīn ruvəukuər raka ia Nənīmwin Ikinan. ¹⁶ In tro nəkur Isrel me həpīk hərərig mhəuvehe tī Iərimənu Kumwesən səvənraha. ¹⁷ *In trakupwən ia Iərimənu. Nətərigien səvənhi mīne nīskaiien səvənhi trəmwhen ia nətərigien mīne nīskaiien səvəi Profet Elaeja. In tro tata me hərərig ia rerīnraha mə rerīnraha trīrhi mwi nīpwnətīnraha me. Nārmama səməme hamərui nəkwai Kumwesən in tro irəha hərərig mhəuvehe mhəsi pen nətərigien səvəi nārmama hatukwatukw. Ro iamīnhi irə in tro nārmama həpnəpənə tī nuvehēien səvəi Iərimənu.”

¹⁸ *Miregi Sekaraea rīni pen tī agelo i mə, “Takəfo mukurən mə nəri nəha tro iamīnhi irə? Kwa iou iakinərgarə səiou iərmama nīprənemə.”

¹⁹ *Miregi agelo rīni pen tukwe in mə, “Iou i Kapriel. Iakamərer ia nəmri Kumwesən. In rərhi pehe iou mə takuvehe məģkiari pehe mik məvisau nəri amasan mik. ²⁰ *Mətə tī nəri nə mə ipkīni mhə nīpərhienien ia nəģkiariien səiou, ətə ro, rerīm triwən. Tīpkəģkiari mhə mesite nəri iakīmāni pehe tukw ik i trier pehe. Trukuə ia nāpīn atukwatukw səvənhi.”

²¹ Ia nāpīn nəha, fwe iruə, nārmama kamheitenhi Sekaraea. Həkərinari mə in rəmak tui ia nəkwai nīmwə səvəi Kumwesən. ²² Nāpīn rier irapw iruə, ko rīpkəģkiari mhə mīnraha, mətə raməģkiari a ia rəģin. Hənətə həuvəukurən mīnuə in rīnətə nari riti rəmwhen ia nəməkrəhaien fwe nəkwai nīmwəfwaki.

²³ Nāpīn nəha Sekaraea ramowok pris irə fwe ia nīmwə səvəi Kumwesən ruvehē mukurau, nənə in rīrərig mevən fwe imwəni. ²⁴ Kurirə irə rīpkə mhə tui, nənə səvənhi iərmama Elisapet ro tīpwin. Nāpīn rīno tīpwin, raməmak afafa ia nəkwai nīmwə səvənhi mesite pen məkəwə krirum səvənhi, mamīni mə, ²⁵ * “Iərimənu rīno nəri miou. Nāpīn rəti irapw mətə iakamauris ia nəmri nārmama tī nəri nə mə səiou iəkunouihi riwən, rerīn ragien ruvehē raka naurisīen nəha ia nirak.”

Agelo riti rīni irapw mīnuə Iesu trətui

²⁶ Elisapet rīno tīpwin marə məkəwə sikis. Ia nāpīn nəha Kumwesən rərhi pen agelo riti nəghīn nə Kapriel revən mə trətoni prənvi riti fwe ia taon riti ia tənə Kalili nəghīn nə Nasaret. ²⁷ *Prənvi nəha ramreirei ihi iərman. Kīnəsisəģ raka in mīnuə tresi pen iərman riti nəghīn nə Josef. Josef in kwənəkwus riti səvəi Kīģ Tēvīt. Prənvi nəha nəghīn nə Meri. ²⁸ Agelo nəha rier pen tukwe in, mīni mə, “Meri. Tiko magien. Iərimənu ramasan tukw ik mamarə tukw ik.”

²⁹ Mətə Meri nətərigien səvənhi rəvsausīni pīk tī nəģkiariien nəha mamətərig mə rəfo agelo rīni pen tukwe in iamīnhi. ³⁰ Nənə agelo nəha rīni pen tukwe in mə, “Meri tikəpwəh nehekirien. Kumwesən ramasan tukw ik. ³¹ *Regi ro! Tiko tīpwin, mərəhi nərīm riti iərman. Tikisegi pen nəghīn nə mə Iesu. ³² In

* **1:15:** Nam 6:3 * **1:17:** Mal 3:1, 4:5-6, Mat 17:11-13 * **1:18:** Jen 18:11 * **1:19:** Dan 8:16, 9:21, Hip 1:14 * **1:20:** Luk 1:45 * **1:25:** Jen 30:23 * **1:27:** Mat 1:16,18, Luk 2:5 * **1:31:** Aes 7:14, Mat 1:21-23

truvehe mo in iamə asori. Tukəkwein in mə tɪni Kumwesən, Kumwesən sə rasori anan. Iərimənu Kumwesən səkimiaha truvehi pen nitətə səvəi rɪpwɪni Kig Tevɪt min. ³³* In trərimənu ia nuk nuk me ia nərmama me səməme həuku pen ia kwənəkwas səvəi Jekop. Nitətə səvənhi trɪpkiwən mhə.”

³⁴ Miregi Meri rini pen ti agelo i mə, “Trəfo mo iamɪnhi. Iou prənvi. Iakreirei iərman?”

³⁵ *Miregi agelo rini pen tukwe in mə, “Nənimwɪn Ikinan truvehe ia niram. Kumwesən sə rasori anan nɪskaiien səvənhi trəuiui ik. Ro iamɪnhi irə tukəkwein pen iəkunouihɪ ikinan nəha tikərəhi mɪnuə in Tini Kumwesən. ³⁶ Nənə regi ro. Ik riti fwe Elisapet nɪprənemə, mətə in mwi rino tɪpwɪn trərəhi tɪni riti iərman. Kani in mə pran sə rɪpkəkwhəkwen mhə, mətə ruvəuvehe mɪpəmpəm marə məkwə sikis. ³⁷ *Narimnari me pam rɪmərɪ tɪ Kumwesən.”

Meri revən mətoni Elisapet

³⁸ Miregi Meri rini mə, “Iou pran sə iakamo tukwini nari m Iərimənu səiou. Pwəh rukuə ia nirak rəmwhen ia sə ikiməni.” Nənə agelo nəha rəpwəh in mamevən.

³⁹ Ia nəpɪn nəha, rɪpko mhə tui, Meri rier mevən akwauakw fwe ia rukwənu riti ia təkure tənə ia Jutia, ⁴⁰ mevən ia nəkwai nimwə səvəi Sekaraea, maməgkiari pen m Elisapet. ⁴¹ *Nəpɪn Elisapet riregi Meri raməgkiari, tɪni rakurisei asori ia tɪpwɪn. Nənə Elisapet rerɪn ruvehe mukuər ia Nənimwɪn Ikinan. ⁴² *Nənə in rəkwein əpwəmwɪs mɪni mə, “Meri Kumwesən ramasan tukw ik məpi raka pam nɪpran me. Ramasan mwi tɪ nərim sə tikərəhi. ⁴³ Mama səvəi Iərimənu səiou ruvehe mətə iou. Rəfo ko nəri amasan ia nirak iamɪnhi? ⁴⁴ Regi ro, nəpɪn ikapirapw məkwein iou, iakregi rerɪm, iəkunouihɪ ia tɪpwɪk rakurisei asori ia nagienien. ⁴⁵ *Rerɪm tragien tɪ nəri nə mə ikiməni mə nɪpərɪhienien trukə irə ia nəfe Iərimənu rɪməni pehe tukw ik i.”

Meri rəgnəgini Kumwesən

⁴⁶ *Miregi Meri rini mə,
“Ia nɪmɪruien pam səiou iakauvehi utə nəghi Iərimənu səiou.

⁴⁷ Rerik ragien pɪk tɪ Kumwesən səiou sə rauvehimɪru iou.

⁴⁸ *Iou pran auər a sə iakamo tukwini nari min,
mətə rerɪn ramrhi iou.

Təkwtəkwiuni mɪne mamevən nərmama pam tuhəni iou
mə iou pran sə rerik ramagien,

⁴⁹ tɪ nəri nə mə Kumwesən i sə rɪskai pɪk rino narimnari asori me miou.
Nəghɪn ro ikinan.

⁵⁰ *Napɪien səvənhi ramarə tɪ nərmama me pam səməme kamhəsiai in,
mamarə mwi tɪ nɪpwnətɪnraha me mɪne nɪmwɪpwɪnraha me mamevən.

⁵¹ *In ramo nɪmtətien me ia rəgɪn əsanɪn,
maməkoui irapw nərmama səməme kamhəfiətə ia rerɪnraha.

⁵² *In rauvehi irapw kig asori me ia kwopun kamhəkure ikɪn mamhərɪmənu,
marə mauvehi utə mwi nəmə auər a me.

⁵³ *In rauvei pen nəveginien amasan m nərmama səməme nukumhə ramahi
irəha.

Hani tɪpwɪnraha rəsisi.

Mətə səməme nautə səvənraha rasori in ramərɪhi irapw irəha,
mɪpkuvei pen mhə nari riti mɪnraha.

* **1:33:** Dan 7:14, Maeka 4:7 * **1:35:** Mat 1:20 * **1:37:** Jen 18:14 * **1:41:** Luk 1:15 * **1:42:** Dut 28:4 * **1:45:** Luk 1:20 * **1:46:** 1Saml 2:1-10 * **1:48:** Luk 1:25, 11:27 * **1:50:** Sam 103:13,17 * **1:51:** 2Saml 22:28 * **1:52:** Job 12:19, 5:11, Sam 147:6 * **1:53:** 1Saml 2:5, Sam 34:10, Sam 107:9

54* In ramasitu ia kitaha nəkur Isrel.

Kitaha nərmama me səvənhi samo tukwini nari min.

In ramo iamənhi irə ti nəri nə mə rerin ramrhi napien səvənhi

55* rosi in riməni pen ti kaha kupwən me səkitaha.

In riməni pen ti Epraham mə in trapi Epraham mine nərmama me ia kwənəkwus səvənhi ia nuk nuk me.”

56 Meri rarə irau Elisapet meste məkwə kahar rukurau, nənə kurirə irə rirərig mevən fwe imwəni.

Jon Paptas rətui

57 Rineste nəpin səvəi Elisapet trərəhi tini irə. Rərəhi tini iərman.

58 Nərmama me ipaka tukwe mine nipərən me həregi mə Kumwesən rinapi asori in. Həuvehe mhətə in mamhagien pəri.

59* Nəpin iəkunouihi səvənhi reste nəpin eit, həuvehi mhəuvehe mə tukuvehi ninhum min. Nətərigien səvənraha mə tuhəsegi pen nəghin nə Sekaraea, nəpwənhi tata səvənhi. 60* Mətə səvənhi mama rini mə, “Rekəm. Tsəsegi pen nəghin nə mə Jon”

61 Miregi irəha həni pen tukwe in mə, “Mətə rəfo? Nahag nəha riwən ia kwənəkwus səim.”

62 Nənə irəha həgkiari pen m tata səvənhi ia rəginraha, mhəres nəfe nahag in rokeikei mə tuhəsegi pen ia iəkunouihi. 63 Sekaraea rəres nəri kamrai pen nari irə. Kuehi pen min. Nənə rirai pen ianhi mə, “Nəghin nə Jon.” Nənə irəha pam hərkərinari irə. 64 Ia nəpin nəha Sekaraea rerin rinərə mwi. Nənə in rinaməgnəgini Kumwesən. 65 Nərmama me ia nəkarkare rukwənu həregi həhekir. Nəgkiariien nəha ruviris ia kwopun me pam ia təkure tənə ia Jutia. 66 Nərmama me pam səməme həregi nəgkiariien nəha hamətərig irə mə, “Iəkunouihi nəha trəfo irə? Mətə in nə niskaiien səvəi Iərimənu ramarə irə.”

Sekaraea rini irapw nəgkiariien sə ruku pen ti Nənimwin Ikinan

67 Ia nəpin nəha Nənimwin Ikinan ruvehe mukuər ia reri Sekaraea, tata səvəi Jon, muvei pen nəgkiariien min. Nənə Sekaraea rini mə,

68* “Pwəh səgnəgini Iərimənu Kumwesən səkitaha nəkur Isrel.

In ruvehe masitu ia kitaha nərmama me səvənhi meivinari ia kitaha.

69* In ruvehi utə iəmə skai riti sə truvehimiru kitaha.

Iəmə skai nəha in kwənəkwus riti səvəi Kig Tevit sə rinamo tukwini nari m Kumwesən fwe kupwən.

70 Nəri nəha ramesi pen nəgkiariien me səməme Kumwesən riməni pehe tukutaha i ia tərhui profet ikinan me səvənhi fwe kupwən.

71* In riməni mə truvehimiru kitaha,

muvehi raka kitaha ia rəgi nərmama me pam səməme kamhometə kitaha, mamhəmwəki kitaha.

72* In riməni mə trapi kaha kupwən me səkitaha,

məpwəh nenouenouien nəgkiariien ikinan səvənhi.

73* Promes nəha in riməuvei pen m kaha kupwən səkitaha Epraham,

mauvehi kwəsuaahi tukwe.

74 In riməni mə nəpin truvehi raka kitaha ia rəgi nərmama səməme haməmwəki kitaha,

in trəsəni kitaha tso tukwini nari min, mhəpwəh nehekiriien.

* 1:54: Aes 41:8, Sam 98:3 * 1:55: Maeka 7:20, Jen 17:7, 18:18, Jen 22:17 * 1:59: Jen 17:12, Lev 12:3, Luk 2:21 * 1:60: Luk 1:13 * 1:68: Sam 41:13, Sam 72:18, Sam 106:48, Luk 7:16 * 1:69: Sam 18:2 * 1:71: Sam 106:10 * 1:72: Jen 17:7, Lev 26:42, Sam 105:8-9, Sam 106:45 * 1:73: Jen 22:16-17, Maeka 7:20

- 75* Kitaha tsəmher mhatukwatukw ia nənimen ia nəpɪn me pam ia nimiruien səkɪtaha.
- 76* Nənə ik, nərɪk, tukɪni mə Kumwesən sə rasori anan, profet riti səvənhi nə ik,
ti nəri nə mə tikukupwən məpərhi suatuk me səvəi Iərimənu səkɪtaha,
nənə in trukurirə.
- 77* Tikɪni irapw ti nərmama me səvənhi mə Kumwesən truvehimiru irəha,
məpwəh nərpwinien noien ərəha me səvənraha.
- 78* Kumwesən səkɪtaha in ramasan pik, mamapi kitaha.
Ia napiien nəha səvənhi in trərhi pehe Kristo ruku pen fwe ia neiai,
muvehe tukutaha rəmwhen ia meri rautə ia nəpnəpɪn.
- 79* In truvei pen nukuraanien m nərmama səməme kamhəkure ia nəpitəvien
mine təmwkəmwi nemhəien.
In triri nisutaha ia suatuk səvəi nəmərinuien.”
- 80* Nənə iəkunouihi nəha rapwinari, mauvehe miskai ia nənɪmwɪn. Ia
nəpɪn me ramarə fwe ia kwopun akwesakwes ikɪn meste nəpɪn nəha in rier
irapw ia nəmri nəkur Isrel.

2

Iesu rətui

¹ Nəpɪn Jon rɪnətui raka, Kig Sisa Okastas, iəmə Rom sə ramərimənu ia tənəmtənə me, rɪni nəkwən mɪnuə nərmama me ia kwopun me tuhaməkeikei mhərərɪg pen fwe imwənraha atukwatukw mɪnuə tukəvsini irəha. ² Noien nəha kɪməkupwən ko ia nəpɪn nəha Kwaerɪnias ramərimənu ia tənə Siria. ³ Nərmama me pam hərərɪg mamhəuvən imwənraha me mɪnuə tuhəuvehi pen nəghɪnraha. ⁴ Josef rier ia taon nəha Nasaret ia tənə Kalili, mevən ia tənə Jutia ia taon səvəi Kig Tevɪt fwe kupwən kani mə Petlehem, mamevən fwe ikɪn ti nəri nə mə ruku pen ia kwənəkwus səvəi Kig Tevɪt. ⁵ *Krauevən irau Meri mɪnuə tukuvehi nəghɪnrau. Josef rɪnəsɪsəg raka Meri. Meri rɪno tɪpwɪn. ⁶ Nəpɪn irau krouarə ikɪn, Meri rɪneste nəpɪn atukwatukw səvənhi mə trərəhi iəkunouihi irə. ⁷ *Rərəhi tɪni iərman, nəmritəik. Rərəhi, muvegi ia tɪnari, məmri pen ia nɪtətə kaməkwməni nərɪmɪru me irə. In ro iamɪnhi irə ti nəri nə mə nɪmwə nəha nərmama kamhərəkə pen mamhapri ikɪn ruvəukuər.

⁸ Ia kwopun nəha nərmama nepwɪn sə kamhətui ti sipsip kamhəmək ia nɪkare taon nəha iruə, mamhətui ti sipsip me səvənraha ia nəpɪn. ⁹ Agelo riti səvəi Iərimənu reiwiəu pehe mərər ia nɪkarenraha. Nukuraanien səvəi Iərimənu rəhiəpwɪn irəha. Nənə irəha həkəkɪr pik. ¹⁰ Mətə agelo nəha rɪni pen ti nɪrəha i mə, “Kɪmɪaha tihəpwəh nehekɪrien. Hərəgi ro! Iou takəvisəu nəgkɪariien amasan anan m kɪmɪaha. Nərmama pam tuhəgɪen asori tukwe. ¹¹ Ipwet ia taon səvəi Kig Tevɪt kupwən kwətɪ iəkunouihi riti rɪnətui. In Kristo, Iərimənu səkɪtaha. Kumwesən ruvərɪ raka in mə truvehe tukumɪaha muvehimɪru kɪmɪaha. ¹² Nəri tro nɪmtətɪen m kɪmɪaha. Tihəuvən mhətɪni kwətɪ iəkunouihi kuvegi ia tɪnari raməmək ia nɪtətə kaməkwməni nərɪmɪru me irə.”

¹³ Agelo nəha rəgkɪari pam, nənə təkwtəkɪwuni a mwi irə nagelo me həpɪk həkukə pen fwe ia neiai mhərər irəha mɪn, mamhəgnəgɪni Kumwesən mamhani nɪpu mə,

14* “Kaməgnəgɪni Kumwesən fwe irənhə anan.

* 1:75: Taet 2:12-14 * 1:76: Aes 40:3, Mal 3:1, Mat 3:3 * 1:77: Jer 31:34 * 1:78: Aes 60:1-2
* 1:79: Aes 9:2, 58:8, Mat 4:16 * 1:80: Luk 2:40, Mat 3:1 * 2:5: Luk 1:27 * 2:7: Mat 1:25
* 2:14: Luk 19:38

Ia tiprənə i nəməriniuen trarə ti nərmama me səməme Kumwesən rerin ragien ti nirəha.”

15 Nəp̄in nagelo me həpwəh irəha mhərər̄ig pen fwe ia neiai, nərmama me nəha səməme kamhətui ti sipsip me həni pen ti nirəha me i mə, “Pwəh səuvən fwe Petlehem mhətə ro nəri İərimənu r̄iməni pehe tukutaha i.”

16 *Nənə irəha havən akwauakw mhəuvən mhətoni Meri mine Josef mine kwəti iəkunouihi sə ramapri ia nitətə kaməkwməni nər̄im̄iru me irə. 17 Nəp̄in hətoni iəkunouihi nəha, həni irapw nəfe agelo r̄iməni pen ti nirəha i. 18 Nənə nərmama me pam səməme hamregi həkər̄inari ia nəgkiariien səvənraha. 19 *Mətə Meri rəkwtəm̄hiri pam narimnari me nəha ia rerin mamətər̄ig tukwe. 20 Nənə nərmama me nəha səməme kamhətui ti sipsip hamər̄ər̄ig mamhəgnəḡini Kumwesən mamhəuvehi utə nəgh̄in ti narimnari me nəha hənətoni mhəregi rosi k̄iməni pen ti nirəha i.

Kuvehi ninhum m İesu

21 *Nəp̄in sə ro eit irə kuvehi ninhum m iəkunouihi nəha, ksegi pen nəgh̄in nə mə İesu, nəhag sə agelo r̄iməkupwən muvei pen m Meri nəp̄in r̄ipko mhə ihi tipw̄in.

22 *Nənə r̄ino nəp̄in sə Josef mine Meri tro narimnari me nəha Loa səvəi Moses r̄ini mə tro irau krouvehe rouəmher mwi ti nəfwakiien. Ia nəp̄in nəha krouər̄ahi İesu, rouevən fwe ia Jerusalem mə trouvei pen m İərimənu. 23 *Noien nəha ramesi pen nəgkiariien i k̄imərai pen ia Loa səvəi İərimənu. R̄ini mə, “Nəmritaik me pam nər̄man me tukəkwein irəha mə nəkwər̄hakwər̄ha ikinan me səvəi İərimənu.” 24 *İrau krouevən mwi mə trouvei pen nər̄im̄iru riti tukousi əpune kuvei pen m İərimənu. Noien nəha ramesi pen nəgkiariien i sə raməmak ia Loa səvənhi. R̄ini mə, “Nərmama me iam̄n̄hi tuhəuvei pen mak kəru uə kwəti menu kəru.”

Simeon rətoni İesu məgnəḡini Kumwesən tukwe

25 *İərmama riti ia Jerusalem nəgh̄in nə Simeon. In iaməfwaki riti. Noien səvənhi ratukwatukw. In rameitenhi nəp̄in nəha iamə nəha kani mə Kristo truvehe irə, nənə muvehim̄iru nəkur Isrel. Nən̄imw̄in İkinan rarə ia Simeon. 26 Nən̄imw̄in İkinan nəha r̄inahatən raka in mə ko in r̄ipkemhə mhə meste trətoni Kristo nəha Kumwesən r̄iməni mə trər̄hi pehe i. 27 Nən̄imw̄in İkinan riri pen Simeon revən ia nəkwai nimwə səvəi Kumwesən. Nəp̄in Josef mine Meri krouər̄ahi iəkunouihi nəha İesu, rouuvnimwə pehe mə tro narimnari me nəha Loa səvəi İərimənu r̄ini, 28 Simeon rər̄ahi pehe İesu ia rəḡin mi, məgnəḡini Kumwesən tukwe, m̄ini mə,

29 “İərimənu. İkinə nəgkiariien səim ruvəuvehe muvəukuə.

İou iərmama sə iakamo tukwini nari mik.

Təkwtək̄wuni nəha iakukurən nemhəien,

mətə nəmər̄iniuen trarə tukw iou.

30 *Nən̄imek r̄inətoni suatuk səim sə tikuvehim̄iru nərmama me irə.

31 İkinəpnəpenə raka suatuk i ia nəmri nərmama ia kwopun me pam.

32 *İəkunouihi i truvei pen nukuraanien mine nərmama r̄ipko mhə irəha nəkur Isrel.

İrəha tuhətə nari, mhəgnəḡini səim nərmama me nəkur Isrel tukwe.”

33 Nəp̄in Josef mine Meri krouregi nəgkiariien nəha Simeon rani ia iəkunouihi səvənrau, krouər̄kər̄inari irə. 34 *Nənə Simeon rəkwein amasan

* 2:16: Luk 2:10-12 * 2:19: Luk 2:51 * 2:21: Luk 1:31,59 * 2:22: Lev 12:1-8 * 2:23:

Eks 13:2,12,15 * 2:24: Lev 12:8 * 2:25: Aes 40:1, 49:13 * 2:30: Aes 52:10, Luk 3:6, Taet 2:11

* 2:32: Aes 42:6, 49:6, Aes 52:10 * 2:34: Aes 8:14, Mat 21:42, 1Kor 1:23, 1Tes 2:8

mwi ia nirau, m̄ini pen t̄i Meri mama s̄av̄ai īakunouih̄i n̄aha m̄a, “Regi ro! Kumwes̄an ruv̄arfi raka īakunouih̄i i m̄a tro n̄akur Isrel h̄ap̄ik h̄amwei, n̄an̄a mar̄a mo mwi h̄ap̄ik h̄arer. In tr̄amwhen ia n̄imt̄atien riti. N̄armama h̄ap̄ik tuh̄ani ̄ar̄aha in, ³⁵ n̄an̄a m̄ho n̄armama h̄atoni n̄at̄ar̄igien me s̄av̄anraha s̄a kamh̄arkwaf̄a ia rer̄inraha. N̄an̄a ik mwi tikregi n̄amis̄aien fwe ia rer̄im r̄amwhen k̄api ik ia nau.”

Ana r̄atoni Iesu m̄agn̄aḡini Kumwes̄an tukwe

³⁶⁻³⁷ *Pran riti n̄aha ik̄in n̄agh̄in n̄a Ana. In profet riti. Tata s̄av̄anhi n̄agh̄in n̄a Fanuel. In kw̄an̄akwus riti s̄av̄ai Aser fwe kupw̄an.^a N̄ap̄in Ana r̄inam̄pr̄an vi ihi, in rer̄a, mamar̄a irau s̄av̄anhi īarman nuk sefen. Kurir̄a ir̄a īarman s̄av̄anhi remh̄a m̄apw̄ah in. N̄an̄a pr̄an n̄aha rar̄a iam̄inhi muvehe meste in r̄in̄ap̄ranem̄a. Nuk s̄av̄anhi eiti foa. Ia n̄ap̄in me Ana r̄ipkier mh̄a ia n̄akwai nimw̄a s̄av̄ai Kumwes̄an. M̄at̄a ia n̄ap̄in m̄ine ia ran rams̄iai Kumwes̄an, mam̄apw̄ah n̄aveginien, mam̄afwaki. ³⁸ *N̄ap̄in Simeon ram̄aḡkiari ia īakunouih̄i n̄aha, t̄akwt̄akwuni a mwi Ana rier pehe, m̄inani tanak t̄i Kumwes̄an, m̄inam̄aḡkiari ia īakunouih̄i n̄aha m̄ n̄armama s̄am̄ame kamheitenhi Kristo m̄a truvehe meivinari ia Jerusalem.

Josef m̄ine Meri krour̄ar̄ig rouev̄an fwe Nasaret

³⁹ *N̄ap̄in Josef m̄ine Meri kr̄ino pam narimnari me n̄aha Loa s̄av̄ai Īarim̄anu r̄ini, krour̄ar̄ig rouev̄an fwe t̄an̄a Kalili ia taon s̄av̄anrau Nasaret. ⁴⁰ *N̄an̄a īakunouih̄i n̄aha rapwinari. N̄ipwran ruvehe mamskai. Nukur̄anien s̄av̄anhi raut̄a pehe. Ia n̄ap̄in me Kumwes̄an ram̄akwein amasan ir̄a.

Iesu r̄imat̄amarūa mev̄an fwe Jerusalem

⁴¹ *Ia nuk me pam tata m̄ine mama s̄av̄ai Iesu krauesi pen nar̄aien s̄av̄ai n̄akur Isrel, rauev̄an fwe Jerusalem n̄ap̄in kamho n̄aveginien asori n̄aha Pasova. ⁴² N̄ap̄in Iesu s̄av̄anhi nuk twelef, h̄aut̄a pen fwe ik̄in r̄amwhen kamho ia nuk me pam. ⁴³ *N̄ap̄in h̄ano pam n̄aveginien asori n̄aha, n̄armama me kamh̄ar̄ar̄ig mamh̄auv̄an fwe imw̄anraha me, m̄at̄a t̄amarūa n̄aha Iesu ramo a fwe Jerusalem. S̄av̄anhi tata m̄ine mama kroureirei. ⁴⁴ Rer̄inrau ramr̄hi m̄a ramav̄an ir̄aha n̄armama s̄am̄ame kamh̄ar̄ar̄ig mamh̄auv̄an fwe imw̄anraha. Ia n̄ap̄in pek̄in kamh̄auv̄an iam̄inhi, n̄an̄a irau kr̄in̄aūatui in ia kw̄an̄akwus s̄av̄anrau m̄ine n̄armama s̄am̄ame krouukur̄an amasan ir̄aha. ⁴⁵ N̄ap̄in kroūapw̄ah n̄at̄aien Iesu, krour̄ar̄ig, rouev̄an fwe Jerusalem, roūatui in. ⁴⁶ N̄ap̄in kahar rukurau, n̄an̄a kroūat̄a in fwe ia n̄akwai nimw̄a s̄av̄ai Kumwes̄an. Ram̄akure ia kurkwai nahat̄an me s̄av̄ai n̄akur Isrel, mam̄at̄ar̄ig ir̄aha, mam̄ares ir̄aha n̄aresien me nepw̄in. ⁴⁷ N̄armama me pam s̄am̄ame kamh̄at̄ar̄ig in, n̄animenraha rier t̄i n̄ari n̄a m̄a Iesu ram̄arai pen amasan n̄ipwrai n̄aḡkiariien m̄inraha, mukur̄an amasan nari. ⁴⁸ N̄ap̄in tata m̄ine mama s̄av̄anhi kroūat̄a in, irau mwi n̄animenrau rier. N̄an̄a mama s̄av̄anhi r̄ini pen tukwe in m̄a, “N̄ar̄ik, r̄afo iko iam̄inhi ir̄a ia kimrau? ̄t̄a ro! Kimrau tata s̄aim iaroūatui ̄amis̄a ik, rouhek̄ir pik.”

⁴⁹ *M̄iregi Iesu r̄ini pen t̄i nirau i m̄a, “R̄afo kimirau iroūatui iou? Rosi iroureirei m̄a takam̄akeikei mar̄a ia n̄akwai nimw̄a s̄av̄ai Tata s̄aiou?”^b ⁵⁰ M̄at̄a irau kroureirei n̄ipwrai n̄aḡkiariien n̄aha Iesu rani pen t̄i nirau i.

* **2:36-37:** 1Tim 5:5 a **2:36-37:** Aser in kw̄an̄akwus riti s̄av̄ai n̄akur Isrel. * **2:38:** Aes 52:9

* **2:39:** Mat 2:23 * **2:40:** Luk 1:80, 2:52 * **2:41:** Eks 12:24-27, Eks 23:14-17, Dut 16:1-8 * **2:43:** Eks 12:18 * **2:49:** Jon 2:16 b **2:49:** Suatuk riti mwi t̄i n̄inien n̄aḡkiariien i in i m̄a “Rosi kimirau iroureirei m̄a takam̄akeikei mam̄o wok s̄av̄ai Tata s̄aiou.”

51 *Kurirə irə Iesu reiwaiu mevən fwe ia Nasaret irəhar mınrau, mamsiai irau. Ia nəpın me mama səvənhi rerin ramrhi narimnari me nəha, mamətərig tukwe. 52 *Nənə Iesu nıpwran mine nukurənien səvənhi krouvehe rouasori. Kumwesən mine nərmama kamhəkweın amasan irə.

3

Jon Paptas raməvisau fwe ia kwopun akwesakwes ikın

1 Taepirias Sisa, kig səvəi nəkur Rom, rınərimənu raka nuk fiftin. Ia nəpın nəha Ponjes Paelat in iəmə Rom sə ramərimənu ia tənə Jutia. Herot in iəmə Rom sə ramərimənu ia tənə Kalili. Piəvi Herot nəghin nə Filip in iəmə Rom sə ramərimənu ia kwopun mi nəha kəru Ituria mine Trakonaetas. Lisantias in iəmə Rom sə ramərimənu ia Apilin. 2 *Anas mine Kaeafas irau iəmə Isrel mi sə krauvehi wok səvəi pris asori anan ia Jerusalem. Nəpın irau krouvehi wok nəha, Kumwesən rəgkiari m Jon tını Sekarəea ia kwopun akwesakwes ikın. 3 *Nənə Jon revən ia kwopun me pam ipaka ti nui aris Jotan, mamini irapw ti nərmama mə, “Kımiaha tihaməkeikei mhərərīg ia noien ərəha me səkimiaha, mho paptas, nənə Kumwesən trəpwəh nərpwınien noien ərəha me səkimiaha.” 4 Nəri nəha ramesi pen nəgkiariien i kımərai pen ia nəkukuə səvəi Profet Aesea. Rini mə,

“Iərmama riti raməkweın əpwəmwis ia kwopun akwesakwes ikın mamini mə,

‘Kımiaha tihaməkeikei mhəpərhi suatuk səvəi Iərimənu səkitaha, mhəmri atukwatukw suatuk ouihi me səvənhi.

5 Nəkwətənə me pam tukərhavən irəha.

Təkuər me mine nahakw me tukuvehi irapw pam irəha.

Suatuk ikou me tuko irəha həuvehe mhatukwatukw.

Suatuk me kamhapətiapəti tukeipeni irəha pwəh həuvehe mhəpwiə,

6 nənə nərmama me pam tuhətə suatuk sə Kumwesən truvehimiru nərmama me irə.’”

7 *Nərmama həpik həuvən ti Jon mə tro paptas ia nirəha. In rani pen ti nirəha i mə, “Kımiaha hiəmwhen ia snek me kamhahi əpune nərmama. Kumwesən niemaha rəpi. Ripko mhə tui in trərpwin noien ərəha me səkimiaha. Sin rini pehe tukumiaha i mə tihap raka irə? 8 *Kımiaha tihaməkeikei mho noien amasan me trahatən pen mə kımiaha hiənəpwəh pərhiən noien ərəha me səkimiaha. Rərəha kımiaha tihəni pen tukumiaha me i mə Epraham in kaha səkimiaha. Iakani pehe tukumiaha i mə Kumwesən rukurən nuvehien kəruətərei me i, mo nıpwənəti Epraham me ia nirəha. 9 *In rınərpwi pen raka paha səvənhi ia nuai nei me na trərai. Nei me pam səməme həpkukuə mhə nukwai nei amasan in trərai əmwesi, mousə pen irəha ia napw.”

10 Nərmama me nəha həres pen Jon i mə, “Nəfe nəha kımaha taho?”

11 Miregi Jon rini pen ti nirəha i mə, “Iərmama karkahu səvənhi kəru traməkeikei muvehi pen riti m iərmama karkahu səvənhi riwən. Iərmama nəveginien sənəni rasori traməkeikei mo mwi iamınhi masitu ia iərmama nəveginien sənəni riwən.”

12 *Ia nəpın nəha nərmama nepwin səməme kamərəku pen takis mınraha irəha mwi həuvehe mə Jon tro paptas ia nirəha. Irəha həni pen tukwe in mə, “Iahatən, nəfe nəha kımaha taho?”

* 2:51: Luk 2:19 * 2:52: 1Saml 2:26, Prov 3:4, Luk 1:80 * 3:2: Luk 1:80 * 3:3: Wok Me 13:24, 19:4 * 3:7: Mat 12:34, 23:33 * 3:8: Jon 8:33,39 * 3:9: Mat 7:19 * 3:12: Luk 7:29

¹³ Miregi Jon rini pen ti niraha i ma, "Kimiaha tihapwəh nuvehien mane rəpi raka sə kiməni mə tihəuvehi." ¹⁴ Naruagən me nepwɪn irəha mwi həres pen Jon i ma, "Nənə kimaha, kimaha taho nafe?"

Miregi Jon rini pen ti niraha i ma, "Kimiaha tihapwəh nəkeikeien m nərmama mheikuə ia niraha mə tiho nəmisəien minraha trini minuə həkuvei pehe mhə mane m kimiaha. Rerimiaha traməkeikei magien ti nərəkuien səkimiaha."

¹⁵ Ia nəpin nəha nərmama me kamheitenhi mə Jon tro nari riti. Nərmama me pam rerinraha rarhi mə rosi Jon in Kristo, iəmə nəha Kumwesən riməni mə trərhi pehe i. ¹⁶ *Mətə Jon rini pen ti niraha i ma, "Iou iakamo paptəes ia kimiaha ia nui, mətə iərmama səvənhi niskaiien rasori məpi raka iou, in nə rauvehe kurirə ia nirak. Iou iapkəmwhen mhə mə takifi raka nəkwus ia səvənhi put. In tro paptəes ia kimiaha ia Nənimwɪn Ikinan mine ia napw. ¹⁷ Fok səvənhi, in rarukwi utə nuni nari me irə rinəmak raka ia rəgin, na trirukwi utə nuni nari me səvənhi irə ti nuaiien nunin mine tekɪn. In tripeki nuni nari me sə ramasan mevən ia nimwə səvənhi sə ramoeite nəveginien ikɪn, mətə tekɪn sə rərəha in trihiai pen napw irə, napw sə tripkifwə mhə."

¹⁸ Ia nəgkariien me rɪpɪk mwi Jon raməvisau irapw nəgkariien amasan m nərmama, mamousari mə tro irəha hərərig ia noien ərəha me səvənraha.

¹⁹ *Mətə ia nəpin nəha Herot, iəmə Rom sə ramərimənu ia tənə Kalili, rakres pran səvəi piəvni. Pran nəha nəghin nə Herotias. Jon rəgkari m Herot, mɪni mə noien nəha mine noien me rɪpɪk mwi Herot rino hərəha. ²⁰ Nənə Herot rarə makutan pen mwi nərəhaien riti mwi ia nərəhaien me nəha səvənhi, muvehi puvnimwə Jon ia kalapus.

Jon ro paptəes ia Iesu

²¹ Nəpin Jon ramo paptəes ihi ia nərmama, ro paptəes mwi Iesu. Ia nəpin nəha Iesu raməfwaki, mətəni kəpuapen rəkwaɡ, ²² *Nənimwɪn Ikinan rosi mak inhəripw reiwaiu pehe məkure irə, nənə reri Kumwesən ruku pen ia neiai, mɪni mə, "Ik nərɪk keikei. Rerɪk ragien tukw ik."

Kaha me səvəi Iesu Kristo

²³ *Nəpin Iesu rinamostat wok səvənhi, wok səvəi nəvisaiuen, nuk səvənhi rəmwhen ia toti. Nərmama me rerinraha ramrhi mə in tɪni Josef.

Josef in tɪni Heli.^a

²⁴ Heli in tɪni Matat. Matat in tɪni Livae.

Livae in tɪni Melki. Melki in tɪni Janae.

Janae in tɪni Josef. ²⁵ Josef in tɪni Matatias.

Matatias in tɪni Amos. Amos in tɪni Neham.

Neham in tɪni Esli. Esli in tɪni Nəngae.

²⁶ Nəngae in tɪni Mahat. Mahat in tɪni Matatias.

Matatias in tɪni Semein. Semein in tɪni Josek.

Josek in tɪni Jota. ²⁷ *Jota in tɪni Joanan.

Joanan in tɪni Resa. Resa in tɪni Serupapel.

* **3:16:** Wok Me 13:25 * **3:19:** Mat 14:3-4, Mak 6:17-18 * **3:22:** Jon 1:32, Mat 17:5, Luk 9:35

* **3:23:** Luk 4:22, Jon 6:42 a **3:23:** Sətoni mə Matiū in mwi rimərai pen kwənəkwus səvəi Iesu ia nəkukuə səvənhi (Mat 1:1-17), mətə kwənəkwus nəha Matiū rimərai ropə ia kwənəkwus i Luk rimərai. Kwənəkwus mi nəha kroupkəmwhen mhə ti nəri nə mə Matiū rostat ia Ephrahā mauvehe mamesi pen kwənəkwus səvəi Kig Tevit mine tɪni nəghin nə Solomon, mətə Luk rostat ia Iesu mamrərig mamesi pen kwənəkwus səvəi Kig Tevit mine tɪni nəghin nə Natan. Rosi Luk in rani kwənəkwus səvəi Meri, mətə Matiū in rani kwənəkwus səvəi Josef. Mə nɪpərhiēnien Luk rani kwənəkwus səvəi Meri, suatuk riti mwi ti niniien kwəti nəgkariien ia vas 23 in i mə: "Nərmama me rerinraha ramrhi mə in tɪni Josef, mətə rekəm. In tɪni Meri. Tata səvəi Meri in Heli." * **3:27:** 1Kron 3:17,19, Esra 3:2

Serupapel in t̄ini Sealtiel. Sealtiel in t̄ini Neri.
²⁸ Neri in t̄ini Melki. Melki in t̄ini Ati.
 Ati in t̄ini Kosam. Kosam in t̄ini Elmatam.
 Elmatam in t̄ini Ere. ²⁹ Ere in t̄ini Josua.
 Josua in t̄ini Elieser. Elieser in t̄ini Jorim.
 Jorim in t̄ini Matat. Matat in t̄ini Livae.
³⁰ Livae in t̄ini Simeon. Simeon in t̄ini Juta.
 Juta in t̄ini Josef. Josef in t̄ini Jonam.
 Jonam in t̄ini Eliakim. ³¹ *Eliakim in t̄ini Melea.
 Melea in t̄ini Mena. Mena in t̄ini Matataha.
 Matataha in t̄ini Natan. Natan in t̄ini Kig Tevit.
³² Kig Tevit in t̄ini Jese. Jese in t̄ini Opet.
 Opet in t̄ini Poas. Poas in t̄ini Salmon.
 Salmon in t̄ini Nason. ³³ *Nason in t̄ini Aminatap.
 Aminatap in t̄ini Atmin. Atmin in t̄ini Arni.
 Arni in t̄ini Hesron. Hesron in t̄ini Peres.
 Peres in t̄ini Juta. ³⁴ Juta in t̄ini Jekop.
 Jekop in t̄ini Aesak. Aesak in t̄ini Epraham.
 Epraham in t̄ini Tera. Tera in t̄ini Nehor.
³⁵ Nehor in t̄ini Serug. Serug in t̄ini Rehu.
 Rehu in t̄ini Pelek. Pelek in t̄ini Epar.
 Epar in t̄ini Sela. ³⁶ *Sela in t̄ini Kaenan.
 Kaenan in t̄ini Apaksat. Apaksat in t̄ini Sem.
 Sem in t̄ini Noa. Noa in t̄ini Lamek.
³⁷ Lamek in t̄ini Metusela. Metusela in t̄ini Inok.
 Inok in t̄ini Jaret. Jaret in t̄ini Mahalalel.
 Mahalalel in t̄ini Kenan. ³⁸ *Kenan in t̄ini Enos.
 Enos in t̄ini Set. Set in t̄ini Atam.
 Atam in t̄ini Kumwesən.

4

Setan rəmwur mə tro Iesu r̄imwei ia nərəhaien

¹ Nəp̄in Iesu rəpwəh nui aris Jotan mə tr̄ir̄ərig mevən ia tənə Kalili, rerin rukuər ia Nən̄imw̄in Ikinan. Nən̄imw̄in nəha riri pen in revən fwe ia kwopun akwesakwes ikin. ² Ia kwopun nəha Setan rəmwur nəp̄in foti mə tro Iesu r̄imwei ia nərəhaien. Ia nəp̄in nəha Iesu rəpwəh nən̄ien nari. Nəp̄in foti me nəha həuvehe mhəukurau pam, nənə in r̄iregi nukumhə r̄inahi.

³ Nənə Setan r̄ini pen tukwe in mə, “Tr̄ini minuə ik T̄ini Kumwesən pər̄hien, ni pen ti kəpwier i mə truvehe mo nəveginien irə.”

⁴ *M̄iregi Iesu r̄ini pen tukwe in mə, “K̄imərai pen ia Nəkukuə Ikinan mə, ‘Iərmama trəpwəh n̄im̄iruien ia nəveginien əpa.’”

⁵ Ia nəp̄in nəha Setan ruvehi Iesu mutə mahatən n̄itətə me pam kig me kamhərimənu ia nirəha ia təkure tiprənə i, ⁶ *nənə m̄ini pen tukwe in mə, “Takuvei pehe nasor̄ien mik ikərimənu ia n̄itətə me pam nəha. Nautə amasan me pam ia nirəha tuho səim ia nirəha. Nautə me nəha hənəmak raka ia rəgik. Iakukurən nuvei penien m̄ sin nəgh̄in iakokeikei mə takuvei pen min. ⁷ Ro iam̄inhi irə tr̄ini minuə ikisiai iou, m̄in̄im̄wi nukurhum mi ia nənimek, narimnari me pam nəha tuhəuvehe m̄ho səim irə.”

* **3:31:** 2Saml 5:14 * **3:33:** Jen 29:35 * **3:36:** Jen 11:10-26 * **3:38:** Jen 4:25–5:32 * **4:4:** Dut 8:3 * **4:6:** Mat 28:18

8 *Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan mə, ‘Tikisiai Iərimənu Kumwesən səim, minimwi nukurhum mi ia nənimen. In əpa nə tiko nəkwan.’ ”

9 Ia nəp̄in nəha Setan ruvehi Iesu mevən fwe ia Jerusalem, mukurei pen in ia kwopun riti irənhə anan ia təkure nimwə səvəi Kumwesən, nənə mini pen tukwe in mə, “Trini minuə ik Tini Kumwesən pərhiən, ivə irapw ia kwopun i.

10 Kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan mə,
‘Kumwesən trini pen ti nagelo me səvənhi

mə irəha tuhaməkeikei mhətui amasan tukw ik,

11 mhəuvehi utə ik ia rəginraha,

kamo ikouini nisum ia kəruətərei riti.’ ”

12 *Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Nəkukuə Ikinan rani mə, ‘Tikəpwəh neipweipwiien Iərimənu Kumwesən səim.’ ”

13 *Setan rəmousari iam̄inhi irə mə tro Iesu r̄imwei ia nərəhaien me nəha. Nəp̄in ro sampam, rəpwəh Iesu mamevən mə ti nəp̄in riti ruvehe mwi tukwe.

Iesu r̄inaməvisau ia tənə Kalili

14 Kurirə irə Iesu r̄irərig, mevən ia tənə Kalili, n̄iskaiien səvəi Nənimwin Ikinan rarə irə. Nəgkiariien sə raməvisau in ruvir̄is mevən ia kwopun me pam ia tənə nəha. 15 Nənə in ramahatən nərmama ia nəkwai nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel. Nərmama me pam kamhəuvehi utə nəgh̄in.

Nəkur Nasaret həpkisiai mhə Iesu

16 Nənə Iesu ruvehe ia Nasaret, kwopun nəha in r̄iməpwinari ik̄in. Ia Sapat in ruv̄nimwə ia nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel rəmwhen ramo ia Sapat me pam, mərəer mə trəvsini irapw Nəkukuə Ikinan. 17 Nənə iərmama riti ruvehi nimwai nəkukuə nəha k̄inərfe k̄irai pen nəgkiariien səvəi Profet Aesea irə, muvehi muvei pen m Iesu. Nənə Iesu ruvehi m̄ivi atukw i, mətui mətōni kwopun kimərai pen nəgkiariien i r̄ini iam̄inhi irə minuə:

18 “Nənimwin səvəi Iərimənu ramarə ia nirak,

ti nəri nə mə in ruvər̄fi raka iou mə takaməkeikei m̄ini irapw nəgkiariien amasan ti nərmama nautə səvənraha riwən.

In rər̄hi pehe iou iakuvehe mə tak̄ini irapw iam̄inhi irə mə, ‘K̄imiaha səməme hiamarə ia kalapus takeivinari ia k̄imiaha,

nənə səməme nənimemiaha r̄ifwə tako k̄imiaha hiətui mhətə nari.’

In rər̄hi pehe iou iakuvehe mə takeivinari ia nərmama səməme kamometə irəha,

19 nənə mini irapw

mə nuk nəha Iərimənu truvehim̄iru nərmama me səvənhi irə ruvəuvehe.”

20 Nəp̄in Iesu rəvsini irapw pam nəgkiariien nəha, rəsisəg nəkukuə, muvei pen m̄ine iərmama sə ramətui ti nəkukuə me, nənə məkure. Nərmama me pam ia nəkwai nimwəfwaki nəha səvəi nəkur Isrel nənimenraha revən tukwe. 21 Nənə Iesu r̄ini pen ti nirəha i mə, “Nəgkiariien i ia Nəkukuə Ikinan k̄imiaha hiamregi ipwet i ruvəuvehe muvəukuə.”

22 *Nərmama me pam nəha haməni amasan Iesu. Irəha hamərkərinari ia nəgkiariien amasan me səməme kamhəuku pen ia tər̄hun. Mətə kurirə hən̄i mə, “Rosi a mə t̄ini Josef nəha uə?”

23 *Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iakregi k̄imiaha hiokeikei mə tihəni pehe tukw iou i nəgkiariien i kani rer̄in mə: ‘Tokta. Tikukupwən muvehim̄iru atukw a ik pwəh k̄imaha iahəni n̄ipər̄hiənien ia niram.’ Rosi nəgkiariien riti mwi k̄imiaha tihəni pehe tukw iou i in i mə, ‘N̄imtət̄ien me nəha k̄imaha

* 4:8: Dut 6:13-14 * 4:12: Dut 6:16, 1Kor 10:9 * 4:13: Hip 2:18, 4:15 * 4:22: Luk 3:23, Jon

6:42 * 4:23: Mat 4:13, Jon 2:12

iahamregi ikinno fwe ia taon naha Kapaneam, ramasan ma iko mwi ia kwopun i imwam.’”

²⁴ *Iesu rarə mini mwi mə, “Iakani nipərhienien tukumiaha i profet riti nəkur imwəni me ko həkisiai mhə in. ²⁵ *Mətə pərhien iakani pehe tukumiaha i fwe kupwən ia nəpin səvəi Profet Elaeja nipran me həpik səməme nərman me səvənraha hemhə mhəpwəh irəha kamharə ia tənə Isrel. Nesən rīpkauər mhə nuk kahar məkwə sikis nukumhə asori ruvehe mahi nərmama pam ia tənə naha ²⁶ *mətə Kumwesən rīpkərhi pen mhə Elaeja mə trasitu ia nirəha riti. In rərhi pen in revən əpa fwe ia rukwənu naha Jerefat ia tənə Saeton mə trasitu ia pran riti sə iərman səvənhi remhə məpwəh in. ²⁷ *Kurirə irə ia nəpin səvəi Profet Elisa nərmama həpik səməme nemhəien skai ro tekīnraha kamharə ia tənə Isrel. Mətə Elisa rīpko mhə irəha riti ruvehe məmher. In ro Neman əpa iəmə Siria ruvehe məmher.”

²⁸ Nəpin nərmama me ia nəkwai nimwəfwaki həregi nəgkiariien me naha, irəha pam niemaha rəpi irəha. ²⁹ Həskəmter, mhəkwtəmhirī Iesu, mhəsua in, mhəier ia taon səvənraha, mhəuvən ia nipəsegi təkuaer sə həno taon səvənraha ikin mə tuhəsua irapw i. ³⁰ Mətə Iesu ravən amasan a ia kurkwanraha, mamevən.

Iesu rəkoui irapw nənimwīn ərəha ia iərmama riti

³¹ *Iesu reiwaiu mevən ia Kapaneam taon riti ia tənə Kalili, nənə ia Sapat ramahatən nərmama. ³² *Irəha həkəri asori nari ia nahatənien səvənhi, ti nəri nə mə nəgkiariien səvənhi nīskaiien səvəi Kumwesən ramarə irə.

³³ *Iərmama riti ia nəkwai nimwəfwaki naha səvəi nəkur Isrel nənimwīn ərəha ramarə irə. Iərmama naha rəkwein əpwəmwis mini mə, ³⁴ * “Iesu iəmə Nasaret! Ikuvehe mə tiko nəfe ia kimaha? Ikuvehe mə tikouraha kimaha uə? Iakukurən ik. Ik iəmə ikinan səvəi Kumwesən.”

³⁵ Mətə Iesu rīnise nənimwīn ərəha naha, mini mə, “Əpwəh nəgkiariien, mier ia iərmama i.” Iəremhə ro iərmama naha rīmwei ia kurkwanraha, mier irə, məpwəh nourahaien in.

³⁶ Nərmama me nənimenraha rier. Həni pen ti nirəha me i mə, “Nəfe i nəgkiariien? Iəmə i rauvehi nasoriien mine nīskaiien sə ruku pen ti Kumwesən, məgkiari m nənimwīn ərəha me mə tuhəier ia iərmama, nənə irəha həier.” ³⁷ Kurirə nəgkiariien kani ia Iesu rier mevən ia kwopun me pam ia tənə naha.

Iesu romasan nərmama həpik səməme kamhemhə

³⁸ Iesu rərəer, mier ia nimwəfwaki naha səvəi nəkur Isrel, mevən muvniwə ia nimwə səvəi Saemon. Kaka pran səvəi Saemon ramemhə, maməkwiei fifa. Nənə irəha həkəri pen m Iesu tukwe. ³⁹ Iesu revən mərəer pen ipaka ti prən naha ia kwopun ramapri ikin, minise nemhəien, nənə nemhəien raraka irə. Təkwtəkwuni a prən naha rīskəmter, minasui raka nəveginien sənənraha.

⁴⁰ Nəpin meri ruvəivə, nərmama pam kamhəuvehi irəha me nepwīn səməme nemhəien me səpəmsəpə kamharə ia nirəha, həuvehi irəha, mhəuvehe ti Iesu. Nənə Iesu rəmrutə rəgin mi ia nirəha kuatia kuatia, mo irəha pam həuvehe mhəsanin. ⁴¹ *Nəremhə me mwi həier ia nərmama həpik, maməkwein əpwəmwis mə, “Ik Tini Kumwesən!” Mətə Iesu rīnise irəha mə tuhəpwəh nəgkiariien, ti nəri nə mə irəha həkuraer in mə in Kristo.

Iesu raməvisau fwe ia nəkwai nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel

* **4:24:** Jon 4:44 * **4:25:** 1King 17:1,7, 1King 18:1 * **4:26:** 1King 17:8-16 * **4:27:** 2King 5:1-14
 * **4:31:** Luk 4:23 * **4:32:** Mat 7:28-29, Jon 7:46 * **4:33:** Mat 8:29, Luk 8:28 * **4:34:** Jon 6:69
 * **4:41:** Mat 8:29, Mak 3:11-12

⁴² Nəpɪn rɪnamran, Iesu rier mevən ia kwopun riti sə nərmama həiwən ikɪn. Nənə nərmama kamhətui in. Nəpɪn hətoni, hokeikei mə tuhənise in mə trəpwəh nəpwəhien irəha. ⁴³ *Mətə in rini pen ti nirəha i mə, “Takaməkeikei mevən ia taon me nepwɪn mwi, məvisau irapw nəgkiariien amasan sə raməgkiari ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə. In i wok Kumwesən rɪnərhi pehe iou tukwe.” ⁴⁴ *Ro pen Iesu revən maməvisau ia nəkwai nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel ia tənə Jutia.

5

Iesu rəkwein nərmama nepwɪn mə tuhəkurirə in

¹ *Nəpɪn riti, nəpɪn Iesu ramərer ia nɪkare nui asori nəha Kenesaret, nərmama həpɪk housəsɪmwɪn pen irəha ipaka tukwe mə tuhətərig nəgkiariien səvəi Kumwesən. ² Nənə Iesu rətoni nitətə ouihi kəru krouəmək ia nɪkare nui. Nərmama səvəi nɪviiən nəmu me hənəpwəh irau, mamhaikuas ia net me səvənraha. ³ Nitətə ouihi mi nəha riti səvəi Saemon. Iesu rəputə irə, mərəs pen Saemon mə trarhɪr i pwəh ruveraha ouihi kwopti. Nənə Iesu rəkure ia nəkwai nitətə ouihi nəha, mɪnamahatən nərmama.

⁴ Nəpɪn rəgkiari pam, mɪni pen ti Saemon i mə, “Kɪmiaha tihəsua mhəuvən ia kwopun əmwhenɪmw, merukw irapw net me səkɪmiaha, mhəvi nəmu me nepwɪn.”

⁵ *Miregi Saemon rini mə, “Iərimənu. Kɪmaha iahəmwur meste riran mhəpkuvi mhə nəmu riti. Mətə ti nəri nə mə ikani pwəh iakevən mwi mherukw irapw net me səkɪmaha.”

⁶ Nəpɪn irəha həuvən mho iamɪnha irə, nəmu me həuvən pɪk ia net me səvənraha. Ti nəri nə mə nəmu me həpɪk anan net me səvənraha hənəmək w əmsəmweris. ⁷ Irəha həkwein nərmama səməme kamhəvi pəri nəmu me irəha mɪnraha fwe ia nitətə ouihi əpə mə tuhəuvehe mhasitu. Irəha həuvehe, hərki pen nəmu me ia nitətə ouihi mi səvənraha rukuər. Ipaka nitətə ouihi mi krouəmwhenɪmw.

⁸ Nəpɪn Saemon Pita rətoni, rɪnimwi nukurhun mi ia nəmri Iesu, mɪni mə, “Iərimənu. Evən isipwɪn tukw iou. Iou iəmə ərəha i.” ⁹ Pita rəgkiari iamɪnhi irə ti nəri nə mə in mɪne nərmama me ia nəkwai nitətə ouihi səvənhi hətə nəmu me nəha həvi, mhətoni həpɪk anan. Nənimenraha rier. ¹⁰ *Nənə Jemes mɪne Jon, tɪni Sepeti mi sə kamharəvi pəri nəmu irəhar Saemon, nəmɪnrau mwi rier.

Mətə Iesu rini pen ti Saemon i mə, “Tikəpwəh nehekɪriən. Ik iərmama səvəi nɪviiən nəmu, mətə təkwtəkwuni nəha mamevən tikuvi nərmama.”

¹¹ *Nənə irəha həvi parei nitətə ouihi mi nəha, mhəpwəh pam narimnari me səvənraha, mhəkurirə Iesu.

Iesu ro iərmama riti nemhəien skai ro tekɪn ruvehe məsanin

¹² Nəpɪn riti Iesu revən ia taon riti. Iərmama riti ruvehe nemhəien skai ramo tekɪn mamouraha nɪpwran me pam. Nəpɪn rətoni Iesu, rɪmwei mɪnimwi irapw nənimen ia tɪprənə, mamase in mə, “Iərimənu. Mə rerɪm ragien, ko iko iou ikəmher?”

¹³ Nənə Iesu rosə pen rəgin, mɪrapi in, mɪni mə, “Rerɪk ragien. Tiko məmher.” Təkwtəkwuni a nəmhien raraka ia iərmama nəha.

¹⁴ *Nənə Iesu rɪnise in, mɪni mə, “Tikəpwəh nɪniiən nəfe iakɪno mik ti iərmama riti, mətə tikevən atukwatukw ti pris pwəh in rətoni nɪpwram mə

* 4:43: Luk 8:1 * 4:44: Mat 4:23 * 5:1: Mat 13:1-2, Mak 3:9-10, 4:1 * 5:5: Jon 21:3-8
* 5:10: Mat 13:47 * 5:11: Mat 19:27 * 5:14: Lev 14:1-32

rəmher. Tikuvei pen nəfe m Kumwesən sə Moses rīmāni. Nərmama me tuhətoni həukurən mə nemhəien i ruvəiwən ia nīpwram.”

¹⁵ Mətə nəgkiariien sə raməvisau Iesu rier mevən mwi ia kwopun me. Nənə nərmama həpik anan həuvehe ia kwopun kuatia mə tuhətərig in, mhəuvehe mwi mə truvehi raka nemhəien me səvənraha, mo irəha həuvehe mhəsanin.

¹⁶ *Mətə ia nəpīn me Iesu ramier mamevən ia kwopun me nərmama həiwən ikīn maməfwaki.

Iesu ro iərmama riti nisun mi krouemhə ruvehe məsanin

¹⁷ Nəpīn riti Iesu ramahatən nərmama me. Farisi me mine nahatən me səvəi Loa kamhəkure mamhətərig in. Irəha həməier ia Jerusalem mine rukwənu me ia tənə Kalili mine tənə Jutia mhəuvehe. Niskaiien səvəi Kumwesən ramarə ia Iesu, nənə in ramo nərmama səməme nemhəien ramarə ia nīrəha həuvehe mhəsanin. ¹⁸ Ia nəpīn nəha nərmama nepwīn həuvehi iərmama riti ramapri ia nīməhan səvənhi nisun mi krouemhə. Hokeikei mə tuhəuvehi, mhəuvnimwə, mhəmri pen in ia nəmri Iesu, ¹⁹ mətə həpkətə mhə suatuk riti ti nəri nə mə nərmama həpik anan. Ro pen irəha həputə ia təkure nimwə, mho ruei nimwə riti, mhəuvehi irapw iərmama nəha irau nīməhan sə in ramapri irə, kroueiwau rouəmak ia nəmri Iesu ia kurkwānraha.

²⁰ *Nəpīn Iesu rətə nahatətəien səvənraha, in rini mə, “Iərman. Iakinenouenou raka noien ərəha me səim.”

²¹ *Nəpīn nahatən me səvəi Loa mine Farisi me həregi nəgkiariien nəha, hənaməres irəha me i mə, “Sin i iərmama i rani ərəha Kumwesən iamīnhi? Kumwesən əpa rukurən nenouenouien noien ərəha me. Sin mwi rukurən noien?”

²² Mətə Iesu ruvəukurən raka nətərigien səvənraha, mīni pen ti nīrəha i mə, “Rəfo rerimīaha ramrhi iamīnhi? ²³ Nəgkiariien mi sə pəku nəha rīməru tukw iou ti nīnīien ti iərmama i nisun mi krouemhə: nəgkiariien i mə, ‘Iakinenouenou raka noien ərəha me səim,’ uə nəgkiariien i mə, ‘Ərer mavən?’

²⁴ *Mətə iakokeikei mə kimīaha tihəukurən mə iou, Iəməti Iərmama, iakauvehi nasoriien ia tīprənə i. Iakukurən nenouenouien noien ərəha me.” Nənə Iesu rini pen ti iərmama sə nisun mi krouemhə mə, “Iakani pehe tukw ik i mə ərer, muvehi nīməhan səim, mavən mamevən fwe imwam.” ²⁵ Təkwtəkwuni a iərmama nəha rərer ia nəmrinraha, muvehi nīməhan səvənhi, mamevən fwe imwəni, maməgnəgini Kumwesən. ²⁶ Nərmama me pam hətoni, həhekir. Nənimenraha rier. Həuvehi utə nəghi Kumwesən, mamhəni mə, “Kwa kitaha i sənətoni narimnari me nepwīn ipwet rusəpə.”

Iesu rəkweīn Livae mə trukurirə in

²⁷ Kurirə irə Iesu rier mətoni iərmama riti sə kamərəku pen takis min. Nəghin nə Livae. Raməkure ia nimwə kamərəku pen takis ikīn. Iesu rini pen tukwe in mə, “Kurirə iou.” ²⁸ Nənə in rəpwəh narimnari me pam səvənhi, mīskəmter, mukurirə in.

²⁹ Kurirə irə Livae ro nəveginien asori ia nəkwai nimwə səvənhi sənəi Iesu. Nərmama kamərəku pen takis mīnraha mine nərmama nepwīn mwi həpik kamhəni pəri nari irəha mīnrau. ³⁰ *Nənə Farisi me mine nepwīn mwi ia nīrəha nahatən me səvəi Loa rerinraha rīpkagien mhə. Həni pen ti nərmama me səvəi Iesu i mə, “Rəfo kimīaha hiamani nari kimīaha nərmama kamərəku pen takis mīnraha mine nərmama ərəha me nepwīn mwi?”

³¹ Miregi Iesu rini pen ti nīrəha i mə, “Nərmama həsanin tuhətui tokta ti nəfe? Mətə nərmama kamhəmhə kamhətui tokta. ³² Iou iapkuvehe mhə

* 5:16: Mak 1:35 * 5:20: Luk 7:48 * 5:21: Luk 7:49, Aes 43:25 * 5:24: Jon 5:8 * 5:30: Luk 15:1-2

mə takəkwein nərmama atukwatukw me, mətə iakuvehe mə takəkwein nərmama ərəha me, mə irəha tuhərərīg ia noien ərəha me səvənraha.”

Noien vi ko rīpkuvehe mhə mo kuation irau noien ivis

³³ Nənə irəha həni pen ti Iesu i mə, “Nəpīn rīpīk nərmama me səvəi Jon Paptas həpwəh nanien nari ti nəfwakien. Nərmama me səvəi Farisi me irəha mwi kamho iamīnhi. Mətə rəfo səim me nərmama me kamhəvegin mamhənimwi?”

³⁴ *Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Nərmama ia nəveginien kamo ti narə viien səvəi iərman mine pran tuhaməkeikei mhani nari, mamhagien, ti nəri nə mə iərman sə rīpkarə vi a irau pran səvənhi ramarə irəha mīnraha. Rīpkatukwatukw mhə mə tihəkeikei mīnraha mə tuhəpwəh nanien nari ia nəpīn nəha. ³⁵ Mətə rīpkuvehe ia nəpīn sə tukuvehi raka iərman sə rīpkarə vi a irau pran səvənhi rīpkarə mhə mwi irəha mīnraha. Ia nəpīn nəha irəha tuhəpwəh nanien nari.”

³⁶ Iesu rini mwi nusipekinien riti ti nirəha i mə, “Iərmama riti riwən ko reitehi raka nīpəri tīnari vi mītiri tukuahag ia ruei tīnari ivis. Trini mīnuə ro iamīnhi irə, trouaha tīnari vi səvənhi, nənə nīpəri tīnari vi ko rīpkripi amasan mhə ia tīnari ivis səvənhi. ³⁷ Iərmama riti riwən ko rətəgi pen waen vi ia tiki waen tui me sə kīno ia teki nəni. Trini mīnuə ro iamīnhi irə, waen vi trəse tiki waen tui me həsisi mhəpəruə. Nənə tiki waen tui me mine waen vi irau pəri trouərəha. ³⁸ Mətə waen vi tukətəgi pen ia tiki waen vi me. ³⁹ Nənə iərmama riti mwi riwən nəpīn rīnənimwi raka waen tui rokeikei mə trənimwi waen vi, ti nəri nə mə in rini mə, ‘Sə tui ramasan pik.’ ”

6

Iesu in Iərimənu səvəi Sapat

¹ *Nəpīn riti ia Sapat Iesu ravən maməpi simwin ia nime wit me nepwin, nənə nərmama me səvənhi kamhesi raka tīpwe wit me, mamhəveri raka tekinraha ia rəginraha, mamhani kwənunin me. ² *Mətə Farisi me nepwin həni mə, “Rəfo kīmiaha hīamo noien riti rīpkatukwatukw mhə ia Loa səkitaha mə tuko ia Sapat?”

³ *Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Rosi kīmiaha hīəpkəvsini raka mhə ia Nəkukuə Ikinan nəfe Kig Tevit rino fwe kupwən uə? Nəpīn nukumhə ramahi in mine nərmama me səvənhi, ⁴ *ruvniwə ia nimwə səvəi Kumwesən, muvehi bred ikinan sə raməmak ia nifatə. Rīpkatukwatukw mhə ia Loa səkitaha mə in trəni bred nəha, pris me əpa həukurən nanien. Mətə Kig Tevit rəni, muvei pen mwi m nərmama me səvənhi hani” ⁵ Nənə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iou, Iəməti Iərmama, iakamərimənu ia Sapat.”

Iərmama riti rəgin rərfe

⁶ Ia Sapat riti mwi Iesu ruvniwə ia nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel, mama-hatən nərmama. Iərmama riti ia nəkwai nimwəfwaki nəha rəgin rərfe. ⁷ *Nahatən me səvəi Loa mine Farisi me kamhətə amasan Iesu mə tuhətoni mə trəfo irə mine. Trini mīnuə romasan iərmama nəha ia Sapat, tuhəni ərəha in tukwe. ⁸ *Mətə Iesu ruvəukurən raka nətərigien səvənraha, mīni pen ti iərmama sə rəgin rərfe mə, “Uvehe, mərər ia kurkwai nərmama.” Iərmama nəha ruvehe, mərər ia kurkwanraha.

* 5:34: Jon 3:29 * 6:1: Dut 23:25 * 6:2: Jon 5:10 * 6:3: 1Saml 21:1-6 * 6:4: Lev 24:5-9
* 6:7: Luk 14:1 * 6:8: Luk 5:22, 9:47

⁹ Nənə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iakuə takəres kimiaha nari riti. Ratukwatukw ia Loa səkitaha mə ia Sapat tuko noien amasan uə tuko noien ərəha? Ratukwatukw mwi mə tukuvehimiru iərmama uə tukousi əpune in?”

¹⁰ Nəpən Iesu rəti ərari mətə pam raka irəha, mini pen ti iərmama sə rəgin rərfe mə, “Tiko mivi atukw rəgin.” Nənə in rivi atukw rəgin. Rəgin ruvehe mamasan mwi. ¹¹ Mətə nərmama me nəha niemaha rəpi pik irəha. Hənaməgkiari minraha me, mamhəres mə tuhəfo ia Iesu.

Aposol me səvəi Iesu Kristo

¹² Ia nəpən nəha Iesu rier mutə ia təkue riti mə trəfwaki. In rəfwaki m Kumwesən nəpən pekin ia nəpən. ¹³ *Nəpən rinamran, rəkwein nərmama me səvənhi, nənə mərpwī rəgin ia nepwīn irəha pam twelef, mīsegi pen nəghinraha mə aposol me. ¹⁴ Nəghinraha me i: Saemon (iəmə sə Iesu risegi pen nəghin sə vi mə Pita), mine Antru piəvi Saemon, mine Jemes mine Jon, mine Filip, mine Patolomiu, ¹⁵ mine Matiu, mine Tomas, mine Jemes tini Alfeas, mine Saemon (iəmə sə kupwən rakurirə ia səməme haməmwur mə tuhəkoui irapw nəkur Rom), ¹⁶ mine Jutas tini Jemes, mine Jutas Iskariot (iəmə sə ruvei pen Iesu ia rəgi nərmama səməme haməmwəki in).

Iesu ramahatən nərmama, mamomasan səməme kamhemhə

¹⁷ Nənə Iesu mine nərmama me nəha səvənhi heiwaiu pehe ia təkue, mamhərer ia kwopun rətəni ikīn irəha nərmama həpik mwi səvənhi mine nərmama həpik mwi səməme haməuku pen ia tənə Jutia mine Jerusalem mine ia nikare təsi ipaka ti taon mi nəha Taea mine Saeton. ¹⁸ Irəha nəha həuvehe mə tuhətərig Iesu, mhəuvehe mwi mə in tro irəha səməme nemhəien rarə ia nirəha həuvehe mhəsanin. Nənə səməme nənimwīn ərəha me kamhouraha irəha, Iesu romasan irəha. ¹⁹ Nərmama me pam hamousari mə tuhərapi in ti nəri nə mə nəgsen raku pen irə, mamo irəha pam həuvehe mhəsanin.

Iesu rəkwein amasan ia nərmama nepwīn, məkwein ərəha mwi ia nepwīn

²⁰ Nənə Iesu rəti pen mamətə nərmama me səvənhi, mini mə, “Kimiaha səməme nautə səkimiaha riwən rerimīaha tragien, ti nəri nə mə nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə səkimiaha.

²¹ *Kimiaha səməme nukumhə ramahi kimiaha ipwet mine rerimīaha tragien, ti nəri nə mə tipwimīaha trəsisī. Kimiaha səməme hiamasək ipwet mine rerimīaha tragien, ti nəri nə mə kimiaha tiharīs.

²² *Rerimīaha tragien nəpən nərmama tuhaməmwəki kimiaha, uə tuhəpkəsēni mhə kimiaha mə kimiaha tihəuvehe mho kuatia kimiaha minraha, uə tuhəni ərəha kimiaha, mhəni nəghimīaha mə kimiaha nəremhə me, ti nəri nə mə kimiaha nərmama me səiou, Iou Iəməti Iərmama.

²³ Ia nəpən nəha kimiaha tihagien, mho tanis. Nəəkuien səkimiaha rasori fwe ia neiai. Kaha kupwən me səvənraha həno iamīnha irə ia profet me.

²⁴ *Mətə kimiaha səməme nautə səkimiaha rasori trərəha anan tukumīaha, ti nəri nə mə kimiaha hiəuvəuvehi raka nimiruien səkimiaha sə riməru.

²⁵ Kimiaha səməme tipwimīaha raməsisī ipwet mine trərəha anan tukumi-aha, ti nəri nə mə nukumhə trahi kimiaha. Kimiaha səməme hiamaris ipwet mine trərəha anan tukumīaha, ti nəri nə mə kimiaha tihəregi rərəha mhasək.

* 6:13: Jon 6:70 * 6:21: Rev 7:16-17, Sam 126:5-6, Aes 61:3 * 6:22: Jon 15:19, 16:2 * 6:24: Jem 5:1

26 Trərəha anan tukumiaha nəpɪn nərmama me pam kamhəni amasan kimiaha.

Kaha kupwən me səvənraha həno iamɪnha irə ia profet eikuə me.”

Iesu rini mə nərmama səvənhi tuhaməkeikei mhokeikei nərməpə me

27 “Mətə iou iakani pehe tukumiaha i səməme hiamətərig ia nirak mə kimiaha tihaməkeikei mhokeikei nərmama səməme haməmwəki kimiaha, nənə mho noien amasan m nərmama səməme kamho noien ərəha m kimiaha. 28 Kimiaha tihaməkeikei mhəkwein amasan ia nərmama səməme kamhəkwein ərəha ia kimiaha, nənə mhəfwaki ti nərmama səməme kamhometə kimiaha. 29 Trini minuə iərmama riti rəpwi nɪkare nɪkapwɪm, tikuvei pen mwi nɪkaren min. Trini minuə iərmama riti ruvehi raka səim kot, ramasan mə ikuvei pen mwi karkahu səim min. 30 Trini minuə iərmama riti rəres ik nari riti, ikuvei pen min. Trini minuə iərmama riti rɪpeki raka narimnari me səim, tikəpwəh nəresien in mə trɪpeki pehe mwi. 31 *Nəfe noien kimiaha hiokeikei mə nərmama tuho ia kimiaha, kimiaha mwi tiho ia nirəha.

32 Trini minuə kimiaha hiokeikei a nərmama me səməme hokeikei kimiaha, Kumwesən trəgnəgini kimiaha ti nəfe? Nəkur ərəha me irəha mwi hokeikei nərmama me səməme hokeikei irəha! 33 Trini minuə kimiaha hio noien amasan mine nərmama səməme ho noien amasan m kimiaha, Kumwesən trəgnəgini kimiaha ti nəfe? Nəkur ərəha me irəha mwi kamho iamɪnha irə. 34 Trini minuə kimiaha hiəuvei pen mane m iərmama riti sə hiətigite irə mə trərpwɪn pehe mwi m kimiaha, Kumwesən trəgnəgini kimiaha ti nəfe? Nəkur ərəha me irəha mwi kamhəuvei pen mane me minraha me mə tukərpwɪn pen tai mane atukwatukw minraha me. 35 *Mətə kimiaha tihaməkeikei mhokeikei nərmama səməme haməmwəki kimiaha, mho noien amasan minraha, mhəuvei pen mane minraha, mhəpwəh nətərigien mə tihəuvehi nari riti rəmwhen ia tain. Kimiaha tiho iamɪnhi irə nənə nərəkuien səkimiaha trasori. Tukini mə Kumwesən sə rasori anan nɪpwnətɪn me nə kimiaha ti nəri nə mə in ramo noien amasan m nərmama səməme həpkini mhə tanak tukwe mine nərmama ərəha me. 36 Kimiaha tihaməkeikei mhapi nərmama rəmwhen ia Tata səkimiaha ramapi irəha.”

Nəkiriien nərmama ti noien ərəha me səvənraha

37 *Kimiaha tihəpwəh nəkiriien nərmama ti noien ərəha me səvənraha, nənə Kumwesən trəpwəh nəkiriien kimiaha ti noien ərəha me səkimiaha. Tihəpwəh nəripwɪnien noien ərəha me səvəi nərmama, nənə Kumwesən trəpwəh nəripwɪnien noien ərəha me səkimiaha. Tihenouenou noien ərəha me səvəi nərmama, nənə Kumwesən trenouenou noien ərəha me səkimiaha. 38 *Kimiaha tihaməkeikei mhəriari pen narimnari me m nərmama, nənə Kumwesən trəriari pehe narimnari me m kimiaha. In truvei pehe rasori pɪk ia rəgimiaha rəmwhen ia iərmama rarigɪn pen ia tənəripw, mɪkiukiu irə meste ruvehe mukuər məsas. Trini minuə kimiaha hiəriari pen asori, Kumwesən trəriari pehe rasori m kimiaha. Mətə mə kimiaha hiəriari pen ouihi, in trəriari pehe m kimiaha rouihi.”

Noien atukwatukw

39 *Iesu rini mwi nusipekinien riti ti nirəha i mə, “Rəfo, ko iərmama riti sə nənimen rifwə ramiri pen iərmama riti mwi nənimen rifwə ia suatuk sə trouesi? Tuko ro iamɪnhi irə irau pəri krouivə irapw ia ruei tənə. 40 *Iərmama

* 6:31: Mat 7:12 * 6:35: Lev 25:35-36 * 6:37: Mat 6:14 * 6:38: Mak 4:24 * 6:39: Mat 15:14 * 6:40: Mat 10:24-25

sə kamahatən in ripkasori mhə ia iahatən səvənhi. Mətə mə kamahatən in keste rukurən pam nari, in trəmwhen ia iahatən səvənhi.

⁴¹ Rəfo ikamətə nimwəkmwəki nei sə raməmak ia nəmri piam, mətə ipkətə mhə nīpəri nei asori sə raməmak ia nənimem? ⁴² Trini minuə nīpəri nei asori raməmak ia nənimem, rəfo iakamini pen ti piam mə, ‘Piak, əseni iou pwəh iakiskəri raka nimwəkmwəki nei sə raməmak ia nənimem?’ Ik iərmama sə ikamo kəuətksuə tikaməkeikei mukupwən muvehi raka nīpəri nei asori sə raməmak ia nənimem, kurirə irə ikətə amasan nari mə tikiskəri raka nimwəkmwəki nei sə raməmak ia nəmri piam.

⁴³ Nei amasan riti riwən rukuə kwənkwai nei ərəha. Rəmwhen a mwi nei ərəha rəpwəh nukuəien kwənkwai nei amasan. ⁴⁴ Nərmama hətə sas ia nei me ia kwənkwanraha. Kīpkesi raka mhə kwənkwai niemis ia rəhi, uə kwənkwai krep ia nəkwus ərəha. ⁴⁵ Rəmwhen a mwi iərmama amasan rani irapw nəgkiariien amasan ti nəri nə mə rerin rukuər ia nətərigien amasan. Iərmama ərəha rani irapw nəgkiariien ərəha ti nəri nə mə rerin rukuər ia nətərigien ərəha. Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə iərmama raməgkiari, ramini irapw a nəfe nətərigien rerin rukuər irə.”

Iərmama kəru sə krauvrhəkin nimwə

⁴⁶ *“Rəfo kimiaha hiaməkwein iou mə ‘Iərimənu, Iərimənu,’ mətə hiəpwəh noien nəfe iakini pehe tukumiaha i? ⁴⁷ Iərmama sə ruvehe tukw iou, mīregi nəgkiariien me səiou, mamə nəfe iakiməni, pwəh iakini irapw noien səvənhi tukumiaha. ⁴⁸ In rəmwhen ia iərmama sə rauvrhəkin nimwə səvənhi. In reri ruə rəmwhenimw, məmri nəri sə nimwə trərer pen irə ia kəruətərei. Nəpin nesən asori rauər, iapiwən raiu muvehe meri nimwə nəha mətə ko ripkikiukiū mhə irə, ti nəri nə mə iərmama nəha rīməuvrhəkin amasan nimwə nəha. ⁴⁹ Mətə iərmama sə rīregi nəgkiariien səiou, məpwəh noien narimnari me iakiməni, rəmwhen iərmama sə ruvrhəkin nimwə səvənhi ia təkure tīprənə, mətə ripkəmri pen mhə nari sə raməkwtəmhiri əknekīn nisui nimwə. Nəpin iapiwən raiu muvehe meri nimwə nəha, təkwtəkwuni a nimwə nəha rīmwei. Nənə nəpin rīmwei irə, ruvehe mərəha pam.”

7

Iaruagən riti səvəi nəkur Rom rahatətə pərhien ia Iesu

¹ Nəpin Iesu rini pam nəgkiariien me nəha ti nərmama, revən mapirapw ia taon nəha Kapaneam. ² Iaruagən riti səvəi nəkur Rom nəha ikīn in rasori ia naruagən me irəha pam hantret. Səvənhi fwe iərmama sə ramo tukwini nari min. In rokeikei pik iərmama nəha, mətə ramemhə na tremhə. ³ Nəpin iaruagən nəha rīregi kani mə Iesu ruvəuvehe, rərhi pen nəmə asori me nepwīn səvəi nəkur Isrel həuvən mə tuhəres in mə ko ruvehe mo iərmama sə ramo tukwini nari min rəsanin. ⁴ Nəpin irəha həuvehe ti Iesu, kamhase in, mamhəni mə, “Ramasan mə tikasitu ia iəmə nəha ⁵ ti nəri nə mə in rokeikei pik kitaha nəkur Isrel. Iəmə nəha in nəha rīməuvei pehe mane masitu ia kimaha iahəuvrhəkin nimwəfwaki səkimaha ia kwopun i.” ⁶ Nənə Iesu rukurirə irəha.

Nəpin ruvehe ipaka ti nimwə nəha, iaruagən nəha sə in rasori ia naruagən me irəha pam hantret rərhi pen in me nepwīn həuvən, mhəni pen ti Iesu i mə, “Iərimənu. Tikəpwəh nəmwurien iamīnhi. Ripko mhə iou iəmə amasan riti. Iapkəmwhen mhə mə tikuvehe, muvnimwə ia nimwə səiou. ⁷ Ro iamīnhi irə iou iakregi mə ko iou iapkuvehe mhə tukw ik. Mətə tikini a nəkwam pwəh səiou iotukwininari ruvehe məsanin. ⁸ Iou mwi iərmama riti iakamarə tegin nəmə asori me. Naruagən me nepwīn mwi kamharə tegin iou. Nəpin iakini

* **6:46:** Mal 1:6, Mat 7:21

pen ti riti mā 'Evən,' in trevən. Nəp̄in iak̄ini pen ti riti mwi mā 'Uvehe,' in truvehe. Nəp̄in iak̄ini pen ti iərmama sə ramo tukwini nari miou mā 'O nəri,' in tro."

⁹ Nəp̄in Iesu r̄iregi nəgkiariien nəha, rərkərinari ia iəmə nəha, muvsini mətoni nərmama səməme kamhəkurirə in, m̄ini mā, "Iakani n̄ipərhiēnien tukumiaha i mā iou iapkətə raka mhə iəmə Isrel riti nahatətəien səvənhi riskai rəmwhen ia nahatətəien səvəi iəmə Rom i." ¹⁰ Nənə nəp̄in nərmama me nəha iaruağən nəha rərhi pen irəha hərərig mhəpirapw ia nimwə səvənhi, hətoni iərmama sə ramo tukwini nari min r̄inəsān̄in.

Iesu rəsuaṗwiri iəkunouih̄i riti sə ruvām̄hə

¹¹ Kurirə irə nəp̄in ouih̄i a rukurau Iesu revən fwe ia taon riti nəgh̄in nə Naen. Nərmama səvənhi me m̄ine nərmama nepw̄in mwi h̄əp̄ik h̄əkurirə in.

¹² Nəp̄in Iesu ruvehe ipaka ti kwəruə asori səvəi taon nəha, rətoni nərmama kamh̄əier irə, mamh̄əuvehi iəkunouih̄i riti sə remhə, mamh̄əuvən mə tuhən̄imwi. Mama səvəi iəkunouih̄i nəha t̄ini riti mwi riwən. Səvənhi iərman ruvām̄hə raka, m̄əpwəh in. Nərmama h̄əp̄ik ia taon nəha kamh̄əkurirə prən nəha. ¹³ *Nəp̄in Iərimənu sək̄itaha rətə prən nəha, rər̄in rərkwəp̄ir tukwe. Nənə in r̄ini mā, "Prən i, tikəpwəh nasək̄ien."

¹⁴ *Nənə Iesu revən ipaka, m̄irapi n̄ikoukau səvəi iəkunouih̄i nəha. Nərmama səməme kamh̄əuvehi h̄ərer. Nənə Iesu r̄ini mā, "Iəkunouih̄i i! Iak̄ini pehe tukw ik i mā tiko m̄ərer!" ¹⁵ *Nənə iəkunouih̄i nəha sə remhə riskəm̄ter, məkure, m̄inaməgkiari. Nənə Iesu ruvehi in, muvei pen m̄ mama səvənhi.

¹⁶ *Nərmama me pam hətoni h̄əhek̄ir, mhəgnəḡini Kumwesən, mhəni mā, "Profet asori riti ruv̄əier pehe tukutaha." Nənə irəha h̄əni mwi mā, "Kumwesən ruv̄əuvehe raka mā truvehim̄iru nərmama me səvənhi." ¹⁷ Nənə nəgkiariien sə raməvisau nəri nəha Iesu r̄ino ruvir̄is mevən ia kwopun me pam ia tənə Jutia m̄ine kwopun me nepw̄in mwi ipaka ti tənə nəha.

Jon Paptas rərhi pen nərmama nepw̄in h̄əuvən mh̄ətoni Iesu

¹⁸ Nərmama me səvəi Jon Paptas h̄əvisau pen narimnari me pam i min. Nəp̄in Jon r̄iregi, ¹⁹ rəkwein səvənhi iərmama kəru krouvehe tukwe. Nənə in rərhi pen irau krouevən ti Iərimənu sək̄itaha mə trouəres in mā, "Ik i in i profet kupwən me kamh̄əni ik mā tikuvehe uə rekəm? Mə r̄ipko mhə ik i rosi k̄imaha tah̄ətui səpə iti uə?"

²⁰ Nəp̄in iəmə mi nəha krouvehe ti Iesu, krouni mā, "Jon Paptas rərhi pehe k̄imrau iarouvehe mə trouəres ik mā, "Ik i in i profet kupwən me kamh̄əni ik mā tikuvehe uə rekəm? Mə r̄ipko mhə ik i rosi k̄imaha tah̄ətui səpə iti uə?" "

²¹ Ia nəp̄in nəha Iesu raməkoui irapw nemh̄əien me səpəmsəpə m̄ine nən̄imw̄in ərəha me ia nərmama h̄əp̄ik, mamō irəha h̄əuvehe mh̄əsān̄in. Nərmama h̄əp̄ik nən̄imenraha r̄ifwə in ro irəha hətui mh̄ətə nari. ²² *Nənə in r̄ini pen ti iəmə mi nəha Jon rərhi pen irau mā, "K̄imirau tirouevən rouni pen ti Jon i nəfe irouregi rouətoni. Nərmama me nəm̄rinraha r̄ifwə hətui mh̄ətə nari, səməme n̄isunraha rərfe h̄əvi atukw i mh̄əvən. Nərmama nemh̄əien skai ro tek̄inraha h̄əuvehe mh̄əm̄her, səməme nəkwəreḡinraha ruvis̄imw rək̄wag h̄əregi nari. Nərmama me nepw̄in səməme kupwən h̄əuvām̄hə, tək̄wtək̄wuni nəha h̄əuvəm̄iru mwi. Nənə nərmama nautə səvənraha riwən kaməvisau nəgkiariien amasan m̄inraha. ²³ *Iərmama sə ramətə iou tr̄ini m̄inuə in r̄ipk̄imwei mhə ia nahatətəien səvənhi ti nari riti iakamo rər̄in tragien."

²⁴ Nəp̄in iəmə mi nəha Jon rərhi pen irau krouer̄ig rouevən, Iesu r̄inaməgkiari ia Jon, m̄inam̄ini pen ti nərmama me i mā, "Fwe kupwən

* 7:13: Luk 8:52 * 7:14: Luk 8:54 * 7:15: 1King 17:23, 2King 4:36 * 7:16: Luk 1:68, 19:44
* 7:22: Aes 35:5-6 * 7:23: Aes 61:1, Luk 4:18

kimiaha hiæier ia taon me mine rukwænu me mhæuvæn ia kwopun akwesakwes ikin mæ tihætæ næfe? Iærmama riti sæ ræmwhen ia kwænkwai nig ripkærer atukwatukw mhæ næpin mætagi rauini? Rekæm. ²⁵ Kimiaha hiæier mhæuvæn mæ tihætæ næfe? Iærmama riti sæ rauvei pen tinari amasan me? Rekæm. Nærmama sæmæme kamhæuvei pen tinari amasan me, mamharæ ia naræien sæ rimæru, iræha fwe ia nimwæ me sævæi kig me. ²⁶ *Kimiaha hiæier mhæuvæn mæ tihætæ næfe? Profet riti? Ouæh, nipærhienien. Kimiaha hiæier mhæuvæn mæ tihætæ profet riti. Mætæ iakani pehe tukumiaha i iæmæ i in rasori mæpi raka profet. ²⁷ In iærmama sæ Nækukuæ Ikinan ramægkiari iræ næpin rini mæ, 'Ëtæ ro, takærhi pen iærmama sæ trægkiari tukwini sæiou,

in trukupwæn ia niram mevæn, mæpærhi sæim suatuk.'

²⁸ Iakani nipærhienien tukumiaha i mæ nærmama me sæ nipran me hæræhi iræha ia tiprænæ i riti riwæn rasori mæpi raka Jon. Mætæ nærmama me pam ia nitætæ sæ Kumwesæn ramærimænu iræ sæ in reiwaiu anan ia niræha in rasori mæpi raka Jon."

²⁹ *Næpin nærmama æpnæpen me mine nærmama sæmæme kamæræku pen takis minraha hæregi nægkiariien i, hæni mæ Kumwesæn in ratukwatukw. Iræha hæni iamînhi iræ ti næri næ mæ Jon rino raka paptæes ia niræha. ³⁰ *Mætæ Farisi me mine nahatæn me sævæi Loa hænæpwæh næsenien mæ Jon tro paptæes ia niræha. Ro iamînhi iræ iræha hænæpwæh suatuk sæ Kumwesæn rimæni mæ iræha tuhési pen.

³¹ Iesu raræ mini mwi mæ, "Takini næfe nægkiariien mahatæn pen noien sævæi nærmama ipwet mine? Noien sævænraha ræfo? ³² Iræha hæmwhen ia nækwærhækwærha kamhækure ia kwopun kamapir ikin, mamhækwein pen ia iræha me nepwîn mæ,

'Kimaha iahani nipu sævæi nægienien tukumiaha, mætæ kimiaha hiæpko mhæ tanis.

Iahani nipu sævæi nemhæien, mætæ kimiaha hiæpkasæk mhæ.'

³³ Iakani iamînhi iræ ti næri næ mæ Jon Paptæes rimæuvehe, mipkæni mhæ nari, mæpwæh nænimwiien waen, nænæ kimiaha hiamæni mæ, 'Iæremhæ raræ iræ.'

³⁴ *Iou, Iæmæti Iærmama, iakimæuvehe, mamæni nari, mamænimwi ræmwhen a ia kimiaha, nænæ kimiaha hiamæni mæ, 'Hætæ ro iæmæ næha, in ramæni pik nari, mamænimwi mamakonæ i, mamavæn pæri iræha nærmama sæmæme kamæræku pen takis minraha mine nærmama æræha me nepwîn mwi!' ³⁵ Mætæ nærmama sæmæme kamhesi pen nukurænien sævæi Kumwesæn kamho noien amasan me. Noien amasan me næha kamhahatæn pen mæ nukurænien næha ro nipærhienien."

Præn æræha riti

³⁶ *Næpin riti Farisi riti ræres Iesu mæ truvehe mæni nari irau min. Ro pen Iesu revæn muvnimwæ ia nimwæ sævæi Farisi næha, mækure mæ træni nari. ³⁷ *Ia taon næha pran riti sæ ramo noien æræha. Næpin riregi mæ Iesu ramæni nari fwe nækwai nimwæ sævæi Farisi næha, ruvehi senta mevæn fwe ikin. Senta næha ramæmak ia nækwai potel riti kino ia kæræuterei næghin næ alapasta. ³⁸ Præn næha revæn mærer ia tækutai Iesu ipaka ti nisun mi, mamasæk. Nise nænimen rætæg pen ia nisui Iesu mi krouæpwtig. Nænæ reiwaiu muvei pen nimwai nukwænen, mirai raka i, makei m nisun mi, mahakwi nisun mi ia senta.

* 7:26: Luk 1:76 * 7:29: Luk 3:12 * 7:30: Mat 21:32 * 7:34: Luk 15:2 * 7:36: Luk 11:37
* 7:37: Mat 26:7, Mak 14:3, Jon 12:3

³⁹ Nəp̄in Farisi nəha sə rəkwein Iesu mə trəni pəri nari irau min rətə prən nəha, rerin ramrhi mə, “Kamo iəmə nəha in profet pərhiēn, ko rukurən mə nəfe nəha pran ramrapi in. Kwa pran sə ramo noien ərəha.”

⁴⁰ Nənə Iesu rini pen tukwe in mə, “Saemon, iou iakuə takini nari riti tukw ik i.”

Miregi Saemon rini mə, “Ni pehe ro iahatən.”

⁴¹ Miregi Iesu rini mə, “Iəmə asori riti ruvei pen mane m iərmama kəru mə ti nəp̄in riti krouərpw̄in pen min. Kaon səvəi riti silin k̄ino ia silva irəha pam faef hantret. Nənə kaon səvəi riti silin k̄ino ia silva irəha pam fifti. ⁴² Iərmama mi nəha riskai ti nirau ti nərpw̄in penien min. Ro pen iəmə asori rərari raka kaon səvənrau mini mə irau trouəpwəh nərpw̄inien. Tuko ro iam̄in ha irə sin nəha ia iərmama mi nəha trokeikei p̄ik iəmə asori nəha?”

⁴³ Miregi Saemon rini mə, “Rosi sə nəha sə kaon səvənhi rasori nənə iəmə asori rərari raka.”

Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Nəkiriien səim ratukwatukw.”

⁴⁴ *Nənə in ruvsini, məti pen mətə prən nəha, mini pen ti Saemon i mə, “Ikətə prən i? Nəp̄in iakiməuvnimwə pehe ia nimwə səim, ipkaikuas mhə ia nisuk mi ia nui, mətə prən i raikuas ia nisuk mi ia nise nənimen, mirai raka ia nimwai nukwənen. ⁴⁵ Ik ipkakei mhə miou, mətə nəp̄in iakuvnimwə pehe, prən i rinamakei m nisuk mi, məpwəh napw̄isien. ⁴⁶ *Ik ipkahakwi mhə nukwənek ia oel, mətə prən i rahakwi nisuk mi ia senta. ⁴⁷ Ro iam̄in hi irə iakani pehe tukw ik i mə noien ərəha me r̄ip̄ik prən i rino iou iakinenouenou raka. Ro pen in rokeikei p̄ik iou. Mətə iərmama sə r̄ip̄ko p̄ik mhə noien ərəha trini minuə iakenouenou noien ərəha me nəha səvənhi iərmama nəha ko in r̄ip̄kokeikei p̄ik mhə iou tukwe.”

⁴⁸ *Nənə Iesu rini pen ti prən i mə, “Iakinenouenou raka noien ərəha me səim.”

⁴⁹ Nənə nərmama me nəha səməme kamhani pəri nari irəha min, kənamhəni pen ti nirəha me i mə, “Sin i iərmama i rukurən nenouenouien noien ərəha me iam̄in hi?”

⁵⁰ *Mətə Iesu rini pen ti prən i mə, “Nahatətəien səim ruvəuvehim̄iru ik. Evən. Nəm̄arinuien trarə tukw ik.”

8

Nipran səməme kamhasitu ia Iesu

¹ *Kurirə irə nəp̄in ouih̄i a rukurau, Iesu ramevən ia taon me mine rukwənu me, mam̄ini irapw nəgkiariien amasan sə raməvisau nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə. Nərmama səvənhi twelef ² *mine nipran me nepw̄in mwi kamhəkurirə in. Fwe kupwən Iesu rinomasan nipran me nəha, məkoui irapw nənimw̄in ərəha me ia nepw̄in, muvehi raka nemhəien me ia nepw̄in. Nəgh̄inraha me i: Meri sə kaməkwein mwi nəgh̄in nə mə Maktala, pran nəha Iesu rinəkoui irapw nəremhə sefen irə; ³ nənə Joana, pran səvəi Jusa, iəmə asori riti sə ramowok ipaka ti Herot; nənə Susana, mine nipran me həp̄ik mwi səməme kamhəuvehi nəmri narimnari me ia mane me səvənraha, mamhəuvei pen m Iesu mine nərmama me səvənhi mə trasitu ia nirəha.

Iərmama sə ruini nuni nari me ia nəmhien səvənhi

⁴ Nərmama həp̄ik anan həier ia taon me pam ia kwopun nəha, mhəuvehe ti Iesu. Nəp̄in hənousəsimw̄in raka irəha me, in rini nusipekinien riti ti nirəha i minuə, ⁵ “Iərmama riti revən mə truini nuni nari me ia nəmhien səvənhi.

* **7:44:** Jen 18:4 * **7:46:** Sam 23:5 * **7:48:** Luk 5:20-21 * **7:50:** Luk 8:48, 17:19, Luk 18:42

* **8:1:** Luk 4:43 * **8:2:** Mat 27:55-56, Mak 15:40-41, Luk 23:49

Nəpɪn rauini pen nuni nari me, nuni nari me nepwɪn həsas pen ia suatuk, nənə nərmama havən ia nirəha, menu me ia nɪmagouagou həuvehe mhani pam. ⁶ Nənə nuni nari me nepwɪn həsas pen ia təkure kəpwier tɪprənə rouihi ikin. Həuverə mətə ti nəri nə mə nui riwən haukei pam. ⁷ Nənə nuni nari me nepwɪn həsas pen ia tɪprənə nəkwus ərəha rauviris ikin. Nənə nəkwus ərəha me həuviris mhəuvehe mhousəman pam irəha. ⁸ Nənə nuni nari me nepwɪn həsas pen ia tɪprənə amasan, mhətə, mhəukuə kwənkwan hantret.”

Nəpɪn Iesu rɪni pam nəgkiariien me nəha, rəkwein əpwəmwis, mɪni mə, “Iərmama sə nəkwəregin rarə ti nɪregiien nari traməkeikei mətərig amasan.”

Iesu rɪni irapw nɪpwrai nusipekinien nəha

⁹ Nəpɪn nərmama me səvəi Iesu həres pen in mə nəfe nɪpwrai nusipekinien nəha, ¹⁰ in rɪni mə, “Kɪmiaha nərmama me səiou kɪnəsəvər ia suatuk tuku-miaha hiəukurən narimnari me i ia nɪtətə sə Kumwesən ramərimənu irə hənəmərkwafə fwe kupwən. Mətə nərməpə me kamhəregi iakaməgkiari ia narimnari me nəha iakausipekin a irə. Iakamo iamɪnhi irə mə ‘irəha tuhətə, mətə tuhəpwəh nətəien mhəukurən.

Irəha tuhəregi, mətə tuhəpkregi mhə mhəukurən.’

¹¹ *Nənə nɪpwrai nusipekinien i iakiməni ro iamɪnhi irə. Nuni nari in nə nəgkiariien səvəi Kumwesən. ¹² Səməme həsas pen ia suatuk həmwən ia nərmama səməme həregi nəgkiariien səvəi Kumwesən. Nəpɪn həuvəregi raka Setan ruvehe, muvehi raka nəgkiariien nəha ia nətərigien səvənraha, kamo irəha hənɪ nɪpərhiienien irə nənə Kumwesən ruvehimɪru irəha. ¹³ Nənə səməme həsas pen ia təkure kəpwier tɪprənə rouihi ikin həmwən ia nərmama səməme həregi nəgkiariien səvəi Kumwesən, nənə mhəuvehi, mhəgien tukwe. Mətə nəgkiariien nəha rɪpkeiwaiu amasan mhə ia rerɪnraha rəmwhən ia nuai nei me. Irəha tuhənɪ nɪpərhiienien irə nəpɪn ouihi a. Nəpɪn narimnari me tuhəuvehe mho nəmisəien mɪnraha mə tro mətə sas ia nahatətəien səvənraha, irəha həmwəi. ¹⁴ Nənə səməme həsas pen ia tɪprənə nəkwus ərəha rauviris ikin həmwən ia nərmama səməme həregi nəgkiariien nəha, mətə nəpɪn irəha kamhesi pen suatuk səvənraha mamhəuvən, kamhətərig pɪk ti narimnari me səvəi tɪprənə i rəmwhən ia mane mɪne nəfe m nəfe mwɪ irəha hokeikei mə tuhəuvehi mhəregi ramasan irə ia nɪmɪruien səvənraha. Nətərigien me nəha həuviris ia rerɪnraha, həuvehe, mhousəman nəgkiariien səvəi Kumwesən. Nənə nəgkiariien nəha rəpwəh nukuəien. ¹⁵ Mətə səməme həsas pen ia tɪprənə amasan irəha nəha həmwən ia nərmama səməme həregi nəgkiariien səvəi Kumwesən, nənə mhəkwtəmhirɪ ia rerɪnraha sə ratukwatukw mamasan. Irəha həkwtəmhirɪ əknekɪn mamhəuvən nənə mhəukuə.”

Iesu rəgkiari ia laet sə kousəman

¹⁶ * “Iərmama riti riwən ko rɪhɪai pen napw ia laet məuiui ia nari riti uə rukurei pen kwopun afafa ikin. Mətə traməkeikei mukurei utə i ia nari sə kakurei utə laet irə mə nərmama tuhətoni raməhiapw nəpɪn həuvnimwə pehe. ¹⁷ *Rəmwhən a mwɪ narimnari me pam səməme hamərkwafə tuhaməkeikei mhəier irapw. Narimnari me pam səməme haməmak afafa tukaməkeikei kətoni kuvehi irapw ia nukuraanien. ¹⁸ *Ro iamɪnhi irə kɪmiaha tihaməkeikei mhətərig amasan ia nəfe hiamregi ti nəri nə mə iərmama sə kuvei pen nari riti min, ro wok irə, tukuvei pen sə rəkwaqu min. Mətə iərmama sə kuvei pen nari riti min, ro nəri auər a irə, tukuvehi raka pam tukwe.”

* **8:11:** 1Pit 1:23 * **8:16:** Mat 5:15, Luk 11:33 * **8:17:** Mat 10:26, Luk 12:2 * **8:18:** Mat 25:29, Luk 19:26

Mama sɔvɔi Iesu mine piɔvi Iesu me

¹⁹ Ia nɔpin nɔha piɔvi Iesu me mine mama sɔvɔnhi hɔuvehe mɔ tuhɔtɔ in, mɔtɔ ko hɔpkɔuvɔn mhɔ ipaka tukwe ti nɔri nɔ mɔ nɔrmama me hɔpik. ²⁰ Ro pen nɔrmama me hɔni pen ti Iesu i mɔ, “Sɔim mama mine piɔm me kamhɔrer fwe iruɔ. Irɔha hokeikei mɔ tuhɔtɔ ik.”

²¹ Miregi Iesu rini pen ti nirɔha i mɔ, “Nɔrmama sɔmɔme kamhɔregi nɔgkiariien sɔvɔi Kumwesɔn, nɔnɔ mamho nɔfe rani irɔha nɔ sɔiou mama mine piak me.”

Iesu rinise nimɔtagi asori

²² Nɔpin riti Iesu rɔputɔ ia nitɔtɔ ouihi irɔha nɔrmama me sɔvɔnhi, rini pen ti nirɔha i mɔ, “Pwɔh sɔuvɔn mhɔpi sɔmwɔn pen fwe ia nikare nui asori.” Ro pen hɔvi nivɔn, mɔnamhɔuvɔn. ²³ Nɔpin kamhɔiu ia nitɔtɔ ouihi mamhɔuvɔn, Iesu revɔn mapri. Nimɔtagi asori reiwaiu ia nɔkwai nui asori nɔha, nitɔtɔ ouihi sɔvɔnraha rinakuɔr ia nui, na tuhɔmwhenimw.

²⁴ Nɔrmama me sɔvɔi Iesu hɔuvɔn, mhɔsuɔpwiri in, mhɔni mɔ, “Iɔrimɔnu. Iɔrimɔnu. Na tsɔmwhenimw!”

Iesu rɔrer minise nimɔtagi mine peiau peiau asori me, nɔnɔ heiwaiu mhɔiwɔn. Narimnari me hɔuvehe mhɔmɔrinu. ²⁵ Iesu rini pen ti nirɔha i mɔ, “Nahatɔtɔien pɔku sɔkimiaha?”

Mɔtɔ irɔha hɔhekɔr. Nɔnimenraha rier. Kamhɔni pen ti nirɔha me i mɔ, “Nɔfe nɔha iɔrmama? Ramɔgkiari m nimɔtagi mine nui krauo nɔkwan!”

Iesu rɔkoui irapw iɔremhɔ ia iɔmɔ Karasa riti

²⁶ Irɔha hɔier ia tɔnɔ Kalili, mhɔiu ia nitɔtɔ ouihi nɔha, mhɔpi sɔmwɔn ia nui asori, mhɔuvɔn ia tɔnɔ sɔvɔi nɔmɔ Karasa. ²⁷ Nɔpin Iesu ruvare, iɔrmama riti ia taon riti fwe ikɔn ruvehe tukwe. Iɔrmama nɔha nɔremhɔ me kamharɔ irɔ. Nɔpin rɔpik rɔpkarkahu mhɔ tinari, mɔpkapri mhɔ mwi ia nɔkwai nimwɔ sɔvɔnhi, mɔtɔ ramarɔ ia kwopun kanimwi nɔrmama ikɔn. ²⁸ Nɔpin iɔrmama nɔha rɔtɔ Iesu, rasɔk ɔpwɔmwɔs, muvehe minimwi nukurhun mi ia nɔnimen, mɔgkiari asori mini mɔ, “Iesu, Kumwesɔn sɔ rasori anan tɔni nɔ ik. Ikuvehe mɔ tikɔfo iou irɔ? Iakase ik tikɔpwɔh noien nɔmisɔien miou.” ²⁹ Nɔnimwɔn ɔrɔha nɔha ramɔgkiari iamɔnhi irɔ, ti nɔri nɔ mɔ Iesu ruvɔni pen raka tukwe in minuɔ trier ia iɔrmama nɔha. (Nɔpin me rɔpik nɔnimwɔn ɔrɔha nɔha rinɔkwtɔmhirɔ iɔrmama nɔha. Nɔrmama hɔnɔrihi rɔgɔn mi mine nisun mi ia jen me, mhɔrer tukuahag in, mɔtɔ in rɔvi ɔmwesi jen me, iɔremhɔ rɔkoui pen in revɔn ia kwopun akwesakwes ikɔn.)

³⁰ Nɔnɔ Iesu rɔres in mɔ, “Nɔghɔm sin?”

Miregi rini mɔ, “Iou nɔghɔk Nɔkuɔr.” In rini iamɔnhi irɔ ti nɔri nɔ mɔ nɔremhɔ me hɔpik hɔmɔuvnimwɔ ia reri iɔrmama nɔha. ³¹ Nɔnɔ nɔremhɔ me nɔha hase Iesu mɔ trɔpwɔh nɔrhi penien irɔha hɔuvɔn ia nɔpɔg sɔ rameiwaiu nukunen riwɔn.

³² Mɔtɔ toue pikɔ me hɔpik kamhɔrku ia kwopun nɔha. Nɔremhɔ me hase Iesu mɔ trɔseni irɔha hɔuvnimwɔ ia rerinraha. Ro pen Iesu rɔseni irɔha. ³³ Nɔnɔ nɔremhɔ me hɔier ia iɔrmama nɔha, mhɔuvnimwɔ ia reri pikɔ me. Pikɔ me haiu, mheiwaiu ia nɔpatu, mhɔsas pen ia tɔmwei nui asori, mhɔmwhenimw.

³⁴ Nɔpin nɔrmama sɔmɔme kamhɔtui ti pikɔ me hɔtoni, hap, mhɔni irapw ia taon sɔvɔnraha mine rukwɔnu me. ³⁵ Nɔnɔ nɔrmama me hɔier mhɔuvɔn mɔ tuhɔspau i mɔ rɔfo. Nɔpin hɔuvehe ti Iesu hɔti pen mhɔtoni iɔrmama nɔha nɔremhɔ me hɔmɔier irɔ, rarkahu, mamɔkure irapw ia nisui Iesu, nɔtɔrigien sɔvɔnhi rinɔmak amasan. Irɔha hɔtoni hɔhekɔr. ³⁶ Nɔnɔ sɔmɔme hɔnɔtoni nɔri nɔha, hɔni irapw ti nɔrmama me i mɔ iɔrmama nɔha rinɔfo muvehe mɔsanin.

³⁷ Nɔnɔ nɔkur Karasa sɔmɔme kamharɔ ipaka ti kwopun nɔha hɔres Iesu mɔ

trəpwəh irəha mamevən ti nəri nə mə həhekir pik anan. Ro iaminihi irə in rəputə ia nitətə ouihi mə trirəriḡ.

³⁸ Iərmama sə nərəmhə me həməier irə rase in mə trəsəni in pwəh revən irau min. Mətə Iesu rərhi pen i ramevən, mini mə, ³⁹ “Tikrəriḡ mevən fwe imwam, mini irapw narimnari me i Kumwesən rino mik.” Nənə iərmama nəha revən ia kwopun me pam fwe ia taon səvənhi, mamini irapw narimnari me nəha Iesu rino min.

Pran sə rirapi tinari səvəi Iesu mine prən ouihi səvəi Jaeras

⁴⁰ Nəpən Iesu rirəriḡ pehe mwi ia nikare nui asori, nərmama me həuvən tukwe. Rerinhaha ragien ti nəri nə mə kamheitenhi in. ⁴¹ Iərmama riti fwe ikin nəḡhin nə Jaeras. In iəmə asori riti səvəi nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel. Ruvehe minimwi nukurhun mi ia nəmri Iesu, mamase in mə ruvehe ia nimwə səvənhi, ⁴² ti nəri nə mə prən ouihi səvənhi ramemhə na tremhə. Prənouihi nəha səvənhi in əpa kuatia. Nuk səvənhi ipaka reste twelef.

Nəpən Iesu ravən mamevən, nərmama həpik həukuraukurau irə. ⁴³ Pran riti nəha ikin ruvehe ramemhə ia nemhəien səvəi nīpran. Nemhəien nəha rinarə rerin irə muvehi nuk twelef. In rinouraha pam mane səvənhi ia tokta me, mətə iərmama riti riwən ko ro in rəsənin. ⁴⁴ Prən nəha rukurirə Iesu, muvehe, mirapi nusvenhi tinari səvənhi. Təkwtəkwuni a mwi nimwapw rama, nemhəien səvənhi ro sampam.

⁴⁵ Nənə Iesu rini mə, “Sin nəha rirapi iou?”

Miregi nərmama pam həni mə ripko mhə irəha. Nənə Pita rini mə, “Iərimənu. Nərmama həpik kamhərer kurkurau ik, mamhəsigiəsigi ik.”

⁴⁶ Mətə Iesu rini mə, “Rekəm. Iakukurən mə iərmama riti rirapi iou. Iakregi nəḡsek rier ia nirak, mevən mo nari riti.”

⁴⁷ Nənə nəpən prən nəha rətoni mə ko in ripkərkwafə mhə, ruvehe mamətəmnimwin, minimwi nukurhun mi ia nəmri Iesu, mini irapw ia nəmri nərmama me pam mə in rirapi Iesu ti nəfe mine rinəfo məsanin akwauakw.

⁴⁸ *Nənə Iesu rini pen ti prən i mə, “Nərik, nahatətəien səim rino raka ik ikuvehe məsanin. Evən. Nəmərinuien trarə tukw ik.”

⁴⁹ Nəpən Iesu raməḡkiari ihi, iərmama riti ruku pen ia nimwə səvəi iəmə asori nəha Jaeras, muvehe mini mə, “Səim prən ouihi ruvamhə raka. Ramasan mə ikini pen ti iahtən i mə in trəpwəh pehe.”

⁵⁰ Mətə nəpən Iesu riregi nəḡkiariien nəha, rini pen ti Jaeras i mə, “Tikəpwəh nehəkəriien, mini a nīpərhienien ia nirak, nənə prən ouihi səim trəsənin.”

⁵¹ Nəpən Iesu rapirapw ia nimwə səvəi Jaeras, ripkəsəni mhə nərmama me pam mə tuhəuvnimwə irəha min, mətə rəsəni əpa Pita mine Jon mine Jemes mine tata mine mama səvəi prən ouihi nəha. ⁵² *Nərmama me pam kamhasək mamhəkwein əpwəmwis ti prən ouihi nəha, mətə Iesu rini mə, “Rəfo kimiaha hiamasək? Prənouihi nəha ripkemhə mhə, mətə ramapri a.”

⁵³ Irəha həregi haris ia Iesu. Irəha həukurən mə prən ouihi nəha ruvamhə raka. ⁵⁴ *Mətə Iesu ruvehi rəgi prən ouihi nəha, mini mə, “Prənouihi, ərer.”

⁵⁵ Nənə nimiruien səvənhi ruvehe. Təkwtəkwuni a mwi riskəmter. Nənə Iesu rini mə tukuvei pen nəveḡinien min pwəh rəni. ⁵⁶ *Tata mine mama səvəi prən ouihi nəha nənimenrau rier, mətə Iesu rinise pen ti nirau i mə trouəpwəh ninien ti iərmama riti nəfe in rino.

9

Iesu rərhi pen nərmama səvənhi twelef mə tuhəuvən mhəvisau

* 8:48: Luk 7:50 * 8:52: Luk 7:13 * 8:54: Luk 7:14 * 8:56: Mak 7:36, Luk 5:14

¹ Iesu rækwein nærmama sævənhi twelef hæuvehe mhousəsimwīn irəha me. Nənə in ruvei pen niskaiien mīnraha. Ia niskaiien nəha irəha hæukurən nifi rakaiien nemhəien me ia nærmama. Nənə in ruvei pen mwi nasoriien mīnraha. Ia nasoriien nəha irəha hæukurən nəkoui irapwien næremhə me pam. ² Nəpīn Iesu ruvei pen pam, rərhi pen irəha mə tuhəuvən mhəvisau irapw nītətə sə Kumwesən ramərimənu irə, nənə mho nærmama səməme kamhemhə hæuvehe mhəsanīn. ³ In rīni pen tī nīrəha i mə, “Kīmīaha tihəpwəh nuvehīien narimnari me səvəi suatuk səkīmīaha rəmwhen ia kaskīn, uə tənəripw, uə nəveginien, uə mane. Kīmīaha tiharkahu ia karkahu kuatia a. ⁴ *Nəpīn tihəuvən ia kwopun riti, nənə mhəuvnimwə ia nimwə riti, nimwə nə in nə tiharə irə meste hiəier ia kwopun nəha. ⁵ *Trīni mīnuə hiəuvən ia taon riti, mətə nærmama me ikīn həkəsevər mhə ia rerīnraha tukumīaha, nəpīn hiəier ia taon səvənraha, tihounouini raka nīməkwrur ia nisumīaha tī nahatən penien mə irəha hənə noien ərəha.” ⁶ Nənə nærmama me twelef səvəi Iesu həier, mhəuvən ia rukwənu me, mamhəvisau irapw nəgkiariien amasan, mamho nærmama səməme kamhemhə ia kwopun me pam hæuvehe mhəsanīn.

Herot raməgkiari ia Iesu

⁷ *Herot, iəmə Rom sə ramərimənu ia tənə Kalili, rīregi narimnari me nəha Iesu ramo. Ia nəpīn nəha nətərigien səvənhi rəvsausini tī nəri nə mə nærmama me nepwīn kamhəni mə Jon Paptəes rīnətui mwi ia nemhəien səvənhi. ⁸ Nənə nærmama me nepwīn kamhəni mə Profet Eləja ruvəier pehe mwi. Nənə nærmama me nepwīn mwi kamhəni mə profet kupwən riti rīnətui mwi ia nemhəien səvənhi. ⁹ *Nənə Herot rīni mə, “Jon iakīnərai raka kəkəpwə. Mətə sin mwi iərmama i iakamregi nəvisaiien irə?” Ro iamīnhi raməmwur mə trətə Iesu.

Iesu rəkwməni nærmama me hək kəvsini nərman me əpa irəha pam faef-taosən

¹⁰ Nəpīn aposol me hərərig mhəuvehe mwi tī Iesu, həni pen tukwe in narimnari me pam səməme hənə. Nənə in riri raka əpa irəha, mharaka ia nærmama mhəuvən ia taon riti nəghīn nə Petsaeta. ¹¹ Nəpīn nærmama me həregi mə Iesu ramevən fwe ikīn, kamhəkurirə pen in. Nəpīn Iesu rətoni irəha, rerīn ragien. In rækwein irəha hæuvehe, nənə rəgkiari mīnraha ia nītətə sə Kumwesən ramərimənu irə, mə səməme nemhəien ramarə ia nīrəha hæuvehe mhəsanīn.

¹² Rīnaməruarəv meri na trivə. Nærmama səvənhi twelef hæuvehe, mhəni pen tukwe in mə, “Ramasan mə tikərhi pen nærmama me i həuvən ia rukwənu me mīne nəmhien me kwərha ipaka pwəh hətui kwopun me səvəi napriien mīne nəveginien tī nəri nə mə kwopun i narimnari me həiwən ikīn.”

¹³ Mətə Iesu rīni pen tī nīrəha i mə, “Kīmīaha nə tihəuvei pen nəveginien mīnraha.”

Mīregi həni mə, “Kīmaha iahəuvehi a bred krirum mīne nəmu kəru. Rəfo? Ikokeikei mə kīmaha tahəuvən mhəuvehi nəmri nəveginien sənəi nærmama me pam i?” ¹⁴ (Irəha həni iamīnhi tī nəri nə mə nəpīn həvsini a nərman me ia nīrəha mətə ipaka faef-taosən.)

Nənə Iesu rīni pen tī səvənhi nærmama me i mə, “Kīmīaha tihəuvən mho irəha həuai irəha me mhəkure əpəməpə me fifti ia təmwen kuatia.” ¹⁵ Nənə irəha həuvən mho nærmama me həkure rəmwhen Iesu rīməni. ¹⁶ Nənə Iesu ruvehi bred me nəha krirum mīne nəmu i kəru, məkwətə ia nīməgouagou, məfwaki mīni vivi Kumwesən tukwe, məkwsen, mauvei pen m səvənhi

* 9:4: Luk 10:4-11 * 9:5: Luk 10:11 * 9:7: Mat 16:14, Mak 8:28, Luk 9:19 * 9:9: Luk 23:8

nərmama me mə irəha tuhəpeki pen m nərmama me. ¹⁷ Nərmama me pam hani nari tīpwīnraha rəsisī. Nənə nərmama me səvəi Iesu həvai pen nīpərpəri nəveginien me nəha sə hənani mhəpwəh rukuər ia tənəripw irəha pam twelef.

Pita rini irapw mə Iesu in Kristo

¹⁸ Nəpīn riti Iesu in əpa raməfwaki irəha səvənhi me nərmama. Nənə rini pen ti nirəha i mə, “Nərmama kamhəni iou mə iou sin?”

¹⁹ *Miregi həni mə, “Nərmama nepwīn kamhəni ik mə Jon Paptəes. Mətə nepwīn kamhəni ik mə Profet Elaeja. Nepwīn mwi kamhəni ik mə profet kupwən riti sə rīnətui mwi ia nemhəien səvənhi.”

²⁰ *Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Mətə kīmiaha hiaməni mə iou sin?” Miregi Pita rini mə, “Ik Kristo sə Kumwesən rīməni mə trərhi pehe ik ikuvehe.”

²¹ Nənə Iesu rīnise pen əknekīn ti nirəha i mə, “Kīmiaha tihəpwəh nīnīien nəgkiariien i ti iərmama riti.” ²² *Nənə in rīrīpīn nəgkiariien səvənhi mīni mə, “Iou Iəməti Iərmama takaməkeikei miregi nəmisəien me rīpīk. Nəmə asori me mīne pris asori me mīne nahatən me səvəi Loa tuhəuvei pehe təkutanraha miou. Tukousi əpune iou, nənə nəpīn sə ro kahar irə iakətui mwi.”

Iərmama sə trukurirə Iesu traməkeikei məvrani nei kamarkuau

²³ *Nənə Iesu rini pen ti nərmama me pam mə, “Iərmama sə rokeikei mə truvehe mo iərmama riti səiou traməkeikei məpwəh nətərigien səvənhi, muvehi utə nei kamarkuau səvənhi ia nəpīn me, məvrani mukurirə iou.

²⁴ *Iərmama sə rokeikei mə trəkwtəmhiri nīmīruien səvənhi trarfai irə. Mətə iərmama sə traraka ia nīmīruien səvənhi tukw iou truvehi nīmīruien rerīn.

²⁵ Trīni mīnuə iərmama riti rīpeki pam narimnari me ia tīprənə i mo səvənhi i, nənə kurirə ikīn remhə, mətə rīpkuvehi mhə nīmīruien rerīn, noien nəha trəfasitu irə? ²⁶ *Iərmama sə trauris ia nəmri nərmama ti nīnīien mə in iərmama riti səiou, mauris mwi ti nəvisauien nəgkiariien me səiou mīnraha, Iou mwi Iəməti Iərmama, ia nəpīn nəha takuvehe ia nīskaiien səiou mīne ia nīskaiien səvəi tata səiou mīne nagelo ikinan me, takauris ti nīnīien mə iərmama nəha in iərmama riti səiou. ²⁷ Mətə iakani nīpərhienien tukumiaha i nərmama nepwīn kamhərer ia kwopun i tuhəpkemhə mhə meste tuhətoni nītətə sə Kumwesən ramərimənu irə rier pehe.”

Nīpwrai Iesu ruvehe mopə

²⁸ Nəpīn Iesu rini pam nəgkiariien me nəha, ipaka nəpīn eit ruvehe mukurau, nənə in riri Pita mīne Jemes mīne Jon mutə parei ia təkūər riti mə trəfwaki. ²⁹ Nəpīn raməfwaki, nənimen ruvehe mopə. Tīnari səvənhi ruvehe məpsan mamser. ³⁰ Təkwtəkwuni a iərmama kəru krauəgkiari irəhar min. Irau nə Moses mīne Profet Elaeja. ³¹ *Krouier pehe ia nukuraanien asori, rauni narimnari me ia nīkaren səvəi nemhəien səvənhi sə trīpko mhə tui in revən mo sampam irə fwe ia Jerusalem. ³² *Ia nəpīn nəha Pita mīne James mīne Jon haremhə napriien. Mətə nəpīn harətui, harətoni nīpwrai Iesu ramser iərmama kəru nəha krouərer irəhar min. ³³ Nənə nəpīn irau krīnouəpwəh Iesu rauevən, Pita rini pen tukwe in mə, “Iərimənu. Ramasan mə kīmrahar iaharuvehe i. Pwəh kīmrahar iaharo tənīmwə kahar, riti səim, riti səvəi Moses, riti səvəi Profet Elaeja.” (Mətə Pita raməgkiari əpnəpen, mīpkukurən amasan mhə nəfe rani.)

* **9:19:** Luk 9:7-8 * **9:20:** Jon 6:68-69 * **9:22:** Luk 9:44, Luk 18:32-33 * **9:23:** Mat 10:38, Luk 14:27 * **9:24:** Mat 10:39, Luk 17:33, Jon 12:25 * **9:26:** Mat 10:33, Luk 12:9, 2Tim 2:12 * **9:31:** Luk 9:22, 13:33 * **9:32:** Jon 1:14, 2Pit 1:16-18

³⁴ Nəpɪn in raməgkiari ihi, nəpuə riti rɪnauvehe mɪnamousəman irəhar. Irəhar harətoni mə nəpuə nəha truvegi irəhar. Harətoni harhekɪr. ³⁵ *Nənə reri Kumwesən ruku pen ia nəpuə nəha, mɪni mə, “In nəha nərik sə iakuvərɸi raka in. Kɪmiaha tihətərig in.” ³⁶ Nəpɪn Kumwesən rəgkiari pam, harəti pen mharətoni Iesu əpa ramərer. Kurirə ia nəpɪn nəha irəhar harəpnəpen, mharəpwəh nɪniien tɪ iərmama riti nəfe harənətoni.

Iesu rəkoui irapw nənimwɪn ərəha ia iəkunouihi riti

³⁷ Kɪni rakwakwi irə, nəpɪn irəha həneiwaiu raka ia təkueɾ nəha, nərmama həpɪk həuvehe tɪ Iesu. ³⁸ Nənə iərmama riti sə ramərer ia reri nərmama me nəha rəkwein əpwəmwiɪs, mɪni mə, “Iahatən. Iakase ik. Tiko muvehe mətə ro nərik. In kwənkwan kuatia. ³⁹ Ia nəpɪn me nənimwɪn ərəha riti raməkwtəmhirɪ in, mamɔ in ramərkərinari mamasək əpwəmwiɪs, mamərkəkəkər, nɪsəkwan ramaiu. Nənimwɪn ərəha nəha ro pɪk nəmɪsəien mɪn, ko rɪpkaraka akwauakw mhə irə. ⁴⁰ Iakinəres raka səim nərmama me mə irəha tuhəkoui irapw i, mətə ko həpko mhə.”

⁴¹ Miregi Iesu rɪni mə, “Kɪmiaha nəkur ipwet mɪne nahatətəien səkɪmiaha riwən. Noien səkɪmiaha rikou. Tsarə kɪtaha miou meste nəfe nəpɪn? Tɪneisən mɪne iakapwiɪs kɪmiaha? Tiko miri nərim muvehe i.”

⁴² Nəpɪn iəkunouihi nəha ramavən ihi mauvehe, iəremhə ruvehi in mouini irapw ia tɪprənə, mamɔ in ramərkəkəkər. Mətə Iesu rɪnise pen tɪ nənimwɪn ərəha, mo iəmə ouihi nəha ruvehe məsanɪn. Nəpɪn rɪnəsənɪn raka Iesu ruvehi in muvei pen m səvənhi tata. ⁴³ Nənə nərmama pam səməme hətoni nəri asori nəha Iesu rɪno ia nɪskaiien səvəi Kumwesən nənimənraha rier.

Mətə nəpɪn irəha pam kamhərkəri ihi nari ia narimnari me nəha in ramo, Iesu rɪni pen tɪ səvənhi nərmama me i mə, ⁴⁴ * “Pwəh nəgkiariien me i həuvnimwə amasan ia nəkwəregimɪiaha. Tɪpko mhə tui kuvei pen iou, Iəməti Iərmama, ia rəgi nərmama.” ⁴⁵ *Mətə irəha həregi nəgkiariien i həreirei nɪpwran. Kumwesən rərkwafə i mə ko irəha həpkətoni mhə. Nənə həhekɪr tɪ nəresien Iesu mə nəfe nɪpwrai nəgkiariien i.

Nərmama səvəi Iesu tuhaməkeikei mhəuvehi irapw irəha

⁴⁶ *Ia nəpɪn nəha nərmama me səvəi Iesu hənaməvisə mɪnraha me mə sin ia nɪrəha in rasori. ⁴⁷ Mətə Iesu rukurən nətərigien səvənraha. Ro pen in ruvehi iəkunouihi riti, mərpwi ia nɪkaren, ⁴⁸ *nənə mɪni pen tɪ nɪrəha i mə, “Iərmama sə trəsevər ia rerɪn tɪ iəkunouihi i ia nəghɪk, raməsevər mwi ia rerɪn tukw iou. Iərmama sə raməsevər ia rerɪn tukwe iou rəmwhen mə raməsevər mwi ia rerɪn tɪ Kumwesən sə rɪnərhi pehe iou iakuvehe. Iakani iamɪnhi irə tɪ nəri nə mə iərmama sə truvehi irapw in ia kɪmiaha in nə iərmama sə rasori ia kɪmiaha.”

⁴⁹ Miregi Jon rɪni mə, “Iahatən, kɪmaha iahətoni iərmama riti raməkoui irapw nəremhə me ia nəghɪm. Iahaməmwur mə tahənise in tɪ nəri nə mə rɪpko mhə in kɪmaha riti.”

⁵⁰ *Mətə Iesu rɪni pen tukwe in mə, “Kɪmiaha tihəpwəh nɪniseien in. Iərmama sə rɪpkɪni ərəha mhə kɪmiaha in kɪmiaha riti.”

Nəkur Sameria həpwəh nokeikeien Iesu mə truvehe imwənraha

⁵¹ *Rɪnauvehe ipaka tɪ nəpɪn nəha Kumwesən truvehi Iesu mutə mevən ia neiai. Iesu nətərigien səvənhi ruvehe mɪskai mə traməkeikei mevən fwe Jerusalem. ⁵² Nənə in rərhi pen nərmama nepwɪn mə tuhəkupwən

* 9:35: Luk 3:22 * 9:44: Luk 9:22 * 9:45: Luk 18:34 * 9:46: Luk 22:24 * 9:48: Mat 10:40
* 9:50: Mat 12:30, Luk 11:23 * 9:51: Mak 10:32

irə. Irəha həuvən mhəier pen ia rukwənu riti səvəi nəkur Sameria mə tuhəpnəpenə ia narimnari me kurirə Iesu ruvehe. ⁵³ *Mətə nərmama ia kwopun nəha həpkəsəni mhə Iesu mə truvehe imwənrəha ti nəri nə mə irəha həuvəkurən raka nətərigien səvənhi rīskai mə traməkeikei mevən fwe Jerusalem. ⁵⁴ *Nəpīn iərmama mi kəru səvənhi mi Jemes mine Jon krouətə noien nəha, krouni mə, “Iərimənu. Ikokeikei mə kimrau trouəkwein napw pwəh ruku pen fwe ia neiai meiwaiu pehe mahi əmwesi irəha?”^a ⁵⁵ Mətə Iesu ruvsini in minise pen əknekīn ti nirau i. ⁵⁶ Nənə irəha həuvən mwi ia rukwənu əpə riti.

Nərmama nepwīn hokeikei mə tuhəkurirə Iesu

⁵⁷ Nəpīn riti Iesu mine nərmama me səvənhi kamhesi pen suatuk mamhəuvən. Nənə iərmama riti rīni pen tukwe in mə, “Takukurirə ik kwopun pəku tikevən ikīn.”

⁵⁸ Miregi Iesu rīni pen tukwe in mə, “Kuri əprmin me səvənrəha nīpəg rarə. Menu me ia nīmagouagou təpwagenrəha rarə. Mətə iou, Iəməti Iərmama, kwopun səiou riwən mə takapri ikīn.”

⁵⁹ Nənə Iesu rīni pen ti iərmama riti mwi mə, “Kurirə iou.”

Mətə iərmama nəha rīni mə, “Iərimənu. Takukurirə ik, mətə pwəh iakukupwən mevən minimwi raka səiou tata.”

⁶⁰ Miregi Iesu rīni pen tukwe in mə, “Nərmama səməme həpkukurirə mhə iou rəmwhen mə həuvamhə raka. Pwəh irəha hənimwi nərmama me səvənrəha səməme həuvamhə. Mətə ik tiko muvehe, mevən məvisau irapw nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə.”

⁶¹ *Nənə iərmama riti mwi rīni mə, “Iərimənu. Takukurirə ik, mətə pwəh iakevən məsəkir raka m nəkur imwak me.”

⁶² Miregi Iesu rīni pen tukwe in mə, “Trīni minuə iərmama rauvehi kəkur i kau ravi, minamostat minamərar, maməti kurirə, rīpko mhə in iəmə amasan riti sə truvehi wok ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə.”

10

Iesu rərhi pen nərmama me sefenti-tu mə tuhəuvən mhəvisau

¹ *Kurirə irə Iərimənu səkitaha rərpwi rəgin ia nərmama me nepwīn mwi irəha pam sefenti-tu, mərhi pen irəha mə tuhəkupwən irə, mhəuvən kəru kəru ia taon me mine rukwənu me pam sə in mwi trukurirə pen irəha mevən ikīn.

² *In rīni pen ti nirəha i mə, “Nəveginien sə ruvəmruə raka fwe ia nəmhien rasori pīk, mətə nərmama səməme kamhəpeki pehe houihī a. Ro iamīnhi irə kimiaha tihaməkeikei mhəfwaki m Kumwesən sə ramərimənu ia nəmhien, mhəres in mə trərhi pen nərmama nepwīn mwi həuvən fwe ia nəmhien səvənhi mhəpeki nəveginien sə ruvəmruə, mhəpeki mhəuvehe. ³ *Kīmiaha tihəuvən, mətə tihaməkeikei mhəkurən nəri i. Iakamərhi pen kimiaha mə tihəuvən mhəmwhen ia kwəti sipsip me sə kamhərer ia kurkwai kuri əprmin me. ⁴ *Tihəpwəh nuvehien tənəripw sə kawai pen mane irə, uə tənəripw sə kawai pen nəveginien irə, uə put səkimiaha. Tihəpwəh napwīsien ia suatuk, mhəgkiari kimiaha iərmama riti.

⁵ Nəfe nimwə tihəuvnimwə irə, tihəkupwən mhəni mə, ‘Nəmərinuien raməra ia nimwə i.’ ⁶ Trīni minuə iərmama səvəi nimwə nəha rokeikei nəmərinuien nəha, nəmərinuien səkimiaha trəuiui in. Mətə mə rekəm,

* **9:53:** Jon 4:9 * **9:54:** 2King 1:9-16 a **9:54:** Nəkur Isrel mine nəkur Sameria həmwəki irəha me. Əvsini mwi Jon 4:9. * **9:61:** 1King 19:20 * **10:1:** Mak 6:7 * **10:2:** Mat 9:37-38, Jon 4:35 * **10:3:** Mat 10:16 * **10:4:** Mat 10:7-14, Mak 6:8-11, Luk 9:3-5, 2King 4:29

trirærig mwi tukumiaha. ⁷ *Kimiaha tihamaræ rerin ia nimwæ kuatia a, mhæpwæh nevæn æpnapien ia nimwæ me. Næfe nari iræha tuhæuvei pehe m kimaha, tihæuvehi mhani mhænimwi. Tiho iaminha iræ ti næri næ mæ kimiaha hiamwhen ia nærmama kamhowok. Ratukwatukw mæ iræha tuhæra ku pehe narimnari me næha m kimiaha.

⁸ *Trini minuæ kimiaha hiæuvæn ia taon riti, nænæ nærmama me ikin hæuvehi puvnimwæ kimiaha ia nimwæ me sævænraha, tihani næfe næveginien sæ tuhæuvei pehe m kimiaha. ⁹ Nærmama sæmæme nemhæien raræ ia niræha, tiho iræha hæuvehe mhæsanin. Tihæni pen ti niræha i mæ, 'Nitætæ sæ Kumwesæn ramærimænu iræ ruvæuvehe ipaka tukumiaha.' ¹⁰ Mætæ trini minuæ kimiaha hiæuvæn ia taon riti, nænæ nærmama me ikin hæpwæh næseværien ia rerinraha tukumiaha, tihæuvæn, mhærer ia kurkwai suatuk me, mhæni irapw iamihni iræ mæ, ¹¹ *Nimækwurur ia taon i sækimiaha i ramæmak ia nisumaha, kimaha taha-hakwi raka ti næri næ mæ kimiaha hiæno noien æræha. Kimiaha tihamækeikei mhæukuræn næri i. Nitætæ sæ Kumwesæn ramærimænu iræ ruvæuvehe ipaka tukumiaha, mætæ kimiaha hiænpwæh.' ¹² *Iou iakani pehe tukumiaha i ia næpin næha Kumwesæn trærpwin noien æræha me iræ nærpwinien sævæi nærmama ia taon næha triskai mæpi raka nærpwinien sævæi nækur Sotom."

Iesu ramægiari skai m nærmama nepwin

¹³ *"Træraha anan tukumiaha nækur Korasin! Træraha anan tukumiaha nækur Petsæta! Iakino raka nimtætien asori me ia taon mi sækimiaha, mætæ kimiaha hiæpkæpwæh mhæ noien æræha me sækimiaha. Ripini minuæ iakino nimtætien me næha ia taon mi næha Tæa mine Saeton, tui raka ko nærmama me ikin hænkahu raka tinari ivis, mhækure ia nimwrakw, mhæpwæh noien æræha me sævænraha. ¹⁴ Mætæ ia næpin næha Kumwesæn trærpwin noien æræha me iræ nærpwinien sækimiaha triskai mæpi raka nærpwinien sævæi nækur Tæa mine Saeton. ¹⁵ Nænæ kimiaha nækur Kapaneam. Tukæfo ia kimiaha? Ko kuvæhi utæ kimiaha hiæuvæn ia neiai? Rekæm! Tukuvehi irapw kimiaha hiæuvæn inhæripw Imwei Nækur Hæuvamhæ."

¹⁶ *Nænæ Iesu rini pen ti nærmama me sævænhi mæ, "Iærmama sæ ramætærig ia nægkiariien sækimiaha ræmwhen mæ ramætærig mwi ia nægkiariien sæiou. Iærmama sæ rauvei pen tækutan m kimiaha ræmwhen mæ rauvei pehe mwi tækutan miou. Nænæ iærmama sæ rauvei pehe tækutan miou ræmwhen mæ rauvei pen mwi tækutan m Kumwesæn sæ rinærhi pehe iou iakuvehe."

Nærmama me næha iræha pam sefenti-tu hæra rig mhæuvehe mwi ti Iesu

¹⁷ Nærmama me næha iræha pam sefenti-tu hæra rig mwi mhæuvehe ti Iesu, mamhagien, mamhæni mæ, "Iærimænu. Næremhæ me iræha mwi ho nækwamaha næpin iahægiari minraha ia næghim."

¹⁸ *Miregi Iesu rini pen ti niræha i mæ, "Iakinætoni kærarki irapw Setan rier ia neiai meiwaiu pehe ræmwhen ia nouapirien. ¹⁹ *Hæregi ro. Iakuvæuvei pehe raka nasoriien m kimiaha. Kimiaha hiæukuræn neivæien ia snek me mine mimi me sæ kamhæpi mamho næmisæien m nærmama. Iakimæuvehi utæ kimiaha hiasori ia niskaiien me pam sævæi Setan. Nari riti riwæn tro næmisæien m kimiaha. ²⁰ *Næri næha ro nipærhienien. Mætæ ræraha kimiaha hiamagien ti næri næ mæ næremhæ me kamho nækwamiaha. Kimiaha tihamækeikei mhagien ti næri næ mæ Kumwesæn ruværai pen raka næghimiaha fwe ia neiai."

* **10:7:** 1Kor 9:6-14, 1Tim 5:18

* **10:8:** 1Kor 10:27

* **10:11:** Wok Me 13:51, 18:6

* **10:12:**

Jun 19:24-25, Mat 10:15, 11:24

* **10:13:** Mat 11:21-23

* **10:16:** Mat 10:40, Luk 9:48, Jon 5:23

* **10:18:** Jon 12:31, Rev 12:8-9

* **10:19:** Sam 91:13, Mak 16:18

* **10:20:** Mat 7:22, Eks 32:32, Fil

4:3, Rev 3:5

Iesu rerin ragien

21 Ia nāpin a mwi nāha Iesu rerin ruvehe mukuār ia nagienien sāvai Nānimwin Ikinan, nānā in rini mā, “Tata sēiou Iārimānu ia neiāi mine tīprānā iakani tanak tukw ik tī nāri nā mā ikinārkwafā narimnari me i. Nārmama sāmāme hāukurān nari mine sāmāme kinahatān amasan irāha hāpkātoni mhā. Mātā iko pui pen m nārmama sāmāme hāmwhen ia nīpwnāti nākwarhākwarha me hātoni. Ouāh, Tata. Nāri nāha ikino ramesi pen a nātārigien amasan sām.

22 *Tata sēiou rīnāmri pehe raka narimnari me pam ia tīpage rāgik, iou tīni. Nānā iārmama riti riwān rukurān iou, mātā Tata sēiou āpa. Nānā iārmama riti riwān rukurān sēiou Tata. Iou āpa mine nārmama me nāha sāmāme rerik ragien mā tako pui pen in mīnraha.”

23 *Iesu ruvsini in, māgkiari pen āpa m sāvānhi nārmama me, mīni mā, “Rerimīaha tragien tī nāri nā mā kīmiāha hiamātā narimnari me i ia nāmrimīaha. 24 *Iakani pehe tukumīaha i mā fwe kupwān profet me hāpik mine kīg me hāpik hokeikei mā tuhātā narimnari me i hiamātā, mātā hāpkātā mhā. Hokeikei mā tuhāregi nāgkiariien me i hiamregi, mātā hāpkregi mhā.”

Iesu rusipekin ia iāmā Sameria rasitu ia iāmā Isrel

25 *Ia nāpin nāha, iahatān riti sāvai Loa rokeikei mā trīregi atukwatukw ro Iesu mā trāfni irā. Ro pen rīskāmter, mīni mā, “Iahatān. Takāfo irā muvehi nīmīruien rerin?”

26 Mīregi Iesu rini mā, “Nākukuā Ikinan rani nāfe? Nāpin ikāvsini Loa nāha mīregi rīmāfni irā?”

27 *Mīregi iahatān sāvai Loa rini mā, “Tikamākeikei mōkeikei Iārimānu Kumwesān sām ia rerim me pam, mōkeikei in ia nīmīruien me pam sām, mōkeikei in ia nīskaiien me pam sām, mōkeikei in ia nātārigien me pam sām, nānā tikamākeikei mōkeikei pīam rāmwhen ikōkeikei atukw a ik.”

28 *Mīregi Iesu rini pen tukwe in mā, “Nāgkiariien sām ratukwatukw. Trīni mīnuā iko narimnari me i Nākukuā Ikinan rani, tikuvehi nīmīruien irā.”

29 Mātā iahatān sāvai Loa rokeikei mā treikuā irā mā in iāmā atukwatukw. Ro pen rini pen tī Iesu i mā, “Sin nā piak?”

30 Mīregi Iesu rini mā, “Iārmama riti rier ia Jerusalem mameiwaiu mamevān ia Jeriko. Nārmama nepwin sē kāmhakres hākwātāmhirī, mhāpeki raka mane mine tīnari sāvānhi, mhousi in, mhāp raka irā, mhāpwāh ramāmak ipaka remhā. 31 Ia nāpin nāha pris riti ramesi pen suatuk nāha, mātōni iāmā nāha, rukurāu irā ia nīkare suatuk mamevān. 32 Kurirā irā kwānākwus riti sāvai Livae sē ramasitu ia pris me ro mwi iamānhi, muvehe ia kwopun nāha, mātōni iāmā nāha, mukurāu mwi irā ia nīkare suatuk mamevān. 33 Mātā iāmā Sameria riti in mwi ramesi pen suatuk nāha, ruvehe ia kwopun nāha iāmā nāha ramāmak ikīn. Nāpin rātōni iāmā nāha, rerin rārkwāpīr tukwe. 34 In revān ipaka tukwe mākuas ia nīmwapw me sāvānhi ia oel mine waen, nānā muvegi tārini nīmwapw me, mārāhi utā iāmā nāha mukurei pen in ia tākure togki sāvānhi, nānā muvehi mevān ia nīm wā sē kamārāku pen kamāpri ikīn, mā mātui amasan tukwe. 35 Kīni rakwakwi irā, ruvehi irāpw silin kāru kīno ia silva, muvei pen m iārmama nāha sē kamārāku pen mīn kamāpri ia nīm wā sāvānhi, mīni mā, “Tikātui amasan tī iāmā i. Trīni mīnuā ikouraha mane me nepwin sām māpi raka sāmāmi iakauvei pehe mik, nāpin takrārig muvehe, takārpwin pehe mik.’ ”

* 10:22: Jon 3:35, 10:15 * 10:23: Mat 13:16-17 * 10:24: 1Tes 1:10 * 10:25: Mat 22:35-40, Luk 18:18 * 10:27: Dut 6:5, Lev 19:18 * 10:28: Lev 18:5, Rom 10:5, Kal 3:12

³⁶ Nənə Iesu rəres mə, “Ikaməfətərig irə? Sin ia nirəhar i ro rəmwhen ia in piəvi iəmə nəha nərmama səməme kamhakres həkwtəmhiri?”

³⁷ Miregi ia hatən səvəi Loa rini mə, “Sə nəha rina pi tukwe masitu irə.”
Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Ik tikevən mo mwi iaminihi.”

Iesu ruvniwə ia niwə səvəi Marta mine Meri

³⁸ Nəpin Iesu mine nərmama me səvənhi kamhesi pen suatuk səvənraha mamhəuvən, həier pen ia rukwənu riti. Pran riti fwe ikin nəghin nə Marta rəsevər ia niwə səvənhi mə Iesu truvniwə irə. ³⁹ *Prən nəha piəvni riti nəghin nə Meri. Nəpin Iərimənu səkitaha ruvniwə pehe, Meri revən məkure ipaka tukwe, mamətərig nəgkiariien səvənhi sə ramahatən nərmama me irə. ⁴⁰ Mətə Marta ko ripkəkure mhə mhətərig i ti nəri nə mə rasui raka pik nəveginien sənəi nərmama. Nənə in revən ti Iesu, mini mə, “Iərimənu. Rəfo? Ratukwatukw mə piak rəpwəh iou, iou əpa iakasui raka nəveginien sənəi nərmama me? Ni pen tukwe in mə traməkeikei masitu ia nirak.”

⁴¹ Mətə Iərimənu səkitaha rini pen tukwe in mə, “Marta, Marta! Ikamətərig ti narimnari me ripik. Rerim ko ripkapwis mhə. ⁴² *Mətə nari kuatia a kimiaha tihəməkeikei mhə. Tihətərig ia nəgkiariien səiou. In nə ramasan pik, Meri ramo. Ro pen iou takəpwəh niniseien in.”

11

Iesu rahatən nərmama səvənhi mə tuhəfəfwaki irə

¹ *Nəpin riti Iesu raməfwaki ia kwopun riti, məfwaki pam, nənə iərmama riti səvənhi rini pen tukwe in mə, “Iərimənu. Tikahatən ro kimaha tahəfəfwaki irə rəmwhen ia Jon rinahatən nərmama me səvənhi irə.”

² Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Nəpin kimiaha tihəfwaki, tihəni iaminihi irə mə,

‘Tata, pwəh nərmama həsiai nəghim ro ikinan i.

Pwəh nitətə sə ikamərimənu irə ruvehe.

³ Tikuvei pehe nəveginien sənəmaha rəmwhen səvəi nəpin ipwet.

⁴ Tikenouenou noien ərəha me səkimaha

ti nəri nə mə kimaha mwi iahamenouenou noien ərəha me səməme nərmama hamo ia kimaha.

Tikəpwəh niri penien kimaha ia kwopun tahəmwei ia nərəhaien ikin.’ ”

⁵ Nənə Iesu rarə mini pen mwi ti nirəha i mə, “Sin ia kimiaha trevən ti in riti ia kurkwai nəpin ia nəpin, nənə mini pen tukwe in mə, ‘Iou riti. Uvei pehe ro bred kahar. ⁶ Piak riti ruku pen isipwəin muvehe təkwtəkwuni, mətə nəveginien sənək riwən mə takuvei pen min’?”

⁷ Iəmə nəha ia nəkwai niwə trəgkiari mə, ‘Tikəpwəh nomətəien iou. Iakinərpinhə raka. Kimaha nəkwərhakwəha me səiou iahənapri raka. Ko iakəpwəh niskəmterien muvei pehe nari riti mik.’ ”

⁸ *Nənə Iesu rini mə, “Nipərhiēnien iəmə nəha rini minuə ko in ripkiskəmter mhə muvei pen nari riti min. Mətə iakani pehe tukumiaha i in triskəmter muvei pen nəfe nari iərmama nəha raməres i. In tripko mhə iaminihi irə ti nəri nə mə raməkwein iərmama nəha mə in riti, mətə in tro ti nəri nə mə iərmama nəha rəres in, məpwəh naurisien.

⁹ Iakani pehe tukumiaha i trini minuə kimiaha hiōkeikei nari riti, ramasan mə tihəres, nənə tukuvei pehe m kimiaha. Tihətui əmisə i, nənə tihətoni. Tihəkunkun ia təpinhə, nənə tukəsevər tukumiaha. ¹⁰ Iərmama sə raməres nari truvehi nari. Iərmama sə ramətui əmisə nari trətoni. Iərmama sə rakunkun ia təpinhə tukəsevər tukwe.

* **10:39:** Jon 11:1, 12:2-3 * **10:42:** Mat 6:33 * **11:1:** Luk 5:33 * **11:8:** Luk 18:5

11 Sin ia kímiaha tata me nəpɪn iəkunouihi səvənhi rəres nəmu, trəpwəh nuvei penien nəmu, mətə truvei pen snek min? 12-13 Uə trɪni mɪnuə rəres kwənəre menu, truvei pen mimi sə trəpi mo nəmisəien min? Rekəm! Kímiaha tihaməkeikei mhəuvei pen narimnari amasan me m nəkwərhakwərha me səkímiaha. Mə kímiaha nəkur ərəha hiəkurən noien iamɪnhi irə, hiaməfətərig ia Tata səkímiaha ia neiai? In truvei pen Nənimwɪn Ikinan rasori mwi m nərmama səməme kəmhəres in tukwe.”

Iesu mɪne Pielsepul

14 Nəpɪn riti Iesu raməkoui irapw iəremhə riti sə ramarə ia iərmama riti. Iərmama nəha ko rɪpkəgkiari mhə, mətə nəpɪn iəremhə ruvəier irə, rɪnaməgkiari. Nənə nərmama me hətoni həkərinari irə. 15 *Mətə irəha me nepwɪn həni mə, “Iəmə nəha raməkoui irapw nəremhə me ia nɪskaiien səvəi Pielsepul, iəremhə sə in rasori ia nəremhə me.” 16 *Nərmama nepwɪn mwi kəmhəres pen Iesu i mə, “Ko iko ro nɪmtətien riti sə ruku pen ia neiai pwəh iahətoni mhəkurən mə ik pərhiən Kumwesən rərhi pehe ik?”

17 Mətə Iesu ruvəkurən raka nətərigien səvənraha, nənə rini pen ti nɪrəha i mə, “Trɪni mɪnuə ieni riti ruai narəien səvənhi ro kəru irə, nərmama me səvənhi kəmhousi irəha me, nɪtətə sə ieni nəha ramərimənu irə truvehe mərəha. Trɪni mɪnuə nərmama səməme kəmhəra ia nəkwai nɪmwə riti həuai narəien səvənraha ro kəru irə, kəmhousi irəha me, irəha ko həpkərə amasan mhə. 18 Trɪni mɪnuə Setan ruai narəien səvənhi ro kəru irə, raməkoui irapw nəremhə me səvənhi ia nərmama, nɪtətə sə in ramərimənu irə trəfərer əpwəmwis? Trəsas miwən. Iakani iamɪnhi irə ti nəri nə mə kímiaha hiaməni iou mə iou iakaməkoui irapw nəremhə me ia nɪskaiien səvəi Pielsepul. 19 Trɪni mɪnuə nəgkiariien nəha səkímiaha ro nɪpərhiənien, rəfo ia nərmama me səkímiaha? Irəha kəmhəkoui irapw nəremhə me ia nɪskaiien səvəi sin? Səvəi Setan? Rekəm! Ro pen ramasan mə irəha həkiri nəgkiariien i səkímiaha. 20 *Mətə iou iakaməkoui irapw nəremhə me ia nɪskaiien səvəi Kumwesən. Noien nəha ramahətən pen mə nɪtətə sə Kumwesən ramərimənu irə ruvəuvehe raka tukumiaha.

21 Nəpɪn iəmə skai riti rauvehi narimnari me səvəi naruagənien ia rəgɪn, mamərer tukuahag ia nɪmwə səvənhi, nautə me səvənhi iərmama riti ko rɪpkuvehe mhə makres i. 22 *Mətə trɪni mɪnuə iəmə riti nɪskaiien səvənhi rasori mwi irə ruvehe, in traruagən irau mɪn ruvehi irapw in, mɪpeki raka narimnari me səvənhi sə ramərer irə mamaruagən. Nənə kurirə irə, in truai narimnari me sə in rɪməpeki raka ia rəgi iəmə skai nəha, mɪpeki pen mɪne in me nepwɪn.

23 *Iərmama sə rɪpkukurirə mhə iou in raman əpə ia nɪrak. Nənə iərmama sə rɪpkasitu mhə ia nɪrak, mɪpeki nərmama mhəuvehe tukw iou, in raməkoui kɪrkiri irəha.”

Iesu raməgkiari ia nənimwɪn ərəha

24 “Nəpɪn kɪnəkoui irapw nənimwɪn ərəha riti ia iərmama, nənimwɪn ərəha nəha trəfo irə? Trevən mavən ia kwopun me sə nui riwən ikɪn, mamətui kwopun trapwis ikɪn. Nəpɪn rɪpkətoni mhə, trəgkiari iamɪnhi irə mə, “Təkrərig mwi mevən ti nɪmwə fwe səiou sə iakiməier irə.” 25 Nənə nəpɪn rɪrərig muvehe, trətoni mə nɪmwə nəha kɪnaies amasan irə, narimnari me pam kəmhəmrimər a ia təmwhekɪnraha. 26 *Nənə in trevən miri mwi nənimwɪn ərəha me sefen səməme hərəha mhəpi raka in, miri irəha mhəuvehe, mhəuvnɪmwə mwi,

* 11:15: Mat 9:34, 10:25 * 11:16: Mat 12:38 * 11:20: Eks 8:19 * 11:22: Kol 2:15 * 11:23: Luk 9:50 * 11:26: Jon 5:14

nənə mharə ia reri iərmama nəha. Nənə nimiruien səvəi iərmama nəha truvehē mərəha anan məpi raka sə kupwən.”

Iərmama sə ramo nəkwai Kumwesən triregi ramasan

27 *Nəpīn Iesu rani irapw narimnari me nəha, pran riti ia reri nərmama rəkwein əpwəmwis, mīni pen ti Iesu i mə, “Pran sə rərəhi ik, muvei pen kənuu mik, rukurən nagienien.”

28 *Mətə Iesu rini pen tukwe in mə, “Mətə nərmama səməme kamhəregi nəgkiariien səvəi Kumwesən, nənə mamho nəkwān həkurən nagienien mwi mhəpi raka.”

Nərmama hokeikei mə Iesu tro nīmtätien riti

29 *Nəpīn nərmama me həuvehe mənāmhəpik, Iesu rini mə, “Nərmama ipwet mīne irəha nəkur ərəha. Kamhətui a nīmtätien. Kumwesən trəpwəh nuvei penien nīmtätien riti mwi mīnraha, mətə nīmtätien əpa səvəi Profet Jona. 30 Fwe kupwən Profet Jona ruvehē mo nīmtätien irə mīne nəkur Nineve. Rəmwhēn a mwi iou, Iəməti Iərmama, takuvehē mo nīmtätien ia nīrak mīne nərmama ipwet mīne. 31 *Ia nəpīn nəha Kumwesən trərpwīn noien ərəha me irə, prən asori sə rīnamərimənu ia tənə Sipa fwe kupwən trərer irəha nərmama ipwet mīne, nənə mīni mə irəha nəkur ərəha me. Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə prən nəha ruku pen ia nīkare tənə fwe isipwīn anan muvehē mə triregi nukurənien səvəi Solomon. Mətə hətə ro! Iərmama riti in rasori ia Solomon in i ia kwopun i. 32 *Ia nəpīn nəha Kumwesən trərpwīn noien ərəha me irə, nəmə Nineve tuhərer irəha nərmama ipwet mīne, nənə mhəni mə irəha nəkur ərəha me. Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə nəpīn nəmə Nineve həregi Jona raməvisau, irəha hərərig ia noien ərəha me səvənraha. Mətə hətə ro! Iərmama riti in rasori ia Profet Jona in i ia kwopun i.”

Iesu raməgkiari ia nənime iərmama

33 *Iərmama riti riwən ko rihiai pen napw ia laet mukurei pen ia kwopun afafa ikīn uə rəuiui ia nari riti, mətə trukurei utə i ia nəri kakurei utə laet irə mə nərmama səməme həuvnīmwə pehe tuhətoni raməhiəpwīn nari. 34 Nənimem nə rauvei pehe nukuraanien m nīpwram. Nəpīn nənimem rəsānīn, nīpwram pam rukuər ia nukuraanien. Mətə nəpīn nənimem rərəha, nīpwram pam rukuər ia nəpitəvien. 35 Ro iamīnhi irə tikaməkeikei mhəskun amasan nukuraanien nəha ia rərīm mə rīpko mhə nəpitəvien irə. 36 Mə nīpwram pam rukuər ia nukuraanien sə nəpitəvien riti riwən irə, trəhiəpw amasan rəmwhēn ia laet sə raməhiəpw mauvei pehe nukuraanien mik.”

Iesu rəgkiari ia Farisi me mīne nahatən me səvəi Loa

37 *Nəpīn Iesu raməgkiari ihi, Farisi riti rəres pen in mə trevən ia nīmwə səvənhi, mənī pəri nari irau min. Ro pen Iesu revən muvniwə məkure mə trəni nari. 38 Nənə Farisi nəha rərkərinari nəpīn rətoni mə Iesu rīpkukupwən mhə məkwerīg kurirə rəni nari.

39 *Nənə Iərimənu səkītaha rini pen tukwe in mə, “Kīmīaha Farisi me noien səkīmīaha rəmwhēn ia tikikap mīne tikinari kamaikuas irə iruə rəmher mətə nəkwān rəmkekīk. Fwe imwə rərīmīaha rukuər ia nakresien mīne nərəhāien. 40 Kīmīaha me i hiəreirei nari. Hiaməfətərig irə mə Kumwesən sə rino nəri iruə rīpko mhə mwi sə fwe imwə? 41 Mətə ramasan mə kīmīaha hiəuvehi nəvegīnien mīne nui sə krouəmak ia nəkwai tikikap me mīne

* 11:27: Luk 1:28,42,48 * 11:28: Luk 8:15,21 * 11:29: Mat 16:4 * 11:31: 1King 10:1-10
* 11:32: Jon 3:5-10 * 11:33: Mak 4:21, Luk 8:16 * 11:37: Luk 7:36, 14:1 * 11:39: Mat 15:2

tikinari me sækimiaha, mhəuvehi mhəuvei pen m nərmama nautə səvənraha riwən. Nənə tihətoni narimnari me pam tuhəmher tukumiaha.

⁴² Mətə trərəha anan tukumiaha Farisi me ti nəri nə mə kimiaha hiaməuai narimnari me pam sækimiaha ia kusen ten, mamhəuvei pen riti m Kumwesən. Hiamə iamihhi irə ia nəri ouihi rəmwhen ia nimwai nei me səməme kavi rərəgi pen ia nəveginien. Mətə hiənenouenou noien atukwatukw səvəi nəkirriien iərmama, mhənenouenou mwi noien səvəi nokeikeiien Kumwesən. Ramasan mə kimiaha hio noien mi nəha, mhəpwəh nenouenouien mwi sə nəha hiamə ia nəri ouihi.

⁴³ Trərəha anan tukumiaha Farisi me ti nəri nə mə ia nəkwai nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel hiəkeikei mə tihəkure ia kwopun amasan me. Ia kwopun kamomaket me ikin hiəkeikei mə nərmama tuhəkwein kimiaha ia nisaiien.

⁴⁴ Trərəha anan tukumaha ti nəri nə mə kimiaha hiamwhen ia kref me kipko mhə mak ia nirəha, nənə nərmama hərəirei mamhavən utə ia nirəha.”^a

⁴⁵ Ia nəpən nəha iahtən riti səvəi Loa rini pen ti Iesu i mə, “Iahatən. Nəpən ikani nəgkiariien me nəha, ikani ərəha mwi kimaha.”

⁴⁶ Miregi Iesu rini mə, “Trərəha anan mwi tukumiaha nahatən me səvəi Loa ti nəri nə mə hiaməkeikei m nərmama me mə tuhəsi pen loa skai me səməme həmwhen ia katipə sə rīpam. Mətə kimiaha ko hiəpkuvei pen mhə nukwai rəgimiahā riti mhasitu ia nirəha ti natipəien. ⁴⁷ Trərəha anan tukumiaha ti nəri nə mə kimiaha hiəuvrhəkin kref me səvəi profet me səməme kaha kupwən me sækimiaha hənousi əpune irəha. ⁴⁸ Ia noien nəha kimiaha hiamə pui atukw a kimiaha mə rerimiahā ragien ia narimnari me nəha kaha kupwən me sækimiaha hənə. Irəha hənousi əpune profet me, nənə kimiaha hiəuvrhəkin kref me səvənraha. ⁴⁹ Ro iamihhi irə Kumwesən sə rukurən pam nari rini mə, ‘Iou takərhi pen profet me mine aposol me həuvən ti nirəha. Irəha tuhousi əpune nepwin, mhometə nepwin.’ ⁵⁰ In tro iamihhi irə mine mə nərmama ipwet mine tuhəuvehi nərpwinien ti nite profet me pam sə rinostat maiu ia nukune narəien muvehe. ⁵¹ Nite Epel muvehe meste nite Sekaraea sə kinousi əpune in ia nimwə səvəi Kumwesən ia nimwrhenhi nifatə mine kwopun sə ro ikinan, iakani nīpərhiēnien tukumiaha i nərmama ipwet mine tuhəuvehi nərpwinien ti nitenraha pam.

⁵² Trərəha anan tukumiaha nahatən me səvəi Loa ti nəri nə mə kimiaha hiərkwafə ki sə raməsevər ia təpinhə ia nimwə nəha nukurəniēn raməmak ia nəkwān. Kimiaha hiəpkuvnimwə mhə, nənə mamhənise mwi səməme hokeikei mə tuhəuvnimwə.”

⁵³ Nəpən Iesu rier ia kwopun nəha mamevən, nahatən me səvəi Loa mine Farisi me hərəgi niemaha rīnaməpi pik irəha. Hənaməres Iesu nəresien me ia narimnari me rīpik. ⁵⁴ *Irəha hamərer mwatuk mə tuhəkwtəmhiri in trīni mīnuə rəfwəkour ia nəgkiariēn səvənhi.

12

Nərmama səvəi Iesu tuhaməkeikei mhəsiari ti noien səvəi Farisi me

¹ Ia nəpən nəha nərmama həpik həmwhen ia taosen m taosen həuvehe mhousəsimwin irəha me. Kwopun rouihi. Hameivə pen ia nisunraha me. Nənə Iesu rukupwən nəgkiari pen m nərmama me səvənhi, mīni mə, “Kimiaha tihaməsiari ti yis səvəi Farisi me. Yis nəha in nə noien səvəi kəuətksuə. ² *Narimnari me pam səməme kamhərkwafə tuhaməkeikei

^a **11:44:** Ia narəien səvəi nəkur Isrel, trīni mīnuə iərmama riti rirapi nīpwrai iərmama sə remhə in truvehe māmkeimik ia nikaren səvəi nəfwakiēn səvənraha. Ro pen irəha tuhaməkeikei mheri amasan təmweki kref me mə nərmama tuhəpwəh navən pekīnien ia nirəha.” Əvsini mwi Nam 19:16. * **11:54:** Luk 20:20 * **12:2:** Mat 16:6, Luk 8:17

mhæier irapw. Narimnari me pam sëmæme kamhæmak afafa tukamækeikei kætõni kuvehi irapw ia nukuraanien. ³ Ro pen næfe nægkiariien kímiaha hiæni ia næpitævien nærmama tuhæregi ia nukuraanien. Næfe nægkiariien kímiaha hiæsivæn iræ ia kwopun afafa tukini irapw ia tækure nimwæ me.”

Nærmama tuhamækeikei mhehekir Kumwesæn

⁴ “Iou me nepwîn, iakani pehe tukumiaha i mæ kímiaha tihæpwæh nehekiriien nærmama sëmæme hæukuræn nousi æpuneien nipwramiaha mætæ kuriræ iræ ko hæpko mhæ nari riti mwi. ⁵ Mætæ takini pehe tukumiaha i sin næha tihamækeikei mhehekir i. Tihamækeikei mhehekir Kumwesæn ti næri næ mæ næpîn in rînousi æpune raka iærmama, rauvehi nasoriien ti nosæ penien in ia kwopun napw asori rauæk ikîn. Ouæh, nipærhienien, iakani pehe tukumiaha i mæ kímiaha tihamækeikei mhehekir in. ⁶ Rerímiaha rirhi ro kwæti menu me. Nænimenraha reiwaiu. Kauvehi krirum ia silin sæ rouihi anan kæru, mætæ kwæti menu me næha Kumwesæn ko ripkenouenou mhæ riti. ⁷ *Hætæ ro nimwai nukwænemiaha, mætæ Kumwesæn rînævsini pam raka iræha. Ro iamînhi iræ kímiaha tihæpwæh nehekiriien. Ia nænimen kímiaha hiamasan mwi mhæpi raka kwæti menu me næha hæpik.”

Iesu nægkiari ia naurisien mine nehekiriien

⁸ “Iakani pehe tukumiaha i. Iærmama sæ trîni irapw ia næmri nærmama me mæ in iærmama riti sæiou, Iou mwi Iæmæti Iærmama takini irapw ia næmri nagelo me sævæi Kumwesæn mæ in iærmama riti sæiou. ⁹ *Mætæ iærmama sæ trîni irapw ia næmri nærmama me mæ in rîreirei iou, iou mwi takini irapw ia næmri nagelo me sævæi Kumwesæn mæ iakreirei in. ¹⁰ Iærmama sæ trîni nægkiariien æræha riti, muæsi Iou Iæmæti Iærmama iræ, Kumwesæn rukuræn nenouenouien næræhaien sævænhi, mæpwæh nærpwînien. Mætæ iærmama sæ trîni nægkiariien æræha riti, muæsi Nænimwîn Ikinan iræ, Kumwesæn tripkenouenou mhæ næræhaien sævænhi ia næpîn riti. Nærpwînien sævænhi traræ rerîn.

¹¹ *Nærmama tuhæuvehi kímiaha, mhærpwi irapw kímiaha ia næmri næmæ asori me sævæi nimwæfwaki me sævæi nækur Isrel mine ia næmri nærmama sëmæme kamhærimænu mine sëmæme kamhæuvehi nasoriien mæ iræha tuhækiri nægkiariien me sækímiaha. Ia næpîn næha kímiaha tihæpwæh nætærig pikien mæ tihæfo mhosæripîn nægkiariien sævænraha uæ tihæni næfe nægkiariien ti niræha i. ¹² Tihæpwæh nætærig pikien iræ, ti næri næ mæ næpîn atukwatukw næha sækímiaha sæ tihægkiari iræ, Nænimwîn Ikinan trahatæn kímiaha ia næfe nægkiariien tihæni.”

Iesu ramægkiari ia nautæ sævæi tiprænæ i

¹³ Iærmama riti ia reri nærmama me næha rîni pen ti Iesu i mæ, “Iahatæn. Tata sæiou ruvamhæ raka. Ni pen ti piak i mæ pwæh kímrau iarouwai pæri narimnari me næha tata rînæmri mæ sækímrau.”

¹⁴ Mætæ Iesu rîni pen tukwe in mæ, “Iæрман. Sin mæ takæmri amasan nævisæien sækímrau? Ripko mhæ wok sæiou næ.” ¹⁵ *Nænæ Iesu rîni pen ti niræha i mæ, “Kímiaha tihætui amasan, mhæpwæh næseniien noiien i kímiaha hiokeikei mæ tihæuvehi nautæ me ripik. Nukune nímiruuien sævæi iærmama ripko mhæ in næ nautæ asori sævænhi.”

¹⁶ Nænæ Iesu rîni nusipekinien riti ti niræha i mæ, “Iærmama riti nautæ sævænhi rasori. Næveginien rasori pik ia næmhien sævænhi. ¹⁷ Rerîn rirhi minuæ ‘Takæfo i? Kwopun riti mwi sæiou takæmri amasan næveginien sænak ikîn riwæn.’

¹⁸ Iærmama næha ramætærig tukwe, nænæ mîni mæ, ‘Ah, iakukuræn næfe tako. Takeitehi nimwæ me sæiou, nænæ muvrhækin tain me rasori mwi. Ia nimwæ

* **12:7:** Luk 12:24, 21:18, Wok Me 27:34 * **12:9:** Luk 9:26 * **12:11:** Mak 13:11, Luk 21:12-15

* **12:15:** 1Tim 6:9-10

me naha takamri pen naveginien me sanak mine narimnari amasan me pam saiou.’¹⁹ Nəpin iərmama naha rino pam, in rəgkiari iamini irə mini mə, ‘Səiou narimnari amasan me sə iakiməfate i ruvəpik. Takimiru irə nuk ripik. Ramasan mə takapwis, məvegin, mənimwi, magien.’

²⁰ Mətə Kumwesən rini pen tukwe in mə, ‘Ik iərmama ikreirei nari. Ipwet ia nəpin tako ik ikemhə. Nənə tukəfo ia narimnari me naha ikinəpnəpenə irə? Sin truvehi?’

²¹ *Noien naha rəmwhen mwi iərmama sə ramoeite nautə me səvənhi mə səvənhi əpa, mətə ia nəmri Kumwesən in iəmə auər a.”

²² Nənə Iesu rini pen ti səvənhi nərmama me i mə, “Ro iamini irə iakani pehe tukumiaha i kimiaha tihəpwəh nətərig pikien ti nimiruien səkimiaha mamhəres nəfe tihani. Tihəpwəh nətərig pikien ia nipwramiaha mamhəres nəfe tiharkahu i. ²³ Nimiruien ripko mhə səvəi naveginien əpa. Nipwrai iərmama ripko mhə səvəi tinari əpa. ²⁴ *Hətoni ro menu me ia nimagouagou. Həpwəh nəpweiiən nari, mhəpwəh nesiiən nukwan. Nimwə səvənraha sə kamhoeite naveginien ikin riwən. Mətə Kumwesən raməkwməni irəha. Nənə ia nənimen kimiaha hiamasan pik mhəpi raka menu me. ²⁵ Sin ia kimiaha ko ro nimiruien səvənhi rəpwəmwis mwi səvəi nəpin ouihi a trini minuə ramətərig pik tukwe? ²⁶ Mə riskai tukumiaha ti noien nəri naha rouihi, rəfo hiamətərig pik ti narimnari me nepwin mwi?

²⁷ Hətoni ro tihinari me mə kamhəfəutə irə. Irəha həpwəh noien wok, mhəpwəh nitiriiən tinari. Mətə iakani pehe tukumiaha i Kig Solomon fwe kupwən nautə səvənhi rasori pik, mətə tinari səvənhi ripkamasan mhə rəmwhen ia tihinari me i. ²⁸ Kimiaha nahatətəien səkimiaha ripkiskai mhə. Kumwesən rauvei pen tinari amasan me m tihinari me, nəri auər a tihinari me kamhəmuru ipwet mətə trakwakwi haukei, mhəsas, kuvani ia napw. Mə Kumwesən ramo iaminha irə, in truvei pehe mwi tinari m kimiaha məpi raka. ²⁹ Kimiaha tihəpwəh nətui əmisəien nəfe tihani uə nəfe tihənimwi. Kimiaha tihəpwəh nətərig pikien tukwe, ³⁰ ti nəri nə mə nərmama ia tənəmtənə me ia təkure tīprənə i kamhətui əmisə narimnari me naha, nənə Tata səkimiaha ruvəukurən raka narimnari me naha mə kimiaha tihaməkeikei mhəuvehi. ³¹ Mətə kimiaha tihaməkeikei mhətui əmisə nitətə sə in ramərimənu irə, nənə in trəriari pehe mwi narimnari me naha m kimiaha.

³² *Kimiaha i sipsip me saiou hiəpkəpik mhə. Tihəpwəh nehekiriən. Tata səkimiaha rerin ragien ti nuvei peheien nitətə sə in ramərimənu irə m kimiaha. ³³ *Tihəmri pen nəmri nari ia narimnari me səkimiaha, mhəuvehi mane ia nirəha, nənə mhəuvei pen m nərmama nautə səvənraha riwən. Tihəkusi tənəripw me sə tuhəpkimərir mhə ia nəpin riti mhəvai pen nautə səkimiaha ia nirəha. Tihəfate pen nautə səkimiaha fwe ia neiai. Ia kwopun naha nautə səkimiaha ko ripkiwən mhə ia nəpin riti ti nəri nə mə iərmama səvəi nakresien riwən uvne me həpkouraha mhə narimnari. ³⁴ Iakani iamini irə ti nəri nə mə kwopun nautə səkimiaha raməmak ikin, nətərigien səkimiaha traməmak mwi ikin.”

Iesu raməgkiari ia nuveheien səvənhi

³⁵ *“Kimiaha tihaməkeikei mharkahu tinari səvəi wok, nənə mhəhiai pen napw ia laet me səkimiaha pwəh rauək rerin. ³⁶ *Ho rəmwhen ia nərmama səməme kamheitenhi iəmə asori səvənraha mə trier ia naveginien asori səvəi iərman sə kiri pen vi a pran səvənhi, muvehe ia rukwənu səvənhi. Nəpin

* **12:21:** Mat 6:19-20 * **12:24:** Sam 147:9, Luk 12:7 * **12:32:** Luk 22:29, Rev 1:6 * **12:33:** Luk 18:22 * **12:35:** Eks 12:11, Mat 25:1-13 * **12:36:** 1Pit 1:13, Mak 13:33-36

in ruvehe, mikunkun təpinhə, təkwtəkwuni a irəha tuhəsevər ia təpinhə tukwe. ³⁷ *Trini minuə iəmə asori nəha ruvehe mətoni nərmama me nəha səməme kamho tukwini nari min kamhətui mhəpkapri mhə, rerinraha tragien. Iakani nīpərhiēnien tukumiaha i iəmə asori nəha trarkahu tinarī səvənhi səvəi wok, nənə mīni pen ti nīrəha mə tuhəkure mhani nari. Nənə in trīsui raka nəveginien, muvei pen mīnraha. ³⁸ Trini minuə iəmə asori nəha ruvehe ia kurkwai nəpīn, uə ia nəpīn rəiə rakaka irə, mətoni nərmama me nəha səməme kamho tukwini nari min kamhətui mhəpkapri mhə, rerinraha tragien. ³⁹ *Mətə kimiaha tihaməkeikei mhəukurən nəri i. Trini minuə iərmama riti rukurən mə ipwet ia nəpīn iərmama riti truvehe, muvniwə ia nəkwai nimwə səvənhi, makres, in tramətui a məpwəh napriēn. Ko in rəpwəh nəseniēn iərmama riti reitehi nimwə səvənhi, muvniwə, makres. ⁴⁰ Rəmwhen a mwi kimiaha mwi tihaməkeikei mhəpnəpenə ti nəri nə mə iou, Iəməti Iərmama, takuvehe ia nəpīn riti tihakiraka iou.”

⁴¹ Miregi Pita rini mə, “Iərimənu. Ikani nusipekinien nəha maməgkiari pehe m kimaha əpa uə ikaməgkiari pen mīne nərmama me pam?”

⁴² Miregi Iərimənu səkītaha rini mə, “Iotukwininari sə rukurən nari, mamə nəkwai iəmə asori səvənhi ia nəpīn me, iəmə asori səvənhi truvehi utə in ruvehe masori ia səvənhi iotukwininari me pam mə trəkwməni irəha ia nəpīn atukwatukw kamhani nari irə. ⁴³ Trini minuə iəmə asori səvəi iotukwininari nəha ruvehe, mətoni mə ramo wok me iamīnha irə, iotukwininari nəha rerin tragien. ⁴⁴ *Iakani nīpərhiēnien tukumiaha i iəmə asori nəha truvehi utə iotukwininari nəha ruvehe masori ia narimnari me pam səvənhi. ⁴⁵ Mətə mə iotukwininari nəha rerin rīnamrhi mə iəmə asori səvənhi ramo tanpen, məpwəh nuvehe akwauakwien, nənə rīnamousi nərman mīne nīpran səməme kamho tukwini pəri nari irəha min, maməvegin, mamənimwi, mamakonə, ⁴⁶ iəmə asori səvənhi truvehe ia nəpīn riti in trakiraka in, uə ia aoa riti sə in rīreirei. Iəmə asori səvənhi trərpwin noien ərəha me səvənhi, məmri pen in ramarə irəha nərmama səməme həpkini mhə nīpərhiēnien ia nəgkiariēn səvənhi.

⁴⁷ *Iotukwininari sə ruvəukurən raka nəkwai iəmə asori səvənhi, mətə rīpkəpnəpenə mhə, uə rīpkesi pen mhə nəkwān, tukərisi pīk in. ⁴⁸ Mətə iotukwininari sə rīreirei nəkwai iəmə asori səvənhi, nənə mo nari riti ratukwatukw mə tukərisi in tukwe, tukərisi məru a in. Iərmama sə Kumwesən ruvei pen narimnari me rīpīk min traməkeikei mo narimnari me rīpīk. Nənə iərmama sə nərmama həmri pen narimnari me rīpīk ia rəgin, tuhəres pen in narimnari me rīpīk mwi.”

Nəgkiariēn səvəi Iesu tro nərmama həuai irəha me

⁴⁹ Nənə Iesu rini mə, “Iou iakuvehe mə takərarki pehe napw ia tīprənə i. Iakuə ko napw nəha ruvəuək raka, mətə rīpkuək mhə ihi. ⁵⁰ *Səiou riti nəha paptəes tukaməkeikei kakiətənimw iou irə. Nənə təkwtəkwuni iakamregi rərəha pīk anan meste tuko sampam irə. ⁵¹ *Nətərigien səkīmiaha rəfo? Hiənuə iakuvehe mə tako nərmama ia tīprənə i harə ia nəmərīnuēn? Iakani pehe tukumiaha i mə iapkuvehe mhə mə tako nərmama harə ia nəmərīnuēn, mətə iakuvehe mə tako nərmama həuai irəha me. ⁵² Təkwtəkwuni mamevən trini minuə nərmama krirum kamharə ia nəkwai nimwə kuatia, irəha tuhəuai irəha me. Kahar tuharəmwəki kəru. Kəru trouəmwəki kahar. ⁵³ *Irəha tuhəuai irəha me. Tata trəmwəki tīni iərman, tīni iərman trəmwəki tata

* **12:37:** Jon 13:4 * **12:39:** Mat 24:43-44, 1Tes 5:2 * **12:44:** Mat 25:21,23 * **12:47:** Jem 4:17
* **12:50:** Mak 10:38-39 * **12:51:** Mat 26:38, Jon 12:27 * **12:53:** Maeka 7:6

səvənhi. Mama trəmwəki tini pran, tini pran trəmwəki mama səvənhi. Kaka pran trəmwəki prisini pran, prisini pran trəmwəki kaka pran səvənhi.”

Nimtätien me nəha Iesu ramo

⁵⁴ Iesu rini nəgkariien riti mwi ti nərmama me mə, “Nəpın kimiaha hiətoni nəpuə riti rutə ia nukunhi təsi, təkwəkəwuni a hiəni mə, ‘Kwa nesən trauər.’ Nənə nesən rauər. ⁵⁵ Nənə nəpın kimiaha hiətoni nimətagi natogə riskəmter, hiəni mə, ‘Kwa nukwəsikər travən.’ Nənə nukwəsikər ravən. ⁵⁶ Kimiaha kəuətəsə me! Hiəukurən nətəien tıprənə mine nimagouagou, nənə mhəukurən nəfe nari irau krouahatən pen. Mətə rəfo hiəreirei nıpwrai nimtätien me i kamo ipwet mine?”

Iesu rəgkiari ia nəvisəien

⁵⁷ “Kimiaha tihaməkeikei mhəkiri suatuk me, mhəni mə sə pəku nəha ratukwatukw. ⁵⁸ Trini minuə iko noien ərəha riti ia iərmama, nənə in rokeikei mə kimirau min tirouərər ia nəmri nəmə asori me pwəh həkiri noien səim, ramasan mə tikevən akwauakw, rouəmri atukwatukw nəri nəha nəpın ipkevən mhə ihi ia kwopun kaməkiri nəgkariien ikin. Rərəha iərmama nəha ikinə noien ərəha irə trəmri pen ik ia rəgi iəmə sə raməkiri nəgkariien, nənə iəmə sə raməkiri nəgkariien trəmri pen ik ia rəgi polis, nənə tukuvehi puvnimwə ik ia kalapus. ⁵⁹ Iakani nıpərhienien tukw ik i tikəpwəh nierien meste ikərəku pen pam faen me səim.”

13

Nərmama me pam tuhaməkeikei mhəpwəh noien ərəha me səvənraha

¹ Ia nəpın a mwi nəha, nərmama nepwın həuvehe mhəvisau pen m Iesu mə Paelat rınousi əpune nəmə Kalili me nepwın nəpın irəha kamhəvi nite nərımıru me ia nıfatə səvəi Kumwesən. ² *Nənə Iesu rini pen ti nırəha i mə, “Kimiaha hiaməfətərig ia nəmə Kalili me nəha? Irəha hərəha anan mhəpi raka nəmə Kalili me nepwın ti nəri nə mə irəha hemhə iamınha irə? ³ *Rekəm! Mətə iakani pehe tukumiaha i kimiaha tihaməkeikei mhəpwəh noien ərəha me səkimiaha. Mə hiəpwəh noien, kimiaha pam tihemhə rəmwhen ia nırəha. ⁴ Uə kimiaha hiaməfətərig ia nərmama me nəha eitın nimwə riti rəpwəmwis mutə rımwei, məkure tərini irəha, hemhə? Irəha hərəha anan mhəpi raka irəha me nepwın səməme kamharə fwe Jerusalem? ⁵ Rekəm! Mətə iakani pehe tukumiaha i kimiaha tihaməkeikei mhəpwəh noien ərəha me səkimiaha. Mə hiəpwəh noien, kimiaha pam tihemhə rəmwhen ia nırəha.”

Iesu rusipekin ia niemis riti rıpkukuə mhə

⁶ *Nənə Iesu rini nusipekinien riti ti nırəha i mə, “Iərmama riti rəpwei niemis riti ia nəmhiən səvənhi. Nənə ia nəpın riti ruvehe mamətui nukwan, mətə rıpkətə mhə riti. ⁷ *Ro pen rini pen ti iərmama sə raməmhu səvənhi mə, ‘Ətə ro. Nuk kahar nəha təkwəkəwuni iakuvehe mamətui kwənkwai niemis i, mətə iapktə mhə riti. Ərai əmwesi! Ramərər auər a ia tıprənə i.’

⁸ *Miregi iərmama sə raməmhu səvənhi rini mə, ‘Iəmə asori. Əpwəh rərər nuk riti mwi. Pwəh iakeri nukunen mukuraukurau, nənə mərki pen nımwinahak sə trasitu irə mutə amasan. ⁹ Trini minuə rərər nuk riti mwi mukuə, ramasan. Mətə mə rıpkukuə mhə, ikukurən nərari əmwesien.’”

Iesu ro pran riti təkutan rikou ruvehe məsanin ia Sapat

¹⁰ Nəpın riti ia Sapat Iesu ramahatən nərmama ia nəkwai nimwəfwaki səvəi nəkur İsrəl. ¹¹ Pran riti nəha ikin nənımwın ərəha rınarə raka irə ia nuk eitın

* 13:2: Jon 9:2 * 13:3: Sam 7:12 * 13:6: Mat 21:19 * 13:7: Luk 3:9 * 13:8: 2Tes 3:9,15

mamo təkutan rikou. Prən nəha rəmakəmak a, ko rīpkərəer atukwatukw mhə.
¹² Nəpīn Iesu rətoni, rəkwein pen prən nəha, mini pen tukwe in mə, “Prən i. Takifi raka nemhəien səim ia niram.” ¹³ Nənə Iesu rəmri pen rəgīn mi irə, nənə təkwtəkwni a təkutai prən nəha ruvehe matukwatukw. Nənə in rəgnəgīni Kumwesən.

¹⁴ *Mətə iəmə asori səvəi nimwəfwaki niemaha rəpi ti nəri nə mə Iesu romasan prən nəha ia Sapat. In rini pen ti nərmama i mə, “Nəpīn sikis nəha ratukwatukw mə tuko wok irə. Həuvehe ia nəpīn me nəha pwəh in romasan nīpwramiaha. Mətə ia Sapat kīmiaha tihəpwəh nuveheien.”

¹⁵ *Miregi Iərimənu səkītaha rini pen tukwe in mə, “Kīmiaha kəuətkəsua me. Sin ia kīmiaha rəpwəh nīfīien səvənhi kau uə togki ia Sapat, misigi, mevən ti nui? Kīmiaha pam hiamō nəri i! ¹⁶ *Nənə rəfo ia prən i Setan rīrukwi nuk eitīn? In kwənəkwus riti səvəi Epraham. Ko iapkiifi mhə nemhəien i irə ia Sapat?”

¹⁷ Nəpīn Iesu rini nəgkiariien nəha, nərmama pam səməme kamhətə ərəha in həregi hauris. Mətə səməme həpkətə ərəha mhə in rerinraha rəgīen ti narimnari asori me sə in ramo.

Nusipekīnien səvəi kwənuni nei nəha mastat

¹⁸ Nənə Iesu rini mə, “Nītətə sə Kumwesən ramərimənu irə rəmwhen ia nəfe nari? Takini nəfe nəgkiariien mahatən pen irə? ¹⁹ Rəmwhen ia nuni nei mastat sə rouihi anan ia nuni nei me. Iərmama riti ruvehi, məpwei ia nəmhiien səvənhi, nənə rutə, muvehe mo nei irə, nənə menu me ia nimagouagou ho pen kwətəpag me səvənraha ia rəgīn me.”

Nusipekīnien səvəi yis

²⁰ Nənə Iesu rarə mini mwi mə, “Takini nəfe nəgkiariien mahatən pen nītətə sə Kumwesən ramərimənu irə? ²¹ Rəmwhen ia yis sə pran riti ruvehi, muvehi mərəpi irau floa me rīpik, nənə məpwəh meste yis rəse floa me pam rəsisī.”

Iesu rəgkiari ia kwəruə sə rouihi

²² Iesu ravən makurau ia taon me mine rukwənu me, mamahatən nərmama, mamesi pen suatuk səvənhi mamevən mə treste nari fwe Jerusalem. ²³ Nənə iərmama riti rini pen tukwe in mə, “Iərimənu. Nərmama me nəha Kumwesən truvehimiru irəha tuhəpik uə tuhouihi a?”

Miregi Iesu rini pen ti nirəha i minuə, ²⁴ * “Kīmiaha tihaməkeikei mhousari mhəuvnimwə ia kwəruə ouihi. Iakani pehe tukumiaha i nərmama həpik tuhousari ti nuvniwəien, mətə tuhəpwəh nuvniwəien. ²⁵ *Iəmə asori səvəi nimwə nəha triskəmter, məsisəg ia təpinhə ia nimwə səvənhi.

Ia nəpīn nəha kīmiaha tihərəer iruə, mamhərui təpinhə, mamhəni mə, ‘Iərimənu, əsevər ia təpinhə tukumaha.’

Miregi in trini pehe tukumiaha i mə, ‘Kīmiaha hiəuku pəku? Iakreirei kīmiaha.’

²⁶ Miregi kīmiaha tihəni mə, ‘Kīmaha i səməme sənəvegin, mhənənimwi pəri kitaha mik. Ikinərəer ia suatuk me səkīmaha, mamahatən nərmama.’

²⁷ *Mətə in trini iamīnhi mə, ‘Iakani pehe tukumiaha i iakreirei kīmiaha mə hiəuku pəku. Kīmiaha pam i nərmama hiamō noien ərəha, həuvən isipwīn tukw iou.’

²⁸ *Ia kwopun nəha kīmiaha tihəsək mhahi tərini revimīaha nəpīn tihətōni Epraham mine Aesak mine Jekop mine profet kupwən me kamhəuvnimwə ia nītətə sə Kumwesən ramərimənu irə, mətə kīnərarki irapw kīmiaha iruə.

* **13:14:** Eks 20:9-10, Dut 5:13-14, Luk 6:7, Jon 5:16 * **13:15:** Luk 14:5 * **13:16:** Luk 19:9

* **13:24:** Fil 3:12 * **13:25:** Mat 25:10-12 * **13:27:** Sam 6:8 * **13:28:** Mat 8:11-12

29 *Nənə nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel tuhəuku pesu, mhəuku prehi, mhəuku peraha, mhəuku parei, mhəuvehe mhəkure mhani pəri nari ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə. 30 *Nənə həregi ro. Nərmama nepwīn kamhəkurirə tuhəuvehe mhəkupwən, nənə nepwīn haməkupwən tuhəuvehe mhəkurirə.”

Iesu ramasək ti Jerusalem

31 Ia nəpīn a mwi nəha Farisi me nepwīn həuvehe mhəni pen ti Iesu i mə, “Araka ia kwopun i mamevən. Herot rokeikei mə trousi əpune ik.”

32 Miregi Iesu rīni pen ti nirəha i mə, “Həuvən mhəni pen ti kuri əprmin nəha Herot mə iakani ianhi mə, ‘Regi ro! Iakaməkoui irapw nəremhə me ia nərmama, mafi raka nemhəien me ia nirəha. Tako iamīnhi irə ipwet mine trakwakwi. Nənə tīneis iako sampam ia wok səiou. 33 Takaməkeikei mesi pen suatuk səiou mamevən ipwet, trakwakwi, mine tīneis, ti nəri nə mə ko kīpkousi əpune mhə profet riti ia kwopun əpə iti, mətə traməkeikei memhə fwe ia Jerusalem əpa.’

34 Jerusalem, Jerusalem! Ik taon i ikamousi əpune profet me maməkwi əpune nərmama səməme Kumwesən ramərhi pehe irəha tukw ik! Nəpīn rīpīk iakokeikei mə takousəsimwīn nīpwnətīm me rəmwhen ia rīnhi menu ramō ia tīni me mauīui irəha ia tərəgīn mī. Mətə kīmīaha hīəpwəh nokeikeiien. 35 Hətə ro. Təkwtəkwuni nəha Kumwesən trəpwəh nīmwə səkīmīaha. Nənə iakani pehe tukumīaha i mə kīmīaha tihəpwəh mwi nətoniien iou meste tihəni mə, ‘Səgnəgīni iərmama i rauvehe ia nəghi Iərimənu səkītaha.’ ”

14

Iesu romasan iərmama riti rəgīn mī mine nisun mī krouəsisi

1 *Ia Sapat riti Iesu revən mə trəni nari ia nəkwai nīmwə səvəi iəmə asori riti səvəi Farisi me. Irəha kamhətə amasan in mə trəfo irə. 2 Iərmama riti nəha ikīn nemhəien ramarə irə, mamō rəgīn mī mine nisun mī krouəsisi. 3 *Nəpīn Iesu rətoni, rəres pen nahatən me səvəi Loa mine Farisi me i mə, “Rəfo? Ratukwatukw ia loa səkītaha mə ia Sapat tuko iərmama sə nemhəien rarə irə ruvehe məsanīn uə rekəm?” 4 Mətə irəha həpwəh nīnīien nəgkiariien riti. Ia nəpīn nəha Iesu ruvehi iərmama nəha, mō nīpwrān ruvehe məsanīn, rərhi pen in ramevən.

5 *Kurirə irə Iesu rīni pen ti nirəha i mə, “Sin ia kīmīaha trīni mīnuə ia Sapat səvənhi iəkunouīhi uə kau rīmwei pen ia ruei tənə trīpkevən akwauakw mhə mīvi utə in?” 6 *Mətə rīskai ti nirəha ko irəha həpwəh nīnīien nəgkiariien riti ti nəresien nəha.

Iərmama trəpwəh nəfiəutəien in

7 *Ia nəpīn nəha, Iesu rətə nərmama nepwīn səməme iəmə asori səvəi nīmwə nəha rəkwein irəha mə tuhani pəri nari həuvən mhəkure ia kwopun nəha kamsiai nərmama ikīn. Nənə Iesu rīni nusipekīnien riti ti nirəha i mə, 8 * “Trīni mīnuə iərmama riti rəkwein ik mə tikevən məni nari ia nəvegīnien asori sə kamo ti iərman sə kiri pen vi a pran səvənhi, tikəpwəh nəkureien ia kwopun kamsiai nərmama me ikīn. Rərəha iərmama riti sə rasori ia niram ruvehe, 9 nənə iərmama sə rīnəkwein kīmīrau pəri truvehe, mīni pehe tukw ik i mə, ‘Araka, pwəh iərmama i rəkure ia kwopun i.’ Nənə ik tikaurīs ti nəri nə mə tikaməkeikei mevən məkure ia kwopun i inhəripw anan. 10 Mətə trīni mīnuə

* 13:29: Sam 107:3, Luk 14:15 * 13:30: Mat 19:30 * 14:1: Luk 11:37 * 14:3: Luk 6:9
* 14:5: Mat 12:11, Luk 13:15 * 14:6: Mat 22:46 * 14:7: Mat 23:6 * 14:8: Prov 25:6-7

iərmama riti rəkweïn ik iamĩnhi, tikevən məkure ia kwopun sə inhəripw anan. Nənə iərmama sə rĩnəkweïn ik truvehe mĩni pehe tukw ik i mə, ‘Iou riti. Uvehe məkure ia kwopun i irənhə.’ Ia noien nəha in truvehi utə ik ia nəmri nərmama me pam səməme kamhani pəri nari kimiaha mĩnraha. ¹¹*Iakani iamĩnhi irə ti nəri nə mə iərmama sə rauvehi utə in, Kumwesən truvehi irapw in, nənə iərmama sə rauvehi irapw in, Kumwesən truvehi utə in.”

¹² Nənə Iesu rĩni pen ti iərmama i rĩnəkweïn in mə trəni nari ia nəkwai nimwə səvənhi mə, “Trĩni mĩnuə iko nəveginien asori riti ia rukwəsikər uə ia nəpĩn, tikəpwəh nəkweĩnien ik me nepwĩn uə piam me uə nərmama ia kwənəkwwus səim uə nərmama səməme kamharə ipaka tukw ik nautə səvənraha rasori mə irəha tuhəuvehe mhani nari. Mə iko iamĩnhi irə irəha tuhəkweïn mwi ik mə tikevən məni pəri nari kimiaha mĩnraha. Nənə ia noien nəha irəha tuhərpwĩn tai noien ikĩno mĩnraha. ¹³*Mətə nəpĩn tiko nəveginien asori, tikəkweïn nərmama nautə səvənraha riwən, mĩne nərmama səməme nĩpəri nĩpwrənraha remhə, mĩne səməme nĩsunraha rərfe, mĩne səməme nənimenraha rĩfwə mə irəha tuhəuvehe mhani pəri nari. ¹⁴*Nənə Kumwesən trəkweïn amasan ia niram ti nəri nə mə irəha ko həkərpwĩn pehe mhə tai noien sə ikĩno mĩnraha. Mətə ia nəpĩn sampam, nəpĩn nəkur atukwatukw tuhətui mwi ia nemhəien, Kumwesən trərpwĩn pehe mik.”

Nusipekĩnien səvəi nəveginien asori

¹⁵*Iərmama riti sə raməni pəri nari irəha Iesu rĩregi nəgkiariien nəha, mĩni pen tukwe in mə, “Iərmama sə truvnimwə ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə məni nari rerĩn tragien.”

¹⁶ Mətə Iesu rĩni pen tukwe in mə, “Nəpĩn riti iərmama riti rokeikei mə tro nəveginien asori riti, nənə mukupwən məkweïn nərmama həpik mə tuhəuvehe tukwe. ¹⁷ Ia nəpĩn səvəi nəveginien asori nəha, in rərhi pen iərmama riti sə ramo tukwini nari min revən ti nirəha səməme in rĩnəkweïn irəha mə tuhəuvehe, mĩni pen ti nirəha mə, ‘Həuvehe, iakĩnəpnəpənə pam narimnari.’

¹⁸ Mətə irəha pam həni mə ko həkvehe mhə. Iərmama sə rukupwən məgkiari rĩni pen tukwe in mə, ‘Sore. Ko iapkuvehe mhə. Iapkuvehi a nəmri tĩprənə riti. Takaməkeikei mevən mətəni.’

¹⁹ Riti mwi rĩni mə, ‘Sore. Mətə iou iapkuvehi a nəmri kau me irəha pam ten. Takaməkeikei mevən məskun irəha. Ko iou iapkuvehe mhə.’

²⁰*Riti mwi rĩni mə, ‘Kiri pehe a pran səiou i. Ro iamĩnhi irə ko iapkuvehe mhə.’

²¹ Ia nəpĩn nəha iərmama sə ramo tukwini nari rĩrərig, mevən ti iəmə asori səvənhi, məvisau pen nəgkiariien me nəha min. Nənə iəmə asori niemaha rəpi. In rĩni pen ti iərmama nəha ramo tukwini nari min mə, ‘Evən akwauakw ia suatuk me mĩne kwopun me ia taon i, miri nərmama nautə səvənraha riwən, mĩne nərmama səməme nĩpəri nĩpwrənraha remhə, mĩne səməme nənimenraha rĩfwə, mĩne səməme nĩsunraha rərfe, miri irəha mhəuvehe.’

²² Ro pen iotukwininari nəha revən, mĩrərig, mĩni mə, ‘Iəmə asori. Nəfe ikĩməni iakĩno, mətə nimwə səim rĩpkukuər mhə.’

²³ Mĩregi iəmə asori səvəi iotukwini nari nəha rĩni pen tukwe in mə, ‘Evən ia suatuk me mĩne kwopun me iruə ia taon, məkeikei m nərmama mə tuhəuvnimə pehe pwəh nimwə səiou rukuər amasan. ²⁴ Iakani pehe tukw ik i nərmama me nəha səməme iakĩnəkweïn irəha fwe kupwən irəha riti ko rĩpkəni mhə nəveginien səiou.’”

* **14:11:** Mat 23:12, Luk 18:14 * **14:13:** Dut 14:29 * **14:14:** Jon 5:29 * **14:15:** Luk 13:29

* **14:20:** 1Kor 7:33

Noien sāvai nukurirāien Iesu

²⁵ Nəpīn riti nərmama həpik kamhəkurirə Iesu. Nənə in ruvsini mīni pen ti nirəha i mīnuə, ²⁶ **“Trīni mīnuə iərmama riti ruvehe tukw iou in traməkeikei mokeikei iou məpi raka tata sāvənhi mīne mama sāvənhi, mīne pran sāvənhi, mīne nīpwnətīn me, mīne piəvni me, mīne kitiriməni me, mīne nīmīruien atukw sāvənhi. Trīni mīnuə in rīpkokeikei mhə iou iamīnhi, ko rīpkuvehe mhə mo in iərmama riti səiou. ²⁷ *Iərmama sə rīpkəvrani mhə nei kamarkuauī sāvənhi muvehe mukurirə iou, ko in rīpkuvehe mhə mo in iərmama riti səiou.*

²⁸ Sin ia kīmiaha rokeikei mə tro nimwə riti rəpwəmwiis mutə, mətə rīpkukupwən mhə məkure, məvsini nəmri narimnari me sə tro nimwə irə mə mane sāvənhi rəmwhen uə rekəm? ²⁹ Trīni mīnuə iərmama rīpko mhə iamīnhi irə, nəpīn ro sampam ia nisui nimwə nəha, ko rīpko pam mhə nimwə, nənə nərmama me pam tuhətə haris əkenhin irə, ³⁰ mhəni mə, ‘Hətə ro iərmama nəha. Rino pam nisui nimwə, mətə ko rīpko pam mhə.’

³¹ Uə nəfe kīg rokeikei mə trevən maruagən irau kīg riti, mətə rīpkukupwən mhə məkure, mətərig tukwe mə in rəmwhen ko riri pen sāvənhi naruagən me irəha pam ten taosen həuvən mharuagən irəha kīg sə ramiri pehe sāvənhi me irəha pam twenti taosen? ³² Trīni mīnuə kīg nəha rətoni mə in rəpwəh nəmwhenien, nəpīn kīg nəha sāvənhi naruagən me irəha pam twenti taosen rauvehe ihi fwe isipwīn, in trərhi pen nərmama nepwīn sāvənhi həuvən mə tuhəres mə trəfo nəha məmri nəmərinuēn. ³³ Ia noien nəha rəmwhen a mwi kīmiaha tihaməkeikei mhəkupwən mhətərig tukwe. Trīni mīnuə kīmiaha riti rerīn rīpkagien mhə mə traraka ia narimnari me pam sāvənhi, ko in rīpkuvehe mhə mo in iərmama riti səiou.”

Iesu rəgkiari ia sol sə nəsienien sāvənhi ruvəiwən

³⁴ “Sol nəri ramasan. Mətə trīni mīnuə sol nəsienien sāvənhi ruvəiwən, tukəfo mwi rəsien mwi? ³⁵ Rīpkamasan mhə ti tīprənə uə ti nihi kau sə tukərapi ia tīprənə kəmhu irə. Ramasan a mə tukərarki a i. Iərmama sə nəkwəregīn rarə ti nīregīien nari traməkeikei mətərig amasan.”

15

Iesu rusipekīn ia iərmama sə rətə wau ia sāvənhi sipsip

¹ Ia nəpīn nəha nərmama səməme kamərəku pen takis mīnraha mīne nərmama ərəha me nepwīn mwi həuvehe mə tuhətərig ia Iesu. ² *Nəpīn Farisi me mīne nahatən me sāvəi Loa hətoni, həni ərəha Iesu, mhəni mə, “Iəmə i raməsēni nəkur ərəha me həuvehe tukwe in. Raməni pəri nari irəha mīnraha.”

³ Ro pen Iesu rīni nusipekīnien riti ti nirəha i mə, ⁴ **“Trīni mīnuə kīmiaha riti sāvənhi sipsip me irəha pam hantret, mətə rətə wau ia riti, trəfo pen irə? In trəpwəh naenti-naen fwe ia kwopun kamhani nurhi ikīn, mevən mətui sipsip sə rīnəruei meste trətoni. ⁵ Nənə nəpīn rətoni, truvehi utə məmri pen ia nuran mi, mamagien, ⁶ mevən fwe imwəni, moeite in me nepwīn mīne nərmama səməme kamharə ipaka tukwe, mīni pen ti nirəha i mə, ‘Pwəh sagien pəri ti nəri nə mə iakīnətoni sipsip səiou sə rīnəruei.’ ⁷ Rəmwhen ia noien nəha iakani pehe tukumiaha i trīni mīnuə iərmama ərəha riti rīrərig ia nətərigien sāvənhi, məpwəh noien ərəha me sāvənhi, nagienien fwe ia neiai trasori məpi raka nagienien sə kamregi ti nərmama atukwatukw me nəha*

* **14:26:** Luk 18:29 * **14:27:** Luk 9:23 * **15:2:** Luk 5:30 * **15:4:** Esik 34:11,16, Luk 19:10

irəha pam neanti-naen səməme tuhəpkrərig mhə ia nətərigien səvənraha ti nəri nə mə noien ərəha me səvənraha riwən.”

Iesu rusipekin ia pran sə ratə wau silin səvənhi

⁸ Nənə Iesu rini mə, “Uə trini minuə pran səvənhi silin irəha pam ten, ratə wau ia riti, trəfo pen irə? Trihiaia pen napw ia laet, maies ia nəkwai nimwə, mamətui silin nəha meste trətoni. ⁹ Nənə nəpin rətoni, trəkwein in me nepwin mine nərmama səməme kamharə ipaka tukwe, mini mə, ‘Pwəh sagien pəri ti nəri nə mə iakinətoni silin sə iakinətə wau irə.’ ¹⁰ Rəmwhen ia noien nəha iakani pehe tukumiaha i nagelo me səvəi Kumwesən kamhagien nəpin iərmama ərəha riti rirərig ia nətərigien səvənhi, məpwəh noien ərəha me səvənhi.”

Iesu rusipekin ia tamaruə sə rəruei

¹¹ Nənə Iesu rini mə, “Iərmama riti tini kəru iərman mi. ¹² Nəpin riti tini sə rouihi rini pen ti səvənhi tata i mə, ‘Tata. Uai narimnari me səim muvei pehe səiou nəha təkwtəkwuni.’ Nənə tata səvənhi ruai narimnari me səvənhi ia nənimen kəru riti səvəi tini sə rasori riti səvəi tini sə rouihi.

¹³ *Ripko mhə tui tini sə rouihi roueite səvənhi narimnari me, ruvehi mane irə, mier, məpwəh imwəni, mevən marə ia tənə riti isipwin. Nənə ia kwopun nəha in rouraha mane səvənhi ia noien ərəha me ¹⁴ meste mane səvənhi riwən. Nəpin səvənhi mane ruvəiwən pam, nukumhə rinamavən ia tənə nəha. Nukumhə rinamahi. Sənəni nəveginien riwən. ¹⁵ Ro pen in revən mamowok səvəi iərmama riti ia tənə nəha. Nənə iərmama nəha rərhi pen in revən mə trəkwməni pikə me səvənhi. ¹⁶ *Nəpin in raməkwməni pikə me nəha, nukumhə rahi pik anan, mətə iərmama riti ripkuvei pen mhə nari riti min. Nənə rerin rirhi mə, ‘Rosi ko iakəni nipəri nəveginien riti sənəi pikə me i takregi ramasan.’

¹⁷ Mətə nəpin nətərigien amasan səvənhi rirərig muvehe, in rini mə, ‘Nərmama me nəha tata səiou ramərəku pen minraha ti no tukwiniiien nari min irəha pam nəveginien sənənraha rasori məpi raka irəha, mətə iou iakamarə ia kwopun i nukumhə ramahi iou na takemhə. ¹⁸ *Takier ia kwopun i, mirərig, mevən ti səiou tata, mini pen tukwe in minuə, Tata. Iakino nari riti rərəha rəpwəh nəmwhenien ia nəmri Kumwesən mine ia nənimem. ¹⁹ Təkwtəkwuni nəha iapkəmwhen mhə mə tikəkwein nərīm ia nirak. Tiko iou iakəmwhen iərmama riti sə ikamərəku pen min ti no tukwiniiien nari mik.’ ²⁰ Ro iamnhi irə tamaruə nəha riskəmter, mirərig, minamevən ti tata səvənhi. Mətə nəpin rauvehe ihi fwe isipwin, tata səvənhi rətoni, nənə rerin rərkwəpir tukwe. Raiu, mevən, mərəhi pehe, makei min.

²¹ Nənə tini rini pen tukwe in mə, ‘Tata. Iakino nari riti rərəha rəpwəh nəmwhenien ia nəmri Kumwesən mine ia nənimem. Təkwtəkwuni nəha iapkəmwhen mhə mə tikəkwein nərīm ia nirak.’

²² Mətə tata səvənhi rəkwein nərmama səməme kamho tukwini nari min mini mə, ‘Həuvən akwauakw, mhəuvehi karkahu əpwəmwis riti sə ramasan pik məpi raka karkahu əpwəmwis me nepwin, nənə mharkahu pen i min, mhəuvei pen rig ia nukwai rəgin, mhəuvei pen put ia nisun mi, ²³ nənə mhəuvən mhəuvehi kau nəha nipwran rəsis amasan mhəuvehe, mhousi əpune. Pwəh sani mhagien pəri ²⁴ *ti nəri nə mə iəkunouihi i səiou rəmwhen mə ruvəmhə raka, mətə təkwtəkwuni ruvəmīru mwi. In rinəruei, mətə təkwtəkwuni nəha iakinətoni mwi.’ Nənə irəha kənamhagien pəri.

* **15:13:** Prov 29:3 * **15:16:** Prov 23:21 * **15:18:** Sam 51:4, Jer 3:12-13 * **15:24:** Efes 2:1,5, 5:14

²⁵ Ia nāpīn nāha tīni sē rasori in fwe ia nāmhiēn. Nāpīn rīrāriḡ mauvehe ia rukwānu, muvehe ipaka tī nimwā, rīregi nārmama kamhani nīpu, mamho tanis. ²⁶ Nānā rākweīn iārmama riti sē ramo tukwini nari m tata sāvānhi, māres mā, ‘Nāfe i hiamō?’

²⁷* Mīregi iārmama nāha rīni pen tukwe in mā, ‘Piam ruvāuvehe. Nānā tata sām ruāsī kau nāha nīpwrān rāsīsī amasan tī nārī nā mā piam rīrāriḡ muvehe māsanīn a.’

²⁸ Ro iamīnhi irā tīni sē rasori niemaha rāpi, rāpwāh nuvniwāien ia nākwai nimwā. Tata sāvānhi rier, māres in mā truvniwā, ²⁹ mātā in rīni pen tī sāvānhi tata i mā, ‘Ētā rō! Nuk me rīpīk iakamo tukwini pehe nari mik ia kwopun i, mīpkārui mhā nākwam. Mātā ipkuvei pehe mhā nari riti miou rāmwhēn ia kwāti nāni mā tako nāveḡinien irā mhāḡien pāri kīmaha iou me nepwīn. ³⁰ Mātā nāpīn nārīm nāha sē rīnouraha narīmniari me sām tī nārākuiēn nīprān ia suatuk rīrāriḡ muvehe ia rukwānu, ikousī āpune kau nāha nīpwrān rāsīsī amasan māmo nāveḡinien irā sāvānhi.’

³¹ Mīregi tata sāvānhi rīni pen tukwe in mā, ‘Nārīk. Nāpīn me pam krau mik krauarā. Narīmniari me pam sāiou sām. ³² Mātā ratukwatukw mā tso nāveḡinien i, mhāḡien, tī nārī nā mā piam in rāmwhēn mā ruvāmhā raka, mātā tākwātākwuni ruvāmīru mwi. Rīnāruei, mātā tākwātākwuni nāha sēnātoni mwi.’”

16

Iesu rāḡkiari ia iārmama sē ramātui ārāha tī nautā sāvāi iāmā asori sāvānhi

¹ Iesu rīni pen tī nārmama me sāvānhi mā, ‘Iārmama riti nautā sāvānhi rasori. Sāvānhi riti fwe iotukwininari ramātui tī nautā sāvānhi, mātā kamīni ārāha in mā ramouraha nautā nāha. ² Ro iamīnhi irā iārmama sē nautā sāvānhi rasori rākweīn iāmā nāha ruvehe, rāres pen in mā, ‘Nāfe nāḡkiariēn me i iakamregi kamīni ia niram? Uvei pehe nākukuā sē ikīmārai pen sām wok irā. Tākwātākwuni nāha tiko sampam ia wok.’

³ Mīregi iotukwininari sē ramātui tī nautā sāvāi iāmā asori nāha rerīn rīrhi mā, ‘Sāiou iāmā asori trārarki irapw iou ia wok sāiou. Mātā nīskaiēn sāiou rāpwāh nāmwhēnien mā takeri tīprānā muvehi mane irā. Iakamauris tī naseiēn mane tī nārmama. Tako nāfe nāha tākwātākwuni? ⁴ Ah, iakukurān nāfe tako! Nārmama me nāha sāmāme hāpkārpwīn pehe mhā ihi kaon me sāvānrāha sē iāmā asori sāiou rīmāuvei pen mīnrāha, tako rerīnrāha rāḡien. Trīni mīnuā iako iamīnhi irā, nāpīn iāmā asori sāiou trārarki iou, irāha tuhāuvehi puvnimwā iou ia nākwai nimwā me sāvānrāha.’ ⁵ Ia nāpīn nāha in rākweīn nārmama me nāha sāmāme hāpkārpwīn pehe mhā ihi kaon sāvānrāha hāuvehe kuatia kuatia tukwe in. Sē rukupwān mevān, rāres in mā, ‘Ikīmāuvehi nāfe narīmniari me sāvāi iāmā asori sāiou, mātā ipkuvehi mhā ihi nānimen?’

⁶ Mīregi iārmama nāha rīni mā, ‘Tram me irāha pam hantret hākuār ia oel kamāvānari irā.’

Mīregi iāmā nāha rīni mā, ‘In i nīmwai nākukuā sāvāi kaon sām. Tikuvehi, mākure akwauakw, mīrai pen mā fifti tram a.’ ⁷ Iāmā nāha rarā mīni pen tī riti mwi mā, ‘Nānā ik ikīmāuvehi nāfe mātā ipkuvehi mhā ihi nānimen?’

Mīregi iārmama nāha rīni mā, ‘Pak flaoa irāha pam wan taosen.’

Mīregi iāmā nāha rīni mā, ‘In i nīmwai nākukuā sāvāi kaon sām. Tikuvehi mīrai pen mā pak me irāha pam eit hantret a.’

⁸* Iotukwininari sē ramātui tī nautā sāvāi iāmā asori nāha ramo noien riti sē rīpkatukwatukw mhā. Mātā kurirā irā iāmā asori sāvānhi ruvehe mīni vivi

* **15:27:** Luk 15:2 * **16:8:** Efes 5:8, 1Tes 5:5

in ti nəri nə mə in rukurən nari. Nəri nəha ramahatən pen mə nərmama ia tīprənə i həukurən amasan nari ti noien pisnes irəha nərmama səvənraha. Irəha həukurən amasan mhəpi raka nīpwnəti nukuraanien me. ⁹ *Nənə iakani pehe tukumiaha i kimiaha tihaməkeikei mhasitu amasan ia nərmama ia nautə me səvəi tīprənə i mə irəha tuhəuvehe mho kimiaha me nepwīn ia nīrəha. Nənə nəpīn nautə me nəha tuhəiwən, Kumwesən truvehi puvnimwə kimiaha ia nimwə me səməme tuhəpkiwən mhə ia nəpīn riti.

¹⁰ *Iərmama sə ramətui amasan ti nəri ouihi a trətui amasan mwi ti nəri asori. Nənə iərmama sə rīpkətui amasan mhə ti nəri ouihi tīpkətui amasan mhə mwi ti nəri asori. ¹¹ Trīni mīnuə kimiaha hiəpkətui amasan mhə ti nautə səvəi tīprənə i, sin trəmri pehe nautə sə ro nīpərhienien irə ia rəgimīaha mə tihətui amasan tukwe? ¹² Nənə trīni mīnuə kimiaha hiəpkətui amasan mhə ti narimnari me səvəi iərməpə, sin truvei pehe narimnari me m kimiaha mə tihəuvehi mho səkimīaha irə?

¹³ *Iərmama riti riwən ramo tukwini nari ko ro nəkwai iəmə asori kəru. Trīni mīnuə ro iamīnhi irə, trokeikei riti məmwəki riti, uə trīsiai riti mīpkīsiai mhə riti. Kimiaha ko hiəpkuvehi pəri mhə Kumwesən mīne mane mho iəmə asori mi irə səkimīaha mə tiho pəri nəkwanrau.”

Nəgkiariien me nepwīn səvəi Iesu

¹⁴ *Nəpīn Farisi me həregi nəgkiariien me nəha haris ia Iesu ti nəri nə mə irəha hokeikei pīk mane. ¹⁵ *Mətə Iesu rīni pen ti nīrəha i mə, “Kimiaha Farisi me hiameikuə ia nəmri nərmama mə kimiaha nəmə atukwatukw, mətə Kumwesən rukurən rərīmiaha. Nəfe nari nərmama kamhəfiəutə irəha me tukwe, mətə ia nəmri Kumwesən rərəha anan.

¹⁶ *Kīnəvisau irapw Loa səvəi Moses mīne nəgkiariien me səvəi profet kupwən me meste pehe Jon Paptaes. Kurirə irə kīnaməvisau irapw nəgkiariien amasan i raməgkiari ia nītətə sə Kumwesən ramərīmənu irə. Nənə nərmama me pam kamhəmwur mə tuhəuvnimwə ia nītətə nəha. ¹⁷ *Rəknekīn mə neiai mīne tīprənə krouvehe rouiwən. Mətə rəknekīn pīk mə nukwai nəkukuə ouihi riti sə kīmərāi pen ia Loa ruvehe miwən.

¹⁸ Iərman sə rəpwəh pran səvənhi miri pran əpə riti mwi ramo noien ərəha. Prən nəha in ramiri rīpko mhə səvənhi atukwatukw pran. Nənə iərman sə riri pran sə iərman səvənhi rīnəpwəh ramo noien ərəha. Prən nəha in ramiri səvəi iərməpə.”

Iərmama kəru riti nautə səvənhi rasori riti nautə səvənhi riwən

¹⁹ Nənə Iesu rīni mə, “Iərmama riti nautə səvənhi rasori ramarkahu tīnari me nənīmenraha rəknekīn.^a Ia nəpīn me raməni amasan nari, mamagien. ²⁰ Ia kwəruə ia rukwənu səvənhi nərmama kamhəkure pen iərmama riti nəghīn nə Lasaros. Nautə səvənhi riwən. Nīmwapw me həpīk ia nīpwrān. ²¹ *Iəmə nə rokeikei pīk mə traməni nīmwəkmwəki nəvegīnien sə raməsas irapw ia ruei tepol səvəi iərmama nəha nautə səvənhi rasori. Kuri me mwi kamhəuvehe, mamhəpwasi nīmwapw me səvənhi.

²² Nəpīn iərmama nəha nautə səvənhi riwən remhə, nagelo me həuvehi nənīmwi, mhəuvehi mhəuvən, mhəmri pen ia nīkare Epraham. Iərmama nəha nautə səvənhi rasori in mwi remhə, kīnīmwi in. ²³ Fwe Imwei Nəkur Həuvamhə in ramregi nəmīsəien asori, məkwətə, mətoni Epraham fwe isipwīn kwopti Lasaros ia nīkaren. ²⁴ Nənə in rəkwein əpwəmwis mīni

* **16:9:** Mat 6:20, Luk 14:14 * **16:10:** Luk 19:17-26 * **16:13:** Mat 6:24 * **16:14:** Mat 23:14 * **16:15:** Mat 23:28, Luk 18:9-14, Prov 6:16-17 * **16:16:** Mat 11:12-13 * **16:17:** Mat 5:18
^a **16:19:** Tīnari me nəha nənīmenraha rəknekīn kīno ia linen. Nepwīn həruerəv rəmwhen ia tīnari səvəi kīg. * **16:21:** Mat 15:27

mə, 'Tata Epraham. Tikapi iou, mərhi pen Lasaros pwəh revən meitesi nukwai rəgin ia nui, nənə muvehe mīrapi nərəmik irə mə trəkwiei. Iakamregi nəmisəien asori ia napw i.'

²⁵ Mətə Epraham rini mə, 'Nərīk. Rerim tramrhi narəien səim nəpīn ikamīru ihi. Ik ikiməuvehi narimnari amasan me, mətə Lasaros rīməuvehi narimnari ərəha me. Nənə təkwtəkwuni nəha in ramregi ramasan ia kwopun i, mətə ik ikamregi nəmisəien asori. ²⁶ Nari riti mwi ko iapkasitu mhə ia niram ti nəri nə mə Kumwesən rīnəmri təpuapəg asori riti ro tukuahag kitaha m kimiaha. Kimaha riti ko ripkier mhə ia kwopun i muvehe mətə kimiaha. Kimiaha riti ko ripkier mhə ia kwopun nə muvehe mətə kimaha.'

²⁷ Miregi iərmama nəha nautə səvənhi rasori rini mə, 'Ro iamīnhi irə iakamase ik tata mə tikərhi pen Lasaros revən fwe ia nimwə səvəi tata səiou.

²⁸ Piak me fwe ikīn irəha pam krirum, pwəh rini pen ti nirəha i mīnuə tuhaməkeikei mhəsiari, kamo irəha mwi həuvehe ia kwopun i, kwopun səvəi nəmisəien asori.'

²⁹ Mətə Epraham rini mə, 'Moses mīne profet kupwən me həuvəni raka mə nərmama tuhaməkeikei mhəsiari ti kwopun nəha. Ramasan mə pwəh piam me hətərig ia nəgkariien me səvənraha.'

³⁰ Miregi iərmama nəha nautə səvənhi rasori rini mə, 'Rekəm, Tata Epraham, sə nəha ripkəmwhen mhə. Mətə mə iərmama riti rətui mwi ia nemhəien səvənhi, mevən ti nirəha, irəha tuhəpwəh noien ərəha me səvənraha.'

³¹ *Miregi Epraham rini pen tukwe in mə, 'Trini mīnuə irəha həpwəh nətərigien ia nəgkariien səvəi Moses mīne profet kupwən me, tuko iərmama riti rətui mwi ia nemhəien səvənhi, mətə ko həpkini mhə nīpərhienien ia nəgkariien səvənhi.' "

17

Narimnari me tuhəuvehe mhəvi nərmama həmwei ia nərəhaien

¹ Nənə Iesu rini pen ti nərmama me səvənhi mə, "Nīpərhienien narimnari me tuhəuvehe mhəvi nərmama həmwei ia nərəhaien, mətə trərəha anan ti iərmama sə truvehi narimnari me nəha mier pehe. ² Trini mīnuə in ro nəkwərhakwərha me i riti rīmwei ia nərəhaien, Kumwesən trərpwīn noien ərəha səvənhi. Iərmama nəha triregi rərəha anan məpi raka kərihi pen kəruətərei asori ia nīpətəkinuan, kosə irapw i ia təmwei təsi. ³ *Kimiaha tihaməkeikei mhatuakəm amasan tukumiaha. Trini mīnuə piam ro noien ərəha ia niram, tikīnise pen tukwe in mə rəpwəh. Mə rirərig ia nətərigien səvənhi, məpwəh, tikenouenou i. ⁴ Trini mīnuə ia nəpīn kuatia ro noien ərəha ia niram m sefen mətə ia noien me nəha ramo rirərig mwi irə mīni pehe tukw ik i mə, 'Noien i iakamo rərəha. Pwəh iakəpwəh,' nənə tikaməkeikei menouenou noien ərəha səvənhi."

Nahatətəien

⁵ *Nənə aposol me səvəi Iərimənu səkitaha həni mə, "Iərimənu. Tiko mwi nahatətəien səkimaha ruvehe mīskai mwi."

⁶ *Miregi Iərimənu səkitaha rini mə, "Trini mīnuə nahatətəien səkimiaha rouihi a rəmwhen ia nuni nei nəha mastat sə rouihi anan ia nuni nei me, hiəukurən nīnīien ti nei asori i mə 'Tiko meivi utə atukw a nuam me, mevən mərəer ia təmwei təsi,' nənə tro nəkwamiaha."

Noien səvəi iərmama sə ramo tukwini pen nari m iəmə asori səvənhi

* **16:31:** Jon 11:44-48 * **17:3:** Mat 18:15 * **17:5:** Mak 9:24 * **17:6:** Mat 17:20, 21:21

⁷ Nənə Iesu rini mə, “Kimiaha hiaməfətərig irə? Trini minuə iəmə asori riti rərhi pen iərmama riti sə ramo tukwini nari min revən mə trərar ia nəmhiən uə ramətui ti sipisip me, nəpən iərmama nəha ruku pen fwe ia nəmhiən muvehe, ko səvənhi iəmə asori rini pen tukwe in mə, ‘Itə. Təkwtəkwuni tikuvehe krauəni pəri nari?’ ⁸ Rekəm! Mətə iəmə asori səvənhi trəgkiari pen min mini mə, ‘Itə. Evən məpnəpenə sənək riti nəveginien, nənə mevən markahu amasan səim muvehe. Nəpən iakaməvegin, mamənimwi, tikamo tukwini pehe nari miou. Nəpən ikino pam, nənə ikukurən nəniien nəveginien sənəm.’ ⁹ Nəpən iərmama iaminihi ro nəkwai iəmə asori səvənhi, kimiaha hiəukurən mə iəmə asori nəha rini pen tanak tukwe in uə rekəm? Rekəm! ¹⁰ Kimiaha nə hiəmwhen ia nərmama səməme hiamo tukwini nari m Kumwesən. Nəpən tiho pam narimnari me nəha in rıməni mə tiho, tihaməkeikei mhəni mə, ‘Kwa kimaha i nərmama me səməme iahamo tukwini nari. Kimaha iahəno a nəfe ratukwatukw mə taho.’”

Nərmama ten nemhəien skai ramo tekınraha həuvehe Iesu romasan irəha

¹¹ *Iesu ramevən fwe ia Jerusalem, makurau ia nimwrhenhi tənə mi nəha Sameria mine Kalili. ¹² Nəpən rier pen ia rukwənu riti, nərmama ten nemhəien skai ro tekınraha həuvehe tukwe, mhərer isipwin kwopti, ¹³ *mənəmhəkwein əpwəmwis mə, “Iesu İərimənu! Api tukumaha!”

¹⁴ *Nəpən Iesu rətə irəha, rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha tiho mhəuvən ti pris me pwəh irəha hətə nipwramiaha.” Nəpən irəha kamhəuvən ia suatuk, nipwranraha ruvehe məmher.

¹⁵ Nənə irəha riti rətə mə nipwran rınəsanin, rirərig mwi, məməkwein əpwəmwis, məməgnəgini Kumwesən. ¹⁶ İəmə nəha in iəmə Sameria. Ruvehe minimwi nukurhun mi ia nəmri Iesu, mini tanak tukwe.

¹⁷ Nənə Iesu rini mə, “Kimiaha nəha nipwramiaha ruvehe minəmhər rosi kimiaha pam ten uə? Mətə nərmama naen mwi pəku? ¹⁸ Rəfo iəmə i ripko mhə in iəmə İsrəl in əpa rirərig məgnəgini Kumwesən?” ¹⁹ *Nənə Iesu rini pen ti iəmə i mə, “Tiko mərer məmevən. Nahatətəien səim rino raka ik ikuvehe məsanin.”

Tinesən nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə ruvehe?

²⁰ *Farisi me nepwin həres pen Iesu i mə, “Tinesən nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə ruvehe?” Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Nəpən nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə ruvehe irə, nərmama tuhəpkətoni mhə nımətəien me. ²¹ *İrəha tuhəpkini mhə mə, ‘Hətə ro, in i!’ uə ‘In nəha!’ İrəha tuhəpwəh niniien iaminiha irə ti nəri nə mə həregi ro nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə rinarə raka ia kurkwamiaha.”

²² Nənə Iesu rini pen ti nərmama me səvənhi mə, “Nəpən nəha ruvehe kimiaha tihəkeikei pik mə tihətoni iou, İəməti İərmama, ia nəpən riti səiou, mətə tihəpkətoni mhə. ²³ *Nərmama nepwin tuhəni pehe tukumiaha i mə, ‘Hətə ro in nəha’ uə ‘Hətə ro in i.’ Mətə kimiaha tihəpwəh nierien, mhəpwəh nukurirəien irəha. ²⁴ Nəpən rouapir irə nərmama hətoni nəhiapwien səvənhi ia nimagouagou fwe pesu meste nari fwe prehi. İou, İəməti İərmama, nəpən səiou sə takuvehe irə tro mwi iaminihi. ²⁵ *Mətə takaməkeikei mukupwən miregi nəmisəien me ripik. Nərmama ipwet mine tuhəni ərəha iou, mhəuvei pehe təkutanraha miou.

²⁶ Nəpən iou, İəməti İərmama, takuvehe irə trəmwhen ia nəpən səvəi Noa. ²⁷ Nərmama me kamhəvegin, məmhənimwi. Nərman me kamhəiri nipran.

* **17:11:** Luk 9:51-52, Luk 13:22 * **17:13:** Lev 13:45-46 * **17:14:** Lev 14:2-3, Luk 5:14 * **17:19:** Luk 7:50 * **17:20:** Jon 3:3, 18:36 * **17:21:** Mak 13:21 * **17:23:** Luk 21:8 * **17:25:** Luk 9:22

Nipran me kamhesi pen nərman. Irəha kamho noien me nəha mamhəuvən meste Noa ruvniwə ia nitətə asori səvənhi, nənə nui asori ruvehe, məuiui irəha, irəha pam həmwhenimw.

²⁸ *Trəmwhen mwi nəpın səvəi Lot. Nərmama kamhəvegin, mamhənimwi, mamhəmri pen nəmri nari ia narimnari me, mamhəuvehi nənimenraha, mamhəmhu, mamho nimwə me. ²⁹ Mətə nəpın nəha Lot rier ia Sotom irə, napw mine təpisi krouukrutə fwe ia nimagouagou, roueiwau pehe rouahi əmwesi irəha pam.

³⁰ Nəpın nəha iou, Iəməti iərmama, takuvehe irə trəmwhen a mwi.

³¹ *Ia nəpın nəha, trini minuə iərmama riti ramapwis ia təkure nimwə səvənhi traməkeikei meiwaiu map akwauakw, məpwəh nuvniwəien mə truvehi nari riti ia nəkwai nimwə. Trini minuə iərmama riti raməmhu ia nəmhien səvənhi traməkeikei mo rəmwhen a mwi, map akwauakw, məpwəh nərərigien mevən fwe imwəni. ³² Rerimiahaha tramrhi pran səvəi Lot.

³³ *Iərmama sə rəmwur mə trəkwtəmhiri nimiruien səvənhi trarfai irə. Mətə iərmama sə raraka ia nimiruien səvənhi truvehi nimiruien rerin. ³⁴ Iakani pehe tukumiaha i ia nəpın nəha ia nəpın iərmama kəru trouapri pəri ia niməhan kuatia, tukuvehi raka riti, kəpwəh riti. ³⁵ Pran kəru trouənari pəri, tukuvehi raka riti, kəpwəh riti.” ³⁶ a ³⁷ *Miregi nərmama me səvəi Iesu həni pen tukwe in mə, “Pəku, Iərimənu?”

Miregi in rini pen ti nirəha i mə, “Ia kwopun pəku nipwrai nəri remhə ikin menu me nəha kamhani nipwrai nəri sə remhə tuhəuvehe mhousəsimwin irəha me, mhani.”

18

Pran riti rəres pen iəmə asori sə raməkiri nəgkiariien mə trasitu irə

¹ *Nəpın riti Iesu rokeikei mə trahatən nərmama me səvənhi mə irəha tuhaməkeikei mhəfwaki ia nəpın me, mhəpwəh nəpouien i. Ro pen in rini nusipekinien riti ti nirəha i ² mə, “Ia rukwənu riti iəmə asori riti sə raməkiri nəgkiariien. In rəpwəh nehekiriien Kumwesən, məpwəh mwi nisaiien nərmama. ³ Ia rukwənu nəha pran riti iərman səvənhi remhə məpwəh in. Ia nəpın me rauvehe ti iəmə asori sə raməkiri nəgkiariien, mamini pen tukwe in mə, ‘Asitu ia nirak, minise iərmama i ramini ərəha iou.’

⁴ Tui kwopti iəmə asori nəha ripko mhə nari riti, mətə kurirə irə ramətərig mə, ‘Nipərhiienien iapkihekir mhə Kumwesən, məpwəh mwi nisaiien nərmama, ⁵ *mətə ti nəri nə mə prən i ramometə iou iamini irə, takasitu irə, minise iərmama nəha ramini ərəha in. Mə iapko mhə prən i trauvehe ia nəpın me, takəpou i.’”

⁶ Nənə Iərimənu səkətaha rini mə, “Kimiaha tihətərig ro nəgkiariien səvəi iəmə asori nəha. In iəmə rərəha, mətə rini mə trasitu ia prən nəha. ⁷ Nənə kimiaha hiaməfətərig ia Kumwesən? Trəfo ia nərmama me nəha in ruvərfi raka irəha mə səvənhi səməme kamhasək pen tukwe in ia ran mine ia nəpın? Ko in ro tanpen ia nirəha, məpwəh nəmri atukwatukwien nəfe kamhasək pen in tukwe? ⁸ Iakani pehe tukumiaha i mə in trasitu akwauakw ia nirəha, məmri atukwatukw nəfe kamhasək pen in tukwe. Nəgkiariien i iakani ro

* **17:28:** Jen 18:20, Jen 19:25 * **17:31:** Jen 19:17,26, Mat 24:17-18 * **17:33:** Luk 9:24
 a **17:36:** Nəkukua me ripik kimərai pen Niutestamen irə ia nəgkiariien səvəi nəkur Kris kupwən kwopi nəgkiariien ia vas 36 riwən. Mətə nepwin həni iamini irə mə, “Iərman kəru trouəmhu fwe ia nəmhien, tukuvehi raka riti, kəpwəh riti. * **17:37:** Job 39:30 * **18:1:** Rom 12:12, Kol 4:2, 1Tes 5:17 * **18:5:** Luk 11:7-8

nip̄rhienien. Mətə rəfo? Nəp̄in iou, Iəm̄əti Iərmama, takrərig pehe mwi ia tiṗrənə i, takətoni nərmama həp̄ik kamhahatətə ia nirak uə rekəm?”

Iesu rusipekin ia Farisi riti mine iərmama riti sə kamərəku pen takis min

⁹ Ia nəp̄in nəha Iesu r̄ini mwi nusipekinien riti mwi ti nərmama nepw̄in səməme rer̄inraha ramrhi minuə irəha hatukwatukw, mamhətə ərəha nərməpə. ¹⁰ In r̄ini mə, “Iərmama kəru krouutə pen fwe ia nimwə səvəi Kumwesən mə trouəfwaki. Riti Farisi. Riti iərmama sə kamərəku pen takis min. ¹¹ *Nənə Farisi rərer əpə məfwaki iam̄inhi irə mə, ‘Kumwesən. Iak̄ini tanak tukw ik ti nəri nə mə iou iap̄kəmwhen mhə ia nərmama nepw̄in. Irəha kamhakres, mamho noien ikou, mamhəiri nip̄ran səvəi nərməpə. Iak̄ini tanak tukw ik ti nəri nə mə iap̄kəmwhen mhə ia iərmama nəha kamərəku pen takis min. ¹² *Ia nəfwakiien kuatia iakəpwəh nəniien nari m kəru ti nəfwakiien. Iakuai narimnari me pam sə iakapeki irəha pam ten sə ro kuatia irə səim.’

¹³ *Mətə iərmama nəha kamərəku pen takis min, ramərer isipw̄in kwopti. Ko rip̄kək̄wətə mhə ia nimagouagou, mətə rer̄in rəpou. In ramərpwərpwi a kwənpwenhin tukwe, mam̄ini mə, ‘Kumwesən, tikapi iou. Iou iəm̄ə ərəha.’ ”

¹⁴ *Nənə Iesu r̄ini mə, “Iakani pehe tukumiaha i nəp̄in irau kroueiwai rouevən fwe rukwənu, iərmama sə kamərəku pen takis min in ratukwatukw ia nəmri Kumwesən, mətə Farisi rip̄katukwatukw mhə, ti nəri nə mə iərmama sə rauvehi utə in, Kumwesən truvehi irapw in, mətə iərmama sə rauvehi irapw in, Kumwesən truvehi utə in.”

Iesu rəkwein amasan ia nəkwərhakwərha

¹⁵ Nəp̄in riti nərmama nepw̄in kamhərəhi kwəti nəkwərhakwərha me mamhəuwehe ti Iesu mə in trirapi irəha, məkwein amasan ia nirəha. Nəp̄in nərmama me səvənhi hətōni, hənise irəha. ¹⁶ Mətə Iesu rəkwein irəha həuwehe tukwe, m̄ini mə, “Pwəh nip̄wnəti nəkwərhakwərha me həuwehe tukw iou. Tihəpwəh niniseien irəha ti nəri nə mə nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə səvəi nərmama səməme həmwhen ia nəkwərhakwərha me i. ¹⁷ *Iakani nip̄rhienien tukumiaha i mə iərmama traməkeikei mo rəmwhen ia iakunouih̄i, muvehi nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə. Mə rip̄ko mhə triṗkuvnimwə mhə ia nitətə nəha.”

Iərmama nautə səvənhi rasori rokeikei mə truvehi nimiruien rer̄in

¹⁸ *Iəm̄ə asori riti səvəi nəkur Isrel rəres Iesu i mə, “Iahatən, ikiəm̄ə amasan. Nəfe noien takaməkeikei mo mə takuvehi nimiruien rer̄in?”

¹⁹ Miregi Iesu r̄ini pen tukwe in mə, “Rəfo ik̄ini mə iou iəm̄ə amasan? Iərmama amasan riti riwən. Kumwesən əpa in ramasan. ²⁰ *Ik ikuvəukurən raka loa me səvəi Kumwesən. In r̄ini mə, “Tikəpwəh nakresien pran, məpwəh nousi əpuneien iərmama, məpwəh nakresien, məpwəh neikuəien. Tikaməkeikei misiai səim tata m̄ine mama.’ ”

²¹ Miregi iərmama nəha r̄ini mə, “Loa me pam i iakamesi pen fwe ia nouih̄ien səiou muvehe meste pehe ipwet m̄ine.”

²² Nəp̄in Iesu r̄iregi nəgkiariien i, r̄ini pen tukwe in mə, “Nari kuatia rarə ikəpwəh ihi noien. Evən, məmri pen nəmri nari ia səim narimnari me. Nəp̄in kuvehi nənimen, tikuvehi mane, muvei pen m nərmama nautə səvənraha riwən. Nənə səim nautə triṗik fwe ia neiai. Nəp̄in ik̄ino pam, ikuvehe mukurirə iou.”

* **18:11:** Luk 16:15 * **18:12:** Aes 58:2-3, Jen 14:20, Mat 23:23 * **18:13:** Sam 51:1 * **18:14:** Mat 23:12 * **18:17:** Mat 18:3 * **18:18:** Luk 10:25 * **18:20:** Eks 20:12-16, Dut 5:17-20

²³ Mətə nəpɪn iərmama nəha rɪregi nəgkiariien nəha, rerin ruvehe məpou pik, ti nəri nə mə nautə səvənhi rasori anan. ²⁴ Nəpɪn Iesu rətoni mə rerin rəpou pik iamɪnhi, rini mə, “Rəknekin ti nərmama nautə səvənraha rasori mə tuhəuvnimwə ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə. ²⁵ Iərmama nautə səvənhi rasori rəknekin tukwe in mə truvnimwə ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə. Rəknekin məpi raka nərimiru nəha kamel rasu pen ia rui nitel mier.” ²⁶ Nəpɪn Iesu rini irapw nəgkiariien nəha, nərmama səməme kamhəregi həni mə, “Mə rəknekin iamɪnhi, nisimə nəha ko həuvehi nimiruien?”

²⁷ *Mətə Iesu rini mə, “Nəfe nari rəknekin nərmama ko həpko mhə mətə riməru ti Kumwesən.”

²⁸ Nənə Pita rini mə, “Ətə ro. Kimaha iahənəpwəh narimnari me səkimaha mamhəkurirə ik.”

²⁹ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Takani nɪpərhienien tukumiaha i mə nərmama me pam səməme həpwəh narimnari me səvənraha ti nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə tuhəuvehi tain. Trini minuə iərmama riti rəpwəh nimwə səvənhi, uə pran səvənhi, uə piəvni me, uə tata mine mama səvənhi, uə nəkwərhakwərha me səvənhi, ³⁰ ia nitətə ipwet mine in truvehi tain rasori mwi, nənə ia nitətə sə rauvehe in truvehi nimiruien rerin.”

Iesu rini irapw ti nərmama me səvənhi mə in traməkeikei memhə

³¹ *Ia nəpɪn nəha Iesu riri raka əpa nərmama səvənhi twelef, mini pen ti nirəha i mə, “Həregi ro. Kitaha saməutə mamhəuvən fwe ia Jerusalem. Ia kwopun nəha nəgkiariien me pam səməme kamhəgkiari ia nirak Iəməti Iərmama ia nəkukuə me səvəi profet kupwən me tuhəuvehe mhəukuə.

³² *Tukuvei pen iou ia rəgi nərmama rɪpko mhə irəha nəkur Isrel. Nənə irəha tuharis əkenhin ia nirak, mho naurisien miou, mhərgəvəsi iou, ³³ mhərisi iou, nənə mhousi əpune iou. Ia nəpɪn sə ro kahar irə takətui mwi ia nemhəien səiou.”

³⁴ *Mətə nərmama me səvənhi həreirei narimnari me i. Nəgkiariien i rərkwafə ti nirəha. Həpkuvehi amasan mhə nɪpwran.

Iesu ro iərmama riti nənimen rɪfwə rətui mətə nari

³⁵ Nəpɪn Iesu rinamevən ipaka ti taon nəha Jeriko, iərmama riti nənimen rɪfwə raməkure ia nikare suatuk, mamase mane. ³⁶ Nəpɪn rɪregi nərmama me həpik kamhəuvehe mamhəukurau ia suatuk, rəres mə, “Nəfe i?” ³⁷ Miregi həni pen tukwe in mə, “Iesu iəmə Nasaret i ruvehe makurau.”

³⁸ *Ia nəpɪn nəha iərmama nəha rinaməkwein əpwəmwis mə, “Iesu, kwənəkwus səvəi Kig Tevit! Api tukw iou!”

³⁹ Nənə nərmama səməme kamhərer kupwən hənise in, mamhəni mə, “Afafa a, məpwəh nəgkiariien!” Mətə in raripɪn maməkwein əpwəmwis mwi mamini mə, “Iesu, kwənəkwus səvəi Kig Tevit! Api tukw iou!”

⁴⁰ Nənə Iesu rərer, mini pen ti nərmama me mə irəha tuhəiri iərmama nəha mhəuvehe tukwe in. Nənə nəpɪn iərmama nəha ruvehe ipaka, Iesu rəres pen in minuə, ⁴¹ “Ikokeikei mə tako nəfe mik?”

Miregi rini mə, “Iərimənu. Iakokeikei mə takətui mətə nari.”

⁴² *Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Itə. Tikətui mətə nari. Nahatətəien səim rinomasan raka nənimem.” ⁴³ Nənə təkwtəkwuni nəha rətui minamətə nari, nənə mukurirə ia Iesu, muvehi utə nəghi Kumwesən. Nərmama me pam hətoni həgnəgini Kumwesən.

* 18:27: Mak 14:36 * 18:31: Luk 24:44 * 18:32: Luk 9:22,44 * 18:34: Mak 9:32 * 18:38: Mat 15:22 * 18:42: Luk 7:50

19

Iesu mine Sakias

¹ Iesu rier pen ia taon naha Jeriko, mamevən mə trəpi simwın. ² Ia taon naha iərmama riti nəghın nə Sakias. In iəmə asori riti ia nirəha nərmama kamərəku pen takis mınraha. Nautə səvənhi rasori. ³ In ramarkut mə trətə Iesu mə in nəfe iərmama. Mətə nərmama həpik kamhərer tukuahag in. Ko ripkətoni mhə ti nəri nə mə in rukwakwa. ⁴ Ro pen raiu mukupwən ia nirəha, məputə ia nei riti kani mə sikamo mə trətə Iesu ia kwopun naha trukurau ikin.

⁵ Nəpın Iesu ruvehe muvehi tegin kwopun naha, rəkwətə, mını pen tukwe in mə, “Sakias. Eiwaiu akwauakw. Takaməkeikei muvnimwə ia nimwə səim ipwet.” ⁶ Nənə Sakias reiwaiu akwauakw a miri Iesu rouevən fwe ia nimwə səvənhi. Rerın ramagien.

⁷ *Mətə nəpın nərmama hətoni, kamhəni ərəha Iesu mhəni mə, “In revən mamarpwis ia nəkwai nimwə səvəi iəmə rərəha riti.”

⁸ *Fwe ia nəkwai nimwə Sakias riskəmter, mını pen ti Iərimənu səkitaha mə, “Iərimənu. Regi ro! Takuai nautə səiou ia nənimen kəru, muvei pen riti m nərmama nautə səvənraha riwən. Trini mınıuə iakinakres m iərmama riti, takərpwın pen min m kefə.”

⁹ *Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Ipwet nimiruien vi ruvəuvehe ti nərmama ia nəkwai nimwə i ti nəri nə mə iəmə i in mwi kwənəkwus riti səvəi Epraham. ¹⁰ *In nə iou, Iəməti Iərmama, iakiməuvehe tukwe mə takətui nərmama səməme hənəruei, nənə muvei pen nimiruien vi mınraha.”

Iesu rusipekin ia silin me kino ia kol

¹¹ *Nəpın nərmama kamhətərig ia nəgkiariien me naha, Iesu rarə mını mwi nusipekinien riti ti nirəha i ti nəri nə mə in ruvəuvehe ipaka ti Jerusalem rerınraha ramrhi mə rosi in truvehe mo kig irə mınamərimənu ia nitətə səvəi Kumwesən təkwtəkwuni. ¹² *Ro iamınhi irə Iesu rini mə, “Iəmə asori riti revən ia tənə riti isipwın mə kig riti fwe ikin truvei pen nasoriien min. Nənə in trirərig mərimənu ia nəkur imwəni. ¹³ Kurirə iəmə asori naha rier, rəkwəin nərmama səməme kamho tukwini nari min irəha pam ten, muvei pen silin kino ia kol kuatia kuatia mınraha, nənə mını pen ti nirəha i mə, ‘Kimiaha tihəuvehi mane me i mhowok irə meste takrərig pehe mwi.’

¹⁴ *Mətə nəkur imwəni me həmwəki iəmə asori naha, mhərhi pen nərmama nepwın həkurirə in, mhəuvən mhəni pen ti kig sə truvei pen nasoriien min mə, ‘Kimaha iahəpwəh nokeikeiien mə iəmə i trərimənu ia kimaha.’

¹⁵ Mətə kig naha rəpwəh nınipehiien irəha, muvei pen nasoriien m iəmə asori naha. Nənə nəpın iəmə asori naha rirərig pehe imwəni, rini nəkwən mınıuə tukəkwein nərmama me naha kamho tukwini nari min səməme in riməuvei pen mane me mınraha mə tuhəuvehe tukwe. In rokeikei mə trukurən mane me in riməuvei pen mınraha hənəwok irə mhəuvehi nəfe mane mwi rasori mwi.

¹⁶ Sə rukupwən muvehe mərəer ia nənimen mını mə, ‘Iəmə Asori. Silin i ikiməuvehi pehe miou kino ia kol rukwəhi mwi silin me kino ia kol irəha pam ten.’

¹⁷ *Miregi iəmə asori rini pen tukwe in mə, ‘Səim wok ramasan. Ik iərmama sə ikamo tukwini amasan nari miou. Ikinətui amasan ti nəri ouihi. Ro pen takuvei pehe nasoriien mik ikərimənu ia taon me irəha pam ten.’

* **19:7:** Luk 15:2 * **19:8:** Eks 22:1, Nam 5:6-7 * **19:9:** Wok Me 16:31, Luk 13:16 * **19:10:** Luk 15:4, Jon 3:17, 1Tim 1:15 * **19:11:** Mat 25:14-30 * **19:12:** Mak 13:34 * **19:14:** Jon 1:11
* **19:17:** Luk 16:10

¹⁸ Nənə sə resi pen ruvehe, mīni mə, ‘Iəmə asori. Silin i ikiməuvehi pehe miou kīno ia kol rukwəhi mwi silin me kīno ia kol irəha pam krirum.’

¹⁹ Miregi iəmə asori rini pen tukwe in mə, ‘Ik tikərimənu ia taon me irəha pam krirum.’

²⁰ Nənə riti mwi ruvehe, mīni mə, ‘Iəmə Asori. Silin i in i ikiməuvehi pehe miou kīno ia kol. Iakehekir ik, məkəwafə i ia kwəti tinari, ²¹ ti nəri nə mə ik iərmama riti noien səim riskai. Ikauvehi raka narimnari me sə iərməpə rinəmri, nənə mapeki raka mwi nəveginien ia nəmhien sə ipkəpwei mhə.’

²² Mətə iəmə asori rini pen tukwe in mə, ‘Ik iəmə ərəha. Ikamo tukwini ərəha nari miou. Nəgkiariien atukw səim ro pui ik. Ik ikuvəukurən raka mə iou iərmama riti noien səiou riskai. Iakauvehi raka narimnari me sə iərməpə rinəmri, nənə mapeki raka mwi nəveginien ia nəmhien sə iapkəpwei mhə.

²³ Mətə rəfo ikəpwəh nəmri penien səiou mane fwe ia pag? Kamo ipkəmri pen ko iapkuvehe mipkuvehi ihi mane səiou mine sə rəkwaku pag rukwəhi.’

²⁴ Nənə iəmə asori rini pen ti səməme kamhərer ia kwopun nəha mə, ‘Həuvehi raka silin nəha kīno ia kol ia rəgin mhəuvei pen m iərmama sə rauvehi silin me kīno ia kol irəha pam ten.’

²⁵ Miregi irəha həni pen tukwe in mə, ‘Iəmə Asori! Mətə in ruvəuvehi raka ten.’

²⁶ *Miregi iəmə asori rini mə, ‘Iakani pehe tukumiaha i iərmama sə kuvei pen nari riti min, ro wok irə, tukuvei pen sə rəkwaku min. Mətə iərmama sə kuvei pen nari riti min, ro nəri auər a irə, tukuvehi raka pam tukwe.

²⁷ Mətə nərmama me nəha səməme həmwəki iou, mhəpwəh nokeikeiien mə takərimənu ia nirəha, həuvehi irəha mhəuvehe ia nənimek, nənə mhousi əpune irəha.’”

Iesu revən ia Jerusalem

²⁸ Iesu rini pam nəgkiariien me nəha, mərari, mautə mamevən fwe ia Jerusalem. In rakupwən nərmama me kamhəkurirə. ²⁹ Nəpin rier pen ia təkuer nəha nəghin nə Təkuer Olif ipaka ti rukwənu mi nəha Petfas mine Petani, rərhi pen iərmama kəru səvənhi, ³⁰ mīni mə, “Kimirau tirouevən ia rukwənu nəha samarəti pen i. Nəpin tirouapirapw fwe ikin, tirouətə kwəti togki riti kīnəkwi tərini, iərmama rīpkəkure raka mhə irə. Tiroufi raka nari irə, rouəsigi rouvehe ia kwopun i. ³¹ Trini mīnuə iərmama riti rəres kimirau mə, ‘Rəfo iroufi raka nari irə?’ tirouni pen tukwe in mə, ‘Iərimənu səkitaha raməres i.’”

³² *Ro iamīnhi irə, iərmama mi nəha Iesu rərhi pen irau, krouevən rouətoni narimnari me pam rosi in rīməni pen ti nirau i. ³³ Nəpin kroufi raka nari ia kwəti togki nəha, iərmama səvənhi nəha kwəti togki rini pen ti nirau i mə, “Rəfo iroufi raka nari irə?”

³⁴ Miregi krouni mə, “Iərimənu səkitaha raməres i.”

³⁵ Nənə krouəsigi kwəti togki nəha rouvehe ti Iesu, rouəpənə pen kot mi səvənrau ia təkuren, nənə rouasitu ia Iesu rəputə məkure irə. ³⁶ *Nəpin in rəkure ia kwəti togki nəha mamevən, nərmama həpənə pen kot me səvənraha ia suatuk. ³⁷ Nəpin Iesu rameiwaiu ia Təkuer Olif, mīnamevən ipaka ti Jesusalem, nərmama me pam səvənhi həpik anan, hənamagien, mamhəkwein əpwəmwis, mamhəgnəgini Kumwesən ti nīmtətien asori me hənətoni, ³⁸ *mamhəni mə,

“Səgnəgini kig i rauvehe ia nəghi Iərimənu səkitaha!

Nəməriniuen fwe ia neiai.

* **19:26:** Mat 13:12, Luk 8:18 * **19:32:** Luk 22:13 * **19:36:** 2King 9:13 * **19:38:** Luk 2:14

Kauvehi utə nəghi Kumwesən fwe irənhə anan!”

³⁹ Ia nəpɪn nəha Farisi me nepwɪn ia reri nərmama həni pen ti Iesu i mə, “Iahatən. Nise əknekɪn səim me nərmama mə tuhafafa.”

⁴⁰ Miregi Iesu rini mə, “Iakani pehe tukumiaha i. Trini minuə irəha hafafa, kəruətərei me i tuhəkwein əpwəmwis.”

Iesu ramapi ti Jerusalem

⁴¹ *Nəpɪn Iesu ruvehe ipaka ti taon nəha Jerusalem mətoni, ramapi ti nərmama me ikɪn, ⁴² *mini mə, “Rosi ko ramo kimiaha hiəukurən ipwet i narimnari me sə trəmri nəmərɪnuien, mətə təkwtəkɪwuni mine kamhərkɪwafə ko kimiaha hiəpkətəni mhə. ⁴³ Mətə nəpɪn nəha rauvehe nərmama səməme haməmwəki kimiaha tuhəuvehe mheikurkurau ia kimiaha. Naruagən me səvənraha tuheri tɪprənə mhərkurau ia taon səkimiaha mhəkure tukuahag ia kimiaha. ⁴⁴ *Irəha tuhousi testesi nimwə me səkimiaha, mharə mhousi əpune pam mwi kimiaha ia kwopun i. Ko irəha həpkəpwəh mhə kəpwier riti raməkure əknekɪn ia riti, ti nəri nə mə Kumwesən ruvəuvehe raka mə truvehimiru kimiaha, mətə kimiaha hiəpkətə sas mhə ia nəpɪn nəha.”

Iesu revən ia nimwə səvəi Kumwesən

⁴⁵ Nənə Iesu revən ia nimwə səvəi Kumwesən, minaməkoui irapw nərmama səməme kamhəmri pen nəmri nari ia narimnari me mə tukuvehi nənimen, ⁴⁶ mini pen ti nirəha i mə, “Kimərai pen ia Nəkukə İkinan minuə ‘Nimwə səiou tro nimwəfwaki irə.’ Mətə kimiaha hiəno ruvəuvehe kwopun rakres me kamhərkɪwafə ikɪn.”

⁴⁷ *Ia nəpɪn me Iesu ramevən ia nimwə səvəi Kumwesən, mamahatən nərmama me. Pris asori me mine nahatən me səvəi Loa mine nəmə asori me nepwɪn mwi səvəi nəkur Isrel hokeikei mə tuhousi əpune in. ⁴⁸ *Mətə riskai ti nirəha. Ko həpkətəni mhə suatuk riti ti noien ti nəri nə mə nərmama me pam hokeikei pik mə tuhətərig ia nəgkariien me səvənhi.

20

Nəmə asori me həres Iesu mə sin rıməuvei pen nasoriien min

¹ Nəpɪn riti, Iesu ramahatən nərmama ia nimwə səvəi Kumwesən, maməvisau nəgkariien amasan minraha, nənə pris asori me mine nahatən me səvəi Loa mine nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həuvehe, ² mhəni pen tukwe in mə, “Ni pehe tukumaha i. Ikamo narimnari me i ia nəkwai sin, uə sin rəsəni ik mə tiko narimnari me i?”

³ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iou mwi takəres kimiaha nəresien riti. Həni pehe tukw iou i. ⁴ Fwe kupwən sin rərhi pehe Jon mə tro paptəes ia nərmama, Kumwesən uə iərmama riti?”

⁵ Nənə irəha həgkari pəri, mamhəni mə, “Tsəfni irə i? Tuko səni mə Kumwesən rərhi pehe Jon Iesu trini pehe tukutaha i mə ‘Ro iamɪnhi irə rəfo kimiaha hiəpwəh nɪniien nɪpərhiien ia nəgkariien səvəi Jon?’ ⁶ Mətə tuko səni mə iərmama riti rərhi pehe Jon, nərmama me pam i tuhəkwi əpune kitaha ia kəruətərei me, ti nəri nə mə irəha kamhəni nɪpərhiien ia Jon mə in profet riti.”

⁷ Ro pen irəha həni pen ti Iesu i mə, “Kimaha iahəreirei mə sin rərhi pehe Jon mə tro paptəes ia nərmama.”

⁸ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iou mwi ko iakəpwəh nɪniien tukumi-aha i mə iakamo narimnari me i ia nəkwai sin.”

* **19:41:** Jon 11:35 * **19:42:** Aes 6:9-10, Mat 13:14, Rom 11:8 * **19:44:** Luk 21:6, 1:68 * **19:47:** Luk 21:37, 22:53, Jon 18:20 * **19:48:** Mat 21:46, Mak 14:1-2, Luk 20:19

Iesu rusipekin ia iamə asori riti mine nime i krep səvənhi

⁹ *Iesu rinaməgkiari m nərmama mini irapw nusipekinien riti ti nirəha i, mini mə, “Iəmə asori riti rəpwei nəkwus nəha krep ia nəmhiən səvənhi, məpwei pam, nənə məseni nərmama nepwīn həuvehe mhətui ti nime i krep səvənhi. Irəha tuhəmhū ikin, mhəsi kwənkwai krep, mhəuai, mhəuvei pen nīpərin m iəmə asori. Iəmə asori rəmri nime i krep səvənhi ia rəginraha, mier mevən ia tənə əpə iti marə kini tui fwe ikin. ¹⁰ *Nəpīn kwənkwai krep rīmrūə, iəmə asori rərhi pen iərmama riti sə ramo tukwini nari min revən mətə nəmə hamətui ti nime i krep səvənhi mə tuhəuvei pen nukwai krep me nepwīn min. Mətə nəmə kamhətui ti krep həuəsi iəmə nəha, mhərhi pen i ramevən, mhəpwəh nuvei penien nari riti min. ¹¹ Nənə iəmə asori rərhi pen mwi iərmama riti mwi sə ramo tukwini nari min revən. Mətə ho rəmwhen a mwi irə, mhəuəsi in, mho naurisien min, mhərhi pen in rīrərig, mhəpwəh nuvei penien nari riti min. ¹² Nənə iəmə asori rərari mərhi pen sə ro kahar irə revən. Sə nəha mwi həuəsi in nīpwrān me rəpəruəpəruə, mhərarki irapw i.

¹³ Ia nəpīn nəha iəmə asori səvəi nime i krep rini mə, ‘Takəfo i? Ramasan mə pwəh iakərhi pen nərik keikei. Irəha tuhətoni, mhəsiai in.’

¹⁴ Mətə nəpīn nəmə me nəha hətoni tīni iəmə asori rauvehe, həni pen ti nirəha me i mə, ‘Kwa tīni iəmə asori nəha. Nəpīn tata səvənhi tremhə, nəmhiən i ruvehe mo səvənhi. Pwəh sousi əpune nənə nəmhiən səvənhi truvehe mo səkitaha i.’ ¹⁵ Nənə irəha həkwətəmhiri, mhousi əpune, mhərarki irapw ia tanirūə.

Ro iamīnhi irə iəmə asori səvəi nime i krep trəfo ia nəmə me nəha? ¹⁶ In truvehe, mousi əpune irəha, nənə məseni pen nime i krep səvənhi ia rəgi nərməpə.”

Nəpīn nərmama me həregi nəgkiariien nəha, həni mə, “Rekəm. Ko ripko mhə iamīnhi.”

¹⁷ Mətə Iesu rəti pen mətə irəha mini mə, “Mə tripko mhə iamīnhi nəfe nīpwrāi nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan?

‘Kəruətərei nəha nəmə kamhəuvrəhəkin nimwə hənuə rərəha, mhəpwəh, təkwtəkwi nīnə ruvəuvehe mīno kəruətərei sə rəpi raka pam kəruətərei me, məkwtəmhiri əknekīn pam nimwə.

¹⁸ *Iərmama sə trīmwei pen ia kəruətərei nəha, nīkəkrin me trərkwəpīrərkwəpīr.

Trīni mīnuə kəruətərei nəha rīmwei pen ia iərmama riti, iərmama nəha trīpwarīspwarīs.’ ”

Nəresien ia nīkaren səvəi nəmri takis

¹⁹ *Nahatən me səvəi Loa mine pris asori me hənuə tuhəkwtəmhiri a Iesu ia nəpīn nəha ti nəri nə mə həregi mə in rini nusipekinien nəha muəsi irəha i, mətə hənhekīr a nərmama.

²⁰ *Ro pen irəha kamhətə amasan in, mhərhi pen nərmama nepwīn sə kamhətə afafa nari həuvən mə tuheikuə ia Iesu mhəres pen nəresien me nepwīn min. Nəmə asori me hokeikei mə Iesu trəfwəkour ia nəgkiariien səvənhi, nənə irəha həukurən nəkwətəmhiriien in tukwe, nənə mhəuvei pen in ia rəgi iəmə Rom sə rauvehi nasoriien mamərimənu ia kwopun nəha.

²¹ Nəmə me nəha sə kamhətə afafa nari həuvən mhəres pen Iesu i mə, “Iahatən. Kimaha iahəukurən mə nəgkiariien me səim sə ikamahatən nərmama me irə ratukwatukw. Ipkopəiti mhə ia nərmama me nepwīn, mətə ikamahatən

* 20:9: Aes 5:1 * 20:10: 2Kron 36:15-16 * 20:18: Aes 8:14-15 * 20:19: Luk 19:47-48

* 20:20: Luk 11:54

pərhiēn suatuk sə Kumwesən rokeikei mə nərmana tuhēsi pen. ²² Ro iamīnhi irə tiko mīni pehe ro tukumaha i nətəriġien səim. Ratukwatukw ia Loa səkītaha mə tsəraku pen nəmri takis m Kig Sisa uə rekəm?”

²³ Mətə Iesu ruvəukurən raka mə irəha kamheikuə a, mamhəres nəresien nəha mə in trəfwəkour ia nəġkariien səvənhi. Ro pen in rini pen ti nirəha i mīnuə, ²⁴ “Həuvei pehe silin riti pwəh iakətə ro. Nənīmwi iərmama sin i ia silin? Nənə nəġhi sin i?”

Miregi irəha həni mə, “Nənīmwi Kig Sisa mīne nəġhi Kig Sisa.”

²⁵ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Ianhi irə, narimnari me səvəi Kig Sisa hiəuvei pen m Kig Sisa. Narimnari me səvəi Kumwesən hiəuvei pen m Kumwesən.”

²⁶ Nənə irəha ko həpkəkwtəmhiri mhə Iesu ia nəmri nərmana ti nəri nə mə rīpkəfwəkour mhə ia nəġkariien səvənhi. Mətə həkərinari ia nəġkariien səvənhi, nənə mhəuvehe mhəpnəpen.

Nəresien ia nīkaren səvəi nərmana səməme həuvamhə

²⁷ Satusi me nepwīn həuvehe ti Iesu. (Satusi me irəha kamhəni mə iərmama sə ruvamhə ko rīpkətui mhə mwi.) ²⁸ Irəha həuvehe mhəres in nəresien riti, mhəni mə, “Iahatən. Moses rīmərāi pen ia Loa səkītaha mə trini mīnuə iərman riti remhə, məpwəh səvənhi pran, mətə tininrau riwən, piəvi iərman nəha traməkeikei miri pran nəha rouərəhi nəkwərhakwərha me, rouəsihagin piəvi iəmə nəha. ²⁹ Mətə nərman sefen, irəha piəvnraha me. Sə rasori riri pran riti, rouəpwəh nərəhiien iəkunouihi riti, remhə, məpwəh səvənhi pran. ³⁰ Piəvni sə resi pen in mwi ro mwi iamīnhi irə. ³¹ Nənə piəvni sə ro kahar, mamevən meste irəha pam sefen həiri prən nəha, mhemhə pam. ³² Nənə prən nəha rəpwəh nərəhiien iəkunouihi riti, memhə mwi. ³³ Ni pehe ro tukumaha i. Ia nəpīn nəha Kumwesən tro nərmana hətui mwi ia nemhəien, prən nəha səvəi sin ia nərman me nəha sefen, ti nəri nə mə irəha pam həməiri in?”

³⁴ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Ia nītətə ipwet mīne nərman kamhəiri nīpran, nīpran kamhesi pen nərman. ³⁵ Mətə ia nītətə vi sə truvehe, nərman mīne nīpran me tuhəpwəh noien iamīnha irə. Nərman mīne nīpran səməme Kumwesən trətə irəha mə hatukwatukw tuhətui mwi ia nemhəien, nənə mharə ia nītətə vi nəha. ³⁶ *Irəha tuhəpwəh nemhəien mwi ti nəri nə mə irəha həmwən ia nagelo me. Irəha nīpwnəti Kumwesən me ti nəri nə mə in ro irəha hətui mwi ia nemhəien. ³⁷ Mətə Moses in mwi rinahatən mə nərmana səməme həuvamhə tuhətui mwi. Ia kwopi nəġkariien sə raməġkari ia nei nəha napw rauək irə mətə rīpkahi əmwesi mhə, Moses rinəkweīn Iərimənu mīni mə in Kumwesən səvəi Epraham mīne Kumwesən səvəi Aesak mīne Kumwesən səvəi Jekop. ³⁸ *Nəġkariien nəha ramahatən pen mə Kumwesən rīpkə mhə in Kumwesən səvəi nərmana me səməme həuvamhə, mətə in Kumwesən səvəi nərmana me səməme kamhəmīru. Ro iamīnhi irə ti nəri nə mə ia nənimen nərmana me pam kamhəmīru.”

³⁹ Ia nəpīn nəha nahatən me nepwīn səvəi Loa həni mə, “Iahatən. Nəġkariien səim ratukwatukw.” ⁴⁰ Irəha həni iamīnhi irə ti nəri nə mə Satusi me hənauris, ko həpwəh nəresien nari riti mwi min.

Kristo in tīni sin?

⁴¹ Mətə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Rəfo kamīni mə Kristo in tīni Kig Tevit?”

⁴² Kig Tevit atukwatukw rīməni ia Nəkukuə Ol Sam mə, ‘Kumwesən rini pen ti Iərimənu səiou mə,

Əkure ia nīkarek mwatuk,

⁴³ meste tako nərmana səməme haməmwəki ik həuvehe,

* **20:36:** 1Jon 3:1-2 * **20:38:** Rom 14:8-9

tikərpwi utə tɪpage nisum mi ia nirəha.’

⁴⁴ Ia nəgkiariien nəha Kig Tevit rɪnəkwein Kristo mə Iərimənu səvənhi. Mə ro iamɪnhi irə rəfo kamini mə in tɪni Kig Tevit?”

Nərmama səvəi Iesu tuhaməkeikei mhəsiari ti nahatən me səvəi Loa

⁴⁵ Nəpɪn nərmama me pam kamhətərig irə, Iesu rɪni pen ti nərmama me səvənhi minuə, ⁴⁶ “Kimiaha tihaməkeikei mhəsiari ti nahatən me səvəi Loa. Irəha hokeikei mə tuharkahu ia karkahu əpwəmwis me, mamhan. Ia kwopun kamomaket me ikɪn hokeikei mə nərmama tuhəkwein irəha ia nisaiien. Ia nəkwai nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel hokeikei mə tuhəkure ia kwopun amasan me. Ia nəveginien asori me hokeikei mə tuhəkure ia kwopun kamsiai nəmə asori me ikɪn. ⁴⁷ Irəha kamheikuə ia nɪpran me səməme nərman me səvənraha həuvamhə, mamhakres narimnari me səvənraha, nənə mamho mwi nəfwakiien əpwəmwis me mə nərmama tuhətoni həsiai irəha tukwe. Kumwesən trərpwɪn noien ərəha me səvənraha rasori mwi.”

21

Pran riti ruvei pen səvənhi mane sampam m Kumwesən

¹ Iesu rəti pen mətoni nərmama nautə səvənraha rasori kamherukw pen mane me səvənraha ia kwopun kamerukw pen mane m Kumwesən ikɪn. ² Ia nəpɪn nəha pran riti ruvehe. Prən nəha iərman səvənhi remhə məpwəh in. Nautə səvənhi riwən. Ruvehe merukw pen silin ouihi mi kəru.

Iesu rətoni, ³ *mɪni mə, “Iakani nɪpərhienien tukumiaha i prən i nautə səvənhi riwən iərman səvənhi remhə məpwəh in rerukw pen mane rasori məpi raka nərmama me pam nəha. ⁴ Iakani iamɪnhi irə ti nəri nə mə nərmama me nəha nautə səvənraha rasori. Həuvehi raka nɪpərin a mhəuvei pen m Kumwesən. Mətə prən i nautə səvənhi riwən ruvei pen mane me pam səvənhi sə truvehi nəveginien irə.”

Iesu rəgkiari ia nimwə səvəi Kumwesən

⁵ Nərmama nepwɪn səvəi Iesu kamhəgkiari ia nimwə səvəi Kumwesən, mamhəni mə ramasan pik ti nəri nə mə kɪno ia kəruətərei amasan me mɪne narimnari amasan me kɪməuvei pen m Kumwesən. Nənə Iesu rɪni mə, ⁶ * “Narimnari me i kɪmiaha hiamətoni, tukamevən tukousi testesi pam, kəruətərei riti ko rəpwəh nərer əknekɪnien ia riti.”

⁷ Miregi irəha həres pen in mə, “Iahatən. Narimnari me i tuhəuvehe tɪnesən? Nəfe nɪmtətien truvehe mahatən pen mə nəpɪn səvəi narimnari me i ruvəuvehe ipaka?”

⁸ Miregi Iesu rɪni mə, “Kimiaha tihaməsiari kamo iərmama riti reikuə ia kɪmiaha. Nərmama həpɪk tuhəuvehe ia nəghɪk, mhəni mə irəha Kristo, mhəni mwi mə nəpɪn səvəi narimnari me i ruvəuvehe ipaka. Mətə kɪmiaha tihəpwəh nukurirəien ia nirəha. ⁹ Kimiaha tihəregi nərmama tuhəvisau ia naruagənien me səməme nərmama kamho ia nirəha me, mamho mwi ia nərmama səməme kamhərimənu. Nəpɪn tihəregi, tihəpwəh nehekɪrien, ti nəri nə mə nəri nəha traməkeikei mukupwən muvehe, mətə rɪpko mhə ihi nəpɪn sampam.”

¹⁰ Iesu rarə mɪni pen mwi ti nirəha i mə, “Nərmama ia kwənəkwus riti tuhəskəmter mharuagən irəha nərmama ia kwənəkwus əpə. Nərmama səvəi kig riti tuhəskəmter mharuagən irəha nərmama səvəi kig əpə. ¹¹ Nimwnimwien asori me tuhəkiu. Ia kwopun me nepwɪn nukumhə trahi nərmama. Nemhəien skai me tuhəuvehe mhouraha nərmama. Nənə

* **21:3:** 2Kor 8:12 * **21:6:** Luk 19:44

narimnari me narmama tuhətoni həhekir i mine nımtətien asori me tuhəuku pen ia nımagouagou.

12 Mətə nəpın narimnari me nəha həpkuvehe mhə ihi, narmama tuhəkwətəmhiri kımiaha ia rəgınraha, mhomətə kımiaha. Irəha tuhəuvei pen kımiaha ia rəgi nəmə asori me ia nəkwai nımwəfwaki me səvəi nəkur Isrel. Ti nəri nə mə kımiaha narmama me səiou, nəmə asori me nəha tuhəuvehi puvnımwə kımiaha ia kalapus, nənə mhərpwi irapw kımiaha ia nəmri kig me mine nəmri narmama səməme kamhərimənu. 13 In i nəpın səkımiaha tihəni irapw nəgkiariien amasan səiou irə. 14 *Ro iamınhi irə mine kımiaha tihəpwəh nətərig pikien ia nəfe nəgkiariien səkımiaha tihəni pen ti nırəha i. 15 *Iou takuvei pehe nəgkiariien mine nukurənien m kımiaha. Narmama me nəha səməme kamhəmwəki kımiaha tuhəregi nəgkiariien me səkımiaha, irəha riti ko rıpkousi raka mhə, uə trıni neikuəien irə. 16 *Tata me mine mama me səkımiaha me, mine piəvmiaha me, mine narmama ia kwənəkwus me səkımiaha me, mine kımiaha me nepwın tuhəuvei pen kımiaha ia rəgi narmama səməme haməmwəki kımiaha. Nənə irəha tuhousi əpune kımiaha nepwın. 17 Narmama me pam tuhəmwəki kımiaha ti nəri nə mə kımiaha narmama me səiou. 18 *Mətə nımwai nukwənemiaha nə ia kəmkapwəmiaha kuatia ia nırəha trıpkıwən mhə. 19 *Kımiaha tihəməkeikei mhərer əknekın ia nahatətəien səkımiaha. Ia noien i tuhəuvehi nımıruien.”

Naruagən me səvəi nəkur Rom tuhəuvehe mhouraha Jerusalem

20 “Mətə nəpın kımiaha tihətoni naruagən me həpik həuvehe mheikurkurau ia Jerusalem, tihəməkeikei mhəukurən mə trıpkə mhə tui nənə irəha tuhouraha pam kwopun i. 21 Ia nəpın nəha, narmama ia tənə Jutia tuhaməkeikei mhəp mhəuvən ia təkue me. Səməme kamharə ia nəkwai taon i tuhaməkeikei mhəier. Nənə səməme kamharə iruə tuhəpwəh nuvnımwə peheien mwi irə. 22 *Nəpın nəha in nəpın sə Kumwesən trərpwın noien ərəha me irə, mo nəgkiariien me pam səməme kımərai pen ia Nəkukuə İkinan həuvehe mhəukuə. 23 *Trərəha anan ti nıpran me səməme tuhəpəmpəm mine səməme tuhaməuvei pen kənunu m nəkwərəkəwərha əmtəmetə me ia nəpın nəha, ti nəri nə mə nəmısəien asori treste tıprənə i. Niemaha səvəi Kumwesən trəuiui narmama me ia kwopun i. 24 *Tukəpi əpune nepwın ia nau, nənə kəkwtəmhiri nepwın kuvehi irəha həuvən mho slef me ia nırəha ia tənəmtənə me. Nənə narmama rıpkə mhə irəha nəkur Isrel tuhəvən testesi Jerusalem, mhərimənu ia nəkur me ikın meste nəpın səvəi narmama rıpkə mhə irəha nəkur Isrel tro sampam.”

Iəməti Iərmama truvehe mwi

25 * “Nənə nımtətien me tuhəuku pen ia meri, məkwə, mine kəməhau me. Ia təkure tıprənə i narmama ia tənəmtənə me tuhəhekır, mhəreirei ti nəri nə mə təsi ramərkwəpahar pik, mamə peiau peiau asori me. 26 Narmama tuhətoni nəfe truvehe meste tıprənə i, nənə həhekır pik, mhemhə rasi tukwe. Narimnari me ia nımagouagou həskai pik, Kumwesən trıkiukiui ia nırəha. 27 *Ia nəpın nəha irəha tuhətoni iou, Iəməti Iərmama, ia reri nəpuə riti, iakauvehe ia nıskaiien mine nukuraanien asori. 28 *Nəpın kımiaha tihətoni

* 21:14: Luk 12:11-12 * 21:15: Wok Me 6:10 * 21:16: Mat 10:21-22 * 21:18: 1Saml 14:45, Luk 12:7 * 21:19: Hip 10:36 * 21:22: Dut 32:35, Jer 5:29, 46:10, Hos 9:7 * 21:23: 1Kor 7:26 * 21:24: Esra 9:7, Sam 79:1, Aes 63:18, Rom 11:25, Rev 11:2 * 21:25: Sam 46:2-3, Sam 65:7-8 * 21:27: Dan 7:13, Mat 26:64, Rev 1:7 * 21:28: Rom 13:11

narimnari me naha hanamæier pehe, tihærer atukwatukw, mhækwætə, ti næri nə mə næpin sækimiaha sə takeivinari nari ia kيمياha ruvæuvehe ipaka.”

Iesu rusipekin ia nei niemis

²⁹ Nənə Iesu rini nusipekinien riti ti nirəha i mə, “Hətə ro nei niemis mine nei me pam. ³⁰ Nəpin hanamæirpær kimiaha hiətoni mhæukurən mə næpin sævæi næpnəpanien ruvæuvehe ipaka. ³¹ Rəmwhen a mwi, næpin kيمياha tihətoni narimnari me i hanamæier pehe, tihæukurən mə nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə ruvæuvehe ipaka.

³² Iakani niperhienien tukumiaha i mə nærmama səməme kamhəmiru təkwtəkwni mine tuhəpwəh nemhə pamien meste narimnari me pam i hæier pehe. ³³ *Neiai mine tiperənə trouiwən, mətə nægkiariien me səiou tuhəpkiwən mhə.”

Nərmama tuhaməkeikei mhətui amasan mhəpwəh napriien

³⁴ *Nənə Iesu rini mə, “Mətə kيمياha tihaməkeikei mhəsiari, mhəpwəh nourahaiien næpin sækimiaha ia noien lafet me, uə ia nənimwiien nənimwiien skai mhakonə irə, uə ia nətərig pikien ia narəien sækimiaha ia tiperənə i. Rəəha næpin naha səiou truvehe məsgatukw ia kيمياha rəmwhen kwənkru ruəsi kيمياha. ³⁵ Iakani iamini irə ti næri nə mə næpin naha treste nærmama pam ia təkure tiperənə i. ³⁶ *Mətə ia næpin me kيمياha tihaməkeikei mhətui amasan, mhəpwəh napriien. Tihəfwaki mə næpin narimnari me naha truvehe irə niskaiien sækimiaha trəmwhen ti narakaiien irə, nənə mhərer ia nənimek, Iou Iəməti Iərmama.”

³⁷ *Ia næpin me pam Iesu ramahatən nærmama ia nimwə sævæi Kumwesən, mətə ia næpin rier ia taon, mevən mapri ia Təkuər Olif. ³⁸ Nənə ia næpnəpin anan nærmama me həuvehe mwi tukwe fwe ia nimwə sævæi Kumwesən mə tuhətərig in.

22

Nəmə asori me hərai sun mə tuhəkwətəmhiri Iesu

¹ Nəveginien asori naha nəkur Isrel kamhəni bred sə yis riwən irə ruvæuvehe ipaka. Nəveginien asori naha nəghin nə Pasova. ² *Pris asori me mine nahatən me sævæi Loa kamhətui suatuk riti mə tuhəuvən afafa mhousi əpune Iesu ti næri nə mə kamhhekær nærmama. ³ *Ia næpin naha Setan ruvnimwə ia reri Jutas, iəmə naha kani mwi in mə Iskariot, in riti ia nærmama me twelef sævæi Iesu. ⁴ Nənə Jutas rəpwəh irəha mevən ti pris asori me mine nəmə asori me sævæi naruagən me sə kamhətui ti nimwə sævæi Kumwesən, mægkiari minraha mini mə rukurən nətuiien suatuk riti ti nuvei penien Iesu ia rəginraha. ⁵ Nəpin irəha həregi, rerinraha ragien. Həni simwin mə tuhəuvei pen mane min. ⁶ Ro pen Jutas rəsəni, nənə minamətui næpin riti nærmama həiwən irə mə truvei pen Iesu ia rəginraha.

Iesu raməpnəpenə mə trəni nəveginien sævæi Pasova

⁷ *Nəveginien asori naha nəkur Isrel kamhəni bred sə yis riwən irə ruvæuvehe. Ia næpin naha kamhousi əpune kwəti sipsip me sævæi Pasova. ⁸ Ro pen Iesu rərhi pen Pita mine Jon, mini mə, “Rouevən, rouəpnəpenə ia nəveginien sævæi Pasova sənətaha, pwəh sani.”

⁹ Miregi krouni pen tukwe in mə, “Ikokeikei mə kimrau trouəpnəpenə irə pəku?”

* **21:33:** Luk 16:17 * **21:34:** Mat 24:48-50, Mak 4:19, Luk 17:27, 1Tes 5:3 * **21:36:** Mak 13:33, Rev 6:17 * **21:37:** Luk 19:47 * **22:2:** Luk 20:19 * **22:3:** Jon 13:2,27 * **22:7:** Eks 12:1-27

¹⁰ Miregi in rini pen ti nirau i mæ, “Rouregi ro. Næpin kimirau tirouier pen fwe ia taon, iærman riti træpi raka kimirau ia suatuk, mauvehi tikinari riti nui rukuær iræ. Iroukuriræ pen in rouuvnimwæ ia nimwæ næha in truvnimwæ iræ, ¹¹ nænæ rouni pen ti iæmæ asori sævæi nimwæ næha mæ, ‘Iahatæn sækitaha rani pehe tukw ik i mæ nimwæ æfo næha tahani pæri næveginien sævæi Pasova kimaha sæiou me nærmama me ikin?’ ¹² Nænæ in triri kimirau mevæn fwe irænhæ ia nimwæ næha mahatæn rum asori riti. Narimnari me pam hænæmak raka fwe ikin. Ia rum næha kimirau tirouæpnæpenæ tukutaha.”

¹³ *Nænæ irau krouevæn rouætæ narimnari me pam rosi Iesu rimæni pen ti nirau i. Nænæ krouæpnæpenæ ia næveginien sævæi Pasova.

Iesu ramæni nari iræha nærmama me sævænhi

¹⁴ Næpin sævæi næniien nari ruvæuvehe. Iesu rækure ia kwopun kamæni nari ikin iræha aposol me sævænhi. ¹⁵ Ia næpin næha in rini pen ti niræha i mæ, “Iakinokeikei pik mæ kuriræ ko næmisæien miou, takukupwæn mæni næveginien i sævæi Pasova kitaha m kimiaha. ¹⁶ *Iakani pehe tukumiaha i iou tapkæni mhæ mwi næveginien sævæi Pasova meste nipwrai næveginien i truvehe mukuæ ia nitætæ sæ Kumwesæn ramærimænu iræ.”

¹⁷ Nænæ Iesu ruvehi kap waen, mæfwaki mæni vivi Kumwesæn tukwe, nænæ mæni mæ, “Kimiaha pam tuhævehi næri, mhænimwi. ¹⁸ Iakani pehe tukumiaha i ipwet mæne mamevæn tapkænimwi mhæ mwi waen meste nitætæ sæ Kumwesæn ramærimænu iræ truvehe.”

¹⁹ *Kuriræ iræ in ruvehi bred, mæfwaki mæni vivi Kumwesæn tukwe, nænæ mækwsen, muvei pen mænraha, mæni mæ, “In i nipwrak sæ takuvei pen tukumiaha. Kimiaha tihamækeikei mamho iamînhi iræ mæ rerimæiaha ramrhi iou.”

²⁰ Ræmwhen a mwi næpin iræha hænani raka nari, Iesu ruvehi kap waen, mæni mæ, “Kap i in i nægkiariien vi sævæi Kumwesæn. Nitæk sæ traiu tukumiaha trærihi tæriini æknekîn nægkiariien næha. ²¹ *Mætæ hæregi ro. Iærmama sæ truvei pen iou ia rægi nærmama sæmæme kamhæmwæki iou ramækure kimrau min. ²² Iou, Iæmæti Iærmama, takamækeikei memhæ ræmwhen kimærfi mæ tuko ia nirak, mætæ træræha anan ti iærmama sæ truvei pen iou ia rægi nærmama sæmæme kamhæmwæki iou.” ²³ Næpin Iesu rini nægkiariien næha, iræha hænamæres iræha me i mæ sin næha ia niræha tro iamînha iræ mæne.

Nærmama me sævæi Iesu hæres iræha me mæ sin ia niræha in rasori

²⁴ *Ia næpin næha nærmama me sævæi Iesu hænamævisæ mænraha me, mamhæres iræha me i mæ sin ia niræha in rasori. ²⁵ *Nænæ Iesu rini pen ti niræha i mæ, “Kig me sævæi nærmama me ripko mhæ iræha nækur Isrel kamhærimænu ia niræha. Sæmæme hasori ia niræha kani iræha mæ Nærmama sævæi Nasituïen. ²⁶ *Mætæ kimiaha tihæpwæh noien iamînha iræ ia kimiaha me, rekæm. Iærmama næha ia kimiaha in rasori tramækeikei muvehe mæmwhen iærmama næha ia kimiaha nuk sævænhi rouihi. Nænæ iærmama næha ia kimiaha in ramiri pen kimiaha ia suatuk sæ tihesi, tramækeikei muvehe mæmwhen iærmama sæ ramo tukwini nari m kimiaha. ²⁷ *Sin næha in rasori, iæmæ asori sæ ramækure mamæni nari uæ sævænhi iotukwininari sæ rasui raka næveginien sænæni? Kimiaha hiæukuræn mæ iæmæ asori sæ ramækure mamæni nari in rasori. Mætæ ia rerimæiaha iou iakamo ræmwhen iotukwininari sæ rasui raka næveginien sænæmiaha.

²⁸ Kimiaha i hiæpkap raka mhæ ia nirak næpin iakinæræ ia næsæsaiuen me sæiou. ²⁹ *Ro pen ræmwhen ia Tata sæiou rimæuvei pehe nasoriien miou mæ

* 22:13: Luk 19:32 * 22:16: Luk 13:29 * 22:19: Luk 24:30 * 22:21: Sam 41:9, Jon 13:21-22

* 22:24: Luk 9:46 * 22:25: Mat 20:25-27, Mak 10:42-45 * 22:26: Mat 23:11, Mak 9:35 * 22:27:

Jon 13:12-15 * 22:29: Luk 12:32

takərimənu, iou mwi takuvei pehe nasorijen m kīmiaha mə tihərimənu. ³⁰* Ia nitətə səiou sə takərimənu irə, kīmiaha tihəkure ia tepol səiou, mhəvegin, mhənimwi, nənə mhəkure ia jea me, mhərimənu ia kwənəkwus me twelef səvəi nəkur Isrel.”

Iesu rini mə Saemon Pita trini m kahar mə in rireirei Iesu

³¹* “Saemon, Saemon. Regi ro! Setan rinəres raka Kumwesən i mə trəsəni pen kīmiaha ia rəgin. In rokeikei mə truai kīmiaha rəmwhen iərmama ruai nuni wit mine tekīn. ³²* Mətə iakinəfwaki raka tukw ik mə nahatətəien səim trəpwəh nimweiiēn. Nənə nəpin tikrərig muvehe mwi tukw iou, tikaməkeikei mo nahatətəien səvəi piam me ruvehe mīskai.”

³³* Miregi Pita rini pen tukwe in mə, “Iərimənu. Iakamərer mwatuk mə takuvnimwə ia kalapus krau mik, uə takemhə krau mik.”

³⁴* Miregi Iesu rini mə, “Pita. Iakani pehe tukw ik i ia nəpin a i rəiə trəpwəh nakakaiēn meste tikini m kahar mə ikreirei iou.”

Nəgkariien ia Nəkukuə Ikinan traməkeikei muvehe mukuə

³⁵* Nənə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Fwe kupwən, nəpin iakinərhi pen kīmiaha mə tihəuvən mhəvisau, hio rəmwhen iakiməni, hiəpwəh nuvehien tənəripw sə hiaməvai pen mane uə tinari irə mine put me səkīmiaha. Nənə rəfo? Nari riti riməiwən təni kīmiaha?”

Miregi irəha həni mə, “Rekəm. Nari riti riwən.”

³⁶* Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Mətə təkwtəkwuni trini minuə iərmama riti səvənhi fwe tənəripw sə ravai pen mane uə tinari irə, pwəh ruvehi. Nənə trini minuə iərmama riti səvənhi nau səvəi naruagəniēn riwən, pwəh rəmri pen nəmri nari ia kot səvənhi, muvehi riti irə. ³⁷* Iakani pehe tukumiaha i nəgkariien i ia Nəkukuə Ikinan traməkeikei muvehe mukuə ia nirak. Rini minuə ‘Kəvsini pen in irəha nərmama səməme kamhərui loa.’ Nəgkariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan raməgkiari ia nirak, rinakuə nəha təkwtəkwuni.”

³⁸* Miregi irəha həni mə, “Iərimənu. Ətə ro! Nau kəru i səvəi naruagəniēn.”

Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Nəmwhen.”

Iesu raməfwaki ia Təkuər Olif

³⁹* Iesu rier ia taon, mevən ia Təkuər Olif rəmwhen ramo ia nəruarəv me pam. Nərmama me səvənhi kamhəkurirə in. ⁴⁰* Nəpin in rapirapw ia kwopun nəha, rini pen ti nirəha i mə, “Kīmiaha tihəfwaki mə tihəpwəh nimweiiēn ia nərhəaiēn.” ⁴¹* Nənə in rəpwəh irəha mevən isipwīn kwopti, minimwi nukurhun mi, məfwaki, ⁴²* mini mə, “Tata. Trini minuə ratukwatukw ia nətərigiēn səim, tikuvehi raka kap i pwəh iakəpwəh nənimwiēn. Mətə tikəpwəh noien rəmwhen sə iakokeikei, tiko rəmwhen sə ikokeikei.” ⁴³* Ia nəpin nəha agelo riti ruku pen ia neiai mier irapw ti Iesu mo in rīskai mwi. ⁴⁴* Nənə ti nəri nə mə Iesu riregi rərəha anan, rəfwaki əmisə mwi. Nīseseien səvənhi ruvehe məmwhen ia netə sə rəmərəməri pen ia tīprənə.

⁴⁵* Nəpin in rəfwaki pam, mīskəmter, mevən mwi ti nərmama me səvənhi, mətoni mə hənəpri ti nəri nə mə rerinraha rəpou. ⁴⁶* In rini pen ti nirəha i mə, “Rəfo kīmiaha hiaməpri? Hətui, mhəfwaki mə tihəpwəh nimweiiēn ia nərhəaiēn.”

Nərmama həkwtəmhiri Iesu

* **22:30:** Mat 19:28 * **22:31:** 2Kor 2:11 * **22:32:** Jon 17:11,15,20, Sam 51:13 * **22:33:** Luk 22:54 * **22:35:** Luk 9:3, 10:4 * **22:36:** Luk 22:49 * **22:37:** Aes 53:12, Luk 22:52 * **22:39:** Luk 21:37, Jon 18:1 * **22:42:** Mat 6:10

⁴⁷ Nəpɪn Iesu raməgkiari ihi, nərmama həpik həuvehe. Iəmə nəha, nəghin nə Jutas, riti ia twelef nərmama me səvəi Iesu, ramiri irəha. In ruvehe ipaka ti Iesu mə trakei min, ⁴⁸ mətə Iesu rini pen tukwe in mə, “Jutas. Rəfo? Ikuə tiko pui iou, Iəməti Iərmama, ia nakeiien?”

⁴⁹ *Nəpɪn nərmama səməme kamhərer ipaka ti Iesu hətoni nəfe trukurirə mier pehe, həni mə, “Iərimənu. Kimaha tahəfo? Tahərai irəha ia nau me səkimaha me uə rekəm?” ⁵⁰ Nənə irəha riti rərai iərmama sə ramo tukwini nari m pris asori anan mərai raka nikare nifregin mwatuk.

⁵¹ Mətə Iesu rini mə, “Nəmwhen nə!” Nənə mɪrapi nifregin, momasan.

⁵² *Iesu rəgkiari m pris asori me, mine naruagən me nəha kamhətui ti nimwə səvəi Kumwesən, mine nəmə asori me səvəi nəkur Isrel səməme həuvehe mə tuhəkwtəmhiri in. In rini mə, “Rəfo hiaməuvehi nau me mine nɪpərpəri nei me mamhəuvehe mə tihəkwtəmhiri iou iamɪnhi irə? Nətərigien səkimiaha rinuə iou rakres riti uə? ⁵³ Nərineiv m neis mine kitaha miou samarə ia nəkwai nimwə səvəi Kumwesən. Rəfo hiəpwəh nəkwətəmhirien iou ia rəgimiahaha ia nəpɪn nəha? Mətə in i nəpɪn səkimiahaha, nəpɪn nɪskaiien səvəi nəpitəvien trərimənu ia kimiahaha.”

Pita rini mə in rɪreirei Iesu

⁵⁴ *Ia nəpɪn nəha nərmama me nəha həkwətəmhiri Iesu, mhəiri mhəuvən ia nimwə səvəi pris asori anan. Pita rakurirə, mətə rəpwəh nəvənien ipaka. ⁵⁵ Nəpɪn irəha həkwtəmhiri pam napw riti ia nikare nimwə nəha, mhəkure pəri, Pita raməkure irəha mɪnraha. ⁵⁶ *Nənə pran riti sə ramo tukwini nari rətoni in raməkure ipaka ti napw. Ramətə amasan in, nənə mɪni mə, “Iəmə i in mwi rɪnamavən pəri irau Iesu.”

⁵⁷ Mətə Pita rini mə, “Rekəm, prən i. Iakreirei iəmə nəha.”

⁵⁸ Nəpɪn ouihɪ a rukurau, nənə iərmama riti mwi rətoni in mɪni mə, “Ik riti mwi ia nɪrəha.”

Mətə Pita rini mə, “Iəmə i, rɪpko mhə iou.”

⁵⁹ Nəpɪn ouihɪ a rəmwhen ia aoa riti rukurau, nənə iərmama riti mwi rəgkiari skai, mɪni mə, “Nɪpərhienien i. Iəmə i in mwi rɪnamavən pəri irau Iesu. Kwa in mwi iəmə Kalili nəha.”

⁶⁰ Mətə Pita rini mə, “Iəmə i, iakreirei nəfe i iakaməgkiari irə.” Təkwtəkwuni a mwi, nəpɪn raməgkiari ihi, rəiə rakaka. ⁶¹ *Nənə Iərimənu səkitaha ruvsini, məti pen mətə Pita. Nənə Pita rerin rirhi nəgkiariien i səvəi Iərimənu səkitaha. Rɪməni pen tukwe in mə, “Ia nəpɪn a i kurirə rəiə rakaka, tikini m kahar mə ikreirei iou.” ⁶² Nənə Pita rier mevən iruə mɪrapi nasəkien.

Iesu rərer ia nəmri nəmə asori me səvəi nəkur Isrel

⁶³ Ia nəpɪn nəha nəmə me nəha səməme kamhərer tukuahag Iesu, kamhəuəsi in, mamharis əkenhɪn irə. ⁶⁴ Irəha housəman mwi nənimen, nənə mamhəres in mə, “Ni ro nəgkiariien sə ruku pen ti Nənimwɪn mə sin ruəsi ik!”

⁶⁵ Nənə həni mwi nəgkiariien me rɪpik mwi, mamhəni ərəha in irə.

⁶⁶ Nəpɪn ruvəran nəmə asori me səvəi nəkur Isrel mine pris asori me mine nahatən me səvəi Loa housəsimwɪn irəha me. Nənə nərmama me həiri Iesu, mhəuvən, mhərpwi irapw in ia nəmɪnraha. Nənə nəmə asori me i həni mə, ⁶⁷ * “Trini mɪnuə ik Kristo, ni pehe tukumaha i.”

Mətə Iesu rini pen ti nɪrəha i mə, “Ko iakini pehe tukumiahaha i, ko kimiahaha hiəpkini mhə nɪpərhienien irə. ⁶⁸ Ko iakəres nəresien riti m kimiahaha, ko hiəpkosəripin pehe mhə miou. ⁶⁹ *Mətə nəha təkwtəkwuni mine mamevən

* 22:49: Luk 22:36 * 22:52: Luk 22:37, Jon 7:30, 8:20, Kol 1:13 * 22:54: Sam 31:11, Luk 22:33

* 22:56: Wok Me 4:13 * 22:61: Luk 22:34 * 22:67: Jon 3:12, 8:45, Jon 10:24 * 22:69: Wok Me 7:56

iou, Iəməti Iərmama, takəkure ia nɪkare Kumwesən mwatuk sə in nɪskaiien səvənhi rasori.”

⁷⁰* Miregi irəha pam həni mə, “Ro iamɪnhi irə ik Tini Kumwesən?”

Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Hiaməni mə iou i in i.”

⁷¹ Miregi həni mə, “Kitaha tsətui mwi iərmama riti mwi mə trini pui in ti nəfe? Səuvəregi raka mə in rini ərəha Kumwesən. Ruku pen atukwatukw ia tərhun.”

23

Iesu rərer ia nəmri Paelat

¹ Ia nəpɪn nəha nərmama pam ia kusen nəha həskəmter, mhəiri Iesu, mhəuvən, mhərer ia nəmri Paelat. ²* Nəpɪn kamhərer ia nəmri Paelat, həni ərəha Iesu i mə, “Kimaha iahətoni iəmə i ramiri əpə iti kimaha nəkur Isrel, mamɪnise kimaha mə tahəpwəh nərəku penien nəmri takis m Kig Sisa. In rani mwi mə in Kristo, iərmama sə trərimənu ia kimaha.”

³* Miregi Paelat rəres Iesu i mə, “Ik kig səvəi nəkur Isrel?”

Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Ik ikani.”

⁴ Nənə Paelat rini pen ti pris asori me mine nərmama me pam nəha mə, “Takətə iamɪnhi irə mə nərəhaien riwən ia iəmə i.”

⁵ Mətə irəha həgkiari skai, mhəni mə, “Mətə iəmə i ramahatən nərmama me pam ia tənə Jutia, mamə irəha haməvisə mɪnraha me. In rino stat fwe ia tənə Kalili muvehe meste nari ia kwopun i.”

Iesu rərer ia nəmri Herot

⁶ Nəpɪn Paelat riregi nəgkiariien nəha, rəres mə, “Iəmə i in iəmə Kalili uə rekəm?” ⁷* Nənə nəpɪn Paelat riregi mə Iesu ruku pen ia kwopun nəha Herot ramərimənu ikɪn, rərhi pen in revən tukwe, ti nəri nə mə ia nəpɪn nəha Herot mwi fwe Jerusalem.

⁸* Nəpɪn Herot rətə Iesu, rerɪn ragien pɪk. Tui kwopti rokeikei mə trətoni, ti nəri nə mə ramregi kani nəghɪn, nənə mokeikei mwi mə trətoni Iesu ro nɪmtətien riti. ⁹ Ro pen Herot rəres Iesu nəresien me rɪpɪk, mətə Iesu rɪpkɪni mhə nəgkiariien riti. ¹⁰ Ia nəpɪn nəha pris asori me mine nahatən me səvəi Loa həskəmter, mamhəgkiari skai, mamhəni ərəha Iesu. ¹¹ Herot mine naruagən me səvənhi kamhətə ərəha in, mamharɪs əkenhɪn irə. Nənə Herot rini nəkwən mə irəha tuharkahu pen karkahu amasan riti min. Nəpɪn hənarkahu pen raka min, Herot rərhi pen in rɪrərig mevən ti Paelat. ¹² Ia nəpɪn nəha Herot mine Paelat krouvehe rouəkwein irau me mə iou riti. Mətə kupwən krouəmwəki irau me.

Paelat rəsəni pen Iesu ia rəgi naruagən me

¹³ Paelat rousəsimwɪn pris asori me mine nəmə asori me səvəi nəkur Isrel ¹⁴ mɪni pen ti nirəha i mə, “Kimiaha hiəməuvehi iəmə i, mhəuvehe, mhərpwi ia nənimək, mamhəni mə ramiri raka nərmama ia suatuk atukwatukw. Iakɪnəkiri raka noien səvənhi ia nəmrimiaha, mətə iapkətoni mhə nari riti ro rərəha rəmwhen nəgkiariien me nəha kimiaha hiaməni, mamhəuəsi in irə. ¹⁵ Herot mwi rɪpkətoni mhə nari riti ro rərəha. Ro pen rərhi pehe in rɪrərig mwi muvehe tukutaha. Hətə ro! Iəmə i rɪpkə mhə nari riti sə rəmwhen mə tukousi əpune in tukwe. ¹⁶ Ro iamɪnhi irə takərisi in, nənə məsəni in rier ia kalapus mamevən.” ¹⁷ a

* **22:70:** Luk 4:3,9 * **23:2:** Luk 20:25 * **23:3:** 1Tim 6:13 * **23:7:** Luk 3:1 * **23:8:** Luk 9:9 a **23:17:** Nəkukua me rɪpɪk kimərai pen Niutestamen irə ia nəgkiariien səvəi nəkur Kris kupwən kwopi nəgkiariien ia vas 17 riwən.

¹⁸ Mətə nərmama me nəha irəha pam həkwein əpwəmwis mə, “Uvehi irapw iamə nə məseni Parapas rier ia kalapus tukumaha.” ¹⁹ (Iəmə nəha Parapas raməmak ia kalapus ti nəri nə mə rīmərkwumen naruağənien riti ia taon nəha Jerusalem, nənə mousi əpune mwi iərmama.)

²⁰ Paelat rarə məgkiari mwi mīnraha ti nəri nə mə rokeikei mə trəsəni Iesu rier ia kalapus mamevən. ²¹ Mətə irəha kamhəkwein əpwəmwis mə, “Ərui tərini pen in ia nei kamarkuau! Ərui tərini pen in ia nei kamarkuau!”

²² Nənə Paelat rarə məgkiari sə ro kahar irə, mīni pen ti nīrəha i mə, “Ti nəfe? Nəfe nərəhaien in rino? Iakīnətə raka in mə rīpko mhə noien ərəha riti sə rəmwhen mə tukousi əpune in tukwe. Ro iamīnhi irə takərisi in, nənə, məseni in rier ia kalapus mamevən.”

²³ Mətə irəha haməmwur, mamhəkwein əpwəmwis, mamhəni mə tukaməkeikei kərui tərini pen Iesu ia nei kamarkuau. Irəha həkwein əpwəmwis iamīnha irə mamhəuvən meste ²⁴ Paelat rini mə tro nəkwanraha. ²⁵ Iəmə nəha Parapas sə kiməuvehi puvnimwə in ia kalapus ti naruağənien mīne nousi əpuneien iərmama Paelat rəsəni in rier ia kalapus mamevən, mətə ruvei pen Iesu ia rəgi naruağən me səvənhi mə irəha tuho irə rəmwhen ia nəmə asori me səvəi nəkur Isrel hokeikei.

Naruagən me hərui tərini pen Iesu ia nei kamarkuau

²⁶ Naruağən me nəha həiri Iesu, mhəier ia taon, mhətoni iamə Saerin riti nəghin nə Saemon. Ruku pen ia kwopun riti iruə mauvehe ia taon. Irəha həkwtəmhiri in, mhəmri pen nei kamarkuau səvəi Iesu ia nuran, nənə mhəkeikei min mə trəvrani mukurirə Iesu. ²⁷ Nərmama me həpik kamhəkurirə Iesu. Nīpran me həpik irəha mīnraha kamhəpi, mamhasək asori tukwe. ²⁸ Mətə Iesu ruvsini, məti pen mətə irəha, mīni mə, “Nīprən Jerusalem me. Kimiaha tihəpwəh nasəkien tukw iou, mətə tihəsək tukumiaha me mīne nīpwnətīmīaha me. ²⁹ *Nəpīn riti sə rauvehe trərəha anan. Tukini iamīnhi irə mə nīpran me səməme həpkəkwhakwen mhə, mhəpkuvei pen raka mhə kənunu m iəkunouihī, irəha həukurən nəgīenien. ³⁰ Ia nəpīn nəha nərmama tuhəni pen ti təkūər me mə ‘Həkure tərini kimaha’ mīne nəpatu me ‘Housəman kimaha.’ ³¹ *Mə nərmama kamho narimnari me i nəpīn nei ramerə ihi tukəfo irə nəpīn nei ruvehe mīmhiə?”

³² Nənə naruağən me kamhəiri iamə ərəha mi kəru, mhəier mə tuhousi əpune irau irəhar Iesu. ³³ Irəha həuvehe ia kwopun nəha kani mə Kerhə səvəi Iərmama. Ia kwopun nəha hərui tərini pen Iesu ia nei kamarkuau, mhərui tərini pen mwi iamə ərəha mi nəha ia nei kamarkuau, riti ia nīkare Iesu mwatuk, riti ia nīkaren mour. ³⁴ *Nənə Iesu rini mə, “Tata. Tikəpwəh nərpwīnien tai noien ərəha səvənraha ti nəri nə mə həreirei nəfe i kamho.” Nənə irəha həuai kīrkīri tīnari me səvənhi, mhəuini nari riti sə trahatən pen sin truvehi nəfe tīnari səvənhi.

³⁵ *Nərmama ia kwopun nəha kamhərer mamhəspau ia Iesu, mətə nəmə asori me səvəi nəkur Isrel kamharis əkenhīn irə, mamhəni mhənuə, “In rīməuehimīru nərmama me həpik. Trini mīnuə in Kristo pərhiən sə Kumwesən ruvərfi raka in, ramasan mə ruvehimīru atukw a in.”

³⁶ *Naruagən me irəha mwi kamharis əkenhīn irə, mamhəuvehe ipaka tukwe, mamhəmwur mə tuhəvei pen waen sə rəfiə min, ³⁷ mamhəni mə, “Trini mīnuə ik kig səvəi nəkur Isrel pərhiən, uvehimīru atukw ik!”

* **23:29:** Luk 21:23, Rev 6:16 * **23:31:** 1Tes 4:17 * **23:34:** Aes 53:12, Mat 5:44, Wok Me 7:60, Sam 22:18 * **23:35:** Sam 22:7-8 * **23:36:** Sam 69:21

³⁸ Ia kənkapwə irənhə irə nəkukuə riti kımərai mə Iesu tremhə ti nəfe. Rini mə: *In I KiG SəvəI Nəkur Isrel*

³⁹ Iəmə ərəha mi nəha sə krouəgher ia kwopun nəha riti rini ərəha Iesu i, mīni mə, “Ik Kristo uə rekəm? Uvehimīru atukw ik mīne kımrau!” ⁴⁰ Mətə in riti riniise in, mīni mə, “Rosi ipkehekir mhə Kumwesən uə? Kwa kıməuvei pehe nərpwiniēn mik rəmwhen a mwi irə. ⁴¹ Ratukwatukw a mə kamousi əpune krau iamīnhi. In i tai noien ərəha səkrau. Mətə iəmə i rīpko mhə nari riti rərəha.”

⁴² *Nənə iəmə nəha rarə mīni mwi mə, “Iesu. Rerim tramrhi iou nəpin tikərimənu ia nitətə səim.”

⁴³ Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Takani nīpərhiēnien tukw ik i. Ipwet tikarə krau mik ia kwopun amasan nəha Parataes.”

Iesu remhə

⁴⁴⁻⁴⁵ *Ipaka ti kurkwai nəpin ia ran nukuraanien səvəi meri riwən. Nəpitəvien ruvehe mousəman kwopun me pam ia tənə nəha meste aoa kahar rukurau. Ia nəpin nəha tinari sə rəgher tukuahag rum sə ro ikinan anan fwe ia nəkwai nimwə səvəi Kumwesən reitehi nīpərīn kəru. ⁴⁶ *Nənə Iesu rəkwein əpwəmwis mīni mə, “Tata. Iakəmri pehe nənīmwik ia rəgim.” Rini nəgkiariēn nəha, nənə muvehi neiahagien səvənhi sampam, memhə.

⁴⁷ Iaruagən riti səvəi nəkur Rom nəha in rasori ia naruagən me irəha pam hantret. Nəpin rətoni Iesu mə rīnəfemhə irə, rəgnəgini Kumwesən, mīni mə, “Nīpərhiēnien. Iəmə i in iəmə atukwatukw.” ⁴⁸ *Nənə nərmmama me pam səməme hənousəsīmwin irəha me fwe ikin ti nəspauien ia nəri nəha kīno ia Iesu, nəpin hətoni, hərərig pen imwənraha, mhəregi rərəha, mamhərui kwənpwenhīnraha tukwe. ⁴⁹ *Nərmmama me pam səməme həukurən Iesu, mīne nīpran me nəha səməme hənāməkurirə in fwe ia tənə Kalili, kamhərər isipwin, mamhəspau ia narimnari me nəha.

Josef rərkwafə nīpwrai Iesu ia nīpəgi kəruətərei

⁵⁰⁻⁵¹ Iərmama riti nəghin nə Josef. Imwəni nə Aramatia taon riti səvəi nəkur Isrel. Josef in raməkure irəha nəmə asori me səvəi nəkur Isrel nəpin housəsīmwin irəha me. Noien səvənhi ramasan matukwatukw. Nəpin nəmə asori me hənərai sīmwin mə tukousi əpune Iesu, Josef rīpkəsēni mhə. Ia nəpin me in rameitenhi mə trətoni nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə ruvehe. ⁵² Josef revən ti Paelat, mərəs mə ko rəsēni in ruvehi nīpwrai Iesu. ⁵³ Nəpin Paelat rəsēni, Josef revən, muvehi raka nīpwrai Iesu ia nei kamarkuau, nənə muvegi ia tinari kani mə linen, mevən məmri pen ia nīpəgi kəruətərei sə kīnərai ərori raka, kīpkəmri pen raka mhə nīpwrai iərmama riti ikin. ⁵⁴ In i nəpin kaməpnəpənə irə ti Sapat, Sapat ruvəuvehe ipaka.

⁵⁵ *Nīpran me nəha səməme həməier ia tənə Kalili, mhəkurirə Iesu mhəuvehe, irəha həkurirə Josef i, nənə mhətoni nīpəgi kəruətərei nəha mīne Josef rəfəmri pen nīpwrai Iesu irə. ⁵⁶ *Nəpin hətoni pam, hərərig, mhəpnəpənə nīmwai nari me nepwin sə nīpekīnraha rapein amasan, mhəpnəpənə mwi senta me nepwin. Nənə ia Sapat hapwis rəmwhen sə Loa rīmāni.

24

Iesu rətui mwi ia nemhəien səvənhi

¹ Ia Sante, nəpnəpin anan, nīpran me nəha həuvehi nīmwai nari me səməme hənəpnəpənə raka ia nīrəha nīpekīnraha rapein amasan,

* **23:42:** Mat 16:28 * **23:44-45:** Amos 8:9, Eks 36:35 * **23:46:** Sam 31:5, Wok Me 7:59 * **23:48:** Luk 18:13 * **23:49:** Sam 38:11, 88:8, Luk 8:2-3 * **23:55:** Luk 23:49 * **23:56:** Eks 20:10, Dut 5:14

mhəuvehi mhəuvən ia nɪpəgi kəruətərei nəha kɪnərkwafə nɪpwrai Iesu ikɪn, ² nənə mhətoni kəruətərei asori nəha kɪnəɾəpinhə pen ia tərhuɪ nɪpəg kɪnəsəkʷusəkʷu raka i. ³ Mətə nəpɪn hasu puɪnɪmwə ia nɪpəg, həkətətoni mhə nɪpwrai Iesu Iərimənu səkɪtaha. ⁴ *Nəri nəha ro nətərigien səvənraha rəvsausini pɪk. Nəpɪn kamhərer mamhətərig tukwe, təkwtəkʷuni a mwi iərmama kəru krouier irapw tɪ nɪrəha. Tɪnari səvənrau raməhiapw. ⁵ *Irəha hətətoni həkəkɪr mhənɪmwi irapw nənimenraha ia tɪprənə. Nənə iərmama mi nəha krouni pen tɪ nɪrəha i mə, “Rəfo kɪmiaha hiamətui iərmama sə rɪmɪru ia kwopun i kamərkwafə nɪpwrai nərmama sə hemhə ikɪn? ⁶ *In riwən i, mətə in rɪnətui mwi. Rerɪmiaha tramrhi nəgkiariien i in rɪmənɪ pehe tukumiaha i nəpɪn rɪnamarə ihi fwe ia tənə Kalili. ⁷ In rɪmənɪ mə, ‘Irəha tuhaməkəikei mhəuvei pen iou, Iəmətɪ Iərmama, ia rəgi nəmə ərəha me. Nənə nəmə ərəha me nəha tuhərui tərini pen iou ia nei kamarkuau. Takemhə, mətə nəpɪn sə ro kahar irə takətui mwi.’” ⁸ Nənə nɪpran me nəha rərɪnraha rɪrhi mwi nəgkiariien nəha səvənhi.

⁹ Hərərɪg ia nɪpəg, mhəuvən, mhətoni eleven nərmama me səvəi Iesu mɪne nepwɪn mwi, hənɪ pen narɪmnari me i tɪ nɪrəha. ¹⁰ *Nɪpran me nəha səməme hənɪ irapw narɪmnari me i tɪ aposol me səvəi Iesu irəha nəha Meri Maktala, mɪne Joana, mɪne Meri mama səvəi Jemes, mɪne nɪpran me nepwɪn mwi irəha mɪnrahar. ¹¹ Mətə aposol me rərɪnraha rɪrhi mə rosi nəgkiariien nəha səvənraha ro nəri auər a irə. Irəha həkɪni mhə nɪpərhienien irə. ¹² Mətə Pita riskəmter, maiu, mevən ia nɪpəgi kəruətərei nəha kɪnərkwafə nɪpwrai Iesu ikɪn, mərpəsuk, məti puɪnɪmwə, mətoni tɪnari me nəha linen sə kɪməvegi nɪpwrai Iesu irə ramrɪmər, mətə nari riti mwi riwən. Nənə in rəpwəh kwopun nəha mamevən məkərɪnari ia nəfe rɪnətəni.

Iərmama kəru səvəi Iesu krauesi pen suatuk rauevən fwe Emeas

¹³ Ia nəpɪn a mwi nəha iərmama kəru səvəi Iesu krauevən ia rukwənu riti nəghɪn nə Emeas. Rukwənu nəha ipaka tɪ Jerusalem kavən rəmwhen ia kilometa irəha pam eleven. ¹⁴ Irau krauəgkiari pəri ia narɪmnari me nəha kɪno. ¹⁵ *Nəpɪn nəha krauəgkiari pəri irə, Iesu ruvehe ipaka, mamavən irəhar mɪnrau, ¹⁶ mətə nari riti ruvegi nətərigien səvənrau, kroureirei mə Iesu nəha.

¹⁷ Nənə Iesu rɪni pen tɪ nɪrau i mə, “Nəfe i irauavən rauni pen tukumirau me i?”

Nənə krouərər, nənimenrau rɪpkagien mhə. ¹⁸ Irau riti, nəghɪn nə Kleopas, rɪni pen tukwe in mə, “Rosi ik əpa ia nərmama me səməme kamhavən fwe ia Jerusalem ikreirei narɪmnari me nəha kɪno nərineiv m neis mɪne?”

¹⁹ *Mɪregi Iesu rɪni pen tɪ nɪrau i mə, “Nəfe narɪmnari?”

Mɪregi krouni pen tukwe in mə, “Narɪmnari me nəha kɪno ia Iesu, iəmə Nasaret. Iəmə nəha in profet riti. Ia nəmri Kumwesən mɪne ia nəmri nərmama narɪmnari me sə in rɪno mɪne nəgkiariien səvənhi ro nənimwɪn mɪskai. ²⁰ Pris asori me mɪne nəmə asori me səkɪtaha həməuvei pen in ia rəgi nəkur Rom mə irəha tuhəni mə in traməkəikei memhə. Nənə irəha hərui tərini pen in ia nei kamarkuau. ²¹ *Mətə kɪmaha iahənəmri pen əknekɪn nətərigien səkɪmaha irə mə in iərmama sə treivinari ia kɪtaha nəkur Isrel. Narɪmnari me nəha kɪno, mətə nari riti mwi, ipwet i nəpɪn sə ro kahar irə. ²² *Riti mwi, nɪpran nepwɪn ia təmwen səkɪmaha ho nəmrimaha rier. Ia nəpnəpɪn anan həuvən fwe ia nɪpəg sə kɪnərkwafə iəmə nəha ikɪn, ²³ mətə həkətətoni mhə nɪpwran. Nəpɪn irəha hərərɪg pehe, hənɪ mwi mə hənətəni agelo mi kəru

* 24:4: Wok Me 1:10 * 24:5: Luk 2:9 * 24:6: Luk 9:22, 17:25 * 24:10: Luk 8:2-3 * 24:15: Mat 18:20 * 24:19: Mat 21:11 * 24:21: Luk 2:38, 19:11, Wok Me 1:6 * 24:22: Luk 24:1-11

krouier pehe ti niraha, krouni minua in rinatui mwi ia nemhaien savanhi. ²⁴ *Narmama nepwin ia tamwen sakimaha hauvan fwe ia nipagi karuateri naha, nana mhato ni ramwhen atukwatukw ma nipran me naha hamani, mata hapkatoni mha nipwrai iam a naha.”

²⁵ Miregi Iesu rini pen ti nirau i ma, “Kwa rosi kimiaha hiareirei nagkiariien me pam sa profet kupwan me hamani. Raho kimiaha hiamo tanpen ia rerimaha, mharpwah nini akwauakwien niparhienien ira? ²⁶ *Kumwesan ruvani raka ma iam a naha kani ma Kristo tramakeikei miregi namisaien me naha kurira revan muvehi nasoriien savanhi.” ²⁷ *Nana Iesu rausiare pui pen amasan ti nirau i nipwrai nagkiariien me pam sa kimarai pen ia Nakuku a Ikinan samame hamagkiari ia in. Ia nagkiariien savanhi ragkiari ia nakuku a savai Moses muvehe meste nakuku a me savai profet me. ²⁸ Napin irahar haruvehe ipaka ti rukwanu naha irau krauevan ikin, Iesu ramo ramwhen ma in trapwah irau mavan mamevan. ²⁹ Mata irau krouakeikei min, rouni ma, “Samaro papim kitahar mik. Rinamaruarav. Ripko mha tui meri riva.” Ro pen Iesu ruvniwma irahar minrau ma tuamharo papim.

³⁰ *Napin in rakure ma trani pari nari irahar minrau, ruvehi bred, mafwaki mini vivi Kumwesan tukwe, makwsen, muvei pen minrau. ³¹ Ia napin naha natarigien savanrau rasevar, krinauat a rinaukuran ma Iesu naha. Nana takwtakwuni a mwi in riwan ia namrinrau. ³² Nana irau krouni pen tukunrau me i ma, “Parhien. Napin ramagkiari pehe m krau ia suatuk, mamousiare pui pehe nipwrai nagkiariien me ia Nakuku a Ikinan, nagkiariien savanhi ramasan pik, mamou rerirau ramagien.”

³³ Nana ia napin naha krouaskamter, rourarig rouevan fwe ia Jerusalem. Ia kwopun naha krouata narmama me eleven savai Iesu mine narmama nepwin mwi iraha minraha hanousasimwin raka iraha me, ³⁴ *mamhani ma, “Niparhienien. Iarimanu sakitaha rinatui mwi. In ruvair irapw raka ti Saemon.” ³⁵ Nana iam a mi naha krouni irapw nafe krinouatoni ia suatuk, rouni mwi krinafo rouatoni sas ia Iesu napin in ramakwsen bred.

Iesu rier irapw ti narmama savanhi

³⁶ *Napin irau krauagkiari ihi ia nari m nari me naha, takwtakwuni a mwi hatoni Iesu ramarer ia kurkwanraha, mini pen ti niraha i ma, “Namarinuien trara tukumiaha.”

³⁷ *Mata iraha harkarinari ira, mhehekir. Rerindraha rirhi ma kamhatoni nanimwi iarmama riti. ³⁸ Ro pen Iesu rini pen ti niraha i ma, “Raho hiamhekir iamini ira? Raho nasesien me kamhaut a rerimaha mamho kimiaha harpwah ninien niparhienien ia nirak? ³⁹ Hatoni ro ragik mi mine nisuk mi. Kwa iou i. Harapi iou, mharegi, mhaukuran ma nusak i mine nikakrik i. Mata nanimwi iarmama nusan mine nikakrin riwan.”

⁴⁰ Iesu rini nagkiariien naha, misani irapw ragin mi mine nisun mi ti niraha hatoni. ⁴¹ *Napin hatoni namrinraha rier. Rerindraha ragien. Mata nahatataien savanraha ramarmaru ihi. Iesu rini pen ti niraha i ma, “Sanamiah a i naveginien ua rekam?” ⁴² Nana iraha huvei pen nipari namu afa riti min. ⁴³ In ruvehi mani ia namrinraha.

⁴⁴ *Nana Iesu rini pen ti niraha i ma, “Narimnari me i kamhesi pen nagkiariien me saiou sa iakimani pehe tukumiaha i fwe kupwan napin iakinamaro pari ihi kitaha m kimiaha. Iakimani minua nagkiariien me pam

* **24:24:** Jon 20:3-10 * **24:26:** Luk 9:22, 24:44 * **24:27:** Sam 22:1-21, Aes 53, Jon 13:31, Wok Me 3:13 * **24:30:** Luk 22:19 * **24:34:** 1Kor 15:4-5 * **24:36:** 1Kor 15:5 * **24:37:** Mat 14:26
* **24:41:** Jon 21:5 * **24:44:** Luk 9:22

nəha kimərai pen ia Loa səvəi Moses mine nəkukuə me səvəi profet kupwən me mine Ol Sam səməme kamhəgkiari ia nirak tuhaməkeikei mhəuvehe mhəukuə.”

⁴⁵ *Nənə in rəsevər ia nətərigien səvənraha mə irəha tuhəukurən nipwrai nəgkiariien me ia Nəkukuə Ikinan, ⁴⁶ rini pen ti nirəha i mə, “Nəgkiariien me nəha kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan həni iamihhi mə iou Kristo takaməkeikei mukupwən miregi nəmisəien, memhə, nənə ia nəpən sə ro kahar irə iakətui mwi. ⁴⁷ *Tukəvisau irapw mə nərmama tuhaməkeikei mhəpwəh noien ərəha me, mhahatətə ia nirak, nənə Kumwesən trəpwəh nərpwinien noien ərəha me səvənraha. Tukukupwən kəvisau irapw nəgkiariien i ia Jerusalem kurirə revən ti nərmama ia tənəmtənə me pam. ⁴⁸ *Kimiha nəha hiənətoni narimnari me i ia nənimemiaha. ⁴⁹ *Həregi ro! Iou takərhi pehe Nənimwin Ikinan reiwaiu pehe tukumiaha rəmwhen ia Tata səiou rino raka promes irə. Mətə kimiha tihəpwəh nierien ia taon i meste niskaiien nəha trukrutə ia neiai meiwaiu pehe. Kumwesən trarkahu pehe m kimiha.”

Iesu rutə mevən fwe ia neiai

⁵⁰ Nənə Iesu riri irəha mhəier mhəuvən mheste nari fwe rukwənu nəha Petani. Ia kwopun nəha in ruvehi utə rəgin mi, məkwein amasan ia nirəha.

⁵¹ Nəpən raməkwein amasan ia nirəha, raraka ia nirəha, nənə kuvehi utə in revən fwe ia neiai. ⁵² *Irəha hənimwi nukurhunraha, mhəuvei pen nisaiien səvənraha min. Nəpən hərərig mhəuvən fwe ia Jerusalem, rerinraha ragien pik. ⁵³ Ia nəpən me kamhəuvən ia nimwə səvəi Kumwesən, mamhəgnəgin i in.

* **24:45:** Luk 24:27 * **24:47:** 1Tim 3:16 * **24:48:** Jon 15:27, Wok Me 1:8 * **24:49:** Jon 14:16, 15:26, Jon 16:7, Wok Me 1:4 * **24:52:** Jon 14:28, 16:22

Jon

Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Jon rımərai nəkukuə sə ro kefə irə raməgkiari ia nəgkiariien amasan səvəi Iesu Kristo. Jon in iərmama riti ia twelef nərmama me səvəi Iesu. Iesu rokeikei pik in. Jon rımərai nəkukuə i ia nuk 90-100. In rokeikei mə kitaha nərmama tsəvsini nəkukuə i pwəh ro nukurəniēn i tukutaha mə Iesu in Kristo, Tini Kumwesən. Jon rokeikei mə kitaha tsəni nıpərhienien irə, nənə mhəuvehi nımiruien ia nəghi Iesu (Jon 20:31). Jon raməgkiari ia nımiruien mıne wok səvəi Iesu Kristo. Mətə nəkukuə səvənhi ropə ia nəkukuə səvəi Matiu, Mak, mıne Luk. Ia nəkukuə səvənhi Jon rini irapw nımtətien krirum səməme Matiu, Mak, mıne Luk həpwəh nəgkiariien irə. Mətə ia nəkukuə Matiu, Mak, mıne Luk haməgkiari ia nımtətien kəru a səməmi Jon raməgkiari mwi irə. Nəkukuə i nusipekinien me səvəi Iesu riwən irə, mətə raməgkiari pik ia navəniēn səvəi Iesu irəha in me nepwın. Jon rımərai nəkukuə i mə kitaha tsaməkeikei mhəukurən nımtətien me səməme Iesu Kristo rino. Nımtətien me nəha hamo pui mə Iesu Kristo in Kumwesən in rauvehi nıskaiien asori me. Nıpərhienien Jon ramahatən mə Iesu Kristo in Tini Kumwesən, mətə in ramahatən mwi mə Iesu in iərmama rəmwhen ia kitaha nəpın nepwın rerin rəpou, nəpın nepwın tıpwın rəpou, mamə mwi nokeikeiien.

Nəgkiariien səvəi Kumwesən ruvehe mo iərmama i nıpwran rəmwhen ia nıpwrataha

¹*Fwe tui, nəpın tıprənə ramiwən ihi, Nəgkiariien səvəi Kumwesən rınarə raka.^a Nəgkiariien nəha ramarə irau Kumwesən. Nəgkiariien nəha in Kumwesən. ²In rınarə raka irau Kumwesən fwe tui nəpın tıprənə ramiwən ihi. ³*Narimnari me pam həuku pen irə mharə. Narimnari me pam səməme kamharə riti riwən rıpkuku pen mhə irə marə. ⁴*Nəgkiariien nəha in nukune nımiruien. Nımiruien nəha in nukuraanien sə raməhiəpwın nərmama. ⁵*Nukuraanien nəha raməhiəpw ia nəpitəvien, nəpitəvien ko rıpkousəman mhə.

⁶*Iərman riti Kumwesən rərhi pehe i nəghin nə Jon. ⁷In ruvehe mə trərer irapw məgkiari ia nukuraanien nəha pwəh nərmama həregi nəgkiariien səvənhi, nənə mhəni nıpərhienien irə. ⁸*Rıpkə mhə Jon in nukuraanien nəha, mətə ruvehe mə trərer irapw məgkiari irə, ⁹*mıni mə nukuraanien pərhiēn sə raməhiəpwın nərmama me pam na truvehe ia tıprənə i.

¹⁰*Nıpərhienien nukuraanien nəha ruvehe ia tıprənə i. In nəha Nəgkiariien nəha tıprənə i mıne nərmama me pam həuku pen irə mharə, mətə nəpın rier pehe irə irəha həreirei mə in sin. ¹¹In ruvehe imwəni atukwatukw, mətə nəkur imwəni me həpkəsevər mhə ia rerinraha tukwe. ¹²*Mətə nərmama me səməme həsevər ia rerinraha tukwe, in ruvei pen nasoriien mınraha mə irəha nıpwnəti Kumwesən me. In ruvei pen nasoriien nəha m nərmama me pam səməme kamhəni nıpərhienien ia nəghin. ¹³*Mətə nəpın həuvehe mho nıpwnəti Kumwesən me ia nırəha, irəha həpkətui pehe mhə ia nite tata mıne mama, uə ia nokeikeiien səvəi nıpwranrau, uə ia nətərigien səvəi iərman riti,

* **1:1:** Jon 17:5, 1Jon 1:1-2, Rev 19:13 **a 1:1:** Uə “Nəgkiariien rınarə raka.” * **1:3:** 1Kor 8:6, Kol 1:16-17, Hip 1:2 * **1:4:** Jon 5:26 * **1:5:** Jon 3:19 * **1:6:** Mat 3:1, Luk 1:13-17,76 * **1:8:** Jon 1:20 * **1:9:** Jon 8:12, 1Jon 2:8 * **1:10:** Jon 1:3, 17:25 * **1:12:** Kal 3:26 * **1:13:** Jon 3:3-6, Jem 1:18, 1Pit 1:23

rekəm. Kumwesən əpa ruvei pen nimiruien vi minraha ro irəha həuvehe nipwnətın me.

14* Nəgkiariien səvəi Kumwesən^b ruvehe mo iərmama i nipwran rəmwhen ia nipwrataha rarə ouihi a kimaha min. Kimaha iahənətoni nasoriien səvənhi, nasoriien sə in rauvehi ti nəri nə mə in Tini Kumwesən anan kuatia. Iahənətoni mə rerin rukuər ia namasanien mine nipərhiienien.

15* Jon rərer irapw mægkiari irə, məkwein əpwəmwis, mini mə, “Iəmə i in i iəmə sə iakinəgkiari irə nəpın iakini mə, ‘Iəmə sə trukurirə pehe iou, in rasori ia nirak, ti nəri nə mə nəpın iapkətui pehe mhə ihi, mətə in rinarə raka.’ ” 16* Nənə ti nəri nə mə rerin rukuər ia namasanien mine nipərhiienien, nəpın me kitaha pam saməuvehi narimnari amasan me raku pen tukwe. 17* Loa sə Kumwesən ruvei pehe ruku pen ti Moses, mətə namasanien mine nipərhiienien ruku pen ti Iesu Kristo. 18* Iərmama riti ripkətoni raka mhə Kumwesən, mətə Tini Kumwesən anan kuatia in Kumwesən. Ia nəpın me in ipaka ti Tata səvənhi. In rino pui pehe Tata səvənhi m kitaha.

Nəgkiariien səvəi Jon Paptaes

19 Nəgkiariien səvəi Jon ro iamınhi irə. Nəpın riti nəmə asori me səvəi nəkur Isrel hərhi pen pris me nepwın mine Livaet me nepwın həier ia Jerusalem mhəuvən mə tuhəres pen in mə, “Ik sin?” 20* Nənə Jon ripkəpnəpen mhə, mətə rəgkiari, mo nukurənien i, mini mə, “Ripko mhə iou Kristo.”^c

21* Miregi irəha həres pen in mə, “Ik Elaeja?”

Miregi in rini mə, “Rekəm. Ripko mhə iou Elaeja.”

Miregi irəha həni mə, “Ik profet nəha kiməni mə truevehe?”

Miregi in rini mə, “Rekəm.”

22 Ro iamınhi irə irəha həni pen tukwe in mə, “Ik sin? Kimaha tahaməkeikei mhəuvei pen nəgkiariien m səməme hənərhi pehe kimaha. Ikəfni irə ia niram?”

23* Miregi Jon rini mə, “Iou iəmə i kamregi rerik ia kwopun akwesakwes ikın. Iakaməkwein əpwəmwis mə, ‘Kimiaha tihaməkeikei mhəpərhi^d suatuk səvəi Iərimənu səkitaha.’ Noien i iakamo ramesi pen nəgkiariien səvəi Profet Aesea kupwən.”

24 Nərmama me i səməme kinərhi pehe irəha nepwın Farisi me. 25* Irəha həres pen Jon i mə, “Rəfo ikamo paptaes ia nərmama, mətə ripko mhə ik Kristo uə Elaeja uə profet nəha Nəkukuə İkinan rani mə truevehe?”

26 Miregi Jon rini pen ti nirəha i mə, “Iakamo paptaes ia kimiaha ia nui, mətə iərmama riti ramərer kurkwan ia kimiaha hiəreirei. 27* Iou iakiməkupwən muvehe, iəmə nəha in trukurirə. Iapkəmwhen mhə mə takifi raka nəkwus ia put səvənhi.”

28* Narimnari me i həier pehe ia rukwənu Petani fwe nıkare nui aris Jotan pen, kwopun Jon ramo paptaes ikın.

Kwəti sipsip səvəi Kumwesən

* **1:14:** Aes 60:1-2, Kal 4:4, Fil 2:7, Hip 2:14, Luk 9:32, Jon 2:11 **b 1:14:** Uə “Nəgkiariien ruvehe mo iərmama i nipwran rəmwhen ia nipwrataha.” * **1:15:** Jon 1:27,30, Mat 3:11 * **1:16:** Kol 2:10 * **1:17:** Eks 34:28, Rom 6:14, 10:4 * **1:18:** Eks 33:20, Jon 6:46, 1Tim 6:16, 1Jon 4:12, Mat 11:27 * **1:20:** Jon 3:28 **c 1:20:** Nəhag nəha “Kristo” raməgkiari ia iəmə nəha profet kupwən me həməni mə truevehe muvehimiru nərmama. * **1:21:** Dut 18:15,18, Mat 11:14, Jon 6:14, 7:40 * **1:23:** Aes 40:3 **d 1:23:** Uə “Kimiaha tihaməkeikei mhəmri atukwatukw suatuk səvəi Iərimənu səkitaha.”
* **1:25:** Mat 21:25, Jon 1:33 * **1:27:** Jon 1:15, Wok Me 13:25 * **1:28:** Mat 3:6, Jon 10:40

29* Kini rakwakwi irə Jon rətoni Iesu ravən mauvehe. Nəpən rətoni, rini mə, “Hətə ro in i kwəti sipsip səvəi Kumwesən. In truvehi raka noien ərəha me səvəi nərmama me ia tıprənə i. 30* Iəmə i in i iakaməgkiari irə nəpən iakiməni mə, ‘Iəmə sə trukurirə pehe iou, in rasori ia nirak, ti nəri nə mə nəpən iapkətui pehe mhə ihi, mətə in rinarə raka.’ 31 Fwe kupwən iou iakreirei iəmə i, mətə iakiməuvehe, mamə paptəes ia nui mə takətə sas in, nənə mahatən nəkur Isrel irə pwəh irəha hətoni mhəukurən.”

32* Nənə Jon rarə mīni irapw mwi mə, “Iou iakinətoni Nənımwın İkinan ruku pen fwe ia neiai meiwaiu rəmwhen ia mak inhəripw muvehe məkure irə. 33* Fwe kupwən iou iakreirei iəmə i, mətə Iəmə sə rınərhi pehe iou mə tako paptəes ia nui rini pehe tukw iou i mə, ‘Ik tikətoni Nənımwın İkinan reiwaiu məkure ia iərmama riti. Iərmama nəha in nəha tro paptəes ia Nənımwın İkinan.’ 34* Iou Jon iakinətoni nəri i, nənə mani mīnuə iəmə i in Tini Kumwesən.”

Iesu rınaməkwein nərmama me səvənhi

35* Kini rakwakwi irə, Jon ramərer ia kwopun a mwi nə irəhar iərmama kəru səvənhi. 36* Nəpən rəti pen mətoni Iesu ramavən makurau, rini mə, “Hətə ro in i kwəti sipsip səvəi Kumwesən.”

37 Iərmama mi nəha səvəi Jon krouregi in rini nəgkiariien nəha, nənə kraukurirə ia Iesu. 38 Iesu ruvsini mətoni irau kraukurirə in, nənə rini pen ti nirau i mə, “Kimirau irouətui nəfe?”

Miregi krouni pen tukwe in mə, “Rapai, ikamarə pəku?” (Nəgkiariien nəha “Rapai” nıpwran mə İahatən.)

39 Miregi in rini pen ti nirau i mə, “Rouvehe rouətoni.” Ro pen irau krouevən, rouətoni kwopun in ramarə ikin. Nənə irau krouarə irəhar min ia nəpən nəha ti nəri nə mə rınaməruarəv ipaka meri rivə.

40* İrau riti rıregi Jon rəgkiari nənə rukurirə ia Iesu in nə Antru, piəvi Saemon Pita. 41* Nəri sə rukupwən mo in revən mətoni piəvni Saemon, nənə mīni pen tukwe in mə, “Kımaha İahətoni Mesaea.” (Mesaea nıpwran mə Kristo.)^e 42* Nənə in riri Saemon mevən ti Iesu. Iesu rəti pen mətoni Saemon, mīni mə, “Ik Saemon, tını Jon. Tukəkwein ik mə Kefas.” (Kefas nıpwran mə Pita.)

Iesu rəkwein Filip mīne Nataniel

43* Kini rakwakwi irə, Iesu rokeikei mə trevən ia tənə Kalili. In rətui Filip, mətoni, mīni pen tukwe in mə, “Kurirə iou.”

44 Filip nəha in iəmə Petsaeta, imwei Antru mīne Pita. 45* Nənə Filip rətui Nataniel, mətoni, mīni pen tukwe in mə, “Kımaha İahətoni iəmə i Moses rımərai ia nəkukuə səvəi Loa mīne profet me mwi həmərai mamhəgkiari irə. In iəmə Nasaret, tını Josef. Nəghin nə Iesu.”

46* Miregi Nataniel rini pen tukwe in mə, “Ko nari amasan riti ruku pen ia Nasaret uə?”

Miregi Filip rini pen tukwe in mə, “Uvehe mətoni.”

* 1:29: Aes 53:6-7, Jon 1:40, 1Pit 1:18-19 * 1:30: Jon 1:15 * 1:32: Mat 3:16 * 1:33: Luk 3:2-3
 * 1:34: Mat 3:17, 17:5, Mat 27:54 * 1:36: Jon 1:29 * 1:40: Mat 4:18-20 * 1:41: 1Saml 2:10, Sam 2:2, Jon 4:25 ^e 1:41: Nəgkiariien mi nəha “Mesaea” mīne “Kristo” krouəmnəmwhen a. Mesaea nəgkiariien Hipru. Kristo nəgkiariien Krik. Nəhag mi nəha krouəgkiari ia iəmə nəha profet kupwən me həməni mə Kumwesən trərhi pehe i ruvehe muvehimıru nərmama. * 1:42: Mat 16:18, Mak 3:16
 * 1:43: Mat 8:22, Mak 2:14 * 1:45: Dut 18:18, Aes 7:14, 9:6, Jer 23:5, Esik 34:23 * 1:46: Jon 7:41,52

⁴⁷ Nəp̄in Iesu rətoni Nataniel ravən muvehe, in rəgkiari irə, m̄ini m̄ə, “Hətə ro. Iəm̄ə Isrel pərhiēn i. Neikuəien riwən irə.”

⁴⁸ *Miregi Nataniel r̄ini pen tukwe in m̄ə, “Ikəfukurən iou?”

Miregi Iesu r̄ini m̄ə, “Nəp̄in ikaməkure tegin niemis, Filip rəpwəh ihi nəkweinien ik, iakinətə raka ik.”

⁴⁹ *Miregi Nataniel r̄ini pen tukwe in m̄ə, “Iahatən. Ik Tini Kumwesən pərhiēn. Ik pərhiēn kig səvəi nəkur Isrel.”

⁵⁰ Miregi Iesu r̄ini m̄ə, “Rəfo? Ikini n̄ipərhiēnien ia nirak ti nəri nə m̄ə iakini nəgkiariēn i m̄ə ‘Iakinətə raka ik ikaməkure tegin niemis’? Ik tikətoni narimnari me nepw̄in mwi hasori ia səm̄əme nəha.” ⁵¹ *Iesu rarə m̄ini pen mwi tukwe in m̄ə, “Iakani n̄ipərhiēnien tukumiaha i kimiaha tihətoni kəpuapen trəkwaḡ nənə nagelo me səvəi Kumwesən tuhaməutə mamheiwaiu ia Iəm̄əti Iərmama.”

2

Nəkur Kena həiri pen vi a pran riti m iərman səvənhi mhagian irəha m̄inrau

¹ *Kini neis irə nər̄mama nepw̄in ia rukwənu Kena ia tənə Kalili həiri pen vi a pran riti m iərman səvənhi, mharə mho mwi nəveginien asori riti mamhagian pəri irəha m̄inrau. Mama səvəi Iesu irəha m̄inraha. ² Kinəkwein Iesu m̄ine nər̄mama me səvənhi m̄ə irəha mwi tuhəuvən mhani pəri nari irəha m̄inraha. ³ Nəp̄in waen ruvəiwən, mama səvəi Iesu r̄ini pen tukwe in m̄ə, “Sənmw̄inraha waen ruvəiwən.”

⁴ *Miregi Iesu r̄ini pen tukwe in m̄ə, “Prən i. Ikəfo mani pehe nəri i tukw iou? Nəp̄in səiou r̄ipkuvehe mhə ihi.”

⁵ *Miregi mama səvənhi r̄ini pen ti nər̄mama səm̄əme kamho tukwini nari m̄ə, “Kimiaha tihaməkeikei mho nəfe nəḡhin in tr̄ini pehe tukumiaha i.”

⁶ Ia kwopun nəha nəri kamər̄əm̄in pen nui irə irəha pam sikis k̄ino ia kəruət̄erei. Irəha k̄uatia k̄uatia rukurən nuveh̄ien eiti uə hantret twenti lita. Nui nəha səvəi nəkur Isrel kamhər̄kwer̄ig irə.)*

⁷ Iesu r̄ini pen ti nər̄mama me nəha kamho tukwini nari m̄ə, “Kimiaha tihər̄əm̄in pen nui ia nəri kamər̄əm̄in pen nui ia nirəha.” Irəha hər̄əm̄in meste pehe rukuər.

⁸ Nənə Iesu r̄ini pen ti nirəha i m̄ə, “Nəha təkwtək̄wuni kimiaha tihək̄wəhi raka nepw̄in, mhəuvehi mhəuvən mhəuvei pen m̄ iəm̄ə asori səvəi nəveginien asori.” Ro pen irəha həuvehi mhəuvən. ⁹ Nəp̄in iəm̄ə asori səvəi nəveginien asori rən̄imwi əḡhan nui nəha, nui sə Iesu r̄ino ruvehe mo waen i, in r̄ireirei m̄ə waen ruku pəku. (Mətə iotukwininari me səm̄əme hək̄wəhi raka nui irəha hək̄urən.) Ro iam̄inhi irə iəm̄ə asori səvəi nəveginien nəha rək̄wein iərman sə r̄ipkarə vi a irau pran səvənhi ruvehe, ¹⁰ r̄ini pen tukwe in m̄ə, “Samarə kamo nəveginien asori iam̄inhi kukupwən kukwəhi raka waen sə ramasan p̄ik kauvei pen m̄ nər̄mama. Nənə nəp̄in nər̄mama me hən̄ən̄imwi asori kwopti, kukwəhi raka sə r̄ipkamasan p̄ik mhə kauvei pen m̄inraha hən̄imwi. Mətə ik ikəpwəh nukwəhi rakaiēn waen sə ramasan p̄ik meste nəha təkwtək̄wuni.”

¹¹ *In i n̄imtətien sə Iesu rukupwən mo ia rukwənu Kena ia tənə Kalili. Ia n̄imtətien nəha in rahatən pen nasoriēn səvənhi. Nənə nər̄mama me səvənhi hən̄i n̄ipərhiēnien irə.

Iesu rəkoui irapw nər̄mama səm̄əme kamho maket ia nimwə səvəi Kumwesən

* **1:48:** Sam 32:2 * **1:49:** Mat 14:33, 16:16, Mat 27:42, Mak 3:11 * **1:51:** Jen 28:12 * **2:1:** Jon 1:43 * **2:4:** Mat 12:48, Jon 19:26 * **2:5:** Jon 7:30, 8:20 * **2:6:** Mak 7:3-4 * **2:11:** Luk 9:32, Jon 1:14, 4:54, Jon 11:40

12 *Kurirə irə Iesu rewaiu pen fwe taon Kapaneam irəha mama səvənhi mine piəvni me mine nərmama me səvənhi. Nənə irəha harə nəpən ouihi a fwe ikin.

13 *Nəveginien asori səvəi nəkur Isrel kani mə Pasova rinauvehe ipaka. Iesu rutə pen fwe Jerusalem, 14 mətoni nərmama nepwin ia nəkwai nimwə səvəi Kumwesən kamhəmri pen nəmri nari ia kau me mine sipsip me mine menu me. Nepwin kamhəkure mamhəvriwei mane. In rətoni irəha, 15 ruvehi nəkwus me, mo kwənkirkir irə, məkoui irapw irəha pam mine sipsip me mine kau me həier irapw ia nimwə nəha. In rətəgi irapw mane səvəi nərmama kamhəvriwei i, muvsini tepol me səvənraha. 16 Nənə səməme kamhəmri pen nəmri nari ia menu me, in rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha tihəuvehi nəri me i mharaka, mhəpwəh noien nimwə səvəi Tata səiou ro kwopun kauvehi nəmri nari ikin.”

17 *Ia nəpən nəha nərmama me səvənhi rerinraha rirhi nəgkariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan rini mə, “Iakokeikei pik nimwə səim. Nokeikeien nəha rauək rəmwhen ia napw ia rerik.”

18 Ro pen nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həni pen tukwe in mə, “Sin riməuvei pehe nasoriien mik mə tiko narimnari me i? Nəfe nəha nimtətien tiko m kimaha pwəh iahətoni mhəukurən?”

19 *Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Housi testesi nimwə i səvəi Kumwesən, nənə ia nəpən səro kahar irə takuvehi utə mwi.”

20 Miregi nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həni mə, “Kwa nimwə i səvəi Kumwesən kuvrhəkin nuk irəha pam foti-sikis. Tikəfo muvehi utə mwi ia nəpən kahar?” 21 *Mətə nimwə nəha səvəi Kumwesən Iesu raməgkari irə in nə nipwran. 22 *Ro iamənhi irə nəpən Iesu rətui mwi ia nemhəien səvənhi, nərmama me səvənhi rerinraha rirhi mə in riməni nəgkariien i, nənə irəha həni nipərhiēnien ia Nəkukuə Ikinan mine nəgkariien nəha Iesu riməni.

23 *Nəpən Iesu in fwe Jerusalem ti nəveginien asori nəha kani mə Pasova, nərmama həpik hətoni nimtətien me nəha in ramo, mhəni nipərhiēnien ia nəghin. 24 Mətə Iesu ripkini mhə nipərhiēnien ia nirəha, mhəpwəh nini pamien rerin ti nirəha i, ti nəri nə mə in ruvəukurən raka nərmama me pam. 25 *In ripkətui mhə iərmama riti tro pui pen nətərigien səvəi iərmama min, ti nəri nə mə in ruvəukurən raka nəfe ramarə ia reri iərmama.

3

Nikotimas revən ia nəpən maməgkari m Iesu

1 *Iəmə asori riti səvəi nəkur Isrel nəghin nə Nikotimas. In Farisi riti. 2 *Iəmə i ruvehe ti Iesu ia nəpən, mīni pen tukwe in mə, “Iahatən. Kimaha iahəukurən mə ik iahatən riti sə Kumwesən rərhi pehe ik. Iərmama riti riwən ko ro nimtətien me i səməme ikamo trini minuə Kumwesən ripkarə mhə tukwe.”

3 *Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Iakani nipərhiēnien tukw ik i trini minuə iərmama kipkukwəhi mhə mwi in, ko in ripkətə mhə nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə.”

4 Miregi Nikotimas rini pen tukwe in mə, “Tukəfa kukwəhi mwi iərmama sə ruvəpwinari raka? Ko in revən mwi ia tipwi mama səvənhi mə tukukwəhi mwi in uə rekəm?”

* 2:12: Mat 4:13 * 2:13: Eks 12:1-27, Jon 6:4, 11:55 * 2:17: Sam 69:9 * 2:19: Mat 21:23, 26:61, Mat 27:40, Wok Me 6:14 * 2:21: 1Kor 6:19 * 2:22: Luk 24:6-8, Jon 12:16, 14:26 * 2:23: Jon 7:31 * 2:25: Mak 2:8 * 3:1: Jon 7:50, 19:39 * 3:2: Mat 22:16, Jon 9:16 * 3:3: Mat 18:3, 1Pit 1:23

⁵ *Miregi Iesu rini mā, “Iakani nipərhienien tukw ik i trini minuə iərmama kəpwəh nukwəhiien in ia nui mine Nənimwīn, ko in rīpkuvnimwə mhə ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə. ⁶ *Nəri sə iərmama rukwəhi in iərmama. Nəri sə Nənimwīn rukwəhi in nənimwīn. ⁷ Tikəpwəh nəkəriien nari mā iakini pehe tukw ik i mā ‘Tukaməkeikei kukwəhi mwi ik.’ ⁸ *Nimətagi ravən mamevən ia kwopun pəku rokeikei mā trevən ikin. Kimiaha hi-amregi rameikweikwi nimwai nari, mətə hiəreirei mā ruku pəku mauvəku. Nərmama me pam səməme Nənimwīn rukwəhi irəha ho mwi iamīnhi.”

⁹ Miregi Nikotimas rini pen tukwe in mā, “Tukəfo narimnari me i ruvehe mo iamīnha irə?”

¹⁰ Miregi Iesu rini pen tukwe in mā, “Ik iahatən səvəi nəkur Isrel. Rəfo ikreirei narimnari me i? ¹¹ *Iakani nipərhienien tukw ik i kimaha ia-haməni nəfe iahəukurən, mamhəgkiari ia nəfe iahənətoni ia nəmrīmaha, mətə kimiaha hiəpkini mhə nipərhienien ia nəgkiariien səkimaha. ¹² *Iakinəgkiari raka ia narimnari me ia tīprənə i, mətə kimiaha hiəpkini mhə nipərhienien ia nəgkiariien səiou. Ro iamīnhi irə tihəfo mhəni nipərhienien ia nəgkiariien səiou trini minuə iakəgkiari ia narimnari me ia neiai? ¹³ *Iərmama riti riwən ruvəutə raka mevən ia neiai. Iəməti Iərmama in əpa ruku pen ia neiai meiwai. ¹⁴ *Fwe kupwən Moses ruvehi utə snek riti kīno ia aean nə pras ia kwopun akwesakwes ikin. Rəmwhen a mwi tukaməkeikei kuvehi utə Iəməti Iərmama ¹⁵ *mə iərmama sə rani nipərhienien irə truvehi nimīruien rerin.

¹⁶ *Kumwesən rokeikei pīk nərmama ia tīprənə i, məriari pehe Tini anan kuatia mā nərmama me pam səməme tuhəni nipərhienien irə tuhəpkemhə mhə, mətə tuhəuvehi nimīruien rerin. ¹⁷ *Kumwesən rīpkərhi pehe mhə Tini ruvehe ia tīprənə i mā trərpwīn noien ərəha me səvəi nərmama, mətə in rərhi pehe Tini mā truvehimīru irəha. ¹⁸ *Iərmama sə rani nipərhienien ia Tini Kumwesən, Kumwesən trəpwəh nərpwīnien noien ərəha me səvənhi. Mətə iərmama sə rīpkini mhə nipərhienien irə, Kumwesən ruvəni raka mā in trərpwīn noien ərəha me səvənhi ti nəri nə mə iərmama nəha rīpkini mhə nipərhienien ia Tini anan kuatia. ¹⁹ *Kumwesən ruvəni raka mā in truvei pen nərpwīnien m nərmama ti noien i iakani. Nukuraanien ruvəuvehe raka ia tīprənə i, mətə nərmama həpkokeikei mhə nukuraanien, mhokeikei a nəpitəvien, ti nəri nə mə noien me səvənraha hərəha. ²⁰ *Iərmama sə ramo noien ərəha me rəmwəki nukuraanien. Ko in rīpkuvehe mhə irə kamo nukuraanien nəha rəhiəpwīn noien me səvənhi. ²¹ Mətə iərmama sə ramo nipərhienien ruvehe ia nukuraanien mā tro nukurənien i mā noien me səvənhi in ramo ti nəri nə mə ramsiai Kumwesən.”^a

Jon Paptas rəgkiari mwi ia Iesu

²² *Kurirə ia nəri nəha, Iesu mine nərmama me səvənhi həuvən ia tənə Jutia. In ramarə ikin irəha mīnraha, mamə paptas ia nərmama. ²³ Jon mwi ramo paptas ia nərmama fwe Aenon kwopun riti ipaka ti Salim, ti nəri nə mə nui me həpīk fwe ikin. Nərmama me kamhəuvehe tukwe, nənə in ramo paptas ia nirəha. ²⁴ *(Ia nəpīn nəha kīpkuvehi puvnimwə mhə ihi Jon ia kalapus.)

* **3:5:** Esik 36:25-27, Taet 3:5 * **3:6:** Sam 51:5, Jon 1:13 * **3:8:** Pri 11:5 * **3:11:** Jon 3:32, 8:26

* **3:12:** Luk 22:67 * **3:13:** Prov 30:4, Rom 10:6 * **3:14:** Nam 21:9, Jon 8:28, 12:32 * **3:15:**

Jon 20:31 * **3:16:** Jon 3:36, 10:28, Rom 5:8, 8:32, 1Jon 4:9-10 * **3:17:** Luk 19:10, Jon 5:22, 12:47,

Wok Me 17:31 * **3:18:** Jon 3:36, 5:24 * **3:19:** Jon 1:5,9, 8:12 * **3:20:** Efes 5:11-13 a **3:21:**

Suatuk riti mwi ti nīnīien nəgkiariien ia vas 21 in i mā: “Mətə iərmama sə ramo nipərhienien ruvehe ia nukuraanien mā nukuraanien trəhiəpwīn kətoni mā noien me sə in ramo, mətə Kumwesən rinasitu irə mā tro.” * **3:22:** Jon 4:1-2 * **3:24:** Mat 4:12

²⁵ Nəp̄in riti nərmama nepw̄in səvəi Jon mine iəmə Isrel riti hənəməvisə minraha me ti nəresien riti mə tuhəfərkwerig irə. ²⁶ *Nənə irəha həuvehe ti Jon, mhəni pen tukwe in mə, “Tahatən. Rerim ramrhi iəmə nəha fwe kupwən kimirau min ia n̄ikare nui aris Jotan pen, iəmə sə ikinərer irapw mægkiari irə? Ətə ro. In ramo paptas ia nərmama. Nərmama pam kamhəuvən tukwe.”

²⁷ *Miregi Jon rini mə, “Iərmama ko r̄ipkuvehi atukw mhə nari riti, mətə nəfe nari in ruvehi Kumwesən traməkeikei muvei pen min. ²⁸ *Kimiaha i h̄əuvəregi raka iou iakiməni iam̄nhi irə mə, ‘R̄ipko mhə iou Kristo, mətə Kumwesən rərhi pehe iou mə takukupwən ia Kristo muvehe.’ ²⁹ *Nəp̄in kiri pen vi a pran riti m iərman səvənhi, prən nəha səvəi sin? Kwa səvəi iərman nəha! Mətə nəp̄in kamo nəveginien asori səvəi narə viien səvənrau, in riti ramərer ipaka, mamregi iərman nəha raməgkiari, rerin ragien p̄ik tukwe. Ro iam̄nhi irə təkwtəkwuni iakamregi rerik ramagien p̄ik. ³⁰ Iərman nəha traməkeikei mutə masori, mətə iou takaməkeikei meiwaiu mouihi.

³¹ *Iəmə sə ruku pen fwe irənhə rasori ia nərmama me pam. Iəmə sə ruku pen ia t̄iprənə in səvəi t̄iprənə, nənə raməgkiari ia narimnari me səvəi t̄iprənə. Mətə iəmə sə ruku pen ia neiai rasori ia nərmama me pam. ³² *In rani irapw nəfe rinətoni miregi, mətə iərmama riti riwən rini n̄ipər̄hienien ia nəgkiariien səvənhi. ³³ Mətə iərmama sə rini n̄ipər̄hienien ia nəgkiariien səvənhi ramahatən pen mə nəgkiariien nəha Kumwesən rini ro n̄ipər̄hienien. ³⁴ *Iəmə sə Kumwesən rinər̄hi pehe i rani irapw nəgkiariien me səvəi Kumwesən, ti nəri nə mə Kumwesən rauvei pen Nənimw̄in Ikinan min rasori p̄ik. ³⁵ *Tata Kumwesən in rokeikei Tini, minəmri pen raka narimnari me pam ia rəgin. ³⁶ *Iərmama sə rani n̄ipər̄hienien ia Tini Kumwesən n̄im̄ruien rerin rinərə raka irə. Mətə iərmama sə r̄ipko mhə nəkwai Tini Kumwesən, in tripkətə mhə n̄im̄ruien ia nəp̄in riti, mətə niemaha səvəi Kumwesən raməmak rerin irə.”

4

Iesu raməgkiari m pran Sameria

¹ *Kəvisau pen m Farisi me mə Iesu ravi nərmama həp̄ik həuvehe mho nərmama me səvənhi, nənə in ramo paptas ia nirəha. Nərmama me nəha həp̄ik mhəpi raka səməme Jon ravi irəha, mamə paptas ia nirəha. ² (Mətə n̄ipər̄hienien r̄ipko mhə Iesu atukwatukw ramo paptas ia nirəha, mətə nərmama səvənhi me a kamho.) ³ Nəp̄in Iesu rukurən mə Farisi me həuvəregi raka nəgkiariien nəha, in rəpwəh tənə Jutia, minamevən mwi ia tənə Kalili.

⁴ Ia suatuk səvənhi Iesu r̄iregi mə traməkeikei məpi simw̄in ia tənə Sameria. ⁵ *Ro iam̄nhi irə in ruvehe ia taon riti ia Sameria nəghin nə Saeka. Taon nəha ipaka ti kwopwi t̄iprənə Jekop r̄iməuvei pen m t̄ini nəghin nə Josef. ⁶ Wel sə Jekop r̄ineri fwe kupwən in nəha ia kwopun nəha. Nənə Iesu r̄iregi rəpou p̄ik ti navənien səvənhi, revən, maməkure ia n̄ikare wel nəha. Ipaka ti kurkwai nəp̄in ia ran.

⁷ Nənə prən Sameria riti ruvehe mə trukwəhi nui. Iesu rini pen tukwe in mə, “Vei pehe nui riti miou iakənimwi.” ⁸ (Nərmama me səvəi Iesu həuvavən fwe taon mə tuhəuvehi nəmri nəveginien.)

* **3:26:** Jon 1:26-34 * **3:27:** Jon 19:11, 1Kor 4:7, Hip 5:4 * **3:28:** Jon 1:20,23, Mat 11:10 * **3:29:** Mat 9:15 * **3:31:** Jon 8:23, 1Jon 4:5 * **3:32:** Jon 3:11 * **3:34:** Jon 1:32 * **3:35:** Mat 11:27, Jon 5:20, 10:17 * **3:36:** Jon 3:16-18, 1Jon 5:12, Luk 3:7 * **4:1:** Jon 3:22,26 * **4:5:** Luk 9:52, Jen 33:19, Jos 24:32

9 *Miregi præn Sameria i rini pen tukwe in mæ, “Ik iæmæ Isrel. Iou præn Sameria. Ræfo ikamæres pehe nui miou?” (Præn i rini iamînhi iræ ti næri næ mæ nækur Isrel mine nækur Sameria ko hæpkænîmwî mhæ nui ia kap kuatia.)

10 *Iesu rini pen ti præn i mæ, “Ikreirei næfe nari Kumwesæn rokeikei mæ truvei pehe mik. Ikreirei mwi iou sæ iakani pehe tukw ik i minuæ ‘Vei pehe nui riti miou iakænîmwî.’ Kamo ikukuræn ko ikæres iou nænæ iakuvei pehe nuimîru mik.”

11 *Miregi præn i rini pen tukwe in mæ, “Iæmæ asori. Teki næri tikukwæhi nui iræ riwæn. Wel i ræmwhenîmw. Nænæ tikuvehi pæku nuimîru næha? 12 *Ræfo? Ik iæmæ asori mæpi raka kaha kupwæn sækîtaha Jekop? In rimæuvei pehe wel i m kîtaha, minamænîmwî nui iræ. Nîpwnætîn me mine kau me sævænhi iræha mwi hænamænîmwî.”

13 Miregi Iesu rini pen ti præn i mæ, “Iærmama sæ rænîmwî nui i trækwakwa mwi, 14 *mætæ iærmama sæ trænîmwî nui takuvei pen min tripkækwakwa mhæ mwi ia næpîn riti. Nui sæ takuvei pen min trakwærkwær ia reri iærmama næha ræmwhen ia næmri nui riti mauvei pen nîmîruien rerîn min.”

15 Miregi præn i rini pen tukwe in mæ, “Iæmæ asori. Uvei pehe nui næha miou pwæh iapkakwakwa mhæ mwi, mæpwæh nuveheien ia kwopun i mukwæhi nui!”

16 Miregi Iesu rini pen ti præn i mæ, “Evæn, mækwein sæim iærman, rouvehe mwi ia kwopun i.”

17 Miregi præn i rini pen tukwe in mæ, “Sæiou iærman riwæn.”

Miregi Iesu rini mæ, “Ikani atukwatukw mæ sæim iærman riwæn. 18 Ikinesi pen raka nærman iræha pam krirum, nænæ sæ næha ikamesi pen ipwet mine ripko mhæ iærman atukwatukw sæim. Næri i ikîni ro nîpærhienien.”

19 *Præn i rini pen tukwe in mæ, “Iæmæ asori. Iakætæ ik mæ ik profet riti. 20 *Kaha kupwæn me sækîmaha nækur Sameria kamhæfwaki pen m Kumwesæn ia tækuær i, mætæ kîmiaha nækur Isrel hiamæni mæ Jerusalem kwopun atukwatukw nærmama tuhamækeikei mhæfwaki pen m Kumwesæn ikîn.”

21 Miregi Iesu rini pen tukwe in mæ, “Præn i. Ni nîpærhienien ia nægkiariien sæiou. Næpîn næha rauvehe kîmiaha tihæpwæh næfwakiien m Tata Kumwesæn ia tækuær i mine fwe Jerusalem. 22 *Kîmiaha hiamæfwaki mhæreirei Kumwesæn, mætæ kîmaha iahamæfwaki mhæukuræn amasan in, ti næri næ mæ suatuk Kumwesæn rauvehimîru nærmama iræ ruku pen ia kîmaha nækur Isrel. 23 Næpîn riti næha rauvehe, mætæ ruvæuvehe raka. Ia næpîn næha nærmama sæmæme kamhæfwaki pærhien tuhæfwaki m Tata Kumwesæn ia nænîmwîn mine nîpærhienien, ti næri næ mæ Tata Kumwesæn ramætui nærmama sæmæme kamho iamînhi mæ iræha tuhæfwaki pen min. 24 *Kumwesæn in nænîmwîn, nænæ nærmama me sæmæme kamhæfwaki pen min tuhamækeikei mhæfwaki ia nænîmwîn mine nîpærhienien.”

25 *Miregi præn i rini pen tukwe in mæ, “Iakukuræn mæ Mesaea truvehe (iæmæ sæ kamækwein in mæ Kristo). Næpîn in truvehe, in trîni pehe narimnari me pam tukutaha.”

26 *Miregi Iesu rini pen ti præn i mæ, “Kwa iou i iou iakamægkiari mik.”

Nærmama me sævæi Iesu hæærîg pehe mwi mhætônî in

* 4:9: Esra 4:1-5, Esra 9:1-10:44, Luk 9:52-53 * 4:10: Jon 4:26 * 4:11: Jon 7:37-38, Rev 21:6
 * 4:12: Jon 8:53 * 4:14: Jon 6:35 * 4:19: Jon 7:40, 9:17, 1Kor 14:24-25 * 4:20: Dut 12:5-14, Sam 122:1-5 * 4:22: 2King 17:29-41, Aes 2:3, Rom 9:4-5 * 4:24: 2Kor 3:17, Rom 12:1, Fil 3:3
 * 4:25: Jon 1:41 * 4:26: Mak 14:61-62, Jon 9:37

²⁷ Təkwətəkwuni a mwi nərmama me səvəi Iesu hərərig mwi, mhətoni Iesu raməgkiari m pran riti. Hətoni həkərinarari irə, mətə irəha riti rīpkini mhə mə, “Iakamətui nəfe?” uə “Ikaməgkiari kimirau prən i ti nəfe?”

²⁸ Ro iamīnhi irə prən nəha rəpwəh teki nəri rakwəhi nui irə, mevən ia taon, mīni pen ti nərmama me fwe ikīn mīnuə, ²⁹ “Həuvehe, mhətoni iərmama riti sə rīni pehe tukw iou i narimnari me pam sə iakino. Rosi iəmə i in Kristo uə?”

³⁰ Nənə irəha hāier ia taon, mamhəuvehe ti Iesu. ³¹ Ia nəpīn nəha nərmama me səvəi Iesu kamhəni pen tukwe in mə, “Iahatən, əni nari.”

³² Mətə in rīni pen ti nīrəha i mə, “Sənak nəveginien sə takəni kimiaha hiəreirei.”

³³ Ro iamīnhi irə nərmama me səvənhi həni pen ti nīrəha me i mə, “Rəfo? Iərmama riti ruvəuvei pen raka nəveginien mīn uə?”

³⁴ *Miregi Iesu rīni pen ti nīrəha i mə, “Sənak nəveginien in i. Takaməkeikei mo nəkwai Iəmə sə rīnərhi pehe iou iakuvehe, mo sampam ia wok səvənhi.

³⁵ *Kīmiaha hiəukurən nəgkiariien i kamīni rerīn mə, ‘Məkwə kefə mwi nəha ikīn kesi raka nukwai wit sə rīmrūə ia nəmhien.’ Mətə iakani pehe tukumiaha i həti pen ro wit ia nəmhien me. Nīmwanraha me həuvəmhiə. Rīno nəpīn sə tukei nukwanraha. ³⁶ Iərmama sə ramesi nukwai wit, in ruvəuvehi raka nərəkuien səvənhi, mamousəsīmwin nukwai wit me mə tuhəuvehi nīmīruien rerīn. Ia noien nəha iərmama sə raməpwei wit mīne iərmama sə ramesi nukwan irau trouagien pəri. ³⁷ Nəgkiariien i kamīni ro nīpərhiienien irə mə, ‘Iərmama əpə rəpwei wit, nənə iərməpə ramesi nukwan.’ ³⁸ Iou iakərhi pen kīmiaha mə tihəuvən mhesi nukwai wit me. Rīpko mhə kīmiaha hiənəpwei wit me nəha. Nərməpə hənəpwei, nənə təkwətəkwuni kīmiaha tihəkurirə ia nīrəha, mho pam nəfe irəha hənostat mho.”

Nəkur Sameria həpik həni nīpərhiienien ia Iesu

³⁹ Nəkur Sameria həpik həni nīpərhiienien ia Iesu ti nəri nə mə həregi prən i rīni ianhi irə mə, “In rīni pehe tukw iou i narimnari me pam sə iakino.” ⁴⁰ Ro iamīnhi irə, nəpīn nəkur Sameria me nəha həuvehe tukwe, hərəs pen Iesu mə trarə irəha mīnraha. Nənə in rarə ikīn nəpīn kəru. ⁴¹ Kurirə irə nəkur Sameria həpik mwi həni nīpərhiienien ia Iesu ti nəri nə mə həregi nəgkiariien səvənhi.

⁴² *Irəha həni pen ti prən nəha mə, “Kupwən kīmaha iahaməni nīpərhiienien ia iəmə i ti nəri nə mə iahəregi nəgkiariien səim. Mətə təkwətəkwuni kīmaha iahaməni nīpərhiienien irə ti nəri nə mə iahəregi atukwatukw nəgkiariien səvənhi, nənə kīmaha iahəukurən mə nīpərhiienien in iərmama sə rauvehimīru nərmama ia tənəmtənə me.”

Iesu ro ikunouihi riti səvəi iəmə asori riti ruvehe məsanin

⁴³ *Kini neis irə Iesu rəpwəh kwopun nəha, mamevən ia tənə Kalili, ⁴⁴ *ti nəri nə mə fwe kupwən in atukwatukw rīməni mə, “Profet riti nəkur imwəni me ko həpkisiai mhə in.” ⁴⁵ *Ro iamīnhi irə, nəpīn in rapirapw ia tənə Kalili, nəkur Kalili me həsevər ia rerīnraha tukwe ti nəri nə mə irəha mwi həməvən fwe Jerusalem ia nəpīn səvəi nəveginien asori Pasova. Irəha hənətoni narimnari me pam in rīno ia kwopun nəha.

⁴⁶ *Ro iamīnhi irə Iesu rapirapw ia tənə Kalili, mevən mwi ia rukwənu Kena, kwopun nəha in rīno nui ruvehe mo waen irə. Iəmə asori riti tīni raməmhə mamapri fwe taon Kapaneam. ⁴⁷ *Nəpīn iəmə i rīregi mə Iesu ruku pen ia tənə Jutia muvəuvehe raka ia tənə Kalili, revən tukwe mīni mə,

* 4:34: Jon 6:38, 17:4 * 4:35: Luk 10:2 * 4:42: 1Jon 4:14 * 4:43: Jon 4:40 * 4:44: Mat 13:57 * 4:45: Jon 2:23 * 4:46: Jon 2:1-11 * 4:47: Mat 8:5-6

“Səiou iəkunouihī ramemhə na tremhə. Ko ikeiwaiu pehe ia Kapaneam mo in ruvehe məsanin?”

⁴⁸* Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Kimiaha hiokeikei mə tako nimtətien me mine narimnari me tihərkərinari irə. Mə hiəpkətoni mhə tihəpwəh ninien nīpərhienien ia nirak.”

⁴⁹ Miregi iəmə asori nəha rini pen tukwe in mə, “Iəmə asori. Tikuvehe akwauakw. Tripkə mhə tui nərik remhə.”

⁵⁰* Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Tiko mevən. Nərim tripkemhə mhə.” Iəmə nəha rini nīpərhienien ia nəgkiariien nəha Iesu riməni pen tukwe in, nənə mirərig mamevən. ⁵¹ Nəpin rameiwaiu pen imwəni, iotukwininari me səvənhi həuvehe, mhəvisau pen min mə tini ramiru. ⁵² Ro iamīnhi irə in rəres pen irəha i nəfe taem tini rinəsanin irə.

Miregi irəha həni pen tukwe in mə, “Nərineiv ia wan klok ia nəruarəv nemhəien raraka irə.”

⁵³* Tata səvəi iəkunouihī nəha rukurən mə ia nəpin atukwatukw nəha Iesu riməni pen tukwe in mə, “Nərim tripkemhə mhə.” Ro iamīnhi irə in mine nərmama pam səməme kamharə ia nəkwai nimwə səvənhi həni nīpərhienien ia Iesu.

⁵⁴* In i nīmətien sə ro kəru irə Iesu rino nəpin rier ia tənə Jutia muvehe ia tənə Kalili.

5

Fwe nui Petsata Iesu ro iərmama riti sə ramemhə ruvehe məsanin.

¹ Kurirə irə nəvegīnien asori riti səvəi nəkur Isrel ruvehe nənə Iesu rutə pen fwe Jerusalem. ² Nui riti fwe ia Jerusalem rametimw rerin ipaka ti kwəruə nəha kani mə Kwəruə Səvəi Sipsip Me. Ia nəgkiariien Hipru kani nui nəha mə Petsata. Ia nīkarkare nui nəha kīno nari krirum ia kəpwier həmwəhen ia tənimwə me. ³ Nərmama kamhemhə həpik kamhəmak tegin tənimwə me nəha. Nepwin nənimenraha rifwə. Nepwin nisunraha rərfe. Nepwin nīpəri nīpwrānraha remhə. Irəha kamheitenhi nui nəha trikiu. ⁴ Nəpin nepwin agelo riti səvəi Iərimənu reiwaiu ia reri nui nəha mo rikiu. Nənə iərmama sə rukupwən meiwaiu ia reri nui nəfe nemhəien ro in raraka irə. Nənə in ruvehe məsanin.

⁵ Iərmama riti nəha ikīn nemhəien səvənhi narə irə nuk toti-eit. ⁶ Nəpin Iesu rətoni iəmə nəha raməmak ia kwopun nəha, mukurən mə rinəmak tui, in rini pen tukwe in mə, “Ikokeikei mə tikuvehe məsanin?”

⁷ Iəmə sə ramemhə rini pen tukwe in mə, “Iəmə asori. Sin truvehi iou meiwaiu ia nui nəpin nui rikīkiu irə? Iərmama riti riwən. Nənə nəpin iakuə takevən, mətə iərməpə iti rukupwən ia nirak meiwaiu ia nui.”

⁸* Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Ərer, muvehi səim nīməhan, mavən.”

⁹ Nənə təkwtəkwuni a mwi iəmə nəha ruvehe məsanin, muvehi nīməhan səvənhi, mavən. Nəpin nəha ia Sapat. ¹⁰* Ro iamīnhi irə nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həni pen ti iəmə i Iesu rino in rəsanin mə, “Ipwet i Sapat. Rəpwəh natukwatukwien ia Loa səkitaha mə tikuvehi səim nīməhan.”

¹¹ Miregi in rini pen ti nirəha i mə, “Mətə iəmə sə rino iou iakəsanin, in rini pehe tukw iou i mə takuvehi nīməhan səiou mavən.”

¹² Miregi irəha həni pen tukwe in mə, “Sin nə iəmə rini pehe tukw ik i mə tikuvehi nīməhan səim mavən?”

¹³ Mətə iəmə nəha rīreirei mə sin nəha rino in ruvehe məsanin. In rīreirei ti nəri nə mə Iesu rukurau akwauakw a, nərmama həpik anan ia kwopun nəha.

* **4:48:** Jon 2:18, 1Kor 1:22 * **4:50:** Mat 8:13, Mak 7:29 * **4:53:** Wok Me 16:14-15,31 * **4:54:** Jon 2:11,23 * **5:8:** Mat 9:6 * **5:10:** Jon 9:14, Neh 13:19, Jer 17:21, Luk 13:14

14 *Kurirə irə Iesu rətui iəmə nəha mətoni ia nimwə səvəi Kumwesən, mini pen tukwe in mə, “Ətə ro, ikinəsanin! Tikevən maraka ia noien ərəha, kamo nərahaien riti rasori məpi raka səkupwən ruvehi ik.” 15 Iəmə nəha rier mevən mini pen ti nəmə asori me səvəi nəkur Isrel mə Iesu nəha rino in ruvehe məsanin.

Nimiruien kauvehi ruku pen ia Tini Kumwesən

16 *Nənə ti nəri nə mə Iesu ramo narimnari me nəha ia Sapat, nəmə asori me səvəi nəkur Isrel kənamhəni ərəha in. 17 *Mətə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Səiou Tata ramowok ia nəpən me. Ro pen iou mwi takaməkeikei mowok.”

18 *Nəgkariien nəha ro nəmə asori me səvəi nəkur Isrel kənamhəmwur pik mə tuhousi əpune Iesu, ti nəri nə mə in ripkərui mhə Loa səvəi Sapat əpa, mətə rini mwi Kumwesən mə Tata səvənhi, mamə in rəmwhen a mwi Kumwesən.

19 *Ro iamınhi irə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iakani nipərhiendien tukumiaha i Tini Kumwesən ko rəpwəh no atukwien nari riti, mətə rukurən noien əpa nəfe nari rətə Tata səvənhi ramo. Nəfe nəghin Tata Kumwesən ramo, nəri nəha Tini mwi ramo. 20 *Iakini iamınhi irə ti nəri nə mə Tata Kumwesən rokeikei pik Tini, maməseni Tini rətoni narimnari me pam sə in ramo. Nənə in trəsəni Tini rətoni narimnari me nepwın hasori mwi mə kimiaha tihətoni mhərkərinari irə. 21 *Tata Kumwesən ramo nərmama səməme həuvamhə hətui mwi. In rauvei pen nimiruien mınraha. Rəmwhen a mwi Tini rukurən nuvei penien nimiruien m nərmama səməme rerin ragien mə truvei pen mınraha. 22 *Tata Kumwesən rəpwəh nəkiriien noien səvəi iərmama riti, mətə wok səvəi nəkiriien noien səvəi iərmama, in rinəmri pen pam ia rəgi Tini 23 *mə nərmama me pam tuhəsiai Tini rəmwhen kamhəsiai Tata səvənhi. Iərmama sə ripkısiai mhə Tini Kumwesən, ripkısiai mhə Tata səvənhi sə rinərhi pehe in ruvehe.

24 *Iakani nipərhiendien tukumiaha i. Iərmama sə ramregi nəgkariien səiou, mamini nipərhiendien ia Iəmə sə rinərhi pehe iou iakuvehe, nimiruien rerin rinərə raka irə. Ia nəpın nəha tukərpwın noien ərəha me irə, tıpkini mhə mə iərmama nəha traməkeikei memhə. Mətə in rinəraka raka ia nemhəien muvəuvehe ti nimiruien. 25 *Iakani nipərhiendien tukumiaha i. Nəpın riti nəha rauvehe, ruvəuvehe, nəpın sə nərmama həuvamhə tuhəregi reri Tini Kumwesən irə, nəmə səməme kamhəregi tuhəmıru mwi. 26 Tata Kumwesən in nukune nimiruien. Ro pen in rinəsəni Tini mə Tini mwi in nukune nimiruien. 27 *Tata Kumwesən riməuvei pen nasoriien m Tini mini mə trəkiri noien səvəi nərmama, mərpwın pen mınraha. In rauvehi nasoriien iamınha irə ti nəri nə mə Tini nə in nə Iəməti Iərmama.

28 Nənimemiaha trəpwəh nierien ia nəgkariien i. Nəpın riti nəha rauvehe nəpın sə nərmama həuvamhə tuhəregi reri Tini Kumwesən, 29 *nənə mharaka ia kwopun kimənimwi irəha ikin. Səməme kənamho noien amasan tuhətui mwi mhəuvehi nimiruien. Səməme kənamho noien ərəha tuhətui mwi tukərpwın noien ərəha me səvənraha. 30 *Iou ko iakəpwəh no atukwien nari riti. Iakaməkiri noien səvəi nərmama mamesi pen a nəfe iakamregi. Nənə nəkiriien səiou ratukwatukw ti nəri nə mə iapkəmwur mhə ti nəfe iakokeikei, mətə iakaməmwur ti nəfe Iəmə sə rinərhi pehe iou iakuvehe rokeikei. 31 *Trini

* 5:14: Jon 8:11 * 5:16: Mat 12:14 * 5:17: Jon 9:4 * 5:18: Mat 26:4, Jon 7:1,30, Jon 10:30,33

* 5:19: Jon 5:30, 8:28 * 5:20: Jon 3:35 * 5:21: Rom 4:17, Efes 2:5, Jon 11:25 * 5:22: Jon 3:17,

5:27, Jon 9:39, Wok Me 10:42 * 5:23: Fil 2:10-11, 1Jon 2:23 * 5:24: Jon 3:15-18, Jon 8:51, 1Jon

3:14 * 5:25: Mat 8:22, Efes 2:5-6 * 5:27: Jon 1:4, 5:22 * 5:29: Dan 12:2, Mat 16:27, Jon 6:40,

Wok Me 24:15 * 5:30: Jon 5:19, 6:38 * 5:31: Jon 8:13-14

mīnuə iakərer irapw mægkiari atukw ia nirak nægkiariien səiou ko kīpkini mhə nīpərhienien irə.”

Nəri sə ramahatən pen mə Iesu in nəfe iərmama

³² * “Mətə riti nəha ramərer irapw mægkiari ia nirak. Iakukurən mə nægkiariien səvənhi ro nīpərhienien.

³³ Fwe kupwən kimiaha hiərhi pen nərmama nepwīn həuvən ti Jon. In rərer irapw mægkiari ia nirak mə nīpərhienien i iou nəfe iərmama. ³⁴ * Iapəkəgkiari mhə iamīnhi irə mīne ti nəri nə mə iakamətīgite ia iərmama riti mə trīni irapw mə iou sin, rekəm. Mətə iakamīni Jon mə kimiaha tihəni nīpərhienien ia nægkiariien səvənhi nənə mhəuvehi nīmīruien. ³⁵ Jon nəha rəmwhen ia nari riti rauək, mukuraan. Rerīmiaha rīnagien ti nukuraanien səvənhi nəpīn ouihī a.

³⁶ * Mətə nari riti nəha ikīn ramīni irapw iou mə iou sin rīskai mwi məpi raka nægkiariien səvəi Jon. In nə wok me sə Tata Kumwesən rīnəsēni iou mə tako. Wok me i iakamo kamhəni irapw iou mə nīpərhienien Tata Kumwesən rīnərhi pehe iou iakuvehe.

³⁷ * Nənə Tata Kumwesən sə rīnərhi pehe iou iakuvehe, in mwi ramərer irapw, mamægkiari ia nirak mə iou sin. Mətə kimiaha hiəpkregi raka mhə rerīn, mhəpkətə raka mhə mwi nənimen. ³⁸ * Nægkiariien səvənhi rīpkarə mhə ia rerīmiaha ti nəri nə mə kimiaha hiəpkīni mhə nīpərhienien ia iərmama sə in rīnərhi pehe i. ³⁹ * Kimiaha hiaməvsini pīk Nəkukuə Ikinan. Rerīmiaha ramrhi mə ia nægkiariien me nəha tihəuvehi nīmīruien rerīn. Mətə nægkiariien me nəha kwa hægkiari ia nirak, ⁴⁰ mətə kimiaha hiəpwəh nokeikeien mə tihəuvehe tukw iou mhəuvehi nīmīruien.

⁴¹ Iakəpwəh noien nəri anan ia nəgnəginien səvəi nərmama, ⁴² mətə iakukurən kimiaha. Nokeikeien səvəi Kumwesən riwən ia rerīmiaha. ⁴³ * Iou iakīməuvehe ia nəghi Tata səiou, mətə kimiaha hiəpkəsevər mhə ia rerīmiaha tukw iou. Mətə mə iərməpə riti truvehe ia nəghīn əpa kimiaha tihəsevər ia rerīmiaha tukwe. ⁴⁴ * Kimiaha tihəfo mhəni nīpərhienien ia nirak? Rəknekīn ti nəri nə mə kimiaha hiəkeikei mə tihəuvehi nəgnəginien səkimiaha me, mətə hiəpkəmwur mhə mho nari riti mə Kumwesən i Kumwesən pərhien trəgnəginī kimiaha tukwe.

⁴⁵ * Rerīmiaha trəpwəh nīrhien mə iou takīni irapw noien ərəha me səkimiaha ia nəmri Tata Kumwesən. Iərmama riti nəha ikīn in trīni irapw noien ərəha me səkimiaha. In nəha Moses sə hiaməmri pen əknekīn nətərigien səkimiaha irə. ⁴⁶ * Rīpīnuə kimiaha hiəməni nīpərhienien ia Moses, tihəni mwi nīpərhienien ia nirak, ti nəri nə mə in rīmərai nægkiariien me kamhægkiari ia nirak. ⁴⁷ * Mətə kimiaha hiəpkini mhə nīpərhienien ia nægkiariien me səvənhi sə in rīmərai. Ro iamīnhi irə tihəfo mhəni nīpərhienien ia nægkiariien me səiou?”

6

Iesu rəkwməni nərman me irəha pam faef-taosen

¹ Kurirə ia narimnari me nəha, Iesu rəpi sīmwin ia nui asori fwe Kalili, muvarei ia nīkaren pen. Nui nəha nəghīn riti mwi mə Nui Asori Səvəi Taepirias. ² Nərmama həpīk kamhəkurirə in ti nəri nə mə irəha hənətoni

* **5:32:** Jon 5:36-37, 1Jon 5:9 * **5:34:** Jon 1:19-34, Jon 3:27-30 * **5:36:** Jon 3:2, Jon 10:25,38, Jon 14:11 * **5:37:** Mat 3:17, Jon 5:32, 8:18 * **5:38:** Jon 6:29 * **5:39:** Luk 24:27,44, Wok Me 13:27, 2Tim 3:15-17, 1Pit 1:10-11 * **5:43:** Mat 24:5 * **5:44:** Jon 12:43 * **5:45:** Dut 31:26-27 * **5:46:** Dut 18:15, Wok Me 3:22 * **5:47:** Luk 16:31

nimtätien me naha ramo ia narmama kamhemha. ³ Nənə Iesu rutə ia təkuaer riti maməkure ikin irəha narmama me səvənhi. ⁴* (Ia nəpin naha, nəveginien asori riti səvai nəkur Isrel nəghin nə Pasova ruvəuvehe ipaka.)

⁵ Iesu rəti pen mamətə mə narmama həpik kamhəuvehe mə tuhətə in. Ro pen rini pen ti Filip i mə, “Tsəuvehi nəmri nəveginien pəku pwəh narmama me i hani?” ⁶ (Iesu ruvəukurən raka nəfe in tro, mətə rini nəgkiariien naha mə trətoni mə Filip trəfni irə.)

⁷ Miregi Filip rini pen tukwe in mə, “Trini minuə kuvehi nəmri nəveginien ia silin kino ia silva irəha pam tu-hantret, mətə rəpwəh ihi nəmwhenien. Irəha kuatia kuatia tuhani ouihi a.”

⁸ Iərmama riti səvai Iesu nəghin nə Antru piəvi Saemon Pita. In rini pen ti Iesu i mə, ⁹ “Təmaruə riti ia kwopun i sənəni bred krirum kino ia pale mine nəmu kəru. Mətə sə naha ripkəmwhen mhə ti narmama me i. Irəha həpik anan.”

¹⁰ Miregi Iesu rini mə, “Kimiaha tiho narmama me həkure.” Ia kwopun naha nurhi ripik ikin. Narmama həkure. Nəpin kəvsini nərman əpa irəha pam ipaka faef-taosen. ¹¹ Nənə Iesu ruvehi bred me naha krirum məfwaki mini vivi Kumwesən tukwe, muvei pen m narmama me naha səməme kamhəkure. Ro mwi iamihhi irə ia nəmu mi naha kəru. Irəha hani reste irəha.

¹² Nəpin hənani raka nari tipwınraha rəsis, Iesu rini pen ti narmama me səvənhi mə, “Kimiaha tihəuvən mhəuvehi nipərpəri nəveginien sə hənani mhəpwəh. Rərəha souraha nipərin.” ¹³ Ro iamihhi irə irəha həuvən mhəuvehi nipərpəri bred krirum kino ia pale narmama hənani mhəpwəh, mhəvai pen ia tənəripw me irəha pam twelef.

¹⁴ *Nəpin narmama me hətoni nimtätien naha Iesu rino, həni mə, “Nipərhiendien iəmə i in i profet naha kiməni mə truvehe ia tiprənə i.” ¹⁵ *Iesu rukurən mə irəha hokeikei mə tuhəuvehe mhəkwtəmhiri in, mho in mə iəmə asori sə trərimənu ia nirəha. Ro iamihhi irə in rəpwəh irəha, mevən in əpa fwe ia təkuaer.

Iesu ravən ia təkure nui asori

¹⁶ Nəpin rinaməruarəv, narmama me səvənhi heiwaiu mhəuvən ia nui asori Kalili, ¹⁷ mhəputə ia nitətə ouihi, mhəier, mənəmhəpi simwın ia nui asori, mamhəuvən fwe taon naha Kapaneam. Rinəpitəv, mətə Iesu rəpwəh ihi nuveheien ti nirəha. ¹⁸ Nui asori ruvehe minaməsəsau ti nəri nə mə nimətəgi asori riti riskəmter. ¹⁹ Nəpin irəha həsuə mhəuvən isipwın kwopti rəmwhen ia kilometa krirum uə sikis, hətoni Iesu ravən ia təkure nui, mauvehe ipaka ti nitətə ouihi səvənraha. Irəha hətoni həhekir. ²⁰ Mətə in rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha tihəpwəh nehekirien. Iou a i.” ²¹ Ro iamihhi irə rerinraha ragien həuvehi in mhəuvehi utə ia nəkwai nitətə ouihi səvənraha. Nənə təkwtəkwuni a mwi nitətə ouihi səvənraha ruvarei ia tənə naha kamhəuvən ikin.

²² Kini rakwakwi irə, narmama nepwın kamharə ihi ia nıkare nui asori ipaka ti kwopun naha narmama me səvai Iesu həməier ikin. Narmama me naha hətoni mə nərineiv nitətə ouihi kuatia a ramərer ia kwopun naha. Irəha həukurən mə Iesu rinəpkəputə mhə irə irəha narmama me səvənhi, mətə narmama me səvənhi irəha əpa hənəsua mamhəuvən. ²³ *Nitətə ouihi me nepwın həier ia taon Tiperias, mhəuvehe ipaka ti kwopun naha Iərimənu səkitaha riməni vivi Kumwesən ti bred, nənə narmama hani. ²⁴ Ro iamihhi irə nəpin narmama hətoni mə Iesu mine narmama me səvənhi həiwən ia kwopun naha, həputə ia nitətə ouihi me naha, mhəuvən fwe Kapaneam, mamhətui Iesu.

* **6:4:** Jon 2:13 * **6:14:** Dut 18:15, Jon 5:46 * **6:15:** Jon 18:36, Mat 14:23 * **6:23:** Jon 6:11

Iesu in nāveginien kauvehi nimiruien irā

²⁵ Nāpīn irāha hātoni in ia nīkare nui asori, hāni pen tukwe in mā, “Iahatən. Ikimāuvehe nesən ia kwopun i?”

²⁶ *Miregi Iesu rīni pen tī nirāha i mā, “Kīmiaha hiamətui iou tī nāfe? Tī nāri nā mā hīnətā nīmtātien me nepwīn? Rekəm! Mətā iakani nīpārhiēnien tukumiaha i mā kīmiaha hiamətui iou tī nāri nā mā hīnani bred tīpwīmiaha rāsisi. ²⁷ *Tihāpwāh nāmwurien mā tihāuvehi nāveginien sē ramārīr mətā tihāmwur mā tihāuvehi nāveginien sē raməmak rerīn mauvei pehe nīmiruien rerīn. Nāveginien nāha Iəmāti Iərmama truvei pehe m kīmiaha. Iəmāti Iərmama in nāha Tata Kumwesən rīnəmri pen raka mak sāvānhi irā.”

²⁸ Miregi irāha hāni pen tukwe in mā, “Kīmaha tahaməkeikei mhāfo irā, mho narimnari me nāha Kumwesən rokeikei?”

²⁹ *Miregi Iesu rīni pen tī nirāha i mā, “In i nāri Kumwesən rokeikei. Kīmiaha tihāni nīpārhiēnien ia iəmā sē in rīnārhi pehe i.”

³⁰ *Miregi irāha hāni pen tukwe in mā, “Ro iamīnhi irā tiko nāfe nīmtātien pwāh kīmaha iahātoni, nənā mhāni nīpārhiēnien ia niram? Nāfe nari tiko?”

³¹ *Kaha kupwān me səkītaha hānani nāveginien nāha mana fwe kwopun akwesakwes ikīn. Nəgkiariēn riti kīmərāi pen ia Nəkukuə Ikinan ramīni iamīnhi irā mā, ‘In ruvei pen mīnraha nāveginien sē ruku pen ia neiai mā tuhāni.’”

³² Miregi Iesu rīni pen tī nirāha i mā, “Iakani nīpārhiēnien tukumiaha i. Ripko mhā Moses ruvei pehe m kīmiaha nāveginien sē ruku pen ia neiai, mətā Tata səiou rauvei pehe m kīmiaha nāveginien pārhiēn sē ruku pen ia neiai.

³³ Nāveginien i Kumwesən rauvei pehe m kīmiaha in i iəmā rukrutə ia neiai meiwaiū pehe. In rauvei pehe nīmiruien m nərmama ia tīprənə i.”

³⁴ *Miregi irāha hāni pen tukwe in mā, “Iəmā asori. Tikuvei pehe nāveginien nāha m kīmaha ia nāpīn me.”

³⁵ *Miregi Iesu rīni pen tī nirāha i mā, “Iou nāveginien sē kauvehi nīmiruien irā. Iərmama sē rauvehe tukw iou nukumhə tīpkahi mhā in, nənā iərmama sē rani nīpārhiēnien ia nīrak tīpkəkəkwakwa mhā mwi ia nāpīn riti. ³⁶ *Mətā iakuvāni pehe raka tukumiaha i mā kīmiaha hīnətā raka iou, mətā hīpki nī mhā nīpārhiēnien ia nīrak. ³⁷ *Nərmama me pam səməme Tata Kumwesən rauvei pehe miou tuhāuvehe tukw iou. Nənā iərmama sē ruvehe tukw iou tapkəkoui irapw mhā in ia nāpīn riti. ³⁸ *Iakani iamīnhi irā tī nāri nā mā iou iapkukrutə mhā ia neiai meiwaiū pehe mā tako narimnari me sē iou əpa iakokeikei, mətā iakukrutə ia neiai meiwaiū pehe mā tako narimnari me Iəmā sē rīnārhi pehe iou rokeikei. ³⁹ *Nənā in i nāri Iəmā sē rīnārhi pehe iou rokeikei. Nərmama me pam səməme in ruvei pehe miou takəpwāh nətə waiuēn ia nirāha riti, mətā ia nāpīn sampam tako irāha pam hətui mwi ia nemhāien. ⁴⁰ *Nīpārhiēnien nāri i in i Tata səiou rokeikei. Nərmama me pam səməme hətə Tīni, mhāni nīpārhiēnien irā, tuhāuvehi nīmiruien rerīn. Ia nāpīn sampam tako irāha hətui mwi ia nemhāien.”

⁴¹ Miregi nəkur Isrel kamhəgkiari afafa mīnraha me, mamhāni ərāha Iesu tī nāri nā mā in rəgkiari mīni iamīnhi irā mā, “Iou nāveginien sē rukrutə ia neiai meiwaiū pehe.” ⁴² *Irāha hāni mā, “Rosi Iesu əpa nāha tīni Josef uə? Kītaha

* **6:26:** Jon 6:11-12 * **6:27:** Jon 4:14, Jon 6:48-58 * **6:29:** 1Jon 3:23 * **6:30:** Mat 16:1, Jon 2:18

* **6:31:** Eks 16:14-15, Nam 11:7-9, Sam 78:24 * **6:34:** Jon 4:15 * **6:35:** Jon 4:14, Jon 6:48-58

* **6:36:** Jon 20:29 * **6:37:** Jon 17:6-8, Mat 11:28 * **6:38:** Mat 26:39, Jon 4:34 * **6:39:** Jon

10:28-29, Jon 17:12 * **6:40:** Jon 11:24 * **6:42:** Mat 13:55

səukurən tata mine mama səvənhi. Ro iamınhi irə rəfo in ramini təkwtəkwni minuə 'Iou iakiməukruutə ia neiai meiwaiu pehe?' ”

⁴³ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Tihəpwəh nəgkiari afafaien m kimiaha me iamınhi irə. ⁴⁴ *Iərmama riti riwən ko ruvehe atukw tukw iou, mətə Tata Kumwesən sə rinərhi pehe iou traməkeikei mivi in ruvehe tukw iou, nənə ia nəpın sampam tako in rətui mwi ia nemhəien. ⁴⁵ *Kimərai pen ia nəkukuə me səvəi profet kupwən me mə, 'Irəha pam nə Kumwesən trahətən irəha.' Ro iamınhi irə nərmama me səməme kamhətərig ia Tata Kumwesən mamhəuvehi nukurənien tuhəuvehe tukw iou. ⁴⁶ *Nəgkiariien nəha nıpwrən rıpkə mhə mə iərmama riti rinətə raka Tata Kumwesən, rekəm. Iərmama əpa sə ruku pen ia Kumwesən, in nə rinətə Tata Kumwesən. ⁴⁷ *Iakani nıpərhiēnien tukumiaha i. Iərmama sə rani nıpərhiēnien ia nırak nımıruien rerin rinərə raka irə. ⁴⁸ *Iou nəveginien kauvehi nımıruien irə. ⁴⁹ Kaha me səkimiaha hənani nəveginien nəha mana fwe ia kwopun akwesakwes ikin, nənə mhemhə. ⁵⁰ In i nəveginien sə rukrutə ia neiai meiwaiu pehe mə iərmama ko rəni nənə məpwəh nemhəien. ⁵¹ Iou nəveginien sə ramıru rukrutə ia neiai meiwaiu pehe. Trini minuə iərmama riti rəni nəveginien i in trimıru rerin. Nənə nəveginien sə takuvei pen mə nərmama ia tıprənə i tuhəuvehi nımıruien in i nıpwrak.”

⁵² Iesu rini nəgkiariien nəha, nənə nəkur Isrel me hənəməvisə mınraha me, mhəni mə, “Iəmə nəha trəfo muvei pehe nıpwrən m kitaha sani?”

⁵³ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iakani nıpərhiēnien tukumiaha i. Kimiaha tihəməkeikei mhəni nıpwrəi Iəməti Iərmama, mhənimwi nıten. Mə kimiaha hiəpwəh, nımıruien riwən ia kimiaha. ⁵⁴ Iərmama sə raməni nıpwrak mamənimwi nıtek, nımıruien rerin rinərə raka irə, nənə ia nəpın sampam iou tako in rətui mwi ia nemhəien. ⁵⁵ Iakani iamınhi irə ti nəri nə mə nıpwrak in nəveginien pərhiēn mine nıtek in nənimwien pərhiēn. ⁵⁶ Iərmama sə raməni nıpwrak, mamənimwi nıtek, rəpwit əknekın ia nırak iakəpwit əknekın irə. ⁵⁷ *Tata Kumwesən sə rinərhi pehe iou iakuvehe in ramıru. Iou iakuvehi nımıruien ruku pen irə. Ia noien nəha rəmwhen a mwi iərmama sə kəkwməni in ia nıpwrak mine nıtek truvehi nımıruien ruku pen ia nırak. ⁵⁸ In i nəveginien sə rukrutə ia neiai meiwaiu pehe. Ropə ia mana nəha kaha kupwən me hənani, mhemhə. Iərmama sə raməni nəveginien i trimıru rerin.” ⁵⁹ Iesu rini nəgkiariien me nəha ia nəkwai nımwəfwaki səvəi nəkur Isrel nəpın ramahətən nərmama me fwe Kapaneam.

Nərmama həpik həpwəh Iesu mhavən kirkiri

⁶⁰ Nərmama kamhəkurirə ia Iesu həpik həregi nəgkiariien nəha həni mə, “Nəgkiariien nəha riskai. Sin ko rətərig irə?”

⁶¹ Mətə Iesu ruvəukurən atukw raka ia rerin mə nərmama me səvənhi rerınraha rıpkagien mhə ti nəgkiariien nəha, kamhəsiwənəsiwən tukwe. Ro pen in rini pen ti nirəha i mə, “Rəfo? Rosi nəgkiariien i ro kimiaha hiəmwei ia nahatətəien səkimiaha? ⁶² *Mə nəgkiariien nəha riskai tukumiaha, tihəfətərig irə mə hiətoni Iəməti Iərmama rutə mwi ia kwopun rinəmarə ikin kupwən? ⁶³ *Nənimwin Ikinan əpa rauvei pehe nımıruien. Nıpwrəi iərmama ko rıpkə mhə nəri nəha. Nəgkiariien me i iakiməni pehe tukumiaha i ho nənimwin mhəuvei pehe nımıruien. ⁶⁴ *Mətə kimiaha nepwin hiəpkini mhə nıpərhiēnien ia nırak.” (Iesu rini ianhi ti nəri nə mə ruvəukurən raka fwe

* **6:44:** Jon 6:65 * **6:45:** Aes 54:13 * **6:46:** Jon 1:18 * **6:47:** Jon 3:15-16 * **6:48:** Jon 6:31,58
 * **6:57:** Jon 15:4-5, 1Jon 3:24 * **6:62:** Jon 3:13, Wok Me 1:9-11 * **6:63:** 2Kor 3:6 * **6:64:** Jon 13:11

kupwən nisimə nəha ia nirəha tuhəpwəh niniien niperhienien irə mine sin nəha truvei pen in ia rəgi nərmama səməme haməmwəki in.) ⁶⁵ *Nənə Iesu rarə mini mwi mə, “Kimiaha nepwin hiəpkini mhə niperhienien ia nirak. Ro pen iakiməni pehe tukumiaha i mə iərmama riti riwən ko ruvehe atukw tukw iou trini minuə Tata Kumwesən ripkəsəni mhə in.”

⁶⁶ Nəpin Iesu rini pam nəgkiariien nəha nərmama me səvənhi həpik həpwəh in mhərərig, mhəpwəh mwi nukurirəien in. ⁶⁷ Ro pen Iesu rini pen ti səvənhi nərmama me twelef mə, “Kimiaha mwi hiokeikei mə tihəpwəh iou mamhəuvən?”

⁶⁸ Miregi Saemon Pita rini pen tukwe in mə, “Tərimənu. Kimaha tihəuvən ti sin? Ik əpa ikauvehi nəgkiariien sə rauvei pehe nimiruien rerin. ⁶⁹ *Kimaha iahəuvəuvehe raka mhəni niperhienien ia niram, mhəuvəukurən raka mə ik nə Iəmə Ikinan səvəi Kumwesən.”

⁷⁰ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha i twelef nərmama me səiou, iakinərpwi rəgik ia kimiaha, mətə kimiaha riti in iəremhə.” ⁷¹ In raməgkiari ia Jutas tini Saemon Iskariot, ti nəri nə mə Jutas riti ia twelef nərmama səvəi Iesu truvei pen Iesu ia rəgi nərmama səməme haməmwəki in.

7

Iesu revən ia nəveginien asori nəha nəkur Isrel kamho tənimwə me irə

¹ *Kurirə irə Iesu ramavən mamərkurau ia tənə Kalili, məpwəh nokeikeien mə trevən ia tənə Jutia, ti nəri nə mə nəmə asori me səvəi nəkur Isrel kamhətui in mə tuhousi əpune. ² *Ipaka ti nəveginien asori nəha səvəi nəkur Isrel nəghin nə Nəveginien səvəi Tənimwə Me. ³ Ro pen piəvi Iesu me həni pen tukwe in mə, “Tikier ia kwopun i, mevən ia tənə Jutia, mə səim me nərmama me irəha mwi tuhətoni narimnari me i sə ikamo. ⁴ Trini minuə iərmama riti rokeikei mə nərmama tuhəukurən in, ko in ripkərkwafə mhə narimnari me sə in ramo. Ikamo narimnari me i, ramasan mə iko ia nəmri nərmama pam ia tīprənə i pwəh hətə ik.” ⁵ *(Piəvi Iesu me həni iaminihi irə ti nəri nə mə irəha mwi həpkini mhə niperhienien irə.)

⁶ *Ro pen Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Nəpin səiou ripkuvehe mhə ihi, mətə nəpin səkimiaha rauvehe ia nəpin me. ⁷ *Nərmama ia tīprənə i ko həpkəmwəki mhə kimiaha, mətə irəha kamhəmwəki iou, ti nəri nə mə iakaməgkiari ia nirəha, mamini mə noien me səvənraha hərəha. ⁸ Ramasan mə kimiaha hiəutə mhəuvən ia nəveginien asori. Mətə iou tapkevən mhə ia nəveginien asori nəha, ti nəri nə mə nəpin səiou ripkuvehe mhə ihi.” ⁹ Iesu rini pam nəgkiariien i, nənə mamə a ia tənə Kalili.

¹⁰ Mətə nəpin piəvni me həuvəutə raka mhəuvavən ia nəveginien asori, in mwi rutə mevən, mipkavən irapw mhə mətə ravən afafa. ¹¹ *Nəmə asori me səvəi nəkur Isrel kamhətui in ia nəveginien asori, mamhəni mə, “In pəku?”

¹² Nənə nərmama kamhəsiwən mamhəgkiari pik ia Iesu. Nepwin həni mə, “In iəmə amasan.” Nepwin mwi həni mə, “Rəkəm. In rameikuə ia nərmama.”

¹³ *Mətə iərmama riti riwən rini irapw Iesu ia nəmri nərmama, ti nəri nə mə irəha həhekir nəmə asori me səvəi nəkur Isrel.

Iesu fwe ia nəveginien asori ramahatən nərmama me

¹⁴ Nəpin nəha kamo nəveginien asori irə ruvehi nəfwakiien riti. Ia kurkwai nəfwakiien nəha Iesu rutə mevən ia nimwə səvəi Kumwesən, minamahatən

* **6:65:** Jon 6:44 * **6:69:** Mat 14:33, 16:16, Mak 1:24, Jon 1:49 * **7:1:** Jon 5:18 * **7:2:** Lev 23:34 * **7:5:** Mat 13:55, Wok Me 1:14 * **7:6:** Jon 2:4 * **7:7:** Jon 15:18 * **7:11:** Jon 11:56 * **7:13:** Jon 9:22, 12:42, Jon 19:38, 20:19

nərmama me. ¹⁵ *Ro iam̄inhi irə nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həkərinari, mhəni mə, “Rəfo iəmə i rukurən amasan narimnari me i ia Nəkukuə Ikinan mətə kīpkahātən raka mhə in?”

¹⁶ *Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Nəgkariien i iakamahātən nərmama me irə rīpko mhə nəgkariien səiou, mətə nəgkariien səvəi iəmə sə rīnərhi pehe iou iakuvehe. ¹⁷ Trini minuə iərmama riti rokeikei mə tro nəkwai Kumwesən, in trətə sas nəgkariien i iakamahātən nərmama me irə mə ruku pen ti Kumwesən uə iakani irapw nəgkariien atukw səiou. ¹⁸ *Iərmama sə rani irapw nəgkariien atukw səvənhi raməmwur mə nərmama tuhəuvehi utə nəghin. Mətə iərmama sə raməmwur mə nərmama tuhəuvehi utə nəghi iəmə sə rīnərhi pehe in, in nəha iərmama sə rani nīpərhiēnien. Ia reri iərmama nəha neikuəien riwən. ¹⁹ *Moses rīməuvei pehe Loa m kīmiaha uə rekəm? Ouəh nīpərhiēnien, mətə kīmiaha riti riwən ramesi pen Loa nəha. Rəfo hiaməmwur mə tihousi əpune iou?”

²⁰ *Miregi nərmama me həni mə, “Iəremhə riti ramarə ia niram! Sin raməmwur mə trousi əpune ik?”

²¹ *Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iakino nīmətien kuatia a kīmiaha pam hiaməkərinari irə. ²² *Moses rīməni pen tukumiaha mə nəpīn iəkunouihī riti iərman səkīmiaha ruvehi nəpīn səvənhi eit kuvehi ninhum min. Nənə ti loa nəha nəri auər a mə nəpīn eit rəmāk pen ia Sapat kīmiaha tihaməuvehi ninhum m nəkwərhakwərha me səkīmiaha. (Nīpərhiēnien rīpko mhə Moses rīməkupwən mo noien nəha, mətə kaha kupwən me haməkupwən mho.) ²³ *Mə kīmiaha hiaməuvehi ninhum m iəkunouihī ia Sapat kamo hiarui loa səvəi Moses, rəfo niemaha raməpi kīmiaha ti nəri nə mə ia Sapat iakino iərman riti nīpwrān me pam ruvehe məsanin? ²⁴ *Kīmiaha tihəpwəh nəkiriien nari ia noien i sə hiamətoni əpa, mətə tihaməkeikei mhəkiri nari ia noien sə ratukwatukw.”

Iesu in Kristo sə Kumwesən rīməni mə trərhi pehe i uə rekəm?

²⁵ *Ro iam̄inhi irə nəkur Jerusalem me nepwīn həni mə, “Rosi iəmə i in i nəmə asori me kāmhamwur mə tuhousi əpune uə? ²⁶ Hətoni ro in raməgkari ia nəmri nərmama me pam, mətə irəha həkīnise mhə in. Rosi nəmə asori me həkurən pərhiēn mə iəmə i in Kristo uə? ²⁷ *Mətə kitaha səukurən kwopun sə iəmə i ruku pen ikīn. Nəpīn iəmə nəha Kristo trier pehe, iərmama riti trīpkukurən mhə kwopun ruku pen ikīn.”

²⁸ *Ro iam̄inhi irə nəpīn Iesu ramahātən nərmama ia nimwə səvəi Kumwesən, in rəkwein əpwəmwis, mīni mə, “Rerimīaha ramrhi mə hiəkurən iou, mhəkurən mwi kwopun iakuku pen ikīn, mətə kīmiaha hiəreirei. Iou iapkuvehe mhə ia nətərigiēn atukw səiou. Iəmə sə rīnərhi pehe iou iakuvehe in pərhiēn. Kīmiaha hiəreirei in. ²⁹ Iou iakukurən in, ti nəri nə mə iakuku pen irə, nənə in rərhi pehe iou iakuvehe.”

³⁰ *Ro iam̄inhi irə nəmə asori me kāmhamwur mə tuhəkwtəmhirī Iesu, mətə iərmama riti riwən rəkwtəmhirī in ti nəri nə mə nəpīn səvənhi rīpkuvehe mhə ihī. ³¹ *Mətə nərmama həkīk ia kwopun nəha həni nīpərhiēnien ia Iesu, mamhəni mə, “Nəpīn iəmə nəha Kristo trier pehe, in trəpwəh noien nīmətien me rīpīk mwi mēpi raka səməme iəmə i rino.”

* **7:15:** Mat 13:54, Luk 2:47 * **7:16:** Jon 12:49, 14:10 * **7:18:** Jon 5:44, 8:50 * **7:19:** Wok Me 7:53, Rom 2:21-24 * **7:20:** Jon 8:48,52, Jon 10:20 * **7:21:** Jon 5:16 * **7:22:** Lev 12:3, Jen 17:9-13 * **7:23:** Jon 5:8-10,16 * **7:24:** Lev 19:15, Aes 11:3-4, Jon 8:15 * **7:25:** Jon 5:18 * **7:27:** Jon 7:41, 9:29 * **7:28:** Mat 11:27, Jon 8:55 * **7:30:** Jon 7:44, 8:20, Jon 13:1 * **7:31:** Jon 2:23, 8:30, Jon 10:42, 11:45, Jon 12:11,42

³² Farisi me hāregi nārmama me kamhāsiwān mamhāni narimnari me i ia Iesu. Ro pen irāha mīne pris asori me hārhi pen iotukwininari me nepwīn hāuvān mā tuhākwātāmhiri in.

³³ *Ia nāpīn nāha Iesu rīni mā, “Takarā nāpīn ouīhi a kitaha m kīmiaha nānā mevān tī Iāmā sē rīnārhi pehe iou iakuvehe. ³⁴ *Kīmiaha tihātui iou, mhāpwāh nātoniien iou, tī nārī nā mā kwopun takarā ikīn ko kīmiaha hīāpkāuvān mhā ikīn.”

³⁵ Ro iamīnhi irā nāmā asori me sāvāi nākūr Isrel hāgkiari mīnraha me, mamhāni mā, “In nāha tākwātākwuni iāmā i trevān pāku sāpwāh nātoniien in? Rosi trevān ia tānāmtānā me ia kwopun me nāha nākūr Isrel kamharā ikīn irāha nākūr Kris, mahatān nākūr Kris uā? ³⁶ In rīni iamīnhi irā mā, ‘Kīmiaha tihātui iou, mhāpwāh nātoniien iou. Kwopun takarā ikīn ko kīmiaha hīāpkāuvān mhā ikīn.’ ?Nāgkiariien nāha nīpwran rāfo irā?”

³⁷ *Nāpīn sampam sāvāi nāveginien asori nāha, in nā nāpīn sē rasori ia nāpīn me nepwīn, Iesu riskānter, mākwēin āpwāmwis, mīni mā, “Trīni mīnuā kīmiaha riti rākwaqwa, uvehe tukw iou, mānīmwi. ³⁸ *Iārmama sē rāni nīpārhiēnien ia nīrak, Nākukuā Ikinan ruvāni raka iamīnhi irā mīnuā nūi sē rauvei pen nīmīruien trier fwe ia rerīn maiu rāmwhēn ia nūi arīs me.”

³⁹ *Iesu rīni nāgkiariien i māgkiari ia Nānīmwin Ikinan. In i Nānīmwin sē nārmama sāmāme kamhāni nīpārhiēnien ia Iesu tuhāuvehi. Mātā ia nāpīn nāha kāpwāh ihī nuvei penien Nānīmwin nāha mīnraha, tī nārī nā mā kīpkuvehi utā mhā ihī Iesu rīrārīg pen fwe ia neiai.

⁴⁰ *Nāpīn irāha hāregi nāgkiariien me nāha, nārmama nepwīn hāni mā, “Nīpārhiēnien iāmā i in profet nāha kīmāni mā truvehe.”

⁴¹ *Nepwīn hāni mā, “In i Kristo.” Mātā nepwīn hāni mā, “Rekām. Iāmā nāha Kristo trīpkuku pen mhā ia tānā Kalili. ⁴² *Nākukuā Ikinan rīni mā Kristo truku pen ia kwānākwus sāvāi Kīg Tevīt. In trātui ia Petlehem, rukwānu sāvāi Kīg Tevīt ia tānā Jutia.” ⁴³ *Ro iamīnhi irā nārmama me nāha hāuai irāha me tī Iesu. ⁴⁴ *Nepwīn hōkeikei mā tuhākwātāmhiri in, mātā iārmama riti rīwān rākwātāmhiri.

Nāmā asori me sāvāi nākūr Isrel hāpkīni mhā nīpārhiēnien ia Iesu

⁴⁵ *Ia nāpīn nāha iotukwininari me nāha hārārīg mhāuvehe tī pris asori me mīne Farisi me, nānā nāmā asori me i hāres pen irāha i mā, “Rāfo kīmiaha hīāpwāh nuvehien Iesu mhāuvehi mhāuvehe?”

⁴⁶ *Mīregi iotukwininari me hāni mā, “Kīmaha iahāpkregi raka mhā iārmama riti rāmāgkiari rāmwhēn ia iāmā nāha.”

⁴⁷ Mīregi Farisi me hāni pen tī nīrāha i mā, “Rosi in reikuā ia kīmiaha, mo kīmiaha mwi hīāruei uā? ⁴⁸ *Rāfo? Kīmiaha hīātōni iāmā asori riti sākītaha uā Farisi riti rīni nīpārhiēnien irā? Rekām! ⁴⁹ Mātā nārmama me nāha sāmāme kamhākūrīrā in hāreirei Loa sāvāi Moses. Ro pen Kumwesān rāmākwēin ārāha ia nīrāha.”

⁵⁰ *Nīkotimas, iāmā sē rīmāvān mātā Iesu fwe kupwān, in riti ia Farisi me i. In rīni pen tī nīrāha i mā, ⁵¹ *“Loa sākītaha rāmāfni irā? Ko kitaha sākiri iārmama riti mā noien sāvānhi rārha mātā sāpkukupwān mhā mhāregi nāgkiariien sāvānhi, mhātui nāfe noien in ramo?”

* 7:33: Jon 13:33 * 7:34: Jon 8:21, 13:36, Jon 17:24 * 7:37: Lev 23:36, Aes 55:1, Jon 4:10,14

* 7:38: Aes 58:11, Sek 14:8 * 7:39: Jon 16:7, 20:22, Wok Me 2:4 * 7:40: Jon 6:14 * 7:41:

Jon 1:46, 4:29 * 7:42: Sam 89:3-4, Maeka 5:2, Mat 2:5-6 * 7:43: Jon 9:16 * 7:44: Jon 7:30

* 7:45: Jon 7:32 * 7:46: Mak 1:22 * 7:48: Jon 12:42 * 7:50: Jon 3:1-2 * 7:51: Dut 1:16

52 *Miregi irəha həni mə, “Rosi ik mwi ik iəmə Kalili uə? Əvsini Nəkukua İkinan mətoni ro mə profet riti tɾipkutə mhə fwe tənə Kalili.”

53 Nərmama havən kirkiri, mamhəuvən fwe imwənraha me.

8

1 *Mətə İesu revən ia Təkuər Olif.

Pran sə ramo əpnəpen nari irau iərman riti rɾipko mhə iərman səvənhi

2 Kını rakwakwi irə, ia nəpnəpın in rırərig mevən ia nimwə səvəi Kumwesən. Nərmama me pam həuvehe tukwe, nənə in rəkure, minamahatən irəha. 3 Ia nəpın nəha nahatən me səvəi Loa mine Farisi me həuvehi pran riti sə kətə pui in ramo əpnəpen nari irau iərman riti rɾipko mhə səvənhi. Irəha həuvehi mhəuvehe mhərpwi irapw in ia nəmri nərmama me pam, 4 nənə mhəni pen ti İesu i mə, “İahatən. Kətə pui prən i ramo əpnəpen nari irau iərman riti rɾipko mhə səvənhi. 5 *İa Loa səkitaha Moses rıməni minuə kitaha tsaməkeikei mhəkwi əpune nıpran me səməme kamho iamınhi irə. Mətə ik mə tso nəfe ia pran i?” 6 *İrəha həni nəgkiariien nəha mə tuhəregi mə İesu tɾəfni irə. Hokeikei mə in tɾəfwəkour ia nəgkiariien səvənhi, nənə irəha həukurən nini ərəhaien in tukwe.

Mətə İesu rərpəsuk minamrai pen nəkukua ia tıprənə ia nukwai rəgin.

7 *Mətə irəha kamhəmwur a mamhəres in. Ro iamınhi irə in riskəmter, mını pen ti nırəha i mə, “Sin ia kımiaha nərəhaien səvənhi riwən? Pwəh in rukupwən mərarki pen kəruətərei ia prən i.” 8 Nənə in rərpəsuk mwi minamrai nəkukua ia tıprənə ia nəkwai rəgin.

9 *Nənə nəpın irəha həregi nəgkiariien nəha, havən mamhəuvən kuatia kuatia. Nəgharə me həkupwən ntəmaruə me həkurirə, mhəpwəh İesu əpa mine prən nəha ramərer. 10 İesu riskəmter, mını pen ti prən i mə, “Prən i. Irəha isə? Riti rɾipkını mhə mə tikemhə?”

11 *Miregi prən i rini mə, “Rekəm, iəmə asori. Riti rɾipkını mhə.”

Miregi İesu rini mə, “İou mwi iakəpwəh niniien mə tikemhə, mətə tiko mamevən məpwəh nərəhaien.”

İesu in nukuraanien sə raməhiəpwın nərmama ia tıprənə

12 *İesu rəgkiari mwi m Farisi me mını mə, “İou nukuraanien sə raməhiəpwın nərmama ia tıprənə i. İərmama sə rakurirə iou tɾəpwəh nəvənien ia nəpitəvien, mətə tɾətoni nukuraanien sə kauvehi nımıruien irə.”

13 Miregi Farisi me həni pen ti İesu i mə, “İkamərer irapw maməgkiari atukw ia niram iamınhi irə, mətə nıpəri nəgkiariien səim riwən tukw ik, ro pen nəgkiariien səim ko kɾipkını mhə nıpərhiənen irə!”

14 *Miregi İesu rini pen ti nırəha i mə, “Pərhiənen iakamərer irapw maməgkiari atukw ia nırak, mətə nəgkiariien səiou ko kını nıpərhiənen irə, ti nəri nə mə iakukurən kwopun iakuku pen ikın mine kwopun iakamevən ikın. Mətə kımiaha hiəreirei kwopun iakuku pen ikın uə kwopun iakamevən ikın.

15 *Kımiaha hiaməkiri nari ia nətərigien səvəi iərmama a, mətə iou iapkəkiri mhə iərmama riti. 16 *Mətə tɾini minuə iakəkiri iərmama riti, nəkiriien səiou ro nıpərhiənen ti nəri nə mə rɾipko mhə iou əpa iakaməkiri in, mətə iou mine Tata sə rınərhi pehe iou iakuvehe. 17 *Hiəukurən nəgkiariien i kımərai pen ia Loa səkımiaha rini iamınhi irə mə, ‘İərmama kəru krouərer irapw

* 7:52: Jon 7:41-42 * 8:1: Luk 21:37 * 8:5: Lev 20:10, Dut 22:22-24 * 8:6: Mat 22:15 * 8:7: Dut 17:7 * 8:9: Mat 22:22 * 8:11: Jon 5:14 * 8:12: Aes 49:6, Jon 1:4-9, 9:5, Jon 12:46 * 8:14: Jon 5:31-32, Jon 7:28, 9:29 * 8:15: Jon 7:24, 12:47 * 8:16: Jon 5:30, 8:29 * 8:17: Dut 17:6, 19:15

rouni nægkiariien kuation tukini nīpārhiēnien irā.’ 18 *Təkwtəkwni naha iou mine Tata Kumwesən sə rīnārhi pehe iou iakuvehe kīmrāu iarouārer irapw rouægkiari ia nirak rouni nægkiariien kuation.”

19 *Miregi irāha hāni pen ti Iesu i mā, “Səim isə Tata?”

Miregi Iesu rīni mā, “Kīmiaha hiəuvəreirei iou, mhəuvəreirei mwi Tata səiou. Kamo hiəpkukurən iou, ko hiəukurən mwi Tata səiou.” 20 *Iesu rīmāni nægkiariien me i nāpīn in ramahatən nārmama fwe ia nimwə səvāi Kumwesən ia kwopun kamerukw pen mane səvāi nāfwakīien ikīn, mətə iārmama riti rəpwəh nəkwtəmhirīien in ti nāri nā mā nāpīn səvānhi tukəkwtəmhiri in irā rīpkuvehe mhə ihi.

21 *Ro iamīnhi irā Iesu rīni pen mwi ti nīrāha i mā, “Iou takəpwəh kīmiaha mamevən. Kīmiaha tihətui iou mhemhə kīmiaha noien ərāha me səkīmiaha. Kīmiaha tihəpkəuvən mhə ia kwopun naha iakamevən ikīn.”

22 *Ro iamīnhi irā nāmə asori me səvāi nəkur Isrel hāni mā, “Nægkiariien naha in rāni mā kwopun naha ramevən ikīn, kitaha tsəpkəuvən mhə ikīn, nīpwrān rəfo irā? Rosi in trousi əpune atukw a in uə?”

23 *Miregi Iesu rīni pen ti nīrāha i mā, “Kīmiaha imwəmiaha inhəripw. Iou imwak irānhə. Kīmiaha nārmama səvāi tīprənə i. Iou rīpko mhə iou iārmama səvāi tīprənə i. 24 Iakuvāni raka tukumiaha i mā kīmiaha tihemhə kīmiaha noien ərāha me səkīmiaha. Iakīmāni iamīnha irā ti nāri nā kīmiaha tihaməkeikei mhāni nīpārhiēnien ia nirak mā iou i in i. Mə hiəpwəh tihemhə kīmiaha noien ərāha me səkīmiaha.”

25 Miregi irāha hāres pen in mā, “Ik sin nā?”

Miregi Iesu rīni pen ti nīrāha i mā, “Iou iārmama i iakani pehe tukumiaha i fwe kupwən meste pehe ipwet. 26 *Səiou me nægkiariien me rīpik iakukurən nīniēn ia kīmiaha. Narimnari me rīpik hiəno iakukurən nəkiriēn mā hərəha. Mətə Iəmə sə rīnārhi pehe iou iakuvehe nægkiariien səvānhi ro nīpārhiēnien, nənə iou iakani irapw ti nārmama ia tīprənə i nāfe nægkiariien iakregi in rīmāni pehe tukw iou i.”

27 Mətə irāha hāreirei mā Iesu ramægkiari ia Tata Kumwesən. 28 *Ro iamīnhi irā Iesu rīni pen ti nīrāha i mā, “Nāpīn kīmiaha tihəuvehi utə raka iou, Iəmāti Iārmama, tihəukurən mā iou i in i. Kīmiaha tihəukurən mwi mā iapko əpa raka mhə nari riti, mətə iakægkiari mamesi pen a nāfe Tata Kumwesən rahatən iou irā. 29 *Iəmə sə rīnārhi pehe iou iakuvehe in ramarə kīmrāu min. In rīpkəpwəh mhə iou iakamavən əpa, ti nāri nā mā nāpīn me pam iakamo narimnari me səməme rerīn ramāgien tukwe.” 30 *Nāpīn Iesu rāni nægkiariien me naha nārmama həpik hāni nīpārhiēnien irā.

Nīpwnāti Epraham me

31 Ro iamīnhi irā Iesu rīni pen ti nəkur Isrel me i səməme hāni nīpārhiēnien irā mā, “Trīni mīnuə kīmiaha hiamrīpīn mamho nægkiariien səiou, kīmiaha atukwatukw nā nārmama me səiou. 32 Nənə kīmiaha tihəukurən nægkiariien sə ro nīpārhiēnien, nægkiariien pərhiēn i trīfi nari ia kīmiaha.”

33 *Miregi irāha hāni pen ti Iesu i mā, “Kīmaha kwənəkwws me səvāi Epraham. Iārmama riti rīpko raka mhə slef ia kīmaha. Rəfo ikīni nægkiariien i mā nægkiariien pərhiēn trīfi nari ia kīmaha?”

34 *Miregi Iesu rīni pen ti nīrāha i mā, “Iakani nīpārhiēnien tukumiaha i iārmama sə ramo noien ərāha, noien ərāha səvānhi ramərīmānu irā mamoslef

* 8:18: 1Jon 5:9 * 8:19: Jon 14:7 * 8:20: Jon 7:30 * 8:21: Jon 7:34,36, Jon 13:33 * 8:22: Jon 7:35 * 8:23: Jon 3:31 * 8:26: Jon 7:28, 12:49 * 8:28: Jon 3:14, 5:19 * 8:29: Jon 8:16, 16:32 * 8:30: Jon 7:31 * 8:33: Mat 3:9 * 8:34: Rom 6:16,20, 2Pit 2:19

irə. ³⁵ Slef riti in ko rəpwəh narə rerinien ia nəkwai nimwə səvəi iəmə asori səvənhi, mətə tini əpa rukurən narə rerinien ikin. ³⁶ Ro iaminhi irə trini minuə Tini Kumwesən rifi nari ia kimiaha, in trifi pərhien nari ia kimiaha. ³⁷ *Iakukurən mə kimiaha kwənəkwus me səvəi Epraham, mətə hiaməmwur mə tihousi əpune iou ti nəri nə mə kimiaha hiəpwəh nokeikeien mə tihəregi nəgkiariien səiou. ³⁸ Iou iakaməgkiari ia nəfe iakinətoni kimrau Tata səiou, mətə kimiaha hiamo nəfe hiamregi tata səkimiaha riməni pehe tukumiaha.”

³⁹ *Miregi irəha həni pen ti Iesu i mə, “Səkimaha tata Epraham.”

Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Trini minuə kimiaha nīpwnəti Epraham pərhien me, tihamo nəfe noien in rinamo fwe kupwən. ⁴⁰ Iou i iəmə sə iakani irapw tukumiaha nəgkiariien pərhien sə iakregi ruku pen ti Kumwesən. Mətə təkwtəkwuni kimiaha hiaməmwur mə tihousi əpune iou. Epraham rīpko mhə noien i. ⁴¹ *Kimiaha hiamo a nəfe noien tata səkimiaha rino.”

Miregi irəha həni pen ti Iesu i mə, “Rīpko mhə kimaha iəkun iərmwīn me. Kumwesən in əpa tata səkimaha.”

Nīpwnəti Setan me

⁴² *Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Trini minuə Kumwesən in tata pərhien səkimiaha, kimiaha tihokeikei iou ti nəri nə mə iou iakuku pen irə muvehe ia kwopun i. Iapkuvehe mhə ia nətərigien atukw səiou, mətə in rinərhi pehe iou iakuvehe. ⁴³ *Rəfo kimiaha hiəreirei nīpwrai nəgkiariien i iakani? Hiəreirei ti nəri nə mə kimiaha hiəpkokeikei anan mhə mə tihətərig ia nəgkiariien səiou. ⁴⁴ Kimiaha nīpwnəti Setan me. Hiokeikei mə tihamo a nəkwai tata səkimiaha. Fwe kupwən muvehe meste pehe ipwet mine in iərmama sə ramousi əpune nərmama. In raməmwəki nīpərhienien ti nəri nə mə nīpərhienien riwən irə. Nəpīn in rameikuə, in ramesi pen a noien səvənhi, ti nəri nə mə in iərmama səvəi neikuəien, in nukune neikuəien me pam. ⁴⁵ Mətə iou iakani a nəgkiariien pərhien ro pen kimiaha hiəpkini mhə nīpərhienien ia nirak. ⁴⁶ *Sin ia kimiaha rukurən no puīien noien ərəha riti iakinə? Trini minuə iakani a nəgkiariien pərhien me rəfo kimiaha hiəpkini mhə nīpərhienien ia nirak? ⁴⁷ *Iərmama sə ruku pen ia Kumwesən, in ramətərig ia nəgkiariien səvəi Kumwesən. Mətə kimiaha hiəpkuku pen mhə ia Kumwesən ro pen hiəpkətərig mhə nəgkiariien səvənhi.”

Epraham rīpkətui pehe mhə ihi mətə Iesu rinərə raka

⁴⁸ *Miregi nəkur Isrel həni pen tukwe in mə, “Kimaha iahaməni atukwatukw ik iəmə Sameria iəremhə ramarə ia niram uə rekəm?”

⁴⁹ Miregi Iesu rini mə, “Iəremhə riwən ia nirak. Iou iakamsiai tata səiou, mətə kimiaha hiəpkisai mhə iou. ⁵⁰ *Iou iapkwəmwur mhə mə nərmama tuhəuvehi utə nəghik. Riti nəha ikin in raməmwur tukwe. In iəmə sə raməkiri nərmama. ⁵¹ *Iakani nīpərhienien tukumiaha i. Iərmama sə ramo nəgkiariien səiou trīpkemhə mhə ia nəpīn riti.”

⁵² Miregi nəkur Isrel həni pen tukwe in mə, “Təkwtəkwuni nəha kimaha iahəukurən mə iəremhə riti ramarə ia niram! Epraham ruvəmhə, profet me həuvəmhə mwi, mətə ik ikani mə iərmama sə ramo nəgkiariien səim trīpkemhə mhə ia nəpīn riti. ⁵³ *Rəfo? Ik ikasori məpi raka tata səkitaha Epraham fwe ruvəmhə raka? Profet kupwən me irəha mwi həuvəmhə raka! Ikuə ik nəfe iərmama?”

* **8:37:** Jon 5:18 * **8:39:** Mat 3:9 * **8:41:** Dut 32:6, Aes 63:16, 64:8 * **8:42:** 1Jon 5:1, Jon 16:28 * **8:43:** Rom 8:7, 1Jon 3:8 * **8:46:** 2Kor 5:21, 1Pit 2:22, 1Jon 3:5 * **8:47:** Jon 18:37, 1Jon 4:6 * **8:48:** Mak 3:21-22, Jon 7:20 * **8:50:** Jon 5:41 * **8:51:** Jon 5:24, Jon 6:40,47 * **8:53:** Jon 4:12

⁵⁴ Miregi Iesu rini pen ti niraha i ma, "Trini minuə iakuvehi utə atukw a iou nisaiien sə kuvei pehe miou ro nəri auər a i. Mətə Tata səiou in nə Iəmə sə rauvehi utə iou. Kimiaha hiaməkwein in mə Kumwesən səkimiaha, ⁵⁵ *mətə kimiaha hiəuvəreirei in. Iou iakukurən in. Trini minuə iakini mə iakreirei in, iou iəmə iakameikuə rəmwhen ia kimiaha. Mətə iou iakukurən in, mamō nəkariien səvənhi. ⁵⁶ Tata səkimiaha Epraham rinagien pik nəpin riməregi mə trətoni nəpin sə takuvehe irə. In rətoni nənə rerin ragien."

⁵⁷ Miregi nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həni pen tukwe in mə, "Nuk səim ripkeste mhə ihi fifti! Ikəfo mətətoni Epraham?"

⁵⁸ *Miregi Iesu rini pen ti niraha i ma, "Iakani nipərhiēnien tukumiaha i nəpin Epraham ripkətui pehe mhə ihi, iou iakinərə raka." ⁵⁹ *Iesu rini nəkariien nəha ro pen irəha həpeki kəruətərei me mə tuhəkwi in irə, mətə Iesu rəkwafə mier ia nimwə səvəi Kumwesən mamevən.

9

Iesu romasan iərmama riti nənimen rifwə

¹ Nəpin riti Iesu rukurau mətətoni iərmama riti nəpin rinətui pehe irə nənimen rifwə. ² *Nənə nərmama me səvəi Iesu həres pen Iesu i ma, "Iahatən. Sin rino nərahaiēn ro iəmə i rinətui pehe nənimen rifwə, in uə səvənhi tata mine mama?"

³ *Miregi Iesu rini mə, "Ripko mhə nərahaiēn səvəi iəmə i uə nərahaiēn səvəi tata mine mama səvənhi, mətə in rinətui pehe nənimen rifwə mə Kumwesən rukurən noien nərmama hətoni niskaiēn səvənhi nəpin tromasan in. ⁴ *Nəpin ia ran kitaha tsaməkeikei mho wok me səvəi Iəmə sə rinərhi pehe iou iakuvehe. Nəpitəvien rauvehe. Iərmama riti ko ripko mhə wok ia nəpin nəha. ⁵ *Nəpin iakamarə ia tivrənə, iou nukuraanien sə raməhiəpwin nərmama ia tivrənə."

⁶ *Iesu rini pam nəkariien me nəha, mərgəvəsi tivrənə, mo nəmtigei ia nisəkwan, nənə muvehi nəmtigei nəha, mahakwi pen ia nəmri iəmə nəha, ⁷ *mini pen tukwe in mə, "Evən ia nui Saeloam, maikuas raka nəmtigei ia nənimem." Nəhag nəha Saeloam nipwran mə "Kərhi pen." Ro pen iəmə nəha revən, maikuas raka nəmtigei ia nənimen, mirərig muvehe mamətə nari.

⁸ Nənə nəkur imwəni me mine səməme hənətoni in ramase mane fwe kupwən kamhəni mə, "Rosi iəmə nəha in nəha fwe kupwən raməkure mase mane uə rekəm?"

⁹ Irəha nepwin kamhəni mə, "Kwa in nə!"

Mətə nepwin həni mə, "Rekəm. Ripko mhə in, mətə iərmama riti rəmwhen irə."

Mətə iəmə nəha rini mə, "Kwa iou i iəmə nəha hiaməni!"

¹⁰ Ro pen irəha həni pen tukwe in mə, "Kinəfo irə nənimem rətui?"

¹¹ Miregi iəmə nəha rini mə, "Iəmə nəha nəghin nə Iesu ro nəmtigei, mahakwi pehe ia nənimek, mini pehe tukw iou i ma, 'Evən ia nui Saeloam, maikuas raka nəmtigei ia nənimem.' Ro pen iakevən maikuas raka, nənə mətə nari."

¹² Miregi irəha həni pen tukwe in mə, "Iəmə nəha in pəku?"

Miregi iəmə nəha rini mə, "Iakreirei."

Farisi me həres iəmə nəha mə kinəfo irə nənimen rinamasan

* 8:55: Jon 7:28-29 * 8:58: Jon 1:1 * 8:59: Jon 10:31 * 9:2: Eks 20:5, Esik 18:20, Luk 13:2,4

* 9:3: Jon 11:4 * 9:4: Jon 5:17,20, Jon 11:9, 12:35 * 9:5: Mat 5:14, Jon 8:12 * 9:6: Mak 8:23

* 9:7: 2King 5:10

13 Irəha həiri iəmə nəha fwe kupwən nənimen rıfwə mhəuvən ti Farisi me. 14 *(Sapat riti nəha Iesu rino nəmtigei mo nəmri iərmama nəha rətui.) 15 Ro iamınhi irə Farisi me kənamhəres pen mwi iəmə nəha mə, “İkinəfo mətə nari?”

Miregi in rini pen ti nirəha i mə, “In rahakwi pehe nəmtigei ia nənimek, iakaikuas raka irə, nənə təkwtəkwuni iakətə nari.”

16 *Miregi Farisi me nepwın kamhəgkiari ia Iesu, mamhəni mə, “İəmə i rıpkə mhə Kumwesən rərhi pehe in ti nəri nə mə in rıpkisiai mhə Sapat.” Mətə Farisi me nepwın mwi kamhəni mə, “Rəfo? Ko iəmə ərəha riti ro nımtətien me iamınhi? Rekəm!” Nənə irəha həuai irəha me ti nəgkiariien nəha.

17 *Ro iamınhi irə irəha həni pen mwi ti iəmə nəha nənimen rıfwə fwe kupwən mə, “İkaməfni irə ia iəmə nəha rino nənimem rətui? In nəfe iərmama?”

Miregi iəmə nəha rini mə, “In profet riti.”

18 Nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həpwəh nokeikeien mə tuhəni nıpərhiien ia iəmə nəha mə fwe kupwən nənimen rıfwə, mətə təkwtəkwuni nəha ramətə nari. Ro pen həkwein tata mıne mama səvənhi, 19 mhəres pen irau i mə, “Rəfo? In i tınimrau? Ko kimirau irouni mə nıpərhiien nəpın rınətui pehe irə nənimen rıfwə? Nənə mə ro nıpərhiien rəfo in ramətə nari təkwtəkwuni?”

20 Miregi tata mıne mama səvənhi krouni mə, “Kimrau iaroukurən mə tınimrau i. Iaroukurən mwi mə nəpın rınətui pehe irə nənimen rıfwə. 21 Mətə təkwtəkwuni in ramətə nari kimrau iaroureirei mə rəfo irə. Iaroureirei mwi mə sin rino nənimen rətui. Ramasan mə kimiaha hiəres pen in i. In ruvəpwınari raka. Pwəh in rini nəgkiariien səvənhi.” 22 *(Tata mıne mama səvənhi krouni nəgkiariien me nəha ti nəri nə mə krouhekir nəmə asori me səvəi nəkur Isrel. Irəha hənərai sun raka mınua iərmama sə trini irapw mə Iesu in Kristo, tuhəkoui irapw in, mhəpwəh nəsenien mwi in ruvnimwə pehe ia nimwəfwaki səvənraha.) 23 Nəri nəha ro irau krouni ianhi mə, “In ruvəpwınari raka. Ramasan mə kimiaha hiəres pen in i.”

24 *Ro iamınhi irə irəha həkwein pen mwi iəmə nəha fwe kupwən nənimen rıfwə nənə mhəni pen tukwe in mə, “Tikuvehi utə nəghi Kumwesən, mını nıpərhiien. Kimaha iahəukurən mə iəmə i in iəmə ərəha.”

25 Miregi in rini mə, “İou iakreirei mə iəmə nəha in iəmə ərəha uə rekəm. Mətə nəri kuatia iou iakukurən. Kupwən nənimek rıfwə, mətə təkwtəkwuni nəha iakamətə nari.”

26 Miregi irəha həni pen tukwe in mə, “In rino nəfe ia niram? Məfo irə mo nənimem rətui?”

27 Miregi in rini mə, “İakuvəni pehe raka tukumiaha i, mətə kimiaha hiəpkregi mhə. Rəfo hiökeikei mə tihəregi mwi? Rosi kimiaha mwi hiökeikei mə tihəuvehe mho kimiaha nərmama me səvənhi uə?”

28 Miregi irəha həni ərəha iəmə nəha, mhəni mə, “İk iərmama riti səvənhi, mətə kimaha nərmama me səvəi Moses. 29 *Kimaha iahəukurən mə Kumwesən rınəgkiari m Moses, mətə iəmə i kimaha iahəreirei mə in ruku pəku.”

30 Miregi iəmə nəha rini mə, “Kwa nəri i ro nari riti. Kimiaha hiəreirei mə iəmə i ruku pəku, mətə in rino nənimek rətui. 31 *Kitaha səukurən mə Kumwesən rıpkregi mhə nəfwakiien me səvəi nəkur ərəha me, mətə trini mınua iərmama riti ramsiai Kumwesən, mamə nəkwən, Kumwesən ramregi nəfwakiien me səvənhi. 32 Fwe kupwən kino tıprənə meste pehe ipwet

* 9:14: Luk 13:14 * 9:16: Jon 3:2, 7:43, Jon 9:31-33 * 9:17: Jon 4:19 * 9:22: Jon 7:13
* 9:24: Jos 7:19 * 9:29: Jon 8:14 * 9:31: Sam 34:15, Sam 66:18, Aes 1:15, Prov 15:29

kɪpkregi raka mhə mə iərmama riti ro nəmri iərmama sə nənimen rɪfwə rətui.
 33 *Mə iəmə i rɪpkuku pen mhə ti Kumwesən in ko rɪpko mhə nari riti.”

34 *Miregi irəha həni pen tukwe in mə, “Kwa ik iəmə ərəha fwe nəpɪn ikɪnətui pehe irə meste pehe ipwet. Ikuə tikəfo? Tikahatən kɪmaha uə?” Nənə irəha həkoui irapw in ia nimwəfwaki, mhəpwəh nəseniien mwi in ruvniwə pehe.

Iesu ruvehe ia tɪprənə i mə truai nərmama

35 Kɪni pen ti Iesu i mə irəha həkoui irapw iəmə nəha iamɪnhi. Ro pen in revən mətui iəmə nəha, mətoni, mɪni pen tukwe in mə, “Ikɪni nɪpərhiienien ia Iəməti Iərmama uə rekəm?”

36 Miregi iəmə nəha rɪni mə, “Iəmə asori. Ni pehe ro tukw iou i mə sin nə Iəməti Iərmama pwəh iakɪni nɪpərhiienien irə.”

37 *Miregi Iesu rɪni pen tukwe in mə, “Ikɪnətə raka in. Iou i sə iakaməgkiari mik, iou Iəməti Iərmama.”

38 Miregi iəmə nəha rɪni mə, “Iərimənu. Iakɪni nɪpərhiienien ia niram.” Nənə in rɪnimwi nukurhun mi ia nəmri Iesu, mɪsiai in.

39 *Iesu rɪni mə, “Iou iakuvehe ia tɪprənə i mə takəkiri nərmama. Səməme nənimenraha rɪfwə tuhətui mhətə nari, mətə səməme hamətə nari nənimenraha truvehe mɪfwə.”

40 *Farisi me nepwɪn ipaka ti Iesu həregi nəgkiariien nəha, nənə mhəni pen tukwe in mə, “Kɪmaha mwi nənimemaha rɪfwə uə rekəm?”

41 *Miregi Iesu rɪni pen ti nɪrəha i mə, “Ko nəmrɪmiaha rɪfwə ko nərəhaien səkɪmiaha rɪwən. Mətə ti nəri nə mə təkwtəkwwuni kɪmiaha hiaməni mə hiamətə nari nərəhaien səkɪmiaha raməmak ihɪ ia kɪmiaha.”

10

Iəmə sə ramətui ti sipsip me səvənhi

1 “Iakani nɪpərhiienien tukumiaha i. Iərmama sə rɪpkukurau mhə ia kwəruə muvniwə ia koupə səvəi sipsip me, mətə rəputə ia kwopun əpə iti mati pen ia nəkwai koupə nəha, iərmama nəha in iərmama sə ramakres, mamousi iərmama. 2 Mətə iərmama sə rukurau ia kwəruə muvniwə ia koupə, in iərmama sə ramətui ti sipsip me. 3 Iərmama sə ramərer ia kwəruə raməsevər ia təpinhə ti iərmama nəha. Sipsip me kamhəregi rerɪn. In raməkwe in nəghi sipsip me səvənhi kuatia kuatia, nənə miri irəha mhəier. 4 *Nəpɪn in riri səvənhi sipsip me pam mhəier, makupwən ia nɪrəha, nənə sipsip me kamhəkurirə in, ti nəri nə mə həukurən rerɪn. 5 Iərməpə riti sipsip me tuhəpwəh nukurirəien in, mətə tuhap raka irə ti nəri nə mə həirei rerɪn.”

6 *Iesu rɪni nusipekinien i ti nɪrəha, mətə irəha həirei nəfe nəha rani.

7 Ro pen Iesu rɪni pen mwi ti nɪrəha i mə, “Iakani nɪpərhiienien tukumiaha i. Iou kwəruə səvəi sipsip me. 8 *Irəha pam səməme haməkupwən ia nɪrak mhəuvehe irəha nərmama səməme kənamhakres, mamhousi iərmama, mətə sipsip me həpkətərig mhə irəha. 9 *Iou kwəruə. Trɪni mɪnuə iərmama riti ruvniwə pehe ia nɪrak, in trarə amasan, mukurən nuvniwə peheien, mɪtei irapw, mətui nəveginien sənəni. 10 Iərmama nəha ramakres rauvehe a mə trakres, mousi əpune sipsip me, mouraha irəha. Mətə iou iakuvehe mə irəha tuhəuvehi nɪmɪruien nənə mhəuvehi asori.

11 *Iou iərmama sə iakamətui amasan ti sipsip me. Iərmama sə ramətui amasan ti sipsip me rerɪn ragien a mə tremhə ti sipsip me səvənhi. 12 *Mətə

* 9:33: Jon 9:16 * 9:34: Sam 51:5, Jon 9:2 * 9:37: Jon 4:26 * 9:39: Jon 3:17, Jon 8:15-16, Mat 13:11-15 * 9:40: Mat 15:14, 23:26 * 9:41: Jon 15:22 * 10:4: Jon 10:27 * 10:6: Jon 16:25 * 10:8: Jer 23:1-2, Esik 34:2-3 * 10:9: Sam 118:20, Jon 14:6 * 10:11: Sam 23:1, Rev 7:17 * 10:12: Wok Me 20:29

iərmama sə kamərəku pen min mə trətui ti sipsip me rīpko mhə in iərmama pərhiēn sə ramətui ti sipsip me ti nəri nə mə sipsip me nəha səvəi iərməpə. Nəpīn iərmama nəha rətə kuri əprmin riti rauvehe, rəpwəh sipsip me maiu map. Nənə kuri əprmin nəha ruvehe muvehi nepwīn, mīripwi kīrkiri nepwīn. ¹³ Iərmama nəha raiu map ti nəri nə mə in iərmama riti kamərəku a in. In ro nəri auər a ia sipsip me nəha.

¹⁴ *Iou iərmama sə ramətui amasan ti sipsip me. Iou iakukurən sipsip me səiou, sipsip me səiou həukurən mwi iou. ¹⁵ *Ia noien nəha rəmwhen a mwi Tata Kumwesən rukurən iou, iou mwi iakukurən Tata Kumwesən, nənə iou rerik ragien a mə takemhə ti sipsip me səiou. ¹⁶ *Səiou me nepwīn sipsip me həiwən ia koupə i. Takaməkeikei mīpeki pehe mwi irəha, nənə irəha tuhəregi rerik. Ro iamīnhi irə sipsip me nəha tuhəuvehe mho touen kuatia. Iərmama kuatia tramətui ti nirəha. ¹⁷ *Tata Kumwesən rokeikei pīk iou ti nəri nə mə rerik ragien a mə takemhə ti nirəha. Takemhə ti nirəha, nənə marə muvehi mwi nīmīruien səiou rīrərig. ¹⁸ *Rīpko mhə iərmama riti truvehi raka nīmīruien səiou, mətə iou atukw takəsēni pen nīmīruien səiou rəmwhen sə iakokeikei. Iakauvehi nasorīen ti nəsēnien nīmīruien səiou, mauvehi mwi nasorīen ti nuvehien mwi nīmīruien səiou rīrərig. In i nəri Tata səiou rīmāni tukw iou i mə takaməkeikei mo.”

¹⁹ *Iesu rīni pam nəgkīariēn me nəha nənə nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həuai mwi irəha me tukwe. ²⁰ *Irəha həpīk hāni mə, “Iəmə nəha iəremhə ramarə irə. In ramarməri. Rəfo kīmīaha hīamətərig in?”

²¹ Mətə irəha nepwīn hāni mə, “Rəkəm. Iərmama sə iəremhə riti ramarə irə ko rīpkəgkīari mhə iamīnhi. Ko iəremhə riti ro iərmama nənimen rīfwə rətui mətə nari?”

Nəmə asori me səvəi nəkur Isrel hānuə tuhəkwi əpune Iesu ia kəruətērei

²² Nəpīn nəha ruvəuvehe nəkur Isrel kamho nəvegīnien asori nəha kani mə Nəvegīnien səvəi Tetekesen. Kamho nəvegīnien nəha fwe Jerusalem ia nəpīn səvəi nəkwīēien. ²³ Iesu ramavən ia kwopun riti ia nīmwə səvəi Kumwesən kani mə Vrandā səvəi Solomon. ²⁴ *Nənə nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həuvehe mheikurkurau irə, mhāni pen tukwe in mə, “Kīmīaha tahameitenhi ik mīnesən? Trīni mīnuə ik Kristo sə Kumwesən rīmāni mə trərhi pehe i, ni pehe tukumaha i, məpwəh nərkwafāien.”

²⁵ *Mīregi Iesu rīni pen ti nirəha i mə, “Iakuvāni raka tukumīaha i, mətə kīmīaha hīəpkīni mhə nīpərhiēnien ia nīrak. Narīmīnari me nəha səməme iakamo ia nəghi Tata səiou kamhahātən pen mə iou sin. ²⁶ *Mətə kīmīaha hīəpkīni mhə nīpərhiēnien ia nīrak ti nəri nə mə rīpko mhə kīmīaha sipsip me səiou. ²⁷ *Sipsip me səiou kamhəregi rerik. Iou iakukurən irəha, nənə irəha kamhəkūrīrə iou. ²⁸ *Iakauvei pen nīmīruien rerīn mīnrāha. Irəha tuhəpkemhə mhə ia nəpīn riti. Iərmama riti rīwən truvehi raka irəha ia rəgīk. ²⁹ Tata səiou sə ruvei pehe irəha miou, nīskāien səvənhi rəpi raka nərmama me pam. Iərmama riti rīwən ko ruvehi raka irəha ia rəgīn. ³⁰ Iou mīne Tata səiou kīmīrau kuatia.”

³¹ *Ia nəpīn nəha nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həpeki mwi kəruətērei me mə tuhəkwi əpune in. ³² Mīregi Iesu rīni pen ti nirəha i mə, “Iakīno raka noien

* **10:14:** Jon 10:27, 2Tim 2:19 * **10:15:** Mat 11:27, Jon 15:13, 1Jon 3:16 * **10:16:** Aes 56:8, Jon 11:52, 1Pit 2:25, Esik 34:23, Esik 37:24 * **10:17:** Fil 2:8-9 * **10:18:** Jon 5:26, 14:31, Jon 19:11
* **10:19:** Jon 7:43 * **10:20:** Jon 7:20, 8:48 * **10:24:** Wok Me 3:11, 5:12, Luk 22:67 * **10:25:** Jon 4:26, 5:36, Jon 10:38 * **10:26:** Jon 6:64, 8:45 * **10:27:** Jon 8:47, 10:3 * **10:28:** Jon 3:16, 6:39, Jon 18:9 * **10:31:** Jon 8:59

amasan me ripik ia nəmrimiaha Tata Kumwesən ruvei pehe mə tako. Sə rəfo nəha mə tihəkwi əpune iou tukwe?”

33 *Miregi nəm əsori me səvəi nəkur Isrel həni pen tukwe in mə, “Kimaha tahəpkəkwi əpune mhə ik ti noien amasan riti sə ikino, mətə kimaha tahəkwi əpune ik ti nəri nə mə ikani ərəha Kumwesən. Ik iərmama a, mətə ikani mə ik Kumwesən.”

34 *Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Rosi kimiaha hiəpkəvsini raka mhə nəgkiariien i kimərai pen ia Loa səkimiaha uə? Rini iamini irə minuə ‘Iakini minuə kimiaha nə kumwesən me.’ 35-36 *Kitaha səukurən mə nəfe Nəkukuə Ikinan rani ko kirkətefi mhə. Ro iamini irə mə Kumwesən rinəkwein nərmama me nəha səməme in riməuvei pen nəgkiariien səvənhi minraha minuə ‘kumwesən me,’ rəfo kimiaha hiaməni ərəha iou? Iou iərmama i Kumwesən ruvərfi raka iou, mərhi pehe iou iakuvehe ia tivrənə i, mətə kimiaha hiaməni mə iakani ərəha in, ti nəri nə mə iakini mə, ‘Iou Tini Kumwesən.’ 37 Mə iou iapko mhə narimnari me səiou Tata rokeikei mə tako rərəha mə kimiaha hiəni niperhienien ia nirak. 38 *Mətə mə iakamo narimnari me nəha, pərhiə hiəpkini mhə niperhienien ia nirak, mətə tihaməkeikei mhəni niperhienien ia narimnari me nəha sə iakamo. Ia noien i kimiaha tihəukurən, mhəukurən amasan mə Tata Kumwesən in i ia nirak iou nə irə.”

39 *Irəha haməmwur mwi mə tuhəkwtəmhiri Iesu, mətə in ramkeies raka ia rəginraha, 40 *məvən məpi simwin mwi ia nui aris Jotan, məvən ia kwopun nəha Jon ramo paptəes ikin fwe kupwən, mamarə ia kwopun nəha. 41 Nərmama həpik həuvehe tukwe, mhəni mə, “Jon ripko nimtətien riti, mətə nəgkiariien me pam səməme in riməni ia iəmə i ho niperhienien.” 42 *Ro pen nərmama həpik ia kwopun nəha həni niperhienien ia Iesu.

11

Iesu ro Lasaros rətui mwi ia nemhəien səvənhi

1 *Iərmama riti ramemhə nəghin nə Lasaros. Imwəni fwe Petani. Petani in rukwənu səvəi Meri mine piəvi Meri nəghin nə Marta. 2 *Meri nəha in pran sə rinətəgi pen senta ia nisui Iərimənu səkitaha, mahakwi raka ia nimwai nukwənen. Lasaros nəha in kitiriməni. 3 *Lasaros ramemhə iamini irə ro pen kitiriməni mi nəha krouərhi pen nəgkiariien riti revən ti Iesu, rouni mə, “Iərimənu. Ik riti sə ikokeikei pik ramemhə.”

4 *Mətə nəpin Iesu riregi nəgkiariien nəha, rini mə, “Nemhəien i ko ripko mhə Lasaros remhə anan. Ramarə irə mə nərmama tuhətoni nasoriien səvəi Kumwesən. Nemhəien i in suatuk sə Kumwesən truvehi utə nəghi Tini irə.”

5 Iesu rokeikei pik Marta mine piəvni Meri mine kitirimənrau Lasaros. 6 Ro iamini irə nəpin in riregi mə Lasaros ramemhə, in rarə mwi nəpin kəru mwi ia kwopun nəha in ramarə ikin.

7 Nəpin nəha kəru rukurau nənə in rini pen ti nərmama me səvənhi mə, “Pwəh səuvən mwi fwe tənə Jutia.”

8 *Miregi nərmama me səvənhi həni pen tukwe in mə, “Iahatən. Təkwtəkwi a kwərha nəm əsori me ia Jutia hokeikei mə tuhəkwi əpune ik ia kəruətərei me. Mətə ikokeikei mə tikrərig məvən mwi fwe ikin?”

9 *Miregi Iesu rini mə, “Kimiaha hiəukurən mə aoa twelef ia ran. Trini minuə iərmama riti raməvən ia ran, tripkapəti mhə ti nəri nə mə in ramətə

* 10:33: Lev 24:16, Mat 26:65, Jon 5:18 * 10:34: Sam 82:6 * 10:35-36: Mat 5:18 * 10:38: Jon 14:10-11 * 10:39: Luk 4:30, Jon 8:59 * 10:40: Jon 1:28 * 10:42: Jon 7:31 * 11:1: Luk 10:38-39 * 11:2: Jon 12:3 * 11:3: Jon 11:36 * 11:4: Jon 9:3, 11:40 * 11:8: Jon 8:59 * 11:9: Jon 9:4-5

nukuraanien sə raməhiəpwin nərmama ia tɪprənə i. ¹⁰ *Mətə trɪni minuə iərmama riti ramavən ia nəpɪn in trapəti tɪ nəri nə mə nukuraanien nəha riwən irə.”

¹¹ *Iesu rɪni pam nəgkiariien me nəha, marɪpɪn mani pen tɪ nirəha i mə, “Kitaha riti Lasaros ramapri, mətə iakinamevən takəsəpwiri in.”

¹² Miregi nərmama me səvənhi həni pen tukwe in mə, “Iərimənu. Trɪni minuə in ramapri in truvehe məsanɪn.” ¹³ (Iesu rəgkiari ia Lasaros mə ruvəmhə, mətə rerɪnraha ramrhi mə nɪpwrai nəgkiariien səvənhi mə in ramapri a.)

¹⁴ Ro pen Iesu rɪni pen atukwatukw tɪ nirəha i mə, “Lasaros ruvəmhə. ¹⁵ Nənə nəpɪn rerɪk rɪrhi kɪmiaha, iakagien mə iou iapkarə mhə ia kwopun nəha nəpɪn remhə irə. Nəri nəha trasitu ia kɪmiaha mo kɪmiaha hiəni nɪpərhienien ia nirak. Mətə pwəh səuvən tukwe.”

¹⁶ *Ro iamɪnhi irə Tomas nəha kani in mə “Mwirmwir,” rɪni pen tɪ nərmama me nəha irəha min kamhəkurirə ia Iesu mə, “Ramasan. Pwəh kitaha pam səuvən mhemhə kitaha min.”

Iesu rəgkiari vivi m Marta mine Meri

¹⁷ Nənə Iesu rapirəpw ia Petani mətoni Lasaros rɪnəmak nəpɪn kefə raka ia nɪpəgi kəruətərei. ¹⁸ *Rukwənu nəha Petani ipaka tɪ Jerusalem, kavən rəmwhen ia kilometa kahar. ¹⁹ Nəkur Isrel me həpɪk həməuvehe tɪ Marta mine Meri mə tuhəgkiari vivi mɪnrau tɪ nəri nə mə kɪtirimənrau ruvəmhə. ²⁰ Ro iamɪnhi irə nəpɪn Marta rɪregi mə Iesu rauvehe, in revən mətə in. Mətə Meri raməkure a ia nəkwai nimwə.

²¹ *Marta rɪni pen tɪ Iesu i mə, “Iərimənu. Ko ramo ik ia kwopun i ko kɪtirimak rəpwəh nemhəien. ²² Mətə iou iakukurən mə təkwtəkwuni nəfe nəghɪn tikərəs Kumwesən tukwe, in truvei pehe mik.”

²³ Miregi Iesu rɪni pen tukwe in mə, “Kɪtirimam trətui mwi ia nemhəien səvənhi.”

²⁴ *Miregi Marta rɪni pen tukwe in mə, “Iou iakukurən mə in trətui mwi ia nəpɪn sampam, nəpɪn nərmama tuhətui mwi ia nemhəien.”

²⁵ Miregi Iesu rɪni pen tukwe in mə, “Iou iərmama i iakamo nərmama səməme həuvəmhə hətui mwi ia nemhəien. Iou nɪmɪruien. Iərmama sə rani nɪpərhienien ia nirak nəri auər a mə remhə mətə trimɪru. ²⁶ *Nənə iərmama sə ramɪru, mani nɪpərhienien ia nirak, trɪpkemhə mhə ia nəpɪn riti. Ikɪni nɪpərhienien ia nəgkiariien i?”

²⁷ *Miregi Marta rɪni pen tukwe in mə, “Ouəh, Iərimənu. Iakani nɪpərhienien mə ik iəmə i kani mə Kristo. Ik Tɪni Kumwesən. Ik iəmə i profet kupwən me həməni mə tikuvehe ia tɪprənə i.”

²⁸ Marta rɪni nəgkiariien nəha, nənə mərari mevən mə trəkwein piəvni Meri. In revən məgkiari afafa min, mɪni mə, “Iahatən səkrau in i ruvəuvehe, mamərəs ik.” ²⁹ *Nənə nəpɪn Meri rɪregi nəgkiariien nəha, rɪskəmter akwauakw, mevən tɪ Iesu. ³⁰ Iesu rɪpkuvehe mhə ihi ia rukwənu nəha, mətə ramərer ihi ia kwopun nəha Marta rɪnətoni in ikɪn. ³¹ Nəkur Isrel me nəha səməme kamhəkure irəha Meri ia nəkwai nimwə mamhəgkiari vivi min, hətoni Meri rɪskəmter akwauakw mier irəpw iruə. Ro pen irəha həkurirə in. Rerɪnraha ramrhi mə rosi in ramevən mə trasək ia kwopun kɪnərkwafə nɪpwrai kɪtiriməni ikɪn.

* **11:10:** 1Jon 2:11 * **11:11:** Mat 9:24 * **11:16:** Mak 14:31 * **11:18:** Mat 21:17 * **11:21:** Jon 11:32 * **11:24:** Jon 5:29 * **11:26:** Jon 8:51 * **11:27:** Jon 6:69 * **11:29:** Jon 11:20

32 *Nəpɪn Meri ruvehe ia kwopun nəha Iesu ramərer ikin, mətoni, in rɪnɪmwi nukurhun mi ia nənimen, mɪni pen tukwe in mə, “Iərimənu. Ko ramo ik ia kwopun i ko kɪtirimak rəpwəh nemhəien.”

33 Ia nəpɪn nəha Meri ramasək. Nəkur Isrel me nəha səməme həuvehe irəha mɪn irəha mwi kamhasək. Iesu rətoni rərɪn rərkwəpɪr, meiahag əfi tukwe, 34 mɪni mə, “Kɪmiaha hiənərkwafə nɪpwran pəku?”

Miregi irəha həni pen tukwe in mə, “Iərimənu. Uvehe mətoni.”

35 *Iesu rasək.

36 Ro pen nəkur Isrel me həni mə, “Hətoni ro. Rosi in rokeikei pɪk anan Lasaros.”

37 *Mətə irəha nepwɪn həni mə, “Iəmə i rɪnomasan raka iərmama riti nənimen rɪfwə. Rəfo in rɪpkomasan mhə mwi Lasaros mə trəpwəh nemhəien?”

Iesu ro Lasaros rətui mwi ia nemhəien

38 *Ro iamɪnhi irə Iesu rɪregi mwi rərəha anan. In ruvehe ia kwopun kɪnərkwafə nɪpwrai Lasaros ikin. Kɪnərkwafə nɪpwran ia nɪpəgi kəruətərei riti. Nənə kəruətərei riti mwi ramərer tukuahag tərhuɪ nɪpəg nəha. 39 Iesu rɪni mə, “Həuvehi raka kəruətərei nəha.”

Mətə Marta, kɪtiriməi iəmə nəha sə ruvəmhə, rɪni pen tukwe in mə, “Iərimənu. In ruvəpein raka. In i nəpɪn sə ro kefə səvənhɪ.”

40 *Miregi Iesu rɪni pen tukwe in mə, “Rosi ikinenouenou nəfe iakiməni pehe tukw ik uə? Trɪni mɪnuə ikɪni nɪpərhiɪnien ia nirak, tikətə nasorɪien səvəi Kumwesən.”

41 Ro iamɪnhi irə irəha həuvehi raka kəruətərei nəha. Nənə Iesu rəkwtətə, mɪni mə, “Tata. Iakani tanak tukw ik tɪ nəri nə mə ikuvəregi raka iou.

42 *Iakukurən mə ikamregi iou ia nəpɪn me pam, mətə iakani nəgkiariien i mə trasitu ia nərmama me i kamhərer kuraukurau. Iakuə irəha tuhəni nɪpərhiɪnien mə ikinərhi pehe iou.”

43 Nəpɪn Iesu rɪni pam nəgkiariien me nəha, rəkwein əpwəmwis, mɪni mə, “Lasaros! Ier irəpw!” 44 Nənə iəmə nəha sə ruvəmhə rier irəpw. Tɪnari me nəha sə kɪnərkwi rəgɪn mi mɪne nɪsun mi irə mɪne sə nəha kɪnərkwi nənimen irə kamhəmak ihi ia nɪpwran. Nənə Iesu rɪni pen tɪ nɪrəha i mə, “Həfi raka tɪnari irə, pwəh ravən.”

Nəmə asori me hərəi sun mə tuhousi əpune Iesu

45 *Nəkur Isrel me nəha səməme həməuvehe mhəti pehe Meri irəha həpɪk hətoni nəfe Iesu rɪno, nənə mhəni nɪpərhiɪnien ia Iesu. 46 *Mətə irəha nepwɪn həvən tɪ Farisi me, mhəni pen nəfe Iesu rɪno. 47 Ro iamɪnhi irə pris asori me mɪne Farisi me housəsɪmwɪn nəmə asori me səvəi nəkur Isrel, mhəni mə, “Kɪtaha tsəfo i? Kwa iəmə i ramo nɪmtətɪen me rɪpɪk. 48 Trɪni mɪnuə kɪtaha səsəni in ramo iamɪnhi irə marɪpɪn, nərmama me pam tuhəni nɪpərhiɪnien irə. Nənə nəkur Rom tuhəuvehe mhouraha nɪmwəfwaki səkɪtaha mɪne nərmama me səkɪtaha.”

49 Mətə irəha riti nəghɪn nə Kaeafas in rauvehi wok səvəi pris asori anan ia nuk nəha. In rɪni pen tɪ nɪrəha i mə, “Kɪmiaha hiəreirei nari. 50 *Rəfo kɪmiaha hiəpkətə mhə mhəukurən? Ko iərmama kuatia remhə tɪ nəkur Isrel ramasan məpɪ raka kousi əpune kɪtaha nəkur Isrel me pam.”

51 *Kaeafas rɪpkɪni atukw mhə nəgkiariien i, mətə in rauvehi wok səvəi pris asori anan ia nuk nəha, mani irəpw nəgkiariien sə ruku pen tɪ Nənɪmwɪn

* 11:32: Jon 11:21 * 11:35: Luk 19:41 * 11:37: Jon 9:6 * 11:38: Mat 27:60 * 11:40: Jon 11:4,23-26 * 11:42: Jon 12:30 * 11:45: Jon 4:48, 7:31 * 11:46: Luk 16:31 * 11:50: Jon 18:14 * 11:51: Jen 50:20

Ikinan. Nəri naha rīpkier pehe mhə ihi, mətə in rukupwən mini irapw mə Iesu tremhə ti nəkur Isrel. ⁵²*Mətə in tripkemhə mhə ti nirəha əpa nəkur Isrel, in tremhə mwi ti nīpwnəti Kumwesən me səməme kamharə kirkiri ia tənəmtənə me, nənə mousəsīmwin irəha ia kusen kuatia. ⁵³*Ia nəpīn naha nəmə asori me naha hənəmrai sun mə tuhousi əpune Iesu.

⁵⁴*Ro iamīnhi irə Iesu rəpwəh navən irapwien ia nəmri nəkur Isrel ia tənə Jutia, mətə in rəpwəh tənə səvənraha mevən ia taon riti nəghin nə Efrem. Taon naha ipaka ti kwopun akwesakwes ikin. Iesu ramarə ikin irəha nərmama me səvənhi.

⁵⁵*Nəveginien asori naha səvəi nəkur Isrel nəghin nə Pasova ruvəuvehe ipaka. Ro pen nərmama həpik həier ia kwopun me mhəutə pen fwe Jerusalem mə tuho irəha həmher ia nəmri Kumwesən kurirə Pasova ruvehe. ⁵⁶*Irəha kamhərer ia nimwə səvəi Kumwesən, mamhətui Iesu, mamhəgkiari mīnraha me, mamhəni mə, “Kīmīaha hiaməfətərig irə? Rosi ko in rīpkuvehe mhə ia nəveginien asori uə?” ⁵⁷ Irəha hənī ianhi ti nəri nə mə pris asori me mīne Farisi me həuvəni raka nəkwanraha mə trīni mīnuə iərmama riti rukurən kwopun Iesu ramarə ikin traməkeikei mīni pen ti nirəha i nənə irəha tuhəuvən mhəkwtəmhiri in.

12

Meri rətəgi pen senta ia nisui Iesu

¹*Nəpīn sikis a mwi nəveginien asori naha Pasova ruvehe. Ro pen Iesu revən ia Petani, imwei Lasaros. Lasaros nə iəmə sə Iesu rīnəsūəpwiri in ia nemhəien. ²*Irəha həpnəpenə nəveginien riti sənəi Iesu fwe ikin. Marta rasui raka nəveginien. Lasaros in mwi riti ia nərmama me naha səməme kamhani pəri nari irəha min. ³*Ia nəpīn naha Meri ruvehi nīpəri senta kīno ia nat atukwatukw nənimen rutə pik. In ruvehi mətəgi pen ia nisui Iesu mi, nənə mīnamrai nisun mi ia nimwai nukwənen. Nəkwei nimwə ruvehe mukuər ia nīpeki senta.

⁴*Mətə iərmama riti səvəi Iesu, nəghin nə Jutas Iskariot, iəmə naha rīpko mhə tui truvei pen Iesu ia rəgi nərmama səməme haməmwəki in, in rīni mə, ⁵*“Rəfo kīpkəmri pen mhə nəmri nari ia senta naha? Kukurən nuvehien silin me kīno ia silva irəha pam tri hantret, kuvei pen m nərmama nautə səvənraha riwən.” ⁶ Jutas rīpkini mhə nəgkiariien naha ti nəri nə mə in rokeikei mə trasitu ia nərmama nautə səvənraha riwən. Mətə in rīni nəgkiariien naha ti nəri nə mə in rauvehi tənəripw irəha kamhəvai pen mane irə, nənə nəpīn nepwin ramakres afafa nīpərin səvənhi.

⁷*Mətə Iesu rīni mə, “Əpwəh nəskiien prən i. In rīno nəri i rerin ramrhi nəpīn tukinimwi iou irə. ⁸*Nərmama nautə səvənraha riwən tiharə kīmīaha mīnraha nəpīn me, mətə iou tapkarə pəri mhə kītaha m kīmīaha nəpīn me.”

⁹*Nəkur Isrel me həpik həregi mə Iesu in ia kwopun naha, həregi həuvən tukwe. Irəha həpkəuvən mhə mə tuhətoni Iesu əpa, mətə həuvən mə tuhətoni mwi Lasaros. Lasaros nə in iəmə sə Iesu rīnəsūəpwiri in ia nemhəien. ¹⁰ Pris asori me hərai sun mə tuhousi əpune Lasaros mwi, ¹¹*ti nəri nə mə nəkur Isrel me həpik, nəpīn hətoni mə in ruvəmīru mwi, hənī nīpərhienien ia Iesu, nənə mhəpwəh nukurirəien nəmə asori me səvənraha.

* **11:52:** Jon 10:16, 17:21, 1Jon 2:2 * **11:53:** Jon 5:18 * **11:54:** Jon 7:1 * **11:55:** 2Kron 30:17, Wok Me 21:26 * **11:56:** Jon 7:11 * **12:1:** Jon 11:1,43 * **12:2:** Luk 10:40 * **12:3:** Luk 7:37-38 * **12:4:** Jon 18:3 * **12:5:** Mat 19:21 * **12:7:** Jon 19:40 * **12:8:** Dut 15:11 * **12:9:** Jon 11:43-44 * **12:11:** Jon 11:45

Iesu revən mapirapw fwe ia Jerusalem nərmama həgnəgini in

12 Kini rakwakwi irə, nərmama me nəha səməme həuvən ti nəveginien asori nəha Pasova həregi mə Iesu rauvehe ia Jerusalem. Nərmama me nəha həpik.

13 *Həuvehi nımwai nəmwir mhəuvehi mhəier ia taon mhəuvən mhətə in rauvehe ia suatuk, kamhəkwein əpwəmwis mə,

“Səgnəgini Kumwesən!

Səkwein amasan ia iəmə i rauvehe ia nəghi İərimənu səkitaha!

Səkwein amasan irə, in kig səvəi nəkur İsrel!”

14 Iesu rətə kwəti togki riti nənə rəkure irə. Nəri nəha ramesi pen nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə İkinan. Rini iamınhi irə minuə,

15 “Nəkur Saeon^a tihəpwəh nehekiriən.

Hətə ro kig səkimiaha rauvehe,
maməkure ia kwəti togki riti.”

16 *İa nəpın nəha nərmama me səvəi Iesu həreirei nıpwrai narimnari me i. Mətə kurirə irə, kuvehi utə raka Iesu revən fwe ia neiai, rerınraha rırhi mə kimərai pen narimnari me i ia Nəkukuə İkinan raməgkiari irə. Rerınraha rırhi mwi mə nərmama me həno narimnari me i irə.

17 *İesu rino Lasaros rətui mwi ia nemhəien səvənhi. Nərmama me nəha səməme kamhərer irəha min ia nəpın nəha in rınəkwein Lasaros irə mə trier ia nıpəgi kəruətərei irəha kamhəripın mamhəni irapw nəfe irəha hənətoni.

18 Nərmama həpik hənuə tuhətoni Iesu ti nəri nə mə irəha kamhəregi mə in rino nımtətien nəha. 19 *Ro iamınhi irə Farisi me kamhəni pen ti nirəha me i mə, “Hətoni ro, kitaha ko səpko anan mhə nari riti! Təkwtəkwuni nəha nərmama me pam kamhəkurirə in!”

Iesu rini irapw mə traməkeikei memhə

20 Nəkur Kris me nepwın nəha ikın kamhəfwaki irəha nərmama me nəha səməme həməutə pen fwe Jerusalem ti nəveginien asori. 21 *Nəkur Kris me nəha həuvehe ti Filip. (Filip imwəni fwe Petsaeta ia tənə Kalili.) Həuvehe mhəni pen tukwe in mə, “İəmə asori. Kimaha iahokeikei mə tahətoni Iesu.”

22 Ro iamınhi irə Filip revən mını pen ti Antru, nənə rouevən rouni pen ti Iesu.

23 *Nənə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Təkwtəkwuni nəha nəpın sə Kumwesən truvehi utə nəghi İəməti İərmama irə ruvəuvehe. 24 *İakani nıpərhienien tukumiaha i. Nuni nari riti ko rıpkukuə mhə kwənkwan trini minuə rıpkukupwən mhə mımwei irapw ia tıprənə memhə. Mətə mə remhə trukue kwənkwan rıpik. 25 *İərmama sə rokeikei pık nımıruien səvənhi trarfai irə, mətə iərmama sə rəmwəki nımıruien səvənhi ia tıprənə i in trəkwtəmhiri nımıruien səvənhi mamevən muvehi nımıruien rerin.

26 *İərmama sə ramo tukwini nari miou traməkeikei mukurirə iou. Nənə kwopun pəku iakamarə ikın iərmama sə ramo tukwini nari miou in mwi trarə ikın. İərmama sə ramo tukwini nari miou Tata Kumwesən trisiai in.

27 *Təkwtəkwuni nəha iakregi rərəha anan. Nənə takəfni mwi irə? Ko iakini mə ‘Tata uvehi raka nəmisəien sə rauvehe tukw iou’? Rekəm, kwa in nə iakıməuvehe tukwe mə nəpın i treste iou iamınhi irə. 28 *Tata uvehi utə nəghim!”

Təkwtəkwuni a mwi kregi nəgkiariien riti ruku pen ia neiai muvehe. Nəgkiariien nəha rini mə, “İou iakuvəuvehi utə raka nəghik, nənə

* 12:13: Mat 27:42, Jon 1:49 a 12:15: Nəgkiariien i ‘Saeon’ nəghi Jerusalem. * 12:16: Jon 2:22

* 12:17: Jon 11:43-44 * 12:19: Jon 11:48 * 12:21: Jon 1:44, Luk 19:3, 23:8 * 12:23: Jon

13:31-32, Jon 17:1 * 12:24: 1Kor 15:36 * 12:25: Mat 16:25 * 12:26: Jon 14:3, 17:24 * 12:27:

Sam 6:3, 42:5, Mat 26:38 * 12:28: Mat 3:17

təkwətəkwuni nəha takuvehi utə mwi.” 29 *Nərmama səməme kamhərer ipaka tukwe həregi həni mə, “Kwa karuəruə!” Nəpwin həni mə, “Agelo riti rəgkiari pen min.”

30 *Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “nəgkiariien nəha rīpkuvehe mhə mə iou takregi. Mətə ruvehe mə kimiaha tihəregi. 31 *Təkwətəkwuni nəha rino nəpin sə Kumwesən trərpwin noien ərəha me kamo ia tīprənə i. Təkwətəkwuni nəha in trəkoui irapw Setan sə ramərimənu ia tīprənə i. 32 *Nənə iou, nəpin kuvehi utə iou iakaraka ia tīprənə, takvi pehe nərmama pam həuvehe tukw iou.” 33 *Iesu rini nəgkiariien i mani əuenhın mə trəfemhə irə.

34 *Ro pen nərmama həni pen tukwe in mə, “Kimaha iahəuvəregi raka ia Loa səkitaha mə nəpin Kristo truvehe in tramərə rerin. Rəfo ikani mə tukuvehi utə Iəməti Iərmama? Sin nəha Iəməti Iərmama nəha?”

35 *Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Nukuraanien sə raməhiəpwin kimiaha trərə nəpin ouihi a mwi kimiaha min. Havən nəpin nukuraanien i ramərə ihi kimiaha min, kamo nəpitəvien ruvehe mousəman kimiaha. Iərmama sə ramavən ia nəpitəvien rīreirei kwopun ramevən ikın. 36 *Nəpin nukuraanien i ramərə ihi kimiaha min, tihəni nīpərhienien irə. Ia suatuk nəha kimiaha tihəuvehe mho nīpwnəti nukuraanien ia kimiaha.” Nəpin Iesu rini pam nəgkiariien me i, in rəpwəh irəha, mevən məkəwafə.

Nəkur Isrel həpwəh niniien nīpərhienien ia Iesu

37 Iesu rino auər a nīmətətien me rīpik ia nəmri nəkur Isrel mətə irəha həpkini mhə nīpərhienien irə. 38 *Noien i rier pehe iamınhi mə nəgkiariien i Profet Aesea rīməni fwe kupwən truvehe mukuə irə. In rīməni iamınhi irə mīnuə, “Iərimənu. Sin rini nīpərhienien ia nəgkiariien səkimaha?

Iərimənu ro pui nīskaiien səvənhi m sin?”

39 *Ro iamınhi irə irəha ko həpkini mhə nīpərhienien ia Iesu ti nəri nə mə Profet Aesea rīməni mwi mīnuə,

40 “Kumwesən rino nənimenraha rīfwə,
nənə məsisəg ia nətərigien səvənraha.

In rino iamınhi kamo irəha hətə nari ia nənimenraha,
mhəukurən nari ia rerinraha,
mhəərəig,
nənə tako irəha həuvehe mhəsanın.”

41 *Profet Aesea rīməni nəgkiariien me i ti nəri nə mə in rīnətoni nasorien səvəi Iesu, nənə məgkiari irə.

42 *Mətə pərhien nəmə asori me həpik kwopti irəha mwi həni nīpərhienien ia Iesu. Mətə ti nəri nə mə kamhəhekir Farisi me, həpwəh nini irapwien. Irəha həpwəh nokeikeien mə Farisi me tuhərhi irapw irəha ia nīmwfəwaki səvənraha. 43 *Nəmə asori me i hokeikei mə nərmama tuhaməmwur ia nəgnəginiien irəha. Irəha hokeikei sə nəha məpi raka mə Kumwesən trəgnəgini irəha.

44 *Ia nəpin nəha Iesu rəkwein əpwəmwis, mīni mə, “Iərmama sə rani nīpərhienien ia nirak, rīpkini əpa mhə nīpərhienien ia nirak, mətə rani nīpərhienien ia Iəmə sə rīnərhi pehe iou. 45 *Nənə iərmama sə ramətə iou, ramətə mwi Iəmə sə rīnərhi pehe iou. 46 *Iou iakiməuvehe ia tīprənə i

* 12:29: Wok Me 23:9 * 12:30: Jon 11:42 * 12:31: Jon 9:39, 14:30 * 12:32: Jon 3:14

* 12:33: Jon 18:32 * 12:34: Sam 89:4,36, Sam 110:4, Aes 9:7, Dan 7:14 * 12:35: Jon 7:33, 8:12,

1Jon 2:10-11 * 12:36: Efes 5:8 * 12:38: Rom 10:16 * 12:39: Mat 13:15 * 12:41: Aes 6:1

* 12:42: Jon 7:48, 9:22 * 12:43: Jon 5:44 * 12:44: Mat 10:40 * 12:45: Jon 14:9 * 12:46:

Jon 8:12, 12:35

iakəmwhen ia nukuraanien. Ro iam̄nhi irə, iərmama sə rani n̄pərhienien ia nirak tripkarə mhə ia nəpitəvien.

47 *Iərmama sə ramregi nəgkariien me səiou, məpwəh noien nəfe iakani, tapkərpw̄in mhə noien ərəha səvənhi. Iou iapkuvehe mhə ia t̄iprənə i mə takərpw̄in noien ərəha səvəi nərmama, mətə iakuvehe mə takuvehim̄ru irəha. 48 *Mətə iərmama sə rauvei pehe təkutan miou, məpwəh mwi n̄n̄nien n̄pərhienien ia nəgkariien me səiou, nari riti nəha ik̄in tukərpw̄in pen min tukwe. Ia nəp̄in sampam tukərpw̄in pen min t̄i nəri nə mə r̄ini nəri auər a ia nəgkariien səiou sə iakiməni. 49 Tro iam̄nhi irə t̄i nəri nə mə nəgkariien me i səiou r̄ipkuku pehe mhə ia nirak a. Mətə Tata Kumwesən sə r̄inərhi pehe iou iakuvehe, in nə r̄iməni pehe nəkwān tukw iou i mə nəfe noien səvəi nəgkariien takesi pen m̄ine nəfe nəgkariien tak̄ini. 50 *Nənə iakukurən mə nəgkariien i səvənhi in nə nukune n̄im̄ruien rer̄in. Ro iam̄nhi irə nəfe iakani, mani makurirə a nəfe nəgkariien Tata Kumwesən r̄iməni pehe tukw iou i.”

13

Iesu raikuas ia nisui nərmama me səvənhi

1 *Trakwakwi tuko nəveḡinien asori nəha Pasova. Iesu rukurən mə nəp̄in səvənhi ruvəuvehe ipaka na trəpwəh t̄iprənə i mevən t̄i Tata Kumwesən. Nəp̄in me in ramokeikei nərmama me səvənhi səməme kamharə ia t̄iprənə i, mamokeikei irəha nəp̄in me meste pehe nəp̄in in tremhə irə.

2 *Ia nərUARƏV Iesu m̄ine nərmama me səvənhi kamhāni pəri nari. Setan r̄inəmri pen raka nətəriḡien riti ia reri Jutas Iskariot, t̄ini Saemon, mə truvei pen Iesu ia rəgi nərmama səməme haməmWƏki in. 3 *Iesu rukurən mə Tata Kumwesən ruvəuvei pen raka narimnari me pam ia rəgin. In rukurən mwi mə fwe kupwən in rəpwəh Kumwesən muvehe, nənə təkwtəkWuni in tr̄irəriḡ mevən mwi t̄i Kumwesən. 4 Ro iam̄nhi irə in r̄iskəmter ia kwopun nəha kamhāni pəri nari ik̄in, muvehi raka karkahu səvənhi, nənə muvehi t̄inari riti mwi kamərai raka nəpwt̄iḡien irə, mətoti. 5 Mətoti pam, m̄ivi pen nui ia nari kamaikuas ia nisui iərmama irə, nənə m̄inamaikuas ia nisui nərmama me səvənhi, nənə mamrai raka nəpwt̄iḡien ia t̄inari sə in r̄inətoti irə.

6 Nəp̄in in ruvehe t̄i Saemon Pita, Pita r̄ini pen tukwe in mə, “Iərimənu. Ikuə tikaikuas mwi ia nisuk mi?”

7 Miregi Iesu r̄ini pen tukwe in mə, “Nəri i iakamo ikreirei təkwtəkWuni, mətə kurirə ik̄in tikukurən.”

8 Miregi Pita r̄ini pen tukwe in mə, “Rekəm. Ko iakəpwəh nəsēnien ik̄i ikaikuas ia nisuk mi ia nəp̄in riti.”

Miregi Iesu r̄ini pen tukwe in mə, “Mə iapkaikuas mhə ia niram, tukəpwəh n̄n̄nien mwi mə ik̄i iərmama riti səiou.”

9 Miregi Saemon Pita r̄ini pen tukwe in mə, “Iərimənu. Mə ro iam̄nhi irə, tikəpwəh naikuas əpaien ia nisuk mi, mətə tikaikuas mwi ia t̄ipage rəgik̄ mi m̄ine nukwənek.”

10 *Miregi Iesu r̄ini pen tukwe in mə, “Iərmama sə r̄inaru raka traru mwi t̄i nəfe? N̄ipwran r̄inəmher pam raka, mətə nisun mi əpa traməkeikei maikuas mwi ia nirau. Kimiaha h̄iənəmher raka, mətə r̄ipko mhə kimiaha pam.”

11 Iesu ruvəukurən raka sin ia nirəha truvei pen in ia rəgi nərmama səməme haməmWƏki in. Ro pen in r̄ini ianhi mə, “R̄ipko mhə kimiaha pam h̄iəmher.”

* 12:47: Jon 3:17, 8:15 * 12:48: Hip 4:12 * 12:50: Jon 8:26,28 * 13:1: Jon 7:30, 12:23, Jon 15:13, 1Jon 3:16, Fil 2:8 * 13:2: Luk 22:3, Jon 13:27 * 13:3: Jon 3:35, 16:28 * 13:10: Jon 15:3, Jon 6:64,70-71

12 Nəp̄in Iesu raikuas pam ia nisunraha, rarkahu mwi karkahu səvənhi, mevən mwi məkure ia təmwhək̄in, nənə m̄ini pen t̄i nirəha i mə, “K̄imiaha hiəukurən n̄ipwrai nəri i iako m k̄imiaha? 13 *K̄imiaha hiamək̄wein iou mə ‘lahatən’ m̄ine ‘Iərimənu.’ Nənə hiaməni atukwatukw a, t̄i nəri nə mə n̄ipər̄hienien iou Iahatən sək̄imiaha m̄ine Iərimənu sək̄imiaha. 14 *Ro iam̄inhi irə mə iou iak̄inaikuas ia nisumiaha iam̄inhi, ramasan mə k̄imiaha mwi tihaikuas ia nisumiaha me. 15 *Iou iako noien i mahatən k̄imiaha irə mə k̄imiaha tiho rəmwhen iou iak̄ino m k̄imiaha. 16 *Iakani n̄ipər̄hienien tukumiaha i. Iərmama sə ramo tukwini nari r̄ipkasori mhə ia iəmə asori səvənhi. Iərmama sə kamər̄hi in t̄i nuvehien nəgkiariien in r̄ipkasori mhə ia iərmama sə ramər̄hi in. 17 *Təkwtək̄wuni nəha k̄imiaha hiəukurən amasan narimnari me i, ro iam̄inhi irə tr̄ini m̄inuə hio iam̄inha irə, k̄imiaha rer̄imiaha tragien.”

Iesu r̄ini irapw mə tukuvei pen in ia rəgi nərmama səməme haməm̄wəki in

18 **“Iou iap̄kəgkiari mhə ia k̄imiaha pam. Iakukurən amasan səməme iak̄inərpwi rəgik ia nirəha. Mətə nəgkiariien i ia Nəkukuə Ikinan tramək̄eikei muvehe mukuə. R̄ini mə, ‘Iərmama sə kupwən iarouəni nari k̄imrau min, mətə təkwtək̄wuni nəha in ruvəuvehe m̄inəm̄wəki iou.’*

19 **Iou iakani irapw nəri i tukumiaha təkwtək̄wuni, nəp̄in rəpwəh ihi nier peheien. Mətə nəp̄in trier pehe irə, nənə k̄imiaha tihəni n̄ipər̄hienien ia nirak mə iou i in i. 20 *Iakani n̄ipər̄hienien tukumiaha i. Iərmama sə raməsevər ia rer̄in t̄i iərmama riti səiou sə takər̄hi pen i rəmwhen mə raməsevər mwi ia rer̄in tukw iou. Nənə iərmama sə raməsevər ia rer̄in tukw iou rəmwhen mə raməsevər mwi ia rer̄in t̄i Kumwesən sə r̄inər̄hi pehe iou iakuvehe.”*

21 **Nəp̄in Iesu r̄ini pam nəgkiariien me nəha, r̄iregi rərəha fwe ia rer̄in, m̄ini irapw mə, “Iakani n̄ipər̄hienien tukumiaha i mə k̄imiaha riti truvei pen iou ia rəgi nərmama səməme kamhəm̄wəki iou.”*

22 *Nənə nərmama me səvənhi həti pen mhətoni irəha me, mhəreirei mə Iesu rani sin. 23 *Irəha riti Iesu rokeikei p̄ik, in raməkure ipaka t̄i Iesu. 24 Ro pen Saemon Pita ruini pen kənkəpwə m̄in mə trəres ro Iesu mə iərmama sin nəha in rani.*

25 *Ro iam̄inhi irə iərmama nəha rəkure pəpən ipaka t̄i Iesu, məres in mə, “Iərimənu, sin nəha ikani?”*

26 *M̄iregi Iesu r̄ini mə, “Iərmama sə takək̄wsen bred meitesi ia n̄ise nari muvei pen m̄in, iərmama nəha i nəha.” Nənə in ruvehi n̄ipəri bred riti, meitesi ia n̄ise nari, muvei pen m Jutas t̄ini Saemon Iskariot. 27 *Nənə Jutas ruvehi bred, təkwtək̄wuni a mwi Setan ruvnimwə ia rer̄in.*

*Nənə Iesu r̄ini pen tukwe in mə, “Nəfe nəha ikuə tiko, iko akwauakw.” 28 Iesu r̄ini nəgkiariien nəha t̄i Jutas, mətə nərmama me nəha kamhani pəri nari irəha m̄in həreirei mə r̄ini pen t̄i nəfe. 29 *Nepw̄in rer̄inraha r̄ir̄hi mə rosi Iesu r̄iməni pen tukwe in mə trevən muvehi nəmri nəveginien riti uə trevən muvei pen mane nepw̄in m nərmama nautə səvənraha riwən. Rer̄inraha r̄ir̄hi iam̄inhi t̄i nəri nə mə Jutas ramətui t̄i tənəripw sə irəha kamhəvai pen mane me səvənraha irə. 30 Ro iam̄inhi irə nəp̄in Jutas ruvehi raka bred, rərəer, mier akwauakw a. Ia nəp̄in nəha ruvəpitəv.*

Saemon Pita tr̄ini mə r̄ireirei Iesu

* 13:13: Mat 23:8,10 * 13:14: Mat 20:28, Luk 22:27 * 13:15: Fil 2:5, Kol 3:13, 1Pit 2:21 * 13:16: Mat 10:24 * 13:17: Mat 7:24, Jem 1:25 * 13:18: Sam 41:9 * 13:19: Jon 14:29, 16:4 * 13:20: Mat 10:40 * 13:21: Jon 12:27 * 13:23: Jon 19:26, 20:2, Jon 21:7,20 * 13:27: Jon 13:2 * 13:29: Jon 12:6

31 *Nəpɪn Jutas ruvəier raka, Iesu rini mə, “Təkwtəkwuni nəha rino nəpɪn sə tukuvehi utə nəghi Iəməti Iərmama irə, nənə na in truvehi utə nəghi Kumwesən. 32 *Trini minuə in ruvehi utə nəghi Kumwesən, Kumwesən in mwi truvehi utə in revən marə irau min. In tro təkwtəkwuni a mwi.

33 *Nipwnətik me. Ko iapkarə əpwəmwis mhə kitaha m kimiaha. Kimiaha tihəpkətui iou, mətə takini pehe mwi nəgkiariien kuatia a m kimiaha nəha təkwtəkwuni sə iakiməni pen m nəmə asori me səvəi nəkur Isrel fwe kupwən. Iakiməni pen ti nirəha i mə, ‘Kimiaha ko hiəpkəuvən mhə nəha kwopun iakamevən ikin.’

34 *Nəgkiariien vi riti takuvei pehe m kimiaha təkwtəkwuni mə tiho. Kimiaha tihaməkeikei mhokeikei kimiaha me. Rəmwhen iou iakokeikei kimiaha ia noien a mwi nəha kimiaha tihaməkeikei mhokeikei kimiaha me. 35 Trini minuə kimiaha hiokeikei kimiaha me iamɪnhi irə, nərmama me pam tuhəukurən mə kimiaha nərmama me səiou.”

36 *Nənə Saemon Pita rəres pen in mə, “Iərimənu, tikevən pəku?”

Miregi Iesu rini mə, “Kwopun pəku iakamevən ikin nəha təkwtəkwuni, ko ipkukurirə mhə iou mətə kurirə irə tipkukurirə iou.”

37 Miregi Pita rini mə, “Iərimənu takəpwəh nukurirəien ik nəha təkwtəkwuni ti nəfe? Iou rerik ragien a mə takemhə tukw ik.”

38 Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Ikini mə rerim ragien a mə tikemhə tukw iou? Iakani nipərhiienien tukw ik i kurirə rəiə rakaka tikini m kahar mə ikreirei iou.”

14

Iesu raməgkiari vivi m nərmama me səvənhi

1 *Nənə Iesu rini pen ti nirəha i minuə, “Rerimiaha rəpwəh nəpouien. Kimiaha tihaməkeikei mhəni nipərhiienien ia Kumwesən, mhəni mwi nipərhiienien ia nirak. 2 Ia nəkwai nimwə səvəi Tata səiou nəkwan ripik. Iakinamevən takəpnəpenə ia kwopun riti səkimiaha. Nəgkiariien i ro nipərhiienien. Mə neikuəien ko iakəpwəh niniiien tukumiaha. 3 *Takevən məpnəpenə ia kwopun riti səkimiaha, məpnəpenə pam nənə mirərig pehe mwi mipeki pehe kimiaha ia nirak mə kimiaha tiharə ia kwopun iakamarə ikin. 4 Kwopun nəha iakamevən ikin kimiaha hiəuvəukurən raka suatuk səvənhi.”

Iesu in suatuk ti nevənien ti Tata Kumwesən

5 Miregi Tomas rini pen tukwe in mə, “Iərimənu. Kimaha iahəreirei kwopun nəha ikamevən ikin. Tahəfukurən suatuk ramevən ia kwopun nəha?”

6 *Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Iou suatuk. Iou nipərhiienien. Iou nimiruien. Iərmama riti ko ripkevən atukw mhə ti Tata Kumwesən trini minuə iou iapkuvehi mhə in mevən. 7 *Trini minuə kimiaha hiəukurən iou, tihəukurən mwi səiou Tata. Təkwtəkwuni mamevən hiəuvəukurən raka in, mhənətoni raka in.”

8 Miregi Filip rini pen tukwe in mə, “Iərimənu. Ahatən ro Tata Kumwesən pwəh kimaha iahətoni. Nəri nə in nə kimaha iahokeikei.”

9 *Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Filip, iakinərə tui kitaha m kimiaha, mətə ikamreirei ihi iou? Iərmama sə ramətoni iou, ramətoni Tata səiou. Rəfo ikini mə ‘Ahatən ro Tata Kumwesən pwəh kimaha iahətoni?’ 10 *Kwa iou nə ia Tata Kumwesən, Tata Kumwesən in i ia nirak. Ipkini mhə nipərhiienien irə

* 13:31: Jon 12:23 * 13:32: Jon 17:5 * 13:33: Jon 7:33-34 * 13:34: Jon 15:12,17, 1Jon 3:23, 2Jon 5 * 13:36: Jon 7:34, Jon 21:18-19 * 14:1: Jon 14:27 * 14:3: Jon 12:26, 17:4 * 14:6: Jon 11:25, Rom 5:1-2, Hip 10:20 * 14:7: Jon 8:19 * 14:9: Jon 12:45, Kol 1:15, Hip 1:3 * 14:10: Jon 12:49, 14:24

uə? Nəgkiariien me i səməme iakani pehe tukumiaha i rīpko mhə nəgkiariien atukw səiou, mətə Tata Kumwesən ia nirak ramo wok me səvənhi. ¹¹ *Ro iamīnhi irə kīmiaha tihaməkeikei mhəni nīpərhienien ia nirak nəpīn iakini iamīnhi irə mīnuə 'Iou nə ia Tata Kumwesən, Tata Kumwesən in i ia nirak.' Mə rekəm tihaməkeikei mhəni nīpərhienien ia nirak tī nəri nə mə hiamətoni wok me i iakamo. ¹² *Iakani nīpərhienien tukumiaha i iərmama sə rani nīpərhienien ia nirak, in mwi tro wok me i iakamo. Ouəh pərhien in tro wok asori me məpī raka wok me i iakamo tī nəri nə mə iakamevən tī Tata Kumwesən. ¹³ *Nəfe nari kīmiaha tihəres ia nəghik, iou tako mə wok me i Tīni Kumwesən ramo truvehi utə nəghi Tata səvənhi. ¹⁴ Trīni mīnuə hiəres nari riti miou ia nəghik, iou tako."

Iesu rīni mə traməkeikei mərhi pehe Nənimwīn Ikinan

¹⁵ *"Trīni mīnuə kīmiaha hiokeikei iou, tihaməkeikei mhə nəgkiariien me səiou. ¹⁶ *Nənə takəres Tata Kumwesən, nənə in truvei pehe Iasitu riti mwi m kīmiaha in trarə rerīn kīmiaha mīn. ¹⁷ *Iasitu nə in nə Nənimwīn nə nukune nīpərhienien. Nərmama səvəi tīprənə i ko həpkuvehi mhə Nənimwīn nə tī nəri nə mə irəha həpkətoni mhə, mhəreirei in. Mətə kīmiaha hiəukurən in, tī nəri nə mə in ramarə kīmiaha mīn nənə trīpkarə ia rerīmiaha. ¹⁸ *Iou tapkəpwəh mhə kīmiaha rəmwhen ia nəkwərhakwərha kemhə tənī irəha. Takrərig mwi tukumiaha. ¹⁹ *Trīpko mhə tui nərmama səvəi tīprənə i tuhəpkətoni mhə iou, mətə kīmiaha tihətoni iou. Nənə tī nəri nə mə iou iakamīru, kīmiaha mwi tihəmīru. ²⁰ *Tro nəpīn səvəi narimnari me i, nənə kīmiaha tihəukurən mə iou nə ia Tata səiou, kīmiaha i ia nirak, nənə iou nə ia kīmiaha. ²¹ *Iərmama sə ruvəregi raka nəgkiariien me səiou, trīni mīnuə ramo nəgkiariien me nəha, in nəha iərmama sə rokeikei pərhien iou. Iərmama sə rokeikei pərhien iou iamīnhi irə, səiou Tata trokeikei in, nənə iou mwi takokeikei in, mo pui pen iou mīn."

²² *Mīregi Jutas (rīpko mhə Jutas Iskariot) rəres pen Iesu i mə, "Iərimənu. Tikəfo mo pui ik m kīmaha əpa, mətə tikəpwəh no puien ik m nərmama səvəi tīprənə?"

²³ *Mīregi Iesu rīni pen tukwe in mə, "Trīni mīnuə iərmama riti rokeikei iou, in tro nəgkiariien səiou, nənə səiou Tata trokeikei in, kīmrau Tata səiou tarouvehe tukwe, iarauo rukwənu səkimrau mhararə kīmrahar mīn. ²⁴ *Iərmama sə rəpwəh nokeikeien iou, in trəpwəh noien nəgkiariien me səiou. Nəgkiariien i sə hiamregi rīpko mhə nəgkiariien atukw səiou, mətə in i nəgkiariien səvəi Tata Kumwesən sə rīnərhi pehe iou iakuvehe.

²⁵ Narimnari me i iakani irapw tukumiaha i nəpīn iakamarə ihi kītaha m kīmiaha. ²⁶ *Mətə Nənimwīn Ikinan i in Iasitu sə Tata Kumwesən trərhi pehe i ia nəghik, in trahatən kīmiaha ia narimnari me pam. In tro rerīmiaha ramrhi narimnari me i iakani pehe tukumiaha mə kīmiaha tihəpwəh nenouenouien irə. ²⁷ *Na takəpwəh kīmiaha, mətə iakəmri nəmərīnuien tramarə tukumiaha. Nəmərinuien i səiou sə iakauvei pehe rīpkəmwhen mhə ia nəmərinuien sə nərmama səvəi tīprənə i tuhəuvei pehe. Rerīmiaha rəpwəh nəpouien, məpwəh nehekīrien.

* **14:11:** Jon 10:38, 14:20 * **14:12:** Mak 16:19-20 * **14:13:** Mat 7:7, Jon 15:16 * **14:15:** Jon 15:10, 1Jon 5:3 * **14:16:** Jon 14:26, 15:26, Jon 16:7 * **14:17:** Mat 10:20, Jon 16:13, Rom 8:26
 * **14:18:** Jon 14:3 * **14:19:** Jon 16:16 * **14:20:** Jon 17:21-23 * **14:21:** Jon 15:10, 16:27
 * **14:22:** Wok Me 10:41-42 * **14:23:** Mat 18:20, Jon 13:34, 2Kor 6:16, Efes 3:17 * **14:24:** Jon 7:16
 * **14:26:** Jon 14:16 * **14:27:** Jon 14:1, 16:33, Fil 4:7

28 *Kìmiaha hiàuvəregi raka nəgkiariien səiou. Iakiməni pehe tukumiaha i mə, 'Iou tapkəpwəh kìmiaha, mətə kurirə takrərig pehe tukumiaha.' Trini minuə hiokēikei pərhien iou, nənə rerimiahā trāgien a mə tihətoni iou iakamevən ti Tata Kumwesən, ti nəri nə mə in rasori məpi raka iou.
 29 *Iou iakani pehe raka narimnari me i tukumiaha nəha təkwtəkwuni kurirə həier pehe, ro iamihhi nəpin həier pehe tihəni nīpərhienien ia nirak.
 30 *Ko iapkəgkiari əpwəmwis mhə m kìmiaha nəha təkwtəkwuni ti nəri nə mə Setan i iərimənu səvəi tīprənə i rinauvehe. In rīpkasori mhə ia nirak,
 31 *mətə nərmama səvəi tīprənə i tuhaməkeikei mhəukurən mə iakokeikei Tata Kumwesən ro pen iakamesi pen atukwatukw nəfe nəgkiariien sə in rīməni pehe tukw iou i mə tako. Həuvehe pwəh saraka ia kwopun i."

15

Nukune nei pərhien mine rəgrəgin me

1 "Iou iakəmwhen ia nukune nei nəha krep sə ro nīpərhienien i. Səiou Tata in rəmwhen ia iərmama sə raməpərhi nei nəha. 2 *Rəgi nei me pam səməme həkukuə mhə in ramərai raka irəha. Rəgi nei me pam səməme kamhəukuə in raməpərhi amasan mə trukua kwənkwan rīpik mwi. 3 *Kìmiaha hiəmwhen ia rīgi nei nəha, nənə iakinəpərhi raka kìmiaha ia nəgkiariien me səməme iakani pehe tukumiaha. 4 *Tihəpwit əknekīn ia nirak, nənə iou takəpwit əknekīn ia kìmiaha. Rīgi nei ko rəpwəh nukuəien trini minuə rīpkərəer əknekīn mhə ia nīpren. Ia noien nəha rəmwhen a mwi nīmīruien səkìmiaha ko rīpkukuə mhə kwənkwan trini minuə hiəpwəh nəpwit əknekīnien ia nirak.

5 *Iou i, iou nukune nei nəha krep. Kìmiaha nə rəgrəgin me. Iərmama sə rəpwit əknekīn ia nirak, nənə iakəpwit əknekīn irə, iərmama i in trukua kwənkwan me rīpik. Mətə kìmiaha ko hiəpko mhə nari riti trini minuə hiəpkəpwit əknekīn mhə ia nirak. 6 *Iərmama sə rīpkəpwit əknekīn mhə ia nirak in rəmwhen ia rīgi nei riti sə kīnərai raka ruvīmhiə. Rīgi nei me səməme həuvəmhīə iamihhi, tukīpeki irəha kərki pen irəha ia napw. 7 *Trini minuə hiəpwit əknekīn ia nirak, nənə nəgkiariien me səiou ramarə ia rerimiahā, nəfe hiokēikei, hiəukurən nəresien, nənə tuko m kìmiaha. 8 *Nīmīruien səkìmiaha traməkeikei mukuə kwənkwan me rīpik. Nərmama me tuhətoni mhəukurən mə pərhien kìmiaha i nərmama me səiou. Ia noien nəha tihəuvehi utə nəghi Tata səiou.

9 Iakokeikei kìmiaha rəmwhen Tata Kumwesən rokeikei iou. Həpwit əknekīn ia nokeikeien səiou. 10 *Trini minuə hiamo nəgkiariien me səiou, nənə tihəpwit əknekīn ia nokeikeien səiou, rəmwhen iou iakino nəgkiariien me səvəi Tata səiou maməpwit əknekīn ia nokeikeien səvənhi. 11 *Iakani irapw narimnari me i tukumiaha mə rerimiahā tramāgien rəmwhen iou rerik ramāgien, nənə nagienien i səkìmiaha trasori pīk. 12 *Nəgkiariien səiou sə iakani pehe tukumiaha i mə tiho ro iamihhi irə: Hokeikei kìmiaha me rəmwhen iou iakokeikei kìmiaha. 13 *Samarə iərmama riti rəsēni kousi əpune in mə nemhəien səvənhi truvehimīru in me nepwīn hiəukurən mə nokeikeien riti mwi riwən rasori məpi raka nokeikeien nəha. 14 *Trini minuə hiamo narimnari me i iakani pehe tukumiaha, ramahatən mə iou me

* 14:28: Jon 14:3, 16:28, Jon 20:17, Luk 24:52 * 14:29: Jon 13:19 * 14:30: Jon 12:31, 16:11, Efes 2:2 * 14:31: Jon 10:18, 12:49, Mat 26:46 * 15:2: Mat 3:10 * 15:3: Jon 13:10 * 15:4: Jon 6:56 * 15:5: Jon 15:16, 2Kor 3:5 * 15:6: Mat 7:19, 13:42 * 15:7: Mat 7:7 * 15:8: Mat 5:16 * 15:10: Jon 14:15, 1Jon 2:5 * 15:11: Jon 17:13 * 15:12: Jon 13:34 * 15:13: Jon 10:11, 1Jon 3:16 * 15:14: Mat 12:50

nepwɪn nə kɪmiaha. ¹⁵ Iou tapkəkwein mhə mwi kɪmiaha mə iotukwininari me səiou ti nəri nə mə iotukwininari rɪreirei narimnari me səməme iəmə asori səvənhi ramo. Mətə təkwtəkwni nəha takəkwein kɪmiaha mə iou me nepwɪn ti nəri nə mə narimnari me pam səməme iakiməregi səiou Tata ramini iakuvəni pehe raka tukumiaha. ¹⁶ Kɪmiaha hiəpkukupwən mhə mhərpwi rəgimiaha ia nirak, mətə iou iakukupwən mərpwi rəgik ia kɪmiaha, muvehi utə kɪmiaha mə tihəuvən nimiruien səkɪmiaha trukua rəmwhen ia nei, nənə kwənkwiamiaha trarə. Ro iamɪnhi irə trini minuə hiəres nari riti m Tata Kumwesən ia nəghik, nənə in truvei pehe m kɪmiaha. ¹⁷ *Nəgkariien səiou sə iakani pehe tukumiaha i mə tiho ro iamɪnhi irə: Hokeikei kɪmiaha me.”

Nərmama səvəi tɪprənə tuhəmwəki nərmama me səvəi Iesu

¹⁸ *Trini minuə nərmama səvəi tɪprənə i kamhəmwəki kɪmiaha, rerimiahā trɪrhi mə fwe kupwən irəha hənəməmwəki mwi iou. ¹⁹ *Trini minuə kɪmiaha nərmama səvəi tɪprənə i, irəha tuhokeikei kɪmiaha ti nəri nə mə kɪmiaha nərmama me səvənraha. Mətə rɪpko mhə kɪmiaha nərmama səvəi tɪprənə i. Iou iakinərpwi rəgik ia kɪmiaha mə kɪmiaha tiharaka ia nərmama səvəi tɪprənə i. Ro iamɪnhi irə nərmama səvəi tɪprənə i kamhəmwəki kɪmiaha. ²⁰ *Rerimiahā trɪrhi nəgkariien i iakuvəni raka tukumiaha i mə, ‘Iərmama sə ramo tukwini nari rɪpkasori mhə ia iəmə asori səvənhi.’ Irəha hənometə iou, ro iamɪnhi irə hiəkurən mə tuhometə mwi kɪmiaha. Irəha hənəpwəh noien nəgkariien me səiou, ro iamɪnhi irə hiəkurən mə tuhəpwəh mwi noien nəgkariien me səkɪmiaha. ²¹ *Nərmama me səvəi tɪprənə i tuho narimnari me i ia kɪmiaha ti nəri nə mə kɪmiaha i nərmama me səiou. Irəha tuhometə kɪmiaha ti nəri nə mə hərəirei Iəmə sə rɪnərhi pehe iou iakuvehe. ²² Trini minuə iakəpwəh nuveheien məkari minraha, nərhəien səvənraha triwən. Mətə təkwtəkwni nəha iakuvəvehe raka, ko həkəkəkwafə mhə noien ərəha səvənraha. ²³ *Iərmama sə raməmwəki iou, in raməmwəki mwi səiou Tata. ²⁴ *Iakinə narimnari me i ia nənimənraha, narimnari me sə iərməpə riti ko rɪpko mhə. Trini minuə iapko mhə iamɪnhi nərhəien səvənraha triwən. Mətə təkwtəkwni irəha hənətə raka iou, mamhəmwəki kimrau Tata səiou. ²⁵ Mətə nəgkariien i kimərai pen ia Loa səvənraha traməkeikei muvehe mukuə. Rini iamɪnhi irə mə, ‘Iou iapko mhə nari riti ia nirəha, mətə irəha həmwəki iou.’

²⁶ *Iasitu riti nəha ikɪn Tata Kumwesən truvei pehe iou takərhi pehe i tukumiaha. Iasitu nəha in nə Nənimwɪn nə nukune nɪpərhiēnien sə ramier ia Tata Kumwesən. Nəpɪn truvehe, trərər irapw məkari ia nirak. ²⁷ *Nənə kɪmiaha mwi tihəməkeikei mhərər irapw mhəkari ia nirak, ti nəri nə kitaha miou sənərə fwe ia nukune wok səiou muvehe meste pehe təkwtəkwni.”

16

¹ “Iakani pehe narimnari me i tukumiaha mə nahatətəien səkɪmiaha trəpwəh nɪmweien. ² *Irəha tuhəkərhi irapw kɪmiaha ia nɪmwəfwaki me səvənraha. Pərhiēn nəpɪn nəha ikɪn rauvehe, nəpɪn nərmama tuhosi əpune kɪmiaha rerinraha rɪrhi mə kamho wok amasan riti səvəi Kumwesən. ³ *Irəha tuho noien me nəha ti nəri nə mə hərəirei Tata səiou mhərəirei mwi iou. ⁴ *Mətə iou iakukupwən mɪni pehe narimnari me i tukumiaha mə nəpɪn tuko narimnari me i ia kɪmiaha nənə rerimiahā trɪrhi mə iakuvəni pehe raka

* **15:17:** Jon 13:34 * **15:18:** Mat 10:22, 1Jon 3:13 * **15:19:** 1Jon 4:5, Jon 17:14 * **15:20:** Jon 13:16 * **15:21:** Mat 5:11, Mak 13:13 * **15:23:** Luk 10:16 * **15:24:** Jon 9:41, 14:11 * **15:26:** Jon 14:26 * **15:27:** Luk 1:2, Wok Me 1:8,21-22 * **16:2:** Mat 24:9, Luk 6:22, Jon 9:22 * **16:3:** Jon 15:21 * **16:4:** Jon 13:19

tukumiaha. Iou iapkini pehe mhə narimnari me i tukumiaha fwe kupwən ti nəri nə mə iakinamarə kitaha m kimiaha.”

Narimnari me Nənimwɪn Ikinan truvehe mo

⁵*“Təkwtəkwwuni nəha iakinamevən ti Iəmə sə rɪnərhi pehe iou iakuvehe, mətə kimiaha riti rɪpkəres mhə iou mə, ‘Ikamevən pəku?’ ⁶ Ti nəri nə mə iakani pehe narimnari me i tukumiaha, rerimiahə rəmisə pik. ⁷*Mətə iakani nɪpərhiɛnien tukumiaha i ramasan pik tukumiaha mə takevən. Trini minuə iapkevən mhə, nənə lasitu trɪpkuvehe mhə tukumiaha. Mətə trini minuə iakevən, nənə takərhi pehe in ruvehe tukumiaha. ⁸ Nənə nəpɪn in truvehe, tro pui nərmama səvəi tɪprənə i hətə sas narimnari me ia nɪkaren səvəi noien ərəha, noien atukwatukw, mɪne nərpwɪnien noien ərəha. ⁹*In tro pui irəha hətə sas narimnari ia nɪkaren səvəi noien ərəha ti nəri nə mə irəha həpwəh nɪniɛn nɪpərhiɛnien ia nirak. ¹⁰*In tro pui irəha hətə sas narimnari ia nɪkaren səvəi noien atukwatukw, ti nəri nə mə iakamevən ti Tata Kumwesən, nənə kimiaha tihəpkətə mhə mwi iou. ¹¹*In tro pui irəha hətə sas narimnari me ia nɪkaren səvəi nərpwɪnien noien ərəha ti nəri nə mə Setan sə ramərimənu ia tɪprənə i, Kumwesən ruvəni raka mə trərpwɪn noien ərəha səvənhi.

¹²*Narimnari me rɪpik mwi nəha ikin takini pehe tukumiaha. Mətə ko hiəpkregi pam mhə nəha təkwtəkwwuni. ¹³*Nəpɪn Nənimwɪn i in nukune nɪpərhiɛnien truvehe, in triri pen kimiaha ia nɪpərhiɛnien me pam. In ko rɪpkini atukw a mhə nəgkiariien səvənhi, mətə nəfe nəgkiariien in rɪregi in trini. Nənə in trini irapw tukumiaha narimnari me səməme tuhəpkuvehe. ¹⁴In truvehi nəfe səiou iakuvei pen min, nənə mɪni irapw tukumiaha i. Ia noien nəha in truvehi utə nəghik. ¹⁵Narimnari me pam səvəi Tata Kumwesən, irəha narimnari me səiou. Ro pen iakani nəgkiariien i mə, ‘In truvehi nəfe səiou iakuvei pen min, nənə mani irapw tukumiaha i.’ ¹⁶*Trɪpko mhə tui hiəpwəh nətoniɛn iou, kurirə irə trɪpko mhə tui nənə hiətoni mwi iou.”

¹⁷Iesu rɪni nəgkiariien nəha nənə nərmama nəpwɪn səvənhi kamhəres irəha me i mə, “Nəgkiariien nəha nɪpwran rəfo irə? In rɪni pehe tukutaha i mə trɪpko mhə tui səpwəh nətoniɛn in, kurirə irə trɪpko mhə tui nənə sətoni mwi in. In rɪni mwi mə, ‘ti nəri nə mə iakamevən ti Tata Kumwesən.’ ” ¹⁸Ro iamɪnhi irə irəha kamhəni mə, “Nəgkiariien i ‘trɪpko mhə tui,’ nɪpwran rəfo irə? Kitaha səreirei nəfe nəha in raməgkiari irə.”

¹⁹Iesu ruvəukurən raka mə irəha hokeikei mə tuhəres in nari riti, ro pen in rɪni pen ti nirəha i mə, “Rəfo? Iou iakiməni mə, ‘Trɪpko mhə tui hiəpwəh nətoniɛn iou, kurirə irə trɪpko mhə tui nənə hiətoni mwi iou.’ ?Hiaməres kimiaha me ti nɪpwrai nəgkiariien i? ²⁰Iakani nɪpərhiɛnien tukumiaha i mə kimiaha tihəregi rərəha mhasək, mətə nərmama səvəi tɪprənə i tuhəgien. Kimiaha tihəregi rərəha anan, mətə nəmisəien səkimiaha truvsini pehe ia nagienien. ²¹*Nəpɪn pran sə rɪpəmpəm nəpɪn səvənhi rukwakwa mə trərhi tɪni, in trɪregi rərəha ti nəri nə mə rɪno nəpɪn səvənhi mə trɪregi nəmisəien ia nɪpwran. Mətə kurirə nəpɪn tɪni rɪnətui, nənə in renouenou ia nəmisəien nəha. In rerɪn raməgien pik, ti nəri nə mə tɪni rɪnətui pehe ia tɪprənə i. ²²*Noien nəha rəmwhen a ia kimiaha. Təkwtəkwwuni nəha rerimiahə rəmisə, mətə kurirə irə iou takətoni mwi kimiaha, nənə rerimiahə tragien. Iərmama riti ko rɪpko mhə mwi rerimiahə rəpou. ²³*Ia nəpɪn nəha sə truvehe, tihəpkəres mhə mwi nari riti miou. Iakani nɪpərhiɛnien tukumiaha i trini minuə hiəres

* **16:5:** Jon 7:33, 13:36 * **16:7:** Jon 14:16 * **16:9:** Jon 3:18 * **16:10:** Wok Me 5:31, Rom 4:25
 * **16:11:** Jon 12:31 * **16:12:** 1Kor 3:1-2 * **16:13:** Jon 14:26, 1Jon 2:27 * **16:16:** Jon 14:19
 * **16:21:** Aes 26:17 * **16:22:** Aes 66:14 * **16:23:** Mat 7:7

Tata Kumwesən nari riti ia nəghik, in truvei pehe m kımiaha. ²⁴* Meste pehe təkwtəkwuni hiəpkəres mhə Tata Kumwesən nari riti ia nəghik. Ramasan mə hiəres. In truvei pehe nəfe nari hiaməres i mə rerımiaha tragien.

²⁵* İou iakani narimnari me i tukumiaha ia nusipekinien me. Mətə nəpın nəha ikın sə truvehə iou takəpwəh mwi nəgkiariien m kımiaha ia nusipekinien me, mətə takəgkiari ia Tata Kumwesən m kımiaha ia noien riti sə kımiaha tihəukurən amasan in. ²⁶ İa nəpın nəha kımiaha tihəres ia nəghik. Həregi ro nəgkiariien i sə iakani pehe tukumiaha. İapkinı mhə iamınhi irə mə iou takəgkiari m Tata Kumwesən mərəs tukwini səkımiaha. ²⁷* Rekəm. Kwa Tata Kumwesən in rokeikei kımiaha ti nəri nə mə kımiaha hiokeikei iou, nənə mamhəni nıpərhienien mə iakuku pen tukwe in. ²⁸ Pərhien iakuku pen ti Tata Kumwesən muvehə ia tıprənə i. Nənə təkwtəkwuni takəpwəh tıprənə i mırərig mevən ti Tata Kumwesən.”

²⁹ Mıregi nərmama me səvənhi həni mə, “Təkwtəkwuni ipkusipekin mhə. İkani atukwatukw a tukumaha. ³⁰* Təkwtəkwuni kımaha iahəukurən mə ik ikukurən pam narimnari me. İərmama riti trəres pehe nəresien riti tukw ik ti nəfe? Kurirə in rəres ik i, mətə ikuvəukurən raka nətərigien səvənhi. Nəri i ro kımaha iahəni nıpərhienien mə ikuku pen ti Kumwesən.”

³¹ Mıregi İesu rini pen ti nirəha mə, “Kımiaha hiəni nıpərhienien ia nirak nəha təkwtəkwuni? ³²* Həregi ro, nəpın nəha rauvehə, ruvəuvehə raka, nəpın sə nərmama tuhərpwi kımiaha irə, hiəiu kirkiri pam, mhəuvən kuatia kuatia imwəmiaha me, mhəpwəh əpa iou. Mətə ko iapkavən əpa mhə ti nəri nə mə kımrau səiou Tata.

³³* İakuvəni raka narimnari me i tukumiaha mə in i ia nirak tihəuvehi nəməriniuen. İa tıprənə i tuko nəmisəien m kımiaha, mətə tihəpwəh nehekiriien, iou iakuvəuvehi irapw raka nıskaiien səvəi tıprənə i.”

17

Iesu raməfwaki ti in atukw

¹* İesu rini pam nəgkiariien me i, məkwətə ia nıməgouəgou, mını mə, “Tata, nəpın səiou ruvəuvehə raka. Uvehı utə nəghi nərim mə in mwi truvehı utə nəghim. ²* İkiməuvehi pen nasoriien min mə trərimənu ia nərmama me pam, nənə muvei pen nımıruvien rerin m səməme ik ikiməuvehi pen irəha min. ³* Nənə nımıruvien rerin i nıpwran mə nərmama tuhəukurən ik Kumwesən əpa pərhien, mhəukurən mwi İesu Kristo sə ikınərhi pehe i. ⁴* İou iakuvəuvehi utə raka nəghim ia tıprənə i, mo pam wok sə ikuvei pehe miou mə tako. ⁵* Nənə təkwtəkwuni, Tata, uvehı utə iou iakuvehə marə krau mik. Uvei pehe nasoriien miou rəmwhen ia sə iakınəuvehi kupwən krau mik nəpın tıprənə ramiwən ihi.

Iesu raməfwaki ti nərmama me səvənhi

⁶ Nərmama me i səməme hənəraka ia nərmama səvəi tıprənə, ikuvei pehe irəha miou, iou iakıno pui pen raka nəghim mınraha. Kupwən irəha səim. İkuvei pehe irəha miou, nənə irəha həno nəgkiariien səim. ⁷ Təkwtəkwuni nəha, irəha həukurən mə narimnari me pam səməme ikuvei pehe miou kamhəuku pehe tukw ik. ⁸* Nəgkiariien me səməme ikiməni pehe tukw iou i, iou iakuvəni pen raka ti nirəha, nənə irəha həuvehi. İrəha həukurən

* **16:24:** Jon 15:11 * **16:25:** Jon 10:6 * **16:27:** Jon 14:21,23 * **16:30:** Jon 2:25 * **16:32:** Mat 26:31,56, Jon 8:29 * **16:33:** Jon 14:27, Rom 5:1, 2Tim 3:12, 1Jon 5:4 * **17:1:** Jon 11:41, 12:23
* **17:2:** Mat 11:27 * **17:3:** 1Jon 5:20 * **17:4:** Jon 4:34 * **17:5:** Jon 1:1, 17:24 * **17:8:** Jon 16:30

mə iakiməuku pehe pərhien tukw ik, nənə həni nīpərhienien mə ik ikinərhi pehe iou. ⁹ *Iou iakaməfwaki ti nirəha. Iapəkəfwaki mhə ti nərmama me səvəi tiprənə, mətə iakaməfwaki ti nərmama me nəha səməme ikiməuvehi pehe irəha miou, ti nəri nə mə irəha nərmama me səim. ¹⁰ *Nərmama me səiou irəha pam nə səim. Nərmama me səim irəha pam nə səiou. Nənə irəha həuvəuvehe raka mamhəuvehi utə nəghik. ¹¹ *Triṗko mhə tui iakəpwəh narəien ia tiprənə i, mauvehe tukw ik, mətə nərmama me i tuhamarə ia tiprənə i. Tata Ikinan, tikətui amasan ti nirəha ia nəghim, nəhag sə ikiməsegi pehe miou. Tiko iamīnhi irə mə irəha tuhəuvehe mho kuatia rəmwhen krau krauo kuatia. ¹² *Nəṗin iakinamarə kimaha mīnraha iakamətui amasan ti nirəha ia nəghim, nəhag sə ikiməsegi pehe miou. Iou iakinərer tukuahag ti nirəha, nənə irəha riti rəpwəh nərueien. Iərmama kuatia a ia nirəha rəruei, in nəha iərmama sə tukouraha in mə nəgkiariien ia Nəkukuə Ikinan truvehe mukuə.

¹³ *Təkwtəkṽuni iakinəuvehe tukw ik, mətə iakamīni nəgkiariien me i nəṗin iakamarə ihi ia tiprənə mə irəha mwi rerīnraha tragien rəmwhen ia iou rerik ramagien. ¹⁴ *Iou iakuvəuvei pen raka nəgkiariien səim mīnraha. Ro iamīnhi irə nərmama səvəi tiprənə kamhəmwəki irəha, ti nəri nə mə rīṗko mhə irəha nərmama səvəi tiprənə rəmwhen a ia iou rīṗko mhə iou iərmama səvəi tiprənə. ¹⁵ *Iapkəres mhə ik mə tikuvehi raka irəha ia tiprənə i, mətə iakokeikei mə tikəṗinhə iəremhə ərəha nəha Setan mə in trəpwəh nevəien mouraha irəha. ¹⁶ Rīṗko mhə irəha nərmama səvəi tiprənə rəmwhen a ia iou rīṗko mhə iou iərmama səvəi tiprənə. ¹⁷ Tiko nəgkiariien səim kani mə nīpərhienien rəpərhi irəha pwəh həuvehe mhəmher, mho nərmama ikinan səim. ¹⁸ *Ik ikinərhi pehe iou iakuvehe ia tiprənə i. Ia noien nəha iakərhi pen irəha həuvən ia tənəmtənə me. ¹⁹ *Iakuvei pehe nīmīruien pam səiou mik mə takasitu ia nərmama me i. Iakuə irəha mwi tuhəuvehe mhəmher, mho nərmama ikinan pərhien səim.”

Iesu raməfwaki ti nərmama me səməme tuhəni nīpərhienien irə

²⁰ “Iapəkəfwaki əpa mhə ti nərmama me i, mətə iakaməfwaki mwi ti nərmama səməme tuhəregi nəvisaiuen səvənraha, nənə həregi həni nīpərhienien ia nirak tukwe. ²¹ *Tata iakəfwaki mə irəha pam tuhəuvehe mho kuatia rəmwhen a ia krau, ik ia nirak iou ia niram. Iakəfwaki mə irəha tuhəuvehe mho kuatia a kitaha mik mə nərmama səvəi tiprənə tuhəni nīpərhienien mə ik ikinərhi pehe iou. ²² *Nasoriien i sə ikiməuvehi pehe miou iakauvei pen mīnraha mə irəha tuhəuvehe mho kuatia rəmwhen krau kuatia ²³ iou ia nirəha ik ia nirak. Iakuə irəha tuhəuvehe mho kuatia ia narimnari me pam mə nərmama me səvəi tiprənə tuhətoni mhəukurən mə ik ikinərhi pehe iou, mhəukurən mwi mə ikokeikei nərmama me i səiou rəmwhen ikokeikei iou.

²⁴ *Tata iakokeikei mə nərmama me i səməme ikiməuvehi pehe miou irəha mwi tuharə kimaha mīnraha ia kwopun iakamevən ikin. Iakokeikei mə irəha tuhətoni nasoriien səiou sə ikiməuvehi pehe miou ti nəri nə mə ikinokeikei iou nəṗin tiprənə ramiwən ihi.

²⁵ *Tata noien səim ratukwatukw. Nīpərhienien nərmama səvəi tiprənə i həreirei ik, mətə iou iakukurən ik. Nənə nərmama me i səiou həukurən mə

* **17:9:** Jon 6:37,44 * **17:10:** Jon 16:15 * **17:11:** Jon 10:30, 17:21 * **17:12:** Jon 6:39, 13:18, Jon 18:9 * **17:13:** Jon 15:11 * **17:14:** Jon 15:19 * **17:15:** Mat 6:13, 2Tes 3:3, 1Jon 5:18 * **17:18:** Jon 20:21 * **17:19:** Hip 10:10 * **17:21:** Jon 4:11, Kal 3:28 * **17:22:** Wok Me 4:32 * **17:24:** Jon 12:26, 17:5 * **17:25:** Jon 8:55

ik ikinārhi pehe iou. ²⁶ Iou iakino pui pen naghim minraha, nənə takaripin mamō pui pen naghim iaminhi irə mə nokeikeien i sə ikinokeikei iou irə tramarə ia nirəha, nənə iou mwi ia nirəha.”

18

Kəkwətəmhiri Iesu

¹ *Iesu rini pam nəgkariien me nəha, mier irəha nərmama me səvənhi, mhəuvən mhəpi simwin ia nəkwətənə nəha naghin nə Ketron. Nəkwai nimai riti nəha ikin. Iesu mine nərmama me səvənhi həuvən pen fwe ia rerin.

² *Jutas, iəmə nəha ruvei pen Iesu ia rəgi nərmama səməme kamhəmwəki in, in mwi rukurən kwopun nəha, ti nəri nə mə nəpin me ripik Iesu mine nərmama me səvənhi hənamousəsimwin irəha me ikin. ³ *Ro iaminhi irə Jutas riri naruagən me nepwin səvəi nəkur Rom mine nərmama me nepwin səməme pris asori me mine Farisi me hərhi pen irəha. In riri irəha həuvən ia nəkwai nimai nəha, mhəuvehi kwənhiə me mine nuksepək mine narimnari me səvəi naruagənien.

⁴ Iesu ruvəukurən raka narimnari me pam sə tuko irə. Ro pen raraka ia nərmama me səvənhi mevən, mini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha hiamətui sin?”

⁵ Miregi irəha həni mə, “Iesu iəmə Nasaret.”

Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iou i in i.” (Jutas iəmə sə ruvei pen Iesu ia rəgi nərmama me i kamhəmwəki in kamhərer irəha minraha.) ⁶ Nəpin Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iou i in i,” irəha havən təkutanraha mhəmwəi irapw ia tiprənə.

⁷ Nənə Iesu rəres mwi irəha mə, “Kimiaha hiamətui sin?”

Miregi həni mə, “Iesu iəmə Nasaret.”

⁸ Miregi Iesu rini mə, “Iakuvəni raka tukumiaha i mə iou i in i. Mətə mə hiamətui iou, ramasan mə hiəpwəh nərmama me i səiou me pwəh hərərig mhəuvən imwənraha me.” ⁹ *In rini iaminhi irə mə nəgkariien i sə in riməni kupwən truvehe mukuə. “Tata. Iapkatə wau mhə ia nirəha riti sə ikinəuvehi pehe miou.”

¹⁰ *Saemon Pita səvənhi riti nau səvəi naruagənien. In reivi nau nəha, mərəi iərmama riti sə ramo tukwini nari m pris asori anan, mərəi raka nifregin mwatuk. (Iotukwininari nəha naghin nə Malkas.)

¹¹ *Mətə Iesu rini pen ti Pita i mə, “Ərpwi pen nau səim ia təmwhekən. Iou takaməkeikei miregi nəmisəien i rəmwən ia kap riti sə Tata Kumwesən ruvei pehe miou mə takənimwi.”

Iesu rərer ia nəmri pris asori anan naghin nə Anas

¹² Nənə naruagən me səvəi nəkur Rom mine nəmə asori me səvənraha mine iotukwininari me səvəi nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həkwətəmhiri Iesu, mhərihi tərini, ¹³ mhəkupwən mhəri in mhəuvən ti Anas. Irəha həiri pen in ti Anas ti nəri nə mə Anas in kaka səvəi Kaeafas, iəmə sə rauvehi wok səvəi pris asori anan ia nuk nəha. ¹⁴ *Kaeafas in iəmə nəha riməni pen ti nəmə asori me səvəi nəkur Isrel minuə ko iərmama kuatia remhə ti nəkur Isrel ramasan məpi raka kousi əpune nərmama həpik.

Saemon Pita rini mə in rireirei Iesu

¹⁵ *Saemon Pita rukurirə Iesu. Iərmama riti mwi səvəi Iesu rukurirə mwi. Pris asori anan rukurən iəmə nəha mo pen kəsəni in rukurirə ia Iesu

* **18:1:** Mat 26:36 * **18:2:** Luk 21:37 * **18:3:** Jon 7:45 * **18:9:** Jon 6:39, Jon 17:12 * **18:10:** Luk 22:38 * **18:11:** Mat 26:39 * **18:14:** Jon 11:49-51 * **18:15:** Jon 20:3, 21:20, Wok Me 3:1, Mat 26:58

rouuvnimwə pehe ia nīkare nimwə səvəi pris asori anan. ¹⁶ Mətə Pita ramərer a fwe iruə ia kwəruə. Ro iamīnhi irə iərmama nəha səvəi Iesu pris asori anan rukurən in rier mwi mevən iruə, mægkiari m pran sə ramərer tukuahag ia kwəruə mə trəsēni Pita pwəh ruvnimwə pehe.

¹⁷ Prən sə ramərer tukuahag ia kwəruə rini pen ti Pita i mə, “Ik mwi iərmama riti səvəi iəmə nəha uə rekəm?”

Miregi Pita rini mə, “Rekəm. Ripko mhə iou iərmama riti səvənhi.”

¹⁸ Nəpīn nə nəpīn səvəi nəkwieien. Ro pen slef me mīne iotukwininari me həkwwumen napw, mamhərer kuraukurau irə, mamhərhiəpw. Pita revən mərəer irəha mīnraha, mamərhiəpw mwi.

Pris asori rəres Iesu nəresien me nepwīn

¹⁹ Nənə pris asori anan raməres Iesu nəresien me nepwīn ia nīkaren səvəi nərmama me səvənhi mīne nəgkiariien sə in ramahatən irəha irə.

²⁰ *Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Iou iakiməni irapw nəgkiariien me səiou ia nəmri nərmama me pam. Ia nəpīn me iakamahatən irəha ia nəkwai nimwəfwaki me mīne ia nimwə səvəi Kumwesən, kwopun mi nəha nəkur Isrel me kamhousəsīmwin irəha me ikīn. Iapkiini mhə nəgkiariien səiou ia kwopun afafa. ²¹ Rəfo ikaməres pehe miou? Ramasam mə tikəres pen səməme nəha sə həuvəregi raka iou mə nəfe iakiməni pen ti nirəha i. Irəha həukurən nəfe iakiməni.”

²² *Nəpīn Iesu rini nəgkiariien me i, iotukwininari riti səvəi pris asori anan ramərer ipaka tukwe rəpwi nənimen, mīni mə, “Rəfo ikaməgkiari skai mīne pris asori anan iamīnhi?”

²³ Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Mə nəgkiariien i iakini ripkatukwatukw mhə, ni irapw kwopun nəha iakəfwəkour ikīn. Mətə mə nəgkiariien i iakini ratukwatukw a ikəpwi iou ti nəfe?” ²⁴ Nənə Anas rərhi pen Iesu revən ti pris asori anan Kaeafas. Kipkiifi raka mhə nəkwus sə kinərihi tərini rəgīn mi irə.

Pita rini mwi mə in rīreirei Iesu

²⁵ Saemon Pita ramərer ihi ia nīkare napw mamərhiəpw. Ro iamīnhi irə irəha həni pen tukwe in mə, “Ik mwi iərmama riti səvəi iəmə nəha uə rekəm?”

Miregi in rini mə, “Rekəm. Ripko mhə iou iərmama riti səvənhi.”

²⁶ *Nərmama me nəha səməme kamho tukwini nari m pris asori anan irəha anan riti ia kwənəkwus sə Pita rərai raka nifregīn rəres mə, “Iakinətoni ik kimirau iəmə nəha ia nimeī nəmhien uə rekəm?”

²⁷ *Miregi Pita rini mwi mə, “Rekəm. Ripko mhə iou.” Təkwtəkwuni a mwi rəiə rakaka.

Iesu rərer ia nəmri Paelat

²⁸ Ia nəpnəpīn anan, nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həiri Iesu, mhəier ia nimwə səvəi Kaeafas, mhəuvən ia nimwə səvəi Paelat. (Paelat in iəmə Rom sə ramərimənu ia tənə Jutia. Nimwə səvənhi nəghīn nə mə Praetoream.) Irəha atukwatukw həpkuvnimwə mhə kamo həuvehe mhəmkemik ia nīkaren səvəi nəfwakiiien səvənraha, nənə mhəpwəh naniien nəveginien nəha Pasova. ²⁹ Ro iamīnhi irə Paelat rier irapw iruə mə trətə irəha, mīni mə, “Nəfe i noien ərəha iəmə i ro kimiaha hiamərpwi tukwe?”

³⁰ Miregi irəha həni pen tukwe in mə, “Ripkamo iəmə i ripko mhə noien ərəha riti, ko kimiaha iahəpkuvehi mhə in mhəuvehe tukw ik.”

* **18:20:** Mat 26:55, Jon 7:26 * **18:22:** Wok Me 23:2 * **18:26:** Jon 18:10 * **18:27:** Jon 13:38

31 *Miregi Paelat rini pen ti niraha i ma, "Ramasam ma kimiaha atuk-watukw a hiauvehi iamā i, mhakiri noien savēnhi pwāh resi pen loa sākimiaha."

Miregi namā asori me savai nakur Isrel hani pen tukwe in ma, "Mata kinise kimaha ko iahapkowski apune iarmama riti." 32 *Nari i rier pehe iamānhi ma nāgkariien Iesu ruvāni raka truvehe mukuā, nāgkariien sa ramāgkari ia nemhāien savēnhi ma trāfemhā irā.

33 Ro iamānhi irā Paelat rirārig muvni mwā mwi ia nimwā savēnhi, makwein Iesu, mini pen tukwe in ma, "Ik kig savai nakur Isrel?"

34 Miregi Iesu rini ma, "Ik atukw ikani ianhi uā narmāpā kamhāni iou mamhāni pehe tukw ik i?"

35 *Miregi Paelat rini ma, "Ripko mhā iou iamā Isrel riti. Nakur imwam me a mine pris asori me hāuvei pehe ik ia rāgik. Nāfe noien araha ikino?"

36 Miregi Iesu rini ma, "Nitātā saiou iakamārimānu irā ripkāmwhen mhā ia nitātā me savai kig me ia tiprānā i. Ko nitātā sa iakamārimānu irā rāmwhen ia nitātā me savai kig me ia tiprānā i, iotukwininari me saiou ko hānaruagān raka mhāpwāh nāsenien iou ma takevān ia rāgi namā asori me savai nakur Isrel. Mata nitātā saiou iakamārimānu irā ripkāmwhen mhā ia nitātā me savai kig me ia tiprānā i."

37 *Miregi Paelat rini pen tukwe in ma, "Ro ianhi ik kig riti?"

Miregi Iesu rini ma, "Ik ikani ma iou kig riti. Iakinātui pehe ia tiprānā i ti nari kuatia, ma takini irapw nāgkariien sa ro nipārhiēnien. Iarmama sa ramārer ia nipārhiēnien ramātārig nāgkariien saiou."

38 Miregi Paelat rini pen tukwe in ma, "Nāfe nā nipārhiēnien?" Nānā nāpin Paelat rini pam nāgkariien i, rirārig mevān mwi māta namā asori me savai nakur Isrel fwe iruā, mini pen ti niraha i ma, "Iapkatā mhā nari riti in ro rārāha. 39 Mata noien riti sākimiaha hiamō ia Pasova me pam. Hiamāni pehe tukw iou i nāghi iarmama riti sa ramāmak ia kalapus, nānā iakāsēni in rier irapw mamevān. Ro iamānhi irā kimiaha hiokeikei ma takāsēni iamā i in kig sākimiaha nakur Isrel rier mamevān?"

40 Miregi irāha hākwein apwāmwis mwi ma, "Rekam! Kimaha iahāpwāh nokeikeien iamā nāha! Kimaha iahokeikei Parapas!" (Parapas in iamā ramakres, mamousi iarmama.)

19

1 Ia nāpin nāha Paelat ruvehi Iesu mini nākwān ma naruagān me savēnhi tuhārisi in. 2 *Ro pen irāha hāuvehi in mhārisi, nānā mhāuvehi rāhi mhāuvnhi kāfāfau savai kig irā, mhāfāfau pen ia kānkapwā, nānā mhāuvehi mwi karkahu riti rāruerāv māpwāmwis māmwhen ia karkahu savai kig, mharkahu pen min, 3 *mhāuvehe ipaka tukwe, mamhāni ma, "Ik kig savai nakur Isrel kimaha iahāsiai ik!" Irāha hāni ianhi, nānā mhāpwi in.

4 *Paelat rirārig revān mwi iruā, mini pen ti niraha i ma, "Hātā ro. Iakauvehi in mauvehe tākwātākwuni mā tihātōni in mhāukurān mā iapkatā mhā nari riti ro rārāha." 5 Ro iamānhi irā Iesu rier irapw pehe iruā, māfāfau ia rāhi nāha kuvnhi kāfāfau savai kig irā, markahu karkahu nāha rāpwāmwis kala savēnhi rāmwhen ia tihinatis. Nānā Paelat rini pen ti niraha i ma, "Hātā ro! Iamā i in i!"

* 18:31: Jon 19:6-7, Wok Me 18:15 * 18:32: Mat 20:19, Jon 3:14, 12:33 * 18:35: Jon 1:11
* 18:37: 1Tim 6:13, Jon 8:47 * 19:2: Luk 23:11 * 19:3: Jon 18:22 * 19:4: Jon 18:38

6 *Nəp̄in pris asori me mine iotukwininari me səvənraha hətoni Iesu, həkwein əpwəmwis mə, “Ərui tərini pen in ia nei kamarkuau! Ərui tərini pen in ia nei kamarkuau!”

Miregi Paelat rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha əpa tihəuvehi in mhərui tərini pen ia nei kamarkuau. Kwa iou iapkətə mhə nari riti ro rərəha.”

7 *Miregi nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həni pen tukwe in mə, “Səkimaha riti loa. Loa nəha rani mə iəmə i traməkeikei memhə ti nəri nə mə rini mə in Tini Kumwesən.”

8 Nəp̄in Paelat riregi nəgkiariien i, riregi rehekir pik mwi. 9 *Ro pen rirərig muvniwə mwi ia nimwə səvənhi, mini pen ti Iesu i mə, “Ik iəmə pəku?” Mətə Iesu rəpnəpen. 10 Ro pen Paelat rini pen tukwe in mə, “Rəfo ipkəgkiari mhə miou? Rosi ikreirei mə iakauvehi nasoriien iakukurən nəseniien ikier mamevən, nənə iakauvehi mwi nasoriien iakukurən niniien mə tukərui tərini pen ik ia nei kamarkuau?”

11 *Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Ko ipkasori mhə ia nirak iam̄nhi trini minuə Kumwesən ripkuvei pehe mhə nasoriien nəha mik. Ro iam̄nhi irə iəmə nəha riməuvei pehe iou ia rəgim nərhəien sə in rino rərəha məpi raka nərhəien i ikamo.”

12 *Ia nəp̄in nəha mamevən Paelat raməmwur mə trəsəni Iesu rier mamevən, mətə nəmə asori me səvəi nəkur Isrel kamhəkwein əpwəmwis mə, “Trini minuə ikəsəni iəmə i rier mamevən, Kig Sisa^a ko ripkini mhə mə in riti nə ik. Iərmama sə rini mə in kig riti ramərui nəkwai Kig Sisa.”

13 Ro iam̄nhi irə nəp̄in Paelat riregi nəgkiariien me nəha, riri Iesu mier irapw iruə, məkure ia kwopun raməkiri nəgkiariien ik̄in. Kani kwopun nəha mə Kwopun keipeni kəruətərei me ik̄in. Nənə nəgkiariien Hipru rani mə Kapata. 14 Ro kurkwai nəp̄in ia ran ia nəp̄in nəha kaməpnəpenə narimnari me irə səvəi nəveginien asori nəha Pasova. Paelat rini pen ti nəmə asori me səvəi nəkur Isrel mə, “Hətə ro in i kig səkimiaha.”

15 Miregi irəha həkwein əpwəmwis mə, “Uvehi raka iəmə i! Uvehi raka iəmə i! Ərui tərini pen in ia nei kamarkuau!”

Miregi Paelat rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha hiokeikei mə takərui tərini pen kig səkimiaha ia nei kamarkuau?”

Miregi pris asori me həni mə, “Sisa əpa in kig səkimaha. Kig riti mwi riwən.”

16 Ro pen Paelat ruvei pen Iesu ia rəgi naruagən me səvənhi mə tuhərui tərini pen in ia nei kamarkuau.

Kərui tərini pen Iesu ia nei kamarkuau

17 Nənə irəha həuvehi Iesu, mhəier ia taon, raməvrani nei kamarkuau səvənhi, mamevən meste kwopun nəha kani mə Kerhə ia Iərmama. Ia nəgkiariien Hipru rani mə Kolkota. 18 Ia kwopun nəha irəha hərui tərini pen Iesu ia nei kamarkuau, mhərui tərini pen mwi iərmama kəru ia nei kamarkuau irəhar min, riti ia n̄ikaren mwatuk, riti ia n̄ikaren mour, Iesu ia kurkwənrəu.

19 Paelat rirai nəgkiariien riti, mini nəkwən mə tuhərui pen ia nei kamarkuau səvəi Iesu. Nəgkiariien nəha rini iam̄nhi irə mə:

IESU, IƏMƏ NASARET, KIG SƏVƏI NƏKUR ISREL.

20 Nəkur Isrel me həp̄ik həvsini nəgkiariien nəha ti nəri nə mə kwopun nəha hərui tərini pen Iesu ia nei kamarkuau ik̄in ipaka ti taon. Kimərai pen nəgkiariien nəha ia nəgkiariien mirəhar i Hipru mine Latin mine Krik.^b 21 Ro

* 19:6: Jon 18:31 * 19:7: Lev 24:16, Jon 5:18 * 19:9: Mat 26:62-63, Mat 27:12, Luk 23:9

* 19:11: Jon 10:18, Wok Me 2:23, Rom 13:1 * 19:12: Luk 23:2, Wok Me 17:7 a 19:12: Sisa in kig səvəi nəkur Rom ramərimənu ia tənəmtənə me. b 19:20: Hipru nəgkiariien səvəi nəkur Isrel. Latin nəgkiariien səvəi nəkur Rom. Krik nəgkiariien səvəi nəkur Kris.

iaminhi irə pris asori me səvəi nəkur Isrel həni pen ti Paelat i mə, “Tikəpwəh nīrai penien mə ‘Kig səvəi Nəkur Isrel.’ Mətə tikaməkeikei mīrai pen mə, ‘Iəmā i rīni mə in Kig səvəi Nəkur Isrel.’ ”

²² Miregi Paelat rīni mə, “Rekəm. Nəfe iakimərai pen iakimərai pen.”

²³ Nəpīn naruagən me hənərui tərini pen raka Iesu ia nei kamarkuauī, həuvehi tīnari me səvənhi, mhəuai ia kusen kefə. Kusen riti səvəi iaruagən riti. Irəha həuvehi mwi karkahu əpwəmwis səvənhi, mətə iərmama sə rīmətiri karkahu nəha rīpkripih mhə tīnari me. Rīmətiri fwe irənhə meiwaiu meste inhəripw ia tīnari kuatia.

²⁴ Ro iamīnhi irə naruagən me həni pen ti nīrəha me i mə, “Pwəh səpwəh neitehien, mətə pwəh səuini pen kəpwier me pwəh rahatən mə sin truvehi səvənhi.” Noien nəha rier pehe mə nəgkiariien ia Nəkukuə Ikinan truvehe mukuə, nəgkiariien sə rīni iamīnhi irə mīnuə,

“Irəha həuai tīnari me səiou ia nīrəha me,
nənə mhəuini pen kəpwier me ti karkahu səiou.”

In i narimnari me nəha naruagən me nəha həno.

²⁵ *Mama səvəi Iesu, mīne piəvi mama səvənhi, mīne Meri pran səvəi Klopas, mīne Meri Maktala, irəha kamhərer ipaka ti nei kamarkuauī səvəi Iesu. ²⁶ *Iərmama riti səvəi Iesu, sə Iesu rokeikei pik in, in mwi ramərer ipaka. Nəpīn Iesu rətoni iəmā nəha mīne mama səvənhi, rīni pen ti mama səvənhi mə, “Prən i. Iəmā i in i nərīm.” ²⁷ Nənə rīni pen ti iərmama səvənhi mə, “Prən i in i mama səim.” Ro iamīnhi irə ia nəpīn atukwatukw nəha mamevən iərmama nəha səvəi Iesu ramətui amasan ti prən nəha rəmwhen ia in mama səvənhi.

Iesu remhə

²⁸ *Iesu rīni pam nəgkiariien i, mukurən mə narimnari me pam səməme in ruvehe mə tro, rīno pam. Nənə mə tro nəgkiariien ia Nəkukuə Ikinan ruvehe mukuə, in rīni mə, “Iakinəkwakwa.” ²⁹ *Nari riti raməkure ikīn rukuər ia waen sə rəfiə. Ro pen irəha heitesi pen koten riti ia waen nəha, mhəpiri pen ia rəgi nei riti kani mə hisop, nənə mhəuvehi utə pen ia tərhui Iesu. ³⁰ Nəpīn Iesu ruvətīmwi raka waen nəha, rīni mə, “Narimnari me pam iakīno pam.” Nənə in rərpəsuk, məseni pen nīmīruien səvənhi, memhə.

³¹ *Nəpīn nəha kaməpnəpenə irə narimnari me səvəi nəveginien asori nəha Pasova. Trakwakwi irə Sapat riti sə rasori musəpə ia Sapat me nepwīn. Nəmā asori me səvəi nəkur Isrel həpwəh nokeikeien mə nīpwrai nəmā me nəha kahar tuamharəgher ia nei kamarkuauī ia nəpīn nəha. Ro pen həuvən mhəres Paelat mə trətəfi nīsunraha mə irəhar tuharemhə akwauakw nənə irəha həukurən nuvehi rakaien nīpwrānraha. ³² Ro iamīnhi irə naruagən me nepwīn həuvən mhətəfi nīsui iəmā mi nəha kəru kərui tərini pen irau ia nei kamarkuauī irəhar Iesu. Hətəfi sə rukupwən məgher, nənə mhətəfi mwi sə rukurirə i. ³³ Mətə nəpīn irəha həuvehe ti Iesu, mhətoni mə ruvamhə raka, həpwəh nətefiien nīsun mi. ³⁴ Mətə iaruagən riti ia nīrəha rəpi nīkau irə ia nitei, nənə təkwtəkwuni a mwi netə mīne nui krouier. ³⁵ *Iərmama riti nəha ikīn rīnətə narimnari me nəha ia nənimen. In rīnəgkiari raka irə, mə kīmīaha mwi hiəukurən nīnīien nīpərhiēnien irə. Nəgkiariien səvənhi ro nīpərhiēnien. Nənə in rukurən mə in rani nəgkiariien sə ro nīpərhiēnien. ³⁶ *Kīno narimnari me nəha mə nəgkiariien i ia Nəkukuə Ikinan truvehe mukuə. Rīni mə, “Tukəpwəh nətefiien nīkəkrin riti.” ³⁷ *Nənə nəgkiariien riti

* **19:25:** Mat 27:55-56 * **19:26:** Jon 13:23 * **19:28:** Sam 22:15 * **19:29:** Sam 69:21 * **19:31:** Dut 21:22-23 * **19:35:** Jon 21:24 * **19:36:** Eks 12:46, Nam 9:12, Sam 34:20 * **19:37:** Sek 12:10, Rev 1:7

mwi ia Nəkukuə Ikinan rini mə, “Irəha tuhəti pen mhətoni iəmə nəha hənəpi in ia nitei.”

Kərkwafə nīpwrai Iesu

³⁸ *Kino pam narimnari me nəha nənə iəmə Aramatia riti nəghin nə Josef revən məres Paelat mə trəsəni in ruvehi raka nīpwrai Iesu. Josef in iərmama riti səvəi Iesu, mətə ramərkwafə in ti nəri nə mə ramhekir nəmə asori me səvəi nəkur Isrel. Paelat rəsəni, ro pen Josef revən muvehi raka nīpwrai Iesu. ³⁹ *Nikotimas, iəmə sə rīmavən mətə Iesu ia nəpın, in mwi revən irau Josef, mauvehi kuse nari penpen mi nəha mır mine alos.^c Kuse nəri nəha in rauvehi nīpamien səvənhi ipaka ti toti kilo. ⁴⁰ Irau krouvehi nīpwrai Iesu rouvegi ia tınari kani mə linen irəhar nari penpen mi nəha mır mine alos. Noien nəha ramesi pen nəfe nəkur Isrel kamho ia iərmama remhə. ⁴¹ Nənə nəmhien riti ipaka ti kwopun nəha kinərui tərini pen Iesu ia nei kamarkuauui ikin. Ia reri nəmhien nəha nīpəgi kəruəterei riti sə vi kīpkərkwafə raka mhə nīpwrai iərmama remhə irə. ⁴² Nəpın nəha nəpın nəkur Isrel kamhəpnəpənə ti Sapat irə. Nənə ti nəri nə mə nīpəgi kəruəterei nəha ipaka, irau krouəmri pen nīpwrai Iesu irə.

20

Iesu rətui mwi ia nemhəien səvənhi

¹ Sante ia nəpnəpın anan rapitpitəv ihi, Meri Maktala revən ia nīpəgi kəruəterei kinərkwafə nīpwrai Iesu ikin, mətoni mə kəruəterei sə ramərer tukuahag tərhui nīpəg nəha kinəpəkir raka raka i. ² *Ro pen Meri raiu mevən ti Saemon Pita mine iərmama riti mwi səvəi Iesu, sə Iesu rokeikei pık in, nənə mını pen ti nirau i mə, “Irəha həuvehi raka nīpwrai Iərimənu səkitaha ia nīpəgi kəruəterei, nənə kimaha iahəreirei mə həmri pen in pəku.”

³ Ro iamınhi irə Pita rier irau in riti nəha in mwi iərmama riti səvəi Iesu, krauau rauevən fwe ia nīpəg. ⁴ Irau krauau pərpəri rauevən, mətə iəmə nəha in mwi iərmama riti səvəi Iesu rəvtənhi Pita, mukupwən mier pen fwe ia nīpəg, ⁵ mərpəsuk, məti puvnimwə, mətoni tınari me nəha linen kamhəmak, mətə in rīpkuvnimwə mhə. ⁶ Nənə Saemon Pita rukurirə in muvehe, muvnimwə ia nīpəg, mətoni tınari me nəha linen kamhəmak. ⁷ *In rətoni mwi tınari nəha kiməvegi kənkəpwə Iesu irə rīpkəmak pəri mhə irəha tınari me nəha linen, mətə kinərfe kəmri ia kwopun əpə. ⁸ Nənə iərmama nəha səvəi Iesu, sə rukupwən mier pen fwe ia nīpəg, in mwi ruvnimwə mətoni narimnari me nəha, nənə mını nīpərhienien irə. ⁹ *(Mətə meste pehe nəpın nəha irau kroureirei ihi nīpwrai nəgkiariien me nəha ia Nəkukuə Ikinan səməme kamhəni mə Iesu traməkeikei mətui mwi ia nemhəien səvənhi.)

Meri Maktala rətoni Iesu

¹⁰ Nənə iərmama mi nəha səvəi Iesu krouərīg rauevən fwe imwənrəu. ¹¹ Mətə Meri ramərer iruə ia nīpəgi kəruəterei mamasək. In ramasək ihi, mərpwəsuk, məti puvnimwə ia nīpəg, ¹² mətoni agelo mi kəru tınari səvənrəu rəpsan krauəkure ia kwopun nīpwrai Iesu rīnaməmak ikin, riti ia kənkəpwə riti ia nisun.

¹³ Nənə irau krouni pen tukwe in mə, “Prən i. Ikamasək ti nəfe?”

* **19:38:** Jon 7:13 * **19:39:** Jon 3:1-2 **C 19:39:** Mır mine alos kaməmri pen ia nīpwrai iərmama remhə. Nīpekınrau rapein amasan. * **20:2:** Jon 13:23 * **20:7:** Jon 11:44 * **20:9:** Wok Me 2:24-32, 1Kor 15:4

Miregi Meri rini pen ti nirau i mæ, “Iræha hæuvehi raka nipwrai Iærimænu sæiou, nænæ iakreirei mæ hænæmri pen in pæku.” ¹⁴* Meri rini pam nægkiariien i, muvsini in, mætoni Iesu ramærer ia kwopun næha, mætæ rireirei mæ Iesu næha.

¹⁵ Miregi Iesu rini pen tukwe in mæ, “Præn i. Ikamasæk ti næfe? Ikamætui sin?”

Mætæ Meri rerin rirhi mæ iæmæ næ iæmæ sæ ramætui ti næmhien næha. Ro pen rini pen tukwe in mæ, “Iæmæ asori. Trini minuæ ik ikimæuvehi raka nipwran, ni pehe tukw iou i kwopun næha ikinæmri pen ikin, nænæ iou takevæn muvehi raka.”

¹⁶ Miregi Iesu rini pen tukwe in mæ, “Meri.”

Meri ruvsini in, nægkiari pen min ia nægkiariien Hipru, mini mæ, “Raponi.” (Raponi nipwran mæ Iahatæn.)

¹⁷* Miregi Iesu rini pen tukwe in mæ, “Tikæpwæh nægherien ia nirak. Iapkutæ mhæ ihi mevæn ti Tata Kumwesæn. Mætæ tikevæn mætæ piak me, mini pen ti niræha i mæ iakani iamînhi iræ mæ, ‘Takautæ mamevæn ti Tata sæiou mine Tata sækimiahaha. Iakamevæn ti Kumwesæn sæiou mine Kumwesæn sækimiahaha.’”

¹⁸ Ro pen Meri Maktala revæn, mini irapw ti nærmama me sævæi Iesu mæ, “Takinætæ Iærimænu sækitaha,” maræ mini mwi narimnari me i Iesu rimæni pen tukwe.

Nærmama me sævæi Iesu hætoni in

¹⁹* Næpin næha Sante. Ia næruaræv nærmama me sævæi Iesu housæsimwin iræha me ia nækwai nimwæ riti, mhæræpinhæ æknekîn ia tæpinhæ me ti næri næ mæ hæhekîr næmæ asori me sævæi nækur Isrel. Ia næpin næha Iesu ruvehe mærer ia kurkwanraha, mini pen ti niræha i mæ, “Næmærinuuien tramaræ tukumiahaha.”

²⁰* In rini pam nægkiariien i, nænæ mahatæn tæmwki nil ia rægin mi mine tæmwki nitei ia nîkau iræ. Næpin nærmama me sævænhi hætoni Iærimænu sævænraha, rerînraha rægien.

²¹* Nænæ Iesu rini pen mwi ti niræha i mæ, “Næmærinuuien tramaræ tukumiahaha. Tata Kumwesæn rærhi pehe iou iakuvehe. Ia noien næha iou mwi iakamærhi pen kimiahaha tihæuvæn.” ²² Næpin in rini pam nægkiariien i, reiahag pen ia niræha, mini pen ti niræha i mæ, “Hæuvehi Nænîmwîn Ikinan. ²³* Trini minuæ kimiahaha hiæni pen ti iærmama riti mæ ‘Kumwesæn træpwæh nærpwinien noien æræha me sæim,’ nænæ Kumwesæn træpwæh nærpwinien. Ræmwhen a mwi trini minuæ kimiahaha hiæni pen ti iærmama riti mæ, ‘Kumwesæn trærpwin noien æræha me sæim,’ nænæ Kumwesæn trærpwin pen min.”

Iesu mine Tomas

²⁴* Ia næpin næha Tomas, riti ia nærmama me twelef sævæi Iesu, kani mwi in mæ “Mwirmwir” riwæn iræha minraha næpin Iesu rimæuvehe iræ. ²⁵ Ro pen nærmama me sævæi Iesu sæmæme hænætoni in hæni pen ti Tomas i mæ, “Kimaha iahænætæ Iærimænu sækitaha.”

Mætæ Tomas rini pen ti niræha i mæ, “Takamækeikei mætoni tæmwki nil ia rægin mi, mîrapi ruei nil mi næha ia nækwai rægik. Tæmwki nitei ia nîkau iræ takamækeikei mîrapi ia rægik. Mæ iapko mhæ iamînhi ko iapkinî mhæ nipærhienien iræ.”

²⁶ Næfwakiien riti ruvehe mukurau, nærmama me sævæi Iesu hæuvnimwæ mwi ia nimwæ næha, Tomas iræha minraha. Næri auær a hææræpinhæ æknekîn ia tæpinhæ me, mætæ Iesu ruvehe mærer ia kurkwanraha, mini mæ, “Næmærinuuien tramaræ tukumiahaha.” ²⁷ Maræ mini pen ti Tomas i mæ, “Osæ pehe nækwai rægim,

* **20:14:** Luk 24:16, Jon 21:4 * **20:17:** Rom 8:29, Hip 2:11-12 * **20:19:** Jon 19:38 * **20:20:** Jon 16:22, 19:34, 1Jon 1:1 * **20:21:** Jon 17:18 * **20:23:** Mat 16:19 * **20:24:** Jon 11:16, 14:5, Jon 21:2

mīrapi rægik mi. Osə pehe rægim, mīrapi nīkau ia nīrak. Tikaməkeikei mīni nīpərhienien, məpwəh nīnien mwi mə neikuəien.”

²⁸ Miregi Tomas rini mə, “Iərimənu səiou mīne Kumwesən səiou.”

²⁹ *Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Ikani nīpərhienien ia nīrak ti nəri nə mə ikətə iou. Nərmama me nəha səməme həpkətə mhə iou, mətə kamhəni nīpərhienien ia nīrak, rerinraha tragien.”

Rəfo Jon rīmərari nəkukuə i?

³⁰ *Iesu rino nīmtətien me rīpik mwi ia nəmri nərmama me səvənhi iapkra i pen mhə irəha ia nəkukuə i. ³¹ *Mətə səməme i iakimərari pen ia nəkukuə i iakra i pen mə kimiaha tihəni nīpərhienien ia Iesu mə in nə Kristo, Tini Kumwesən. Iakuə kimiaha tihəni nīpərhienien irə, nənə mhəuvehi nīmīruien ia nəghin.

21

Iesu rier irapw mwi ia nəmri nərmama nepwīn səvənhi

¹ Kurirə ikin Iesu rier irapw mwi ia nəmri nərmama me səvənhi ia nīkare nui asori Taepirias. In rier irapw ia nəmrinraha iamīnhi irə: ² *Nəpīn riti Saemon Pita, mīne Tomas sə kani in mə “Mwirmwir,” mīne Nataniel sə ruku pen ia Kena ia tənə Kalili, mīne tini Sepeti mi, mīne iərmama kəru mwi səvəi Iesu housəsīmwin irəha me ia kwopun kuatia. ³ Nənə Saemon Pita rini pen ti nīrəha i mə, “Iakamevən takvi nəmu me.”

Miregi irəha həni pen tukwe in mə, “Itə. Pwəh kitaha pam səuvən.” Ro pen irəha heiwaiu mhəputə ia nītətə ouihi riti, mhəuvən mhəvi net meste rīran, mətə həpkuvi mhə nəmu riti.

⁴ Nəpīn rīnamran Iesu ramərer ia nīkare nui asori, mətə nərmama me səvənhi hərəirei mə Iesu nəha.

⁵ *Iesu rini pen ti nīrəha i mə, “Nəkwerhəkwərha me, nəmu riti nə hiəvi uə?” Miregi həni mə, “Rekəm.”

⁶ Miregi in rini pen ti nīrəha i mə, “Herukw ro net səkimiaha ia nīkare nītətə ouihi mwatuk, nənə tihətoni nepwīn.” Ro iamīnhi irə irəha herukw irapw net, mhəuvəreirei nīvi utəien mwi ti nəri nə mə nəmu me həuvəukuər ia nəkawai net.

⁷ *Nənə iərmama səvəi Iesu, sə nəha Iesu rokeikei pik in, rini pen ti Pita i mə, “Kwa Iərimənu nəha səkitaha.” Ia nəpīn nəha Saemon Pita rīməpeki raka tinari me səvənhi maməvi nəmu me, mətə nəpīn rīregi mə Iərimənu nəha, in ruvei pen mwi tinari me səvənhi, məruərau irapw ia nui, meiai muvarei.

⁸ Nərmama səvəi Iesu ia nəkawai nītətə ouihi həsuə a mhəuvarei, mhəvkəkini net sə nəmu me həukuər irə. Rīpko mhə irəha isipwīn ti nīkare nui, mətə həsuə a rəmwhen ia hantret meta. ⁹ Nəpīn həuvarei irə hətoni bred mīne nəmu me ramrīmər pen ia nukumheəv ia napw.

¹⁰ Nənə Iesu rini pen ti nīrəha i mə, “Həpeki nəmu me nepwīn sə hiəpkuvi a i, mhəpeki mhəuvehe.”

¹¹ *Ro iamīnhi irə Saemon Pita rəputə ia nītətə ouihi, muvi parei net rukuər ia nəmu asori me irəha pam wan hantret fifti tri. Nəri auər a mə nəmu me həpik iamīnhi, mətə net rīpkəpəruəpəruə mhə. ¹² Iesu rini pen ti nīrəha i mə, “Həuvehe mhani nari.” Ia nəpīn nəha nərmama me səvənhi həhekīr. Irəha riti riwən rəres in mə, “Ik sin i?” Irəha həuvəukurən raka mə in nə Iərimənu səvənraha. ¹³ *Nənə Iesu ruvehe, muvehi bred, muvei pen mīnraha, marə mo

* **20:29:** 1Tes 1:8 * **20:30:** Jon 21:25 * **20:31:** Jon 3:15, Rom 1:17, 1Jon 5:13 * **21:2:** Jon 1:45-51, Jon 20:24 * **21:5:** Jon 20:14, Luk 24:41 * **21:7:** Jon 13:23, Mat 14:29 * **21:11:** Luk 5:6 * **21:13:** Jon 6:11

mwi iam̄inhi ia n̄amu me. ¹⁴* In i n̄ap̄in s̄a ro kahar ir̄a Iesu rier irapw ia n̄amri n̄armama me s̄av̄nhi n̄ap̄in rin̄atui mwi ia nemh̄aien s̄av̄nhi.

Iesu mine Saemon Pita

¹⁵* N̄ap̄in ir̄aha h̄anani raka nari, Iesu r̄ini pen ti Saemon Pita i m̄a, “Saemon, t̄ini Jon, ikokeikei p̄arhien iou m̄api raka ir̄aha i ūa rek̄am?”

M̄iregi Pita r̄ini pen tukwe in m̄a, “Oūah, Īar̄im̄anu, ikukur̄an m̄a iakokeikei p̄arhien ik.”

M̄iregi Iesu r̄ini pen tukwe in m̄a, “Əkw̄m̄ani kw̄ati sipsip me s̄aiou.”

¹⁶* N̄an̄a Iesu r̄ares mwi s̄a ro k̄aru ir̄a, m̄ini m̄a, “Saemon, t̄ini Jon, ikokeikei p̄arhien iou ūa rek̄am?”

M̄iregi Pita r̄ini pen tukwe in m̄a, “Oūah, Īar̄im̄anu, ikukur̄an m̄a iakokeikei p̄arhien ik.”

M̄iregi Iesu r̄ini pen tukwe in m̄a, “Ətui amasan ti sipsip me s̄aiou.”

¹⁷* N̄an̄a Iesu r̄ares mwi s̄a ro kahar ir̄a, m̄ini m̄a, “Saemon, t̄ini Jon, ikokeikei p̄arhien iou ūa rek̄am?”

Pita r̄iregi r̄ar̄aha ti n̄ari n̄a m̄a Iesu r̄ares s̄a ro kahar ir̄a m̄inūa “Ikokeikei p̄arhien iou ūa rek̄am?” Ro pen r̄ini pen tukwe in m̄a, “Īar̄im̄anu, ikukur̄an narim̄nari me pam, mukur̄an mwi m̄a iakokeikei p̄arhien ik.”

M̄iregi Iesu r̄ini pen tukwe in m̄a, “Əkw̄m̄ani sipsip me s̄aiou. ¹⁸ Iakani n̄ip̄arhienien tukw ik i fwe kupw̄an n̄ap̄in ikinamouih̄i ir̄a ikinamarkahu atukw s̄aim, mamav̄an ia kwopun p̄aku ikokeikei, m̄at̄a n̄ap̄in tik̄ar̄ghar̄a, tikus atukw r̄agim mi, n̄an̄a īarmama əp̄a iti trarkahu pehe mik, muvehi ik ikev̄an ia kwopun s̄a ipkokeikei mh̄a m̄a tikev̄an ikin.” ¹⁹* (Iesu r̄ini n̄agkariien i mahat̄an n̄afe nemh̄aien Pita tremh̄a ir̄a muvehi ut̄a n̄aghi Kumwes̄an.) N̄ap̄in r̄ini pam, m̄ini pen ti Pita i m̄a, “Kurir̄a iou.”

²⁰* Ia n̄ap̄in n̄aha Pita r̄ati kurir̄a, m̄atoni īarmama riti s̄av̄ai Iesu, s̄a Iesu rokeikei p̄ik in, rakurir̄a ia nirau. Īarmama n̄a in n̄a īarmama s̄a fwe kupw̄an ram̄akure ipaka ti Iesu n̄ap̄in kamh̄ani p̄ari nari ir̄a, n̄an̄a m̄ares pen in m̄a, “Īar̄im̄anu, sin n̄a truvei pen ik ia r̄agi n̄armama s̄am̄ame ham̄amw̄aki ik?”

²¹ N̄ap̄in Pita r̄atoni īam̄a n̄aha rakurir̄a ia nirau, r̄ini pen ti Iesu i m̄a, “Īar̄im̄anu m̄at̄a r̄əfo ia īam̄a n̄aha?”

²²* M̄iregi Iesu r̄ini pen tukwe in m̄a, “R̄əfo ik̄ares īam̄a n̄aha miou? Tr̄ini m̄inūa iakokeikei m̄a in tr̄im̄iru mamev̄an meste n̄ap̄in s̄a takuvehe ir̄a, s̄akimrau min əpa. M̄at̄a ik tikukurir̄a iou.” ²³ Ro iam̄inhi ir̄a n̄agkariien riti r̄auvir̄is ia pīvtaha me m̄a īarmama n̄aha s̄av̄ai Iesu tripkemh̄a mh̄a. M̄at̄a Iesu ripk̄ini pen mh̄a ti Pita i m̄inūa “Īam̄a n̄aha tripkemh̄a mh̄a.” In r̄ini m̄a, “R̄əfo ik̄ares īam̄a n̄aha miou? Tr̄ini m̄inūa iakokeikei m̄a in tr̄im̄iru mamev̄an meste n̄ap̄in s̄a takuvehe ir̄a, s̄akimrau min əpa.”

²⁴* Īarmama n̄aha s̄av̄ai Iesu in a mwi n̄aha rani irapw narim̄nari me i, mamrai n̄agkariien me i. N̄an̄a kitaha s̄əkur̄an m̄a n̄agkariien s̄av̄nhi ro n̄ip̄arhienien.

²⁵* N̄an̄a narim̄nari me rip̄ik mwi n̄aha ikin Iesu r̄ino. Tuko kirai pen pam ir̄aha ia n̄akukūa, rosi ko t̄akure tipr̄an̄a i ripk̄amwhen mh̄a m̄a tr̄akwt̄amh̄iri n̄akukūa me pam.

* **21:14:** Jon 20:19,26 * **21:15:** Mat 26:33, Jon 1:42 * **21:16:** Wok Me 20:28 * **21:17:** Jon 13:38, 16:30 * **21:19:** Mat 16:24-25, Mak 1:17, 2Pit 1:14 * **21:20:** Jon 13:23-25 * **21:22:** Mat 16:28 * **21:24:** Jon 19:35 * **21:25:** Jon 20:30

Wok Me

Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Wok me in nəkukuə səro kəru irə sə Luk rımərai. Luk rımərai nəkukuə i revən ti in riti nəghin nə Teofilas. Ia nəkukuə i kitaha sətoni nukune nəfwakiiien səvəi Iesu Kristo mine rinəfuvehe mevən ia tənəmtənə me. Nəkukuə i raməgkiari ia wok səvəi Pita mine Pol, irau aposol mi səvəi Iesu Kristo. Pita in aposol riti sə ramətui amasan ti nakalasia me fwe Jerusalem nəpın nəfwakiiien rıməuvehe vi a. Pol in aposol riti sə Kumwesən rərhi pen i revən ia tənəmtənə me. Wok me nəghin riti mwi mə Wok Me Səvəi Nənimwın Ikinan. Kani nəhag nəha ti nəri nə mə nəkukuə i raməgkiari ia nuveheien mine wok səvəi Nənimwın Ikinan. Wok me rani irapw nəgkiariien sə nakalasia me fwe kupwən hənəməvisau irə. Wok me raməgkiari ia nəkur Isrel mine həfo mhəpwəh nəgkiariien amasan səvəi Iesu Kristo. Rani mwi mə Kumwesən rəfo mərhi pen aposol me həuvən ti nərmama rıpkə mhə irəha nəkur Isrel, nənə irəha həni nıpərhiien ia nəgkiariien amasan səvənhi. Wok me raməgkiari mwi ia nəkur Rom səməme hənəmərımənu ia kwopun me fwe kupwən. Rani mə irəha həfo mhəm wəki nakalasia me səvəi Iesu.

Iesu revən fwe ia neiai

¹*Iou riti Teofilas:

Ia nəkukuə kupwən səiou sə iakuvərai raka mik iakuvəni raka narimnari me pam Iesu ramo mine nəgkiariien me pam ramahatən nərmama me irə fwe kupwən. Iakiməni fwe ia nukune wok səvənhi muvehe ²*meste nəpın nəha in raməvəhag m aposol me səvənhi səməme in rinərpwi rəgin ia nırəha. In raməvəhag minraha, mauvei pen nəgkiariien riti rauku pen ti Nənimwın Ikinan. Nəpın ruvei pen pam, kuvehi utə in revən fwe ia neiai. ³*Nəpın Iesu ruvəregi raka nəmisəien səvənhi, rarə mwi nəpın foti. Ia nəpın me nəha ramier irapw ti aposol me nəha. Nəpın rıpkə ramərer ia nəmrınraha, mamə irəha hamətoni mə ruvəmıru pərhiien. Irəha kamhətə in, nənə in rani narimnari me ia nıkaren səvəi nıtətə sə Kumwesən ramərımənu irə.

⁴*Nəpın riti raməni pəri nari irəha minraha, nənə mını pen ti nırəha i mə, “Tihəpwəh nierien ia Jerusalem, mətə tihameitenhi Nənimwın Ikinan sə Tata səiou rino raka promes mə truvei pehe m kımiaha. Hiəuvəregi raka iou iakaməgkiari irə fwe kupwən, mamini mə, ⁵*‘Jon rino paptəes ia nui, mətə rıpkə mhə tui Kumwesən tro paptəes ia kımiaha ia Nənimwın Ikinan.’”

⁶*Nənə nəpın riti mwi, nəpın aposol me housəsımwın irəha me, kamhəres pen Iesu i mə, “Iərımənu, tikərımənu ia nəkur Isrel nəha təkwtəkwuni rəmwhen ia kig kupwən me səvənraha uə rekəm?”

⁷*Mətə Iesu rini pen ti nırəha i mə, “Tata səiou rauvehi nasoriien minəmri raka nəpın me pam. Rıpkə mhə səkımiaha tihəukurən mə tinesən nəpın me nəha tuhəier irapw. ⁸*Mətə nəpın Nənimwın Ikinan truvehe ia kımiaha, tihəuvehi nıskaiien. Nənə tihaməkeikei mhəuvən, mhəvisau irapw iou fwe Jerusalem, mine ia kwopun me pam fwe ia tənə Jutia mine Sameria, mhəuvən mheste tənəmtənə me pam.”

* **1:1:** Luk 1:3 * **1:2:** Mak 16:19, Luk 24:49-51 * **1:3:** Luk 24:36-49, Wok Me 10:41 * **1:4:** Luk 24:49, Jon 14:16-17, Wok Me 2:33 * **1:5:** Mat 3:11 * **1:6:** Luk 24:21 * **1:7:** Mak 13:32
* **1:8:** Mat 28:19, Luk 24:48, Wok Me 2:32, 3:15, Wok Me 5:32

9 *Nəpɪn Iesu rini pam nəgkiariien me nəha, kuvehi utə in rautə. Nərmama me səvənhi kamhəti pen mamhətoni in meste nəpuə riti rousəman. Kurirə irə həkətoni mhə mwi in.

10 *Nəpɪn Iesu rautə mamevən, irəha kamhəkəwətə ihi ia nimagouagou, nənə təkwtəkəwuni a iəmə mi kəru səvənrau tinari rəpsan krouier irapw ti nərəha, rouərer ia nıkarenraha, 11 *rouni mə, “Nəmə Kalili! Rəfo hiamərer ia kwopun i, mamhəti utə ia nimagouagou? Iesu i sə kuvehi raka tukumiaha, kuvehi utə revən fwe ia neiai, in truvehə rəmwhən a mwi hiənətoni rautə ia nimagouagou mamevən.”

Matias truvehə təmwiki Jutas

12 *Kurirə ikin aposol me həier ia təkəuər nəha kani mə Təkəuər Olif mhərərīg mamhəuvən fwe Jerusalem. (Təkəuər nəha Olif raməkure ipaka ti Jerusalem rəmwhən ia wan kilometa.) 13 *Nəpɪn irəha həier pen fwe taon, mhəutə pen fwe ia rum nəha irənhə kwopun kamharə ikin. Nəghinraha me i: Pita, Jon, Jemes, Antru, Filip, Tomas, Patolomiu, Matiu, Jemes tini Alfeas, Saemon (iəmə sə kupwən rakurirə ia səməme haməmwur mə tuhəkoui irapw nəkur Rom), mine Jutas tini Jemes. 14 *Ia nəpɪn me nərmama me nəha nətərigien səvənraha kuatia. Kamhousəsimwɪn irəha me, mamhəfwaki. Meri, mama səvəi Iesu, mine piəvi Iesu me, mine nıpran səməme kamhəni nıpərhiēnien ia Iesu irəha mınraha.

15 Nəpɪn me nepwɪn həukurau, nənə piəvtaha me housəsimwɪn irəha me ia kwopun kuatia. (Irəha pam ipaka ti wan hantret twenti.) Nənə Pita riskəmter ia rerinraha mini mə, 16 * “Nərman, piak me, fwe kupwən Nənimwɪn Ikinan ruvei pen nəgkiariien səvənhi m Kig Təvit mə trukupwən mini irapw Jutas, iəmə sə rıməiri nərmama me həuvən mhəkwtəmhiri Iesu. Nəgkiariien nəha ruvəuvehe muvəukuə raka, ti nəri nə mə nəgkiariien me pam kımərai pen ia Nəkukuə Ikinan tuhaməkeikei mhəuvehe mhəukuə. 17 Jutas nəha fwe kupwən Iesu rinərpwi rəgin irə mə truvehə mo aposol riti səvənhi kımaha min.”

18 * (Iəmə nəha rino noien ərəha, muvehi mane irə, muvehi mevən muvehi nəmri tıprənə i. Fwe ia tıprənə nəha in rımwei irapw, tıpwɪn rəpəruə, nəninhə irə rier. 19 Nərmama səməme kamharə fwe Jerusalem həregi nəvisaiien səvənhi, nənə həuvei pen nəghi kwopun nəha ia nəgkiariien səvənraha mə Akeltama. Nıpwrai nəgkiariien nəha in i mə Tıprənə sə Netə Rinaiu Ikin.)

20 Pita rıripien nəgkiariien mini mə, “Nəgkiariien i sə kımərai pen ia nəkukuə nəha Ol Sam raməgkiari ia Jutas. Rini mə, ‘Pwəh səvənhi rukwənu ruvehə məkun. İərmama trəpwəh narəien ikin.’

Kımərai pen mwi mə,
‘Pwəh iərmama riti mwi ruvehi təmwhəkın,
mo səvənhi wok.’

21-22 *Ro iamınhi irə kıtaha tsaməkeikei mhəuvehi utə iərmama riti truvehə təmwiki Jutas. Kımaha min tahəvisau irapw mə iahənətoni ia nəmrimaha mə Iesu rinətui mwi pərhiēn ia nemhəien səvənhi. Pwəh səuvehi utə iərman riti sə rinakurirə ia kımaha ia nəpɪn me pam nəha Iesu İərimənu səkitaha rinamavən kımaha min. Rinostat mukurirə ia kımaha ia nəpɪn nəha Jon rinamo paptas ia nərmama muvehə meste nəpɪn nəha kuvehi utə Iesu revən fwe ia neiai.”

* 1:9: Jon 6:62 * 1:10: Luk 24:4 * 1:11: Mat 26:64, Luk 21:27 * 1:12: Luk 24:50-53 * 1:13: Mat 10:2-4 * 1:14: Jon 6:42, 7:5 * 1:16: Sam 41:9 * 1:18: Mat 27:3-10 * 1:21-22: Jon 15:27

²³ Pita rini pen pam, nənə irəha həni irapw nəghi iərmama kəru. Nəghinrau Josef mine Matias (Josef nəha kaməkwein mwī in mə Pasapas mine Jastas.)
²⁴ *Nənə irəha həfwaki, mhəni mə, “Iərimənu, ikukurən nətərigien səvəi nərmama me pam. Tiko mahatən ro m kimaha i mə iərman mi sə pəku nəha ikokeikei mə ²⁵ truvehe mo in aposol, muvehi təmwki Jutas, iəmə sə rinəpwəh wok nəha mə trevən ia kwopun atukwatukw səvənhi.” ²⁶ Nənə irəha həuini nəri sə ramahatən pen nari mə sin nəha truvehi wok nəha. Nənə nəri nəha rahatən pen mə Matias. Nənə həvsini pen in irəha aposol me eleven.

2

Nəpīn asori nəha Pentekos

¹ *Nəpīn asori nəha Pentekos^a ruvəuvehe. Ia nəpīn nəha nərmama pam səvəi Iesu housəsimwīn irəha me ia kwopun kuatia. ² Təkwtəkwuni a həregi nari riti rəmwhen ia nīmətagi asori ruku pen ia nīmagouagou muvni mwə masori ia nīmwə nəha kamhəkure ikīn. ³ *Hətə nərāmi napw me həivə kīrkīri, mhəuvən, mhərer ia kənkəpwənraha kuatia kuatia. ⁴ *Irəha pam rerīnraha ruvehe mukuər ia Nənīmwīn Ikinan. Nənə Nənīmwīn nəha ruvei pen nəgkiariien mīnraha hənāməgkiari ia nəgkiariien me səpəmsəpə.

⁵ Ia nəpīn nəha nəkur Isrel me həpik kamharə fwe Jerusalem. Irəha nəha nəməfwaki me həməuku pen fwe ia tənəmtənə me mhəuvehe. ⁶ Nəpīn həregi narimnari me nəha, housəsimwīn pen irəha me ipaka tukwe. Irəha hamərkərinari ti nəri nə mə nəgkiariien me səvənraha səpəmsəpə sə hənətui pen irə, irəha kamhəregi nərmama me səvəi Iesu kamhəgkiari ia nəgkiariien me nəha. ⁷ *Nənimenraha rier. Həreirei, mamhəni pen ti nīrəha me i mə, “Hətə ro. Nərmama me nəha kamhəgkiari irəha pam nəkur Kalili. ⁸ Mətə rəfo kitaha saməregi kamhəgkiari ia nəgkiariien me səkitaha me səpəmsəpə sə sənətui pehe irə? ⁹ *Kitaha i nəmə Patia, mine nəmə Metia, mine nəmə Elam. Kitaha nepwīn samarə ia Mesopotemia, mine Jutia, mine Kapatosa, mine Pontas, mine Esia, ¹⁰⁻¹¹ mine Frijia, mine Pamfilia, mine Ijip, mine Krit, mine Arepia, mine tənə nəha Lipia ipaka ti Saerin. Kitaha nepwīn həuku pen fwe ia Rom. Kitaha nepwīn nəkur Isrel atukwatukw, nənə kitaha nepwīn rīpko mhə kitaha nəkur Isrel, mətə samarə ia narəien səvənraha. Mətə kitaha pam saməregi nərmama me nəha kamhəgkiari ia nəgkiariien me səkitaha me, mamhəni irapw wok asori me Kumwesən rino.” ¹² Nənə irəha nənimenraha rier. Həreirei, mamhəres pen irəha me i mə, “Nəri nəha nīpwran rəfo irə?”

¹³ Mətə irəha me nepwīn haris, mhəni mə, “Nərmama me nəha kamhənīmwi waen, mamhakonə irə!”

Nəvisaiuen səvəi Pita

¹⁴ Mətə Pita riskəmter irəha Eleven Aposol me, məgkiari asori, mīni pen ti nīrəha i mīnuə, “Nəmə Jutia mine kīmīaha pam nərmama hiamarə ia Jerusalem, tiho mhətərig ro iou, pwəh iakini pehe nīpwrai nəri nəha tuku-mīaha i. ¹⁵ Hiaməni mə nərmama me i hakonə ia waen, mətə rekəm. Irəha həpwəh nakonəien. Kwa naen klok a i ia nəpnəpīn. ¹⁶ Nəri nəha hiamətoni ramesi pen nəgkiariien i Joel Profet rīməni fwe kupwən:

¹⁷ Kumwesən rini mə, “Tramevən ipaka ti nəpīn sampam,

iou takərhi irapw nənīmwīn səiou trevən ti nərmama me pam.

* **1:24:** Jon 2:25 * **2:1:** Lev 23:15-21, Dut 16:9-11 a **2:1:** Wok Me 2:1; 20:16, Fas Korin 16:8, Lev 23:15-21, Dut 16:9-12, Nam 28:26-31. * **2:3:** Mat 3:11 * **2:4:** Wok Me 4:31, Wok Me 10:44-46, Wok Me 19:6, Mak 16:17 * **2:7:** Wok Me 1:11 * **2:9:** 2Tim 1:15

Nipwnətımiaha me nərman mine nıpran tuhəni irapw nəgkiariien sə ruku pen ti Nənimwın səiou.

Ntəmaruə me səkimiaha me tuhətə vison me.

Nərgharə me səkimiaha me tuhəməkrəha.

18 Ia nəpın nəha nərmama me səiou kani irəha mə iotukwininari me, nəri auər a mə irəha nərman uə nıpran,

mətə takərhi irapw Nənimwın səiou trevən ti nirəha,

nənə irəha tuhəni irapw nəgkiariien sə ruku pen ti Nənimwın səiou.

19 Tako narimnari me fwe irənhə ia nımagouagou.

Nərmama tuhətoni, mhərkərinari irə.

Ia təkure tənə tako nımtətien me:

netə, mine napw, mine nise napw.

20 Meri truvehə mıpitəv.

Məkwə truvehə məruerəv məmwhen ia netə.

Kurirə irə nəpın səvəi İərimənu truvehə.

Nəpın nəha trasori mopə ia nəpın me pam.

21 *Ia nəpın nəha nərmama me pam səməme tuhəkwein ia İərimənu in truvehimıru irəha.'

22 *Nəmə İsrəl tiho ro mhəregi nəgkiariien me i. İesu nəha iəmə Nasaret Kumwesən rınahatən atukwatukw m kımiaha i mə in pərhiən rərhi pehe i ruvehə tukumiaha. Nəpın İesu rınamavən ia rerımiaha fwe kupwən, Kumwesən rauvei pen nıskaiien min, ramo nımtətien me mine narimnari asori me hiamətoni hiamərkərinari irə rəmwhen hiəuvəukurən raka.

23 *Nəpın Kumwesən ruvei pen İesu ia rəgımiaha, in ro iamınhi irə mamesi pen a nətərigien səvənhi mine nəfe in ruvəukurən raka fwe kupwən mə tro. Nənə kımiaha hiouisi əpune İesu ia noien nəha hiəno irə. Hiəmri pen in ia rəgi nəmə ərəha me, nənə hərui tərini pen in ia nei kamarkuau. 24 *Mətə Kumwesən rıfi İesu ia nəmisəien səvəi nemhəien, mo in rətui mwi. In rıno iamınhi irə ti nəri nə mə nemhəien ko rıpkəkwtəmhirı mhə İesu. 25 Rəmwhen ia nəgkiariien i Kig Tevıt rıməni irə mınuə:

'İakamətə ik krau mik İərimənu səiou ia nəpın me.

İkamarə ipaka tukw iou.

Nari riti riwən tro iou iakətəmnımwın.

26 Ro iamınhi irə rerık ragien pık.

Tərhuک raməgnəgini ik İərimənu səiou.

Nıpwrak mwi trarə amasan, məpwəh nehekırien,

27 *ti nəri nə mə nəpın takemhə

tıkəpwəh nəpwəhien iou iakarə Imwei Nəkur Həuvamhə.

Tıkəpwəh nəseniien nıpwrai iəmə ikinan səim rıməri.

28 İkınahatən raka iou ia suatuk me səvəi nımıruien.

Tiko iou krau mik krauarə rerık raməgien.'

29 *Piak me, iakuə takini pehe tukumiaha i mə Kig Tevıt, kaha kupwən səkitaha, in rıpkəgkiari atukw a mhə irə. In ruvamhə. Kuvənimwi raka. Səvənhi kref raməmak ihi. Fwe tui meste pehe ipwet mine samətoni. 30 *Mətə in profet riti. Rukurən amasan mə Kumwesən rıməuvehi kwəsuaahi mını pen tukwe in mınuə ti nəpın riti in ro kwənəkwus riti səvənhi ruvehi təmwhekin

* 2:21: Rom 10:13 * 2:22: Jon 3:2 * 2:23: Wok Me 4:28, 1Pit 1:20 * 2:24: Wok Me 3:15

* 2:27: Wok Me 13:35 * 2:29: 1King 2:10, Wok Me 13:36 * 2:30: 2Saml 7:12, Sam 89:3-4, Sam 132:11

mərimənu. ³¹ *Kig Tevit riməkupwən mətoni Kristo^b nəha mə trətui mwi ia nemhəien səvənhi. In nəha Kig Tevit rəgkiari irə ia Ol Sam nəpən rini minuə 'Kumwesən trəpwəh nəpwəhien in ramarə Imwei Nəkur Həuvamhə. Nipwran tripkimərir mhə.' ³² *Iesu nəha, Kumwesən rinəsəpwiri in ia nemhəien səvənhi. Kimaha i iahənətoni, mamhəni irapw mə ro nipərhiēnien. ³³ *Kumwesən, tata səvəi Iesu, ruvehi utə in mukurei pen in ia nīkaren mwatuk. In ruvei pen Nənimwīn Ikinan min rəmwhen rino raka promes fwe kupwən mə tro. Iesu ruvehi Nənimwīn nəha, mərhi pehe i. Nəri nəha hiamətə, mamhəregi Nənimwīn Ikinan nəha. ³⁴ Kig Tevit rəpwəh nutəien fwe ia neiai, mətə in atukwatukw nəha rəgkiari ia Kristo, mini mə,

'Kumwesən rini pen ti lərimənu səiou mə,

Əkure ia nīkarek mwatuk

³⁵ meste tako nərmama səməme haməmwəki ik həuvehe, tikərpwi utə tīpage nisum mi ia nirəha.'

³⁶ *Ro iamīnhi irə kimiaha pam nəkur Isrel tihaməkeikei mhəukurən mə Iesu nəha hianərui tərini pen ia nei kamarkuau, in nəha təkwtəkwuni Kumwesən ro in ruvehe mo lərimənu mine Kristo."

³⁷ *Nəpən nərmama me nəha həregi nəgkiariēn səvəi Pita, rerinraha rəpou pik. Həres pen Pita mine aposol me i mə, "Piak me, təkwtəkwuni nəha tahəfo nəha?"

³⁸ *Miregi Pita rini pen ti nirəha i mə, "Kimiaha tihaməkeikei mhərərig ia noien ərəha me səkimiaha mhəuvehe pwəh iaho paptəes ia kimiaha ia nəghi Iesu Kristo. Tiho iamīnhi irə mine nənə Kumwesən trəpwəh nərpwīnien noien ərəha me səkimiaha. Kimiaha tihəuvehi Nənimwīn Ikinan. ³⁹ *Promes nəha raməmak tukumiaha, maməmak mwi ti nərimiaha me, mine nərmama səməme kamharə isipwīn. Raməmak ti nərmama me pam səməme lərimənu Kumwesən səkitaha trəkwein ia nirəha."

⁴⁰ *Pita rini irapw nəgkiariēn me rīpik mwi ti nirəha i, maməkeikei minraha, mamini mə, "Nərmama ipwet mine hamo noien ikou. Tiharaka ia nirəha ti nəri nə mə Kumwesən trərpwīn noien ərəha me səvənraha."

⁴¹ *Ia nəpən nəha nərmama me həpik hāmwhen ia 3000 hani nipərhiēnien ia nəgkiariēn səvəi Pita, mhəuvehe, ko paptəes ia nirəha.

Narəien səvəi nərmama me səməme kamhəni nipərhiēnien ia Iesu

⁴² *Ia nəpən me irəha kamhousəsimwīn irəha me, mamhətərig nəgkiariēn sə aposol me kamhəhatən irəha irə. Kamhəkwsen bred, mamhəni pəri nari, mamhəfwaki pəri. ⁴³ *Nərmama me pam kamhəhekir, ti nəri nə mə Kumwesən rauvei pen nīskaiēn m aposol me səvəi Iesu. Ia nīskaiēn nəha irəha kamho nīmətəien me rīpik mine narimnari me nərmama kamhətoni hamərkərinari irə. ⁴⁴ *Nərmama me pam səməme kamhəni nipərhiēnien ia Iesu, kamharə pəri ia kwopun kuatia, mamhəuai narimnari me səvənraha minraha me. ⁴⁵ Irəha kamhəmri pen nəmri nari ia səvənraha tīprənə mine nautə me mamhəuvehi mane irə. Nəpən nari riti riwən ti nirəha riti, kamhəuai

* **2:31:** Sam 16:10 **b 2:31:** Nəgkiariēn i 'Kristo' nəgkiariēn riti səvəi nəkur Kris kupwən. Nipwran mə iamə kətəgi pen oel ia nukwənən. Fwe kupwən nəpən tuhəmter kig riti, hətəgi pen oel ia nukwənən. Ətoni ro Fas Samuel 10:1 mine Fas Samuel 16:13. Nənə profet kupwən me hāmāni mə iərmama riti truku pen ia kwənəkws səvəi Kig Tevit, nənə in truvehe mo kig irə. Nəkur Isrel kamheitenhi iamə nəha truvehe. Kani nəghin nə mə 'Kristo.' Ətoni ro ikin Seken Samuel 7:12. * **2:32:** Wok Me 1:8 * **2:33:** Wok Me 1:4, 7:55-56 * **2:36:** Wok Me 5:30-31 * **2:37:** Luk 3:10,12, Wok Me 16:30 * **2:38:** Luk 24:47, Wok Me 3:19 * **2:39:** Aes 57:19 * **2:40:** Dut 32:5, Fil 2:15 * **2:41:** Wok Me 2:47, 4:4, Wok Me 5:14 * **2:42:** Wok Me 20:7 * **2:43:** Wok Me 5:11 * **2:44:** Wok Me 5:12, 6:8, Wok Me 4:32-35

mane naha, mamhauvei pen m iarmama naha. ⁴⁶ *Ia napin me kamhavən pari, mamhauvən fwe ia nimwə səvəi Kumwesən. Fwe ia nəkwai nimwə me səvənraha, kamhəkwsen bred, mamhani pari nari. Rerınraha ragien. ⁴⁷ *Kamhəgnəgini Kumwesən. Napin narmama me hətoni irəha, kamhəsiai irəha. Ia napin me Iərimənu rauvehimiru narmama me nepwın mwi, nəhə hauvehe mho kuatia irəha minraha.

3

Pita romasan iarmama riti nisun mi krouemhə

¹ *Ia napin riti, tri klok ia nəruarəv, napin səvəi nəfwakiiən ruvəuvehe. Pita mine Jon krouutə pen fwe ia nimwə səvəi Kumwesən. ² *Iarmama riti fwe ikin. Napin rinətui pehe nisun mi krouemhə ko ripkavən mhə. Ia napin me in me nepwın hauvehi mhəkure pen i ia nikare nimwə səvəi Kumwesən ipaka ti təpinhə naha kani mə Təpinhə sə Ramasan. Napin narmama me kamhəuvehe mə tuhəuvnimwə, iarmama naha ramase mane minraha. ³ Pita mine Jon krouvehe ipaka mə trouuvnimwə ia nimwə səvəi Kumwesən. Napin iarmama naha rətoni, rase mane minrau. ⁴ *Pita mine Jon krouəti pen rouətə in. Pita rini mə, “Tiko məti pehe mətə kimrau.” ⁵ Iarmama naha rəti pen mətə irau. Rerın ramrhi mə rosi trouvei pen nari riti min.

⁶ *Mətə Pita rini pen tukwe in mə, “Səiou silva mine kol riwən, mətə nəfe iakauvehi takuvei pehe mik. Ia nəghi Iesu Kristo, iəmə Nasaret, tiko mərer mavən.” ⁷ Pita ruvehi rəgin mwatuk mivi utə. Təkwtəkwuni a iarmama naha nisun mi krouvehe rouskai. ⁸ *Riskəmter mavən, mukurirə ia Pita mine Jon, mharuvnimwə ia nimwə səvəi Kumwesən. Ramavən, maməruərau utə, maməgnəgini Kumwesən. ⁹ Narmama me pam həti pen mhətə iarmama naha ramavən maməgnəgini Kumwesən. ¹⁰ Hətə həukurən mə iarmama naha in naha raməkure rerın mamase mane fwe ia nikare nimwə səvəi Kumwesən ipaka ti Təpinhə sə Ramasan. Irəha həkərinari irə. Nənimenraha rier ti nəfe kino irə.

Pita raməvisau fwe ia nimwə səvəi Kumwesən

¹¹ Iarmama naha raməgher pen ia Pita mine Jon. Narmama pam haiu mhəuvehe ti nirəhar fwe ia kwopun naha kani mə Vrandə səvəi Solomon. Nənimenraha rier. ¹² Napin Pita rətə narmama me naha, rini pen ti nirəha i mə, “Nəmə Isrel. Rəfo hiamərkərinari ia iarmama i? Hiaməti pehe mamhətə kimrau ti nəfe? Hiaməfətərig irə? Ko kimrau iaromasan iarmama i ia səkimrau atukw niskaiien uə ti nəri nə mə kimrau iəmə ikinan mi? Rekəm! ¹³ *Kumwesən səvəi Epraham mine Aesak mine Jekop, Kumwesən səvəi kaha kupwən me səkitaha, in ruvehi utə nəghi Iesu, iəmə sə ramo tukwini nari min. Iesu naha hiəuvei pen ia rəgi nəkur Rom. Napin Paelat rini mə trəsəni Iesu rier irapw ia kalapus, hiərer ia nənime Paelat, mamhəni mə hiəpwəh nokeikeiien mə tro iamihhi irə. ¹⁴ Iesu naha in iəmə atukwatukw mine iəmə ikinan, mətə kimiaha hiənpwəh in, mhəres pen Paelat i mə tripkəsəni mhə in rier irapw ia kalapus mətə trəsəni a iarmama sə rinousi əpune iarmama rier irapw. ¹⁵ *Ia noien naha hiənousi əpune Iəmə sə in Nukune Nimiruien. Mətə Kumwesən rino in rətui mwi ia nemhəien. Kimaha iahənətoni nəri naha, mamhəni irapw mə ro nipərhiien. ¹⁶ Nəgse nəghi Iesu naha in naha rino nisui iəmə

* **2:46:** Luk 24:53 * **2:47:** Wok Me 2:41, 6:7, Wok Me 11:21,24 * **3:1:** Wok Me 10:3,9,30 * **3:2:** Jon 9:1, Wok Me 14:8 * **3:4:** Wok Me 14:9 * **3:6:** Wok Me 3:16, 4:10, Wok Me 16:18 * **3:8:** Jon 5:14, Wok Me 14:10 * **3:13:** Eks 3:6,15, Mat 22:32, Luk 23:13-25, Wok Me 2:23, 7:32 * **3:15:** Wok Me 1:8, 2:36, Wok Me 4:10

i krouvehe rouskai. Hiamətoni iəmə i, mhəukurən in. In rini nīpərhiēnien ia nəghi Iesu, mo pen ramərer ia nəmrimiaha nīpwran rīnəsanin pam.

17*Piak me iakukurən mə ia nəpīn nəha hiənousi əpune Iesu, kimiaha mine nəmə asori me səkimiaha hiəreirei nəfe nəha hiamə. 18* Mətə ia noien nəha hiəno irə Kumwesən rino nəgkiariien me səvənhi sə in rīməuvei pen m profet kupwən me səvənhi həuvəuvehe mhəuvəukuə. Profet me nəha haməkupwən mhəni irapw mə Kristo səvənhi traməkeikei mīregi nəmīsəien. 19* Ro iamīnhi irə kimiaha tihaməkeikei mhərərīg ia noien ərəha me səkimiaha pwəh Kumwesən raikuas raka nərəhaien me səkimiaha. 20 Trīni mīnuə hio iamīnha irə, nəpīn səvəi napwīsien truku pen ia nəmri Kumwesən. In trərhi pehe Kristo sə kiməni irapw fwe kupwən mə truvehe tukumiaha. Kristo nəha iakani in Iesu. 21 In traməkeikei marə fwe ia neiai meste Kumwesən tro narimnari me həuvehe mho sə vi rəmwhen ia profet ikinan me səvənhi fwe kupwən hāməni. 22* Moses rīməni mə, ‘Iərimənu Kumwesən səkimiaha truvehi utə profet riti rəmwhen ruvehi utə iou. Profet nəha truku pen ia kimiaha in piəvimiaha riti. Tihaməkeikei mhətərīg ia narimnari me pam profet nəha trīni pehe tukumiaha i. 23 Trīni mīnuə iərmama riti rəpwəh nətərīgien ia profet nəha, Kumwesən truvehi raka in, məpwəh nəvsini penien in ia nərmama me səvənhi.’

24 Samuel mine profet me pam sāməme hənəkurirə pen i mhəuvehe hāməni narimnari me i kamo ipwet mine. 25* Nəkur Isrel, kimiaha nə nīpwnəti profet kupwən me. Kimiaha nə nīpwnəti kaha kupwən me. Promes nəha Kumwesən rīməuvei pen mīnraha in nə promes səkimiaha. In rīməni pen ti Epraham i mə, ‘Iərmama riti truku pen ia kwənəkwwus səim. Namasanien səiou truku pen irə, mevən ti nərmama me pam ia tənəmtənə me.’ 26* Nəpīn Kumwesən ruvehi utə Tini, in rukupwən mərhi pehe i tukumiaha nəkur Isrel mə trəkwein amasan m kimiaha, mo hiəpwəh nərəhaien me səkimiaha.”

4

Pita mine Jon krouərer ia nəmri nəmə asori me

1* Nəpīn Pita mine Jon krauəgkiari ihi m nərmama, pris me mine Satusi me^a həuvehe irəha iəmə asori səvəi naruagən me sāməme kamhətui ti nimwə səvəi Kumwesən. 2* Niemaha rəpi irəha ti nəri nə mə Pita mine Jon krauəhatən nərmama me, rauni mə Iesu rīnətui mwi ia nemhəien səvənhi. Ia nəgkiariien nəha krauəhatən pen mə nərmama sāməme həuvamhə tuhətui mwi. 3* Nəmə asori me nəha həkwtəmhiri irau, mətə ti nəri nə mə rīnaməruarəv, hosə pen irau ia kalapus mə trouəmak fwe ikin roueste trakwakwi. 4* Mətə nərmama me sāməme hāməregi nəgkiariien səvənrau, həpik ia nīrəha həni nīpərhiēnien ia Iesu. Kəvsini nərman me əpa sāməme həni nīpərhiēnien ia Iesu, irəha pam ipaka faef-taosen.

5 Kini rakwakwi irə nəmə asori me səvəi nəkur Isrel mine elta me mine nahatən me səvəi Loa housəsimwīn irəha me fwe Jerusalem. 6 Irəha housəsimwīn irəha me irəha pris asori anan nəghin nə Anas, mine Kaeafas, mine Jon, mine Aleksanta, mine sin sin mwi irəha kwənəkwwus səvəi pris asori anan. 7* Irəha həuvehi Pita mine Jon, mhərpwi irapw irau ia kurkwanraha,

* 3:17: Luk 23:34, 1Tim 1:13 * 3:18: Luk 24:27 * 3:19: Wok Me 2:38 * 3:22: Dut 18:15,18-19, Wok Me 7:37 * 3:25: Jen 22:18, Kal 3:8 * 3:26: Wok Me 13:46 * 4:1: Luk 22:4,52 a 4:1: əvsini mwi Mak 12:18. Satusi me həni mə iərmama sə ruvamhə ko rīpkətui mhə mwi ia nemhəien səvənhi.
* 4:2: Wok Me 23:8 * 4:3: Wok Me 3:1 * 4:4: Wok Me 2:41 * 4:7: Mat 21:23

mhæres pen irau i mæ, “Sin ruvei pehe niskaiien m kimirau uæ irauo næri i ia næghi sin?”

⁸ *Ia næpîn naha Pita rerin ruvehe mukuær ia Nænimwîn Ikinan, rini pen ti niraha i mæ, “Kimiaha nãmæ asori me sævai nækur Isrel mine elta me. ⁹ Tækwætækwuni hiamæres pehe kimirau i ia namasanien sæ iarouo m iærmama i nisun mi krouemhæ. Hiamæres mæ iarouæfo iræ ro in ruvehe mæsanin. ¹⁰ *Ramasan. Kimiaha pam i tihamækeikei mhæukuræn. Nækur Isrel me pam mwi tuhamækeikei mhæukuræn. Iæmæ i ramærer ia næmrîmiaha nisun mi krouskai, ti næri næ mæ iaromasan in ia næghi Iesu Kristo, iæmæ Nasaret. Hianæruî tærinî pen in ia nei kamarkuauî, remhæ, mætæ Kumwesæn rino in rætui mwi ia nemhæien sævænhi. ¹¹ *Iesu in iæmæ naha Nækukuæ Ikinan ramægkiari iræ, mamini mæ,

‘Kæruætereî naha kimiaha nãmæ hiamuvrhækin nimwæ hianuæ ræraha, mhæpwæh, tækwætækwuni naha ruvæuvehe mino kæruætereî sæ ræpi raka pam kæruætereî me, mækwætæmhiri æknekîn pam nimwæ.’ ”

¹² *Pita riripîn nægkiariien mini mæ, “Iesu æpa rauvehi niskaiien ti nuvehimîruîen kitaha. Ia tænæmtænæ me pam, iærmama riti mwi riwæn Kumwesæn rærhi pehe i mini mæ tsamækeikei mhahatætæ ia næghin mæ in truvehimîru kitaha.”

¹³ Næpîn nãmæ asori me hætoni mæ Pita mine Jon krouæpwæh nehækirien ia næmrînraha, hærkærinari iræ. Hænætæ sas mæ irau iæmæ auær a mi. Krouæpwæh nevænien ia kwopun sæ kaukuræn nari ikin. Iræha hamætærig tukwe, mhæukuræn mæ irau naha krinamavæn pæri iræha Iesu fwe kupwæn. ¹⁴ Mætæ ko hæpwæh nîniiien nægkiariien riti, ti næri næ mæ hætoni iæmæ naha krinomasan nisun mi ramærer ia nikarenrau. ¹⁵ Ia næpîn naha nãmæ asori me hæni mæ iræhar tuharevæn fwe iruæ. Næpîn harier iræ, kamhægkiari minraha me mæ, ¹⁶ * “Tso næfe ia iæmænmi naha? Nækur Jerusalem me pam hæukuræn mæ krino nîmtætien asori naha. Ko kitaha sæpwæh nîniiien mæ neikuæien. ¹⁷ Mætæ ræraha mæ nægkiariien naha truvirîs mevæn mwi ti nærmama me. Pwæh sænise pen æknekîn ti nirau i mæ trouæpwæh mwi nîniiien næghi Iesu i ti iærmama riti mwi.”

¹⁸ *Iræha hækwæin iræhar haruvnimwæ pehe mwi. Hæni pen ti Pita mine Jon mæ trouæpwæh mwi nîniiien uæ nahatænien nærmama me ia næghi Iesu.

¹⁹ *Mîregi Pita mine Jon krouni mæ, “Kimiaha æpa tihamækeikei mhækiri mæ ratukwatukw ia næmri Kumwesæn mæ kimirau taro nækwæn uæ nækwamîaha. ²⁰ Mætæ kîmaha ko iahæpwæh nækwumwi tæriniiien tærhumaha. Tahamækeikei mhævisau irapw næfe iahænætæ mhæregi.”

²¹ Nænæ nãmæ asori me hænisse æknekîn pen ti nirau i, mhærhi pen irau krauevæn, mhæpkætæ mhæ suatuk riti ti nousiiien irau. Ræknekîn ti niraha ti næri næ mæ nærmama me hamægnægîni Kumwesæn ti næfe irau krino ia iæmæ naha nisun mi krouemhæ. ²² Iæmæ naha krinomasan in ia næghi Iesu nuk sævænhi ræpi raka foti.

Nærmama me sævai Iesu hæfwaki

²³ Næpîn Pita mine Jon krouier, krouevæn rouætæ nærmama me sævai Iesu, nænæ rouævisau narimnari me pris asori me mine nãmæ asori me sævai nækur Isrel hæmæni pen ti nirau i. ²⁴ *Næpîn iræha hæregi, housæsîmwîn iræha me

* **4:8:** Mat 10:19-20 * **4:10:** Wok Me 3:6,13-16 * **4:11:** Mat 21:42 * **4:12:** Mat 1:21 * **4:16:** Jon 11:47 * **4:18:** Wok Me 5:28,40 * **4:19:** Wok Me 5:29 * **4:24:** Eks 20:11, Neh 9:6, Sam 146:6

mhəfwaki pəri m Kumwesən, mhəni mə, “Iərimənu Asori ikino neiai mine tiprənə mine təsi mine narimnari me pam ia nirəhar. ²⁵ Fwe kupwən, nəgkiariien səim sə ruku pen ia Nənimwīn Ikinan, rier ia nīpəgi nəkwai iərmama səim sə ro tukwini nari mik, kaha səkimaha Kig Tevit, mini mə, ‘Rəfo nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel niemaha raməpi irəha?

Rəfo nərmama me ia tiprənə i haməkure ti nətərigien səvənraha, mətə hamo teki nari?

²⁶ Kig me ia tiprənə i həpnəpenə ti naruagəniēn.

Nəmə asori me pam housəsīmwin irəha me, mamhəni ərəha Iərimənu, mamhəni ərəha mwi Kristo səvənhi.’

²⁷ *Kumwesən, nəgkiariien nəha ro nīpərhienien. Ia taon i Jerusalem, Kig Herot mine Ponjes Paelat hənousəsīmwin pəri irəha nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel mine nəkur Isrel. Irəha hənousəsīmwin irəha me, mhəmwəki Iesu iəmə ikinan səim sə ramo tukwini nari mik. ²⁸ *Irəha hənə narimnari me nəha mamhesi pen atukwatukw nəfe ikiməni mə tuko ia nətərigien səim. ²⁹ *Mətə Iərimənu, təkwtəkwi tikregi ro nəgkiariien skai me nəha nəmə asori me həməni pehe tukumaha i. Kimaha iahase ik mə tikasitu ia kimaha. Kimaha i nərmama iahamo tukwini nari mik. Pwəh iahəvisau irapw nəgkiariien səim, mhəpwəh nehekiriēn. ³⁰ Osə pehe rəgim əsanin, momasan nərmama səməme nemhəien rarə ia nirəha. Ia nəghi Iesu, iəmə ikinan sə ramo tukwini nari mik, pwəh kimaha iaho nīmtətiēn me mine narimnari me nərmama tuhətoni, həkərinari irə.”

³¹ *Nəpin həfwaki pam, Kumwesən rikikiu ia kwopun nəha kamhəkure ikin. Rerənraha ruvehe mukuər ia Nənimwīn Ikinan. Nənə həuvən mhəni irapw nəgkiariien səvəi Kumwesən, mhəpwəh nehekiriēn.

Nərmama me səvəi Iesu hasitu ia nirəha me

³² *Ia nəpin nəha nərmama səməme kamhəni nīpərhienien ia Iesu, rerənraha mine nətərigien səvənraha ro a kuatia. Riti ia nirəha riwən raməpwtig ti nautə me səvənhi, mini mə səvənhi əpa. Mətə həuai narimnari me mhəuvehi rəmwhen ia nirəha me. ³³ *Aposol me kamhəvisau irapw skai mə Iesu Iərimənu rinətui pərhien mwi ia nemhəien səvənhi. Nənə Kumwesən ramasitu asori ia nirəha ia namasanien səvənhi. ³⁴ *Nərmama me səvəi Iesu riti ia nirəha riwən rini mə nari riwən təni tukwe, ti nəri nə mə sin sin ia nirəha səvənraha tiprənə uə nīmwə rarə həmri pen nəmri nari irə. Nəpin kuvehi nənimen, həuvehi mane, ³⁵ mhəuvən, mhəfate pen ia nisui aposol me. Nənə aposol me həuai, mhəuvei pen m nərmama səməme nari riwən ti nirəha.

³⁶ *Iərmama riti nəha ikin nəghin nə Josef. In iəmə Isrel sə ruku pen ia kwənəkwus səvəi Livae. Rinətui ia tənə əmweris nəha Saepras. Aposol me həsegi pen nəghin sə vi mə Panapas. Nīpwrai nəgkiariien nəha in i mə Iəmə sə Ramərpwi Əknekīn Nərmama. ³⁷ Josef i rəmri pen nəmri nari ia tiprənə səvənhi. Nəpin kuvehi nənimen, ruvehi mane, mevən, mifate pen ia nisui aposol me.

5

Ananaeas mine pran səvənhi Safaera

¹ Mətə iərmama riti nəghin nə Ananaeas mine pran səvənhi Safaera krouəmri pen nəmri nari ia səvənrau tiprənə. ² *Nəpin kuvehi nənimen,

* 4:27: Mat 27:1-2, Luk 23:7-11, Wok Me 3:13 * 4:28: Wok Me 2:23 * 4:29: Efes 6:19 * 4:31: Wok Me 2:4 * 4:32: Wok Me 2:44 * 4:33: Wok Me 2:47 * 4:34: Wok Me 2:45 * 4:36: Wok Me 11:22-26, Wok Me 13:2-3 * 5:2: Wok Me 4:34-35

krouvehi mane, rouni pəri mə trouvehi raka nı̄pərin səvənrau. Kurirə irə Ananaeas ruvehi nı̄pərin a, mevən, mifate pen ia nisui aposol me, mameikuə mə mane me pam nəha rauvei pen.

³ Pita rini mə, “Ananaeas, rəfo ikəsəni Setan ruvehe mukuər ia rerim, mamō ikameikuə ia Nənimwin İkinan? Nəmri tı̄prənə sə kuvei pehe mik, rəfo ikəkwtəmhirı̄ nı̄pərin səim? ⁴ Nəpin ikəpwəh nəmri penien ihi nəmri nari irə, tı̄prənə ramo ihi səim irə. Nəpin ikuvehi mane, ia nəpin nəha mwi mane nəha ramo ihi səim irə. Mətə rəfo rerim rırhi mə tiko noien i? İkəpwəh neikuəien ia nı̄rak, mətə ikeikuə ia Kumwesən.”

⁵⁻⁶ Nəpin Ananaeas rı̄regi nəgkiariien nəha, təkwtəkwni a mwi rımwei memhə. Ntəmaruə me nepwin həskəmter, mhəvegi nı̄pwrən, mhəuvehi mhəier, mhəuvən mhənı̄mwi. Nərmama me həregi həhekır.

⁷ Nəpin aoa kahar rukurau, pran səvəi Ananaeas ruvnı̄mwə pehe, mətə rəpwəh nukurənien mə səvənhi iərman ruvamhə. ⁸ Pita rini pen tukwe in mə, “Tiko mını̄ pehe ro tukw iou i mə nəmri tı̄prənə sə kuvei pehe m kımı̄rau, in pam i?”

Mı̄regi Safaera rini mə, “Ouəh, nəmri tı̄prənə ihi nəha?”

⁹ Mətə Pita rini pen tukwe in mə, “Rəfo kımı̄rau iərman səim irouni pəri mə tirouni mə mane me pam i? İkukurən mə ko ikeikuə ia Nənimwin səvəi İərımənu? Ətə ro! Nərmama səməme hamənı̄mwi səim iərman, irəha fwe ia kwəruə. Tuhəuvehi mwi ik, mhəuvən fwe iruə.”

¹⁰ Təkwtəkwni a Safaera rımwei ia nisui Pita memhə. Nəpin ntəmaruə me həvnmı̄wə pehe, hətə raməmāk muvamhə. Nənə həuvehi, mhəier, mhənı̄mwi ia nı̄kare səvənhi iərman. ¹¹ Nakalasia me mı̄ne nərmama səməme həregi nəri nəha, irəha pam həhekır asori.

Aposol me kamho nı̄mtətien me

¹² *İa nəpin nəha aposol me kamhavən ia reri nərmama me, mamho nı̄mtətien me rı̄pık mı̄ne narı̄mnari me rı̄pık nərmama hətoni mhəkərınari irə. İa nəpin me nərmama səməme kamhəni nı̄pərhiēien ia İesu kamhousəsımwin irəha me ia vrandə səvəi Solomon ia nı̄mwə səvəi Kumwesən.

¹³ Nəpin nərmama əpnəpən a hətoni irəha, həgnəgı̄ni irəha, mətə həpwəh nevənien ipaka, tı̄ nəri nə mə həhekır. ¹⁴ *Mətə nərmən me həpık mı̄ne nı̄prən me həpık kamhəuvehe tı̄ İesu İərımənu, mamhəni nı̄pərhiēien irə.

¹⁵ Aposol me kamho nı̄mtətien me rı̄pık ia Jerusalem. Ro pen nərmama me kamhəuvehi nərmama səməme nemhəien rarə ia nı̄rəha, mhəuvehi, mhəuvən fwe ia suatuk, mhəmri pen irəha ia təkure nı̄koukəu me mı̄ne kafete me. İrəha kamho iamınhi irə mı̄nuə Pita ruvehe mukurau mətə nənimwin a trukurau pen ia nı̄rəha, nənə irəha həuvehe mhəsənın. ¹⁶ *Nərmama me fwe ia rukwənu me ipaka tı̄ Jerusalem, irəha mwi kamhəuvehi nərmama me səvənraha səməme nemhəien rarə ia nı̄rəha mı̄ne səməme nənimwin ərəha me kamharə ia nı̄rəha, kamhəuvehi irəha, mhəuvehe, nənə aposol me ho irəha pam həuvehe mhəsənın.

Nəmə asori me kamhometə aposol me

¹⁷ *İa nəpin nəha pris asori anan mı̄ne Satusi me nepwin housəsımwin pəri irəha me. Rerınraha ramrhi ərəha aposol me səvəi İesu. ¹⁸ Mo pen həkwtəmhirı̄ irəha, mhəuvehi puvnı̄mwə irəha ia kalapus. ¹⁹ *Mətə ia nəpin irə agelo riti səvəi İərımənu ruvehe məsevər ia təpinhə me səvəi nı̄mwə nəha, miri irəpw aposol me, mını̄ pen tı̄ nı̄rəha i mə, ²⁰ “Tı̄həuvən mhərər ia nı̄mwə

* 5:12: Wok Me 2:43, 14:3 * 5:14: Wok Me 2:41, 21:20 * 5:16: Mak 6:56, Wok Me 19:11-12
* 5:17: Wok Me 4:1-2,6 * 5:19: Wok Me 12:7-10

səvəi Kumwesən, mamhəni irapw ti nərmama me nəgkiariien me pam ia nīkaren səvəi nīmīruien vi i.”

²¹ Ia nəpīn rīnamran həuvən fwe ia nīmwə səvəi Kumwesən mamhahatən nərmama rosi agelo rīmāni pen tukunraha i.

Nəpīn pris asori anan mīne in me nepwīn həuvehe, housəsīmwīn nāmə asori me səvəi nəkur Isrel. Nāmə asori me nəha hərhi pen nərmama nepwīn mə tuhəuvən fwe kalapus, mhəuvehi aposol me, mhəuvehi mhəuvehe.

²² Mətə nəpīn nərmama me nəha kərhi pen irəha həuvən ia kalapus, həpwəh nətoniien aposol me. Nənə hərərig, mhəni pen ti nāmə asori me i mə,

²³ “Kīmaha iahəuvən mhətoni kalapus rəsīsəg əknekīn. Nərmama sāməme kamhətui ti kwopun nəha kamhərer tukuahag pam ia kwəruə me. Mətə nəpīn həsevər ia təpīnhə, kīmaha iahəuvnīmwə, mətə nərmama me nəha həiwən.”

²⁴ Nəpīn pris asori me mīne iāmə asori səvəi naruağən me sāməme kamhətui ti nīmwə səvəi Kumwesən həregi nəgkiariien nəha, nətərigien səvənraha rəvsausini pīk ti aposol me. Həreirei mə nəfe ro irəha.

²⁵ Ia nəpīn nəha iərmama riti ruvnīmwə pehe, mīni pen ti nīrəha i mə “Nāmə me nəha hiənəsisəg tukuahag ia nīrəha, irəha fwe ia nīmwə səvəi Kumwesən kamhahatən nərmama me.” ²⁶ *Nənə iāmə asori səvəi naruağən me sāməme kamhətui ti nīmwə səvəi Kumwesən rīskəmter, miri naruağən me nepwīn səvənhi, mhəuvən, mhəkwtəmhirī aposol me, mhəiri irəha mhəuvehe. Mətə həpwəh nousiien irəha, ti nəri nə mə həhekīr nərmama me. Kamo nərmama me həkwī irəha ia kəruətərei.

²⁷ Irəha həuvehi aposol me mhəuvehe, mhərpwī irapw irəha ia nəmri nāmə asori me. Nənə pris asori anan rəgkiari mīnraha, ²⁸ *mīni mə, “Iahəuvəni pehe raka nəgkiariien skai tukumiaha i mə tihəpwəh rə nahatənien nərmama ia nəghi iāmə nəha. Mətə hiənərui nəkwamaha. Hətə ro. Təkwətəkwuni nəha nərmama me pam ia Jerusalem həuvəregi raka nəgkiariien səkimiaha. Rəfo mə tihərukwi pehe nemhəien səvəi iāmə nəha ia kīmaha.”

²⁹ *Mətə Pita mīne aposol me həni pen ti nāmə asori me i mə, “Kīmaha tahaməkeikei mho nəkwai Kumwesən, rīpko mhə nəkwai nərmama.

³⁰ *Kīmiaha hiənousi əpune Iesu ia noien nəha hiəno irə, mhərukwi utə ia nei kamarkuauī. Mətə Kumwesən səvəi kaha kupwən me səkitaha rīno rətui mwī ia nemhəien səvənhi.

³¹ *Kumwesən i ruvəuvehi utə raka in mukurei pen in ia nīkaren mwatuk mə in iāmə sə trīri nərmama mīne iāmə sə truvehimīru nərmama. Kumwesən ro iamīnha irə mə truvei pehe nəpīn m kitaha nəkur Isrel. Trīni mīnuə sərərig ia noien ərəha me səkitaha, Kumwesən trenouenou noien ərəha me səkitaha, məpwəh nəripwīnien. ³² *Kīmaha iahənətə narimnari me nəha, mamhəvisau irapw mə ro nīpərhiēnien. Nənimwīn Ikinan sə Kumwesən rauvei pen m nərmama sāməme hamo nəkwān in mwī ramərer kīmaha mīn.”

³³ *Nəpīn nāmə asori me həregi nəgkiariien səvəi aposol me niemaha rəpi irəha. Hənuə tuhousi əpune irəha. ³⁴ *Mətə iāmə asori riti nəha ikīn ia rerīnraha nəghīn nə Kamaliel. In Farisi riti. In iahatən riti sə ramahatən Loa səvəi Moses. Nərmama pam kamhəsiai in. In rīskəmter, mīni pen ti naruağən me mə, “Tīho mhəuvehi nāmə i mhəier. Pwəh kīmaha iahəgkiari ouihi a.”

³⁵ Nəpīn aposol me həier irə, Kamaliel rəgkiari pen m nāmə asori me i mə, “Nāmə Isrel, tihətərig amasan ti nəfe hīamo ia nāmə me i. ³⁶ *Rerimīaha trīrhi

* 5:26: Mat 14:5 * 5:28: Wok Me 4:18, Mat 27:25 * 5:29: Wok Me 4:19 * 5:30: Wok Me 3:15 * 5:31: Wok Me 2:33-34, Efes 1:20, Hip 2:10, 12:2 * 5:32: Wok Me 1:8 * 5:33: Wok Me 7:54 * 5:34: Wok Me 22:3 * 5:36: Wok Me 21:38

Teutas fwe kupwən.^a Rini mə in iərmama riti. Nərmama həpik, ipaka ti 400, həuvən mhəkurirə i. Mətə kousi əpune iəmə nəha. Nərmama səməme kamho nəkwən havən kirkiri. Kusen səvənraha rəsas miwən. ³⁷*Kurirə ikin, ia nəpin sə kaməvsini nərmama me irə, Jutas iəmə Kalili^b rərer mivi nərmama həpik həuvən mhəkurirə i. Mətə in mwi kousi əpune. Nərmama səməme kamho nəkwən havən kirkiri. ³⁸Ro iamini irə iakuə takini pehe tukumiaha i mə, nəmə me i hamərer ia nəmrıtaha ipwet, ramasan mə tihəpwəh irəha, mhəfi raka rəgimıaha ia nirəha. Trini minuə nəri nəha hamo ruku pen ti iərmama, trəsas miwən. ³⁹Mətə trini minuə Kumwesən ramərer kurirə ia nirəha, ko hiəpwəh nıniseien irəha. Tihətərig amasan ti nəfe hıamo ia nəmə me i. Kitaha səreirei, mətə rərəha mə tihətə sas kurirə mə hıamousari m Kumwesən.”

⁴⁰*Ro iamini irə nəmə asori me ho rosi Kamaliel rıməni pen ti nirəha i. Həkwein mwi aposol me həuvnimwə pehe, mhərisi irəha, mhənise pen əknekın ti nirəha mə tuhəpwəh nəvisaiuen mwi m nərmama ia nəghi İesu, nənə mhəfi raka rəginraha ia nirəha.

⁴¹*Aposol me həier ia nəmri nəmə asori me səvəi nəkur İsel, mamhagien, ti nəri nə mə Kumwesən rətə irəha mə həmwəhen ko naurisien mınraha ti nəghi İesu. ⁴²*Nənə ia nəpin me kamhəuvən fwe ia nimwə səvəi Kumwesən, mamhəuvən mwi ia nimwə me, mamhəripin, mamhahatən nərmama me, mamhəvisau mınraha mə İesu in Kristo.

6

Nasituien me irəha pam sefen

¹*Nərmama me səvəi İesu həuvehe mhəpik mwi. Ia nəpin nəha nəkur İsel səməme kamhəgkiari ia nəgkiariien səvəi nəkur Kris həvisə irəha nəkur İsel səməme kamhəgkiari ia nəgkiariien Hipru. Nəkur İsel səməme kamhəgkiari ia nəgkiariien səvəi nəkur Kris həni mə ia nəpin me, nəpin kauvei pen mane mine nəveginien m nərmama me trasitu ia nirəha, kıpkuvei pen mhə m nıpran me səvənraha səməme nərmən me səvənraha həuvamhə. ²Ro iamini irə, aposol me twelef həkwein pen nərmama me səvəi İesu mə irəha pam tuhəuvehe. Nəpin həuvehe, aposol me həni pen ti nirəha i mə, “Kimaha iahaməvisau irəpw nəgkiariien səvəi Kumwesən. Ripkatukwatukw mhə mə tahəpwəh wok nəha mhəuvehe mhəsui raka nəveginien. ³*Ro pen piəvmaha me, kimiaha tihərpwi rəgimıaha ia nərmən me sefen ia kimiaha nəghınraha ramasan, rerınraha rukuər ia Nənimwin İkinan, nukurəniien səvənraha rəpwəmwis. Kimaha tahəvehi utə irəha mə tuhəsui raka nəveginien. ⁴Mətə wok səkimaha tahaməfwaki, mamhəvisau irəpw nəgkiariien səvəi Kumwesən ia nəpin me.”

⁵*Nərmama me pam səvəi İesu rerınraha ragien ti nəgkiariien nəha səvəi aposol me. Hərpwi rəginraha ia Stifen, iərman riti nahatətəien səvənhi riskai, rerin rukuər ia Nənimwin İkinan. Hərpwi mwi rəginraha ia Filip, mine Prokoras, mine Nikanor, mine Timon, mine Pamenas, mine Nikolas, iəmə Antiok. Ripko mhə in iəmə İsel, mətə ramarə ia narəien səvənraha. ⁶*Irəha həiri nərmən me nəha sefen, mhəuvehe, mhərer ia nəmri aposol me. Aposol me həmrutə rəginraha ia nirəha, məfwaki mınraha.

^a 5:36: Teutas in iərmama riti rıməiri nərmama me səvənhi mə tuhəuvən mharuagən irəha nəkur Rom. Rəpwəh nokeikeien mə nəkur Rom tuhərimənu ia nəkur İsel. * 5:37: Luk 2:1-2 ^b 5:37: Jutas in iəmə Kalili riti. Fwe kupwən rıməiri nərmama me səvənhi həuvən mharuagən irəha nəkur Rom. * 5:40: Wok Me 4:18 * 5:41: Mat 5:10-12, 1Tes 4:13 * 5:42: Wok Me 9:22, 17:3 * 6:1: Wok Me 4:35 * 6:3: 1Tim 3:7 * 6:5: Wok Me 8:5 * 6:6: Wok Me 13:3, 14:23

7* Ia nāpīn nāha nāgkiariien sāvai Kumwesən rauviris mamevən. Nərmama me sāvai Iesu fwe Jerusalem hāuvehe mhāpik mwi. Pris me nepwīn hāuvehi nahatānien sāvai Iesu, mhahatātā irā. Pris me nāha hāpik kwopti.

Nākur Isrel hākwāmhiri Stifen

8* Stifen in iārmama riti Kumwesən rauvei pen nīskaiien min, mamasitu irā ia namasanien sāvānhi. Nāpīn riti Stifen ramavən ia reri nārmama, mamō nīmātānien asori me mīne narimnari me nārmama hātōni, hamārkəri asori nari irā. 9* Mātā nārmama me nepwīn nāha ikīn. Irāha nārmama sāvai nīmwfawaki riti sāvai nākur Isrel kani mā Nīmwfawaki Sāvai Nārmama Mē Kīnifi Raka Nari ia Nirāha.^a Nepwīn hāuku pen fwe Saerin mīne Aleksantria. Nepwīn mwi hāuku pen fwe Silisia mīne Esia. Irāha hāskāmter mamhousari m Stifen. 10* Mātā rāknēkīn tī nirāha. Ko hāpkousi tārini mhā nāgkiariien sāvānhi, tī nāri nā mā Nānīmwiin Ikinan rauvei pen nukurānien min.

11* Ro iamīnhi irā hārāku pen nārmama nepwīn mā tuheikuā irā. Nārmama me nāha hāskāmter, mhāni mā, “Kīmaha iahāregi iāmā i ramāgkiari ērāha ia Moses mīne Kumwesən.”

12 Nāpīn nārmama me mīne nāmā asori me sāvānrāha mīne nahatān me sāvai Loa hāregi nāgkiariien nāha, niemaha rāpi irāha. Hāuvən tī Stifen, mhākwāmhiri, mhāuvehi mhāuvən, mhārpwi irapw in ia nāmri nāmā asori me sāvai nākur Isrel. 13* Irāha hārpwi irapw nārmama nepwīn mā tuheikuā ia Stifen. Nārmama me nāha hāni mā, “Ia nāpīn me iāmā i ramīni ērāha kwopun ikīnan i mīne Loa sāvai Moses. 14 Iahāregi rīni mā Iesu nāha iāmā Nasaret in trousi testesi nīmwfā sāvai Kumwesən, mārarki narāien sē Moses rīmāuvei pehe m kitaha, māmri sāvā riti.”

15 Nāmā asori me pam sāvai nākur Isrel hamākure ia nousāsīmwiinien sāvānrāha, mamhāti pen mamhātā Stifen, mhātōni mā nānimen rāmwhen ia nāmri agelo riti.

7

Nāvisauien sāvai Stifen

1 Ia nāpīn nāha pris asori anan rīni pen tī Stifen i mā, “Rāfo irā? Nāgkiariien i ro nīpārhiēnien?”

2* Mīregi Stifen rīni mā, “Piak me mīne tata me, hāregi ro. Fwe kupwən, nāpīn kaha kupwən sākītaha Epraham rīpkevən mhā ihi fwe Haran, Kumwesən asori rier irapw tukwe fwe Mesopotemia, 3* mīni pen tukwe in mā, ‘Tikier ia tənā imwam mīne nākur imwam, mier mevən fwe ia tīprānā takahatān ik irā.’

4* Epraham rier ia tənā Koltia,^a mevən marā fwe ia taon nāha Haran. Nāpīn sāvānhi tata remhā, Kumwesən rārui irapw mwi in ruvehe marā ia tīprānā i sē hīamarā irā ipwet mīne. 5* Mātā ia nāpīn nāha Kumwesən rīpkuvei pen mhā tīprānā riti ia kwopun i mā tro sāvānhi irā. Rīpkuvei pen anan mhā kwānpārīn riti min. Mātā rīno promes a mā tīpkuvei pen mīn mīne nīmwiipwīni me sāmāme tuhātui kurirā. Nāpīn Kumwesən rīmāni promes nāha, tīni Epraham ramiwən ihi. 6* Nāgkiariien sē Kumwesən rīmāni pen tī Epraham i ro iamīnhi irā: ‘Nīmwiipwīm me tuhāuvən mharā ia tīprānā sāvai nārmāpā. Nākur ia

* 6:7: Wok Me 2:41, 16:5 * 6:8: Wok Me 2:43 * 6:9: 2Tim 1:15 a 6:9: Nārmama me nāha sāmāme kamhāfwaki ia nīmwfawaki nāha irāha nākur Isrel. Fwe kupwən kamoslef ia nirāha, nānē kīnifi raka nari ia nirāha. Hāpko mhā mwi slef ia nirāha. * 6:10: Luk 21:15 * 6:11: Mat 26:59-61 * 6:13: Jer 26:11 * 7:2: Jen 11:31 * 7:3: Jen 12:1 * 7:4: Jen 11:31–12:5 a 7:4: Koltia nāghīn riti mwi Pāpilon. * 7:5: Jen 12:7, 15:18, Jen 17:8, Dut 2:5 * 7:6: Jen 15:13-14, Eks 12:40

kwopun naha tuhauvehi pen wok skai minraha, mhometa iraha meste nuk fo hantret.' 7 *Kumwesən rarə mini mwi mə, 'Mətə iou takərpwin noien ərəha səvəi nəkur me naha nimwipwim me tuhowok skai minraha. Kurirə irə nimwipwim me tuhəier ia tənə naha, mhəuvehe, mhəfwaki pehe miou ia kwopun i.' 8 *Ia nəpin naha Kumwesən rini mə Epraham mine kwənəkwus me səvənhi tukaməkeikei kuvehi ninhum minraha. Noien naha rahatən pen promes naha Kumwesən riməuvei pen m Epraham. Kurirə irə tini Epraham rətui, nəghin nə Aesak. Nəpin ruvehi nəpin eit səvənhi, səvənhi tata ruvehi ninhum min. Nənə Aesak rərəhi Jekop. Nənə Jekop rərəhi nərman me irəha pam twelef. Irəha me naha kaha kupwən me səkitaha.

9 *Kaha kupwən me naha səkitaha, rerinraha ramrhi ərəha piəvnraha Josef. Həuvehi pen in ia rəgi nərmana me nepwin, mhəuvehi mane irə. Nərmana me naha həuvehi Josef, mhəuvən fwe Ijip. Ia kwopun naha Josef ramowok slef, mətə Kumwesən ramarə tukwe, 10 *mauvehi raka in ia nipəmpəmien me pam səvənhi. Nəpin Josef revən mərəer ia nəmri Fero, kig səvəi nəkur Ijip, Kumwesən ruvei pen namasanien mine nukurənien min. Ro pen Fero ruvei pen nasorijen m Josef. Nənə Josef ruvehe mo in iəmə asori ramətui amasan ti nəkur Ijip, nənə mamətui amasan mwi ti narimnari me sə kamo ia nəkwai nimwə səvəi Kig Fero.

11 *Kurirə ikin nəpin səvəi nukumhə ruvehe muvehi pam nəkur Ijip mine nəkur Kenan, mamə nərmana həmisə pik. Kaha kupwən me səkitaha hənamətui sənənraha nəveginien, mətə ruvəivən. 12 *Nəpin Jekop riregi nəvisauien mə nəveginien fwe Ijip, rərhi pen kaha kupwən me səkitaha mə tuhəuvən fwe ikin. Ro səvi ti nirəha ti nevənien ia kwopun naha. 13 *Nəpin irəha həuvən səro kəru irə, nənə Josef rini pui in ti piəvni me, nənə Kig Fero ruvehe mukurən nərmana ia kwənəkwus səvəi Josef. 14 *Kurirə irə Josef rərhi pen nəgkiariien revən ti səvənhi tata Jekop irəha nərmana me pam ia kwənəkwus səvənhi mə tuhəuvehe fwe Ijip. Irəha pam sefenti-faef nərmana. 15 *Nəpin Jekop riregi nəgkiariien naha, reiwaiu mevən fwe Ijip. Kurirə ikin in mine kaha kupwən me səkitaha hemhə fwe ikin. 16 *Nənə həuvehi nipwranraha mhərərīg mhəuvən fwe taon naha Sekem, mhənimwi irəha fwe ikin ia nipəg riti sə Epraham riməuvehi nənimen ti nipwnəti iəmə asori riti nəghin nə Hamor.

17 *Ruvəuvehe ipaka ti nəpin naha Kumwesən truvei pen ti prənə m kaha kupwən me səkitaha rəmwhen rino promes m Epraham fwe kupwən. Ia nəpin naha nərmana me səkitaha fwe Ijip həuvehe mhasori mhəpik. 18 *Nənə kig əpə ruvehe mərimənu ia nəkur Ijip, mətə rinəpkukurən mhə Josef. 19 *In reikuə ia kaha kupwən me səkitaha, məmərhiərhi irəha mə tuhərui irəp w nəkwərəkəwərha me sə həpkətui a i mə tuhemhə.

20 *Ia nəpin atukwatukw naha Moses rətui. In ramasan pik ia nəmri Kumwesən. Səvənhi tata mine mama krouətui amasan tukwe ia nəkwai nimwə səvənrau meste in ruvehi məkwə kahar. 21 *Nəpin irəu krouəmri irəp w irəu, prən ouih i səvəi Kig Fero rətoni, mərəhi səvənhi, mətui amasan tukwe rəmwhen mə in tini anan. 22 Kinahatən Moses ia nukurənien me pam səvəi nəkur Ijip. Səvənhi nəgkiariien mine wok krouəsanin.

* 7:7: Eks 3:12 * 7:8: Jen 17:9-14, Jen 21:4 * 7:9: Jen 37:11,28, Jen 39:1-3, Jen 39:21-23 * 7:10: Jen 41:37-44, Sam 105:21 * 7:11: Jen 41:54 * 7:12: Jen 42:1-5 * 7:13: Jen 45:1-4,16 * 7:14: Jen 45:9-11, Jen 46:27 * 7:15: Jen 46:1-7, Jen 49:33 * 7:16: Jen 23:2-20, Jen 33:19, Jos 24:32 * 7:17: Eks 1:7 * 7:18: Eks 1:8 * 7:19: Eks 1:10-22 * 7:20: Eks 2:2, Hip 11:23 * 7:21: Eks 2:3-10

²³ Nəpɪn Moses reste nuk foti, rerin rirhi mə trevən mətoni piəvni me nəkur Isrel. ²⁴ *In revən mətoni iəmə Ijip riti ramousi piəvni riti, mətə rɪpkatukwatak w mə tro irə iamɪnha irə. Ro pen Moses revən mə trasitu ia piəvni, mərpwɪn pen noien səvəi iəmə Ijip ramo. Rousi iəmə Ijip nəha, mousi əpune. ²⁵ Moses rerin rirhi mə piəvni me tuhətoni mhəukurən mə Kumwesən ramərhi pen in mə truvehi raka irəha ia rəgi nəkur Ijip. Mətə irəha həpkətə sas mhə irə. ²⁶ Kɪni rakwakwi irə Moses revən mwɪ mətoni iəmə Isrel kəru krouousi irau me. In revən mə trəmri nəmərɪnuien tɪ nɪrau i, mɪni mə, 'Təmənmi kɪmirau piəvmirau me a. Rəfo irouousi kɪmirau me?'

²⁷ Mətə iəmə sə ramousi ərəha anan piəvni rəsua raka Moses, mɪni mə, 'Sin rɪməuvehi utə ik mə tikərɪmənu ia kɪmaha məkiri noien səkɪmaha? ²⁸ Rosi ikuə tikousi əpune iou rəmwhen ikɪnousi əpune iəmə Ijip nərineiv?' ²⁹ *Nəpɪn Moses rɪregi nəgkiariien nəha, rap fwe Ijip, mevən mo in iərmama pwɪspwɪs ia tənə Mitia. Ia kwopun nəha tɪni kəru krouətui, iərman mi.

³⁰ *Kurirə irə nuk foti rukurau, nənə agelo riti səvəi Kumwesən rier pen tɪ Moses i fwe ia kwopun akwesakwes ikɪn, ipaka tɪ təkuaer Sinae, mamərer ia nei riti napw rauək irə, mətə rɪpkahi əmwesi mhə. ³¹ Moses rətoni nei nəha rərkərɪnari irə. Nənə nəpɪn revən ipaka tukwe mə trəspau irə, reri lərɪmənu ruvehe, mɪni mə, ³² 'Iou Kumwesən səvəi kaha kupwən me səim. Kumwesən səvəi Epraham mɪne Aesak mɪne Jekop.' Moses rɪregi, mətə rehəkɪr mətəmɪmwɪn, məpwəh nəti penien mətoni.

³³ Nənə lərɪmənu rɪni pen tukwe in mə, 'Uvehi raka səim put, tɪ nəri nə mə tɪprənə nə iakamərer ikɪn ro ikinan i. ³⁴ Iou iakɪnətə raka nərmama me səiou fwe Ijip. Kamometə irəha. Iakuvəregi raka nasəkien səvənraha. Nənə iou iakeiwaiu irapw pehe i mə takuvehi raka irəha ia rəgi nəkur Ijip. Tiko muvehe, təkwtək wuni takərhi pen ik ikevən fwe Ijip.'

³⁵ In nəha Moses sə kupwən nəkur Isrel həpwəh nokeikeiien in, mhəni pen tukwe in mə, 'Sin rɪməuvehi utə ik mə tikərɪmənu ia kɪmaha məkiri noien səkɪmaha?' Mətə Moses nəha in nəha Kumwesən rərhi pen agelo riti səvənhi rier pen tukwe ia kwətɪ nei, mərhi pen in revən mə trərɪmənu ia nəkur Isrel, muvehi raka irəha ia rəgi nəkur Ijip. ³⁶ *Moses nəha riri irəha mhəier ia Ijip, mhəuvən fwe ia Təsi Əruverəv, mhəuvən mharə nuk foti fwe ia kwopun akwesakwes ikɪn. Nənə ia kwopun me nəha ramo nɪmtətien me mɪne narɪmnari me nərmama hətɪni hamərkərɪnari irə.

³⁷ *Moses nəha in nəha rɪməni pen tɪ nəkur Isrel i mə, 'Kumwesən truvehi utə profet riti rəmwhen ruvehi utə iou. Profet nəha truku pen ia kɪmiaha in piəvɪmiaha riti.'^b ³⁸ *Moses nəha in nəha ramarə irəha nəkur Isrel nəpɪn kamhavən fwe ia kwopun akwesakwes ikɪn. In ramarə irəha kaha kupwən me səkitaha nəpɪn agelo nəha rəgkiari min ia Təkuaer Sinae. Kumwesən ruvei pen nəgkiariien sə ramɪru m Moses mə truvei pehe m kitaha.

³⁹ *Mətə kaha kupwən me səkitaha həpwəh nokeikeiien mə tuho nəkwai Moses. Həsua karen in. Nənə rerɪnraha rɪnamrhi Ijip. Hokeikei mə tuhərərɪg mhəuvən fwe ikɪn. ⁴⁰ *Ro pen həni pen tɪ Eron i mə, 'Tiko kumwesən me nepwɪn, pwəh həiri kitaha, tɪ nəri nə mə səreirei mə Moses nəha rɪməiri raka kitaha ia tənə Ijip ruvəwəku.' ⁴¹ *Ia nəpɪn nəha irəha ho nənimwi kau riti. Nəpɪn həno pam, həpeki pehe nərimɪru me mə tuhousi əpune irəha mhəuvei pen m nənimwi kau nəha. Irəha haməgnəgɪni nəri nəha həno ia rəgɪnraha.

* **7:24:** Eks 2:11-15 * **7:29:** Eks 2:21-22, Eks 18:3-4 * **7:30:** Eks 3:1-10 * **7:36:** Eks 7:3, 14:21, Nam 14:33 * **7:37:** Wok Me 3:22 **b** **7:37:** Profet nəha Moses rɪməni mə trɪpkuvehe in nəha Iesu. Əvsini mwɪ Dut 18:15. * **7:38:** Eks 19:3, Dut 5:5, 9:10, Wok Me 7:53 * **7:39:** Nam 14:3 * **7:40:** Eks 32:1,23 * **7:41:** Eks 32:2-6

42 *Ro iaminihi irə Kumwesən ruvehi pen təkutan minraha, məpwəh irəha həuvən mhəfwaki pen m meri, məkwə, mine kəməhau me. Rəmwhen ia nəgkiariien i kimərai pen ia nəkukuə səvəi profet me rani:

‘Nəkur Isrel. Ia nəpin nəha hianarə nuk foti fwe kwopun akwesakwes ikin, nərimiru me səməme hiamousi əpune, mamhəmri utə ia təkure nifatə, hiəuvei pehe miou uə rekəm?’

Rekəm. Hiəpwəh nuvei peheien miou.

43 Mətə hiaməuvehi nimwə tapolen səvəi kumwesən nəha Molek, mine kəməhau səvəi kumwesən nəha səkimiaha Refan.

Irau mi nəha kumwesən eikuə mi sə hianə ia rəgimiahaha mə tihaməfwaki pen minrau.

Kimiaha hiamo iaminihi ro pen takuvehi raka kimiaha ia tiprənə səkimiaha hiəuvən ia nikare Pabilon.’

44 *Fwe ia kwopun akwesakwes ikin, Kumwesən riməni pen ti Moses i mə traməkeikei mo nimwə tapolen riti. Moses ro, mesi pen atukwatukw rəmwhen ia Kumwesən rino rətoni. Kurirə ikin kaha kupwən me səkitaha həuvehi nimwə tapolen nəha mamhəuvən. 45 *Nəpin Josua riri kaha kupwən me səkitaha mə tuhəuvehe mhəuvehi raka tiprənə ia rəgi nəmə Kenan, həuvehi nimwə tapolen nəha, mhəuvehi mhəuvehe. Irəha kənamhəuvehe ia Kenan, Kumwesən raməkoui irapw nəmə ikin. Nimwə Tapolen nəha raməmak iaminihi meste nəpin səvəi Kig Tevit. 46 *Kig Tevit nəha Kumwesən rerin rəgien tukwe. In rini pen ti Kumwesən i mə, ‘Ik Kumwesən səvəi Jekop. Ko ikəsəni iou iako nimwə riti sə tikamarə irə?’ 47 *Mətə Kumwesən rəpwəh nəseniien. Kig Tevit rəpko mhə nimwə riti səvəi Kumwesən. Solomon ro.

48 Mətə kitaha səukurən mə Kum wesən sə rasori anan, in rəpkarə mhə ia nəkwai nimwə me səməme nərmama hənə ia rəginraha. Rəmwhen ia nəgkiariien i Profet Aesea riməni mə,

49 ‘Neiai in jea səiou sə iakaməkure irə mamərimənu.

Tiprənə in nəri sə iakamərpwi utə tipage nisuk mi irə.

Kimiaha ko hio nimwə riti mə takarə irə?

Kimiaha ko hio kwopun riti mə takapwis ikin?

50 Həni ro, sin rino narimnari me pam i?

Iou əpa Kumwesən iakino.’ ”

51 *Stifen rini pen ti nəmə asori me i mə, “Kimiaha i kəmkapwəmiaha riskai. Nətərigien səkimiaha rəpitəv hiamwhen ia nərmama səməme həreirei Iərimənu. Hiəpkregi mhə nəgkiariien səvənhi. Hiamo rəmwhen kaha kupwən me səkimiaha. Ia nəpin me hiamənise nəfe nari Nənimwin Ikinan rani pehe tukumiaha i. 52 *Rəfo? Profet riti nəha ikin kaha kupwən me səkimiaha həpkometə mhə in? Rekəm! Həmwəki pam irəha, mhousi əpune səməme haməkupwən mhəni irapw mə Iəmə Atukwatukw riti truvehe. Nənə nəpin Iəmə Atukwatukw nəha ruvehe, kimiaha hiəuvei pen in ia rəgi nəmə Rom. Ia noien nəha hiouisi əpune in. 53 *Kimiaha hiəuvəuvehi raka Loa səvəi Kumwesən sə nagelo me həuvei pehe fwe kupwən, mətə hiamərui Loa nəha ia nəpin me.”

Kəkwī əpune Stifen ia kəruətərei

54 *Nəpin nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həregi Stifen raməgkiari, niemaha rəpi pik irəha. Kamhahi tərini revinraha tukwe. 55 *Mətə Stifen rerin ruvehe

* 7:42: Jer 19:13 * 7:44: Eks 25:40 * 7:45: Jos 3:14-17, Jos 23:9, 18:1 * 7:46: 2Saml 7:1-16, Sam 132:1-5 * 7:47: 1King 6:1 * 7:51: Eks 32:9, Jer 9:26, Aes 63:10 * 7:52: 2Kron 36:16, Mat 23:31 * 7:53: Wok Me 7:38, Kal 3:19, Hip 2:2 * 7:54: Wok Me 5:33 * 7:55: Mat 22:44, Wok Me 2:33-34, Wok Me 5:31

mukuər ia Nənimwīn Ikinan. Rəkwətə ia nimagouagou, mətoni nukuraanien asori ruku pen ia kwopun Kumwesən ramarə ikin, mətoni mwi Iesu ramərer ia nīkare Kumwesən mwatuk. ⁵⁶ *Stifen rini mə, “Hətoni ro. Kəpuapen reitehi. Iakamətə Iəməti Iərmama fwe ia neiai ramərer ia nīkare Kumwesən mwatuk.”

⁵⁷ Mətə nəmə asori me səvəi nəkur Isrel hasək əpwəmwis, mho tukuahag nəkwəreginraha. Irəha pam haiu, mhəuvən mə tuhəkwtəmhiri Stifen.

⁵⁸ *Irəha həkwətəmhiri Stifen, mhəuvehi, mhəier ia Jerusalem, mənəmhəkwi in ia kəruətərei mə tremhə. Nərmama səməme haməuəsi Stifen həpeki raka karkahu əpwəmwis me səvənraha, mhəfate pen ia nisui iərmama riti nəghin nə Sol.

⁵⁹ *Nəpīn kamhəkwi Stifen, raməfwaki mīni mə, “Iesu Iərimənu, tikuvehi nənimwīk.” ⁶⁰ *Kurirə irə rini mwi nukurhun mi, məkwein əpwəmwis, mīni mə, “Iərimənu, tikəpwəh nərpwīnien noien ərəha i irəha kamho ia nīrak.” Nəpīn rini iamīnhi irə, in remhə.

8

¹⁻² *Sol rerin ragien a mə irəha housi əpune Stifen iamīnhi. Nəpīn Stifen ruvamhə raka, nəmə əfwaki me nepwīn hənimwī nīpwrān mhasək asori tukwe.

Kinamometə nərmama me səvəi Iesu fwe Jerusalem

Ia nəpīn nəha nərmama me nepwīn həskəmter, mənəmhometə asori nakalasia me fwe Jerusalem. Ro pen nakalasia me pam hap kirkiri mhəuvən fwe ia kwopun me ia tənə Jutia mīne Sameria. Aposol me əpa kamharə fwe Jerusalem. ³ *Sol mwi ramousari mə trouaha nakalasia me, mauvniwə ia niwə me kuatia kuatia, maməkwtəmhiri nərmān mīne nīpran, mauvehi puvnimwə irəha ia kalapus.

Filip raməvisau irapw nəgkariien amasan səvəi Iesu fwe Sameria

⁴ *Mətə irəha nəha hənap kirkiri, mamhəuvən ia kwopun me, mamhəvisau irapw nəgkariien amasan səvəi Iesu. ⁵ Filip reiwaiu pehe ia taon riti fwe Sameria, maməvisau irapw Iesu Kristo m nərmama me fwe ikin. ⁶ Nərmama pam kamhətərig amasan ti nəfe Filip rani, ti nəri nə mə raməgkari mamō nīmətəien me. ⁷ *Nərmama həpik nənimwīn ərəha me həier ia nīrəha, mamhasək əpwəmwis. Nərmama həpik mwi nisunraha me hemhə, ko həpkavən mhə, həuvehe mhəsanin. ⁸ Ro pen nəkur ia taon nəha rerinraha ragien asori.

⁹ Mətə iərmama riti nəghin nə Saemon, rinərə tui kwopti ia taon nəha, mamō nīmətəien me ia nīskaiien səvəi nəremhə me, mamō nəkur Sameria nənimənraha ramier. Saemon rani mə in iəmə asori. ¹⁰ Nəkur Sameria me pam kamhətərig ia nəgkariien səvənhi. Nəkwərhakwərha me men meste nəmə asori me kamhəni mə, “Iəmə i rauvehi nīskaiien səvəi kumwesən nəha kani mə kumwesən asori.” ¹¹ Irəha kamhətərig ia nəgkariien səvəi Saemon, ti nəri nə mə nəpīn rīpik ramo nīmətəien me ia nīskaiien səvəi nəremhə me, mamō nənimənraha ramier. ¹² Mətə nəpīn Filip raməvisau irapw Iesu Kristo mīne nītətə sə Kumwesən ramərimənu irə, nərmān me mīne nīpran me həni nīpərhienien ia nəgkariien amasan səvənhi. Nənə ko paptāes ia nīrəha. ¹³ Saemon in mwi rini nīpərhienien ia nəgkariien səvəi Filip. Nəpīn kīno raka paptāes irə, Saemon rukurirə ia Filip, mamətoni nīmətəien me mīne

* 7:56: Kol 3:1 * 7:58: Wok Me 22:20 * 7:59: Sam 31:5, Luk 23:46 * 7:60: Luk 23:34
 * 8:1-2: Wok Me 7:58, 8:4, Wok Me 11:19 * 8:3: Wok Me 9:1,13, 22:4, Wok Me 26:9-11 * 8:4:
 Wok Me 6:5 * 8:7: Mat 10:1, Mak 16:17

narimnari asori me Filip ramo ia n̄skaiien s̄əv̄ai Kumwes̄ən. N̄əp̄in r̄ətoni, n̄ənimen r̄ier.

¹⁴ Kurir̄ə ir̄ə, n̄əp̄in aposol me fwe Jerusalem h̄əregi m̄ə n̄əkur Sameria h̄əuv̄əni raka n̄ip̄ər̄hienien ia n̄əgkiariien s̄əv̄ai Kumwes̄ən, h̄ər̄hi pen Pita m̄ine Jon m̄ə trouev̄ən roūət̄ə ir̄əha. ¹⁵ Irau kroueiw̄aiu pen fwe Sameria, roūəfwaki t̄i n̄ir̄əha m̄ə ir̄əha tuh̄əuvehi N̄ən̄imw̄in Ikinan, t̄i n̄əri n̄ə m̄ə ¹⁶ N̄ən̄imw̄in Ikinan r̄ipkeiw̄aiu mh̄ə ihi ia n̄ir̄əha. M̄ət̄ə k̄ino p̄aptaes əpa ia n̄ir̄əha ia n̄əghi Iesu Īərim̄ənu. ¹⁷ *N̄əp̄in Pita m̄ine Jon krouəm̄rut̄ə r̄əḡinrau ia nukw̄ənenraha, h̄əuvehi N̄ən̄imw̄in Ikinan.

¹⁸ Saemon r̄ətoni m̄ə aposol mi n̄əha krouəm̄rut̄ə r̄əḡinrau ia nukw̄ənenraha, n̄ən̄ə Kumwes̄ən ruvei pen N̄ən̄imw̄in Ikinan m̄inraha. Ia n̄əp̄in n̄əha r̄ətoni, Saemon ruvehi mane m̄ə truvei pen m̄inrau, ¹⁹ m̄ini m̄ə, “Rouvei pehe m̄wi nasoriien n̄əha miou. Iakokeikei m̄ə tak̄əm̄rut̄ə r̄əḡik ia nukw̄əne n̄ərmama p̄w̄əh ir̄əha h̄əuvehi N̄ən̄imw̄in Ikinan.”

²⁰ M̄iregi Pita r̄ini pen tukwe in m̄ə, “P̄w̄əh k̄imirau mane s̄əim irouen ia napw, t̄i n̄əri n̄ə m̄ə ikūə tikuvehi n̄əm̄ri n̄əri s̄ə Kumwes̄ən rauvei pen aūər a m̄ n̄ərmama. ²¹ *Ikiw̄ən ia wok i s̄ək̄imaha, t̄i n̄əri n̄ə m̄ə n̄ət̄ərigien s̄əim r̄ipkatukwatukw mh̄ə ia n̄əm̄ri Kumwes̄ən. ²² Tik̄əp̄w̄əh noien ər̄əha i ikamo, m̄əfwaki m̄ Īərim̄ənu, m̄əres m̄ə ko in renouenou n̄ər̄əhaien s̄əim, m̄əp̄w̄əh n̄ərp̄winien n̄ət̄ərigien ər̄əha i ikūə tiko. ²³ *Iak̄ini iam̄inhi ir̄ə, t̄i n̄əri n̄ə m̄ə iak̄ət̄ə m̄ə r̄er̄im ramakres p̄ik. N̄ər̄əhaien r̄in̄ərkwi ik.”

²⁴ M̄iregi Saemon r̄ini m̄ə, “K̄imirau tiroūəfwaki miou, roūəres Īərim̄ənu m̄ə narimnari me i irauni tuh̄əp̄w̄əh nesteien iou.”

²⁵ Kurir̄ə ikin Pita m̄ine Jon krouni irapw n̄əgkiariien s̄əv̄ai Īərim̄ənu ia taon n̄əha, rouni m̄ə ro n̄ip̄ər̄hienien i. N̄əp̄in krouni sampam, kroūər̄ig rauev̄ən fwe Jerusalem. Ia suatuk kraūəvisau irapw n̄əgkiariien amasan s̄əv̄ai Iesu m̄ n̄ərmama me ia rukw̄ənu me ia t̄ən̄ə Sameria.

Filip m̄ine īəm̄ə Itiopia riti

²⁶ Ia n̄əp̄in n̄əha agelo riti s̄əv̄ai Īərim̄ənu r̄ini pen t̄i Filip i m̄ə, “Tik̄ər̄er, mev̄ən fwe prehi^a meste suatuk s̄ə raku pen ia Jerusalem meiw̄aiu pen fwe Kasa.” (Suatuk n̄əha rukurau ia kwopun akwesakwes ikin.) ²⁷ *Filip r̄ər̄er mamev̄ən, m̄ətoni īəm̄ə Itiopia^b riti. Īəm̄ə n̄əha in Yunik^c riti. In īəm̄ə asori. Ram̄ət̄ui amasan t̄i mane s̄əv̄ai Kantis, p̄r̄ən asori s̄ə ram̄ərim̄ənu ia n̄əkur Itiopia. Īəm̄ə n̄əha ruvav̄ən raka fwe Jerusalem m̄əfwaki m̄ Kumwes̄ən, ²⁸ n̄ən̄ə m̄ir̄ər̄ig mamev̄ən fwe imw̄əni. In ram̄əkure ia kat riti hos ravi, mam̄əvsini n̄əkukūə n̄əha Profet Aesea r̄im̄ərai. ²⁹ N̄ən̄ə N̄ən̄imw̄in Ikinan r̄ini pen t̄i Filip i m̄ə, “Tiko mev̄ən ipaka t̄i kat n̄əha hos ravi.”

³⁰ Ro pen Filip r̄aiu mev̄ən ipaka tukwe, m̄iregi īəm̄ə n̄əha ram̄əvsini n̄əkukūə n̄əha Profet Aesea r̄im̄ərai. N̄ən̄ə r̄əres pen in i m̄ə, “Ikam̄əvsini n̄əkukūə n̄əha, mukur̄ən n̄ipwran ūə rek̄əm?”

³¹ *M̄iregi īəm̄ə n̄əha r̄ini m̄ə, “Iou tak̄əfukur̄ən n̄ipwran? Īərmama riti riw̄ən m̄ə tr̄əusīəre pui pehe miou.” R̄ini pen t̄i Filip i m̄ə tr̄əput̄ə m̄əkure irau min.

³² N̄əgkiariien ia N̄əkukūə Ikinan īəm̄ə Itiopia n̄əha ram̄əvsini in i m̄ə: “Ho ir̄ə r̄əmwh̄en ia in sipsip riti, mh̄əiri, mh̄əuv̄ən m̄ə tuhousi əpune.

R̄əmwh̄en ia kw̄ət̄i sipsip s̄ə kam̄əkihi raka n̄imwh̄er̄in ram̄ər̄er mam̄ət̄ər̄ig a,

* **8:17:** Wok Me 19:6 * **8:21:** Sam 78:37 * **8:23:** Hip 12:15 a **8:26:** Ūə “mev̄ən fwe ia saot.”

* **8:27:** Aes 56:3-7 b **8:27:** Itiopia t̄ən̄ə riti fwe Afrika. c **8:27:** N̄ipwrai n̄əgkiariien n̄əha “Yunik,” in i m̄ə “Īəm̄ə s̄ə k̄in̄ərai raka n̄əren.” Fwe kupw̄ən kamo noien n̄əha ia n̄ər̄man me s̄əm̄əme hamowok ipaka t̄i p̄ran asori riti s̄ə ram̄ərim̄ənu ia n̄ərmama. * **8:31:** Jon 16:13

in mwi rəpwəh nəgkiariien.

³³ Ho naurisien min, mhəuvei pen nərpwinien riti sə rɪpkatukwatukw mhə.

Iərmama riti riwən trəgkiari ia tini me,

tɪ nəri nə mə housi əpune in, nimiruien səvənhi rukwakwa a ia tɪprənə i.”

³⁴ Iəmə Itiopia nəha rini pen tɪ Filip i mə, “Ni pehe ro tukw iou i mə sin nəha profet i raməgkiari irə? In raməgkiari atukw a irə uə raməgkiari ia iərməpə?”

³⁵ Nənə Filip rɪnaməgkiari. Ro stat ia nəgkiariien nəha iəmə Itiopia raməvsini ia Nəkukuə Ikinan, Filip raməvisau nəgkiariien amasan səvəi Iesu min.

³⁶ *Irau krauesi suatuk nəha, rauevən, roueste kwopun riti nui ikɪn. Iəmə Itiopia rini mə, “Ətə ro, nui nəha. Ko iako paptəes uə nari riti nəha ro tukuahag iou?”

³⁷ Miregi Filip rini pen tukwe in mə, “Trini minuə ikahatətə pərhiien ia Iesu, ikukurən noien paptəes.”

Miregi iəmə nəha rini mə, “Takani nɪpərhiienien ia Iesu mə in Tini Kumwesən.”^d

³⁸ Ia nəpɪn nəha iəmə Itiopia rini mə kat səvənhi sə hos ravi trərer. Irau Filip kroueiwaiu irapw ia nui. Filip ro paptəes irə. ³⁹ *Nəpɪn irau krouutə pehe ia nui, Nənimwɪn səvəi Iərimənu ruvehi raka Filip. Iəmə Itiopia rəpwəh mwi nətoniien, mətə ramesi pen suatuk səvənhi mamevən mamagien. ⁴⁰ *Mətə Filip rətoni mə in ramərer fwe taon nəha Astot. Kurirə ikɪn in revən ia rukwənu me, maməvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Iesu meste nari fwe taon nəha Sisaria.

9

Sol rini nɪpərhiienien ia Iesu

¹ *Ia nəpɪn nəha Sol raməgkiari skai ihi, mamini mə trousi əpune nərmama me səvəi Iərimənu. Riskəmter, mevən tɪ pris asori anan, ² mərəs pen in mə trɪrai nəkukuə me nepwɪn həuvən tɪ nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel fwe Tamaskes. Trini minuə Sol rətoni nərmama me nepwɪn fwe ikɪn kamhesi pen Suatuk səvəi Iesu, nərman uə nɪpran, nəkukuə me nəha tuhəni sas pen mə Sol rauvehi nasoriien tɪ nəkwətəmhiriien irəha, mɪpeki pen irəha fwe Jerusalem. ³ Sol rauvehe ipaka tɪ Tamaskes. Ia nəpɪn nəha nukuraanien riti ruku pen ia nɪmagouagou, məhiəpwɪn kurau kurau irə. ⁴ Sol rɪmwei irapw ia tɪprənə, mɪregi reri iərmama riti raməgkiari mamini mə, “Sol, Sol, rəfo ikamometə Iou?”

⁵ *Miregi Sol rərəs mə, “Iəmə asori, ik sin i?”

Miregi rini mə, “Iou i Iesu sə ikamometə. ⁶ Mətə tikərer, mevən fwe Tamaskes. Iərmama riti fwe ikɪn trini pehe tukw ik i nəfe nari tikaməkeikei mo.”

⁷ Nərmama səməme kamhəkurirə ia Sol kamhərer kwənamrɪg. Irəha hamregi reri iərmama riti, mətə həpwəh nətoniien nɪpwran. ⁸ Sol riskəmter, mətui, mətə rəpwəh nətoniien nari. Ro pen irəha həuvehi rəgin, mhəiri, mhəuvən fwe Tamaskes. ⁹ Sol rəpwəh nətoniien nari meste nəpɪn kahar, mɪpkəni mhə nari, mɪpkənɪmwi mhə nari riti.

¹⁰ Iərmama riti səvəi Iesu ramarə ia Tamaskes nəghɪn nə Ananaeas. Iərimənu rini pen tukwe in ia vison riti mə, “Ananaeas.”

Miregi rini mə, “Iou fa, Iərimənu.”

* **8:36:** Wok Me 10:47 **d 8:37:** Ia Niutestamen me nepwɪn səməme kimərai tui ia nəgkiariien səvəi nəkur Kris nəgkiariien me nəha ia vas 37 riwən. * **8:39:** 1King 18:12 * **8:40:** Wok Me 21:8

* **9:1:** Wok Me 8:3 * **9:5:** Wok Me 5:39, 1Kor 15:8

11 *Miregi Iarimānu rini pen tukwe in mā, “Tikərer mevən fwe ia nimwə səvəi Jutas. Nimwə nəha ramərer ia suatuk nəha kani mā Suatuk Atuk-watukw. Tikevən fwe ikin mares iāmə Tasas riti nəghin nə Sol. In raməfwaki, 12 minətə vison riti. Ia vison nəha rətoni iərmama riti nəghin nə Ananaeas ruvniwə pehe, məmrutə rəgin mi irə mā trətə mwi nari.”

13 *Miregi Ananaeas rini mā, “Mətə Iarimānu, nərmama həpik hənəvisau raka iərmama nəha miou, mhəni irapw noien ərəha me ramo ia nərmama me səim fwe Jerusalem. 14 *Pris asori me həuvei pen nasoriien min mā truvehe ia kwopun i məkwətəmhiri nərmama səməme kamhəfwaki pehe mik.”

15 *Mətə Iarimānu rini pen tukwe in mā, “Tiko mevən, iakinərpwi raka rəgik irə. In trini irapw nəghik ti nərmama me rīpko mhə irəha nəkur Isrel, mine kig me, mine nəkur Isrel mwi. 16 *Iou tako in rətoni mā traməkeikei miregi nəmisəien asori ti nəghik.”

17 Ia nəpīn nəha Ananaeas revən, muvniwə ia nimwə nəha, məmri pen rəgin mi ia Sol, mini mā, “Sol, piak, Iesu Iarimānu sə rīməier pehe tukw ik ia suatuk nəha ikesi pen mauvehe, in i rərhi pehe iou mā takomasan nənime. Nənə rerim truvehe mukuər ia Nənimwīn Ikinan.” 18 Ananaeas rini iamīnhi irə, nənə təkwətəkwuni a nari riti rəmwhen ia rīrevi nəmu raraka fwe ia nənime Sol mi. Sol rətə mwi nari, mīskəmter, ko paptəes irə. 19 Nənə rəni nari, miregi nīskaiien səvənhi ruvehe mwi, nənə mamarə nəpīn me nepwīn fwe Tamaskes irəha nərmama me səvəi Iesu.

Sol fwe Tamaskes mine Jerusalem

20 Sol revən atukwatukw muvniwə ia nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel, məmvisau irapw Iesu, məmini mā, “In Tini Kumwesən.” 21 *Nəpīn nərmama me həregi, irəha pam həkərinari ia Sol, mhəni mā, “Kwa iāmə i ramouraha nərmama me fwe Jerusalem səməme kamhəkwein nəghi Iesu i. Nənə ruvehe ia kwopun i mā trəkwtəmhiri irəha muvi irəha həuvən ti pris asori me. Mətə təkwətəkwuni rīnəfo nəha?”

22 *Mətə Sol ruvehe mīskai pīk, mamo nərmama me hətoni mā nīpərhiēnien Iesu in Kristo. Ro pen nəkur Isrel me fwe Tamaskes səməme həpkīni mhə nīpərhiēnien ia Iesu ko həpkīni mhə nəgkīriēn riti.

23 *Nəpīn rīpīk rukurau, nənə nəkur Isrel hərai sun mā tuhousi əpune Sol. 24 Mətə Sol rīregi nətəriēn səvənraha. Ia nəpīn mine ia ran, irəha kamhərer mwatuk ia kwəruə me səvəi taon, məmheitenhi in mā tuhousi əpune. 25 *Mətə nəpīn riti ia nəpīn, nərmama nepwīn səməme kamhəkurirə ia Sol, həvai pen Sol ia tənəripw, mhəuvehi irapw ia nīkare nəpai sə rukurau kurau ia Tamaskes.

26 *Sol revən fwe Jerusalem. Nəpīn rapirapw fwe ikin, raməmwur mā tuhousəsimwīn pəri irəha nərmama me səvəi Iesu. Mətə irəha pam kamhəhekīr i, mhəpwəh nīnīēn nīpərhiēnien irə mā in iərmama riti səvəi Iesu. 27 *Mətə Panapas ruvehe, miri in rouen rouətə aposol me. Nənə Panapas rini pen ti nīrəha i mā, “Sol i rīnətə Iarimānu ia suatuk, rīnəgkīari min. Fwe Tamaskes, Sol raməvisau irapw nəghi Iesu, məpwəh nehekīriēn.”

28 Ro pen Sol ramarə irəha mīnraha, məmavən fwe ia Jerusalem, məmvisau ia nəghi Iarimānu səkitaha, məpwəh nehekīriēn. 29 Nəpīn riti Sol raməgkīari irəha nəkur Isrel səməme kamhəni nəgkīriēn Kris, məmhousari

* 9:11: Wok Me 21:39, 16:9 * 9:13: Wok Me 8:3 * 9:14: Wok Me 9:1-2,21, 1Kor 1:2 * 9:15: Wok Me 25:13, 27:24, Rom 1:5 * 9:16: 2Kor 11:23-28 * 9:21: Wok Me 8:3 * 9:22: Wok Me 17:3, Wok Me 18:5,28 * 9:23: Wok Me 23:12 * 9:25: 2Kor 11:32-33 * 9:26: Kal 1:17-19 * 9:27: Wok Me 9:4,20, 1Kor 9:1, 15:8

mīnraha me. Mətə hənua tuhousi əpune in. ³⁰ *Nəpīn piəvtaha me həregi, həuvehi Sol, mheiwaiu mhəuvən fwe ia təsi ia taon nəha Sisaria, mhərhi pen i ramevən fwe taon nəha Tasas.

³¹ Ia nəpīn nəha nakalasia me pam fwe tənə Jutia, mine tənə Kalili, mine tənə Sameria hamarə ia nəmərīnuien. Iərmama riti riwən ramometə irəha. Nənimwīn Ikinan ramasitu ia nirəha, mamərpwi əknekīn irəha. Nəpīn irəha kamhavən, mamhəsiai Iərimənu səvənraha, in ramo irəha kamhəpik mwi.

Aeneas mine Tokas

³² Pita ramevən ia kwopun me maməti pen nakalasia me. Ia nəpīn nəha reiwiu pehe mwi fwe ia taon nəha Lita mə trəti pen nərmama me səvəi Kumwesən fwe ikīn. ³³ Iərmama riti ia taon nəha nəghīn nə Aeneas. Nuk eit ramapri a ia kafete. Nisun mi krouemhə ko rīpkavən mhə. ³⁴ Pita rīni pen tukwe in mə, “Aeneas, Iesu Kristo tro amasan nīpwram. Ərer, mərfe səim kafete.” Təkwtəkwuni a Aeneas rərer. ³⁵ Nərmama me pam fwe Lita mine Saron hətoni iəmə nəha hərərig mhəuvehe ti Iərimənu.

³⁶ Ia taon nəha Jopa, pran riti ramahatətə ia Iesu. Nəghīn nə Tapita. Nīpwrai nəhag nəha ia nəgkiariien Kris in i mə Tokas. Ia nəpīn me prən nəha ramo wok amasan, mamasitu ia nərmama səməme nautə səvənraha riwən. ³⁷ Ia nəpīn riti, in ruvehi nemhəien riti, memhə. Irəha haikuas ia nīpwran, mhəmri pen ia nəkwai nimwə səvənhi ia rum riti fwe irənhə. ³⁸ Taon nəha Jopa ipaka ti taon nəha Lita. Nəpīn nərmama me səvəi Iesu fwe Jopa həregi Pita mə in fwe Lita, hərhi pen iərmama kəru mə trouevən rouni pen tukwe in mə tiruvehe akwauakw, mətoni ro irəha.

³⁹ Ro iamīnhi irə Pita rərer, mukurirə ia nirau i. Nəpīn harapirapw fwe imwei Tokas, həiri in mhəuvən fwe ia rum nəha irənhə. Nīpran səməme nərman me səvənraha həuvamhə kamhərer kuraukurau Pita mamhasək, mamhasansani karkahu me mine tinari me Tokas rīmətiri ia nəpīn ramarə ihi irəha mīnraha.

⁴⁰ *Pita rīni pen ti nirəha i mə tuhəuvən fwe iruə. Nəpīn həier irə, in rīnimwi nukurhun mi məfwaki, muvsini, məti pen mətoni nīpwrai prən nəha, mīni mə, “Tapita, tiko məreri!” Tapita rīfi nənimen. Nəpīn rətoni Pita, rīskəmter, məkure. ⁴¹ Pita ruvehi rəgīn, mīvi utə rərer. Kurirə irə Pita rəkwein pen nərmama me səvəi Kumwesən mine nīpran me səməme nərman me səvənraha həuvamhə həuvehe. Irəha hətoni mə Tapita ruvəmīru. ⁴² Kurirə irə kaməvisau nəri nəha ia kwopun me pam ia Jopa. Nərmama həpik həni nīpərhiēnien ia Iərimənu. ⁴³ *Nənə Pita rarə əpwəmwis ia Jopa irau iərmama riti sə ramo narimnari me ia teki kau. Iərmama nəha nəghīn nə Saemon.

10

Kumwesən rəgkiari m Konilias

¹ *Iərmama riti, nəghīn nə Konilias, ramarə fwe Sisaria. In iaruağən riti səvəi Rom. In rasori ia naruagən me irəha pam hantret. Kani irəha mə Naruağən me səvəi Itali. ² Konilias in iəməfwaki riti. In mine nərmama pam ia nəkwai nimwə səvənhi kamhəsiai Kumwesən. Konilias rauvei pen mane asori m nəkur Isrel trasitu ia nirəha. Ia nəpīn me raməfwaki m Kumwesən səvənraha. ³ *Nəpīn riti, ipaka ti tri klok ia nəruarəv, Konilias rətoni vison riti. Ia vison nəha agelo riti səvəi Kumwesən ruvnimwə pehe, mīni mə, “Konilias.”

⁴ Konilias rəti pen mətoni agelo nəha, mehekīr, mīni mə, “Iəmə asori, rəfo?”

* **9:30:** Wok Me 11:25, Kal 1:21 * **9:40:** Mak 5:40-41 * **9:43:** Wok Me 10:6 * **10:1:** Mat 8:5, Wok Me 27:1,3 * **10:3:** Wok Me 3:1

Miregi agelo rini mā, “Kumwesən ruvəregi raka nəfwakiiēn me səim, mətoni narimnari me səim sə ikauvei pen m nərmama səməme nautə səvənraha riwən. Rerīn ramrhi ik. ⁵ Təkwətəkwuni tikərhi pen nərmama me nepwīn həuvən fwe taon nəha Jopa pwəh həiri iərmama riti nəghīn nə Saemon kani mwi in mə Pita mhəiri mhəuvehe. ⁶ *In ramarə ia nimwə səvəi iərmama riti sə ramo narimnari me ia teki kau. Nəghīn nə Saemon. Nimwə səvənhi ipaka ti təsi.”

⁷ Nəpīn agelo rəpwəh in mamevən, Konilias rəkwein iərmama kəru sə krauo tukwini nari min, məkwein mwi iaruağən riti ia nirəha səməme kamho nəkwan. Iaruağən nəha in mwi iəməfwaki riti. Irəhar haruvehe ⁸ nənə Konilias rini irapw narimnari me pam mīnrahar, mərhi pen irəhar, harevən fwe Jopa.

Pita rətoni vison riti

⁹ Kīni rakwakwi irə, ia kurkwai nəpīn ia ran, nəpīn irəhar haruvehe ipaka ti taon nəha Jopa, Pita rutə pen fwe təkure nimwə mə trəfwaki. ¹⁰ Riregi nukumhə rīnāhi, mokeikei mə trəni nari. Nəpīn irəha kamhəuvani ihi nəvegīniēn sənəni, in rətoni vison riti. ¹¹ *Ia vison nəha rətoni kəpuapen reitehi, nənə, nari riti rəmwhen ia tapolen asori kauvehi ia kona kefə səvənhi rameiwaiu irapw pehe ia tīprənə. ¹² Ia nəkwai tapolen nəha, nərimīru me səpəmsəpə mīne snek me mīne menu me i kamhəivə ia nimagouagou. ¹³ Pita riregi reri iərmama riti rini mā, “Pita, tiko mərəer, mousi əpune nəri nə riti, māni.”

¹⁴ *Mətə Pita rini mā, “Rekəm, Iərimənu! Iou iapkəni mhə ihi nari riti ikiməni mə tukəpwəh nəniēn, uə nari riti sə rəmkemik ia nənimem.”

¹⁵ *Miregi reri iərmama nəha rəgkiari mwi min mā, “Nəfe Kumwesən rīməni mə rəmher, tikəpwəh nīniēn mə rəmkemik.”

¹⁶ Nəgkiariēn nəha ruvehe ti Pita m kahar, nənə tapolen nəha kuvehi utə revən fwe ia neiai.

¹⁷ Kurirə ikin Pita ramətərig mə trəfukurən nīpwrai vison nəha in rīnətoni. Iərmama kahar Konilias rərhi pen irəhar, harətui, mharənətə raka nimwə səvəi Saemon, mamharərəer ia kwəruə səvənhi fwe iruə. ¹⁸ Irəhar harəkwein pen, mharərəes mā, “Iərmama riti nəghīn nə Saemon kani mwi in mə Pita ramarə ia kwopun i uə rekəm?”

¹⁹ *Pita rerīn ramrhi ihi vison nəha rīnətoni mamətərig tukwe. Ia nəpīn nəha Nənimwīn Ikinan rini pen tukwe in mā, “Ətə ro. Iərmama kahar fwe kamharətui ik. ²⁰ Tikərəer, meiwaiu, mevən kīmiāha mīnrahar. Tikəpwəh nehəkiriēn, ti nəri nə mə iou iakərhi pehe irəhar haruvehe.”

²¹ Ro iamīnhi irə Pita reiwaiu, mevən ti iəmənmirəhar nəha, mīni mā, “Iou i iərmama nə hiamarətui. Hiaruvehe ti nəfe?”

²² *Miregi harni pen tukwe in mā, “Konilias, iəmə asori riti səvəi naruagən me, rərhi pehe kīmrahar. In iəmə atukwatukw sə ramsiai Kumwesən. Nəkur Isrel me pam həgnəgīni in mā in iəmə amasan riti. Agelo ikinan riti səvəi Kumwesən rini pen ti Konilias i mə trəkwein pehe ik mə tikevən fwe nimwə səvənhi pwəh in riregi nəgkiariēn səim.”

²³ *Miregi Pita rini pen ti nirəhar i mā “Kīmirəhar tiharuvnimwə pehe pwəh sapri. Trakwakwi a saməuvən.”

Pita revən mətoni Konilias məvisau nəgkiariēn amasan min

* **10:6:** Wok Me 9:43 * **10:11:** Wok Me 11:5-17 * **10:14:** Lev 11:1-47, Esik 4:14 * **10:15:** Mak 7:15,19 * **10:19:** Wok Me 11:12, 13:2 * **10:22:** Wok Me 10:1-2 * **10:23:** Wok Me 10:45, 11:12

Kini rakwakwi irə, Pita rətui ia nəpnəpɪn, mhəier irəha mɪnrəhar. Pɪəvtaha me nepwɪn səməme kamharə fwe Jopa həkurirə in. ²⁴ Nənə rakwakwi mwi irə, həuvən mhəpirəpw fwe ia Sisaria. Konilias rameitenhi irəha. In rinoeite raka nərmama ia kwənəkʷus səvənhi mɪne in me nepwɪn fwe ia nəkwai nimwə səvənhi. ²⁵ Nəpɪn Pita ruvehe ipaka ti nimwə səvəi Konilias, Konilias ruvehe, mɪnɪmwɪ nukurhun mi ia nənimen, mamsiai in. ²⁶ *Mətə Pita rivi utə, mɪni mə, “Ərer, iou iakəmwhen a ia niram.”

²⁷ Irau krouəgkiari, rouuvnimwə. Nəpɪn Pita rəti pen mətoni nərmama həpɪk hənəusəsɪmwɪn raka irəha me, ²⁸ in rini pen ti nərəha i mə, “Kɪmɪaha i hɪəuvəkʷurən raka mə Loa səkɪmaha nəkur Isrel raməsɪsəg əknekɪn kɪmaha. Ko iahəpkuvnimwə mhə ia nəkwai nimwə me səvəi nərmama me rɪpkə mhə irəha nəkur Isrel uə mamhəvən pəri kɪmaha mɪnrəha. Mətə Kumwesən ro iakətoni mə ko iakəpwəh nɪniien mə iərmama riti in rəmkekɪk ia nənimen. ²⁹ Ro pen nəpɪn hɪəkweɪn iou mə takuvehe, iakuvehe a, məpwəh nɪniien nari riti. Nənə təkwətəkwuni iakuə təkəres kɪmɪaha i mə hɪəkweɪn pehe iou ti nəfe?”

³⁰ *Miregi Konilias rini mə, “Irəkahar ia nəruarəv, rəmwhen təkwətəkwuni, iakəməfwaki ia nəkwai nimwə səiou. Nənə iakətə iərmama riti ramərə ia nənimek. Tɪnari səvənhi rəpsan. ³¹ Rini pehe tukw iou i mə, ‘Konilias, Kumwesən ruvəregi raka nəfwakiien me səim. Rerɪn ramrhi narɪmnari me səim sə ikauvei pen m nərmama səməme nautə səvənraha riwən. ³² Tikərhi pen nərmama nepwɪn həuvən fwe taon nəha Jopa mə tuhəres iərmama riti nəghɪn nə Saemon Pita. Ramarə ia nimwə səvəi iərmama riti nəghɪn mwi nə Saemon. In iəmə sə ramo narɪmnari me ia teki kau. Nimwə səvənhi ipaka ti təsi.’ ³³ Agelo nəha rini iamɪnhi, ro pen təkwətəkwuni a irə iakərhi pehe nərmama me nepwɪn tukw ik. Ik iko noien amasan muvehe tukumaha i. Təkwətəkwuni kɪmaha pam iahaməkure ia kwopun i ia nəmri Kumwesən, mamheitenhi mə təhəregi nəfe nəgkiariien in ruvei pehe mik mə tikɪni pehe tukumaha i.”

³⁴ *Ia nəpɪn nəha Pita rɪnaməgkiari mɪni mɪnuə, “Iakətə pərhiien mə Kumwesən ramo rəmnəmwhen ia nərmama me pam. ³⁵ *Trɪni mɪnuə iərmama riti ramsiai in, mamə noien amasan, Kumwesən trəkweɪn amasan irə. Nəri auər a mə iəmə nəha in iəmə Isrel uə in iərməpə. ³⁶⁻³⁷ *Kɪmɪaha hɪəkʷurən nəgkiariien nəha Kumwesən rɪnərhi pen ti nəkur Isrel. Raməvisau nəgkiariien amasan səvəi nəmərɪnuɪen kauvehi raku pen ti Iesu Kristo sə in Iərɪmənə səvəi narɪmnari me pam. Kɪnostat kini irəpw nəgkiariien amasan nəha ia tənə Kalili fwe kupwən nəpɪn Jon rɪnəvisau raka mə nərmama tuhaməkəikei mhə pəptaes. Kini irəpw fwe ia kwopun me pam ia tənə Jutia. ³⁸ *Kɪmɪaha hɪəkʷurən mwi nəvənien səvəi Iesu, iəmə Nasaret. Fwe kupwən, Kumwesən ruvei pen Nənɪmwɪn Ikinan mɪne nɪskaiien mɪn. Nənə ti nəri nə mə Kumwesən ramarə tukwe, Iesu ramevən ia kwopun me, mamə noien amasan. Nərmama səməme kamharə ia rəgi Setan, in rapəki raka irəha, mamomasən irəha.

³⁹ Kɪmaha i iahənətoni narɪmnari me nəha Iesu rino fwe tənə səvəi nəkur Isrel mɪne ia Jerusalem. Irəha həruɪ tərɪni pen in ia nei kamarkuauɪ, remhə. ⁴⁰ *Mətə ia nəpɪn səro kahar irə, Kumwesən ro in rətui mwi ia nemhəien səvənhi. Kurirə irə Iesu rier irəpw ti nərmama. ⁴¹ *In rɪpkier irəpw mhə ti nərmama me pam, mətə rier irəpw tukumaha i səməme Kumwesən rɪnərpwi

* **10:26:** Wok Me 14:13-15, Rev 19:10 * **10:30:** Wok Me 3:1, 1:10 * **10:34:** 1Saml 16:7, Rom 2:11, Kal 2:6 * **10:35:** Jon 9:31 * **10:36-37:** Sam 107:20, Aes 52:7, Rev 17:14, Mat 4:12-17 * **10:38:** Mat 3:16, Luk 4:17-20 * **10:40:** 1Kor 15:4-7 * **10:41:** Jon 14:19,22-24, Jon 15:27, Wok Me 1:8, Luk 24:42-43

rəgɪn ia kɪmaha mɪni mə tahətɔni. Nəpɪn Iesu rɪnətui mwi ia nemhəien səvənhi, kɪmaha iahani pəri nari, mhənɪmwi pəri kɪmaha min. ⁴² *In rɪni pehe tukumaha i mə tahaməkeikei mhəvisau m nərmama, mhəni irapw mə Kumwesən ruvəuvehi utə raka in. Iesu nəha in nəha iərmama sə trəkiri noien me səvəi nərmama me pam, nərmama kamhəmɪru mɪne səməme həuvamhə. ⁴³ *Profet kupwən me pam həgkiari ia Iesu nəha, mamhəni mə nərmama səməme kamhahatətə irə, tɪ nəri nə mə kamhəni nɪpərhiɛnien ia nəghɪn, Kumwesən trenouenou noien ərəha me səvənraha, məpwəh nərpinien.”

⁴⁴ *Nəpɪn Pita raməgkiari ihi, Nənɪmwɪn Ikinan reiwaiu ia nərmama me pam nəha kamhətərig ia nəgkiariien səvənhi. ⁴⁵ Nəkur Isrel me nəha kamhəni nɪpərhiɛnien ia Iesu haməuku pen fwe Jopa irəha Pita hamərkərinari tɪ nəri nə mə Kumwesən rərhi irapw Nənɪmwɪn Ikinan, muvei pen mwi m nərmama me nəha rɪpko mhə irəha nəkur Isrel. ⁴⁶ *Hamərkəri asori nari ia nɪrəha tɪ nəri nə mə kamhəregi irəha kamhəgkiari ia nəgkiariien me səpəmsəpə, mamhəgnəgɪni Kumwesən tɪ narɪmnari amasan me sə rɪno.

Ia nəpɪn nəha Pita rɪni mə, ⁴⁷ * “Ko iərmama riti rəsɪsəg nərmama me nəha mɪni mə tuhəpwəh noien paptəes ia nui? Irəha həuvəuvehi raka Nənɪmwɪn Ikinan rəmwhen mwi ia kɪtaha.” ⁴⁸ *Ro iamɪnhi irə Pita rɪni nəkwən mə tukaməkeikei ko paptəes ia nɪrəha ia nəghɪ Iesu Kristo. Nəpɪn kɪno raka paptəes ia nɪrəha, həres pen Pita mə trarə pəpɪm irəha mɪnraha.

11

Pita raməgkiari m nakalasia me fwe Jerusalem

¹ Aposol me mɪne piəvtaha me fwe ia tənə Jutia həregi mə nərmama me rɪpko mhə irəha nəkur Isrel, irəha mwi həuvəni nɪpərhiɛnien ia nəgkiariien səvəi Kumwesən. ² Ia nəpɪn nəha Pita rutə pen fwe Jerusalem. Nəkur Isrel me nerpwɪn fwe ikɪn kamhəni nɪpərhiɛnien ia Iesu, mamhəni mwi mə nərmama me i rɪpko mhə irəha nəkur Isrel tuhaməkeikei mhəuvən kuvehi ninhum mɪnraha tɪ Loa səvəi Moses. Nəkur Isrel me i həski Pita, ³ *mhəni pen tukwe mə, “Rəfo ikuvnɪmwə mənɪ pəri nari kɪmɪaha nərmama me nəha kəpwəh nuvehien ninhum mɪnraha?”

⁴ Pita rɪskəmter, mɪni pen tɪ nɪrəha i narɪmnari me sə kɪno. In rɪni fwe nukunen muvehe, mɪni mə, ⁵ * “Kupwən, iakaməfwaki fwe taon nəha Jopa. Nənə iakətɔni vɪson riti. Nari riti rəmwhen ia tapolen asori kauvehi ia kona kefə səvənhi ruku pen ia neiai meiwaiu irapw pehe ipaka tukw iou. ⁶ Iakəti pen mətə amasan ia nəkwən mətɔni nərɪmɪru me sə həpou mɪne sə kamhəhekɪr mɪne snek me mɪne menu me sə kamhəivə ia nɪmagouagou. ⁷ Nənə iakregi reri iərmama riti rɪni pehe tukw iou i mə, ‘Pita, tikərer, mousi əpune nəri nə riti, mənɪ.’

⁸ Mətə iakɪni mə, ‘Rekəm, Iərimənu! Iou iapkəni mhə ihi nari riti ikɪmənɪ mə tukəpwəh nəniien, uə nari riti sə rəmkekɪk ia nənimem.’

⁹ Mɪregi reri iərmama nəha ruku pen fwe ia neiai, mɪni mwi mə, ‘Nəfe nari Kumwesən rɪmənɪ mə rəmher, tikəpwəh mwi nɪniien mə rəmkekɪk.’

¹⁰ Nəgkiariien nəha ruvehe tukw iou m kahar. Nənə kuvehi utə tapolen nəha revən mwi fwe ia neiai.

¹¹ Təkwtəkɪwuni a irə, iərmama kahar haruvehe mharapirapw ia nɪmwə nəha iakamarə irə. Iərmama riti fwe Sisaria rɪnərhi pehe irəhar haruvehe

* **10:42:** Wok Me 17:31, 2Tim 4:1, 1Tes 4:5 * **10:43:** Aes 33:24, Aes 53:5-6, Jer 31:34, Dan 9:24

* **10:44:** Wok Me 11:15, 15:8 * **10:46:** Wok Me 2:4, 19:6 * **10:47:** Wok Me 8:36 * **10:48:** Wok

Me 2:38 * **11:3:** Wok Me 10:28, Kal 2:12 * **11:5:** Wok Me 10:9-48

tukw iou. ¹² *Nənə Nənimwɪn Ikinan rɪni pehe tukw iou i mə, ‘Tikevən kɪmiaha mɪnrakar, məpwəh nehekɪriən.’ Ro pen iakevən. Piəvtaha me i sikis irəha mwi həkurirə ia nirak. Iahəuvən, mhəuvnimwə ia nimwə səvəi iərmama riti fwe Sisaria. Nəghɪn nə Konilias. ¹³ Nənə in rɪni pehe tukumaha i mə rɪnətə agelo riti ramərer ia nəkwai nimwə səvənhi, mani pen tukwe in mə, ‘Tikərhi pen nərmama nepwɪn həuvən fwe taon nəha Jopa mhəiri iərmama riti nəghɪn nə Saemon Pita mhəiri mhəuvehe. ¹⁴ *In trɪni pehe nəgkiariien riti tukw ik. Nəgkiariien nəha truvehimɪru ik mɪne nərmama me pam ia nəkwai nimwə səim.’

¹⁵ *Nənə ia nəpɪn nəha iakinaməgkiari irə, Nənimwɪn Ikinan reiwaiu ia nirəha, mo rəmwhen rɪno ia kitaha fwe kupwən. ¹⁶ *Ia nəpɪn nəha rerik rɪrhi nəgkiariien səvəi Iərimənu. In rɪməni mə ‘Jon rɪno paptas ia nui, mətə Kumwesən tro paptas ia kɪmiaha ia Nənimwɪn Ikinan.’ ¹⁷ Fwe kupwən, nəpɪn kitaha i nəkur Isrel səni nɪpərhiənien ia Iesu Kristo Iərimənu səkitaha, Kumwesən ruvei pehe Nənimwɪn Ikinan m kitaha. Nənə sətoni ruvei pen rəmwhen a mwi m nərmama me nəha rɪpko mhə irəha nəkur Isrel. Ro iamɪnhi irə iou nəfe iərmama mə takərer məsisəg Kumwesən?”

¹⁸ *Pita rəgkiari pam. Nənə nəpɪn həregi nəgkiariien nəha, həpwəh mwi nəgkiariien, mətə kamhəgnəgɪni Kumwesən mə, “Nəri nəha Kumwesən rɪno raka suatuk səvəi nərmama rɪpko mhə irəha nəkur Isrel, irəha mwi ko hərərig ia noien ərəha me səvənraha, nənə mhəuvehi nɪmɪruien.”

Nakalasia me fwe Antiok

¹⁹ *Nərmama me səvəi Iesu səməme hənəp kɪrkiri fwe kupwən, ti nəri nə mə kousi əpune Stifen nənə kənamometə mwi irəha, hap mhəuvən isipwɪn mheste nari fwe Fonisia, mɪne Saepras, mɪne Antiok, mamhəvisau irəpw nəgkiariien amasan səvəi Iesu m nəkur Isrel əpa. ²⁰ Mətə nepwɪn, nəkur Saepras mɪne Saerin, həuvehe ia Antiok, mamhəvisau irəpw Iesu Iərimənu m nəkur Kris mwi. ²¹ *Niskaiien səvəi Iərimənu ramarə mwi ti nirəha. Ro iamɪnhi irə nərmama həpik həni nɪpərhiənien ia nəgkiariien səvənraha, mhərari, mhəuvehe ti Iərimənu.

²² *Nəpɪn kəvisau pen m nakalasia me fwe Jerusalem mə nərmama me nepwɪn fwe Antiok həuvəni nɪpərhiənien ia Iərimənu, hərhi pen Panapas ramevən fwe ikɪn. ²³ *Nəpɪn Panapas rier pen fwe Antiok, mətoni namasanien səvəi Kumwesən ramarə pərhiən ti nirəha, rerɪn ragien. In rərpwi əknekɪn irəha mamɪni mə, “Kɪmiaha pam tihaməkeikei mhəkwtəmhirɪ əknekɪn Iərimənu. Nətərigien səkɪmiaha trəpwəh nɪmweiiən.” ²⁴ *Panapas in iəmə amasan riti. Rerɪn rukuər ia Nənimwɪn Ikinan. Nahatətəien səvənhi rɪskai. In rɪvi nərmama həpik həuvehe ti Iərimənu.

²⁵ *Kurirə irə rier mevən fwe Tasas mə trətui Sol. ²⁶ *Nəpɪn rətoni, riri Sol rourərig rouvehe mwi ia Antiok. Meste nuk kuatia irau krouarə irəha nakalasia me fwe ikɪn, rouahatən nərmama me həpik. Fwe ia Antiok kɪməkupwən kɪsegi pen nəhag nəha “Kristin me” m nərmama me səvəi Iesu.

²⁷ *Ia nəpɪn nəha profet me nepwɪn həuku pen fwe Jerusalem, mheiwaiu pehe Antiok. ²⁸ *Irəha riti nəghɪn nə Akapus rɪskəmter. Nənimwɪn Ikinan ruvei pen nəgkiariien mɪn mə trukupwən mɪni irəpw mə rɪpko mhə tui nukumhə asori riti trahi nərmama pam ia tɪprənə i. (Nukumhə nəha ruvehe

* **11:12:** Wok Me 10:23,45 * **11:14:** Wok Me 16:31 * **11:15:** Wok Me 2:4 * **11:16:** Wok Me 1:5
 * **11:18:** Wok Me 13:48, 14:27 * **11:19:** Wok Me 8:1-4 * **11:21:** Wok Me 2:41 * **11:22:** Wok Me 4:36 * **11:23:** Wok Me 13:43 * **11:24:** Wok Me 2:41, 6:5 * **11:25:** Wok Me 9:30 * **11:26:** 1Tes 4:16 * **11:27:** Wok Me 13:1, 15:32 * **11:28:** Wok Me 21:10

ia nāpīn nāha Klotias ramərīmānu ia nītətə sāvai nəkur Rom.) ²⁹ Akapus rīni irapw nāgkiariien nāha ro pen piəvtaha me fwe Antiok rerīnraha ramrhi mā tuhəuvei pen mane me nepwīn rāmwhen ti nirəha kuatia kuatia, mhərhi pen i revən trasitu ia nārmama me sāvai Iesu sāməme kamharə fwe ia tənə Jutia. ³⁰ *Nənə ho. Həuvei pen mane ia rəgi Sol mīne Panapas mā irau trouvehi, rouevən rouvei pen m elta me sāvai nāfwakiiien fwe Jerusalem.

12

Kig Herot rousi əpune Jemes

¹ Ia nāpīn nāha Kig Herot^a rīnamometə nakalasia me nepwīn, ² mīni pen ti nārmama me sāvānhi mā tuhəuvən mhəkwtəmhirī Jemes piəvi Jon. Irəha həuvən mhəkwtəmhirī, mhərāi əpune in ia nau. ³ *Nāpīn Herot rətōni mā nəkur Isrel^b rerīnraha rāgien ti noien nāha, in revən, mārhi pen nārmama me sāvānhi mā tuhəuvən mhəkwtəmhirī mwi Pita. Nometājien nāha kīno ia nāpīn atukwatukw sāvai Pasova mīne nāveginien asori nāha nəkur Isrel hani bred sə yis riwən irə. ⁴ Nāpīn həkwtəmhirī Pita, həuvehi puvnimwə ia kalapus. Herot ruvehi pen in ia rəgi naruagən me kusen kefə. Naruagən me kefə ia kusen kuatia. Rerīn rīrhi mā nāveginien asori tro sampam, nənə in rīvi irapw Pita ia nāmri nārmama. ⁵ *Pita raməmak ia kalapus, mətə nakalasia me kamhəfwaki m Kumwesən tukwe, mhəpkarwīs mhə.

Agelo riti riri raka Pita ia kalapus

⁶ *Herot rerīn ramrhi mā trakwakwi rīvi irapw Pita ia nāmri nārmama. Ia nāpīn nāha, ia nāpīn, Pita ramapri ia kurkwai iaruağən mi kəru. Kərīhi tərīni in ia jen kəru. Iaruağən mi kəru krouərer ia təpinhə sāvai kalapus rouətui ti nārmama me fwe imwə mā riti trəpwəh napien. ⁷ Təkwtəkwuni a agelo riti sāvai lərīmānu rier irapw. Nīpwran rəhiapw məhiəpwīn rum nāha Pita ramapri ikīn. Agelo nāha rousi nīkare Pita, məsuəpwiri in, mīni mā, “Əskəmter akwauakw!” Ia nāpīn nāha jen rier raka ia rəgi Pita.

⁸ Nənə agelo rīni pen tukwe in mā, “Ətoti, muvehi pen səim put.” Pita rətōti, muvehi pen sāvānhi put. Nənə agelo rīni pen tukwe in mā, “Arkahu ia səim karkahu əpwəmwīs, mukurirə iou.” ⁹ Pita rier irapw ia rum sāvānhi mukurirə agelo nāha, mīpkukurən mhə mā nəfe nāha agelo ramo irə ro nīpərhiēnien, mətə rerīn rīrhi mā raməməkrəha. ¹⁰ *Irau krouəpi raka iaruağən sə ramərer kupwən mamətui ti nārmama me mā riti trəpwəh napien, rouəpi raka mwi iaruağən sə resi pen, roueste təpinhə sampam kīno ia aean. Nārmama me kamhəukurau irə mamhəuvən fwe taon. Təpinhə nāha rəsevər atukw a ti nirau i, nənə irau krouier irapw, rouevən roueste suatuk riti. Təkwtəkwuni a agelo rəpwəh Pita mamevən.

¹¹ Ia nāpīn nāha Pita rətə mukurən nəfe kīno mīn, mīni mā, “Təkwtəkwuni nāha iakukurən mā nīpərhiēnien. lərīmānu rərhi irapw pehe agelo sāvānhi, muvehi raka iou ia rəgi Herot mīne ia narimnari me sə nəkur Isrel rerīnraha ramrhi mā tuko ia nirak.”

¹² *Nāpīn Pita rukurən, revən ia nimwə sāvai Meri, mama sāvai Jon sə nāghīn riti mwi nə Mak. Nārmama həpīk hənousəsīmwiin raka irəha me fwe ikīn, mamhəfwaki. ¹³ Pita revən mīkunkun ia təpinhə ia kwəruə fwe iruə. Rota, pran riti sə ramasitu, mamō tukwini nari fwe ia nəkwai nimwə sāvai Meri, in

* **11:30:** Wok Me 12:25 **a 12:1:** Herot i mwipwi Herot nāha rīnousi əpune nəkwrhəkwərha me nāpīn Iesu rətui irə. * **12:3:** Wok Me 4:3 **b 12:3:** Ro stat ia Wok Me sə rasori twelef mamevən nāpīn rīpīk nāgkiariien i “nəkur Isrel” raməgkiari ia nəkur Isrel sāməme həpkīni mhə nīpərhiēnien ia Iesu. * **12:5:** Jem 5:16 * **12:6:** Wok Me 5:23 * **12:10:** Wok Me 5:19 * **12:12:** Wok Me 12:25, 15:37

riregi, mevən ipaka ti təpinhə mamətərig. ¹⁴ Nəpən riregi reri Pita, rukurən mə Pita nəha. Nənə rerin ragien pik. Rota rəpwəh nəsevərien ia təpinhə, mətə raiu a, mirərig, mevən fwe nəkwai nimwə, mini pen ti nirəha i mə, “Pita i ramərer iruə.”

¹⁵ *Miregi irəha həni pen tukwe in mə, “Ikamenin.” Mətə Rota rini mə, “Rekəm, iakani pərhiēn.” Miregi həni mə, “Rosi agelo nəha səvənhi uə?”

¹⁶ Mətə Pita rakunkun ihi ia təpinhə. Nənə irəha həuvən, mhəsevər ia təpinhə. Nəpən hətoni Pita, nənimenraha rier. ¹⁷ *Ia nəpən nəha Pita ruvehi utə rəgin miripwi tete irəha mə tuhafafa. Kurirə irə rini irapw İərimənu rinəfuvehi raka in ia kalapus, marə mini mwi mə, “Kimiāha tihaməkeikei mhəvisau pen narimnari me i m Jemes^C mine piəvtaha me.” Nənə Pita rier, mevən ia kwopun əpə riti.

¹⁸ *Kini rakwakwi irə, ia nəpnəpən, naruagən me fwe ia kalapus kamhəhekir, mhəreirei mə Pita ruvəku. ¹⁹ Nəpən Herot ramətui amasan Pita, mətəni mə riwən, rəres pen naruagən me səməme kamhərer tukuahag nərmama me fwe ia kalapus mə Pita ruvəwəku, mətə irəha həreirei. Ro pen Herot rini nəkwən mə tukousi əpune irəha. Kurirə ikin in rier ia tənə Jutia, meiwaiu pen fwe taon nəha Sisaria, mamarə fwe ikin.

Herot remhə

²⁰ *Ia nəpən nəha Herot niemaha raməpi pik ti nəkur Taea mine Saeton. Ro pen nəkur asori me səvəi taon mi nəha housəsımwin irəha me ia kwopun kuatia. Irəha həkupwən mhətoni Plastus, iərmama riti sə ramətui ti nimwə asori səvəi Kig Herot. Irəha həres pen in i mə trasitu ia nirəha. Nəpən hənəres raka nasituien səvənhi, irəha min həuvən mhətoni Herot, mhəres pen in mə trəmri nəmərinuien, ti nəri nə mə nəkur Taea mine Saeton haməkwəməni nərmama me fwe ia tənə səvənraha ia nəveginien sə rautə ia tənə səvəi Herot i.

²¹ Nənə Herot rəmri nəpən riti səvənhi trəgkiari irə. Ia nəpən nəha rarkahu tinari səvəi kig, məkure ia kwopun raməkiri nəgkiariien ikin, maməgkiari minraha. ²² Miregi irəha həkwein əpwəmwis mə, “Reri kumwesən riti nəha. Ripko mhə reri iərmama.” ²³ *Təkwətəkwuni a agelo riti səvəi Kumwesən rousi Herot, ti nəri nə mə Herot ripkuvehi utə mhə nəghi Kumwesən. Nənə irəp me hani nəninə irə, remhə.

²⁴ *Ia nəpən nəha nəgkiariien səvəi Kumwesən rauviris mamevən. Nərmama həpik mwi həni nīpərhiēnien irə.

²⁵ *Panapas mine Sol krino sampam ia wok sə kinərhi pen irau tukwe. Kurirə irə krouier ia Jerusalem, rouərərig, rouevən fwe Antiok. Jon sə nəghin riti mwi nə Mak irəhar minrau.

13

Kumwesən rərpwi rəgin ia Panapas mine Sol mə irau trouwok səvənhi

¹ *Nakalasia me fwe Antiok, nepwin profet me mine nepwin nahatən me: Panapas, mine Sol, mine Simeon (Simeon in iəmə pitəv), mine Lusias (iəmə Saerin), mine Manaen (in riməpwinari pəri irau Herot Antipas, iəmə asori sə ramərimənu ia tənə Kalili). ² *Ia nəpən riti, irəha həpkani mhə nari,

* **12:15:** Wok Me 26:24, Mat 18:10 * **12:17:** Wok Me 13:16, 19:33, Wok Me 21:40 ^C **12:17:** Jemes i in Jemes piəvi İesu. * **12:18:** Wok Me 5:22-24 * **12:20:** 1King 5:11, Esik 27:17 * **12:23:** Dan 5:20 * **12:24:** Aes 55:11, Wok Me 6:7, 19:20 * **12:25:** Wok Me 11:29-30, Wok Me 12:12, 15:37 * **13:1:** Wok Me 11:27 * **13:2:** Wok Me 9:15

mamhəfwaki m Iərimənu. Nənə Nənimwɪn Ikinan rini pen ti nirəha i mə, “Tihəmri əpə Panapas mine Sol. Iakinəkwein irau mə trouwok riti səiou.”

³*Ro iamɪnhi irə irəha həpwəh mwi naniien nari, mhəmrutə rəginraha ia nirau, mhəfwaki mɪnrau, mhərhi pen irau mə trouevən rouowok.

Panapas mine Sol fwe Saepras

⁴*Nəpɪn Nənimwɪn Ikinan rɪnərhi pen raka Panapas mine Sol, irau krouei-waiu pen fwe taon nəha Selusia. Ia kwopun nəha krouəputə ia nitətə riti rouevən fwe ia tənə əmweris nəha Saepras. ⁵*Nəpɪn krouapirapw fwe taon nəha Salamis, krouevən rouni irapw nəgkiariien amasan səvəi Kumwesən fwe ia nəkwai nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel. Jonmak ramarə irəhar mɪnrau, mamasitu ia nirau.

⁶Irəhar harevən mharəpi simwɪn ia tənə əmweris nəha, mharier pen ia taon nəha Pafos. Ia kwopun nəha harətoni kleva riti nəghɪn nə Parjisas. In iəmə Isrel riti. Ramɪni mə in profet, mətə neikuəien. ⁷Kleva nəha ramowok irau Sejas Polas, iəmə Rom riti sə ramərimənu ia tənə əmweris nəha Saepras, mukurən mwi nari. Nəpɪn riti Sejas Polas rəkwein Panapas mine Sol, in rokeikei mə triregi nəgkiariien səvəi Kumwesən. ⁸*Mətə Parjisas sə nəghɪn riti mwi mə Elimas (nɪpwrai nəhag nəha kleva) in ramərai raka nəgkiariien səvənrau, mamousari mə truvsini nətərigien səvəi iəmə asori nəha mə trəpwəh nɪniien nɪpərhiien ia Iesu. ⁹Mətə Sol (kani mwi in mə Pol) rerin ruvehe mukuər ia Nənimwɪn Ikinan. In rəti pen mətəni kleva nəha, ¹⁰mɪni mə, “Ik tɪni Setan. Ik iəmə ikəmwəki narimnari amasan me pam. Rerim rukuər ia neikuəien mine nifeifeiien ərəha me. Nəpɪn me pam ikamo suatuk atukwatukw səvəi Iərimənu, ramikou. ¹¹*Ətə ro! Təkwtəkwuni nəha rəgi Iərimənu raməmak ia niram. Nənimem trɪfwə. Tikəpwəh mwi nətoniien nɪranien rəpwəmwis kwopti.” Təkwtəkwuni a nari riti rəmwhen nise napw rɪpɪtəv muvehe muvegi nənimen. Parjisas raman, mamətui iərmama riti truvehi rəgin miri in. ¹²Nəpɪn iəmə asori nəha Sejas rətoni, nənimen rier ti nəgkiariien səvəi Iərimənu sə krɪnouahatən in irə. Nənə in rini nɪpərhiien irə.

Pol mine in me nepwɪn həuvən fwe Antiok ia Pisitia

¹³*Ia nəpɪn nəha Pol mine in me nepwɪn həputə ia nitətə riti fwe Pafos, mhəier, mhəuvən fwe Peka, taon riti ia profens nəha Pamfilia. Ia kwopun nəha Jonmak rəpwəh irəha mɪrərig mevən fwe Jerusalem. ¹⁴Irəha həier fwe Peka, mhavən, mhəuvən fwe taon nəha Antiok ia profens nəha Pisitia. Ia Sapat həvnmwə ia nəkwai nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel, mhəkure. ¹⁵*Iərmama riti rəvsini irapw nəgkiariien me nepwɪn ia Loa səvəi Moses mine nəgkiariien me nepwɪn ia nəkukuə me səvəi profet kupwən me. Nəpɪn iərmama nəha rəvsini pam, nəmə asori me səvəi nimwəfwaki nəha hərhi pen nəgkiariien revən ti Pol mine in me nepwɪn mɪni mə, “Piəvmaha me, trɪni mɪnuə nəgkiariien riti hiənuə tihəni irapw mhasitu ia nərmama, həni irapw.”

¹⁶*Ro iamɪnhi irə Pol rɪskəmter, muvehi utə rəgin, mɪni mə: “Kɪmiaha nəkur Isrel mine kɪmiaha rɪpko mhə kɪmiaha nəkur Isrel mətə hiaməsiai Kumwesən səkimaha. Kɪmiaha pam tihətərig iou. ¹⁷*Fwe kupwən Kumwesən səkimaha nəkur Isrel rɪnərpwi rəgin ia kaha kupwən me səkimaha. Nəpɪn nəkwərhwərhəha me səvənraha həuvən mamharə fwe ia tənə Ijip, ro irəha

* **13:3:** Wok Me 6:6 * **13:4:** Wok Me 15:39 * **13:5:** Wok Me 12:12, 13:13 * **13:8:** 2Tim 3:8

* **13:11:** Wok Me 9:8 * **13:13:** Wok Me 13:5, 15:38 * **13:15:** Wok Me 15:21 * **13:16:** Wok Me 12:17 * **13:17:** Eks 1:7, 6:6, Eks 12:51

həuvehe mhəpik. Ia niskaiien səvənhi, in riri raka irəha. ¹⁸ *Ia nuk foti, in ramarə irəha mınraha fwe ia kwopun akwesakwes ikin. Irəha kamho noien ərəha, mətə in ripkəpwəh mhə irəha ¹⁹ *Kurirə irə in rousi əpune nərmama me nəha kamharə ia tənə Kenan. Nərmama me nəha haməuku pen ia kwənəkwus me irəha pam sefen. Nəpın Kumwesən rousi əpune irəha mo sampam, in ruvei pen tənə səvənraha m kaha kupwən me səkimaha. Nənə ro səvənraha i. ²⁰ *Narimnari me nəha ruvehi nuk me irəha pam ipaka ti fo hantret fifti mine.

Kurirə ikin Kumwesən ruvehi utə nərmama me nəha kani irəha mə 'Jaj me.' Irəha həiri kaha kupwən me səkimaha, mhəuvehe mheste nəpın səvəi Samuel Profet. ²¹ *Ia nəpın nəha kaha kupwən me səkimaha həres pen Kumwesən mə ko rəsəni kig riti rərimənu ia nirəha. Nənə Kumwesən ruvei pen Sol, tını Kis, mınraha. Sol nə ruku pen ia kwənəkwus səvəi Penjamin. In ramərimənu ia nirəha meste nuk foti. ²² *Kurirə ikin Kumwesən ruvehi raka Sol nəha, nənə muvehi utə Tevit mə truvehe mo kig səvənraha. Kumwesən rəgkiari irə, mını mə, 'Iakinətə raka mə Tevit, tını Jese, in iərmama riti sə rerik rokeikei. In tro pam nəfe iakini pen tukwe.'

²³ *Rəmwhen mə Kumwesən rino raka promes kupwən mə tro, in rərhi pehe iərmama riti ia kwənəkwus səvəi Kig Tevit mə truvehe muvehimiru nəkur Isrel. Iərmama nəha Iesu. ²⁴ *Ia nəpın nəha Iesu rəpwəh ihi noien wok səvənhi, Jon raməvisau irapw m nəkur Isrel me pam mə irəha tuhaməkeikei mhərərig ia noien ərəha me səvənraha, nənə mho paptəes. ²⁵ *Nəpın Jon ruvehe ipaka ti noien sampam ia wok səvənhi, ramini mə, 'Rerimiahaha ramrhi iou mə iou sin? Ripko mhə iou iərmama sə hiameitenhi. Mətə tihətərig iou. Iərmama riti nəha rauvehe kurirə ia nirak. Iapkamwhen mhə mə takifi raka put ia nisun.'

²⁶ *Nərman, piak me, kitaha səməme səməuku pen ia kwənəkwus səvəi Epraham, mine kimiaha iesa ripko mhə kimiaha nəkur Isrel, mətə hiaməsiai Kumwesən səkimaha, tukutaha i, Kumwesən rərhi pehe nəgkiariien i sə rauvehimiru nərmama. ²⁷ *Nəpın Iesu ruvehe, nərmama səməme kamharə fwe Jerusalem mine nəmə asori me səvənraha həpkətə sas mhə in, mhəreirei mwi nıpwrai nəgkiariien səvəi profet kupwən me kaməvisau irapw ia Sapat me pam. Ro iamınhi irə irəha ho nəgkiariien me nəha həuvehe mhəukuə. Həkiri Iesu mə traməkeikei memhə. ²⁸ *Irəha həpkətə mhə noien ərəha riti rino rəmwhen mə tukousi əpune in tukwe, mətə kamhəmwur ihi a, mhəres pen Paelat mə trəsəni pen Iesu ia rəgi nərmama me səvənhi mə tuhousi əpune. ²⁹ *Nəpın ho pam nəfe Nəkukuə Ikinan rıməni mə tuko irə, həuvehi raka nıpwran ia nei kamarkuau, mhəmri pen ia nıpəgi kəruətərii riti. ³⁰ *Mətə Kumwesən rino in rətui mwi ia nemhəien. ³¹ *Nəpın Iesu rətui mwi, rier irapw ti nərmama səməme hənəməkurirə in fwe ia tənə Kalili meste Jerusalem. Irəha hətə in ia nəpın ripik. Təkwətəkwuni irəha kamhəvisau irapw Iesu m nəkur Isrel.

³² *Kimaha iahəuvehe ia kwopun i, mamhəvisau irapw nəgkiariien amasan i m kimiaha. Nəfe Kumwesən rino raka promes ti səkitaha kaha kupwən me mə in tro, ³³ rino m kitaha i nıpwənəti kaha kupwən me. In rino

* **13:18:** Eks 16:35, Nam 14:34, Dut 1:31 * **13:19:** Dut 7:1, Jos 14:1 * **13:20:** Jaj 2:16, 1Saml 3:20

* **13:21:** 1Saml 8:5,19, 1Saml 10:20-24 * **13:22:** 1Saml 13:14, 1Saml 16:13, Sam 89:20 * **13:23:**

2Saml 7:12-16, Aes 11:1 * **13:24:** Mat 3:1-2 * **13:25:** Jon 1:20,27 * **13:26:** Wok Me 13:16

* **13:27:** Jon 16:3, Wok Me 3:17 * **13:28:** Mat 27:22-23 * **13:29:** Mat 27:59-60 * **13:30:** Wok

Me 2:24 * **13:31:** Wok Me 1:3,8 * **13:32:** Wok Me 13:23

Iesu rətui mwi ia nemhəien. Rəmwhen mwi nəgkiariien i kimərai pen ia Ol Sam sə rasori kəru rani:

‘Ik nərik.

Ipwet iakuvehe mo iou tata səim.’

³⁴ Kumwesən ruvəni raka ia Nəkukuə Ikinan mə tro Iesu rətui mwi ia nemhəien. Nənə in tripkemhə mhə mwi. Nipwran tripkimərir mhə. Kumwesən rini iaminihə irə minuə:

‘Nipərhiendien takuvei pehe nari amasan anan me mik səməme iakino raka promes m Kig Tevit kupwən.’

³⁵ *Nənə Kig Tevit rimərai pen nəgkiariien riti mwi ia Nəkukuə Ikinan. Riməni mə,

‘Tikəpwəh nəseniien nipwrai iəmə ikinan səim rimərir.’

³⁶ *Nəpin Kig Tevit ramiru ihi, ramo nəkwai Kumwesən. Kurirə irə remhə. Kinimwi ia kwopun kanimwi kaha me səvənhi ikin. Nipwran rimərir. ³⁷ Mətə Iesu, iəmə nəha Kumwesən rinəsəpwiri in ia nemhəien, nipwran ripkimərir mhə.

³⁸ *Ro iaminihə irə, piak me, tihaməkeikei mhəukurən nəfe i iakamini irapw tukumiaha i. Iesu i rukurən nuvehi rakaien nərahəien me səkimiaha, mo Kumwesən trəpwəh nərpwinien. Loa səvəi Moses ko ripkifi raka mhə nərahəien me pam səkimiaha. ³⁹ *Mətə nərmama me pam səməme kamhəni nipərhiendien ia Iesu, in trifi raka nərahəien me pam səvənraha. ⁴⁰ Kimiaha tihaməkeikei mhəsiari, mamhətərig amasan ia nəgkiariien i, kamo nəgkiariien i profet me həməni treste kimiaha.

⁴¹ ‘Hətə amasan kimiaha nəmə hiamaris əkenhin ia nirak.

Ia nəpin səkimiaha tako nari riti.

Trini minuə iərmama riti rini amasan nəri tukumiaha,

kimiaha tihəpwəh niniien nipərhiendien irə.

Tihərkərinari irə, mhemhə.’ ”

Nərmama me rerinraha ragien mə tuhəregi nəgkiariien amasan

⁴²⁻⁴³ *Nəkur Isrel həfwaki pam fwe ia nəkwai nimwəfwaki səvənraha. Nəpin Pol mine Panapas krouier irapw, hərəs pen irau i mə ko krouvehe mwi ia nikare Sapat, rouni irapw mwi nəgkiariien nəha ti nirəha. Nəkur Isrel həpik mine nərmama me həpik səməme ripko mhə irəha nəkur Isrel, mətə kamharə ia narəien səvəi nəkur Isrel, irəha kamhəkurirə ia Pol mine Panapas. Nənə irau krouəgkiari minraha rauni mə, “Kimiaha tihaməkeikei mhəuvehi namasanien səvəi Kumwesən, mharə irə, mamhəuvən.”

⁴⁴ Ia nikare Sapat irə ipaka nərmama me pam ia taon nəha housəsimwin irəha me mə tuhəregi nəgkiariien səvəi Iərimənu. ⁴⁵ *Nərmama me nəha həpik. Nəpin nəkur Isrel hətoni, rerinraha rirhi ərəha Pol. Nəpin in rəgkiari, irəha kamhəni səpə, mamhəni ərəha in.

⁴⁶ *Mətə Pol mine Panapas krouəpwəh nehekiriien. Irau krouni mə, “Kimrau iarouəkeikei roukupwən rouni irapw nəgkiariien səvəi Kumwesən tukumiaha i nəkur Isrel. Mətə rəfo? Hiəpkokeikei mhə mə tihəuvehi nimiruien rerin? Hətə ro! Ti nəri nə mə hiamərarki karen nəgkiariien səkimrau iaminihə, kimrau trouəpwəh kimiaha, rouevən rouni irapw nəgkiariien i ti nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel. ⁴⁷ Iərimənu ruvəni pehe raka tukumaha i mə tahaməkeikei mho iaminihə. In riməni minuə:

‘Tako ik ikəmwhen ia nukuraanien,

məhiəpwən nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel.

* **13:35:** Wok Me 2:27 * **13:36:** Wok Me 2:29 * **13:38:** Wok Me 10:43 * **13:39:** Rom 10:4

* **13:42-43:** Wok Me 11:23, 14:22 * **13:45:** Wok Me 14:2 * **13:46:** Luk 7:30, Wok Me 3:26, 18:6

Tikini pen ti narmama me ia tanamtana me ma takuvehimiru iraha.’ ”

⁴⁸*Nepin narmama me naha ripko mha iraha nakur Isrel haregi negkiariien naha, rerinraha ragien. Hani ma negkiariien savai Ierimenu ramasan pik. Nana sin sin ia niraha Kumwesan rinarpwi raka rugin ia niraha ma tuhauvehi nimiruuien rerin, iraha hani niparhienien ia Iesu.

⁴⁹Ia nepin naha negkiariien savai Ierimenu rauviris mamevan ia kwopun me ipaka ti taon naha. ⁵⁰*Matə nakur Isrel hauvan ti nipran asori me nepwin samame kamharə ia naraien savai nakur Isrel mine namə asori me savai taon naha, mhəvi iraha ma tuhometə Pol mine Panapas. Nakur asori me naha harhi irapw irau ia tana savanraha. ⁵¹*Matə irau krounouini raka nimakwrur ia nisunrau, rouahatan pen ma narmama me ia taon naha hano noien əraha. Kurirə ikin krauevan fwe taon naha Ikoniam. ⁵²Nana narmama me savai Iesu fwe Antiok rerinraha ragien mukuər ia Nanimwin Ikinan.

14

Pol mine Panapas fwe Ikoniam

¹Fwe taon naha Ikoniam Pol mine Panapas irau pari krouvnmwə ia nimwəfwaki savai nakur Isrel rouəvisau. Nəvisaiien savanrau ramasan pik. Ro pen narmama hapik, nakur Isrel mine nakur Kris mwi, hani niparhienien ia Iesu. ²*Matə nakur Isrel samame hapikini mha niparhienien ia negkiariien savanrau ho narmama me ripko mha iraha nakur Isrel niemaha rəpi iraha ti piəvtaha me. ³*Ro pen Pol mine Panapas krouarə əpwəmwis fwe ikin, rouəvisau irapw Iesu Ierimenu rouəpwəh nehekəriien. Ia nepin naha Iesu Ierimenu rauvei pen niskaiien minrau, krauo nimtətien me mine narimnari me narmama me hətoni mhərkərinari irə. Nepin narmama me hətoni, mhətə sas ia negkiariien savanrau sə raməvisau irapw namasanien savai Iesu ma ro niparhienien. ⁴Narmama ia taon naha hauai iraha ia kusen kəru. Nepwin hərəer iraha nakur Isrel samame hapwəh niniiien niparhienien ia Iesu. Nepwin hərəer iraha aposol mi naha.

⁵*Ia nepin naha nakur Isrel nepwin mine narmama nepwin ripko mha iraha nakur Isrel mine namə asori me savanraha kamhani ma tuhouraha irau, mhəkwi əpune irau. ⁶⁻⁷*Matə irau krouregi, rouap, rouevan fwe Listra mine Tepe, taon mi kəru fwe ia profens naha Likaonia. Fwe ia taon mi naha mine ia rukwənu me ipaka ti nirau, Pol mine Panapas krouəvisau irapw negkiariien amasan savai Iesu.

Pol mine Panapas fwe Listra

⁸*Fwe Listra, iərmama riti raməkure. Nepin rinətui irə, nisun mi krouemhə. Ko ripkavən mhə. ⁹*Iərmama naha ramətərig ia negkiariien savai Pol. Nana Pol rəti pen mamətə in, mukurən ma iərmama naha ramahatətə ia Iesu ma Iesu niskaiien savənhi rəmwhen ma tromasan nisun mi. ¹⁰Ro pen Pol rəgkiari asori mini mə, “Tiko miskəmter, mərəer ia nisun mi.” Təkwətəkwuni a iərmama naha riskəmter, mavən.

¹¹*Nepin narmama me hənətoni nəfe Pol rino, həkwein əpwəmwis ia negkiariien savai nakur Likaonia, mhəni mə, “Kwa, kumwesən me hənəiwaiu irapw pehe tukutaha, mhəmwhen ia narmama me.” ¹²Irəha həkwein Panapas ma Sus, kumwesən riti savanraha. Nana ti nəri nə mə Pol raməvisau irapw

* **13:48:** Wok Me 11:18 * **13:50:** Wok Me 17:4,12 * **13:51:** Mat 10:14, Wok Me 18:6 * **14:2:** Wok Me 13:45 * **14:3:** Mak 16:20, Wok Me 19:11, Hip 2:4 * **14:5:** Wok Me 14:19, 2Tim 3:11 * **14:6-7:** Mat 10:23 * **14:8:** Jon 9:1, Wok Me 3:2 * **14:9:** Wok Me 3:4, Mat 9:28 * **14:11:** Wok Me 28:6

nægkiariien, həkweın pen in mə Heremes, kumwesən riti mwi səvənraha. ¹³ Nimwəfwaki səvəi kumwesən nəha Sus, ramərer iruə ia taon nəha. Pris riti sə ramowok fwe ikın, ruvehi kau me nepwın mine tihi nei me nepwın, muvehi muvehe ti kwəruə səvəi taon nəha. Rokeikei mə in mine nərmama me tuhousi əpune kau me nəha mho pen nisaien mhəfwaki pen m Panapas mine Pol.

¹⁴ Mətə nəpın aposol mi nəha krouregi nægkiariien nəha, kroueitehi tınari səvənrau, rouaiu, rouevən fwe ia kurkwai nərmama, rouəkweın əpwəmwis, rouni mə, ¹⁵ “Nərman me, rəfo hiamo iamınhi irə? Kimrau iarouəmwhen a ia kimiaha. Iarouvehe mə trouəvisau irapw nægkiariien amasan m kimiaha mə kimiaha tihaməkeikei mhəpwəh kumwesən eikuə me, mhərərīg mhəuvehe ti Kumwesən sə ramıru. In əpa rino neiai, mine tıprənə, mine təsi, mine narımnari me pam səməme kamharə ia nirəhar. ¹⁶ *Fwe kupwən, in rınəsəni nərmama me ia tənəmtənə me mə hamesi pen a suatuk me səvənraha mamhəuvən. ¹⁷ *Mətə ia nəpın me in ramo hiamətoni noien amasan səvənhi. In ramərhi irapw pehe nesən, mamə nəmhien ro nıpwran ia nəpın atukwatukw səvənhi. In rauvei pehe nəveginien m kimiaha, mamə rerımiaha ramagien.” ¹⁸ Pol mine Panapas krouni nægkiariien nəha, mətə ipaka ko kroupkınıse mhə nərmama me mə tuhəpwəh nousi əpuneien kau me nəha ti nəfwakiien mınrau.

¹⁹ *Mətə nəkur Isrel me nepwın həuku pen fwe İkoniam mine Antiok ia profens nəha Pisitia, mhəuvehe ti Listra, mhəvi nərmama həpık həuvən mhəkwtəmhiri Pol, mhəkwi ia kəruətərei, mhəvkəkini, mhəuvən fwe iruə ia taon, mhəpwəh. Rerınraha rırhi mə ruvəmhə. ²⁰ Mətə nəpın nərmama me səvəi İesu həuvehe mhərər kuraukurau irə, Pol riskəmter, mevən mwi ia taon. Kini rakwakwi irə, irau Panapas krouier, rouevən fwe taon nəha Tepe.

Pol mine Panapas krouərīg rouevən fwe Antiok ia profens nəha Siria

²¹ *Pol mine Panapas krouəvisau irapw nægkiariien amasan fwe ia Tepe, ravi nərmama həpık həuvehe mho irəha nərmama me səvəi İesu. Kurirə ikın krouərīg rouevən fwe Listra, mine İkoniam, mine Antiok ia profens nəha Pisitia. ²² *İa kwopun me nəha irau krauo nətərīgien səvəi nərmama me səvəi İesu ruvehe miskai mwi. Krouəvhag mınraha mə tuhərər əknekın ia nahatətəien səvənraha, rauni mə, “Saməkeikei mhəukurau ia nəmisəien me rıpık kurirə səuvnimwə ia nitətə sə Kumwesən ramərımənu irə.” ²³ *İa kwopun me pam krouvehi utə elta me mə tuhətui amasan ti nakalasia me. Nəpın krouvehi utə irəha, krouəpwəh nəniien nari, rouəfwaki, rouəmri pen irəha ia rəgi İərımənu səvənraha sə kamhahatətə irə. ²⁴ İrau krouəpi simwın ia profens nəha Pisitia, roueiwaiu pehe ia profens nəha Pamfilia, ²⁵ rouevən ia taon nəha Peka, rouəvisau irapw nægkiariien amasan fwe ikın. Nəpın krouəvisau irapw pam, kroueiwaiu rouevən fwe taon nəha Atalia.

²⁶ *İa kwopun nəha krouəputə ia nitətə riti, rouier, rouevən fwe Antiok ia profens Siria. Kwopun nəha kupwən nərmama me hənəfwaki ti nirau, mhəmri pen irau ia rəgi Kumwesən, mamhase in mə namasanien səvənhi tramarə ti nirau, marə mwi ti wok sə krıno pam. ²⁷ *İrau krouapırapw fwe ikın, rouoeite nakalasia me, rouni pen ti nirəha i narımnari me Kumwesən rino irəhar mınrau, rouni mə in rınəsəvər ia təpınhə mə nərmama rıpkə mhə

* **14:15:** Wok Me 10:26, Sam 146:6 * **14:16:** Wok Me 17:30 * **14:17:** Sam 147:8, Jer 5:24

* **14:19:** Wok Me 17:13, 2Kor 11:25, 2Tim 3:11 * **14:21:** Mat 28:19 * **14:22:** Mat 7:14, Wok Me 11:23, 15:32, Wok Me 18:23, 1Tes 3:3 * **14:23:** Wok Me 13:3 * **14:26:** Wok Me 13:1-2, Wok Me

15:40 * **14:27:** Wok Me 15:4,12, Wok Me 11:18

irəha nəkur Isrel həuvehe mhahatətə ia Iesu. ²⁸ Nənə krouarə əpwəmwis mwi kwopti ia kwopun nəha irəha nərmama me səvəi Iesu.

15

Nəmə asori me səvəi nəfwakiien housəsimwīn irəha me fwe ia Jerusalem

¹ *Mətə nəkur Isrel me nepwīn həier fwe tənə Jutia mheiwaiu pehe ia Antiok. Irəha kamhahatən nərmama me səvəi Iesu səməme rīpko mhə irəha nəkur Isrel mə, “Kimiāha tihaməkeikei mhəuvən kuvehi ninhum m kimiāha rəmwhen ia Loa səvəi Moses rani. Mə hiəpwəh, Kumwesən tripkuehimīru mhə kimiāha.” ² *Pol mīne Panapas krauousari irəha mīnraha mamhəgkiari pīk tī nəgkiariien nəha. Kurirə ikīn, nakalasia me fwe Antiok hərpwi rəgīnraha ia Pol mīne Panapas mīne nərmama me nepwīn mwi, mhəni mə irəha tuhəutə pen fwe ia Jerusalem mhətoni aposol me mīne elta me səvəi nəfwakiien tī nəgkiariien nəha. ³ Nəpīn nakalasia me hərihi pen irəha, irəha hənəməuvən fwe Jerusalem. Ia rukwənu me ia nīkare suatuk fwe ia tənə Fonia mīne tənə Sameria kamhəni sas pen mə nərmama me rīpko mhə irəha nəkur Isrel irəha mwi həuvəni nīpərhienien ia Iesu. Nəgkiariien nəha ro piəvtaha me rerīnraha rəgīen. ⁴ *Kurirə irə, nəpīn irəha həier pen fwe Jerusalem, aposol me mīne elta me səvəi nəfwakiien mīne nakalasia me hətoni irəha rerīnraha rəgīen. Nənə Pol mīne Panapas mīne səməme hənəkurirə ia nirau həni pen tī nirəha i narimnari me Kumwesən rīno mīnraha.

⁵ Mətə Farisi me nepwīn səməme kamhəni nīpərhienien ia Iesu həkəmter, mhəni mə, “Nərmama me rīpko mhə irəha nəkur Isrel səməme kamhəni nīpərhienien ia Iesu tuhaməkeikei mhəuvən kuvehi ninhum mīnraha. Kimiāha tihaməkeikei mhəni pen tī nirəha i mə tuhəkurirə ia Loa səvəi Moses.”

⁶ Aposol me mīne elta me səvəi nəfwakiien housəsimwīn irəha me, mamhəgkiari tī nəresien nəha. ⁷ *Nəpīn həgkiari əpwəmwis, Pita rīskəmter, mīni pen tī nirəha i mə, “Piak me, kimiāha hiəuvəukurən raka mə fwe kupwən Kumwesən rərpwi rəgīn ia nirak ia kusen səkitaha, muvei pehe nəpīn miou iakevən mīnəvisau raka m nərmama me nepwīn rīpko mhə irəha nəkur Isrel. Nəpīn irəha hərəgi nəgkiariien amasan səvəi Iesu ruku pen ia tərhuq, həni nīpərhienien irə. ⁸ *Nənə Kumwesən sə rukurən amasan nətəriɡien səvəi nərmama rahatən amasan tukutaha i mīnuə rerīn rəgīen tī nuvehien irəha, mo irəha nərmama me səvənhi. In ruvei pen Nənīmwīn Ikinan mīnraha rəmwhen a mwi rīməuvei pehe m kitaha i fwe kupwən. ⁹ *In rīpkopəiti mhə ia nirəha, mətə raikuas ia rerīnraha, tī nəri nə mə irəha həni nīpərhienien ia Iesu rəmwhen rīno m kitaha i. ¹⁰ *Rəfo hiənuə tiho Kumwesən niemaha rəpi? Hiəkeikei mə tsəmri pen Loa səvəi Moses ia nurai nərmama me səvəi Iesu səməme rīpko mhə irəha nəkur Isrel, mətə Loa nəha rəmwhen ia katipə sə rīpam. Kitaha i nəkur Isrel mīne kaha kupwən me səkitaha ko səpkəvrani mhə. ¹¹ *Mətə kitaha saməni nīpərhienien ia nəgkiariien i. Iesu Iərimənu səkitaha truvehimīru kitaha ia namasanien səvənhi rəmwhen a mwi in tro ia nirəha.”

¹² *Pita rəgkiari pam. Kurirə irə nərmama me ia nəkureien nəha həkure afafa, mamhətəriɡ Pol mīne Panapas. Irau krauni amasan tī nirəha i nəfe Kumwesən rīno nəpīn irau krauəvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Iesu

* **15:1:** Kal 5:2 * **15:2:** Wok Me 11:30, Kal 2:1 * **15:4:** Wok Me 14:27 * **15:7:** Wok Me 10:1-43 * **15:8:** Wok Me 10:44, 11:15 * **15:9:** Wok Me 10:34-35 * **15:10:** Mat 11:30, Kal 3:10, 5:1 * **15:11:** Kal 2:16, Efes 2:5-8 * **15:12:** Wok Me 14:27

m nærmama me rīpko mhə irəha nəkur Isrel. Krouni mə in rīməuvei pen nīskaiien mīnrau, krauo nīm̄tətien me mīne narimnari me nærmama me hətōni, mhərkərinari irə.

¹³ *Nəpīn irau krouəgkiari pam, Jemes rərer mīni mə, “Piak me, tihətərig iou. ¹⁴ *Saemon ruvəni amasan raka tukutaha i mə rəfo fwe kupwən Kumwesən revən ti nærmama me rīpko mhə irəha nəkur Isrel mə trīpeki raka nepwīn mə irəha nærmama me səvənhi. ¹⁵ Profet kupwən me hāməni mə in tro iamīnha irə. Rəmwhen ia nəgkiariien i kīmərai pen ia Nəkukuə Ikinan, rani mə,

¹⁶ ‘Kurirə ia nəri, iou takrərig muvehi utə nītətə səvəi Kig Tevit sə rīməmwei.

Nītətə sə in rīnamərimənu irə kīneitehi rəmwhen ia nīm̄wə, iou takuvrhəkin mwi, momasan.

¹⁷⁻¹⁸ Tako iamīnhi mīnuə nærmama ia tənəmtənə me tuhəuvehe tukw iou. Nærmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel,

irəha pam səməme iakinəkwein raka irəha, tuhəuvehe.

In i nəgkiariien səiou. Iou Iərimənu. Iako nærmama həuvəukurən raka narimnari me i fwe kupwən.’ ”

¹⁹ Nənə Jemes rīni mə, “Ro iamīnhi irə nəkiriiien səiou mə nærmama me nəha rīpko mhə irəha nəkur Isrel, mətə kamhərərig mamhəuvehe ti Kumwesən, rərəha mə kītaha tso rəknekin ti nīrəha. ²⁰ *Mətə pwəh sərāi nəkukuə riti revən ti nīrəha. Ia nəkukuə nəha tsəni pen ti nīrəha i mə irəha tuhəpwəh naniien nəveginien i rəmkemik sə kīməuvei pen m nənīm̄wi nari me səməme kaməfwaki pen mīnraha. Nərman me tuhəpwəh niri əpnəpenien nīpran. Nīpran me tuhəpwəh nesi pen əpnəpenien nərman. Irəha tuhəpwəh naniien nərīm̄ru riti sə kətiri nīpətəkinuan remhə mətə netə raməmak ihi ia nusan. Nənə irəha tuhəpwəh naniien netə.

²¹ *Natuakəmien me nəha rīnəmwhen, ti nəri nə mə fwe tui muvehe meste pehe ipwet mīne, ia Sapat me pam nærmama me kamhəvsini Loa səvəi Moses ia nəkwai nīm̄wəfwaki me səvəi nəkur Isrel. Ia taon me pam kamhəvisau irəpw nəgkiariien səvənhi.”

Nəkukuə sə revən ti nærmama me rīpko mhə irəha nəkur Isrel

²² Aposol me, mīne elta me səvəi nəfwakiiien, mīne nakalasia me pam fwe Jerusalem həni sīm̄wīn mə tuhərpwi rəginraha ia nærmama nepwīn ia nīrəha, mhərhi pen irəha həuvən irəha Pol mīne Panapas fwe Antiok. Hərpwi rəginraha ia Saelas mīne Jutas (nəghīn riti mwi nə Pasapas). Iəmənmi nəha, piəvtaha me kamhəsiai pik irau. ²³ Irəha həuvei pen nəkukuə nəha mīnrau mə trouvehi rouevən. Nəkukuə nəha rīni mə:

Aposol me mīne elta me səvəi nəfwakiiien, piəvmiaha me fwe Jerusalem.

Iahərhi pehe nəkukuə i tukumiaha piəvmaha me səməme rīpko mhə kīmīaha nəkur Isrel, hīamarə fwe Antiok mīne Siria, mīne Silisia.

Iahaməni ramasan tukumiaha.

²⁴ *Kīmaha iahəregi mə nærmama nepwīn hāməier ia kīmaha, mhəuvehe tukumiaha, mhō kīmīaha hiəregi rərəha ti nəgkiariien səvənraha.

Irəha ho nətərigien səkīmīaha rəvsausini pik, mətə kīmaha iahəpkuvei pen mhə nəgkiariien riti mə tuhəuvehe mhəni pehe tukumiaha i.

²⁵ Ro pen kīmaha iahousəsīm̄wīn kīmaha me mhəni sīm̄wīn mə tahərpwi rəgimaha ia iərmama kəru, mhərhi pehe i tukumiaha.

* 15:13: Kal 2:9 * 15:14: Wok Me 15:7-9 * 15:20: Jen 9:4, Eks 34:15-17, Lev 17:10-16 * 15:21: Wok Me 13:15 * 15:24: Wok Me 15:1

Irau trouvehe tukumiaha irəha Panapas mine Pol, iəmənmi nəha sokeikei pik irau. ²⁶ Ipaka krouemhə ti wok səvəi Iesu Kristo, Iərimənu səkitaha.

²⁷ Iəmənmi nəha iahamərhi pehe irau tukumiaha irau i Jutas mine Saelas.

Irau trouvehe rouni nəgkiariien kuatia rəmwhen ia nəgkiariien i iahamrai.

²⁸ *Rerimaha ragien ti nesi penien nətərigien i Nənimwɪn Ikinan rinahatən kimaha irə.

In rini mə kimaha tahəpwəh nəmrutəien nəri sə ripam ia nuramiaha, mətə natuakəmien me a i:

²⁹ *Kimiaha tihəpwəh naniien nəveginien sə kiməuvei pen m nənimwi nari me səməme kaməfwaki pen minraha.

Kimiaha nərman tihəpwəh niri əpnapien niran.

Kimiaha niran tihəpwəh nesi pen əpnapien nərman.

Kimiaha tihəpwəh naniien nərimuru riti sə kətiri nipətəkinuan remhə mətə netə raməmak ihi ia nusan.

Tihəpwəh naniien netə.

Trini minuə hiətui amasan tukumiaha, mhəpwəh nəruuien natuakəmien me i, tihəregi ramasan.

In i nəgkiariien səkimaha sampam.

³⁰ Nəmə asori me i hərhi pen irau heiwaiu irəha Pol mine Panapas mhəuvən fwe Antiok. Nəpin hapirapw fwe ikin, hoeite nakalasia me, mhəuvei pen nəkukuə minraha. ³¹ Irəha həvsini nəkukuə nəha, rerinraha ragien ti nasituien səvənhi. ³² *Jutas mine Saelas irau profet mi. Krouəvhag m piəvtaha me ia nəgkiariien me ripik, rouərpwi əknekən irəha. ³³ Irau krouarə əpwəmwis kwopti ia kwopun nəha. Kurirə ikin piəvtaha me fwe Antiok hase Kumwesən mə nəməruien səvənhi tramarə ti nirau. Nənə həsəkir minrau, mhərhi pen irau krouarəig rouevən fwe Jerusalem rouətə nərmana me səməme hənərhi irau. ³⁴ a ³⁵ Mətə Pol mine Panapas irau krouarə pəpim fwe Antiok. Irəha nərmana me nepwɪn mwi kamhahatən nərmana me, mamhəvisau irapw nəgkiariien səvəi Iərimənu.

Pol mine Panapas krouəpwəh irau me

³⁶ Nəpin nepwɪn rukurau, Pol rini pen ti Panapas i mə, “Pwəh krau krouarəig pen mwi, rouətə piəvtaha me fwe ia taon me pam nəha krouəvisau raka nəgkiariien səvəi Iərimənu minraha, rouətoni ro irəha mə kamhəfarə irə.”

³⁷ *Nənə Panapas rokeikei mə Jon sə nəghin riti mwi nə Mak trukurirə ia nirau, ³⁸ *mətə Pol rəpwəh nokeikeien, ti nəri nə mə fwe kupwən Jonmak ripkarə mhə irəhar minrau meste wok səvənrahar rino sampam. Mətə fwe Pamfilia rəpwəh irau mirərig. ³⁹ Nənə Pol mine Panapas krouousari minrau me, rouəpwəh irau me. Panapas ruvehi Mak, rouəputə ia nitətə riti, rouier, rouevən fwe Saepras. ⁴⁰ *Mətə Pol rərpwi rəgin ia Saelas mə trukurirə in. Kurirə irə piəvtaha me həmri pen irau ia rəgi Iərimənu, mhase in mə namasanien səvənhi tramarə ti nirau i. Nənə Pol rier irau Saelas, ⁴¹ mevən ia kwopun me ia profens mi nəha Siria mine Silisia, mamərpwi əknekən nakalasia me.

16

Timoti rukurirə Pol mine Saelas

* **15:28:** Mat 23:4 * **15:29:** Wok Me 15:20 * **15:32:** Wok Me 11:27, 13:1, Wok Me 14:22 a **15:34:** Niutestamen me nepwɪn sə kupwən kimərai ia nəgkiariien səvəi nəkur Kris rani iamənhi ia vas toti-fo mə, “Mətə Saelas rətə mə ramasan mə pwəh ramo pəpim ia kwopun nəha Antiok.” * **15:37:** Wok Me 12:12,25 * **15:38:** Wok Me 13:13, Kol 4:10 * **15:40:** Wok Me 4:36, 13:4, Wok Me 14:26

1 *Ia nāpīn nāha Pol revān fwe taon mi nāha Tepe mine Listra. Ia Listra iārmama riti sāvai Iesu nāghin nā Timoti. Mama sāvānhi in prān Isrel. In mwi rani nīpārhiēnien ia Iesu. Mātā tata sāvai Timoti in iāmā Kris. 2 *Piāvtaha me fwe Listra mine Ikoniam kāmhāni Timoti mā in iāmā amasan riti. 3 *Pol rokeikei mā Timoti trukurirā in rouier rauevān. Ro pen in ruvehi ninhum m Timoti ti nāri nā mā nākūr Isrel fwe ikīn hāukurān mā tata sāvai Timoti in iāmā Kris riti. 4 *Nāpīn Pol mine in me nepwīn hāier pen fwe ia taon me, hamāvisau irapw m nārmama me sāvai Iesu natuakāmien me nāha aposol me mine elta me sāvai nāfwakiēn fwe Jerusalem hāmāni. Kāmhatātān nakalasia me mā irāha tuhamākeikei mhesi pen. 5 *Ia noien nāha nakalasia me pam ia kwopun me fwe ikīn nahatātāien sāvānraha ruvehe mīskai. Ia nāpīn me irāha hāuvehe mhāpik mwi.

Pol rātōni nāmākrahāien riti

6 *Pol mine in me nepwīn hāuvān mhāpi sīmwin ia profens mi nāha Frijia mine Kalesia, ti nāri nā mā Nānimwin Ikinan rinise irāha mā tuhāpwāh nevānien mhāvisau nāgkiariēn amasan fwe ia profens nāha Esia. 7 *Nāpīn irāha hāuvehe ipaka ti profens nāha Misia, hāmwur mā tuhāuvān fwe ia profens nāha Pitinia. Mātā Nānimwin sāvai Iesu rīpkāsēni mhā irāha. 8 Ro pen hāukurāu ia profens nāha Misia, mheiwaiu mhāuvehe ia taon nāha Troas. 9 Ia nāpīn Pol rātā nāmākrahāien riti. Iāmā Masetonia riti ramārer, mamase in mā, “Tikuvehe ro i ia Masetonia, masitu ia kīmaha.” 10 Nāpīn Pol rinātā pam nāmākrahāien nāha, tākwtākwuni a mwi kīmaha iahānamāpnāpenā mā tahāier, mhāuvān fwe Masetonia, ti nāri nā mā iahāregi mā Kumwesān ramākwein kīmaha mā tahāvisau irapw nāgkiariēn amasan sāvai Iesu m nārmama me fwe ikīn.

Litia rīni nīpārhiēnien ia Iesu

11 Kīmaha iahāputā ia nītātā riti, mhāier ia Troas, mhāiu atukwatukw mhāuvān fwe tānā āmweris nāha Samōtres. Kini rakwakwi irā iahāiu mhāuvān fwe ia taon nāha Neapolis. 12 Iahāier ia kwopun nāha mhāvān mhāuvān fwe Filipae, taon asori riti ia tīprānā sāvai Masetonia profens. Nārmama me ia taon nāha irāha sitisin me sāvai Rom. Kīmaha iahāpirapw fwe Filipae, mharā ikīn nāpīn rīpik.

13 Nāpīn riti ia Sapat iahāier irapw ia kwāruā asori sāvai taon nāha, mhāuvān ia nīkare nui aris ia kwopun riti iahāukurān mā nārmama kāmāfwaki ikīn. Iahāuvān, mhākure, māmāvisau pen Iesu m nīpran me sāmāme hānōusāsīmwin raka irāha me fwe ikīn. 14 Pran riti sā ramātārig ia kīmaha nāghin nā Litia. Ruku pen ia taon nāha Tuatira. Sāvānhi fwe stoa kauvehi nāmri tīnari sā kala sāvānhi tihinatis. Ia nāpīn me Litia ramāfwaki m Kumwesān. Iārimānu rāsevār ia nātārigien sāvai prān i, rīni nīpārhiēnien ia nāfe Pol rani. 15 *Nāpīn kīno raka pāptaes ia Litia irāha nārmama me pam ia nākwai nimwā sāvānhi, Litia rīni pehe tukumaha i mā, “Mā hiāukurān mā iakamahātātā pārhiēn ia Iārimānu, ramasan pwāh hiāuvehe mharā ia nākwai nimwā sāiou.” In ramākeikei pehe m kīmaha, nānā iahāuvān.

Kuvehi puvnimwā Pol mine Saelas ia kalapus fwe Filipae.

16 *Nāpīn riti iahāmāuvān fwe kwopun nāha kāmāfwaki ikīn, mhāpi raka pran riti kamo slef irā. Nānimwin ārāha ramarā irā, mamō prān nāha ramātōni narimnari me sāmāme kāmārkwafā. Prān nāha rauvehi mane

* 16:1: Wok Me 14:6, 2Tim 1:5 * 16:2: Fil 2:19-22 * 16:3: Kal 2:3-5 * 16:4: Wok Me 15:23-29
 * 16:5: Wok Me 2:47 * 16:6: Wok Me 18:23 * 16:7: 2Tim 1:15 * 16:15: Wok Me 16:33, 18:8
 * 16:16: Wok Me 19:24

asori sǝvǝi nǝmǝ asori me sǝvǝnhi, ti nǝri nǝ mǝ nǝrmama kamhǝrǝku in ti niniien narimnari me sǝmǝme tuhǝpkuvehe. ¹⁷ *Kimaha Pol iahamavǝn. Prǝn nǝha rakurirǝ kimaha, mamǝkweǝn ǝpwǝmwǝs, mamini mǝ, “Nǝrmama me i kamho tukwini nari m Kumwesǝn Asori, mamhǝni irapw tukumiaha i mǝ tihǝfo in ruvehimǝru kimiaha.” ¹⁸ *Ia nǝpǝn me rǝpik prǝn nǝha ramo iamǝnhi. Pol rǝregi rǝnǝpou irǝ, ruvsini, mǝgkiari pen m nǝnimwǝn ǝrǝha mǝ, “Ia nǝghi Iesu Kristo iakani pehe tukw ik i mǝ tikǝr ia prǝn i.” Tǝkwtǝkwuni a nǝnimwǝn ǝrǝha rǝr.

¹⁹ Nǝpǝn nǝmǝ asori me sǝvǝi prǝn nǝha hǝnamǝtoni mǝ tuhǝpwǝh nuvehien mwi mane ia prǝn nǝha, hǝkwtǝmhiri Pol mǝne Saelas, mhǝvi irau, mhǝuvǝn ti nǝmǝ asori me fwe ia kurkwai taon nǝha. ²⁰ *Irǝha hǝvi irapw irau ia nǝmri iǝmǝ asori mi sǝvǝi Rom, mhǝni pen ti iǝmǝ asori mi nǝha mǝ, “Iǝmǝnmi irau iǝmǝ Isrel mi. Kraurukwumen nǝrǝhaien ia taon i sǝkitaha, ²¹ rauni irapw narǝien me nepwǝn rǝpkatukwatukw mhǝ tukutaha i nǝkur Rom mǝ tsǝuvehi uǝ tsarǝ irǝ, ti nǝri nǝ mǝ kamhǝrui loa sǝkitaha.”

²² *Nǝrmama me ia kwopun nǝha irǝha mwi hǝskǝmter, mamhǝni ǝrǝha irau. Ro iamǝnhi irǝ iǝmǝ asori mi nǝha sǝvǝi Rom krouni pen ti naruagǝn me nepwǝn mǝ tuhǝuvehi raka tǝnari sǝvǝnrau, mhousi irau. ²³ Nǝnǝ housi pik irau. Kurirǝ irǝ hǝuvehi puvnimwǝ irau ia kalapus, mhǝni pen ti iǝrmama sǝ ramǝtui ti kalapus mǝ, “Tikǝtui amasan ti iǝmǝnmi.” ²⁴ Nǝpǝn iǝrmama sǝ ramǝtui ti kalapus rǝregi nǝgkiariien nǝha, ruvehi irau, mevǝn fwe ia rum riti fwe imwǝ ia nǝkwai kalapus, muvehi pen nisunrau nei asori rǝkure tǝrini.

Kumwesǝn ruvehi raka Pol mǝne Saelas ia kalapus

²⁵ Ia kurkwai nǝpǝn, Pol mǝne Saelas krouǝfwaki, rouǝni nǝpu me, rouǝgnǝgini Kumwesǝn. Nǝrmama me fwe ia kalapus kamhǝtǝrig ia nirau. ²⁶ Tǝkwtǝkwuni a nimwnimwien asori ruvehe. Kalapus rǝkiukiu pik. Tǝpinhǝ me pam hǝuvehe mhǝkwag. Jen me pam sǝmǝme kamhǝkwtǝmhiri nǝrmama me hǝsas. ²⁷ *Ia nǝpǝn nǝha nimwnimwien rǝkiu irǝ, iǝrmama sǝ ramǝtui ti kalapus rǝtui, mǝtǝ tǝpinhǝ me pam hǝkwag. Rerǝn rǝrhi mǝ nǝrmama me ia kalapus hǝnap. Ro pen reivi raka nau sǝvǝnhi mǝ trǝpi ǝpune atukw a in. ²⁸ Mǝtǝ Pol rǝkweǝn asori, mǝni mǝ, “Tikǝpwǝh nousi ǝpune atukwien ik. Kimaha pam a i.”

²⁹ Iǝrmama sǝ ramǝtui ti kalapus rǝres laet me nepwǝn, maiu, mevǝn, minimwi nukurhun mi ia nǝmri Pol mǝne Saelas, mehekǝr mǝtǝmnimwǝn. ³⁰ *Kurirǝ irǝ rǝskǝmter, miri raka irau mhǝrevǝn fwe iruǝ, mǝres pen irau i mǝ, “Iǝmǝ asori mi, takamǝkeikei mǝfo irǝ mǝ Kumwesǝn ruvehimǝru iou?”

³¹ Mǝregi krouni mǝ, “Tikamǝkeikei mǝni nǝpǝrhienien ia Iesu Iǝrimǝnu, nǝnǝ Kumwesǝn truvehimǝru ik mǝne nǝrmama me pam ia nǝkwai nimwǝ sǝim.” ³² Nǝnǝ irau krouni irapw nǝgkiariien sǝvǝi Iǝrimǝnu revǝn tukwe mǝne nǝrmama me pam fwe ia nǝkwai nimwǝ sǝvǝnhi. ³³ *Ia nǝpǝn nǝha nǝpǝn anan, mǝtǝ iǝrmama nǝha ruvehi irau, maikuas ia tǝmwki nousien ia nǝpwrǝnrau. Kurirǝ irǝ in mǝne nǝrmama me ia nǝkwai nimwǝ sǝvǝnhi ko paptǝes ia nirǝha. ³⁴ Nǝpǝn kino pam paptǝes ia nirǝha, iǝrmama nǝha riri Pol mǝne Saelas, harutǝ pen ia nimwǝ sǝvǝnhi. In ruvei pen nǝveginien minrau. In mǝne nǝrmama me pam ia nǝkwai nimwǝ sǝvǝnhi rerǝnraha ragien pik, ti nǝri nǝ mǝ tǝkwtǝkwuni nǝha hǝnahatǝtǝ ia Kumwesǝn.

³⁵ Nǝpǝn nǝha ruvǝran iǝmǝ asori mi sǝvǝi Rom krouǝrhi polis me nepwǝn, rouni mǝ, “Pwǝh iǝmǝnmi nǝ krouier ia kalapus.” ³⁶ Iǝrmama sǝ ramǝtui ti

* **16:17:** Mak 1:24,34 * **16:18:** Mak 16:17 * **16:20:** Mak 13:9, Wok Me 17:6, Mat 5:11 * **16:22:** 2Kor 11:25, Fil 1:30, 1Tes 2:2 * **16:27:** Wok Me 12:18-19 * **16:30:** Wok Me 2:37 * **16:33:** Wok Me 16:15

kalapus rəvisau pen nəgkiariien səvənrau m Pol, mīni mə, “Iəmə asori mi səvəi Rom krouərhi nəgkiariien riti mə takəsəni kimirau irouier. Ro pen tirouier rauevən. Pwəh nəməriniuen ramarə tukumirau.”

³⁷ *Mətə Pol rini pen ti polis me i mə, “Nəfe nəha? Kimrau sitisin mi səvəi Rom. Iəmə asori mi səvəi Rom kroupkətə mhə nari riti iarouo rərəha. Mətə hənousi raka kimrau ia nəmri nərmama me, mhəuvehi puvnimwə kimrau ia kalapus. Mətə təkwtəkwni irau krouokeikei mə trouvehi raka kimrau iarouevən afafa. Rekəm! Pwəh irau əpa krouvehe, rouvehi raka kimrau.”

³⁸ Polis me nəha həuvən mhəni pen ti iəmə asori mi nəha səvəi Rom nəfe Pol riməni. Nəpīn irau krouregi mə Pol mīne Saelas irau sitisin mi səvəi Rom, krouhekīr.

³⁹ *Irau krouevən rouni pen sore ti Pol mīne Saelas. Kurirə irə krouiri irapw irau fwe ia kalapus, rouni pen ti nirau i mə trouəpwəh taon səvənraha rauevən. ⁴⁰ Ro iamīnhi irə Pol mīne Saelas krouier irapw ia kalapus, rouevən fwe ia nimwə səvəi Litia. Nəpīn krouətə piəvtaha me fwe ikīn, krouəvhag mīnraha. Kurirə irə krouier.

17

Pol mīne Saelas krouevən fwe Tesalonaeka

¹ *Ia nəpīn nəha Pol mīne Saelas krouəpi simwīn ia taon kəru nəha Amfipolis mīne Apolonia, rouevən fwe taon nəha Tesalonaeka. Ia kwopun nəha nimwəfwaki riti səvəi nəkur Isrel ramərer. ² Pol ruvnimwə rəmwhen ramo ia nəpīn me. Ia Sapat kahar raməgkiari irəha mīnraha. In ramahatən vas me ia Nəkukuə Ikinan, maməusiəre pui pen nīpwrān, ³ *mamīni amasan ti nirəha i mīnuə Nəkukuə Ikinan rani pərhien mə Kristo traməkeikei mīregi nəmisəien ia nīpwrān, memhə, marə mətui mwī. Pol rini mə, “Tesu nəha iakani pehe tukumiaha i in nə Kristo.” ⁴ *Nəkur Isrel me nepwīn mīne nīpran asori me həpīk mīne nəkur Kris həpīk səməme kamhəfwaki m Kumwesən irəha həregi mə nəgkiariien nəha ro nīpərhienien. Nənə həuvehe mhəkurirə Pol mīne Saelas.

⁵ Mətə nəkur Isrel me nepwīn rerīnraha ramrhi ərəha irau. Həuvən fwe ia maket mhəiri nərmama nepwīn kənkəpwənrāha rīskai. Irəha həuvehe mhəpīk, mhousəsīmwīn irəha me, mamho nurīgrīgīen asori ia taon nəha. Həuvən mheitehi raka təpīnhə ia nimwə səvəi iərmama riti nəghīn nə Jeson, mamhətui Pol mīne Saelas mə tuhəvi irapw irau ia nəmri nərmama. ⁶ *Nəpīn həpkətə mhə irau, həkwtəmhirī Jeson mīne piəvtaha me nepwīn mwī, mhəvi irapw irəha, mhəuvən mhərer ia nəmri nəmə asori me səvəi taon nəha. Irəha həkwein asori, mhəni mə, “Iəmənmi nəha Pol mīne Saelas krauo pīk nərəhaien ia kwopun me, rouvəuvehe mwī ia taon i səkitaha. ⁷ *Jeson i rīməuvehi irau krouevən ia nimwə səvənhi. Mətə irau krouərui loa me səvəi Kīg Sisa, rauni mə kīg riti mwī nəha ikīn nəghīn nə Iesu.” ⁸ Nəpīn nəmə asori me mīne nərmama me həregi nəgkiariien nəha, niemaha rəpi irəha. ⁹ Nəmə asori me həni mə Jeson mīne in me nepwīn tuhaməkeikei mhəuvei pen mane mīnraha. Nənə nəpīn həuvei pen pam mane, nəmə asori me həfi raka rəgīnraha ia nirəha.

Pol mīne Saelas krouevən fwe Perea

¹⁰ Ia nəpīn nəha ruvəpitəv, piəvtaha me hərhi pen Pol mīne Saelas krouevən fwe taon nəha Perea. Nəpīn krouevən rouapirapw fwe ikīn, krouuvnimwə

* **16:37:** Wok Me 22:25 * **16:39:** Mat 8:34 * **17:1:** 1Tes 1:1,2 * **17:3:** Luk 24:26, Wok Me 3:18, 9:22 * **17:4:** Wok Me 13:50 * **17:6:** Wok Me 16:20 * **17:7:** Luk 23:2, Jon 19:12

ia nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel. ¹¹ *Nəkur Isrel fwe Perea irəha hamasan mhəpi raka nəkur Isrel fwe Tesalonaeka, ti nəri nə mə rerinraha ragien ti niregiien nəgkiariien səvəi Pol mine Saelas. Ia nəpin me kamhəvsini amasan Nəkukuə Ikinan mə tuhətoni mə nəgkiariien səvənrau ro nipərhiendien uə rekəm. ¹² Ro pen həpik ia nirəha həni nipərhiendien ia Iesu. Nipran Kris me i irəha niprən asori me həpik həni nipərhiendien. Nəmə Kris mwi həpik.

¹³ *Mətə nəpin nəkur Isrel fwe Tesalonaeka həregi mə Pol revən mwi fwe Perea, mamini irapw nəgkiariien səvəi Kumwesən fwe ikin, həuvən mwi fwe Perea, mamhərhiərhi nərmama me mə tuhəni ərəha Pol mine Saelas. ¹⁴ Ro pen piəvtaha me ia Perea hərhi irapw akwauakw Pol ramevən fwe ia təsi. Mətə Saelas mine Timoti krauarə a fwe ia Perea. ¹⁵ Nənə nərmama nepwin həkurirə Pol, mhəuvən irəha min meste nari fwe taon nəha Atens. Nəpin nəha hənəmərəig irə, Pol rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha tihəuvən mhəni pen ti Saelas mine Timoti mə trouvehe akwauakw rouətə iou.”

Pol fwe Atens

¹⁶ Nəpin Pol rameitenhi ihi Saelas mine Timoti fwe Atens, rerin rəpou, ti nəri nə mə ramətə taon nəha rukuər ia nənimwi nari me səməme kaməfwaki pen minraha. ¹⁷ *Ro pen ia Sapat me in rauvnimwə ia nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel, maməgkiari m nəkur Isrel mine nəməfwaki me nepwin mwi, mamousari mə truvi irəha həuvehe ti Iesu. Ia nəpin me ramevən fwe kwopun kamo maket ikin, maməgkiari irəha nərmama əpnəpen me, mamousari mə truvi mwi irəha. ¹⁸ Nəpin riti Pol raməgkiari m nahatən me nepwin kani irəha mə Epikurien me mine Stoik me. Nəpin irəha həregi nəgkiariien səvənhi, kamhousari irəha min. Nepwin kamhəni mə, “Nəfe i iarməri i ramini?” Nepwin mwi kamhəni mə, “Rosi raməgkiari ia kumwesən me kitaha səreirei.” Irəha həni nəgkiariien nəha ti nəri nə mə Pol raməvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Iesu, mamini mə in rinətui mwi ia nemhəien səvənhi. ¹⁹ Irəha həiri Pol, mhəuvən ti nəmə asori me nəha kamhəkiri nəgkiariien kani nousəsimwinien səvənraha mə Areopakus. Nəmə asori me nəha həni pen ti Pol i mə, “Kimaaha iahokeikei mə tahəukurən nəfe nəha nəgkiariien vi ikamahatən. ²⁰ Narimnari me nepwin ikamini kimaha iahəregi ropəiti. Ro pen iahokeikei mə tahəukurən nipwrai nəgkiariien me nəha səim.” ²¹ Irəha həni nəgkiariien nəha ti nəri nə mə nəpin me nəmə Atens mine nərməpə səməme kamharə fwe ikin, hokeikei mə tuhaməkure a, mamhətəriig ia nəgkiariien vi, mamhəgkiari ti nipwran.

²² Ia nəpin nəha Pol rərər ia nəmri nəmə asori me nəha kani nousəsimwinien səvənraha mə Areopakus, mini mə, “Nəmə Atens, iakinətə raka mə kimiaha hiaməskai pik ti nəfwakiien m kumwesən me səpəmsəpə. ²³ Nəpin iakamavən ia taon i səkimiaha, maməspau ia nənimwi nari me səməme hiaməfwaki pen minraha, iakətə mwi nifatə riti. Kimərai pen nəgkiariien riti ia nikaren rani mə:

NĪFATƏ I SƏVƏI KUMWESƏN NƏHA IAHƏREIREI IN

Kumwesən nəha hiaməfwaki pen min mətə hiəreirei, təkwtəkwuni nəha takəvisau pehe m kimiaha i.

²⁴ *Kumwesən sə rino tiprənə i mine narimnari me pam irə, in ramərimənu ia neiai mine tiprənə, mipkarə mhə ia nimwəfwaki me səməme nərmama ho ia rəginraha. ²⁵ *Nərmama me həpko tukwini pen mhə nari min ia rəginraha rəmwhen kamo ia iərmama sə raməres nari. Rekəm! In əpa rauvei pen nimiruien mine neiahagien mine narimnari me pam m

* **17:11:** Jon 5:39 * **17:13:** Wok Me 13:50, 14:19 * **17:17:** Wok Me 18:19 * **17:24:** 1King 8:27, Wok Me 7:48 * **17:25:** Sam 50:12, Aes 42:5

nərmama me. ²⁶ Fwe ia nukune narəien, in rino iərmama kuatia a mə nərmama me pam tuhəuku pen irə, mhəuvən, mharə ia tənəmtənə me ia təkure tīprənə i. In əpa rīməkupwən məmri mak səvəi tīprənə səvənraha, mīni mwi mə tuharə ikin meste tinesən. ²⁷ *Kumwesən rino iamīnhi irə mə irəha tuho rəmwhen iərmama nənimen rīfwə. Tuhamərapərap nari, nənə mhərapī in. Mətə pərhiēn, Kumwesən rīpkarə mhə isipwīn tukutaha. ²⁸ Rəmwhen ia iərmama riti kupwən rīməni mə, ‘In nukune nīmīruīen səkītaha, mīne nukune navəniēn səkītaha, mīne nukune narimnari me pam samo.’ Rəmwhen mwi ia nəgkiariēn i nərmama me nepwīn səkīmīaha səməme kamhərai nīpu me hāməni mə, ‘Kītaha mwi nīpwnətīn me.’

²⁹ *Trīni mīnuə nīpərhiēniēn i kītaha i nīpwnətī Kumwesən me, ratuk-watukw mə ko səni Kumwesən in rəmwhen ia nənimwī nari sə reri iərmama ramrhi, nənə ro ia nukurəniēn səvənhi ia kol mīne silva mīne kəruətəri? Rekəm! ³⁰ *Fwe kupwən, nəpīn nərmama hərəirei Kumwesən, Kumwesən ramətī karen. Mətə təkwtəkwni, in ramīni pen tī nərmama ia kwopun me pam mə irəha tuhaməkeikei mhərarīg ia noīen ərəha me səvənraha. ³¹ *Irəha tuhaməkeikei mho iamīnhi irə, tī nəri nə mə in rīnəmri raka nəpīn riti. Ia nəpīn nəha iərmama riti sə in rīnərpwī raka rəgīn irə trəkiri ia natukwatuk-wiēn nərmama me pam ia tīprənə i tī noīen me səvənraha. Kumwesən rīnahatən raka nərmama me pam sin nəha iərmama nəha, tī nəri nə mə rino rətui mwi ia nemhəiēn səvənhi.”

³² Nəpīn nəmə Atens hərəgi nəgkiariēn nəha mə iərmama riti rətui mwi ia nemhəiēn, nepwīn haris irə. Mətə nepwīn həni pen tī Pol i mə, “Kīmaha iahokeikei mə tahəregi mwi nəgkiariēn səim.” ³³ Nənə Pol rəpwəh irəha mamevən. ³⁴ Mətə nərman me nepwīn həkurirə i, mamhəni nīpərhiēniēn ia Iesu. Nərman me nəha riti nəghīn nə Taionusios. In iəmə asori riti sə raməkure irəha nəmə asori me ia nousəsīmwinīen nəha kani mə Areopakus. Pran riti nəghīn nə Tamaris mīne nərmama me nepwīn mwi həkurirə ia Pol, mamhəni nīpərhiēniēn ia Iesu.

18

Pol revən fwe Korin

¹ Pol rəgkiari pam fwe Atens, mier, mevən fwe taon nəha Korin. ² *Ia kwopun nəha revən mətōni iəmə Isrel riti nəghīn nə Akwila. Akwila rīnətui fwe profens nəha Pontas. Fwe kupwən, in mīne pran səvənhi Prīsilā krauarə fwe ia tənə Itali ia taon nəha Rom, mətə tī nəri nə mə Klotias, iəmə asori səvəi nəkur Rom, rīni mə nəkur Isrel me pam tuhaməkeikei mhəier ia Rom, irau krouier, nənə rouvehe ia Korin. Irau krauarə nəpīn ouīhi a ia Korin, nənə Pol ruvehe mətə irau. ³ *Nənə tī nəri nə mə wok səvənhi sə rauvehi mane irə rəmwhen a mwi wok səvənrau, ramarə irəhar mīnrau, mamharo pəri wok. Irəhar haro nīm-wə tapolen me. ⁴ Nənə ia Sapat me pam fwe ia nəkwai nīm-wəfwaki səvəi nəkur Isrel, Pol raməgkiari pīk, mamousari mə trīvi nəkur Isrel mīne nəkur Kris mə tuhəuvehe mhəni nīpərhiēniēn ia Iesu.

⁵ *Saelas mīne Timoti krouier ia Masetonia, roueiwau pehe ia Korin. Ia nəpīn nəha Pol rəpwəh noīen nīm-wə tapolen me, maməvisau irapw a nəgkiariēn amasan ia nəpīn me pam, mamīni irapw tī nəkur Isrel mə Iesu in Kristo. ⁶ *Mətə irəha həni ərəha Pol, mhəpkīni mhə nīpərhiēniēn ia

* **17:27:** Dut 32:8, Aes 55:6, Sam 145:18, Jer 23:23 * **17:29:** Aes 40:18-20, Aes 44:10-17, Wok Me 19:26 * **17:30:** Wok Me 14:16 * **17:31:** Sam 9:8, 96:13, Wok Me 10:42 * **18:2:** Rom 16:3 * **18:3:** Wok Me 20:34, 1Kor 4:12 * **18:5:** Wok Me 17:14-15, Wok Me 9:22 * **18:6:** Wok Me 13:46,51, Wok Me 20:26

nægkiariien sævənhi. Nəpɪn ho iamɪnhi, Pol rounouini raka nıməkwrur ia sævənhi karkahu, mɪni pen tɪ nırəha i mə, “Trɪni mɪnuə Kumwesən rərpwɪn noien ərəha səkımıaha, ramarə ia kımıaha əpa. Iou iakiwən ia kımıaha. Təkwtəkɰuni nəha mamevən takevən tɪ nərmama rıpkɔ mhə ırəha nəkur Isrel.”

⁷ Ro pen Pol rəpwəh ırəha, mevən muvnmıwə ia nımwə səvəi iərmama riti nəghɪn nə Titias Jastas. Rıpkɔ mhə Titias in iəmə Isrel, mətə raməfwaki m Kumwesən. Nımwə sævənhi ipaka tɪ nımwəfwaki səvəi nəkur Isrel. ⁸ *Iəmə asori səvəi nımwəfwaki nəha nəghɪn nə Krispas. In mıne nərmama me pam ia nəkwai nımwə sævənhi həni nıpərhienien ia Iərimənu. Nəkur Korin həpık kamhətərig ia nəgkiariien səvəi Pol, mhəni nıpərhienien ia Iesu, nənə ko paptəes ia nırəha.

⁹⁻¹⁰ *Ia nəpɪn riti ia nəpɪn, Iərimənu rəgkiari pen m Pol ia nəməkrəhıien riti, mɪni mə, “Iakamarə tukw ik. Tikəpwəh nehekırien, mətə tikaməmwur, mamɪni ırəpw nəgkiariien səıou, məpwəh nəpwısen. Iərmama riti rıwən trouraha ik, tɪ nəri nə mə səıou me nərmama həpık ia taon i.” ¹¹ Ro pen Pol rarə ia kwopun nəha meste nuk kwatıa məkwə sıkis, mamahatən nərmama ia nəgkiariien səvəi Kumwesən.

Pol rərər ia nəmri Kalio

¹² Nəpɪn Kalio ramərimənu ia tənə Akaea, nəkur Isrel housəsımıwɪn ırəha me, mhəkwtəmhirı Pol, mhəuvehi, mhəuvən fwe ia kwopun Kalio raməkırı nəgkiariien ıkın. ¹³ ırəha həni mə, “Iəmə i ramousari mə truvi nərmama həuvehe mhəfwaki pen m Kumwesən ia noien riti sə ramərui loa səkımıaha.”

¹⁴ Mətə nəpɪn Pol rınaməkıwag mə trəgkiari, Kalio rıni pen tɪ nəkur Isrel i mə, “Kımıaha nəkur Isrel, trɪni mɪnuə iərmama riti ro nəri riti rıpkatukwatukw mhə, məruı loa səvəi nəkur Rom, takaməkeıkeı mamətərig ia kımıaha.

¹⁵ *Mətə tɪ nəri nə mə hıamousari tɪ nəgkiariien me mıne nahag me ia loa səkımıaha, ramarə a ia kımıaha. Tıhəmri amasan. Iakəpwəh nokeıkeıien mə takəkırı narımnari me sə ro iamınhı ırə.” ¹⁶ Nənə Kalio rəkouı ırəpw ırəha həıer ia kwopun nəha in raməkırı nəgkiariien ıkın. ¹⁷ Nəpɪn həuvən fwe ırıuə, nərmama me fwe ırıuə həkwtəmhirı Sostenes, iəmə asori səvəi nımwəfwaki səvəi nəkur Isrel. ırəha hənamousı in ipaka tɪ kwopun nəha Kalio raməkırı nəgkiariien ıkın, mətə Kalio ro nəri auər a ia narımnari me nəha kamho.

Pol rıərıg pen fwe Antiok ia profens nəha Siria

¹⁸ *Pol rarə nəpɪn rıpık fwe Korin ırəha pıəvtaha me, nənə rəpwəh ırəha, meıwıu pehe ia taon nəha Kegkria. Ia kwopun nəha in rərıı nukwənən, mahatən pen mə natuakəmıen riti sævənhi sə rıməuvehi kwəsıuahi tukwe ia nəmri Kumwesən rıno sampam. Kurırə ırə in rəputə ia nıtətə riti ırəhar Akwıla mıne Prısıla, mharıer, mharevən fwe Siria. ¹⁹⁻²¹ *Nəpɪn ırəhar harapırapw fwe Efesas, Pol revən ia nəkwai nımwəfwaki səvəi nəkur Isrel, maməgkiari mınraha, mamousari mə truvi ırəha həuvehe tɪ Iesu. ırəha həres pen in mə tuharə kwoptı ırəha mın, mətə Pol rıpkəsəni mhə. Nəpɪn nəha rınaməpwəh ırəha ırə, rıni pen tɪ nırəha i mə, “Mə ratukwatukw ia nətərigıen səvəi Kumwesən, iou takrərig pehe mwi tukımıaha.” Nənə rəputə ia nıtətə riti mıer fwe Efesas, məpwəh Akwıla mıne Prısıla ırıau krouarə fwe ıkın.

²² Pol rıer fwe Efesas meıwıu pehe ia taon nəha Sısarıa, muvareı mutə pen fwe Jerusalem. Nəpɪn rınətə raka nakalasıa me fwe ıkın, reıwıu pen fwe

* **18:8:** 1Kor 1:14 * **18:9-10:** 1Kor 2:3, Jos 1:9, Aes 41:10, Jer 1:8, Jon 10:16 * **18:15:** Wok Me 23:29, Wok Me 25:18-19, Jon 18:31 * **18:18:** Wok Me 21:24 * **18:19-21:** Wok Me 17:17, Rom 1:10, 1Kor 4:19, Jem 4:15

Antiok. ²³ Pol rarə nəpɪn nepwɪn fwe ikɪn, nənə mier mevən ia kwopun me fwe ia profens mi nəha Kalesia mine Frijia, mamərpwi əknekɪn nərmama me səvəi Iesu.

Apolos fwe Efesas mine Korin

²⁴ Ia nəpɪn nəha iəmə Isrel riti ruvehe ia Efesas nəghɪn nə Apolos. Rɪnətui fwe taon riti kani mə Aleksantria. In iərmama riti səvəi nəgkiariien, mukurən amasan nəfe Nəkukuə Ikinan rani. ²⁵ *Nərmama nepwɪn hənahatən raka in ia Suatuk səvəi Iesu Iərimənu. Ia nəpɪn me in rɪregi rəsənɪn tɪ nəvisaiuen. Nənə nəpɪn ramahatən nərmama me, nəgkiariien səvənhi ia nɪkaren səvəi Iesu ratukwatukw a, mətə in rukurən a paptəes nəha Jon rɪno fwe kupwən. ²⁶ *Nəpɪn Apolos ruvehe ia Efesas, rɪnaməvisau ia nəkwai nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel məpwəh nehekɪrien. Mətə nəpɪn Prisila mine Akwila krouregi nəgkiariien səvənhi, krouiri in, rouevən fwe nimwə səvənrau. Nənə krouni pen amasan Suatuk səvəi Kumwesən tukwe mə in trukurən amasan mwi.

²⁷ *Kurirə ikɪn Apolos rokeikei mə trevən fwe profens Akaea. Ia nəpɪn nəha piəvtaha me fwe Efesas hasitu irə, mhərαι nəkukuə riti, mhərhi pen i revən tɪ nərmama me səvəi Iesu fwe Akaea. Həni pen tɪ nirəha i mə tuhəuvehi Apolos revən fwe rukwənu me səvənraha. Nəpɪn Apolos rapirapw fwe ikɪn, ramasitu asori ia nərmama səməme namasaniien səvəi Kumwesən rɪno irəha həni nɪpərhiienien ia Iesu. ²⁸ *Apolos ramasitu asori ia nirəha, tɪ nəri nə mə ia nəmri nərmama me in ramousi tərini nəgkiariien səvəi nəkur Isrel, mamahatən ia Nəkukuə Ikinan mə Iesu in Kristo.

19

Pol revən fwe Efesas

¹ *Nəpɪn Apolos ramarə ihi ia Korin, Pol rukurau parei meiwaiu pehe ia Efesas, mətə nərmama me nepwɪn səvəi Iesu fwe ikɪn. ² *In rəres pen irəha i mə, “Rəfo? Fwe kupwən, nəpɪn hiəni nɪpərhiienien ia Iesu, hiəuvehi Nənɪmwɪn Ikinan uə rekəm?”

Miregi həni mə, “Rekəm. Kimaha iahəpkregi raka mhə mə Nənɪmwɪn Ikinan rarə.”

³ Miregi Pol rɪni mə, “Ro iamɪnhi nəfe nəha paptəes kimiaha hiəuvehi?”

Miregi həni mə, “Kimaha iahəuvehi paptəes səvəi Jon.”

⁴ *Miregi Pol rɪni mə, “Paptəes nəha Jon rɪno səvəi nərmama səməme həuvərərɪg ia noien ərəha me səvənraha. Mətə Jon rɪni irapw mə nərmama me tuhaməkeikei mhəni nɪpərhiienien ia iərmama sə trɪpkukurirə i muvehe. Iərmama nəha Jon rəgkiari irə in nəha Iesu.” ⁵ Nərmama me nəha həregi nəgkiariien nəha, ko paptəes ia nirəha ia nəghɪ Iesu Iərimənu. ⁶ *Nəpɪn Pol rəmruətə rəgɪn mi ia nirəha, Nənɪmwɪn Ikinan ruvehe ia nirəha, nənə kənamhəgkiari ia nəgkiariien me səpəmsəpə, mənəmənɪ irapw nəgkiariien sə raku pen tɪ Nənɪmwɪn Ikinan. ⁷ Nərmama me nəha rosi irəha pam twelef.

⁸ Ia taon nəha Efesas, Pol raumnimwə ia nəkwai nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel. Ia məkwə kahar, ia Sapat me pam, rani irapw nəgkiariien amasan fwe ikɪn, məpwəh nehekɪrien. In raməvisau, mamousari mə trɪvi irəha həuvehe mhəni nɪpərhiienien ia nɪtətə sə Kumwesən ramərimənu irə. ⁹ *Mətə nərmama nepwɪn kənkəpwənraha riskai. Həpwəh nɪniien nɪpərhiienien ia nəgkiariien səvənhi, mamhəni ərəha suatuk səvəi Iesu ia nəmri nərmama me fwe nəkwai

* **18:25:** Rom 12:11, Wok Me 19:3 * **18:26:** Wok Me 19:8 * **18:27:** 2Kor 3:1, Kol 4:10 * **18:28:** Wok Me 9:22 * **19:1:** 1Kor 3:6 * **19:2:** Wok Me 2:38, 8:16 * **19:4:** Mat 3:11 * **19:6:** Wok Me 8:17, Wok Me 10:44,46 * **19:9:** 2Kor 6:14-18

nimwəfwaki. Ro pen Pol rəpwəh irəha, muvehi nərmama me səvəi Iesu, mamhəuvən irəha min. Ia nəpɪn me pam ramahatən nərmama me fwe ia nəkwai skur riti kani mə Skur səvəi Tiranās. ¹⁰ *Pol ramahatən nərmama me iamɪnhi irə meste nuk kəru. Ro pen nərmama me pam fwe profens Esia, nəkur Isrel mɪne nəkur Kris, həregi nəgkiariien səvəi Iərimənu.

¹¹ *Ia nəpɪn me rɪpɪk Kumwesən rauvei pen nɪskaiien m Pol, nənə Pol ramo nɪmtətien me nepwɪn ropəiti. ¹² *Nərmama me həpeki raka nɪpəri tɪnari me sə Pol rɪrai raka nɪseseien irə uə tɪnari me sə rɪnarkahu raka i, həuvehi, mhəuvən mhəmri pen ia nərmama səməme nemhəien rarə ia nɪrəha. Nənə nemhəien me səvənraha haraka ia nɪrəha. Nənɪmwɪn ərəha me həier ia nɪrəha.

Tɪni Skeva me

¹³⁻¹⁴ *Nəmə Isrel me nepwɪn irəha pam sefen. Irəha nɪpwnəti pris asori anan riti səvəi nəkur Isrel nəghɪn nə Skeva. Ia nəpɪn me kamhəuvən ia kwopun me, mamhəkoui irapw nənimwɪn ərəha me ia nərmama. Nəpɪn riti hənəuə tuhəkoui irapw irəha ia nəghɪ Iesu Iərimənu. Ro iamɪnhi irə həuvən mhərəer ia nəmri iərmama riti nənimwɪn ərəha rarə irə, hənɪ pen tɪ nənimwɪn ərəha i mə, “Kɪmaha iahənɪ pehe tukw ik i ia nəghɪ Iesu, iəmə nəha Pol raməvisau i, tikier ia iərmama i.”

¹⁵ *Mətə nənimwɪn ərəha rɪni pen tɪ nɪrəha i mə, “Iakukurən Iesu, mukurən mwi Pol. Mətə kɪmiaha nɪsɪməme i?” ¹⁶ Nənə iəmə nəha nənimwɪn ərəha ramarə irə rɪvə pen ia nɪrəha. Nəgsen rasori məpi raka nəgsenraha pam. Ramousi irəha. Nənə irəha hap raka ia nimwə nəha. Tɪnari səvənraha ruvəiwən. Nɪpwrənraha rəpəruəpəruə.

¹⁷ *Nəkur Isrel me pam mɪne nəkur Kris me pam səməme kamharə ia Efesas həregi nəvisauien səvəi noien nəha. Nəpɪn həregi, həhekɪr asori. Nənə nərmama me həuvehi utə nəghɪ Iesu Iərimənu rutə mwi. ¹⁸ Nərmama səməme hənɪ nɪpərhiɪenien ia Iesu həpɪk həuvehe mamhənɪ pui noien ərəha me səvənraha ia nəmri nərmama me. ¹⁹ Nepwɪn ia nɪrəha səməme hənəmo nahak fwe kupwən həpeki nəkukuə me səvənraha səvəi nahak, mhəpeki mhəuvehe, mhəuvani ia nəmri nərmama me pam. Nənə nərmama me həvsini nəmri nəkukuə me nəha, mhətə mə rutə pɪk. ²⁰ *Ro iamɪnhi irə nəgkiariien səvəi Iərimənu rɪskai pɪk muvirɪs mamevən.

Nurɪgrɪgien asori fwe Efesas

²¹ *Kurirə ia narɪmnari me nəha, Pol rerɪn ramrhi mə trəpi sɪmwɪn ia profens mi nəha Masetonia mɪne Akaea, mevən fwe Jerusalem. In rɪni mə, “Nəpɪn takevən raka fwe Jerusalem, takaməkeikei mətoni mwi Rom.”

²² *In rərhi pen Timoti mɪne Erastas, iəmə mi sə krouasitu irə, krouevən fwe Masetonia. Mətə in rarə ouɪhi a mwi fwe ia Esia.

²³ *Ia nəpɪn nəha krukwumen naruagənien riti fwe Efesas tɪ Suatuk səvəi Iesu. ²⁴ *Iərmama riti nəghɪn nə Temetrius. In iərmama sə ramo narɪmnari me ia silva. Ia nəpɪn me ramo nimwə ouɪhi me ia silva, mauvnhɪ nimwəfwaki səvəi kumwesən eikuə riti. In pran kani mə Atemis. Temetrius mɪne nərmama me səməme kamhowok irəha min kamhəmri pen nəmri nari ia nimwə ouɪhi me nəha, mamhəuvehi mane asori me irə. ²⁵ Nəpɪn riti Temetrius roeite nərmama me pam səməme kamho narɪmnari me ia silva. In rɪni pen tɪ nɪrəha i mə, “Nərman, hɪəuvəukurən raka mə kɪtaha saməuvehi

* **19:10:** 2Tim 1:15 * **19:11:** Wok Me 14:3 * **19:12:** Wok Me 5:15 * **19:13-14:** Mak 9:38

* **19:15:** Mak 1:24,34 * **19:17:** Wok Me 5:5,11 * **19:20:** Wok Me 12:24 * **19:21:** Wok Me

23:11, Rom 1:13 * **19:22:** Rom 16:23, 2Tim 4:20 * **19:23:** 2Kor 1:8 * **19:24:** Wok Me 16:16

mane asori ia wok i səkıtaha. ²⁶ *Kımıaha hıəuvəregı raka nəgkiariien səvəi iəmə nəha Pol, mhənətə raka narımnarı me nəha in ramo. Rıpkıo mhə ia taon əpa i Efesas, mətə ipaka rukurau pam ia profens i Esia, in ravi nərmama me həpık həpwəh nətərigien səvənraha, mhəkırırə in. In rani mə nənimwi kumwesən me i nərmama kamho ia rəgınraha rıpkıo mhə irəha kumwesən pərhiən me. ²⁷ Kıtaha tsaməkeıkeı mhəsiarı kamo Pol ro nərmama həni ərəha wok i səkıtaha. Rukurən noien mwi nərmama hətə ərəha nımwəfwakı səvəi kumwesən asori səkıtaha Atemis. Nənə pəpım nəpın rıtı rukurən nuvehi rakaien nəhag nəha Atemis, mo ruvehe mo nəri auər a i. Mətə nərmama me pam ia Esia mıne ia kwopun me pam ia tıprənə i kamhəfwakı m prən i.”

²⁸ Nəpın nərmama me həregı nəgkiariien nəha, niemaha rəpi pık irəha. Həskəmter, mənəmhəkwein asori, mə, “Səgnəgıni Atemis, kumwesən səvəi nəkur Efesas.” ²⁹ *Nərəhaien nəha raiu mevən meste kwopun pam ia taon nəha. Nərmama me haiu, mhəuvən, mhəkwtəmhirı Kaius mıne Aristakas, iəmə Masetonia mı nəha kamharavən pəri irəhar Pol. Həkwtəmhirı irau, mhəvi irau, mhəuvən fwe kwopun asori rıtı kamrai sun nəgkiariien ikın. ³⁰ Pol rokeıkeı mə trevən ia reri nərmama məgkiarı, mətə nərmama me səvəi İesu həpkəsəni mhə. ³¹ *Nəmə asori me nepwın mwi səvəi Esia, səməme həukurən amasan Pol, hərhi pen nəgkiariien min, mamhase in mə trəpwəh nəvənien fwe kwopun nəha kamrai sun ikın.

³² Fwe nəkwai kwopun nəha kamrai sun ikın, nurıgrıgien asori. Nərmama kamhəkwein əpwəmwis. Nepwın kamhəni nəgkiariien rıtı, nepwın kamhəni əpə. Irəha həpık həreireı mə hənəsəsımwın irəha me tı nəfe. ³³ Ia nəpın nəha nəkur İsrəl hərui irapw iərmama rıtı nəghın nə Aleksanta. Nərmama nepwın hətonı, həni pen tukwe in mə trəgkiarı. Nəpın Aleksanta rıskəmter ia nəmri nərmama me pam, ruvehi utə rəgın, mokeıkeı mə trıni irapw nəgkiariien səvəi nəkur İsrəl. ³⁴ Mətə nəpın nərmama me hətə sas Aleksanta mə in iəmə İsrəl, irəha pam kamhəkwein əpwəmwis, rerınraha kuatıa a, mamhəni mə, “Səgnəgıni Atemis, kumwesən səvəi nəkur Efesas. Səgnəgıni Atemis, kumwesən səvəi nəkur Efesas.” Irəha kamhəkwein əpwəmwis iamınhi mhəuvehi aoa kəru.

³⁵ Kurırə irə iəmə asori rıtı səvəi Efesas rıskəmter mınise irəha. Nəpın həuvehe mhafafa, in rını mə, “Nəmə Efesas, nərmama me pam həukurən mə nımwəfwakı səvəi kumwesən asori nəha Atemis ramərer ia taon i səkıtaha. Kıtaha i nəkur Efesas samətui amasan tukwe. Samətui amasan mwi tı kəpwier ikinan nəha rıməukrutə ia nımagouagou meıwauı pehe. ³⁶ İərmama rıtı riwən ko rıpkını mhə mə iakameıkuə. Ro iamınhi irə kımıaha tıhaməkeıkeı mhafafa, mhəpwəh noien narı rıtı kurırə tıhəmisə irə. ³⁷ Kımıaha hıəməuvehi iəmənmi nəha, mhəuvehe ia kwopun i. Mətə irau kroupkakres mhə narı rıtı ia nımwəfwakı rıtı səkıtaha, rouəpwəh nını ərəhaien Atemis, prən nəha in kumwesən səkıtaha. ³⁸ Trıni mınıuə Temetrius mıne nərmama səməme kamhowok irəha min hənətə nəri ərəha rıtı iərmama rıtı rıno, pwəh həuvən fwe nımwə me nəha kaməkiri nəgkiariien ikın. Nımwə me nəha kamhəkweg a. Nəmə asori me səməme kamhəkiri nəgkiariien irəha fwe ikın. ³⁹ Mətə trıni mınıuə hıokeıkeı narı rıtı mwi, tıhaməkeıkeı mheitenhi nəpın nəha nəmə asori me kamhəsəsımwın irəha me irə. Ia nəpın nəha tıhəmri amasan. ⁴⁰ Kıtaha tsaməsiarı, kamo tukını mə samərui loa ipwet, mamhərıkwumen nərəhaien asori. Nənə tsəfni ia nəmri nəmə asori me? Nəgkiariien səkıtaha riwən tsəni mə səfo mamho nurıgrıgien asori i.”

* **19:26:** Wok Me 17:29, 2Tim 1:15 * **19:29:** Wok Me 20:4, 27:2, Kol 4:10, Flm 24 * **19:31:** 2Tim 1:15

41 Nəpɪn iəmə asori nəha rini pam nəgkiariien nəha, rərhi pen nərmama me kamhəuvən.

20

Pol revən fwe profens mi nəha Masetonia mine Akaea

¹ Nəpɪn nurigrigien asori nəha rineiwaiu, Pol rəkwein nərmama me səvəi Iesu həuvehe rəvəhag minraha. Nəpɪn rəvəhag pam minraha, rəsəkɪr minraha, mier, mamevən fwe Masetonia. ² In ramevən ia kwopun me ia profens nəha, mamini nəgkiariien me rɪpɪk, maməvəhag m nərmama me səvəi Iesu fwe ikin. Kurirə irə in ruvehe ia profens nəha Akaea. ³ Pol ruvehi məkwə kahar fwe ikin. Nəpɪn rinaməpnəpenə mə trəputə ia nitətə riti, mevən fwe profens nəha Siria, in rɪregi mə nəkur Isrel hənərai sun mə tuhousi əpune in ia nəkwai nitətə nəha. Ro pen in rəpwəh, mini mə in travən a məpi simwɪn ia profens nəha Masetonia ti nɪrərigien mevən fwe Siria. ⁴* Nərmama nepwɪn mwi həkurirə in: Sopata, tini Piras iəmə Perea; mine Aristakas irau Sekantas, iəmə Tesalonaeka mi; mine Kaius iəmə Tepe, irau Timoti; mine iəmə Esia kəru nəha Tikikas mine Trofimas. ⁵ Irəha nəha həkupwən mhəuvən mamheitenhi kimaha fwe Troas. ⁶ Nəpɪn nəveginien asori nəha nəkur Isrel kamhani bred sə yis riwən irə rukurau, kimaha iahəputə ia nitətə riti mhəier ia Filipae. Nəpɪn krirum rukurau, nənə iahəuvən mheste irəha fwe Troas, mamharə fwe ikin mhəuvehi nəfwakiien kuatia.

Pol ramo navənien səvənhi sampam fwe Troas

⁷* Ia Sapat riti, ia nəpɪn, kimaha iahousəsimwɪn kimaha me mə tahəkwsen bred. Pol ramahatən nərmama me. Ti nəri nə mə trakwakwi rəpwəh irəha, rəgkiari əpwəmwi s meste kurkwai nəpɪn. ⁸ Kimaha iahousəsimwɪn kimaha me ia nəkwai nimwə ia kwopun riti fwe irənhə. Ia kwopun nəha laet me rɪpɪk rauək. ⁹ Təmaruə riti nəha ikin. Nəghɪn nə Iutikas. Raməkure utə ia ruei winto. Nəpɪn Pol raməgkiari pɪk mamevən, napriien ruvehi təmaruə nəha. Ravi kəviəmu, mɪmwei irapw fwe ia stori kahar, meiwaiu mouini. Nərmama me heiwaiu mə tuhəuvehi utə, mətə ruvəmhə. ¹⁰* Mətə Pol reiwaiu irapw, mɪnɪmwi nukurhun mi ia nɪkaren, mərəui əmwesi, mini mə, “Tihəpwəh nɪregiien rərəha, in ruvəmɪru mwi.” ¹¹ Kurirə ikin, nəpɪn Pol rutə mevən mwi fwe irənhə, rəkwsen bred, maməni pəri nari irəha minraha. In rəgkiari mwi meste rinamran, məpwəh irəha mamevən. ¹² Nənə irəha həiri təmaruə nəha Iutikas, mamhəuvən fwe ia rukwənu. Rerɪnraha ragien mə in ruvəmɪru mwi.

Irəha həier ia Troas mhəuvən fwe Maelitas

¹³ Pol rokeikei mə travən a, mukurau parei, mevən fwe taon nəha Asos. Ro iamɪnhi irə in rərhi pen kimaha iahəputə ia nitətə, mhəkupwən irə, mhəuvən, mamheitenhi in fwe ikin. ¹⁴ Nəpɪn in rier pehe tukumaha fwe Asos, rəputə ia nitətə kimaha min, nənə iahəuvən fwe taon nəha Mitulen. ¹⁵ Kini rakwakwi irə iahəier ia kwopun nəha, mhəuvehe, mhaiu iruə ia tənə əmweris nəha Kios. Nəpɪn kuatia rukurau, iahəuvehe ia tənə əmweris nəha Samos. Nəpɪn kuatia mwi rukurau, iahəuvehe ia taon nəha Maelitas. ¹⁶* Kimaha iahaiu iamɪnhi irə ti nəri nə mə Pol rɪməni mə tahəukurau iruə mhəpwəh nuvareiiien fwe Efesas. Rəpwəh nokeikeiiien mə trouraha nəpɪn səvənhi fwe profens nəha Esia, ti nəri nə mə in ramevən akwauakw mə trukupwən mapirapw fwe Jerusalem kurirə nəpɪn asori nəha Pentekos.

Pol rəvəhag m elta me səvəi nəfwakiien fwe Efesas

* **20:4:** Wok Me 19:29, 21:29, Efes 6:21 * **20:7:** Wok Me 2:42,46 * **20:10:** 1King 17:21 * **20:16:** 2Tim 1:15

17 *Nəpɪn kɪmaha iahəuvarei fwe Maelitas, Pol rərhi pen nəgkiariien revən fwe Efesas, məres elta me səvəi nəfwakiiien mə tuhəuvehe mhətə in. 18 *Irəha həuvehe, nənə Pol rɪni pen ti nirəha i mə, “Kɪmiaha hiəuvəukurən raka mə iakinəfarə irə kitaha m kɪmiaha fwe iakiməuvehe ia Esia meste iakəpwəh kɪmiaha mamevən. 19 *Iakamo wok səvəi Iərimənu, mɪpkəfiəutə mhə iou. Ia nəpɪn me nise nənimek ramaiu tukumiaha. Ia nəpɪn me iakamregi ramərəha, ti nəri nə mə nəkur Isrel hənuə tuhousi əpune iou. 20 Kɪmiaha hiəukurən mə iapkərkwafə mhə ia nəgkiariien me nepwɪn sə tuhasitu ia kɪmiaha. Mətə nəpɪn iakaməvisau uə iakamahatən kɪmiaha ia nəmri nərmama me uə ia nəkwai nimwə me səkɪmiaha, iakani irapw pam tukumiaha. 21 Iakaməvisau pen pəri m nəkur Isrel mɪne nərmama rɪpko mhə irəha nəkur Isrel mə irəha tuhaməkeikei mhərərɪg ia noien ərəha me səvənraha, mhəuvehe ti Kumwesən, nənə mhahatətə ia Iesu Kristo Iərimənu səkitaha.

22 *Nənə hətə ro. Təkwtəkwwuni nəha iakamevən fwe Jerusalem, ti nəri nə mə Nənɪmwɪn Ikinan raməkeikei miou. Iou iakreirei nəfe treste iou ia kwopun nəha. 23 *Mətə in a i iakukurən. Ia taon me pam sə iakamevən ikin, Nənɪmwɪn Ikinan ramahatən amasan iou, mamɪni mə tukousi iou, kuvehi puvnimwə iou ia kalapus. 24 *Mətə iou iakətoni mə nɪmɪruien səiou ro nəri auər a tukw iou. Iapkətərɪg pɪk mhə i. Iakokeikei a mə takeste nusvenhi suatuk səiou, mo sampam ia wok nəha Iesu Iərimənu ruvei pehe miou. In rɪni mə takaməkeikei mɪni irapw ti nərmama nəgkiariien i sə raməvisau namasanien səvəi Kumwesən.

25 Nənə hətə ro. Təkwtəkwwuni nəha iakukurən mə kɪmiaha pam i səməme iakuvəukurau raka ia nɪmwrhenimiahaha, məvisau nɪtətə sə Kumwesən ramərimənu irə m kɪmiaha, tihəpkətə mhə mwi nənimek ia nəpɪn riti. 26 *Ro pen ia nəpɪn i ipwet iakani irapw tukumiaha i mə trɪni mɪnuə Kumwesən rərpwɪn noien ərəha me səkɪmiaha, ramarə ia kɪmiaha. Iou iakiwən ia kɪmiaha, 27 ti nəri nə mə iapkərkwafə mhə nari riti tukumiaha. Iakuvəni irapw pam narimnari me Kumwesən rokeikei. 28 *Kɪmiaha tihaməkeikei mhətə amasan kɪmiaha me, mamhətə amasan mwi sipsip me pam səməme Nənɪmwɪn Ikinan rɪnəmri pehe ia rəgɪmiaha. Tihaməkeikei mhəiri amasan nakalasia me səvəi Kumwesən, ti nəri nə mə in rɪnərəku raka irəha ia nɪten. 29 *Iakuvəukurən raka mə nəpɪn takaraka ia kɪmiaha, nərmama me nepwɪn həmwhen ia kuri əprmɪn me tuhəuvehe ia rərɪmiaha, mhərɪpwi kɪmiaha nərmama me səvəi Iesu, rəmwhen mə kɪmiaha sipsip me. 30 *Nənə kɪmiaha i nərmama nepwɪn tuhəskəmter, mheikuə mə tuhəvi raka nərmama me səvəi Iesu, həuvən mhəkurirə ia nirəha. 31 *Ro iamɪnhi irə, kɪmiaha tihaməkeikei mhəsiari. Rərɪmiaha tramrhi mə nuk kahar iakəpwəh napwɪsien, mətə ia nəpɪn mɪne ia ran iakamahatən kɪmiaha kuatia kuatia. Nise nənimek ramaiu tukumiaha.

32 *Təkwtəkwwuni nəha iakaməmri pen kɪmiaha ia rəgi Kumwesən. Rərɪmiaha traməkeikei mamrhi nəgkiariien sə raməvisau namasanien səvənhi. Nəgkiariien nəha rɪskai, mukurən nərpwi əknekinien kɪmiaha, muvei pehe narimnari amasan me səməme Kumwesən rɪməni mə truvei pen m nərmama me səvənhi. 33 *Rerik rɪpkakres mhə mane uə tɪnari səvəi iərmama riti. 34 *Kɪmiaha hiəuvəukurən raka mə iou iakinowok ia rəgɪk mə

* 20:17: Wok Me 18:21 * 20:18: Wok Me 18:19, 19:10 * 20:19: Wok Me 20:3 * 20:22: Wok Me 19:21 * 20:23: Wok Me 9:16, Wok Me 21:4,11 * 20:24: Wok Me 21:13, 2Tim 4:7 * 20:26: Wok Me 18:6 * 20:28: 1Tim 4:16, 1Tes 5:2-4 * 20:29: Mat 7:15, Jon 10:12 * 20:30: 1Jon 2:19 * 20:31: Mak 13:37, Wok Me 19:8,10, 1Tes 2:11 * 20:32: Wok Me 26:18 * 20:33: 1Saml 12:3, 1Kor 9:11-12 * 20:34: Wok Me 18:3, 1Tes 2:9

takuvehi narimnari me sāvai narāien sāvai iou me nepwin. ³⁵* Ia noien me pam sāvai, iakamahatən kimiaha mā kitaha tsamākeikei mhāmwur iamīnhi irā, mamhasitu ia nārmama hōpkiskai mhā. Reritaha tramākeikei mamrhi nāgkariien i sāvai Iesu Iārimānu. In rimāni mā, ‘Nāriariien nari ramasan pik māpi raka nuvehien a nari.’ ”

³⁶* Nāpin Pol rāgkiari pam, rinimwi nukurhun mi, māfwaki irāha mīnraha. ³⁷ Irāha pam hasāk, mhākwatəmhiri Pol, mhakei min. ³⁸* Rerīnraha rāpou pik ti nāgkariien nāha rimāni mā tuhāpkātoni mhā mwi nānimen. Nānā havān pāri irāha min, mhāvān ramevān ia nītātā.

21

Pol revān fwe Jerusalem

¹ Kimaha iahāsākīr raka mīnraha, mhāputā ia nītātā, mhāier, nānā mhāvān atukwatukw ia tānā āmweris nāha Kos. Kini rakwakwi irā, iahāvān ia tānā āmweris nāha Roj. Nānā iahāier ia kwopun nāha, mhāvān ia taon nāha Patara. ² Ia kwopun nāha iahātoni nītātā riti rīnamevān fwe tānā Fonisia. Nānā iahāputā irā, mhāier, ³ mhāvān mheste iahāti pen mhātoni tānā āmweris nāha Saepras. Nānā iahāukurau ia nīkaren saot, mhāvān fwe profens nāha Siria, nānā mheiwaiu pehe ia taon nāha Taea. Nītātā sākīmaha rārer ia kwopun nāha, ti nāri nā mā tukpeki parei kago sāvānhi fwe ikīn. ⁴* Kimaha iahāvareī, mhāvān mamhātui nārmama me sāvai Iesu. Mhātoni irāha, nānā Nānimwin Ikinan ro irāha hātoni nāfe tuko ia Pol fwe Jerusalem. Ro pen irāha hāni pen ti Pol i mā trāpwāh nevānien. Iaharā fwe Taea kimaha mīnraha meste nāfwakiien kuatia. ⁵ Nāpin sākīmaha sampam tahāier irā iahāuvehi suatuk sākīmaha mamhāvān, nārman me pam irāha nīpran me sāvānraha mīne nākwārhakwārha me sāvānraha havān kimaha mīnraha. Iahāier ia taon, mhāvān fwe nīpākīr. Nānā ia kwopun nāha, iahānimwi nukurhumaha mhāfwaki. ⁶* Nāpin iahāsākīr raka m kimaha me, iahāputā ia nītātā, mhāier. Nānā irāha hārārig mhāvān fwe imwānraha.

⁷ Nītātā sākīmaha rier ia Taea, maiu, muvehe ia taon nāha Toleme. Nānā iahāvareī, mhāvān mhātoni piāvtaha me fwe ikīn, mharā kimaha mīnraha nāpin pekīn. ⁸* Kini rakwakwi irā, iahāputā mwi ia nītātā, mhāier, mhāuvehe ia taon nāha Sisaria. Iahāvareī, mhāvānimwā ia nimwā sāvai Filip, iārmama riti sē ramāvisau irapw nāgkariien amasan. In riti ia nārman me nāha irāha pam sefen. Fwe kupwān aposol me hānārpwi rāginraha ia nīrāha mā tuhasitu ia nīrāha. ^a Iaharā kimaha min. ⁹* Sāvānhi prān ouihi me kefā. Hāpkesi pen mhā ihi iārman. Ia nāpin me kamhāni irapw nāgkariien sē raku pen ti Nānimwin Ikinan.

¹⁰* Kimaha iaharā mheste nāpin kahar uā kefā ia kwopun nāha, profet riti nāghīn nā Akapus ruku pen fwe Jutia meiwaiu pehe ¹¹* mātā kimaha. Nānā in ruvehi kātoti sāvai Pol, mārihi atukw a rāgin mī mīne nīsun mī irā, nānā mīni mā, “Nānimwin Ikinan rani mā, ‘Nākur Isrel fwe Jerusalem tuhārihi iamīnhi iārmama sē sāvānhi i kātoti, nānā mhāuvehi pen in ia rāgi nārmama rīpko mhā irāha nākur Isrel.’ ”

¹²* Nāpin iahāregi nāgkariien nāha, kimaha mīne nārmama ia kwopun nāha iahasāk, mamhāres Pol mā trāpwāh nutā penien fwe Jerusalem.

¹³* Mātā Pol rini mā, “Rāfo hīamasāk iamīnhi irā, mamho rerik ramārkwāpīr?

* **20:35:** Mat 10:8 * **20:36:** Wok Me 21:5 * **20:38:** Wok Me 20:25 * **21:4:** Wok Me 20:23

* **21:6:** Wok Me 20:36 * **21:8:** Wok Me 6:5, 8:40 a **21:8:** Wok Me 6:5 * **21:9:** Wok Me 2:17

* **21:10:** Wok Me 11:28 * **21:11:** Jon 21:18, Wok Me 20:23, 21:33 * **21:12:** Mat 16:22 * **21:13:**

Wok Me 20:24

Iakinəpnəpenə raka mə tukərihi iou iaminihi. Mətə rīpko mhə in əpa nəha. Trīni minuə kousi əpune iou fwe Jerusalem ti nəghi Iesu Iərimənu səkitaha, iakinəpnəpenə raka.” ¹⁴ Nənə nəpīn iahətə mə ko iahəpkinise mhə in, iahəpwəh, nənə mhəni mə, “Pwəh tuko rəmwhen Iərimənu rokeikei.”

¹⁵ Kimaha iaharə rəpwəmwis kwopti ia kwopun nəha. Nənə kurirə irə iahəpnəpenə narimnari me səkimaha, nənə mhəier mhətə pen fwe Jerusalem. ¹⁶ Nərmama nepwīn səvəi Iesu fwe Sisaria həuvən kimaha minraha, mhəiri pen kimaha iahəvən fwe nimwə səvəi Minason. In iəmə Saepras riti. Rīməuvehe mo in iərmama riti səvəi Iesu fwe tui. Kimaha iahapri fwe nəkwai nimwə səvənhi.

¹⁷ Nəpīn kimaha iahəuvehe ia Jerusalem, piəvtaha me hətə kimaha. Rerindraha ragien. ¹⁸ *Kini rakwakwi irə, Pol ruvniwə kimaha min mevən mətə Jemes. Elta me səvəi nəfwakiiən irəha mwi fwe ikin. ¹⁹ *Pol rīni ramasan ti nirəha i, marə mīni mwi narimnari me kuatia kuatia sə Kumwesən rino ia nəpīn nəha Pol rīnamowok fwe kwopun me səvəi nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel.

²⁰ *Nəpīn irəha həregi, həgnəgini Kumwesən, nənə mhəni pen ti Pol i mə, “Piəvmaha, ikinətə raka mə nəkur Isrel me taosen m taosen həuvəni raka nīpərhienien ia Iesu. Nənə irəha pam həkai ti Loa səvəi Moses. ²¹ *Irəha həuvəregi raka nərmama kamhəni ik mə ikamevən ia kwopun me səvəi nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel, mamahatən nəkur Isrel me pam ia kwopun me nəha mə tuhəpwəh Loa səvəi Moses. Irəha həregi mə ikamini pen ti nirəha i mə tuhəpwəh nuvehien ninhum m nəkwərhakwərha me səvənraha uə nesi penien narəien səkitaha nəkur Isrel. ²² Irəha tuhəregi mə ikuvəuvehe raka ia kwopun i. Ro iaminihi irə, kitaha tsəfo irəha? ²³ Tiko nəri kimaha tahəni pehe tukw ik i. Nərman kefə ia kwopun i. Fwe kupwən həuvehi kwəsuhahi ia nəmri Kumwesən mamhatuakəm tukwe. ²⁴ *Tikuvehi nəmə me i, mo nəfe Loa səvəi Moses rani ti noien kimiaha minraha hiamher ia nəmri Kumwesən, muvehi tukwini nəmri narimnari me səvənraha, mo pam, nənə irəha tuhərai nukwənenraha rahatən pen mə natuakəmien səvənraha hənə pam. Ia noien nəha nərmama me tuhətoni mhəukurən mə nəgkiariien me nəha kamini ia niram ro neikuəien i. Ikamesi pen ihi Loa səvəi Moses. ²⁵ *Mətə nərmama me nəha kamhəni nīpərhienien ia Iesu, səməme rīpko mhə irəha nəkur Isrel, kimaha iahənərhi pen raka nəkukuə riti minraha, mhəni pen nəkwamaha ti nirəha i. Iahəni mə irəha tuhəpwəh naniien nəveginien sə kiməuvei pen m nənimwi nari me səməme kaməfwaki pen minraha. Tuhəpwəh naniien netə. Tuhəpwəh naniien nərimiru riti sə kətiri nīpətəkinuan rəmħə, mətə netə raməmak ihi ia nusan. Nərman me tuhəpwəh niri əpnəpenien nīpran. Nīpran me tuhəpwəh nesi pen əpnəpenien nərmən.”

²⁶ *Kini rakwakwi irə, Pol ruvehi nərmən me nəha kefə, mevən, minamo nəfe Loa səvəi Moses rani ti noien irəha minraha həmher ia nəmri Kumwesən. In ruvniwə ia nimwə səvəi Kumwesən, mīni sas pen ti pris me mə nəpīn sefen trukurau, nənə in mīne nərmən me nəha kefə tuhəmher. Ia nəpīn nəha nərmən me nəha kefə tuhəuvei pen nərimiru me səvənraha kuatia kuatia mə tukousi əpune kuvei pen m Kumwesən.

Nərmama me həkwtəmhiri Pol

²⁷ *Ipaka nəpīn me nəha sefen həukurau pam. Nənə nəkur Isrel me nepwīn səməme həuku pen fwe ia Esia hətoni Pol ia nimwə səvəi Kumwesən. Nənə

* **21:18:** Wok Me 15:2,13, Kal 1:19 * **21:19:** Wok Me 15:12 * **21:20:** Wok Me 15:1,5 * **21:21:** Wok Me 16:3, Kal 2:3 * **21:24:** Nam 6:1-20, Wok Me 18:18 * **21:25:** Wok Me 15:29 * **21:26:** 1Kor 9:20 * **21:27:** 2Tim 1:5

nəpɪn hətoni, həkwətəmhiri in, mamhərhiərhi nərmama me, ²⁸* mamhəkwein əpwəmwɪs mə, “Nəmə Isrel, hasitu! Iəmə i in i ramahatən nərmama ia kwopun me, mamɪni ərəha kɪtaha nəkur Isrel, mamɪni ərəha mwi loa səkitaha mɪne kwopun i. Təkwtəkwi nəha riri nəkur Kris me nepwɪn həuvnimwə pehe i ia nəkwai nimwə səvəi Kumwesən. Ia noien nəha in ramo kwopun ikinan i ruvehe məmkemik ia nəmri Kumwesən.” ²⁹* (Irəha həni nəgkiariien nəha ti nəri nə mə fwe kupwən hətoni iəmə Efesas nəha Trofimas ramavən irau Pol fwe ia taon. Rerɪnraha rɪrhi mə Pol riri in muvnimwə pehe ia nəkwai nimwə səvəi Kumwesən.)

³⁰ Nəgkiariien nəha ro nəkur Jerusalem hərə, mhaiu mhəuvehe. Irəha həkwətəmhiri Pol, mhəvi, mhəier irapw ia nimwə səvəi Kumwesən. Təkwtəkwi a pris me hərəpinhə. ³¹ Nərmama me nəha kamhousi Pol mə tuhousi əpune. Ia nəpɪn nəha nəgkiariien rutə mevən ti iaruağən səvəi Rom sə in rasori ia naruagən me irəha taosen. In rɪregi mə nərmama me pam ia Jerusalem kamho nurigrigien asori. ³² Təkwtəkwi a riri naruagən me nepwɪn səvənhi mɪne nəmə asori me səvənraha haiu mheiwaiu ti nərmama me. Nəpɪn nərmama me hətoni iəmə asori nəha mɪne naruagən me səvənhi, irəha həpwəh nousiien Pol.

³³* Iəmə asori səvəi naruagən me revən ti Pol, mɪni pen ti naruagən me səvənhi mə tuhəkwtəmhiri in, mhərihi ia jen kəru. Nənə in rəres pen nərmama me i mə, “Nəfe i iərmama? Rino nəfe?” ³⁴ Nərmama ia nəkuər nəha nepwɪn kamhəni nəgkiariien riti, nepwɪn kamhəni səpə. Mətə rəknekɪn ti iəmə asori səvəi naruagən me ko rɪpkrigi atukwatukw mhə nari riti ti nəri nə mə nurigrigien rasori. Ro iamɪnhi irə in rɪni pen ti naruagən me səvənhi mə tuhəuvehi Pol, mhəuvehi, mhəuvnimwə ia nimwə səvəi naruagən me. ³⁵ Nəpɪn Pol reste kwopun nəha kavən kautə ikin, naruagən me həvrani in mamhəutə. Irəha ho iamɪnha irə, ti nəri nə mə nərmama me niemaha raməpi pik irəha. ³⁶* Kamhəkurirə ia Pol mɪne naruagən me, mamhəkwein əpwəmwɪs mə, “Housi əpune iəmə nəha.”

³⁷ Ipaka naruagən me həuvehi Pol mhəuvnimwə ia nimwə səvənraha, nənə Pol rini pen ti iəmə asori səvəi naruagən me i mə, “Ko iakəgkiari ro mik?”

Mɪregi iəmə asori səvəi naruagən me rini mə, “Kwa ikukurən nəgkiariien səvəi nəkur Kris. ³⁸* Rosi ik iəmə Ijip nəha fwe kupwən ikrukwumen naruagənien riti kɪmiaha nəkur Rom, miri nərman me səməme kamhousi əpune iərmama, irəha pam fo-taosen, hiəuvən fwe kwopun akwesakwes ikin?”

³⁹ Mɪregi Pol rini mə, “Rekəm. Iou iəmə Isrel. Iakinətui fwe profens nəha Silisia ia taon nəha Tasas. Iou sitisen riti səvəi taon asori nəha. Iakase ik mə ko ikəsəni ro iou iakəgkiari m nərmama me nəha.”

⁴⁰ Iəmə asori səvəi naruagən me rəsəni Pol. Nənə Pol rərər nəha kavən kautə ikin, muvehi utə rəgɪn, mɪrɪpwi tete nərmama me. Nəpɪn irəha həuvehe mhafafa, rəgkiari mɪnraha ia nəgkiariien Hipru, mɪni mə,

22

Pol rini irapw nəgkiariien səvənhi ti nəkur Isrel

¹ “Tata me mɪne piak me, hətərig ro iou, pwəh iakini irapw nəgkiariien səiou tukumiaha i.” ² Nəpɪn irəha hərəgi Pol raməgkiari mɪnraha ia Hipru, nəgkiariien ihi səvənraha, həuvehe mhafafa mwi.

* **21:28:** Esik 44:7, Wok Me 6:13 * **21:29:** Wok Me 20:4, 2Tim 4:20 * **21:33:** Wok Me 20:23
* **21:36:** Luk 23:18, Wok Me 22:22 * **21:38:** Wok Me 5:36-37

Nənə in rīnamīni mǝ, ³ *‘Iou iǝmǝ Isrel. Iakinǝtui fwe Silisia, ia taon nǝha Tasas, mǝtǝ iakimǝpwinari ia taon i Jerusalem mo skur ia skur sǝvǝi iahatǝn nǝha Kamaliel. In rīnahatǝn iou ia loa sǝvǝi kaha kupwǝn me sǝkitaha mǝ takesi pen atukwatukw. Ia nǝpīn nǝha iakiskai mǝ tako narimnari me sǝmǝme Kumwesǝn rokeikei rǝmwhen ia kimiaha i ipwet mīne. ⁴ *Fwe kupwǝn, iakamometǝ nǝrmama me nǝha sǝmǝme kamhesi pen Suatuk sǝvǝi Iesu. Iakamǝkwtǝmhiri irǝha, nǝri auǝr a mǝ nǝrman uǝ nīpran, mauvehi puvnimwǝ irǝha ia kalapus mǝ tukousi ǝpune irǝha. ⁵ Pris asori anan mīne nǝmǝ asori me sǝkitaha nǝkur Isrel tuhǝni mǝ iakani pǝrhien. Nǝpīn riti iakimǝuvehi nǝkukuǝ me sǝvǝnraha hǝmǝrai m pīǝvtaha me fwe Tamaskes. Iakier, mamevǝn ia kwopun nǝha mǝ takǝkwtǝmhiri nǝrmama me sǝvǝi Iesu, mǝrihi irǝha ia jen, miri irǝha mīrǝrig, muvehe mwi ia Jerusalem mǝ tukousi irǝha.

⁶ Ia nǝpīn nǝha iakinǝuvehe ipaka ti Tamaskes, ipaka kurkwai nǝpīn ia ran, tǝkwtǝkwuni a nukuraanien asori ruku pen ia nīmagouagou, mǝhiǝpwin iou.

⁷ Iakimwei irapw ia tīprǝnǝ, mīregi reri iǝrmama riti rīni pehe tukw iou i mǝ, ‘Sol, Sol, rǝfo ikamometǝ iou?’

⁸ Mīregi iakīni mǝ, ‘Iǝmǝ asori, ik sin i?’

Mīregi rīni pehe tukw iou i mǝ, ‘Iou Iesu, iǝmǝ Nasaret sǝ ikamometǝ.’

⁹ Nǝrmama kīmaha mīnraha hǝtoni nukuraanien nǝha, mǝtǝ hǝpkregi amasan mhǝ nǝfe nǝha reri iǝrmama nǝha rani pehe tukw iou i.

¹⁰ Nənə iakǝres pen in i mǝ, ‘Iǝrīmǝnu, takǝfo nǝha tǝkwtǝkwuni?’

Mīregi Iǝrīmǝnu rīni pehe tukw iou i mǝ, ‘Tikǝrer, mevǝn fwe Tamaskes. Iǝrmama riti fwe ikīn trīni pehe tukw ik i narimnari me pam i Kumwesǝn ruvǝrfi raka mǝ tiko.’ ¹¹ Ia nǝpīn nǝha ko iǝpkǝtǝ mhǝ nari, ti nǝri nǝ mǝ nukuraanien sǝ ramǝhiǝpwin iou ramǝhiǝp w pīk. Ro pen nǝrmama kīmaha mīnraha hǝuvehi rǝgīk, mhǝiri iou, mhǝuvǝn fwe Tamaskes.

¹² Ia kwopun nǝha iǝrmama riti nǝghīn nǝ Ananaeas. In iǝmǝfwaki riti ramsiai Loa sǝkitaha. Nǝkur Isrel me pam sǝmǝme kamharǝ fwe Tamaskes kamhǝni amasan in. ¹³ In ruvehe mǝrer ipaka tukw iou, mīni pehe tukw iou i mǝ, ‘Sol, piak, tiko mǝtǝ nari.’ Tǝkwtǝkwuni a mwi irǝ, iakǝtǝ nari, mǝti pen mǝtoni in.

¹⁴ Nənə in rīni mǝ, ‘Kumwesǝn i sǝvǝi kaha kupwǝn me sǝkitaha rīnǝrpwi raka rǝgīn ia niram, mīni mǝ tikamǝkeikei mukurǝn narimnari me sǝ in rokeikei, mǝtoni Iǝmǝ Atukwatukw nǝha sǝvǝnhi, nənə mīregi reri atukwatukw rǝgīari. ¹⁵ Ro iamīnhi irǝ, ik tikuvehe mo iǝrmama riti sǝvǝnhi. Tikamǝkeikei mǝvisau irapw m nǝrmama me pam narimnari me sǝ ikīnǝtoni mīregi. ¹⁶ *Tǝkwtǝkwuni nǝha, ikameitenhi nǝfe? ǝskǝmter, mo paptǝes. Tikǝfwaki m Iesu, pwǝh in raikuas raka nǝrǝhaien me sǝim.’

¹⁷ Nǝpīn iakrǝrig muvehe mwi ia Jerusalem, iakǝvǝn mamǝfwaki ia nimwǝ sǝvǝi Kumwesǝn. Nənə iakǝtoni vison riti. ¹⁸ *Ia vison nǝha iakǝtǝ Iǝrīmǝnu ramǝgīari pehe miou mǝ, ‘Tikap akwauakw, mier ia Jerusalem. Nǝrmama me i tuhǝpkregi mhǝ nǝgīariien sǝim nǝpīn ikǝvisau irapw iou mīnraha.’

¹⁹ *Mīregi iakīni mǝ, ‘Iǝrīmǝnu, irǝha hǝukurǝn amasan iou mǝ fwe kupwǝn iakamevǝn fwe nǝkwai nimwǝfwaki me pam sǝvǝi nǝkur Isrel, mamǝkwtǝmhiri nǝrmama sǝmǝme kamhǝni nīpǝrhienien ia niram. Iakamousi irǝha, mauvehi puvnimwǝ irǝha ia kalapus. ²⁰ *Stifen, iǝrmama sǝ ramǝvisau irapw ik, nǝpīn nīten rīnaiu irǝ, iou mwi iakamǝrer ia kwopun

* 22:3: Wok Me 5:34, Rom 10:2 * 22:4: Wok Me 8:3, 22:19 * 22:16: Wok Me 2:21 * 22:18: Wok Me 9:29-30 * 22:19: Wok Me 8:3, 26:9-11 * 22:20: Wok Me 8:1

nəha, mamətui ti karkahu me səvəi nərmama səməme kamhəkwi əpune in. Rerik ragien a ti nəfe nəha kamho.’

²¹*Mətə Iərimənu rini pehe tukw iou i mə, ‘Tiko mier. Takərhi pen ik ikevən ti nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel.’”

²²*Nərmama me kamhətərig amasan ia Pol, mətə nəpīn həregi nəgkiariien nəha, həkīari asori, mhəni mə, “Həuvehi raka iəmə nə, mhousi əpune! Tihəpwəh nəpwəhien in rīmīru!”

²³ Irəha kamhəkwein əpwəmwis, mamhərarki ənəpen tinari me səvənraha mamhərarki utə nīməkwrur. ²⁴ Ro iamīnhi irə iəmə asori səvəi naruagən me rini pen ti naruagən me səvənhi mə tuhəuvehi Pol, mhəuvehi mhəuvnimwə ia nimwə səvəi naruagən me. In rini mə tuhaməkeikei mhərisi in pwəh rini irapw mə rəfo nərmama me kamhəkwein əpwəmwis pen irə iamīnhi irə. ²⁵*Naruagən me hərihi tərini Pol mə tuhərisi. Iaruagən riti sə ramərer ipaka in rasori ia naruagən me irəha hantret. Pol rini pen tukwe in mə, “Noien i hiamo ratukwatukw ia loa səvəi nəkur Rom uə rekəm? Hiənuə tihərisi sitisin riti səvəi Rom, mətə kīpkətə raka mhə nari riti rərəha rino.”

²⁶ Nəpīn iaruagən nəha rīregi nəgkiariien nəha, revən ti iəmə asori səvənhi, mīni pen tukwe in mə, “Nəfe nəha ikamo? Iəmə nəha in sitisin riti səvəi Rom.”

²⁷ Ro pen iəmə asori səvəi naruagən me revən ipaka ti Pol, mīni pen tukwe in mə, “Ni amasan ro tukw iou i mə pərhiēn ik sitisin riti səvəi Rom?”

Mīregi Pol rini mə, “Ouəh.”

²⁸ Mīregi iəmə asori səvəi naruagən me rini mə, “Rəfo? Iou iakinərəku mane asori mə takuvehe mo iou sitisin səvəi Rom.”

Mīregi Pol rini mə, “Mətə nəpīn iakinətui irə iou sitisin səvəi Rom.”

²⁹*Ia nəpīn a mwi nə naruagən me səməme hənərer ipaka mə tuhərisi Pol, irəha həhekīr, mharaka irə. Nənə iəmə asori səvənraha, in mwi rehekīr, ti nəri nə mə rətə mə Pol in sitisin riti səvəi Rom, mətə rinərihi tərini in ia jen.

Pol rərer ia nəmri nəmə asori me səvəi nəkur Isrel

³⁰ Mətə iəmə asori səvəi naruagən me rokeikei mə trīregi atukwatukw nəgkiariien nəha mə nəkur Isrel kamhəni ərəha Pol ti nəfe. Kīni rakwakwi irə rərhi pen nəgkiariien revən ti pris asori me mīne nəmə asori me səvəi nəkur Isrel mə tuhaməkeikei mhousəsīmwin irəha me. Kurirə irə rini pen ti naruagən me səvənhi mə tuhəfi raka rəginraha ia Pol. Nənə ruvehi Pol, mevən, rərer ia nəmri nəmə asori me səvəi nəkur Isrel.

23

¹*Ia nəpīn nəha Pol rəti pen mətōni nəmə asori me səvəi nəkur Isrel, mīni mə, “Piak me, fwe kupwən meste pehe ipwet mīne iakamarə, mamousari mə rerik tramasan məmher ia nəmri Kumwesən.” ²*Nəpīn Pol rini iamīnhi, pris asori anan Ananaeas rini pen ti nərmama səməme kamhərer ipaka ti Pol mə riti trəpwī tərhun. ³*Riti ia nirəha ro, nənə Pol rini pen ti pris asori anan i mə, “Kumwesən trəpwī ik. Ikəmwhen ia nīkare nimwə kuvrhəkin ia prikis. Kahakwi amasan iruə ia prasta, mətə fwe imwə rīmərməru. Rəfo ikaməkure mə tikəkiri iou ti nətoniēn mə iakamesi pen Loa səvəi Moses uə rekəm, mətə ikamərui loa nəha, mamīni mə riti trəpwī iou?”

⁴ Mīregi nərmama ipaka ti Pol həni mə, “Rəfo ikaməski pris asori anan səvəi Kumwesən?”

* **22:21:** Wok Me 9:15, 13:2 * **22:22:** Wok Me 21:36 * **22:25:** Wok Me 16:37 * **22:29:** Wok Me 16:38 * **23:1:** Wok Me 24:16 * **23:2:** Jon 18:22-23 * **23:3:** Mat 23:27

⁵ *Miregi Pol rini mā, “Piak me, sori. Iapkukurən mhə mā in pris asori anan. Kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan mā “Tikəpwəh nini ərhəien iəmə asori səkimiaha.”

⁶ *Pol ruvəukurən raka mā nərmama ia nousəsəmwiniən nəha səvəi nəmə asori me səvəi nəkur Isrel nepwīn Satusi me mine nepwīn Farisi me. Ro iamīnhi irə rəgkiari asori ia kwopun nəha, mīni mā, “Piak me, iou Farisi riti. Tata səiou mine kaha me səiou irəha mwi Farisi me. Iakamərer ia nəmrimiaha ipwet mā tihəkiri nəgkiariien səiou, ti nəri nə mā iou iakaməmri pen əknekīn nətəriɡien səiou ia nəgkiariien nəha səkitaha ramīni mā nərmama səməme həuvamhə tuhətui mwi ia nemhəien.” ⁷ Nəpīn Pol rini iamīnhi, nousəsəmwiniən səvənraha reitehi. Farisi me mine Satusi me hənəməski irəha me. ⁸ *(Irəha kamhəski irəha me ti nəri nə mā Satusi me kamhəni mā nərmama səməme həuvamhə tuhəpwəh nətuien mwi. Kamhəni mwi mā nagelo me mine nənimwi nərmama me həiwən. Mətə Farisi me kamhəni nīpərhienien ia nirəha pam.)

⁹ *Nəmə asori me ia nousəsəmwiniən nəha nəgkiariien səvənraha rutə pik. Nahatən me nepwīn səvəi Loa, irəha mwi Farisi me, həskəmter, mamhəni irapw skai mā, “Kimaha iahətoni mā noien ərəha riwən ia iəmə i. Rosi nənimwīn riti uə agelo riti rəgkiari min uə?” ¹⁰ Nəvisəien səvənraha ruvehe masori. Hənamousi irəha me. Nəpīn iəmə asori səvəi naruaɡən me rətoni, rehekīr mā irəha tuhousi Pol mheitehi nīpwran. Ro pen rərhi pen naruaɡən me səvənhi heiwaiu irapw mhəuvehi raka Pol ia rəɡinraha, mhəuvehi mhəuvən fwe nəkwai nimwə səvəi naruaɡən me.

¹¹ *Nənə ia nəpīn Iərimənu rier pen ti Pol, mīni mā, “Tikəpwəh nehekīrien. Ik ikuvəni irapw raka iou ia Jerusalem. Tikaməkeikei mīni irapw mwi iou fwe Rom iamīnhi.”

Nəkur Isrel me nepwīn hərāi sun mā tuhousi əpune Pol

¹² Kini rakwakwi irə nəkur Isrel me nepwīn housəsəmwīn irəha me, mhərai sun mā tuhousi əpune Pol. Həuvehi kwəsuaħi ia nəmri Kumwesən mā tuhəpwəh naniien nari, mhəpwəh nənimwiien nari riti mheste tuhousi əpune raka Pol. ¹³ Nərmama me nəha hərāi sun iamīnhi irəha həpi raka foti. ¹⁴ Irəha həuvən ti pris asori me mine nəmə asori me səvəi nəkur Isrel, həni pen ti nirəha i mā, “Kimaha iahəuvəvehi raka kwəsuaħi ia nəmri Kumwesən mā tahəpwəh naniien nari mheste tahousi əpune raka Pol. ¹⁵ *Ro pen kimiaha mine nəmə asori me səməme kamhəkure ia nousəsəmwiniən səvəi nəmə asori me səvəi nəkur Isrel tihərhi pen nəgkiariien revən ti iəmə asori səvəi naruaɡən me. Tihəres pen in mā triri Pol meiwaiu pehe mwi tukumiaha. Tiheikuə irə mā hiokeikei mā tihəregi mwi Pol rəgkiari. Nənə kimaha tahərer mwatuk tukwe mā tahousi əpune in ia suatuk.”

¹⁶ Mətə kənkwəniən Pol riregi nəfe tuho irə. Ro pen revən, muvniwə ia nimwə səvəi naruaɡən me, mīni pui pen ti Pol i.

¹⁷ Pol rəkwein iaruaɡən riti sə in rasori ia naruaɡən me irəha hantret, mīni pen tukwe in mā, “Ko ikuvehi iəkunouihi i mevən ti iəmə asori səim. Nəgkiariien riti nəha trini pen tukwe in.”

¹⁸ Ro iamīnhi irə ruvehi in mevən ti səvənhi iəmə asori, mīni mā, “Pol, iəmə nəha fwe ia kalapus, rəkwein iou, mərəs iou mā takuvehi iəkunouihi i muvehe tukw ik, nəgkiariien riti nəha trini pehe tukw ik i.”

¹⁹ Nənə iəmə asori səvəi naruaɡən me ruvehi rəgi iəkunouihi nəha, miri raka, mərəs pen in əpa mā, “Nəfe nəha ikuə tikini pehe tukw iou i?”

* **23:5:** Eks 22:28 * **23:6:** Wok Me 4:2, Wok Me 24:15,21, Wok Me 26:5 * **23:8:** Mat 22:23
* **23:9:** Wok Me 25:25 * **23:11:** Wok Me 18:9, 19:21, Wok Me 27:24, Wok Me 28:16,23 * **23:15:**
Wok Me 25:3

²⁰ Miregi rini mə, “Nəmә asori me sәvәi nәkur Isrel hәuvәrai sun raka mə trakwakwi hәres ik mə ko ikiri Pol, meiwaiu, mevән fwe ia nousәsimwinien sәvәнraha. Irәha tuheikuә ia niram mə irәha hokeikei mə tuhәregi Pol rәgkiari mwi. ²¹ Mәtә tikәpwәh nәseniien irәha, ti nәri nә mə nәrman me sәvәнraha hәpi raka foti tuhәrkwafә ia suatuk mamheitenhi in. Nәrman me nәha hәuvәuvehi raka kwәsuahi ia nәmri Kumwesән mə tuhәpwәh naniien nari, mhәpwәh nәnimwiien nari riti mhestе tuhousi әpune raka Pol. Nәnә tәkwәkwuni nәha hәnәpnәpenә raka, mamheitenhi a nәgkiariien sәim mə tikәfni irә.”

²² Miregi iәmә asori sәvәi naruagән me rini mə, “Tikәpwәh niniien ti iәrmama riti mə ikuvәni pehe raka nәgkiariien nәha tukw iou i.” Nәnә in rәrhi pen kәnkwәnien Pol ramevән.

Kәrhi pen Pol revән ti iәmә asori nәha Filiks

²³ Ia nәpin nәha iәmә asori sәvәi naruagән me rәkwеin iaruagән mi kәru sәvәнhi, mini pen ti nirau i mə, “Tirouevән rouni pen ti naruagән me irәha pam fo-hantret-sefenti mə tuhәpnәpenә ti nevәnien fwe Sisaria. Tuhәier ia naen klok ia nәpin. Hantret kәru tuhavән. Sefenti tuhәkure ia hos me. Hantret kәru tuhәuvehi nitei. ²⁴ Pwәh hәpnәpenә mwi ia hos me nepwın sәvәi Pol trәkure ia nirәha. Kimiaha tihamәkeikei mhәuvehi in ia namasanien, mhәuvән ti Filiks, iәmә Rom sә ramәrimәnu ia tәnә Jutia.” ²⁵ Nәnә iәmә asori sәvәi naruagән me rirai nәkukuә riti, mini iamınhi irә minuә:

²⁶ “Filiks, ik iәmә asori pәrhien. Iou, Klotias Lisias, iakrai nәkukuә i ruvehe tukw ik. ²⁷ *Kupwән, nәkur Isrel hәkwәtmhiri iәmә i, mamhousi in. Ipaka housi әpune, mәtә kimaha naruagән me sәiou iahәuvehe mhәuvehi raka in ia rәginraha. Kurirә ikın, iakregi mə in sitisin riti sәvәi Rom. ²⁸ *Nәnә iakoikei mə takukurән amasan hәni әrәha in ti nәfe noien. Ro pen iakiri in, mevән ia nәkureien sәvәi nәмә asori me sәvәнraha. ²⁹ *Nәnә iakәtoni mə in ripko mhә nari riti rәrәha mə tukousi әpune in tukwe uә trәmak ia kalapus tukwe. Mәtә irәha hәni әrәha a in ti nәresien me nepwın ia loa sәvәнraha. ³⁰ *Kurirә ikın, iakregi mə nәkur Isrel hәnәrai sun mə tuhousi әpune iәmә i. Nәpin iakregi, iakәrhi pehe akwauakw in mə truvehe tukw ik. Iakini pen ti nәrmama sәmәme kamhәni әrәha in mə irәha mwi tuhamәkeikei mhәuvehe tukw ik, mhәni irapw ia nәnimem nәfe nәha noien iәmә i rino rerınraha ripkagien mhә tukwe. In i nәgkiariien sәiou sampam.”

³¹ Kurirә irә naruagән me ho nәkwai iәmә asori sәvәнraha, mhәuvehi Pol ia nәpin, mhәuvehi mhәuvән mhestе nari fwe kwopun nәha Antipatris. ³² Kini rakwakwi irә, irәha sәmәme kamhavән a, hәrәrig mamhәuvән fwe nimwә sәvәi naruagән me. Naruagән me sәmәme kamhәkure ia hos me, irәha әpa hәuvehi Pol mamhәuvән. ³³ Nәpin irәha hapirapw fwe Sisaria, mhәuvән ti Filiks, mhәuvei pen nәkukuә nәha iәmә asori sәvәнraha rimәrai, mhәmri pen mwi Pol ia rәgi Filiks. ³⁴ Filiks rәvsini nәkukuә nәha, marә mәres pen Pol i mə, “Ik iәmә pәku?”

Miregi Pol rini mə, “Imwak fwe profens nәha Silisia.”

Miregi Filiks ³⁵ rini mə, “Nәpin nәrmama sәmәme kamhәni әrәha ik tuhәuvehe, iou takregi ik tikini irapw nәgkiariien sәim.” Nәnә Filiks rini pen

* **23:27:** Wok Me 21:30-33, Wok Me 22:25-27 * **23:28:** Wok Me 22:30 * **23:29:** Wok Me 18:14-15
* **23:30:** Wok Me 24:5-8

tì sǝvǝnhi naruagǝn me mǝ tuhǝuvehi puvnimwǝ Pol ia nimwǝ asori sǝ Herot rino fwe kupwǝn,^a nǝnǝ mhǝrer tukuahag.

24

Nǝkur Isrel hǝrer ia nǝmri Filiks, mhǝni ǝrǝha Pol

¹ Nǝpǝn krirum rukurau, nǝnǝ pris asori anan Ananaeas reiwaiu pehe ia Sisaria irǝha nǝmǝ asori me nepwǝn sǝvǝi nǝkur Isrel mine iǝrmama riti sǝvǝi nǝgkiariien nǝghin nǝ Tetalas. Irǝha hǝuvehe mǝ tuhǝrer ia nǝmri Filiks, mhǝni irapw nǝfe nǝha Pol rino rerǝnraha rǝpkagien mhǝ tukwe. ² Kǝkwein Pol ruvnimwǝ pehe, nǝnǝ Tetalas rani irapw nǝgkiariien sǝvǝi nǝkur Isrel ti Filiks i, mamǝni mǝ, “Tì nǝri nǝ mǝ ikamǝrimǝnu amasan ia kimaha, iahamarǝ ǝpwǝmwǝis ia nǝmǝrinuien. Ikinǝmri amasan narimnari me rǝpik mo narǝien sǝkimaha nǝkur Isrel ruvehe mamasan mwi. ³ Iǝmǝ asori Filiks, ia nǝpǝn me rerǝmaha ragien ti narimnari me nǝha ikamo, iahamǝni tanak tukw ik. ⁴ Iou iapkokeikei mhǝ mǝ takouraha nǝpǝn sǝim, mǝtǝ iakase ik mǝ tikapi kimaha, mǝtǝrig ro ia nǝgkiariien kwakwa sǝkimaha. ⁵ *Kimaha iahǝtoni mǝ iǝmǝ i, in iǝmǝ ǝrǝha riti. Ia kwopun me pam rarukwumen nǝrǝhaien, mamǝ nǝkur Isrel kamhǝski irǝha me. In iǝmǝ asori riti sǝvǝi nǝrmama me nǝha hǝnati irapw ia nǝfwakiien atukwatukw sǝkimaha, mamhesi pen iǝmǝ Nasaret nǝha. ⁶⁻⁷ *Nǝpǝn riti in ramǝmwur mǝ trǝrui loa sǝkimaha, mo nimwǝfwaki sǝkimaha ruvehe mǝmkemik ia nǝmri Kumwesǝn, nǝnǝ iahǝkwtǝmhiri in tukwe. ⁸ Trǝni minuǝ ikǝres pen iǝmǝ i, ikukurǝn nǝregiien ramǝgkiari ia narimnari me pam i iahamǝni irǝ.” ⁹ Nǝnǝ nǝkur Isrel hasitu ia Tetalas, mhǝni mǝ narimnari me nǝha Tetalas rani ro nǝpǝrhienien.

¹⁰ Ia nǝpǝn nǝha Filiks ranuanu pen m Pol mǝ trǝgkiari. Nǝnǝ Pol rini mǝ, “Iou iakukurǝn amasan mǝ nuk rǝpik ik iǝmǝ asori sǝ iakamǝkiri nǝgkiariien sǝvǝi nǝkur Isrel ia kwopun i. Ro pen rerǝk ragien mǝ takini irapw nǝgkiariien sǝiou ia nǝnimem. ¹¹ *Ikukurǝn nǝtǝien mǝ rǝpkǝpi raka mhǝ ihi nǝpǝn twelef iou iakimǝutǝ pen fwe Jerusalem mǝ takǝfwaki. ¹² Ia nǝpǝn nǝha nǝkur Isrel hǝpkǝtoni mhǝ iou iakamousari m iǝrmama riti. Hǝpkǝtoni mhǝ iou iakarukwumen nǝrǝhaien riti ia nimwǝ sǝvǝi Kumwesǝn uǝ ia nimwǝfwaki me sǝvǝnraha uǝ ia kwopun me fwe ia taon. ¹³ Nǝgkiariien me i kamhǝni ia nirak tǝkwtǝkwuni rǝknekǝn ti nirǝha mǝ tuho ikǝtoni mǝ nǝpǝrhienien. ¹⁴ *Mǝtǝ nǝri takini pehe tukw ik i ro nǝpǝrhienien. Iou iǝrmama riti iakamǝrer pen ia kuse nǝfwakiien i kani mǝ Suatuk sǝvǝi Iesu. Ia suatuk nǝha iakamǝfwaki pen m Kumwesǝn sǝvǝi kaha kupwǝn me sǝkimaha. Irǝha i kamhǝni mǝ suatuk nǝha suatuk ikou. Mǝtǝ iou iakani nǝpǝrhienien ia nǝgkiariien me pam kimǝrai pen ia Loa sǝvǝi Moses mine nǝkukuǝ me sǝvǝi profet kupwǝn me. ¹⁵ *Iakamǝmri pen ǝknekǝn nǝtǝrigien sǝiou ia Kumwesǝn mameitenhi rǝmwhen mwi ia nǝmǝ me i mǝ ti nǝpǝn riti in ro nǝrmama sǝmǝme hǝuvamhǝ hǝtui mwi, nǝkur amasan mine nǝkur ǝrǝha. ¹⁶ *Mo pen ia nǝpǝn me iakamousari mǝpwǝh noien nari riti sǝ tro iakregi fwe ia rerik mǝ iakino nǝrǝhaien ia nǝmri Kumwesǝn uǝ ia nǝmri nǝrmama. ¹⁷ *Ia nuk me nepwǝn iapkevǝn mhǝ fwe ia Jerusalem. Kurirǝ irǝ iakevǝn ikin mǝ takuvei pen narimnari me nepwǝn m Kumwesǝn, nǝnǝ muvei pen mwi mane trasitu

^a **23:35:** Herot sǝ rousi ǝpune nǝkwǝrhakwǝrha me nǝpǝn Iesu rǝtui irǝ, ruvamhǝ raka. Mǝtǝ Herot nǝha in nǝha rino nimwǝ asori riti fwe Sisaria. Nǝnǝ nǝpǝn Pol revǝn fwe ikin, nimwǝ nǝha rǝmwhen ia nimwǝ sǝvǝi Provǝns. Kavmen ramowok fwe ikin. Nǝpǝri nimwǝ nǝha rǝmwhen mwi ia kalapus.

* **24:5:** Wok Me 17:6 * **24:6-7:** Wok Me 21:28-30 * **24:11:** Wok Me 21:17 * **24:14:** Wok Me 24:5 * **24:15:** Jon 5:28-29 * **24:16:** Wok Me 23:1 * **24:17:** Rom 15:25-26, Kal 2:10

ia narmama me səiou nəkur Isrel. ¹⁸ *Iakevən fwe nimwə səvəi Kumwesən mə tako narimmari me nəha. Nəpən iakevən mo pam nəfe Loa səvəi Moses rani ti noien iou iakəmher ia nəmri Kumwesən, nəkur Isrel me nepwən hətə iou. Narmama me həpwəh nīpikien kimaha mīnraha, nurigrigien asori riwən. ¹⁹ *Mətə nəkur Isrel me nepwən səməme həuku pen fwe Esia, irəha mwi fwe nəkwai nimwə nəha. Trini mīnuə irəha hənətə iou iakino noien ərəha ramasan pwəh həuvehe mhərer ia nənimmem, mhəni irapw. ²⁰ Mə rekəm pwəh nəmə me i həni irapw tukw ik i nəfe iakino ripkatukwatukw mhə hənətoni ia nəpən nəha iakamərer ia nəmri nəmə asori me səvənraha. ²¹ *Mətə niemaha rəpi irəha ti nəgkiariien kuatia a i iakiməni. Nəpən iakamərer ia nəmri nraha, iakəgkiari asori, mīni mə, 'Ipwet, iakamərer ia nəmri miaha mə tihəkiri nəgkiariien səiou, ti nəri nə mə iakani pərhien mə narmama səməme həuvəmhə tuhətui mwi.' "

²² *Filiks rukurən amasan suatuk nəha səvəi Iesu. Ro pen ro sampam ia nəgkiariien, mīni mə, "Nəpən Lisias, iəmə asori səvəi naruagən me, truku pen fwe Jerusalem meiwaiu pehe i, iakini irapw nətərigien səiou ia nəgkiariien me i səkimiaha." ²³ *Nənə Feliks rini pen ti iaruagən riti səvənhi mə, "Tikətui amasan ti iərmama i, mətə ikukurən nuvehi rakaien jen ia rəgin, məseni in pwəh ravən auər a kwopti. Trini mīnuə in me nepwən həuvehe mə tuhasitu irə, tikəpwəh nīniseien irəha."

Pol rəgkiari m Filiks mīne Trusila

²⁴ Nəpən nepwən rukurau, Feliks ruvehe irau pran səvənhi nəghin nə Trusila. In prən Isrel. Filiks rərhi pen nəgkiariien mə Pol truvehe. Nənə in rīregi Pol rəgkiari ia nahatətəien ia Iesu Kristo. ²⁵ Mətə nəpən Pol raməgkiari ia noien atukwatukw, mīne noien sə iərmama rəsisəg noien ərəha ia nīmīruien səvənhi, mīne nəpən sə rauvehe Kumwesən trəkiri narmama ti noien me səvənraha, Filiks rehekir, mīni pen ti Pol i mə, "Təkwtəkwuni nəmwhen. Tiko mevən. Ti nəpən riti, səiou wok riwən, iakəkwein mwi ik." ²⁶ Ia nəpən mwi nəha, Filiks ramətərig mə rosi Pol truvei pen mane min mə trəsəni in rier ia kalapus mamevən. Ro pen raməkwein Pol ia nəpən me, maməgkiari irau min.

²⁷ *Nuk kəru rukurau, nənə Filiks rəpwəh wok sə rauvehi, mətə rəpwəh Pol raməmak ia kalapus, ti nəri nə mə rokeikei mə tro nəkur Isrel həregi ramasan tukwe. Nənə Posias Festas ruvehi təmwhəki Filiks.

25

Pol rīnuə trevən mərəer ia nəmri Kig Sisa

¹ Nəpən Festas ruvehe ia profens səvənhi, muvehi nəpən kahar fwe Sisaria, nənə mier mutə pen fwe Jerusalem. ² *Ia kwopun nəha pris asori me mīne nəmə asori me səvəi nəkur Isrel kamhəni ərəha Pol, mamhəres Festas i mə ³ *trasitu ia nīrəha mərhi Pol rutə pehe ia Jerusalem. Irəha hənərai sun raka mə tuhərkwafə ia suatuk, mhousi əpune in. ⁴ Mətə Festas rini mə, "Pol fwe Sisaria ia kalapus. Ripko mhə tui, iou iakrərig mevən fwe ikin. ⁵ Ramasan mə nəmə asori me ia kimiaha heiwaiu mhəvən fwe Sisaria kimaha mīnraha. Nənə mə iəmə nəha rino nari riti rərəha, pwəh irəha həni pehe tukw iou i."

⁶ Festas rarə nəpən eit uə ten irəha mīnraha. Kurirə ikin reiwaiu pen fwe Sisaria. Kīni rakwakwi irə in revən məkure ia kwopun sə kaməkiri nəgkiariien ikin, nənə mīni pen ti naruagən me mə tuhəuvehi Pol mhəuvehe.

⁷ *Nəpən Pol ruvehe, nəkur Isrel səməme həier ia Jerusalem mheiwaiu pehe,

* **24:18:** Wok Me 21:26-27 * **24:19:** 2Tim 1:15 * **24:21:** Wok Me 23:6 * **24:22:** Wok Me 23:26 * **24:23:** Wok Me 27:3, Wok Me 28:16,30 * **24:27:** Wok Me 25:9 * **25:2:** Wok Me 24:1, 25:15 * **25:3:** Wok Me 23:15 * **25:7:** Wok Me 24:5-6,13

mhærer kuraukurau iræ, mænamhæni irapw narimnari me rîpîk ræraha anan Pol rino, mætæ ræknekîn tî niræha mæ tuho Festas rætæ mæ nîpærhienien.

⁸ Ia næpîn næha Pol rîni irapw nægkiariien sævæhi, mîni mæ, “Iapko mhæ nari riti ræraha mæruï loa sævæi nækur Isrel uæ loa sævæi nimwæ sævæi Kumwesæn, uæ loa sævæi Kig Sisa.”

⁹ *Mætæ Festas rokeikei mæ tro nækur Isrel rerînraha ragien tukwe. Ro pen rîni pen tî Pol i mæ, “Ræfo? Rerîm ragien mæ tikutæ pen fwe Jerusalem, nænæ ia kwopun næha tikærer ia nænimek mæ takækiri nægkiariien sæim mîne nægkiariien me i kamhæni æraha ik iræ?”

¹⁰ Mîregi Pol rîni mæ, “Kwopun i iakamærer ikî, Kig Sisa rîmæni mæ tikækiri nægkiariien sævæi sitisin me sævæi Rom ikî. Ratukwatukw mæ tikækiri nægkiariien sæiou ia kwopun i. Ikuvæukuræn amasan raka mæ iapko mhæ nari æraha riti, mouraha nækur Isrel i. ¹¹ Mæ pærhien iou iæmæ æraha riti sæ iakîno narimnari me nepwîn loa sævæi nækur Rom rani mæ takemhæ tukwe, ramasan. Iapkæres mhæ ik mæ tikuvehi raka iou ia nemhæien. Mætæ mæ nægkiariien sævænraha kamhæni ia nirak ro neikuæien i, iærmama riti riwæn ko ruvei pen iou ia rægînraha. Iou iakokeikei mæ takevæn mærer ia næmri Kig Sisa pwæh in rîregi nægkiariien sæiou.”

¹² Nænæ Festas rægkiari iræha nærmama me sævæhi. Næpîn hægkiari pam, rîni pen tî Pol i mæ, “Ikîni mæ ikokeikei mæ tikætoni Kig Sisa tî nægkiariien sæim. Ramasan, takærhi pen ik, tikevæn mætoni Kig Sisa.”

Pol rærer ia næmri Akripa

¹³ Næpîn nepwîn rukurau, Kig Akripa mîne kitirimæni Pernis krouvehe ia Sisaria rouevæn rouætæ Festas. ¹⁴ *Krouaræ ia kwopun næha næpîn rîpîk. Ia næpîn næha Festas rîni irapw tî Kig Akripa narimnari me kîno ia Pol, mîni mæ, “Iærmama riti ia kwopun i næpîn Filiks ramevæn, mæpwæh ræmak ia kalapus. ¹⁵ Næpîn iakevæn fwe Jerusalem, pris asori me mîne næmæ asori me sævæi nækur Isrel hæuvehe mamhæni æraha in, mamhæres iou mæ takousi æpune. ¹⁶ Mætæ iakîni pen tî niræha i mæ naræien sævæi nækur Rom ropæ. Trîni mînuæ kîni iærmama riti mæ rînæruï loa, ko iapkæseni akwauakw mhæ in mæ tukousi æpune. Takamækeikei mukupwæn mousæsîmwîn in mîne nærmama sæmæme kamhæni æraha in ia kwopun kuatia. Iærmama næha tramækeikei muvehi næpîn sævæhi pwæh in trîni irapw nægkiariien sævæhi ia nîkaren sævæi nægkiariien me næha nærmama kamhæni æraha in iræ.

¹⁷ Ro iamînhi iræ, næpîn iræha hæuvehe i, iapko mhæ tanpen iræ, mætæ rakwakwi iræ iakevæn mækure ia kwopun kamækiri nægkiariien ikî, nænæ mîni pen tî naruagæn me mæ tuhæuvæn mhæuvehi iæmæ næha mhæuvehi mhæuvehe.

¹⁸ Næpîn nærmama sæmæme kamhæni æraha Pol hæskæmter, nætærigien sæiou mæ iræha tuhæni irapw narimnari me nepwîn sæ ræraha anan in rîno. Mætæ hæpko mhæ iamînhi. ¹⁹ *Iræha hæskæmter, mamhousari iræha min tî næresien me nepwîn ia nîkaren sævæi næfwakîien sævænraha, mamhousari mwi tî iærmama riti næghîn næ Iesu. Ruvamhæ, mætæ Pol rîni mæ rînætui mwi ia nemhæien sævæhi. ²⁰ *Næpîn iakregi nægkiariien me næha, iakuvæirei mæ takæfætoni nîpærhienien iræ. Ro pen iakæres pen iæmæ i mæ ‘Rerîm ragien mæ tikevæn fwe Jerusalem, nænæ takækiri nægkiariien sæim mîne nægkiariien sævænraha fwe ikî?’ ²¹ Mætæ Pol rîni mæ rekæm. In rokeikei mæ tramo a ia kalapus pwæh Kig Sisa rîregi nægkiariien sævæhi, mækiri. Ro pen iakîni pen tî nærmama me sæiou mæ tuhætui amasan tukwe fwe ia kalapus meste takærhi pen revæn tî Kig Sisa.”

* 25:9: Wok Me 24:27 * 25:14: Wok Me 24:27 * 25:19: Wok Me 18:15 * 25:20: Wok Me 25:9

²² Nəpɪn Festas rini pen pam, Akripa rini pen tukwe in mə, “Iou mwi iakokeikei mə takregi iəmə nəha rəgkiari.”

Miregi Festas rini mə, “Ramasan, pwəh trakwakwi ikregi.”

²³ *Kini rakwakwi irə, nukupwəniən asori riri Akripa mine Pernis mine nəmə asori me səvəi naruagən me mine nəmə asori me səvəi taon nəha həuvnimwə ia nəkwai nimwə sə kamregi nəgkiariien ikɪn. Nənə Festas rini pen ti nərmmama me səvənhi mə tuhəuvehi Pol mhəuvnimwə pehe. ²⁴ *Nəpɪn Pol ruvnimwə pehe, Festas rini mə, “Kig Akripa mine kitaha pam ia kwopun i. Hiətə iəmə i. Nəkur Isrel me pam fwe Jerusalem kamhəni pehe tukw iou i, mamhəni asori mə takaməkeikei mousi əpune. Nənə kurirə ho mwi iamɪnhi ia kwopun i Sisaria. ²⁵ Mətə iapkətə mhə nari riti rino rərəha mə tukousi əpune in tukwe. Nənə ti nəri nə mə rinokəikei mə trevən fwe Rom pwəh Kig Sisa rəkiri nəgkiariien səvənhi, iakuə takərhi pen i revən, ²⁶ mətə iou iakreirei mə takrai pen nəfe ia nəkukuə ia nɪkaren səvəi iəmə i, mərhi pen i, revən ti Kig Sisa. Ro pen iakuvehi iəmə i, muvehe, mərpwɪ irapw in ia nənimmem, Kig Akripa, mine ia nəmrimiaha pam. Iakuə nəpɪn səregi, mhəkiri pam nəgkiariien səvənhi, tihəuvei pehe nətərigien riti miou pwəh iakrai pen ia nəkukuə. ²⁷ Trini minuə iakərhi pen iərmama riti sə raməmāk ia kalapus revən ti iəmə asori səkitaha, mətə iapkrai pen atukwatukw mhə nəfe nəha loa in rinərui, tukw iou iakregi rɪpkatukwatukw mhə.”

26

Akripa rəsəni Pol mə trəgkiari

¹ Akripa rini pen ti Pol i mə, “Iakəsəni ik, ikɪni nəgkiariien səim.” Nənə Pol ruvehi utə rəgɪn mɪnani irapw nəgkiariien səvənhi, mɪnamɪni mə, ² “Kig Akripa. Iakamərər ia nənimmem ipwet mə takɪni irapw nəgkiariien səiou ti nəgkiariien me pam i nəkur Isrel kamhəni ərəha iou irə. Rerik ragien, ³ ti nəri nə mə ik ikukurən amasan narəien səvəi nəkur Isrel mine nousariien me səvənraha. Ro pen iakase ik tiko nətərigien səim rəpwəmwis, mətərig ia nɪrak.

⁴ Nəkur Isrel me pam həukurən amasan narəien səiou. Nəpɪn iakɪnamouihɪ, iakamarə kɪmaha mɪnraha fwe imwak ikɪn. Kurirə ikɪn iakamavən kɪmaha mɪnraha fwe ia Jerusalem. ⁵ *Irəha həuvəukurən raka iou fwe kupwən. Mə rerɪnraha ragien ti nɪniien, tuhəni iou mə pərhiən iakɪnarə ia narəien səvəi Farisi me. Farisi me həskai ti Loa səvəi Moses mhəpi raka təmwei nəfwakiiən me nepwɪn səkɪmaha nəkur Isrel. ⁶ *Nənə təkwtəkwuni iakamərər ia kwopun i mə tikəkiri nəgkiariien səiou, ti nəri nə mə iakaməmri pen əknekɪn nətərigien səiou ia promes nəha Kumwesən rɪməni pen ti kaha kupwən me səkɪmaha. ⁷ Promes nəha kwənəkwas me twelef səkɪmaha kamhəmri pen əknekɪn nətərigien səvənraha irə, mamhəfwaki skai ia nəpɪn mine ia ran, mamheit-enhi mə tuhəuvehi. Promes əpa nəha, Kig Akripa, ti nəri nə mə iakaməmri pen əknekɪn nətərigien səiou irə, nəkur Isrel me i kamhəni ərəha iou. ⁸ Kɪmɪaha i, Kumwesən rukurən noien nərmmama səməme həuvamhə hətui mwi. Rəfo rəknekɪn tukumiaha ti nɪniien nɪpərhiənien irə?

⁹ *Fwe kupwən, iou mwi rerik ramrhi mə takaməkeikei mo narimmari me nepwɪn, mouraha nəghi Iesu, iəmə Nasaret. ¹⁰ In nəha noien səiou sə iakɪnamo fwe ia Jerusalem. Pris asori me həməuvei pehe nasoriien miou, nənə iakəkwtəmhirɪ nərmmama səvəi Iesu həpɪk, muvehi puvnimwə irəha ia kalapus. Nəpɪn kamhəni mə tukousi əpune irəha, iou mwi iakɪni mə ratukwatukw, pwəh housi əpune. ¹¹ Nəpɪn rɪpɪk iakamousi irəha fwe ia

* 25:23: Mat 10:18, Mak 13:9 * 25:24: Wok Me 25:2,7, Wok Me 22:22 * 26:5: Fil 3:5-6 * 26:6: Wok Me 23:6, 28:20 * 26:9: Wok Me 8:3

nəkwai nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel, mamousari mə tako irəha həni ərəha Iesu. Iakaməmwəki pik irəha. Ro pen iakamevən mwi fwe ia taon me isipwɪn mə takometə irəha.

¹² Nəpɪn riti pris asori me həuvei pehe nasoriien miou, mhərhi pen iou mə takevən fwe Tamaskes. ¹³ Kig Akripa, fwe ia suatuk, ia kurkwai nəpɪn ia ran, iakətə nukuraanien ruku pen ia nimagouagou, məhiəpwɪn iou mine nərmama me səməme haməkuriə ia nirak. Raməhiapw pik məpi raka meri. ¹⁴ Ia nəpɪn nəha kımaha pam iahəmwei ia tıprənə, nənə iakregi reri iərmama riti rəgkiari pehe miou ia nəgkiariien Hipru, mɪni mə, ‘Sol, Sol, rəfo ikamometə iou? Ikamo a nəmisəien mik. Ikəmwhen ia kau nəha nəpɪn iəmə asori səvənhi raməpi ia nei əhiə, ramerukw kurirə nisun, nei əhiə raməpi.’

¹⁵ Miregi iakɪni mə, ‘Iəmə asori, ik sin i?’

Miregi Iərimənu rɪni mə, ‘Iou i Iesu sə ikamometə. ¹⁶ Mətə tiko mɪskəmter, mərəer ia nisum mi. Iou iakier pehe tukw ik i iamɪnhi irə mɪnuə takuvehi utə ik, ikuvehe mo iərmama sə ramo tukwini nari miou. Tikaməkeikei mɪni irapw tɪ nərmama me narimnari me sə iako ikətəni ipwet mɪne narimnari me sə tako ikətəni. ¹⁷ Takuvehi raka ik ia rəgi nəkur Isrel mɪne ia rəgi nərmama rıpkə mhə irəha nəkur Isrel. Iakamərhi pen ik tɪ nirəha i. ¹⁸ *Tikaməkeikei mevən mo nənimenraha rukuraan. Pwəh həpwəh nəpitəvien, mhərari, mhəuvehe tɪ nukuraanien. Pwəh həpwəh nɪskaiien səvəi Setan, mhərari, mhəuvehe tɪ Kumwesən. Nənə Kumwesən trenouenou noien ərəha me səvənraha, nənə irəha tuhəuvehi kwopun riti səvənraha irəha nərmama me i Kumwesən raməmri əpə irəha mə irəha nəkur ikinan me səvənhi, tɪ nəri nə mə kamhahatətə ia nirak.’

¹⁹ Ro iamɪnhi irə, Kig Akripa, iakəpwəh nəruuien vison nəha ruku pen ia neiai. ²⁰ *Mətə iakukupwən fwe Tamaskes, nənə fwe Jerusalem, mɪne ia kwopun me nepwɪn mwi fwe ia tənə Jutia, mɪne ia tənə me səvəi nərmama rıpkə mhə irəha nəkur Isrel. Iakəvisau irapw mə nərmama me tuhaməkeikei mhərərıg ia noien ərəha me səvənraha, mhəuvehe tɪ Kumwesən, mho noien amasan me səməme tuhahatən pen mə irəha həuvərərıg pərhiien ia rerɪnraha. ²¹ *Nənə tɪ noien nəha ikamo, nəkur Isrel me i həkwtəmhiri iou fwe ia nimwə səvəi Kumwesən, mamhousari mə tuhousi əpune iou. ²² Mətə Kumwesən ramasitu ia nirak ia nəpɪn me. Ro pen iakamərər ia kwopun i ia nəmrɪmıaha ipwet, məmavisau m nəmə asori me mɪne nəmə auər a me. Nəgkiariien i iakani rıpkə mhə nəgkiariien əpə riti, mətə iakani a narimnari me səməme profet me mɪne Moses həməni kupwən mə tuko. ²³ *Irəha həməni mə Kristo traməkeikei miregi nəmisəien, memhə, mukupwən ia nərmama me pam mətui mwi ia nemhəien, nənə məvisau irapw nəgkiariien amasan sə trəhiəpwɪn nəkur Isrel mɪne nərmama rıpkə mhə irəha nəkur Isrel.”

²⁴ Nəpɪn Pol rani irapw nəgkiariien səvənhi iamɪnhi irə, Festas rəgkiari asori, mɪni mə, “Pol ikamarməri. Nukurənien me rıpık kɪnahatən ik irə həmo ik ikamarməri.”

²⁵ Mətə Pol rɪni mə, “Festas, iəmə asori, iakəpwəh narməriien. Nəgkiariien me i iakani ho nıpərhiienien anan. ²⁶ *Kig Akripa, ikukurən narimnari me i. Ro pen iakukurən nəgkiariien mik, məpwəh nehekırien. Ia nətəien səiου rosi ikınətə pam raka narimnari me i, tɪ nəri nə mə həpkier irapw mhə ia kwopun afafa. ²⁷ Kig Akripa, rəfo? Ikamɪni nıpərhiienien ia profet me səvəi nəkur Isrel? Iakukurən mə ikani nıpərhiienien ia nirəha.”

* **26:18:** Aes 35:5, Aes 42:7,16, Efes 2:2, Kol 1:13, Wok Me 20:32 * **26:20:** Mat 3:8 * **26:21:** Wok Me 21:30-31 * **26:23:** Luk 24:44-47, 1Kor 15:20 * **26:26:** Jon 18:20

²⁸ Miregi Akripa rini pen ti Pol i mā, “Ikukurən mā ia nəpɪn ouihɪ kwərha ko ikuvi iou iakuvehe mo iou Kristin?”

²⁹ Miregi Pol rini mā, “Iakəpwəh nəfwaki penien m Kumwesən tukw ik əpa, mətə tukumiaha pam i hiamətərig ia səiou nəgkiariien ipwet. Iakaməres mā nəpɪn ouihɪ uə nəpɪn əpwəmwis, kimiaha pam tihəuvehe mhəmwhen ia nirak. Jen me i a sə kinərihi iou irə, iakəpwəh nokeikeiien mā tukərihi kimiaha irə.”

³⁰ Ia nəpɪn nəha Kig Akripa mine Festas mine Pernis mine nərmama səməme kamhəkure irəha minraha həskəmter, ³¹ *mhəier. Nəpɪn həier pam, həni pen ti nirəha me i mā, “Iəmə nəha rɪpkə mhə nari riti sə tukousi əpune in tukwe uə tukuvehi puvnimwə in ia kalapus tukwe.” ³² *Nənə Akripa rini pen ti Festas i mā, “Rɪpkəpwəh a nəresien mā Kig Sisa trəkiri nəgkiariien səvənhi, səseni rier irapw ia kalapus mamevən.”

27

Nəmə Asori me hərhi Pol mə trevən fwe Rom

¹ *Nəmə asori me həni mā kimaha tahəputə ia nitətə riti, mhəuvən fwe Itali. Irəha həuvehi Pol mine nərmama nepwɪn səməme kamhəmək ia kalapus, mhəuvehi mhəuvei pen ia rəgi iaruaɡən riti nəghɪn nə Julias. In rasori ia naruagən me irəha hantret. Kani irəha mā Naruaɡən me səvəi Kig Sisa.

² *Nitətə riti sə ruku pen fwe Antramitiam muvehe minamevən fwe kwopun me fwe Esia. Iahəputə irə mhəier. Iəmə Masetonia riti sə ruku pen ia taon nəha Tesalonaeka ruvehe kimaha min. Nəghɪn nə Aristakas. ³ *Kini rakwakwi irə iahapirapw fwe taon nəha Saeton. Julias rerɪn rəpou ti Pol, məseni in ruvarei mətoni in me nepwɪn. Nənə irəha hasitu irə. ⁴ Nəpɪn iahəputə mwi ia nitətə səkimaha mhəier ia kwopun nəha, iahaiu tegin nɪkare tənə əmweris nəha Saepras, ti nəri nə mā nɪmətagi raməpwi nitətə. ⁵ Iahəpi simwɪn ia təsi nəha iruə ia profens mi nəha Silisia mine Pamfilia. Kurirə ikin iaheiwaiu pehe ia taon nəha Maera ia profens nəha Lisia mhəuvarei. ⁶ Ia kwopun nəha iəmə asori səvəi naruagən me rətoni nitətə riti sə ruku pen fwe Aleksantria minamevən fwe Itali. Nənə ruvei pen kimaha irə.

⁷ Nitətə nəha ramaiu məru. Nəpɪn rɪpɪk rukurau, nənə iahaməmwur mhəpirapw iruə ia taon nəha Nitas. Mətə ia kwopun nəha nɪmətagi riskai. Ko nitətə rɪpkərer mhə. Ro pen iahaiu tegin tənə əmweris nəha Krit, mhəukurau ia poen nəha Salmone. ⁸ Iahəmwur, mhəiu, mhəsi pen nɪkare Krit, mhəuvehe ia kwopun riti kani mā Pasis Amasan ipaka ti taon nəha Lasea. ⁹ Ia naiuien səkimaha iahənouraha raka nəpɪn rɪpɪk. Rɪpkə mhə nəpɪn amasan ti nɪrɪpɪn penien naiuien səkimaha mamhəuvən, ti nəri nə mā nəpɪn asori səvəi nəkur İsrəl kani mā Nəpɪn Kauvehi Raka Nərəhaien Irə^aruvəukurau raka. Nəpɪn səvəi nɪmətagi ruvəuvehe ipaka. Ro iamɪnhi irə Pol rəgkiari pen m nərmama, mɪni mā, ¹⁰ *Nərman, trini minuə saməsua mamhəuvən, iakətə mā narimnari me rɪpɪk trəmwhenimw. Rɪpkə mhə kago əpa mine nitətə, mətə tukouraha mwi nɪmiruien me səkitaha.” ¹¹ Mətə iəmə asori səvəi naruagən me rɪpkətərig mhə ia nəgkiariien səvəi Pol, mətə ramətərig ia kapten səvəi nitətə mine iəmə i səvənhi nəha nitətə. ¹² Nənə ti nəri nə mā rəknekɪn ti nitətə me mā tuhərer ia pasis nəha ia nəpɪn səvəi nəkwieiiien, nərmama me həpɪk ia nitətə səkimaha hokeikei mā tahəier ia kwopun nəha, mharkut mā ko iaheste Finiks, pasis riti mwi fwe Krit sə raməti pen saotwes mine notwes. Həni mā pwəh nitətə səkimaha rərer afafa fwe ikin meste nəpɪn səvəi nəkwieiiien rukurau.

* **26:31:** Wok Me 23:29, 25:25 * **26:32:** Wok Me 25:11 * **27:1:** Wok Me 25:12 * **27:2:** Wok Me 19:29, Kol 4:10, Flm 24 * **27:3:** Wok Me 24:23 a **27:9:** Əvsini mwi Lev 16:30; 23:27-28, Nam 25:9. * **27:10:** Wok Me 27:22

Nimətagi asori rousi nitətə

¹³ Nəpɪn mətagi natogə rərer, mavən ouihi a, kru me səvəi nitətə səkimaha həregi mə rosi ko haiu mheste Finiks. Ro pen həuvehi utə aean sə hənosə irapw i raməkwtəmhiri nitətə. Nənə iahəier, mhaiu parei a, mamhesi pen nɪkare tənə əmweris nəha Krit. ¹⁴ Mətə rɪpko mhə tui, mətagi asori riti kani mə Nɪpərapu rɪskəmter muku parei, ¹⁵ muəsi nitətə, məkəkini nɪpəsegin. Iaharkut mə tahəkəkini nitətə, raiu atukwatukw, mətə rəknekin. Ro pen iahəpwəh, mhəmak pen ia nɪmətagi, mamhəuvən. ¹⁶ Iahəuvən ipaka ti tənə əmweris ouihi nəha Kaota, mhaiu tegin. Ia kwopun nəha kru me həmwur mhəuvehi utə kwəti bot səvəi nitətə. ¹⁷ Nəpɪn həuvəuvehi utə raka kwəti bot nəha mhəmri amasan, hosə irapw nəkwus rukurau irapw ia nitətə mutə pehe ia nɪkaren. Həvi tərini mə trəkwtəmhiri nɪpwrai nitətə. Kurirə ikɪn həhekɪr mə nɪmətagi trouini ərori pen nitətə ia nɪmaha fwe ia kwopun riti kani mə Sirtis. Ro pen həvi əse nivən, mhəmak pen ia nɪmətagi mamhəuvən. ¹⁸ Nɪmətagi nəha rasori pɪk, mauəsi pɪk kimaha. Ro pen rakwakwi irə kru me hənamərarki irapw kago me. ¹⁹ Kɪni neis irə, həuvehi nore nitətə me ia rəginraha, mhərarki irapw. ²⁰ Ia nəpɪn me rɪpɪk, iahəpkətə mhə meri ia ran mɪne kəməhau me ia nəpɪn. Mətagi nəha ramavən a, mamousi kimaha. Ro pen iahəregi mə na tahemhə pam.

²¹ Ia nəpɪn nəha tui kwopti, kimaha pam iahəpkani mhə nari. Nənə Pol rərer ia nəmrɪmaha mɪni mə, “Nərman, hiəpkətərig iou. Səpkəpwəh a nəputəien ia nitətə i, mhəier ia Krit, ko ramasan. Ko narimnari me həpkərəha mhə, mhəmwhenɪmw iamɪnhi. ²² *Mətə təkwtəkɪwuni iakani pehe tukumiaha i mə tihəpwəh nehekɪrien. Kɪmiaha riti trɪpkouraha mhə nɪmɪruvien səvənhi, mətə nitətə a trəmwhenɪmw. ²³ Kumwesən sə iakaməfwaki mɪn in səvənhi iou. Nərɪneiv ia nəpɪn agelo riti səvənhi rier pehe tukw iou, ²⁴ *mɪni mə, ‘Pol tikəpwəh nehekɪrien. Tikaməkeikei mərəer ia nəmri Kɪg Sisa fwe Rom. Ətə ro. Kumwesən ramasan tukw ik. Truvehimɪru ik kɪmiaha nərmama me pam ia nitətə i.’ ²⁵ Ro iamɪnhi irə, nərman, tihəpwəh nehekɪrien. Iakahatətə ia Kumwesən səiou. In truvehimɪru kɪtaha pam i rəmwhen atukwatukw agelo nəha səvənhi rɪməni pehe tukw iou i. ²⁶ *Mətə tsaməkeikei mhaiu mhəuvehi pekɪn nɪmaha ia tənə əmweris riti.”

²⁷ Nɪmətagi asori nəha rousi kimaha, məpwɪ irapw kimaha ia nəkwai təsi nəha kani mə Təsi Atrias.^b Nəpɪn səro fotin irə, ia kurkwai nəpɪn, kru me rerɪnraha rɪrhi mə rosi iahənamuvehe ipaka ti tənə riti. ²⁸ Ro pen irəha hosə irapw kwənəkɪwus riti let raməgher pen ia nusvenhɪn, mhətoni mə təsi reiwaiu rəmwhen ia toti sefen meta. Həfwini ouihi a, mhosə irapw mwi, mhətoni mə təsi reiwaiu rəmwhen ia twenti eit meta. ²⁹ Irəha həhekɪr mə kamo nitətə səkimaha rouini ərori pen ia nɪmaha riti. Ro iamɪnhi irə həuvən fwe kurirə ia nitətə, mhosə irapw aean kefə tuhəvi tərini nitətə, mamhəfwaki mə trɪran akwauakw. ³⁰ Ia nəpɪn nəha kru me hokeikei mə tuhəivə raka ia nitətə mhəp. Harhɪr irapw kwəti bot ia təsi, mamheikuə mə tuhəuvən fwe nɪpəsegi nitətə, mhosə irapw aean me nepwɪn mwi tuhəvi tərini nitətə. ³¹ *Mətə Pol rɪni pen ti iəmə asori səvəi naruagən me mɪne naruagən me səvənhi mə, “Nəmə me nəha tuhəmo a ia nəkwai nitətə. Kamo Kumwesən trɪpkuvehimɪru mhə kɪmiaha.” ³² Ro iamɪnhi irə naruagən me həuvən mhərai əmwesi nəkwus me səvəi kwəti bot, mharaka irə ramevən.

³³ Ipaka rɪnamran, Pol raməkeikei mɪnraha mə tuhəni nari, mamɪni mə, “Ipwet səneste nəpɪn fotin, mətə kɪmiaha hiəpkani mhə ihi nari. ³⁴ *Ro

* 27:22: Wok Me 27:10,31 * 27:24: Wok Me 23:11 * 27:26: Wok Me 28:1 b 27:27: Təsi Atrias nəghɪn riti mwi Təsi Metiterenian. * 27:31: Wok Me 27:22 * 27:34: Mat 10:30

iaminhi irə iakani pehe tukumiaha i mə tihaməkeikei mhani nari, pwəh rasitu ia kimiaha. Kimiaha riti tripkemhə mhə.” ³⁵ *Pol rini iaminhi irə, nənə mərəer ia nəmriŋraha, muvehi bred, məfwaki mini vivi Kumwesən tukwe, məkwsen, minaməni. ³⁶ Nənə irəha hətoni, hənəməpwəh nehekirien. Irəha pam mwi hənamani nari. ³⁷ (Kimaha pam tu-hantret-sefenti-sikis nərmama ia nəkwai nitətə nəha.) ³⁸ Nəpɪn hani nari nəmwhen, həuvehi pak flaoa me fwe ia nəkwai nitətə, mhərarki irapw fwe ia təmwei təsi mə tuho nitətə rəruvərevə.

³⁹ Nəpɪn rinamran, kru me həti pen mhətoni tənə riti. Həreirei mə nəfe nəha tənə, mətə hətə pasis riti nɪpəkɪr fwe ikɪn. Nənə hənua ko həuvehi nitətə, mhəuvarei fwe ikɪn. ⁴⁰ Ro pen hərai əmwesi raka nəkwus ia aean me səməme kamhəvi tərini nitətə, həmwhenimw. Həfi raka kwənəkwsus ia niveiə mi sə krouəkəkini nitətə. Həvi nivən fwe ia nɪpəsegi nitətə, rutə mə nɪmətagi trəkure irə. Nənə iahənəmuven mə tahəuvarei. ⁴¹ Mətə iahəuvən ia kwopun rəkwtə ikɪn, mhəuvehi pekɪn nɪmaha. Nɪpəsegi nitətə rəkəkɪr pen əknekɪn ia nɪmaha. Kurirə irə təsi rinəməpwi ərori.

⁴² Ia nəpɪn nəha naruağən me kamhərai sun mə tuhousi əpune nərmama me səməme hamarə ia kalapus. Kamo heiai mhəuvarei mhəp. ⁴³ Mətə iəmə asori səvəi naruağən me rokeikei mə truvehimiru Pol. Ro pen rinise nətəriğien səvəi naruağən me, marə mini pen ti nərmama səməme həukurən neiaien mə tuhəivə irapw, mheiai, mhəuvarei. ⁴⁴ *Səməme heiai mhəreirei, irəha tuhəkurirə, mheiai pen ia nɪpərpəri timpa mine nore nitətə me nepwɪn.

28

Pol fwe Molta

¹ Nəpɪn kimaha iahəuvarei amasan a, iahəregi mə tənə nəha nəghɪn nə Molta. ² *Nəkur Molta hamasitu asori ia kimaha. Irəha həse napw, mamhəni pehe tukumaha pam i mə tahəuvən mhərhiəpw irə, ti nəri nə mə nesən ramauə, nəkwieien rasori. ³ Ia nəpɪn nəha Pol ruvehi kuse nei mhiə, mousə pen ia napw. Snek riti sə ramahi əpune iərmama riregi nəpnəpanien, rier irapw fwe ia kuse nei nəha, mahi rəgi Pol. ⁴ Nəpɪn nəkur Molta hətoni snek nəha raməgher pen ia rəgin, həni pen ti nɪrəha me i mə, “Hətə ro. Rosi iəmə nəha in iəmə sə ramosi əpune iərmama. Pərhiən in rousari mukurau ia təsi asori, mətə kumwesən me ko həpkəsəni mhə in rimiru.” ⁵ *Mətə Pol rouniatukus pen snek nəha ia napw, miregi ramasan a. ⁶ Nəkur Molta kamhərer mamheitenhi mə rəgi Pol trəsisi uə Pol trimwei memhə təkwtəkwni. Hərer əpwəmwis mamheitenhi, mətə həpkətə mhə nari riti sə rərəha ro Pol. Ro pen irəha harə mhərari ia nətəriğien səvənraha, mhəni mwi mə, “Kumwesən riti nəha!”

⁷ Kwopun nəha iahəuvarei ikɪn ipaka ti tɪprənə səvəi iərmama riti nəghɪn nə Puplias. In iəmə asori səvəi nərmama me ia tənə əmweris nəha Molta. In ramasan tukumaha, miri kimaha mevən fwe imwəni, mamətui amasan tukumaha meste nəpɪn kahar. ⁸ Ia nəpɪn nəha tata səvəi Puplias ramapri a ia nɪməhan səvənhi, miregi rərəha, maməkweiei fifa, mamaiu netə. Mətə Pol ruvniwə pehe, məmrutə rəgin mi irə, məfwaki, in ruvehe məsanɪn. ⁹ Kurirə irə nəkur Molta me pam səməme nemhəien rarə ia nɪrəha, irəha mwi həuvehe ti Pol, nənə in ro irəha həuvehe mhəsənɪn. ¹⁰ Irəha həsiai kimaha, mhəuvei pehe narimnari me rɪpɪk m kimaha. Nəpɪn iahənəməpnəpenə irə mə tahəputə

* **27:35:** Mat 15:36, 1Tim 4:4-5 * **27:44:** Wok Me 27:22-25 * **28:2:** 2Kor 11:27 * **28:5:** Mak 16:18

ia nitətə riti mhəier ia kwopun nəha, nəfe nəghin riwən təni kimaha, nəkur Molta həuvehi, mhəmri pen ia nəkwai nitətə.

Pol rier ia Molta mevən fwe Rom

¹¹ Kimaha iahəuvehi məkwə kahar fwe Molta. Kurirə irə iahəputə ia nitətə riti sə rīnərkwafə fwe ikin meste nəpin səvəi nəkwieien ruvehe mukurau. Nitətə nəha ruku pen fwe Aleksantria. Kiməsegi pen nəghin nə mə Kasto mine Polakis kumwesən kəru irau mwirmwir mi. ¹² Iahəputə ia nitətə nəha mhəier mhəuvən mhəpirapw fwe taon nəha Saerakus, nənə mhəuvehi nəpin kahar fwe ikin. ¹³ Nənə mhəier mwi, mhəuvən mhəpirapw fwe taon nəha Rejjiam. Kini rakwakwi irə, mətəgi uritogə riskəmter, nənə iahəripin mamhəuvən. Nəpin kəru rukurau, nənə iahəpirapw ia taon nəha Puteoli. ¹⁴ Ia kwopun nəha kimaha iahətoni piəvtaha me nepwin. Həres pehe kimaha i mə tuharə kimaha minraha səvəi nəfwakiiien kuatia. Kurirə irə iahəvən mənəmhəuvən fwe ia Rom. ¹⁵ Piəvtaha me fwe Rom, nəpin həregi mə kimaha iahənamuvehe, həier, mhəuvehe tukumaha, mheste maket səvəi Apias mine kwopun nəha kino nimwə kahar ikin kaməraku pen kamapri irə. Nəpin Pol rətoni irəha, rini tanak ti Kumwesən. Rerin ragien. ¹⁶ *Iahəuvən mhəpirapw fwe Rom, nənə kəsəni Pol ramarə in əpa irau iaruagən kuatia sə ramətui tukwe.

¹⁷ *Nəpin kahar rukurau, Pol rəkwein nəmə asori me səvəi nəkur Isrel me fwe Rom mə tuhəuvehe. Irəha həuvehe, mhəusəsimwin irəha me, nənə Pol rini pen ti nirəha i mə, “Piak me, iou iapko mhə nari riti, mouraha kitaha nəkur Isrel, uə iapko mhə nari riti, mouraha narəien səkitaha sə kaha kupwən me həməuvei pehe. Mətə irəha fwe Jerusalem həkwtəmhiri iou, mhəuvei pen iou ia rəgi nəkur Rom. ¹⁸ *Nəpin nəkur Rom me nəha hənəres raka iou nəresien me ripik, hənə tuhəfi raka rəginraha ia nirak, ti nəri nə mə həkətə mhə nari riti iakinə rərəha tuhəsi əpune iou tukwe. ¹⁹ *Mətə nəkur Isrel hənə mə rekəm. Nənə iakregi mə noien nəha səvənraha raməkeikei miou. Iakəres pen iəmə asori səvəi nəkur Rom mə ko in rəsəni iou iakuvehe i pwəh Kig Sisa rəkiri nəgkiariien səiou. Iakəres pen iamīnhi, mətə səiou riti nəgkiariien riwən takini muəsi nəkur imwak me i. ²⁰ *Kino iamīnhi irə ia nirak. Ro pen iakəres mə takətə kimiaha ipwet, məgkiari m kimiaha. Iakuə takini sas pehe tukumiaha i mə hənərihi iou ia jen i ti Kristo, iəmə nəha kitaha nəkur Isrel saməmri pen əknekīn nətərigien səkitaha irə mə truvehe.”

²¹ Pol rini pen pam, nənə irəha hənə pen tukwe in mə, “Kimaha iahəpkuvehi mhə nəkukuə me nepwin sə nəkur Jutia həmərāi, mhərhi pehe i ti niniien ik. Piəvtaha me nepwin həiwən həuku pen fwe ikin, mhəuvehe, mhəvisau pehe ik uə həməni ərəha ik. ²² *Mətə kimaha iahəkeikei mə tahəregi nətərigien səim, ti nəri nə mə iahəukurən mə ia kwopun me pam kamhəni ərəha kuse nəfwakiiien nəha kamīni mə Suatuk səvəi Iesu.” ²³ Ro iamīnhi irə irəha Pol həkwpin. Nənə ia nəpin nəha nəkur Isrel həpik həuvehe ti Pol ia nimwə nəha ramarə ikin. Nənə in rəgkiari minraha nəpin pekin. In raməvsini Loa səvəi Moses mine nəkukuə me səvəi profet kupwən me, maməgkiari ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə, mamousari mə tro irəha hətoni mə pərhiēn Iesu in Kristo. ²⁴ Irəha me nepwin hənə nīpərhiēnien ia nəfe Pol rani, mətə nepwin həkini mhə nīpərhiēnien irə. ²⁵ *Nənə ti nəri nə mə nətərigien səvənraha ripkuvehe mhə mo kuatia, irəha həpwəh mənəmhəuvən. Nəgkiariien sam-pam Pol rini pen ti nirəha i, in i mə, “Nəgkiariien sə Nənimwin Ikinan rīməuvei

* 28:16: Wok Me 24:23 * 28:17: Wok Me 25:8 * 28:18: Wok Me 26:31 * 28:19: Wok Me 25:11 * 28:20: Wok Me 24:15, Wok Me 26:6-7 * 28:22: Wok Me 24:14 * 28:25: Mat 13:14

pen m Profet Aesea fwe kupwən mə trini irapw ti kaha kupwən me səkimiaha in ratukwatukw a. ²⁶ Kumwesən rīmāni pen ti profet i minuə:

‘Evən mīni irapw ti nərmama me i,

mə iou Kumwesən iakamini mə,

Tihəregi, mhəregi, mhəregi, mətə ti nəpīn riti tihəpkregi sas mhə.

Tihətoni, mhətoni, mhətoni, mətə ti nəpīn riti tihəpkətə sas mhə.

²⁷ Tro iamīnhi irə, ti nəri nə mə reri nərmama me i ruvəskai raka.

Hənəsisəg raka ia nəkwəreginraha mīne nənimenraha.

Mətə trini minuə həpwəh noien iamīnha irə,

nəfe nəghin tuhəukurən nətoniien ia nənimenraha

nənə mhəregi ia nəkwəreginraha,

uə tuhəukurən ia rerinraha,

nənə mhərari mhəuvehe tukw iou, nənə tako irəha həuvehe mhəsanin.’ ”

²⁸ *Pol rarə mīni mwī mə, “Kimiāha tihaməkeikei mhəukurən nəri. Kumwesən rauvehimīru nərmama me səməme kamhəni nīpərhienien ia Iesu. Nəgkiariien sə raməvisau irapw i ruvavən raka ti nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel. Irəha tuhətərig irə.”

²⁹⁻³⁰ *Pol rarə fwe ikin nuk kəru ia nimwə riti sə ramərəku pen, mamapri irə, maməsevər ia nimwə səvənhi ti nərmama me pam səməme haməuvehe tukwe. ³¹ *In raməvisau irapw nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə, mamahatən nərmama ia nəgkiariien amasan səvəi Iesu Kristo, Iərimənu səkitaha. Nəpīn Pol raməgkiari, in rīpkhekīr mhə. Iərmama riti riwən rīnise in.

* **28:28:** Sam 67:2, Luk 3:6, Wok Me 13:46, 18:6
28:23

* **28:29-30:** Wok Me 28:16

* **28:31:** Wok Me

Rom Nəgkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Pol ramavən maməvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Kristo ia kwopun me. Navənien səvənhi səro kahar irə rino sampam nənə in rirai nəkukuə i revən ti nakalasia me fwe Rom ia nuk 56 uə 57. Ia navənien səvəi Pol in rokeikei mə trukupwən mevən fwe Jerusalem nənə mevən mwi fwe taon Rom mine tənə Spen. In rirai nəkukuə i mə irəha tuhəpnəpenə ti nuveheien səvənhi. Nəgkiariien asori ia nəkukuə i in i natukwatukwien. Pol ramahatən ia nəkukuə i mə: 1) iərmama riti riwən ratukwatukw; 2) Iesu Kristo əpa in ratukwatukw, məmher; 3) trini minuə səni nīpərhienien ia Iesu Kristo, in truvehi raka kitaha ia nīskaiien səvəi nərhəhien, nənə muvei pehe nīmīruien vi m kitaha, nənə mo kitaha satukwatukw ia nəmri Kumwesən; 4) kitaha nakalasia me tсамəkeikei mharə ia nərhəhien sə ro ikinan sə Kumwesən rokeikei.

Nəgkiariien sə rakupwən

¹ *Iou Pol. Iou iərmama riti sə iakamo tukwini nari m Iesu Kristo. Kumwesən rīnəkwein iou mə aposol, nənə məmri karen iou mə iou iərmama takəvisau irapw nəgkiariien amasan səvənhi. ² *Nəgkiariien amasan i, in ruvəni raka tui ia nəgkiariien me səvəi profet me səvənhi səməme kamharə ia Nəkukuə Ikinan. ³⁻⁴ *Nəgkiariien amasan nəha raməgkiari ia Tini, in nəha Iesu Kristo Iərimənu səkitaha. In rīməuvehe iərmama riti rīməuku pen ia kwənəkwas səvəi Kig Tevit. In rīmamhə nənə Kumwesən rahatən mə in Tini atukwatukw nəpīn ro in rətui mwi ia nemhəien səvənhi ia nīskaiien səvəi Nənimwīn Ikinan. ⁵ *Ia Kristo, Kumwesən ro ramasan m kīmaha, muvehi pehe wok amasan m kīmaha mə kīmaha aposol me. Rīməuvei pehe wok i m kīmaha mə tahəkwein ia nərmama ia tənəmtənə me pam mə tuhəni nīpərhienien irə, mho nəkwən. Nənə nəpīn irəha kamho iamīnha irə, mamhəuvehi utə nəghi Iesu.

⁶ Wok i rīneste kīmīaha mwi. Kīmīaha nərmama Kumwesən rīnəkwein ia kīmīaha mə kīmīaha səvəi Iesu Kristo. ⁷ *Nəkukuə i rauvehe tukumīaha pam fwe taon nəha Rom. Kumwesən rokeikei kīmīaha, məkwein kīmīaha mə kīmīaha nərmama ikinan me səvənhi. Pwəh Kumwesən tata səkitaha, mine Iesu Kristo Iərimənu səkitaha trouəriari pehe namasanien mine nəmərīnuen m kīmīaha.

Pol rokeikei mə trevən mətoni nərmama me səvəi Iesu Kristo ia taon nəha Rom

⁸ *Kurirə iakəgkiari iakuə ia nəghi Iesu Kristo takini vivi Kumwesən səiou tukumīaha pam ti nəri nə mə nərmama ia tənəmtənə me pam kamhəregi nəvisaiien ia nahatətəien səkīmīaha. ⁹ *Kumwesən sə iakamo tukwini nari min ia rerik pam ti nini irapwien nəgkiariien amasan səvəi Tini, in rīnətə raka noien səiou mukurən mə ia nəpīn me pam iakani kīmīaha ¹⁰ *ia nəfwakīien me səiou. Iakaməres mə trini minuə nətəriğien pərhien səvəi Kumwesən, in trəsevər ia suatuk riti pwəh iakuvehe mətoni kīmīaha rəmwhen iakīneitenhi tui mə tako.

¹¹ Iakokeikei pīk mə takuvehe mətoni kīmīaha muvehi pehe nasituien riti səvəi Nənimwīn Ikinan pwəh rərpwi əknekīn mwi kīmīaha. ¹² Nīpwrai

* **1:1:** Wok Me 9:15, 13:2, Kal 1:15 * **1:2:** Rom 16:25-26 * **1:3-4:** Mat 22:42, Wok Me 13:33, Rom 9:5, 2Tim 2:8 * **1:5:** Wok Me 26:16-18, Rom 15:18, Kal 2:7-9 * **1:7:** Nam 6:25-26, 1Kor 1:2, 2Kor 1:1, Efes 1:2 * **1:8:** 1Tes 1:8 * **1:9:** Efes 1:16, Fil 1:8, 1Tes 2:5,10 * **1:10:** Wok Me 19:21, Rom 15:23,32

nægkiariien i mæ nahatətəien səkimiaha rukurən nasituien ia nirak nənə səiou mwi rukurən nasituien ia kimiaha. ¹³ *Piak me ramasan mæ tihəukurən mæ nəpɪn rɪpɪk rerɪk ramrhi mæ takuvehe məti pehe ia kimiaha, mətə nəpɪn me pam narimnari me rɪpɪk raməsisəg iou ti nuveheien. Iakokeikei mæ wok səiou trukuə mo kwənkwan ia nimiruien səkimiaha rəmwhen ia nimiruien səvəi nərmama me rɪpko mhə irəha nəkur Isrel ia kwopun me.

¹⁴ Iou iərmama riti sə takaməkeikei məvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Kumwesən m nərmama me pam, nərmama səməme həukurən nəgkiariien səvəi nəkur Kris mɪne noien səvənraha, mɪne nərmama səməme irəha həreirei, mɪne səməme irəha həukurən amasan nari, mɪne səməme həpwəh nukurən amasanien nari. ¹⁵ Ro iamɪnhi irə iakokeikei pɪk mæ takəvisau irapw mwi nəgkiariien amasan səvəi Kumwesən m kimiaha fwe taon nəha Rom.

¹⁶ *Takaməgkiari iamɪnhi irə iou iapkauris anan mhə ti nəgkiariien amasan nəha ti nəri nə mæ nəgkiariien amasan nəha in nɪskaiien səvəi Kumwesən ti nuvehimɪruien nərmama me pam səməme kamhəni nɪpərhienien irə, rɪməkupwən muvehe ti nəkur Isrel, kurirə revən ti nərmama rɪpko mhə irəha nəkur Isrel. ¹⁷ *Ia nəgkiariien amasan səvənhi, Kumwesən ramo nərmama kamhətoni suatuk sə in rɪnəmri irəha tuhesi pen tro irəha hatukwatukw ia nənimen. Suatuk nəha in nahatətəien fwe nukunen mamevən meste nəkrəkwerɪn sampam.^a Rəmwhen ia nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mæ, “Iərmama sə ratukwatukw ia nəmri Kumwesən ia nahatətəien səvənhi, in truvehi nimiruien.”

Kumwesən niemaha raməpi ti noien ərəha me səvəi nərmama

¹⁸ *Kumwesən fwe ia neiai ramo nərmama kamhətoni mæ niemaha raməpi pɪk in. In ramərpwɪn noien ərəha me pam səvəi nərmama səməme kamhərui nəkwən mamhərer tukuahag ia nɪpərhienien səvənhi ia noien ərəha me səvənraha. ¹⁹ *In ramərpwɪn noien ərəha me səvənraha ti nəri nə mæ irəha həukurən nətoni atukwatukwien narimnari me pam səməme nərmama həukurən nətoniien Kumwesən irə. Kamho iamɪnha irə ti nəri nə mæ Kumwesən atukw rɪnahatən atukwatukw irəha irə. ²⁰ *Fwe nukune narəien muvehe meste pehe ipwet mɪne nərmama me pam həukurən nətoniien ia nənimenraha narimnari me səməme Kumwesən rɪno ia neiai mɪne tɪprənə, nənə ro iamɪnhi irə nəri auər a mæ irəha ko həpkətoni mhə Kumwesən ia nənimenraha, mətə həukurən nətoniien ia narimnari me nəha mæ nɪskaiien səvənhi ramevən a mɪpko mhə sampam mɪne nɪpərhienien mæ in Kumwesən. Ro iamɪnhi irə nəgkiariien riti riwən ko irəha həni.

²¹ *Irəha həuvəukurən raka Kumwesən, mətə həpwəh nuvehi utəien nəghɪn mæ in Kumwesən, nənə mhəpwəh niniien tanak tukwe in. Mətə rerɪnraha ruvehe mɪpkrhi amasan mhə nari, nənə nətərigien səvənraha ruvehe mɪreirei nari rəmwhen mæ kamharə ia nəpitəvien. ²² *Irəha kamhəni mæ həukurən nari, mətə irəha həreirei nari, ²³ *mhənəpwəh nəfwakiien m Kumwesən asori sə tɪpɪkəmhə mhə ia nəpɪn riti, nənə mhəvən mhəfwaki pen m nənɪmwi nari me səməme həmwhen ia iərmama sə tremhə, uə menu me, uə nərimɪru me səməme kamhavən uə kamhərkou.

* **1:13:** Wok Me 19:21, Jon 15:16 * **1:16:** Sam 119:46, Mak 8:38, 1Kor 1:18-24, Wok Me 13:46

* **1:17:** Rom 3:21-22, Hab 2:4 a **1:17:** Suatuk riti mwi ti niniien nəgkiariien i ia vas 17 in i mæ, “Ia nəgkiariien amasan səvənhi Kumwesən ramo nərmama kamhətoni natukwatukwien səvənhi sə raku pen ti nahatətəien mamevən ia nahatətəien.” * **1:18:** Efes 5:6, Kol 3:6, 2Tes 2:12 * **1:19:** Wok Me 14:15-17, Wok Me 17:24-28 * **1:20:** Job 12:7-9, Sam 19:1, Hip 11:3 * **1:21:** Efes 4:17-18 * **1:22:** Jer 10:14, 1Kor 1:20 * **1:23:** Dut 4:15-19, Sam 106:20

24 *Ro iam̄nhi irə Kumwesən rəpwəh irəha, məseni irəha mə irəha tuhamesi pen a noien ərəha me səməme rerinraha rokeikei pik mə tuho. Ro pen irəha kamho ia nirəha me noien me ia nipwranraha sə ro a naurisien.

25 *Irəha hənəpwəh nipərhiēnien səvəi Kumwesən, mhəkwtəmhiri neikuəien, nənə mamhəfwaki pen m narimnari me səməme Kumwesən rino ia neiai mine tiprənə, mamho tukwini nari minraha, mətə həpwəh nəfwakiēn m Kumwesən sə rino neiai mine tiprənə, mhəpwəh no tukwiniēn nari min. In nə Kumwesən sə kaməgnəgini rerin in. Ouəh, pwəh ro iam̄nhi.

26 Ti noien nəha irəha kamho, Kumwesən rəpwəh irəha, məseni irəha mə irəha tuhamesi pen a noien ərəha me səməme rerinraha rokeikei pik mə tuho sə ro a naurisien. Ro iam̄nhi irə nipran me nepw̄in səvənraha kamhəpwəh noien i ratukwatukw, noien sə pran ramesi pen iərman səvənhi, nənə mhəuvən mamho noien i ripkatukwatukw mhə, noien sə pran ramiri pran. 27 *Ia noien a mwi nəha, nərman me nepw̄in səvənraha kamhəpwəh noien i ratukwatukw, noien sə iərman ramiri pran səvənhi, nənə mhəuvən rerinraha ramevən pik ia nirəha me. Nərman kamho noien me nepw̄in ia nirəha me sə ro a naurisien. Mətə Kumwesən ruvəuvei pen raka nərpw̄inien minraha resi pen atukwatukw noien ərəha me səvənraha.

28 Ti nəri nə mə nərmama həkokeikei mhə mə tuhəukurən Kumwesən, in rəpwəh irəha, məseni irəha mə irəha tuhamesi pen a nətərigien ikou me səvənraha, mamho noien me həpwəh nəmwhenien. 29 Rerinraha rukuər ia noien ərəha mine noien ourour me pam. Irəha kamhəpw̄tig ti nautə səvənraha, mamhəmwəki nərmama. Rerinraha rukuər ia nakresien, nousi əpuneien iərmama, nəvisəien, neikuəien, mine nətuiēn suatuk ti nourahien iərmama. Irəha kamhəni nikare nərmama, 30 mamhouraha nəghi nərmama ia neikuəien me. Irəha kamhəmwəki Kumwesən. Irəha kamhəkwaḡ raka ia nəḡkiariēn, mamhəfiutə ia nirəha, mamhərpwi irəha ia nəp̄in me. Irəha kamhətui suatuk ti noien noien ərəha me səməme nərmama həpwəh ihi nukurəniēn. Irəha kamhərui nəkwai tata mine mama. 31 Ia rerinraha irəha hərəirei nari. Irəha kamhətēfi nəḡkiariēn me səvənraha. Nokeikeiēn səvənraha riwən ti iərmama. Irəha həpwəh nətərigien nasəkien səvəi nərmama ti nasituēn ia nirəha. 32 Irəha həuvəukurən raka mə nəḡkiariēn atukwatukw səvəi Kumwesən rani mə nərmama səməme kamho noien me i iam̄nha irə tuhaməkeikei mhemhə, mətə irəha kamhəmwur pen ia noien me nəha. Ripko mhə noien əpa nəha irəha kamho, mətə kamhəsēni mwi nərmama me səməme kamho noien me nəha mə ramasan a.

2

Kumwesən ramərpw̄in noien ərəha səvəi nərmama ia noien atukwatukw

1 *Ro pen nəri auər a mə ik nəfe iərmama, ikamo noien riti rəpwəh nəmwhenien nəp̄in ikaməkiri noien səvəi iərməpə. Tr̄ini minuə ikini pen ti iərmama riti mə səvənhi noien rərəha, mətə ia nəḡkiariēn nəha ikani ikamousi atukw a ik. Ik nə iərmama sə ikaməkiri noien səvənhi, mətə ik mwi ikamo noien ərəha rəmwhen irə. 2 Kitaha səukurən mə Kumwesən ramo noien sə ratukwatukw a nəp̄in ramərpw̄in noien ərəha me səvəi nərmama sə ro me iam̄nha irə. 3 Ik sə ikaməkiri noien səvəi nərməpə, nətərigien səim rəfo? Mə ik mwi ikamo noien ərəha me nəha irəha kamho, nəp̄in Kumwesən trəkiri noien ərəha me səim ko ikap raka irə? Rekəm! 4 *Uə rosi ikamətə ərəha noien i sə Kumwesən ramo ia niram uə? In ramo ramasan pik tukw ik, nənə məpwəh

* 1:24: Wok Me 14:16 * 1:25: Jer 13:25, Jer 16:19, Rom 9:5 * 1:27: Lev 18:22, Lev 20:13, 1Kor 6:9 * 2:1: Mat 7:1-2, Jon 8:7 * 2:4: Efes 1:7, 2:9, 2Tes 3:15

nəmwəki akwauakwien ik, nətərigien səvənhi rəpwəmwis tukw ik. Ikukurən uə rekəm mə ramo noien amasan me mik mə noien nəha triri pen ik ikevən məpwəh noien ərəha me səim mīrərig ia rerim?

⁵ Mətə ti nəri nə mə kəmkapwə riskai, ikəpwəh narakaien ia noien ərəha me səim mīrərig ia rerim. Nənə ro iamīnhi irə ikamoeite niemaha sə tukuvei pehe mik ia nəpīn səvəi niemaha. Ia nəpīn nəha Kumwesən tro nərmama hətoni nəkiriien səvənhi sə ratukwatukw, ⁶ *ti nəri nə mə in trərəku nərmama kuatia kuatia resi pen nəfe noien me həno. ⁷ *Nərmama me səməme kamhərer əknekīn ti noien noien amasan ia nəpīn me mə tuhəuvehi nəgnəginien, mīne nisaiien, mīne nīmīruien i nemhəien riwən irə, Kumwesən truvei pen nīmīruien rerin mīnraha. ⁸ Mətə nərmama me səməme kamho a nari rerinraha rokeikei, nənə, mamhəuvei pen təkutanraha m nīpərhienien, mamhesi pen a noien ərəha me, Kumwesən truvei pen niemaha asori səvənhi mīnraha. ⁹ *Nərmama me pam səməme kamho noien ərəha, Kumwesən tro nəmisəien mīnraha, mo nəknekīnien mīnraha, trukupwən ia nəkur Isrel kurirə nərmama me rīpko mhə irəha nəkur Isrel. ¹⁰ Mətə nərmama me pam səməme kamho noien amasan, Kumwesən truvei pen nəgnəginien, mīne nisaiien, mīne nəmərīnuien mīnraha, trukupwən ia nəkur Isrel, kurirə nərmama me rīpko mhə irəha nəkur Isrel. ¹¹ *Ro iamīnhi irə ti nəri nə mə Kumwesən tro rəmnəmwhen pam ia nərmama me pam.

¹² In trərpwīn noien ərəha me səvəi nərmama me rīpko mhə irəha nəkur Isrel nəri auər a həpkuvehi mhə Loa səvəi Moses. Nənə nəkur Isrel me kamhəuvehi Loa nəha, Kumwesən trəkiri noien me səvənraha ia nəgkiariien səvəi Loa nəha, nənə mərpwīn noien ərəha me səvənraha irə. ¹³ *Ro iamīnhi irə ti nəri nə mə rīpko mhə nərmama səməme kamhəregi Loa nəha irəha nə hatukwatukw ia nəmri Kumwesən, mətə nərmama me səməme kamho nəri Loa nəha rani, irəha nəha Kumwesən trīni irapw mə irəha hatukwatukw. ¹⁴ *Nīpərhienien nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel irəha həpwəh nuvehiien Loa səvəi Moses, mətə nəpīn me nepwīn irəha kamhesi pen a nətərigien səvənraha, mamho nəri sə ratukwatukw rəmwhen a ia Loa nəha rani. Irəha həmwhen ia loa riti ramiri atukw a irəha, nəri auər a irəha həpkuvehi mhə Loa nəha. ¹⁵ Noien səvənraha ramahatən pen mə nīpwrai Loa nəha ikīn kīmərāi pen raməmāk ia rerinraha ti nəri nə mə nəpīn nepwīn irəha həregi pen fwe ia rerinraha mə həno noien ərəha, nəpīn nepwīn mwi mə həno noien amasan. ¹⁶ *Irəha tuhəregi pen nəri me i iamīnha irə fwe ia rerinraha ia nəpīn nəha Kumwesən trəsēni Iesu Kristo irə mə trəkiri nətərigien me səvəi nərmama, nətərigien me səməme kamhərkwafə. Nəgkiariien i ramesi pen nəgkiariien amasan sə iakaməvisau irapw i.

Nəkur Isrel mīne Loa səvəi Moses

¹⁷ *Mətə mə ik iərmama riti nə ikani mə ik iəmə Isrel rəfo ia niram? Ik ikətigite ia Loa səvəi Moses, maməfiūtə ik mə ik ikukurən Kumwesən, nənə in rukurən ik. ¹⁸ Ik ikani mə ikuvəukurən raka nəfe Kumwesən rokeikei mə tiko, nənə, mukurən suatuk sə ratukwatukw amasan ti nəri nə mə Loa nəha rīnahatən ik irə. ¹⁹ Ikani mə ik iərmama ikamiri nərmama me səməme nənimenraha rīfwə, nənə maməhiəpwīn suatuk səvəi nərmama səməme kamhavən ia kwopun rīpitəv ikīn, ²⁰ *nənə mamahatən nərmama me səməme həreirei nari mīne nəkwərhakwərha me. Ik ikani iamīnhi irə ti nəri nə mə ikauvehi Loa sə nukurənien mīne nīpərhienien me pam kamharə irə.

* **2:6:** Mat 16:27, Jon 5:29, 2Kor 5:10 * **2:7:** 2Tes 1:8 * **2:9:** Rom 1:16 * **2:11:** Efes 6:9, 1Pit 1:17 * **2:13:** Mat 7:21, 1Jon 3:7 * **2:14:** Wok Me 10:35 * **2:16:** 2Tim 2:8 * **2:17:** Jem 2:19
* **2:20:** 2Tim 3:5,15, Mat 15:14, Luk 18:9

21 *Ik ikamahatən nərmama əpə me, mətə rəfo ipkahatən atukw a mhə ik? Ikamahatən nərmama me mə irəha tuhəpwəh nakresien, mətə ikamakres uə rekəm? 22 Ikamahatən nərmama me mə irəha tuhəpwəh nakresien pran səvəi iərməpə, mətə ikamakres pran səvəi iərməpə uə rekəm? Ikaməmwəki nənimwi nari me səməme kaməfwaki pen minraha, mətə ikamakres ia narimnari me ia nimwəfwaki me səvəi nənimwi nari me nəha uə rekəm? 23 Ikaməfiətə ik ia Loa səvəi Moses, mətə ikamərui Loa nəha mamouraha nəghi Kumwesən uə rekəm? 24 *Ouəh, ikamo noien ərəha me pam nəha. Iakani iamihni irə ti nəri nə mə nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Nərmama me rīpko mhə irəha nəkur Isrel kamhəni ərəha nəghi Kumwesən ti noien ərəha me səkimiaha.”

25 *Ik iəmə Isrel, trini minuə ikamesi pen Loa səvəi Moses, noien nəha kīno ia niram kuyehi ninhum mik ti Loa nəha rukurən nasituien ia niram. Mətə mə ikamərui Loa nəha, nənə rəmwhen a mə kəpwəh nuvehien ninhum mik. 26 *Ia noien a mwi nəha, iərmama riti rīpko mhə in iəmə Isrel, kəpwəh nuvehien ninhum min, mətə ramesi pen narimnari me səməme Loa nəha rani, Kumwesən trətoni mə kuvəvehi raka ninhum min, nənə in iərmama səvənhi. 27 Iərmama sə rīpko mhə in iəmə Isrel, kəpwəh nuvehien ninhum min, mətə ramesi pen Loa nəha, in trəkiri ik mə noien səim rərəha. Ro iamihni irə ti nəri nə mə nəri auər a mə ik ikauvehi Loa sə kimərai, nənə kuvəhi ninhum mik, mətə ikamərui Loa nəha. 28 *Iərmama i in iəmə Isrel ia nīpwran iruə rīpko mhə in iəmə Isrel pərhiən, nənə, noien pərhiən səvəi nuvehien ninhum m iərmama rīpko mhə in nari riti sə kamo ia nīpwrai iərmama iruə. 29 *Mətə iərmama i in iəmə Isrel pərhiən ia rerin in iəmə Isrel. Nənə noien pərhiən səvəi nuvehien ninhum m iərmama, in nari riti raməmak ia reri iərmama Nənimwin Ikinan ramo, mətə rīpko mhə Loa ramo. Nənə rīpko mhə nərmama kamhəgnəgini iərmama nəha, mətə Kumwesən əpa raməgnəgini in.

3

Kumwesən ramo noien atukwatukw ia nəpīn me

1 Mə ro iamihni irə, rəfo noien nəha ramasan mə iərmama riti in iəmə Isrel? Uə rəfo noien nəha ramasan mə kuvəhi ninhum min? 2 *Trini minuə iərmama riti in iəmə Isrel ramasan pik anan. Nəri sə ramasan mukupwən, nəkur Isrel irəha nə nərmama Kumwesən rīnəmri pen nəgkiariien səvənhi ia rəginraha mə tuhətui amasan tukwe.

3 *Nīpərhiəniən irəha me nepwin həpwəh niniən nīpərhiəniən ia nəgkiariien nəha, mətə noien nəha irəha həno, mhəpwəh niniən nīpərhiəniən ia nəgkiariien səvənhi, ko rīpkīnise mhə ia Kumwesən mə trəpwəh noien nəgkiariien səvənhi. 4 Rekəm! Nəri auər a nərmama me pam ia tīprənə kamheikuə, mətə Kumwesən rīpkeikuə mhə. Rəmwhen ia nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan raməgkiari ia Kumwesən mani minuə: “Nəpīn ikaməgkiari, nəgkiariien səim trahatən mə ik ikatukwatukw.

Nəpīn nərmama tuhəkiri noien me səim, mhəni mə ikino noien ərəha me, mətə ik tikəsisəg ia tərhunraha.”

5 Mətə mə noien ərəha səkitaha ramahatən pen mə Kumwesən ramo noien atukwatukw ia nəpīn me nənə kitaha tsəfni irə? Rīpkatukwatukw mhə trini minuə Kumwesən ruvei pehe niemaha m kitaha? Iakaməres iamihna irə mamesi pen nətəriɡiən səvəi nərmama nepwin. 6 Mətə nətəriɡiən nəha

* 2:21: Sam 50:16-21, Mat 23:3-4 * 2:24: Aes 52:5, Esik 36:20 * 2:25: Jer 4:4, 9:25 * 2:26: Kal 5:6 * 2:28: Jon 7:24, 8:39 * 2:29: Dut 30:6, Kol 2:11, 1Kor 4:5, 2Kor 10:18 * 3:2: Sam 147:19-20, Rom 9:4 * 3:3: Rom 9:6, 11:29, 2Tim 2:13

ripkatukwatukw mhə. Trini minuə nətərigien nəha ro nīpərhienien, nənə Kumwesən trəfəkiri nərmama ia tīprənə ti noien me səvənraha? ⁷ Mətə rəfo iərmama riti rini mə, “Trini minuə iakeikuə, nənə neikuəien səiou rahatən pen mə Kumwesən rani a nīpərhienien, nənə nərmama kamhəuvehi utə nəghin tukwe, rəfo Kumwesən raməkiri ihi mə iou səiou noien rərəha?” ⁸ *Nənə rəfo iərmama riti rini mə, “Ramasan mə kitaha tsamo a noien ərəha pwəh rukuə ia namasanien.” Nīpərhienien, nərmama nepwīn kamhəni ərəha nəghimaha, mamheikuə mə kimaha iahaməgkiari iamīnha irə. Kumwesən trərpwīn noien ərəha səvənraha, nənə, ratukwatukw a mə in tro.

Iərmama riti riwən ratukwatukw

⁹ *Ro pen, rəfo? Kimaha nəkur Isrel iahatukwatukw ia nəmri Kumwesən mhəpi raka nərmama nepwīn? Rekəm! Iakuvəni raka mə nīskaiien səvəi noien ərəha ramərimənu ia nərmama me pam, nəkur Isrel mīne nərmama me ripko mhə irəha nəkur Isrel. ¹⁰ *Rəmwhen ia nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə,

“Iərmama riti riwən ratukwatukw, kwatia anan riwən.

¹¹ Iərmama riti riwən rukurən nari.

Iərmama riti riwən ramətui ia Kumwesən.

¹² Nərmama me pam anan kamhəuvei pen təkutanraha m Kumwesən, irəha pam həkamasan mhə ti nari riti.

Iərmama riti riwən anan ramo noien amasan, kwatia anan riwən.”

¹³ * “Rukwinau ia nīrəha rəmwhen ia nīpəgi kəruətərei raməkwaq sə kinərkwafə pen nīpwrai iərmama remhə ikin, ia nəpīn me kamhəni nəgkiariien ia nəramīnraha, mamheikuə ia nərmama.”

“Ia tərhunraha pirapw nīsəkwaī snek, snek sə ramahi əpune iərmama”

¹⁴ “Nīpəgi nəkwanraha rukuə ia nəkunanien iərmama mīne nəgkiariien əfiə.”

¹⁵ * “Nīsunraha me kamhaiu akwauakw ti nousi əpuneien iərmama.

¹⁶ Ia kwopun me pam kamhəuvən ikin, irəha kamhouraha narimnari, mamho nərmama kamhəregi rərəha.

¹⁷ Irəha hərəirei anan suatuk səvəi nəmərinuien.”

¹⁸ “Irəha həpwəh nehekīrien Kumwesən.”

¹⁹ Kitaha səukurən mə narimnari me pam səməme Loa səvəi Moses rani narimnari me nəha səvəi nərmama me nəha Kumwesən rīməuvei pen Loa nəha mīnraha. Loa nəha raməgkiari mīnraha, maməsisəg ia tərhunraha pam, mamə nərmama pam ia təkure tīprənə hətōni mə noien səvənraha rərəha ia nəmri Kumwesən. ²⁰ *Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə iərmama riti sə tratukwatukw ia nəmri Kumwesən ia nesi penien Loa riwən, mətə ia Loa kitaha pam səukurən mə kitaha samo noien ərəha.

Nərmama səməme kamhatətə ia Iesu Kristo irəha hatukwatukw ia nəmri Kumwesən

²¹ *Mətə təkwtəkwuni Kumwesən rino raka nərmama kamhətōni suatuk sə in rīnəmri tuhesi pen tro irəha hatukwatukw ia nənimen. Suatuk nəha ripko mhə in i tuhesi pen Loa səvəi Moses. Mətə nəgkiariien me ia Loa nəha mīne nəgkiariien me səvəi profet me fwe kupwən kamhəgkiari ia suatuk nəha mə ro nīpərhienien. ²² *Suatuk nəha in i nərmama tuhahatətə ia Iesu Kristo. Nərmama me pam səməme kamhəni nīpərhienien irə Kumwesən

* **3:8:** Rom 6:1,15 * **3:9:** Rom 1:18–2:24, Rom 3:23 * **3:10:** Sam 53:1-3, Pri 7:20 * **3:13:** Sam 140:3 * **3:15:** Prov 1:16 * **3:20:** Sam 143:2, Rom 7:7, Kal 2:16 * **3:21:** Wok Me 10:43 * **3:22:** Rom 1:17, Kal 2:16

ramo irəha hatukwatukw ia nənimen. Nəri auər a mə irəha nəfe nərmama ti nəri nə mə irəha pam həmnəmwhen a. ²³ *Nərmama me pam həno noien ərəha nənə mharfai ia suatuk atukwatukw səvəi Kumwesən sə ramasan mamser, ²⁴ *mətə ia namasanien səvənhi Kumwesən ramasitu ia nirəha, mammo irəha hatukwatukw ia nənimen ti nəri nə mə Iesu Kristo rinəraku suatuk səvənraha, meivi nari ia nirəha ia nemhəien səvənhi. ²⁵ *Kumwesən rərhi pehe Kristo ruvehe niten raiu ti nuvehi rakaien noien ərəha me səvəi nərmama. Nənə Kumwesən ruvehi raka noien ərəha me səvəi nərmama nəpin irəha hahatətə ia Kristo mə in rīmamhə ti nirəha. Kumwesən rino suatuk nəha mə trahatən mə noien səvənhi ratukwatukw ti nəri nə mə nətərigien səvənhi rəpwəmwis in rəpwəh nərpwinien noien ərəha me səvəi nərmama səməme həno fwe kupwən. ²⁶ Kumwesən ro iamīnha irə ipwet mine mə trahatən mə in ratukwatukw, nənə in ramīni nərmama me pam səməme kamhahatətə ia Iesu mə irəha hatukwatukw ia nənimen.

²⁷ *Ro iamīnhi irə nəfe mwi nəha ikīn kitaha səukurən nəfiūtəien kitaha tukwe? Nari riti mwi riwən! Ti nəfe? Ti nəri nə mə kitaha səpkatukwatukw ia nəmri Kumwesən ia noien me səkitaha, mətə kitaha satukwatukw ia nənimen ia nahatətəien səkitaha. ²⁸ *Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə kitaha saməni nīpərhienien ia nəgkiariien i mə iərmama sə ramahatətə ia Iesu in ratukwatukw ia nəmri Kumwesən, mətə rīpko mhə ia nesi penien Loa. ²⁹ *Uə rəfo? Kumwesən in Kumwesən səvəi nəkur Isrel əpa? Rosi in mwi Kumwesən səvəi nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel uə? Ouəh, in mwi Kumwesən səvənraha, ³⁰ *ti nəri nə mə Kumwesən kuatia a. Nənə in trīni irapw mə nərmama me i kamhahatətə ia Iesu Kristo irəha hatukwatukw ia nənimen. Noien nəha tro rəmwhen a mwi ia nəkur Isrel mine nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel. ³¹ *Rəfo nəha təkwtəkwuni ia Loa nəha? Nahatətəien nəha ramo Loa nəha in nəri auər a? Rekəm! Mətə nəpin samahatətə ia Kumwesən, samesi pen atukwatukw suatuk pərhien səvəi Loa.

4

Epraham ruvehe matukwatukw ia nəmri Kumwesən ia nahatətəien səvənhi

¹ Epraham kaha kupwən səkimaha nəkur Isrel, kitaha tsəgkiari irə mhəfni irə? In rinətoni nəfe nari ia nīmīruien səvənhi? ² In rətoni mə Kumwesən rīməni mə in ratukwatukw ia nənimen, mətə rīpko mhə ia noien me səvəi Epraham. Trīni minuə Epraham ratukwatukw ia noien me səvənhi, nənə in rukurən nəfiūtəien in tukwe. Mətə ia nəmri Kumwesən Epraham ko rīpkəfiūtə mhə in tukwe. ³ *Nəkukuə Ikinan rani nəfe? “Epraham rini nīpərhienien ia Kumwesən, nənə ti nəri nə mə in rahatətə iamīnhi, Kumwesən rətə in mə in ratukwatukw ia nənimen.”

⁴ *Iərmama sə ramo wok ti nərəkuien, nərəkuien nəha səvənhi rīpko mhə nari riti sə kuvei pen auər a min, mətə nərəkuien nəha sə kuvei pen min in rino wok tukwe. ⁵ Mətə iərmama sə rəpwəh noien wok ti nərəkuien, mətə ramətīgite ia Kumwesən sə rani nəkur ərəha mə irəha hatukwatukw ia nənimen, rəmwhen mə Kumwesən ruvei pen auər a nari riti min. Ti nəri nə mə iərmama nəha ramahatətə iamīnhi, Kumwesən ramətə in mə in ratukwatukw ia nənimen. ⁶ Kig Tevīt fwe kupwən, in mwi rinəgkiari ia noien nəha nəpin rinəkwein amasan ia iərmama sə Kumwesən ramətə in mə in ratukwatukw ia nənimen, mətə rīpko mhə ia noien me sə iərmama nəha ramo. ⁷ In rīməni mə,

* **3:23:** Rom 3:9, 5:2 * **3:24:** Rom 5:1, Efes 2:8 * **3:25:** Efes 1:7 * **3:27:** 1Kor 1:31 * **3:28:** Kal 2:16 * **3:29:** Rom 10:12 * **3:30:** Dut 6:4, Rom 4:11-12, Kal 3:20 * **3:31:** Mat 5:17, Rom 8:4
* **4:3:** Jen 15:6, Kal 3:6, Jem 2:23 * **4:4:** Rom 11:6

“Nərmama me i səməme Kumwesən rinenouenou noien ərəha me səvənraha, nənə minousəman nərəhaien me səvənraha irəha rerinraha tragien.

⁸ İərmama i sə Kumwesən tripkəvsini mhə noien ərəha me səvənhi, in rerin tragien.”

⁹ *Nəgkiariien nəha Kig Tevit rinəkwein amasan m nərmama irə, in səvəi nəkur Isrel me a, uə nəgkiariien nəha səvəi nərmama me mwi i rıpkə mhə irəha nəkur Isrel? Ouəh, səvəi nərmama me mwi rıpkə mhə irəha nəkur Isrel. Kitaha saməni nəgkiariien səvəi Nəkukuə İkinan sə rani mə, “Epraham rini nıpərhienien ia Kumwesən. Nənə ti nəri nə mə in rahatətə iamınhi, Kumwesən rətə in mə in ratukwatukw ia nənimen.” ¹⁰ Mətə Kumwesən rıməni nesən mə Epraham in ratukwatukw, nəpın kuvəuvehi raka ninhum min, uə ia nəpın kəpwəh ihi nuvehien ninhum min? Kumwesən rıməkupwən mını raka iamınha irə kurirə kuvehi ninhum min. ¹¹ *Nənə kuvehi ninhum m Epraham ti nəfe? Ro iamınha irə rahatən pen mə Epraham rinatukwatukw raka ia nəmri Kumwesən ia nahatətəien səvənhi nəpın kəpwəh ihi nuvehien ninhum min. Ro iamınhi irə in tata səvəi nərmama me pam səməme kəpwəh ihi nuvehien ninhum mınraha mətə kəmhəni nıpərhienien ia Kristo, nənə ia suatuk nəha həuvehe nərmama Kumwesən ramətə irəha mə hatukwatukw ia nənimen. ¹² *Nənə in tata səvəi nərmama nepwın mwi səməme kuvəuvehi raka ninhum mınraha, nərmama me nəha irəha nəkur Isrel. Mətə rıpkə mhə səvənraha tata ti nəri nə mə kıməuvehi ninhum mınraha, mətə ti nəri nə mə irəha kəhəsi pen suatuk səvəi nahatətəien. Fwe kupwən tata səvənraha Epraham ramesi pen suatuk nəha nəpın kəpwəh ihi nuvehien ninhum min.

¹³ *Kumwesən rino promes m Epraham mine kwənəkwus me səvənhi mə ti nəpın riti tıprənə i truvehe mo səvənraha irə. Promes nəha rıpkuvehe mhə ti Epraham ti nəri nə mə Epraham ramesi pen Loa, mətə ruvehe tukwe ti nəri nə mə in rahatətə nənə Kumwesən rini mə in ratukwatukw ia nənimen. ¹⁴ *Trini mınuə promes nəha ruvehe mo nıpərhienien irə ti nərmama səməme kəhəsi pen Loa, nərmama tuhatətə ti nəfe? Nahatətəien in nari riti ro a tekın a, nənə promes nəha ruvehe mo nəri auər a irə. ¹⁵ *Loa ravi pehe niemaha səvəi Kumwesən, mətə mə loa riwən ko iərmama rəpwəh nətefiien loa.

¹⁶ *Ro iamınhi irə promes nəha ruvehe ti Epraham ia suatuk səvəi nahatətəien mə promes nəha truvehe ia namasanien sə Kumwesən raməriari pehe irə m kitaha nənə mo nari riti sə nıpwənəti Epraham me pam tuhəuvehi səvənraha, rıpkə mhə nıpwənəti Epraham əpa i Kumwesən rıməuvei pen Loa mınraha, mətə nıpwənəti Epraham me i səməme kəhəsi pen suatuk səvəi nahatətəien səvəi Epraham ti nəri nə mə in tata səkitaha pam. ¹⁷ *Rəmwəhen ia nəgkiariien i kımərai pen ia Nəkukuə İkinan rani mə, “İakino ik tata səvəi kwənəkwus me həpik.” In tata səkitaha ia nəmri Kumwesən i Epraham rıməni nıpərhienien irə, Kumwesən sə rauvei pen nımıruien m nərmama səməme həuvəmhə, nənə in rukurən noien narımnari me səməme həiwən həuvehe mharə.

¹⁸ *Kumwesən rino promes m Epraham mə in truvehe tata səvəi kwənəkwus me həpik, nənə nımwıpwını me tuhəpik mhəpi raka kəməhau me. Nənə Epraham rəmri pen əknekın nətərigien səvənhi ia Kumwesən mahatətə əknekın irə mə nəgkiariien səvənhi ro nıpərhienien. Nəri auər a rəknekın mə promes nəha truvehe mo nıpərhienien irə, ¹⁹ *mətə nahatətəien

* 4:9: Rom 4:3 * 4:11: Jen 17:10-11 * 4:12: Mat 3:9 * 4:13: Jen 17:4-6, Jen 22:17-18, Kal 3:29 * 4:14: Kal 3:18 * 4:15: Rom 3:20, 5:13, Rom 7:8 * 4:16: Kal 3:7 * 4:17: Jen 17:5, Aes 48:13 * 4:18: Hip 11:1, Jen 15:5 * 4:19: Jen 17:17

səvəi Epraham rəpwəh neiwaiuien nəpin in rətoni nīpwran mə rīnərgħarə mīnəmwhen mə tremhə ti nəri nə mə nuk səvənhi wan hantret, uə nəpin in rətoni Sera mukurən mə rīnəprənemə ko rīpkərəhi mhə iəkunouīhi. ²⁰ Epraham rəpwəh nəmkīəmkiien ti promes nəha Kumwesən rīməuvei pen min, mətə ruvehe mīskai ia nahatətəien səvənhi nənə maməgnəgīni Kumwesən. ²¹ In rukurən amasan ia rerin mə Kumwesən rauvehi nīskaiien ti noien promes səvənhi ruvehe mo nīpərhienien. ²² *Nənə ti nəri nə mə Epraham rahatətə ia Kumwesən iamīnhi, Nəkukuə Ikinan rani mə, “Kumwesən rətə in mə in ratukwatukw ia nənimen.” ²³ Nəgkiariien i sə rani mə, “Kumwesən rətə in mə in ratukwatukw ia nənimen,” kīnapkrai mhə səvəi Epraham əpa, ²⁴ *mətə kīmərai mwi mə səkitaha nərmama səməme Kumwesən ramətə kitaha mə kitaha satukwatukw ia nənimen. Kitaha nərmama saməni nīpərhienien ia Kumwesən sə rīno Iesu Iərimənu səkitaha rətui mwi ia nemhəien səvənhi. ²⁵ *Kīnəsəni pehe Iesu ruvehe memhə ti noien ərəha me səkitaha, nənə Kumwesən ro in rətui mwi ia nemhəien mə in tro suatuk mə kitaha satukwatukw ia nənimen.

5

Nəmərīnuien mīne nəgīenien

¹ *Nənə ti nəri nə mə kitaha səuvəuvehe mhənətukwatukw raka ia nəmri Kumwesən ia nahatətəien səkitaha, ro pen təkwtəkwuni kitaha min samarə ia nəmərīnuien, nəmərīnuien i Iərimənu səkitaha Iesu Kristo rīnəmri. ² *Ti nəri nə mə kitaha samahatətə ia Iesu Kristo, in rīpeki puvnīm-wə pehe kitaha ia namasanien i kitaha samərer irə təkwtəkwuni mīne. Nənə ia nəpin me kitaha samagien, mamhəmri pen əknekīn nətərigien səkitaha ia Kumwesən, mamheitenhi mə nasoriien səvənhi trier pehe tukutaha. ³ *Nənə nari riti mwi, kitaha saməregi nəmisəien me, reritaha ramagien a tukwe, ti nəri nə mə kitaha səukurən mə nəmisəien ramo kitaha samərer əknekīn. ⁴ Nənə nərer əknekīnien iamīnha irə ramo Kumwesən rerin ramagien tukutaha. Nənə mə rerin ramagien tukutaha, noien nəha ramo kitaha saməmri pen əknekīn nətərigien səkitaha irə. ⁵ *Nənə mə nətərigien səkitaha raməmak əknekīn ia Kumwesən, reritaha ko rīpkərou mhə, ti nəri nə mə Nənimwīn Ikinan sə Kumwesən rīməuvei pehe m kitaha rəramīn pehe nokeikeiien səvəi Kumwesən ia reritaha.

⁶ Fwe kupwən, nəpin nīskaiien səkitaha ramiwən ihi, nənə ia nəpin atukwatukw səvənhi Kristo remhə ti nəkur ərəha me. ⁷ Rəknekīn anan mə iərmama riti trəsəni nīmīruien səvənhi memhə ti iərmama riti mwi nəri auər a mə iərmama nəha in tremhə tukwe in iərmama atukwatukw. Mətə rosi iərmama riti rukurən nəseni penien nīmīruien səvənhi memhə ti iərmama riti mwi sə noien səvənhi ramasan anan ti nərmama. ⁸ *Mətə Kumwesən rahatən nokeikeiien asori səvənhi m kitaha ia Kristo. Nəpin kitaha samo ihi noien ərəha, nənə in ruvehe memhə tukutaha.

⁹ *Nənə ti nəri nə mə təkwtəkwuni mīne kitaha sənətukwatukw raka ia nəmri Kumwesən ia nite Kristo, ro a nukurənien irə mə Kumwesən niemaha trīpkəpi mhə mwi tukutaha, mətə Iesu Kristo truvehimīru kitaha. ¹⁰ *Fwe kupwən nəpin kitaha saməmwəki ihi Kumwesən, in ro suatuk ia nemhəien səvəi Tīni mə kitaha tsəuvehe in me nepwīn. Ro pen təkwtəkwuni səuvəuvehe in me nepwīn ro a nukurənien irə mə in truvehimīru kitaha ia nīmīruien səvəi Tīni. ¹¹ Nənə rīpkərou mhə nəri əpa nəha, mətə nari riti mwi, ia nəpin me kitaha

* **4:22:** Jen 15:6 * **4:24:** Rom 15:4, 1Pit 1:21 * **4:25:** Aes 53:4-5, 1Kor 15:17 * **5:1:** Rom 3:24,28, Rom 4:24 * **5:2:** Efes 2:18, 3:12 * **5:3:** Jem 1:2-3, 1Tes 1:5-7 * **5:5:** Sam 22:5, 25:20, Hip 6:18-19 * **5:8:** Jon 3:16, 1Jon 4:10 * **5:9:** Rom 1:18, 2:5,8 * **5:10:** Rom 8:7-8

samagian ti næfe Kumwesən rino. In rinəriari pehe namasanien i saməuvehi rauku pen ti Iərimənu səkitaha Iesu Kristo. Namasanien nəha ramo mə in me nepwın i kitaha.

Atam ruvei pehe nemhəien, mətə Kristo ruvei pehe nimiruien

¹² *Fwe tui anan, noien ərəha rıməuvehe ia tıprənə i rıməuku pen ti iərmama kuation nə Atam. Nənə ti nəri nə mə iərmama nəha rino noien ərəha, in remhə. Nənə ro pen kwənkwai noien nəha nərmama me pam tuhaməkeikei memhə ti nəri nə mə irəha pam kamho noien ərəha.

¹³ *Nıprəhienien nərmama ia tıprənə i kamho noien ərəha kurirə Kumwesən rıpkuvei pehe Loa səvəi Moses, mətə Kumwesən rəpwəh nəvsini penien noien ərəha me səvənraha ti nəri nə mə Loa ramiwən ihi. ¹⁴ *Mətə nemhəien ramərimənu ihi ia nəpın nəha. Fwe Atam meste pehe Moses nərmama me pam hemhə, nəri auər a mə irəha nepwın noien ərəha me səvənraha həpkəmwhen mhə ia noien ərəha səvəi Atam. Atam in iərmama riti kamətə pen Iesu Kristo irə sə truvehe kurirə irə.

¹⁵ Mətə nəri sə Kumwesən rinəriari pehe auər a i m nərmama ropə iti ia noien ərəha səvəi Atam. Noien ərəha səvəi iərmama kuation i Atam ruvei pehe nemhəien ti nərmama həpik, nənə nəri i ro nari asori. Mətə nəri asori sə rəpi raka, in i namasanien səvəi Kumwesən mine nəri sə rinəriari pehe auər a i m nərmama həpik, nənə nəri nəha rıməuvehe ia namasanien səvəi iərmama kuation a in i Iesu Kristo. ¹⁶ Nənə nəri sə Kumwesən rinəriari pehe auər a i m nərmama in ropə iti ia kwənkwai noien ərəha səvəi iərmama kuation a nəha Atam. Iakani iamınhi irə ti nəri nə mə Atam rino noien ərəha kuation, nənə Kumwesən rəkiri in ti noien səvənhi, mini mə nərmama me pam tuhaməkeikei mhemhə. Mətə kurirə, nəpın nərmama həpik ho noien ərəha rıpik nənə Kumwesən rəriari pehe auər a nəri amasan m kitaha, mo mə kitaha tsatukwatukw ia nənimen nənə mhəuvehi nimiruien. ¹⁷ Nıprəhienien mə noien ərəha səvəi iərmama kuation a Atam rino nemhəien ramərimənu ia nərmama me pam, nənə nəri i ro nari asori. Mətə Iesu Kristo rino nari riti rasori məpi raka. Nərmama me pam səməme kamhəuvehi namasanien asori səvəi Kumwesən sə rinəriari pehe auər a i m nərmama, in i namasanien sə ramo irəha hatukwatukw ia nənimen, irəha tuhəuvehi nimiruien mharə irə mamhərimənu ti nəri i Iesu Kristo rino.

¹⁸ *Ro iamınhi irə sətoni mə noien ərəha kuation a səvəi Atam rino mə nərmama me pam tuhaməkeikei mhemhə. Rəmwhen a mwı noien atukwatukw kuation a səvəi Kristo rino suatuk mə nərmama tuhəukurən mhəuvehe mhatukwatukw ia nəmri Kumwesən. Nənə natukwatukwien nəha ramo mə nərmama pam həukurən nuvehien nimiruien. ¹⁹ *Iərmama kuation rinərui nəkwai Kumwesən, nənə noien nəha ro nərmama həpik həuvehe nəkur ərəha. Rəmwhen a mwı iərmama kuation rino nəkwai Kumwesən nənə noien nəha tro nərmama həpik həuvehe mhatukwatukw ia nəmri Kumwesən.

²⁰ *Kumwesən rıməuvei pehe Loa səvəi Moses mə noien ərəha truvehe masori, nənə mə nərmama tuhəukurən noien ərəha me səvənraha. Mətə nəpın noien ərəha rıməuvehe masori, nənə namasanien səvəi Kumwesən ruvehe masori məpi raka mwı, ²¹ *mə rəmwhen ia noien ərəha rinamərimənu ia nərmama me pam mavi pehe nemhəien ia nirəha fwe kupwən, ipwet mine namasanien səvəi Kumwesən rukurən nərimənuien, mamə nərmama hatukwatukw ia nəmri Kumwesən, nənə irəha həuvehi nimiruien rerin ruku pen ti Iesu Kristo Iərimənu səkitaha.

* 5:12: Jen 2:17, Jen 3:6,19, Rom 6:23 * 5:13: Rom 4:15 * 5:14: 1Kor 15:21-22, 1Kor 15:45
* 5:18: 1Kor 15:22 * 5:19: Aes 53:11 * 5:20: Rom 4:15, Kal 3:19 * 5:21: Rom 6:23

6

Ia nikaren sāvai noien araha narmama me sāvai Iesu Kristo hāvamhā raka

¹*Ro pen kitaha tsāfni irā? Ramasan mā kitaha tsamāmwur pen a ia noien araha p wāh namasanien sāvai Kumwesān ruvehe masori mwi ia kitaha?

²*Rekām! Ia nikaren sāvai noien araha kitaha sāvamhā raka. Tsāfo mhāvān mharā mwi irā? ³*Hiāukurān uā rekām? Kitaha pam sāmāme kino paptāes ia kitaha ti nuveheien mho kuatia ia Iesu Kristo, ia paptāes nāha sāvavehe mho kuatia kitaha min ia nemhāien sāvānhi. ⁴*Ro pen ia nāpin nāha kino paptāes ia kitaha, rāmwhen mā kitaha sāvamhā kitaha Kristo, nānā kinimwi kitaha min, mā rāmwhen Kristo rinātui mwi ia nemhāien sāvānhi ia niskaiien sāvai Tata sāvānhi, kitaha mwi sākūrān nuvehien nimiruien vi, mharā irā, māmhāvān.

⁵*Ro iamānhi irā ti nāri nā mā sāmāvehe mho kuatia kitaha min ia nemhāien sāvānhi, nānā tsāvavehe mwi mho kuatia kitaha min ia noien sā Kumwesān rino in rātui mwi ia nemhāien sāvānhi. ⁶*Kitaha sākūrān mā nāpin kināruī tārini pen Kristo ia nei kamarkuāui, kārui tārini pen irāha nimiruien akuas me sākītaha mā trouraha noien akuas ia nīpwratāha sā rokeikei pik noien araha. Nānā rino mā noien araha trāpwāh mwi nārimānuien ia kitaha, ⁷*ti nāri nā mā iārmama sā remhā, niskaiien sāvai noien araha rīpkārimānu mhā mwi irā.

⁸Mātā mā kitaha sāmāmhā kitaha Kristo, samāni nīpārhiēnien irā mā tsāmīru mwi kitaha min. ⁹Kitaha sākūrān mā Kumwesān rino Kristo rātui mwi ia nemhāien sāvānhi. Ro pen Kristo trīpkēmhā mhā mwi ia nāpin riti. Nemhāien ko rīpkārimānu mhā mwi irā. ¹⁰*In remhā m kuatia a mā trātefi niskaiien sāvai noien araha, mātā ipwet mīne in ramīru irāu Kumwesān.

¹¹*Ia noien a mwi nāha rerimāha tramākeikei māmrhi mā ia nikaren sāvai noien araha kimiaha hāvamhā raka, mātā ia nikaren sāvai Kumwesān kimiaha hiamāmiru ti nāri nā mā hāvāvehe mhāno kuatia kimiaha Iesu Kristo. ¹²*Ro pen noien araha trāpwāh nārimānuien ia nīpwramiaha me sāmāme tuhemhā. Kimiaha tihāpwāh noien noien araha me nāha nīpwramiaha me hokeikei pik. ¹³*Tihāpwāh nāseni penien nīpwramiaha me hāvān ia rāgi noien araha mā noien araha truvehi mo nārāhāien me ia nīpwramiaha, mātā tihāseni pen kimiaha m Kumwesān rāmwhen ia narmama sāmāme kimāpeki raka irāha ia nemhāien mhāpeki pen ia nimiruien. Tihāseni pen nīpwramiaha me ia rāgin mā in truvehi mo noien atukwatukw ia nīpwramiaha. ¹⁴*Noien araha trāpwāh nārimānuien ia kimiaha ti nāri nā mā hīpkārā tēgin mhā Loa sāvai Moses mātā hiamārā tēgin namasanien sāvai Kumwesān.

Noien atukwatukw ramārimānu ia narmama me sāvai Iesu Kristo

¹⁵*Nānā rāfo? Ramasan mā kitaha tsamo a noien araha ti nāri nā mā sāpkārā tēgin mhā Loa sāvai Moses mātā samārā tēgin namasanien sāvai Kumwesān? Rekām! ¹⁶*Hiāukurān uā rekām? Trīni mīnuā hīāseni pen kimiaha kārkwī tārini kimiaha mā tihāmo nākwai iārmama riti, nānā, kimiaha nā iotukwinināri me sāvai iārmama nāha hiamō nākwān. Suatuk kārū ti nesi penien. Ia suatuk riti kimiaha iotukwinināri me sāvai noien araha, nānā suatuk nāha rāmevān ti nemhāien. Nānā ia suatuk riti mwi kimiaha iotukwinināri me hiamō nākwai Kumwesān, nānā suatuk nāha rāmevān ti natukwatukwien ia nāmri Kumwesān. ¹⁷Mātā kitaha sāni tanak ti Kumwesān mā nāri auār

* **6:1:** Rom 3:5-8 * **6:2:** 1Tes 4:1 * **6:3:** Kal 3:27 * **6:4:** Kol 2:12 * **6:5:** Fil 3:10-11 * **6:6:** Kal 5:24 * **6:7:** 1Tes 4:1 * **6:10:** Hip 9:26-28, 1Pit 3:18 * **6:11:** 2Kor 5:15, Kal 2:19, 1Pit 2:24 * **6:12:** Jen 4:7 * **6:13:** Rom 12:1, Efes 2:5, 5:14 * **6:14:** 1Jon 3:6 * **6:15:** Rom 6:1 * **6:16:** Jon 8:34, 2Pit 2:19

a fwe kupwən noien ərəha rınərkwi tərini kımiaha hıamo nəkwən, mətə kurırə hıo nəgkiariien pərhiən sə kınahətən kımiaha irə ia rerımiaha pam.

18 *Kıməfi raka noien ərəha ia kımiaha, hiəuvəuvehe raka mhəno kımiaha iotukwininari me səvəi noien atukwatukw.

19 İakaməgkiari ia noien riti sə nərmama həukurən, in i noien səvəi iotukwininari mine iəmə asori, ti nəri nə mə nətərigien səkimaha rıpkəmwhen mhə ti nukurənien narımnari me səvəi Kumwesən. Fwe kupwən hiənəsəni pen nıpwramiaha me kərkwi tərini irəha kamho nəkwai noien əmkemik mine noien ərəha sə rautə mamasori. Mətə ipwet mine tihəsəni pen nıpwramiaha me pwəh kərkwi tərini irəha kamho a noien sə ratukwatukw, nənə kımiaha tihəuvehe mhəmher mho nərmama ikinan me səvəi Kumwesən. 20 Fwe kupwən, noien ərəha rınərkwi tərini kımiaha hıamo nəkwən. İa nəpın nəha noien atukwatukw rıpkərimənu mhə ia kımiaha. 21 *Namasanien riti riwən hıaməuvehi rıməuku pen ti noien ərəha me səməme hıamauris tukwe nəha təkwtəkwuni. Kwənkwi noien ərəha me nəha, in nə nemhəien a. 22 Mətə təkwtəkwuni, kıməfi raka noien ərəha ia kımiaha. Kımiaha hiəuvəuvehe mhəno raka iotukwininari me səvəi Kumwesən. Namasanien sə hıaməuvehi ruku pen tukwe in nə kımiaha tihəuvehe mhəmher mho nəkur ikinan me səvənhi. Nənə kwənkwi nımasanien nəha in nə nımıruien rerın. 23 *Ro iamınha irə ti nəri nə mə nəəkuien səvəi noien ərəha in nə nemhəien, mətə nəri sə Kumwesən raməriari pehe auər a i, in nə nımıruien rerın saməuvehi raku pen ti İesu Kristo İərimənu səkitaha.

7

Loa ko rıpkəkwətəmhirı mhə iərmama sə ruvəmhə raka

1 Piak me, iakaməgkiari m kımiaha səməme hiəukurən noien səvəi loa. Kımiaha hiəukurən uə rekəm? Loa rərkwi tərini iərmama riti nəpın in ramıru ihi. 2 Rəmwhen ia nəri i. Pran riti sə rınerə raka loa rərkwi tərini irau səvənhi iərman nəpın iərman səvənhi ramıru, mətə trini minuə iərman səvənhi remhə, nənə kifi raka loa nəha irə sə rınərkwi tərini irau səvənhi iərman. 3 Mətə trini minuə in ramesi pen iərman əpə riti nəpın səvənhi iərman ramıru ihi, kani in mə pran sə rınerə raka kamakres i. Mətə trini minuə iərman səvənhi remhə, kifi raka loa nəha ia prən nəha. Nənə trini minuə in ramesi pen iərman əpə, kəpwəh nıniien in mə pran sə rınerə raka kamakres i.

4 *Piak me, kımiaha mwi hıəmwhen ia prən nəha nemhəien rıfi nari irə. Fwe kupwən iərman səkimiaha in nə Loa səvəi Moses, mətə ti nəri nə mə kımiaha hiəuvəmhə raka ia nıpwrai Kristo, təkwtəkwuni kımiaha hiəukurən nesi penien iərman əpə, iərman əpə nə in nə Kristo sə Kumwesən rıno rətui mwi ia nemhəien səvənhi. Kitaha samesi pen in mə rəmwhen ia nei rukuə kwənkwan kitaha mwi səukurən nukuəien noien amasan me səvəi Kumwesən. 5 *Fwe kupwən nəpın kitaha samarə, mamhesi pen a noien ərəha səvəi nıpwrataha, noien ərəha me nəha kitaha sokeikei pik Loa nəha raməsüəpwiri irəha kamhərimənu ia nıpwrataha, mamhəukuə kwənkwan nə nemhəien. 6 *İa nəpın nəha, Loa nəha raməkwtəmhirı kitaha rəmwhen samarə ia kalapus, mətə ipwet mine nəpwəh nəkwətəmhiriiien kitaha, ti nəri nə mə rəmwhen mə kitaha səuvəmhə raka. Təkwtəkwuni kitaha samo tukwini nari m Kumwesən, mhəpwəh nesi penien suatuk akuas səvəi Loa nəha kımərai, mətə kitaha samesi pen suatuk vi səvəi Nənimwın İkinan.

Loa in ramasan mətə nərmama nıskaiien səvənraha riwən

7 *Ro pen kitaha tsəfni irə? Tsəni mə Loa səvəi Moses rərəha? Rekəm!

* 6:18: Jon 8:32 * 6:21: Rom 7:5, 8:6,13 * 6:23: Rom 5:12,15 * 7:4: Rom 6:2,11, Kal 2:19
* 7:5: Rom 6:21 * 7:6: Rom 8:2, 6:4 * 7:7: Eks 20:17, Dut 5:21

Kwa Loa naha ramahatən iou mə noien ərəha rəfo irə. Mə Loa naha riwən ko iapkukurən mhə. Trini minuə Loa naha rīpkini mhə mə, “Rerim trəpwəh nakresien narimnari me səvəi iərməpə,” nənə ko iapkukurən mhə mə noien naha rəfo irə. ⁸*Mətə noien ərəha rīnətoni suatuk ia nəgkiariien naha səvəi Loa, mo rerik fwe imwə ramakres narimnari me səpəmsəpə səvəi iərməpə. Mətə trini minuə Loa riwən, noien ərəha ro nəri emhə irə. ⁹*Fwe kupwən, iakamreirei ihi Loa naha, iakamiru a. Mətə nəpīn nəgkiariien səvəi Loa naha ruvehe, noien ərəha ruvehe mīmīru nənə iou iakemhə. ¹⁰*Nəgkiariien naha səvəi Loa rīməuvehe mə tro iərmama rīmīru, mətə iou iakətoni mə ro iou iakemhə.

¹¹*Noien ərəha rīnətoni suatuk ia nəgkiariien naha səvəi Loa reikuə ia nirak, nənə ia noien naha rousi əpune iou. ¹²*Ro pen Loa in ro ikinan, nənə, nəgkiariien səvənhi ro ikinan, matukwatukw, mamasan. ¹³*Nənə rəfo iərmama riti rini mə, “Rəfo mə Loa in nəri amasan riti, mətə ro iou iakemhə?” Mətə rekəm, nəgkiariien naha rīpkatukwatukw mhə! Nəpīn iakukurən nəgkiariien səvəi Loa sə ramasan, noien ərəha sə rerik rokeikei ro iou iakemhə. Nənə təkwtəkwuni iakukurən mə noien ərəha me səiou irəha noien ərəha pərhiən. Nənə nəpīn iakətoni nəgkiariien səvəi Loa, iakukurən mə noien ərəha rərəha anan.

¹⁴*Kitaha səukurən mə Loa rīməuku pen ti Kumwesən, mətə iou iərmama a, nīskaiien səiou riwən. Iou iakəmwhən a ia iərmama riti sə noien ərəha rīnərki tərini mamərīmənu ia nirak. ¹⁵*Iou iapkukurən mhə narimnari me səməme iakamo. Nəri amasan me səməme iakokeikei mə tako ipko mhə, mətə iakamo a nəri sə iapkokeikei mhə. ¹⁶Nənə mə iakamo nəfe iapkokeikei mhə, iakaməsəni a mə Loa naha ramasan. ¹⁷Ro iamīnhi irə rīpko mhə iou pərhiən i sə iakamo noien ərəha, mətə noien ərəha sə ramarə ia nirak ramo. ¹⁸*Iakukurən mə iou iərmama a, nəri amasan riti riwən ramarə ia nirak. Nəri auər a mə nəpīn nəpwīn iakokeikei mə tako nəri amasan riti, mətə ko iapko mhə. ¹⁹Nəfe nəghīn iakamo rīpko mhə nəri amasan sə iakokeikei mə tako, mətə iakamo a noien ərəha sə iapkokeikei mhə mə tako. ²⁰Nənə trini minuə iako nəfe nəghīn sə iapkokeikei mhə mə tako, rīpko mhə iou pərhiən i iakamo, mətə noien ərəha sə ramarə ia nirak ramo.

²¹Ro pen iakamətoni mə ramo iamīnhi irə ia nəpīn me pam. Nəpīn iakokeikei mə tako nəri amasan, mətə iakamo a noien ərəha. ²²Iou iakokeikei pīk Loa səvəi Kumwesən fwe imwə ia rerik. ²³*Mətə iakamətoni ia nīpwrak noien riti mwi sə ramaruagən irau noien səvəi nətərigiən səiou. Nənə noien naha rərkwī iou, mamə iou iakamo a nəfe noien ərəha səvəi nīpwrak rokeikei. ²⁴Eh, iou iəmə iapkregi mhə ramasan! Sin trasitu ia nirak mə nīpwrak i sə tro iou iakemhə trīpkərīmənu mhə ia nirak? ²⁵*Iakini tanak ti Kumwesən. Iesu Kristo Iərīmənu səkitaha in tro!

Ro pen noien səiou ro iamīnhi irə: Ia nətərigiən səiou iakamo nəfe Loa səvəi Kumwesən rani, mətə ia nīpwrak iakamo nəkwai noien ərəha.

8

Nīmīruien vi səvəi Nənīmwiin Ikinan

¹Mətə təkwtəkwuni naha, nərmama səməme həməuvehe mho kuatia irəha Iesu Kristo nərpwīnien riwən sə Kumwesən tro mīnraha ti noien ərəha, ²*ti nəri nə mə ia nəpīn me Nənīmwiin Ikinan rauvei pen nīmīruien mīnraha

* **7:8:** Rom 4:15 * **7:9:** Jem 1:15 * **7:10:** Lev 18:5, Rom 10:5 * **7:11:** Jen 3:13, Hip 3:13
 * **7:12:** 1Tim 1:8 * **7:13:** Rom 5:20 * **7:14:** Sam 51:5, Jon 3:6 * **7:15:** Kal 5:17 * **7:18:** Jen 6:5, 8:21 * **7:23:** Kal 5:17, Jem 4:1, 1Tes 2:11 * **7:25:** 1Kor 15:57 * **8:2:** Rom 7:23-24

kamhəuvehi raku pen ti Iesu Kristo. Noien nəha Nənimwɪn Ikinan ramo rineivinari ia nirak iakinarakaka raka ia niskaiien səvəi noien ərəha mine nemhəien. ³ *Loa səvəi Moses rireirei neiviiien nari ia nərmama iamɪnha irə ti nəri nə mə noien ərəha səvəi nɪpwrənraha ramouraha nəgse Loa nəha. Mətə nəri sə Loa nəha rireirei noien Kumwesən rino. In i rɪnərhi pehe Tini atukwatukw mə tremhə ti noien ərəha. Nənə Tini ruvehe iərmama nɪpwrən rəmwhen ia nɪpwrəi nərmama ərəha me, nənə, Kumwesən rərpwɪn noien ərəha me səvənraha ia nɪpwrəi Tini. ⁴ *In ro iamɪnha irə mə nəgkiariien atukwatukw me ia Loa nəha tuhəuvehe mho nɪpərhiienien ia kitaha, kitaha nərmama me i samarə mhəpkesi pen mhə noien ərəha səvəi nɪpwrətaha mətə samarə mamhesi pen Nənimwɪn Ikinan.

⁵ Nərmama səməme kamharə mamhesi pen noien ərəha səvəi nɪpwrənraha, narimnari me nəha noien ərəha səvəi nɪpwrənraha rokeikei kamhərimənu ia nətərigien səvənraha, mətə nərmama səməme kamharə mamhesi pen Nənimwɪn Ikinan, narimnari me nəha Nənimwɪn Ikinan rokeikei kamhərimənu ia nətərigien səvənraha. ⁶ *Trini minuə iərmama riti noien ərəha səvəi nɪpwrən ramərimənu ia nətərigien səvənhi, noien nəha trukua kwənkwan, in nə iərmama nəha tremhə. Mətə trini minuə Nənimwɪn Ikinan ramərimənu ia nətərigien səvənhi, noien nəha trukua kwənkwan in nə nɪmɪruien mine nəmərinuien. ⁷ *Trini minuə noien ərəha səvəi nɪpwrəi iərmama ramərimənu ia nətərigien səvəi iərmama, nətərigien səvəi iərmama trɪpkeiwaiu mhə misiai Loa səvəi Kumwesən. Nɪpərhiienien mə in rireirei anan noien. ⁸ Nənə nərmama me səməme noien ərəha səvəi nɪpwrənraha ramərimənu ia nirəha ko həpko mhə reri Kumwesən ragien.

⁹ *Mətə kimiaha i, noien ərəha səvəi nɪpwrəmiəha rɪpkərimənu mhə ia kimiaha iamɪnha irə, rekəm. Kimiaha nərmama Nənimwɪn səvəi Kumwesən ramarə ia reriməiaha, ro pen hiamarə mamho nəkwən. Trini minuə iərmama riti Nənimwɪn səvəi Kristo rɪpkərə mhə ia rerɪn, iərmama nəha rɪpko mhə in iərmama riti səvəi Kristo. ¹⁰ *Mətə mə Kristo ramarə ia reriməiaha, nəri auər a nɪpwrəmiəha traməkeikei memhə ti noien ərəha, mətə nənimwɪmiəha ramɪru ti noien atukwatukw. ¹¹ Kumwesən rino Iesu rətui mwi ia nemhəien səvənhi. Nənə trini minuə Nənimwɪn səvənhi ramarə ia reriməiaha, Kumwesən sə rino Kristo rətui mwi ia nemhəien səvənhi, in truvei pehe mwi nɪmɪruien m nɪpwrəmiəha me səməme tuhemhə.

¹² Ro pen piak me, nari riti nəha ikin kitaha tsaməkeikei mho. Nəri nəha in i tsamarə mamhesi pen a Nənimwɪn Ikinan. Rərəha mə tsamarə mamhesi pen noien ərəha səvəi nɪpwrətaha. ¹³ *Trini minuə hiamarə mamhesi pen noien ərəha səvəi nɪpwrəmiəha, tihaməkeikei mhemhə. Mətə trini minuə ia niskaiien səvəi Nənimwɪn Ikinan hiamousi əpune noien ərəha me səməme hiamo ia nɪpwrəmiəha, nənə tihəmɪru. ¹⁴ Iakani iamɪnhi irə ti nəri nə mə nərmama me pam səməme Nənimwɪn Ikinan ramiri irəha, irəha nɪpwnəti Kumwesən me. ¹⁵ *Nənə Nənimwɪn Ikinan i Kumwesən ruvəuvei pehe raka m kimiaha in rɪpko mhə kimiaha hiəhekɪr Kumwesən rəmwhen ia nərmama me i kinərkwi tərini irəha kamho nəkwai nəmə asori me səvənraha, mamhəhekɪr irəha. Mətə Nənimwɪn nəha ro kimiaha hiəuvehe nɪpwnəti Kumwesən me. Ia niskaiien səvəi Nənimwɪn nəha, kitaha samasək Kumwesən mə, “Rimimaha, Tata!” ¹⁶ *Nənimwɪn nəha in rani pehe ti nənimwɪtaha mə nɪpərhiienien kitaha nɪpwnəti Kumwesən me. ¹⁷ *Nənə mə kitaha nɪpwnəti

* **8:3:** Wok Me 13:38, 15:10, Fil 2:7, Hip 4:15 * **8:4:** Kal 5:16,25 * **8:6:** Rom 6:21 * **8:7:** Mat 12:34, Jon 8:43, 12:39, Jem 4:4 * **8:9:** 1Kor 3:16, 12:3 * **8:10:** Kal 2:20, Efes 3:17, 1Tes 4:6 * **8:13:** Kal 6:8, Kol 3:5 * **8:15:** 2Tim 1:7, Mak 14:36 * **8:16:** 2Kor 1:22 * **8:17:** Kal 4:5-7, Rev 21:7

tata riti, tsamakeikei mhauvehi nautə səvəi tata. Nipərhienien, Kumwesən truvei pehe nautə səvənhi m kitaha, nənə kitaha tsəuvehi pəri nautə nəha kitaha Kristo. Mətə mə kitaha tsəuvehi pəri nautə kitaha Kristo, tsamakeikei mhauvehi pəri mwi nəmisəien kitaha min, nənə ro iamınhi irə Kumwesən truvehi utə kitaha, kitaha mwi tsəuvehi nasoriien kitaha Kristo.

Nasoriien sə trier pehe tukətoni ia nərmama me səvəi Iesu Kristo

18 *Ia nətərigien səiou, nəpın reritaha ramrhi nasoriien sə trier pehe tukətə ia kitaha, nənə nəmisəien me i kitaha saməuvehi ipwet mine ho nəri auər a ia nirəha. 19 *Təkwtəkwuni neiai mine tiprənə mine narimnari me pam səməme Kumwesən rino kamhəti pen min mamheitenhi nəpın sə tuhətoni nipwnəti Kumwesən me tuhəier pehe irə. 20 *Iakani iamınha irə ti nəri nə mə neiai mine tiprənə mine narimnari me pam səməme Kumwesən rino həuvəuvehe mhəuvəreirei mə Kumwesən rinəmri irəha ti nəfe. Nənə ro iamınha irə ti nəri nə mə ripko mhə narimnari me nəha hokeikei mə tuho iamınha irə, mətə ti nəri nə mə Kumwesən in rokeikei iamınha irə. In ro irəha həuvehe mhəreirei mə in rinəmri irəha ti nəfe mə irəha tuhəti pen min mamheitenhi 21 *nəpın sə in trifi nari ia nirəha. Ia nəpın nəha irəha tuharaka ia noien i rərkwı tərini irəha, noien sə ro mə irəha kamhəmərır auər a. Nənə nəpın Kumwesən trifi raka nari ia nirəha, tuhagien asori irəha nipwnəti Kumwesən me səməme kiməfi mwi nari ia nirəha.

22 Kitaha səukurən mə fwe kupwən anan meste pehe nəha təkwtəkwuni, neiai mine tiprənə mine narimnari me pam səməme Kumwesən rino kamhasək rəmwhen ia pran riti sə ramregi nəmisəien mə trərəhi tini. 23 *Nənə ripko mhə narimnari me əpa nəha səməme Kumwesən rino irəha kamhasək iamınha irə. Kitaha i Nənimwın Ikinan riməkupwən mo səvənhi wok ia kitaha, kitaha mwi saməregi nəmisəien nəha reritaha fwe imwə ramasək, sameitenhi Kumwesən mə tresi kitaha səuvehe nipwnətin me. Ia nəpın nəha in trifi nari ia nipwrataha. 24 *Fwe kupwən, ia nəpın nəha Kumwesən riməuvehimıru kitaha irə, kitaha saməti pen narimnari me nəha mamheitenhi. Trini minuə iərmama riti ruvehi nari riti sə in rameitenhi, nənə treitenhi mwi ti nəfe? 25 Mətə kitaha saməti pen nari riti sə səpkətoni mhə ihi, nənə mho nətərigien səkitaha rəpwəmwis mameitenhi mə trier pehe.

26 Ia noien a mwi nəha, Nənimwın Ikinan mwi ramasitu ia kitaha nərmama me i niskaiien səkitaha riwən, ti nəri nə mə kitaha səreirei mə nəfe noien ratukwatukw mə kitaha tsesi pen mhəfwaki, mətə Nənimwın Ikinan nəha in əpa raməgkiari m Kumwesən ia nəpın me tukutaha, mamasək ia nasəkien me ko kəpkregi mhə. 27 *Nənə Kumwesən sə ramətə pui reri nərmama, in rukurən nətərigien səvəi Nənimwın Ikinan, ti nəri nə mə Nənimwın nəha raməgkiari m Kumwesən ti nərmama me səvənhi, mamesi pen nəkwai Kumwesən.

Nari riti riwən truvehi raka kitaha ia nokeikeiien səvəi Iesu Kristo

28 *Kitaha səukurən mə narimnari me pam səməme kamhəuvehe, Kumwesən ramo kamhəuvehe mə tuho nəri amasan m nərmama hokeikei in, səməme in rinəkwein ia nirəha mesi pen nətərigien səvənhi. 29 *Iakani iamınha irə ti nəri nə mə nərmama səməme Kumwesən ruvəukurən raka irəha fwe tui anan, in rəmri əpə irəha mə irəha tuhəuvehe mhəmwhen ia Tini. Kumwesən ro iamınha irə mə Tini truvehe mo nəmritaik ia piəvni me həpik. 30 Nənə səməme in rəmri əpə irəha, in rəkwein irəha. Nənə səməme in rəkwein irəha, in rini mə irəha hatukwatukw ia nənimen. Nənə səməme

* 8:18: Rom 5:2, 2Kor 4:17 * 8:19: Kol 3:4 * 8:20: Jen 3:17-19 * 8:21: 2Tes 3:13, 1Jon 3:2
 * 8:23: 2Kor 5:2-4, Kal 5:5 * 8:24: 2Kor 5:7 * 8:27: Sam 139:1, 1Kor 4:5 * 8:28: Efes 1:11
 * 8:29: Kol 1:18, Hip 1:6

in rini mə irəha hatukwatukw ia nənimen, in ruvehi utə irəha həuvehi nasoriien.

³¹ *Ro pen kitaha tsəfni ia narimnari me i? Kumwesən ramarə tukutaha, nənə iərmama riti riwən riskai məpi raka sə trəmwəki kitaha. ³² *In rīpkhekīr mhə ti Tini atukwatukw mə tremhə tukutaha pam, mətə in rīnəsēni a irə. Nənə in rīməuvei pehe Tini m kitaha, nənə in trīpkəkwtəmhirī əknekīn mhə mwi narimnari me nepwīn mwi sāvənhi, in truvei pehe a m kitaha. ³³ *Kitaha nərmama me i Kumwesən rīmərfi kitaha mə sāvənhi, iərmama riti riwən rukurən nīniien nəgkiariien me nepwīn ia kitaha mə kitaha səno noien ərəha, ti nəri nə mə Kumwesən əpa in ruvəni raka mə kitaha satukwatukw ia nənimen. ³⁴ *Iərmama riti riwən rukurən nīniien mə kitaha səno noien ərəha tsaməkeikei mhemhə tukwe. Iesu Kristo trīpkīni mhə iamīnha irə, kwa in remhə tukutaha, nənə kurirə irə Kumwesən ro in rətui mwi ia nemhəien sāvənhi. Nənə təkwtəkwi Kristo in fwe ia nīkare Kumwesən mwatuk, raməgkiari tukwini səkītaha m Kumwesən. ³⁵ Nənə iərmama riti riwən rukurən nuvehi rakaiēn kitaha ti nokeikeiēn sāvəi Kristo. Nəri auər a mə sərəgi nəmīsəien, uə sarə ia nəpīn əknekīn, uə nərmama hometə kitaha, uə nukumhə rahi, uə nautə səkītaha riwən, uə ipaka semhə, uə nərmama housi əpune kitaha, mətə narimnari me i ko həkūvehi raka mhə kitaha ti nokeikeiēn sāvənhi. ³⁶ *Rəmwhēn ia nəgkiariēn i kīmərāi pen ia Nəkukūə Ikinan rani mə,

“Ti nəghīm, Kumwesən, kamousi əpune kīmaha ia nəpīn me pam.

Kamətə kīmaha iahəmwhēn ia sipsip me səməme tukousi əpune irəha.”

³⁷ *Nīpərhiēnien, ia narimnari me pam nəha Kristo sə rokeikei pīk kitaha ramo kitaha saməskai mhəpi raka. ³⁸ Iou iakukurən amasan mə nemhəien uə nīmīruēn, uə nagelo me uə nəremhə me, uə narimnari me səməme haməuvehe nəha təkwtəkwi uə narimnari me səməme tuhəpkūvehe, uə nīskaiēn me, ³⁹ uə narimnari me fwe irənhə uə narimnari me fwe inhəripw Imwei Nəkur Həuvamhə, uə narimnari me səməme Kumwesən rīno kamharə ia neiai mīne tīprənə, ko irəha pam həkūvehi raka mhə kitaha ti nokeikeiēn sə Kumwesən ramo m kitaha ti nəri nə mə səməuvehe mho kuatia kitaha Iesu Kristo Iərimənu səkītaha.

9

Noien sə Kumwesən rarfi nərmama me sāvənhi irə

¹ Iakani pərhiēn ia nəmri Kristo iapkeikuə mhə. Iakamregi Nənīmwiēn Ikinan fwe ia rerik mə nəgkiariēn i iakamīni ro nīpərhiēnien. ² Rerik rərkwəpīr məmīsə pīk ia nəpīn me pam ³ *ti səiou me nərmama me nəkur Isrel, ti nəri nə mə irəha həkīni mhə nīpərhiēnien ia Iesu Kristo. Irəha həmwhēn ia piak me ti nəri nə mə ia nīpwramaha kīmaha kwənəkwi kuatia. Trīni mīnuə ko Kumwesən ruvehi raka iou ia rəgi Kristo, mo suatuk mīnraha həuvehe mho kuatia irəha min, mətə iou rerik ragien a mə tuko iamīnha irə ia nirak. ⁴ *Nəkur Isrel me nəha, Kumwesən rīnəkweīn irəha mə nīpwnətīn me, mo pui pen nasoriēn sāvənhi mīnraha, muvei pen nəgkiariēn me sāvənhi sə rīnərihi tərīni əknekīn irəha, nənə muvei pen Loa sāvənhi mīnraha, mīne nəfwakiēn fwe ia nīmwə tapolen, mīne promes me sāvənhi. ⁵ *Kaha kupwən me sāvənraha irəha nəha Epraham, Aesak, mīne Jekop. Nənə ia nīpwrān Kristo ruku pen ia kwənəkwi sāvənraha. In Kumwesən sə rasori ia narimnari

* **8:31:** Sam 118:6 * **8:32:** Jon 3:16 * **8:33:** Aes 50:8 * **8:34:** Sam 110:1, Wok Me 7:55-56, 1Jon 2:1 * **8:36:** 2Kor 4:11 * **8:37:** Jon 16:33 * **9:3:** Eks 32:32 * **9:4:** Eks 4:22, Dut 7:6, 14:1-2 * **9:5:** Mat 1:1-16, Jon 1:1, Rom 1:25

me pam. Pwəh nəgnəginien revən tukwe in ia nuk nuk me. Ouəh, pwəh ro iaminihi.

6 *Nipərhiēnien nəkur Isrel me həpik həpkini mhə nipərhiēnien ia Iesu Kristo, mətə ia noien nəha rīpko mhə mə nəgkiariien səvəi Kumwesən ruvəmwei. Iakani iaminihi irə ti nəri nə mə nərmama me nəha ia kwənəkwus səvəi Isrel rīpko mhə irəha pam nəha Isrel pərhiēn. 7 *Nənə nərmama me nəha ia kwənəkwus səvəi Epraham, rīpko mhə irəha pam nəha nipwnəti Epraham me. Mətə Kumwesən rīmāni pen ti Epraham i mə, “Kwənəkwus me səim tuhəuku pen ia Aesak.” 8 *Nipwrai nəgkiariien nəha in i mə nəkwərhakwərha me səməme hətui pehe ia nəgse nipwrai iərmama rīpko mhə irəha nəha nipwnəti Kumwesən me, mətə nəkwərhakwərha me səməme hətui pehe ia nəgse promes səvəi Kumwesən kaməvsini irəha mə kwənəkwus me səvəi Epraham. 9 *Ro iaminha irə ti nəri nə mə in i nəfe Kumwesən rīmāni: “Ia nəpin atukwatukw nəha takrərig pehe mwi irə nənə Sera rinərəhi raka nərim riti iərman.”

10 *Mətə rīpko mhə in əpa nəha. Takəgkiari mwi ia Repeka. In rərəhi mwirmwir Jekop mine Isau. Tata səvənrau nə Aesak, kaha kupwən səkimaha. 11-12 *Mətə nəpin mwirmwir mi nəha krouəpwəh ihi nətuiien, nənə rouəpwəh ihi noien nari riti ramasan uə rərəha, Kumwesən ruvəni pen raka ti Repeka i mə, “Nərim sə rasori tro tukwini nari m nərim sə rouihi.” Nənə nəgkiariien nəha ramahatən amasan mə Kumwesən rarfi nərmama mamesi pen a nətərigien səvənhi maməkwein irəha, mətə rīpko mhə ti noien me irəha kamho. 13 *Rəmwhen ia nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Jekop iakokeikei, mətə Isau iakəmwəki.”

14 Ro pen kitaha tsəfni irə? Tsəni mə noien səvəi Kumwesən rīpkatukwatukw mhə? Rekəm! Kitaha ko səpkini mhə iaminha irə. 15 Mətə fwe kupwən Kumwesən rəgkiari m Moses, mini mə, “Trini minuə iakokeikei mə takapi iərmama riti, takapi in, trini minuə iakokeikei mə tako ramasan m iərmama riti, nənə tako ramasan min.”

16 *Ro pen sətoni mə noien sə Kumwesən rarfi iərmama irə rəpwəh nesi penien nokeikeiien uə niseseien səvəi iərmama, mətə ramesi pen a napiien səvəi Kumwesən. 17 *Ia Nəkukuə Ikinan, Kumwesən rini pen ti Fero, kig səvəi nəkur Ijip mə,

“Takiməuvehi utə ik ti nari kuatia a,
mə nərmama tuhətoni niskaiien səiou ia niram, nənə mhəni irapw nəghik ia tənəmtənə me pam.”

18 *Ro pen sətoni mə Kumwesən ramesi pen a nətərigien səvənhi. Trini minuə rokeikei mə trapi iərmama riti, in trapi. Trini minuə rokeikei mə tro iərmama riti kənkəpwə ruvehe miskai, in tro kənkəpwə ruvehe miskai.

19 Mətə kimiaha riti trini pehe tukw iou i mə: “Mə ro iaminihi irə, rəfo Kumwesən rani ihi mə noien səkitaha rərəha? Iərmama riti riwən ko rinise nəkwan.” 20 *Mətə ik sin i? Ik iərmama a. Rəfo ikaməkwag raka ia nəgkiariien səvəi Kumwesən iaminihi? Rerim trirhi ro tekinari kino ia nise tīprənə rərpwu muvehe miskai. Ko rini pen ti iərmama rino mə, “Ikinəfo mo iou iaminihi irə?” Rekəm! 21 *Iərmama sə ramo tekinari me ia nise tīprənə iaminihi, in rasori ia nise tīprənə, mukurən nuvehien nise tīprənə riti mo tekinari kəru irə, riti səvəi nəpin amasan, nənə riti mwi səvəi wok auər a me.

* 9:6: Nam 23:19, Rom 2:28 * 9:7: Jen 21:12 * 9:8: Kal 4:23 * 9:9: Jen 18:14 * 9:10: Jen 25:21 * 9:11-12: Jen 25:23 * 9:13: Mal 1:2-3 * 9:16: Efes 2:8 * 9:17: Eks 9:16 * 9:18: Eks 4:21, 9:12, Eks 14:4 * 9:20: Aes 29:16, 45:9 * 9:21: Jer 18:6

22 Mətə Kumwesən in mwi rino rəmwhen ia iərmama sə ramo tekinari ia nise tīprənə. In rino nərmama nepwīn mə trouraha irəha. Nənə ia nəpīn me in ramo nətərigien səvənhi raməpwəmwis mameitenhi nəpīn trərpwīn noien ərəha me səvənraha mə nərmama tuhətoni niemaha səvənhi. 23 *In tro iamīnha irə mo nərmama hətōni nasoriien səvənhi rasori pīk anan, in truvei pen m nərmama me i rīnapi irəha, səməme in rīməkupwən məpnəpenə ia nīrəha mə tuhəuvehi nasoriien. 24 Iakaməgkiari ia kitaha i nərmama səməme in rīnəkwein ia kitaha, rīpko mhə nəkur Isrel əpa mətə nərmama mwi rīpko mhə irəha nəkur Isrel. 25 Rəmwhen ia nəgkiariien sə Kumwesən rīmāni ia nəkukuə səvəi Profet Hosea, rani mə,

“Nərmama me i rīpko mhə irəha nərmama me səiou, takəkwein irəha mə, ‘Səiou me nərmama.’

Nənə nərmama me i iakīnəpwəh nokeikeiien irəha fwe kupwən, takəkwein irəha mə, ‘Nərmama keikei me səiou.’ ”a

26 Nənə rani mwi mə:

“Ia kwopun atukwatukw nəha kīmāni pen tī nīrəha i mə,

‘Rīpko mhə kīmīaha nərmama me səiou,’

tukəkwein irəha mə, ‘Kumwesən sə ramīru nīpwnətīn me nə kīmīaha.’ ”

27 Nənə Profet Aesea rəgkiari ia nəkur Isrel ia nəgkiariien i rani mə,

“Nəri auər a mə nəkur Isrel tuhəpīk rəmwhen ia nīpəkīr ia nīkare təsi,

mətə tukuvehimīru a kwənkwan nepwīn,

28 tī nəri nə mə Iərimənu tro pam akwauakw a

nəfe nəghīn rīmāni mə tro ia təkure tīprənə i.”

29 Nənə rəmwhen ia nəgkiariien i Profet Aesea rīmāni fwe kupwən mə:

“Iərimənu sə rauvehi nīskaiien me pam rīməuvehimīru kitaha me nepwīn nəkur Isrel.

Mə in rīnapko mhə iamīnhi,

ko kitaha səmwhen ia nəkur Sotom

kitaha səuvəuvehe raka mhənəmwhen ia nəkur Komora.”

Nəkur Isrel me həpīk həpīkīni mhə nīpərhienien ia Iesu Kristo

30 *Ro pen kitaha tsəfni irə? Nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel həpkousari mhə mə tuhatukwatukw ia nəmri Kumwesən, mətə tī nəri nə mə irəha hāni nīpərhienien ia Iesu Kristo nənə Kumwesən ro irəha hatukwatukw ia nənimen. 31 *Mətə nəkur Isrel housari pīk ia suatuk səvəi nesi penien Loa mə irəha tuhatukwatukw ia nəmri Kumwesən, mətə irəha həpwəh natukwatukwien. 32 *Tī nəfe? Tī nəri nə mə irəha kamhousari pīk mə tuhatukwatukw ia nəmri Kumwesən ia noien me səvənraha, mətə həpkesi pen mhə suatuk səvəi nahatətəien. Irəha hənəpəti raka ia kəruətərei sə nərmama kamhəpəti irə. 33 *Rəmwhen ia nəgkiariien i kīmərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə,

“Hətōni ro! Iakaməmri kəruətərei riti fwe Saeon sə nərmama tuhəpəti irə,

kəpwier sə tro irəha həmwei,

nənə iərmama sə rani nīpərhienien irə, in tīpkauris mhə.”

10

1 Piak me, ia rerik iakokeikei pīk mə Kumwesən truvehimīru nəkur Isrel, nənə ia nəpīn me pam iakaməfwaki tukwe. 2 Iakəsēni mə pərhien irəha kamhəgien pīk tī Kumwesən, mətə noien səvənraha rīpkesi pen mhə nukurənien. 3 Iakani iamīnhi irə tī nəri nə mə irəha həpkukurən amasan

* 9:23: Rom 8:29, Efes 1:3-12 a 9:25: Uə “Pran i kəpwəh nokeikeiien in fwe kupwən, takəkwein in mə, ‘Pran keikei səiou.’ ” Hos 1:6; 2:23 * 9:30: Rom 10:20 * 9:31: Rom 10:2-3 * 9:32: Aes

8:14 * 9:33: 1Tes 2:6, Rom 10:11

mhə mə tuhəfo mhəuvehe mhatukwatukw ia nəmri Kumwesən. Nənə suatuk səvəi natukwatukwien Kumwesən rinəmri, in i nahatətəien ia Iesu Kristo, irəha həpkisiai mhə irə, mətə irəha kamhousari mə tuhəmri atukw səvənraha riti, in i nesi penien Loa. ⁴ *Mətə Kristo in rino sampam ia noien səvəi nesi penien Loa mə nərmama me pam səməme kamhəni nīpərhienien irə həkurən nuveheien mhatukwatukw ia nəmri Kumwesən.

⁵ *Moses raməgkiari ia natukwatukwien sə raku pen ti Loa ia nəgkiariien i sə in rīmərai mə, “Iərmama sə ramo nəgkiariien me səvəi Loa, in truvehi nīmīruien ia nəgkiariien me nəha.” ⁶ *Mətə natukwatukwien sə raku pen ti nahatətəien rani mə, “Rerimīaha trəpwəh nīrhien nəgkiariien i mə, ‘Sin trevən fwe irənhə ia neiai’ ” muvehi Kristo meiwaiu pehe? ⁷ “uə ‘Sin trevən fwe inhəripw ia nīpəg sə rameiwaiu nukunen riwən’ ” muvehi raka Kristo ia reri nəkur həuvamhə muvehi mutə pehe? ⁸ Natukwatukwien sə raku pen ti nahatətəien rīpkini mhə iamīnha irə, mətə rani mə, “Nəgkiariien nəha ipaka tukw ik. In fwe ia tərhum mīne ia rerim.” In i nəgkiariien i səvəi nahatətəien kīmaha iahaməvisau irapw i. ⁹ Trini mīnuə ikini irapw ia tərhum mə “Iesu in Iərimənu,” nənə mīni nīpərhienien irə fwe imwə ia rerim mə Kumwesən rino in rətui mwi ia nemhəien səvənhi, nənə Kumwesən truvehimīru ik. ¹⁰ Nəpīn iərmama riti ruvehi Iesu ia rerin mīni nīpərhienien irə, Kumwesən trini irapw in mə in ratukwatukw ia nənimen. Nənə in truvehimīru mwi iərmama sə rani irapw ia tərhum mə Iesu in Iərimənu səvənhi. ¹¹ *Rəmwhen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Nərmama me pam səməme kamhəni nīpərhienien ia iərmama nəha, irəha tuhəpkauris mhə.” ¹² *Nəgkiariien nəha səvəi nərmama pam nəri auər a mə ik iəmə Isrel uə rīpko mhə ik iəmə Isrel. Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə Iərimənu kuatia a i ramərimənu ia nərmama me pam, maməriari pen ia namasanien səvənhi m nərmama səməme kamhəkwein in. ¹³ *Rəmwhen ia nəgkiariien i Nəkukuə Ikinan rani mə, “Nərmama me pam səməme kamhəkwein ia nəghi Iərimənu, in truvehimīru irəha.”

¹⁴ Mətə nərmama tuhəfo mhəkwein ia Iərimənu trini mīnuə həpkini mhə nīpərhienien irə? Nənə tuhəfo mhəni nīpərhienien irə trini mīnuə həpwəh nīregiien nəvisaiuen sə raməgkiari irə? Nənə tuhəfo mhəregi trini mīnuə iərmama riti səvəi nəvisaiuen riwən? ¹⁵ *Nənə nərmama tuhəfo mhəvisau trini mīnuə Kumwesən rəpwəh nərhī penien irəha? Rəmwhen ia nəgkiariien i kīmərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə,

“Ramasan pik anan nəpīn nərmama kamhəuvehe
mə tuhəvisau nəgkiariien amasan!”

¹⁶ *Mətə rīpko mhə nəkur Isrel me pam həməni nīpərhienien ia nəgkiariien amasan nəha. Rəmwhen ia nəgkiariien səvəi Profet Aesea rani mə, “Iərimənu, nərmama houihi a həni nīpərhienien ia nəgkiariien səkimaha.” ¹⁷ *Ro pen nahatətəien raku pen ia nəri kamregi, nənə nəri kamregi raku pen ia nəgkiariien sə kaməvisau ia Kristo. ¹⁸ Mətə iakaməres mə nəkur Isrel həuvəregi raka nəgkiariien nəha uə rekəm? Ouəh, həuvəregi. Rəmwhen ia Nəkukuə Ikinan rani mə,

“Nərmama me pam həuvəregi raka rerinraha,
nəgkiariien me səvənraha həuvavən mhəneste tənəmtənə me pam.”

* **10:4:** Mat 5:17, Jon 3:18 * **10:5:** Rom 7:10, Kal 3:12 * **10:6:** Dut 30:12-14 * **10:11:** Rom 9:33
* **10:12:** Wok Me 15:9 * **10:13:** Joel 2:32 * **10:15:** Aes 52:7 * **10:16:** Aes 53:1, Jon 12:38
* **10:17:** Jon 17:20

19 Nənə iakaməres nəresien riti mwi mə nəkur Isrel həuvəukurən raka uə rekəm? Ouəh, həuvəukurən. Moses rıməkupwən mını irapw nəgkiariien i səvəi Kumwesən mə,

“Iou tako ramasan m nərmama nepwın ia tənə əpə iti,

kımiaha tihətoni mhəmwəki irəha.

Tako ramasan m nərmama nepwın həreirei nari,

kımiaha tihətoni niemaha rəpi kımiaha.”

20 Nənə Profet Aesea rini amasan mwi nəgkiariien səvəi Kumwesən mə,

“Nərmama səməme həpwəh nətuiien iou, hənətoni iou.

Iakino pui pen iou m nərmama səməme həpwəh nəresien iou.”

21 Mətə ia nəkur Isrel Kumwesən rani mə,

“Ia nəpın mə pam iakavi atukw rəgik mə takasitu ia nərmama me i səməme kamhərui nəkwak, mamhəni ərəha iou.”

11

Nəkur Isrel kwənkwan nepwın nəha ikın Kumwesən rımərfi irəha

1 *Ro iamınhi irə iakaməres mə pərhiien Kumwesən rıməuvei pen təkutan m nərmama me səvənhi? Rekəm! Hətoni ro iou. Iou iamə Isrel. Iou iakuku pen ia kwənəkwus səvəi Epraham mını kwənəkwus səvəi Penjamin.

2 Kumwesən rınəpwəh nuvei penien təkutan m nərmama me səvənhi səməme in ruvəukurən raka irəha fwe tui anan. Hiəukurən uə rekəm nəfe Nəkukuə Ikinan rani ia Profet Elaeja ia nəpın nəha raməgkiari m Kumwesən ti noien ərəha me səməme nəkur Isrel kamho? 3 *In rini mə,

“Iərimənu, irəha hənousi əpune profet me səim,

mhousesi testesi nifatə me səim.

Iou əpa iakamarə,

nənə irəha haməmwur mwi mə tuhousi əpune iou.”

4 *Mətə Kumwesən rıməni pen nəfe ti Profet Elaeja? In rıməni mə,

“Iakaməkwtəmhiri əknekin nərman me sefen taosen irəha nərmama me səiou.

Irəha həpkinimwi mhə nukurhunraha mhəsiai kumwesən eikuə i Paal.”

5 *Nənə rəmwhen a mwi ipwet mını nəkur Isrel kwənkwan nepwın nəha ikın səməme Kumwesən rımərfi irəha ia namasanien səvənhi. 6 *In rımərfi irəha ia namasanien səvənhi, mətə rıpkə mhə mə rırfi irəha ti noien me səməme irəha kamho. Trini mınıuə rırfi irəha ti noien me səməme irəha kamho, nənə namasanien sə trəriari irə mınraha riwən rəmwhen mə ramərəku irəha ti wok səvənraha.

7 *Ro pen, rəfo? Nəri nəha nəkur Isrel kamhətui, irəha həpwəh nətoniien. Mətə nərmama səməme Kumwesən rımərfi irəha, irəha hətoni mhəuvehi.

Səməme nəha nepwın səməme həpwəh nətoniien, Kumwesən ro irəha kənkəpwənraha ruvehe miskai. 8 Rəmwhen ia nəgkiariien i kımərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə,

“Kumwesən ro nətərigien səvənraha rapri meste pehe ipwet,

irəha ko həpkətoni mhə mwi nari riti ia nənimenraha,

mhəpwəh mwi nıregiien nari riti ia nəkwəreginraha.”

9 *Nənə Kig Tevıt rani mə,

“Pwəh tepol sə irəha kamhani nari irə ruvehe mo kwənkru sə trousi tərini irəha

mını net sə tuhəvsausini pen irəha irə.

Pwəh ruvehe mo nəri sə tro irəha həmwei,

* 11:1: 1Saml 12:22, Sam 94:14, Fil 3:5 * 11:3: 2King 19:10,14 * 11:4: 1King 19:18 * 11:5: Rom 9:27 * 11:6: Kal 3:18 * 11:7: Rom 9:31 * 11:9: Sam 35:8

mine nari sə tro irəha həuvehi nərpwinien ti noien ərəha me səvənraha.
 10 Pwəh nənimenraha rīfwə həpwəh mwi nətoniien nari.
 Pwəh irəha həregi rərəha ia nəpīn me rəmwhen ia iərmama ramikou ti təkutan.”

Rigi nei Kumwesən rīrīpīn pen ia nīpwren

11 *Ro pen iakaməres mə nəkur Isrel hənəpəti mhəmwei ko həpkərer mhə mwi? Rekəm, irəha həukurən nərərien mwi. Mətə ti nari nə mə irəha ho noien ərəha, Kumwesən rauvehimīru nərmama me rīpko mhə irəha nəkur Isrel mə tro nəkur Isrel rerīnraha revən ia namasanien nəha mə tuhəuvehi səvənraha.
 12 Noien ərəha sə nəkur Isrel hənə ro namasanien revən ia tənəmtənə me. Nīmweiiēn səvənraha ro namasanien revən ti nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel. Mə ro iamīnhi irə tukəfo nəpīn nəkur Isrel me pam tuhərərig mwi ti Kumwesən? Kumwesən tro mīnraha namasanien rasori mwi.

13 Təkwtəkwiuni iakaməgkiari m kīmiaha nərmama rīpko mhə kīmiaha nəkur Isrel. Iou aposol səvəi nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel, ro pen iakəgnəgīni wok i sə Kumwesən rīməuvei pehe miou. 14 Iakamo iamīnhi irə mə tako iou me nēpwīn nəkur Isrel rerīnraha revən ia namasanien i kamo m kīmiaha nənə mhokeikei mə tuhəuvehi səvənraha, nənə ia noien nəha takuvehimīru irəha nēpwīn. 15 Mə noien i Kumwesən rīno mərarki nəkur Isrel ro nərmama ia tənəmtənə me həuvehe mho in me nēpwīn, tukəfo nəpīn in rīpeki pehe mwi nəkur Isrel? Noien nəha trukuwə noien i nərmama tuhətui mwi ia nemhəien. 16 *Trīni mīnuə nərmama hāmri karen nīkare bred səvəi nəveginien vi mə səvəi Kumwesən, nənə bred pəpwīə səvəi Kumwesən. Nənə ia nəgkiariien səvəi nei, trīni mīnuə nukune nei səvəi Kumwesən, rəgrəgīn me mwi səvəi Kumwesən.^a

17 *Mətə kətēftefi raka rəgrəgi nei nəha nēpwīn, nənə kuvehi kīmiaha, kīmiaha rəgrəgi nei olif sə rəprīmīn, krīpīn pen kīmiaha ia təmwhəkīnraha mə tihəuvehi pəri namasanien səvəi nukune olif nəha. 18 *Nənə ro iamīnhi irə rərəha mə kīmiaha hiaməfiūtə ia kīmiaha mamhətə ərəha rəgrəgi olif nəha. Mə hiaməfiūtə ia kīmiaha iamīnhi, rerīmīaaha tramrhi mə nukune nei raməkwməni kīmiaha, mətə rīpko mhə kīmiaha rəgrəgi nei tihəkwməni nukune nei. 19 Rosi kīmiaha riti trəfiūtə in mə, “Kīnətēftefi raka rīgi nei me nēpwīn kuvehi iou krīpīn iou ia təmwhəkīnraha.” 20 *Nīpərhiēnien kīnətēftefi raka irəha, ti nari nə mə irəha həpwəh nahatətəien ia Kumwesən, mətə ik ikamərer ia təmwhəkīnraha ti nari nə mə iakamahatətə irə. Ro iamīnhi irə tikəpwəh nəfiūtəien ik, mətə tikaməkeikei mehekīr. 21 Trīni mīnuə Kumwesən rīnətēftefi raka rəgrəgi nei atukwatukw ti nari nə mə hənəpwəh nahatətəien, in trətēfi raka mwi ik mə ik ikəpwəh nahatətəien.

22 *Ro pen sətōni mə Kumwesən rukurən noien ramasan m nərmama, mətə rukurən noien mwi rəknekīn mīnraha. In ramo rəknekīn m nərmama sēməme hāməmwei raka, mətə in ramo ramasan tukumīaaha. Nənə trīni mīnuə kīmiaha hiamesi pen noien amasan səvənhi, in trīrīpīn mamō ramasan tukumīaaha. Mətə trīni mīnuə kīmiaha hiəpwəh noien iamīnha irə, nənə in trətēfi raka mwi kīmiaha. 23 Nənə trīni mīnuə nəkur Isrel hərərig pehe mwi mhəni nīpərhiēnien ia Iesu Kristo, nənə Kumwesən trīrīpīn mwi irəha ia nukunen, ti nari nə mə in rauvehi nīskaiien ti noien iamīnha irə. 24 Nīpwrai nəgkiariien i mə kīmiaha nərmama rīpko mhə kīmiaha nəkur Isrel hīəmwhen

* 11:11: Wok Me 13:46, Rom 10:19 * 11:16: Nam 15:17-21, Esik 44:30 a 11:16: Nəgkiariien i, nīpwran mə trīni mīnuə Epraham mīne kaha kupwən me səvəi nəkur Isrel irəha nərmama me səvəi Kumwesən, nənə nərmama ia kwənəkwws səvənraha irəha mwi nərmama me səvəi Kumwesən.
 * 11:17: Efes 2:11-19 * 11:18: Jon 4:22 * 11:20: Rom 12:16 * 11:22: Jon 15:2,4, Hip 3:14

ia rigi nei əprmin i olif sə Kumwesən rinərai raka, nənə mīripin pen ia nei nəha olif fwe ia nəmhien səvənhi. Noien nəha ripko mhə noien atukwatukw riti səvəi nei ti nuvehien rigi nei əpə riti mīripin pen ia nei əpə riti. Mətə nəkur Isrel hāmwhen ia rigi nei nəha olif fwe ia nəmhien. Nənə təkwtəkwuni riməru mə Kumwesən trīripin mwi irəha ia nukunenraha atukwatukw.

Kumwesən truvehimīru nəkur Isrel me pam

²⁵ *Piak me, nəgkariien pərhien riti Kumwesən rinərkwafə i fwe kupwən iakokeikei mə kimiaha tihəukurən, ti nəri nə mə rərəha kimiaha hiaməfiəutə ia kimiaha mə hiəukurən nari. Kumwesən rino nəkur Isrel me nepwin kənkəpwənraha ruvehe mīskai, mətə noien nəha trəpwəh nəmakien ia nəpin me. Nərmama me ripko mhə irəha nəkur Isrel səməme tuhəuvehe ti Kumwesən tuhaməkeikei mhəuvehe pam, nənə, noien nəha ramo nəkur Isrel kənkəpwənraha riskai tro sampam. ²⁶ *Nənə kurirə irə, Kumwesən truvehimīru pam nəkur Isrel. Rəmwhen ia nəgkariien i kimərai pen ia Nəkukə İkinan rani mə,

“Iərmama sə truvehimīru nərmama truku pen fwe Saeon.

In truvehi raka noien ərəha səvəi kwənəkwus me səvəi Jekop.”

²⁷ “Nənə in i promes səiou tako mīnraha

ia nəpin nəha takuvehi raka noien ərəha me səvənraha.”

²⁸ Nəkur Isrel hənəpwəh nəgkariien amasan səvəi Iesu Kristo, nənə ro iamīnhi irə irəha hāmwhen ia nərmama kamhəmwəki Kumwesən. Nəri nəha ro iamīnhi irə trasitu ia kimiaha nərmama ripko mhə kimiaha nəkur Isrel. Mətə ti nəri nə mə Kumwesən rimərfi kaha kupwən me səvənraha, ro pen in ramokeikei ihi irəha. ²⁹ Ro iamīnhi irə ti nəri nə mə nəpin Kumwesən ruvərfi raka nərmama, məriari auər a narimnari me mīnraha, ko ripkərari mhə mwi ia nətərigien səvənhi. ³⁰ Kimiaha i nərmama ripko mhə kimiaha nəkur Isrel fwe kupwən hiamərui nəkwai Kumwesən, mətə təkwtəkwuni Kumwesən rapi kimiaha ti nəri nə mə nəkur Isrel hənərui nəkwan. ³¹ Ia noien a mwi nəha, ti nəri nə mə Kumwesən rinəpi kimiaha ipwet mine nənə nəkur Isrel kamhərui nəkwai Kumwesən, ro pen Kumwesən trapi mwi irəha. ³² *Nərmama me pam kamhərui nəkwai Kumwesən. Rəmwhen mə Kumwesən rərihi irəha kamharə ia kalapus. In ro iamīnha irə mə in rukurən napien irəha pam.

Nəgkariien sampam kəgnəgini Kumwesən irə

³³ Hətoni ro, nautə mine nukurənien mine nətərigien səvəi Kumwesən harəmwhenimw pik!

Samətui nəkiriien me səvənhi mine suatuk me səvənhi ko səpkətə pam mhə!

³⁴ * “Sin rukurən nətə puien nətərigien səvəi Kumwesən, uə sin rukurən nəvəhəgien min?”

³⁵ “Uə sin ruvəuvei pen raka nari riti min ia nəpin riti mə Kumwesən traməkeikei mərpwīn pen min?” Iərmama riti riwən!

³⁶ *Ro iamīnhi irə ti nəri nə mə Kumwesən rino narimnari me pam, nənə narimnari me pam kamharə ti nəri nə mə nīskaiien səvənhi raməkwətəmhiri irəha, narimnari me pam in rino mə səvənhi.

Pwəh nəgnəginiien revən tukwe in ia nuk nuk me. Ouəh, pwəh ro iamīnhi.

* **11:25:** Rom 12:16, Luk 21:24, Jon 10:16 * **11:26:** Mat 23:39, Sam 14:7 * **11:32:** Kal 3:22, 1Tim 2:4 * **11:34:** Aes 40:13, 1Kor 2:16 * **11:36:** 1Kor 8:6

12

Pwäh säuvei pen nimiruien səkītaha m Kumwesən

¹ *Piak me, ti nəri nə mə Kumwesən rino narimnari me i ia napiien səvənhi ro pen iakaməres skai m kīmīaha mə tihaməkeikei mhəuvei pen nīpwramīaha me min rəmwhen ia nari riti sə ramīru mo ikinan i kauvei pen m Kumwesən ia təkure nīfatə rerin ramagien tukwe. In i suatuk atukwatukw sə tihəfwaki m Kumwesən irə. ² *Tihəpwəh nuvehien noien səvəi nərmama ia tīprənə i, mətə pwəh Kumwesən ro nətərigien səkīmīaha ruvehe mərməvi hiəsehu ro ia noien akuas səkīmīaha. Mə hio iamīnha irə hiəukurən nəkiriien noien me, mhətoni mə sə pəku nəha nəkwai Kumwesən, noien sə ramasan, rerin ragien tukwe, matukwatukw pam.

³ *Nənə ti nəri nə mə Kumwesən rasitu ia nirak ia namasanien səvənhi, iou iakani pehe tukumīaha pam mə rerimīaha trəpwəh nīrhien mə kīmīaha iərmama riti. Kīmīaha tihaməkeikei mhəuvehi irapw nətərigien səkīmīaha, mhəkiri mə ik nəfe iərmama pwəh resi pen atukwatukw nahatətəien sə Kumwesən rīməuvei pehe mik rasori uə rouihi. ⁴ *Nīpwrai iərmama nīpərpərin me həpik, nənə nīpərpərin me nəha səvənraha wok səpəmsəpə. ⁵ *Rəmwhen a mwi kitaha səpik, mətə kitaha səmwhen ia nīpwrai iərmama kuatia, ti nəri nə mə kitaha səməuvehe mho kuatia kitaha Kristo. Kitaha kuatia kuatia saməripin pen ia kitaha me rəmwhen ia nīpərpəri nīpwrai iərmama, ⁶ *mamhəuvehi nīskaiien me səpəmsəpə resi pen namasanien sə Kumwesən rīnəriari irə m kitaha. Ro iamīnhi irə kitaha tsaməkeikei mhəuvehi nīskaiien me nəha mhasitu ia kitaha me irə. Trini mīnuə iərmama riti rauvehi nīskaiien ti nīni irapwien nəgkīariien sə raku pen ti Kumwesən, pwəh in rini irapw nəgkīariien nəha mesi pen nahatətəien səvənhi. ⁷ Trini mīnuə iərmama riti rauvehi nīskaiien ti no tukwiniien nari, pwəh in ro tukwini nari. Trini mīnuə iərmama riti rauvehi nīskaiien ti nahatənien, pwəh in rahatən. ⁸ *Trini mīnuə iərmama riti rauvehi nīskaiien ti nuvehi utəien nətərigien səvəi iərmama, pwəh in ruvehi utə. Trini mīnuə iərmama riti rauvehi nīskaiien ti nəriariien nautə, pwəh in rəriari rasori. Trini mīnuə iərmama riti rauvehi nīskaiien ti niriien nakalasia me, pwəh in riri irəha mīsese tukwe. Trini mīnuə iərmama riti rauvehi nīskaiien ti nasituien ia nərmama, pwəh in rasitu ia nīrəha ia rerin agien.

Nokeikeiien

⁹ *Pwəh nokeikeiien səkīmīaha hiaməkeikei nərmama irə ro nokeikeiien pərhien. Tihaməkeikei mhəmwəki noien sə rərəha, mhəkwtəmhirī əknekīn noien sə ramasan. ¹⁰ *Tihaməkeikei mhəkeikei kīmīaha me rəmwhen mə kīmīaha piəvmīaha me, mhəsiai kīmīaha me. ¹¹ *Tihaməkeikei mho wok səvəi Iərimənu səkītaha ia nəpin me pam rəmwhen ia napw rauək ia rerimīaha mhəpwəh nəpouien. ¹² *Rerimīaha traməkeikei magien ia nəpin me ti nəri nə mə hiaməmri pen əknekīn nətərigien səkīmīaha ia Kumwesən. Trini mīnuə hiəuvehi nəmīsəien, tihaməkeikei mho nətərigien səkīmīaha rəpwəmwis, nənə mhəfwaki ia nəpin me. ¹³ *Trini mīnuə nərmama nepwin səvəi Kumwesən səvənraha narimnari riwən, tihaməkeikei masitu ia nīrəha, mhətə amasan iəpwīspwis me səməme kamhəuvehe imwəmīaha.

* **12:1:** Rom 6:11,13, 1Tes 2:5, Jon 4:24 * **12:2:** Efes 4:23, Efes 5:10,17 * **12:3:** 1Kor 12:11, Efes 4:7 * **12:4:** 1Kor 12:12 * **12:5:** 1Kor 12:27, Efes 4:25 * **12:6:** 1Kor 12:4-11, 1Tes 4:10-11
* **12:8:** 2Kor 9:7 * **12:9:** 1Tim 1:5, 1Pit 1:22, Amos 5:15 * **12:10:** 2Tes 1:7, Fil 2:3 * **12:11:** Wok Me 18:25, Rev 3:15 * **12:12:** 1Tes 5:17 * **12:13:** Hip 13:2

14 *Tihəkwein amasan ia nərmama səməme kamhometə kimiaha. Tihəkwein amasan ia nirəha, mhəpwəh nəkwein ərəhaien ia nirəha. 15 *Nəpən nərmama kamhagien, kimiaha mwi tihagien kimiaha minraha. Nənə nəpən nərmama rerinraha rəpou, kimiaha mwi tihəsək kimiaha minraha. 16 *Ramasan mə hiamarə nətərigien səkimiaha truvehe mo kuatia. Tihəpwəh nəfiəutəien ia kimiaha, mətə tihəuvehi nətərigien sə reiwaiu. Rerimiahaha trəpwəh nırhiien mə kimiaha hiəukurən pik nari.

17 *Trini minuə iərmama riti ramo rərəha ia kimiaha, tihəpwəh nərpwinien noien səvənhi. Tihousari mə tiho noien sə nərmama pam tuhətoni mə ramasan. 18 *Kimiaha tihousari mho narimnari me pam səməme hiəukurən noien mə tiharə ia nəməriniuen ia nəpən me kimiaha nərmama pam. 19 *Nərmama keikei me, tihəpwəh nərpwinien noien ərəha səvəi iərmama riti, mətə tihəpwəh a pwəh Kumwesən ruvei pen niemaha səvənhi min. Iakani iamınhi irə ti nəri nə mə kimərai pen nəgkiariien i ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Iou takərpwin noien ərəha səvəi nərmama, nıpərhiienien iou tako.” 20 *Mətə tiho iamınhi irə:

“Trini minuə iərmama riti sə raməmwəki ik nukumhə rahi, tikaməkeikei məkwəməni.

Trini minuə rəkwakwa, tikaməkeikei mhəuvei pen nui min rənımwi. Ia noien nəha tiko in rauris pik anan.”

21 Tihəpwəh nəsenien noien ərəha mə truvehi irapw nıskaiien səkimiaha, mətə ia noien amasan tihəuvehi irapw nıskaiien səvəi noien ərəha.

13

Pwəh nərmama pam həsiai nərmama asori me səməme kamhərimənu

1 *Pwəh nərmama pam həsiai nərmama asori me səməme kamhərimənu. Iakani iamınhi irə ti nəri nə mə nərimənuien ruku pen əpa ti Kumwesən, nənə, nərmama me pam səməme kamhərimənu Kumwesən rinəmri irəha. 2 Ro iamınhi irə trini minuə iərmama riti rərui nəkwai nərmama kamhərimənu, in rinərui nəri sə Kumwesən riməuvehi utə. Nənə nərmama səməme kamho iamınha irə tukərpwin noien ərəha səvənraha. 3 *Nərmama səməme kamho noien amasan tuhəhekır nərmama kamhərimənu ti nəfe? Mətə nərmama səməme kamho noien ərəha irəha nəha tuhekır. Ikokeikei mə tikəpwəh nehekırrien ia iərmama sə ramərimənu? Tikaməkeikei mo noien amasan, nənə in trəgnəgini ik tukwe. 4 *Iakani iamınhi irə ti nəri nə mə iərmama sə ramərimənu in ramo tukwini nari m Kumwesən, mamə nari amasan ramasitu ia niram. Mətə trini minuə ikamo noien ərəha, tikaməkeikei mehekır ti nəri nə mə nıskaiien sə in rauvehi ti nərpwinien noien ərəha ro nıpərhiienien. Iərmama sə ramərimənu in ramo tukwini nari m Kumwesən, mamərpwin noien ərəha me səvəi nərmama. Nənə noien nəha ramahatən pen niemaha səvəi Kumwesən. 5 Ro pen kimiaha tihaməkeikei mhəsiai nərmama səməme kamhərimənu. Tihəpko mhə ti nəri nə mə hiəmhekır əpa niemaha səvəi Kumwesən, mətə tiho mwi ti nəri nə mə hiəukurən mə in noien atukwatukw. 6 Ro iamınhi irə kimiaha hiəmərəku pen mwi takis me, ti nəri nə mə nərmama səməme kamhərimənu irəha nərmama kamho tukwini nari m Kumwesən mamho wok səvənhi. 7 *Kimiaha tihaməkeikei mhəuvei pen m nərmama me pam nəfe səvənraha. Iərmama sə rauvehi mane

* 12:14: Mat 5:44, Wok Me 7:60, 1Kor 4:12 * 12:15: Sam 35:13 * 12:16: Rom 15:5, 11:20, Prov 3:7, Aes 5:21 * 12:17: 1Tes 5:15 * 12:18: Mak 9:50, Hip 12:14 * 12:19: Dut 32:35, Mat 5:39, Rom 13:4, 1Tes 1:6-7, Hip 10:30 * 12:20: Prov 25:21-22, Mat 5:44 * 13:1: Taet 3:1, Prov 8:15, Jon 19:11 * 13:3: 1Tes 2:13-14, 1Tes 3:13 * 13:4: Rom 12:19 * 13:7: Mat 22:21

səvəi takis me səpəmsəpə, tihaməkeikei mhərəku pen takis me nəha min. Iərmama sə kamsiai, tihaməkeikei mhəsiai. Nənə iərmama sə kamo nəkwān, tihaməkeikei mho nəkwān.

Kitaha tsaməkeikei mhokeikei kitaha me

⁸ *Ripkamasan mhə mə tiho kaon m nərmama nepwīn. Mətə nari riti nəha ikīn sə rəmwhen ia kaon səkimiaha tihaməkeikei mho. In i kimiaha tihaməkeikei mhokeikei kimiaha me. Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə iərmama sə ramokeikei piəvni in ramo narimnari me pam Loa səvəi Kumwesən rani. ⁹ Loa nəha rani mə, “Tikəpwəh nakresien pran səvəi iərməpə,” “Tikəpwəh nousi əpuneien iərmama,” “Tikəpwəh nakresien,” “Rerim trəpwəh nakresien narimnari səvəi iərmama riti,”* nənə Loa me nepwīn mwi nəha ikīn. Mətə nəgkariien riti nəha in rəuiui pam irəha, rani mə, “Tikaməkeikei mokeikei piam rəmwhen ikokeikei atukw a ik.” ¹⁰ *Trīni mīnuə iərmama riti rokeikei piəvni, ko ripko mhə nərəhaien min. Ro pen iərmama sə ramokeikei nərmama in ramo narimnari me pam Loa səvəi Kumwesən rani.

¹¹ *Kimiaha tihaməkeikei mho iamīnha irə ti nəri nə mə hiəukurən nəpīn i samarə irə nəha təkwtəkwuni mə rino raka nəpīn atukwatukw sə tihətui mhəpwəh mwi napriien. Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə nəpīn sə Kumwesən truvehimīru kitaha irə ruvəuvehe ipaka, in ipaka mwi məpi raka fwe kupwən nəpīn səpkuvehe vi a mhəni nīpərhienien ia Iesu Kristo. ¹² *Tričko mhə tui nəpitəvien ro sampam nənə nukuraanien ruvehe. Ro pen pwəh saraka ia noien me səvəi nəpitəvien nənə mho noien me səvəi nukuraanien. Noien me nəha həmwhen ia karkahu iərmama rarkahu irə mo tukuahag nīpwran ti naruagəniien. ¹³ *Pwəh kitaha so noien amasan me rəmwhen ia nərmama səməme kamhavən ia nukuraanien. Tsəpwəh noien lafet ərəha me, mhəpwəh nənimwiien nənimwiien skai mhakonə irə, mhəpwəh nakresien nīpran, mhəpwəh noien nəfe nəghin nətərigien ərəha səkitaha rokeikei, mhəpwəh nəvisəien, nənə reritaha trəpwəh nīrhi ərəhaien kitaha me. ¹⁴ *Mətə tiharkahu Iərimənu səkitaha Iesu Kristo rəmwhen karkahu səkimiaha, nənə rerimīaha trəpwəh mwi nīrhien suatuk me nepwīn səvəi noien ərəha səvəi nīpwramiaha mə tiho nəfe rokeikei.

14

Tukəfo ia iərmama nahatətəien səvənhi ripkiskai mhə

¹ *Trīni mīnuə iərmama riti nahatətəien səvənhi ripkiskai mhə ruvehe tukumiaha, nənə kimiaha tihaməkeikei mhəsevər ia rerimīaha tukwe, mətə tihəpwəh nəvisəien kimiaha min ti nətərigien me səvənhi. ² *Iərmama riti rini nīpərhienien mə in rukurən nəniien nəveginien me pam, mətə iərmama riti mwi nahatətəien səvənhi ripkiskai mhə in raməni a nəveginien ia nəmhien. ³ *Pwəh iərmama sə raməni nəveginien me pam rəpwəh nətoni ərəhaien iərmama sə ripkəni mhə nəveginien me pam. Nənə pwəh iərmama sə in ripkəni mhə nəveginien me pam rəpwəh niniien mə iərmama sə raməni nəveginien me pam ramo noien ərəha. In trəpwəh niniien iamīnha irə ti nəri nə mə Kumwesən rinəsevər raka ia rerin ti iərmama nəha, mīnəsəni raka in ruvehe tukwe in. ⁴ *Ik nəfe iərmama mə tikini mə iərmama sə ramo tukwini nari səvəi iərmama əpə riti mwi rino noien ərəha? Ia nəmri Iərimənu a səvənhi

* **13:8:** Mat 22:39-40, Jem 2:8 * **13:9:** Eks 20:13-15, 17, Dut 5:17-19, Dut 5:21 * **13:10:** 1Kor 13:4-7 * **13:11:** Efes 5:14, 1Tes 5:6-7 * **13:12:** 1Jon 2:8, Efes 5:11, 6:11 * **13:13:** Luk 21:34, Efes 5:18 * **13:14:** Kal 3:27 * **14:1:** Rom 15:7 * **14:2:** Jen 1:29, 9:3 * **14:3:** Kol 2:16 * **14:4:** Mat 7:1, Jem 4:11-12

in trerer uə trimwei. Nənə in trerer ti nəri nə mə Iərimənu səvənhi rukurən noien mə in trerer.

⁵* Iərmama riti raməkiri mə nəpɪn kuation ropə ia nəpɪn me nepwɪn, mətə iərmama riti mwi raməkiri mə nəpɪn me pam həmnəmwhen a. Pwəh nərmama kuation kuation hətərig ia nətərigien me səvənraha mə sə pəku nəha ro nɪpərhienien. ⁶ Iərmama sə rerɪn ramrhi mə nəpɪn kuation ropə ia nəpɪn nepwɪn, in ramo noien nəha mə trisiai Iərimənu səkitaha. Nənə iərmama sə raməni nəveginien me pam raməni mə trisiai Iərimənu səkitaha, ti nəri nə mə in rani tanak m Kumwesən ti nəveginien sənəni. Nənə iərmama sə rɪpkəni mhə nəveginien me pam in mwi raməpwəh nənien ti nisaiien Iərimənu səkitaha, nənə in mwi rani tanak m Kumwesən ti nəveginien sənəni. ⁷ Iərmama riti rɪpkərimənu atukw mhə ia nɪmɪruien səvənhi, nəri auər a mə in ramɪru uə in remhə. ⁸* Trini mɪnuə kitaha saməmɪru, nɪmɪruien səkitaha in səvəi Iərimənu səkitaha. Nənə trini mɪnuə kitaha semhə, nemhəien səkitaha in səvəi Iərimənu səkitaha. Ro iamɪnhi irə trini mɪnuə saməmɪru uə səuvamhə, kitaha səvəi Iərimənu səkitaha. ⁹ Kristo rɪmamhə marə mətui mwi ti nəri, mə in truvehe Iərimənu səvəi nərmama səməme kamhəmɪru mɪne səməme həuvamhə raka. ¹⁰* Ro pen rəfo ikaməkiri noien səvəi piām mə rərəha? Uə ik, rəfo ikamətə ərəha piām? Kitaha pam tsərer ia nəmri Kumwesən, in trəkiri kitaha ti noien me səkitaha. ¹¹ Iakani iamɪnhi irə ti nəri mə nə nəgkiariien i kɪmərəi pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə,

“Iou Iərimənu iakamɪru, iakani nɪpərhienien

mə nərmama me pam tuhənɪmwi nukurhunraha ia nənimek,

nənə nərmama me pam tuhəni irapw mə iou, iou Kumwesən.”

¹²* Nəgkiariien nəha nɪpwrən mə kitaha pam tsaməkeikei mhəni irapw noien me səkitaha ia nəmri Kumwesən.

¹³ Ro iamɪnhi irə pwəh kitaha səpwəh mwi nəkirien noien me səkitaha me mə rərəha mətə pwəh səuvehi nətərigien riti sə rani mə tsəpwəh noien nari riti ia nəpɪn riti sə tro piəvtaha riti rapəti mɪmwei. ¹⁴* Iou iakukurən amasan mə nəveginien me pam hamasan a ti nənien həpko mhə iərmama riti rəmkemik ia nəmri Kumwesən. Iesu Iərimənu səkitaha rasitu ia nirak mo iakuvehe mɪni nɪpərhienien ia nəri nəha. Mətə trini mɪnuə iərmama riti rerɪn rɪrhi mə nari riti rəmkemik ia nəmri Kumwesən, nəri nəha rəmkemik atukw a tukwe in. ¹⁵* Nəpɪn iko piām riti rɪregi rərəha ti nəveginien me səməme ikaməni ramahatən pen mə ikɪnəpwəh narəien i sə ikamarə irə mamə nokeikeien. Tikəpwəh noien mə nəri ikɪməni trouraha piām riti sə Kristo rɪmamhə tukwe.

¹⁶* Nənə tikəpwəh noien mə nəri ikətoni mə ramasan a tukɪni ərəha. ¹⁷ Nɪtətə sə Kumwesən ramərimənu irə rɪpko mhə in nə nənien nari mɪne nənɪmwien nari, mətə nɪtətə nəha in nə natukwatukwien, mɪne nəmərɪnuien, mɪne nagienien sə Nənɪmwɪn Ikinan rauvei pehe. ¹⁸ Iərmama sə ramo tukwini nari m Kristo ia suatuk iamɪnha irə Kumwesən rerɪn ramagien tukwe, nənə nərmama mwi həukurən nɪnien mə noien səvənhi ratukwatukw.

¹⁹* Ro pen pwəh sousari ti noien sə raməmri nəmərɪnuien mɪne narimnari me səməme tuhasitu ia kitaha ti nuvrhəkɪnien kitaha me səuvehe mhəutə.

²⁰* Tikəpwəh nəsenien nəveginien sənəm rouraha wok səvəi Kumwesən. Nəveginien me pam hamasan a həpko mhə iərmama riti rəmkemik ia nəmri Kumwesən, mətə rɪpkatukwatukw mhə mə tiko piām rɪmwei ti nənien nari.

²¹ Ro iamɪnha irə ramasan mə tikəpwəh nənien nusai nari uə ikəpwəh

* **14:5:** Kal 4:10 * **14:8:** Luk 20:38, Kal 2:20, 1Tes 5:10 * **14:10:** Mat 25:31-32, Wok Me 17:31, 2Kor 5:10, Fil 2:10-11 * **14:12:** Kal 6:5 * **14:14:** Wok Me 10:15, Taet 1:15 * **14:15:** 1Kor 8:11-13 * **14:16:** Taet 2:5 * **14:19:** Rom 12:18, Rom 15:2 * **14:20:** 1Kor 8:13

nənimwiiən nənimwiiən skai rəmwhen ia waen uə noien nari riti mwi sə tro piam rapəti mīmwei.

²² Nahatətəien səim ti narimnari me nəha ramasan mə tikəkwtəmhiri ramarə a tukw ik mine Kumwesən. Trini minuə iərmama riti ramesi pen noien sə in rukurən mə ramasan a, mipkreği mhə rərəha tukwe, in rerin tragien. ²³ *Mətə trini minuə iərmama riti nətərigien səvənhi ramo kəru ti nəveginien riti, nənə in raməni, ramo noien ərəha ia nəmri Kumwesən, ti nəri nə mə in raməni nəveginien nəha, mətə rəpwəh niniien nipərhiēnien irə mə ratukwatukw a mə tro iamihhi irə. Nəfe nəghin iərmama rəpwəh niniien nipərhiēnien irə mə ratukwatukw a mə tro, trini minuə ramo, ramo noien ərəha ia nəmri Kumwesən.

15

¹ Kitaha nərmama nahatətəien səkitaha riskai tsaməkeikei mhasitu ia nərmama nahatətəien səvənraha rəpwəh niskaiien, mhəvrani nari pəmpəm me səvənraha, nənə mhəpwəh nəvraniien mə reritaha tragien tukwe. ² *Mətə pwəh kitaha sousari mə tso piəvtaha me rerinraha ragien, mho ramasan minraha, mhəuvrhəkin irəha həuvehe mhəutə. ³ *Iakani iamihhi irə ti nəri nə mə Kristo ripkousari mhə mə tro rerin əpa ragien. Rəmwhen ia nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Nini ərəhaien me nərmama səpəmsəpə kamhəni ia niram, həuvehe mhəmak ia nirak.”

⁴ *Kitaha səukurən mə nəgkiariien me pam səməme kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan fwe kupwən kimərai pen irəha mə tuhəvəhag m kitaha mə tsəmri pen əknekin nətərigien səkitaha ia Kumwesən. Kitaha səukurən noien noien nəha ti nəri nə mə samərer əknekin ia nəpin me nənə nəgkiariien me səvəi Nəkukuə Ikinan kamhəvehi utə nətərigien səkitaha.

⁵ Kumwesən əpa ramasitu ia kitaha mə tsərer əknekin ia nəpin me, nənə in əpa rauvehi utə nətərigien səkitaha. Nənə təkwtəkwuni iakaməres in mə trasitu ia kimiaha ia nətərigien səkimiaha mə truvehe mo kuatia rəmwhen ia noien səvəi Iesu Kristo. ⁶ Nənə iakaməres iamihha irə mə kimiaha pam rerimiahha rukurən nuveheien məmwhen ia reri iərmama kuatia a ti nuvehi utəien nəghi Kumwesən i in Kumwesən mine Tata səvəi Iesu Kristo Iərimənu səkitaha.

⁷ *Ro pen mə piəvtaha riti ruvehe tukumiahha tihəsevər ia rerimiahha tukwe rəmwhen ia Kristo rinəsevər ia rerin tukumiahha nəpin hiəuvən tukwe in. Tiho iamihha irə pwəh nərmama həuvehi utə nəghi Kumwesən. ⁸ *Iakani pehe tukumiahha i mə Kristo riməuvehe iərmama sə ro tukwini nari m nəkur Isrel^a mə trahatən mə Kumwesən in nipərhiēnien, nənə mə tro promes me səməme Kumwesən rino m kaha kupwən me səvəi nəkur Isrel həuvehe mho nipərhiēnien. ⁹ *Nənə in riməuvehe mə tro nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel həuvehi utə nəghi Kumwesən ti napiien səvənhi. Rəmwhen ia nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Ro iamihhi irə takəgnəgini ik ia reri nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel, takəni nipu muvehi utə nəghim.”

¹⁰ Nənə in rani mwi mə:

“Kimiaha nərmama me ripko mhə kimiaha nəkur Isrel tihagien kimiaha nərmama me səvənhi.”

¹¹ Nənə rani mwi mə:

* **14:23:** Taet 1:15 * **15:2:** Rom 14:19, 1Kor 9:19, 1Kor 10:24,33 * **15:3:** Sam 69:9 * **15:4:** Rom 4:23-24, 1Kor 10:11 * **15:7:** Rom 14:1 * **15:8:** Mat 15:24 a **15:8:** Uə nərmama kuvehi ninhum minraha * **15:9:** Wok Me 3:25, Rom 11:30, 2Saml 22:50

“Kìmiaha nàrmama me pam i rìpko mhà kìmiaha nàkur Isrel tihəgnəgini Kumwesən,^b kìmiaha pam ia kwənəkʷus me pam tihəuvei pen nəgnəginiien min.”

¹²* Nənə Profet Aesea rani mwi mə:

“Nuai nei riti trukwesər ia Jese muvehe, mutə, mərīmənu ia nàrmama rìpko mhà irəha nàkur Isrel.

Nàrmama me nəha tuhəmri pen əknekin nətərigien səvənraha irə.”

¹³ Kumwesən əpa ramasitu ia kītaha mə tsəmri pen əknekin nətərigien səkītaha irə. Nənə təkwtəkʷuni iakaməres in mə tro rerìmiaha ragien məpwuən nəpìn kìmiaha hiəni nìpərhienien ia Iesu Kristo. Iakaməres mə in tro iamìnha irə mə ia nìskaiien səvəi Nənìmwìn Ikinan kìmiaha hiəukurən nuveheien mhəskai mwi ti nəmri pen əknekinien nətərigien səkìmiaha irə.

Pol in aposol riti səvəi Iesu Kristo

¹⁴ Piak me, iou iakukurən amasan mə nìmiruien səkìmiaha rukuər ia namasanien, nənə hiaməuvehi nukurəniēn me pam, nənə hiamwhehēn ti nəvəhagien m kìmiaha me. ¹⁵ Nəgkiariien me nepwìn ia nəkukuə i həknekin kwopti, mətə iakətigase mīrai pen m kìmiaha mə tako a pwəh rerìmiaha ramrhi. Ratukwatukw a mə takəgkiari iamìnha irə ti nəri nə mə Kumwesən rìməuvei pehe namasanien səvənhi miou, ¹⁶* muvehi utə iou irə mə iou aposol riti səvəi Iesu Kristo^c kərhi pen iou iakamevən ti nàrmama rìpko mhà irəha nàkur Isrel. Iou iakamowok rəmwhēn ia pris riti, maməvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Kumwesən. Rəmwhēn ia pris rauvei pen narimnari me m Kumwesən ia təkure nifata, iou mwi iakauvei pen nari riti min. Nəri nəha iakauvei pen m Kumwesən in i nàrmama rìpko mhà irəha nàkur Isrel. Nənə iakokeikei mə Nənìmwìn Ikinan tro irəha həuvehe mhəmher, mho ikinan i, nənə Kumwesən rerìn tragien ti nuvehien irəha.

¹⁷ Ti nəri nə mə iou aposol riti səvəi Iesu Kristo, ro pen iakukurən nəfiəutəien iou ti wok səvəi Kumwesən. ¹⁸* Mətə rəknekin mə takəgkiari ia nari riti iou atukw iakino. Takini a nəfe Kristo rino ia nìrak ti nuviiēn nàrmama rìpko mhà irəha nàkur Isrel həuvehe mho nəkwai Kumwesən. Kristo rino wok ia nəgkiariien səiou mīne noien me səiou. ¹⁹ Nənə in rino wok ia nìskaiien səvəi nìmtətien me mīne narimnari me kamətoni kamərkərinari irə. In rino irəha pam ia nìskaiien səvəi Nənìmwìn Ikinan. Ro pen iakini irapw pam nəgkiariien amasan səvəi Kristo, iakiməkupwən fwe Jerusalem mevən ia kwopun me pam meste pen tənə nəha Ilirikam. ²⁰* Nənə ia nəpìn me iakokeikei mə takəvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Kumwesən ia kwopun me nepwìn səməme kìpkregi raka mhə nəghi Kristo ikìn. Iakəpwəh nokeikeien mə takuvrhəkin nari ia təkure nəri sə iərməpə rìnəmri irapw.

²¹ Mətə rəmwhēn ia nəgkiariien i kìmərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Nàrmama səməme kìpkini irapw mhə iərmama nəha mìnraha, irəha tuhətoni in nənə nàrmama səməme həkregi raka mhə, irəha tuhəukurən.”

²²* Noien i iakamo mamevən ia kwopun me səpəmsəpə nəpìn rìpik raməsisəg iou ti nuveheien mətoni kìmiaha.

Pol rokeikei mə trətoni nakalasia me fwe taon nəha Rom

²³ Mətə təkwtəkʷuni wok səiou ia kwopun i rino sampam. Ia nuk me rìpik iakokeikei mə takuvehe mətoni kìmiaha. ²⁴* Ro iamìnhi irə rerik rirhi mə takuvehe mətoni kìmiaha nəpìn takevən ia tənə i Spen. Nəpìn takuvehe

^b **15:11:** Uə Iərimənu * **15:12:** Rev 5:5 * **15:16:** Rom 1:5, 12:3, Rom 11:13, Fil 2:17 ^c **15:16:** Uə iərmama sə ramo tukwini nari m Iesu Kristo * **15:18:** 2Kor 3:5 * **15:20:** 2Kor 10:15-16 * **15:22:** Rom 1:10-13 * **15:24:** 1Kor 16:6

tsarə nəpɪn kwakwa a, nənə iakokeikei mə tihásitu ia nirak ia navənién səiou. ²⁵*Mətə təkwtəkwni iakamevən fwe Jerusalem mə takásitu ia nərmama me səvəi Kumwesən fwe ikɪn. ²⁶*Nakalasia me fwe ia profens mi nəha Masetonia mine Akaea rerɪnraha ragien həuvei pehe mane me nepwɪn trasitu ia nərmama me səvəi Kumwesən fwe Jerusalem səməme nautə səvənraha riwən. ²⁷*Rerɪnraha ragien a ti noien nəha. Nənə nɪpərhiénien səvənraha kaon rarə ti nəkur Isrel ti nəri nə mə irəha həuvehe mamhəuvehi pəri narimnari amasan me səvəi nəkur Isrel ramásitu ia nənɪmwɪnraha. Ro iamɪnhi irə ratukwatukw mə nərmama rɪpko mhə irəha nəkur Isrel irəha mwi tuhasitu ia nəkur Isrel, mhəuvei pen narimnari amasan me səvənraha trasitu ia nɪpwrənraha. ²⁸Takuvehi mane i həməuvei pehe miou mevən muvei pen mɪnraha. Nənə nəpɪn iako sampam ia nəri i, iakier mevən ia tənə i Spen, nənə ia navənién səiou takuvehe mətoni kɪmiaha. ²⁹*Nənə iakukurən mə nuveheien səiou sə takuvehe tukumiaha irə, trukuer ia narimnari amasan me səvəi Kristo mə kɪmiaha tihəregi ramasan.

³⁰*Piak me, ti nəri nə mə kɪtaha samahətətə ia Iesu Kristo Iərimənu səkɪtaha, nənə Nənɪmwɪn Ikinan ramo kɪtaha samokeikei kɪtaha me, iakaməres kɪmiaha mə tihəfwaki əknekɪn m Kumwesən tukw iou rəmwhen iou mwi iakaməfwaki tukwe. ³¹Tihəfwaki mə Kumwesən truvehi raka iou ia rəgi nəkur Jutia səməme həpkɪni mhə nɪpərhiénien ia Iesu. Nənə tihəfwaki mwi mə nəpɪn takevən mier pen fwe Jerusalem, nərmama me səvəi Kumwesən fwe ikɪn rerɪnraha tragien ti nasituién səiou. ³²Nənə ia noien nəha, trɪni mɪnuə nəkwai Kumwesən pərhién, takuvehe mətoni kɪmiaha ia nagienien, nənə kɪtaha pam rerɪtaha tragien. ³³Pwəh Kumwesən i in nukune nəmərɪnuen tramarə tukumiaha. Ouəh, pwəh ro iamɪnhi.

16

Pol rani ramasan revən ti nərmama me səpəmsəpə fwe taon nəha Rom

¹Iou iakani pehe tukumiaha i mə kɪtirimətaha Fipi, ramásitu ia wok səvəi nəfwakién fwe Kegkria, in prən amasan riti. ²Ramasan mə tihəuvehi in ruvehe mo kuatia kɪmiaha min ia nəghi Iərimənu səkɪtaha, noien nəha ratukwatukw mə nərmama me səvəi Kumwesən tuho. Trɪni mɪnuə nari riti səvənhi riwən, ramasan mə tihásitu irə, ti nəri nə mə in rɪnasitu ia nərmama həpɪk, masitu mwi ia nirak.

³*Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti Prisila mine Akwila, kɪmrahar mɪnrau iamharo pəri wok səvəi Iesu Kristo. ⁴Irau krɪnouərer irapw mə trouemhə ti nasituién ia nirak. Rɪpko mhə iou əpa, mətə iou mine nakalasia me pam səməme rɪpko mhə irəha nəkur Isrel kɪmaha iahaməni tanak ti nirau. ⁵*Tihəni tukwini ramasan səiou revən mwi ti nakalasia me səməme kamhousəsimwɪn irəha me fwe ia nɪmwə səvənrau.

Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti Iərmama keikei səiou Epainetas, in rɪməkupwən mɪni nɪpərhiénien ia Kristo fwe ia profens nəha Esia.

⁶Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti Meri, in raməmwur pɪk ti nasituién ia kɪmiaha.

⁷Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti Antronikas mine Junias kɪmrahar nəkur Isrel kɪmrahar mɪnrau iamharevən ia kalapus. Aposol me kamhəsiai irau, irau krɪməkupwən ia nirak rouni nɪpərhiénien ia Kristo.

⁸Tihəni tukwini ramasan səiou ia nəghi Iərimənu səkɪtaha revən ti Ampli atas keikei səiou.

* **15:25:** Wok Me 19:21 * **15:26:** 1Kor 16:1, 2Kor 8:1, 2Kor 9:2,12, Wok Me 24:17 * **15:27:** Rom 9:4, 1Kor 9:11 * **15:29:** Rom 1:11 * **15:30:** 2Kor 1:11, Kol 4:3, 2Tes 3:1 * **16:3:** Wok Me 18:2,18,26 * **16:5:** 1Kor 16:15,19, 2Tim 1:15

⁹ Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti Urpanas, kitaha min samo pəri wok səvəi Kristo. Tihəni tukwini ramasan səiou revən mwi ti Stakis keikei səiou.

¹⁰ Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti Apeles, in rinahatən pen raka mə in iərmama pərhiən səvəi Kristo.

Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti Aristopolas mine nərmama me ia nəkwai nimwə səvənhi.

¹¹ Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti Herotion iəmə Isrel riti mwi.

Tihəni tukwini ramasan səiou ia nəghi Iərimənu səkitaha revən ti Narkisos mine nərmama me ia nəkwai nimwə səvənhi. ¹² Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti Trifaena mine Trifosa, prən mi nəha krauo wok səvəi Iərimənu səkitaha.

Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti Persis keikei, pran riti sə ramo pik wok səvəi Iərimənu səkitaha.

¹³* Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti Rufas, iərmama riti sə raməmwur pik ti noien wok səvəi Iərimənu səkitaha.

Tihəni tukwini ramasan səiou revən mwi ti mama səvənhi. In rino ramasan miou rəmwhen ia mama atukwatukw səiou.

¹⁴ Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti Asukritas mine Flekon, mine Heremes mine Patropas mine Heremas mine piəvtaha me nepwin səməme kamharə irəha minraha. ¹⁵ Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti Filolokas, mine Julia mine Nereas irau kitiriməni, mine Olimpasi, mine nərmama me nepwin səvəi Kumwesən səməme kamharə irəha minraha.

¹⁶* Tihəni ramasan tukumiaha me, mhakei m kimiaha me ia nakeiien sə rəmher. Nakalasia me pam səvəi Kristo kamhəni ramasan tukumiaha.

¹⁷* Piak me, iakaməgkiari skai m kimiaha mə tihaməsiari ti nərmama nepwin nəha ikin. Irəha kamhərukumen nəvisəien me, mamhouraha nahatətəien səvəi nərmama, mamhahatən nəgkiariien sə ropə ia nəgkiariien i kinahatən raka kimiaha irə. Tihəpwəh nevənien ipaka ti nirəha, ¹⁸* ti nəri nə mə nərmama səməme kamho iaminha irə, irəha həkko tukwini mhə nari m Kristo Iərimənu səkitaha, mətə irəha kamho tukwini nari m tipwinraha. Nənə ia nəgkiariien əsien me mine nəgkiariien me həkpwəh nəmwhenien, irəha kamheikuə ia nərmama me səməme həkukurən amasan mhə nari. ¹⁹* Nərmama həuvəregi raka nəvisəuian mə kimiaha hiamo nəkwai Kristo, ro pen rerik ragien pik tukumiaha. Mətə iakokeikei pik mə tihəukurən amasan nari ti noien atukwatukw me, nənə mhəkpwəh nevənien ia noien ərəha me.

²⁰* Kumwesən in nukune nəməriniuen tripkə mhə tui in trəsəni kimiaha hieivə tesi Setan ia nisumiaha. Pwəh namasanien səvəi Iesu Iərimənu səkitaha tramarə tukumiaha.

²¹* Timoti iərmama sə iarauo pəri wok kimrau min rani ramasan tukumiaha.

Nənə Lusias mine Jeson mine Sosipata, irəhar nəkur imwak mirəhar, harni mwi ramasan tukumiaha.

²² Iou Tertius i iakmərai tukwini nəgkiariien səvəi Pol ia nəkukuə i iakani ramasan tukumiaha ia nəghi Iərimənu səkitaha.

²³* Iəmə i Kaius rani ramasan tukumiaha. Iou Pol, iakamarə ia nimwə səvənhi, nənə nakalasia me kamhousəsimwin irəha me ia nimwə səvənhi irəha pam kamhəni ramasan tukumiaha. Erastas i ramərimənu ia mane me

* **16:13:** Mak 15:21 * **16:16:** 1Kor 16:20, 1Tes 5:14 * **16:17:** Mat 7:15, Taet 3:10 * **16:18:** Fil 3:19, Kol 2:4, 2Tes 2:3 * **16:19:** Rom 1:8, Mat 10:16, 1Kor 14:20 * **16:20:** Rom 15:33, Jen 3:15
* **16:21:** Wok Me 16:1-2, Wok Me 19:22, 20:4 * **16:23:** 1Kor 1:14

səvəi taon nəha mine piəvtaha Kwotas, irau mwi krauni ramasan tukumiaha.
24 a

25 *Pwəh səuvehi utə nəghi Kumwesən revən fwe irənhə ia nəpən me. In əpa rukurən noien kimiaha hiərer əknekən ia nahatətəien səkimiaha. Noien nəha ramesi pen nəgkiariien amasan səiou mine nəvisaiien ia Iesu Kristo. Ramesi pen mwi nəgkiariien səvəi Kumwesən sə nīpwran rīnərkwafə fwe tui, 26 mətə təkwtəkwuni mine Kumwesən rīno pui nərmama hətoni. In Kumwesən sə ramarə rerin. Profet me səvənhi me fwe kupwən həmərai pen nəgkiariien nəha səvənhi ia nəkukuə me səvənraha. In rini mə nəgkiariien nəha traməkeikei mevən ti nərmama ia tənəmtənə me pam mə irəha tuhatətə irə mho nəkwən. 27 *Kumwesən əpa in Kumwesən, in əpa rukurən nari. Pwəh nəgnəginiien revən tukwe in ia nuk nuk me ti nəri i Iesu Kristo rīno. Ouəh, pwəh ro iamīnhi.

a 16:24: Niutestamen me nepwīn kimərai pen ia nəgkiariien səvəi nəkur Kris fwe kupwən nəgkiariien riti ia vas 24 rani iamīnhi irə minua: “Pwəh namasanien səvəi Iərimənu səkitaha Iesu Kristo tramarə tukumiaha pam.” * 16:25: Efes 1:9, 3:5,9, Kol 1:26, Rom 1:5 * 16:27: 1Tim 1:17, Jut 25

Fas Korin

Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Nəkukuə i kani mə Fas Korin Pol rimərai revən ti nakalasia me fwe Korin ia nuk 55. Pol ramarə fwe Efesas mərhi pen nəkukuə i revən ti nakalasia me fwe Korin ti niriipwenien nəkukuə səvənraha. Korin raməmak ia nıkare təsi Metiterenian. In taon asori riti. Səvənhi nautə rasori. Mətə noien səvəi nəkur Korin rərəha. Ia tənəmtənə me pam nərmama həukurən mə Korin in taon ərəha riti. Ti nəri nə mə nakalasia me fwe Korin həuvehe vi a mhahatətə ia Iesu Kristo, rəknekin ti nərəha ti noien noien amasan. Irəha kamho ihi noien ərəha. Nakalasia me fwe Korin haməvisə mınraha me. Irəha nepwın kamho noien ərəha anan. Pol rırai nəkukuə i mægkiari skai mınraha mamahatən irəha mə irəha tuhəfarə irə. In rırai nəgkiariien me nepwın ia nəkukuə i mə trahatən irəha ia narəien səvənraha. Trini minuə irəha hesi pen nəgkiariien me nəha nənə tuhəukurən noien amasan mine noien ərəha.

¹ Iou Pol, iou aposol riti səvəi Iesu Kristo, ti nəri nə mə Kumwesən rino rəmwhen ia sə in rokeikei, məkwein iou mə tako wok i, mine piəvtaha Sostenes.

² *Nəkukuə i rauvehe tukumiaha nakalasia me səvəi Kumwesən fwe taon nəha Korin, kimiaha nərmama me i Iesu Kristo rinəpərhi kimiaha hiəmher, nənə Kumwesən rinəkwein kimiaha mə nəkur ikinan me səvənhi, kimiaha mine nərmama ia kwopun me pam səməme hiaməfwaki m Iesu Kristo Iərimənu səkitaha sə in Iərimənu səkitaha pam.

³ *Pwəh Kumwesən Tata səkitaha mine Iesu Kristo Iərimənu səkitaha trouəriari pehe namasanien mine nəmərinuien m kimiaha.

Pol rani vivi Kumwesən ti nakalasia me fwe Korin

⁴ Ia nəpın me iakani vivi Kumwesən tukumiaha, ti nəri nə mə rinəriari pehe namasanien səvənhi m kimiaha ia Iesu Kristo, ⁵ mo hiəuvehe mhəmwhen ia iərmama riti nautə səvənhi rasori. Nautə nəha in nəha niniiien me pam mine nukurənien me pam hiaməuvehi raku pen ti Iesu Kristo. ⁶ Kumwesən rinəriari namasanien nəha m kimiaha iamınha irə ti nəri nə mə kimiaha hiaməni mə nəgkiariien sə raməvisau Kristo ro nıpərhiienien. ⁷ *Ro pen kimiaha hiəuvəuvehi raka nıskaiien me pam səməme Nənimwın Ikinan rauvehi pehe, hiaməuvehi mamheitenhi nəpın nəha tukətoni Iərimənu səkitaha Iesu Kristo trier pehe. ⁸ *In tro kimiaha hiərer əknekin meste nəpın sampam mə tukəpwəh nətoniiien noien ərəha riti ia kimiaha ia nəpın nəha Iesu Kristo Iərimənu səkitaha truvehe mwı irə. ⁹ *Kumwesən ramo nəgkiariien səvənhi ia nəpın me. In rinəkwein kimiaha, mo kimiaha hiəuvehe mho kuatia kimiaha tını, Iesu Kristo, sə in Iərimənu səkitaha.

Nakalasia me fwe Korin kamheitehieitehi kusen səvənraha

¹⁰ *Piak me, ia nəghi Iesu Kristo Iərimənu səkitaha iakaməres skai tukumiaha mə kimiaha pam tihəni a nari kuatia, mhəpwəh noien mə nətərigien riti truvehe meitehi kimiaha. Mətə nəpın me nətərigien səkimiaha mine rerimiahaha trouvehe rouo kuatia. ¹¹ Iakani iamınhi irə, piak me, ti nəri nə mə nəkur imwei Kloe nepwın haməni pehe tukw iou i mə kimiaha hiaməvisə. ¹² *Nıpwrai nəgkiariien sə iakani ro iamınhi irə. Kimiaha kuatia kuatia

* **1:2:** 1Kor 6:11, Wok Me 9:14 * **1:3:** Rom 1:7 * **1:7:** Luk 17:30, 2Tes 1:7, Taet 2:13 * **1:8:** Fil 1:6, 1Tes 3:13, 5:23 * **1:9:** 1Jon 1:3, 1Kor 10:13, 1Tes 5:24 * **1:10:** Fil 2:2 * **1:12:** 1Kor 3:4, Wok Me 18:24-28, Jon 1:42

hiamægkiari. Riti rani mæ, “Iou iærmama sævai Pol.” Riti rani mæ, “Iou iærmama sævai Apolos.” Riti rani mæ, “Iou iærmama sævai Pita.” Riti rani mæ, “Iou iærmama sævai Kristo.”

¹³ Hiænuæ ko hieitehieitehi Kristo iaminha iræ? Ræfo? Kinæruui tæriini pen iou Pol ia nei kamarkuauui tukumiaha? Uæ kïno baptaes ia kïmiaha ia næghi Pol? ¹⁴ *Iou iakamini tanak ti Kumwesæn mæ iapko mhæ paptaes ia kïmiaha riti, mætæ iakïno a paptaes ia Krispas mine Kaius. ¹⁵ Rerik ragien iaminha iræ ti næri næ mæ iærmama riti ko ripkïni mhæ mæ kïno baptaes iræ ia næghik. ¹⁶ *(Nipærhienien iakïno mwi paptaes ia Stefanas mine nærmama me fwe ia nækwai nimwæ sævænhi. Kuriræ ia in, iakenouenou mæ iakïno mwi baptaes ia iærmama riti uæ rekæm.) ¹⁷ *Kïmiaha hiæukuræn mæ Kristo ripkærhi pehe mhæ iou mæ tako paptaes ia nærmama, mætæ rærhi pehe iou mæ takævisau irapw nægkiariien amasan sævænhi. Iakamævisau irapw nægkiariien amasan næha mipkesi pen mhæ nukurænien sævai iærmama kamo nei kamarkuauui sævai Kristo ruvehe nïskaiien sævænhi riwæn.

Kristo in nukurænien mine nïskaiien sævai Kumwesæn

¹⁸ *Iakani iamïnhi iræ ti næri næ mæ nævisaiien Kristo ia nei kamarkuauui ro narisien i ti nærmama sëmæme kamhæuvæn mæ tuhemhæ, mætæ tukutaha i nærmama sëmæme Kumwesæn rauvehimïru kitaha, nævisaiien næha in nïskaiien sævai Kumwesæn. ¹⁹ Iakani iamïnhi iræ ti næri næ mæ Nækukuæ Ikinan rani mæ,

“Iou takouraha nukurænien sævai nærmama sëmæme hæukuræn amasan nari, nænæ mo næri auær a ia nukurænien sævai nahatæn me.”

²⁰ *Iærmama sæ rukuræn amasan nari in pæku? Iahatæn pæku sævai Loa? Iærmama sæ raripwen næresien me ia tiprænæ i in pæku? Hæiwæn! Kumwesæn rïno nukurænien sævai nærmama ia tiprænæ i ruvehe mo narisien iræ. ²¹ *Ro iamïnhi iræ ti næri næ mæ ia nukurænien sævai Kumwesæn in rïno mæ nærmama sævai tiprænæ i tuhæpwæh nukurænien in ia nukurænien sævænraha. Mætæ Kumwesæn rerin ragien mæ truvehimïru nærmama sëmæme kamhæni nipærhienien ia nægkiariien i kitaha samævisau iræ, nægkiariien sæ nærmama hamæni mæ ro narisien iræ. ²² *Nækur Isrel hokeikei mæ tuhætoni nimtætien me. Nærmama ripko mhæ iræha nækur Isrel kamhætui nukurænien, ²³ *mætæ kitaha samævisau Kristo kinæruui tæriini pen in ia nei kamarkuauui. Nægkiariien næha nækur Isrel kamhapæti iræ mamhæmwei, nænæ nærmama ripko mhæ iræha nækur Isrel kamhæni mæ nægkiariien næha ro narisien i. ²⁴ *Mætæ nærmama sëmæme Kumwesæn rinækwein iræha, nækur Isrel nepwïn mine nærmama nepwïn ripko mhæ iræha nækur Isrel, iræha hænætoni mæ Kristo in nïskaiien sævai Kumwesæn mine nukurænien sævai Kumwesæn. ²⁵ *Noien næha sævai Kumwesæn sæ nærmama kamhæni mæ ro narisien i rukuræn nari mæpi raka nukurænien sævai nærmama pam. Nænæ noien næha sævai Kumwesæn sæ nærmama kamhæni mæ nïskaiien sævænhi riwæn rïskai mæpi raka noien sævai nærmama pam.

²⁶ *Piak me, rerimïaha tramrhi næpin Kumwesæn rinækwein kïmiaha iræ fwe kupwæn. Ia næpin næha kïmiaha hiæpik hiæpkukuræn mhæ nari ia næmri nærmama. Kïmiaha hiæpik hiæpkuvehi mhæ nïskaiien, ripko mhæ kïmiaha hiæpik nipwnæti næmæ asori me nepwïn. ²⁷ Mætæ Kumwesæn rïmærfi narimnari me sëmæme nærmama ia tækure tiprænæ i hamæni mæ ro narisien i, mæ ia noien næha in tro naurisien m nærmama sëmæme hæukuræn nari. In rïmærfi

* **1:14:** Wok Me 18:8, Rom 16:23 * **1:16:** 1Kor 16:15 * **1:17:** Mat 28:19, Jon 4:2 * **1:18:** 2Kor 4:3, Rom 1:16 * **1:20:** Aes 19:12, Aes 33:18, Aes 44:25, Job 12:17 * **1:21:** Mat 11:25 * **1:22:** Mat 12:38, Wok Me 17:28,32 * **1:23:** Rom 9:32, 1Kor 2:14 * **1:24:** Kol 2:3 * **1:25:** 2Kor 13:4 * **1:26:** Mat 11:25, Jon 7:48, Jem 2:1-5

narimnari me sãmame nærmama ia tækure tiprænə i haməni mə niskaiien sævənraha riwən, mə ia noien nəha in tro naurisien m nærmama sãmame niskaiien sævənraha rarə. ²⁸ In rımərfi narimnari auər a me, mine narimnari me kamətə ərəha irəha, mə ia noien nəha in tro nærmama me kamətə irəha mə irəha nærmama anan me nepwın tuhəuvehe mho nærmama auər a ia nirəha. ²⁹ *Kumwesən rıno iamınhi irə mə iərmama riti riwən trəgkiari ərpwi ia nənimen. ³⁰ *Mətə in rıno kımiaha hiəuvehe mho kuatia kımiaha Iesu Kristo. Nənə Kristo in nukurənien səkitaha ruku pen ti Kumwesən. In rıno kitaha səuvehe mhatukwatukw ia nəmri Kumwesən. In rıno kitaha səuvehe mho nəkur ikinan me sævənhi. In rınərəku suatuk mifi raka nari ia kitaha. ³¹ *Ro iamınhi irə, rəmwhen ia nəgkiariien i kımərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Pwəh iərmama sə raməgkiari ərpwi, trəgkiari ərpwi a ia narimnari me sãmame Iərimənu səkitaha rıno.”

2

¹ *Piak me, nəpın iakıməuvehe tukumiaha, iakuvehe mını irapw tukumiaha nəgkiariien i Kumwesən rınərkwafə irə fwe kupwən, mətə iapkını irapw mhə nəgkiariien uə nukurənien sə rutə pık, rekəm. ² *Nəpın iakınamarə kitaha m kımiaha, rerik riskai mə tapkını irapw mhə mwi nari riti, mətə Iesu Kristo a mine nemhəien sævənhi ia nei kamarkuau. ³ *Nəpın iakıməuvehe mətəni kımiaha, niskaiien səiou riwən anan, mamhekır ia nəpın me, mamətəmnımwin. ⁴ *Nənə nəgkiariien səiou mine nəvisaiien səiou, iapkını irapw mhə mesi pen nukurənien səvəi nærmama ti nuvi peheien kımiaha. Mətə nəpın iakınəgkiari, hiətoni niskaiien səvəi Kumwesən mine wok səvəi Nənımwin Ikinan. ⁵ Iakıno iamınha irə mə nahatətəien səkımiaha trəpwəh nərer penien ia nukurənien səvəi nærmama, mətə trərer pen ia niskaiien səvəi Kumwesən.

Nukurənien sə rauku pen ti Nənımwin səvəi Kumwesən

⁶ *Mətə nıpərhiien, nærmama me i həvəskai raka ia nımıruien sævənraha, kımaha iahaməvəhag mınraha ia nukurənien. Mətə nukurənien nəha rıpkuku pehe mhə ti tiprənə i uə ia nəmə asori me sãmame kamhərimənu ia tiprənə i. Nəmə asori me nəha tuhəuvehe mho nəmə auər a ia nirəha. ⁷ *Mətə kımaha iahaməgkiari ia nukurənien səvəi Kumwesən sə rınamərkwafə fwe kupwən nærmama me həpkətəni mhə. Nukurənien nəha Kumwesən rınəmri raka fwe tui anan mə truvehi utə kitaha irə tsəuvehi nasoriien. ⁸ *Nærmama sãmame kamhərimənu ia tiprənə i irəha pam həpkukurən mhə nəgkiariien nəha. Ko həpkukurən həpkərui tərini pen mhə Iərimənu asori səkitaha ia nei kamarkuau. ⁹ Mətə rəmwhen ia nəgkiariien i kımərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Iərmama riti riwən rınətə raka ia nənimen, uə ruvəregi raka ia nəkwəregın, uə rerın ruvərhi raka nəfə Kumwesən rınəpnəpenə irə mə truvei pen m nærmama sãmame hokeikei in.”

¹⁰ *Mətə Kumwesən rıno pui pehe narimnari me nəha m kitaha ia Nənımwin sævənhi.

Nənımwin sævənhi rukurən noien iamınha irə ti nəri nə mə in ramətə pui narimnari me pam, mamətə pui mwi nətərigien səvəi Kumwesən sə

* **1:29:** Rom 3:27, Efes 2:9 * **1:30:** Jer 23:5-6, Jon 17:19, 2Kor 5:21 * **1:31:** Jer 9:24, 2Kor 10:17
 * **2:1:** 1Kor 1:17 * **2:2:** Kal 6:14 * **2:3:** Wok Me 18:9, 2Kor 10:1 * **2:4:** 1Tes 1:5 * **2:6:**
 Efes 4:13, Fil 3:15 * **2:7:** Rom 16:25 * **2:8:** Luk 23:34, Jem 2:1 * **2:10:** Mat 13:11

rəmwhenimw. ¹¹ *Narimnari me səməme iərmama rerin ramrhi, nənimwin əpa səvənhi fwe imwə rukurən. Ia noien a mwi nəha, narimnari me nəha səməme Kumwesən rerin ramrhi, Nənimwin əpa səvənhi rukurən. ¹² *Nənimwin i kiməuvei pehe m kitaha ripko mhə Nənimwin səvəi tiprənə i, mətə Nənimwin sə raku pen ti Kumwesən. Kiməuvei pehe m kitaha mə tsəukurən nəfe Kumwesən rauvei pehe auər a m kitaha. ¹³ *In i nəgkiariien i kimaha iahaməni irapw. Nənə nukurənien səvəi nərmama ripkahatən mhə kimaha ia nəgkiariien me nəha, mətə Nənimwin nəha rinahatən kimaha irə. Nənə iahaməni irapw nəgkiariien pərhiēn me səvənhi ia nəgkiariien me səməme in rauvei pehe. ¹⁴ *Iərmama sə Nənimwin səvəi Kumwesən riwən irə ko ripkuvehi mhə narimnari me Nənimwin nəha raməriari pehe i. In rətoni narimnari me nəha ho a narisien irə. Ko ripkukurən mhə irəha ti nəri nə mə kaukurən narimnari me nəha ia Nənimwin səvəi Kumwesən. ¹⁵ *Iərmama Nənimwin səvəi Kumwesən ramarə irə raməkiri mamətə sas narimnari me pam, mətə iərmama riti riwən ko rəkiri noien səvəi iərmama nəha. ¹⁶ *Ro iamihhi irə ti nəri nə mə Nəkukuə Ikinan rani mə, “Sin rukurən nətərigien səvəi Iərimənu səkitaha mə trahatən in?” Mətə kitaha saməuvehi nətərigien səvəi Kristo.

3

Kumwesən əpa trəkiri wok səvəi nərmama me səvənhi

¹ *Piak me, fwe kupwən, nəpin iakinamarə kitaha m kimiaha, ko iapkegkiari mhə m kimiaha rəmwhen iakaməgkiari m nərmama Nənimwin səvəi Kumwesən rinərə raka ia nirəha, mətə iakinəgkiari m kimiaha rəmwhen mə kimiaha nərmama me a səvəi tiprənə, uə kimiaha nəkwərhakwərha me a ia nimiruien vi səkimiaha ia Kristo. ² *Nəpin iakinamahatən kimiaha rəmwhen iakauvei pehe a nəveginien mərməru m kimiaha. Iapkuvei pehe mhə nəveginien sikai m kimiaha ti nəri nə mə kimiaha hiəpkəmwhen mhə ti nəniēn nəveginien sikai. Nənə nipərhiēnien təkwtəkwuni hiəpwəh ihi nəmwhenien ti nəniēn nəveginien sikai. ³ *Noien səkimiaha rəmwhen a ia noien səvəi nərmama səvəi tiprənə i. Kimiaha hiamətərig ərəha ia kimiaha me, mamhəvisə m kimiaha me. Noien nəha hiamo ramahatən pen mə kimiaha nərmama me a, noien səkimiaha rəmwhen a ia nərmama nepwin səvəi tiprənə i. ⁴ *Nəpin iərmama riti rini mə, “Iou iərmama səvəi Pol,” nənə riti mwi rini mə, “Iou iərmama səvəi Apolos,” noien nəha ramahatən pen mə kimiaha nərmama me a səvəi tiprənə.

⁵ Hətoni ro. Apolos in nəfe iərmama? Pol in nəfe iərmama? Kimrau iotukwininari mi a iarinouasitu ia kimiaha mə tihəni nipərhiēnien ia Iesu. Kimrau iarauo wok sə Iərimənu səkitaha riməuvei pehe m kimrau kuatia kuatia mə trouo. ⁶ Rəmwhen mə iou iakinəpwei nuni nari, nənə Apolos in rinəfwi ia nui, mətə Kumwesən rino rutə. ⁷ Ro iamihhi irə iərmama sə raməpwei nuni nari, uə iərmama sə raməfwi ia nui, in nəri auər a, mətə Kumwesən in nukune wok nəha, ti nəri nə mə in ramo narimnari haməmiru mamhəutə. ⁸ Iərmama sə raməpwei nuni nari mine iərmama sə raməfwi ia nui irau krouəmnəmwhen a. Kumwesən trərəku irau mesi pen atukwatukw wok sə irau kro. ⁹ *Iakani iamihhi irə ti nəri nə mə kimrau iotukwininari mi

* **2:11:** Prov 20:27 * **2:12:** Jon 16:13-14 * **2:13:** 1Kor 2:4 * **2:14:** Jon 8:47, 14:17, 1Kor 1:23
 * **2:15:** 1Jon 2:20 * **2:16:** Rom 11:34 * **3:1:** Jon 16:12 * **3:2:** Hip 5:12-13, 1Tes 2:2 * **3:3:**
 1Kor 1:10-11, 1Kor 11:18 * **3:4:** 1Kor 1:12 * **3:9:** Mat 13:3-9, Efes 2:20-22

səvəi Kumwesən iarauo pəri wok. Nənə kimiaha hiəmwhen ia nəmhiən səvəi Kumwesən uə nimwə səvəi Kumwesən.

10 *Ia namasanien səvəi Kumwesən sə rīnəriari pehe irə miou, iako rəmwhen ia iərmama sə rukurən amasan nuvrhəkinien nimwə, məmri irapw nəri skai riti tukuvrhəkin pen nimwə ia təkuren, nənə təkwtəkwuni iərməpə rauvrhəkin pen nimwə ia təkure nəri skai nəha iakinəmri irapw. Pwəh nərmama hətui amasan mə kamhəfo mamhəuvrhəkin pen nimwə irə.

11 *Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə iərmama riti ko rīpkəmri irapw mhə nəri skai riti sə tukuvrhəkin pen nimwə irə ropə ia nəri skai nəha kinəmri irapw raka. Nəri skai nəha in nəha Iesu Kristo. 12 Nərmama nepwīn haməuvehi narimnari me səməme tuhəuvrhəkin nimwə irə rərer kinī tui rəmwhen ia aean mi nəha kol mīne silva mīne kəpwier amasan me səməme nənimenraha rəknekin. Nərmama me nepwīn mwi haməuvehi narimnari me səməme ko həkərer əpwəmwis mhə rəmwhen ia nei mīne nig mīne nimwai nari.

13 *Tukətoni wok səvəi nərmama kuatia kuatia ti nəri nə mə nəpīn səvəi Kristo tro pui irəha. Ia nəpīn nəha napw trahi wok səvəi nərmama kuatia kuatia mahatən pen wok səvənraha mə ramasan uə rərəha. 14 Trīni mīnuə napw rəpwəh nahi əmwesiien wok sə iərmama riti ruvrhəkin pen ia təkure nəri skai kinəmri irapw, iərmama nəha truvehi nərəkuien riti. 15 Mətə trīni mīnuə napw rahi əmwesi wok səvəi iərmama riti, iərmama nəha trarfai ia nərəkuien səvənhi. Mətə Kumwesən truvehimīru in rəmwhen ia iərmama riti sə napw rīnahi nimwə səvənhi mīne narimnari me səvənhi nənə in əpa ramīru.

16 *Hiəukurən uə rekəm? Nimwə səvəi Kumwesən in nə kimiaha. Nənīmwiin Ikinan ramarə ia kimiaha. 17 Trīni mīnuə iərmama riti rouraha nimwə səvəi Kumwesən, Kumwesən trouraha in. Iakani iamīnha irə ti nəri nə mə nimwə səvəi Kumwesən ro ikinan i, nənə nimwə nəha in nə kimiaha.

18 Rərəha mə iərmama riti treikuə atukw a irə. Trīni mīnuə kimiaha riti rerīn ramrhi mə in rukurən nari nəha təkwtəkwuni ia nəmri nərmama, ramasan mə pwəh ruvehe iərmama riti nərmama haris irə. Ia suatuk nəha in truvehe mukurən nari. 19 *Ro iamīnhi irə ti nəri nə mə nukurənien səvəi nərmama ia tīprənə i ro narisien i ia nəmri Kumwesən. Rəmwhen ia nəgkariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə,

“Kumwesən ramo mə nərmama səməme həukurən nari
noien ikou me səvənraha troussi tərini irəha rəmwhen ia kwənkru.”

20 *Nəkukuə Ikinan rani mwi mə,
“Iərimənu rukurən mə nətərigien səvəi nərmama səməme həukurən nari
ho a nəri auər a ia nərəha.”

21 Ro iamīnhi irə tihəpwəh nīnīien mə kimiaha nərmama səvəi iərmama i uə kimiaha nərmama səvəi iərmama nəha mə tihəuvehi utə atukw a kimiaha tukwe. Kumwesən rauvei pehe narimnari me pam mə trasitu ia kimiaha.

22 Pol uə Apolos uə Pita uə təkure tīprənə uə nīmīruien uə nemhəien uə nəpīn ipwet mīne uə nəpīn sə tīpkuvehe, mətə irəha pam səkimiaha, 23 kimiaha nəha səvəi Kristo, nənə Kristo in səvəi Kumwesən.

4

Aposol me səvəi Kristo

1 *Ro iamīnhi iərmama riti trəfətə kimaha irə? In trəfətə kimaha rəmwhen ia kimaha iotukwininari me səvəi Kristo. Nəgkariien me i səvəi Kumwesən hənəmərkafe fwe kupwən, Kumwesən rīnəmri pehe nəgkariien me nəha ia rəgimaha mə tahətui amasan tukwe. 2 *Nənə kimiaha hiəukurən nərmama

* 3:10: 1Kor 15:10, 2Tes 3:15 * 3:11: Aes 28:16, 1Tes 2:4-6 * 3:13: 1Kor 4:5, 2Tes 1:7-10 * 3:16: 1Kor 6:19, 2Kor 6:16 * 3:19: Job 5:13 * 3:20: Sam 94:11 * 4:1: Taet 1:7 * 4:2: Luk 12:42

me sɔmɔme iɔmɔ asori riti rɔmri pen narimnari me sɔvɔnhi ia rɔgɔnraha hamɔtui tukwe, irɔha tuhamɔkeikei mho wok sɔvɔnraha ramasan mɔ nɔpin iɔmɔ asori rɔtoni wok sɔvɔnraha nɔnɔ rɔni nɔpɔrhienien ia nirɔha. ³ Mɔtɔ tukw iou, ro a nɔri ouihi riti trɔni minuɔ kimiaha uɔ nɔrmama ɔpɔ me nepwɔn hɔnuɔ tuhɔkiri noien sɔiou. Iou mwi ko iɔpkɔkiri atukw mhɔ noien sɔiou iamɔnhi irɔ. ⁴ *Ia nɔtɔrigien sɔiou, iou iakino a sɔ ramasan, mɔtɔ ripko mhɔ iakani mɔ iakatukwatukw. Iɔrimɔnu sɔkitaha in ɔpa ratukwatukw ti nɔkiriien noien sɔiou. ⁵ *Ro iamɔnhi irɔ tihɔpwɔh nɔkiri akwauakwien noien sɔvɔi nɔrmama ia nɔpin sɔ ripkatukwatukw mhɔ mɔ tukɔkiri noien sɔvɔi nɔrmama irɔ. Tihɔfwini meste nɔpin Iɔrimɔnu sɔkitaha truvehe irɔ. In truvehe mɔpeki irapw narimnari sɔmɔme hamɔrkwafɔ ia nɔpitɔvien, mɔpeki pehe ia nukuraanien, nɔnɔ mɔni irapw nɔtɔrigien afafa me sɔvɔi nɔrmama ia nukuraanien. Ia nɔpin nɔha Kumwesɔn trɔgnɔgɔni nɔrmama kuatia kuatia mesi pen atukwatukw noien amasan me sɔmɔme hɔno.

⁶ *Piak me, iakimɔni nɔgkiariien me i ia kimrau Apolos mɔ trasitu ia kimiaha. Iakokeikei mɔ tihɔuvehi nukurɔnien ia kimrau nɔnɔ mhɔukurɔn nɔpwrai nɔgkiariien i sɔ rani mɔ, “Tikamevɔn mɔpwɔh nɔpi rakaien nɔfe kimɔrai pen ia Nɔkukuɔ Ikinan.” Rɔrɔha mɔ tihɔrpwi kimiaha ti iɔrmama riti mamhɔni ɔrɔha riti. ⁷ *Rɔfo? Kimiaha hiasori mhɔpi raka nɔrmama me pam? Rekɔm! Kimiaha hiɔpkuvehi mhɔ nari riti sɔ ruku pehe atukw tukumiaha. Narimnari me pam sɔmɔme hiamɔuvehi, Kumwesɔn rauvei pehe auɔr a m kimiaha. Ro pen ripkɔmwhen mhɔ mɔ tihamɔgkiari ɔrpwi.

⁸ *Rɔfo nɔha? Rosi kimiaha hiɔuvɔukuɔr raka uɔ? Rosi nautɔ sɔkimiaha ruvɔuvehe minasori raka uɔ? Rosi kimiaha hiɔnɔvtɔnhi raka kimaha mhɔuvehe mho kig me ia kimiaha uɔ? Kamo hiamɔrimɔnu pɔrhien kimaha iahokeikei pwɔh sɔrimɔnu pɔri kitaha m kimiaha. ⁹ *Kimaha aposol me, mɔtɔ iakamɔtoni mɔ Kumwesɔn ruvehi irapw kimaha inhɔripw anan. Kimaha iahɔmwhen ia nɔrmama sɔmɔme kinɔkiri raka irɔha mɔ tuhamɔkeikei mhemhɔ. Rɔmwhen mɔ iahamɔrer ia nɔmri nagelo me mɔne nɔrmama me pam sɔvɔi tiprɔnɔ mɔ irɔha tuhɔspau ia noien sɔvɔi nemhɔien sɔkimaha.

¹⁰ *Kimaha nɔrmama sɔvɔi Kristo ro pen nɔrmama kamharis ia kimaha mɔ kimaha iahɔreirei nari. Mɔtɔ rɔfo? Rosi kimiaha hiɔukurɔn nari ti nɔri nɔ mɔ hiɔuvɔuvehe mhɔno kuatia kimiaha Kristo uɔ? Kimaha niskaiien sɔkimaha riwɔn. Mɔtɔ rɔfo? Rosi niskaiien sɔkimiaha rarɔ uɔ? Nɔrmama kamhɔni ɔrɔha kimaha. Mɔtɔ rɔfo? Rosi irɔha kamhɔsiai kimiaha uɔ? ¹¹ *Meste pehe ipwet mɔne nukumhɔ ramahi kimaha, kimaha iahamɔkwakwa, mamharkahu ia tinari eitehi me, nɔrmama hamousi kimaha, nimwɔ sɔkimaha riwɔn.

¹² *Kimaha iahamɔsese mamhowok ia rɔgimiaha ti nuvehien nɔvegɔnien sɔnɔmaha. Nɔpin nɔrmama hɔni ɔrɔha kimaha, kimaha iahɔkwein amasan ia nirɔha. Nɔpin nɔrmama hometɔ kimaha, kimaha iahɔseni a mhɔrer ɔknekɔn.

¹³ *Nɔpin nɔrmama houraha nɔghimaha ia neikuɔien, mɔtɔ kimaha iahɔgkiari pen amasan a minraha. Meste pehe ipwet mɔne ia nɔmri nɔrmama kamɔtɔ kimaha rɔmwhen ia nɔri ɔmkemik me sɔmɔme kamɔrarki mɔne nɔpware narimnari me pam ia tɔkure tiprɔnɔ i.

¹⁴ Iɔpkrai mhɔ nɔgkiariien me i mɔ tako kimiaha hiauris, rekɔm. Kimiaha hiamwhen ia nɔpwnɔtik keikei me sɔiou ro pen iakamɔvɔhag m kimiaha.

¹⁵ *Nahatɔn me sɔkimiaha hɔpik sɔmɔme tuhahatɔn kimiaha ia Kristo. Rosi irɔha hiamwhen ia tata karen i sɔkimiaha irɔha pam ten taosen, mɔtɔ tata

* 4:4: Sam 143:2 * 4:5: 1Kor 3:8 * 4:6: Rom 12:3 * 4:7: Rom 12:6 * 4:8: Rev 3:17,21

* 4:9: Rom 8:36, Hip 10:33 * 4:10: 1Kor 3:18 * 4:11: 2Kor 11:23-27 * 4:12: Wok Me 18:3,

1Kor 9:14-15, 2Tes 3:8, Sam 109:28, Mat 5:44 * 4:13: Krae 3:45 * 4:15: Kal 4:19

atukwatukw sækimiaha kuatia a, in i iou, ti nəri nə mə iou iakiməuvehe mo tata sækimiaha ia Iesu Kristo nəpın iakinaməvisau pehe nəgkiariien amasan səvənhi m kimiaha fwe kupwən. ¹⁶ *Ro pen iakani pehe tukumiaha i mə ramasan mə tihəuvnhi iou. ¹⁷ *Ro iamınhi irə iakərhi pehe Timoti ruvehe tukumiaha. In nərık keikei riti ia Iərimənu səkıtaha. Iou iakukurən nətigiteien irə. In trahatən mwi kimiaha ia suatuk me səiou ia Iesu Kristo, suatuk me nəha iakamahatən nakalasia me irə ia kwopun me pam.

¹⁸ Kimiaha me nepwın hiamərpwi kimiaha ti nəri nə mə rerimiaha ramrhi mə tapkuvehe mhə mətoni kimiaha. ¹⁹ *Mətə rıpkə mhə tui iakuvehe mətoni kimiaha trıni mınuə Iərimənu səkıtaha rəsəni iou. Nənə iou tapkreği mhə nəgkiariien me səvəi nərmmama səməme hamərpwi irəha, mətə takuvehe mətə sas ia nıskaiien səvənraha. ²⁰ *Iakani iamınhi irə ti nəri nə mə nıtətə sə Kumwesən ramərimənu irə rıpkə mhə nıtətə səvəi nəgkiariien, mətə nıtətə səvəi nıskaiien. ²¹ Nənə hiokeikei nəfe? Takuvehe mətoni kimiaha mərisi kimiaha uə takuvehe masitu ia kimiaha ia noien məru ti nəri nə mə iakoikei kimiaha?

5

Kimiaha tihərhi irapw iərmama sə ramo noien ərəha ia nımwrhenimiaha

¹ *Kiməni pehe tukw iou i mə kimiaha riti ramo noien riti rərəha anan. Kıpəkətoni mhə nərmmama səməme hərəirei Kumwesən kamho noien ərəha nəha. Iakani iamınhi irə ti nəri nə mə iərman riti rıməri pran kurirə səvəi tata səvənhi krauarə pəri nəha təkwtəkwni. ² Nənə kimiaha hiamərpwi kimiaha tukwe mə ramasan a! Mətə rəfo kimiaha hiəpkreği mhə rərəha mhasək tukwe? Iəmə sə rino noien nəha, kimiaha tihaməkeikei mhərhi irapw in ia nımwrhenimiaha. ³ *Təkwtəkwni iapkarə mhə kıtaha m kimiaha ia nıpwrak, mətə ia nənımwik iakamarə kıtaha m kimiaha. Trıni mınuə iakamarə kıtaha m kimiaha, iakuvəni raka ia nəghi Iesu Iərimənu səkıtaha nəfe tso ia iəmə nəha. ⁴ *Nəpın hiouəsımwın kimiaha me, nənə ia nənımwik iou mwi iakamarə kıtaha m kimiaha, nənə ia nıskaiien səvəi Iesu Iərimənu səkıtaha, ⁵ *kimiaha tihəmri pen iəmə nəha ia rəği Setan mə tukouraha nıpwran. Tiho iamınha irə mə tukuvehimıru nənımwi iəmə nəha ia nəpın nəha Iərimənu səkıtaha Iesu truvehe irə.

⁶ *Noien sə hiaməgkiari mamhərpwi kimiaha irə rıpkamasan mhə. Hiəukurən uə rekəm? Yis ouihi raməse bred pəpwıə. ⁷ *Tihəuvehi raka yis akuas mə kimiaha tihəmwhen ia bred vi sə yis riwən irə. Nıpərhiien kimiaha hiəmwhen ia bred nəha ti nəri nə mə Kristo, kwəti sipsip səkıtaha səvəi nəveginien asori nəha Pasova, kınousi əpune nıten ruvehimıru kıtaha. ⁸ *Ro pen pwəh kıtaha tso nəveginien asori nəha, mhəpwəh nəmwəkien kıtaha me, mhəpwəh noien ərəha. Noien me nəha həmwhen ia yis akuas. Mətə pwəh so nəveginien asori nəha mho noien sə rəmher matukwatukw rəmwhen ia bred sə yis riwən irə.

⁹ *Iakuvərai raka nəkukuə riti m kimiaha, mını mə tihəpwəh navən pəriien kimiaha nərman mine nıpran səməme kamhəri əpnəpen irəha me, ¹⁰ mamhəpwıg ti nautə səvənraha, mamhakres, mamhəfwaki m nənımwi nari me. Rıpkə mhə nıpwrai nəgkiariien nəha səiou mə kimiaha tihəpwəh navən pəriien kimiaha nərmmama me səvəi tıprənə i səməme kamho noien

* **4:16:** Fil 3:17, 1Tes 1:6 * **4:17:** Wok Me 19:22 * **4:19:** Wok Me 18:21 * **4:20:** 1Kor 2:4
 * **5:1:** Lev 18:7-8, Dut 22:30, Dut 27:20 * **5:3:** Kol 2:5 * **5:4:** Mat 16:19, 2Kor 13:10 * **5:5:**
 1Tim 1:20, 1Tes 4:6 * **5:6:** Kal 5:9 * **5:7:** Eks 13:7, 12:21, Aes 53:7, 1Pit 1:19 * **5:8:** Dut 16:3
 * **5:9:** Mat 18:17, 2Tes 3:14

ərəha me nəha. Rəknekin ko hiəpkaraka mhə ia nirəha ti nəri nə mə kitaha minraha samarə ko səpkaraka mhə ia təkure tiḗrənə i. ¹¹ *Mətə nəkukuə sə iakimərai m kimiaha, nīpwrān ro iamīnhi irə mə tihəpwəh navən pəriien kimiaha nərman mine nīpran səməme kamhəni mə irəha nəkur əfwaki me, mətə kamhəri əpnāpen irəha me, mamhəpwtiḡ ti nautə səvənraha, mamhəfwaki m nənīmwi nari me, mamhəni neikuəien mamhouraha nəghi iərmama irə, mamhənīmwi pik nənīmwiien skai mamhakonə irə, mamhakres. Kimiaha tihəpwəh nəkure pəriien kimiaha nərmama me nəha mhani nari kimiaha minraha.

¹²⁻¹³ *Rīpko mhə səiou nəha wok mə takəkiri noien səvəi nərmama iruə me. Kumwesən əpa trəkiri noien səvənraha. Mətə kimiaha nakalasia me kimiaha nərmama me i nəkwai nīmwə nənə tihaməkeikei mhəkiri noien me səkimiaha me. Rəmwhen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Tihərhi irapw iərmama sə ramo noien ərəha ia nīmwrhenimīaha.”

6

Nakalasia me mine nəvisəien me səvənraha

¹ Nəpīn kimiaha mi kəru krouəski irau me, nənə ro naurisien mə irau trouvehi nəvisəien səvənrau rouevən ti nərmama səməme hərəirei Kumwesən mə tuhəkiri nəḡkiariien səvənrau. Irau trouəkeikei rouuvehi nəvisəien səvənrau rouevən ti nərmama səvəi Kumwesən pwəh irəha həkiri. ² *Hiəukurən uə rekəm? Ia nəpīn sə triḗkuvehe nərmama me səvəi Kumwesən tuhəkiri nərmama ia təkure tiḗrənə i ti noien me səvənraha. Trīni minuə kimiaha tihəkiri nərmama ia təkure tiḗrənə i rəfo, ko hiəpkəkiri atukw mhə noien kwərhakwərha me səkimiaha? ³ Hiəukurən uə rekəm? Kitaha tsəkiri nagelo me ti noien me səvənraha. Mə ro iamīnhi irə, noien me səvəi tiḗrənə i haməru a ti nəkiriien. ⁴ Ro pen rəfo kimiaha hiaməuvən ti nərmama me nəha səməme nakalasia me həpkisīai mhə irəha mə irəha tuhəkiri kimiaha ti nəvisəien me səkimiaha sə ro me iamīnha irə? ⁵ Iakani nəḡkiariien nəha ramo naurisien m kimiaha. Rəfo, kimiaha riti riwən sə nukurənien səvənhi rəmwhen mə trəmri amasan nəvisəien səvəi piəvtaha mi kəru? ⁶ Mətə piəvtaha mi krouəvisə minrau me rouuvehi rouevən ti nərmama səməme həpkini mhə nīpərhiēnien ia Kristo mə irəha tuhəkiri nəḡkiariien səvənrau.

⁷ *Noien nəha hiaməuvən ti iərmama riti mə trəkiri kimiaha ti nəvisəien me səkimiaha ramahatən pen me hiənarfaī raka ia suatuk səvəi Kumwesən ia nīmīruien səkimiaha. Rəfo, trīni minuə iərmama riti ramo rərəha ia niram, ramasan mə tikenouenou a irə. Trīni minuə rameikuə ia niram, mamakres mik, ikenouenou a mwi irə. ⁸ Mətə rekəm. Kimiaha piəvmīaha me a, mətə hiamo rərəha ia kimiaha me, mamheikuə ia kimiaha me, mamhakres m kimiaha me.

⁹ *Kimiaha tihaməkeikei mhəukurən. Nərmama səməme həpkatukwatukw mhə irəha ko həpkuvimwə mhə ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə. Tihəpwəh neikuə atukwien ia kimiaha. Nərman mine nīpran səməme kamhəri əpnāpen irəha me, mine nərmama səməme kamhəfwaki m nənīmwi nari me, mine nərman mine nīpran səməme kamhakres ia nirəha me, mine nərman səməme kamhəri atukw a irəha me, ¹⁰ mine rakres me, mine nərmama səməme kamhəpwtiḡ ti nautə səvənraha, mine nərmama səməme kamhənīmwi pik nənīmwiien skai mamhakonə, mine nərmama səməme kamhəni neikuəien mamhouraha nəghi iərmama irə, mine nərmama səməme kamheikuə mamhakres, irəha ko həpkuvnimwə mhə

* **5:11:** 2Tes 3:6, Taet 3:10, 2Jon 10 * **5:12-13:** Dut 13:5, 17:7, Dut 22:24, Mak 4:11 * **6:2:** Dan 7:22, Mat 19:28, Rev 2:26, 3:21, 20:4 * **6:7:** Mat 5:39, 1Tes 5:15, 1Tes 3:9 * **6:9:** Kal 5:19-21, Efes 5:5, Rev 22:15

ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə. ¹¹ *Fwe kupwən kimiaha me nepwīn hiənamo iamīnha irə. Mətə təkwtəkwuni nəha, ia nəghi Iərimənu səkitaha Iesu Kristo mine ia niskaiien səvəi Nənimwīn Ikinan, Kumwesən rīnəpərhi raka kimiaha hiəmher. In rīno hiəuvehe nəkur ikinan me səvənhi, muvəni raka mə kimiaha hiatukwatukw ia nənimen.

Nərman mine nīpran kamhəiri əpnəpen irəha me rərəha ia nəmri Kumwesən

¹² *Kamīni mə, “Narimnari me pam ramasan a iou iakukurən noien,” nīpərhiēnien, mətə rīpko mhə irəha pam tuhasitu. “Narimnari me pam ramasan a iou iakukurən noien,” mətə iou ko iapkəsēni mhə mə nari riti trərkwī iou, mamərimənu ia nirak. ¹³ *Kamīni mə, “Nəvegīnien kīno səvəi tīpwī iərmama, nənə tīpwī iərmama kīno səvəi nəvegīnien.” Nīpərhiēnien, mətə Kumwesən trouraha irau pəri. Nīpwrai iərmama komhə kīno mə iərman triri əpnəpen nīpran irə, mətə kīno nīpwrai iərmama mə trəgnəgīni Iərimənu irə, nənə Iərimənu ramarə ti nīpwrai iərmama. ¹⁴ *Kumwesən rīno Iərimənu səkitaha rətui mwi ia nemhəien, nənə ia niskaiien səvənhi in tro mwi kitaha sətui mwi. ¹⁵ *Hiəukurən uə rekəm? Nīpwrataha irəha nīpəri nīpwrai Kristo. Nənə rerimīaha rīrhi mə ko iakuvehi nīpwrak i sə in nīpəri nīpwrai Kristo mevən mo kuatia irə irau pran ia suatuk? Rekəm! Ko rīpko mhə iamīnhi irə mine. ¹⁶ *Hiəukurən uə rekəm? Iərmama sə ramiri pran ia suatuk, irau krouvehe rouəmwhēn ia nīpwrai iərmama kuatia. Rəmwhēn ia nəgkiariēn i kīmərāi pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Irau trouvehe rouəmwhēn ia nīpwrai iərmama kuatia.” ¹⁷ *Mətə iərmama sə rauvehe mamō kuatia irau Iərimənu səkitaha, in ruvehe mo kuatia irau min ia nənimwīn.

¹⁸ Tiharaka mhəpwəh nəvənien ipaka ti noien i sə iərman ramiri əpnəpen nīpran. Noien ərəha me nepwīn səməme iərmama ramo, irəha fwe iruə ko həpkuvnimwə mhə ia nīpwrai iərmama. Mətə iərman sə ramiri əpnəpen nīpran ramo noien ərəha riti ia nīpwran atukw. ¹⁹ *Hiəukurən uə rekəm? Nīpwramīaha rəmwhēn ia nimwə riti səvəi Nənimwīn Ikinan fwe ia rerimīaha. Kumwesən ruvei pehe Nənimwīn nəha m kimiaha. Nənə rīpko mhə səkimīaha atukw a nə nīpwramīaha. ²⁰ *Kumwesən rīnərəku raka kimiaha ia nərəkuiēn riti rəknekīn. Ro pen tihaməkeikei mhəuvehi utə nəghi Kumwesən ia nəfe hiamō ia nīpwramīaha.

7

Nerəien

¹ Ia nīkaren səvəi nəresien me nəha hiəmərāi mhərhi pehe miou. Ramasan mə iərman riti trəpwəh niriēn pran. ² Mətə nərman mine nīpran kamhəiri əpnəpen pīk irəha me ro pen ramasan mə iərman riti traməkeikei miri pran riti səvənhi, nənə pran riti traməkeikei mesi pen iərman riti səvənhi. ³ Iərman traməkeikei mapri irau pran səvənhi trīni mīnuə pran rokeikei, nənə pran traməkeikei mapri irau iərman səvənhi trīni mīnuə iərman rokeikei. ⁴ Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə pran rəpwəh nərimənu atukwien ia nīpwran, mətə iərman səvənhi ramərimənu irə. Rəmwhēn a mwi iərman in rəpwəh nərimənu atukwien ia nīpwran, mətə pran səvənhi ramərimənu irə. ⁵ Rīpkamasan mhə mə pran uə iərman rehekīr ti nīpwran trīni mīnuə riti rokeikei. Mətə trīni mīnuə irau pəri krouəsēni mə trouəpwəh napri pəriēn nəpīn ouihī a ti nəfwakiēn, nənə ramasan a. Mətə irau trouəkeikei rouvehe

* **6:11:** Taet 3:3-7 * **6:12:** 1Kor 10:23 * **6:13:** 1Tes 4:3-5 * **6:14:** Rom 8:11, 1Kor 15:20, 2Kor 4:14 * **6:15:** Rom 12:5, Efes 5:30 * **6:16:** Mat 19:5 * **6:17:** Jon 17:21-23, Rom 8:9-11 * **6:19:** 1Kor 3:16 * **6:20:** 1Kor 7:23, 1Pit 1:18-19, Fil 1:20

rouapri pəri mwi kamo riməru ti Setan mə tro irau kroumwei ia nərəhaien ti nəri nə mə irau kroupkiskai mhə. ⁶ Nəgkiariien nəha iakini mə, “Trouəpwəh napri pəriien nəpın ouihi a ti nəfwakiiien,” ramarə a ia kimiaha mə tiho uə tihəpwəh noien, rıpkə mhə loa riti. ⁷ *Iakregi mə ko nərmama me pam həmwhen a ia nirak, səiou pran riwən, ramasan, mətə Kumwesən rəpwəh nuvei penien niskaiien m nərmama me pam mə tuharə əpa. Riti rauvehi niskaiien mə tro iamınhi irə, riti mwi mə tro iamınha irə.

⁸ Nərmama səməme həkparə pəri mhə mine səməme nərman uə nıpran me səvənraha həuvəmhə raka, iakani mə ramasan mə irəha tuhəpwəh narə pəriien rəmwhen a ia nirak. ⁹ *Mətə trini minuə rəknekın ti nırəha mə tuhəvən ia suatuk atukwatukw nənə ramasan mə irəha tuhaməkeikei mharə pəri pwəh iərman rerin rəpwəh nevən pikien ia pran, pran rerin rəpwəh nevən pikien ia iərman.

¹⁰ *Nərmama me səməme kamharə pəri, iakani pehe tukumiaha i, rıpkə mhə nəgkiariien səiou mətə səvəi Iərimənu səkitaha, mə pran trəpwəh nəpwəhien iərman səvənhi. ¹¹ Mətə trini minuə pran rəpwəh iərman səvənhi, in trəpwəh mwi narə pəriien irau iərman riti mwi, mətə mə rəfo in trirərig pen a mwi ti iərman səvənhi. Nənə iərman trəpwəh nəpwəhien pran səvənhi.

¹² Trini minuə piəvtaha riti pran səvənhi rıpkahatətə mhə ia Kristo, mətə rəsəni mə trouarə irau iərman nəha, iərman trəpwəh nəpwəhien prən nəha. Nəgkiariien i iakani rıpkə mhə səiou mətə səvəi Iərimənu səkitaha. ¹³ Trini minuə pran riti səvənhi iərman rəpwəh nahatətəien ia Kristo, mətə rəsəni mə trouarə irau prən nəha, prən nəha trəpwəh nəpwəhien in. ¹⁴ Kimiaha hiəukurən. Iərman sə rıpkahatətə mhə ia Kristo, nahatətəien səvəi pran səvənhi rino raka iərman nəha ruvehe məmwhen ia nari riti kinəmri əpə ro ikinan i səvəi Kumwesən. Nənə pran sə rıpkahatətə mhə ia Kristo, nahatətəien səvəi iərman səvənhi rino raka prən nəha ruvehe məmwhen ia nari riti kinəmri əpə ro ikinan i səvəi Kumwesən. Mə rıpkə mhə iamınhi irə nəkwərəkəwərha me səvənrau tuhəmkemik ia nəmri Kumwesən, mətə təkwtəkəwuni irəha həuvəuvehe mhəno ikinan i.

¹⁵ *Mətə trini minuə sə nəha rıpkahatətə mhə ia Kristo rokeikei mə irau trouəpwəh irau me, pwəh ro iamınhi irə. Piəvtaha riti uə kitirimətaha riti nari riti mwi riwən rərihi irau pran uə iərman sə rınəpwəh in iamınha irə. Mətə Kumwesən rınəkwein kitaha mə tsarə ia nəməriniuen. ¹⁶ *Ik pran sə ikamahatətə ia Kristo, tikəfukurən? Rosi tikuehimiru iərman səim uə? Nənə ik iərman sə ikamahatətə ia Kristo, tikəfukurən? Rosi tikuehimiru pran səim uə?

¹⁷ *Mətə nəri kuatia i mə pwəh kimiaha kuatia kuatia tihamarə ia narəien sə Iərimənu səkitaha riməuvei pehe m kimiaha fwe kupwən sə hiənamarə irə ia nəpın nəha in rınəkwein ia kimiaha. In i nəvəhəgien səiou iakəuvei pen m nakalasia me pam. ¹⁸ Kimiaha səməme kuvəuvehi raka ninhum m kimiaha fwe kupwən, kurirə Kumwesən rəkwein ia kimiaha, rərəha mə ipwet mine hiaməmwur mə tihamərkəwəfə noien nəha kino m kimiaha. Kimiaha səməme kəpwəh nuvehien ninhum m kimiaha fwe kupwən, kurirə Kumwesən rəkwein kimiaha, rərəha mə ipwet mine tihəuvən mə tukuehi ninhum m kimiaha. ¹⁹ *Iakani iamınhi irə ti nəri nə mə ro nəri auər a irə mə kuvehi ninhum m iərmama uə kəpwəh nuvehien, mətə nəri anan riti in i tsaməkeikei mho nəgkiariien me səvəi Kumwesən. ²⁰ Kimiaha kuatia kuatia tihaməkeikei mharə a ia narəien sə hiənamarə irə fwe kupwən ia nəpın nəha

* **7:7:** Mat 19:12 * **7:9:** 1Tim 5:14 * **7:10:** Mat 5:32, 19:9 * **7:15:** Rom 14:19 * **7:16:** 1Tes 3:1 * **7:17:** 1Kor 7:20,24 * **7:19:** Rom 2:25, Kal 5:6, 6:15

Kumwesən rīnəkwein ia kīmiaha. ²¹ Trīni mīnuə ik slef riti nəpīn Kumwesən rəkwein ik, tikəpwəh nətərig pīkien. Mətə trīni mīnuə ikukurən suatuk sə tukīfi nari ia niram, ikesi pen. ²² *Kīmiaha hiəukurən. Trīni mīnuə Iərimənu rəkwein ia iərmama riti sə in slef, iərmama nəha rəmwhen ia iərmama riti kuvəfi raka raka nari irə in səvəi Iərimənu. Ia noien a mwi nəha, trīni mīnuə Iərimənu rəkwein ia iərmama riti sə rīpko mhə in slef, iərmama nəha in slef riti səvəi Kristo. ²³ Kumwesən rīnərəku raka kīmiaha ia nərəkuien riti nənimen rəknekīn. Ro pen tihəpwəh nuveheien mho kīmiaha slef me səvəi nərmama. ²⁴ Piak me, nəfe narəien kīmiaha kuatia kuatia hiənamarə irə fwe kupwən ia nəpīn nəha Kumwesən rīnəkwein ia kīmiaha, ramasan mə tihamarə a irə kīmiaha Kumwesən.

²⁵ *Ia nīkaren səvəi nəresien nəha mə rəfo ia nəkur vi me səməme həkparə pəri mhə ihi, iou iapkuvehi atukwatukw mhə nəgkiariien riti tī Iərimənu səkitaha. Mətə takīni nətərigien səiou, nənə tī nəri nə mə Iərimənu səkitaha rīnapi pīk tukw iou, ro pen hiəukurən nīniien nīpərhiēien ia nəfe takīni. ²⁶ Ia nətəien səiou, tī nəri nə mə kītaha samarə ia nəpīn əknekīn ipwet mīne, ramasan mə iərmama riti tramarə a iamīnhi irə mamevən. ²⁷ Ik iərmama sə ikīnarə pəri raka kīmirau pran, tikəpwəh neitehiēien narəien səim. Nənə ik iərmama sə ikəpwəh ihi narə pəriēien kīmirau pran, tikəpwəh nətuiēien pran riti səim. ²⁸ *Mətə trīni mīnuə ikuə tīkarə pəri kīmirau pran, ipko mhə noien ərəha. Nənə trīni mīnuə pran vi riti rīnuə trarə pəri irau iərman, in rīpko mhə noien ərəha. Mətə nərmama səməme kamho iamīnha irə tuhəregi nəmīsəien ia təkure tīprənə i, nənə iakəpwəh nokeikeiēien mə tihəregi nəmīsəien me nəha.

²⁹ *Piak me, in i nīpwrai nəgkiariēien səiou. Nəpīn səvəi tīprənə i ruvəuvehe muvəkwa. Ro pen ipwet mīne muvehe mamevən nərman me səvənraha me fwe nīpran me tuhamarə rəmwhen mə nīpran me səvənraha me hāiwən. ³⁰ Nərmama səməme rerīnraha rəpou, irəha tuhamarə rəmwhen mə rerīnraha rəpwəh nəpouien. Nərmama səməme rerīnraha ragien, irəha tuhamarə rəmwhen mə rerīnraha rəpwəh nagienien. Nərmama səməme kamhəuvehi nəmri narimnari me, irəha tuhamarə rəmwhen mə rīpko mhə səvənraha. ³¹ *Nərmama səməme kamho narimnari me səvəi tīprənə i, irəha tuhamarə rəmwhen mə narimnari me nəha rīpko mhə nīmīruēien ihi səvənraha. Iakani iamīnhi irə tī nəri nə mə tīprənə i səvəi təkwtəkwni mīne rīnəuvehe trīwən.

³² Nənə iakokeikei mə tihəpwəh nətərig pīkien tī nari riti səvəi tīprənə i. Iərman səvənhi pran rīwən, in ramətərig pīk tī narimnari me səvəi Iərimənu mə trəfo mo reri Iərimənu ragien. ³³ Mətə iərman səvənhi fwe pran in ramətərig pīk tī narimnari me səvəi tīprənə mə trəfo mo reri pran səvənhi ragien. ³⁴ Nənə nətərigien səvənhi ro kəru. Rəmwhen a mwi pran səvənhi iərman rīwən, uə pran vi, in ramətərig pīk tī narimnari me səvəi Iərimənu mə in trəfo marei tī Iərimənu səkitaha ia nīpwran mīne nənīmwin. Mətə pran səvənhi fwe iərman, in ramətərig pīk tī narimnari me səvəi tīprənə mə trəfo mo reri iərman səvənhi ragien. ³⁵ Iapkinī pehe mhə nəgkiariēien me i mə takərkouani pehe nəkwus ia kīmiaha, mətə iakani tī namasanien səkīmiaha. Iakokeikei mə tiharə ia noien atukwatukw, mamho tukwini nari m Iərimənu səkitaha, mho a nətərigien səkīmiaha irə kuatia.

³⁶ Mətə trīni mīnuə iərman riti mīne pran vi riti kīmərfi irau mə trouarə pəri, nənə iərman rīni mə trouəpwəh pəpīm, mətə rerīn rīrhi mə rīpko mhə noien atukwatukw ia prən nəha, nənə trīni mīnuə prən nəha rarə amasan a meste nuk me nepwin, nənə iərman rerīn rīrhi mə traməkeikei miri prən nəha, nənə

* 7:22: Flm 16, Efes 6:6, 1Tes 2:16 * 7:25: 1Tim 1:12-13 * 7:28: Luk 21:33 * 7:29: Rom 13:11 * 7:31: 1Jon 2:17

ramasan a, in rukurən nirriien. In rīpko mhə noien ərəha. Ramasan mə irau trouarə pəri.^a ³⁷ Mətə mə iərman nəha rəpwəh nokeikeiien mə trarə pəri irau prən vi nəha kīmərfi mə səvənhi, iərmama riti riwən sə raməkeikei min mə trəpwəh nirriien prən nəha, mətə in nə nətərigien atukw a səvənhi, iərman nəha in mwi ro noien amasan. ³⁸ Ro iamīnhi irə iərman sə riri prən vi səvənhi, in ramo noien amasan. Nənə iərman sə rīpkiri mhə prən in ramo noien amasan məpi raka.

³⁹ *Pran sə rinerə raka kīnərkwi tərini irau iərman səvənhi nəpīn iərman səvənhi ramīru. Mətə trīni minuə iərman səvənhi ruvəmhə, kifi nari irə rukurən nesi penien iərman riti mwi sə in rokeikei, mətə nari kwatia in traməkeikei mesi pen iərman riti sə ramahatətə ia Iərimənu səkitaha. ⁴⁰ Mətə ia nətərigien səiou trīni minuə in ramarə a iamīnhi irə mine məpwəh nesi penien iərman riti mwi rerin tragien. Rerik rirhi mə Nənīmwin səvəi Kumwesən ruvei pehe nətərigien nəha miou.

8

Nəveginien i kauvei pen m nənīmwi nari me səməme kaməfwaki pen minraha

¹ *Ia nīkaren səvəi nəveginien i kauvei pen m nənīmwi nari me səməme kaməfwaki pen minraha, kitaha səukurən mə kitaha pam saməuvehi nukurənien. Nukurənien in nari riti sə iərmama raməfiutə in tukwe, mətə nokeikeiien rauvrhəkin iərmama ruvehe mautə. ² *Trīni minuə iərmama riti rerin ramrhi mə rukurən pik nari, in rīpkukurən anan mhə narimnari me səməme in traməkeikei mukurən. ³ *Mətə trīni minuə iərmama riti rokeikei Kumwesən, Kumwesən rukurən in.

⁴ *Rəfo ia nəveginien i kauvei pen m nənīmwi nari me səməme kaməfwaki pen minraha? Ko sani nəveginien me nəha uə rekəm? Kitaha səukurən mə nənīmwi nari sə kaməfwaki pen min ramahatən pen nīpwrai nari riti sə rīpkimīru mhə. Səukurən mwi mə Kumwesən riti mwi riwən mətə kwatia a. ⁵ Mətə kumwesən eikuə me i kamini mə kamharə ia neiai mine ia təkure tiprənə i ko kamharə pərhiēn ko rəfo? Nīpərhiēnien i mə kamini mə “kumwesən me” mine “iərimənu me” irəha həpik, ⁶ *mətə tukutaha i, səkitaha Kumwesən kwatia a, Tata Kumwesən. In nukune narimnari me pam. Ro iamīnhi irə nīmīruien səkitaha səvənhi. Iərimənu səkitaha kwatia a, Iesu Kristo. Narimnari me pam həuku pen irə mharə. Ro iamīnhi irə nīmīruien səkitaha ruku pen tukwe.

⁷ Mətə nərmama pam həpkukurən amasan mhə nəri nəha. Nərmama nepwin nəha ikin irəha hənəməfwaki pik m nənīmwi nari me fwe kupwən. Ro pen ipwet mine nəpīn hani nəveginien i kauvei pen m nənīmwi nari me səməme kaməfwaki pen minraha, rerinraha rirhi mə haməsiai ihi nənīmwi nari me nəha. Irəha hərəgi pen ia nirəha mə həno noien ərəha ti nəri nə mə nahatətəien səvənraha rīpkiskai mhə. ⁸ *Mətə nəveginien ko rīpkuvehi mhə

a 7:36: Suatuk riti mwi ti nuvsiniien nəgkiariien i ia vas 36-38 ro iamīnhi irə: “Trīni minuə iərman riti ia nətərigien səvənhi rətə mə rīpkatukwatukw mhə mə trəkwətəmhiri əknekīn prən ouihī vi səvənhi, nənə mətə mə nuk səvəi prən ouihī vi nəha rīnəmwhen raka, nənə iərman nəha rīregi rəmwhen mə in trevən merə, ramasan mə tro rəmwhen sə rokeikei, maraka irə pwəh revən merə. Mə ro ianha irə rīpko mhə noien ərəha. Mətə iərman sə nətərigien səvənhi rīskai, nari riti rīpkəkeikei mhə min, rīnətərig raka irə fwe ia rerin mə trəkwətəmhiri əknekīn prən ouihī vi nəha səvənhi məpwəh nəseniien mə trevən merə, iərmama nəha in mwi ramo noien amasan. Ro iamīnhi irə, iərman sə ruvei pen prən ouihī vi səvənhi mə trevən merə, in ramo noien amasan. Nənə iərman sə rəkwətəmhiri əknekīn prən ouihī vi səvənhi mə trəpwəh nevənien merə, in ramo noien amasan məpi raka. * **7:39:** Rom 7:2-3 * **8:1:** Wok Me 15:29 * **8:2:** Kal 6:3 * **8:3:** Kal 4:9 * **8:4:** 1Kor 10:19, Kal 4:8, Dut 4:35,39, Dut 6:4 * **8:6:** Mal 2:10, 1Kor 12:5,6, Efes 4:5,6, Jon 1:3 * **8:8:** Rom 14:17

kitaha sœuvehe ipaka ti Kumwesæn. Sani uæ sœpkani mhæ ro næri auær a iræ.

⁹ *Kuvæfi raka nari ia kimiaha hiæukuræn næniien næveginien me næha, mætæ tihamækeikei a mhætui amasan tukwe. Ræræha mæ noien sækimiaha tro nærmama sœmæme nahatætæien sœvænraha ripkiskai mhæ hœmwei ia noien æræha. ¹⁰ Ik sœ ikukuræn mæ ikukuræn næniien næveginien i kauvei pen m nænimwi nari sœ kamæfwaki pen min. Trini minuæ iærmama riti nahatætæien sœvænhi ripkiskai mhæ rætoni ikamæni næveginien me næha, truvi mwi in ræni rino noien æræha. ¹¹ *Trini minuæ iko iaminha iræ, nukurænien næha sœim trouaha iærmama i nahatætæien sœvænhi ripkiskai mhæ, in piævtaha riti sœ Kristo rimamhæ tukwe. ¹² Ia suatuk næha kimiaha hiamo noien æræha ia Kristo ti næri næ mæ hiamo noien æræha ia piævtaha me. Rœmwhen hiamo noien riti mamhœuæsi iræha iræ næpin nahatætæien sœvænraha ripkiskai mhæ. ¹³ *Ro iaminhæ iræ trini minuæ næveginien riti sœ iakamæni ramo piak mæ trimwei ia næræhæien, ramasan mæ takæpwæh nænien mwi næveginien næha næpin riti mæ in træpwæh nimweiien.

9

Pol ramægkiari m nærmama me sœmæme kamhækiri noien sœvænhi mæ ræpwæh næmwhenien

¹ *Iou iærmama riti sœ iakukuræn noien næfe iakokeikei uæ rekæm? Ouæh! Iou aposol riti uæ rekæm? Ouæh! Iou iakinætoni Iesu Iærimænu sækitaha ia nænimek uæ rekæm? Ouæh! Kimiaha næ kwænkwai wok me sœiou sœ iakamo tukwini m Iærimænu sækitaha uæ rekæm? Ouæh! ² *Rosi nærmama nepwîn kamhætoni iou mæ ko mhæ iou aposol, mætæ kimiaha ko hiæpkætæ mhæ iaminha iræ. Nimiruien sækimiaha sœ hiamœuvehe mho kuatia kimiaha Iærimænu sækitaha ramahætæn pen mæ iou aposol pærhien riti.

³ In i nægkiariien sœiou takini pen ti nærmama me i sœmæme kamhækiri noien sœiou mæ ræpwæh næmwhenien. ⁴ *Kimiaha hiamæni mæ ripkatukwatukw mhæ mæ tihœuvei pehe næveginien mine næri kamænimwi m kimaha ti wok sækimaha, mætæ ratukwatukw a mæ tihœuvei pehe narimnari me næha. ⁵ *Kimiaha hiamæni mæ ripkatukwatukw mhæ mæ ia navænien sækimaha tahæiri nîpran me sækimaha hækuriræ ia kimaha rœmwhen ia aposol me nepwîn mwi mine piævi Iærimænu sækitaha me mine Pita kamho, mætæ ratukwatukw a mæ kimaha taho iaminha iræ. ⁶ Uæ ræfo, rosi rerimiaha rirhi mæ iou mine Panapas kimrau æpa trouækeikei rauo atukw wok ti næræien sækimrau? Nætærigien næha ripkatukwatukw mhæ.

⁷ Sin ramo iarua gæn in mætæ ræpwæh nokeikeiien mæ tukæræku in iræ? Uæ sin ramæmhu mætæ ripkuvehi mhæ næveginien riti sænæni ia næmhien næha? Uæ sin ramækwmæni nærimiru me mætæ ræpwæh ihi nænien riti? ⁸ Rerimiaha rirhi mæ narimnari me sœmæme iakamægkiari iræ hamœuku pen a ia nætærigien sœvæi iærmama? Rekæm! Loa rani a nari kuatia. ⁹ *Kimærai pen nægkiariien i ia Loa sœvæi Moses rani mæ, “Tihæpwæh nærihi tærinien tærhui kau næpin rameivæ testesi kwænuni wit mæ tekîn trier raka.” Ræfo, Kumwesæn rerin ramrhi a kau me, ¹⁰ *uæ in rini nægkiariien næha rerin ramrhi mwi kitaha? Ouæh, kimærai nægkiariien næha tukutaha. Iakani iaminhæ iræ ti næri næ mæ nærmama sœmæme hamækupwæn mhæmhu ia næmhien, nænæ sœmæme hækuriræ mhavæn ia næmhien næha, nætærigien sœvænraha kuatia a mæ tuhœuvehi næveginien ia næmhien næha. ¹¹ *Ia wok sækimaha kimaha iahæmwhen ia iærmama

* **8:9:** Rom 14:13-15, Kal 5:13 * **8:11:** Rom 14:15,20 * **8:13:** Rom 14:21 * **9:1:** Wok Me 22:17-18, Wok Me 26:16, 1Kor 15:8 * **9:2:** 2Kor 3:2-3 * **9:4:** Luk 10:8, 1Kor 9:13-14 * **9:5:** Jon 1:42 * **9:9:** Dut 25:4, 1Tim 5:18 * **9:10:** 2Tim 2:6 * **9:11:** Rom 15:27

riti rīnəpwei nuni nari ia nəmhiēn. Nəmhiēn nəha in nə kīmiaha. Nəri sə iahənəpwei in nə narimnari me səməme tuhasitu ia nənimwīmiaha. Ro iamīnhi irə ratukwatukw mə kīmiaha tihəuvei pehe narimnari me tuhasitu ia nīpwramaha. Noien nəha rəmwhēn ia iərmama sə ramesi kwənkwai nari ia nəmhiēn sə rīməsese tukwe. ¹² *Rosi nərmama əpə me nepwīn həukurən nəresien nəveginien tukumiaha nənə ratukwatukw a ti nəri nə mə irəha kamhasitu ia kīmiaha, mamho wok səvəi Kumwesən. Mətə rəfo ia kīmaha? Nəresien səkīmaha ratukwatukw anan məpi raka irəha.

Mətə kīmaha iahəpko mhə ia kīmiaha rəmwhēn mə kīmaha iahəukurən noien. Kīmaha iahəpwəh nokeikeien mə taho nari riti rəsisəg ia nəgkiariien amasan səvəi Kristo. Ro pen nəfe nari sə rīpam rauvehe tukumaha mətə iahaməvrani. ¹³ *Hiəukurən uə rekəm? Nərmama səməme kamho wok ia nimwə səvəi Kumwesən haməuvehi nəveginien sənənraha ia nimwə nəha. Nənə səməme kamhəvi netə ia nifatə, irəha kamhani nīpərpəri nərīmīru me i səməme kamhousi əpune irəha mamhəuvei pen m Kumwesən. ¹⁴ *Ia suatuk kuatia Iərimənu səkītaha rīməni nəkwān mə nərmama səməme kamhəni irapw nəgkiariien amasan səvənhi, nərmama me nəha səməme kamhəregi irəha tuhaməkeikei mhəuvei pen narimnari me səvəi narəien səvənraha.

¹⁵ *Mətə iou iapko anan mhə narimnari me nəha ratukwatukw a mə tako. Nənə nəkukuə i iakamrai təkwtəkwuni iapkraī mhə mə takəres nərəkuien sə ro iamīnha irə. Iakaməgkiari ərpwi kwopti mə iakani irapw nəgkiariien amasan kīpkərəku mhə iou irə. Nənə iakəpwəh nokeikei ananien mə takesi pen suatuk əpə. Nemhəien ramasan məpi raka suatuk əpə. ¹⁶ *Trīni mīnuə iakaməvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Kristo, takəgkiari ərpwi ti nəfe? Kīnəmri pehe wok nəha ia rəgik takaməkeikei mo. Aueh nəmisəien asori tru-vehe tukw iou trīni mīnuə iakəpwəh nəvisau irapwien nəgkiariien amasan nəha! ¹⁷ *Trīni mīnuə iou iakīmərfi wok i mə tako, nənə ratukwatukw a mə takuvehi nərəkuien irə. Mətə in Kumwesən sə rīmərfi iou məmri wok i ia rəgik, nənə ro pen takaməkeikei mo. ¹⁸ Nənə nəfe nəha nərəkuien səiou? In i mə iakaməvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Kristo mauvei pen auər a m nərmama irəha həpwəh nərəkuien iou irə. Ratukwatukw a mə takuvehi nərəkuien irə, mətə iou iakəpwəh.

¹⁹ *Nīpərhienien iərmama riti rīpkərimənu mhə ia nirak, mətə iou iakīməuvehi irapw atukw iou mə iou iərmama riti sə iakamo tukwini nari m nərmama me pam mə takuvi pehe nərmama həpik həuvehe ti Kristo. ²⁰ *Nəpīn iakavən kīmaha nəkur Isrel, iakuvehe məmwhēn ia nirəha mə takuvi pehe irəha həuvehe ti Kristo. Irəha kamharə tegīn Loa səvəi Moses, ro pen nəpīn iakavən kīmaha mīnraha iakuvehe məmwhēn ia nirəha. Nīpərhienien i iou iapkarə tegīn mhə Loa səvəi Moses, mətə iakuvehe məmwhēn ia nirəha mə takuvi pehe irəha həuvehe ti Kristo. ²¹ *Nəpīn iakavən kīmaha nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel, həpkuvehi mhə Loa nəha, iakuvehe məmwhēn ia nirəha. Mətə iakəpwəh nərarkiien Loa səvəi Kumwesən, rekəm. Iakamarə tegīn Loa səvəi Kristo. Iakamo iamīnhi irə mə takuvi pehe irəha həuvehe ti Kristo. ²² *Nəpīn iakavən kīmaha nərmama nahatətəien səvənraha rəpwəh nīskaiien, iakuvehe məmwhēn ia nirəha, mə takuvi pehe irəha həuvehe ti Kristo. Nərmama me pam noien səvənraha səpəmsəpə, mətə nəpīn iakavən kīmaha mīnraha iakuvehe

* **9:12:** Wok Me 20:34-35, 2Kor 11:9, 1Kor 13:7 * **9:13:** Nam 18:8,31, Dut 18:1-3 * **9:14:** Mat 10:10, Luk 10:7, Kal 6:6 * **9:15:** Wok Me 18:3 * **9:16:** Jer 20:9 * **9:17:** 1Kor 4:1 * **9:19:** Mat 20:26-27 * **9:20:** Wok Me 21:20-26 * **9:21:** Kal 2:3 * **9:22:** 2Kor 11:29, Rom 11:14

məmwən ia nīrəha, mə ia suatuk me pam takuvi pehe nepwīn həuwehe ti Kristo. ²³ Iakamo iamīnhi irə ti nəgkiariien amasan səvəi Kristo, mə iou mwi takuvehi namasanien me səməme həuku pen ia nəgkiariien amasan nəha.

²⁴ Hiəukurən uə rekəm? Ia naiuien, nərmama me pam hamaiu, mətə kuation a trəvtənhi nərmama me pam kuvei pen nərəkuien min. Nənə ramasan mə tihaiu ia noien səvəi naiuien mə tihəuvehi nərəkuien nəha.

²⁵ *Nərmama me pam səməme kamhaiu, ia narimnari me pam kamho tuhaməkeikei mhare i tukwe. Irəha kamho mə tuhəuvehi nərəkuien sə triwən, mətə kitaha samo mə tsəuvehi nərəkuien sə ramarə rerin. ²⁶ Ro iamīnhi irə, rəmwən ia naiuien, iou iapkaiu əpnəpen mhə. Nənə rəmwən ia iərmama sə ramərui iərmama, iou iapkarquai mhə rəmwən ia iərmama sə ramərui kwənmahan. ²⁷ *Mətə iakamo nəmisəien m nīpwrak mə nīpwrak truvehe mīskai mo rəmwən sə iakokeikei. Iakamo iamīnhi irə kamo nəpīn iakinəvisau raka m nərmama mə tuhəuvehe mhə iu ia naiuien nəha, mətə kurirə irə iakərui natuakəmien me səvəi naiuien nəha nənə kərarki iou ia naiuien.

10

Noien səvəi nəkur Isrel fwe kupwən trəsəpwiri kitaha

¹ *Piak me, iakokeikei mə tihəukurən mə nəpīn kaha kupwən me səkimaha həməier fwe Ijip, irəha pam havən tegin nəpuə riti. * Irəha pam həpi simwīn ia təsi əruerəv. ² Ia nəpuə nəha mīne təsi Kumwesən ro paptəes ia nīrəha pam mə irəha nərmama me səvəi Moses. ³ *Irəha pam hani nəveginien kuation a sə Kumwesən ruvei pen mīnraha. ⁴ *Irəha pam hənimwi nui kuation a sə Kumwesən ruvei pen mīnraha. Irəha hənimwi nui ia kəpwier səvənhi sə rakurirə ia nīrəha, * nənə kəpwier nəha in Kristo. ⁵ *Irəha pam həno iamīnha irə, mətə Kumwesən rerin rīpkagian mhə ti nīrəha həpik, ro pen irəha həmhə əpnəpen a fwe ia kwopun akwesakwes.

⁶ *Narimnari me nəha həmwən ia nīmətien me səməme tuhəsəpwiri kitaha. Rərəha mə kitaha tsəkeikei noien ərəha me rəmwən irəha hənamo fwe kupwən. ⁷ *Rərəha mə kitaha tsəfwaki m nənimwi nari me rəmwən irəha nepwīn hənamo fwe kupwən. Rəmwən ia nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Nərmama me nəha irəha həkure mhani nari, mhənimwi, kurirə irə həskəmter mamhotanis.” ⁸ *Rərəha mə kitaha tsəiri əpnəpen nīpran rəmwən irəha nepwīn hənamo fwe kupwən, nənə irəha pam twenti-tri-taosən həmamhə ia nəpīn kuation a. ⁹ *Rərəha mə kitaha tseipweipwi Iərimənu səkitaha^a rəmwən irəha me nepwīn hənamo fwe kupwən, nənə snek me hahi əpune irəha. ¹⁰ *Rərəha mə kitaha tsəgkiari əgkiari mhəni ərəha Kumwesən rəmwən irəha me nepwīn hənamo fwe kupwən, nənə agelo sə ramousi əpune iərmama rousi əpune irəha.

¹¹ *Narimnari me nəha həier pehe ia nərmama me nəha fwe kupwən mhəmwən ia nīmətien riti tukunraha, mətə kimərai pen ia nəkukuə mə trəvəhag m kitaha nərmama me i səməme samarə təkwtəkuni nəpīn sam-pam rīnəuwehe ipaka. ¹² Ro iamīnhi irə iərmama sə rerin ramrhi mə ramərər əknekīn traməkeikei māməsiari kamo in mwi rīmwei ia noien ərəha me nəha.

* **9:25:** Fil 3:14, 2Tim 4:7-8, 2Tim 2:4-5, Jem 1:12, 1Tes 5:4 * **9:27:** Rom 8:13, 13:14 * **10:1:** Eks 13:21-22, Eks 14:22-29 * **10:1:** Eks 13:20-21, Sam 105:39 * **10:3:** Eks 16:35 * **10:4:** Eks 17:6, Nam 20:11 * **10:4:** Nam 20:2-17 * **10:5:** Nam 14:26-30, Hip 3:17, Jul 5 * **10:6:** 1Kor 10:11, Nam 11:4,34 * **10:7:** Eks 32:6 * **10:8:** Nam 25:1-9 * **10:9:** Nam 21:5-6 ^a **10:9:** Uə “Rərəha mə kitaha tseipweipwi Kristo.” * **10:10:** Nam 16:41-49, Hip 3:11,17 * **10:11:** 1Kor 10:6, 1Tes 4:7

13 *Narimnari me naha samesame kamhauvehe ia nimiruien sakimiaha ma tuhata sas ia nahatataien sakimiaha kamhauvan ti narmama me pam. Mata napin me pam Kumwesan ramo nagkiariien savanhi, nana in tripkaseni mha narimnari me naha hauvehe mhaskai ia nimiruien sakimiaha mhapi raka niskaiien sakimiaha. Mata napin narimnari me naha tuhauvehe ia nimiruien sakimiaha, Kumwesan tro suatuk riti ma hiauukuran nuvehien neresien sakimiaha ma narimnari me naha tuhapwah noien kimiaha hiamwei ia noien araha.

Nakalasia me tuhapwah nuveheien mho kuatia iraha naremha me

14 *Ro iamihhi ira narmama keikei me saiou, tiharaka mhapwah nevaniien ipaka ma tihafwaki m nanimwi nari me. 15 Kimiaha narmama samesame hiauukuran nari, tihakiri ro nagkiariien saiou ma ramasan ua rarahaha. 16 *Kap amasan naha samagnagini Kumwesan tukwe, napin kitaha sanimwi ira, sauvehe mho kuatia kitaha Kristo ia niten. Bred naha samakwsen, napin sani, sauvehe mho kuatia kitaha Kristo ia nipwran. 17 *Kitaha sapik, mata samwhen a ia nipwrai iarmama kuatia, ti nari na ma bred kuatia a, nana kitaha pam sani bred naha.

18 *Rerimiaha tramrhi ro nakur Isrel. Iraha kamhani nusai narimiru me naha samesame kinousi apune iraha kauvei pen m Kumwesan ia takure nifatata. Ro pen iraha hauvehe mho kuatia ia noien naha ho ia nifatata. 19 *Nipwrai nagkiariien saiou rafa ira? Ripko mha nipwran i ma naveginien i kauvei pen m nanimwi nari me samesame kamafwaki pen minraha in nari riti ua nanimwi nari sa kamafwaki pen min in nari riti, rekam. 20 *Mata nagkiariien saiou nipwran in i ma napin narmama kamhousi apune narimiru me mamhauvei pen m nanimwi nari me samesame kamafwaki pen minraha, iraha kamhauvei pen m naremha me mhapkuvei pen mha m Kumwesan. Nana iakapwah nokeikeiien ma tihauvehe mho kuatia kimiaha naremha me. 21 *Kimiaha ko hiapkanimwi mha ia kap savai larimenu sakitaha irau kap savai naremha me. Kimiaha ko hiapkakeure mha mhani nari ia tepol savai larimenu sakitaha irau tepol savai naremha me. 22 *Rarahaha ma kitaha tsakurira naremha me mho larimenu sakitaha niemaha rapi ramwhen ia ierman pran savanhi revan ti iarmapa. Rarahaha ma reritaha rirhi ma kitaha saskai mhapi raka in.

Tiho narimnari me pam mhauvehi uta naghi Kumwesan

23 *Kamini ma, "Narimnari me pam ramasan a kitaha saukuran noien," niparhienien, mata ripko mha iraha pam tuhasitu. "Narimnari me pam ramasan a kitaha saukuran noien," mata ripko mha iraha pam tuhauvrhakin iarmama ruvehe mutata. 24 *Rarahaha ma kimiaha riti tratui suatuk ti nasituien ia in apa, mata tramakeikei matui mwi suatuk ti nasituien ia narmama nepwin mwi.

25 Nusai narimiru me pam samesame kauvehi nanimen ia kwopun kauvehi namri nusai narimiru me ikin kimiaha hiauukuran nanien. Tihani mhapwah neresien tukwe ia naterigien sakimiaha ma hiamo noien araha ua rekam.

26 *Tihapwah neresien tukwe ti nari na ma Nakuku a Ikinan rani ma, "Tirprana i mine narimnari me pam ira savai larimenu sakitaha."

27 *Trini minua iarmama riti sa ripkahatata mha ia Kristo reres ik ma tikevan mani nari kimirau min fwe ia nimwa savanhi, nana rerim ragien ma tikevan, ikevan mani a nafe naveginien truvei pehe mik, mapwah neresien tukwe ia

* 10:13: 1Kor 1:9 * 10:14: 1Jon 5:21 * 10:16: Mat 26:26-28 * 10:17: Rom 12:5, Efes 4:16

* 10:18: Lev 7:6 * 10:19: 1Kor 8:4 * 10:20: Dut 32:17, Rev 9:20 * 10:21: 2Kor 6:15-16

* 10:22: Dut 32:21 * 10:23: 1Kor 6:12 * 10:24: Rom 15:2 * 10:26: Sam 24:1 * 10:27:

Luk 10:8

nətərigien səim mə ikamo noien ərəha uə rekəm. ²⁸ *Mətə tikəfo trini minuə kimirau iərmama nəha irauəni pəri nari, nənə in ruvei pehe nusai nərımıru riti mik, mını pehe tukw ik i ianhi mə, “Nusai nərımıru i kiməuvei pen m nənımwı nari riti sə kaməfwaki pen min”? Trini minuə iərmama nəha rını pui pehe nəri nəha mik iamınhi irə, ramasan mə rerım tramrhi iərmama nəha, mamrhi mwi nətərigien səvənhi. ²⁹ Trini minuə nətərigien səvənhi rətə mə ikaməni nusai nərımıru nəha mamsıai nənımwı nari sə kaməfwaki pen min, nənə tikəpwəh nənıien, mətə rerım a trukurən mə ramasan a. Rosi iərmama riti trəres iamınhi irə mə, “Kuvəfi raka raka nari ia nirak, mətə rəfo nətərigien səvəi iərməpə rəsısəg iou mə takəpwəh noien rəmwhen sə iakokeikei? ³⁰ *Trini minuə iakani tanak m Kumwesən ti nəveginien, rəfo kani ərəha iou ti nari riti sə iakuvəni raka tanak m Kumwesən tukwe?”

³¹ *Nukune nəgkiariien me pam nəha ro iamınhi irə. Nəfe tiho, uə nəfe nəveginien tihani, uə nəfe nari tihənımwı, tihaməkeikei mho ia noien sə rauvehi utə nəghi Kumwesən. ³² *Tihəpwəh noien mə nəkur Isrel, uə nərmama rıpkə mhə irəha nəkur Isrel, uə nakalasia me səvəi Kumwesən ho rəmwhen ia iərmama riti sə rapəti mımwei. ³³ *Tiho noien nəha rəmwhen ia noien səiou sə iakaməmwur mə tako reri nərmama me pam ragien ia noien me pam səməme iakamo. Iakamo iamınhi irə ti nəri nə mə iapkətui atukw mhə namasanien səiou, mətə iakamətui namasanien səvəi nərmama həpik mə Kumwesən truvehimıru irəha.

11

¹ *Kımıaha tihaməkeikei mhəuvnhi iou rəmwhen ia iou iakavunhi Kristo.

Nıpran me tuhəfo irə nəpın nakalasia me housəsımwın irəha me ti nəfwakıien

² Iakaməgnəgını kımıaha ti nəri nə mə hiəpkenouenou mhə iou ia nəpın me, nənə mamhəkwtəmhirı noien me səməme iakınahatən kımıaha irə.

³ *Mətə iakokeikei mə kımıaha tihəukurən mə kənkəpwə nərman me pam nə in nə Kristo, kənkəpwə pran nə in nə iərman səvənhi, nənə kənkəpwə Kristo nə in nə Kumwesən. ⁴ Trini minuə iərman riti ruvegi kənkəpwə maməfwaki uə manı irəpw nəgkiariien sə Kumwesən rıməuvei pen min, ramo aurıs Kristo. ⁵ Mətə pran sə rəpwəh nuvegiien kənkəpwə maməfwaki uə ranı irəpw nəgkiariien sə Kumwesən rıməuvei pen min, in ramo aurıs iərman səvənhi. Noien nəha rəmwhen mə kınəkihi nukwəne prən nəha rıpwıə. ⁶ Trini minuə pran riti rəpwəh nokeikeiien mə truvegi kənkəpwə iamınha irə ramasan mə trərai a nukwənen. Mətə ti nəri nə mə ro a naurısien mə pran trəkihi nımwai nukwənen uə tro kıpwiə ia kənkəpwə, nənə ramasan mə truvegi a kənkəpwə.

⁷ *Rərəha mə iərman riti truvegi kənkəpwə ti nəri nə mə iərman in rəmwhen ia nənımwı nari riti kamətə pen Kumwesən irə mıne noien amasan səvəi Kumwesən irə. Mətə pran kamətə pen noien amasan səvəi iərman irə. ⁸ *Ro iamınhi irə ti nəri nə mə fwe kupwən Kumwesən rıpkuvehi mhə pran mo iərman irə, mətə in ruvehi iərman mo pran irə. ⁹ *Nənə Kumwesən rəpwəh noien iərman mə in iasitu səvəi pran mətə rıno pran mə in iasitu səvəi iərman. ¹⁰ Ro pen pran traməkeikei muvegi kənkəpwə mə nagelo me tuhətonı mə in ramsıai iərman səvənhi.

¹¹ Mətə tukutaha i səməuvehe mho kuatia kitaha İərımənu səkitaha, pran ko rıpkə əpa mhə narımnari, nənə iərman mwi ko rıpkə əpa mhə narımnari, irau trouo pəri wok. ¹² Ro iamınhi irə ti nəri nə mə fwe kupwən Kumwesən

* **10:28:** 1Kor 8:7 * **10:30:** 1Tim 4:4 * **10:31:** Kol 3:17 * **10:32:** Rom 14:13 * **10:33:** 1Kor 9:20-22 * **11:1:** 1Kor 4:16 * **11:3:** Jen 3:16, Efes 5:23, 1Kor 3:23 * **11:7:** Jen 1:26-27, Jem 3:9 * **11:8:** Jen 2:21-23, 1Tim 2:13 * **11:9:** Jen 2:18

ruvehi iærman mo pran iræ, mætæ tækwækwuni iærman rætui pehe ia pran. Nænæ narimnari me pam hamæuku pen ti Kumwesæn. ¹³ Hækiri ro næri i mæ pran sæ ramæfwaki m Kumwesæn, mæpwæh nuvegiiën kænkapwæ, noien næha ratukwatukw uæ rekæm? ¹⁴ Noien sækitaha nærmama ramahatæn kimiaha ia næri i takini uæ rekæm? Iærman sæ nukwænen ræpwæmwis ramo auris in, ¹⁵ mætæ trini minuæ pran riti nukwænen ræpwæmwis, rerin tragien tukwe, ti næri næ mæ Kumwesæn rimæuvei pen nimwai nukwænen min mæ trauegi kænkapwæ. ¹⁶ Mætæ trini minuæ iærmama riti rokeikei mæ trævisæ ia noien næha iakani, nænæ iou takini iaminihi iræ mæ noien riti mwi riwæn nakalasia me sævæi Kumwesæn ia kwopun me hamo, mætæ hæmnæmwhen a.

Næveginien ikinan

¹⁷ Ia nægkariien me i takini pehe tukumiaha næha tækwækwuni, tapkægnægini mhæ kimiaha ti næri næ mæ nousæsimwinien sækimiaha ripkasitu mhæ ia kimiaha mætæ ramouraha a kimiaha. ¹⁸ *Næri kimækupwæn kini pehe tukw iou i iakregi mæ næpin kimiaha nakalasia me hiamousæsimwin kimiaha me, nænæ mamheitehieitehi kimiaha me. Nænæ rerik rirhi mæ nægkariien me næha nepwin ho nipærhienien, ¹⁹ *ti næri næ mæ tihamækeikei meitehieitehi kimiaha me nænæ tukætæ mæ nisimæ næha ia kimiaha kamho noien atukwatukw. ²⁰ Næpin hiamousæsimwin kimiaha me mæ tihani næveginien ikinan sævæi Iærimænu sækitaha, ripko mhæ næveginien næha hiamani. ²¹ Iakani iaminihi iræ ti næri næ mæ kimiaha kuatia kuatia hiamæmwur ia nænien nari. Kimiaha nepwin nukumhæ ramahi iræha. Nepwin kamhænimwi nænimwiien skai mamhakonæ. ²² *Ræfo, rosi nimwæ me sækimiaha riwæn mæ tihækupwæn mhæuvæn mhævegin mhænimwi fwe ikin uæ? Uæ ræfo, rosi hiamætæ æræha a nakalasia me sævæi Kumwesæn, nænæ hiokeikei mæ tiho auris nærmama nautæ sævænraha riwæn uæ? Takæfni pehe m kimiaha? Takægnægini kimiaha ti noien næha? Rekæm, ko iapkægnægini mhæ kimiaha!

²³ Iou iakinahatæn raka kimiaha ia nægkariien sæ Iærimænu sækitaha rimæuvei pehe miou. Iakini mæ ia næpin kuriræ kæseni pen Iesu Iærimænu sækitaha ia rægi nærmama sæmæme hamæmwæki in, in ruvehi bred, ²⁴ mæfwaki mini vivi Kumwesæn tukwe, nænæ mækwesen, mini mæ, “In i nipwrak sæ takuvei pen tukumiaha. Kimiaha tihamækeikei mamho iaminihi iræ mæ rerimiahaha ramrhi iou.” ²⁵ *Ræmwhen a mwi næpin iræha hani raka nari, in ruvehi kap waen, mini mæ, “Kap i in i nægkariien vi sævæi Kumwesæn nitæk trærihi tærin æknekæn nægkariien næha. Tihamaræ mamhæuvæn næpin tihamænimwi ia kap i tihamækeikei mamho iaminihi iræ rerimiahaha tramrhi iou.” ²⁶ Ro iaminihi iræ næpin hiani bred i, uæ hiamænimwi kap waen i, hiamæni irapw nemhæien sævæi Iærimænu sækitaha. Tihamo iaminihi iræ mamhæuvæn mhestæ in truvehe mwi.

²⁷ *Ro iaminihi iræ iærmama sæ ramæni bred uæ ramænimwi kap waen i sævæi Iærimænu sækitaha ia noien riti sæ ræpwæh natukwatukwien, in ramo noien æræha, mammo næri auær a ia nipwrai Iærimænu sækitaha sæ ro ikinan i, mammo mwi næri auær a ia niten sæ ro ikinan i. ²⁸ *Ro pen iærmama riti tramækeikei mukupwæn mækiri atukw a noien sævænhi kuriræ ræni bred næha, mænimwi kap waen næha. ²⁹ In tramækeikei mo iaminha iræ ti næri næ mæ iærmama sæ ramæni bred næha, mamænimwi kap waen næha, mætæ ripkætæ sas mhæ nipwrai Iærimænu sækitaha, in ravi pehe atukw a nærpwinien sæ Kumwesæn tro min ti noien æræha sævænhi. ³⁰ Næri næha rino mæ tækwækwuni næha kimiaha hiæpik hiamæpou mamhemhæ iræ, nænæ kimiaha nepwin hæuvamhæ raka. ³¹ Mætæ trini minuæ kitaha sækupwæn mhækiri atukw a noien sækitaha kuriræ sani

* **11:18:** 1Kor 1:10-12, 1Kor 3:3 * **11:19:** Dut 13:3, 1Jon 2:19 * **11:22:** Jem 2:5-6 * **11:25:** Eks 24:6-8, Sek 9:11, Hip 8:8-13 * **11:27:** Hip 10:29 * **11:28:** Mat 26:22, 2Kor 13:5

nəveginien ikinan, Iərimənu səkitaha ko rəpwəh nərpwinien noien ərəha səkitaha. ³² *Nəpin Iərimənu səkitaha rərpwin noien ərəha səkitaha, in ramo mə trəkoui atukwatukw kitaha irə, mə nəpin trərpwin noien ərəha me səvəi nərmama ia tīprənə i, nənə kitaha tsəpkuvehi mhə nərpwinien nəha kitaha minraha.

³³ Ro pen piak me, nəpin hiūsəsimin kimiaha me mə tihani nəveginien ikinan, tiheitenhi kimiaha me. ³⁴ Trini minuə kimiaha riti nukumhə rahi, ramasan mə trəni nari fwe imwəni, mə nəpin hiūsəsimwin kimiaha me, Kumwesən trəpwəh nərpwinien noien ərəha səkimiaha.

Narimmari me nepwin mwi nəha ikin ia noien nəha, mətə takuvei pehe nəgkariien tukwe nəpin takuvehe.

12

Niskaiien me səməme Nənimwin səvəi Kumwesən rauvei pehe

¹ Ia nīkaren səvəi niskaiien me səməme Nənimwin səvəi Kumwesən rauvei pehe, piak me, iakokeikei mə kimiaha tihaməkeikei mhəukurən. ² *Kimiaha hiəukurən mə fwe kupwən, nəpin hiəpkahatətə mhə ihi ia Kristo, nari riti ruvi pen kimiaha mə tihəfwaki m nənimwi nari me səməme həpkəgkiari mhə, mətə hiaməuvən a. ³ *Ro pen iakokeikei mə kimiaha tihəukurən. Iərmama sə Nənimwin səvəi Kumwesən ramiri in ko rīpkini mhə mə “Iesu in rərəha.” Nənə iərmama sə Nənimwin Ikinan rəpwəh niriien in, ko in rəpwəh niniiien mə “Iesu in Iərimənu.”

⁴ *Kitaha saməuvehi niskaiien me səpəmsəpə, mətə Nənimwin i səvəi Kumwesən sə rauvei pehe niskaiien me nəha in kuatia a. ⁵ *Kitaha samo tukwini nari ia suatuk me səpəmsəpə, mətə Iərimənu i samo tukwini nari min in kuatia a. ⁶ Kitaha samo wok me rīpik səpəmsəpə, mətə Kumwesən kuatia a ramo wok ia nīmīruien səvəi nərmama me pam mə irəha tuho pam wok me nəha.

⁷ *Nənimwin səvəi Kumwesən rauvei pehe niskaiien me səvənhi m kitaha kuatia kuatia, mauvei pehe mə niskaiien me nəha tuhasitu ia kitaha pam. ⁸ Iərmama riti, Nənimwin rauvei pen niskaiien min mə trini irapw nəgkariien sə nukurənien rarə irə. Riti mwi, Nənimwin kuatia a rauvei pen niskaiien min mə trini irapw nətərigien amasan. ⁹ Riti mwi, Nənimwin kuatia a rauvei pen niskaiien min mə trahatətə əknekīn ia Kumwesən. Riti mwi, Nənimwin kuatia a rauvei pen niskaiien min ti noien nərmama səməme haməmhə həuvehe mhəsanin. ¹⁰ *Riti mwi, Nənimwin rauvei pen niskaiien min ti noien nīmətətien me səpəmsəpə. Riti mwi, Nənimwin rauvei pen niskaiien min ti nini irapwien nəgkariien sə Kumwesən ruvei pehe. Riti mwi, Nənimwin rauvei pen niskaiien min ti nəkiriien nənimwin me səpəmsəpə. Riti mwi, Nənimwin rauvei pen niskaiien min ti nəgkariien ia nəgkariien me səpəməpə, nənə mauvei pen m iərmama riti mwi niskaiien ti niniiien nīpwrai nəgkariien me nəha. ¹¹ *Niskaiien me nəha, irəha pam haməuku pen a ia Nənimwin kuatia a, nənə in rauvei pehe m kitaha kuatia kuatia mamesi pen a nəfe in rokeikei.

¹² *Nīpwrai iərmama kuatia a, mətə nourenouren me rīpik. Nənə nəri auər a nourenouren me səpəmsəpə, mətə haməripin ia nīpwrai iərmama kuatia a. Nənə ro iamīnhi irə rəmwhen a ia Kristo. ¹³ *Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə Nənimwin kuatia a rino paptəes ia kitaha pam ia nīpwrai Kristo kuatia, nəkur

* **11:32:** Hip 12:5-6 * **12:2:** Hab 2:18-19 * **12:3:** 1Jon 4:2-3 * **12:4:** Rom 12:6, Efes 4:4
 * **12:5:** Efes 4:11 * **12:7:** 1Kor 14:26 * **12:10:** Wok Me 2:4, 1Kor 14:5 * **12:11:** Rom 12:3, 1Kor 7:7 * **12:12:** 1Kor 10:17 * **12:13:** Kal 3:28

Isrel uə nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel, slef me uə nərmama komhə irəha slef me. Kumwesən rino mə kitaha pam səuvehi Nənimwīn kuatia a rarə ia kitaha rəmwhen ia nui kamənimwi.

¹⁴ Nīpwrai iərmama komhə nouren kuatia a, mətə nourenouren me rīpik. ¹⁵ Trini minuə nisun rini mə, “Rīpko mhə iou rəgin nənə ro pen rīpko mhə iou nīpəri nīpwrai iərmama riti,” nəgkiariien nəha ko rəpwəh noien mə nisun komhə in nīpəri nīpwrai iərmama. ¹⁶ Nənə trini minuə nifregin rini mə, “Rīpko mhə iou nənimen nənə ro pen rīpko mhə iou nīpəri nīpwrai iərmama riti,” nəgkiariien nəha ko rəpwəh noien mə nifregin komhə in nīpəri nīpwrai iərmama. ¹⁷ Trini minuə nīpwrai iərmama riti in nənimen me pam, nənə trəfo mīregi nari? Nənə trini minuə nīpwrai iərmama riti in nifregin me pam, in trəfo mīregi nari? ¹⁸ Mətə rekəm, Kumwesən rino nīpwrai iərmama nourenouren me rarə rəmwhen in rokeikei. ¹⁹ Trini minuə nourenoure nīpwrai iərmama nə kuatia a, nənə nīpwran pəku? In riwən. ²⁰ Mətə nīpərhiien nourenouren me rīpik, mətə nīpwran kuatia a.

²¹ Nənimen ko rīpkini pen mhə ti rəgin mə, “Iou iakəpwəh ik, iou iakinəmwhen raka.” Nənə kənkəpwə ko rīpkini pen mhə ti nisun mi mə, “Iou iakəpwəh kimirau, iou iakinəmwhen raka.” ²² Rīpko mhə iamīnhi irə. Nourenoure nīpwrataha me səməme reritaha ramrhi mə həpou anan, mətə irəha tuhaməkeikei mharə. ²³ Nənə nourenoure nīpwrataha me səməme reritaha ramrhi mə irəha nəri auər a me, samasan pen mīnraha. Nənə nourenoure nīpwrataha me samauris tukwe, səuvən ia tinari tukwe. ²⁴ Mətə nourenoure nīpwrataha me səməme həpko mhə naurisien, səpwəh a iamīnhi irə. Mətə Kumwesən rinousəsimwīn nourenoure nīpwrataha me, nənə mauvehi utə səməme samo pen a irəha hasori mhəpi raka nourenoure nīpwrataha nepwīn. ²⁵ Nənə ia noien nəha, nourenoure nīpwrataha me ko həpwəh neitehieitehiien irəha me, mətə irəha tuhətoni amasan pam irəha me. ²⁶ Trini minuə nouren riti ramregi nəmisəien, nənə nouren me pam tuhəregi nəmisəien irəha min. Nənə trini minuə kauvei pen nisaiien m nouren riti nouren me pam tuhagien irəha min.

²⁷ *Nīpwrai nəgkiariien i mə kimiaha pam nīpwrai Kristo, nənə kimiaha kuatia kuatia kimiaha nourenoure nīpwran me. ²⁸ *Nənə ia nousəsimwīnien səvəi nakalasia me Kumwesən rinəmri pen nərmama me ia kwopun me səvənraha. In rinəmri kupwən aposol me, profet me kamhəkurirə pen irəha, nənə nahatən me kamhəkurirə pen mwi irəha. Irəha raka nənə nərmama kamho nīmtətien me, nənə nərmama kamhomasan nərmama kamhemhə, nənə nərmama kamhasitu ia nərmama, nənə nərmama kamhəkəkini nakalasia me ia nəfe wok kamho, nənə nərmama kamhəgkiari ia nəgkiariien əpə me. ²⁹ Rīpko mhə irəha pam aposol me, uə profet me, uə nahatən me. Rīpko mhə irəha pam nərmama səvəi noien nīmtətien me, ³⁰ uə kamhəuvehi nīskaiien ti noien nərmama kamhemhə həuvehe mhəsanin. Irəha pam həpkuvehi mhə nīskaiien ti nəgkiariien ia nəgkiariien əpə me, uə nīskaiien ti nini irapwien nīpwrai nəgkiariien əpə me nəha. ³¹ *Mətə tihousari əknekīn mə tihəuvehi nīskaiien me nəha Nənimwīn rauvei pehe səməme hasori mhəpi raka nīskaiien me nepwīn.

Mətə təkwtəkwni takini pehe suatuk sə ramasan məpi raka.

13

Noien səvəi nokeikeien

* **12:27:** Rom 12:5, Efes 5:30 * **12:28:** Efes 4:11-12 * **12:31:** 1Kor 14:1

1 Trini minua iakamægkiari ia nægkiariien əpə me səvəi nərmama mine nagelo me, mətə nokeikeiien riwən ia nirak, iou iakəmwhen a ia təmtəm riti kauəsi ramierig asori, uə bel kauəsi ramasək. 2 *Trini minua iakauvehi niskaiien ti nini irapwien nægkiariien sə Kumwesən rauvei pehe, uə iakukurən pam nīpwrai narimnari me səməme kamhərkwafə mine nukurənien me pam, uə nahatətəien sə iakauvehi riskai məmwhen mə takuvehi raka təkuər me irə, mətə nokeikeiien riwən ia nirak, iou iakəmwhen a ia nəri auər a. 3 *Trini minua iakipeki pen pam narimnari me səiou m nərmama me səməme nautə səvənraha riwən, uə iakəsəni nīpwraak mə napw trahi, mətə nokeikeiien riwən ia nirak, noien nəha iakino ko rīpkasitu mhə ia nirak.

4 Noien səvəi nokeikeiien ikamo nətəriгийн səim raməpwəmwis, nənə mamō rāmasan m nərmama, ik rerim rəpwəh niri ərəhaien nərmama, uə ipkægkiari ərpwi mhə, nənə məpwəh nuvehi utəien ik. 5 *Noien səvəi nokeikeiien ikəpwəh no penien nərmama, mīpkəmwur mhə ti tīpwim, mīpko akwauakw mhə niemaha, uə ikəpwəh nəkwətəmhiri əknekinien nərəhaien sə iərmama riti rino mik ia rerim. 6 *Rerim rīpkagien mhə ti noien sə rīpkatukwatukw mhə, mətə rerim ramagien a ti nīpərhiēien. 7 *Noien səvəi nokeikeiien ikəvrani nəfe nəghin kamo mik, ia nəpīn me ikani nīpərhiēien ia Kumwesən, maməmri pen əknekīn nətəriгийн səim irə. Nəpīn nərəhaien reste ik, mətə ikamərer əknekīn.

8 Noien səvəi nokeikeiien ko rīpkiwən mhə ia nəpīn riti. Mətə noien səvəi nini irapwien nægkiariien sə Kumwesən rauvei pehe, uə noien səvəi nægkiariien ia nægkiariien əpə me, uə noien səvəi nukurənien nari, noien mirəhar nəha tuhariwən. 9 Ro iamīnhi irə ti nəri nə mə ipwet mine nukurənien səkitaha ro nīpərpərin, nənə nægkiariien me i Kumwesən rauvei pehe saməni irapw ro nīpərpərin. 10 Mətə nəpīn sə pəkīn trier pehe, sə ro nīpərpərin triwən. 11 Nəpīn iakīnamouihi, iakamægkiari rəmwhen ia iakunouihi, nukurənien səiou rəmwhen səvəi iakunouihi, nənə noien səvəi nətəriгийн səiou rəmwhen səvəi iakunouihi. Mətə nəpīn iakuvehe masori, iakəmri noien me səvəi iakunouihi ia təkutak. 12 *Ipwet mine kitaha samətoni rəmwhen saməti pen ia klas sə rakwhakw, mətə ia nəpīn nəha tsətoni rəmwhen saməti pen ia nəmrītaha atukwatukw. Ipwet mine iakukurən a nīpərin, mətə ia nəpīn nəha takukurən amasan pam rəmwhen ia Kumwesən rukurən amasan pam iou nəha təkwətəkwuni. 13 *Nənə təkwətəkwuni noien mirəhar i kahar hamarərer: noien səvəi nahatətəien, noien səvəi neitenhiēien nəri amasan mə truvehe, mine noien səvəi nokeikeiien. Mətə noien sə rāmasan pīk anan ia nirəhar in i noien səvəi nokeikeiien.

14

Nægkiariien sə Kumwesən rauvei pehe mine nægkiariien əpə me

1 *Pwəh nokeikeiien nəri hiamousari tukwe ia nimiruien səkimiaha. Niskaiien me səməme Nənimwīn Ikinan rauvei pehe, rāmasan mə rerimīaha tramevən ia nirəha, mətə sə rāmasan pīk anan rerimīaha tramevən irə in i nini irapwien nægkiariien sə Kumwesən rauvei pehe. 2 Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə iərmama sə ramægkiari ia nægkiariien əpə riti, in rīpkægkiari mhə m nərmama, mətə ramægkiari m Kumwesən. Pərhiē iərmama riti riwən sə rukurən nægkiariien sə in rani, mətə ia niskaiien səvəi Nənimwīn Ikinan, in rani irapw nægkiariien me nepwīn nīpwran rərkwafə. 3 Mətə iərmama

* 13:2: Mat 17:20 * 13:3: Mat 6:2 * 13:5: Fil 2:4 * 13:6: Rom 12:9 * 13:7: Rom 15:1, 1Tes 4:8, 1Kor 9:12 * 13:12: 2Kor 5:7, Jem 1:23 * 13:13: 1Tes 1:3, 1Jon 4:16 * 14:1: 1Kor 12:31, 1Kor 14:39

sə raməni irapw nəgkiariien sə Kumwesən rauvei pehe, in raməgkiari m nərmama, nənə mauvrhəkin irəha, mamərpwi əknekən irəha, mauvehi utə nətərigien səvənraha. ⁴ Iərmama sə raməgkiari ia nəgkiariien əpə riti, in ramasitu atukw a irə. Mətə iərmama sə rani irapw nəgkiariien sə Kumwesən rauvei pehe, in ramasitu ia nakalasia me. ⁵ *Iakokeikei mə kimiaha pam anan tihəgkiari ia nəgkiariien əpə me, mətə ramasan pik mə tihəni irapw nəgkiariien sə Kumwesən rauvei pehe. Iərmama sə rani irapw nəgkiariien sə Kumwesən rauvei pehe, in ramasitu pik ia nakalasia me məpi raka iərmama sə raməgkiari ia nəgkiariien əpə me. Mətə nīpərhienien trini minuə iərmama riti rini irapw nīpwrai nəgkiariien əpə nəha, noien nəha trasitu mwi ia nakalasia me.

⁶ Piak me, trini minuə iakuvehe mətoni kimiaha, nənə maməgkiari m kimiaha ia nəgkiariien əpə me iaminha irə, takəfo masitu ia kimiaha? Hiəukurən mə takaməkeikei muvehe mini pui pehe nari vi riti m kimiaha, uə nukurənien riti, uə nəgkiariien riti Kumwesən ruvei pehe, uə nahatənien riti. Mə rekəm, ko iapkasitu anan mhə ia kimiaha. ⁷ Rerimiahaha tramrhi ro narimnari me i həpkimīru mhə mətə rerinraha fwe ikən rəmwhen ia tərhe nau uə kitar. Trini minuə rerinraha rīpkatukwatukw mhə, nənə iərmama riti trəfo mukurən nəfe nīpu kamhani? ⁸ Uə kisipw i kaməse ti nəsuəpwirien nərmama ti naruagənien trini minuə rerin rəpwəh nasək amasanien mo nukurənien i m nərmama, nənə sin trəpnəpenə ti naruagənien? ⁹ Rəmwhen a ia kimiaha. Trini minuə hiaməgkiari ia nəgkiariien sə nərmama həreirei, tuhəfo mhəukurən nīpwrai nəgkiariien sə hiaməni? Kimiaha hiaməgkiari a m kwənmahan, nərmama həpkukurən mhə nīpwran. ¹⁰ Pərhien, nəgkiariien me rīpik ia təkure tīprənə i, nənə irəha pam nīpwranraha fwe ikən. ¹¹ Mətə trini minuə iapkkukurən mhə nīpwrai nəgkiariien sə iərmama riti rani pehe tukwe iou, iou iəpwispwis tukwe in, nənə in iəpwispwis tukw iou. ¹² Rəmwhen a ia kimiaha. Rerimiahaha ramevən pik ia nīskaiien me səməme Nənīmwin Ikinan rauvei pehe, nənə ro pen tihousari mə tihəuvrhəkin nakalasia me ia nīskaiien me səməme tuhasitu pik ia nīrəha.

¹³ Ro iamīnhi irə iərmama sə raməgkiari ia nəgkiariien əpə riti, in traməkeikei məfwaki məres nīskaiien ti nini irapwien nīpwran. ¹⁴ Trini minuə iakaməfwaki mani irapw nəgkiariien əpə me, nənimwīk fwe imwə raməfwaki, mətə ia nətərigien səiou iapkkukurən mhə nīpwrai nəgkiariien me i iakani. ¹⁵ *Ro iamīnhi takəfo irə? Takəfwaki ia nənimwin, məfwaki mwi ia nətərigien səiou. Takani nīpu ia nənimwin, məni mwi nīpu ia nətərigien səiou. ¹⁶ Mə rekəm, trini minuə ikəfwaki ia nənimwin ia nəgkiariien əpə məgnəgini Kumwesən, iərmama auər a riti ia kwopun nəha, in trəfo mīni “Ouəh” ia nəfwakīien səim? Rəknekən ti nəri nə mə in rīreirei nəri ikani. ¹⁷ Nīpərhienien nəfwakīien səim səvəi nīnīien tanak m Kumwesən ramasan pik, mətə ko rīpkasitu anan mhə ia iərmama nəha.

¹⁸ Iakani tanak m Kumwesən mə iakaməgkiari ia nəgkiariien əpə me məpi raka kimiaha pam. ¹⁹ Mətə ia nousəsīmwinien səvəi nakalasia me, trini minuə iakahatən nərmama ia kwopi nəgkiariien me krirum a səməme həukurən ramasan məpi raka mə iakini kwopi nəgkiariien me ten-taosen ia nəgkiariien əpə sə həreirei.

²⁰ *Piak me, rərəha mə tihəmwhen ia nəkwərhəkwərha ia nətərigien səkimiaha. Ramasan mə tihəreirei noien ərəha rəmwhen ia nəkwərhəkwərha me, mətə ia nətərigien səkimiaha tihəmkeikei mhəmwhen ia nərmama

* 14:5: Nam 11:29 * 14:15: Efes 5:19 * 14:20: Efes 4:14, Fil 3:15

həuvəpwinari raka. ²¹ Kımərai pen nəgkiariien riti ia nəkukuə səvəi Loa rani mə,

“Iou takəgkiari m nərmama me i.

Nəgkiariien səiou trier ia nərmama səməme kamhəni nəgkiariien əpə me, mier mwi ia tərhui iəpwispwis me.

Nəri auər a mə takəgkiari mınraha iamınhi irə,

mətə irəha tuhəpkətərig mhə iou.

Iou İərimənu jakani iamınhi irə.”

²² Ro iamınhi irə sətoni mə niskaiien ti niniien nəgkiariien əpə me ro nımtətien riti ramevən ti nərmama səməme həpkini mhə nıpərhienien ia Kristo. Rıpkəvən mhə ti nərmama səməme haməni nıpərhienien irə. Mətə niskaiien ti nini irapwien nəgkiariien sə Kumwesən rauvei pehe ro nımtətien riti ramevən ti nərmama səməme haməni nıpərhienien ia Kristo. Rıpkəvən mhə ti nərmama səməme həpkini mhə nıpərhienien irə. ²³ *Ro iamınhi irə, trini mınuə nərmama iruə me uə səməme həpkini mhə nıpərhienien ia Kristo həuvnimwə pehe ia kwopun kımiaha nakalasia me hiamousəsımwin ikın, nənə mhətoni kımiaha pam hiaməgkiari ia nəgkiariien əpə me, rəfo? Irəha tuhəni mə kımiaha hiamarməri. ²⁴ *Mətə trini mınuə kımiaha pam hiaməni irapw nəgkiariien sə Kumwesən rauvei pehe, nənə iərmama riti sə rıpkini mhə nıpərhienien ia Kristo uə iərmama iruə riti ruvnimwə pehe, nəgkiariien səkımiaha pam tro in rukurən mə in iərmama riti sə ramo noien ərəha, nənə in trəkiri noien səvənhi. ²⁵ *Nəgkiariien me nəha səkımiaha trini pui nətərigien səvənhi in ramərkwafə irə fwe ia rerin, nənə ro iamınha irə iərmama nəha treiwaiu nənimen trırapı tıprənə, in truvei pen nisaiien səvənhi m Kumwesən, mani irapw mə Kumwesən ramarə pərhien tukumi-aha.

Tihousəsımwin kımiaha me ti nəfwakiiien, mhəfwaki, mhesi pen suatuk tukwe

²⁶ *Ro iamınhi irə, piak me, rəfo? Nəpın hiamousəsımwin kımiaha me ti nəfwakiiien, kımiaha kuatia kuatia, riti rəni nıpu, riti ramahatən, riti rani irapw nari riti Kumwesən rino pui pen min, riti raməgkiari ia nəgkiariien əpə riti, riti mwi rani irapw nıpwrai nəgkiariien nəha. Tihaməkeikei mho narımnari me nəha mhasitu ia kımiaha me irə. ²⁷ Trini mınuə nərmama me nepwin haməgkiari ia nəgkiariien əpə me, ramasan mə iərmama kəru a uə kahar həgkiari. Nəpın iərmama riti rəgkiari, in əpa rəgkiari meste ro sampam, kurirə riti rəgkiari. Nənə iərmama riti traməkeikei mını irapw nıpwrai nəgkiariien me nəha. ²⁸ Mətə trini mınuə iərmama riwən ti nini irapwien nıpwrai nəgkiariien me nəha, iərmama sə raməgkiari ia nəgkiariien əpə, in trəpwəh nəgkiari asoriiien ia nəmri nakalasia me, in trəgkiari afafa a pwəh irau əpa Kumwesən krouregi.

²⁹ *Nərmama səməme kamhəuvehi niskaiien ti nini irapwien nəgkiariien sə Kumwesən rauvei pehe, ramasan mə kəru a uə kahar həgkiari, nənə nərmama nepwin həkiri amasan nəgkiariien sə haməni. ³⁰ Mətə trini mınuə iərmama riti sə raməkure kımiaha min rıregi mə Kumwesən ro pui nəgkiariien riti min, nənə iərmama sə raməgkiari trəpwəh nəgkiariien. ³¹ Ro iamınhi irə, kımiaha pam hiəukurən nini irapwien nəgkiariien sə Kumwesən rauvei pehe, riti rukupwən məgkiari raka nənə riti. Tiho iamınha irə mə nərmama me pam tuhəuvehi nukurənien, nənə trasitu ia nərmama me pam. ³² Kımiaha hiəukurən. Nərmama səməme kamhəuvehi niskaiien ti nini

* **14:23:** Wok Me 2:13 * **14:24:** Jon 16:8 * **14:25:** Aes 45:14, Sek 8:23, Jon 4:19 * **14:26:** 1Kor 12:8-10, Efes 4:12 * **14:29:** Wok Me 17:11, 1Tes 5:21

irapwien nægkiariien sə Kumwesən rauvei pehe, irəha hamərimənu atukw a ia nənimwinraha me, mhəukurən nægkiariien, mhəukurən mwi nafafaien. ³³ Iakani iamini irə ti nəri nə mə Kumwesən ripko mhə in Kumwesən səvəi noien nireireien ia nari, mətə in Kumwesən səvəi nəməriniuen.

Rəmwhen ia nakalasia me pam, nəpin kamhousəsimwin irəha me, ³⁴ *nəpran tuhəpwəh nægkiariien ia nousəsimwinien me nəha. Rəpwəh natukwatukwien mə tuhəgkiari, mətə tuhaməkeikei mheiwaiu mho nisaiien rəmwhen Loa səvəi Moses rani. ³⁵ Trini minuə hokeikei mə tuhəukurən nari riti, tuhaməkeikei mhəres ti səvənraha me nərman fwe ia rukwənu. Iakani iamini irə ti nəri nə mə ro naurisien mə pran trəgkiari ia nousəsimwinien səvəi nakalasia me.

³⁶ Rəfo? Rerimiahā rirhi mə nægkiariien səvəi Kumwesən riməkupwən ia kimiaha muvehe? Uə rerimiahā rirhi mə nægkiariien səvəi Kumwesən riməuvehe a tukumiaha? ³⁷ *Trini minuə kimiaha riti rerin rirhi mə in profet riti, uə Nənimwin Ikinan riməuvei pen niskaiien riti min, ramasan. Mətə in traməkeikei mukurən mə nægkiariien i iakamrai m kimiaha in nəkwai lərimənu səkitaha. ³⁸ Trini minuə rəpwəh ninien nipərhiēnien ia nægkiariien i, tukəpwəh mwi ninien nipərhiēnien ia nægkiariien səvənhi.

³⁹ Ro iamini irə, piak me, niskaiien sə tihokeikei pik, in i nini irapwien nægkiariien sə Kumwesən rauvei pehe. Mətə tihəpwəh niniseien niskaiien i sə nərmana haməgkiari ia nægkiariien əpə me. ⁴⁰ *Narimnari me pam səməme hiamo, tihaməkeikei mho ia noien sə ratukwatukw mhesi pen suatuk tukwe.

15

Kristo rinətui mwi ia nemhəien səvənhi

¹ Piak me, iakokeikei mə tako kimiaha hiəukurən nægkiariien amasan sə iakinəvisau irə m kimiaha fwe kupwən. Nægkiariien amasan i kimiaha hiəuvəni raka nipərhiēnien irə mamhərer irə. ² Trini minuə hiaməkwtəmhiri əknekən nægkiariien amasan i iakinəvisau raka m kimiaha, Kumwesən truvehimiru kimiaha irə. Mətə trini minuə hiaraka ia nægkiariien amasan i, nənə hiəuvəni auər a nipərhiēnien irə.

³ *Narimnari me səməme iakiməregi, iou iakuvəni raka tukumiaha. Iakiməni mə nəri sə tihaməkeikei mhəkupwən mhəukurən in i mə Kristo rimamhə ti noien ərəha me səkitaha ramesi pen nægkiariien me kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan. ⁴ *Kimənimwi nənə rətui mwi ia nemhəien səvənhi ia nəpin sə ro kahar irə ramesi pen nægkiariien me kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan. ⁵ *Nənə in riməkupwən mier irapw ti Pita, marə mier irapw mwi ti nərmana səvənhi twelef. ⁶ Kurirə irə in rier irapw mwi ti piəvtaha me həpik həpi raka faef hantret ia nəpin kuatia a. Irəha həpik haməmuru ihi, mətə nepwin həuvamhə raka. ⁷ *Nəpin in rier irapw raka ti nirəha, marə mier irapw mwi ti Jemes, nənə mier irapw mwi ti aposol me pam. ⁸ *Kurirə ia nirəha pam, in rier irapw mwi tukw iou, mətə iou iakəmwhen ia iəkunouih i əmtəmetə riti ripkətui mhə ia nəpin atukwatukw səvənhi.

⁹ *Iakani iamini irə ti nəri nə mə iou inhəripw anan ia aposol me pam, nənə iakəpwəh nəmwhenien mə nərmana tuhəkwein iou mə iou aposol riti, ti nəri nə mə iakinamometə nakalasia me səvəi Kumwesən fwe kupwən. ¹⁰ *Mətə Kumwesən rinasitu ia nirak ia namasanien səvənhi, mo iakuvehe

* **14:34:** 1Kor 11:3, 1Tim 2:12, Taet 2:5 * **14:37:** 1Jon 4:6 * **14:40:** Kol 2:5 * **15:3:** Aes 53:8-9
 * **15:4:** Mat 12:40, Wok Me 2:24-32 * **15:5:** Luk 24:34, Mat 28:16-17 * **15:7:** Luk 24:50 * **15:8:** Wok Me 9:3-6, 1Kor 9:1 * **15:9:** Efes 3:8, 1Tim 1:15 * **15:10:** Wok Me 8:3, 2Kor 6:1, 2Kor 11:5,23

mo iam̄nhi irə nəha təkwtək̄wuni. Nənə namasanien səvənhi sə r̄ino miou rəpwəh nuvehe əpnəpenien, mətə rukuə kwənkwan. Nipər̄hienien, iakino wok məpi raka aposol me pam, mətə r̄ipko mhə ia n̄iskaiien atukw səiou, mətə ia namasanien sə Kumwesən rauvei pehe miou. ¹¹ Ro iam̄nhi irə nəri auər a mə iou iakani irapw nəgkiariien amasan i m̄ kimiaha, uə irəha haməni irapw m̄ kimiaha, mətə nəgkiariien kuatia a i sək̄imaha pam iahaməni irapw tukumiaha nənə hiəuvəni raka nipər̄hienien irə.

Nərmama səməme həuvamhə tuhətui mwi ia nemhəien

¹² Kimiaha hiəukurən mə ia nəgkiariien sək̄imaha, kimaha iahaməni irapw mə Kristo r̄inətui mwi ia nemhəien. Mə iahaməvisau iam̄nha irə, rəfo kimiaha nepw̄in hiaməni mə nərmama səməme həuvamhə ko həpkətui mhə mwi? ¹³ Tr̄ini m̄inuə nərmama səməme həuvamhə ko həpkətui mhə mwi, nənə ko Kristo mwi rəpwəh nətuiien ia nemhəien. ¹⁴ Nənə tr̄ini m̄inuə Kristo rəpwəh nətuiien ia nemhəien, wok i sək̄imaha sə iahaməni irapw nəgkiariien amasan ro nəri auər a irə rəmwhen a mwi ia nahatətəien sək̄imiaha. ¹⁵ *Nari riti mwi, tr̄ini m̄inuə Kristo rəpwəh nətuiien ia nemhəien, kimaha iahəneikuə ia Kumwesən, ti nəri nə mə iahaməni irapw mə Kumwesən r̄ino Kristo rətui mwi ia nemhəien. Tr̄ini m̄inuə nəgkiariien nəha ro nipər̄hienien mə nərmama səməme həuvamhə ko həpkətui mhə mwi ia nemhəien, nənə Kumwesən ko rəpwəh noien mwi Kristo rətui ia nemhəien. ¹⁶ Tr̄ini m̄inuə nərmama səməme həuvamhə raka ko həpkətui mhə mwi ia nemhəien, nənə ko Kristo r̄ipkətui mhə mwi ia nemhəien. ¹⁷ Tr̄ini m̄inuə Kristo r̄ipkətui mhə mwi ia nemhəien, nənə nahatətəien sək̄imiaha nipwran riwən, kimiaha hiamarə ihi ia noien ərəha me sək̄imiaha. ¹⁸ Nənə tr̄ini m̄inuə nəgkiariien nəha ro nipər̄hienien, nərmama səməme haməni nipər̄hienien ia Kristo fwe kupwən həuvamhə raka, irəha həuvəiwən ko həpkətui mhə mwi. ¹⁹ Kitaha saməmri pen əknek̄in nətərigien sək̄itaha ia Kristo, mətə mə noien nəha səvəi n̄im̄iruien a i səvəi tiprənə, rərəha anan tukutaha məpi raka nərmama me nepw̄in.

²⁰ *Mətə nəgkiariien sə ro nipər̄hienien ro iam̄nhi irə. Kristo r̄inətui mwi ia nemhəien səvənhi. In rukupwən mətui mwi rəmwhen ia nukwai nei kukupwən kesi. Nərmama səməme həuvamhə raka irəha tuhətui mwi ia nemhəien kurirə. ²¹ *Iakani iam̄nhi irə ti nəri nə mə nemhəien r̄iməuvehe ia iərmama riti, nənə ia suatuk kuatia a, nətuiien mwi ia nemhəien r̄iməuvehe ia iərmama riti. ²² Nərmama me pam tuhemhə ti nəri nə mə haməuku pen ia Atam. Ia noien a mwi nəha, nərmama me pam səməme haməuvehe mho kuatia irəha Kristo tuhətui mwi ia nemhəien. ²³ *Mətə irəha nəha tuhətui mwi ia nəp̄in atukwatukw səvənraha. Kristo in r̄iməkupwən mətui mwi. Nəp̄in in truvehe mwi irə, nərmama me səvənhi tuhətui mwi. ²⁴ Nənə nəp̄in sampam truvehe, Kristo trouraha nən̄imw̄in me pam səməme kamhəuvehi nər̄imənuien m̄ine nasoriien. In trouraha n̄iskaiien me pam. Kurirə irə in raraka ia n̄itətə sə in ramərimənu irə revən ia rəgi Tata Kumwesən. ²⁵ *Ro iam̄nhi irə ti nəri nə mə Kristo traməkeikei mamərimənu meste Kumwesən trəmri narimnari me pam səməme in raməmwəki irəha kamharə inhəripw ia tipage n̄isui Kristo mi. ²⁶ *Sə trouraha sampam ia nirəha nemhəien. Nənə nemhəien triwən mwi. ²⁷ *Iakani iam̄nhi irə ti nəri nə mə Nəkukuə Ikinan rani mə, “Kumwesən r̄inəmri narimnari me pam kamharə inhəripw ia tipage n̄isun mi.” Mətə ro nukurənien i mə nəgkiariien nəha sə rani mə “narimnari me pam,” k̄ipkəvsini pen mhə Kumwesən ia narimnari me nəha.

* 15:15: Wok Me 1:22, 4:33, Wok Me 5:32 * 15:20: Kol 1:18 * 15:21: Rom 5:12,18 * 15:23: 1Tes 4:16, Rev 20:5 * 15:25: Mat 22:44 * 15:26: Rev 20:14, 21:4 * 15:27: Sam 8:6

In rinəmri pen narimnari me nəha kamharə inhəripw ia tɪpage nisui Kristo mi. ²⁸ Narimnari me pam tuheiwaiu Kristo trərimənu ia nirəha. Irəha pam tuheiwaiu raka, nənə Tini Kumwesən truvehi irapw atukw a in, meiwaiu marə tegin nərīmənuien səvəi Tata səvənhi sə rinəmri irapw narimnari me pam ia tɪpage nisun mi. Ro iamɪnhi irə mine Kumwesən trərimənu ia narimnari me pam.

²⁹ Rəfo ia nərmama səməme kamo paptas ia nirəha ti nərmama səməme həuvamhə raka? Trini minuə nərmama səməme həuvamhə raka tuhəpkətui mhə mwi ia nəpɪn riti, nənə rəfo kamo paptas ia nərmama ti nirəha?

³⁰ *Rəmwhen a ia kimaha. Rəfo iahaməuvehi pekɪn nəpɪn sikai me ia nimiruien səkimaha ia nəpɪn me pam? ³¹ Iakani kwəsuaɪ piak me mə nəpɪn rɪpɪk nərmama haməmwur mə tuhousi əpune iou! Rerik ragien pɪk tuku-miaha ti nəri nə mə hiəməuvehe mho kuatia kimiaha Iesu Kristo Iərimənu səkitaha. Nənə mo pen nəgkiariien i iakani ro nɪpərɪhienien. ³² *Ia kwopun i Efesas, rəmwhen mə iakaruagən kimaha nəri əprɪmɪn me. Mətə rəfo? Trini minuə nərmama səməme həuvamhə ko həpkətui mhə mwi, iakinaruagən ti nəfe? Trini minuə nərmama səməme həuvamhə ko həpkətui mhə mwi, ramasan mə tihesi pen a nəgkiariien i sə rani mə,

“Pwəh sani nari mhənɪmwi,

ti nəri nə mə trakwakwi semhə.”

³³ Tihəpwəh neikuə atukwien ia kimiaha. Nəgkiariien i kamini ro nɪpərɪhienien. “Nəpɪn nərmama səvənraha noien ramasan havən pəri irəha nərmama səməme noien səvənraha rərəha, səməme noien səvənraha rərəha houraha noien amasan səvənraha.” ³⁴ *Hərərɪg pehe mwi mhəuvehi atukwatukw nətərɪgien səkimiaha sə ratukwatukw, nənə mharaka ia noien ərəha me. Iakani iamɪnhi irə ti nəri nə mə kimiaha nepwɪn hiamreirei ihi Kumwesən, nənə ro naurisien asori m kimiaha.

Nərmama tuhətui mwi ia nemhəien mətə nɪpwranraha trəfo irə?

³⁵ *Mətə iərmama riti trəres nəresien i mə, “Nərmama səməme həuvamhə tuhəfo mhətui mwi? Nɪpwranraha trəfo irə?” ³⁶ Ik iərmama ikreirei nari, nuni nari sə ikəpwei traməkeikei memhə kurirə ruverə mutə. ³⁷ Nənə nəri sə ikəpwei ropə ia nɪpwran sə trutə. Sə ikəpwei in nə nuni nari, rosi nuni wit uə nuni nari riti mwi. ³⁸ *Mətə Kumwesən rauvei pen nɪpwran rəmwhen sə in rokeikei. Nənə nuni nari me kuatia kuatia, in rauvei pen nɪpwranraha me. ³⁹ Rəmwhen a mwi nusai nari rəpwəh nəmnəmwhenien, mətə nusai nari səpəmsəpə. Nusai iərmama ropə ia səi nərɪmɪru me, uə menu me, uə nəmu me. ⁴⁰ Narimnari me ia nɪmagouagou ho nɪpwranraha. Rəmwhen a mwi narimnari me ia təkure tɪprənə i ho nɪpwranraha. Mətə narimnari me nəha kamətə fwe ia nɪmagouagou kamhəsər ropə ia nɪpwrai narimnari me nəha kamətə ia təkure tɪprənə. ⁴¹ Nukuraanien səvəi meri ropə ia nukuraanien səvəi məkwə mine nəhiapwien səvəi kəməhau me. Nəhiapwien səvəi kəməhau me nepwɪn hopə ia səvəi nepwɪn mwi.

⁴² Tro mwi iamɪnhi irə ia nəpɪn nəha nərmama səməme həuvamhə tuhətui mwi. Iərmama sə kimənɪmwi nɪpwran trɪmərɪr, mətə nəpɪn in trətui mwi nɪpwran trɪpkɪmərɪr mhə mwi. ⁴³ *Iərmama sə kimənɪmwi nɪpwran rɪpkamasan mhə, mətə nəpɪn in trətui mwi nɪpwran tramasan. Iərmama sə kimənɪmwi nɪpwran nɪskaiien səvənhi riwən, mətə nəpɪn in trətui mwi

* **15:30:** Rom 8:36 * **15:32:** 2Kor 4:10-11, Luk 12:19-20 * **15:34:** Rom 13:11, Wok Me 26:8, 1Kor 6:5 * **15:35:** Jon 12:24 * **15:38:** Jen 1:11 * **15:43:** Fil 3:20-21

nipwran triskai. ⁴⁴ Nəp̄in k̄imənimwi iərmama nipwran ro nusan, mətə nəp̄in in trətui mwi nipwran tro nənimw̄in.

Tr̄ini minuə nipwrai iərmama sə ro nusan, nənə nipwrai iərmama sə ro nənimw̄in in mwi fwe ikin. ⁴⁵ *Iakani iam̄inhi irə ti nəri nə mə k̄imərai pen nəgkiariien i ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Iərmama sə r̄iməkupwən, Atam, in r̄iməuvehe iərmama riti sə ram̄iru.” Atam sampam, in i Kristo, r̄iməuvehe mo in nənimw̄in i rauvei pehe nim̄iruien. ⁴⁶ Mətə r̄ipko mhə nipwrataha i sə ro nənimw̄in trukupwən, mətə nipwrataha sə ro nusan, nənə kurirə irə nipwrataha sə ro nənimw̄in. ⁴⁷ *Iərmama sə r̄iməkupwən in səvəi t̄iprənə i. Kumwesən r̄ino in ia t̄iprənə. Mətə iərmama sə r̄iməkurirə r̄iməuku pen ia neiai. ⁴⁸ Nərmama me pam səvəi t̄iprənə, nipwranraha rəmwhen ia nipwrai iərmama nəha Kumwesən r̄ino ia t̄iprənə. Nərmama səməme tuhəuvən ia neiai, nipwranraha trəmwhen ia nipwrai iərmama sə r̄iməuku pen ia neiai. ⁴⁹ Təkwtək̄wuni k̄itaha səmwhen ia iərmama nəha sə Kumwesən r̄ino ia t̄iprənə. Ia noien a mwi nəha k̄itaha tsəmwhen a mwi ia iərmama nəha sə r̄iməuku pen fwe ia neiai muvehe.

⁵⁰ *Iakani irapw tukumiaha, piak me, nipwrai iərmama sə ro nusan mo n̄iten ko r̄ipkuvnimwə mhə ia n̄itətə sə Kumwesən ram̄rimənu irə. Rəmwhen a mwi nəri m̄ər̄ir ko r̄ipkuvehi mhə nəri sə ramarə rer̄in. ⁵¹⁻⁵² *Həregi ro. Nəgkiariien i iakani pehe tukumiaha i nəha təkwtək̄wuni in nəgkiariien riti sə r̄inamərk̄wafə fwe kupwən. R̄ipko mhə k̄itaha pam tsemhə, mətə nəp̄in kis̄ipw sampam trasək k̄itaha pam tsəuvehe mhərməvi. Kurirə iərmama riti rapri m kuatia ia nənimen, mətə nəri nəha r̄ino sampam akwauakw a. Nəp̄in kis̄ipw sampam trasək, nənə nərmama səməme həuvamhə tuhətui mwi mhəpwəh mwi nemhəien, nənə k̄itaha tsəuvehe mhərməvi. ⁵³ *Nipwrataha sə ro nəri m̄ər̄ir i traməkeikei muvehe mo nəri sə ko r̄ipk̄im̄ər̄ir mhə. Nipwrataha i səvəi nemhəien traməkeikei muvehe mo nəri sə ramarə rer̄in. ⁵⁴ *Nipər̄hienien, nipwrataha sə ro nəri m̄ər̄ir i traməkeikei muvehe mo nəri sə ko r̄ipk̄im̄ər̄ir mhə. Nipwrataha i səvəi nemhəien traməkeikei muvehe mo nəri sə ramarə rer̄in. Nəp̄in nəri nəha truvehe mo sampam, nənə nəgkiariien sə k̄imərai pen ia Nəkukuə Ikinan ruvehe mo nipər̄hienien, rani mə, “Nemhəien ruvəiwən. Kuvəuvehi irapw in ia naruagəniēn.”

⁵⁵ “Eh, nemhəien, tikəfo masori ia k̄imaha?”

Eh, nemhəien, tikəfo mo nəmisəien m k̄imaha?”

⁵⁶ *Nəri sə nemhəien rauvehi n̄iskaiien səvənhi irə ti noien nəmisəien m iərmama in nə noien ərəha, nənə nəri sə noien ərəha rauvehi n̄iskaiien səvənhi irə in nə Loa. ⁵⁷ Mətə pwəh səni tanak m Kumwesən sə rauvei pehe m k̄itaha noien i saməuvehi raku pen ti Iərimənu sək̄itaha Iesu Kristo, noien sə ramo k̄itaha səskai mhəpi raka nemhəien.

⁵⁸ *Ro pen piak keikei me, k̄imiaha tihaməkeikei mhərer əknek̄in, mhəpwəh nəsenien nari riti r̄ikiukiū ia k̄imiaha. Nəp̄in me tihamo wok səvəi Iərimənu sək̄itaha ia rer̄im̄iaha pam, ti nəri nə mə hiəukurən mə wok səvəi Iərimənu sək̄itaha sə hiamo hiəpko auər a mhə.

16

Mane səvəi nasituien ia nərmama me səvəi Kumwesən

¹ *Ia n̄ikaren səvəi mane səvəi nasituien ia nərmama me səvəi Kumwesən fwe Jerusalem, tihaməkeikei mho rəmwhen sə iak̄iməni pen ti nakalasia me

* **15:45:** Jen 2:7, Jon 6:63, 2Kor 3:6,17 * **15:47:** Jen 2:7 * **15:50:** 1Kor 6:13 * **15:51-52:** Mat 24:31, 1Tes 4:15-17 * **15:53:** 2Kor 5:4 * **15:54:** Aes 25:8 * **15:56:** Rom 6:14, 7:13 * **15:58:** 2Kron 15:7, Rev 14:13 * **16:1:** Rom 15:25-26, 2Kor 8:1-9, Kal 2:10

fwe ia profens naha Kalesia. ² Ia Sante me pam, kimiaha pam kuatia kuatia tihamakeikei mhəmri karen mane me nepwin. Iərmama sə rauvehi mane asori trəmri karen rıpık. Iərmama sə rauvehi mane ouihi trəmri karen ouihi a. Ro iamınhi irə nəpın iakuvehe ko hiəpkəmwur mhə mwi mə tiho pam nəri naha ia nəpın kuatia. ³ Tihərui irapw kimiaha me nepwin mə tuhəuvehi mane mhəuvən. Nənə nəpın iakuvehe, iakrai nəkukuə mını irapw irəha ti nəkur Jerusalem nənə mərhi pen irəha həpeki mane mhəuvən fwe ikın. ⁴ Trını mınıuə iakətoni mə ramasan mə iou mwi takevən, nənə irəha tuhəkurirə iou.

Pol raməres narimnari me nepwin mə nəkur Korin tuhamakeikei mho

⁵ *Kurirə iakuvehe məti pehe kimiaha, takevən raka fwe profens naha Masetonia, ti nəri nə mə takamakeikei mukupwən mevən fwe Masetonia. ⁶ *Rosi takarə kwopti kitaha m kimiaha mə rəfo sarə a meste nəpın səvəi nəkwieien tro sampam. Nənə hiəukurən nasituien ia nirak ia navənien səiou sə iakamevən pen me ikın. ⁷ *Iapkokeikei mhə mə takuvehe mətoni kimiaha nənə mier mwi, mətə iakokeikei mə takuvehe sarə kwopti trını mınıuə Iərimənu səkitaha rəsəni iou. ⁸ Mətə takarə a ia kwopun i ia Efesas meste nəpın səvəi Pentekos, ⁹ *ti nəri nə mə Kumwesən rınəsevər ia suatuk tukw iou mə tako wok amasan sə trukue kwənkwan rıpık, nəri auər a mə nərmama həpık haməmwur mə tuhəsisəg iou ti noien wok.

¹⁰ *Trını mınıuə Timoti ruvehe mətoni kimiaha, hio ramasan min, mhəuvei pen nisaiien min, ti nəri nə mə in ramo wok səvəi Iərimənu səkitaha rəmwhen a ia nirak. ¹¹ *Rərəha mə tihamətoni in rəmwhen mə in iərmama auər a riti. Mətə tihaməkeikei mhasitu irə ia navənien səvənhi nəpın in rırərig muvehe mətoni iou. Iou iakameitenhi piəvtaha me irəha Timoti mə tuhəuvehe mhətoni iou.

¹² *Ia nıkaren səvəi piəvtaha Apolos, iakiməni pen tukwe in mə in traməkeikei mukurirə piəvtaha me muvehe mətoni kimiaha. Mətə in rəpwəh nokeikeien mə truvehe naha təkwtəkwuni, mətə in truvehe ia nəpın sə ratukwatukw tukwe.

¹³ *Hətui mhəpwəh napriien, nənə mhərer əknekın ia nahatətəien səkimiaha, mhəpwəh nehekriien, mho mə hiəskai. ¹⁴ Narimnari me pam səməme hiamo, tiho ia nokeikeien.

¹⁵ *Kimiaha hiəukurən mə Stefanas mine nərmama ia nəkwai nimwə səvənhi, irəha haməkupwən mhəni nıpərhiienien ia Iesu fwe profens naha Akaea, nənə irəha həmwur pık ti nasituien ia nərmama me səvəi Kumwesən. Piak me, iakuə takini pehe tukumiaha i mə ¹⁶ *tihəuvei pen nisaiien m nərmama sə ro me iamınha irə, mine nərmama me pam səməme kamhowok mamhəsese pəri irəha mınraha. ¹⁷ Nəpın Stefanas, Fotunatas, mine Akaekas harier pehe rerik ragien, ti nəri nə mə nari auər a mə kimiaha hiəiwən, mətə nəpın iakətoni irəhar rəmwhen mə iakinətoni kimiaha. ¹⁸ *Irəhar haro iou iakuvehi napwisien ia rerik rəmwhen irəhar haro mwi ia kimiaha. Nərmama me iamınha irə, ramasan mə tihəgnəgini irəha pwəh nərmama hətoni mhəukurən irəha.

Nəgkariien sampam

¹⁹ *Nakalasia me ia profens fwe Esia haməni ramasan tukumiaha. Akwila mine Prisila krouokeikei pık mə trouni ramasan tukumiaha ia nəghi Iərimənu

* **16:5:** Wok Me 19:21 * **16:6:** Rom 15:24, Taet 3:12 * **16:7:** Wok Me 18:21 * **16:9:** Wok Me 19:8-10, 2Kor 2:12, Kol 4:3, Rev 3:8 * **16:10:** 1Kor 4:17 * **16:11:** 1Tim 4:12 * **16:12:** 1Kor 1:12, 3:6 * **16:13:** Sam 31:24, Efes 6:10 * **16:15:** Rom 16:5, 1Kor 1:16 * **16:16:** 1Tes 5:12 * **16:18:** Fil 2:29 * **16:19:** 2Tim 1:15, Wok Me 18:2,18,26, Rom 16:5

səkitaha irəha nakalasia me səməme hamousəsımwın irəha me ia nimwə səvənrau. ²⁰ *Piəvtaha me pam ia kwopun i haməni ramasan tukumiaha.

Tihəni ramasan tukumiaha me mhakei m kımiaha me ia nakeiien sə rəmher.

²¹ *Iou Pol, iakamrai nəgkiariien i səvəi niniien ramasan tukumiaha, mamrai ia rəgik atukwatukw.

²² *Trini minuə iərmama riti rəpwəh nokeikeiien Iərimənu səkitaha, pwəh Kumwesən rəkwein ərəha irə. Iərimənu səkitaha, uvehe rə!

²³ Pwəh namasanien səvəi Iesu Iərimənu səkitaha ramarə tukumiaha.

²⁴ Pwəh nokeikeiien səiou ramarə tukumiaha pam səməme hiəuvəuvehe mhəno kuatia kımiaha Iesu Kristo. Ouəh, pwəh ro iamınhi.

Seken Korin

Nəgkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Pol rımərai nəkukuə i kani mə Seken Korin. In ruvərai raka Fas Korin məkwə nepwın həukurau nənə in rırai mwi sə i mərhi pen i revən. Nakalasia me fwe Korin kamheitehieitehi ihi kusen səvənraha, mamho ihi noien ərəha me. Pol revən fwe Korin mətə rarə ouihi a ti nəri nə mə irəha həpkrərig mhə ia noien ərəha me səvənraha. Nənə nəkur əfwaki me nepwın həpkini mhə nıparhienien ia Pol mə in aposol pərhiien riti səvəi Kumwesən. Nəpın Pol rəpwəh irəha mevən fwe profens Masetonia, in rerin ragien pik nəpın Taetas ruvehi nəgkiariien amasan muvehe mə nakalasia me fwe Korin hənətə sas ia noien ərəha me səvənraha nənə mhərərıg ia noien ərəha me səvənraha. Nəpın Pol rıregi nəgkiariien nəha, in rırai nəkukuə sə ro kəru irə revən ti nəkur Korin. Ia nıpəri nəkukuə i sə rakupwən Pol rini pen ti nəkur Korin mə rerin ragien ti nəri nə mə irəha hənəpwəh noien ərəha me səvənraha mamho noien amasan sə Kumwesən rokeikei. Ia nıpəri nəkukuə sə rakurirə Pol raməgkiari atukw a ia in mine nərmama səməme kamhəmwəki in mamhəni ərəha in.

¹ *Iou Pol. Iou aposol riti səvəi Iesu Kristo, ti nəri nə mə Kumwesən rıməni nəkwən mə tako, mine piəvtaha Timoti.

Nəkukuə i rauvehe tukumiaha nakalasia me səvəi Kumwesən fwe taon nəha Korin, mine nərmama me pam səvəi Kumwesən fwe profens nəha Akaea.

² *Pwəh Kumwesən Tata səkitaha, mine Iesu Kristo Iərimənu səkitaha, krouəriari pehe namasanien mine nəmərinuuen m kimiaha.

Kumwesən sə in nukune noien səvəi nasituuen

³ *Pwəh səgnəgini Kumwesən i in Kumwesən mine Tata səvəi Iərimənu səkitaha Iesu Kristo, in Tata sə in nukune napiiien, nənə in Kumwesən sə in nukune noien səvəi nasituuen me pam. ⁴ In ramasitu ia kimaha ia nəmisəien me pam səkimaha, mə kimaha iahəukurən nasituuen ia nərmama ia nəmisəien me səpəmsəpə səməme irəha haməregi. Nənə kimaha tahasitu ia nırəha ia noien səvəi nasituuen sə Kumwesən rino m kimaha. ⁵ *Rəmwhen a ia nəmisəien sə Kristo rıməuvehi, nəmisəien nəha rauvehe pik mwi ia nımiruuen səkimaha. Ia noien a mwi nəha, ti nəri nə mə kimaha iahaməuvehe mhə kuatia kimaha Kristo, Kumwesən ramasitu pik ia kimaha, nənə noien nəha ramevən mwi ti nərmama nepwın. ⁶ *Trini minuə kimaha iahamregi nəmisəien, mətə in nə trasitu ia kimiaha muvehimıru kimiaha. Trini minuə Kumwesən rasitu ia kimaha ramo mə kimaha iahəukurən nasituuen ia kimiaha. Nənə kwənkwai nasituuen nəha raukuə ia nımiruuen səkimiaha, nənə nəpın hiarə ia nəmisəien kuatia a tsarə irə trasitu ia kimiaha mə tihərer əknekin ia nəpın me. ⁷ Kimaha iahənəmri pen əknekin nətərigien səkimaha ia Kumwesən tukumiaha mə tihərer əknekin. Ro iamınhi irə ti nəri nə mə kitaha pam samarə ia narəien kuatia a mə kimiaha tihəregi nəmisəien sə iahamarə irə, nənə ia noien a mwi nəha Kumwesən trasitu ia kimiaha rəmwhen ramasitu ia kimaha.

⁸ *Piak me, kimaha iahokeikei mə tihəukurən amasan nəpın sikai sə iahənarə irə ia profens nəha Esia. Nəpın nəha rıskai pik tukumaha, mo rerimaha rırhi mə ko iahəpkimıru mhə mamhəuvən. ⁹ Kimaha iahamregi rəmwhen kinəkiri raka kimaha mə tahemhə. Mətə narımnari me nəha

* **1:1:** 1Kor 1:1 * **1:2:** 1Kor 1:3 * **1:3:** Efes 1:3, 1Tes 1:3, Rom 15:5 * **1:5:** Sam 34:19, Sam 94:19 * **1:6:** 2Kor 4:15 * **1:8:** Wok Me 19:23, 1Kor 15:32

haməuvehe mə kimaha tahəpwəh nətigiteien ia niskaiien atukw səkimaha, mətə tahətigite ia Kumwesən sə ramo nərmama hemhə hətui mwi. ¹⁰ *Ia nəpin nəha ipaka kimaha iahemhə, mətə in riməuehimiru kimaha. Nənə in trauehimiru kimaha iamihhi irə mamevən. Iahənəmri pen əknekən nətərigien səkimaha irə mə in truehimiru mwi kimaha. ¹¹ Mətə kimiaha tihaməkeikei mhasitu ia kimaha mhəfwaki tukumaha. Tiho iamihha irə mə nərmama həpik tuhəni tanak m Kumwesən ti narimnari amasan me səməme in tro m kimaha ti nəri nə mə nərmama həpik hənəfwaki tukumaha.

Pol rərari ia nətərigien səvənhi mine nəfe tro

¹² *Nari riti kimaha iahaməgkiari ərpwi irə. Kimaha iahamregi fwe ia rerimaha mə ro nīpərhienien. In i mə noien səkimaha ia təkure tīprənə iahəno m nərmama nepwīn, mhəno mwi m kimiaha rəpi raka, in noien sə raməmak irapw ia kwopun ukuraan. Iahaməni a nəgkiariien pərhien rəmwhen sə Kumwesən rokeikei. Iahəpkəgkiari mhə ia nukurəniien səkimaha səvəi tīprənə, mətə iahaməgkiari ia namasaniien səvəi Kumwesən. ¹³⁻¹⁴ *Iakani iamihhi irə ti nəri nə mə iahəpkrai mhə nəgkiariien riti sə riskai tukumiaha ti nəvsiniien, uə ti nukurəniien nīpwrən. Təkwtəkwni hiəuvəukurən nətərigien səkimaha kwopti, mətə iakokeikei pik mə nəpin riti tihəukurən pam. Nənə ia noien nəha, nəpin Iesu Iərimənu səkitaha truvehe mwi, kimiaha tihagien tukumaha rəmwhen a mwi mə kimaha iahaməgien tukumiaha.

¹⁵⁻¹⁶ *Ti nəri nə mə iakukurən mə hiamaɡien tukumaha, nətərigien kupwən səiou mə takevən fwe profens nəha Masetonia, mukupwən muvehe mətəni kimiaha, nənə nəpin takrərig takuvehe mwi mətəni kimiaha. Ro pen tihəuvehi namasaniien m kəru, nənə kurirə irə tihəsitə ia nirak ia suatuk səiou ti nəvəniien fwe ia tənə Jutia. ¹⁷ Mətə iakinəpwəh. Ro pen rosi rerimaha rirhi mə nəpin iakamətərig mə tako iamihha irə nətərigien səiou ramaiuaiu? Uə rosi iakəmwhen a ia nərmama nepwīn səvəi tīprənə kamhəni nəgkiariien mi nəha “Ouəh” mine “Rekəm” ia nəgkiariien kuatia a?

¹⁸ Kimiaha hiəukurən mə Kumwesən ramo nəgkiariien səvənhi ia nəpin me. Nənə kimaha mwi nəgkiariien səkimaha tukumiaha rīpko mhə “Ouəh” mine “Rekəm.” ¹⁹ *Iakani iamihhi irə ti nəri nə mə Tini Kumwesən i Iesu Kristo sə iahamarəvisau irapw tukumiaha kimrahar Saelas mine Timoti, rīpko mhə “Ouəh” mine “Rekəm,” mətə ia Kristo, nəpin me pam nəgkiariien səkimaha in nə “Ouəh.” ²⁰ *Iakani iamihhi irə ti nəri nə mə promes me pam səvəi Kumwesən həuvehe mhə nīpərhienien i ia Iesu Kristo. Kitaha səuvəuvehe mhəno kuatia kitaha min, rə pen səukurən niniien “Ouəh” ti nuvehi utəien nəghi Kumwesən. ²¹ Kumwesən a ramo kimaha iahamərer əknekən ia Kristo kitaha m kimiaha. In rimərfi kitaha, ²² *məmri Nənimwīn səvənhi ia reritaha rahatən pen mə kitaha nərmama me səvənhi. Ti nəri nə mə Nənimwīn nəha ramarə ia reritaha, nənə, kitaha səukurən amasan mə Kumwesən truvei pehe pam narimnari amasan me səməme rīnəmri karen mə səkitaha.

²³ *Təkwtəkwni iakaməkwein Kumwesən mə triregi nəgkiariien i səiou. Trini minuə iapkinī mhə nīpərhienien, pwəh in rərpwīn noien ərəha səiou. Iou iakinapkuvehe mhə fwe Korin ti nəri nə mə iapkokeikei mhə mə takini nəgkiariien sikai riti tukumiaha. ²⁴ *Kimaha iahəpwəh nokeikeiien mə tahərimənu ia nahatətəien səkimiaha, rekəm. Mətə taho wok kitaha m

* **1:10:** 2Tim 4:18 * **1:12:** Hip 13:18, 2Kor 2:17, 1Kor 1:17 * **1:13-14:** 2Kor 5:12, Fil 2:16
 * **1:15-16:** 1Kor 16:5-6 * **1:19:** Wok Me 18:5 * **1:20:** Rev 3:14 * **1:22:** 1Jon 2:27, Efes 1:13-14,
 2Kor 5:5, Rom 8:16-17 * **1:23:** Rom 1:9, 2Kor 11:31 * **1:24:** 1Tes 5:3

kimiaha ti nagienien səkimiaha, ti nəri nə mə hiənərer əknekın raka ia nahatətəien səkimiaha.

2

¹*Ro pen iakuvəni raka ia rerik mə ko iapkuvehe mhə mwi mətoni kimiaha mo rerimiaha rəmisə. ²Iakani iamınhi irə ti nəri nə mə kimiaha a hiamo rerik ramagien, mətə trini minuə iako rerimiaha rəmisə, nənə iərmama riti riwən sə tro rerik ragien. ³Nənə iakimərai nəkukuə nəha mə nəpın iakuvehe mətoni kimiaha tapkreği mhə rerik rəmisə. Iakəpwəh nokeikeien mə nərmama səməme tuhaməkeikei mho rerik ragien, tuho rerik rəmisə. Iou iakuvəukurən raka mə kitaha kuatia a, nənə nəpın rerik ragien, kimiaha mwi rerimiaha tragien. ⁴*Ro pen nəpın iakimərai nəkukuə nəha m kimiaha rerik rəmisə pik tukumiaha, məkəwəpır, nise nənimek raiu tukumiaha. Iapkrai mhə nəkukuə nəha mə tro rerimiaha rəmisə, mətə iakimərai mə tihəukurən nokeikeien i səiou rasori tukumiaha.

Nakalasia me fwe Korin tuhaməkeikei mhenouenou noien ərəha sə iərmama nəha rino

⁵*Mətə iərmama nəha rino noien ərəha, in ripko mhə rerik rəmisə, mətə rino mə kimiaha pam rerimiaha rəmisə kwopti. Iakani nəgkiariien i məpwəh nokeikeien mə triskai pik ti iərmama nəha, ⁶ti nəri nə mə nərpwinien nəha kimiaha hiəpik hiəno min ti noien ərəha səvənhi rinəmwhen raka. ⁷Təkwtəkwwuni nəha tihaməkeikei mhenouenou noien ərəha səvənhi nənə mhomasan rerin, mə rerin trəpwəh nəmisə pikien muvehi irapw nətərigien səvənhi. ⁸Iakaməres kimiaha mə tiho pwəh in rukurən nokeikeien səkimiaha tukwe. ⁹*Iakani iamınhi irə ti nəri nə mə in nə nəri iakimərai nəkukuə nəha tukwe, mə takətoni ro kimiaha mə tiho nəkwak ia narimnari me pam uə rekəm. ¹⁰Trini minuə hiənenouenou noien ərəha səvəi iərmama riti, iou mwi takenouenou irə. Trini minuə iərmama nəha rino nəri ərəha me nepwin mə iou takaməkeikei menouenou noien səvənhi, mətə iou iakinenouenou raka noien səvənhi ia nəmri Kristo ti nasituien ia kimiaha. ¹¹*Iakamo noien nəha kamo Setan rouraha kitaha ia neikuəien me səvənhi. Iakani iamınhi ti nəri nə mə kitaha səvəukurən raka nətərigien me səvənhi səməme in ramesi pen.

Kumwesən ramo nərmama kamhəukurən Kristo ia aposol me səvənhi

¹²*Nəpın iakevən fwe ia taon nəha Troas mə takəvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Kristo, iakətoni mə Iərimənu səkitaaha rinəsevər ia təpinhə miou mə tako wok fwe ikın. ¹³*Mətə iakamətərig pik mīpkapwīs mhə, ti nəri nə mə iapkətoni mhə piak Taetas ia kwopun nəha. Nənə iakəsəkir minraha mier mevən fwe ia profens nəha Masetonia.

¹⁴Mətə iakaməgnəgini Kumwesən ti nəri nə mə ia nəpın me in ramiri kimaha ia Kristo, mamə kimaha iahəmwhen ia nərmama me i kamhəkurirə ia kig riti sə rinaruagən pam, mamrərig pen fwe imwəni. Ia nəpın me Kumwesən ramo nukurənien ia Kristo rauku pen ia kimaha mamevən ia kwopun me. Nərmama kamhəregi nukurənien nəha rəmwhen ia nari riti kamregi nipekın. ¹⁵*Iakani iamınhi irə ti nəri nə mə kimaha iahəmwhen ia nīmwəkmwəki nari nipekın rapein amasan Kristo rauvani ti nəgnəginien Kumwesən nise napw irə ramevən ti nərmama səməme Kumwesən rauvehimiru irəha, mamevən mwi ti səməme kamhəuvən mə tuhemhə. ¹⁶*Səməme kamhəuvən mə tuhemhə həregi kimaha iahəmwhen ia nipeki nise napw nəha sə rauku pen

* **2:1:** 1Kor 4:21, 2Kor 12:21 * **2:4:** Wok Me 20:31 * **2:5:** 1Kor 5:1 * **2:9:** 2Kor 7:15, 10:6
 * **2:11:** Luk 22:31 * **2:12:** Wok Me 14:27, 1Kor 16:9 * **2:13:** Wok Me 20:1 * **2:15:** 1Kor 1:18
 * **2:16:** Luk 2:34, 2Kor 3:5-6

ia nemhæien mamevæn ti nemhæien. Sæmæme Kumwesæn rauvehimîru iræha hæregi kimaha iahæmwhen ia nise napw næha sæ rauku pen ia nîmîruien mamevæn ti nîmîruien. Wok næha wok asori. Sin rukuræn noien? ¹⁷* Kimaha iahæpkæmwhen mhæ ia nærmama me næha hæpik kamhæni irapw nægkiariien sævæi Kumwesæn ti nuvehien a mane, rekæm. Mætæ Kumwesæn rînærhi pehe kimaha. Ia Kristo kimaha iahamæni irapw nægkiariien amasan sævænhi ia næmri Kumwesæn, nænæ nægkiariien sækimaha rauku pen a ia rerimaha sæ ratukwatukw.

3

Nækukuæ riti kimærai rani sas ia Pol mine in me nepwîn

¹* Rosi rerimiahæ rîrhi mæ iahænamæfiutæ mwi kimaha ia næmrimiahæ, mætæ rîpko mhæ iamînhi iræ. Næpîn nærmama pwiþpwiþ me hæuvehe imwæmiahæ, tuhamækeikei mhæuvehi nækukuæ riti kimiahæ me nepwîn hæmærai ti nîni irapwien iræha tukumiahæ, ti næri næ mæ hiæreirei iræha. Nænæ næpîn hæier mhæpwæh kimiahæ, tuhamækeikei mhæuvehi nækukuæ sækimiahæ ti noien kimiahæ me nepwîn hæukuræn iræha. Kimiahæ hiænuæ tiho iamînhi iræ ia kimaha? Rekæm! ²* Kimiahæ atukwatukw hiæmwhen ia nækukuæ sækimaha rani sas ia kimaha. Nækukuæ næha kimærai pen ia rerimaha, nærmama pam tuhævsini mhæukuræn. ³* Ro nukurænien i tukunraha hætoni mæ Kristo æpa rîmærai nækukuæ næha, mæmri pehe ia rægimaha mæ tahærhi pen i ramevæn. In rîpkrai mhæ nækukuæ næha ia næri kamrai nari iræ, mætæ rîmærai nækukuæ næha ia Nænîmwîn i in sævæi Kumwesæn sæ ramîru. Nænæ rîpkrai pen mhæ ia kæruterei sæ rîpwiæpwæ, mætæ rîmærai pen ia reri nærmama.

⁴* Kimaha iahæpkehekîr mhæ mæ tahæni iamînhi iræ, ti næri næ mæ kimaha iahæuvæuvehe mhæno kuatia kimaha Kristo, nænæ mamhahatætæ æknekîn ia Kumwesæn. ⁵ Kimaha iahæmwhen ti noien wok i, mætæ ko iahæpkîni mhæ mæ nari riti rauku pehe atukw a tukumaha. Kimaha iahæmwhen ti næri næ mæ Kumwesæn ramasitu ia kimaha. ⁶* In rîno kimaha iahænamwhen ti noien wok kimaha iotukwininari me sævæi nægkiariien vi sævænhi sæ in rînærhi tærini æknekîn. Nægkiariien vi næha rîpkuku pen mhæ ia Loa sæ kimærai, mætæ rîmæuku pen ia Nænîmwîn sævæi Kumwesæn. Iakani iamînhi iræ ti næri næ mæ Loa sæ kimærai ramousi æpune iærmama, mætæ Nænîmwîn sævæi Kumwesæn rauvei pehe nîmîruien.

Nægkiariien vi kînærhi tærini æknekîn ramser pik anan rînæpi raka Loa

⁷* Fwe kupwæn, næpîn Loa sæ kimærai pen ia kæruterei kærû rîmæuvehe vi a, rîmæuvehe irau nukuraanien sævæi Kumwesæn. Nukuraanien næha ræhiæpwîn nænime Moses ramser pik. Nækur Isrel ko hæpkæti æter pen mhæ ia nænime Moses, næri auær a mæ nukuraanien næha ia nænimen rînameiwaiu. Noien sævæi Loa næha ramo mæ iærmama remhæ, mætæ rîmæuvehe irau nukuraanien sævæi Kumwesæn. ⁸* Mæ ro iamînhi iræ ræfo ia noien sævæi Nænîmwîn Ikinan? Tukætoni nukuraanien sævæi Kumwesæn iræ ramser pik mæpi raka. ⁹* Nægkiariien akuas sævæi Loa sæ ramækiri nærmama mæ tuhamækeikei mhæmhæ kamætæ nukuraanien sævæi Kumwesæn iræ ramser, mætæ mæ ro iamînhi iræ nægkiariien vi kînærhi tærini æknekîn sæ ramo nærmama hatukwatukw ia næmri Kumwesæn, tukætoni mwi nukuraanien sævæi Kumwesæn iræ ramser pik mæpi raka. ¹⁰* Nîpærhienien, nægkiariien akuas sævæi Loa

* **2:17:** 2Kor 1:12, 1Tes 4:11 * **3:1:** 2Kor 5:12, Wok Me 18:27, Rom 16:1 * **3:2:** 1Kor 9:2 * **3:3:** Eks 24:12, Jer 31:33, Esik 36:26-27 * **3:4:** 2Kor 2:16 * **3:6:** Jer 31:31, 1Kor 11:25, Jon 6:63, Rom 7:6 * **3:7:** Eks 34:30 * **3:8:** Kal 3:2,5 * **3:9:** Dut 27:26, Rom 1:17, 3:21 * **3:10:** Eks 34:29

sə kamətoni nukuraanien səvəi Kumwesən irə, təkwətəkwuni nəha kəpwəh nətoniien nukuraanien nəha irə, ti nəri nə mə nəgkiariien vi kinərihi tərini əknekən ramser pik anan rinəpi raka Loa nəha. ¹¹ Nəgkiariien akuas səvəi Loa rīməuvehe irau nukuraanien səvəi Kumwesən, mətə triwən mwi rəmwhen ia nukuraanien sə rīməser ia nəmri Moses. Mətə nəgkiariien vi Kumwesən rinərihi tərini əknekən trarə rerin, miser pik məpi raka.

¹² Ti nəri nə mə kimaha iahəukurən amasan nəri nəha mə ro iaminihi irə, ro pen kimaha iahamətigase, ¹³ *mhəpkəmwhen mhə ia Moses. In rinousəman nənimen ia tinari əgeigei mə nəkur Isrel tuhəpwəh nətoniien mə nukuraanien sə raməhiəpwın nənimen rınamiwən. ¹⁴ *Mətə nətərigien səvəi nəkur Isrel me nəha fwe kupwən kinərəpinhə i. Nənə meste pehe nəha ipwet mine nəpin irəha həvsini nəgkiariien akuas səvəi Loa, irəha həpkregi sas mhə nəfe rani, ti nəri nə mə nari riti ramərəpinhə nətərigien səvənraha rəmwhen ia tinari əgeigei sə rinousəman nənime Moses. Mətə Kristo əpa rukurən nuvehi rakaien nəri nəha ia nətərigien səvəi iərmama nəpin iərmama ruvehe mo kuatia irau min. ¹⁵ Ouəh meste pehe nəha ipwet mine, nəpin həvsini Loa səvəi Moses, nari riti raməsisəg ia nətərigien səvənraha rəmwhen ia tinari əgeigei nəha sə rinousəman nənime Moses fwe kupwən. ¹⁶ *Mətə trini minuə iərmama riti ruvsini in muvehe ti Iərimənu səkitaha, tinari nəha trier raka. ¹⁷ *Iərimənu nəha səkitaha in Nənimwın Ikinan. Nənə kwopun Nənimwın Ikinan ramarə ikin, in rafi nari ia nərmama. ¹⁸ *Kitaha pam i səpkuvegi mhə nəmritaha rəmwhen ia Moses, mətə nəmritaha ramser kamətə nukuraanien səvəi Iərimənu ia kitaha. Ia nəpin me in rauvsini nimiruien səkitaha mə tsəuvehe mhəmwhen irə sarə ia nukuraanien riti mharə mhəuvən mwi ia riti. Noien i rauku pen ti Iərimənu səkitaha in nə Nənimwın Ikinan.

4

Kumwesən ruvei pen wok m aposol me

¹ *Kumwesən rapi tukumaha nənə muvei pehe wok i m kimaha ro pen tahəpwəh nəpouien i. ² *Kimaha iahəuvəuvei pen raka təkutamaha ia noien afafa me mine noien me səməme ho naurisien. Iahəpkavən mhə ia noien səvəi neikuəien, uə iahəpkuvsini mhə nəgkiariien səvəi Kumwesən, rekəm. Mətə kimaha iahaməni irapw nəgkiariien pərhien ia nəmri nərmama me pam mə irəha tuhəkiri noien səkimaha mhəukurən ia rerinraha mə kimaha iahamo noien atukwatukw ia nəmri Kumwesən. ³ Rosi nəgkiariien amasan sə iahaməni irapw ramərkwafə ti nərmama nepwın, mətə ramərkwafə a ti nərmama səməme kamhəuvən mə tuhemhə. ⁴ *Irəha ko həpkini mhə nıpərhienien ia nəgkiariien amasan nəha, ti nəri nə mə Setan i, iəremhə sə ramərimənu ia tıprənə i, rinousəman nətərigien səvənraha, mamə irəha həpwəh nətoniien nukuraanien sə raməhiəpwın irəha. Nukuraanien nəha rauku pen ia nəgkiariien amasan sə raməvisau nasoriien səvəi Kristo. Kristo nəha in rəmwhen atukwatukw ia Kumwesən. ⁵ *Kimaha iahəpkəvisau atukw mhə kimaha, mətə iahaməvisau Iesu Kristo mə in Iərimənu, nənə kimaha nərmama iahamo tukwini nari m kimiaha ia nəghi Iesu. ⁶ *Ro iaminihi irə ti nəri nə mə Kumwesən nəha rıməni mə, “Pwəh nukuraanien ruək məhiəpwın kwopun rıpitəv ikin,” in raməhiəpw ia rərimaha, mə kimaha iahəukurən

* **3:13:** Eks 34:33-35 * **3:14:** Rom 11:25 * **3:16:** Rom 11:23,26 * **3:17:** Jon 8:32,36, Rom 8:2, Kal 5:1 * **3:18:** Eks 16:7, 24:17 * **4:1:** 2Kor 3:6 * **4:2:** 2Kor 2:17, 1Tes 2:5, 1Kor 1:18 * **4:4:** Efes 2:2, Kol 1:15, Hip 1:3 * **4:5:** 2Kor 1:24 * **4:6:** Jen 1:3, Aes 9:2, 2Kor 3:18

nətoniien nukuraanien səvəi Kumwesən, nənə iahətoni nukuraanien nəha ramser ia nənime Kristo.

Aposol me həpkiskai mhə ia niskaiien atukw səvənrəha

⁷*Mətə kimaha iahaməuvehi nəri amasan nəha ia nıpwramaha me i kino ia tiprənə həpkiskai mhə. Ro iamınhi irə mə trahətən pen mə niskaiien amasan nəha rəpi raka rıməuku pen ti Kumwesən, rıpkuku pehe mhə tukumaha. ⁸*Ia nəpın me kimaha iahamregi rərəha ia narimnari me rıpi, mətə iahəpkimwei mhə. Nəpın me nepwın iahəreirei suatuk, mətə iahaməmwur mhəpwəh nəpwəhien. ⁹Nərmama hamo nərhəaiien m kimaha, mətə Kumwesən rıpkəpwəh mhə kimaha. Hamousi kimaha, mətə həpkouraha mhə kimaha. ¹⁰*Ia nəpın me rəmwhen mə kimaha iahaməuvehi nemhəien səvəi Iesu ia nıpwramaha, ro iamınhi irə mə nərmama həukurən nətoniien mwi nımıruien səvəi Iesu ia nıpwramaha. ¹¹*Iakani iamınhi irə ti nəri nə mə kimaha iahamarə, nəpın me pam kauvei pen kimaha mə tahemhə ti nəghi Iesu. Ro iamınhi irə mə nərmama tuhətoni nımıruien səvənhı ia nıpwramaha sə trıpkemhə ia nəpın riti. ¹²Noien nəha nıpwran mə nemhəien ramowok ia kimaha, mətə nımıruien ramowok ia kimiaha.

¹³*Nəkukuə Ikinan rani mə, “Iakinahətətə ro pen iakani.” Ia noien kuatia a səvəi nahətətəien kimaha mwi iahənahətətə ro pen iahaməni. ¹⁴*Kimaha iahəukurən amasan mə Kumwesən sə rıno İərimənu səkitaha rətui mwi ia nemhəien, in tro kimaha mıne kimiaha, kitaha pam sətui mwi ia nemhəien kitaha Iesu, nənə mərpwi irəpw kitaha ia nənimen. ¹⁵*Narimnari me i, kimaha iahamo ramasitu ia kimiaha mə nəpın namasanien səvəi Kumwesən rıvi pehe nərmama həpi mwi həuvehe ti Kristo, nənə nərmama həpi mwi tuhəni tanak ti Kumwesən, mhəuvehi utə nəghın irənhə anan.

¹⁶*Narimnari me nəha ho kimaha iahəpwəh nəpouien i. Nəri auər a mə nıpwramaha iruə ramevən mə trərəha, mətə rerımaha fwe imwə Kumwesən ramo mə ramərməvi ia nəpın me. ¹⁷*Ro iamınhi irə ti nəri nə mə nəmisəien me i saməregi ia təkure tiprənə i irəha nəri auər a, həpkərə əpwəmwıs mhə, mətə haməpnəpenə ia kitaha ti narəien rerın sə raməhiəpw mamasan pi məpi raka. ¹⁸*Nənə ro iamınhi irə, nənimemaha həpkərer pen mhə ia narimnari me kamətoni, mətə hamərer pen ia narimnari me kıpkətoni mhə. Iakani iamınhi irə ti nəri nə mə narimnari me kamətoni irəha narimnari me səvəi təkwtəkwuni a, tuhəpkiwən, mətə narimnari me kıpkətoni mhə irəha tuharə rerın.

5

Nıpwrataha sə vi fwe ia neiai

¹*Iakani iamınhi irə ti nəri nə mə nıpwrataha rəmwhen ia nımwə tapolen samarə irə səvəi nəpın ouıhi a ia tiprənə i. Nənə kitaha səukurən mə trıni mınuə nıpwrataha i ruvehe memhə mərəha, mətə fwe ia neiai nıpwrataha vi fwe ikın sə rəmwhen ia nımwə riti rıpkə mhə iərmama rıno mətə Kumwesən a rıno nənə in trarə rerın. ²*Nəpın samarə ia nıpwrataha i, saməregi rərəha, mamhəvi kwakwa neiahagien tukwe, mamhokeikei anan mə tsəuvən mharə ia nımwə vi nəha fwe ia neiai. ³Kitaha tsarkahu nıpwrataha vi nəha rəmwhen ia karkahu, tipkətə mhə mə samavən auər a. ⁴*Nəpın samarə ihı ia nımwə tapolen i səkitaha ia tiprənə i, saməregi rərəha pi, mamhəvi

* **4:7:** 2Kor 5:1 * **4:8:** 2Kor 1:8, 7:5 * **4:10:** 1Kor 15:31 * **4:11:** Rom 8:36 * **4:13:** Sam 116:10 * **4:14:** 1Kor 6:14 * **4:15:** 2Kor 1:3-6 * **4:16:** Efes 3:16 * **4:17:** Rom 8:17-18
* **4:18:** Kol 1:16, Hip 11:1-3 * **5:1:** 2Kor 4:7, 2Pit 1:13-14 * **5:2:** Rom 8:23 * **5:4:** 1Kor 15:53-54

neiahagien tukwe, mhəpwəh nokeikeien mə tukuvehi raka nɪpwɾataha i rəmwhen ia karkahu. Mətə sokeikei mə tukarkahu pehe nɪpwɾataha sə fwe ia neiai mə nɪpwɾataha i sə ko rɪpkarə rerin mhə truvehə mərməvi marə rerin. ⁵*Kumwesən əpa rino kitaha ti narimnari me nəha. In riməuvei pehe Nənimwɪn Ikinan m kitaha. Ti nəri nə mə Nənimwɪn nəha ramarə ia kitaha, nənə, kitaha səukurən amasan mə Kumwesən truvei pehe pam narimnari amasan me səməme rinəmri karen mə səkitaha. ⁶*Ro iamɪnhi irə kitaha samətigase ia nəpin me, mamhəukurən mə nəpin samo imwətaha ia nɪpwɾataha i, səpkarə mhə fwe imwei lərimənu. ⁷*Iakani iamɪnhi irə ti nəri nə mə kitaha samarə ia nahatətəien, səpkarə mhə ia nəfe samətoni. ⁸*Kitaha samətigase mamhəregi mə ko səpwəh nɪpwɾataha i mhəuvən mho imwətaha fwe ia neiai kitaha lərimənu səkitaha sə nəha ramasan pik məpi raka. ⁹*Ro iamɪnhi irə mine nəri auər a mə samarə kitaha min uə səpkarə mhə kitaha min, mətə saməmwur mə rerin tragien tukutaha. ¹⁰*Iakani iamɪnhi irə ti nəri nə mə kitaha pam tsaməkeikei mhərer kupwən ia nəmri Kristo mə in trəkiri noien me səkitaha. Kitaha kuatia kuatia tsəuvehi nərəkuien resi pen noien me səno ia narəien i samarə irə ia nɪpwɾataha i, noien amasan uə noien ərəha.

Kumwesən rino suatuk ia Kristo mə kitaha səukurən nuveheien mho in me nepwɪn

¹¹*Nənə təkwtəkwuni kimaha iahəuvəukurən amasan mamhəhekɪr lərimənu səkitaha. Ro pen iahaməmwur mə tahəvi pehe nərmama. Kumwesən rukurən amasan kimaha. Rerik rɪrhi mə kimiaha mwi hiəukurən amasan kimaha. ¹²*Kimaha iahəpwəh nokeikeien mə tahəuvehi utə kimaha ia nənimemiaha, mətə tahəuvei pehe nətərigien səkimaha mə rəfo rerimiahə tragien tukumaha. Nənə təkwtəkwuni hiəukurən nɪrɪpwenien nəgkiariien səvəi nərmama səməme hamərpwi irəha ti noien sə nərmama kamhətoni, mətə rerinraha rɪpkɾhi mhə nəri sə ramarə ia reri iərmama. ¹³Trini minuə rerimiahə rɪrhi mə iahamarməri, mətə kwa iahamo wok səvəi Kumwesən. Nənə trini minuə rerimiahə rɪrhi mə iahəukurən nari, mətə kwa iahamasitu ia kimiaha. ¹⁴Ro iamɪnhi irə ti nəri nə mə nokeikeien səvəi Kristo ramərimənu ia kimaha. Kimaha iahəukurən amasan mə iərmama kuatia a rimamhə ti nərmama pam, nənə ro pen rəmwhen mə nərmama me pam həuvamhə. ¹⁵*Nənə rimamhə ti nərmama pam mə səməme kamhəmɪru tuhəpwəh noien narimnari me səməme irəha a hokeikei, mətə irəha tuhaməkeikei mho noien me səməme Iesu rokeikei. In rimamhə ti nɪrəha, nənə mətui mwi ia nemhəien.

¹⁶Ro pen ipwet mine kimaha iahəpkəkiri mhə nərmama ia noien sə nərmama səvəi tɪprənə haməkiri nərmama irə. Nɪpərhienien kimaha iahənəkiri Kristo ia noien nəha ia nəpin riti, mətə təkwtəkwuni iahəpkə mhə mwi. ¹⁷*Ro iamɪnhi irə trini minuə iərmama riti ruvehe mo kuatia irau Kristo, in riməuvehe mo in iərmama vi. Noien akuas səvənhi ruvəiwən, nənə noien vi ruvəuvehe. ¹⁸*Narimnari me pam nəha haməuku pen ti Kumwesən. In rino suatuk ia Kristo mə kimaha tahəpwəh mwi nəmwəkien in mhəuvehe in me nepwɪn. Nənə in rinəmri pehe wok i ia rəgimiahə, mə kimaha tahəvi pehe mwi nərmama səməme haməmwəki in həuvehe in me nepwɪn. ¹⁹*Nəgkiariien sə iahaməvisau i mamhəni mə Kumwesən rino suatuk ia Kristo mə tro nərmama səməme haməmwəki in ia tɪprənə i həuvehe in me nepwɪn, nənə məpwəh nəvsiniien noien ərəha me səvənraha. Nənə

* **5:5:** Rom 8:16,23 * **5:6:** Hip 11:13-16 * **5:7:** 1Kor 13:12 * **5:8:** Fil 1:23 * **5:9:** Kol 1:10, 1Tes 4:1 * **5:10:** Pri 12:14, Rom 2:16, 14:10 * **5:11:** 2Kor 4:2 * **5:12:** 2Kor 3:1, 1:14 * **5:15:** 1Tim 2:6, Rom 14:7-8 * **5:17:** Rom 8:1,10, Kal 6:15, Aes 43:18, Rev 21:5 * **5:18:** Rom 5:10 * **5:19:** Rom 3:23-25, Kol 1:19-20

muvei pehe nægkiariien i m kimaha mə tahəni irapw mə Kumwesən rino raka suatuk ti nərmama haməmwəki in mə tuhəuwehe in me nepwın. ²⁰ Ro pen kimaha nərmama səməme iahaməgkiari tukwini səvəi Kristo. Rəmwhen mə Kumwesən raməkwein nərmama ia nægkiariien səkimaha. Nənə iahaməres kimiaha ia nəghi Kristo mə tihəpwəh nəmwəkiiien Kumwesən nənə mhəuwehe in me nepwın. ²¹ *Kristo noien ərəha səvənhi riwən. Mətə ti nasituien ia kitaha, Kumwesən ro in ruvehe məmwhen ia noien ərəha. In ro iamınhi irə mə ia Kristo kitaha tsəukurən nuveheien mhəmwhen ia noien atukwatukw səvəi Kumwesən.

6

¹ *Kimaha iahamo wok pəri kimaha Kumwesən. Ro pen iahaməres kimiaha mə nəpın Kumwesən raməriari pehe namasanien səvənhi m kimiaha, tihəpwəh nuvehien rəmwhen ia nəri auər a, ² *ti nəri nə mə Kumwesən rani mə,

“Ia nəpın səvəi nasituien ia iərmama, iakregi kimiaha.

Ia nəpın səvəi nuvehimiruien iərmama, iakasitu ia kimiaha.”

Hətə ro. Təkwtəkwuni rino nəpın səvəi Kumwesən ti nasituien ia iərmama. Təkwtəkwuni rino nəpın səvəi nuvehimiruien iərmama.

Pol mine in me nepwın kamhəregi rərəha ia narimnari me rıpık

³ Kimaha iahəpko mhə nari riti mə iərmama riti trımwei irə, ti nəri nə mə iahəpwəh nokeikeiien mə tukini ərəha wok səkimaha. ⁴ *Mətə ia narimnari me pam səməme kimaha iahamo iahamahatən pen mə kimaha iotukwininari me pərhiien səvəi Kumwesən, mamhərer əknekın ia nəpın səvəi nəmisiəien, mine nəpın skai me, mine nəpın iahamregi rərəha. ⁵ *Nərmama hənousi kimaha, nənə kuvei pen kimaha ia kalapus, nənə karıpwı kimaha mə tukousi kimaha. Iahəno pık wok, mhəpwəh napriien ia nəpın, nukumhə rahi kimaha. ⁶ *Ro nukurənien i mə kimaha iotukwininari me pərhiien səvəi Kumwesən ti nəri nə mə iahamo wok noien səkimaha rəmher, kimaha iahəukurən nari, nətəriğien səkimaha rəpwəmwıs, iahamo ramasan m nərmama, Nənimwın İkinan rukuər ia rerimaha, kimaha iahokeikei nərmama ia nokeikeiien pərhiien, ⁷ *mamhəni a nıpərhiienien, nənə nıskaiien səvəi Kumwesən ramarə ia kimaha. Kimaha iahamo noien atukwatukw rəmwhen ia narimnari me səvəi naruagənien iahaməuvehi ia rəğimaha mwatuk mine mour. ⁸ Nərmama nepwın haməsiəi kimaha, nepwın hamo auris kimaha. Nepwın haməni ərəha kimaha, nepwın haməni amasan kimaha. Nepwın haməni mə kimaha ieikuə me, mətə kimaha iahaməni a nægkiariien pərhiien. ⁹ *Kamo m kimaha rəmwhen mə kimaha nərmama kreirei kimaha, mətə kimaha kukurən amasan kimaha. Kamo m kimaha rəmwhen mə iahəuvamhə raka, mətə hətə ro iahaməmıru ihi. Kamousi kimaha, mətə kıpکousi əpune mhə ihi kimaha. ¹⁰ *Kimaha iahamregi rərəha, mətə ia nəpın me rerimaha ramagien. Nautə səkimaha riwən, mətə iaho nərmama həpık nautə səvənraha rıpık. Nari riti səkimaha riwən, mətə iahaməuvehi narimnari me pam.

¹¹ Nəkur Korin, kimaha iahaməni pehe pam nægkiariien me m kimiaha mhəpkəpwəh mhə riti. Nənə iahamokeikei kimiaha ia rerimaha pam. ¹² Kimaha iahəpkəsisəğ mhə nokeikeiien səkimaha tukumiaha, mətə kimiaha hiaməsisəğ səkimiaha tukumaha. ¹³ *Təkwtəkwuni nəha iakaməgkiari m

* **5:21:** Jon 8:46, Hip 4:15, Kal 3:13, 1Kor 1:30, Fil 3:9 * **6:1:** 2Kor 5:20 * **6:2:** Luk 4:19-21

* **6:4:** 2Kor 4:2 * **6:5:** 2Kor 11:23-27 * **6:6:** 1Tim 4:12 * **6:7:** 1Kor 2:4 * **6:9:** 2Kor 4:10,

Sam 118:18 * **6:10:** 2Kor 7:4, Fil 2:17, Kol 1:24 * **6:13:** 1Kor 4:14

kimiaha rəmwhen mə nīpwnətīk atukwatukw me nə kimiaha. Ratukwatukw a mə kimiaha mwi tihokeikei kimaha ia rerimiaha pam.

Kumwesən sə ramīru nimwə səvənhi nə kitaha

14 *Kimiaha tihəpwəh nuvehien rəgimiaha me kimiaha nərmama səməme həpkini mhə nīpərhienien ia Kristo mho pəri wok. Iakani iamīnha irə ti nəri nə mə kimiaha hiəukurən. Noien amasan mine noien ərəha trouəfo rouo pəri nari riti? Uə nukuraanien mine nəpitəvien trouəfo rouavən pəri?

15 Kristo mine Setan trouəfo rouni nəgkiariien kuatia? Uə iərmama sə rani nīpərhienien ia Kristo mine iərmama sə rīpkini mhə nīpərhienien irə trouəfo ro nari ia nətərigien kuatia?

16 *Nimwə səvəi Kumwesən tukəfo kəfwaki m nənīmwi nari me ikin? Kumwesən sə ramīru nimwə səvənhi nə kitaha. Rəmwhen Kumwesən rīməni mə,

“Takarə kimaha nərmama me səiou,
nənə mavən kimaha mīnraha,
iou takuvehe Kumwesən səvənraha,
irəha tuhəuvehe nərmama me səiou.”

17 *Nənə Iərimənu səkitaha rīməni mə,
“Ro iamīnhi irə, tiharaka ia nīrəha,
mhavən isipwīn ti nīrəha,
mhəpwəh nīrapīien nəri sə rəmkekīk ia nənimek,
rerīk rāgien mə takuvehi kimiaha,

18 *iou takuvehe tata səkimiaha,
nənə kimiaha tihəuvehe nīpwnətīk me.
Iou Iərimənu sə iakauvehi nīskaiien me pam,
iakani nəgkiariien nəha.”

7

1 Nərmama keikei me səiou, promes me i səkitaha. Ro pen pwəh səpərhi atukw a kitaha, mhəpeki raka narimnari me pam səməme hamo nīpwrataha mine nənīmwitaha həmkekīk ia nəmri Kumwesən. Pwəh so mə noien səkitaha ratukwatukw pam, mo ikinan i, ti nəri nə mə kitaha samhekīr Kumwesən.

Nāgienien səvəi Pol

2 *Tihəsevər ia rerimiaha tukumaha. Kimaha iahəpko mhə rərəha ia iərmama riti. Iahəpkivi pen mhə iərmama riti ia kwopun ərəha ikin. Iahəpkəmwur mhə mə tahəuvehi nari riti səvəi iərmama riti ia noien ikou.

3 *Iou iapkini mhə nəgkiariien i, mīni mə hiəno noien ərəha, rekəm. Iakuvəni raka tukumiaha i mə nəri auər a mə tsəmīru pəri uə tsemhə pəri, mətə kimiaha hiamarə ia nətərigien səkimaha ia nəpīn me. 4 Iou iakamahatətə əknekīn ia kimiaha. Ia nəpīn me rerīk ramāgien tukumiaha. Ia nəmisəien me pam səkimaha, kimiaha hiamo rerīk raməpwīuən, mamāgien pīk.

5 *Nəpīn iahaməuvehe ia profens Masetonia iahəpkapwīs mhə, mətə ia nəpīn me nərəhaien rauvehi kimaha, nərmama hənua tuhəvisə m kimaha, nənə kimaha iahekīr. 6 *Mətə Kumwesən sə rauvehi utə nətərigien səvəi iərmama sə rerīn rəpou, ruvehi utə nətərigien səkimaha ia nuveheien səvəi Taetas. 7 Rīpko mhə nuveheien a səvənhi ruvehi utə nətərigien səkimaha, mətə rerīmaha rāgien mwi ti nəgkiariien səkimiaha sə hiəməni pen tukwe in rīməuvehi utə mwi nətərigien səvənhi. In rīməni pehe tukumaha mə hiokeikei pīk mə tihətoni iou, nənə mīni mə rerimiaha rəpou pīk, hiamərer mwatuk mə

* 6:14: Efes 5:7,11 * 6:16: 1Kor 3:16, Lev 26:12, Esik 37:27 * 6:17: Rev 18:4 * 6:18: 2Saml 7:14, Aes 43:6, Jer 31:9, Rev 1:8 * 7:2: Wok Me 20:33, 2Kor 12:17 * 7:3: 2Kor 6:11-12 * 7:5: 2Kor 2:13 * 7:6: 2Kor 1:3-4

tihənise nəgkiariien ərəha me kamini ia nirak. Nəpin iakregi narimnari me nəha rerik ragien pik.

8 *Rosi nəkukuə kupwən səiou ro kimiaha hiəregi rərəha, mətə iou iap-
kregi mhə rərəha tukwe. Mətə kupwən iakregi rərəha tukwe, ti nəri nə mə
iakətoni mə nəkukuə nəha rino kimiaha hiəregi rərəha, mətə səvəi nəpin
ouihii a. 9 Mətə təkwtəkwuni rerik ramagien, mətə rīpko mhə rerik ramagien
mə iakino kimiaha hiəregi rərəha, mətə ti nəri nə mə nəpin hiəregi rərəha,
hiərərig ia noien ərəha səkimiaha. Kimiaha hiəpkouraha mhə kimiaha, ti
nəri nə mə nəpin hiəregi rərəha, mətə hiaməti pen ia Kumwesən. 10 *Nəpin
səregi rərəha rəmwhen sə Kumwesən rokeikei trukua kwənkwan in i kitaha
tsəpwəh noien ərəha me səkitaha mhəuvehe Kumwesən ruvehimiru kitaha.
Nənə reritaha trəpwəh nəpouien ti noien nəha. Mətə nəpin səregi rərəha
rəmwhen nərmama səvəi tīprənə kamhəregi trukua kwənkwan in i kitaha
tsemhə. 11 Kimiaha hiəuvəregi raka rərəha rəmwhen sə Kumwesən rokeikei.
Nənə hətə ro nəfe raukuə ia kimiaha. Hiamo akwauakw mə tukətoni
kimiaha mə nərəhaien riwən ia kimiaha, niemaha raməpi kimiaha ti noien
ərəha səvəi iərmama nəha, kimiaha hiaməhekir, mamhokeikei pik mə tihətə
iou, rerimiaha raməreuən, mamhərer mwatuk ti nəkoui atukwatukwien
iərmama sə ramo noien ərəha. Ia noien me pam səkimiaha hiənahatən mə
hiəpko mhə nari riti rərəha ia narimnari me i. 12 Iakimərai nəkukuə nəha m
kimiaha, mətə iapkraii mhə m iərmama i sə rino noien ərəha. Nənə iapkraii
mhə mwi m iərmama sə iərmama nəha rino noien ərəha irə, rekəm. Iakimərai
mə tihətə sas ia nəmri Kumwesən mə hiamokeikei pərhiien kimaha. 13 Ro
iaminhi irə narimnari me pam nəha haməuvehi utə nətərigien səkimaha.
Ouəh, nəgkiariien səvəi Taetas ruvehi utə nətərigien səkimaha.

Nari riti mwi, rerimaha ragien pik nəpin iahətoni nagienien səvənhi, ti
nəri nə mə kimiaha hio nətərigien səvənhi rapwis. 14 Fwe kupwən iakiməni
pen tukwe in mə iakamərpwi iou tukumiaha, nənə kimiaha hiəpko mhə iou
iakauris. Narimnari me pam səməme iahəməni tukumiaha ho nīpərhiienien.
Ia noien a mwi nəha, narimnari me pam ia kimiaha iahəməni pen ti Taetas
i, mamhərpwi kimaha tukwe, ho nīpərhiienien. 15 *Taetas rerin ramrhi ihi
mə kimiaha pam anan hiəno nəkwən, nənə mhehekir mhətəmnimwin nəpin
hiəsəni in mə truvehe mətəni kimiaha. Nəpin rerin rirhi narimnari me nəha,
nokeikeiien səvənhi ramasori pik anan mwi tukumiaha. 16 Rerik ramagien
pik tukumiaha ti nəri nə mə iakani nīpərhiienien ia kimiaha mə kimiaha
hiamo noien atukwatukw.

8

Nakalasia me fwe Korin tuho sampam ia wok sə hənə vi a ia nuk kurirə

1 *Piak me, kimaha iahokeikei mə tihəukurən namasanien səvəi Kumwesən
sə raməriari pen irə m nakalasia me fwe profens Masetonia mə irəha
həukurən nasituien ia nərmama nepwin mwi. 2 Irəha hənərə ia nəpin sikai
riti rəknekīn ti nirəha, mətə rerinraha ramagien a ia nəpin me. Nautə
səvənraha riwən, mətə housəsīmwin mane asori mhəuvei pen m nakalasia
me ia kwopun me. 3 Iakani nīpərhiienien tukumiaha i mə irəha həuvei pen
mane səvənraha sə raməmak rəmwhen a, harə mhəuvei pen asori anan mwi.
Rerinraha ragien a mə pwəh ho. 4 *Irəha hənərəs kimaha nəpin rīpik mə
tahəsəni pwəh irəha hasitu ia wok səvəi nuvei penien mane m nərmama
me səvəi Kumwesən fwe Jerusalem. 5 Rerimaha rīpkrhi mhə mə irəha tuho

* 7:8: 2Kor 2:4 * 7:10: Mat 27:3-5, Hip 12:16-17 * 7:15: 2Kor 2:9 * 8:1: Rom 15:26 * 8:4:
2Kor 9:1-2

rasori iaminha irə, mətə həno. Irəha haməkupwən mhəuvei pen nimiruien səvənraha m İərimənu səkıtaha, kurirə həuvei pehe mwi nimiruien səvənraha m kımaha ia noien sə Kumwesən rokeikei. ⁶ Nəpın hiəno vi a wok nəha ti nousəsımwinien mane nəha, rerımıaha ragien a tukwe. Ti nəri nə mə Taetas ramiri kımıaha irə, iahaməni pen tukwe in mə tro wok kımıaha min meste wok nəha ro sampam. ⁷ *İa narımnari me pam kımıaha hıaməuvehi raməpi raka anan. İa noien səvəi nahatətəien, noien səvəi nəgkiariien, mine noien səvəi nukurənien, kımıaha hıəuvehi rəpi raka. Kımıaha hıəskai mwi ti nasituien, nənə mhokeikei pik mwi kımaha. Ro iamınhi irə kımaha iahokeikei mə ia nokeikeien səkımıaha tıhasıtu asori mwi ia wok i.

⁸ İapkını mhə mə tıhaməkeikei mho. Mətə iakamahatən m kımıaha mə nərmama əpə me rerınraha ragien ti nasituien ia wok nəha. Nənə təkwtəkwni nəha iakuə takətə sas ia nokeikeien səkımıaha mə ro nıperhienien rəmwhen ia nokeikeien səvənraha uə rekəm. ⁹ *Kımıaha hıəukurən amasan namasanien səvəi İesu Kristo İərimənu səkıtaha sə rınəriari pehe irə m kımıaha. Nautə səvənhi rasori, mətə rıno tukumıaha mə nautə səvənhi riwən. Nənə ti nəri nə mə in rıno mə nautə səvənhi riwən, nənə mo kımıaha nautə səkımıaha rasori.

¹⁰ In i nətərigien səıou sə trasıtu ia kımıaha ia narımnari me i. Ramasan mə tıho sampam ia wok sə hiəno vi a ia nuk kurirə. Rerımıaha rıməkupwən mırhi mə tıho wok nəha, nənə kımıaha hıaməkupwən mho. ¹¹ Ramasan mə təkwtəkwni tıhaməmwur ia noien wok nəha mho sampam irə. Ramasan mə tıhəskai mwi ti noien sampam irə rəmwhen ia nətərigien səkımıaha rıməskai fwe kupwən ti noien. Nənə ramasan mə tıho ia mane me səkımıaha. ¹² *Trını mınua rerımıaha ragien ti nuvei penien, Kumwesən rerın tragien ti nuvehien a narımnari me səməme hıaməuvehi mamhəuvei pen min. In rıpkəres mhə narımnari me səməme həıwən tukumıaha.

¹³ İakəpwəh nokeikeien mə nimiruien səvəi nərmama nepwın trıməru ti nəri nə mə hıaməuvehi mane me səkımıaha, mətə nimiruien səkımıaha trıskai ti nəri nə mə hıanasıtu ia nırəha, rekəm. İakokeikei mə trəmnəmwhen a tukumıaha pam. ¹⁴ *Təkwtəkwni, ti nəri nə mə narımnari me səkımıaha ruvəpik, ramasan mə tıhasıtu ia nərmama nepwın səməme narımnari me səvənraha riwən. Nənə trını mınua nəpın nepwın səkımıaha riwən nənə səvənraha rasori, irəha tuhasıtu mwi ia kımıaha. In i suatuk nərmama tuhəuvehi rəmwhen a. ¹⁵ *Rəmwhen ia nəgkiariien i kımərai pen ia Nəkukuə İkinan rani mə,

“İərmama sə rousəsımwin nəveginien rıpik, mətə rəmwhen a rıpkəpi raka mhə.

Nənə İərmama sə rousəsımwin nəveginien rouihi, mətə rəmwhen a rıpkıwən mhə.”

Kərhi pen Taetas revən fwe Korin

¹⁶ İakani tanak m Kumwesən ti Taetas, ti nəri nə mə Kumwesən rıno in rerın rokeikei pik mə trasıtu ia kımıaha rəmwhen iakokeikei. ¹⁷ Nənə Taetas rerın ragien mə tro narımnari me nəha səməme iahaməni pen tukwe, mətə nari riti mwi, rerın ragien pik mə trasıtu ia kımıaha. Nənə nətərigien a səvənhi mə truvehe mətoni kımıaha. ¹⁸ Nənə tahərhi pehe mwi piəvtaha riti mwi ruvehe irau min. İərmama nəha raməvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Kristo, nakalasia me pam haməgnəgini in tukwe. ¹⁹ Rıpkıo mhə nəri əpa nəha, mətə nakalasia me hənərpwi rəginraha ia İərmama nəha mə truvehe kımaha min iahəuvehi mane sə rerımıaha ragien hıəuvei pehe. Kımaha tahəuvehi mane

* 8:7: 1Kor 1:5, 1Kor 16:1-2 * 8:9: Mat 8:20, Fil 2:6-7 * 8:12: Mak 12:43 * 8:14: 2Kor 9:12

* 8:15: Eks 16:18

nəha, mhəuvehi mhəuvən, mhəuvei pen m nakalasia me fwe Jerusalem, mhəuvehi utə nəghi İərimənu səkitaha irə, nənə mamhahatən mə rerimaha ragien p̄ik t̄i nasituien. ²⁰ Kimaha iahamətui amasan t̄i mane asori i kamo iərmama riti r̄ini ərəha kimaha mə iahənəfo irə ia mane. ²¹ Ro iam̄inhi irə t̄i nəri nə mə kimaha iahaməmwur mə taho nəri atukwatukw, mətə r̄ipko mhə ia nəmri İərimənu a səkitaha, mətə ia nəmri nərmama me mwi.

²² Nənə tahərhi pehe piəvtaha riti mwi ruvehe irəhar iəmənm̄i i. İərmama nəha, kimaha iahaməmwur mə tahətə sas irə nəp̄in r̄ip̄ik. Nənə ia nəp̄in me kimaha iahətoni mə rer̄in ragien p̄ik mə trasitu. Nənə təkwtəkwwuni nəha rer̄in ragien p̄ik mwi mə trasitu ia nirau, t̄i nəri nə mə in r̄ini n̄ipər̄hienien ia kimiaha. ²³ Kimiaha hiəuvəukurən raka Taetas. In ramo wok p̄əri kimrau min t̄i nasituien ia kimiaha. Nənə piəvtaha mi səmami kroukurirə in, irau iəmə mi sə nakalasia me hənərhi irapw irau, nənə irau krauvehi utə nəghi Kristo. ²⁴* Ramasan mə tiho ramasan ia nirəhar pwəh irəhar m̄ine nakalasia me pam hətoni nokeikeien səkimiaha mə ro nəri pər̄hien riti. Pwəh irəha hətoni mə nəgkiariien səkimaha iahaməni mamhəuvehi utə nəgh̄imiaha irə ro n̄ipər̄hienien.

9

¹* Tr̄ini m̄inuə iapkra i mhə nəkukuə i m kimiaha, ramasan a t̄i nəri nə mə hiəuvəukurən raka wok i səvəi nasituien ia nakalasia me fwe Jerusalem. ² İou iakukurən mə hiokeikei mə t̄ihasitu. İakauvehi utə noien amasan səkimiaha ia nəmri nəkur Masetonia, mani pen t̄i nirəha mə ia nuk kurirə kimiaha fwe Akaea hiənərer mwatuk t̄i nasituien. Nəp̄in hətoni rer̄imiaha ragien p̄ik t̄i nasituien, ro mwi irəha h̄ep̄ik hokeikei mə tuhasitu mwi. ³ Mətə təkwtəkwwuni nəha iakərhi pehe piəvtaha me i mə irəhar tuharuvehe mharətoni kimiaha mə kimiaha t̄ihəuvei pen mane me nəha m̄inraha rəmwhen iakuvəni raka tukumiaha. Ro iam̄inhi irə nəgkiariien səkimaha səvəi nuvehi utəien noien amasan səkimiaha r̄ipko mhə nəri auər. ⁴ Mətə tr̄ini m̄inuə hiəpko mhə, nəp̄in iakuvehe kimaha nəkur Masetonia nepw̄in, tuhətoni mə hiəpko mhə ihi. Noien nəha tro kimaha iahaur̄is t̄i nəri nə mə iahəuvəuvehi utə raka kimiaha. Tro kimiaha hiaur̄is mwi m̄epi raka. ⁵ Ro pen rer̄ik r̄irhi mə takaməkeikei m̄eres piəvtaha mirəhar mə irəhar tuharukupwən mharuvehe mharətoni kimiaha nənə mharo sampam ia wok t̄i nuvei peheien mane sə hiəuvəni raka mə t̄ihəuvei pen. Mətə iakokeikei mə mane nəha sə t̄ihəuvei pen ruku pen a ia rer̄imiaha mə t̄ihəuvei pen r̄ipko mhə iərmama riti raməkeikei m kimiaha mə t̄ihəuvei pen.

Kumwesən raməkeikei iərmama sə rauvei pen nasituien m nərmama ia rer̄in agien

⁶* T̄ihəpwəh nenouenouien nəri i. İərmama sə rəpwei oūihi nuni nari tresi oūihi. İərmama sə rəpwei r̄ip̄ik tresi r̄ip̄ik. ⁷ Kimiaha kuatia kuatia t̄ihaməkeikei mhəuvei pen nəfe hiaməni ia rer̄imiaha mə t̄ihəuvei pen. Tr̄ini m̄inuə rer̄im r̄ipkagien mhə tukwe, rəpwəh namasanien mə tikuvei pen. Tr̄ini m̄inuə ikuvei pen t̄i nəri nə mə iərmama riti raməkeikei mik mə tikuvei pen, r̄ipkamasan mhə mwi. İak̄ini iam̄inhi irə t̄i nəri nə mə Kumwesən rokeikei iərmama i rauvei pen ia rer̄in agien. ⁸ Kumwesən rukurən nəriari peheien namasanien me pam anan m kimiaha mə ia nəp̄in me ia narimnari me pam t̄ihəuvehi narimnari me pam səmame hatukwatukw mə t̄ihaməkeikei mhəuvehi, nənə mhəuvehi r̄ip̄ik mwi mə t̄ihauai m nərmama. ⁹* Rəmwhen ia nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə İkinan rani mə,

* **8:24:** 2Kor 7:13-14 * **9:1:** 2Kor 8:1-7 * **9:6:** Prov 11:24, 22:9, Rom 12:8 * **9:9:** Sam 112:9

“In ruai narimnari me sǝvǝnhi rǝpik m nǝrmama nautǝ sǝvǝnraha riwǝn, nǝnǝ noien amasan sǝvǝnhi ramarǝ rerin.”

¹⁰ *Kumwesǝn in rauvei pen nuni nari m iǝrmama sǝ ramǝmhu, mauvei pen nǝveginien ti nǝniiien. Ia suatuk kuatia a in truvei pehe narimnari rǝpik m kimiaha mo rasori mwi mǝ kimiaha hiǝukurǝn nasituien ia nǝrmama nepwǝn mwi. In tro kwǝnkwan rǝpik sǝ ruku pen ia noien atukwatukw sǝkimiaha.

¹¹ *Ia narimnari me pam ia nimiruien sǝkimiaha, Kumwesǝn truvei pehe namasanien sǝvǝnhi m kimiaha mǝ kimiaha hiǝukurǝn nǝriariien ia nǝpǝn me. Nǝpǝn kimaha tahǝuvehi nasituien sǝkimiaha, mhǝuai, mhǝuvei pen m nǝrmama, irǝha tuhǝni tanak m Kumwesǝn tukwe.

¹² *Wok amasan i sǝ hiamo tripkasitu ǝpa mhǝ ia nakalasia me sǝmǝme narimnari me sǝvǝnraha riwǝn, mǝtǝ tro nǝrmama hǝpik rerinraha ragien, nǝnǝ hǝni tanak m Kumwesǝn tukwe. ¹³ Ti nǝri nǝ mǝ kimiaha hiamo wok amasan i, ro pen hiamo pui noien sǝkimiaha m nǝrmama hǝpik. Irǝha tuhǝuvehi utǝ nǝghi Kumwesǝn tukwe ti nǝri nǝ mǝ kimiaha hiamo pǝrhien noien sǝvǝi nǝrmama sǝmǝme hamǝni nǝpǝrhienien ia nǝgkiariien amasan sǝvǝi Kristo, rerimaha ragien hiǝuvei pen mane asori sǝkimiaha minraha mine nǝrmama me. ¹⁴ Irǝha tuhǝfwaki tukumiaha, nǝnǝ mhokeikei kimiaha, ti nǝri nǝ mǝ hǝtoni mǝ Kumwesǝn rinǝriari pehe namasanien sǝvǝnhi m kimiaha rǝpi raka anan mǝ tihassitu ia nirǝha. ¹⁵ Pwǝh sǝni tanak m Kumwesǝn ti nǝfe in rimǝuvei pehe m kitaha ramasan pik mǝpi raka.

10

Pol ramǝgkiari m nǝrmama nepwǝn kamhǝni ǝrǝha in

¹ *Nǝrmama nepwǝn hamǝni mǝ nǝpǝn kitaha m kimiaha nǝtǝrigien sǝiou reiwaiu, mǝtǝ nǝpǝn iakier mǝpwǝh kimiaha, noien sǝ iakamo m kimiaha riskai pik. Mǝtǝ iou Pol, iakokeikei mǝ takini nari riti tukumiaha i. Kristo, in nǝtǝrigien sǝvǝnhi reiwaiu. In iǝrmama riti noien sǝvǝnhi ramasan mimǝru. Ia noien a mwi nǝha ² *iakamǝres kimiaha mǝ tiho noien sǝkimiaha ratukwatukw mǝ nǝpǝn iakuvehe, iakǝpwǝh nǝgkiari skaiien m kimiaha. Mǝtǝ iakukurǝn amasan mǝ takǝgkiari skai m nǝrmama me nepwǝn sǝmǝme hamǝni mǝ iahamesi pen noien sǝvǝi tiprǝnǝ i. ³ Nǝpǝrhienien, kimaha iahamarǝ ia tiprǝnǝ i, mǝtǝ iahamaruagǝn, mhǝpkesi pen mhǝ noien kamaruagǝn irǝ sǝvǝi tiprǝnǝ i. ⁴ *Iakani iamǝnhi irǝ ti nǝri nǝ mǝ narimnari me sǝkimaha iahamǝrer irǝ mamharuagǝn rǝpko mhǝ narimnari me sǝvǝi tiprǝnǝ i, mǝtǝ hǝskai ia niskaiien sǝvǝi Kumwesǝn. Ia narimnari me nǝha kimaha iahamǝuvehi irapw kwopun skai me kamǝrkwafǝ ikin. Iahamǝuvehi irapw mwi nǝgkiariien eikuǝ me ⁵ mine nǝgkiariien ǝrpwi me sǝmǝme hamǝnise nǝrmama ti nukurǝnien Kumwesǝn. Iahamaruagǝn ia nǝtǝrigien me pam sǝvǝi nǝrmama, mamho irǝha hǝuvehe mho nǝkwai Kristo. ⁶ *Nǝpǝn kimiaha tihamo nǝkwai Kristo ia narimnari me pam, kimaha tahamǝrer mwatuk ti nǝkoui atukwatukwien kimiaha trinǝ minuǝ hio mwi noien ǝrǝha me.

⁷ Kimiaha hiamǝkiri nari mamhesi pen a nǝfe hiamǝtoni iruǝ, mǝtǝ tihamǝkeikei mhǝukurǝn nǝri i. Trinǝ minuǝ iǝrmama riti rukurǝn pǝrhien mǝ in iǝrmama sǝvǝi Kristo, nǝnǝ in trǝtǝrig amasan mwi mǝ kimaha mwi nǝrmama sǝvǝi Kristo iahǝmwhen irǝ. ⁸ *Nǝri auǝr a mǝ iakamǝgkiari mamǝrpwi iou kwopti ti nasoriiien sǝ Iǝrimǝnu sǝkitaha rimǝuvei pehe miou, mǝtǝ ko iapkauris mhǝ tukwe. Rimǝuvei pehe nasoriiien nǝha miou mǝ

* **9:10:** Aes 55:10, Hos 10:12 * **9:11:** 2Kor 1:11, 4:15 * **9:12:** 2Kor 8:14 * **10:1:** 1Kor 2:3
* **10:2:** 1Kor 4:21 * **10:4:** Efes 6:13-17 * **10:6:** 2Kor 2:9 * **10:8:** 2Kor 13:10, 2Kor 12:6

takuvrhækin kímiaha hiæuvehe mhautæ, mætæ ripkuvei pehe mhæ nasorrien naha miou mæ takuvehi irapw kímiaha. ⁹ Iakæpwæh nokeikeien mæ kímiaha tihætæ mæ iakamrai nækukuæ me i mæ kímiaha tihæhekir. ¹⁰ Iakani iamínhi iræ ti næri næ mæ nærmama nepwín hamæni iou mæ, “Nækukuæ sævænhí riskai mipam, mætæ næpín ramavæn kitaha min, ripko mhæ in iæmæ sikai riti, nænæ nægkiariien sævænhí ro næri auær a iræ.” ¹¹ *Pwæh nærmama sæ ro me iamínha iræ hæukuræn næri i. Næfe kímaha iahamærai ia nækukuæ næpín iahamaræ isipwín, tahamo ræmwhen næpín samaræ pæri.

¹² *Ræknekín tukumaha ko iahæpkærer mhæ kímaha nærmama me naha sëmæme hamægnægíni atukw a iræha. Ræknekín mwi tukumaha ko iahæpkætæ æmwhen mhæ kímaha mínraha. Nærmama me naha hamætæ æmwhen iræha me mamhækiri iræha me mæ sin in iæmæ asori mîne sin ripko mhæ in iæmæ asori. Mætæ næpín kamho iamínha iræ ramahatæn pen mæ hæpkukuræn mhæ næri.

¹³ *Mætæ kímaha tahæpkægkiari ærpwi mhæ mæpi raka næri. Kímaha tahægkiari ærpwi æpa ti wok sæ Kumwesæn rímæuvei pehe m kímaha. Wok i kímaha iahamo ríneste raka mwi kímiaha. ¹⁴ Ro pen kímaha iahæukuræn nægkiari ærpwiien. Næpín iahamo iamínhi iræ, iahæpwæh næpi rakaien wok sækímaha, ti næri næ mæ kímaha næ nærmama iahamækupwæn mhæuvehi nægkiariien amasan sævæi Kristo mhæuvehe tukumiaha. ¹⁵ *Kímaha iahæpkægkiari ærpwi mhæ ti wok sæ iærmæpæ rino, mætæ iahamægkiari ærpwi a ia wok sæ Kumwesæn rínæmri pehe m kímaha. Kímaha iahokeikei mæ nahatætæien sækímiaha truvehæ masori, ro pen wok sækímaha ia rerímiaha truvehæ masori mwi, ¹⁶ *mo kímaha iahæukuræn nævisauien nægkiariien amasan sævæi Kristo ia tænæ me ia kwopun sækímiaha mevæn evæn mwi. Ia noien naha kímaha iahæpko mhæ wok ia kwopun riti sæ iærmama riti rino raka wok ikín, nænæ mhæpkægkiari ærpwi mhæ ti wok sævæi iærmæpæ. ¹⁷ *Mætæ Nækukuæ Ikinan rani mæ,

“Pwæh iærmama sæ ramægkiari ærpwi,

trægkiari ærpwi a ia narimnari me sëmæme Iærimænu sækítaha rino.”

¹⁸ *Iakani iamínhi iræ ti næri næ mæ kípkaeseni mhæ iærmama sæ ramægnægíni atukw a in, mætæ kamæseni iærmama sæ Iærimænu sækítaha ramægnægíni in.

11

Pol ramægkiari ia nærmama nepwín komhæ iræha aposol pærhien me sævæi Kristo

¹ Iakoikei mæ tihæpwæh næpouien iou pwæh iakíni narmæriien sæiou kwopti m kímiaha. Hætærig iou mhæpwæh næpouien. ² *Rerík ramevæn pik ia kímiaha mæpwæh nokeikeien mæ tihækuriræ iærmæpæ. Noien naha sæiou raku pen ti Kumwesæn. Iakani iamínhi iræ ti næri næ iakímærfi kímiaha mæ tihesi pen iærman kuatia a in næ Kristo. Iakíno iamínha iræ mæ takuvei pen kímiaha min hiæmwhen ia præn vi riti ræmher ramreirei ihí iærman.

³ *Mætæ iakamhekír kímiaha kamo hiæmwhen ia If, præn naha sæ snek ríneikua iræ ia nægkiariien æsien sævænhí. Iakamhekír mæ kamo iærmama riti rívi pen nætærigien sækímiaha ia kwopun æpæ nænæ hiæpwæh nokeikeien i ratukwatak watak watak mæmher sæ hiamo m Kristo. ⁴ *Iakani iamínhi iræ ti næri næ mæ rerímiaha ragien a hiamæseni nærmama nepwín kamhæuvehe mamhævisau m kímiaha Iesu riti sæ ropæ ia Iesu i kímaha iahamæni irapw. Rerímiaha ragien a hiamæseni iræha kamhæuvei pehe m kímiaha nænímwín riti uæ

* **10:11:** 2Kor 13:2,10 * **10:12:** 2Kor 3:1, 5:12 * **10:13:** Rom 12:3 * **10:15:** Rom 15:20
 * **10:16:** Wok Me 19:21 * **10:17:** 1Kor 1:31 * **10:18:** 1Kor 4:4-5 * **11:2:** Efes 5:26-27
 * **11:3:** Jen 3:4,13 * **11:4:** Kal 1:8-9

nægkiariien amasan riti sə ropə ia Nənimwin i mine nægkiariien amasan i kimiaha hiəuvəuvehī raka tukumaha. ⁵*Nərmama me nəha kamhəuvehē tukumiaha, kimiaha hiaməni mə irəha “apōsol asori me,” mətə ia nətərigien səiou iapkətoni mhə mə irəha hasori mhəpi raka iou. ⁶*Rosi kīpkahātən amasan mhə iou ia nægkiariien, mətə iakukurən amasan nukune nægkiariien amasan. Kimaha iahənahātən kimiaha ia nəri nəha ia noien me pam nəpin rīpik.

⁷*Nəpin iakinani irapw nægkiariien amasan səvəi Kumwesən m kimiaha, iapko mhə mə tihərəku iou tukwe. Iou iakuvehi irapw atukw a iou ti nuvehi utāien kimiaha. Nənə rəfo? Noien nəha in noien ərəha riti? Rekəm! ⁸*Nəpin iakinamo wok kītaha m kimiaha, nakalasia me ia kwopun əpə me kamhərəku iou. Ipaka rəmwhen mə iakamakres mīnraha ti nasituien ia kimiaha. ⁹*Nənə nəpin iakamarə kītaha m kimiaha, nari riti səiou riwən, iapkəres mhə iərmama riti ti nasituien ti nəri nə mə piəvtaha me səməme haməuku pen ia Masetonia haməpeki pehe səiou me narimnari səməme hāiwən. Ro pen iapkəres mhə nari riti tukumiaha, nənə mīpkuvei pehe mhə wok sikai m kimiaha ti nətoniien iou, nənə takamo iamīnha irə ia nəpin me. ¹⁰*Iou iakamərpwi iou ti nəri nə mə iakaməvisau irapw nægkiariien amasan kīpkərəku mhə iou irə. Rəmwhen ia nīpərhiēnien səvəi Kristo ramarə ia nirak, iakani pərhiēn mə iou tapko əpəiti mhə mwi ia kwopun riti ia profens Akaea. ¹¹Rəfo iakəpwəh nəresien nari riti tukumiaha? Ti nəri nə mə iapkəkeikei mhə kimiaha? Rekəm! Kumwesən rukurən mə iakəkeikei kimiaha. ¹²Ia noien i sə iakamo takarīpin mamō nəha təkwtəkwuni mə trīnise nægkiariien səvəi nərmama me nəha səməme haməfiūtə ia nirəha mə irəha apōsol me. Iakəkeikei mə tako rəknekin ti nirəha ti nīnīien mə kamho wok ia noien i kimaha iahamo wok irə. ¹³*Nərmama me iamīnha irə, irəha apōsol eikuə me. Hameikuə ia nərmama ia wok səvənraha, mamhəuvsini noien səvənraha ti noien mə nərmama tuhətoni mə irəha həmwhen ia apōsol me səvəi Kristo. ¹⁴Mətə nənimetaha trəpwəh nierien ia noien nəha. Nəri auər a mə Setan, mətə rukurən nuvsiniēn noien səvənhi ti noien mə nərmama tuhətoni mə in rəmwhen ia agelo riti səvəi nukuraanien. ¹⁵Ro pen rīpko mhə nari riti sə nənimetaha trīer tukwe trīni mīnuə iotukwininari me səvəi Setan həuvsini noien səvənraha mə tuho nərmama hətoni irəha rəmwhen mə irəha iotukwininari me səvəi noien atukwatukw. Nəpin sampam səvənraha tuhəvehi nərpwinien tresi pen a noien me səvənraha.

Pol raməgkiari ərpwi ti nəmisəien me səvənhi

¹⁶*Iaksmwatuk mwi. Pwəh iərmama riti riwən rerīn rīrhi mə iou iakamarməri. Mətə trīni mīnuə rerīmiaha rīrhi iamīnha irə, nənə hiəsēni iou pwəh iako noien səvəi narməriēn kwopti, nənə məgkiari ərpwi kwopti. ¹⁷Nægkiariien i səiou, Iərimənu səkitaha rīpkini pehe mhə miou mə takini. Mətə iakaməgkiari a rəmwhen ia iarməri riti. ¹⁸Nərmama həpik haməfiūtə ia nirəha ti noien me səvəi tīprənə, nənə ro iamīnhi irə, iou mwi takəgkiari ərpwi. ¹⁹Rerīmiaha rīrhi mə hiəukurən amasan nari, nənə ro pen hiaməsēni a nərmama me səməme hamarməri. ²⁰Nəri auər a mə nərmama me nəha həkwi kimiaha mə tiho nəkwānraha, uə hamakres m kimiaha, uə haməuəsi kimiaha rəmwhen ia kwənkru, uə haməuvehī utə irəha ia nənimemiaha, uə haməpwi nənimemiaha, mətə rerīmiaha ragien a ti nəseniēn irəha ho

* **11:5:** 1Kor 15:10, 2Kor 12:11, Kal 2:6 * **11:6:** 1Kor 2:1,13, Efes 3:4 * **11:7:** 1Kor 9:12,18
 * **11:8:** Fil 4:15-18 * **11:9:** 2Kor 12:13 * **11:10:** 1Kor 9:15 * **11:13:** 2Kor 2:17, Fil 3:2
 * **11:16:** 2Kor 12:6

iaminha irə. ²¹ *Iou iakamauris ti niniiien mə kimaha niskaiien səkimaha riwən ko iahəpko mhə noien me nəha ia kimiaha.

Iakaməgkiari rəmwhen ia iarməri riti, mətə nəfe nəghin sə nərmama me nəha hokeikei mə tuhəfiəutə irəha tukwe, iou mwi takəgkiari ərpwi tukwe. ²² Irəha nəkur Hipru? Iou mwi. Irəha nəkur Isrel? Iou mwi. Irəha kwənəkwus me səvəi Epraham? Iou mwi. ²³ *Irəha iotukwininari me səvəi Kristo? Iou mwi, mətə iou iakəpi raka irəha. Rosi iakaməgkiari rəmwhen ia iarməri riti, mətə iakino pik wok məpi raka irəha. Nənə kuvei pen iou ia kalapus nəpin rəpik rəpi raka irəha. Kərisi iou rəpi raka irəha. Nənə ipaka iakemhə nəpin rəpik. ²⁴ *Nəpin krirum nəkur Isrel hərisi iou m toti-naen. ²⁵ *Nəpin kahar nəkur Rom həuəsi iou ia kwərgi nei. Nəpin riti kəkwi iou ia kəruətəri. Nəpin kahar iakevən ia nitətə nənə nitətə rəmwhenimw. Nəpin riti iakeiai fwe ia təmwei təsi nəpin pekin riti ia nəpin mine ia ran. ²⁶ *Nəpin me pam iakaməvən ti noien wok səiou, maməsiari ti iapiwən asori me ia nəkwətənə me, nənə mamarə ia kwopun ərəha ikin imwei rakres me, mine ia kwopun ərəha ikin imwei nəkur imwak me nəkur Isrel, mine ia kwopun ərəha ikin imwei nərmama rəpko mhə irəha nəkur Isrel, mine ia kwopun ərəha ikin ia taon asori, mine ia kwopun ərəha ikin ia kwopun akwesakwes ikin, mine ia kwopun ərəha ikin fwe ia təsi, mine ia kwopun ərəha ikin imwei nərmama səməme haməni mə iou me nepwin nəha irəha, mətə hameikuə. ²⁷ *Iakinowok pik misese, nənə nəpin rəpik iapkapri mhə ia nəpin. Nəpin me nepwin nukumhə rahi iou, nənə iakəkəkwa. Nəpin rəpik nəveginien sənək riwən. Nənə nəpin rəpik iakaməkure tinari me səiou rəpkəmwhen mhə ti nəkwieiiien. ²⁸ *Narimnari nepwin mwi səməme iapkini mhə, mətə riti ia nirəha in i ia nəpin me rərik ramrhi pik nakalasia me ia kwopun me, iakamregi rəmwhen ia nəri pam riti iakaməvrani. ²⁹ *Nəpin iərmama riti rəpkiskai mhə, nənə iou mwi iakamregi mə iapkiskai mhə. Nəpin ko iərmama riti rəmwei ia nərəhaien, nənə rərik raməmisə pik tukwe.

³⁰ *Iou takaməkeikei məgkiari ərpwi, mətə takəgkiari ərpwi a ti narimnari me səməme kamhahətən pen mə niskaiien səiou riwən. ³¹ *Kumwesən i in Kumwesən mine Tata səvəi Iesu Iərimənu səkitaha sə kaməgnəgini in ia nəpin me ia nuk nuk me, in rukurən mə iou iapkeikuə mhə. ³² *Fwe taon nəha Tamaskes iəmə asori sə ramarə tegin Kig Aretas rokeikei mə trəkwtəmhiri iou. Rəmri naruagən me səvənhi ia kwəruə asori səvəi taon mə tuhəkwtəmhiri iou mhəuvehi puvnimwə iou ia kalapus. ³³ Mətə kiməvai pen iou ia tənəripw asori riti krukwi pen nəkwus irə kuvei pen ia rui nəpai riti, nəpai sə ramərer kuraukurau ia taon nəha, karaka mərməru ia nəkwus reiwaiu, nənə iakap iəmə asori nəha rəpwəh nəkwətəmhiriiien iou.

12

Pol raməgkiari ia vison me səməme Kumwesən rinəriari pen min

¹ Takaməkeikei məgkiari ərpwi nəri auər a mə noien nəha ko rəpko mhə nari riti ramasan. Mətə takaməkeikei mevən mini vison me nepwin mine narimnari me nepwin Iərimənu səkitaha rino pui miou. ² Iakukurən iərman riti sə rəmni nəpərhiien ia Kristo.^a Nuk fotin rukurau raka, Kumwesən rəməuvehi in mevən fwe irənhə ia neiai nəha sə ro kahar irə. Iakreirei

* **11:21:** Fil 3:5 * **11:23:** Wok Me 16:23, 1Kor 15:10 * **11:24:** Dut 25:3 * **11:25:** Wok Me 16:22, 14:19 * **11:26:** Wok Me 9:23, 14:5 * **11:27:** 1Kor 4:11, 2Kor 6:5 * **11:28:** Wok Me 20:18-21,31 * **11:29:** 1Kor 9:22 * **11:30:** 2Kor 12:5 * **11:31:** 2Kor 1:23 * **11:32:** Wok Me 9:23-25 ^a **12:2:** Ia kwopun i Pol raməgkiari ia iərman riti, mətə iərman nə in nə Pol.

mə revən ia nīpwran uə nənīmwin rier ia nīpwran mevən, Kumwesən əpa rukurən. ³ Iakini mwi mə iakreirei mə revən ia nīpwran uə nənīmwin rier ia nīpwran mevən, Kumwesən əpa rukurən. Mətə iakukurən mə iəmə nəha, ⁴ Kumwesən rīməuvehi utə revən fwe kwopun nəha Parataes, nənə in rīməregi nəgkiariien afafa me səməme iərmama rīreirei nīniien. ⁵ *Iou takəgkiari ərpwi ti sə ro iamīnha irə, mətə tapkəgkiari ərpwi mhə tukw iou atukw. Narimnari me səməme kamhahatən pen mə nīskaiien səiou riwən, irəha əpa nə takəgkiari ərpwi tukwe. ⁶ *Mətə rəfo? Trīni mīnuə iakokeikei mə takəgkiari ərpwi, komhə iou iərmama riti iakamarməri, ti nəri nə mə nəgkiariien sə iakani ro nīpərhiēnien. Mətə iapkəgkiari ərpwi mhə iamīnha irə ti nəri nə mə iakəpwəh nokeikeiien mə iərmama riti truvehi utə iou irənhə məpi raka nəri sə ratukwatukw. Iakokeikei mə trətoni iou rəmwhen ia nəfe tako uə takini.

⁷ *Vison me nəha Iərimənu rino pui miou rīpik.^b Ti nīniseien iou mə takəpwəh nəfiəutəien iou ia vison me nəha iakīnətoni, kuvei pehe nari riti miou rəmwhen ia təsi nīmīrhi riti raməpi nīpwrak, məmwhen mwi ia iəremhə riti ruku pen ti Setan mamō nəmīsəien miou. Kuvei pehe nəri nəha miou mə takəpwəh nəfiəutəien iou ia narimnari me nəha Iərimənu səkitaha rino pui miou. ⁸ Iakīnəres Iərimənu səkitaha m kahar mə truvehi raka nəri nəha pwəh rəpwəh noien nəmīsəien miou. ⁹ *Mətə Iərimənu rini pehe tukw iou i mə, “Namasanien səiou rīnəmwhen raka trasitu ia niram. Nəpīn nīskaiien səim riwən, nīskaiien səiou truvehe masori ia niram.” Ro pen rerik ramagien mə takəgkiari ərpwi ia nīmīruien səiou sə nīskaiien riwən irə, mə nīskaiien səvəi Kristo trarə ia nīmīruien səiou. ¹⁰ Ro pen iou rerik ramagien a ia nəpouien me, nīni ərəhaien me, nəpīn skai me, nometəien me, mīne nərəhaien me nepwin mwi səməme kamo ia nīrak ti nəri nə mə iou iərmama riti səvəi Kristo. Rerik ramagien a ti nəri nə mə nəpīn nīskaiien səiou riwən, nənə nəpīn nəha in nəha iakauvehi nīskaiien.

Pol raməgkiari skai m nəkur Korin

¹¹ *Təkwtəkwuni iakaməgkiari iakəmwhen ia iərmama riti ramarməri, mətə kīmiaha hiənəkeikei miou ti noien iamīnhi irə ti nəri nə mə ratukwatukw mə tihəgnəgini iou, mətə hiənəpwəh noien. Rosi iou iəmə auər a, mətə aposol me nəha səməme hiaməni mə irəha hasori, iou iapkətoni anan mhə mə irəha hasori anan ia nīrak. ¹² *Nəpīn iakīnamarə kitaha m kīmiaha, iakamo nīmtətien me səməme kamhahatən mə iou aposol pərhiēn riti. Iakīnamo nīmtətien me, mīne narimnari me səməme nərmama hətoni nənimenraha rier. Iakīnamo narimnari me nepwin mwi ia nīskaiien səvəi Kumwesən ia rerimīaha, nənə mo nətərigien səiou rəpwəmwis. ¹³ *Noien amasan sə iakīno m kīmiaha rəmwhen a iakīno m nakalasia me pam, mətə nari kuatia ropə in nə iapkəres mhə mane tukumīaha. Mə noien nəha rərəha enouenou ia nərəhaien səiou.

¹⁴ *Təkwtəkwuni iakamərer mwatuk mə takuvehe mətī pehe kīmiaha səro kahar irə. Nənə tapkəres mhə mane tukumīaha, ti nəri nə mə iakəpwəh nokeikeiien nautə səkīmiaha, mətə iakokeikei a kīmiaha. Həregi ro. Rīpko mhə wok səvəi nəkwərhakwərha me mə tuhəmri karen mane sə trasitu ia tata mīne mama səvənraha kurirə. Mətə wok səvəi tata mīne mama irau tro iamīnha irə rasitu ia nəkwərhakwərha me səvənrau. ¹⁵ *Ro pen rerik

* **12:5:** 2Kor 11:30 * **12:6:** 1Kor 10:8, 1Kor 11:16 * **12:7:** Job 2:6 **b** **12:7:** Narimnari me i Pol raməgkiari irə Kumwesən rino pui pen min ia vison me rətoni fwe ia neiāi sə ro kahar irə. * **12:9:** Fil 4:11-13 * **12:11:** 2Kor 11:5 * **12:12:** Rom 15:19 * **12:13:** 2Kor 11:9 * **12:14:** 2Kor 13:1 * **12:15:** Fil 2:17

ramagien mə takuvei pehe pam narimnari me səiou m kimiaha, nənə muvei pen mwi nimiruien səiou tukumiaha. Nokeikeien səiou rasori tukumiaha, mətə səkimiaha rouihi a tukw iou. Noien nəha rəpwəh natukwatukwien!
¹⁶ Kimiaha hiəukurən mə nīpərhiēnien iou iapərəs mhə mane m kimiaha, mətə rosi kimiaha nepwīn hiaməni mə iakino noien ikou me, muvehi kimiaha ia neikuəien me rəmwhen ia kwənkru. ¹⁷ Rəfo? Iakakres m kimiaha ia nərmama me nəha iakinərhi pehe irəha həuvehe tukumiaha? Rekəm!
¹⁸ *Iakinəres Taetas mə truvehe mətoni kimiaha, nənə mərhi pehe piəvtaha riti irau min. Mətə Taetas nəha in rīpkakres mhə m kimiaha. Kimiaha hiəukurən mə kimrau min irauavən pəri nətərigien səkimrau mine noien kuatia.

¹⁹ Rosi rerimiahā rīrhi mə ia nəgkiariien me pam nəha kimaha ia haməgkiari m kimiaha, mamhənise nəgkiariien ərəha me nepwīn səməme kamini ia kimaha, mətə rekəm. Ia nəmri Kumwesən kimaha iahaməgkiari, mamhəni rəmwhen sə Kristo rokeikei. Nərmama keikei me, narimnari me pam səməme iahamo, mətə iahamo mə tahəuvrhəkīn kimiaha hiəuvehe mhəutə. ²⁰ *Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə iakamhekīr mə kamo nəpīn takuvehe, takətoni mə hiopə, hiəpko mhə noien sə iakokeikei. Nənə kimiaha mwi tihətoni mə iakopə, iapko mhə noien sə hiokeikei. Iakamhekīr mə takətoni kimiaha nepwīn hiaməvisə, nepwīn rerīnraha ramrhi ərəha irəha me, nepwīn niemaha raməpi irəha, nepwīn kamhətəriɡ əpa ti nīrəha, nepwīn kamhəni neikuəien mamhouraha nəghi iərmama irə, nepwīn kamhəni nīkare iərmama, nepwīn kamhərpwi irəha, mamho əpnəpen noien me.
²¹ *Iakamhekīr mə kamo nəpīn takuvehe mwi Kumwesən səiou ro iou iakauris ia nəmrimiahā. Nənə rerik trərkwəpīr iakasək tukumiaha me nepwīn səməme hənəmo noien ərəha fwe kupwən, nənə mhəpwəh nīrərigien ia noien ərəha me səvənraha səməme kamho ia nəpīn me. Irəha kamho noien me səməme həmkemik, irəha nərman mine nīpran kamhəiri əpnəpen irəha me, mamho mwi noien ərəha nepwīn mwi.

13

Nəgkiariien sə Pol rani ti nəsuəpwirīien nakalasia me fwe Korin

¹ *In i navənien səiou səro kahar irə takuvehe mətoni kimiaha. Nəkukuə İkinan rani mə, “Nəpīn iərmama riti rarukwi pen nəgkiariien ia iərmama riti, iərmama kəru uə kahar tuhaməkeikei mhəni nəgkiariien kuatia, nənə nərmama tuhəukurən mə nəgkiariien nəha karukwi pen ia iərmama nəha ro nīpərhiēnien.”

² Iakokeikei mə takini nəgkiariien riti tukumiaha səməme fwe kupwən hiamo noien ərəha, iakokeikei mə takini mwi tukumiaha pam. Iakuvəni raka nəgkiariien i tukumiaha kupwən nəpīn iakiməuvehe tukumiaha sə ro kəru irə, nənə təkwtəkwuni iakamarə isipwīn tukumiaha, mətə iakokeikei mə takini mwi. Trīni mīnuə iakuvehe mətoni mwi kimiaha, mətə kimiaha nepwīn hiamo ihi noien ərəha, tako rīskai mīnraha məkoui atukwatukw irəha irə. ³ Tako iamīnhi irə ti nəri nə mə hiamətui nari riti sə tako trahətən pen mə nīpərhiēnien i Kristo raməgkiari ramier ia nəgkiariien səiou. Nəfe Kristo ramo m kimiaha rīpkəpou mhə tukwe, mətə in ramo kamətə nīskaiien səvənhi ia kimiaha. ⁴ *Nīpərhiēnien, nəpīn kīnərui tərini pen in ia nei kamarkuau, nīskaiien səvənhi riwən. Mətə ipwet mine in ramiru ia nīskaiien səvəi Kumwesən. Kimaha nīskaiien səkimaha riwən rəmwhen mwi ia Kristo

* **12:18:** 2Kor 8:6,16-18 * **12:20:** 2Kor 2:1-4 * **12:21:** 2Kor 13:2 * **13:1:** 2Kor 12:14, Mat 18:16, 1Tim 5:19 * **13:4:** Fil 2:7-8

fwe kupwæn. Mætə nəpɪn tahəuvehe mhətəni kɪmiaha, tihətəni mə kɪmaha iahaməmɪru ia nɪskaiien səvəi Kumwesən rəmwhen a ia Kristo ipwet mɪne.

⁵ *Ramasan mə kɪmiaha atukw tihətə amasan kɪmiaha me, mhəkiri noien səkɪmiaha, mhətə sas mə hiaməkwtəmhirɪ pərhiɪn noien səvəi nahatətəien uə rekəm. Tihaməkeikei mhəukurən mə Iesu Kristo in fwe ia rerɪmiaha, mətə mə nahatətəien səkɪmiaha ro neikuəien i, Kristo in riwən fwe ia rerɪmiaha. ⁶ Nənə rerik ramrhi mə tihətə sas ia kɪmaha mə nahatətəien səkɪmaha rɪpko mhə neikuəien i. ⁷ Mətə kɪmaha iahaməfwaki m Kumwesən mə kɪmiaha riti trɪpko mhə nari riti rərəha. Kɪmaha iahəpkəfwaki mhə iamɪnhi irə mə tuko kəgnəqini kɪmaha mə wok səkɪmaha ramasan, rekəm. Mətə iahokeikei mə kɪmiaha tiho noien sə ratukwatukw nəri auər a mə ia nətəien səvəi nərmama nepwɪn həni mə wok səkɪmaha rərəha. ⁸ *Ro iamɪnhi irə ti nəri nə mə ko iahəpko mhə nari riti sə rəsɪsəg nɪpərhiɪnien, mətə iahəukurən a noien nəri sə rauvehi utə nɪpərhiɪnien. ⁹ Nəri auər a mə kamətə kɪmaha mə nɪskaiien səkɪmaha riwən, mətə mə kɪmiaha hiəskai rerimaha ragien. Ro iamɪnhi irə iahaməfwaki mə tihəuvehe matukwatukw amasan. ¹⁰ *Iakamarə isipwɪn tukumiaha mɪrai nəkukuə i mərhi pehe i tukumiaha. Iako iamɪnha irə mə nəpɪn takuvehe tapko mhə rɪskai m kɪmiaha. Iou aposol riti, Kumwesən ruvei pehe nasoriien nəha miou mə takuvrhəkɪn kɪmiaha hiəuvehe mhəutə, mətə in rɪpkuvei pehe nasoriien nəha miou mə takouraha kɪmiaha hiewaiu.

Nəgkiariien sampam

¹¹ *Piak me, in i nəgkiariien sampam səiou iakɪni məsəkɪr m kɪmiaha. Kɪmiaha tihaməkeikei mheipeni suatuk me səkɪmiaha, mhəregi nəgkiariien səiou, mho nətərigien səkɪmiaha pwəh ruvehe mo kuatia, mharə ia nəmərɪnuien, nənə Kumwesən səvəi nokeikeiien mɪne nəmərɪnuien tramarə tukumiaha.

¹² *Həni ramasan tukumiaha me mhakei m kɪmiaha me ia nakeiien sə rəmher. ¹³ Nərmama me pam səvəi Kumwesən kamhəni pehe ramasan tukumiaha.

¹⁴ Pwəh namasaniɪn səvəi Iesu Kristo Iərɪmənə səkɪtaha mɪne nokeikeiien səvəi Kumwesən mɪne no pəriien nari səvəi Nənimwɪn Ikinan tramarə tukumiaha pam.

* **13:5:** 1Kor 11:28 * **13:8:** 1Kor 13:6 * **13:10:** 2Kor 2:3, 10:8 * **13:11:** Rom 15:33 * **13:12:** Rom 16:16

Kalesia

Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Pol rımərai nəkukuə i revən ti nakalasia me ia profens riti səvəi Rom kani mə Kalesia. Nakalasia me ia Kalesia nətərigien səvənraha raməvsausini pik ti nahatən eikuə me nəghinraha mə Juteiaisa me. Nahatən eikuə me nəha həni pen ti nərmama rıpkə mhə irəha nəkur Isrel mə Kumwesən trəpwəh nuvehimıruien irəha. Irəha həni mə nərmama rıpkə mhə irəha nəkur Isrel tuhaməkeikei mhesi pen loa səvəi nəkur Isrel rəmwhen ia kuvehi ninhum mınraha, mine nəniien nari, mine nousəsımwınien ia nəpın səvəi nəveginien asori me səvəi nəkur Isrel. Nahatən eikuə me nəha həni mwi mə Pol rıpkuvehi mhə nasoriien səvəi Kumwesən. Ro iamınhi irə tuhəpwəh nətərigien in. Ia nukune nəkukuə i Pol rıməni pen ti nəkur Kalesia mə nəfe nəgkiariien amasan in raməvisau. In rani mwi mə Kumwesən ruvei pen nasoriien min. Ko kıpkuvehimıru mhə kıtaha trını mınuə samesi pen Loa səvəi Moses. Mətə tukuvehimıru kıtaha nəpın səni nıpərhiienien ia Iesu Kristo. Nahatətəien in nəha suatuk ti nuvehien nımıruien vi. Pol rını mə tsahatətə ia Iesu Kristo, mho nokeikeien, nənə mharə ia Nənimwın İkinan.

¹ *Iou Pol. Iou aposol riti. Nərmama me həpkəkwein mhə iou mə takowok i. İərmama riti rəpwəh nuvehi utəien iou, mətə Iesu Kristo mine səvənhi Tata Kumwesən sə rino rətui mwi ia nemhəien səvənhi, irau nəha krouvehi utə iou. ² Iou mine piəvmiaha me nepwın kimaha mınraha ia kwopun i iahamrai nəkukuə i rauvehe tukumiaha nakalasia me fwe profens nəha Kalesia. ³ *Nəfwakiiien səiou mə Kumwesən tata səkıtaha mine Iesu Kristo İərimənu səkıtaha trouəriari pehe namasanien mine nəmərınuien m kimiaha. ⁴ *Iesu rınəsəni nımıruien səvənhi memhə ti noien ərəha me səkıtaha. In rino iamınha irə mə truvehi raka kıtaha ia nitətə ərəha i samarə irə ipwet mine. In remhə mesi pen nəkwai Kumwesən Tata səkıtaha. ⁵ Pwəh nəgnəginiiien revən tukwe ia nuk nuk me. Ouəh, pwəh ro iamınhi.

Nægkiariien amasan sə ro nıpərhiienien kuatia a

⁶ Iou iakərkərinari ia kimiaha ti nəri nə mə Kumwesən rınəkwein kimiaha mə tihəuvehe mharə tegın namasanien səvəi Kristo, mətə nəpın ouihi a rukurau, nənə kimiaha hiəuvei pen təkutamiaha min, mamhəuvən ti nəgkiariien amasan riti mwi. ⁷ *Iakını iamınhi irə mətə nəgkiariien amasan riti mwi riwən. Nægkiariien amasan sə ro nıpərhiienien kuatia a. Mətə nərmama nepwın nəha ikın kamho kimiaha hiamhekır pik. Irəha hokeikei mə tuhəvsini nəgkiariien amasan səvəi Kristo ruvehe nəgkiariien əpə riti. ⁸ *Mətə iakani pehe tukumiaha i trını mınuə kimaha riti uə agelo riti sə ruku pen ia neiai trəvisau pehe m kimiaha nəgkiariien amasan riti ropə ia nəgkiariien amasan nəha iahənəvisau raka m kimiaha i, pwəh iərmama nəha revən ia napw. ⁹ Kimaha iahəuvəni raka nəgkiariien i tukumiaha fwe kupwən, nənə təkwtəkwwuni takını mwi. Trını mınuə iərmama riti raməvisau m kimiaha nəgkiariien amasan riti ropə ia nəgkiariien amasan nəha hiəuvəuvehi raka, pwəh iərmama nəha revən ia napw. ¹⁰ *Kimiaha hiaməfətəriğ irə? İpwet mine iakaməmwur mə sin trəkwein amasan ia nırak, iərmama uə Kumwesən? Rerımiaha ramrhi mə iakaməmwur ti nəfe, mə tako nərmama rerınraha ragien tukw iou uə? Trını mınuə iakaməmwur ihi mə

* **1:1:** Kal 1:11-12 * **1:3:** Rom 1:7, Fil 1:2 * **1:4:** Kal 2:20, 1Tim 2:6, Taet 2:14, 1Jon 5:19 * **1:7:** Wok Me 15:1,24 * **1:8:** 1Kor 16:22 * **1:10:** 1Tes 2:4

tako narmama rerinraha ragien tukw iou ripko mhə iou pərhien iərmama riti sə iakamo tukwini nari m Kristo.

Pol ramini irapw mə kinəfo irə ruvehe mo aposol riti

11 *Piak me, iakokeikei mə kimiaha tihəukurən nəri. Nəgkiariien amasan i iakinəvisau m kimiaha ripko mhə nəvisaiuen səvəi iərmama. 12 *Iapkuvehi mhə ruku pen ti iərmama riti. Iərmama riti ripkahatən mhə iou irə. Mətə iakiməuvehi ia nəpin nəha Iesu Kristo rier pehe tukw iou. 13 *Kimiaha hiəuvəregi raka noien səiou sə iakinəfo irə kupwən ia nəpin nəha iakinaməfwaki ihi ia nəfwakiien səvəi nəkur Isrel. Iakinamometə pik nakalasia me səvəi Kumwesən, mamousari mə takouraha irəha. 14 *Ia nəpin nəha iakinauvehe mamskai ia nəfwakiien səvəi nəkur Isrel məpi raka iou me nepwın ti nəri nə mə iakamousari pik mamesi pen narəien nəha kaha kupwən me səiou həməuvei pehe. 15 *Mətə Kumwesən sə ruvərfi raka iou fwe ia tıpwı mama səiou, in rəkwein iou, ti nəri nə mə rerin ramasan tukw iou. 16 *Nəpin rəkwein iou irə, rerin ragien ti nəseniien iou iakətə Tini mə takəvisau irapw nəgkiariien amasan səvənhi m narmama me ripko mhə irəha nəkur Isrel. Nənə nəpin iakətoni Tini, təkwtəkwuni a iapkevən mhə ti iərmama riti mə trahatən iou. 17 Iapkevən mhə fwe Jerusalem mə takətoni narmama me nəha haməkupwən ia nirak mho irəha aposol me. Mətə iakier mevən fwe tənə nəha Arepia. Kurirə irə iakrərig mwi mevən fwe Tamaskes. 18 *Nəpin nuk kahar rukurau, nənə iakutə pen fwe Jerusalem mə takətoni Pita. Iakuvehi nəfwakiien kəru fwe ikin kimrau min. 19 *Mətə iapkətoni mhə aposol me nepwın mwi, Jemes əpa, piəvi Iərimənu səkitaha. 20 (Nəgkiariien i iakamrai rauvehe tukumiaha ia nəmri Kumwesən iakəpwəh neikuəien irə.) 21 *Nəpin iakier ia Jerusalem, iakevən fwe ia kwopun me ia profens mi nəha Siria mine Silisia. 22 Ia nəpin nəha, nakalasia me səvəi Kristo ia tənə Jutia həkətə raka mhə iou, mhəreirei ihi iou. 23 Kamhəregi a narmama me kamhəvisau iamınhi mə, “Iəmə i kupwən ramometə kitaha, təkwtəkwuni raməvisau irapw nahatətəien səkitaha sə kupwən ramousari mə trouraha.” 24 Nənə irəha həgnəgini Kumwesən tukwe iou.

2

Pol revən məgkiari irəha aposol me nepwın fwe Jerusalem

1 *Nəpin nuk fotin rukurau, iakutə pen fwe Jerusalem kimrau Panapas. Iakiri mwi Taetas ruvehe kimrahar min. 2 Iakutə pen iamınhi ti nəri nə mə Kumwesən rinahatən raka iou iakinətoni mə takaməkeikei mevən. Nənə iakevən mətoni nəmə asori me səvəi nakalasia me. Nəpin kimaha əpa, iakini pen amasan ti nirəha i nəgkiariien amasan səiou sə iakamini irapw ti narmama me ripko mhə irəha nəkur Isrel. Iakamo iamınhi irə ti nəri nə mə iakəpwəh nokeikeiien mə narimnari me səməme iakamo mine iakino raka, iakamo auər a. 3 *Ia nəpin nəha Taetas kimrau min. Nıpərhiienien in iəmə Kris, mətə irəha həkpwəh niniien mə tukaməkeikei kuvehi ninhum min. 4 *Mətə noien səvəi nuvehien ninhum m iərmama kimaha iahəgkiari irə ti nəri nə mə narmama me nepwın kamhəkurirə afafa kitaha, mamheikuə mə irəha piəvtaha me. Irəha həuvehe mamhətə afafa kitaha, ti nəri nə mə Iesu Kristo rineivinari ia kitaha. Nənə hokeikei mə tuhətoni mə saməfarə

* 1:11: Mat 16:17 * 1:12: Kal 1:1 * 1:13: Wok Me 8:3 * 1:14: Wok Me 22:3 * 1:15: Aes 49:1, Jer 1:5, Rom 1:1 * 1:16: Wok Me 9:3-6, Kal 2:7 * 1:18: Jon 1:42, Wok Me 9:26 * 1:19: Mat 13:55 * 1:21: Wok Me 9:30 * 2:1: Wok Me 15:2 * 2:3: Wok Me 16:3 * 2:4: Kal 1:7, Kal 5:1,13

irə. Irəha hənua tuhəsisəg mwi kitaha ia natuakəmien me səvənraha. ⁵ Mətə kimaha iahəpwəh nəsəni ananien irəha mə tuhasori ia kimaha, ti nəri nə mə iahokeikei mə nəgkiariien amasan i sə ro nīpərhienien trarə amasan tukumiaha mamevən.

⁶ *Ia nəpīn nəha, nərmama nepwīn fwe ikīn kani irəha mə nəmə asori me. (Mə irəha hasori mhəfo pen irə, mətə iakəpwəh nətərig penien irə. Iou iakukurən mə Kumwesən ramo rəmnəmwhen a ia nərmama me pam.) Nəmə asori me nəha həpwəh nīnien nəgkiariien riti mhəpīn pen ia nəgkiariien amasan sə iakaməvisau irapw i. ⁷ *Irəha həkko mhə iamīnhi irə, mətə hətə sas mə Kumwesən rəmri pehe nəgkiariien amasan səvənhi ia tīpage rəgik mə takəvisau irapw irə ramevən ti nərmama me rīpko mhə irəha nəkur Isrel. Noien nəha Kumwesən ro miou rəmwhen a mwi sə rino raka m Pita. Pita nəha raməvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Kumwesən ramevən ti nəkur Isrel. ⁸ Nəmə asori me nəha hətə sas mə Kumwesən ramasitu ia kimrau pəri ia wok mi nəha iarauo. Ramasitu ia Pita ia wok səvənhi sə in ramo in aposol riti səvəi nəkur Isrel, mamasitu mwi ia nirak ia wok səiou sə iakamo iou aposol riti səvəi nərmama me rīpko mhə irəha nəkur Isrel. ⁹ *Nənə Jemes, mīne Pita, mīne Jon, iəmə mirəhar nəha kani irəhar mə pos me səvəi nīmwfəwaki, nəpīn irəhar harənətə Kumwesən ramasitu ia nirak ia namasanien səvənhi, harosə pehe rəgīnrahar mwatuk m kimrau Panapas rəmwhen mə kimaha kusen kuatia. Nənə kimaha pam iahəsəni mə tahəuai kimaha me. Kimrau Panapas tarouevən rouəvisau m nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel, nənə irəha tuhəuvən mhəvisau m nəkur Isrel. ¹⁰ *Mətə nəgkiariien kuatia a həmāni pehe tukumrau i mə rerimrau tramrhi nərmama me nautə səvənraha riwən, iarouasitu ia nirəha. Mətə nəri nəha iakīnətə raka takaməkeikei mo. Rerik ragien tukwe.

Pol rəgkiari skai m Pita

¹¹ Mətə nəpīn Pita ruvehe ia Antiok, iakərer ia nənimen, məgkiari skai min, ti nəri nə mə ramo noien riti rəpwəh nəmwhenien. ¹² *Nəpīn rīməuvehe vi a ia Antiok, ramāni pəri nari irəha piəvtaha me səməme rīpko mhə irəha nəkur Isrel. Mətə kurirə irə Jemes rərhi nərmama nepwīn həuvehe. Nəpīn hapirapw, Pita rinaməpwəh nāni pəriien nari irəha nərmama me rīpko mhə irəha nəkur Isrel, nənə mīnamərer əpə ia nirəha. In ro iamīnhi irə ti nəri nə mə rehekīr nəkur Isrel me nəha səməme kamhəni mə nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel tuhaməkeikei mhəuvən kuvehi ninhum mīnraha ti Loa səvəi Moses. ¹³ Nənə piəvtaha me nepwīn səməme irəha nəkur Isrel həhekīr mwi, mhəkurirə ia Pita ia noien nəha ramo. Panapas mwi in rehekīr, mukurirə irəha. ¹⁴ Mətə nəpīn iakətoni mə irəha həkkesi pen mhə nəgkiariien amasan sə ro nīpərhienien, iakəgkiari skai m Pita ia nəmrinraha pam. Iakīni pen tukwe in mə, “Pita. Ik iəmə Isrel, mətə ikīnəpwəh raka narəien səvəi nəkur Isrel, mamarə ia narəien səvəi nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel. Ro iamīnhi irə rəfo təkwtəkwwuni ikamərhiərhi nərmama me i rīpko mhə irəha nəkur Isrel mə tuharə ia narəien səvəi nəkur Isrel? ¹⁵ Ia nətuiien səkrau krīnouətui pehe iəmə Isrel mi. Rīpko mhə krau iərmama mi səvəi kwənəkwwus əpə riti sə nəkur Isrel kamhəni mə kwənəkwwus səvəi nəkur ərəha me. ¹⁶ *Mətə krau krouukurən mə iərmama sə ramesi pen Loa səvəi nəkur Isrel rīpkatukwatukw mhə ia nəmri Kumwesən, mətə iərmama sə ramahatətə

* **2:6:** Wok Me 10:34 * **2:7:** Wok Me 22:21 * **2:9:** Jon 1:42 * **2:10:** Wok Me 11:29-30 * **2:12:** Wok Me 11:3 * **2:16:** Wok Me 15:10-11, Rom 3:20-28, Rom 4:5, 11:6, Kal 3:11

ia Iesu Kristo, in əpa nə ratukwatukw ia nənimen.^a Nətərigien nəha rino mə kitaha mwi nəkur Isrel səni nīpərhiēnien ia Iesu Kristo. Kitaha samahatətə ia Kristo ti nəri nə mə noien iamīnha irə tro kitaha satukwatukw ia nəmri Kumwesən. Mətə səpkətīgite mhə ia nesi penien Loa, ti nəri nə mə iərmama riti riwən ko ruvehe matukwatukw ia nəmri Kumwesən nəpīn ramesi pen Loa. ¹⁷ Kitaha i nəkur Isrel səuvəuvehe raka ti Iesu mə in tro kitaha satukwatukw ia nəmri Kumwesən. Mətə mə kitaha sətōni mə kitaha nəkur ərəha rəmwhen ia nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel, rəfo irə? Kristo ro kitaha səuvehe nərmama kamho noien ərəha? Rekəm! ¹⁸ Mətə trīni mīnuə iakuvrhəkin mwi Loa nəha sə fwe kupwən iakīneitehi, noien nəha iakamo ramahatən pen mə pərhiēn iou iərmama sə iakamərui Loa. ¹⁹ *Ia nīkaren səvəi Loa, iakuvamhə raka. Loa nəha rousi əpune iou. Nənə ti nəri nə mə iakuvamhə raka ia nīkaren səvəi Loa, iakukurən nīmīruien ia nīkaren səvəi Kumwesən. Rəmwhen mə kīnərui tərini pen iou ia nei kamarkuau i kīmrau Kristo. ²⁰ *Rīpko mhə iou iakamīru təkwtəkwuni, mətə Kristo ramīru ia nīrak. Nīmīruien sə iakamarə irə təkwtəkwuni ia tīprənə i, iakamarə irə, mamahatətə ia Tini Kumwesən. In rokeikei iou memhə tukw iou. ²¹ Ko iapkərarki mhə namasanien i səvəi Kumwesən sə ruvei pehe miou. Trīni mīnuə Loa in suatuk iərmama tresi pen ti nuveheien matukwatukw ia nəmri Kumwesən, ro iamīnhi irə Kristo remhə auər a.”

3

Sin ro nīfēfēien ro nəkur Kalesia hətə wau ia nəgkiariēn pərhiēn?

¹ Nəkur Kalesia, kīmīaha hiamarməri! Kīnəvisau raka Iesu Kristo m kīmīaha rəmwhen hiənətōni ia nəmrimīaha mə remhə ia nei kamarkuau. Mətə nīsīmə nəha hənō nīfēfēien mhəuvehi raka kīmīaha? ² Iakuə takəres nəresien riti tukumīaha i. Fwe kupwən, nəpīn hiəuvehe vi a mhəuvehi Nənīmwin Ikinan, hiamō nəfe noien ro Kumwesən ruvei pehe Nənīmwin nəha m kīmīaha? Rosi hiamesi pen Loa səvənhi uə? Kīmīaha hiəukurən mə rīpko mhə iamīnhi. Mətə kīmīaha hiəregi nəgkiariēn amasan səvənhi, mhəni nīpərhiēnien irə, ro pen Kumwesən ruvei pehe Nənīmwin səvənhi m kīmīaha. ³ Rəfo kīmīaha hiamarməri iamīnhi irə? Fwe kupwən, nəpīn hiəuvehe vi a mhahatətə ia Iesu, hiamətīgite ia nīskaiēn səvəi Nənīmwin Ikinan. Mətə rəfo nəha təkwtəkwuni, ko hiəuvehe mhatukwatukw ia nīskaiēn atukw səkīmīaha? ⁴ Mətə rəfo ia nəmisəien me həpik hiəuvəregi raka ti Iesu? Hiaməregi auər a uə? ⁵ Kumwesən sə rauvei pehe Nənīmwin Ikinan m kīmīaha, nənə mamō nīmītəien me ia nəmrimīaha, in ramo noien me nəha ti nəfe? Ti nəri nə mə hiamesi pen Loa? Rekəm! Mətə in ramo noien me nəha ti nəri nə mə nəpīn hiəregi nəgkiariēn amasan səvəi Iesu, hiəni nīpərhiēnien irə. ⁶ *Rerimīaha tramrhi Epraham fwe kupwən. Nəkukuə Ikinan rani mə Epraham “rini nīpərhiēnien ia Kumwesən. Nənə ti nəri nə mə in rahatətə iamīnhi, Kumwesən rətə in mə in ratukwatukw ia nənimen.” ⁷ Ro pen kīmīaha tihaməkeikei mhəukurən mə nərmama səməme kamhahatətə, irəha nəha nīpwnəti Epraham me. ⁸ Nəkukuə Ikinan ruvəni raka fwe kupwən mə Kumwesən trīni nərmama i rīpko mhə irəha nəkur Isrel mə irəha hatukwatukw ia nənimen ti nəri nə mə kamhahatətə irə. Nəpīn noien nəha rīpkuvehe mhə ihi, Nəkukuə Ikinan rīnəvisau pen nəgkiariēn amasan i m Epraham. Rini mə, “Nərmama ia tənəmtənə me pam tuhəuvehi namasanien səiou truku pen ia kwənəkwus səim.” ⁹ Ro iamīnhi irə sətōni

^a **2:16:** Suatuk riti mwi ti nīnīien nəgkiariēn nəha ia vas 16 in i mə “Mətə krau kroukurən mə iərmama rīpkatukwatukw mhə ia nəmri Kumwesən ia nesi penien Loa, mətə nahatətəien ia Iesu Kristo ramo in ratukwatukw ia nənimen.” * **2:19:** Rom 7:6 * **2:20:** Jon 13:1, Kal 1:4 * **3:6:** Rom 4:3

mə Kumwesən raməkwein amasan ia nərmama səməme kamhahatətə irə rəmwhen raməkwein amasan ia Epraham ti nəri nə mə Epraham ramahatətə irə. ¹⁰ *Mətə nərmama me pam səməme kamhətigite ia nesi penien Loa mə tro irəha hatukwatukw ia nəmri Kumwesən, Kumwesən raməkwein ərəha ia nirəha. Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə nəgkiariien i sə kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan rəuiui irəha. Rini mə, “Kumwesən trəkwein ərəha ia nərmama me pam həpko mhə narimnari me pam kimərai pen ia nəkukuə səvəi Loa.” ¹¹ *Nənə ruvehe mīno nukurənien i ti nərmama mə iərmama riti riwən ko resi pen Loa nənə muvehe matukwatukw ia nəmri Kumwesən. Rino nukurənien i ti nəri nə mə Nəkukuə Ikinan rani mə, “Iərmama sə ratukwatukw ia nəmri Kumwesən ia nahatətəien səvənhi, in truvehi nīmīruien.”

¹² *Mətə Loa in ropə ia nahatətəien. Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə Loa rani mə, “Iərmama sə ramo narimnari me pam nəha Loa rani truvehi nīmīruien irə.” ¹³ *Mətə Kristo ruvəfi raka nari ia kitaha. Loa nəha ko rīpkəkwein ərəha mhə mwi ia kitaha, ti nəri nə mə Iesu rīməuvehi təmwkītaha, muvehe mo in iərmama sə Kumwesən raməkwein ərəha irə. Rəmwhen ia nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Trini mīnuə kousi əpune iərmama riti nīpwran rəgher ia nei, ramahatən pen mə Kumwesən raməkwein ərəha irə.” ¹⁴ Mətə təkwtəkwni, ti nəri nə mə Iesu Kristo remhə iamīnhi, namasanien sə Kumwesən rīməuvei pen m Epraham ko ruvehe ti nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel. Ti nəri nə mə kitaha samahatətə ia Iesu, səukurən nuvehien Nənimwīn nəha Kumwesən ruvəni raka mə truvei pehe m kitaha.

Promes mīne Loa

¹⁵ Piak me, iakuə takini noien riti səkitaha nərmama, mahatən nəri nəha iakaməgkiari irə. Nəpīn iərmama kəru krourai sun nəgkiariien riti nənə rouərihi nīpekə tukwe, rəknekīn ti iərmama riti mə trīfi nīpekə səvənrau, mərihi atukw a səvənhi riti. ¹⁶ *Fwe kupwən, Kumwesən rino promes me səvənhi m Epraham mīne mwīpwīni. Kumwesən rəpwəh nīnien mə ramo promes me səvənhi m Epraham mīne “nīmīpwīni me.” Nəgkiariien i mə “Nīmīpwīni me” ramīni nərmama həpīk. Mətə Kumwesən rini mə ramo promes me səvənhi m Epraham “mīne mwīpwīni.” Nəgkiariien i “mwīpwīni” ramīni iərmama kuatia. Mwīpwī Epraham nəha Kumwesən rəgkiari irə in nə Kristo. ¹⁷ *Nīpwrai nəgkiariien səiou ro iamīnhi: Fwe kupwən, Kumwesən rino promes riti səvənhi m Epraham, marə mīni mwi mə nəgkiariien nəha səvənhi traməkeikei mukuə. Nəpīn nuk fo-hantret-toti rukurau, nənə Loa ruvehe. Mətə Loa nəha ko rīpkousi ərəgrəgi mhə promes nəha Kumwesən rīnəmri raka m Epraham fwe kupwən. ¹⁸ *Trini mīnuə kitaha saməuvehi narimnari me sə Kumwesən rauvei pehe ti nəri nə mə samesi pen Loa, noien nəha ramahatən pen mə promes nəha səvəi Kumwesən ruvehe muvəiwən. Nənə ko səpkuvehi mhə narimnari me nəha ruku pen ti promes nəha. Mətə Epraham ruvehi narimnari me nəha Kumwesən rīməuvei pen min ti nəri nə mə Kumwesən rino promes mə tro iamīnhi.

Kumwesən rīməuvei pehe Loa ti nəfe?

¹⁹ *Ro iamīnhi irə Kumwesən rīməuvei pehe Loa ti nəfe? Ti nəri nə mə nərmama kamho noien ərəha me, ro pen in rīrīpīn pen Loa ia promes səvənhi, mə Loa traməmak meste mwīpwī Epraham sə promes səvənhi rīnəgkiari irə truvehe. Nəpīn Loa ruvehe irə, nagelo me həuvei pen m Moses, nənə kimaha iahəuvehi ia rəgi Moses, iəmə sə ramərer ia nīmwrhenhi Kumwesən

* **3:10:** Dut 27:26 * **3:11:** Rom 1:17, Kal 2:16 * **3:12:** Rom 10:5 * **3:13:** Rom 8:3, 2Kor 5:21, Kal 4:5, Dut 21:23 * **3:16:** Wok Me 7:5 * **3:17:** Eks 12:40 * **3:18:** Rom 4:14, 11:6 * **3:19:** Rom 5:20, Wok Me 7:38

mine kimaha. ²⁰ Mətə iərmama sə ramərer ia nīmwrhenhi iərmama kəru iamīnha irə mə truvi simwīn irau, rīpko mhə səvəi iərmama kuatia nə in, mətə Kumwesən in kuatia a.

²¹ *Ro iamīnhi irə kitaha tsəgkiari ia narimnari me i mhəfni irə? Loa səvəi Kumwesən rərəha mətə promes me səvəi Kumwesən hamasan? Rekəm, kitaha ko səpkini mhə iamīnhi irə. Trini minuə Kumwesən rīməuvei pehe loa riti sə rukurən nuvei peheien nīmīruien, kitaha tsesi pen loa nəha nənə mhəuvehe mhatukwatukw ia nəmri Kumwesən. ²² *Mətə rīpko mhə iamīnhi irə. Nəkukuə Ikinan rani mə noien ərəha rəuiui nərmama me pam, mərihi tərini irəha. Ro iamīnhi irə narimnari me pam Kumwesən rino promes mə truvei pehe m kitaha, kitaha səukurən nuvehien ti nəri nə mə səni nīpərhienien ia Iesu Kristo. ²³ *Fwe kupwən, nəpīn Kristo rīpkuvehe mhə ihi mə tsahatətə irə, kitaha samarə tegin Loa səvəi Moses. Loa nəha raməkwtəmhiri kitaha. Rəmwhen mə samarə ia kalapus mamheitenhi mh-este Kristo trīpkier pehe tukutaha mə tsahatətə irə. ²⁴ *Fwe kupwən, Loa nəha rasori ia kitaha, mamətui tukutaha. Sənamarə tegin Loa nəha meste Kristo ruvehe. Nənə nəpīn Kristo ruvehe, kitaha sahatətə irə mə tsəuvehe mhatukwatukw ia nəmri Kumwesən. ²⁵ Mətə təkwtəkwuni nəha, ti nəri nə mə Kristo ruvəuvehe raka, nənə samahatətə irə, səpkarə tegin mhə Loa. ²⁶ *Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə kimiaha pam nə nīpwnəti Kumwesən me ti nəri nə mə hiamahatətə ia Iesu Kristo. ²⁷ *Kimiaha pam sə hiəno raka paptas mə tihəuvehe mho kuatia kimiaha Kristo, hiəuvəuvehi raka Kristo rəmwhen hiamarkahu karkahu. ²⁸ *Nənə təkwtəkwuni rīpko mhə kimiaha nepwīn nəkur Isrel mine nepwīn rīpko mhə nəkur Isrel. Rīpko mhə kimiaha nepwīn nərmama səməme hiamo slef mine nepwīn hiəpko mhə slef. Rīpko mhə kimiaha nepwīn nīpran mine nepwīn nərman. Iakini iamīnhi irə ti nəri nə mə kimiaha pam kuatia a ia Iesu Kristo. ²⁹ *Trini minuə səvəi Kristo nə kimiaha, nīpwnəti Epraham me nə kimiaha. Kimiaha nə nəkwərhakwərha me tihəuvehi narimnari amasan me nəha Kumwesən rino raka promes mə truvei pen m Epraham.

4

Kimiaha nə nīpwnəti Kumwesən me

¹ Nīpwrari nəgkiariien səiou ro iamīnhi irə. Nəpīn iərmama remhə, nautə me pam səvənhi səvəi tīni. Mətə trini minuə tīni ramouihi ihi, ko in rīpkasori mhə ia nautə me nəha, mətə in rəmwhen a ia slef. ² Nəpīn ramouihi ihi trarə tegin nəmə asori me nepwīn. Irəha tuhətui amasan ti nautə səvənhi meste nəpīn nəha tata səvənhi rīməni. ³ *Rəmwhen a mwi ia kitaha. Nəpīn sənaməkwrhakwərha ihi samarə tegin nənimwīn me i irəha nukune noien me səvəi tiprənə i. Irəha kamhərimənu ia kitaha səmwhen ia slef me. ⁴ Mətə nəpīn atukwatukw nəha Kumwesən rīməni ruvehe, nənə in rərhi pehe Tīni. Pran riti rərəhi. Rətui pehe, marə tegin Loa səvəi Moses, ⁵ *mə in trərəku raka səməme kamharə tegin Loa nəha. Kumwesən ro iamīnhi irə mə tresi kitaha səuvehe mho nīpwnətin me. ⁶ *Ti nəri nə mə nīpwnətin me i kitaha, rərhi pehe Nənimwīn səvəi Tīni ruvehe mamarə ia reritaha. Ia Nənimwīn nəha kitaha saməkwein Kumwesən mə, “Rīmimaha, Tata!” ⁷ *Ro iamīnhi irə rīpko mhə kimiaha hiamo ihi slef ia kimiaha, mətə kimiaha nīpwnəti Kumwesən me. Ti

* **3:21:** Rom 8:2-4 * **3:22:** Rom 3:9-19, Rom 11:32 * **3:23:** Kal 4:3 * **3:24:** Rom 10:4 * **3:26:** Jon 1:12 * **3:27:** Rom 6:3, 13:14 * **3:28:** Rom 10:12, 1Kor 12:13 * **3:29:** Rom 4:13 * **4:3:** Kal 3:23, Kol 2:20 * **4:5:** Kal 3:13 * **4:6:** Rom 8:15-16 * **4:7:** Rom 8:17, Kal 3:29

nəri nə mə kimiaha nīpwnəti Kumwesən me, ro pen Kumwesən truvei pehe m kimiaha narimnari me nəha rīmāni mə truvei pen m nīpwnətīn me.

Pol rerin rəpou ti nəkur Kalesia

⁸ *Fwe kupwən, nəpīn kimiaha hiamreirei Kumwesən, hiāmwhen ia slef me səvəi kumwesən eikuə me. ⁹ Mətə təkwtəkwuni nəha hiəuvəuvehe mhəuvəukurən raka Kumwesən, uə ramasan mwī iakini mə təkwtəkwuni Kumwesən ruvəukurən raka kimiaha. Mətə rəfo hiamrərig mwī ti nənīmwin me i irəha nukune narəien kupwən səkimiaha. Irəha nəgsenraha riwən. Ho nəri auər a. Hiokeikei mə tihāmwhen mwī ia slef me səvənraha uə? ¹⁰ *Hiaməsiai nəpīn ikinan me, mīne məkwə me, mīne nuk me. ¹¹ Iakamhekīr tukumiaha. Rosi iakinəmwur auər a ia kimiaha uə? ¹²⁻¹³ *Piak me, iakase kimiaha mə tihaməkeikei mhəuvehi noien səiou. Hətə ro. Iakuyəuvehi raka noien səkimiaha. Kimiaha hiəuvəukurən raka mə fwe kupwən iakiməuvehe tukumiaha ti nəri nə mə nemhəien riti rarə ia nīpwrak. Ia nəpīn nəha iakiməkupwən məvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Iesu m kimiaha. Mətə kimiaha hiəpko mhə nāmīsəien miou. ¹⁴ Nīpərhienien nemhəien səiou riskai, hiamarkut pik irə, mətə hiəpwəh nəmwəkīien iou tukwe, uə hiəpkərhi irapw mhə iou, rekəm. Hiəuvehi puvnimwə pehe iou rəmwhen ia iou agelo riti səvəi Kumwesən, uə iou nəha Iesu Kristo. ¹⁵ Ia nəpīn nəha rerimīaha ragien pik. Mətə nagienien nəha səkimiaha ruvəwəku? Iakani pehe tukumiaha i mə pərhien fwe kupwən trini mīnuə rīməru tukumiaha, hiəpkukumwiri raka a nənīmēmīaha mhəuvei pehe miou iakomasan səiou irə. ¹⁶ *Mətə rəfo nəha təkwtəkwuni? Rosi ti nəri nə mə iakamini pehe tukumiaha i nəgkiariien pərhien hiaməmwəki iou tukwe uə? ¹⁷ Nərmama me nəha kamhəmwur pik tukumiaha, mətə həpko mhə ti nəri amasan riti. Irəha hokeikei mə tuhəvi raka kimiaha mə tihaməmwur əpa ti nīrəha. ¹⁸ Ramasan mə hiaməmwur ti noien narimnari me, mətə tihaməkeikei mhəmwur ti noien amasan. Nəgkiariien nəha ro nīpərhienien ia nəpīn me, nəri auər a mə samarə kītaha miou uə səpkarə mhə kītaha miou. ¹⁹ Nəkwərhakwərha me səiou. Iakregi iakaməmisə pik mwī tukumiaha rəmwhen ia pran təkutan raməmisə mə trərəhi iəkunouīhi. Takregi iamīnhi meste kimiaha tihəuvehi noien atukwatukw səvəi Kristo ia nīmīruien səkimiaha. ²⁰ Ko ramo kītaha m kimiaha nəha təkwtəkwuni, nənə ko iapkəgkiari skai mhə m kimiaha. Mətə iou iakamarə isipwīn, iakreirei mə takəfo masitu ia kimiaha.

Pol rusipekin ia Heka mīne Sera

²¹ Kimiaha sāməme hiokeikei mə tiharə tegin Loa səvəi Moses, tiho mhəni pehe ro tukw iou i. Hiəuvəregi raka nəfe Loa nəha rani uə rekəm? ²² *Kimərai pen iamīnhi mə Epraham tini kəru iərman. Pran sə in slef rərəhi riti, nənə pran sə rīpko mhə in slef rərəhi riti. ²³ *Tini slef rətui rəmwhen ia nəkwərhakwərha me nepwīn a. Mətə tini prən nəha rīpko mhə in slef rətui ti nəri nə mə Kumwesən rīno promes iamīnha irə ia prən nəha. ²⁴ *Nəgkiariien nəha ro nīpərhienien irə, mətə ramasan mə iakusipekin irə. Prən mi nəha kəru krouəmwhen ia nəgkiariien kəru Kumwesən rīnərihi tərini əknekīn. Prən nəha Heka rəmwhen ia Loa səvəi Moses sə Kumwesən rīməuvei pen fwe təkūər Sinae. Loa nəha ramərəhi nəkwərhakwərha, mətə irəha slef me. ²⁵ Heka rəmwhen ia təkūər Sinae fwe Arepia, məmwhen mwī ia taon nəha Jerusalem ipwet mīne, ti nəri nə mə taon nəha ro slef irə, nənə nəkwərhakwərha me səvənhi irəha mwī slef me. ²⁶ *Mətə Jerusalem nəha fwe

* **4:8:** 1Kor 8:4-6 * **4:10:** Rom 14:5, Kol 2:16 * **4:12-13:** 1Kor 2:3 * **4:16:** Amos 5:10 * **4:22:** Jen 16:15, 21:2 * **4:23:** Rom 9:7-9 * **4:24:** Rom 8:15, Kal 5:1 * **4:26:** Hip 12:22, Rev 3:12, Rev 21:2,10

ia neiai rəmwhen ia prən nəha rīpko mhə in slef. Nənə in nə mama səkītaha. ²⁷ Rəmwhen ia nəgkiariien i kīmərāi pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Agien, pran sə ipkəkəwəhakwen mhə! Əkwein əpwəmwis, magien, pran sə ipkəmisə raka mhə ti nərəhiien iəkunouihi! Nəkəwərhakwərha me səvəi prən nəha kīnəpwəh in, tuhəpik mhəpi raka nəkwərhakwərha me səvəi prən sə səvənhi fwe iərman.” ²⁸ *Piak me, kīmīaha nə nīpwnəti Kumwesən me. Hiəmwhen ia Aesak, iəkunouihi sə rīnətui ti nəri nə mə Kumwesən rīno promes mə tro iamīnhi. ²⁹ Mətə fwe kupwən, iəkunouihi nəha Ismael sə rīnətui rəmwhen ia nəkwərhakwərha me nepwīn, ramometə iəkunouihi nəha Aesak sə rīnətui ia nīskaiien səvəi Nənīmwin səvəi Kumwesən. Rəmwhen a mwi ipwet mīne. ³⁰ *Mətə Nəkukuə Ikinan raməfni irə? Rani mə, “Ərhi irapw prən nəha in slef irau tīni, ti nəri nə mə tīni slef nəha ko rīpkīpeki pəri mhə nautə səvəi tata səvənhi irau tīni prən nəha rīpko mhə in slef.” ³¹ *Ro pen, piak me, rīpko mhə kītaha nīpwnəti prən nəha in slef, mətə kītaha nīpwnəti prən nəha rīpko mhə in slef.

5

¹ *Kristo rīneivi raka nari ia kītaha. In rīno noien nəha mə nari riti trəpwəh nəsisəgien mwi kītaha. Ro iamīnhi irə kīmīaha tihaməkeikei mhərer əknekīn, mhəpwəh nəseniien Loa nəha rəkwtəmhirī kīmīaha hiəuvehe mwi mho slef ia kīmīaha.

² Həregi ro, iou Pol iakani pehe tukumīaha i, trīni mīnuə hiəsēni kuvehi ninhum m kīmīaha ti Loa nəha, nemhəien səvəi Kristo trīpkasitu anan mhə ia kīmīaha. ³ Iakuə takīni irapw mwi tukumīaha i. Trīni mīnuə iərman riti rəsēni kuvehi ninhum min ti Loa nəha, in traməkeikei mesi pen pam nəfe Loa nəha rani. ⁴ Ik sə ikuə tikesi pen Loa nəha mə tikuvehe matukwatukw ia nəmri Kumwesən, kīnərāi raka ik. Ikinəpwəh noien kuatia kīmīrau Kristo, mīnəpwəh namanien səvəi Kumwesən. ⁵ Mətə kītaha i saməmri pen əknekīn nətərigien səkītaha ia Kumwesən mə in tro kītaha satukwatukw ia nənimen ti nəri nə mə samahatətə ia Kristo. Nənīmwin Ikinan ramo kītaha saməskai mə tsameitenhi meste nəri nəha trier irapw. ⁶ *Nəpīn səuvehe mho kuatia kītaha Iesu Kristo, nəri auər a mə iərmama riti kuvehi ninhum min uə kīpkuvehi mhə ninhum min. Mətə nəri asori kītaha tsaməkeikei mhahatətə ia Iesu, nənə mhokeikei Kumwesən mīne nərmama me. ⁷ *Fwe kupwən, kīmīaha hiamaui amasan. Sin rərer tukuahag kīmīaha mīnise kīmīaha mə tihəpwəh nesi penien nəgkiariien sə ro nīpərhiēnien? ⁸ Noien nəha rīpkuku pen mhə ti Kumwesən sə raməkwein kīmīaha. ⁹ *Kīmīaha tihaməsiari. “Yis ouihi trəsə bred asori rəsisī.” ¹⁰ *Mətə iou iakətīgite ia Iərimənu səkītaha mə nətərigien səkīmīaha trīpkuvehe mhə mopə ia nətərigien səiou. Iərmama nəha rameikuə ia kīmīaha, iou iakreirei mə in sin, mətə Kumwesən trərpwin noien ərəha səvənhi. ¹¹ *Piak me, hətərig ro, trīni mīnuə iakaməvisau ihi mə nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel tuhaməkeikei mhəuvən kuvehi ninhum mīnraha, rəfo nəkur Isrel kamhometə ihi iou? Trīni mīnuə iakaməvisau ihi nəgkiariien nəha, ko niemaha rīpkəpi mhə irəha. Mətə niemaha raməpi irəha ti nəri nə mə iakaməvisau irapw nemhəien səvəi Iesu ia nei kamarkuauī. ¹² Nərmama me nəha səməme kamhəni mə tihaməkeikei mhəuvən kuvehi ninhum m kīmīaha ti Loa, iakregi mə ko irəha hərəi raka mwatuk səvənraha, rərīk ragien!

* **4:28:** Rom 9:7, Kal 3:29 * **4:30:** Jen 21:10, Jon 8:35 * **4:31:** Kal 3:29 * **5:1:** Jon 8:32,36, Kal 2:4, 5:13, Wok Me 15:10 * **5:6:** 1Kor 7:19, Kal 6:15 * **5:7:** Kal 1:6 * **5:9:** 1Kor 5:6 * **5:10:** Kal 1:7, 2Kor 11:15 * **5:11:** 1Kor 1:23

13 *Piak me, Kumwesən rinəkwein raka kīmiaha, mineivi raka nari ia kīmiaha. Mətə tihəpwəh niniien iamīnhi irə mə, “Loa nəha rəpwəh nəkwətəmhiriien iou, ro pen iakukurən noien narimnari me i noien ərəha səvəi nīpwraak rokeikei.” Kīmiaha tihəpwəh niniien iamīnhi irə, mətə tihəməkēikei mho tukwini nari m kīmiaha me, ti nəri nə mə hiokeikei kīmiaha me. 14 *Nəgkariien riti nəha ia Loa səvəi Moses rəuiui loa me pam. In i nəgkariien i rani mə, “Tikaməkēikei mokeikei piam rəmwhen ikokeikei atukw a ik.” 15 Mətə trīni mīnuə hiamahiahi kīmiaha me rəmwhen ia kuri me, tihəməsiari kamo hiouraha pam kīmiaha me.

Nənimwīn Ikinan mine noien ərəha səvəi nīpwrai iərmama

16 *Mətə iakani pehe tukumiaha i mə tihəməkēikei mhəuvehi nīskaiien səvəi Nənimwīn Ikinan mharə irə. Nəpīn hiamo iamīnhi irə tihəpko mhə narimnari me i noien ərəha səvəi nīpwramiaha rokeikei. 17 *Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə noien ərəha səvəi nīpwrai iərmama rokeikei narimnari me səməme Nənimwīn Ikinan rəpwəh nokeikeiien. Rəmwhen a mwi Nənimwīn Ikinan rokeikei narimnari me i noien ərəha səvəi nīpwrai iərmama rəpwəh nokeikeiien. Noien ərəha səvəi nīpwrai iərmama mine Nənimwīn Ikinan irau krouəmwəki irau me. Ro pen rəknekīn tukumiaha mə tiho narimnari me hiokeikei mə tiho. 18 *Mətə trīni mīnuə Nənimwīn Ikinan ramiri kīmiaha, Loa nəha ko rīpkəkwtəmhiri mhə mwi kīmiaha. 19 *Nərmama me i noien ərəha səvəi nīpwranraha ramiri irəha rīməru a ti nətoniien. Irəha nərman mine nīpran kamhəiri əpnəpen irəha me. Irəha kamho noien me nepwīn həkemik mine nəfe nari nətərigien ərəha səvənraha rokeikei. 20 Irəha kamhəfwaki m nənimwi nari me, mamho nahak, mamhəmwəki irəha me, mamhəvisə. Rerīnraha ramrhi ərəha irəha me. Niemaha raməpi irəha. Irəha kamhəfiəutə ia nirəha me, mamho nərmama həmwəki irəha me mhərai narəien səvənraha. 21 Rerīnraha ramakres. Irəha kamhənīmwi nənimwīien skai mamhakonə irə, mamho lafet ərəha me, mamho mwi narimnari me nepwīn iamīnhi. Iou takīni pehe tukumiaha i nəgkariien i iakuvəni raka fwe kupwən. Nərmama səməme kamho noien iamīnha irə tuhəpwəh nuvnīmwəien ia nītətə sə Kumwesən ramərimənu irə. 22 *Mətə nərmama səməme Nənimwīn Ikinan ramiri irəha həkukwə kwənkwanraha sə ramasan me i. Irəha hokeikei nərmama. Rerīnraha ragien. Irəha kamharə ia nəmərinuien, mamho nətərigien səvənraha rəpwəmwīs. Rerīnraha ramasan ti nərmama. Irəha kamho noien amasan. Ia nəpīn me irəha kamhəkwtəmhiri əknekīn nəgkariien səvənraha mine nəfe həni mə tuho. 23 *Noien səvənraha ramasan məpou. Irəha kamhəkoui atukw a irəha mə tuhəpko mhə noien ərəha. Loa riti riwən raməsisəg kīmiaha mə tihəpwəh noien iamīnha irə. 24 *Nərmama me səvəi Iesu Kristo rəmwhen mə hənəruī tərini pen raka noien ərəha səvəi nīpwranraha mine narimnari me nəha noien ərəha nəha rokeikei pīk ia nei kamarkuauī. 25 *Nənimwīn Ikinan rauvei pehe nīmīruīen vi m kītaha. Ro iamīnhi irə pwəh səkurirə Nənimwīn nəha. 26 *Rərəha mə saməfiəutə ia kītaha me, uə samo niemaha m kītaha me, uə rerītaha ramakres narimnari me səkītaha me.

6

Kīmiaha tihəsitu ia kīmiaha me

* 5:13: 1Tes 2:16 * 5:14: Mat 5:43, Rom 13:9 * 5:16: Rom 8:4, Kal 5:25 * 5:17: Rom 7:15-23, 1Tes 2:11 * 5:18: Rom 6:14, 8:14 * 5:19: 1Kor 6:9-10 * 5:22: Efes 5:9 * 5:23: 1Tim 1:9 * 5:24: Rom 6:6, Kol 3:5, 1Tes 2:11 * 5:25: Rom 8:4 * 5:26: Fil 2:3

1 *Piak me, trini minuə kímiaha riti rimwei ia nərəhaien, kímiaha səməme hiəuvəskai ia Nənimwɪn Ikinan tihəməkeikei mhəiri məru in, pwəh rirərig mwi ti suatuk amasan. Mətə tihəməsiari kamo kímiaha mwi tihəregi noien ərəha ruvi nətərigien səkímiaha mo kímiaha hiəmwei. 2 *Tihəsitu ia kímiaha me mhəvrani nari pəmpəm me səkímiaha me. Noien nəha tiho nənə mhesi pen nəkwai Kristo. 3 Rərəha mə iərmama auər a riti rerin tramrhi atukw a in, mamini iamini irə mə, “Eh, iou iərmama riti.” Iərmama sə ramo noien nəha rameikuə atukw a irə. 4 *Iərmama riti traməkeikei mətə sas əpa ia wok səvənhi mə rəmwhen. Mə wok səvənhi ramasan, rukurən nəfiəutə atukwien in ti səvənhi əpa wok. Mətə rərəha raməfiəutə atukw a in ti wok səvəi iərməpə. 5 *Iakini iamini ti nəri nə mə nərmama kuatia kuatia tuhaməkeikei mhətui amasan ti səvənraha wok. 6 *Iərmama sə kamahatən in ia nəgkiariien səvəi Kumwesən, nəpin ruvehi nari amasan riti, ramasan mə ruvehi pen nipərin m iahatən səvənhi.

Nəfe nuni nari iərmama trəpwei tresi əpa mwi nukwan

7 Kímiaha tihəpwəh neikuə atukwien ia kímiaha. Hiəukurən mə ko hiaris ia Kumwesən? Rekəm! Nəfe nuni nari iərmama trəpwei tresi əpa mwi nukwan. 8 Trini minuə iərmama rəpwei noien ərəha sə nipwran rokeikei, noien nəha səvənhi truvei pen nukwan min, in nə iərmama nəha tremhə. Mətə trini minuə iərmama rəpwei noien amasan sə Nənimwɪn Ikinan rokeikei, Nənimwɪn Ikinan truvei pen nukwan min, in nə nimiruien rerin. 9 *Kitaha tsaməkeikei mho noien amasan, mhəpwəh nəpouien irə, ti nəri nə mə tsesi nukwai noien nəha samo ia nəpin atukwatukw səvənhi. 10 Ro iamini irə, rino nəpin səvənhi pwəh so noien amasan, mhasitu ia nərmama me pam. Irənhə irə, tsaməkeikei mho iamini irə ia nərmama me nəha irəha piəvtaha me mine kitorimətaha me ti nəri nə mə irəha mwi kamhahatətə ia Iesu.

Nəgkiariien sampam

11 Hətoni ro nukwai nəkukuə me i həpwinari. Iakrai atukw ia rəgik ia nəkukuə səkímiaha. 12 *Nərmama me nəha səməme kamhərhiərhi kímiaha mə tihəvən kuvehi ninhum m kímiaha ti Loa səvəi Moses, irəha kamho noien nəha mə nəkur Isrel tuhəgnəgini irəha. Irəha həpwəh nokeikeien mə nəkur Isrel tuhometə irəha, ro pen həpwəh nəvisaiien nemhəien səvəi Kristo ia nei kamarkuau. 13 Nərmama me nəha səməme kuvəuvehi raka ninhum minraha ti Loa səvəi Moses, irəha mwi həpwəh nesi penien Loa nəha. Mətə hokeikei mə tuhəuvehi ninhum m kímiaha, nənə kurirə irə tuhəfiəutə ia nirəha ia nəmri nəkur Isrel ti noien nəha kino ia nipwramiaha. 14 *Mətə iou takəpwəh nəfiəutəien ia nirak. Takəfiəutə a ia nei kamarkuau səvəi Iesu Kristo, Iərimənu səkítaha. Ia nei kamarkuau nəha iakuvəmhə raka minəpwəh raka noien me səvəi tiprənə i. 15 *Ro nəri auər a mə iərman kuvehi ninhum min uə kípkuvehi mhə ninhum min, mətə nari pərhién in i mə Kumwesən ro nimiruien səvəi iərmama ruvehe mo sə vi irə. 16 Nərmama me pam səməme kamhəkurirə nəgkiariien nəha pwəh nəmərinuien mine napien trouarə ti nirəha, pwəh trouarə mwi ti Isrel səvəi Kumwesən.

17 *Iakəpwəh nokeikeien mə iərmama tro iou iakəmwur mwi. Iakuvəuvehi raka təmwki nousiien ia nipwrak ti nəri nə mə iou iərmama riti səvəi Iesu.

18 Piak me, pwəh namasanien səvəi Iesu Kristo Iərimənu səkítaha tramarə tukumiaha. Ouəh, pwəh ro iamini.

* 6:1: Mat 18:15, Jem 5:19 * 6:2: Rom 15:1 * 6:4: 1Kor 11:28 * 6:5: Rom 14:12 * 6:6: 1Kor 9:11,14 * 6:9: 1Tes 3:13 * 6:12: Kal 5:11, Fil 3:18 * 6:14: 1Kor 1:31, 2:2 * 6:15: Kal 5:6, 2Kor 5:17 * 6:17: 2Kor 4:10

Efesas

Nəgkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Ia nuk 60 Pol ramarə ia kalapus fwe taon nəha Rom nuk kəru, nənə mirai nəkukuə i revən ti nakalasia me rukurau ia taon nəha Efesas. Efesas in taon asori riti. Nəgkiariien asori səvəi Pol ia nəkukuə i in i mə nəkur Isrel mine nərmama rəpko mhə irəha nəkur Isrel tuhəuvehe mhəmwhen nīpwrai iərmama kuatia ia Kristo. Noien nəha ramesi pen nətərigien sə Kumwesən rīnamərkwafə irə fwe kupwən. Pol rīni mə səuvehe mho kuatia ia Iesu Kristo, ro pen tsaməkeikei mhokeikei kitaha me. Pol ramahatən kitaha mə tsaməkeikei mharə ia nokeikeiien rəmwhen ia iərman rokeikei səvənhi pran, mine tata mine mama krouokeikei səvənrau iəkunouihī, mine slef trokeikei səvənhi iəmə asori. Pol raməgkiari mwi ia nakalasia me. Rəpko mhə nousəsīmwinien əpa səvənraha fwe Efesas, mətə nərmama səməme hahatətə ia Iesu Kristo rukurau ia tīprənə i. Pol rīni mə Iesu rokeikei kitaha rəmwhen kitaha sokeikei nīpwrataha mine rəmwhen ia iərman rokeikei pran səvənhi. Ia nəkukuə i rusipekīn ia nakalasia me mīni mə irəha həmwhen ia nīpwrai Kristo, mhəmwhen ia nimwə riti sə Kumwesən rauvrhəkīn, mhəmwhen mwi ia pran səvəi Kristo.

Nəgkiariien sə rakupwən

¹* Iou Pol. Iou aposol riti səvəi Iesu Kristo ti nəri nə mə Kumwesən rīno rəmwhen ia sə in rokeikei muvehi utə iou mə tako.

Nəkukuə i rauvehe tukumiaha nərmama me səvənhi ia taon nəha Efesas kimiaha hiamahatətə pərhiēn ia Iesu Kristo.

²* Nəfwakiien səiou mə Kumwesən tata səkitaha mine Iesu Kristo Iərimənu səkitaha, trouəriari pehe namasanien mine nəmərīnuīen m kimiaha.

Kumwesən rəkwein amasan ia kitaha səməme səməuvehe mho kuatia kitaha Kristo

³* Pwəh səgnəgīni Kumwesən i in Kumwesən mine Tata səvəi Iərimənu səkitaha Iesu Kristo. In rīnəkwein amasan ia kitaha nərmama səməme səməuvehe mho kuatia kitaha Kristo, məriari pehe ia nənimwītaha mine narimnari amasan me pam səməme kamhəuku pen ia nītətə ia neiai. ⁴* In ruvərfi raka kitaha fwe tui nəpīn tīprənə ramiwən ihī, mə tsəuvehe mho kuatia kitaha Kristo, nənə mhəuvehe mho nəkur ikinan me səvənhi, tsatuk-watukw pam ia nənimen. Ti nəri nə mə in rokeikei kitaha, ⁵* in rīnəmri əpə raka kitaha fwe tui anan, mə kitaha tsəuvehe mho nīpwnətīn me ia Iesu Kristo. Noien nəha ramesi pen nətərigien amasan səvənhi mine nəfe in rokeikei mə tro. ⁶* Kumwesən ro iamīnhi irə mə tsaməgnəgīni in ti namasanien səvənhi sə ramasan məpi raka. In rəriari pehe auər a namasanien nəha m kitaha səməuvehi raku pen ti Tīni keikei. ⁷* Ti nəri nə mə kitaha səməuvehe mho kuatia kitaha mīn, niten rīfi nari ia kitaha, mo Kumwesən trəpwəh nərpwinien noien ərəha me səkitaha. Noien nəha ramesi pen namasanien səvənhi sə rasori pīk anan. ⁸ In rətəgi irapw namasanien nəha m kitaha rəpi raka, mo kitaha səukurən mhətə sas ia narimnari me pam. ⁹* In ro pui pehe m kitaha nəfe in rīnamərkwafə i fwe kupwən mokeikei mə tro. Nəri nəha ramesi pen nətərigien amasan səvənhi sə in tro kīni nəghī Kristo

* **1:1:** Rom 1:1,7, 1Kor 1:1, Kol 1:1, Wok Me 18:19-21, Wok Me 19:1 * **1:2:** 2Kor 1:2, Kol 1:2 * **1:3:** Efes 2:6 * **1:4:** Jon 15:16, 17:24, 2Tes 2:13, Efes 5:27, Kol 1:22 * **1:5:** Jon 1:12 * **1:6:** Mat 3:17, Kol 1:13 * **1:7:** Efes 2:7, Kol 1:14,20 * **1:9:** Rom 16:25

irə. ¹⁰*Kumwesən tro nəri nəha ia nəpɪn atukwatukw səvənhi, mousəsɪmwɪn narimnari me pam ia neiai mɪne ia tɪprənə həuvehe Kristo trasori ia nirəha.

¹¹*Kumwesən rɪmərɪ kɪmaha mwi mə kɪmaha təhəuvehe nərɪmama səvənhi, mho kuatia kɪmaha Kristo. In ro iamɪnha irə mesi pen nətərɪgɪen səvənhi sə in ruvəkurən raka fwe tui anan. In Kumwesən sə ramo narimnari me pam mamesi pen nətərɪgɪen səvənhi mɪne nəfe rokeikei mə tro. ¹²Nənə in rokeikei mə kɪmaha səməme iahəməkupwən mhəmri pen əknekɪn nətərɪgɪen səkɪmaha ia Kristo tahaməkəikei mhəgnəgɪni in tɪ nasoriien səvənhi. ¹³*Nənə kɪmɪaha mwi hiəməuvehe mho kuatia kɪmɪaha min nəpɪn hiəregi nəgkɪariien pərɪhɪen, nəgkɪariien amasan sə Kumwesən rauvehimɪru kɪmɪaha irə. Tɪ nəri nə mə kɪmɪaha hiənɪ nɪpərɪhɪenɪen ia Kristo, Kumwesən rəmri pen mak səvənhi ia kɪmɪaha rahatən pen mə kɪmɪaha nərɪmama me səvənhi. Mak nə in nə Nənɪmwɪn Ikinan sə Kumwesən rɪmənɪ mə truvei pehe. ¹⁴*Tɪ nəri nə mə Nənɪmwɪn Ikinan ramarə ia kitaha, nənə, kitaha səukurən amasan mə Kumwesən truvei pehe pam narimnari amasan me nəha in rɪnəmri karen mə səkitaha. Kitaha tsəuvehi narimnari amasan me nəha nəpɪn Kumwesən trɪfi anan nari ia kitaha. Pwəh səgnəgɪni in tɪ nasoriien səvənhi!

Nəfwakɪen mɪne nɪni vivɪen

¹⁵⁻¹⁶*Ro pen, ia nəpɪn me pam iakani vivi Kumwesən tukumɪaha, məpwəh nəpwəhɪen, tɪ nəri nə mə iakuvəregi raka kamɪni nahatətəien səkɪmɪaha ia lərɪmənɪ səkitaha Iesu, mɪne nokeikeiien səkɪmɪaha sə ramevən tɪ nərɪmama me pam səvənhi. Ia nəpɪn me pam iakani kɪmɪaha ia nəfwakɪen me səiɪu, ¹⁷*maməres Kumwesən səvəi lərɪmənɪ səkitaha Iesu Kristo, Tata sə ramasan pɪk, mə in truvei pehe Nənɪmwɪn səvənhi m kɪmɪaha. Nənɪmwɪn nəha tro kɪmɪaha hiəkurən nari, mo pui Kumwesən m kɪmɪaha mə tihəkurən amasan in. ¹⁸*Iakaməres mə fwe imwə ia rerɪmɪaha nəmriɪmɪaha trukuraan mə tihətə sas nəri nəha Kumwesən rɪnəkwein kɪmɪaha tukwe mɪni mə tihəmri pen əknekɪn nətərɪgɪen səkɪmɪaha irə. Tihətə sas mwi ia narimnari amasan me rɪpɪk səməme in truvei pen m nərɪmama me səvənhi, ¹⁹*mɪne nɪskaiien səvənhi sə rasori anan ia kitaha nərɪmama samənɪ nɪpərɪhɪenɪen ia Kristo. Nɪskaiien nəha rəmwhen ia nɪskaiien asori səvənhi ²⁰*sə in rɪno Kristo irə rətui mwi ia nemhəien səvənhi, marə mo mwi in rəkure ia nɪkaren mwatuk ia nɪtətə ia neiai. ²¹Kwopun Kristo raməkure ikɪn in fwe irənhə anan məpɪ raka pam nənɪmwɪn me səməme kamhəuvehi nasoriien mɪne nərɪmənɪuɪen, məpɪ raka pam nəmə skai me mɪne nərɪmənɪu me. Rəmwhen a mwi nəhag sə Kumwesən rɪməuvei pen min in irənhə anan məpɪ raka nəhag me pam səməme kamɪni. Rɪpko mhə nəhag me əpa i səməme kamɪni ia nəpɪn i ipwet mɪne mətə nəhag me nəha mwi səməme tukɪni ia nəpɪn sə trɪpkuvehe. ²²*Kumwesən rɪnəmri narimnari me pam kamharə inhərɪpw ia tɪpage nɪsui Kristo nənə mo in ruvehe masori ia narimnari me pam. Ro iamɪnhi irə mə trasitu ia nakalasia me səvənhi. ²³*Nakalasia me nəha irəha nə nɪpwrai Kristo, Kristo rukuər ia nirəha, nənə ia noien a mwi nəha in rukuər ia narimnari me pam.

2

Kumwesən rɪməuvehimɪru kitaha ia namasanien səvənhi

* **1:10:** Kal 4:4, Kol 1:16,20 * **1:11:** Rom 8:28-29 * **1:13:** Kol 1:4-6, Efes 4:30 * **1:14:** 2Kor 1:22 * **1:15-16:** Kol 1:3-4, 1Tes 1:2 * **1:17:** Kol 1:9 * **1:18:** Efes 4:4, Kol 1:12 * **1:19:** Kol 1:11 * **1:20:** 2Kor 13:4, Kol 2:12, Hip 1:3, Kol 1:16, 2:10 * **1:22:** Sam 8:6, Mat 28:18 * **1:23:** Efes 4:10,15, Rom 12:5, Kol 1:18

1 *Fwe kupwən kímiaha hiəmwhen mə hiəuvamhə raka ti nəri nə mə hiamərui nəkwai Kumwesən, nənə mamho noien ərəha me. 2 *Fwe kupwən hiamavən mamho noien ərəha me nəha, mamhesi pen suatuk səvəi tīprənə i, mamhəkuriə iəremhə asori sə ramərimənu ia nənīmwin ərəha me ia nīmagouagou. In nəha nənīmwin sə ramowok nəha təkwtəkwuni ia reri nərmama səməme kamhərui nəkwai Kumwesən. 3 *Fwe kupwən kitaha pam səmwhen a ia nirəha. Noien ərəha me reritaha rokeikei pik kamhəri kitaha samo nəfe nəghin nīpwrataha mine nətərigien səkītaha krouokeikei. Ro pen ia noien səkītaha kitaha səmwhen a ia nərmama me pam səməme hamo niemaha raməpi pik Kumwesən. 4 Mətə Kumwesən napīien səvənhi rasori. Nokeikeien rokeikei kitaha irə rasori pik anan, 5 mo in ruvei pehe nīmīruien m kitaha nəpīn səmwhen ia nərmama həuvamhə raka ia noien ərəha me, sətui mwi ia nemhəien kitaha Kristo. (Kumwesən rinasitu ia kímiaha ia namasanien səvənhi nənə muvehimīru kímiaha.) 6 *Nənə ia noien nəha sə Kumwesən ro kitaha səməuvehe mho kuatia kitaha Iesu Kristo, in ruvehi utə kitaha min, səkure kitaha min ia nītətə ia neiai. 7 *In rokeikei mə ia nəpīn me səməme kamhəuvehe in trukurən noien nərmama hətoni namasanien i səvənhi rasori pik anan irau nokeikeien krauvehe tukutaha ia Iesu Kristo. 8 *Kumwesən rinasitu ia kímiaha ia namasanien səvənhi, nənə muvehimīru kímiaha, ti nəri nə mə hiaməni nīpərhienien ia Kristo. Narimnari me nəha rīpko mhə kímiaha atukw hiəno, mətə rəmwhen ia nari riti sə Kumwesən rīməuvei pehe auər a m kímiaha. 9 *Ro pen ko iərmama riti rīpkəfiutə atukw mhə in tukwe, ti nəri nə mə rīpko mhə kímiaha hiəno narimnari me nəha. 10 *Ro iamīnhi irə ti nəri nə mə kitaha nərmama Kumwesən rīno wok ia nīmīruien səkītaha, mo kitaha səuvehe mho kuatia kitaha Iesu Kristo mə kitaha tsamo noien amasan me. Kumwesən rīnəpnəpenə raka ia noien amasan me nəha fwe kupwən mə kitaha tsamarə mamho.

Nəkur Isrel mine nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel

11 *Ro iamīnhi irə kímiaha nərmama rīpko mhə kímiaha nəkur Isrel ia nīpwramiaha rerīmīaha tramrhi narəien kupwən səkīmīaha. Nəkur Isrel kamīni irəha mə nərmama kauvehi ninhum mīnraha irəha kamhəni ərəha kímiaha ti nəri nə mə kīpkuvehi mhə ninhum m kímiaha. Nuvehien ninhum nəha iakani kamo ia nīpwrai iərmama, nərmama kamho ia rəgīnraha.

12 *Kímīaha rerīmīaha tramrhi mə fwe kupwən kímīaha hiamarə Kristo rīwən tukumīaha, kímīaha nəkur iruə me, rīpko mhə kímīaha nəkur Isrel, kímīaha nəkur pwiəpwiə me, ko hiəpkuvehi mhə narimnari me səməme Kumwesən rīno promes fwe kupwən mə truvei pen m nərmama me səvənhi. Fwe kupwən narəien səkīmīaha ia təkure tīprənə i nari amasan riti rīwən irə sə tihameitenhi mə truvehe, nənə hiəreirei anan Kumwesən. 13 *Fwe kupwən kímīaha hiaməuvən isipwīn ti Kumwesən, mətə təkwtəkwuni hiaməuvehe mho kuatia kímīaha Iesu Kristo, nənə mhəuvehe ipaka ti Kumwesən ia nite Kristo.

14 *Ro iamīnhi irə ti nəri nə mə Kristo in nə nəmərīnuien səkītaha in rīno kitaha nəkur Isrel mine səməme rīpko mhə kitaha nəkur Isrel səuvehe mho kuatia. Nəpai kīno ia kəruətərei sə fwe kupwən ro kitaha saməmwəki kitaha me, rərpīfi kitaha səpkuvehe mhə mho kuatia, Kristo rīnousi ətestesi nəpai nəha rīmwei ia nemhəien səvənhi. 15 *In ruvehi raka Loa səvəi nəkur Isrel

* 2:1: Kol 1:21, 2:13 * 2:2: Kol 3:7, Taet 3:3, Jon 12:31, Efes 5:6, 6:12 * 2:3: Kol 3:6 * 2:6: Kol 2:12 * 2:7: Efes 1:7 * 2:8: Jon 4:10, Hip 6:4 * 2:9: 1Kor 1:29-31, 2Tim 1:9 * 2:10: Taet 2:14 * 2:11: Efes 5:8 * 2:12: Kol 1:21, Rom 9:4, 1Tes 4:13 * 2:13: Kol 1:20 * 2:14: Aes 9:6, 1Kor 12:13, Kol 2:14 * 2:15: 2Kor 5:17, Kol 1:20,22

irəha natuakəmien me irə, mə in rukurən nuvi simwinien ia nipwran nəkur Isrel mine nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel krouvehe iərmama vi riti ia nirau. Ia noien nəha in rəmri nəmərinuien. ¹⁶ *Ia nei kamarkuauui in rousəsimwin kitaha pəri ia nipwran kuation, mipeki kitaha səuvehe ti Kumwesən, mousi əpune noien i saməmwəki kitaha me. ¹⁷ *In riməuvehe məvisau nəgkiariien amasan səvəi nəmərinuien revən ti nərmama isipwin ti Kumwesən, nənə məvisau mwi nəgkiariien nəha revən ti nərmama ipaka tukwe. ¹⁸ *Nənə ti nəri nə mə kitaha səməuvehe mho kuation kitaha min, kitaha nəkur Isrel mine səməme ripko mhə kitaha nəkur Isrel kitaha pam səukurən nuvniwəien ia Nənimwin kuation mhəuvən ti Tata Kumwesən.

¹⁹ *Ro iaminihi irə ripko mhə kimiaha nəkur iruə me rəmwhen sə fwe kupwən, ripko mhə kimiaha nərmama pwispwis me, mətə kimiaha hiəuvəuvehe mhəno kuation kimiaha nərmama ikinan me səvəi Kumwesən, kimiaha nərmama ia nəkwai nimwə səvənhi. ²⁰ *Kuyrhəkin nimwə nəha ia təkure nəri sə aposol me mine profet me hənəmri irapw. Iesu Kristo in rəmwhen ia kəruətərei nəha kukupwən kukurei pen ia kona kostat kuvrhəkin nimwə irə. ²¹ *In raməkwətəmhiri pam nimwə nəha, mamə nimwə nəha rautə muvehe mo nimwə ikinan irə səvəi Iərimənu. ²² *Ti nəri nə mə kimiaha hiəməuvehe mho kuation kimiaha min, in rauvehi mwi kimiaha, mauvrhəkin pen kimiaha ia nimwə nəha, mə tihəuvehe mhəmwhen ia nimwə sə Kumwesən ramarə irə ia Nənimwin.

3

Pol in iərmama sə raməvisau m nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel

¹ *Ro iaminihi irə, iou Pol, iərmama səvəi Iesu Kristo sə iakamarə ia kalapus tukumiaha nərmama ripko mhə kimiaha nəkur Isrel, iakaməfwaki tukumi-aha.

² *Rosi kimiaha hiəuvəregi raka mə Kumwesən rino ramasan miou, muvei pehe wok i miou mə takasitu ia kimiaha. ³ *Rəmwhen ia nəgkiariien sə iakuvrai raka, məgkiari ouih i irə, iakani mə Kumwesən rino pui pehe nari riti miou nari sə fwe kupwən raməkwafə. ⁴ Nəpən hiəvsini nəgkiariien nəha, nənə tihəukurən nipwrai nəgkiariien səiou ia nəgkiariien i raməgkiari ia Kristo, nəgkiariien sə raməkwafə ⁵ kəpkini irapw mhə ti nipwnəti nərmama me fwe kupwən, mətə təkwətəkwuni Kumwesən rino pui nəgkiariien nəha m aposol ikinan me mine profet me səvənhi. In rino pui pen minraha ia Nənimwin səvənhi. ⁶ *Nəgkiariien nəha ro iaminihi irə. Nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel həuvəuvehe mhəno kuation irəha nəkur Isrel nənə tuhəuvehi pəri nautə amasan me səməme Kumwesən rinəmri karen mə səvəi nərmama me səvənhi. Irəha tuhəuvehi pəri nəfe Kumwesən rino promes irə ia nəgkiariien amasan səvənhi truku pen ia Iesu Kristo.

⁷ *Iou iasitu riti sə iakaməvisau irapw nəgkiariien amasan nəha. Noien nəha ramesi pen namasanien i Kumwesən ruvei pehe auər a miou ia niskaiien səvənhi. ⁸ *Nəri auər a mə iou inhəripw anan ia nərmama me pam səvəi Kumwesən, mətə in ruvei pehe namasanien nəha miou mə takəvisau m nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel nautə me səvəi Kristo ko səpkətə pam mhə. ⁹ *Takaməkeikei mamə nərmama me pam hətə mhəukurən mə Kumwesən rəfo mo nətərigien səvənhi sə fwe kupwən raməkwafə rier

* **2:16:** Sek 9:10 * **2:17:** Aes 57:19 * **2:18:** Efes 3:12 * **2:19:** Efes 3:6, Hip 12:22-23 * **2:20:** Mat 16:18, 1Kor 3:11 * **2:21:** Efes 4:15-16, Kol 2:19, 1Kor 3:16 * **2:22:** 1Tes 2:5 * **3:1:** Efes 4:1, Fil 1:7,13, Flm 1,9 * **3:2:** Kol 1:25 * **3:3:** Efes 1:9-10, Kol 1:26 * **3:6:** Efes 2:13,16-19 * **3:7:** Kol 1:23,25 * **3:8:** 1Kor 15:9-10, Kal 1:16, Efes 1:7 * **3:9:** Rom 16:25

pehe. Ia nuk nuk me fwe kupwən Kumwesən sə rino narimnari me pam rinərkwafə nətərigien nəha. ¹⁰ *Kumwesən ro iamihhi irə ti nəri nə mə təkwtəkwuni rokeikei mə tro nənimwin me səməme kamhəuvehi nasorijen mine nərīmənuien ia nimagouagou hətoni nukurəniən səvənhi. Nukurəniən nəha səvənhi suatuk me səvənhi səpəmsəpə. Nənə irəha tuhətoni nukurəniən səvənhi nəpən irəha tuhətoni nakalasia me səvənhi. ¹¹ In i ramesi pen nətərigien səvənhi sə rinarə raka fwe tui nəpən tīprənə ramiwən ihi, nənə riməuvehe mo nīpərhienien irə ia Iesu Kristo Iərimənu səkītaha. ¹² *Ti nəri nə mə kitaha samahatətə irə, kitaha səməuvehe mho kuatia kitaha min, nənə ro iamihhi irə kitaha səkurən nuveheien mhərer ia nəmri Kumwesən mhəpwəh nehekīrien. ¹³ *Ro pen iakaməres kimiaha mə tihəpwəh noien nətərigien səkimiaha rimwei ia nəmisəien sə iakamarə irə ia kwopun i. Iakamregi nəmisəien tukumiaha, nənə nəmisəien sə iakamarə irə truvehi utə kimiaha.

Pol raməfwaki ti nərmama me səvəi Iesu fwe Efesas

¹⁴ Mətə ia narimnari me nəha səməme iakuvəni raka, iakinimwi nukurhuk mi ia nəmri Tata Kumwesən, ¹⁵ sə in əpa in nukune nahag me səvəi nərmama me pam ia neiai mine təkure tīprənə. ¹⁶ *In rauvehi nasorijen sə rasori pīk. Iakaməres in mə truvei pehe nīskaiien m kimiaha tihəuvehi ruku pen ti Nənimwin səvənhi, nənə tro rerimiaha rīskai tihərer əknekīn. ¹⁷ *Iakaməres in mə Kristo tramarə ia rerimiaha ti nəri nə mə kimiaha hiamahatətə irə. Iakaməres in mə tro nīmīruien səkimiaha rərer pen ia noien i səvəi Kristo sə ramokeikei nərmama, rəmwhen mə nuai nei raməkwtəmhiri tīprənə, rəmwhen mə nimwə rəpwit pen əknekīn ia tīprənə sə ramərer ikīn. ¹⁸ *Ro iamihhi irə kimiaha nərmama me pam səvəi Kumwesən tihəukurən amasan nokeikeien səvəi Kristo, rəmwhenimw pīk, məpwəmwis pīk, masori pīk, mutə pīk. ¹⁹ *Nokeikeien nəha səvəi Kristo iərmama ko rīpkukurən pam mhə ti nəri nə mə rəpi raka nukurəniən səvəi iərmama. Mətə iakaməfwaki mə tihəukurən amasan nokeikeien nəha mə Kumwesən rukuər ia rerimiaha ia noien amasan me pam səvənhi.

²⁰ *Təkwtəkwuni pwəh səuvehi utə nəghi Kumwesən! Ia nīskaiien səvənhi sə ramo wok ia reritaha, in rukurən noien narimnari rəpi raka anan narimnari me pam səməme reritaha ramrhi uə saməres in tukwe. ²¹ Pwəh nəgnəginien revən tukwe in ia nuk nuk me mīpko mhə sampam ti namasanien səvənhi kamətə ia nakalasia me mine Iesu Kristo. Ouəh, pwəh ro iamihhi.

4

Nərmama me səvəi Iesu Kristo həuvəuvehe mhəno kuatia

¹ *Ro pen iou iərmama sə iakamarə ia kalapus ti Iərimənu səkītaha, iakamase kimiaha mə tihaməkeikei mharə ia narəien sə ratukwatukw rəmwhen sə Kumwesən rinəkwein kimiaha mə tiho. ² *Tihamarə mamhəuvehi irapw nətərigien səkimiaha ia nəpən me, mhəpwəh nəfiətəien kimiaha. Ia nəpən me pam tiho nətərigien səkimiaha rəpwəmwis, mhokeikei kimiaha me, nənə, mhəpwəh nəsenien niemaha rəpi akwauakw kimiaha. ³ *Nənimwin Ikinan rino kimiaha hiəuvehe mho kuatia, ro pen tihəmwur mharə ia nəmərīnuien nəha sə rukurən noien kimiaha hiəuvehe mho kuatia ia nəpən me. ⁴ *Iakani

* **3:10:** Rom 11:33, 1Pit 1:12 * **3:12:** Jon 14:6, Rom 5:2, Hip 4:16 * **3:13:** Kol 1:24 * **3:16:** Kol 1:11 * **3:17:** Jon 14:23, Kol 1:23, 2:7 * **3:18:** Kol 2:2 * **3:19:** Kol 2:10 * **3:20:** Kol 1:29
* **4:1:** Efes 3:1, Kol 1:10 * **4:2:** Kol 3:12-13 * **4:3:** Kol 3:14-15 * **4:4:** Rom 12:5, Efes 2:16,18

iaminhi irə ti nəri nə mə nīpwrai Kristo kuation a, Nənimwin kuation a, rəmwhen a mwi nəri kuation a ramasan hiameitenhi mə truvehe sə Kumwesən rinəkwein kimiaha tukwe. ⁵ *Nənə Iərimənu kuation a, nahatətəien kuation a, paptaes kuation a, ⁶ *Kumwesən səkitaha pam kuation a, in Tata səkitaha pam. In ramərimənu ia kitaha pam, mamə wok ia nimiruien səkitaha pam, nənə mamərə ia reritaha pam. ⁷ *Mətə kitaha kuation kuation saməuvehi niskaiien me səpəmsəpə ramesi pen namasanien sə Kristo rinəriari irə m kitaha. ⁸ *Rəmwhen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Nəpin in rutə mevən fwe irənhə anan,

nənə miri nərmama səməme ruvehi irapw niskaiien səvənraha ia naruagəniien,
miri irəha mevən kamho kalapus fwe imwəni,
nənə məriari pen narimnari amasan me m nərmama.”

⁹ *Mətə nəgkariien i sə rani mə, “In rutə,” nīpwrən rani mə in rineiwaiu pehe ia tiprənə i inhəripw anan. ¹⁰ Iərmama i sə rineiwaiu pehe, in iərmama kuation sə riməutə mwi fwe irənhə anan məpi raka neiai mə in trukuar ia narimnari me pam. ¹¹ *Nənə in riməuvei pen niskaiien me səpəmsəpə m nərmama mə nepwin tuhəuvehe mho aposol ia nirəha, nepwin tuhəuvehe mho profet ia nirəha, nepwin tuhəuvehe mho irəha nərmama səvəi nini irapwien nəgkariien amasan, nepwin tuhəuvehe mho pasta ia nirəha mine nahatən me. ¹² *Kuvei pen niskaiien me nəha minraha mə irəha tuhasitu mhəpnəpenə ia nərmama me səvəi Kumwesən həukurən noien wok səvənhi. Wok nəha in nəha wok səvəi nuvrhəkinien nīpwrai Kristo. ¹³ *Irəha tuho wok irə meste kitaha pam səuvehe mho kuation ia nahatətəien səkitaha mine nukurəniien səkitaha ramo nukurəniien ti Tini Kumwesən, nənə kitaha səmwhen ia iərmama sə ruvəpwinari mhəmwhen a mwi ia Kristo.

¹⁴ *Nənə ro iamini irə kitaha tsəpkəmwhen mhə mwi ia nəkwərhakwərha, nahatəniien eikuə me səvəi nərmama səməme kamho ikoukou ti niriiien nərmama ia mour ko həpko mhə kitaha səmwhen ia kinu riti sə təsi rauvsini-uvsini nənə nīmətəgi raməpwi irapw mamevən. ¹⁵ Mətə kitaha tsaməkeikei mamhəni irapw nəgkariien pərhiien, mamhəni irapw ia nokeikeiien, nənə mhəuvehe mhəpwinari ia narimnari me pam mhəmwhen ia Kristo. Kristo in kənkəpwə, ¹⁶ nənə kitaha səmwhen ia nīpwrən. In ramo kitaha səuvehe mho kuation mhəmwhen ia nīpwrai iərmama kuvi tərini nīpərpərin me ia kwopun nīkəkrin me kamhəripin ikin, nənə nəpin nīpərpəri nīpwrən nəha kamho wok me səvənraha kuation kuation, nīpwrən pam ruvehe mīpwinari, nənə mamə in atukw ruvehe mamskai mwi ia nokeikeiien.

Kitaha tsaməkeikei mharə mhəmwhen ia nīpwnəti nukuraanien me

¹⁷ *Ro pen ia nəghi Iərimənu səkitaha iakani pehe skai tukumiaha mə kimiaha tihəpwəh mwi narəien rəmwhen ia nərmama səməme hərəirei Kumwesən. Irəha kamharə mamhesi pen nətərigien səvənraha sə ro nəri auər a irə. ¹⁸ *Nətərigien səvənraha raməmak ia nəpitəvien. Irəha isipwin ti nimiruien səvəi Kumwesən ti nəri nə mə kənkəpwənraha riskai, hərəirei nari. ¹⁹ *Irəha hənəpwəh naurisien, mhəsəni pen atukw a irəha ia noien ərəha mamho noien əmkemik me səpəmsəpə, ko kipkuvi raka mhə irəha irə ti nəri nə mə hokeikei pik.

* 4:5: Jon 10:16 * 4:6: 1Kor 12:6 * 4:7: Rom 12:3,6 * 4:8: Kol 2:15 * 4:9: Jon 3:13
* 4:11: 1Kor 12:28 * 4:12: 2Tim 3:17 * 4:13: Kol 1:28 * 4:14: 1Kor 14:20 * 4:17: 1Pit 1:14, Rom 1:21 * 4:18: Efes 2:12 * 4:19: Kol 3:5

20 Mətə nəp̄in k̄inahatən k̄imiaha ia Kristo, nahatənien nəha ropə anan ia sə nəha! 21 K̄imiaha hiəuvəregi raka nəgkariien səvənhi. T̄i nəri nə mə k̄imiaha nərmama me səvənhi, nərmama hənahatən raka k̄imiaha ia nəgkariien pərhiən sə ruku pen t̄i Iesu, 22 *mhahatən k̄imiaha mə tihaməkeikei mharaka ia noien akuas me sək̄imiaha səməme hiənamo ia narəien sək̄imiaha fwe kupwən. Noien me nəha hiamokeikei pik kamheikuə ia k̄imiaha mamhouraha k̄imiaha. 23 *N̄im̄iruien mine nətəriġien sək̄imiaha tuhaməkeikei mhəuvehe mhərməvi mw̄i. 24 *Nənə k̄imiaha tihaməkeikei mharkahu ia n̄im̄iruien vi. N̄im̄iruien vi nəha in nəha iərmama vi sə Kumwesən r̄ino mə trəmwhen irə. In r̄ino iərmama nəha mə tratukwatukw pərhiən, məmher.

25 *K̄imiaha pam tihaməkeikei mhəpwəh noien səvəi neikuəien, nənə mamhəni a n̄ipərhiənien m̄ k̄imiaha me, t̄i nəri nə mə k̄itaha pam kuatia ia n̄ipwrai Kristo. 26 *Tr̄ini minuə niemaha raməpi k̄imiaha, rərəha mə hio noien ərəha riti. Tihəpwəh nuvehien niemaha meste meri rivə, 27 kamo hiəuvei pen kwənmahan m̄ Setan. 28 *Iərmama sə ramakres traməkeikei məpwəh noien nəha. In traməkeikei mamsese, mamowok sə ramasan ia rəġin mə in rukurən nasituien ia nərmama nautə səvənraha riwən.

29 *Tihəpwəh n̄iniien nəgkariien ərəha ia tərhumiaha, mətə tihəni a nəgkariien amasan sə rukurən nasituien ia nərmama səməme həpou həuvehe mhəskai mw̄i. Nəgkariien nəha rukurən nasituien ia nərmama səməme kamhəregi. 30 *Tihəpwəh noien Nən̄im̄w̄in Ikinan r̄iregi rərəha tukumiaha, t̄i nəri nə mə Nən̄im̄w̄in nəha rəmwhen ia mak riti sə Kumwesən r̄inəmri raka ia k̄imiaha ramahatən pen mə ia nəp̄in sampam in treivinari ia k̄imiaha. 31 *K̄imiaha tihaməkeikei mhəpwəh nəgkariien əfiə me pam, mine niemaha, mine nətəpaharien, mine n̄iniien n̄ikare iərmama irəha nəmwək̄iien me pam. 32 *K̄imiaha tihaməkeikei mho ramasan m̄ k̄imiaha me, nənə mho rer̄imiaha r̄iməru tukumiaha me. Tr̄ini minuə k̄imiaha riti ro rərəha m̄ k̄imiaha riti mw̄i, tihenouenou irə rəmwhen ia Kumwesən r̄inenouenou ia noien ərəha me sək̄imiaha t̄i nəri nə mə hiəuvəuvehe mhəno kuatia k̄imiaha Kristo.

5

1 *Ro pen tihousari mə tihəmwhen ia Kumwesən t̄i nəri nə mə k̄imiaha n̄ipwnət̄in me in rokeikei pik k̄imiaha. 2 *Tihamarə mamho nokeikeien rəmwhen ia Kristo rokeikei k̄itaha nənə muvehe memhə tukutaha. Nemhəien səvənhi rəmwhen ia nəri kauvani ia təkure n̄ifatə n̄ipek̄in rapein amasan kauvei pen m̄ Kumwesən.

3 *T̄i nəri nə mə k̄imiaha nərmama me səvəi Kumwesən nənə tihəpwəh anan noien nari riti mə tuk̄ini ərəha k̄imiaha tukwe. Iakani noien ərəha me rəmwhen ia nəрман mine n̄ipran kamhəiri əpnəpen irəha me, mine noien ərəha me pam səməme ro a naurisien, mine noien i iərmama rer̄in ramakres. 4 *R̄ipkamasan mhə mə tihəni nəgkariien sə ro naurisien t̄i n̄iniien, uə nəgkariien ərəha, uə nəfkəmanəien ərəha, uə naien. Nəgkariien me iam̄nha irə r̄ipkatukwatukw mhə mə tihəni. Mətə tihəni tanak m̄ Kumwesən t̄i narimnari səməme in ramo m̄ k̄imiaha. 5 *Tihaməkeikei mhəukurən nəri i mə pran uə iərman sə ramo əpnəpen nari, uə iərmama sə ramo noien ərəha

* 4:22: Rom 8:13, Kol 3:9 * 4:23: Rom 12:2 * 4:24: Jen 1:26, Kol 3:10 * 4:25: Kol 3:8-9, Sek 8:16 * 4:26: Sam 4:4, Jem 1:19-20 * 4:28: 1Tes 4:11 * 4:29: Efes 5:4, Kol 3:8, 4:6 * 4:30: Aes 63:10, 1Tes 5:19, Efes 1:13-14 * 4:31: Kol 3:8 * 4:32: Mat 6:14, Mat 18:22-35, Kol 3:12-13 * 5:1: Mat 5:48 * 5:2: Rom 14:15, Kal 2:20, Hip 10:10, Eks 29:18 * 5:3: Kol 3:5 * 5:4: Efes 4:29 * 5:5: 1Kor 6:9-10, Kol 3:5

sə ro a naurisien, uə iərmama sə rerin ramakres, (iərmama nəha rəmwhen mə raməfwaki pen m nənimwi nari), kwopun riti səvənhi riwən mə trevən muvehi ia nitətə sə Kristo mine Kumwesən krauərimənu irə. ⁶ *Tihəpwəh nəsenien mə iərmama riti truvei pen kimiaha ia nəgkiariien eikuə me səvənhi səməme nīpərhienien riwən irə. Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə noien ərəha me nəha kamho Kumwesən niemaha raməpi, nənə in trərpwin noien ərəha me səvəi nərmama səməme kamhərui nəkwān. ⁷ Ro iamīnhi irə kimiaha tihəpwəh navən pəriien kimiaha nərmama me səməme ho iamīnha irə.

⁸ *Fwe kupwən kimiaha hiamarə ia nəpitəvien, mətə təkwtəkwuni ti nəri nə mə hiəuvəuvehe ti Iərimənu səkitaha, hiənarə ia nukuraanien. Ro iamīnhi kimiaha tihaməkeikei mharə mhəmwhen ia nīpwnəti nukuraanien me, ⁹ ti nəri nə mə nukwai nukuraanien kamətoni ia noien me pam səməme hamasan, mhatukwatukw, mho nīpərhienien. ¹⁰ *Nənə tihousari mhətui ia noien me səməme Iərimənu səkitaha rerin ragien tukwe. ¹¹ *Tihəpwəh nukurirəien nərmama me səvəi nəpitəvien mhəpwəh noien noien ərəha kimiaha minraha. Nəri amasan riwən ia noien me nəha. Mətə tihəuvehi noien me nəha mhəuvehe ia nukuraanien. ¹² Nīpərhienien ro a naurisien mə tikini narimnari me səməme irəha kamho afafa, ¹³ *mətə narimnari me pam nukuraanien raməhiəpwin həuvehe mho nīpwrān kamətoni. ¹⁴ *Ro iamīnhi irə ti nəri nə mə nəpīn nukuraanien raməhiəpwin nari riti, nəri nəha ruvehe mo nukuraanien irə. Ro iamīnhi irə kani mə,

“Ik sə ikamapri, ikətui rə,
mətui mwi ia nemhəien səim,
pwəh Kristo rəhiəpwin ik.”

¹⁵ Ro pen tihətui amasan ti narəien səkimiaha mə hiaməfarə irə. Rərəha hiamarə mhəmwhen nərmama hərəirei nari, mətə tihaməkeikei mharə mhəmwhen ia nərmama səməme həukurən nari. ¹⁶ Nənə trini minuə hiətoni suatuk səvəi namasanien, hiesi pen ti nəri nə mə ipwet mine samarə ia nəpīn ərəha. ¹⁷ *Həpwəh nīreireien nari, mətə tihəmwur mhəukurən nəri sə Iərimənu səkitaha rokeikei. ¹⁸ *Tihəpwəh nakonəien nənimwiien skai rəmwhen ia waen ti nəri nə mə tro kəmkapwəmiaha rətə wau miri pen kimiaha ia noien ərəha. Mətə pwəh Nənimwin Ikinan rukuər ia kimiaha. ¹⁹ *Tihəgkiari m kimiaha me ia nīpu me ia nəkukuə nəha Ol Sam, mine nīpu me səvəi nəfwakiien, mine nīpu me səməme kamhəuku pen ia Nənimwin Ikinan. Nənə tihani nīpu me ia rerimīaha ti nəgnəginien Iərimənu. ²⁰ *Ia nəghi Iesu Kristo Iərimənu səkitaha, tihaməni tanak m Tata Kumwesən ti narimnari me pam ia nəpīn me.

²¹ *Kimiaha tihaməkeikei mhəsiai kimiaha me ti nəri nə mə kimiaha hiaməsiai Kristo.

Nīpran me mine nərman me səvənraha

²² *Kimiaha nīpran me, tihaməkeikei mhəsiai nərman me səkimiaha rəmwhen hiaməsiai Iərimənu səkitaha. ²³ *Iakani iamīnhi irə ti nəri nə iərman in kənkəpwə rasori ia pran səvənhi rəmwhen ia Kristo in kənkəpwə rasori ia nakalasia me səvənhi. Nakalasia me nəha irəha həmwhen ia nīpwrai Kristo, nənə in rauvehimīru irəha. ²⁴ Rəmwhen ia nakalasia me kamhəsiai Kristo, pwəh nīpran mwi kamhəsiai nərman me səvənraha ia narimnari me pam.

* **5:6:** Kol 2:4,8, Rom 1:18 * **5:8:** Efes 2:11,13, Kol 1:13, 1Tes 2:9, Jon 12:36 * **5:10:** Rom 12:2
 * **5:11:** 2Jon 10-11 * **5:13:** Jon 3:20-21 * **5:14:** Aes 26:19, 60:1, Rom 13:11 * **5:17:** Rom 12:2,
 Kol 1:9 * **5:18:** Luk 21:34 * **5:19:** Kol 3:16, Sam 33:2-3 * **5:20:** Kol 3:17 * **5:21:** 1Tes 5:5
 * **5:22:** Kol 3:18, 1Tes 3:1 * **5:23:** 1Kor 11:3, Efes 1:22

25 *Kìmiaha nərman me, tihaməkeikei mhokeikei nìpran me səkìmiaha rəmwhen ia Kristo rokeikei nakalasia me səvənhi, nənə məsəni nìmiruien səvənhi tì nirəha. 26 *In rìmamhə tì nirəha mə trəmri karen irəha mə səvəi Kumwesən, məpərhi irəha ia nui irau nəgkiariien səvənhi. 27 *In rìno iamìnha irə mə in trukurən nərpwì irapwien nakalasia me səvənhi ia nənimen, irəha tuhəmwhen ia pran riti tìnari səvənhi ramasan pìk, nəmkiemikien uə nəri pitəv uə nari riti iamìnhi riwən, mətə irəha tuhəmher, mhatukwatukw pam. 28 Ia noien a mwi nəha, nərman tuhaməkeikei mhokeikei nìpran me səvənraha rəmwhen mə irəha kamhokeikei atukw a nìpwranraha. Iərman sə rokeikei pran səvənhi, in rokeikei atukw a in. 29 Iakani iamìnhi irə tì nəri nə mə iərmama riti riwən sə raməmwəki atukw ia nìpwran, mətə in raməni amasan nari mə tro nìpwran ruvehe miskai, nənə mamətui amasan tì nìpwran rəmwhen ia Kristo in ramətui amasan tì nakalasia me səvənhi, 30 *tì nəri nə mə kītaha səmwhen ia nìpərpəri nìpwran. 31 *Rəmwhen ia Nəkukuə Ikinan rani mə,

“Ro iamìnhi irə iərman traraka ia tata mìnə mama səvənhi,
mèvən rouarə pəri irau pran səvənhi,
nənə irau trouvehe rouəmwhen ia nìpwrai iərmama kuatia.”

32 *Nəgkiariien nəha rani nari riti rasori nìpwran rərkwafə, mətə iou iakani mə raməgkiari ia Kristo mìnə nakalasia me səvənhi. 33 Mətə raməgkiari mwi ia kìmiaha kuatia kuatia. Ro pen iərman traməkeikei mokeikei pran səvənhi rəmwhen ramokeikei atukw a in, nənə pran traməkeikei mīsiai iərman səvənhi.

6

Nəkwerhəkwerha me irəha tata me mìnə mama me səvənraha

1 *Kìmiaha nəkwerhəkwerha me səvəi Iərimənu, tihaməkeikei mho nəkwei tata mìnə mama me səkìmiaha tì nəri nə mə noien i ratukwatukw mə kìmiaha tiho. 2 *“Tikīsiai səim tata mìnə mama.” In i loa kìməkupwən kìnì irau promes riti. 3 *Promes nəha rani mə, “Trini mìnə ikamo iamìnha irə, narimnari me ia nìmiruien səim tuhaiu amasan, nənə nìmiruien səim ia tìprənə i trəpwəmwis.” 4 *Kìmiaha tata me, tihəpwəh noien nəkwerhəkwerha me səkìmiaha niemaha rəpi irəha, mətə tihətoni amasan irəha, mhəkoui amasan irəha, nənə mhahatən irəha ia suatuk səvəi Iərimənu.

Slef me mìnə nəmə asori me səvənraha

5 *Kìmiaha slef me, tihaməkeikei mho nəkwei nəmə asori me səkìmiaha ia təkure tìprənə i mhehekìr mhətəmnimwìn, nənə tiho ia rerìmiaha pam rəmwhen a mə iəmə asori səkìmiaha in Kristo. 6 Tihəpwəh noien nəpìn kamhətoni a kìmiaha rəmwhen ia nərmama səməme kamhəmwur mə tuho nərmama rerìnraha ragien, mətə tiho nəkwanraha rəmwhen mə kìmiaha slef me səvəi Kristo, nənə mamho nəkwei Kumwesən ia rerìmiaha pam. 7 Tiho wok səkìmiaha ia nətərigien amasan rəmwhen a mə Iərimənu in iəmə asori səkìmiaha, rìpko mhə iərmama a riti in iəmə asori səkìmiaha. 8 *Kìmiaha hiəkurən mə Iərimənu truvei pen nərəkuien m nərmama me pam tì noien amasan me səməme hənə, nəri auər a mə in slef uə rìpko mhə in slef.

* 5:25: Kol 3:19, 1Tes 3:7, Kal 1:4 * 5:26: Taet 3:5, Hip 10:10 * 5:27: 2Kor 11:2, Kol 1:22 * 5:30: 1Kor 6:15, Efes 1:22-23 * 5:31: Mat 19:5 * 5:32: Rev 19:7 * 6:1: Kol 3:20 * 6:2: Mat 15:4 * 6:3: Dut 5:16 * 6:4: Kol 3:21, Dut 6:7,20-25, Sam 78:4, Prov 22:6 * 6:5: Kol 3:22-23, Taet 2:9-10, 1Tes 2:18 * 6:8: 2Kor 5:10, Kol 3:24-25

9 *Nənə kímiaha nəmə asori me, tihaməkeikei mhətoni amasan mwi slef me səkímiaha iamínha irə, mhəpwəh nəgkiari skaiien mìnraha mə tuho nəkwamíaha, tí nəri nə mə hiəukurən mə iəmə asori səkímiaha mìnraha kúatia a fwe ía neiai, nənə in tro rəmnəmwhen m nərmmama me pam.

Narimnari me səvəi naruagənién Kumwesən rípeki pehe m kítaha

10 *Səiou nəgkiariien sampam ro iamínhi irə. Tihərer əknekín ía Iərimənu səkítaha míne nískaiien asori səvənhi. 11 *Tihaməkeikei mharkahu narimnari me pam səvəi naruagənién səməme Kumwesən rípeki pehe m kímiaha, mə hiəukurən nərərien mhənise neikuəien me səvəi Setan. 12 *Iakani iamínhi irə tí nəri nə mə kítaha səpkaruagən mhə kítaha nərmmama, mətə samaruagən kítaha nənímwín me səməme kamhəuvehi nasoriien míne nərímənuien. Irəha í nənímwín skai me səməme kamhərimənu ía noien me səvəi nəpitəvien ía təkure típrənə í míne nənímwín ərəha me ía nímagouagou. 13 Ro iamínhi irə kímiaha tihaməkeikei mharkahu ía narimnari me pam səvəi naruagənién səməme Kumwesən rípeki pehe m kímiaha, mə nəpín nərəhaien sə Setan ramo ruvehe hiəukurən nərərien mhənise nərəhaien nəha. Nənə nəpín hiənaruagən pam, tihərer əknekín. 14 *Ro pen kímiaha tihaməkeikei mhərer mwatuk tí naruagənién. Tihəkwətəmhirí əknekín nəgkiariien pərhien rəmwhen kətóti sə hiərihi tərini kurkwamíaha irə. Tího noien atukwatukw rəmwhen ía aean sə ramo tukuahag kwənpwenhímiaha. 15 *Tihəvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi nəmərinuien rəmwhen ía put skai sə rauvegi nísúmíaha. 16 Tihahatətə ía Kumwesən rəmwhen ía nari sə hiaməuvehi mamhərkwafə pen irə. Ía nəri nəha hiəukurən no tukuahagien nukwai nífagə me napw rauək ía nírəha səməme íəremhə asori ramerukw ía nírəha. 17 *Tihəni nípərhienien ía Kumwesən mə in rauvehímíru kímiaha rəmwhen ía kəfəfau kíno ía aean sə ramo tukuahag kəmkapwəmíaha. Tihəkwətəmhirí nəgkiariien me səvəi Kumwesən rəmwhen ía nau səvəi naruagənién sə Nənímwín Ikinan rauvei pehe m kímiaha. 18 *Tihəfwaki ía nəpín me ía nískaiien səvəi Nənímwín Ikinan, mamhəfwaki mamhəres narimnari me səpəmsəpə. Tihamo noien nəha, mamhətúi a, mhəpwəh nəpouien, nənə mamhəfwaki tí nərmmama me pam səvəi Kumwesən.

19 *Tihəfwaki mwi tukw íou mə nəpín íakuə takəgkiari Kumwesən in truvei pehe nəgkiariien míou mə takíni irapw nəgkiariien nəha məpwəh nehekírien. Nənə takíni irapw nəgkiariien amasan səvəi Kristo sə rínamərkwafə fwe kupwən. 20 *Təkwtəkwuni tí nəri nə mə íakaməvisau irapw nəgkiariien amasan nəha ía nəghi Kristo, ro pen íakamarə ía kalapus. Həfwaki ro tukw íou mə takarípín mamíni irapw nəgkiariien amasan nəha məpwəh nehekírien rəmwhen sə ratukwatukw mə tako.

Nəgkiariien sampam

21 *Íou íakokeikei mə kímiaha tihəregi nəgkiariien səiou míne nəfe íakamo ía kwopun í. Ro pen takərhi pehe Tikikas ruvehe. In píəvtaha keikei rítí sə kímaha íahəukurən nətígiteien irə, ramasítu mamó tukwíni nari m Iərimənu səkítaha. In tríni pehe tukumíaha narimnari me pam. 22 Takərhi pehe in tukumíaha tí noien í, mə in tro kímiaha hiəregi ramasan, míni irapw tukumíaha mə kímaha íahaməfarə irə.

23 Pwəh Tata Kumwesən míne Iesu Kristo Iərimənu səkítaha trouəriari pehe nəmərinuien míne nokeikeien m kímiaha, rauo nahatətəien səkímiaha

* 6:9: Kol 4:1, Rom 2:11 * 6:10: 1Kor 16:13 * 6:11: Rom 13:12, 2Kor 10:4, Efes 4:14 * 6:12: Jon 14:30, 1Tes 5:8-9 * 6:14: Aes 11:5, 59:17, 1Tes 5:8 * 6:15: Aes 40:9, Neham 1:15, Rom 10:15 * 6:17: 1Tes 5:8, Aes 49:2, Hip 4:12 * 6:18: Luk 18:1, Kol 4:2, 1Tes 5:17 * 6:19: Wok Me 4:29, Kol 4:3-4, 2Tes 3:1 * 6:20: 2Kor 5:20, Flm 9 * 6:21: Wok Me 20:4, Kol 4:7-8, 2Tim 4:12

riskai. ²⁴ *Pwəh Kumwesən trəriari pen namasanien səvənhi m nərmama me pam səməme hokeikei Iesu Kristo Iərimənu səkitaha ia nokeikeien sə tripkiwən mhə.

* **6:24:** 1Tes 1:8

Filipae

Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Ia nuk i 60, Pol ramarə ia kalapus fwe Rom nənə mīrai nəkukuə me i Filipae, Kolosi, Filimon, mine Efesas. Nəkur Filipae hərəhi pen Epafrotaetas ruvehi nari riti mevən muvei pen m Pol. Nəpīn Epafrotaetas ramarə fwe Rom, in ramemhə pīk. Nənə nakalasia me fwe Filipae rerīnraha rəpou tukwe. Nəpīn in rəsānīn, Pol rərhi pen in ruvehi nəkukuə i mevən fwe Filipae. Pol rokeikei pīk nakalasia me fwe Filipae. In raməgkiari mīnraha rəmwhen mə in tata səvənraha. Pol rīni tanak mīnraha tī nokeikeiien mine nasituien səvənraha. Nəri auər a Pol ramarə fwe ia kalapus, mətə səvənhi nəkukuə raməgkiari pīk ia nagienien. Nəpīn rīpīk nəkukuə i raməgkiari ia “nagienien” mine “nəgnəgīnīien.” Pol rīni irapw nətəien səvənhi ia nīkaren səvəi nīmīruien səvəi ipwet mine samarə irə ia təkure tīprənə i. In rīni mə, “Trīni mīnuə iakīmīru, nīmīruien səiou in səvəi Kristo. Nənə trīni mīnuə iakemhə, ramasan pīk anan mwī” (1:21). Rəmwhen ia nəkukuə me pam səvənhi, ia nəkukuə i Pol rauvehi utə nətərigien səvəi nakalasia me, maməvəhag mīnraha mə irəha tuhaməkeikei mharə pwh nətərigien səvənraha kuatia. Irəha tuhaməkeikei mharə mamho nəkwai Kumwesən.

Nægkiariien sə rakupwən

¹* Iou mine Timoti, kimrau iərmama mi səvəi Iesu Kristo iarauo tukwini nari mīn.

Nəkukuə i rauvehe tukumiaha pam nərmama me səvəi Iesu Kristo səməme hiamarə ia taon nəha Filipae, mauvehe mwī tī nəmə asori me nəha kamhətui amasan tukumiaha mine tikon me.

²* Pwəh Kumwesən Tata səkītaha mine Iesu Kristo Iərimənu səkītaha trouəriari pehe namasanien mine nəmərīnuien m kimiaha.

Pol raməfwaki m Kumwesən tī nəkur Filipae

³* Nəpīn me, nəpīn rerīk ramrhi kimiaha, iakani tanak m Kumwesən tuku-miaha. ⁴ Nənə nəpīn me pam, nəpīn iakaməfwaki tukumiaha, iakaməfwaki rerīk ramagien ⁵ tī nəri nə mə fwe iakīnərer vi a mani irapw nəgkiariien amasan muvehe meste pehe ipwet mine saməuvehi pəri rəgītaha me tukwe.

⁶* Nənə iakukurən amasan mə Kumwesən sə rīno stat ia noien amasan ia kimiaha, in traməkeikei mamō noien nəha mamevən meste tro sampam irə ia nəpīn sə Iesu Kristo truvehe irə.

⁷ Nəpīn me rerīk ramrhi kimiaha, nənə ratukwatukw a mə iakamo iamīnhi irə, tī nəri nə mə kimiaha pam hiamasitu ia nīrak ia wok i Kumwesən rīməuvei pehe miou ia namasanien səvənhi mə tako. Nənə nəpīn iakamarə ia kalapus, mine nəpīn iakamərer irapw ia nəmri nərmama, maməvisau mə nəgkiariien amasan ro nīpərhiēnien i, kimiaha hiamasitu ia nīrak ia wok i. ⁸* Kumwesən rukurən mə nəgkiariien i iakani ro nīpərhiēnien. Iakoikei mə takətoni kimiaha tī nəri nə mə iakoikei pīk kimiaha rəmwhen a ia Iesu Kristo rokeikei kimiaha.

⁹ Nənə in i nəfwakīien səiou mə nokeikeiien səkīmiaha truvehe masori mwī irəhar nukurənien mine nəkīri amasanien nari tuharuvehe mharasori ia kimiaha ¹⁰* mə kimiaha hiəukurən nətə sāsien nəfe noien ramasan pīk mə tīho. Nənə ia noien nəha kimiaha tihəmher, tukəpwəh nətōnīien noien

* **1:1:** Wok Me 16:12-40 * **1:2:** Rom 1:7, Kal 1:3, Flm 3 * **1:3:** Rom 1:8, 1Kor 1:4 * **1:6:** 1Kor 1:8, Fil 2:13 * **1:8:** Rom 1:9, 2Kor 1:23 * **1:10:** Hip 5:14, Fil 1:6, 2:16, 1Tes 5:23

ærəha riti ia kímiaha ia nəpɪn sə Kristo truvehə irə, ¹¹ *kímiaha tihəukuər ia noien atukwatukw me səməme Iesu Kristo rino həukuə ia kímiaha, nərmama tuhətoni mhəuvehi utə nəghi Kumwesən mhəgnəgini in tukwe.

Pol in fwe ia kalapus

¹² *Piak me, iakokeikei mə tihəukurən mə iakamarə ia kalapus, mətə noien i rinasitu pik mo nəgkiariien amasan səvəi Kristo ruviris mwi mamevən.

¹³ *Ro pen naruagən me səməme kamhətui ti nimwə səvəi Kig Sisa mine nərmama həpik mwi həuvəukurən raka mə iakamarə ia kalapus ti nəri nə mə iou iərmama riti sə iakamo tukwini nari m Kristo. ¹⁴ Nərəien səiou ia kalapus ramasitu ia piəvtaha me həpik, mamə irəha hahatətə əknekɪn mwi ia Iərimənu səkitaha, nənə mamə nətərigien səvənraha riskai ti nini irapwien nəgkiariien səvəi Kumwesən mhəpwəh nehekɪrien.

¹⁵ Nipərhiēnien nepwɪn kamhəni irapw Kristo ti nəri nə mə irəha kamhəmwəki iou nənə mhokeikei mə irəha tuhasori ia nirak. Mətə nepwɪn kamhəni irapw Kristo ia nətərigien amasan. ¹⁶ Nərmama me i nətərigien səvənraha ramasan irəha kamhəni irapw Kristo ti nəri nə mə hokeikei iou, nənə mhəukurən mə kinəmri iou iakamarə ia kalapus mə takərer irapw ti nəgkiariien amasan səvəi Kristo mə ro nipərhiēnien i. ¹⁷ Mətə nepwɪn səməme kamhəmwəki iou həpkini irapw mhə Kristo ia rerɪnraha pərhiēn. Irəha kamho iamɪnhi irə mamhokeikei mə tuhəuvehi utə atukw a irəha, nənə rerɪnraha ramrhi mə tuho nərəhaien miou nəpɪn iakamarə ia kalapus. ¹⁸ Mətə nəri auər a mə kamho ia noien atukwatukw uə rekəm, mətə kamhəni irapw Kristo nənə ro iamɪnhi irə iou rerik ramagien.

Pərhiēn, nənə takagien mwi ¹⁹ *ti nəri nə mə iakukurən amasan mə nəri i tro Kumwesən ruvehimɪru iou ia nəfwakiiēn me səkímiaha mine nasituiēn səvəi Nənimwɪn səvəi Iesu Kristo. ²⁰ *Iou iakukurən amasan, maməmri pen əknekɪn nətərigien səiou ia Kumwesən, mə in trəpwəh nəseniēn iou iako nari riti takauris tukwe. Iakokeikei mə ia nəpɪn me takətigase rəmwhen iakamo təkwtəkwuni, nənə nəri auər a mə tukini mə takimɪru uə takemhə, mətə noien sə iakamo ia nipwrak truvehə utə nəghi Kristo. ²¹ *Trini minuə iakimɪru, nimɪruēn səiou in səvəi Kristo. Nənə trini minuə iakemhə, ramasan pik anan mwi. ²² *Trini minuə iakəpwəh nemhəien, iakukurən noien wok me nepwɪn sə trukua kwənkwan. Mətə iakreirei mə sə pəku nəha iakokeikei. ²³ *Təkwtəkwuni nəha nətərigien səiou ro kəru. Iakokeikei pik mə takemhə, məpwəh nipwrak, nənə marə kimrau Kristo. Iakregi mə sə nəha ramasan pik məpi raka. ²⁴ Mətə iakətoni mə narimnari me nepwɪn nəha takaməkeikei mo masitu ia kímiaha, ro pen iakukurən amasan mə tapkemhə mhə. ²⁵ Ti nəri nə mə iakukurən mə nəri i ro nipərhiēnien, nənə iakukurən mə takamɪru a maripɪn mamarə kitaha m kímiaha pam, nənə mamasitu ia kímiaha mə tihəuverə mwi, nənə rerimiahə tragien mwi ia nahatətəien səkitaha. ²⁶ Ro iamɪnhi irə kímiaha tihəukurən nəgnəgini pikien mwi Iesu Kristo tukw iou, ti nəri nə mə takuvehə mwi tukumiahə.

²⁷ *Mətə nəri kuatia i mə pwəh narəien səkímiaha hiamarə irə ratukwatukw amasan mesi pen nəgkiariien amasan səvəi Kristo. Nənə nəri auər a mə takuvehə mətoni kímiaha uə takəpwəh nuveheien, mətə pwəh iakregi mə hiamərer əknekɪn ia Nənimwɪn kuatia, nətərigien səkímiaha kuatia, hiamousari pəri mə tihəsitə ia nərmama mə tuhahatətə ia nəgkiariien amasan, ²⁸ nənə mhəpwəh nehekɪrien ia nərmama səməme haməmwəki kímiaha.

* **1:11:** Jon 15:8 * **1:12:** 2Tim 2:9 * **1:13:** Wok Me 28:30, Efes 3:1 * **1:19:** 2Kor 1:11 * **1:20:** 1Tes 4:16 * **1:21:** Kal 2:20 * **1:22:** Rom 1:13 * **1:23:** 2Kor 5:8 * **1:27:** Efes 4:1, 1Tes 2:12, Fil 4:3

Noien naha tiho ro nimtätien i iraha tuhätöni mhäukurän mä tukouraha iraha, mäta tukuvehimiru kimiaha, nänä nari i ruku pen ti Kumwesän. ²⁹ *Iakani iamñhi irä ti nari nä mä kinäseni pehe m kimiaha mä kimiaha närmama hiamäni nipärhienien ia Kristo mamho tukwini nari min, mäta kinäseni pehe mä kimiaha mwi tihäuvehi nämisäien tukwe. ³⁰ *Kimiaha hiamregi nämisäien sä hianätöni kino miou fwe kupwän, nänä täkwätäkwuni hiamregi mä kamo ihi nämisäien naha miou. Rämwhen mä kitaha samaruagän päri ia naruagänien riti.

2

Nätärigien säkitaha tramäkeikei mämwhen ia nätärigien sävái Iesu Kristo

¹ Rerimäha riskai ia Kristo ti nari nä mä hiävöuvehe mhäno kuatia kimiaha min uä rekäm? Ouäh! Hiamregi ramasan ia nokeikeien sävänhi uä rekäm? Ouäh! Nänimwän Ikinan ramarä ia kimiaha uä rekäm? Ouäh! Hiamo ramasan m kimiaha me nänä mamhapi tukumiaha me uä rekäm? Ouäh! ² Mä ro iamñhi irä iakokeikei mä tiho rerik pwäh ragien mwi. Kimiaha pam tihämäkeikei mhäuvehe mho kuatia ia nätärigien säkimiaha, mho nokeikeien m kimiaha me, mho päri nari ia nätärigien kuatia rämwhen mä kimiaha iärmama kuatia. ³ *Tihäpwäh noien nari riti ia nätärigien säkimiaha äpa, uä mho mhäuvehi utä kimiaha irä, mäta tiheiwaiu nänä mhätärig ia kimiaha me nepwän räpi raka kimiaha atukw. ⁴ *Nänä tihäsitu ia kimiaha me ti nimiruuen me säkimiaha. Ripkamasan mhä mä iärmama riti ramätui amasan ti nimiruuen äpa sävänhi.

⁵ Nätärigien säkimiaha tramäkeikei mämwhen ia nätärigien sävái Iesu Kristo:

- ⁶ *Nipärhienien in Kumwesän pärhien,
mäta in ripkämwur mhä mä träkwätämhiri äknekän noien naha sä in mine
Kumwesän krouämnamwhen a,
⁷ *in rämri karen nasoriien sävänhi,
muvehi noien sävái iärmama sä ramo tukwini nari,
mätui pehe ia tipränä i nipwran rämwhen ia nipwrai närmama.
⁸ *Nänä näpän kamätä in mä ramarä ia naräien sävái iärmama,
in ruvehi irapw atukw in,
mamo näkwai Kumwesän ia narimnari me pam meste memhä,
nipärhienien remhä ia nei kamarkuau.
⁹ *Ro iamñhi irä Kumwesän ruvehi utä in revän fwe iränhä anan,
muvei pen nahag min sä räpi raka pam nahag me,
¹⁰ *mä ia näghi Iesu narimnari me pam sämäme kamhämiru ia kwopun me
pam ia neiai, mine tipränä, mine Imwei Näkur Häuvamhä,
tuhänimwi nukurhunraha mhäuvei pen nisaiien min,
¹¹ *nänä iraha pam tuhäni irapw mä Iesu Kristo in Iärimänu,
nänä noien naha truvehi utä näghi Tata Kumwesän.

Närmama me sävái Iesu Kristo kamhäser rämwhen ia kamähau me

¹² *Närmama keikei me säiou. Näpän iakamarä ihi kitaha m kimiaha, hiamo näkwak ia näpän me. Nänä täkwätäkwuni naha iakamarä isipwän tukumiaha, kimiaha tihämäkeikei mhousari mho näkwak mamhäuvän. Tihähekär mhätämnimwän mamho narimnari me naha Kumwesän rimäuvehimiru

* **1:29:** Wok Me 16:19-40 * **1:30:** Fil 1:13 * **2:3:** Kal 5:26, Rom 12:10 * **2:4:** 1Kor 10:24,33
* **2:6:** Jon 1:1-2, 17:5 * **2:7:** 2Kor 8:9, Jon 1:14 * **2:8:** Rom 8:3, Jon 10:17, Hip 5:8, 12:2 * **2:9:**
Wok Me 2:33, Efes 1:20-21, Hip 1:3-4 * **2:10:** Rom 14:11 * **2:11:** Rom 10:9 * **2:12:** Sam 2:11,
1Pit 1:17

kimiaha tukwe. ¹³ *Iakani iam̄inhi irə ti nəri nə mə in nə Kumwesən fwe ia rer̄imiaha ramo kimiaha hiokeikei noien narimnari me kamhesi pen nətərigien amasan səvənhi.

¹⁴ Ia narimnari me pam səməme hiamo, tihəpwəh nəgkiari əgkiariien tukwe mhəpwəh nəvisəien m kimiaha me tukwe. ¹⁵ Ia noien nəha kimiaha n̄ipwnəti Kumwesən me tihatukwatukw, mhəmher, tukəpwəh nətoniien noien ərəha riti səkimiaha nəp̄in hiamarə ia kurkwai nərmama ikou me səməme kamho noien ərəha. Ia rer̄inraha kimiaha hiaməser mhəmwhen ia kəməhau me ia n̄imagouagou, ¹⁶ mamhəuvei pen nəgkiariien səvəi n̄imiruien m̄inraha. Kimiaha tiho iam̄inhi irə mə nəp̄in sə Kristo truvehe irə iou rer̄ik tragien tukumiaha, nənə iakukurən mə iap̄kaiu auər a mhə uə iap̄kisese auər a mhə. ¹⁷ *Nahatətəien səkimiaha rəmwhen ia nari riti hiaməuvei pen m Kumwesən kauvani ia təkure nifatə. Tr̄ini m̄inuə kousi əpune iou n̄itek raiu rəmwhen ia waen kətəgi irapw ia nəri nəha, mətə iou iakokeikei a mamagien kitaha m kimiaha. ¹⁸ *Nənə ia noien kuatia kimiaha tihaməkeikei mhokeikei a mamhagien kitaha miou.

Timoti mine Epafrotaetas

¹⁹ Tr̄ini m̄inuə Iesu Iərimənu sək̄itaha rəsəni, iakokeikei mə tr̄ipko mhə tui iakərhi pehe Timoti ruvehe mətōni kimiaha mə nəp̄in in r̄ir̄ərig muvehe məvisau pehe kimiaha miou, nənə iou mwi rer̄ik tragien. ²⁰ Iərmama riti mwi riwən ia kwopun i nətərigien səvənhi rəmwhen ia səvəi Timoti, in rer̄in ramrhi p̄ik kimiaha. ²¹ *Nərmama əpə me kamhətərig a ia wok me səvənraha, mhəpwəh nətərigien ia wok səvəi Iesu Kristo. ²² Mətə Timoti noien səvənhi ramasan p̄ik. Kimiaha hiəuvəukurən raka mə in ramasitu ia nirak ia wok səvəi nəgkiariien amasan səvəi Kristo rəmwhen iəkunouihi ramo wok irau tata səvənhi. ²³ Ro iam̄inhi irə rer̄ik ramrhi mə nəp̄in iakukurən mə nari riti tro iou, iakərhi pehe in ruvehe mətōni kimiaha. ²⁴ Nənə iakət̄igite ia Iərimənu sək̄itaha mə tr̄ipko mhə tui iou mwi iakuvehe mətōni kimiaha.

²⁵ *Mətə rer̄ik ramrhi mə takaməkeikei mərhi pehe Epafrotaetas r̄ir̄ərig muvehe mətōni kimiaha. In piak sə k̄imrau m̄in iarauo pəri wok nənə rauaruagən pəri. Fwe kupwən hiənərhi pehe in ruvehe muvei pehe narimnari me nepw̄in masitu ia nirak irə ia nəgh̄imiaha. ²⁶ In rokeikei p̄ik mə trətōni pam kimiaha. In ramregi rərəha anan ti nəri nə mə hiəregi mə in ramemhə. ²⁷ Pər̄hien nemhəien riti r̄iməuvehi ipaka remhə, mətə Kumwesən rapi in mapi mwi iou nənə momasan in ia nemhəien səvənhi. Mətə tr̄ini m̄inuə r̄imamhə pər̄hien iou takregi rərəha p̄ik anan mwi. ²⁸ Ro iam̄inhi irə iakokeikei p̄ik mə takərhi pehe in nəp̄in hiətōni rer̄imiaha tragien mwi, nənə iou mwi nətərigien sə iakamregi rərəha irə tukumiaha truvehe miwən. ²⁹ *Ro iam̄inhi irə nəp̄in in truvehe tukumiaha, kimiaha tihaməkeikei mhəsevər ia rer̄imiaha tukwe ia nəgh̄i Iərimənu sək̄itaha mhagien asori. Nənə tihəuvei pen n̄isiaien m nərmama sə ro me iam̄inhi irə, ³⁰ ti nəri nə mə ipaka in remhə ti wok səvəi Kristo. In r̄ipkhek̄ir mhə ti n̄imiruien səvənhi ia nəp̄in skai me mə trasitu ia nirak nəp̄in suatuk sək̄imiaha riwən ti nasituien.

3

Kitaha saməf̄iutə kitaha ti Iesu Kristo əpa

¹ *Piak me, iakuə takəgkiari ia nari riti mwi. Kimiaha tihaməkeikei mhagien ti Iərimənu sək̄itaha. Iou iakuvəni raka nəgkiariien me i tukumiaha

* **2:13:** Jon 15:5, 1Kor 12:6, 15:10, 2Kor 3:5, 1Tes 2:13 * **2:17:** Rom 15:16, 2Tim 4:6 * **2:18:** Fil 3:1, 4:4 * **2:21:** 2Tim 4:10 * **2:25:** Fil 4:18 * **2:29:** 1Kor 16:16,18, 1Tim 5:17 * **3:1:** Fil 2:18

fwe kupwən, nənə təkwtəkwuni iakamrai pen mwi ia nəkukuə i. Ripkiskai mhə tukw iou ti noien ti nəri nə mə iakukurən mə trasitu ia kimiaha.

²*Kimiaha tihaməkeikei mhəsiari ti nərmama me nəha irəha həmwhen ia kuri me. Tihaməkeikei mhəsiari ti nirəha ti nəri nə mə noien səvənraha rərəha. Irəha kamhəni mə tukaməkeikei kuvehi ninhum m nərmama ti nahatən penien mə irəha nərmama me səvəi Kumwesən.^a ³*Mətə kitaha i nərmama pərhien me səvəi Kumwesən səməme Nənimwɪn səvənhi ramarə ia reritaha mamə kitaha saməfwaki ia nipərhienien. Kitaha saməfiutə kitaha ti Iesu Kristo əpa, səpwəh nətigite ananien ia noien me kino ia nipwrataha iruə.

⁴*Nipərhienien iou iakukurən nəfiutəien iou ti narimnari me iamɪnha irə.

Trini minuə iərmama riti nəha rerɪn ramrhi mə in rukurən nəfiutəien in ti nipwran, iou iakukurən nəfiutəien iou məpi raka. ⁵*Kaha me səiou irəha nəkur Isrel atukwatukw, nənə iakiməuku pen ia kwənəkwus səvəi Penjamin. Nəpɪn iakinətui muvehi nəpɪn eit, nənə kuvehi ninhum miou. Trini minuə kani nəkur Isrel atukwatukw me, kwa iou riti ia nirəha. Kupwən iou Farisi riti, nənə iakamesi pen amasan Loa səvəi Moses. ⁶*Iakinokeikei pik nəfwakiiən səvənraha mamometə nakalasia me səvəi Iesu Kristo. Ia nikaren səvəi natukwatukwien nəha kauvehi raku pen ti Loa səvəi Moses kipkətə mhə noien ərəha riti səiou.

⁷*Mətə narimnari me pam nəha səməme iakinamətigite ia nirəha fwe kupwən nənə rerik rirhi mə hamasan pik anan, mətə təkwtəkwuni nəha iakətoni mə ho a nəri auər a me ia nirəha ti nəri nə mə iakukurən narimnari me Kristo rino. ⁸Mətə ripko mhə sampam ia kwopun nəha. Təkwtəkwuni iakətoni mə narimnari me pam ho a nəri auər a ia nirəha ti nəri nə mə iakətoni nari riti sə in ramasan pik anan in i mə iakukurən Iesu Kristo Iərimənu səiou. Iakinəpwəh narimnari me pam nəha ti Iesu. Iakətoni narimnari me pam nəha həmwhen ia nəri pein. Iakinaraka ia nirəha mə iou iakukurən nuvehien Kristo, ⁹*nənə tukətoni iou mə iou iərmama riti sə iakiməuvehe mo kuatia kimrau min, iapkatukwatukw mhə ia nəmri Kumwesən ia niskaiien atukw səiou ia noien səvəi nesi penien Loa, mətə iakatukwatukw ia nənimen ti nəri nə mə iakamahatətə ia Kristo. Nərmama səməme kamhahatətə iamɪnhi Kumwesən ramo irəha həuvehe mhatukwatukw ia nənimen. ¹⁰*Iakokeikei mə takukurən amasan mwi Kristo mine niskaiien sə rino in rətui mwi ia nemhəien səvənhi. Nənə iakokeikei mə nəmisəien me səvəi Kristo tuko mwi ia nirak pwəh iakuvehe məmwhen irə ia nemhəien səvənhi ¹¹*mesi pen suatuk nəha meste Kumwesən tro mwi iou iakətui ia nemhəien.

Naiuien səvəi Pol

¹²*Iou iapkini mhə mə iakineste raka noien nəha, uə iakinatukwatukw raka, rekəm. Mətə ti nəri nə mə Iesu Kristo ro iou iakuvehe mo iou iərmama səvənhi, iakamousari mə tako noien səvənhi ruvehe noien səiou. ¹³Piak me, tukwe iou, ia nətəien səiou, iapkuvehi raka mhə narimnari me nəha. Mətə nəri kuatia i iakamo. Iakamenouenou ia narimnari me ia təkutak, iakaməmwur pik mauvehi niseseien ti nəri sə raməmak kupwən ia nirak. ¹⁴*Iakamaiu pen atukwatukw ti kwopun tako sampam ia naiuien səiou ikin mə takuvehi nəri amasan riti tukuvei pehe miou. Nəri amasan nəha in i

* **3:2:** Sam 22:16,20, Rev 22:15 **a 3:2:** Nərmama nepwɪn nəha irəha kamhəuvehi ninhum m nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel mə trahatən pen mə irəha nərmama me səvəi Kumwesən. Mətə aposol me hani me rekəm, nahatətəien ia Iesu Kristo in suatuk ro ik ikuvehe iərmama səvəi Kumwesən.

* **3:3:** Rom 2:29 * **3:4:** 2Kor 11:18,21 * **3:5:** Luk 1:59, Rom 11:1, 2Kor 11:22, Wok Me 23:6

* **3:6:** Wok Me 8:3 * **3:7:** Mat 13:44,46 * **3:9:** Rom 3:21-22 * **3:10:** Rom 6:3-5, Rom 8:17, Kal 6:17 * **3:11:** Wok Me 4:2, Rev 20:5-6 * **3:12:** 1Tim 6:12,19, Wok Me 9:5-6 * **3:14:** 1Kor 9:24

nimiriuien rerin sə Kumwesən rinəkwein kitaha tukwe mə tsəuvən fwe irənhə mhəuvehi ruku pen ti Iesu Kristo.

15 *Nənə kitaha pam nərmama səməme səuvəskai raka ia nimiriuien səkitaha tsaməkeikei mhəuvehi nətərigien me nəha. Mətə trini minuə kimiaha nepwin nətərigien səkimiaha ropə, Kumwesən tro pui pehe nəri nəha m kimiaha hiətoni. 16 *Mətə nəri kuation i mə pwəh səkwətəmhiri əknekən nəfe səuvəuvehi raka mhəpwəh narakaiien irə.

17 *Piak me, kimiaha tihəuvehe mho kuation mhesi pen təmwki nisuk sə iakino raka hiətoni, nənə mhətoni amasan səməme kamhesi pen təmwki nisumaha. 18 *Iakuvəni pehe raka nəgkiariien i tukumiaha nəpin rəpik, nənə təkwtəkwwuni iakani pehe mwi nise nənimek ramaiu. Nərmama həpik nəha irəha həpwəh nokeikeiien mə tuhəregi kaməvisau nemhəien səvəi Kristo ia nei kamarkuau. 19 *Ia nəpin sampam tukouraha irəha. Kumwesən səvənraha in nə tipwinraha. Irəha kamhəfiəutə irəha ti noien me sə ro a naurisien. Nətərigien səvənraha ramevən a ti narimnari me ia təkure tiprənə i. 20 *Mətə kitaha nərmama imwətaha fwe ia neiai. Kitaha sameitenhi iərmama riti truku pen ikin muvehimiru kitaha. Iərmama nəha in i Iesu Kristo Iərimənu səkitaha. 21 *In truvsini nipwrataha i sə rəpou, mo rəmwhen ia nipwran sə riskai mamser. In tro iamihə irə ia niskaiien səvənhi sə in ramo narimnari me pam irə səvəi tiprənə i kamhəsiəi in mamho nəkwən.

4

1 *Ro pen piak keikei me kimiaha tihaməkeikei mhərer əknekən iamihə irə ia Iərimənu səkitaha. Kimiaha nərmama keikei me səiou iakamokeikei pik mə takətoni kimiaha. Hiamo rerik ramagien. Iakamregi ramasan tukumiaha rəmwhen ia iərmama sə kəfəfau pen kəfəfau səvəi nisaiien irə.

Pol raməvəhag m nəkur Filipae

2 Iuotia mine Sintike, iakaməgkiari vivi m kimirau mə tirouəmwur mə nətərigien səkimirau truvehe mo kuation ti nəri nə mə kimirau pəri irouahətətə ia Iərimənu səkitaha. 3 *Iakaməres ik mwi, iərmama sə ikino pəri wok krau mik,^a tikasitu ia prən mi i, ti nəri nə mə iakino pik wok kimrahar minrau, krinouasitu ia nirak rouni irapw nəgkiariien amasan səvəi Kristo kimaha Klemen mine piak me nepwin mwi səməme hənəsitu ia wok, nəghinraha fwe ia nəkukuə səvəi nimiriuien.

4 *Tihagien ia nəpin me ti Iərimənu səkitaha. Iakini mwi mə tihagien. 5 *Pwəh nərmama hətoni noien səkimiaha mə ramasan məpou. Tripko mhə tui Iərimənu səkitaha rirərig pehe mwi. 6 *Reriməiaha trəpwəh nirhi pikien narimnari me. Nəri auər a mə nəri ouihə uə nəri asori, mətə narimnari me pam səməme hiokeikei tihəfwaki tukwe. Tihəfwaki mhəres Kumwesən mhəni tanak tukwe in. 7 *Nənə Kumwesən truvei pehe m kimiaha nəmərinuien sə rasori pik məpi raka nukurəniien me pam səvəi nərmama. Nəmərinuien nəha trərimənu amasan ia reriməiaha mine nətərigien səkimiaha ti nəri nə mə hiamahətətə ia Iesu Kristo.

* 3:15: 1Kor 2:6 * 3:16: Kal 6:16 * 3:17: 1Kor 4:16, 1Tes 1:7, 1Tes 5:3 * 3:18: 1Kor 1:23, Kal 6:12 * 3:19: Rom 16:18, Rom 8:5-6 * 3:20: Efes 2:6,19 * 3:21: Rom 8:29, 1Kor 15:28, 1Kor 15:43-53 * 4:1: 1Tes 2:19-20 * 4:3: Sam 69:28, Luk 10:20, Rev 20:12 a 4:3: Kipkukurən mhə mə sin nəha iərmama nəha Pol raməgkiari irə krinouwok irau min fwe taon nəha Filipae. * 4:4: Fil 3:1 * 4:5: Hip 10:25,37, Jem 5:8-9 * 4:6: Mat 6:25-34, Kol 4:2 * 4:7: Aes 26:3, Jon 14:27, Kol 3:15

8 *Piak me, nāfe nāghin ro nīpārhiēnien, nāfe nāghin ro nisaiēn, nāfe nāghin ratukwatukw, nāfe nāghin rāmher; nāfe nāghin kamini mā ramasan musəpə kamokeikei, trini minuə nari riti nāha ikin ratukwatukw mā tukəgnəgini irə, tihətərig ia narimnari me nāha. 9 *Nāfe nāghin hiəuvəregi mhətoni iakinahatən kimiaha irə ia nəgkariien mine noien səiou kimiaha tihaməkeikei mho nənə Kumwesən i in nukune nəmərinuien tramarə tukumiaha.

Pol rəgnəgini nəkur Filipae ti nasituien səvənraha

10 Iərimənu səkitaha ro iou iakamagien pik ti nəri nə mə fwe tui kwopti hiəpkasitu mhə ia nirak, mətə təkwtəkwuni nāha rərīmiaha ramrhi mwi iou. Ripko mhə nīpwrai nəgkariien səiou mā kimiaha hiənənouenou iou, mətə suatuk riwən mā tihasitu ia nirak. 11 *Iapkini mhə iamīnhi irə ti nəri nə mā narimnari me səiou riwən, rekəm. Iou iakuvəukurən raka suatuk rerik ramagien a ia nəpin me pam nəri auər a mā narəien səiou ramasan uə rərəha. 12 Iou iakinarə raka ia narəien i narimnari me səiou riwən irə mukurən, nənə mukurən raka mwi narəien i narimnari me səiou rīpik irə məpi raka iou. Nāfe narəien iakamarə irə, nəri auər a mā nəveginien sənək rasori uə rouihi, uə nautə səiou rasori uə rouihi, mətə iakukurən pam raka narəien tukwe mamagien a. 13 *Ti nəri nə mə Kristo rīməuvei pehe niskaiien səvənhi miou, nənə iakukurən narəien ia narəien me pam.^b

14 Mətə kimiaha hiəno noien amasan nəpin hiənasitu ia nirak ia nərəhaien sə iakinarə irə. 15 *Nīpārhiēnien, kimiaha nəkur Filipae hiəuvəukurən raka mā nəpin hiənamregi vi a nəgkariien amasan səvəi Kristo, nəpin iakiməier ia profens Masetonia, kimiaha əpa hiənasitu ia nirak ia mane. Nakalasia me nepwin ia kwopun riti mwi hāiwən sə hasitu ia nirak. 16 Nəpin iakamarə ia taon nāha Tesalonaeka ripko mhə nəpin kuatia a hiamərhi pehe mane miou. 17 Ripko mhə iakamətui mane mā tihəuvei pehe miou, mətə iakokeikei mā nasituien i səkimiaha trukwə kwənkwan, in nə Kumwesən trəgnəgini kimiaha tukwe. 18 *Iakiməuvehi pam narimnari me səməme hiənərhi pehe miou, nənə rəmwhen məpi raka. Nəpin Epafrotaetas rīməuvehi narimnari me muvehe muvei pehe miou, təkwtəkwuni nāha narimnari me səiou həuvəpik. Narimnari me nāha hiəməuvei pehe miou rəmwhen ia nəri kauvani ia təkure nifatə nīpekīn rapein amasan kauvei pen m Kumwesən in ruvehi rerin ramagien tukwe. 19 Nənə Kumwesən səiou sə nautə səvənhi rasori, mauvehi niskaiien fwe ia neiai, in truvehi pehe m kimiaha nāfe nāghin riwən tani kimiaha ti nəri nə mā hiəməuvehe mho kuatia kimiaha Iesu Kristo.

20 Pwəh nəgnəginiiēn revən ti Kumwesən Tata səkitaha ia nuk nuk me. Ouəh, pwəh ro iamīnhi.

Nəgkariien sampam

21 Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti nərmama me pam səvəi Iesu Kristo. Piəvtaha me i kimaha mīnraha, irəha mwi hāni ramasan tukumiaha. 22 *Nərmama me pam səvəi Kumwesən ia kwopun i kamhəni ramasan tukumiaha, nənə nərmama nepwin mwi səməme kamhəni nīpārhiēnien ia Kristo fwe ia nimwə səvəi Kig Sisa kamhəni ramasan tukumiaha. 23 Pwəh namasanien səvəi Iərimənu səkitaha Iesu Kristo tramarə tukumiaha.

* 4:8: Rom 12:17 * 4:9: Rom 16:20, 1Kor 14:33, 1Tes 5:23 * 4:11: 1Tim 6:6 * 4:13: 2Kor 12:10, 2Tim 4:17 b 4:13: Uə "Iakukurən noien narimnari me pam." * 4:15: 2Kor 11:9 * 4:18: Fil 2:25, Esik 20:41, Efes 5:2 * 4:22: Fil 1:13

Kolosi

Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Kolosi in nəkukuə sə ro kahar i Pol rımərai nəpın in ramarə ia kalapus fwe Rom ia nəpın riti ipaka ti nuk 59 uə 60. Epafras revən fwe Rom mını pen ti Pol mə nahatən eikuə me nepwın fwe Kolosi kamhahatən nərmama mə nahatətəien səvənraha ia Kristo rıpkəmwhen mhə. Nahatən eikuə me nəha hamahatən irəha mə tuhəfwaki m nagelo me, mhəsi pen natuakəmien me nepwın, mhəsiai mwi nəpın ikinan me nepwın. Pol rırai nəkukuə i revən ti nırəha mə tuhaməkeikei mhərər əknekın, mhəpwəh nətərigien ia nahatən eikuə me nəha. Kristo in rasori ia narimnari me pam. Nemhəien səvəi Kristo in əpa ruvehimıru kıtaha ti noien ərəha me səkitaha. Iesu rıfi nari ia kıtaha tsəpwəh mwi nisaiien natuakəmien me səvəi iərmama.

¹ *Iou Pol, iou aposol riti səvəi Iesu Kristo ti nəri nə mə Kumwesən rıməni nəkwən mə tako, mıne piəvtaha Timoti. ² *Nəkukuə i rauvehe tukumiaha nərmama me səvəi Kumwesən fwe taon nəha Kolosi.

Kimiaha nə piəvmaha me hiəməuvehe mho kuatia kimiaha Kristo, hiamahtətə pərhiən irə.

Pwəh Kumwesən Tata səkitaha trəriari pehe namasanien mıne nəmərınuien m kimiaha.

Nəgnəginiien mıne nəfwakiien

³ Nəpın me pam, nəpın kimaha iahaməfwaki tukumiaha, iahaməni tanak ti Kumwesən i in Tata səvəi Iesu Kristo İərimənu səkitaha. ⁴ Iahaməni tanak tukwe in ti nəri nə mə iahəuvəregi raka mə kimiaha hiamahtətə əknekın ia Iesu Kristo nənə mamhokeikei pik nərmama me səvəi Kumwesən.

⁵ Nahatətəien mıne nokeikeiien səkimiaha ro iamınhi irə ti nəri nə mə hiəukurən amasan ia rerımiaha mə Kumwesən truvei pehe nəfe nari sə rınəpnəpenə irə m kimiaha fwe ia neiai. Hiəuvəregi raka narimnari me nəha ia nəgkiariien pərhiən, in i nəgkiariien amasan səvəi Iesu Kristo. ⁶ Ia kwopun me pam ia təkure tıprənə nərmama kamhəni irapw nəgkiariien amasan səvəi Kristo, nənə raukuə mamə kwənkwan mauverə mamə amasan nımıruien səvəi nərmama me həpik. Rəmwhen a mwi ia kimiaha nəpın hiamregi mhəukurən nıpərhiənien nəha ia namasanien səvəi Kumwesən, nənə rauverə mwi mukuə ia nımıruien səkimiaha. ⁷ Epafras rınahatən kimiaha ia nəgkiariien nəha. In iərmama riti səkimaha iahokeikei pik in, iahamo tukwini pəri nari kimaha min. Kimaha iahəukurən nətıgiteien irə, ramasitu ia wok səvəi Kristo maməgkiari tukwini səkimaha. ⁸ In rıməni pehe tukumaha i mə nokeikeiien səkimiaha rasori raku pen ti Nənımwın İkinan.

⁹ *Ro iamınhi irə nəpın iahəregi nəvisaiien nəha, nənə iahaməfwaki tukumiaha ia nəpın me pam, mamhəres mə kimiaha tihəuvehe mhəukurən amasan pam nəkwai Kumwesən ia nukurənien sə raku pen ti Nənımwın səvənhi. ¹⁰ *Ro iamınhi irə mıne kimiaha tihamarə ia narəien atukwatukw sə ramə İərimənu səkitaha rerın ramagien, mamhəukuə kwənkwiamiaha ia noien amasan me pam, nənə ia nəpın me nukurənien səkimiaha truvehe masori mwi hiəukurən amasan mwi Kumwesən. ¹¹ *Iahaməfwaki mə nıskaiien asori səvəi Kumwesən tro kimiaha hiəskai nəpın nərhəien truvehe, pwəh hiərer əknekın ia nəpın me pam, nənə mho nətərigien səkimiaha rəpwəmwis,

* **1:1:** Efes 1:1 * **1:2:** Rom 1:7 * **1:9:** Efes 1:9,16,17, Fil 1:9 * **1:10:** Fil 1:27, Efes 2:10
* **1:11:** Efes 1:19, 3:16

nənə mamho kímiaha hiamagian ^{12*} mamhəni tanak ti Tata Kumwesən ti nəri nə mə in rino kímiaha mə hiəukurən nuvehi pəriien nautə kímiaha nərmama ikinan me səvənhi. In rinəmri karen nautə nəha ia kwopun rukuraan ikin. ^{13*} Takani iamınhi irə ti nəri nə mə in ripekti raka kitaha ia niskaiien səvəi nəpitəvien, mipekti pen kitaha ia nitətə sə Tini keikei ramərimənu irə. ^{14*} Tini rifi nari ia kitaha, mo mə Kumwesən trəpwəh nərpwiniien noien ərəha me səkitaha.

Kristo in rasori ia narimnari me pam

^{15*} Tini Kumwesən in rəmwhen atukwatukw ia Tata səvənhi sə səpkətoni mhə. In nəmritaik sə in rasori ia neiai mine tiprənə mine narimnari me pam. ^{16*} In rasori ti nəri nə mə in rino pam narimnari me nəha, narimnari me səməme samətoni mine səməme səpkətoni mhə, kig me, uə ieni mə, uə nənimwın me səməme kamhəuvehi nasoriien mine nərimənuien. Narimnari me pam nəha, Tini Kumwesən rino irəha mə səvənhi. ^{17*} In riməkupwən marə ia narimnari me pam, nənə narimnari me pam kamharə ti nəri nə mə niskaiien səvənhi raməkwtəmhiri irəha. ^{18*} In rasori ia nakalasia me səvənhi irəha həmwhen ia nıpwran in kənkəpwə. In nukunen, iərmama sə riməkupwən mətui mwi ia nemhəien səvənhi, ro pen in ramasan ia narimnari me pam mukupwən. ^{19*} Kumwesən ramarə pam ia reri Tini mukuər irə. Nənə Kumwesən rerin ragien pwəh ro iamınhi irə. ^{20*} Rerın ragien ripekti narimnari me pam ia təkure tiprənə mine ia neiai hənəvisə irəha min, muvi simwın pehe irəha ia tini, nənə məmri nəmərinuien ia niten sə rinaiu ia nei kamarkuau.

^{21*} Fwe kupwən kímiaha hiamarə isipwın ti Kumwesən. Hiaməmwəki in ti nəri nə mə rerimiaha ramrhi ərəha in, nənə mamho noien ərəha me. ^{22*} Mətə təkwtəkwuni, ti nəri nə mə Tini ruvehe iərmama məmwhen ia kitaha, memhə, ro pen Kumwesən ro kímiaha hiəuvehe in me nepwın. In ro iamınhi irə mə trərpwi irapw kímiaha ia nənimen hiatukwatukw pam,^a mhəmher, kəpwəh nətoniien noien ərəha riti səkímiaha. ^{23*} Mətə tihaməkeikei mhəmwur pen ia nahatətəien səkímiaha, mamhərer əknekın irə, mhəpwəh nikiukiuien, mhəpwəh narakaiien ia noien sə hiaməmri pen əknekın nətərigien səkímiaha ia nəgkariien amasan nəha hiəuvəregi raka mine nəfe rani. Kınəvisau irapw raka nəgkariien amasan nəha ia kwopun me ia tiprənə. Iou Pol, iou iərmama riti sə iakamasitu ia wok nəha.

Pol ramasitu mamsese ti nakalasia me səvəi Iesu Kristo

^{24*} Təkwtəkwuni rerik ragien a mə kamo nəmisəien miou tukumiaha.^b Ia nəmisəien me i iakamregi ia nıpwrak, iakamripin pen a mamə sampam ia nəmisəien me səvəi Kristo səməme in riməregi ti nıpwran. Nıpwran nə in nə nakalasia me səvənhi. ^{25*} Iou iərmama riti sə iakamasitu ia nakalasia me nəha. Kumwesən rinəmri pehe wok i ia rəgik mə takasitu ia kímiaha, məvisau irapw pam nəgkariien səvənhi m kímiaha. ^{26*} Nəgkariien nəha in nəgkariien riti səvəi Kumwesən rinərkwafə ti nərmama fwe kupwən, mətə təkwtəkwuni nəha Kumwesən rino pui m nərmama me səvənhi.

* **1:12:** Efes 1:11,18 * **1:13:** Luk 22:53, Efes 2:2 * **1:14:** Efes 1:6,7 * **1:15:** 2Kor 4:4, Jon 1:18
 * **1:16:** Jon 1:3,10 * **1:17:** Jon 1:1, 8:58 * **1:18:** Efes 1:22-23, Wok Me 26:23, Rev 1:5 * **1:19:** Jon 1:16, Kol 2:9 * **1:20:** Efes 1:10, 2:16, Rom 5:1, Efes 1:7, 2:13, 1Jon 2:2 * **1:21:** Rom 5:10, Efes 2:12, 4:18 * **1:22:** Efes 2:14-16, Efes 5:27 ^a **1:22:** Uə “kímiaha nəkur ikinan me səvənhi.” * **1:23:** Efes 3:17, Hip 3:14, Mak 16:15, 1Tim 3:16 * **1:24:** Efes 3:13 ^b **1:24:** Pol raməmak fwe ia kalapus nəpin rirai nəkukuə i. Kalapus nəha in nəha nəmisəien sə Pol raməgkari irə ia vas 24. * **1:25:** Efes 3:2,7-8 * **1:26:** Rom 16:25-26, Efes 3:3-5,9-10

27* Kumwesən rokeikei mə tro nərmama me nəha səvənhi hətoni mhəukurən mə nəgkiariien nəha in rınərkwafə i truvei pen nautə amasan m nərmama rıpkə mhə irəha nəkur Isrel. Nautə amasan nəha Kristo ia rerimiahə, iəmə sə hiamətıgite irə truvei pehe nasoriien m kımiahə ia neiai.

28* Kristo nəha, kımaha iahaməni irapw in, mamhəvəhag m nərmama me pam, mamhəhatən nərmama me pam ia nukurənien me pam, mə irəha pam tuhəuvehe mhəmruə ia noien səvəi Kristo, nənə iahərpwi irapw irəha ia nəmri Kumwesən. 29* Ia noien nəha iakaməmwur mamsese tukwe mamesi pen nıskaiien asori səvəi Kristo sə ramo wok ia nımıruien səiou.

2

1 İakokeikei mə tihəukurən mə iou iakamsese pik tukumiahə nəkur Kolosi, mıne nəkur Laotisia, mıne nakalasia me pam səməme həpkətoni raka mhə nənimek ia nəpın riti. 2* İakokeikei mə takasitu ia nırəha pwəh həregi ramasan fwe ia rerınraha, mhəuvehe mho kuatia mhokeikei irəha me, mhəukurən amasan nıpwrai nəgkiariien pərhiən nənə mhəuvehi namasanien me pam səvəi noien i. Ro iamınhi irə irəha tuhəukurən nıpwrai nəgkiariien sə Kumwesən rınərkwafə i fwe kupwən. Nəgkiariien nəha in Kristo, 3* iəmə sə Kumwesən rınərkwafə pen nukurənien amasan me pam səvənhi irə. 4* İakaməgkiari iamınhi irə m kımiahə ti nəsisəgien ia nəgkiariien eikuə me səvəi nərmama sə rəsien mavi raka nətərigien səkımiahə. 5* Nıpərhiənien, nıpwrak rıpkərə mhə kımiahə mın, mətə iakamarə kıtaha m kımiahə ia nənımwık. Nənə rerik ragien pik ti nəri nə mə iakamətoni mə nətərigien səkımiahə kuatia a, nənə hiaməhatətə əknekın ia Kristo.

Nərmama me səvəi Kristo nımıruien səvənraha ruvəuvehe muvəukuər raka

6 Ti nəri nə mə kımiahə hıməuvehi İesu Kristo mə in İərimənu səkımiahə, nənə tihaməkeikei mharə ia narəien kuatia kımiahə mın. 7* Tihəkwətəmhiiri əknekın in rəmwhen ia nuai nei raməkwətəmhiiri əknekın tıprənə. Nımıruien səkımiahə traməkeikei mərer əknekın irə rəmwhen ia nımwə sə ramərer əknekın ia tıprənə. Nahatətəien səkımiahə traməkeikei mıskai ia nəpın me pam rəmwhen kınahətən raka kımiahə irə. Nənə ia nəpın me pam tihaməkeikei mhəni tanak m Kumwesən.

8* Nərmama nepwın nəha irəha kəmhəni mə hokeikei pik nukurənien. Mətə nəgkiariien səvənraha ro neikuəien i, nıpwran riwən, ti nəri nə mə ramesi pen a nahatənien səvəi nərmama mıne nənımwın me i irəha nukune noien me səvəi tıprənə i. Nəgkiariien səvənraha rıpkəsi pen mhə nəvisaiien ia Kristo. Tihamətui amasan mə nərmama me nəha tuhəpwəh nərkwıien kımiahə ia nəgkiariien me səvənraha.

9* İakani iamınhi irə ti nəri nə mə iərmama nəha Kristo, Kumwesən ramarə pam ia nıpwran mukuər irə. 10* Nənə ti nəri nə mə kımiahə hıməuvehe mho kuatia kımiahə mın nımıruien səkımiahə ruvəukuər raka nari riti mwi riwən tihaməkeikei mhətui. Kristo in rasori ia nənımwın me pam səməme kəmhəuvehi nasoriien mıne nərimənuien. 11* Nənə ti nəri nə mə hıməuvehe mho kuatia kımiahə mın, kuvəuvehi raka ninhum m kımiahə. Mətə nuvehien ninhum nəha iakani rıpkə mhə sə nəha iərmama riti ro ia rəgın, rekəm. İakani nuvehien ninhum nəha Kristo rino mərai raka noien

* 1:27: Efes 1:18, 1Tim 1:1 * 1:28: Efes 4:13 * 1:29: Efes 3:7,20, Fil 4:13 * 2:2: Efes 3:4,18, Kol 1:26 * 2:3: Aes 45:3, 1Kor 1:24,30, Efes 3:19 * 2:4: Rom 16:18, Efes 5:6, Kol 2:8 * 2:5: 1Kor 5:3 * 2:7: Efes 3:17, Efes 2:20-22 * 2:8: Kol 2:3 * 2:9: Jon 1:14,16 * 2:10: Efes 1:21-22 * 2:11: Rom 2:29

ərəha səvəi nīpwramiaha. ¹² *Nənə nəpīn kīno paptāes ia kīmiaha, kīnīmwi kīmiaha kīmiaha min. Ia paptāes nəha kīməuvehi utə mwi kīmiaha hiətui mwi ia nemhəien kīmiaha min, ti nəri nə mə hiamahatətə ia nīskaiien səvəi Kumwesən. Ia nīskaiien nəha in rīno Kristo rətui mwi ia nemhəien səvənhi.

Ia nei kamarkuauī Kumwesən rīfi nari ia nərmama me səvənhi

¹³ *Kīmiaha nərmama rīpko mhə kīmiaha nəkur Isrel kəpwəh nuvehien ninhum m kīmiaha ia nīpwramiaha, fwe kupwən rəmwhen mə hiəuvamhə raka ti nəri nə mə hiənamo noien ərəha me, mətə Kumwesən ruvei pehe nīmīruien vi m kīmiaha nəpīn rīno Kristo rətui mwi ia nemhəien səvənhi. In rīnenouenou raka noien ərəha me pam səkitaha. ¹⁴ *Nəkukuə nəha rərəha ia kitaha kīmərai pen noien ərəha me irə səkitaha mə tukərpwīn pehe m kitaha, Kumwesən ruvəuvehi raka raka nəkukuə nəha irau nəgkīariien me səvəi Loa səməme kamhərkwi kitaha, mərui tərini pen ia nei kamarkuauī. Ro pen in rīfi nari ia kitaha. ¹⁵ *Ia nei kamarkuauī Kumwesən rətēfi nīskaiien səvəi nənīmwi me səməme kamhəuvehi nasoriien mīne nərīmənuien. Rəmwhen mə rərihi tərini rəginraha, miri irapw irəha ia nəmri nərmama, mahatən pen mə ruvəuvehi irapw nīskaiien səvənraha ia naruağənien.

¹⁶ *Ro pen tihəpwəh nəsenien iərmama riti rəkiri noien səkīmiaha ia nīkaren səvəi nəfe hiamani uə hiamənīmwi, uə ia nīkaren səvəi nəfe hiamo ia nəpīn ikinan me, uə nəpīn səvəi məkwə vi, uə sapat. ¹⁷ *Narimnari me nəha həmwhen a ia nənīmwi nari sə rəpwəh ihi nier peheien, mətə nīpwran in Kristo. ¹⁸ Nərmama nepwīn nəha irəha kamhəni mə nərmama tuhaməkeikei mhəuvehi irapw nətərigien səvənraha nənə mhəfwaki m nagelo me. Irəha kamhəni nəgkīariien nəha mamhərer ia nəməkrəhāien me səvənraha səməme hənətoni. Kīmiaha tihəpwəh nukurirāien irəha kamo hiarfai ia nəfe nari hiamaiu tukwe. Nərmama me nəha kamhəfiutə ia nīrəha ti nəri nīpwran rīwən, mamhəni nəfe ruku pen ti nətərigien atukw səvənraha. ¹⁹ *Irəha həpkəkwtəmhirī əknekīn mhə Kristo, mətə in rəmwhen ia kənkəpwə iərmama. Kitaha səmwhen ia nīpwrai iərmama nəha kwənəkwas me həkwi tərini kwopun nīkəkriin me rīrīpīn ikin. Nəpīn Kristo raməkwməni kitaha nənə kitaha pam səuverə ia nuverāien sə ruku pen ti Kumwesən.

²⁰ Kīmiaha hiəuvamhə raka kīmiaha Kristo. Hiənaraka raka raka ia nənīmwi me i irəha nukune noien me səvəi tīprənə i. Mə ro iamīnhi irə rəfo kīmiaha hiamarə ihi rəmwhen kīmiaha nərmama me səvəi tīprənə? Rəfo kīmiaha hiaməsiai natuakəmien me i kamhəni iamīnhi irə mə, ²¹ “Tikəpwəh nuvehien, məpwəh nəni əghanien, məpwəh nīrapiien”? ²² *Natuakəmien me nəha kamhəni nəveginien mīne narimnari me hiani uə hiəuvehi nənə triwən mwi. Kamhesi pen nətərigien mīne nahatənien səvəi iərmama. ²³ Nīpərhienien, rosi nərmama me nepwīn kamhətə mə natuakəmien me nəha ho nukurənien i ti nəri nə mə ikamesi pen maməmwur mə tikəfwaki skai m Kumwesən, mauvehi irapw nətərigien səim, nīpwram raməmisə i. Mətə natuakəmien me nəha ko həkəsitu mhə mhəsisəğ noien ərəha səvəi nīpwrataha.

3

Nərmama me səvəi Iesu Kristo tuhaməkeikei mharkahu ia nīmīruien vi

¹ *Ti nəri nə mə Kumwesən rīno kīmiaha hiətui mwi ia nemhəien kīmiaha Kristo, ro pen təkwtəkwi nənə tihaməkeikei mhətui narimnari me fwe

* **2:12:** Rom 6:4, Efes 1:19-20, Kol 3:1 * **2:13:** Efes 2:1,4-5 * **2:14:** Efes 2:14-16, 1Pit 2:24 * **2:15:** Kol 1:13 * **2:16:** Rom 14:1-12 * **2:17:** Hip 8:5, 10:1 * **2:19:** Efes 2:21, Efes 4:15-16 * **2:22:** Aes 29:13, Mat 15:9 * **3:1:** Kol 2:12, Mak 12:36, 16:19, Efes 1:20

irənhə ia kwopun nəha Iesu raməkure ikin ia nikare Kumwesən mwatuk. ²*Nətərigien səkimiaha traməkeikei məmaki ia narimnari me fwe irənhə, mətə trəpwəh nəmakien ia narimnari me ia təkure tīprənə i. ³*Takani iaminihi irə ti nəri nə mə kimiaha hiəuvamhə raka, nimiruien səkimiaha kinərkwafə pen ia Kumwesən kimiaha Kristo. ⁴*Nimiruien pərhiēn səkitaaha in nə Kristo. Nənə nəpin Kristo trirərig pehe mwi, Kumwesən tro nərmama pam hətoni Kristo mine kitaha, nənə irəha tuhətoni namasanien mine niskaiien səvənhi.

⁵ Ro pen kimiaha tihaməkeikei mhəpwəh anan noien ərəha səvəi tīprənə me i: ni pran mine nərman kamhəiri əpnəpen irəha me, irəha kamho noien ərəha sə ro a naurisien, mamhokeikei pik irəha me ti noien ərəha, nətərigien səvənraha rukuər ia noien ərəha, rerinraha ramakres (noien nəha rəmwhēn mə kamhəfwaki pen m nənimwi nari me). ⁶ Noien me nəha kamho niemaha raməpi Kumwesən. Tri pko mhə tui in ruvehe mərpwēn noien ərəha me səvəi nərmama me nəha səməme kamhərui nəkwān. ⁷ Fwe kupwən kimiaha mwi hiamarə mamho noien ərəha me nəha nəpin noien ərəha me nəha kamhərimənu ia kimiaha. ⁸*Mətə təkwtəkwuni nəha tihaməkeikei mharaka pam ia nirəha: niemaha, nətəpaharien, nəmwəkiiēn iərmama, niniiēn nikare iəramə, mine nəgkiariien əmkemik sə raku pen ia tərhui iəramə. ⁹*Tihəpwəh neikuəien ia kimiaha me, ti nəri nə mə hiənpwəh raka nimiruien akuas səkimiaha mine noien ərəha me səvənhi, ¹⁰*nənə mharkahu ia nimiruien vi. Nimiruien vi nəha in nəha iərmama vi sə Kumwesən rino, mamərməvi ia nətərigien səvənhi mə truvehe məmwhēn irə. ¹¹*Ti nəri nə mə kitaha səuvəuvehe mhəno nərmama vi me ia kitaha nəri auər a mə ik iəmə Isrel uə rīpko mhə ik iəmə Isrel, kuvehi ninhum mik uə kīpkuvehi mhə ninhum mik, ikukurən amasan nari uə ipkukurən amasan mhə nari, ik slef uə rīpko mhə ik slef, mətə Kristo in narimnari me pam, mamarə ia reritaha pam.

¹²*Kimiaha nərmama Kumwesən rīmərfi kimiaha. Kimiaha nərmama ikinan mine nərmama keikei me səvənhi. Ro iaminihi irə kimiaha tihaməkeikei mhəuvehi pen nimiruien vi nəha səkimiaha rəmwhēn ia karkahu səkimiaha. Kimiaha tihaməkeikei mhəpi ti nərmama, mho ramasan minraha, mhəuvehi irapw nətərigien səkimiaha, mhəpkəfiəutə mhə ia kimiaha, mho nətərigien səkimiaha rəpwəmwis, ¹³*mhəpwəh nəseniiēn niemaha rəpi akwauakw kimiaha. Trini minuə iərmama riti ro rərəha ia kimiaha riti ramasan mə hienouenou i. Iərimənu səkimiaha rinenouenou noien ərəha me səkimiaha. Ro pen kimiaha mwi tihaməkeikei mhenouenou noien ərəha me səkimiaha me. ¹⁴*Nənə irənhə ia noien me pam nəha, tiharkahu nokeikeiiēn sə ravi tərini amasan narimnari me pam həuvehe mho kuatia.

¹⁵*Nənə pwəh nəməriniēn səvəi Kristo rərimənu ia rerimiahā, ti nəri nə mə Kumwesən rinəkwein ia kimiaha mə tihəuvehe mhousəsimwēn rəmwhēn nīpwrai iərmama kuatia mharə ia nəməriniēn nəha. Nənə ia nəpin me kimiaha tihaməkeikei mhəni tanak m Kumwesən. ¹⁶*Pwəh nəgkiariien səvəi Kristo ramarə pəpwə ia rerimiahā, hiamahatən mamhəvəhag m kimiaha me ia nukurəniēn me pam. Tihani nīpu me ia nəkukuə nəha Ol Sam, mine nīpu me səvəi nəfwakiiēn, mine nīpu me səməme kamhəuku pen ti Nənimwēn Ikinan, mhəgnəgini Kumwesən mə rerimiahā ragien tukwe. ¹⁷*Narimnari me pam səməme hiamo, mine nəgkiariien me pam səməme hiaməni, tihamo

* **3:2:** Mat 6:33 * **3:3:** Rom 6:2, 2Kor 5:14 * **3:4:** Fil 1:21, 1Kor 15:43, 1Jon 3:2 * **3:8:** Efes 4:25-31, 5:4 * **3:9:** Efes 4:22,25 * **3:10:** Efes 4:24 * **3:11:** Kal 3:28 * **3:12:** 1Tes 2:9, Efes 4:2,32 * **3:13:** Efes 4:32, 5:2 * **3:14:** Rom 13:8-10, 1Kor 13:13, Efes 4:3 * **3:15:** Fil 4:7, 1Kor 12:13,27, Efes 4:4 * **3:16:** Efes 5:19 * **3:17:** 1Kor 10:31, Efes 5:20

mamhəni ia nəghi Iesu Iərimənu səkitaha, mamhəni tanak m Tata Kumwesən tukwe.

Nəvəhagien revən ti nakalasia me ia nimwə me səvənraha

18 *Kimiaha nıpran me, tihaməkeikei mhəsi ai nərman me səkimiaha. In nə noien atukwatukw nıpran me kamhahətətə ia Iərimənu tuho.

19 *Kimiaha nərman me, tihaməkeikei mhokeikei nıpran me səkimiaha, mhəpwəh nomətəien irəha.

20 *Kimiaha nəkwərhakwərha me, tihaməkeikei mho nəkwai tata mine mama me səkimiaha ia narimnari me pam, ti nəri nə mə noien i ramo Iərimənu səkitaha rerin ramagien.

21 *Kimiaha tata me, tihəpwəh noien nəkwərhakwərha me səkimiaha niemaha rəpi irəha, kamo nətərigien səvənraha rimwei.

22 *Kimiaha slef me, tihaməkeikei mho nəkwai nəmə asori me səkimiaha ia tıprənə i ia narimnari me pam, mətə tihəpwəh noien nəpın kamhətoni a kimiaha rəmwhen ia nərmana səməme kamhəmwur mə tuho nərmana rerinraha ragien, mətə tiho ia rerimiaha pam mhehekır Iərimənu səkitaha.

23 Nəfe nəghin hiamo, tiho ia rerimiaha pam rəmwhen hiamo tukwini nari m Iərimənu səkitaha, rıpkə mhə hiamo tukwini nari m nərmana. 24 Kimiaha hiəukurən mə Iərimənu səkitaha truvei pehe nərəkuien atukwatukw səvəi narimnari me səməme hiamo. Nərəkuien nəha in rinəmri karen raka mə səvəi nərmana me səvənhi. Iərimənu pərhi en sə hiamo tukwini nari min in nə Kristo. 25 *Mətə iərmana sə ramo rərəha truvehi atukwatukw mwi nərəkuien səvəi noien ərəha səvənhi, ti nəri nə mə Kumwesən ramo raməmnəmwhen m nərmana me pam.

4

1 *Kimiaha nəmə asori me, tihaməkeikei mho ratukwatukw m slef me səkimiaha pwəh rəmənəmwhen a. Tiho iamınhi irə ti nəri nə mə hiəukurən mə kimiaha mwi hiamarə tegin iəmə asori riti. Iəmə asori nəha in fwe ia neiai.

Nəvəhagien me nəpwın mwi

2 *Kimiaha tihaməkeikei mhəfwaki m Kumwesən ia nəpın me. Nəpın tihəfwaki irə, tihəpwəh napriien, mamhəni tanak m Kumwesən.

3 *Tihaməfwaki mwi tukumaha mə Kumwesən trəsevər ia təpinhə tukumaha pwəh iahəni irapw nəvisaien ia Kristo sə fwe kupwən ramərkwafə. Nəgkariien i in i iakinani irapw nənə kuvehi puvnimwə iou ia kalapus tukwe. 4 *Tihəfwaki mə takini irapw nəgkariien nəha trəmher amasan rəmwhen a mə takaməkeikei mo iamınhi irə. 5 *Kimiaha tihaməkeikei mho nari ia nukurənien ia nəmri nərmana iruə me mhəpwəh nətə waien ia nəpın riti səkimiaha ti nuvi peheien irəha. 6 *Pwəh nəgkariien səkimiaha ramasan ia nəpın me məsien rəmwhen ia nəveginien kuvei pen sol irə, nənə tihaməkeikei mhəukurən amasan mə tihəfo irə mhəripwen nəgkariien səvənraha kuatia kuatia.

Nəgkariien sampam

7 *Tikikas trəvisau irapw pam noien me səiou ia kwopun i m kimiaha. In piəvtaha keikei riti sə kimaha iahəukurən nətigiteien irə, ramasitu mamə tukwini nari m Iərimənu səkitaha kimaha min. 8 *Takərhi pehe in tukumiaha

* 3:18: Efes 5:22 * 3:19: Efes 5:25 * 3:20: Efes 6:1 * 3:21: Efes 6:4 * 3:22: Efes 6:5-8
 * 3:25: Rom 2:11 * 4:1: Lev 25:43,53, Efes 6:9 * 4:2: Efes 6:18, Fil 4:6 * 4:3: Rom 15:30, Efes 6:19, 1Kor 16:9 * 4:4: Efes 6:20 * 4:5: Efes 5:15-16, 1Tes 4:11-12 * 4:6: Efes 4:29, 1Pit 3:15 * 4:7: Efes 6:21 * 4:8: Efes 6:22

tī noien i, mā in tro kīmiaha hiāregi rāmasan, mīni irapw tukumiaha mā iahamāfarā irā. ⁹ *In truvehe irau Onesimas, piāvtaha keikei i kīmiaha iahāukurān nātigiteien irā, in iārmama riti sākīmiaha. Irau trouāvisau narimnari me pam ia kwopun i m kīmiaha.

¹⁰ *Aristakas in ramarā ia kalapus kīmrau min, in rani rāmasan tukumiaha. Mak, piāvi Panapas sē karen, in mwi rani rāmasan tukumiaha. Mak nāha, kīmiaha iahāuvāni pehe raka tukumiaha i mā kīmiaha tihamākeikei mhāsevār ia rerīmiaha tukwe trīni mīnuā ruvehe tukumiaha. ¹¹ Nānā Josua Jastas in mwi rani rāmasan tukumiaha. Ia kwānākwus me sāvāi nākūr Isrel sāmāme kamhāni nīpārhiēnien ia Iesu, iāmānmirāhar i irāhar āpa kamharowok kīmiaha mīnrāha ia nīkaren sāvāi nītātā sē Kumwesān ramārimānu irā, nānā irāhar harnasitu pik ia nirak. ¹² Epafra, iārmama riti sākīmiaha sē ramo tukwini nari m Iesu Kristo, in mwi rani rāmasan tukumiaha. Ia nāpīn me rerīn ramrhi kīmiaha ia nāfwakīien me sāvānhi, māmares Kumwesān mā kīmiaha tihārer āknekīn mhāmruā nānā mhāukurān amasan narimnari me pam sāmāme Kumwesān rokeikei. ¹³ Iou iakāsēni mā nīpārhiēnien in ramo wok skai tī nasituien ia kīmiaha, mīne nākūr Laotisia, mīne nākūr Hierapolis. ¹⁴ Luk, tokta keikei sākītaha, mīne Temas, irau krauni rāmasan tukumiaha. ¹⁵ Tihāni tukwini rāmasan sēiou revān tī piāvtaha me fwe Laotisia, mīne prān nāha Nīmfa, mīne nakalasia me sāmāme kamhousāsimwīn irāha me ia nākwai nīmwā sāvānhi.

¹⁶ Nāpīn tihāvsīni raka nākukuā i sēiou, nānā tihamākeikei mhārhi pen i revān tī nākūr Laotisia mā irāha tuhāvsīni mwi m nakalasia me fwe ikin. Ia noien a mwi nāha, kīmiaha tihamākeikei mhāvsīni mwi nākukuā sāvāi nākūr Laotisia.

¹⁷ *Nānā tihamākeikei mhāni pen tī Akipas mā in tramākeikei mo pam wok sē Iārimānu sākītaha rīmāuvei pen min.

¹⁸ *Iou Pol iakauvehi nāri kamrai nari irā mamrai a ia rāgīk nāgkiariēn sāvāi nīniēn rāmasan m kīmiaha. Tihāpwāh nenouenouien jen me i kīnārīhi iou irā. Pwāh namasanien tramarā tukumiaha.

* **4:9:** Flm 10-12 * **4:10:** Wok Me 19:29, 12:12, Wok Me 13:13, Flm 24 * **4:17:** Flm 2 * **4:18:** 1Kor 16:21

Fas Tesalonaeka Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Pol ramavən maməvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Kristo ia kwopun me. Ia navəniən səvənhi sə ro kəru irə rərpwi vi a nousəsımwinien səvəi nakalasia me fwe Tesalonaeka. In rarə fwe ikin nəfwakiiən kahar nənə mier ti nəri nə mə nəkur Isrel həmwəki in, mhometə in. Ia nuk 51 Timoti rərhi pen nəkukuə riti revən ti Pol maməgkiari ia narəien səvəi nakalasia me fwe Tesalonaeka. Pol ramarə fwe Korin nəpın in ruvehi nəkukuə səvəi Timoti. In rokeikei mə truvehi utə nətəriɡien səvəi nəkur Tesalonaeka ro pen rırai nəkukuə i. Pol rınaməgnəɡini nəkur Tesalonaeka ti nəri nə mə hamərər əknekın ia nahatətəien səvənraha nəpın nərmama hamometə irəha. In ramahatən irəha ia narəien sə ratukwatukw ia nəmri Kumwesən, mamahatən mwi irəha ia nuveheien səvəi Iesu. Kitaha səreirei mə Iesu truvehe ia nəfe nəpın. Ro pen tsaməmwur ia noien amasan meste nuveheien səvəi Iesu Kristo.

¹ *Iou Pol, Saelas, mine Timoti.

Nəkukuə i rauvehe tukumiaha nakalasia me fwe Tesalonaeka. Kimiaha nərmama səvəi Kumwesən tata səkitaha mine Iesu Kristo Iərimənu səkitaha. Pwəh namanien mine nəmərınuien krauarə tukumiaha.

Kini vivi Kumwesən ti nahatətəien səvəi nəkur Tesalonaeka

² *Nəpın me pam iahaməni kimiaha ia nəfwakiiən me səkimaha, nənə mamhəni vivi Kumwesən tukumiaha pam, ³ *ti nəri nə mə ia nəmri Kumwesən Tata səkitaha rerımaha ramrhi noien amasan səkimiaha sə ruku pen ia nahatətəien, mine nəmwurien səkimiaha sə ruku pen ia nokeikeiien, mine nərerien səkimiaha sə hiamərər əknekın irə ti nəri nə mə hiəmri pen əknekın nətəriɡien səkimiaha ia Iərimənu səkitaha Iesu Kristo.

⁴ Piak me, Kumwesən rokeikei kimiaha, nənə muvərfi raka kimiaha mə kimiaha nərmama me səvənhi. Kimaha iahəukurən amasan mə nəri nəha ro nıpərhiienien ⁵ *ti nəri nə mə nəpın nəgkiariien amasan sə iahaməvisau irapw i rıməuvehe tukumiaha fwe kupwən, rıpkuvehe mhə ia nəgkiariien a, mətə ruvehe mwi ia nəgsen, mine Nənımwin İkinan, mine ia suatuk riti sə rahatən pen mə hiamahatətə pərhiən irə. Nənə nəpın iahənarə kitaha m kimiaha, hiəukurən mə iahənəfarə irə. Iahəno a narımnari me rasitu ia kimiaha. ⁶ *Nənə ia nəpın nəha hiəuvehe mhəmwhen a ia kimaha mine Iərimənu səkitaha, ti nəri nə mə nəpın kuvei pehe nəgkiariien səvəi Kumwesən m kimiaha nənə hiəuvehi nərmama ho nəmisəien asori m kimiaha, mətə Nənımwin İkinan ro rerımiaha ragien a. ⁷ *Ia noien nəha hiənahatən suatuk amasan riti m nərmama me pam səməme kamhahatətə fwe profens mi nəha Masetonia mine Akaea mə tuhesi pen noien səkimiaha. ⁸ *Iakani iamınhi irə ti nəri nə mə kimiaha hiənəvisau irapw raka nəgkiariien səvəi Iərimənu kuvəregi ia kwopun me rəmwhen ia kisıpw rasək. Rıpkə mhə fwe Masetonia əpa mine Akaea, mətə nərmama ia kwopun me pam həuvəregi raka kamini mə hiənəfo mhəuvehe mhahatətə ia Kumwesən. Ro iamınhi irə kimaha tahəni nəgkiariien riti ti nəfe. ⁹ *Nərmama me pam nəha kamhəgkiari ia kitaha, mamhəni mə nəpın iahəuvehe mhətə kimiaha fwe kupwən, hiəsevər ia rerımiaha tukumaha, nənə mharaka ia nənımwı nari me səkimiaha səməme hiaməfwaki pen mınraha, mhəuvehe mhəkurirə Kumwesən səkimaha. Irəha

* **1:1:** Wok Me 17:1-10, 2Tes 1:1 * **1:2:** Fil 1:3-4, Kol 1:3, 2Tes 1:11 * **1:3:** 1Kor 13:13, Kol 1:4-6
 * **1:5:** 1Kor 2:4-5, 1Kor 4:20 * **1:6:** 1Kor 4:16, 2Tes 3:9, Wok Me 17:5-9 * **1:7:** 1Tes 5:3 * **1:8:**
 Rom 1:8 * **1:9:** Wok Me 14:15

kamhəni mə ipwet mine hiamo tukwini nari m Kumwesən pərhiən sə ramiru, ¹⁰ *mamheitenhi tini sə in rino rətui mwi ia nemhəien. Tini nəha Iesu sə truku pen ia neiai, muvehe, muvehi raka kitaha ti niemaha səvəi Kumwesən ia nəpın rauvehe.

2

Wok sə Pol rino fwe Tesalonaeka

¹ *Piak me, kimiaha hiəukurən mə nəpın iahəuvehe mhətoni kimiaha fwe kupwən, nuveheien səkimaha ripko mhə nəri auər a irə. ² *Hiəukurən mə nəpın iahamarə ihi fwe Filipae, nərmama ho nəmisəien m kimaha, mhəni ərəha kimaha. Mətə Kumwesən səkitaha rino nətərigien səkimaha riskai iahəuvehe mhəni irapw nəgkiariien amasan səvənhi tukumiaha ia nəmri nərmama həpik səməme həmwəki nəgkiariien nəha. ³ Nənə hiəukurən mə nəgkiariien səkimaha iahənəvisau irapw m kimiaha rier ia tərhumaha ti nəfə? Ti nəri nə mə iahərkwafə nətərigien ərəha riti ia rerimaha, uə iahəmwur mə taheikuə ia kimiaha, uə taho nifeifeien m kimiaha? Rekəm! ⁴ *Iahəpwəh noien iamınha irə, mətə ia nəpın me iahaməni nəgkiariien sə Kumwesən rokeikei, ti nəri nə mə in rınətə raka kimaha mə iahəmwhen, rəmri pehe nəgkiariien amasan səvənhi ia tipage rəgimaha. Ro iamınhi irə iahəpkəmwur mhə mə nərmama rerınraha tragien tukumaha, mətə iahaməmwur mə Kumwesən sə ramətə nətərigien səkimaha rerın tragien tukumaha. ⁵ *Rəmwhen kimiaha hiəuvəukurən raka kimaha iahəpkuvehe mhə mhəni nəgkiariien əsien me tukumiaha, uə nəgkiariien sə tahəvi kimiaha irə hiəuvehe mhəuvei pehe mane m kimaha. Kumwesən mwi rukurən mə nəgkiariien i ro nıpərhiənien! ⁶ *Nənə iahəpkəmwur mhə mə taho nərmama həgnəgini kimaha. Iahəpwəh noien iamınhi irə ia kimiaha uə ia nərmama nepwın mwi.

⁷ Nənə nari riti ti nəri nə mə kimaha aposol me səvəi Kristo iahəukurən niniien mə tihaməkeikei mhəsiai kimaha rəmwhen ia nəmə asori me, mətə iahəpko mhə iamınhi irə. Nəpın iahamarə kitaha m kimiaha fwe kupwən, noien səkimaha rıməru rəmwhen ia mama riti sə ramətui amasan ti nıpwnətın me. ⁸ Iahokeikei pik kimiaha, ro pen ia nəpın me nəha rerimaha ragien ti nini irapwien nəgkiariien amasan səvəi Kumwesən tukumiaha. Mətə ripko mhə in əpa i, rerimaha ragien a mwi ti nuvei peheien nımıruien səkimiaha m kimiaha ti nəri nə mə iahokeikei pik kimiaha.

⁹ *Piak me, rerimiaha ramrhi wok skai sə iahəno uə rekəm? Nəpın iahaməni irapw nəgkiariien amasan səvəi Kumwesən tukumiaha, iahamo wok ia rəgimaha ia nəpın mine ia ran mə tahəpwəh nəres peheien nari riti tukumiaha.

¹⁰ Kimiaha mine Kumwesən mwi hiəukurən mə nəgkiariien i ro nıpərhiənien! Nəpın iahamarə kitaha m kimiaha nərmama hiamahətətə ia Kumwesən, noien səkimaha ro ikinan, matukwatukw, məmher. ¹¹ Hiəukurən mə iahəno m kimiaha rəmwhen ia tata riti ramo m nıpwnətın me. ¹² Iahamərpwi əknekın kimiaha, mamhəuvehi utə nətərigien səkimiaha, nənə mamhəgkiari skai m kimiaha mə tiharə ia narəien sə ratukwatukw ia nəmri Kumwesən. In raməkwein kimiaha mə tihəuvehe ia nəkwai nitətə sə in ramərimənu irə mamhəhiapw.

¹³ *Nari riti mwi nəha ikin ia nəpın me pam iahaməni vivi Kumwesən

* **1:10:** Taet 2:13, Wok Me 17:31, 1Tes 5:9 * **2:1:** 1Tes 1:5,9 * **2:2:** Wok Me 16:19-24, Wok Me 17:1-9 * **2:4:** 1Tim 1:11, Kal 1:10, Jer 11:20 * **2:5:** Wok Me 20:33, 2Tes 2:3, Rom 1:9, 1Tes 2:10 * **2:6:** Jon 5:41,44 * **2:9:** Wok Me 20:34, 1Kor 4:12 * **2:13:** 1Tes 1:2, 2Tes 2:13, Kal 1:11-12

tukwe. Nəpɪn iahəni pehe nəgkiariien səvəi Kumwesən tukumiaha, kɪmiaha hiəregi, mhəuvehi nəgkiariien nəha, mhəni nɪpərhiēnien irə. Hiəpkuvehi mhə nəgkiariien nəha rəmwhen ia nəgkiariien səvəi iərmama, mətə hiəuvehi atukwatukw mhəukurən mə nəgkiariien i in pərhiēn nəgkiariien səvəi Kumwesən. Nəgkiariien nəha rauverə ia kɪmiaha səməme hiaməni nɪpərhiēnien irə. ¹⁴*Piak me, hiəukurən nakalasia me səvəi Kumwesən fwe tənə Jutia kamhəni nɪpərhiēnien ia Iesu Kristo. Kɪmiaha hiəuvəuvehe mhənəmwhen raka ia nɪrəha. Iakani iamɪnhi irə ti nəri nə mə nəmisəien me nəha nəkur Isrel hənə mɪnrəha nəkur imwəmiaha me hənə rəmwhen a mwi ia kɪmiaha. ¹⁵*Nəkur Isrel me nəha irəha hənəusi əpune Iesu Iərimənu səkitaha, mɪne profet kupwən me, nənə mhəkoui irapw kɪmaha iahəier. Kumwesən rerɪn rɪpkagien anan mhə ti nɪrəha. Irəha kamhəm wəki nərmama me pam, ¹⁶*mamhəm wur mə tuhənise kɪmaha iahəpwəh nəgkiariien m nərmama rɪpko mhə irəha nəkur Isrel kamo Kumwesən ruvehimɪru irəha. Ia noien nəha kamhakutan pen noien ərəha səvənraha meste trukuar. Mətə təkwtək wuni nəha niemaha səvəi Kumwesən ruvəuvehe mɪneste irəha.

Pol rokeikei pik mə trətoni mwi nəkur Tesalonaeka

¹⁷*Piak me, fwe kupwən kɪmaha iahənəpwəh kɪmiaha ia nɪpwramaha mhəuvən isipwɪn tukumiaha səvəi nəpɪn ouihɪ, mətə nətərigien səkɪmaha raməm ak ihɪ ia kɪmiaha. Ia nəpɪn nəha iahaməm wur pik mə tahərərɪg mhətoni mwi kɪmiaha ti nəri nə mə iahokeikei pik kɪmiaha. ¹⁸Iahənəkeikei mə tahəuvehe mhətoni kɪmiaha, iou, Pol, iakani pərhiēn mə iakɪnəm wur nəpɪn rɪpik, mətə Setan rəsīsəg kɪmaha. ¹⁹*Nəfe nəha iahaməm ri pen əknekɪn nətərigien səkɪmaha irə, uə nəfe nəha nəgienien səkɪmaha mɪne kəfəfau səvəi nɪsɪaiien sə tahərpwi kɪmaha tukwe ia nəmri Iərimənu səkitaha Iesu nəpɪn in truvehe irə? Rosi kɪmiaha nə uə? ²⁰Ouəh nɪpərhiēnien, kɪmiaha nə nərmama iahamərpwi kɪmaha tukumiaha, nənə rerɪmaha ramagien tukumiaha.

3

¹*Nəpɪn kɪmaha iahəuvavən isipwɪn tukumiaha, rerɪmaha rəpou pik ti nəri nə mə iahəreirei mə hiamarə amasan uə rekəm. Ro iamɪnhi irə iahəni sɪmwɪn mə iou mɪne Saelas trauarə kɪmrau əpa ia taon nəha Atens, ²*mətə Timoti truvehe mətoni kɪmiaha. In piəvtaha riti sə ramo wok səvəi Kumwesən kɪmaha mɪn, iahaməvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Kristo. Kɪmaha iahərhi pehe in tukumiaha mə trasitu ia kɪmiaha muvehi utə nətərigien səkɪmiaha, nənə mərpwi əknekɪn kɪmiaha ia nahatətəien səkɪmiaha, ³*mə nəmisəien me i kamo m kɪmiaha tuhəpwəh noien kɪmiaha riti rɪmwei. Hiəuvəukurən raka mə nəri in i kɪmərɪfi raka mə tuko m kitaha iamɪnhi irə. ⁴*Nəpɪn iahamarə kitaha m kɪmiaha fwe kupwən iahaməni pehe tukumiaha mə tuko nəmisəien m kitaha. Nənə hiəukurən amasan mə ruvəuvehe mɪno nɪpərhiēnien irə rəmwhen iahəməni tukumiaha i. ⁵*Ro iamɪnhi irə nəpɪn rerɪk rəpou pik ti nəri nə mə iakreirei mə hiamarə amasan uə rekəm nənə iakərhi pehe Timoti mə truvehe mətoni ro nahatətəien səkɪmiaha mə ramskai ihɪ uə rekəm. Iakamhekɪr mə ia suatuk riti Setan sə raməm wur mə tro nərmama həmwei ia nərəhaien rɪno raka kɪmiaha hiəmwei ia nərəhaien, nənə wok səkɪmaha tro nəri auər a irə.

Timoti rɪrərɪg pehe məvisau nəgkiariien amasan riti m Pol mɪne Saelas

⁶*Təkwtək wuni nəha Timoti ruvərərɪg pehe mwi tukumaha, nənə məvisau

* **2:14:** Wok Me 17:5 * **2:15:** Wok Me 2:23, 7:52 * **2:16:** Mat 23:32-33 * **2:17:** 1Tes 3:10
 * **2:19:** Fil 2:15-16, 4:1, 2Tes 1:4 * **3:1:** Wok Me 17:15 * **3:2:** Wok Me 16:1-3 * **3:3:** Efes 3:13, 2Tim 3:12 * **3:4:** Wok Me 14:22 * **3:5:** Fil 2:16 * **3:6:** Wok Me 18:5

pehe m kımaha nękiariien amasan i ramękiari ia nahatətaien mine nokeikeiien sękımiaha. In rımәni pehe tukumaha i mә rerımiaha ramrhi ihi kımaha ia nagienien, nәnә mhokeikei mә tihәtoni kımaha rәmwhen a ia kımaha iahokeikei mә tahәtoni kımiaha. ⁷ *Ro iamınhi irә, piak me, nәri auәr a iahamregi rәрәha ia nәmisәien me i kamo m kımaha, mәtә nękiariien sәvәi nahatətaien sękımiaha rımәuvehi utә nәtәrigien sękımaha tukumiaha. ⁸ Nәpın kımaha iahәregi mә kımiaha hiamәrer әknekın ti Iәrimәnu sәkitaha iahәregi mә iahәuvehi mwi nımıruien. ⁹ Ia nәmri Kumwesән sәkitaha rerımaha ramagien tukumiaha. Nagienien nәha rasori pik mamo kımaha iahamәni vivi Kumwesән tukumiaha. ¹⁰ Ia nәpın me pam ia nәpın mine ia ran iahamәfwaki skai mә tahәtoni mwi kımiaha, mhahatән kımiaha ia nәfe hiәreirei ihi mә nahatətaien sękımiaha triskai mwi.

¹¹ *Nәnә pwәh Kumwesән tata sәkitaha, mine Iesu Iәrimәnu sәkitaha, trouo suatuk riti sękımaha ti nuveheien mhәtoni kımiaha. ¹² Pwәh Iәrimәnu sәkitaha tro nokeikeiien i hiamo m kımiaha me mine nәrmama me pam ruvehe masori mwi rәmwhen ia nokeikeiien sękımaha rasori tukumiaha. ¹³ *Ia noien i in tro rerımiaha riskai. Nәnә ia nәpın nәha Iesu Iәrimәnu sәkitaha truvehe irә irәha nәrmama ikinan me sәvәnhi, tihәrer ia nәmri Kumwesән tata sәkitaha, mhatukwatukw, mhәmher.

4

Nәfe nәha noien nәkur әfwaki me tuho Kumwesән rerın ragien ti nirәha

¹ *Piak me, takamәkeikei mękiari ia narimnari nepwın. Iahәnahatән raka kımiaha ia nәfe noien sә tiho mә Kumwesән rerın ragien tukumiaha. Nıpәrhienien i hiәno raka. Nәnә tәkwtkwuni iahamәres kımiaha nәnә mamhәres skai ia nәghi Iesu Iәrimәnu sәkitaha mә tihamo a iamınhi irә mamhәuvән. ² Hiәuvәukurән raka nәvәhagien me nәha sәmәme iahәuvei pehe m kımiaha fwe kupwән ia nәghi Iesu Iәrimәnu sәkitaha.

³ *Nәri in i nәkwai Kumwesән mә kımiaha tihәmher, mho nәkur ikinan me sәvәnhi ia kımiaha. Tihәpwәh nesi penien suatuk sәvәi nıpran mine nәrman sәmәme kamhәiri әnәpen irәha me. ⁴ Kurirә kımiaha kuatia kuatia hiәiri pran tihәkupwән mhәukurән noien sә rәmher, mo ikinan, mo nisaiien kamiri pran irә. ⁵ Tihәpwәh niriien pran ia suatuk sә hiamәkurirә a nәfe nıpwramiaha rokeikei pik rәmwhen ia nәrmama sәmәme hәreirei Kumwesән kamho. ⁶ *Ia narimnari me nәha, kımiaha riti trәpwәh noien rәрәha ia piәvni makres sәvәnhi pran uә tını. Iәrimәnu sәkitaha trәrpwın noien әrәha sәvәi nәrmama me nәha sәmәme kamho noien nәha rәmwhen iahәuvәni skai raka tukumiaha. ⁷ *Kumwesән rıpkәkwein mhә kitaha mә tsamesi pen noien sә rәmkemik, mәtә noien sә rәmher, mo ikinan i. ⁸ *Ro pen iәrmama sә ruvei pen tәkutan m nәvәhagien i, rıpkә mhә ruvei pen tәkutan m iәrmama, mәtә ruvei pen tәkutan m Kumwesән sә rauvei pehe Nәnimwın lkinan sәvәnhi m kımiaha.

⁹ *Mәtә ia nıkaren sәvәi nokeikeiien sә hiamo m piәvtaha me kımaha tahәrai nәkukuә tukumiaha ti nәfe. Kumwesән rınahatән raka kımiaha mә tihamәkeikei mhokeikei kımiaha me. ¹⁰ *Nәnә pәrhien hiokeikei piәvtaha me pam fwe Masetonia. Mәtә piak me iahamәres pehe mә tihamo a iamınhi irә mamhәuvән.

* **3:7:** 2Tes 1:4 * **3:11:** 2Tes 2:16 * **3:13:** Fil 1:10, 2Tes 1:7,10 * **4:1:** 2Tes 3:6 * **4:3:** 1Tes 5:23, Hip 10:10, 1Pit 1:16 * **4:6:** Sam 94:1 * **4:7:** 2Tes 2:13-14, 1Pit 1:15-16 * **4:8:** Luk 10:16, Esik 36:27, Esik 37:14, 2Kor 1:22 * **4:9:** Jon 13:34 * **4:10:** 2Tes 3:4

11 *Tihaməkeikei mamhəmwur mamharə ia narəien afafa, mamhətui atukw a ti narimnari me səkimiaha, nənə mamho wok ia rəgimiaha rəmwhen a iahəuvəni raka tukumiaha i. 12 *Ia noien nəha nərmama iruə me tuhətoni noien sə hiəmo ia nəpən me mə ratukwatukw a. Nənə tihəpwəh nətigiteien ia nərməpə me mə tuhəuvei pehe nəfe riwən tənə kimiaha.

Nuveheien səvəi Iərimənu səkitaha

13 *Piak me, kimaha iahokeikei mə tihaməkeikei mhəukurən kaməfo ia nərmama me i səməme həuvamhə mə tihəpwəh nasəkien ti nirəha rəmwhen ia nərmama səməme nari amasan riti riwən kamheitenhi mə truvehe. 14 *Kitaha saməni nīpərhienien mə Iesu rīmamhə marə mətui mwi ia nemhəien səvənhi. Rə pen səukurən mə tuko mwi iamīnhi irə ia nərmama me i səməme hāməni nīpərhienien ia Iesu meste hemhə. Kumwesən trīpeki irəha hərərig mwi irəha Iesu. 15 *Nəgkiariien i iahaməni pehe tukumiaha i təkwtəkwi in nəgkiariien səvəi Iərimənu səkitaha. Kitaha i nərmama səməme saməmīru ihi meste nuveheien səvəi Iərimənu səkitaha, kitaha ko səpkukupwən mhə ia nərmama səməme həuvamhə raka. 16 *Iərimənu səkitaha truku pen fwe ia neiai mameiwaiu pehe. Ia nəpən nəha in trīni nəkwan, agelo sə in rasori ia nagelo me trəkwein, kisipw səvəi Kumwesən trasək, nənə nərmama səməme hāməni nīpərhienien ia Kristo meste hemhə irəha tuhəkupwən mhətui mwi ia nemhəien səvənraha. 17 Kurirə irə kitaha i səməme saməmīru ihi tukuvehi kitaha sətə kitaha mīnraha. Tsətə i nəpuə me tsətoni Iərimənu səkitaha ia nimagouagou. Nənə tsarə rerin kitaha Iərimənu səkitaha. 18 Rə pen tihəni nəgkiariien me i tukumiaha me mhəuvehi utə nətərigien səkimiaha me irə.

5

1 *Mətə piak me, ia nīkaren səvəi nəpən atukwatukw narimnari me nəha tuhəier pehe irə kimaha tahərai nəkukuə tukumiaha ti nəfe. 2 *Kimiaha hiəuvəukurən raka mə nəpən i kani mə Nəpən səvəi Iərimənu truvehe rəmwhen ia rakres sə rauvehe ia nəpən. 3 *Nəpən nərmama kamhəni mə, “Narimnari me pam hāmərinu, nari riti tro nehekīrien i riwən,” nənə, nərəhaien truvehe akwauakw ti nirəha rəmwhen ia pran sə təkutan rīnaməmīsə ti nərəhiien tīni. Nənə ko irəha həpkap mhə.

4 Mətə piak me, kimiaha hiəpkarə mhə ia nəpitəvien rəmwhen ia nirəha. Ripkatukwatukw mhə mə nəpən nəha tro kimiaha hiəkərinari rəmwhen ia rakres riti. 5 *Kimiaha nīpwnəti nukuraanien me mīne nīranien. Ripko mhə kitaha nīpwnəti nəpitəvien me mīne nəpən. 6 Rə iamīnhi pwəh səpwəh nəmwhenien ia nərmama me i kamhapri, mətə pwəh samətui a, mhəpwəh noien rəmwhen ia nərmama me i kamhənimwi nənīmwīien skai mamhakonə irə. 7 Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə nərmama me i kamhapri, irəha kamhapri ia nəpən. Nənə nərmama səməme kamhənimwi nənīmwīien skai mamhakonə irə, irəha kamho noien nəha ia nəpən. 8 Mətə kitaha i nīpwnəti nukuraanien me. Pwəh sətui mhəpwəh nakonəien nənīmwīien skai. Pwəh səkwtəmhiri noien səvəi nahatətəien mīne nokeikeien. Noien nəha rəmwhen ia tīnari kīno ia aean ramo tukuahag kwənpwenhi iərmama ti naruagənien. Pwəh sāmri pen əknekīn nətərigien səkitaha ia Kumwesən mamheitenhi in mə truvehimīru kitaha. Noien nəha rəmwhen ia kəfəfau kīno ia aean ramo

* 4:11: Efes 4:28, 2Tes 3:8,12 * 4:12: 1Kor 5:12-13, Kol 4:5 * 4:13: Efes 2:12 * 4:14: Rom 14:9, 1Kor 15:3-4,12 * 4:15: 1Kor 15:51 * 4:16: 1Tes 1:10, 2Tes 1:7, 1Kor 15:52 * 5:1: Mat 24:36 * 5:2: Mat 24:42-44, 2Tes 3:10, Rev 3:3 * 5:3: Esik 13:10, Mat 24:39, Luk 21:34-35, Jon 16:21-22 * 5:5: Rom 13:12, Efes 5:9

tukuahag kənkəpwə iərmama ti naruagəniən. ⁹ *Kumwesən rīpkrfi mhə kitaha mə niemaha səvənhi truvehe tukutaha, mətə rīmərfi kitaha mə Iesu Kristo Iərimənu səkitaha truehimiru kitaha. ¹⁰ *In rīmamhə tukutaha mə saməmīru uə səuvamhə raka tsəukurən narəien kitaha min.^a ¹¹ *Ro iamīnhi irə tihəuvehi utə nətərigien səkimiaha me, nənə mhərpwi əknekīn kimiaha me rəmwhen sə hiamō ipwet mīne.

Nəvəhagien me sampam

¹² *Piak me, iahaməres pehe m kimiaha mə tihəsiai nərmama me nəha kamhəsese kimiaha mīnraha, səməme Iərimənu səkitaha rīməuvehi utə irəha hasori ia kimiaha, nənə mamhəvəhag m kimiaha. ¹³ Tihəsiai amasan irəha mhokeikei irəha ti wok sə kamho. Kimiaha tihaməkeikei mharə ia nəmərīnuīen, mhəpwəh nəvisəien m kimiaha me. ¹⁴ *Nənə piak me iahaməni pehe tukumiaha i mə tihaməkeikei mhəgkiari skai m nərmama səməme kamhərpaha. Nərmama səməme rərīnraha rəpou tihəgkiari vivi mīnraha mhəuvehi utə nətərigien səvənraha. Hasitu ia nərmama səməme nīskaiien səvənraha riwən. Niemaha trəpwəh nəpi akwauakwien kimiaha, mətə tiho nətərigien səkimiaha rəpwəmwis ti nīrəha pam. ¹⁵ *Trini mīnuə nərmama kamho rərəha ia kimiaha, mətə tihəpwəh nərpwīnien tai noien səvənraha. Nəpīn me pam tihaməkeikei mhousari mə tiho ramasan m kimiaha me mīne nərmama me pam.

¹⁶ *Rerīmiaha traməkeikei mamagien ia nəpīn me pam, ¹⁷ *nənə, mhəgkiari m Kumwesən ia nəfwakīien ia nəpīn me pam. ¹⁸ *Nəpīn me pam tihəni tanak ti Kumwesən nəri auər a mə hiamarə ia namasanien uə nərəhaien. Tiho iamīnhi ti nəri nə mē in i nəkwai Kumwesən sə in rokeikei mə kimiaha nərmama səvəi Iesu Kristo tiho.

¹⁹ *Tihəpwəh nīniseien Nənīmwin Ikinan. ²⁰ *Tihəpwəh nətə ərhaien nəgkiariien səvəi iərmama riti sə rīni mə Kumwesən rīməuvei pen nəgkiariien nəha min. ²¹ Hətoni amasan nənə mhəkiri amasan narimnari me pam, nənə, mhəkwtəmhirī əknekīn nəri amasan, ²² nənə, mhəpwəh narimnari me pam səməme hərəha.

²³ *Pwəh Kumwesən əpa i Kumwesən səvəi nəmərīnuīen ro kimiaha hiəuvehe mhəmher pam. Pwəh in ro nənīmwin me pam səkimiaha, mīne nīmīruīen me pam səkimiaha, mīne nīpwramiaha me pam tuhatukwatukw ia nəpīn Iərimənu səkitaha Iesu Kristo truvehe irə. ²⁴ Kumwesən rīnəkwein raka kimiaha, nənə, kimiaha hiəukurən nətīgiteien irə mə in tro narimnari me nəha.

²⁵ *Piak me, tihəfwaki tukumaha. ²⁶ *Tihəni ramasan ti piəvtaha me, mhakei mīnraha ia nakeiien sə rəmher. ²⁷ Ia nəghi Iərimənu səkitaha iakani skai tukumiaha i mə tihəvsini irapw nəkukuə i m piəvtaha me pam.

²⁸ Pwəh namasanien səvəi Iərimənu səkitaha Iesu Kristo tamarə tukumi-aha.

* **5:9:** 1Tes 1:10, 2Tes 2:14 * **5:10:** Rom 14:8-9, 1Tes 4:14 a **5:10:** Suatuk riti mwi ti nīnīien nəgkiariien i ia vas 10 in i mē: “In rīmamhə tukutaha mə samapri uə samətui tsəukurən narəien kitaha min.” * **5:11:** Jut 20 * **5:12:** 1Kor 16:18, 1Tim 5:17 * **5:14:** 2Tes 3:6,11,15 * **5:15:** Prov 20:22, Rom 12:17, 1Tes 3:9 * **5:16:** Fil 4:4 * **5:17:** Luk 18:1 * **5:18:** Efes 5:20 * **5:19:** Efes 4:30 * **5:20:** 1Kor 14:1,39 * **5:23:** 1Kor 1:9, 2Tes 3:3 * **5:25:** Kol 4:3, 2Tes 3:1 * **5:26:** Rom 16:16

Seken Tesalonaeka

Nəgkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Nəkukuə i Seken Tesalonaeka Pol rımərai. In ramarə fwe Korin muvərai raka Fas Tesalonaeka, məkwə me nepwın həukurau, nənə in rərhi pen sə i revən. Nərmama nepwın həpkukurən amasan mhə nəgkiariien səvəi Pol. Rerınraha rırhi mə Iesu truvehe akwauakw. Nənə irəha həpwəh wok səvənraha mheitənhi Iesu. Pol rırai nəkukuə i mə irəha tuhəukurən mə nuveheien səvəi Iesu trəfo irə. In rini mə tuhaməmwur ia noien wok meste Iesu truvehe.

Nəgkiariien sə rakupwən

¹*Iou Pol, Saelas, mine Timoti.

Nəkukuə i rauvehe tukumiaha nakalasia me fwe Tesalonaeka.

Kimiaha nərmama səvəi Kumwesən Tata səkitaha mine Iərimənu səkitaha Iesu Kristo.

²*Pwəh Kumwesən Tata səkitaha mine Iərimənu səkitaha Iesu Kristo trouəriari pehe namasanien mine nəməriniuen m kimiaha.

Nəgnəginiien mine nəfwakiien

³*Piak me, nəpın me pam kimaha iahaməregi mə tahaməkeikei mhəni vivi Kumwesən tukumiaha pam. Ratukwatukw mə tahamo iamınhi irə ti nəri nə mə nəpın me pam nahatətəien səkimiaha ruvehe mamskai mwi, nənə nəpın me pam nokeikeien səkimiaha kuatia kuatia hiamo m kimiaha me ruvehe mamasori mwi. ⁴*Ro pen iahaməni irapw ti nakalasia me səvəi Kumwesən ia kwopun me pam mə rerımaha ragien pik tukumiaha. Kimaha iahaməni iamınhi irə ti nəri nə mə nəpın me pam hiamərer əknekın ia nahatətəien səkimiaha, nəri auər a mə nərmama me kamhometə kimiaha, nənə, mamho nəmisəien me rıpik m kimiaha.

⁵*Narimnari me i ramahatən pen mə nəkiriiien səvəi Kumwesən ratukwatukw a nənə ro pen tukətə kimiaha mə hiəmwhen tihəuvnimwə ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə. Kamo nəmisəien m kimiaha nəha təkwtəkwuni ti nitətə nəha. ⁶*Mətə Kumwesən in ratukwatukw. Nərmama me i kamho nəmisəien m kimiaha, in trərpwın pen mwi nəmisəien mınraha, ⁷*nənə, muvei pehe napwısien m kitaha m kimiaha səməme hiamregi rərəha. Kitaha tsəuvehi napwısien nəha nəpın tukətoni Iesu Kristo rier pehe irə irəha nagelo skai me səvənhi ⁸*ia napw sə nəgsen rasori. In trərpwın noien ərəha me səvəi nərmama səməme həreirei Kumwesən mine nərmama səməme həpwəh nesi penien nəgkiariien amasan səvəi Iesu Iərimənu səkitaha. ⁹*Irəha tuhəuvehi nərpwınien riti sə trouraha irəha ia nuk nuk me fwe kwopun riti tipkətə mhə nəmri Iərimənu səkitaha ikın mine nukuraanien ia nəsaninien asori səvənhi. ¹⁰*Irəha tuhəuvehi nərpwınien nəha nəpın in truvehe irə. Ia nəpın nəha nərmama ikinan me səvənhi tuhəgnəgini in. Nərmama me pam səməme həni nıpərhienien irə tuhətoni in, nənə nənimenraha trier. Kimiaha mwi tiho mwi iamınha irə ti nəri nə mə hiəuvəni raka nıpərhienien ia nəgkiariien səkimaha.

¹¹*Nəpın me pam iahaməfwaki tukumiaha mə Kumwesən səkitaha trəvsini kimiaha mə kimiaha nərmama me səvənhi. Iahaməres mə nəfe nətərigien amasan uə nəfe noien amasan ruku pen ia nahatətəien hiokəikei mə tiho,

* **1:1:** 1Tes 1:1 * **1:2:** Rom 1:7 * **1:3:** 1Tes 1:2-3, 2Tes 2:13 * **1:4:** 2Kor 7:4, 1Tes 2:19, Rev 1:9
 * **1:5:** Fil 1:28 * **1:6:** Rom 12:19, Rev 18:6-7 * **1:7:** Mat 25:31, 1Tes 3:13, 4:16 * **1:8:** Sam 79:6, Aes 66:15, Rom 2:8, 1Tes 4:17 * **1:9:** Aes 2:10,19,21 * **1:10:** Kol 3:4, 1Tes 3:13 * **1:11:** Kol 1:9, 1Tes 1:2-3

in tro irəha pam həuvehe mhəukuə ia niskaiien səvənhi. ¹² *Ia noien nəha nərmama tuhəuvehi utə nəghi Iesu Iərimənu səkitaha tukumiaha, mhəuvehi utə mwi nəghimiahaha tukwe resi pen namasanien səvəi Kumwesən səkitaha mine Iərimənu səkitaha Iesu Kristo.

2

Iərmama kani mə Iəmə sə Ramərui Loa

¹ *Piak me, ia nıkaren səvəi nuveheien səvəi Iərimənu səkitaha Iesu Kristo mine nəpın tukousəsimwın kitaha irə səuvən mhətoni in, kimaha iahaməres kimiahaha ² mə tihəpwəh nehekır akwauakwien, mhəpwəh niregiien rərəha trini minuə hiəregi kani mə nəpın səvəi Iərimənu ruvəuvehe raka. Nəri auər a mə tihəregi nəgkiariien nəha ruku pen ti nənimwın riti uə nəvisaiien riti uə ia nəkukuə riti sə kani mə kimaha iahərhi pehe i tukumiaha. ³ *Tihəpwəh nəseniien iərmama riti reikuə ia kimiahaha ia suatuk riti iamınha irə ti nəri nə mə nəpın nəha tripkuvehe mhə meste nəpın nəha kamini trukupwən muvehe nərmama tuhəskəmter mhəni ərəha Kumwesən, nənə iərmama nəha kani mə Iəmə sə Ramərui Loa tukətoni trier pehe, in nəha iərmama sə tukouraha in. ⁴ *Nəpın trier pehe irə, in trini ərəha pam narimnari me səməme kaməfwaki pen minraha mine narimnari me pam səməme kamini kumwesən ia nırəha. In truvehi utə atukw a in irənhə ia narimnari me nəha, muvniwə məkure ia nəkwai nimwə səvəi Kumwesən, nənə mini mə in Kumwesən.

⁵ Rəfo? Hiənenouenou mə nəpın iakinamarə kitaha m kimiahaha, iakamini pehe narimnari me i tukumiaha? ⁶ Nənə hiəuvəukurən raka nəfe ramo tukuahag iərmama nəha təkwtəkwuni mə ia nəpın atukwatukw səvənhi tukətoni in trier pehe. ⁷ Ipwet mine nərmama kamhərui afafa raka Loa, mətə iərmama sə ramo tukuahag irəha mə tuhəpwəh noien ia kwopun rukuraan ikın, in tro iamınhi irə meste Kumwesən ruvehi raka in. ⁸ *Ia nəpın nəha tukətoni Iəmə sə Ramərui Loa trier pehe. Mətə Iərimənu səkitaha Iesu trəse əpune in ia nimətagi truku pen ia tərhun. Nəpın Iesu trier pehe irə nuveheien səvənhi trouraha iərmama nəha. ⁹ *Iəmə sə Ramərui Loa truvehe mo narimnari me ia niskaiien səvəi Setan. In tro nımtətien eikuə me, mine narimnari me səməme kamərkərinari irə, ¹⁰ mine nıfeifeiien me səpəmsəpə səməme həkətukwatukw mhə. Ia noien nəha in treikuə ia nərmama səməme kamhesi pen suatuk səvəi nemhəien. Kumwesən trouraha irəha ti nəri nə mə kamhəni mə həpwəh nokeikeiien nəgkiariien pərhiən sə rukurən nuvehimiruien irəha. ¹¹ *Ti noien nəha səvənraha, Kumwesən trərhi pen nıfeifeiien skai riti ti nırəha mə tro irəha həni nıpərhiənien ia neikuəien. ¹² Ro iamınhi irə nərmama me pam səməme həkini mhə nıpərhiənien ia nəgkiariien pərhiən, mətə rerınraha ragien ti noien sə rıpkətukwatukw mhə, Kumwesən trərpwın noien ərəha me səvənraha.

Nəkur Tesalonaeka tuhaməkeikei mhərer əknekın

¹³ *Mətə piak me, Iərimənu səkitaha rokeikei kimiahaha. Ia nəpın me pam kimaha tahaməkeikei mhəni vivi Kumwesən tukumiaha ti nəri nə mə in rımərfi kimiahaha fwe tui mə truvehimiru kimiahaha. Nənə in ruvehimiru kimiahaha ia niskaiien səvəi Nənimwın səvənhi sə ro hiəuvehe mhəmher, mho nəkur ikinan me səvənhi, nənə muvehimiru kimiahaha ti nəri nə mə kimiahaha hiəni nıpərhiənien ia nəgkiariien pərhiən səvənhi. ¹⁴ Kumwesən rınəkwein ia kimiahaha ti narimnari me nəha ia nəgkiariien amasan sə iahaməvisau

* **1:12:** Aes 24:15, Mal 1:11 * **2:1:** 1Tes 4:13-17 * **2:3:** 1Tim 4:1, 1Jon 2:18, 4:3, Jon 17:12 * **2:4:** Dan 11:36, Esik 28:2 * **2:8:** Job 4:9, Aes 11:4, Rev 19:15 * **2:9:** Mat 24:13, Rev 13:11-13 * **2:11:** 2Tim 4:4 * **2:13:** 2Tes 1:3, Jon 15:16, Efes 1:4, 1Tes 4:7, 5:9

irapw mə tihəuvehi pəri nasoriien sə İərimənu səkitaha İesu Kristo rauvehi fwe ia neiai. ¹⁵ Ro iamınhi irə, piak me, tihərer əknekın, mhəkwtəmhiri əknekın nəgkiariien me səməme hiəuvəregi raka iahamahatən kimiaha irə ia tərhumaha mine ia nəkukuə.

¹⁶ Kumwesən Tata səkitaha rokeikei kitaha, maməriari pehe namasanien səvənhi m kitaha. Ia nəpın me pam in rauvehi utə nətərigien səkitaha, nənə mamə kitaha saməregi ramasan ti nəri nə mə saməmri pen əknekın nətərigien səkitaha irə. İakəfwaki pen min mine İesu Kristo İərimənu səkitaha maməres mə irau ¹⁷*trouvehi utə rerimiahə nənə rauo kimiaha hiəskai ti noien noien amasan mine niniien nəgkiariien amasan me pam.

3

Kaməres nəfwakiien

¹*Piak me, in i nəgkiariien sampam. Tihəfwaki tukumaha mə nəgkiariien səvəi İərimənu səkitaha trevən akwauakw ia kwopun me pam, nənə, nərmama tuhəşiai mhesi pen rəmwhen a ia kimiaha hiaməşiai mamhesi pen. ² Tihəfwaki tukumaha mə Kumwesən truvehi raka kimaha ti nəkur ərəha me, ti nəri nə mə komhə nərmama pam kamhahatətə ia Kumwesən. ³*Mətə kitaha səukurən nətigiteien ia İərimənu səkitaha. In tro kimiaha hiəskai, nənə mətui amasan tukumiahə ti Setan mə trəpwəh nourahaien kimiaha. ⁴*Nənə kimaha iahəukurən amasan ia nəmri İərimənu səkitaha mə təkwtəkwuni nəhə kimiaha hiamə nəfe iahaməni, nənə, tihamə iamınhi irə mamhəuvən. ⁵ Pwəh İərimənu səkitaha triri rerimiahə ia nokeikeiien səvəi Kumwesən, mo hiərer əknekın ia nərerien səvəi Kristo.

Kinise narpahaien

⁶*Nənə təkwtəkwuni piak me, iahəni pehe nəkwamaha tukumiahə i ia nəghi İərimənu səkitaha İesu Kristo mə tihaməkeikei mhərer isipwın ti piəvtaha me səməme kamharpaha, mhəpwəh nesi penien nəgkiariien sə iahənəvəhəg raka m kimiaha irə. ⁷*Kimiaha hiəuvəukurən raka mə tihamə rəmwhen a ia kimaha. Nəpın iahənamarə kitaha m kimiaha fwe kupwən, iahəpkarpaha mhə. ⁸*Kimaha iahəpkani mhə nəveginien sə iərmama riti ruvei pehe auər a m kimaha. Mətə ia nəpın mine ia ran iahaməsese mamhowok. İahəpwəh nokeikeiien mə tahəvei pehe wok skai m kimiaha ti nəkwəmənien kimaha. ⁹*Hiəukurən mə ramasan a ko iahəres pehe nasituien iamınhi, mətə iahəpkə mhə. İahəvei pehe noien səkimaha m kimiaha rəmwhen ia noien riti sə tihəuvnhi. ¹⁰*Nənə nəpın iahənamarə kitaha m kimiaha, iahəvei pehe nəgkiariien i m kimiaha mə, “Trini minuə iərmama rəpwəh noien wok, kəpwəh nuvehi penien nəveginien min.”

¹¹*İahaməni iamınhi irə ti nəri nə mə iahamregi mə nərmama nepwın nəhə irəhə kamharə kimiaha minraha mamharpaha, mamhəgkiari pik, mhəpkə mhə wok. ¹²*Ro pen nərmama səməme kamho iamınhi irə, kimaha iahaməni pen ti nırəhə i, nənə mamhəgkiari skai minraha ia nəghi İərimənu səkitaha İesu Kristo mə tuhaməkeikei mharə afafa, mamho wok ti nuvehien nəveginien sənənraha. ¹³*Nənə kimiaha piak me tiho noien sə ratukwatukw mhəpwəh nəpouien i.

* **2:17:** 1Tes 3:13 * **3:1:** 1Tes 5:25 * **3:3:** 1Tes 5:24 * **3:4:** 2Kor 7:16, Kal 5:10, 1Tes 4:10
 * **3:6:** Mat 18:17, Rom 16:17 * **3:7:** Fil 3:17, 1Tes 1:6 * **3:8:** 1Tes 2:9 * **3:9:** 1Kor 9:4, 1Tes 1:6
 * **3:10:** 1Tes 4:11 * **3:11:** 1Tim 5:13 * **3:12:** 1Tes 4:11 * **3:13:** Kal 6:9

14 *Trini minuə iərmama riti rəpwəh nesi penien nəgkiariien səkimaha ia nəkukuə i, nənə, tihaməkeikei mho pwəh nərmama həukurən mə in sin. Nənə mhəpwəh nevəniēn ipaka tukwe pwəh rauris ti noien səvənhi. 15 *Mətə tihəpwəh nəmwəkiiēn i ti nəri nə mə in piəvmiaha riti, nənə ramasan mə tihərpwi atukwatukw in.

Nəgkiariien sampam

16 *Pwəh Iərimənu səvəi nəmərinuēn in əpa truvei pehe nəmərinuēn m kimiaha ia nəpīn me pam ia noien me pam. Pwəh Iərimənu səkitaha tramarə tukumiaha pam. 17 *Iou Pol iakamrai nəgkiariien i ia rəgik mamini ramasan tukumiaha. Ia nəkukuə me pam iakamrai iamīnhi irə mə tihəukurən nīraiien səiou. In i nīraiien səiou iakamrai iamīnhi irə. 18 Pwəh namasanien səvəi Iərimənu səkitaha Iesu Kristo tramarə tukumiaha pam.

* **3:14:** 1Kor 5:9,11 * **3:15:** 1Tes 5:14 * **3:16:** 1Tes 5:23 * **3:17:** 1Kor 16:21

Fas Timoti

Nəgkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Nəkukuə me i Pol rımərai, Fas mine Seken Timoti mine Taetas, kani mə nəkukuə me səvəi pasta me, ti nəri nə mə haməgkiari ia wok mine noien səvəi pasta me. Timoti rınətui fwe Listra. Səvənhi tata iəmə Kris, mətə səvənhi mama pran Isrel. Səvənhi mama ramahatən in ia Nəkukuə Ikinan ia nouihien səvənhi. Pol ramevən maməvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Kristo. Ia navənien səvənhi sə ro kəru irə Timoti rukurirə in. In ramasitu ia Pol ia wok səvənhi. Nəpın Pol rımərai nəkukuə i, Timoti ramo wok rəmwhen ia iahatən mine iəmə asori səvəi nakalasia me fwe Efesas. Timoti in tamaruə riti, mətə ruvehi wok səvəi niriiən nakalasia me. Ro pen Pol rırai nəkukuə i revən tukwe. Ia nəkukuə i Pol ramasitu irə maməvəhag min ia wok səvənhi. Pol raməvəhag min mə traməkeikei məsiari ti nahatən eikuə me mine nahatənien me səvənraha səməme həpwəh natukwatukwien. Pol rokeikei pik Timoti, ro pen ruvei pen nəvəhagien me min mə trəfo irə ti nəri nə mə in iərmama riti səvəi Kumwesən.

¹ *Iou Pol. Iou aposol riti səvəi Iesu Kristo. Kumwesən sə rauvehimıru kıtaha mine Iesu Kristo sə saməmri pen əknekın nətərigien səkıtaha irə irau krouni nəkwanrau mə tako.

² *Iakamrai nəkukuə i mik, Timoti. Ia nahatətəien səkrau ikəmwhen ia nərik pərhien. Pwəh Tata Kumwesən mine Iesu Kristo Iərimənu səkıtaha trouəriari pehe namasanien mine napiien mine nəmərinuien mik.

Timoti trinise nahatən eikuə me

³ *Fwe kupwən, ia nəpın iakınamevən fwe profens Masetonia, nənə, iakini pehe tukw ik i mə tikamarə pəpım ia taon nəha Efesas. Nərmama nepwın nəha ikin hamarə irəha kamhahatən nərmama ia nəgkiariien sə ropə ia nəgkiariien atukwatukw. Mətə ik tikinise irəha mə tuhəpwəh noien noien nəha. ⁴ *Tikini pen ti nirəha i mə tuhəpwəh nətərig pikien ia kwənagei eikuə me mine nəgkiariien sə rani pik kwənəkwus me səvəi kaha kupwən me. Nəgkiariien me nəha kamhəvi pehe a nəvisəien me. Ko həpkasitu mhə ia iərmama riti mə tro wok səvəi Kumwesən. Wok nəha nərmama səməme kamhahatətə a kamho. ⁵ Tikəvəhag m nərmama me səkıtaha mə irəha tuhaməkeikei mhokeikei irəha me. Pwəh rerınraha rəmher. Pwəh irəha hamo a noien me səməme irəha həukurən mə ramasan. Pwəh irəha hahatətə pərhien ia Kumwesən. ⁶ Nərmama nepwın hənəpwəh noien me i, mhənəti karen, mhəuvavən ti nəgkiariien sə nıpwran riwən. ⁷ *Irəha hokeikei pik nahatənien Loa, mətə həreirei nıpwrai nəfe kamhəni, nəri auər a mə kamhəgkiari skai tukwe mə həukurən.

⁸ *Kıtaha səukurən mə Loa in ramasan, mətə nərmama tuhaməkeikei mhahatən nərmama irə ia noien atukwatukw səvənhi. ⁹ Kıtaha səukurən mwi mə kıpəkəmri mhə Loa raməmak ti nəkur atukwatukw me, mətə kəmri Loa raməmak ti nəkur kamhərui loa, mine nəkur kənkapwənraha riskai, mine nəkur həpkahatətə mhə ia Kumwesən, mine nəkur kamho noien ərəha, mine nəkur həpkə mhə nəkur ikinan me, mine nəkur həpkəmher mhə, mine nəkur kamhousi əpune tata mine mama səvənraha, mine nəkur kamhousi əpune nərmama. ¹⁰ *Kəmri Loa raməmak ti nərman mine nıpran səməme kamhəiri əpnəpen irəha me, mine nərman səməme kamhəiri atukw a irəha

* **1:1:** Kol 1:27 * **1:2:** Wok Me 16:1-3, Taet 1:4 * **1:3:** Fil 2:24 * **1:4:** 1Tim 4:7, Taet 1:14
* **1:7:** 1Tim 6:4,20, Taet 1:10 * **1:8:** Rom 7:12,16 * **1:10:** Taet 1:9

me, mine narmama kamhakres iarmama mə tuhoslef irə, mine ieikuə me, mine nəkur kamheikuə ia kwopun kaməkiri nəgkiariien ikın, mine nəkur kamho noien ərəha me nepwın mwi. Ouəh, nıpərhiendien kəmri Loa raməmak ti nəkur kamho narimnari me pam nəha sə ramərarki nəgkiariien kamahtən narmama irə sə ratukwatukw. ¹¹ *Kumwesən in rasori mukuraan narmama kamhəgnəgini in. Nəgkiariien atukwatukw nəha iakani raməmak ia nəgkiariien amasan səvənhi. In rınəmri pehe nəgkiariien nəha ia rəgik, nənə iakaməvisau irapw i.

Iesu rınapi Pol

¹² *Iesu Kristo İərimənu səkitaha sə ramo iakiskai ti noien wok səvənhi, iakani tanak tukwe in ti nəri nə mə in rınəkiri iou mə iakəmwhen, mətigite ia nırak, məmri iou iakamo tukwini nari min. ¹³ Fwe kupwən, iou iarmama riti sə iakani ərəha nəghin, nənə mamometə narmama me səvənhi, mamousi pık irəha. Mətə in rapi iou ti nəri nə mə iapkini mhə ihi nıpərhiendien irə, nənə, mıreirei mə nəfe nəha iakamo. ¹⁴ İərimənu səkitaha rətəgi irapw namasanien səvənhi ia nırak rasori pık irəhar nahatətəien mine nokeikeien sə ruku pen ti Iesu Kristo.

¹⁵ *In i nəgkiariien pərhiendien, nənə, kitaha pam tsaməkeikei mhəni nıpərhiendien irə. Iesu Kristo rıməuvehe ia tıprənə i mə truvehimıru narmama ərəha me. Iou iəmə iakərəha anan məpi raka pam irəha. ¹⁶ Mətə Iesu Kristo rınapi iou mə iou iakərəha anan rəmwhen ia nımtətien riti sə ramahatən mə nətərigien səvənhi rəpwəmwis mıpkı mhə sampam ramevən ti narmama ərəha me, pwəh narmama nepwın hətoni mho rəmwhen sə iakino həni nıpərhiendien irə, nənə in truvei pen nımıruien rerin mınraha. ¹⁷ *Kumwesən in İərimənu rerin. In rıpkemhə mhə. Ko səpkətoni mhə. Nənə in əpa in Kumwesən. Pwəh nisaien mine nəgnəginiien krauevən tukwe in ia nuk nuk me. Ouəh, pwəh ro iamınhi.

¹⁸ *Nəgkiariien i iakani pehe tukw ik i təkwtəkwni, nərik Timoti, rəmwhen a ia nəgkiariien me nəha profet me nepwın həməni ia nıram fwe kupwən. Tikuvehi nəgkiariien me i pwəh hasitu ia nıram ia naruagənien amasan sə ikamaruagən irə. ¹⁹ *Tıkaməkeikei məkwətəmhirı əknekin nahatətəien səim, məpwəh noien nari riti sə tro ik ikregi fwe ia rerim mə ikino nəərəhaien. Narmama nepwın ho noien me nepwın sə həukurən mə rərəha, nənə ia noien nəha hənouraha nahatətəien səvənraha rəmwhen ia nıtətə sə rəpəruə ia nımaha. ²⁰ *İəmə mi nəha Hameneus mine Aleksanta irau mwi nəha irəha mınraha. Iou iakınəsəni raka irau mə krouəmak ia rəgi Setan pwəh krouukurən mə trouəpwəh nini əərəhaien Kumwesən.

2

Nəvəhagien me ia nıkaren səvəi nəfwakiien

¹ Nəri sə iakokeikei mə takukupwən mını ro iamınhi irə. Tikəvəhag m narmama me səkitaha mə irəha tuhaməkeikei mhəfwaki m Kumwesən ti narmama me pam, nənə mhəres in mə trasitu ia nırəha, muvei pen nəfe riwən ti nırəha. Nənə tuhaməkeikei mhəni mwi tanak ramevən ti Kumwesən ti nırəha. ² *İrəha tuhəfwaki ti kig me mine narmama me pam səməme kamhəuvehi nasoriien mə kitaha tsarə ia nəmərinuien mine narəien afafa, mharə irə, mhəsiai Kumwesən, nənə mhəsi pen noien atukwatukw me. ³ Noien i ramasan nənə nəpın Kumwesən səkitaha sə rauvehimıru

* **1:11:** 1Tim 6:15 * **1:12:** Wok Me 9:15, Kal 1:15-16, 1Kor 15:9-10, Kal 1:13 * **1:15:** Luk 15:2, 19:10 * **1:17:** Rom 16:27 * **1:18:** 1Tim 6:12, Jut 3 * **1:19:** 1Tim 3:9 * **1:20:** 2Tim 2:17, 2Tim 4:14, 1Kor 5:5 * **2:2:** Efes 6:18, Fil 4:6

kitaha trətōni rerin ragien. ⁴ *In rokeikei mā truvehimīru nārmama me pam, nānā mokeikei mā irāha tuhāuvehe mhāukurān nāgkiariien pārhien sāvānhi. ⁵ Kumwesān kuatia a ramarā, nānā, Iārmama kuatia a ramārer ia nīmwrhenhi Kumwesān mine nārmama māvi sīmwin irāha. Iārmama nāha in nāha Iesu Kristo ⁶ *sā rīmāuvei pehe atukw a in ia nāpīn atukwatukw tī nārākuien suatuk sāvāi nārmama me pam mā trifi irāha ia noien ārāha me sāvānraha. Nānā ramahātān mā Kumwesān rokeikei mā truvehimīru nārmama me pam. ⁷ *Nāri in i kuvehi utā iou tukwe aposol mine iahātān sāvāi nārmama rīpko mhā irāha nākūr Isrel mā takāvisau irāpw nāgkiariien amasan mīnraha sā ramāgkiari ia nahatātāien mine nīpārhienien. (Iakani pārhien iapkeikuā mhā.)

⁸ Ro iamīnhi irā iakokeikei mā ia kwopun me pam nārman me tuhāuvehi utā rāginraha rāmher, mo ikinan i, nānā mhāfwaki m Kumwesān. Irāha tuho iamīnha irā mhāpwāh niemaha mine nāvisāien.

⁹ *Nānā iakokeikei mā nīpran me tuharkahu ia tīnari sā ratukwatukw a, rīpko mhā tīnari kavi nātārigien sāvāi nārman irā, uā tīnari kamarkahu i kamārpwi tukwe. Rārāha mā ho nīmwai nukwānenraha mā tuhārpwi tukwe uā hāuvehi pen marāmarā me kīno ia kol mine perel me, uā harkahu tīnari nānimen rutā pīk. ¹⁰ *Irāha tuhamākeikei mharkahu ia noien amasan me rāmwhen ia karkahu sāvānraha, tī nāri nā mā in i noien atukwatukw sā nīpran me sāmāme kamhāni mā irāha hokeikei Kumwesān tuho.

¹¹ Nāpīn kamahātān nakalasia me, pwāh nīpran me hafafa mhāpwāh nāgkiariien, mhāsiai nahātān me, mhāuvehi nukurānien. ¹² *Iou iapkāsēni mhā mā nīpran tuhahātān uā hārimānu ia nārman. Irāha tuhamākeikei mhafafa, ¹³ *tī nāri nā mā fwe kupwān Kumwesān rīmākupwān mo Atam kurirā ro If. ¹⁴ *Nānā rīpko mhā Atam nā Setan rīmākupwān meikuā irā nānā ro nākwan, mātā If rīno nākwai Setan nānā mārui nāgkiariien sāvāi Kumwesān. ¹⁵ Mātā mā pran ramāmwur pen ia nahatātāien, mine nokeikeien, mine noien sā rāmher mo ikinan i, nānā in prān afafa, nāpīn ramāmisā tī tīni mā trātui, Kumwesān trātui amasan tukwe muvehimīru in.

3

Noien sāvāi elta me mine tikon me

¹ *In i nāgkiariien pārhien. Trīni mīnuā iārmama riti rokeikei mā truvehe iāmā asori sā ramātui tī nakalasia me, nānā, in rīnokeikei wok riti sā ramasan. ² *Iāmā asori sā rauvehi wok nāha noien sāvānhi tramākeikei mo iamīnhi irā. Kāpwāh nātāien noien ārāha riti irā. In sāvānhi pran kuatia a. Rīpko mhā in iārmama sā ramānīmwi pīk, mātā in nātārigien sāvānhi ramāmak amasan ia nāpīn me. In iārmama sā kamsiai in. In iārmama sā ramāsevār ia rukwānu sāvānhi tī nārmama pwīspwīs me. In iahātān amasan riti. ³ Iārmama sā ramānīmwi pīk uā ramousi iārmama ko rīpkuvehi mhā wok i. Mātā iārmama sā noien sāvānhi ramasan māpou, rāpwāh nāvisāien, mīpkokeikei pīk mhā mane, in rukurān nuvehien wok i. ⁴ In tramākeikei miri amasan nārmama kamharā ia nākwai nīmwā sāvānhi, nānā mo nīpwnātīn me tuhāsiai in mhō nāgkiariien sāvānhi. ⁵ Trīni mīnuā iārmama riti rīreirei niri amasanien nārmama kamharā ia nākwai nīmwā sāvānhi, nānā, trāfo miri amasan nakalasia me sāvāi Kumwesān? In rīreirei noien. ⁶ Iārmama rahātātā vi a ia Iesu rīpkāmwhen mhā mā truvehi wok i kamo rārpwi tukwe mīmwei

* **2:4:** Esik 18:23, 1Tim 4:10, 2Tes 3:9, Rom 3:29-30, Hip 12:24 * **2:6:** Kal 1:4 * **2:7:** Wok Me 9:15, Kal 2:7-8, 2Tim 1:11 * **2:9:** 1Tes 3:3-5 * **2:10:** 1Tim 5:10 * **2:12:** 1Kor 14:34 * **2:13:** Jen 2:7,22, 1Kor 11:8-9 * **2:14:** 2Kor 11:3 * **3:1:** Wok Me 20:28 * **3:2:** Taet 1:6-9

pen ia nərəhaien sə Setan rino nənə Kumwesən rərpwın noien ərəha səvənhi. ⁷*Rəmwhen a mwi iərmama sə rauvehi wok iamınhi nərmama me fwe iruə tuhaməkeikei mhəni amasan in kamo in rimwei pen ia kwənkru səvəi Setan nənə kini ərəha in.

⁸Ia noien a mwi nəha tikon me noien səvənraha traməkeikei mo iamınhi irə. Irəha nərmama səməme kamsiai irəha. Nəgkiariien səvənraha ripko mhə kəru. Həpkənimwi pik mhə nənımwiien skai rəmwhen ia waen. Irəha həpkəkeikei pik mhə mane. ⁹Irəha tuhaməkeikei mhəkwtəmhiri noien səvəi nahatətəien Kumwesən rino pui pehe ia nətərigien səvənraha sə rəmher. ¹⁰Nərmama səməme hokeikei mə tuhəuvehi wok səvəi tikon, nakalasia me tuhaməkeikei mhəkupwən mhətə amasan irəha. Trini minuə həpkətə mhə noien ərəha riti ia nırəha, nənə, irəha həukurən nuvehiiien wok nəha.

¹¹*Ia noien a mwi nəha nıpran me səvəi tikon me^a noien səvənraha traməkeikei mo iamınhi irə. Irəha nıpran me səməme kamsiai irəha. Ripko mhə irəha nıpran me səvəi niniien nikare iərmama uə nıpran me səvəi nənımwiien, mətə irəha nıpran me səməme nərmama həukurən nətigiteien ia nırəha ia narimnari me pam.

¹²Iərmama riti sə rauvehi wok səvəi tikon traməkeikei miri pran kua-tia a, nənə, miri amasan nıpwınətın me mine nərmama pam kamharə ia nəkwai nimwə səvənhi. ¹³Nərmama səməme kamho amasan wok səvəi tikon nəghınraha tramasan irə, nənə, irəha tuhəpkehekır anan mhə mhəgkiari ia nahatətəien səvənraha sə ruku pen ti Iesu Kristo.

¹⁴Təkwtəkwiuni nəha, nəpın iakamrai nəkukuə i mik, rerik ramrhi mə tripko mhə tui iakuvehe mətəni ik. ¹⁵*Mətə trini minuə iapkuvehe akwauakw mhə, nənə, nəkukuə i tro nukurənien i mik mə nəfe nəha noien ratuk-watukw nərmama me ia nəkwai nimwə səvəi Kumwesən tuho. Nərmama ia nəkwai nimwə nəha kani irəha mə nakalasia me səvəi Kumwesən sə ramıru, irəha həmwhen ia pos asori mine nəri skai kauvrhəkin nimwə ia təkuren, mamhirhan nəgkiariien pərhiien. ¹⁶*Nənə nıpərhiienien nəgkiariien i kino pui pehe in nukune nahatətəien səkitaha rani nari riti rasori, mani mə, “In riməier pehe tukutaha nıpwran rəmwhen ia nıpwrataha.

Nənımwın İkinan rahatən amasan mə in iəmə atukwatukw. Nagelo me hətoni in.

Kəvisau irapw nəgkiariien səvənhi ia tənəmtənə me. Nərmama me i ia təkure tıprənə i həni nıpərhiienien irə.

Kuvehi utə in revən fwe ia neiai.”

4

Pol raməvəhag m Timoti

¹*Nənımwın İkinan rani irapw amasan mə tramevən ipaka ti nəpın sam-pam nənə nərmama nepwın tuharaka ia nahatətəien səvənraha, mhəuvən mhətərig pik ia nənımwın me səməme kamheikuə mine nəgkiariien me səməme nəremhə me kamhahatən. ²Nəgkiariien me nəha ieikuə me nepwın tuhəni irapw. Nətərigien səvəi ieikuə me nəha rınərəha anan ro pen həpkregi sas mhə fwe ia rerınraha noien ərəha me səməme irəha kamho. ³*Irəha tuhənise iərman ti niriien pran, nənə, mhənise mwi irəha ti nəniiien

* **3:7:** 2Kor 8:21 * **3:11:** Taet 2:3 a **3:11:** Suatuk riti mwi ti nuvsiniien nəgkiariien i ro iamınhi irə. “Ia noien a mwi nəha, tikon nıpran me noien səvənraha traməkeikei mo iamınhi irə. Irəha nıpran me səməme kamsiai irəha. Ripko mhə irəha nıpran me səvəi niniien nikare iərmama uə nıpran me səvəi nənımwiien, mətə irəha nıpran səməme nərmama həukurən nətigiteien ia nırəha ia narimnari me pam.” * **3:15:** Efes 2:19-22 * **3:16:** Jon 1:14, Mak 16:19 * **4:1:** 2Tim 3:1, 2Tes 3:3, 1Jon 2:18, Jut 18 * **4:3:** Jen 9:3, Rom 14:6, 1Kor 10:30-31

naveginien me nepwin. Mətə Kumwesən rino naveginien me nəha mə tukəni. Nənə nərmama səməme kamhəukurən nəgkiariien pərhien, həni nīpərhienien irə, həukurən nuvehien, mhəfwaki mhəni vivi Kumwesən tukwe, mhani. ⁴*Naveginien me pam Kumwesən rino ramasan a. Nari riti riwən nərmama tuhəpwəh nənien. Nərmama həukurən nənien naveginien me pam trini minuə həfwaki mhəni vivi Kumwesən tukwe. ⁵Nəgkiariien səvəi Kumwesən mine nəfwakiien iamīnhi krauo naveginien me pam hamasan a ti nənien.

⁶Trini minuə ikani irapw nəgkiariien i m piəvtaha me, ik iərmama riti sə ikamo tukwini amasan nari m Iesu Kristo. Nənə ramahatən mə ikimruə ia nəgkiariien pərhien me səvəi nahatətəien səkitaha mine nəgkiariien amasan kamahatən nərmama irə sə ikinesi pen raka. ⁷*Tikəpwəh nətərigien ia kwənagei eikuə me səməme nərmama həpkisiai mhə ia Kumwesən kamhəni. Nəpin me pam tikaməkeikei mamarkut mamō noien me səməme Kumwesən rokeikei. ⁸*Ikukurən trini minuə ikamarkut mə nīpwram triskai, noien nəha ramasan. Mətə trini minuə ikamarkut nəpin me pam mə tiko noien me səməme Kumwesən rokeikei, noien nəha ramasan məpi raka. Trasitu ia niram ia nimiruien səvəi ipwet mine mine nimiruien sə truvehe kurirə.

⁹*In i nəgkiariien pərhien nənə kitaha pam tsaməkeikei mhəni nīpərhienien irə. ¹⁰*Kitaha samarkut mamhəsese ti nəgkiariien i mə sənəmri pen əknekīn raka nətərigien səkitaha ia Kumwesən sə ramiru. In rauvehimiru nərmama pam, mətə in rauvehimiru pərhien irəha səməme kamhəni nīpərhienien irə.

¹¹Tikəvəhag m nərmama mahatən narimnari me i. ¹²*Pwəh nərmama tuhəpwəh nətə puīien ik ti nəri nə mə ik tamaruə a riti, mətə tikəmwur ia nəpin me mə ik iərmama riti nəkur əfwaki me həukurən nukurirəien təmwki nisum ia nəgkiariien, ia noien, ia nokeikeiien, ia nahatətəien, mine ia noien sə ratukwatukw məmher. ¹³Tikaməkeikei mo wok i səvəi nəvsiniien Nəkukuə Ikinan m nərmama. Tikəvisau mahatən irəha ia nəgkiariien pərhien. Pwəh ruvehe mo səim wok tramərer kupwən ia nimiruien səim meste takuvehe. ¹⁴*Timoti, Kumwesən rīməuvei pehe nasituien səvənhi mik ti noien wok səvənhi. In rīməuvei pehe nasituien nəha nəpin elta me səvəi nəfwakiien hənəmri utə rəginraha ia niram. Ia nəpin nəha profet me nepwin irəha mwi həmāni irapw nəgkiariien sə Kumwesən rīmāni ia niram. Tikəpwəh nəpwəhien nasituien nəha raməmak auər a.

¹⁵*Tikaməkeikei mo narimnari me nəha iakani. Tikamarə mamō wok me nəha pwəh nərmama pam hətoni nimiruien səim mine wok səim rautə amasan. ¹⁶Tikətui amasan tukw ik mine nəgkiariien sə ikamahatən nərmama me irə. Nəpin me pam tiko iamīnhi irə. Trini minuə iko, nənə, tikuvehimiru ik mine nərmama səməme kamhətərig ik.

5

Nīpran me nərman me səvənraha hemhə mhəpwəh irəha

¹*Tikəpwəh nəgkiari skaiien m nərgharə me, mətə tikəgkiari amasan mīnraha rəmwhen mə irəha tata me səim. Tikəgkiari m ntəmaruə me rəmwhen mə irəha piām me, ²məgkiari m nīprənemə me rəmwhen mə irəha mama me səim. Tikəgkiari m nīpran vi me rəmwhen mə irəha kitirimam me. Nəgkiariien sə tikini pen ti nīrəha i traməkeikei matukwatukw pam məmher.

* **4:4:** Jen 1:31, Wok Me 10:15 * **4:7:** 1Tim 1:4, 6:20, 2Tim 2:16 * **4:8:** 1Tim 6:6 * **4:9:** 1Tim 1:15 * **4:10:** 1Tim 2:3-4 * **4:12:** Taet 2:15 * **4:14:** 2Tim 1:6, Wok Me 6:6, 8:17 * **4:15:** 1Tim 5:22 * **5:1:** Lev 19:32

³ Nipran me nərman me səvənraha hemhə mhəpwəh irəha səməme kamharə əpa, nakalasia me tuhaməkeikei mhasitu ia nirəha. ⁴ Mətə mə nipwnəti nipran me nəha fwe uə nimwipwınraha me, tikahatən irəha i pwəh həukurən mə nəri sə irəha tuhəkupwən mho mhəsiai Kumwesən irə, in i tuhətui amasan ti nərmana səməme kamharə ia nəkwai nimwə me səvənraha. Noien nəha rəmwhen mə kamhərpwin tai nasituien m tata me səvənraha mine mama me mine kaha me. (Noien nəha ramasan ia nəmri Kumwesən mamō rerin ragien.) ⁵ *Mətə pran sə iərman səvənhi remhə məpwəh in əpa anan ramarə, in raməmri pen əknekin nətərigien səvənhi ia Kumwesən. Ia nəpin me pam ia nəpin mine ia ran raməfwaki m Kumwesən mə trasitu irə. ⁶ Mətə pran sə ro iamınhi, trini minuə ramətərig pik ti narimnari me səvəi nipwran ti niregiiien ramasan irə, in ramiru, mətə ia nənimwin rəmwhen mə ruvəmhə raka. ⁷ Tikuvei pen nəvəhagien me i mınraha mə irəha tuhaməkeikei mamho. Pwəh kəpwəh nətōniiien nərəhāien riti ia nirəha. ⁸ Iərmama riti traməkeikei mətui amasan ti nəkur imwəni me, nənə mukupwən mətui amasan ti səməme kamharə ia nəkwai nimwə səvənhi. Mətə trini minuə ripko mhə, ramahatən pen mə in ripkahatətə pərhiien mhə ia Kumwesən. In rərəha məpi raka iərmama sə ripkahatətə mhə.

⁹ Trini minuə pran riti səvənhi iərman remhə məpwəh in, mətə nuk səvənhi ripkeste mhə ihi sikisti, tikəpwəh nırai penien nəghin ia nəkukuə səvəi nasituien. Ikukurən nırai penien nəghin trini minuə fwe kupwən səvənhi iərman kuatia a, ¹⁰ *nənə nəghin ramasan ia noien amasan me səvənhi, rəmwhen mə rinətui amasan ti nipwnətın me mamevən meste həpwinari, maməsevər ia rukwənu səvənhi ti nərmana pwispwis me, mamaikuas ia nisui nərmana me səvəi Kumwesən, mamasitu ia iavən ərəha me. Trini minuə ramo noien amasan me pam iamınhi, ikukurən nırai penien nəghin ia nəkukuə nəha.

¹¹ Mətə tikəpwəh nırai penien səməme həpkəprənemə mhə. Kurirə trini minuə nətərigien səvəi nesi penien mwi iərman ruvehe miskai ia rerinraha məpi raka nətərigien səvənraha ia Kristo, nənə irəha hənuə tuhesi pen mwi nərman, ¹² nənə tukəkiri irəha minuə həno noien ərəha mhərui nəgkiariien səvənraha mine nəfe həməni fwe kupwən mə tuho. ¹³ *Nənə rərəha mwi ti nəri nə mə tuhəuvehe mho irəha rarpaha me, mhəuvən ia nimwə riti mhəier mhəuvən ia riti. Nənə tuhəpkuvehe əpa mhə mho irəha rarpaha me, mətə tuhəuvehe mwi mho irəha nipran me kamhəni nıkare iərmama, nənə mhəpwəh noien wok, mamhəni nəgkiariien me ripkatukwatukw mhə mə tuhəni. ¹⁴ *Ro iamınhi irə iakani pen ti nipran me nəha səməme həpkəprənemə mhə mə ramasan tuhesi pen mwi nərman, mhərəhi nipwnətınraha me, mhətui amasan ti nərmana səməme kamharə ia nəkwai nimwə me səvənraha. Nənə trini minuə ho iamınha irə, nənə nərmana səməme haməmwəki kitaha ko həpkini mhə nəgkiariien ərəha riti mhəuəsi kitaha irə. ¹⁵ Mətə nipərhiienien nipran me nepwin hənəpwəh raka suatuk atukwatukw nənə mamhəkurirə Setan təkwtəkwuni.

¹⁶ Nipran me i səməme kamhəni nipərhiienien ia Iesu tuhaməkeikei mhətui amasan ti nipran me i ia kwənəkwus səvənraha səməme nərman me səvənraha hemhə mhəpwəh irəha. Irəha tuhəpwəh naraka penien irəha m nakalasia me mə tuhamətui amasan ti nirəha. Nənə ro iamınhi irə nakalasia me tuhəkurən nasituien ia nipran me i səməme nərman me səvənraha hemhə mhəpwəh irəha əpa anan kamharə.

¹⁷ *Nəmə asori me səvəi nəfwakiiien səməme kamhəri amasan nakalasia me, nakalasia me tuhaməkeikei mhəsiai irəha, nənə mhərəku irəha.

* 5:5: Luk 2:37, 18:7 * 5:10: Hip 13:2 * 5:13: 2Tes 3:11 * 5:14: 1Kor 7:9 * 5:17: 1Kor 16:18

Tuhakupwən mho iam̄nhi irə ia elta me səməme kamhəsese mamhəvisau mamhahatən. ¹⁸ *Iakani iam̄nhi irə ti nəri nə mə Nəkukuə Ikinan rani mə, “Tihəpwəh nərihi təriniien tərhui kau nəp̄in rameivə testesi kwənuni wit mə tekin trier raka.” Nənə Nəkukuə Ikinan rani mwi mə, “Iərmama sə ramowok ratukwatukw mə tukəraku in.” ¹⁹ *Tikəpwəh nətərigien nəgkiariien səvəi iərmama kuatia a sə rani mə elta riti səvəi nəfwakiien ramo noien ərəha, mətə mə iərmama kəru uə kahar kamharni, nənə, ikətərig ia səvənrahar nəgkiariien. ²⁰ *Nənə elta me nəha səməme kamho noien ərəha, tikinise irəha ia nəmri nərmama pam mə elta me nepw̄in mwi tuhəhekir noien noien ərəha.

²¹ Ia nəmri Kumwesən, Iesu Kristo, nagelo me səməme Kumwesən r̄imər̄fi raka irəha, iakani pehe tukw ik i mə tikaməkeikei mamesi pen nəgkiariien me səiou ia noien sə ratukwatukw. Tikəpwəh noien noien əpə iti m iərmama riti, nənə, mo mwi səpə iti m iərmama riti mwi. Mətə tiko rəmnəmwhen ia n̄irəha pam.

²² Tikəpwəh nəmri utə akwauakwien rəgim mi ia iərmama riti məfwaki pen min mə truvehi wok səvəi nəfwakiien. Tr̄ini minuə in iərmama riti səvənhi fwe ikin nərəhaien, nənə, səvənhi nərəhaien trarə ia niram rəmwhen mə ik mwi ikiməuvehi nərəhaien səvənhi. Mətə ia nəp̄in me pam tikəmher.

²³ (R̄ipkamasan mhə mə tikamən̄imwi a nui, mətə ramasan mə tikən̄imwi ouih̄i waen kwopti pwəh rasitu ia t̄ipw̄im min̄e nemhəien me sə ramo ik ia nəp̄in me.) ²⁴ Noien ərəha me səvəi nərmama nepw̄in həuvəier irapw raka, nəri auər a mə nəp̄in sə Kumwesən trərpw̄in noien ərəha irə r̄ipkuvehe mhə ihi, mətə noien ərəha me səvəi nərmama nepw̄in tuhəpkier irapw kurirə. ²⁵ Rəmwhen a mwi noien amasan me səvəi nərmama nepw̄in həuvəier irapw raka nənə səməme kamhərkwafə ihi təkwtək̄wuni, irəha mwi tuhaməkeikei mhəier irapw.

6

Slef me tuhaməkeikei mhəsiai nəmə asori me səvənraha

¹ *Pwəh slef me pam həsiai amasan nəmə asori me səvənraha kamo nərmama nepw̄in həni ərəha nəghi Kumwesən min̄e nəgkiariien səkitaha samahatən nərmama irə. ² *Slef me səməme nəmə asori me səvənraha kamhəni n̄ipər̄hienien ia Iesu irəha tuhəpwəh noien nəha kamhəni mə, “Eh, iəmə asori nəha in piəvtaha a riti,” nənə, irəha tuhəpk̄isiai amasan mhə. Mətə irəha tuhaməkeikei mho pik mwi wok ia rer̄inraha pər̄hien, ti nəri nə mə səvənraha iəmə asori in iərmama riti sə rani n̄ipər̄hienien ia Iesu, nənə irəha hokeikei in. Tikahatən narimnari me i, min̄i pen ti nərmama mə tuhaməkeikei mamho.

Noien səvəi nokeikei pikien mane

³ *Tr̄ini minuə iərmama riti ramahatən nərmama, nəgkiariien səvənhi traməkeikei mesi pen nəgkiariien atukwatukw səvəi Iesu Kristo Iərimənu səkitaha min̄e nəgkiariien kamahatən nərmama irə sə ro ikinan i. Mə in ramahatən nəgkiariien me nepw̄in ropə ia nəgkiariien nəha, ⁴ in ramərpwi in, m̄ip̄kukurən anan mhə nari. Nətərigien səvənhi ramemhə rokeikei pik nəgkiariien ti nəresien me səməme kamhəvi pehe nəm̄wəkiien min̄e nəvisəien. Noien nəha ro nərmama kamhəni ərəha nəgh̄inraha me, nənə, mamhətərig ərəha ia n̄irəha me, ⁵ *ia nəp̄in me pam kamhousari. Noien nəha səvəi nərmama səməme nətərigien səvənraha rərəha. Irəha kamhəruēi

* 5:18: 1Kor 9:9, Mat 10:10 * 5:19: 2Kor 13:1 * 5:20: Kal 2:14, Efes 5:11 * 6:1: Efes 6:5
* 6:2: Flm 16 * 6:3: 2Tim 1:13, Kal 1:6-9 * 6:5: 2Tim 3:8, 4:4, Taet 1:14

ia nægkiariien pərhien, mamhəni mə noien nəkwai Kumwesən in suatuk riti səvəi nuvehien mane mine nautə.

6 *Nipərhiēnien, trini minuə kitaha samo nəkwai Kumwesən, noien nəha trasitu asori ia kitaha, mətə tsaməkeikei mamhagien a, nəri auər a mə səkitaha nautə rouihi a uə rasori. 7 *Səukurən mə nəp̄in sənətui pehe ia t̄iprənə i, nənə, mhəpkuvehi mə nari riti mhəuvehe. Nənə nəp̄in tsemhə irə, ko səpkuvehi mhə mwi nari riti mhərərig. 8 *Mətə trini minuə sənətaha nəveginien mine tinari səkitaha rəmwhen a, nənə kitaha tsagien. 9 *Nərmama səməme hokeikei pik mə nautə səvənraha trasori, nənə r̄iməru a t̄i nirəha mə tuho noien ərəha me r̄ipik. Rəmwhen ia kwənkru riti rəkure tərini irəha ia təpuapəg səvəi nərəhaien, nənə, irəha hokeikei mə tuho narimnari me r̄ipik səməme həpkamasan mhə t̄i nirəha mamhouraha irəha. Nənə nokeikeien səvəi narimnari ərəha me nəha trouraha n̄im̄iruien səvənraha. 10 *Iakani iam̄inhi irə t̄i nəri nə mə noien səvəi nokeikei pikien mane in nukune noien ərəha me səpəmsəpə. Noien nəha ruvəiri raka raka nərmama nepw̄in ia nahatətəien səkitaha, mo irəha ho noien me r̄ipik təkwtək̄wuni rerinraha raməmisə tukwe rəmwhen mə həpi atukw a irəha ia nau.

Pol raməvəhag m Timoti

11 *Mətə ik iərmama səvəi Kumwesən tikaraka məpwəh nevəniēn ipaka t̄i noien ərəha me nəha. Tikamarə mamō natukwatukwien, mamō nəkwai Kumwesən, mamahatətə ia Kristo, mamō nokeikeien, mamərer əknek̄in, mamō ik iam̄ə noien səim ramasan məpou. 12 *Naruagəniēn amasan səvəi nahatətəien, tikaruagən irə, muvehi əknek̄in n̄im̄iruien rerin sə Kumwesən r̄inək̄wein ik tukwe fwe kupwən nəp̄in ikiməni irapw amasan nahatətəien səim ia nəmri nərmama həpik. 13 *Kumwesən in nukune n̄im̄iruien. Iesu Kristo in iərmama sə r̄iməni irapw amasan nægkiariien pərhien ia nəmri Ponjes Paelat. Ia nənimenrau iakani pehe tukw ik i mə 14 tikaməkeikei mo nægkiariien i kuvei pehe mik. Tiko ia suatuk sə rəmher. Pwəh nərmama həpwəh nətoniēn nərəhaien riti ia niram. Tiko iam̄inhi irə mamevən meste Iərimənu səkitaha Iesu Kristo truvehe mwi. 15 *Nuveheien səvənhi Kumwesən tro rier pehe ia nəp̄in atukwatukw səvənhi. In Kumwesən sə kaməgnəgini in. In əpa ramərimənu ia narimnari me pam. In Kig sə rasori ia kig me. Nənə in Iərimənu sə rasori ia nərimənu me. 16 *In əpa r̄ipkəmhə mhə mamarə rerin ia kwopun riti rukuraan ik̄in, nənə, iərmama riti ko r̄ipkevən mhə ipaka. Iərmama riti r̄ipkətoni raka mhə in, nənə, t̄ipkətoni mhə mwi. Pwəh n̄isiaiēn mine nərimənuēn sə t̄ripkiwən mhə krauevən tukwe in. Ouəh, pwəh ro iam̄inhi.

17 *Tikəgkiari m nərmama me nautə səvənraha rasori ia nitətə səvəi ipwet mine, min̄i pen t̄i nirəha i mə tuhəpwəh nuvehi utə pikien irəha, mhəpwəh nəmri pen əknek̄iniēn nətərigien səvənraha ia nautə, nautə səvəi təkwtək̄wuni a mətə trakwakwi riwən. Irəha tuhaməkeikei mhəmri pen əknek̄in nətərigien səvənraha ia Kumwesən sə rauvei pehe narimnari me r̄ipik m kitaha mə reritaha tragien.

18 Tik̄ini pen t̄i nirəha i mə tuhaməkeikei mho noien amasan. Pwəh noien amasan me nəha səvənraha hasori mhəmwhen ia nautə səvənraha. Irəha tuhaməkeikei mhasitu mhəriari m nərmama. 19 *Noien nəha rəmwhen mə

* 6:6: 1Tim 4:8, Fil 4:11-12, Hip 13:5 * 6:7: Job 1:21, Pri 5:15 * 6:8: Prov 30:8 * 6:9: Prov 23:4, 28:22 * 6:10: Efes 5:5 * 6:11: 2Tim 2:22 * 6:12: 1Kor 9:25-26, 1Tim 1:18, 2Tim 4:7 * 6:13: Jon 18:36-37, Jon 19:11 * 6:15: Dut 10:17, Rev 17:14 * 6:16: Eks 33:20 * 6:17: Sam 62:10, Luk 12:20 * 6:19: Mat 6:20

hənoeite nautə me rīpik sə trasitu ia nirəha kurirə. Nənə irəha həukurən nuvehien nimiruien i nimiruien pərhiēn.

²⁰ *Timoti, Kumwesən rinəmri pehe raka nəgkariien amasan səvənhi ia rəgim. Tikaməkeikei mətui amasan tukwe, məpwəh nətərigien ia nəgkariien auər a me səvəi tīprənə i uə nəgkariien me kani mə nəgkariien sə kauvehi nukurənien irə, mətə rekəm neikuəien. ²¹ *Nərmama nepwīn kamhəkurirə ia nukurənien nəha, nənə, mhənəpwəh nahatətəien səvənraha.

Pwəh namasanien tramarə tukumiaha.

* **6:20:** 1Tim 4:7, 2Tim 1:14 * **6:21:** 1Tim 1:6, 2Tim 2:18

Seken Timoti

Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Nəp̄in Pol ruvərai raka Fas Timoti mine Taetas kətoni mə kəkwtəmhiri mwi in kuvei puvnimwə ia kalapus. Nənə in rirai Seken Timoti ia kalapus fwe Rom. Pol rukurən mə nəp̄in səvənhi ruvəkwa kwa mə tremhə ro pen rirai nəkukuə i revən ti Timoti. Pol rəpwəh nokeikeien mə trətoni a Timoti, mətə rokeikei mə trətoni nənə muvehi utə nətərigien səvənhi ti nəri nə mə in rokeikei mə nəp̄in tremhə Timoti truvehi təmwhəkin ia wok səvənhi. Pol ramahatən Timoti ia nirien nakalasia me maməvəhag min mə trərer isipw̄in ti nahatən eikuə me. Pol raməvəhag m Timoti mə Timoti traməkeikei məkwtəmhiri əknek̄in nəgkiariien sə ro n̄ip̄ərhienien i kamahatən nakalasia me səvəi Kristo irə.

¹* Iou Pol. Iou aposol riti səvəi Iesu Kristo ti nəri nə mə Kumwesən r̄iməni nəkwan mə tako. In rərhi pen iou mə takəvisau irapw̄ n̄im̄ruien sə in r̄iməni mə truvei pehe m kitaha ruku pen ti Iesu Kristo.

²* Nəkukuə i rauvehe tukw ik, Timoti, nər̄ik keikei.

Pwəh Kumwesən Tata səkitaha mine Iesu Kristo Iərimənu səkitaha trouəriari pehe namasanien mine nap̄ien mine nəmər̄inuien mik.

Pol raməvəhag m Timoti

³* Ia nəp̄in mine ia ran, nəp̄in iakaməfwaki, rer̄ik ramrhi rer̄in ik, nənə iakani vivi Kumwesən tukw ik. Iakamo tukwini nari min, mamə a noien me səməme iakukurən mə hatukwatukw ia nənimen rəmwhen ia kaha kupwən me səiou hənəmo. ⁴Nəp̄in rer̄ik ramrhi n̄ise nənimem sə r̄inaiu, iakokeikei p̄ik mə takətoni ik, nənə rer̄ik ragien. ⁵* Rer̄ik ramrhi nahatətəien p̄ərhien səim, in nəha nahatətəien sə kaha pran səim Loes mine mama səim Iunis kroukupwən rouahatətə irə, nənə təkwtək̄wuni iakukurən amasan mə ik mwi ikamahatətə irə. ⁶* Ro iam̄nhi irə iakuə tako pwəh rer̄im ramrhi nəri fwe ia rer̄im ramo ikamskai ti noien wok səvəi Kumwesən. Kumwesən rəriari nəri nəha mik fwe kupwən nəp̄in iakəmri utə rəgik mi ia niram. Tikaməkeikei meireiri nəri nəha pwəh ruək. ⁷* Iakani iam̄nhi irə ti nəri nə mə Kumwesən r̄ipkuvei pehe mhə m kitaha nənimw̄in riti sə ramo kitaha samhek̄ir, mətə in ruvei pehe m kitaha nənimw̄in riti sə ramo kitaha saməskai, mamhokeikei kitaha me, mamhəkoui atukw kitaha mə tsəpko mhə noien ərəha.

⁸* Ro iam̄nhi irə tikəpwəh naur̄isien ti n̄ini irapw̄ien Iərimənu səkitaha, məpwəh naur̄isien mwi tukw iou, iərmama riti səvənhi sə iakamarə ia kalapus tukwe. Mətə pwəh krau pəri krouregi nəmisəien ti nəgkiariien amasan səvənhi. Kumwesən truvei pehe n̄iskaiien mik mə tiko iam̄nhi. ⁹* In r̄iməvəhim̄iru kitaha, nənə, məkwein kitaha ia nəkweinien sə ro ikinan i. In r̄ipko mhə iam̄nhi irə ia kitaha ti noien me səkitaha, mətə in ro iam̄nhi irə ti nəri nə mə resi pen a nətərigien atukw səvənhi sə in ruvəukurən raka fwe tui nəp̄in t̄iprənə ramiwən ihi. Ia nəp̄in nəha in ruvəni raka mə truvei pehe namasanien səvənhi m kitaha truku pen ti Iesu Kristo. ¹⁰* Nənə təkwtək̄wuni sət̄oni namasanien nəha ro m kitaha, ti nəri nə mə Iəmə sə rauvəhim̄iru kitaha r̄iməier pehe. Iəmə nəha in nə Iesu Kristo sə r̄ino sampam ia noien iərmama remhə, nənə ia nəgkiariien amasan səvənhi ramo nərmama me hətoni mə

* **1:1:** Efes 1:1 * **1:2:** 1Tim 1:2 * **1:3:** Fil 3:5, Wok Me 23:1 * **1:5:** Wok Me 16:1 * **1:6:** 1Tim 4:14 * **1:7:** Rom 8:15 * **1:8:** Rom 1:16 * **1:9:** Efes 2:8-9, Taet 3:5 * **1:10:** 1Kor 15:55-57, Hip 2:14

tuhəfo mhəuvehi nimiruien rerin. ¹¹ *Kumwesən rinərpwi rəgin ia nirak, mini mə iou aposol riti sə takaməkeikei məvisau nəgkiariien amasan nəha, mahatən nərmama me irə. ¹² Nənə ti nəri nə mə iakamo iamini irə, iakamregi rərəha i ia kalapus. Mətə iapkauris mhə, ti nəri nə mə iakukurən iəmə sə iakani niperhienien irə. In rəmri pehe nəgkiariien amasan səvənhi ia rəgik, nənə iakukurən amasan mə trətui amasan tukwe mamevən meste nəpin səvənhi.

¹³ *Timoti, tikaməkeikei məkwətəmhiri əknekən nəgkiariien me i səməme ikuvəregi raka iakini pehe tukw ik i. Nəgkiariien me nəha hatukwatukw, mamhahatən suatuk sə tikesi pen. Tikaməmwur pen ia noien mi nəha nahatətəien mine nokeikeien sə krauku pen ti Iesu Kristo. ¹⁴ *Ia niskaiien səvəi Nənimwən Ikinan sə ramarə ia reritaha tikaməkeikei mətui amasan ti nəri amasan sə kəmri pehe ia rəgin.

¹⁵ Ikuvəukurən raka mə nərmama pam fwe profens Esia hənəpwəh iou mhəuvavən. Iəmə mi nəha Fukelas mine Hemokenes irəha minraha.

¹⁶ *Mətə iakaməfwaki mə lərimənu səkitaha trapi nərmama me ia nəkwai nimwə səvəi Onesiforas, ti nəri nə mə nəpin rəpik in ramomasan iou, nənə mipkauris mhə iou mine jen me kinərihi iou irə. ¹⁷ Mətə nəpin rapirapw ia Rom, ramətui əmisə iou mamevən meste mətə iou. ¹⁸ *Iakəfwaki mə Kumwesən trəsəni in rətoni lərimənu səkitaha trapi in ia nəpin səvənhi. Nənə ikukurən amasan mə rasitu pik ia nirak fwe ia Efesas.

2

¹ Ro iamini irə, nərək, ik tikaməkeikei muvehi namasanien i raku pen ti Iesu Kristo pwəh ro ikiskai. ² Nənə nəgkiariien sə ikuvəregi raka iakinahatən kimiaha irə ia nəmri nərmama me həpik, tikaməkeikei məmri pen ia rəgi nəmə me nepwən ikukurən nətigiteien ia nirəha mə tuhahatən nepwən mwi. ³ *Tikəmisə krau mik rəmwhen ik iaruagən amasan riti səvəi Iesu Kristo. ⁴ Ikukurən noien səvəi iaruagən. Nəpin ramaruagən, ko rəpwəh nuvehien mwi wok me nepwən, ti nəri nə mə raməmwur mə iəmə asori səvənhi rerin tragien. ⁵ *Iərmama səvəi naiuien traməkeikei mesi pen natuakəmien me səvəi naiuien. Mə rəpwəh ko kəpkəfəfau pen mhə kəfəfau səvəi nisaiien irə. ⁶ *Nənə iərmama sə raməmhū pik ratukwatukw mə in trukupwən mesi kwəkwai nari sə rutə ia nəmhiən səvənhi. ⁷ Rerim tramrhi nəfe iakamini pehe tukw ik i. lərimənu səkitaha truvei pehe nukurənien mik, nənə tikukurən narimnari me pam.

⁸ *Rerim tramrhi Iesu Kristo. In iəmə sə rinətui mwi ia nəmhiən səvənhi. In kwənəkwus səvəi Kig Tevit. In i nəgkiariien amasan sə iakaməvisau irapw.

⁹ *Iou iakamregi nəmisəien ti nəgkiariien amasan i. Kinərihi iou ia jen rəmwhen ia iou iəmə iakamərui loa, mətə nəgkiariien səvəi Kumwesən ko kəpkərihi mhə ia jen. ¹⁰ *Ro iamini irə, nəri auər a mə kamo nəmisəien me ia nirak, mətə takaməkeikei məmərer əknekən ia nəpin me ti nəri nə mə rerik ramrhi nərmama me nəha səməme Kumwesən ruvərfi raka irəha. Ikokeikei mə irəha mwi tuhəuvehi nimiruien vi sə raku pen ti Iesu Kristo, nənə mharə rerin irəha min ia nukuraanien asori səvənhi.

¹¹ *In i nəgkiariien pərhiən:

Trini minuə səmamhə kitaha Iesu,

nənə tsaməkeikei mwi mhəmīru pəri kitaha min.

¹² *Trini minuə səmərer əknekən ia nahatətəien səkitaha,

* **1:11:** 1Tim 2:7 * **1:13:** 1Tim 1:10, 1Tim 4:6, 6:3, Taet 1:9, 2:1 * **1:14:** 1Tim 6:20 * **1:16:** 2Tim 4:16 * **1:18:** Jut 21 * **2:3:** 2Tim 1:8, 4:5 * **2:5:** 2Tim 4:8 * **2:6:** 1Kor 9:7,10 * **2:8:** 1Kor 15:4,20, Rom 1:3 * **2:9:** Efes 3:1,13, Fil 1:12-14 * **2:10:** Kol 1:24 * **2:11:** 2Kor 4:11 * **2:12:** Mat 10:33

nənə tsaməkeikei mwi mhərimənu pəri kitaha min.
 Trini minuə səni mə səreirei in,
 nənə in mwi traməkeikei mini mə in rireirei kitaha.
 13 *Trini minuə kitaha səmwei ia nahatətəien səkitaha,
 in traməkwtəmhiri ihi kitaha,
 ti nəri nə mə in ko ripkətefi mhə nəgkiariien me səvənhi.

Iərmama sə ramo tukwini amasan nari m Kumwesən

14 *Tiko nərmama me səim pwəh rerinraha ramrhi narimnari me i ikani. Tikini pen ti nirəha i ia nəmri Kumwesən mə tuhəpwəh nousariien ti nəgkiariien me. Noien nəha ko ripko mhə nari amasan riti, mətə ramouraha a nərmama səməme kamhətərig. 15 *Tikəmwur mə ik iərmama riti səvəi wok sə nəpən Kumwesən ramətə wok səim ko rini mə “Wok səim ramasan.” Nənə tikəpwəh niregiien ikauris ti wok səim, ti nəri nə mə ikamahatən atukwatukw nəgkiariien sə ro nīpərhienien. 16 *Mətə nəgkiariien auər a me səvəi tīprənə i, ik tikəpwəh niniien. Nəgkiariien me nəha tuhəri pen nərmama həuvən isipwīn ti Kumwesən. 17 *Nəgkiariien səvəi nərmama səməme kamhəgkiari iamīnhi truviris rəmwhen ia nīmwapw ruvehe masori. Nəgkiariien səvəi iəmā mi nəha Hameneus mine Faelitas ro iamīnhi. 18 Irau krinouəpwəh raka nəgkiariien pərhien rauni mə nəpən sə Kumwesən tro nərmama me pam hətui mwi ia nemhəien ruvəuvehe raka. Ia nəgkiariien nəha səvənrau kraouraha nahatətəien səvəi nərmama me nepwīn. 19 *Mətə nəri əknekin Kumwesən rinəmri kauvrhəkin nimwə ia təkuren rəpwəh nikiuien. Nənə kimərai pen nəgkiariien me i ia nīkaren: Riti mə, “Iərimənu ruvəukurən raka mə nərmama əfo me nəha səvənhi.” Nənə riti mwi mə, “Pwəh nərmama pam səməme kamhəni nīpərhienien ia nəghi Iərimənu həpwəh noien ərəha.”

20 *Ia nəkwai nimwə asori riti nəri kaməni pen nari me irə səpəmsəpə. Ripko mhə səməme nəha əpa kīno ia aean mi nəha kol mine silva, mətə nepwīn mwi nəha ikīn kīnərai ia nīpəri nei, nepwīn mwi kīno ia nise tīprənə rərpwu muvehe mīskai. Nepwīn kaməni nari irə ia nəpən ikinan me. Nepwīn kaməni nari irə ia nəpən auər a me. 21 *Ro iamīnhi irə trini minuə iərmama riti rəpwəh noien ərəha me, məpərhi in, in truvehe məmwhen ia nəri kaməni pen nari irə sə kīnəmri əpə mə səvəi nəpən ikinan me. Kīnəpnəpenə raka irə mə iəmā asori səvəi nimwə nə rukurən nuvehien mo noien amasan me pam irə.

22 *Mətə noien ərəha me ntəmaruə me hokeikei pīk, ik tikaraka məpwəh nevənien ipaka ti nirəha. Ia nəpən me pam tikaməkeikei mamō noien atukwatukw, mamahatətə ia Kumwesən, mamokeikei nərmama, mamarə ia nəmərinuien. Tikamarə mamō noien me nəha kīmiaha nərmama me nəha səməme kamhəkwein Iərimənu ia rerinraha sə ratukwatukw məmher. 23 *Tikərer isipwīn ti nəresien me nəha nərmama həreirei nari kamhəni. Ikukurən mə nəresien me nəha kamhəvi pehe nəvisəien me. 24 *Mətə noien səvəi iərmama sə ramo tukwini nari m Iərimənu traməkeikei mopə. Ripko mhə in iərmama səvəi nəvisəien, mətə in iərmama sə ramasan ti nərmama pam. In iərmama sə rukurən nahatənien nərmama, nənə niemaha ripkəpi akwauakw mhə in. 25 *In iərmama sə raməgkiari məru ti nəmri atukwatukwien nərmama səməme haməmwəki in, pwəh Kumwesən rəsəni irəha hərərig ia noien ərəha, mhəuvehe mhəukurən nəgkiariien pərhien. 26 Ia noien nəha

* 2:13: Rom 3:3-4, Nam 23:19, Taet 1:2 * 2:14: 1Tim 6:4, Taet 3:9 * 2:15: 1Tim 4:6, Taet 2:7-8
 * 2:16: 1Tim 4:7 * 2:17: 1Tim 1:20 * 2:19: Nam 16:5,26, Jon 10:14, 1Kor 8:3, Aes 52:11 * 2:20:
 1Kor 3:12 * 2:21: 2Tim 3:17 * 2:22: 1Tim 6:11 * 2:23: 1Tim 4:7 * 2:24: 1Tim 3:3, Taet
 1:7 * 2:25: 1Tim 2:4

irəha ko həier irapw ia kwənkru səvəi Setan in rīməuvehi irəha irə mamō irəha hamō nəkwān.

3

Tramevən ipaka ti nəpīn sampam

1 *Mətə tikaməkeikei mukurən nəri. Tramevən ipaka ti nəpīn sampam narəien ia tīprənə i truvehe məknekin. 2 *Nərmama tuhokeikei atukw a irəha me, nənə mhokeikei pīk mane. Irəha tuhəfiəutə atukw irəha me, nənə mhərpwi pīk irəha me. Irəha tuhəni nəgkiariien ərəha mhəuəsi nərmama me i. Irəha tuhərui nəkwai tata mīne mama səvənraha. Nəpīn tukuvei pen nari amasan riti mīnraha, irəha tuhəpkini mhə tanak tukwe. Irəha tuhəpko mhə nəkur ikinan me ia nirəha. 3 Irəha tuhəpkapi mhə ti nərmama, mətə tuhərpwīn a tai nərəhaien səvənraha. Irəha tuhəni nīkare nərmama. Irəha tuhəreirei nari, mamho pen a nari ia nəpīn me, mhəpkokeikei mhə noien amasan. 4 Irəha tuhəvsini təkutanraha m piəvnraha me, mho akwauakw noien ərəha, mhəpkətərig mhə ti noien səvənraha mīne nəfe kamho. Irəha rerīnraha trukuar ia nəgnəgīniien atukw irəha me, mhokeikei pīk narimnari me nīpwrānraha ramregi ramasan irə, nənə, mhəpkokeikei mhə Kumwesən. 5 *Ia nəmri nərmama tukətoni irəha hāmwhen ia nəkur əfwaki me, mətə nəgse Nənimwīn səvəi nəfwakiien riwən ia nirəha. Nənə ik tikaməkeikei mərəer isipwīn ti nərmama səməme hamō iamīnhi irə.

6 *Irəha me nepwīn kamhəuvnimwə ia nəkwai nimwə me mamheikuə ia nīpran me. Nīpran me nəha nəgsenraha riwən, həuvəpəmpəm ia noien ərəha me, nənə narimnari ərəha me səpəmsəpə hokeikei pīk ramiri irəha. 7 Kamahatən irəha ia nukurənien ia nəpīn me, mətə ko irəha həpkukurən amasan mhə nəgkiariien pərhien ia nəpīn riti. 8 *Ikukurən klepa mi nəha Janes mīne Jampres sə krauni ərəha Moses fwe kupwən. Nərmama me i iakani, irəha hāmwhen ia nirau, mamhəni ərəha nəgkiariien pərhien. Irəha nərmama me nətərigien səvənraha rikou, həpkahatətə pərhien mhə ia Kumwesən. 9 Mətə irəha tuhəpkarə əpwəmwīs mhə. Nərmama me pam tuhətə sas noien ikou me səvənraha rəmwhen ia nərmama me hənətə sas noien ikou səvəi Janes mīne Jampres fwe kupwən.

Nəvəhagien sampam

10 Mətə ik, Timoti, nəpīn ikinakurirə ia nirak fwe kupwən, ikuvəregi raka nahatənien səiou, mīnətə raka noien səiou sə iakamarə mamō. Ikinətə raka nəfe iakaməmwur tukwe ia nīmīruien səiou. Ikinətə raka nahatətəien səiou, mīne nətərigien səiou sə iakaməfo mo raməpwəmwīs. Ikinətə raka nokeikeiien səiou, mukurən mwi nərerien səiou sə iakamərəer əknekin irə ia nəpīn me. 11 *Ikinətə raka nomətəien me mīne nəmisəien me kino ia nirak fwe ia taon me nəha Antiok mīne Ikoniām mīne Listra. Kinamometə iou iamīnhi irə, mətə lərimənu səkitaha ruvehi raka iou ti nəmisəien me pam nəha. 12 *Nīpərhienien, nərmama me pam səməme hokeikei mə tuhəuvehe mho kuatia irəha Iesu Kristo, nənə mamharə ia narəien sə Kumwesən rokeikei, tukaməkeikei komətə irəha. 13 Mətə nərmama ərəha me mīne nərmama eikuə me narəien səvənraha sə rīnərəha raka tīpkuvehe mərəha mwi. Irəha tuhameikuə ia nərmama me, nənə mamheikuə atukw a mwi ia nirəha. 14 *Mətə ik tikaməkeikei məkwətəmhiri əknekin nəgkiariien sə kinahatən raka ik irə. Ikuvəni raka nīpərhienien ia nəgkiariien nəha, mamahatətə əknekin

* 3:1: 1Tim 4:1 * 3:2: Rom 1:29-31 * 3:5: Mat 7:15,21, Rom 2:19-20, Taet 1:16 * 3:6: Taet 1:11 * 3:8: 2Tim 2:25, Eks 7:11,22, 1Tim 6:5 * 3:11: Wok Me 13:50, Wok Me 14:5,19, Sam 34:19 * 3:12: Mat 16:24, Jon 15:20, Wok Me 14:22 * 3:14: 2Tim 2:2

irə, mukurən amasan nərmama səməme hənahatən ik irə. ¹⁵*Fwe ia nouihien səim ikuvəukurən raka nəgkiariien me səvəi Nəkukuə Ikinan. Nəgkiariien me nəha kamhəuvei pehe nukurənien mik. Nukurənien nəha ramiri pen ik ikevən mahatətə ia Iesu Kristo mə Kumwesən truvehimiru ik. ¹⁶*Nəgkiariien me pam ia Nəkukuə Ikinan haməuku pen ti Nənimwin səvəi Kumwesən.^a Nəgkiariien me nəha hamasitu ia kitaha. Kitaha səukurən niniien nəgkiariien me nəha mhahatən nərmama, mhəni pui noien ərəha me səvənraha, mhəkoui atukwatukw irəha, mhəvəhag minraha ia noien atukwatukw. ¹⁷Nəpin samo iaminha irə tro iərmama səvəi Kumwesən ruvehe məmwhen ti noien wok amasan me pam.

4

Timoti traməkeikei məvisau irapw nəgkiariien amasan

¹*Timoti, təkwtəkwuni iakaməgkiari pehe mik rəmwhen krau krouərer ia nəmri Kumwesən mine Iesu Kristo. Ikukurən Iesu Kristo in iərmama sə trəkiri nərmama me pam ti noien me səvənraha, nərmama səməme kamhəmuru mine səməme həuvəmhə raka. In trier pehe mwi mərimənu ia nitətə səvənhi. Ti nəri nə mə tro iamınhi irə, ro pen iakani pehe tukw ik i mə ²*tikaməkeikei məvisau irapw nəgkiariien səvənhi, mamərer mwatuk tukwe ia nəpin me pam, nəpin nərmama hokeikei mə tuhəregi mine nəpin nərmama həpwəh nokeikeien mə tuhəregi. Tikini pui noien ərəha me səvənraha, minise pen əknekın ti nirəha mə tuhəpwəh, muvei pen nəgkiariien sə trasitu ia nirəha, mo iamınhi irə səim nətərigien rəpwəmwis, nənə, mahatən amasan irəha. ³*Tikaməkeikei mamə iamınhi irə ti nəri nə mə nəpin riti tripkuvehe nərmama me tuhəpkətərig mhə nəgkiariien sə ro nıpərhienien, mətə irəha tuhesi pen nətərigien atukw səvənraha, nənə mhətui nahatən me səməme tuhəni nəgkiariien sə nəkwəregınraha rəfiəfiə ti niregiien. ⁴*Irəha tuhəpwəh nəgkiariien sə ro nıpərhienien, nənə mhəuvən mhəkurirə kwənagei eikuə me. ⁵Mətə ik, tikaməkeikei mo nətərigien səim pwəh raməmak amasan ia nəpin me. Tikərer əknekın ia nəmisəien me sə kamo ia niram, nənə mo wok i səvəi nəvisaiien nəgkiariien amasan, nənə mo pam wok səim sə Kumwesən ruvei pehe mik mə tiko.

⁶*Iakani iamınhi irə ti nəri nə mə tripkə mhə tui nitək raiu rəmwhen ia waen i kətəgi pen ia təkure nifatə kuvei pen m Kumwesən. Səiou nəpin takier irə ruvəuvehe ipaka. ⁷*Ia nımıruien səiou rəmwhen mə iakamaruagən ia naruagənien amasan riti. Rəmwhen mə iakamaiu ia naiuien əknekın riti. Nənə təkwtəkwuni iakino sampam irə, nənə iakamahatətə ihi. ⁸*Təkwtəkwuni kınəpnəpenə kəfəfau riti fwe səiou kaməfəfau pen ia nəmə atukwatukw me. Iərimənu səkitaha raməkiri atukwatukw nari in truvei pehe kəfəfau nəha miou ia nəpin səvənhi. Tripkuvei pehe əpa mhə miou, mətə truvei pen mwi m nərmama me pam səməme hokeikei in nənə mamheitenhi in mə truvehe mwi.

Pol rokeikei mə Timoti trevən mətoni in

⁹*Tikaməmwur muvehe mətə akwauakw iou, ¹⁰*ti nəri nə mə Temas rokeikei pik anan narəien ipwet mine səvəi tıprənə i, nənə minəpwəh iou, muvavən fwe Tesalonaeka. Kresens ruvavən fwe Kalesia, nənə Taetas

* **3:15:** Jon 5:39, 2Pit 1:20-21 * **3:16:** Rom 15:4, 2Tim 2:21 a **3:16:** Suatuk riti mwi ti niniien nəgkiariien i ia vas 16 ro iamınhi irə: Nəgkiariien me pam ia Nəkukuə Ikinan Kumwesən rineiahag pehe irə. * **4:1:** Wok Me 10:42, Rom 14:9-10 * **4:2:** Wok Me 20:20,31 * **4:3:** 1Tim 4:1, 2Tim 1:13 * **4:4:** 1Tim 4:7 * **4:6:** Fil 2:17 * **4:7:** 1Tim 6:12 * **4:8:** 1Kor 9:24-25, Rev 2:10 * **4:9:** 2Tim 1:4 * **4:10:** Kol 4:14, Taet 1:4

ruvavən fwe Talmesia. ¹¹ *Təkwtəkwni Luk əpa ramarə kimirau min. Nəpın tikauvehe irə tikiri Mak kimirau min, ti nəri nə mə in rukurən nasituien mo tukwini nari miou. ¹² *Iakinərhi pen Tikikas ruvavən fwe Efesas. ¹³ *Nənə nəpın tikauvehe irə, tikuvehi karkahu səiou səvəi nəkwieien iakinəpwəh raməmāk ia nimwə səvəi Karpas fwe Troas. Tikuvehi mwi nəkukuə me. Iakokeikei pik mə tikuvehi səməme nəha kımərai pen ia teki nəni.

¹⁴ *Fwe kupwən, Aleksanta, iəmə sə ramo nari ia aean, ro pik nəmisəien miou. Iərimənu trəpwin noien ərəha me nəha rino miou. ¹⁵ Nənə ik mwi tikaməkeikei məsiari in, ti nəri nə mə fwe kupwən in raməmwur mə trinise nəgkiariien səkitaha.

¹⁶ *Nəpın iakinərer vi ia nəmri iəmə asori ia kwopun i mə takini irapw nəgkiariien səiou ia nikaren səvəi nəgkiariien me nəha kamini ərəha iou irə, iərmama riti riwən ruvehe mərer ia nikarek mə trasitu. Mətə irəha pam hap raka ia nirak. (Iakəfwaki mə Kumwesən trəpwəh nərpwinien noien nəha minraha.) ¹⁷ *Mətə ia nəpın nəha Iərimənu səkitaha ramərer ipaka tukw iou, mauvei pehe niskaiien miou, mə iou iakukurən nəvisau irapwien nəgkiariien me pam səvənhi, nənə nərmama me pam səməme həreirei Kumwesən həkukurən niregiien. Nənə in ruvehi raka iou ia nərhəien nəha rəmwhen mə ruvehi raka iou ia nəkwai laeon. ¹⁸ Iərimənu səkitaha truvehi raka iou ia noien ərəha me pam nərmama hənua tuho ia nirak. In trətə amasan iou meste in ruvehi iou mevən fwe ia nitətə sə in ramərimənu irə fwe ia neiai. Pwəh nəgnəginiiien revən tukwe in ia nuk nuk me. Ouəh, pwəh ro iamınhi.

Nəgkiariien sampam

¹⁹ *Tikini pen ti Prisila mine Akwila mine nərmama me pam ia nəkwai nimwə səvəi Onesiforas mə iakini ramasan ti nirəha i.

²⁰ *Erastas ripkukurirə mhə iou. In ramarə a fwe Korin. Nənə iakinəpwəh Trofimas fwe Maelitas, ti nəri nə mə in raməmhə. ²¹ Tikaməmwur muvehe akwauakw tukw iou kurirə nəpın səvəi nəkwieien ruvehe.

Iupulas, Putens, Linus, Klautia mine piəvtaha me pam ia kwopun i həni ramasan tukw ik.

²² Pwəh Iərimənu səkitaha tramarə ia rerim, məriari pehe namasanien m kimiaha pam.

* **4:11:** Kol 4:14, Wok Me 15:37-39 * **4:12:** Efes 6:21-22 * **4:13:** Wok Me 20:6 * **4:14:** 1Tim 1:20, Sam 62:12, Prov 24:12, Rom 2:6
 * **4:16:** 2Tim 1:15 * **4:17:** Wok Me 23:11, 27:23, Dan 6:22
 * **4:19:** Wok Me 18:2, 2Tim 1:16-17 * **4:20:** Wok Me 19:22, 20:4

Taetas

Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Taetas in riti nəha Pol. Iasitu riti səvəi Pol. Nəpɪn nepwɪn in ramavən irau Pol. Nakalasia me fwe tənə əmweris riti kani mə Krit, Taetas in iəmə asori riti səvənraha. Nəkukuə i rəmwhen ia nəkukuə mi səvəi Timoti. Nakalasia me fwe Krit həpkukurən amasan mhə noien səvəi nəfwakiien ti nəri nə mə irəha həpkuvehe vi a mhahatətə ia Kristo. Ro pen iərmama traməkeikei mevən masitu ia nirəha. Pol rini pen ti Taetas mine nakalasia me fwe ikin mə tuhəfarə irə. Pol rini pen ti Taetas mə trahatən irəha ia nɪpərhiien. In rahatən mwi Taetas ia niriiien nakalasia me.

Pol ramrai nəkukuə i m Taetas

¹ Iou Pol, iou iərmama riti sə iakamo tukwini nari m Kumwesən, nənə iou aposol riti səvəi Iesu Kristo. In rərhi pen iou mə takasitu ia nərmama me səməme Kumwesən ruvərɸi raka irəha. In rokeikei mə takasitu ia nirəha ia nahatətəien səvənraha, nənə masitu mwi ia nirəha mə tuhəukurən nəgkiariien pərhiien sə ramahatən noien me Kumwesən rokeikei. ²* In rərhi pen iou mə takasitu ia nirəha pwəh həmri pen əknekɪn nətərɪgɪen səvənraha ia nɪmɪruien rerɪn. Fwe tui, nəpɪn tɪprənə ramiwən ihi, Kumwesən sə rɪpkeikuə mhə ruvəni raka mə truvei pen nɪmɪruien rerɪn nəha mɪnrəha, ³* nənə ia nəpɪn atukwatukw səvənhi in ro pui nɪmɪruien nəha ia nəgkiariien səvənhi. Kumwesən sə rauvehimɪru kitaha rəmri pehe nəgkiariien nəha ia rəgɪk mɪni nəkwən mə takəvisau irapw irə.

⁴* Nəkukuə i rauvehe tukw ik Taetas. Ia nahatətəien səkrau ikəmwhen ia nərik pərhiien. Pwəh Kumwesən Tata səkitaha mine Iesu Kristo sə rauvehimɪru kitaha trouəriari pehe namanien mine nəmərɪnuien mik.

Wok sə Taetas ramo ia tənə Krit

⁵ Iakinəpwəh ik ia tənə Krit mə tikəmri atukwatukw narimnari me səməme krau kɪpko mhə sampam irə. Rəmwhen iakiməni pehe tukw ik i, tikaməkeikei mevən ia rukwənu me pam muvehi utə elta me səvəi nəfwakiien. ⁶* Ikukurən nuvehi utəien iərmama riti trɪni mɪnuə noien səvənhi ratukwatukw pam, səvənhi pran kuatia, nɪpwɪnətɪn me kamhəni nɪpərhiien ia Iesu, kɪpkɪni mhə irəha mə kənkapwənraha riskai, uə həpwəh nɪsɪaiien tata mine mama səvənraha. ⁷* Iəmə asori sə ramətui ti nakalasia me ramo tukwini nari m Kumwesən, ro iamɪnhi irə noien səvənhi traməkeikei matukwatukw pam. Rərəha mə kənkapwə riskai, uə niemaha raməpi akwauakw in, uə ramənɪmwi pɪk, uə ramousi iərmama, uə ramo noien ikou mauvehi mane irə. ⁸ Mətə iərmama sə rauvehi wok i traməkeikei mo iamɪnhi irə: In raməsevər ia rukwənu səvənhi ti nərmama pwɪspwɪs me. In rokeikei noien amasan, nənə mukurən nari. In ramo noien atukwatukw mine noien sə rəmher mo ikinan i. In ramatuakəm amasan. ⁹* In traməkeikei məkwətəmhiri əknekɪn nəgkiariien pərhiien sə kɪnahatən in irə. Ia noien nəha in rukurən nasituien ia nərmama, mahatən irəha ia nəgkiariien atukwatukw, mukurən mwi nəmri atukwatukwien nərmama səməme kamhəni nəgkiariien sə ropə ia nəgkiariien nəha.

¹⁰* Iakani iamɪnhi irə ti nəri nə mə nərmama həpɪk kənkapwənraha riskai. Irəha kamhəni nəgkiariien me nepwɪn nɪpwɪran riwən, mamheikuə

* **1:2:** Kol 1:27 * **1:3:** Efes 1:9-10, Taet 2:10, 3:4, 1Tim 1:1,11 * **1:4:** 2Kor 8:23, Kal 2:3, 2Tim 1:2, 4:10, Rom 1:7 * **1:6:** 1Tim 3:2-7, 2Tim 2:24-26 * **1:7:** 1Kor 4:1 * **1:9:** 2Tim 4:3, Taet 2:1
* **1:10:** 1Tim 4:7

ia narmama. Pərhiēn nəkur Isrel me nepwīn nəha irəha kamho iamīnhi irə mhəpi raka narmama me nepwīn. Irəha kamhəni mə tukaməkeikei kuvehi ninhum m narmama ti nahatən penien mə irəha narmama me səvəi Kumwesən. ¹¹ *Tikərapinhə rə ia nəgkiariien səvənraha, ti nəri nə mə irəha kamhouraha narmama pam ia nəkwai nimwə nepwīn, mamhahatən narmama ia nəgkiariien sə rīpkatukwatukw mhə mə tukahatən. Irəha kamho mə tuhəuvehi mane irə, mhəpwəh naurisien i. ¹² Iəmə Krit riti kupwən in profet riti səvənraha, in mwi rīməni iamīnhi mə, “Nəkur Krit irəha narmama səvəi neikuəien ia nəpīn me pam. Irəha həmwəhen ia nəri əprmin me. Irəha rarpaha me. Nəpīn me irəha hokeikei mə tuhamani a nari.” ¹³ *Nəgkiariien səvəi profet nəha ro a nīpərhiēnien. Ro iamīnhi irə tikəgkiari skai mīnraha pwəh irəha həuvehe mhahatətə ia nəgkiariien sə ratukwatukw, ¹⁴ *mhəpwəh nesi penien kwənagei me səvəi nəkur Isrel mīne natuakəmien me səvəi narmama me səməme hənəpwəh nəgkiariien pərhiēn. ¹⁵ *Narmama səməme həmher ia nəmri Kumwesən nari riti riwən sə tro irəha həuvehe mhəmkemik. Mətə narmama səməme həmkemik ia nəmri Kumwesən ti nəri nə mə həpwəh nīniēn nīpərhiēnien ia Iesu, nənə noien riti riwən sə tro irəha həmher. Ro iamīnhi irə nətərigien səvənraha ramevən əpa ti nərəhaiēn, hərəirei nəkirien noien me. ¹⁶ *Irəha həni mə həkurən Kumwesən, mətə noien səvənraha ramahatən pen mə rekəm irəha hərəirei in. Narmama me nəha hərəha anan, mamhərui nəkwai Kumwesən. Irəha ko həkko mhə nari amasan riti.

2

Taetas traməkeikei mahatən nəgkiariien sə ratukwatukw

¹ *Mətə ik Taetas nəgkiariien səim traməkeikei mesi pen nəgkiariien kamahtən narmama irə sə ratukwatukw. ² Tikahatən nərgharə me mə rərəha irəha narmama səvəi nənimwiēn. Irəha tuhaməkeikei mhəkurən nari, pwəh narmama həsiai irəha. Irəha tuhaməkeikei mamhahatətə pərhiēn, mamhokeikei narmama, mamhərər əknekīn ia nəpīn me.

³ *Ia noien kuatia a, tikahatən nīprənəmə me mə irəha tuhaməkeikei mho noien sə ro ikinan i rəmwhen sə Kumwesən rokeikei. Rərəha mə irəha kamhəni nīkare narmama, uə kamhənimwi pīk nənimwiēn skai rəmwhen ia waen. Irəha tuhaməkeikei mhahatən nəgkiariien sə ramasan, ⁴ mamhəvəhag m nīpran me səməme harə vi a irəha nərman mə irəha tuhaməkeikei mhokeikei səvənraha me nərman me mīne nīpwnətīnraha me. ⁵ *Irəha tuhaməkeikei mhəvəhag m nīpran me i mə irəha tuhəuvehe mho irəha nīpran me səməme həkurən nari, mhəmher, mamhətui amasan ti narimnari me fwe ia rukwənu, nənə mamhəsiai nərman me səvənraha. Nəpīn kamho noien sə ro iamīnhi, nənə, tuhərapinhə ia narmama me mə tuhəpwəh nīni ərəhaiēn nəgkiariien səvəi Kumwesən.

⁶ Ia noien kuatia a mwi, tikəgkiari amasan m ntəmaruə me mə irəha tuhaməkeikei mho narimnari me sə ramahatən pen mə irəha həkurən nari. ⁷ *Nənə ik, ia narimnari me pam, tikamo a noien sə ramasan pwəh irəha hesi pen nəfe ikamo. Nəpīn tikahatən, nīmīruēn səim traməkeikei matukwatukw mo nəgkiariien səim rīpam mo narmama həsiai irə. ⁸ *Tikaməkeikei mamīni a nəgkiariien pərhiēn mə narmama tuhəpwəh nətoniēn təkutai nəgkiariien səim mhəni ərəha. Pwəh in tro narmama səməme haməmwəki ik tuhauris

* **1:11:** Jon 10:12, 1Tes 5:2, 2Tim 3:6 * **1:13:** 2Tim 4:2 * **1:14:** 1Tim 4:7 * **1:15:** Mat 15:11, Rom 14:20 * **1:16:** 2Tim 3:5, 1Jon 1:6, 2:4 * **2:1:** Taet 1:9 * **2:3:** 1Tim 3:11 * **2:5:** Efes 5:22 * **2:7:** 1Tim 4:12, 1Tes 5:3 * **2:8:** 1Tes 2:15

tukwe ti nəri nə mə irəha həkətōni mhə noien ərəha riti səim, nənə, mhəpwəh nini ərəhaien kitaha.

⁹ *Tikahatən slef me mə irəha tuhaməkeikei mho nəkwai nəmə asori me səvənraha ia narimnari me pam pwəh rerinraha ragien ti wok səvənraha. Slef me tuhəpwəh niniien tai nəgkiariien səvəi nəmə asori me səvənraha, ¹⁰ *nənə, mhəpwəh nakresien minraha. Mətə nəpən me pam irəha tuhaməkeikei mho amasan nari pwəh nəmə asori me səvənraha tuhəni nīpərhienien ia wok səvənraha. Noien me nəha tuho ia narimnari me pam rəmwhen mə kaməkwani pen tihinari me ia nəgkiariien səvəi Kumwesən, Kumwesən sə rauvehimīru kitaha.

¹¹ Krau kraukurən mə namasanien səvəi Kumwesən ruvəier pehe raka ti nərmama me pam. In nəha namasanien sə rauvehimīru nərmama irə. ¹² *Namasanien nəha raməvəhag m kitaha mə tsəni rekəm ia noien me səməme Kumwesən raməmwəki mine noien ərəha me səvəi tīprənə i nərmama hokeikei pik. Ia nitətə i ipwet mine kitaha tsaməkeikei mharə, mamhəukurən nari, mamho noien atukwatukw mine noien me səməme Kumwesən rokeikei, ¹³ *nənə, mamhəfwini nəpən amasan nəha kitaha saməmri pen əknekən nətərigien səkitaha irə. Nəpən amasan nəha in nə nəpən sə Iesu Kristo trier pehe irə irau niskaiien səvənhi. Iesu nə in Kumwesən asori səkitaha rauvehimīru kitaha. ¹⁴ *In rinəsəni nimiruien səvənhi memhə tukutaha mə truvehi raka kitaha ia noien ərəha me pam, nənə, məpərhi kitaha səmher mhəuvehe mho kitaha nərmama səvənhi əpa səskai ti noien amasan me.

¹⁵ *Narimnari me i ik tikamahatən nərmama me irə. Tikuvehi utə nətərigien səvənraha, məkīari minraha ti niniseien noien ərəha me səvənraha. Ikauvehi nasoriien ti noien nəri i. Pwəh iərmama riti ripko mhə nəri auər a ia niram, məpwəh mwi nətəien təkutam.

3

Noien amasan me səməme Taetas traməkeikei məvəhag m nakalasia me irə

¹ *Taetas. Tiko a pwəh rerinraha ramrhi mə tuhəsiai nəmə asori me mine nərmama səməme kamhərimənu ia nirəha. Tuhaməkeikei mho nəkwānraha, nənə mhərer mwatuk ia nəpən me ti noien amasan me pam. ² *Irəha tuhəpwəh nini ərəhaien iərmama riti. Ia nəpən me tuhaməkeikei mharə ia nəmərinuien, mhəpwəh nəvisəien, nənə mheiwaiu mhasitu ia nərmama me pam.

³ *Irəha tuhaməkeikei mho iamīnhi irə ti nəri nə mə fwe kupwən kitaha mwi səreirei nari, mamhəruī nəkwai Kumwesən. Kameikuə ia kitaha səpwəh nətəien suatuk atukwatukw. Noien ərəha me nepwīn sokeikei pik mhəregi ramasan irə kamhərimənu ia kitaha. Ia narəien səkitaha samo pik nərəhaien. Reritaha ramakres narimnari me səvəi nərmama. Kaməmwəki kitaha nənə kitaha saməmwəki kitaha me. Fwe kupwən noien səkitaha ro iamīnha irə, ⁴ *mətə Kumwesən sə rauvei pehe nimiruien vi m kitaha rərhi pehe namasanien mine nokeikeiien səvənhi rier pehe tukutaha. ⁵ *Ia nəpən nəha Kumwesən ruvehimīru kitaha. Mətə in ripkuvehimīru mhə kitaha ti nəri nə mə samo noien amasan me, rekəm. In ruvehimīru kitaha ti nəri nə mə rāpi kitaha. In ruvehimīru kitaha nəpən Nənimwīn Ikinan raikuas raka noien ərəha me səkitaha, sətui mwi, mhəuvehe mhərməvi mwi. ⁶ *Kumwesən rətəgi

* **2:9:** 1Tim 6:1 * **2:10:** Taet 1:3 * **2:12:** 1Jon 2:16, Efes 1:4 * **2:13:** 1Kor 1:7, Fil 3:20 * **2:14:** Kal 1:4, Eks 19:5, Dut 7:6, Sam 130:8, Esik 37:23, 1Tes 2:9 * **2:15:** 1Tim 4:12 * **3:1:** Rom 13:1-7, 1Tes 2:13-14 * **3:2:** Fil 4:5 * **3:3:** 1Kor 6:11, Efes 2:2, 5:8 * **3:4:** Taet 1:3 * **3:5:** 2Tim 1:9, Efes 5:26, Jon 3:5 * **3:6:** Wok Me 2:17-18

irapw Nənimwɪn nəha ruvehe mukuər ia kitaha muku pen ti Iesu Kristo. Iesu nəha in iərmama sə rauvei pehe nimiruien vi m kitaha. ⁷*In rasitu ia kitaha ia namasanien səvənhi, mo kitaha satukwatukw ia nəmri Kumwesən mə kitaha tsəuvehi nimiruien rerin sə sənəmri pen əknekin raka nətərigien səkitaha irə. ⁸ Nəgkiariien i in nəgkiariien pərhiən. Nənə iakokeikei mə tikahatən amasan nərmama me ia narimnari me i. Pwəh nərmama səməme həməni nīpərhienien ia Kumwesən tuhamarə mamho noien amasan me. Narimnari me i hamasan pīk mamhasitu ia nərmama.

⁹*Mətə nəresien me nərmama həreirei nari kamhəni, mine nəgkiariien me kamhəni ia kwənəkwus səvəi kaha kupwən me, mine nəvisəien me kamhəvisə mīnraha me ti nīpwrai Loa səvəi Moses, tikaməkeikei mərer isipwɪn ti nīrəha, ti nəri nə mə ko həpkasitu mhə, namasanien səvənraha riwən. ¹⁰*Trini mīnuə iərmama riti rini nəgkiariien iamīnhi meitehi kīmīaha irə, tikevən mīnise. Mə ro mwi iamīnhi, nənə, tikevən mīnise mwi. Trini mīnuə ikīnise m kəru, mətə raməkeikei ia noien səvənhi, nənə, tikərer pen isipwɪn tukwe, məpwəh. ¹¹*Ikukurən mə iərmama sə ramo iamīnhi irə, in iəmə rərəha, mamho noien ərəha. Noien səvənhi ramo pui atukw a in mə in iərmama riti Kumwesən trərpwɪn noien ərəha səvənhi.

Nəgkiariien sampam səvəi Pol

¹²*Takərhi pehe iərman mi i riti Atemas uə Tikikas truvehe mətoni ik. Nəpɪn truvehe irə, tikaməkeikei mətoni akwauakw a suatuk mə tikuvehe mətoni iou fwe taon nəha Nikopolis, ti nəri nə mə iou iakokeikei mə takevən marə fwe ikīn ia nəpɪn səvəi nəkwieiiən. ¹³*Iərmama mi kəru nəghɪnrau nə Apolos mine Sinas, Sinas in iərmama riti sə ramowok ia nīkaren səvəi loa səvəi nəkur Rom, irau krauavən ia navənien səvənrau, mətə tikasitu ia nīrau mə nari riti trəpwəh niwən təniiən ia nīrau. ¹⁴*Ramasan mə ikahatən nərmama me səkitaha mə irəha tuharə mamhəmwur mamho noien amasan me mamhasitu ia nərmama nepwɪn səməme narimnari me səvənraha rīpkəmwhen mhə. Rərəha mə nərmama me səkitaha tuhamarə auər a.

¹⁵ Nərmama me pam səməme kamharə kīmaha mīnraha həni ramasan tukw ik. Nənə ik tikini tukwini ramasan səkīmaha revən ti nərmama me səməme hokeikei kīmaha mamhahətətə ia Iesu.

Pwəh namasanien tramarə tukumīaha pam.

* **3:7:** Rom 3:24 * **3:9:** 2Tim 2:14,16,23 * **3:10:** Mat 18:15-17, 2Jon 10 * **3:11:** 1Tim 6:3-5
 * **3:12:** Efes 6:21-22 * **3:13:** Wok Me 18:24, 1Kor 3:5-6, 1Kor 16:12 * **3:14:** Efes 4:28, Taet 2:14, Mat 7:19

Filimon

Nəgkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Filimon in iəmə asori riti səvəi nakalasia me fwe Kolosi. In riti nəha Pol. Onesimas, in slef riti səvəi Filimon. In rakres mane səvəi Filimon nənə map mevən fwe Rom. Nəpın in ramarə fwe Rom, in rətoni Pol, mini nıpərhiendien ia nəgkiariien səvəi Iesu Kristo. Pol rərhi pen Onesimas ruvehi nəkukuə i mevən muvei pen m Filimon. Pol rəres skai m Filimon mə trəpwəh nərpwiniendien noien ərəha səvəi Onesimas nənə mo in rəmwhen ia piəvni. Nəkukuə i rukwakwa. Filimon, Efesas, Kolosi, mine Filipae kani mə nəkukuə me səvəi kalapus ti nəri nə mə Pol ramarə ia kalapus fwe Rom ia nuk 59-61 mırari nəkukuə me i.

¹* Iou Pol iakamarə ia kalapus ti nəghi Iesu Kristo. Kimrau piəvtaha Timoti iarouni ramasan tukw ik Filimon. Ik iərmama i kitahar mik samaro pəri wok. Kimrau iarouokeikei ik. ²* Nənə iarouni mwi ramasan ti kitirimətaha Apia, mine piəvtaha Akipas, iəmə sə kitaha min səmwhen ia naruagən me. Iarouni ramasan ti nakalasia me pam nəha səməme kamhousəsimwın irəha me ia nəkwai nimwə səim. ³* Iarouəfwaki mə Kumwesən tata səkitaha mine Iesu Kristo Iərimənu səkitaha trouəriari pehe namasanien mine nəmərinuien pwəh irau krauarə tukumiaha.

Pol raməkwein amasan ia Filimon

⁴* Filimon. Ia nəpın me, nəpın rerik ramrhi ik ia nəfwakiiendien me səiou, iakani vivi Kumwesən, ⁵ ti nəri nə mə iakamregi kamini nokeikeiiendien səim sə ikamo m nərmama me pam səvənhi mine nahatətəien səim ikauvehi ia Iesu Iərimənu səkitaha. ⁶* Iakamregi mwi mə ikaməriari ia rerim pam ti nəri nə mə ikamahatətə. Iakəfwaki mə noien nəha trasitu ia niram mo ikukurən amasan mwi narimnari amasan me pam kauvei pehe saməuvehi rauku pen ti Kristo. ⁷* Piak, iakaməfwaki iamınhi irə ti nəri nə mə nokeikeiiendien səim ro nərmama me səvəi Kumwesən rerinraha ragien. Nənə nəpın iakregi, iou mwi rerik ragien. Ruvehi utə mwi nətərigien səiou.

Nəresien səvəi Pol

⁸ Filimon, iakuə takəres nari riti mik. Iakukurən niniendien nəkwak tukw ik ia nəghi Kristo mə nəfe tikaməkeikei mo, ⁹* mətə nokeikeiiendien səkrau, ko iapko mhə iamınhi. Iakuə takəres a ik. Təkwtəkwwuni iou Pol iakinərgəharə, nənə rəmwhen iakuvəni raka iakamarə ia kalapus ti Iesu Kristo, ¹⁰* iakaməres nari riti mik ia nıkaren səvəi Onesimas,^a in i səim slef. In ruvehe mətoni iou ia kalapus, nənə iakuvehe məmwhen ia tata səvənhi, in ruvehe nərik. ¹¹ (Fwe kupwən in rıpkasitu mhə ia niram, mətə təkwtəkwwuni nəha in rukurən nasituien ia krau pəri.)

¹² Təkwtəkwwuni iakamərhi pehe iəmə i, iəmə sə iakokeikei pik, rırəriğ muvehe tukw ik. ¹³* Iakokeikei mə takəkwtəmhirı əknekin ramarə kimrau min mə truvehi təmwhəkım, mamə tukwini nari miou nəpın iakamarə ia kalapus ti nəgkiariien amasan. ¹⁴* Mətə iapkokeikei mhə mə tako nari riti sə ipkəsəni mhə irə. Trini minuə ikamo nəri amasan iakokeikei mə truku pen ia rerim agien, mətə rıpkə mhə nəri iakaməkeikei mik tukwe mə tiko. ¹⁵ Rosi Onesimas rınap məpwəh ik nəpın ouihı a mə tikuvehi mwi rouarə rerin

* **1:1:** Efes 3:1 * **1:2:** Kol 4:17, 2Tim 2:3 * **1:3:** Kal 1:3 * **1:4:** Rom 1:8-9 * **1:6:** Fil 1:9, Kol 1:9 * **1:7:** 2Kor 7:4 * **1:9:** Flm 1 * **1:10:** Kol 4:9, 1Kor 4:15 ^a **1:10:** Nıpwrai nəhag nəha Onesimas in i mə Iəmə sə Ramasitu. * **1:13:** Fil 2:30 * **1:14:** 2Kor 9:7, 1Tes 5:2

kimirau min. ¹⁶*Nənə təkwtəkwuni in rīpko mhə slef əpa riti səim, mətə in rəpi raka slef. In piəvtaha keikei riti. Iou iakokeikei pik in, mətə ik tikokeikei pik in rəpi raka ti nəri nə mə in slef səim, mətə irənhə mwi irə in piam, ti nəri nə mə in ruvəuvehe mamahatətə ia Iərimənu səkitaha.

¹⁷Ro pen trini minuə ikamətə iou rəmwhen ia ik riti sə krauo pəri wok, tikuvehi in ia rerim pam rəmwhen a mə ikauvehi iou. ¹⁸Trini minuə rino nari riti rərəha ia niram, uə rīməuvehi nari riti mīpkuvehi mhə nənimen, tikəmri pen ia kaon səiou. ¹⁹*Iou, Pol, iakamrai nəgkariien i ia rəgik, iou tapkəraku. (Mətə tikəpwəh nenouenouien mə səim kaon rarə ti nəri nə mə iou iakinasiu ia niram ikuvehi nimiruien vi.) ²⁰Ouəh, piak, iakokeikei mə tikasiu ia nirak, mo rerik ragien, ti nəri nə mə krau pəri krauhatətə ia Kristo Iərimənu səkitaha. ²¹Iakamrai nəkukuə i mik, mukurən amasan mə tiko nəkwak. Iakukurən mə tiko rəpi raka nəfe nəghin iakaməres i.

²²*Nənə tikəpnəpenə mwi kwopun riti səiou takapri ikin. Iakani iaminihi irə ti nəri nə mə iakameitenhi Kumwesən mə trəsəni nəfwakiien me səkimiaha, mo suatuk miou iakrərig pehe tukumiaha.

Nəgkariien sampam səvəi Pol

²³*Epafras i iou riti sə kimrau min iarouarə ia kalapus ti nəghi Iesu Kristo in rini ramasan tukw ik. ²⁴*Nənə Mak mine Aristakas, mine Temas, mine Luk iou me nepwin səməme iahamo pəri wok, irəha mwi həni ramasan tukw ik. ²⁵Iakəfwaki mə namasanien səvəi Iesu Kristo Iərimənu səkitaha tramarə tukumiaha.

* **1:16:** 1Tim 6:2 * **1:19:** 1Kor 16:21, Kal 6:11 * **1:22:** Fil 1:25, 2:24 * **1:23:** Kol 1:7 * **1:24:** Kol 4:10,14, 1Tim 4:10-11

Hipru

Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Səreirei mə sin rımərai nəkukuə i. Iərmama riti rımərai ia nuk 60. Ia nəpın nəha nərmama kamhometə nakalasia me fwe Rom. Kımərai pen nəkukuə i revən ti nəkur Isrel nepwın səməme haməni nıpərhiēnien ia Iesu. Səpkukurən mhə mə irəha hamarə pəku rosi fwe tənə Isrel uə taon nəha Rom. Kamo nəmisəien mınraha ro pen irəha na tuhəpwəh nahatətəien səvənraha ia Iesu mhərərīg mhesi pen mwi Loa səvəi Moses. Nəkukuə i kani mə Hipru raməgkiari m nəkur Isrel mə nahatətəien səvənraha ia Iesu Kristo ramasan pı̄k məpi raka nahatətəien kupwən səvənraha. Iesu in Tini Kumwesən. In rasori məpi raka nagelo me, Moses, Josua, mine pris me. Iesu in rımamhə m kuatia a rınəmwhen ti nuvehi rakaiēn noien ərəha. Nemhəien səvənhi rousi raka noien səvəi pris kupwən me səməme haməvi netə ti noien ərəha ia nəpın səvəi Oltestamen. Japta 11 raməgkiari ia nahatətəien səvəi nərmama ia Oltestamen. Nəpın nəkur Isrel səməme haməni nıpərhiēnien ia Kristo həvsini nəkukuə i, ruvehi utə nətərīgien səvənraha ia nahatətəien səvənraha. Nənə hənı nıpərhiēnien ia Kumwesən ia nəpın səvəi nəmisəien.

¹ Fwe kupwən, nəpın rı̄pı̄k mine ia suatuk me səpəmsəpə, Kumwesən rəgkiari m kaha me səkitaha, nəgkiariēn səvənhi ruku pen ia profet me səvənhi, ² *mətə nəpın kurirə rınauvehe ipaka, nənə in rəgkiari m kitaha, nəgkiariēn səvənhi ruku pen ia Tini sə rımərfi mə trərımənu ia narimnari me pam səvəi Tata səvənhi. Ia Tini, in rino neiai mine tıprənə mine narimnari me pam. ³ *Tini Kumwesən kamətə pen nukuraanien asori səvəi Kumwesən irə, ti nəri nə mə in rəmwhen atukwatukw ia Tata səvənhi ia narimnari me pam, maməkwtəmhiri narimnari me pam ia nəgkiariēn əsanın səvənhi. Nəpın rınaikuas raka noien ərəha me səvəi nərmama, nənə mevən fwe ia neiai, məkure ia nıkare Kumwesən asori mwatuk.

Tini Kumwesən in rasori məpi raka nagelo me

⁴ *Tini Kumwesən ruvehe mınasori raka məpi raka nagelo me rəmwhen mə nəhag Kumwesən rıməuvei pen min rasori məpi raka nəghınraha. ⁵ *Iakani iamınha irə ti nəri nə mə Kumwesən rı̄pkini anan mhə ti agelo riti səvənhi mə, “Ik nərik,

təkwtəkwni iakuvəuvehe tata atukwatukw səim.”
Kumwesən rı̄pkini anan mhə ti agelo riti mə,

“Iou takuvehe tata səim,
nənə ik tikuvehe nərik.”

⁶ *Mətə nəpın Kumwesən rınərhi pehe tini sə rıməkupwən mətui ruvehe ia tıprənə i, nənə mını mə,

“Pwəh nagelo me pam səiou hənımwı nukurhunraha, mhəsiai in.”

⁷ Mətə in rəgkiari ia nagelo me mını mə,

“In ramo nagelo me səvənhi həmwhen ia nımətəgi me,
mamo səvənhi iotukwininari me həmwhen ia nərami napw me.”

⁸ Mətə rınaməgkiari ia tini nənə mani mə,

“Kumwesən nərimənuiēn səim tramarə rerin ia nuk nuk me.

Ik ikamərımənu ia nərmama me səim ia noien atukwatukw.

⁹ Ik ikokeikei a natukwatukwien

* **1:2:** Sam 2:8, Mat 21:38, Jon 1:3 * **1:3:** 2Kor 4:4, Wok Me 2:33-34, Kol 1:20, Hip 8:1 * **1:4:** Fil 2:9 * **1:5:** Wok Me 13:33, Hip 5:5, 1Kron 17:13 * **1:6:** Rom 8:29, Sam 97:7

nənə məmwəki noien ərəha.
 Ro pen Kumwesən, Kumwesən səim, rinəmri kupwən ik,
 nənə ik ikasori ia ik me nepwın.
 Nənə rino pen oel ia kəmkapwə ramahatən pen mə ik kig,
 mamō rerim ramagien məpi raka ik me nepwın.”

¹⁰ Nənə Kumwesən rini pen mwi ti tini mə,
 “Iərimənu, fwe nukune narəien ikinəmri tıprənə i,
 nənə narimnari me ia nimagouagou ikino irəha ia rəgim mi.

¹¹ Narimnari me pam i tuhəpkiwən,
 irəha tuhakuas mhəmwhen ia tinari sə rımərır,
 mətə ik ikamarə rerin a.

¹² Ik tikərfe irəha rəmwhen kamərfe tinari,
 tuko irəha rəmwhen karkahu kuvehi raka karkahu pen səpə,
 mətə ik ikamarə a iamınhi irə mamevən ia nuk nuk me
 ko ipkəmhə mhə nəpın riti.”

¹³ Kumwesən rıpkini pen anan mhə ti agelo riti səvənhi mə,
 “Əkure ia nıkarek mwatuk
 meste tako nərmama səməme haməmwəki ik həuvehe,
 tikərpwi utə tıpage nısum mi ia nırəha.”

¹⁴ *Mətə nagelo me, irəha nəfe? Irəha nənimwın me kamho tukwini nari m
 Kumwesən. In rərhi pehe irəha mə tuhəuvehe mhasitu ia nərmama səməme
 in truvehimıru irəha.

2

Kitaha tsaməkeikei mhətərig amasan ti nəfe səuvəregi raka

¹ Ro iamınhi irə kitaha tsaməkeikei mhətərig amasan mwi ti nəfe səuvəregi
 raka, kamo kitaha saraka mərməru irə. ² *Kitaha sənətə raka mə nəgkiariien
 səvəi Loa nagelo me həuvei pen m kaha kupwən me səkitaha ro nıpərhiien.
 Nərmama me pam səməme həno noien ərəha uə hənərui nəgkiariien nəha,
 kuvei pen nərpwınien sə ratukwatukw mınraha. ³ *Ro pen tsəfo mhəp
 ti nərpwınien sə Kumwesən tro m kitaha trini mınuə so nəri auər a ia
 nəgkiariien i ramasan pik maməvisau suatuk sə in rauvehimıru nərmama
 irə? Iərimənu səkitaha rıməkupwən mını irəpw nəgkiariien nəha. Kurirə
 irə nərmama me i səməme həməregi, irəha hahatən kitaha ia nəgkiariien
 nəha mə ro nıpərhiien. ⁴ *Kumwesən in mwi ro kitaha sətoni mə
 nəgkiariien nəha ro nıpərhiien i. In ro nımtətien me mine narimnari me
 nərmama hətoni nənimenraha rier tukwe, nənə muvei pen nıskaiien me səvəi
 Nənimwın Ikinan m nərmama resi pen nətərigien səvənhi.

Iesu rıməuvehe iərmama nıpwran rəmwhen ia nıpwrataha

⁵ Rıpkō mhə nagelo me Kumwesən rıməuvehi utə irəha mə tuhərımənu ia
 tıprənə vi sə trıpkuvehe, tıprənə nəha saməgkiari irə. ⁶ Nəgkiariien riti sə
 raməmak ia Nəkukuə Ikinan rani mə,

“Iərmama in nəri auər a,
 mətə rerim tramrhi in,
 tikəpwəh nenouenouien irə,

nənə ik ikamətui amasan ti iəməti iərmama.

⁷ Ia nəpın kwakwa a ik ikıməuvehi irəpw in reiwaiu inhərıpw anan ia nagelo
 me,

nənə məfəfau pen nasoriien mine nısiaien ia kənkəpwə,

⁸ *məmri narimnari me pam kamharə inhərıpw ia tıpage nısun mi.”

* **1:14:** Sam 34:7, 91:11 * **2:2:** Kal 3:19 * **2:3:** Hip 10:29, 12:25 * **2:4:** Mak 16:20, 1Kor
 12:4,11 * **2:8:** 1Kor 15:27

Nægkiariien i sə rani mə Kumwesən rəmri narimnari me pam kamharə inhəripw ia tıpage nisui iərmama nıpwran mə Kumwesən rıpkəpwəh mhə kuatia mə iərmama trəpwəh nərimənuien irə. Mətə kitaha səpkətoni mhə ihi iərmama ramərimənu ia narimnari me pam. ⁹*Mətə nari kuatia sənətoni in i Iesu sə Kumwesən rıməuvehi irapw in reiwaiu anan ia nagelo me səvəi nəpın kwakwa a. Nənə təkwtəkwuni nəha kınəfəfau pen nasoriien mıne nisaiien ia kənkəpwə ti nəri nə mə rıməuvehi nəmisəien memhə. Ouəh, ia namasanien səvəi Kumwesən in remhə muvehi təmwki nərmama pam.

¹⁰*Kumwesən sə rıno narimnari me pam mə narimnari me nəha səvənhi, in ro noien riti ramasan pık in i ro Iesu rıregi nəmisəien me. Nəmisəien me nəha hənə Iesu ruvehe matukwatukw məmwhen. In iərmama sə rukupwən mousi əmwesi nəkwus ti nuvehimıruien nıpwənəti Kumwesən me həpık. Kumwesən truvehi utə irəha tuhəvən mharə ia kwopun ramser.

¹¹*Iesu ramo nərmama me səvənhi həuvehe mho nəkur ikinan me mə irəha nərmama me səvəi Kumwesən noien ərəha səvənraha riwən. Nənə Iesu mıne nərmama me səvənhi səvənraha tata kuatia a. Ro pen Iesu rıpkauris mhə mə trəkwein irəha mə piəvni me ¹²nəpın raməgkiari iamınhi irə mınua, “Iou takini irapw nəghim ti piak me.

Ia nımwrhenhi nousəsımwinien səvənraha takəgnəgini ik.”

¹³In rani mwi mə,

“Iou takəmri pen nahatətəien səiou ia Kumwesən.”

Nənə mani mwi mə,

“Ətə ro. Iou i kımaha nəkwərhəkwərha me səməme Kumwesən rıməuvei pehe irəha miou.”

¹⁴*Ti nəri nə mə nəkwərhəkwərha me nəha nusanraha mıne nıtenraha rarə, ro pen Iesu in mwi ruvehe mo in iərmama rəmwhen a ia nırəha nusan mıne nıten rarə. In ro iamınha irə mə tremhə, nənə ia nemhəien səvənhi trouraha iəremhə sə rauvehi nıskaiien səvəi noien iərmama remhə. Iəremhə nəha Setan. ¹⁵Ti nəri nə mə nərmama haməhekır nemhəien, nehekırrien səvənraha raməkwtəmhiri tərini irəha nəpın me pam ia nımıruien səvənraha. Rəmwhen a mə irəha slef me. Mətə Iesu rımamhə mə truvei raka irəha, tuhəpwəh mwi noien irəha slef me. In ruvəfi nari ia nırəha.

¹⁶*Rıno nukurənien irə mə Iesu rıpkasitu mhə ia nagelo me, mətə rınasitu ia kwənəkwus me səvəi Epraham. ¹⁷*Ro pen in rıməuvehe məmwhen a ia piəvni me ia noien me pam, mə ia nıkaren səvəi wok səvəi Kumwesən, in rukurən nuveheien pris asori anan riti sə trapi ti nərmama me səvənhi, nənə irəha həukurən nətigiteien irə traikuas raka noien ərəha me səvənraha. ¹⁸Ti nəri nə mə in ruvəregi raka nəmisəien ia nəpın nəha kınəmeipweipwi in ia noien ərəha ro pen in rukurən nasituien ia səməme kameipweipwi irəha ia noien ərəha ipwet mıne.

3

Iesu in rasori məpi raka Moses

¹Ro pen, piak ikinan me, nərmama me Kumwesən ia neiai rınəkwein pəri ia kitaha m kımiaha, hətərig ro ia Iesu, aposol mıne pris asori anan səvəi nəgkiariien səkitaha sə saməni irapw. ²Kumwesən rıməuvehi utə in mə tro wok i, nənə in ro nəkwai Kumwesən ia narimnari me pam, rəmwhen ia Moses fwe kupwən in rıno nəkwai Kumwesən ia wok me pam səvənhi ia nəkwai nımwə səvəi Kumwesən. ³Mətə Iesu in rasori məpi raka Moses rəmwhen iamə

* **2:9:** Fil 2:8-9 * **2:10:** Rom 11:36 * **2:11:** Mat 25:40, Mak 3:35, Jon 20:17 * **2:14:** Jon 12:31, 1Jon 3:8, Rev 12:10 * **2:16:** Aes 41:8-9 * **2:17:** Fil 2:7, Hip 2:14, 1Jon 2:2, 4:10

sə ruvrhəkɪn nimwə riti in rasori məpi raka nimwə nəha. ⁴ Ouəh nɪpərhiɛniɛn, nimwə me pam kuatia kuatia iərmama ruvrhəkɪn, mətə Iəmə sə rɪməuvrhəkɪn narimnari me pam in nəha Kumwesən. ⁵ *Moses in iotukwininari riti sə ro nəkwai Kumwesən ia wok me pam səvənhi ia nəkwai nimwə səvəi Kumwesən, nənə mukupwən mɪni irapw narimnari me səməme Kumwesən trəgkiari mwi irə kurirə ikɪn. ⁶ *Kristo, in mwi ro nəkwai Kumwesən ia narimnari me pam. Mətə rɪpko mhə in iotukwininari a riti ia nəkwai nimwə səvəi Kumwesən rəmwhen ia Moses. In Tɪni Kumwesən sə ramərɪmənu ia nimwə nəha. Nənə trɪni mɪnuə kitaha saməkwtəmhirɪ noien i samo, noien sə samahatətə əknekɪn ia Kumwesən, mamhəmri pen əknekɪn nətərɪgɪɛn səkitaha irə, in i rahatən pen mə kitaha nimwə səvənhi.

Tihəpwəh noien kəmkapwəmiaha riskai

⁷ Ro pen rəmwhen ia Nənɪmwɪn Ikinan rani, “Ipwet, trɪni mɪnuə hiəregi reri Kumwesən,

⁸ *hiəpwəh noien kəmkapwəmiaha riskai, rəmwhen ia kaha kupwən me səkimiaha hənamo mamhərui nəkwai Kumwesən,

nəpɪn irəha hameipweipwi in fwe ia kwopun akwesakwes.

⁹ Kwopun nəha, ia nəpɪn me meste nuk foti, kaha kupwən me səkimiaha hamətɔni narimnari me səməme iakamo mɪnraha, mətə irəha hameipweipwi iou, mamhokeikei mə tuhətɔni mwi nɪskaiɛn səiou.

¹⁰ Ro pen niemaha rəpi iou ti nərmama me nəha, nənə iakɪni mə, ‘Ia nəpɪn me pam irəha kamhəuvən mamharikou ia rerɪnraha.

Irəha həpkəsi pen mhə suatuk me səiou.’

¹¹ *Niemaha rəpi pɪk iou, iakuvehi kwəsuaɪhi mɪni mə,

‘Irəha tuhəpkuvnimwə mhə ia nəpɪn riti mhəuvehi napwɪsɪɛn səiou.’ ”

¹² Piak me, tihətui amasan, kamo kimiaha riti rerɪn ruvehe mərəha, məpwəh nɪniɛn nɪpərhiɛniɛn ia nəgkiariɛn pərhiɛn, miri pen in mə trəpwəh Kumwesən sə ramɪru, mevən isipwɪn tukwe. ¹³ Mətə nəgkiariɛn nəha Nənɪmwɪn Ikinan rɪməni mə “ipwet” ramarə ihi, ramasan mə kimiaha tihaməkeikei mamhəgkiari m kimiaha me mamhərpwi əknekɪn kimiaha me ia nəpɪn me, mə noien ərəha trəpwəh neikuəɛn ia kimiaha riti mo kənkəpwə riskai. ¹⁴ *Iakani iamɪnha irə ti nəri nə mə kitaha tsaməkeikei mhahatətə əknekɪn ia Kristo rəmwhen səno fwe kupwən nəpɪn səuvehe vi a mhahatətə irə. Trɪni mɪnuə səkwətəmhirɪ noien nəha səkitaha meste nɪmɪruɛn səkitaha ro sampam, rahatən pen mə nɪpərhiɛniɛn kitaha nərmama me səvəi Kristo, saməuvehi pəri narimnari me kitaha min. ¹⁵ *Nəgkiariɛn səvəi Nəkukua Ikinan rani iamɪnhi irə:

“Ipwet, trɪni mɪnuə hiəregi reri Kumwesən,

hiəpwəh noien kəmkapwəmiaha riskai,

rəmwhen ia kaha kupwən me səkimiaha hənamo mamhərui nəkwai Kumwesən.”

¹⁶ *Nɪsɪmə me nəha həməregi reri Kumwesən mətə həpwəh noien nəkwən? Irəha pam səməme Moses rɪməiri irapw irəha fwe tənə Ijip uə rekəm? Ouəh, irəha nəha. ¹⁷ *Nɪsɪmə me nəha həno Kumwesən niemaha rəpi nuk foti? Irəha səməme həno noien ərəha, nənə nɪpwranraha rɪmwei pen ia kwopun akwesakwes hemhə uə rekəm? Ouəh, irəha nəha. ¹⁸ *Nɪsɪmə me nəha Kumwesən

* 3:5: Nam 12:7 * 3:6: Kol 1:23, Hip 3:14 * 3:8: Eks 17:7, Nam 20:2-5 * 3:11: Nam 14:21-23
* 3:14: Hip 3:6 * 3:15: Hip 3:7-8 * 3:16: Nam 14:1-35 * 3:17: 1Kor 10:10 * 3:18: Hip 3:11

ramægkiari minraha mauvehi kwəsuaahi mə irəha tuhəpkuvnimwə mhə ia nəp̄in riti mhəuvehi napw̄isien səvənhi? In ramægkiari m nərmama səməme hənərui nəkwān. ¹⁹ Ro iam̄inhi irə sətōni mə kinise irəha həpkuvnimwə mhə ti nəri nə mə irəha həpkini mhə n̄ipər̄hienien ia Kumwesən.

4

Napw̄isien riti nəha ikin nərmama me səvəi Kumwesən həukurən nuvehien ipwet

¹ Mətə kitaha i, Kumwesən ruvəni raka tukutaha mə kitaha səukurən nuv̄nimwəien mhəuvehi napw̄isien səvənhi, nənə nəgkiariien nəha ramərer maməsevər tukutaha. Ro pen pwəh səhekir. Rərəha mə tukəkiri kimiaha riti kətə mə rəpwəh nesteien napw̄isien nəha. ² Kitaha səuvəregi raka nəgkiariien amasan riti rəmwhen nərmama me nəha fwe kupwən həməregi. Mətə nəgkiariien nəha irəha həməregi r̄ipkasitu mhə ia n̄irəha, ti nəri nə mə irəha həməregi a mətə həpwəh nahatətəien irə. ³ *Mətə kitaha səməme səuvəni raka n̄ipər̄hienien ia nəgkiariien nəha saməuvnimwə mamhəuvehi napw̄isien nəha Kumwesən ramægkiari irə mam̄ini mə,

“Niemaha rəpi p̄ik iou, iakuvehi kwəsuaahi, mini mə,

‘Irəha tuhəpkuvnimwə mhə ia nəp̄in riti mhəuvehi napw̄isien səiou.’”

In r̄ini iam̄inhi irə nəri auər a mə r̄ino pam wok me səvənhi ia nəp̄in r̄inəmri t̄iprənə irə. ⁴ *Kitaha səukurən mə r̄ino pam raka wok me nəha iam̄inhi irə ti nəri nə mə Nəkukuə Ikinan ramægkiari ia nəp̄in sə ro sefen irə, mani mə, “Ia nəp̄in səro sefen, Kumwesən rapw̄is ia wok me pam səvənhi.” ⁵ *Nənə rani mwi ia kwopun i mə, “Irəha tihəpkuvnimwə mhə ia nəp̄in riti mhəuvehi napw̄isien səiou.”

⁶ Nərmama səməme haməkupwən mhəregi nəgkiariien amasan, irəha həpkuvnimwə mhə mhəpkuvehi mhə napw̄isien nəha ti nəri nə mə irəha hənərui nəkwai Kumwesən. Mətə napw̄isien nəha raməmak ihi mə nərmama nepw̄in mwi irəha həukurən nuv̄nimwəien mhəuvehi. ⁷ Ro nukurənien i mə ro iam̄inhi irə ti nəri nə mə nuk r̄ip̄ik rukurau nənə Kumwesən rəmri mwi nəp̄in riti mwi kani mə “Ipwet.” Kig Tevit r̄iməni irapw nəri nəha ia nəgkiariien i iakuvəni raka, rani mə,

“Ipwet, tr̄ini minuə hiəregi reri Kumwesən,

hiəpwəh noien kəmkapwəmiaha r̄iskai.”

⁸ *Fwe kupwən, Josua r̄ipkuvei pen mhə napw̄isien minraha ia tənə Kenan. Ko ruvei pen minraha Kumwesən ko r̄ip̄k̄ini mhə mwi nəp̄in əpə riti mwi kurirə. ⁹ Mətə Kumwesən r̄ini nəp̄in əpə riti mwi. Ro iam̄inhi irə napw̄isien riti nəha ikin raməmak ihi nərmama me səvəi Kumwesən həukurən nuv̄nimwəien mhəuvehi. Napw̄isien nəha rəmwhen ia sapat, ¹⁰ *ti nəri nə mə iərmama sə truvnimwə muvehi napw̄isien nəha səvəi Kumwesən, in mwi trapw̄is ia wok səvənhi rəmwhen ia Kumwesən r̄inapw̄is ia wok səvənhi fwe kupwən. ¹¹ Ro pen pwəh kitaha sousari əknek̄in mə tsəuvnimwə mhəuvehi napw̄isien nəha. Rərəha mə kitaha riti tresi pen noien səvəi nəkur kupwən me səməme hənərui nəkwai Kumwesən mhəmwei.

¹² *Takani iam̄inhi irə ti nəri nə mə Nəgkiariien səvəi Kumwesən ram̄iru mamō n̄ipwran, məhiə məpi raka nau səvəi naruağənien sə rəhiə ia n̄ikaren p̄əri mi, mamərai ərori iərmama meste fwe imwə anan ia kwopun n̄im̄iruien m̄ine nən̄imw̄in krauarə ikin, meste kwopun n̄ikək̄rin me h̄ərīp̄in ikin m̄ine nui fwe imwə ia n̄ikək̄rin me, maməkiri n̄ət̄ərīgien me m̄ine noien afafa me

* 4:3: Hip 3:11 * 4:4: Jen 2:2 * 4:5: Sam 95:11 * 4:8: Dut 31:7, Jos 22:4 * 4:10: Hip 4:4

* 4:12: 1Pit 1:23, Efes 6:17, Rev 1:16, 19:15, Jon 12:48

ia reri iærmama. ¹³ Nari riti riwæn sə Kumwesən rino ko rærkwafə ia nənimen, mətə in ramətə pam irəha. Nənə in nəha trəres kitaha mə sənəfarə irə ia nimiruien səkitaha.

Iesu in pris asori anan riti

¹⁴ *Ro pen pwəh səkwətəmhiri əknekīn nəgkiariien səkitaha sə saməni irapw ti nəri nə mə səuvəuvehī pris asori anan riti səkitaha in rasori. In i Iesu, Tini Kumwesən sə rutə mapi raka nimagouagou mevən fwe ia neiai. ¹⁵ Pris asori anan nəha səkitaha rukurən amasan mə niskaiien səkitaha riwæn, nənə ramapi tukutaha, ti nəri nə mə narimnari me pam hənəipweipwi raka in. Mətə nari kuatia in ripko mhə noien ərəha. ¹⁶ *Ro pen pwəh səpwəh nehekiriien. Pwəh səuvən ipaka ti jea sə Kumwesən raməkure irə mamərimənu, jea sə namasanien raku pen ikin. Ia kwopun nəha in trapi kitaha, muvei pehe namasanien m kitaha nəpin samətui in mə trasitu ia kitaha.

5

¹ Kitaha səukurən mə ia narəien səvəi nəkur Isrel nəpin me pam Kumwesən rarfi iærmama riti ia reri nərmama mauvehi utə in mə truvehe mo in pris asori anan. Pris asori anan nəha tro suatuk səvəi nərmama həuvən ti Kumwesən. In rauvei pen tukwini narimnari me səvənraha m Kumwesən ia təkure nifata, nənə mavi netə ti nuvehi rakaien noien ərəha me səvənraha.

² *Nərmama səməme hamreirei nari mamhəuvən ia mour, pris asori anan nəha rukurən noien riməru ti nirəha ti nəri nə mə in mwi ripkiskai mhə mamə noien ərəha nəpin ripik. ³ *Ro iamīnhi irə in traməkeikei muvi netə ti nuvehi rakaien noien ərəha me səvənhi, nənə marə mo mwi səvəi nərmama.

⁴ *Nənə iærmama riti ko ripkuvehi utə atukw mhə in mə tro wok səvəi pris asori anan, mətə Kumwesən rəkwein in mə tro rəmwhen rinəkwein ia Eron fwe kupwæn. ⁵ *Rəmwhen a mwi Kristo ripkuvehi utə atukw mhə in mə in pris asori anan, mətə Kumwesən rimərifi, nənə mīni pen tukwe in mə, “Ik nərik.

Təkwtəkwni iakuvehe tata atukwatukw səim.”

⁶ *Nənə ia kwopun riti mwi ia Nəkukuə Ikinan in rani mə, “Ik pris riti rəmwhen ia Melkisetek fwe kupwæn, tikauvehi wok i ia nəpin me mīne ia nuk nuk me.”

⁷ *Ia nimiruien səvənhi ia təkure tīprənə i Iesu raməfwaki m Kumwesən maməres nari, mamasək əpwəmwis nise nənimem ramaiu. Kumwesən rauvehi niskaiien ti nuvehimīruien in mə trəpwəh nemhəien. Nənə in ramsiai Kumwesən mamə nəkwān, ro pen Kumwesən riregi in. ⁸ Nipərhiēnien Iesu in Tini Kumwesən, mətə riməregi nəmisəien. Ro pen nəmisəien səvənhi ro in rukurən amasan nipwrai noien nəkwai Kumwesən. ⁹ Nənə nəpin ruvehe mīnatukwatukw pam, in ruvehe nukune nimiruien rerin kauvehimīru nərmama me pam irə səməme kamho nəkwān. ¹⁰ *Nənə Kumwesən ruvei pen nahag i mīn mə in pris asori anan rəmwhen ia pris nəha Melkisetek fwe kupwæn.

Nəgkiariien kani kaməsūəpwiri irəha irə

¹¹ Kimaha iahaməuvehi nəgkiariien ripik mə tahəni mhəgkiari ia nəri nəha, mətə rəknekīn ti nīni amasan pamien tukumiaha, ti nəri nə mə kimiaha hiarpaha niregiien nari riti nənə mhəkurən. ¹² *Kinahātən raka kimiaha tui ia nəgkiariien səvəi Kumwesən. Təkwtəkwni ratukwatukw a mə kimiaha

* 4:14: Hip 3:1, 10:23 * 4:16: Hip 10:19 * 5:2: Hip 4:15 * 5:3: Lev 9:7, 16:6 * 5:4: Eks 28:1 * 5:5: Hip 1:5 * 5:6: Hip 6:20, 7:1,17 * 5:7: Mat 26:39-46, Fil 2:6-8 * 5:10: Hip 5:6 * 5:12: 1Kor 3:1-3

tihahatən nərmmama me irə, mətə kimiaha ko hiəpko mhə. Təkwətəkwuni nəha tukaməkeikei kahatən mwi kimiaha ia nukune nəgkiariien səvəi Kumwesən. Kimiaha hiamesis a ko hiəpkani mhə nəveginien skai. ¹³ Mətə iərmama sə ramesis ihi iaminha irə trəfo mukurən nəgkiariien səvəi natukwatukwien? Rəknekən ti nəri nə mə in iəkunouihi. ¹⁴ *Mətə nəveginien sikai sənəi nəkur həuvəmruə raka səməme kamhəkiri noien me ia nəpin me, nətərigien səvənraha ruvəuvehe muvəukurən sə ramasan mine sə rərəha.

6

¹ Ro pen ramasan mə tsəpkahatən mhə mwi nukune nahatənien səvəi nahatətəien ia Kristo, mətə pwəh səuvən atukwatukw ti nəgkiariien me səməme ho kitaha səuvehe mhəmruə. Kitaha səuvərəig raka ia noien emhə me, mhənahatətə raka ia Kumwesən. Rəmwhen a mə sənəpərhi raka təmwki nimwə. Nəpin nəha təkwətəkwuni səvəi niriəpesuien nimwə. ² *Kitaha səuvəukurən raka nahatənien me səvəi noien me səpəmsəpə səvəi paptəes, nənə mhəuvəukurən raka noien səvəi nəmri penien rəgi iərmama ia kənpəwə iərmama məfwaki tukwe. Nənə kitaha səuvəukurən raka mə nərmmama tuhətui mwi ia nemhəien, nənə mhəuvəukurən mwi mə Kumwesən trəkiri noien me səvəi nərmmama, nənə muvei pen nərpwinien rerin m nərmmama səməme kamho noien ərəha. Narimnari me i, sənəgkiari raka irə. Ripkamasan mhə mə tsəsmwatuk mwi ia nəgkiariien kuatia me ia nəpin me. ³ Ro iaminhī irə trini minuə Kumwesən rəsəni kitaha, nənə kitaha tsəuvehe kitaha nərmmama səməme səuvəmruə raka.

⁴ Hiəukurən mə nərmmama nəpwin nəha irəha həuvəuvehe raka ia nukuraanien, mhənənimwi əghan raka namasanien sə Kumwesən rauvei pehe auər a raku pen ia neiai, həuvəuvehi pəri raka Nənimwin Ikinan kitaha minraha, ⁵ *mhənənimwi əghan raka nəgkiariien səvəi Kumwesən mə ramasan, mhəuvəregi raka niskaiien səvəi nitətə sə triəpko mhə tui ruvehe, ⁶ *mətə təkwətəkwuni hənəpwəh nahatətəien səvənraha mhəuvərəig. Irəha tuhəfo mhərəig mwi ia noien ərəha səvənraha mhəuvehe mwi ti Kumwesən? Suatuk riti mwi riwən. Rəmwhen a mə irəha hənərui tərini pen mwi Tini Kumwesən ia nei kamarkuau, mhəuvehi utə mwi in, mho auris in ia nəmri nərmmama.

⁷ Tīprənə sə rauvehi amasan nui səvəi nesən sə rətəgətəg irapw irə nəpin rīpik, mukuə narimnari me sə trasitu ia nərmmama səməme haməmhū irə, Kumwesən trəkwein amasan irə. ⁸ *Mətə mə tīprənə nəha rukuə nurhi ərəha me sə ro rīrevin, rīpkamasan mhə mwi ti nari riti, rīnamevən a tukəkwein ərəha irə. Ia nəpin sampam səvənhi napw trahi əmwesi pam narimnari səməme kamharə irə.

⁹ Nərmmama keikei me, kimaha iahaməgkiari iaminhī irə, mətə iahəukurən amasan ia kimiaha mə noien səkimiaha ramasan mwi məpi raka tīprənə ərəha nəha. Kimiaha hiamo narimnari me səməme kamhahatən pen mə Kumwesən ruvəuehimiru pərhiēn kimiaha. ¹⁰ *Kumwesən ko rīpkenouenou mhə narimnari me səməme hiəno ti nəri nə mə noien səvənhi ratukwatukw a ia nəpin me pam. Nənə in ko rīpko mhə nəri auər a ia noien amasan səvəi nokeikeiien sə hiəno min, nənə mamho ihi, nəpin hiənasitu ia nərmmama me səvənhi. ¹¹ *Nənə kimaha iahokeikei mə kimiaha kuatia kuatia rerimīaha trāgien ti noien iaminha irə mamhəuvən meste tihəuvehi nəfe hiaməmri pen əknekən nətərigien səkimiaha irə. ¹² Kimaha iahəpwəh nokeikeiien mə tiharpaha, mətə iahokeikei mə tihəmwhen ia nərmmama

* **5:14:** Rom 16:19, Fil 1:10 * **6:2:** Hip 9:14 * **6:5:** 1Tes 2:3 * **6:6:** Mat 12:31, Hip 10:26-27, 1Jon 5:16 * **6:8:** Jen 3:17-18 * **6:10:** Hip 10:32-34 * **6:11:** Hip 3:14

səməme hamahatətə, nənə nətərigien səvənraha rəpwəmwis, nənə həukurən nuvehien narimnari me səməme Kumwesən rino promes mə truvei pen minraha.

Promes səvəi Kumwesən traməkeikei muvehe mukuə

¹³ Nəpīn Kumwesən rino promes m Epraham fwe kupwən, nahag riti mwi riwən mə in truvehi mo nəgkiariien səvənhi rīpam, tī nəri nə mə nəghi Kumwesən rasori məpi raka nahag me pam. Ro pen Kumwesən ruvehi atukw a kwəsuaahi ia nəghin, ¹⁴ *mani mə, “lakani nīpərhiēnien mə iou takəkwein amasan ia niram, mo nərmama ia kwənəkwas səim tuhəpik.” ¹⁵ Tī nəri nə mə nətərigien səvəi Epraham rəpwəmwis, in reitenhi meste ruvehi narimnari me nəha Kumwesən rino promes mə truvei pen min.

¹⁶ *Nəpīn iərmama ruvehi kwəsuaahi ia nəghi iəmə asori riti səvənhi, nənə kwəsuaahi nəha səvənhi rərihi nəgkiariien səvənhi rīpam. Nənə nərmama tuhaməkeikei mhəni nīpərhiēnien ia nəgkiariien səvənhi, ko həkəvisə mhə mwi tukwe. ¹⁷ Kumwesən rīməuvehi kwəsuaahi ia nəghin iamīnhi irə, tī nəri nə mə in rokeikei mə tro nərmama me i səməme tuhəuvehi nəfe in rino promes həukurən amasan mə nətərigien səvənhi ko kīpkuvsiini mhə nəpīn riti.

¹⁸ *Nəgkiariien mi nəha promes mīne kwəsuaahi ko kīpkuvsiini mhə ia nəpīn riti. Ia nəgkiariien mi nəha Kumwesən ko rīpkēikuə mhə. Kītaha nərmama me i sənəp raka mhəuvən mamhərkwafə ipaka tī Kumwesən, nəgkiariien mi nəha krouasitu asori ia kītaha, rauo mə kītaha tsəkwtəmhirī əknekīn noien i samo, noien sə sameitenhi nəri amasan i Kumwesən rīnəmri kupwən ia kītaha. ¹⁹ Nəri amasan nəha sameitenhi raməkwtəmhirī nīmīruien səkītaha rəmwhēn ia aēn sə ravi tərīni nītətə. Kītaha sameitenhi nəri amasan nəha rəmwhēn mə kītaha səuvəuvnimwə raka ia kwopun ikinan anan sə tīnari ramo tukuahag fwe ia neiai ia nimwə səvəi Kumwesən. ²⁰ *Iesu ruvəuvnimwə raka ia kwopun nəha. In ruvnimwə tukwini səkītaha mə trəsevər ia suatuk səkītaha. In ruvəuvehe raka mīno pris asori anan irə rəmwhēn ia Melkisetek fwe kupwən, nənə in trauvehi ia nəpīn me ia nuk nuk me.

7

Pris asori anan nəha Melkisetek

¹ *Fwe kupwən, iəmə i Melkisetek, in kīg səvəi Salem, nənə in pris səvəi Kumwesən i in rasori pik anan. Nəpīn Epraham rīmavən ia naruagəniēn irəha kīg me, nənə in ruvehi irapw irəha, nənə in rīrərig mīnəuvehe, Melkisetek ramevən mətoni ia suatuk, nənə rəfwaki mərəs Kumwesən mə trəkwein amasan ia Epraham. ² Nənə Epraham roueite nautə me pam ia kusen ten nənə muvei pen kusen kuatia m Melkisetek. Nahag i Melkisetek nīpwran i mə Kīg səvəi Natukwatukwien. Nənə nəghin riti mwi kaməkwein in irə mə kīg səvəi Salem. Nīpwran mə Kīg səvəi Nəmərīnuēn. ³ *Nəkukuə Ikinan rīpkəgkiari mhə ia tata səvənhi mīne mama səvənhi mīne kwənəkwas me səvənhi, nənə mīpkīni mhə nəpīn rīnətui irə mīne nəpīn rīmāmhə irə. Rəmwhēn mə in rīpkēmhə mhə, in ramo ihi wok səvəi pris. Ro iamīnhi irə ikətōni mə in rəmwhēn ia Tīni Kumwesən, in pris rerīn riti.

⁴ Rerīmīaha trīrhi ro Melkisetek mə in nəfe iəmə asori. Epraham kaha kupwən səkītaha rīnoeite nautə me səvəi kīg me səməme rīməuvehi irapw irəha ia naruagəniēn, muai ia kusen ten muvei pen kusen kuatia m Melkisetek. ⁵ *Kītaha səkūrən mə ia nuk me pam nəkur Isrel tuhaməkeikei

* **6:14:** Jen 22:16-17 * **6:16:** Eks 22:10-11 * **6:18:** Nam 23:19, 1Saml 15:29 * **6:20:** Lev 16:2-3, Lev 16:12,15, Hip 5:6 * **7:1:** Jen 14:17-20 * **7:3:** Sam 110:4 * **7:5:** Nam 18:21

mhəuai nautə me səvənraha ia kusen ten mhəuvei pen kusen kuatia m kwənəkwus me səvəi Livae səməme irəha pris me rəmwhen ia Loa səvəi Kumwesən rani. Nəri auər a mə pris me nəha irəha kwənəkwus me səvəi Epraham, mətə piəvnraha me tuhaməkeikei mhəuvei pen nautə me nəha minraha. ⁶ Melkisetek, rīpko mhə in kwənəkwus riti səvəi Livae, mətə Epraham rīməuai nautə me nəha ia kusen ten muvei pen kuatia min. Nənə Melkisetek rəfwaki m Kumwesən mə trəkwein amasan ia Epraham i Kumwesən rino promes me min. ⁷ Nənə nərmama pam həukurən. Iərmama sə rauvehi nahag asori trəfwaki mə Kumwesən trəkwein amasan ia iərmama sə in inhəripw irə. ⁸ Nənə pris me i ipwet mine səməme kauai nautə me kusen ten kauvei pen kuatia minraha, irəha nərmama me a səməme tuhəpkemhə. Mətə Melkisetek i kuai nautə me kusen ten kuvei pen kuatia min, Nəkukuə Ikinan rani mə in ramīru. ⁹ Rosi kitaha səukurən niniien mə Livae, iəmə i nəkur Isrel ipwet mine kamhəuai nautə me səvənraha kusen ten mamhəuvei pen kusen kuatia m kwənəkwus me səvənhi, rəmwhen mə Livae atukwatukw nəha fwe kupwən rīməuai nautə nəha səvəi Epraham kusen ten muvei pen m Melkisetek. ¹⁰ Iakani iamīnha irə ti nəri nə mə nīpərhiēnien Livae rīnəpwəh ihi nətuiien ia nəpīn nəha Melkisetek rīnətoni Epraham ia suatuk, mətə in rīnəmak raka ia nite^a kaha nəha səvənhi Epraham.

Iesu Kristo in rəmwhen ia Melkisetek

¹¹ Wok səvəi pris me nəha kamhəuku pen ia kwənəkwus səvəi Livae in nukune Loa sə Kumwesən rīməuvei pen m nəkur Isrel. Mətə wok səvəi pris me nəha rəpwəh nəmwhenien, ko irəha həpkəmri atukwatukw pam mhə nari. Ro pen pris əpə riti traməkeikei muvehe, mīpkəmwhen mhə ia Eron, mətə in rəmwhen ia Melkisetek. ¹² Nənə hiəukurən nəpīn kuvsini noien səvəi nīrfiēn pris, nənə tukaməkeikei kuvsini mwi Loa. ¹³ Traməkeikei mo iamīnhi irə ti nəri nə mə kitaha saməgkiari ia Iərimənu səkitaha sə rīməuku pen ia kwənəkwus əpə riti. Iərmama riti riwən ia kwənəkwus nəha rino raka wok səvəi pris ia nīfatə. ¹⁴ *Nərmama həuvəukurən raka mə in rīməuku pen ia kwənəkwus səvəi Juta. Nəpīn Loa səvəi Moses raməgkiari ia wok səvəi pris me, rīpkəgkiari anan mhə ia kwənəkwus nəha. ¹⁵ Ruvehe mo mwi nukurənien irə mə kuvsini noien səvəi nīrfiēn pris ti nəri nə mə pris riti mwi ruvəuvehe raka in rəmwhen ia Melkisetek. ¹⁶ In rīməuvehe pris mīpkesi pen mhə loa nəha sə rani kwənəkwus səvəi pris me, mətə resi pen niskaiien səvəi nīmīruien i ko rīpkiwən mhə ia nəpīn riti. ¹⁷ *Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə Nəkukuə Ikinan raməgkiari irə, mamīni mə,

“Ik pris riti rəmwhen ia Melkisetek fwe kupwən,
nənə tiko wok səvəi pris ia nəpīn me ia nuk nuk me.”

¹⁸ Nəgkiariien nəha rīnəmri karen loa kupwən, ti nəri nə mə niskaiien səvənhi riwən, in rīpkasitu mhə, ko rīpko mhə nari riti. ¹⁹ *Ro iamīnhi irə ti nəri nə mə Loa səvəi Moses rīreirei nəmri atukwatukwien nari riti. Nənə təkwtəkwuni nəha, noien əpə riti sə in ramasan məpi raka ruvəuvehi təmwhəkīn mə kitaha tsəmri pen əknekīn nətərigiēn səkitaha irə. Noien nəha in suatuk səkitaha ti nevənien ipaka ti Kumwesən.

²⁰ Nari riti mwi Kumwesən rīməuvehi kwəsuaahi muvehi utə noien nəha. Nəpīn nərmama me nəha fwe kupwən həuvehe mho irəha pris me, nuvehiiēn kwəsuaahi riwən. ²¹ *Mətə nəpīn Iesu rīməuvehe mo in pris, Kumwesən rīməuvehi kwəsuaahi mīni mə:
“Iərimənu rīməuvehi kwəsuaahi riti,

^a **7:10:** Uə “in fwe ia nīpwrai kaha səvənhi” * **7:14:** Jen 49:10, Aes 11:1, Mat 2:6, Rev 5:5 * **7:17:** Hip 5:6 * **7:19:** Hip 9:9 * **7:21:** Hip 5:6

nənə ko rīpkārari mhə mwi ia nətərigien səvənhi.
Ik tiko wok səvəi pris ia nəpīn me ia nuk nuk me.”

²²* Kumwesən rīməuvehi kwəsuaahi iamīnhi irə, mo Iesu ruvehe iərmama sə rəmri nəgkiariien i kīnərihi tərini əknekīn irə ramasan məpi raka.

²³ Nari riti mwi, pris kupwən me həpīk, tī nəri nə mə kuatia tro wok mamevən memhə nənə riti ruvehi təmwhəkīn. Irəha həpkuvehi mhə wok rəpwəmwis. ²⁴ Mətə Iesu, in truvehi wok səvəi pris ia nuk nuk me mīpko mhə sampam, tī nəri nə mə in ramarə rerīn. ²⁵* Ro iamīnhi irə in rukurən nuvehimīruien nərmama me səməme kamhəuvən tī Kumwesən ia suatuk sə in rīno. In rukurən nuvehimīruien irəha ia nuk nuk me mīpko mhə sampam tī nəri nə mə in ramarə rerīn, maməgkiari tukwini səvənraha m Kumwesən.

²⁶* Pris asori anan riti sə ro iamīnhi in rəmwhən tī nasituien ia kītaha tī nəri nə mə in iəmə ikinan, in rīpko mhə noien ərəha uə noien əmkemīk. In ropə ia nərmama səməme kamho noien ərəha, nənə kīməuvehi utə in, in rasori məpi raka irəha fwe ia neiai. ²⁷* In ropə ia pris asori anan me nəha. Nəpīn me pam irəha tuhaməkeikei mhəkupwən mhəvi netə tī naikuas rakaien ia noien ərəha me səvənraha kurirə həpko səvəi nərmama tī naikuas rakaien noien ərəha me səvənraha. Mətə Iesu rīməvi netə m kuatia a rīnəmwhən ko rīpko mhə mwi ia nəpīn riti mwi. In rīno noien nəha nəpīn rīnəsēni nīmīruien səvənhi memhə. ²⁸* Loa rauvehi utə pris asori anan me səməme həpkiskai mhə. Mətə kwəsuaahi səvəi Kumwesən, sə rukurirə ia Loa, in ruvehi utə Tini sə ramasan məmwhən tī noien wok nəha ia nuk nuk me mīpko mhə sampam.

8

Iesu in pris asori anan səkītaha

¹* Kīmaha iahaməgkiari ia nəri i, mətə nukunen ro iamīnhi irə. Səkītaha riti pris asori anan rəmwhən a ia sə i iahaməni. In fwe ia neiai. Jea nəha Kumwesən asori raməkure irə mamərimənu, pris asori anan nəha səkītaha rīnəkure ia nīkare jea nəha mwatuk. ² In ramo wok ia nəkwai kwopun ikinan, in i nimwə tapolen pərhiēn sə Kumwesən rīməvi fwe ia neiai. Rīpko mhə iərmama rīməvi nimwə tapolen nəha.

³ Pris asori anan me pam səməme Loa rīməuvehi utə irəha wok səvənraha fwe ikin. Irəha haməuvei pen narimnari me m Kumwesən, mamhəvi netə ia nīfatə səvənhi. Ia suatuk kuatia a, pris asori anan səkītaha, in mwi traməkeikei muvei pen nari riti m Kumwesən. ⁴ Trini mīnuə in ramarə ihi ia tīprənə i, ko rīpkuvehe mhə mo in pris riti, tī nəri nə mə pris me hənərə raka mə tuhəuvei pen narimnari m Kumwesən rəmwhən Loa rani. ⁵* Pris me nəha, irəha kamho wok səvənraha ia nəkwai nimwə sə rauvni a narimnari me səməme kamharə ia neiai. Ro pen nəpīn Kumwesən rīməni pen tī Moses fwe kupwən mə trīvi nimwə tapolen, mīni mə,

“Tikaməkeikei mətui amasan mə tiko narimnari me i səvəi nimwə tapolen resi pen atukwatukw nəfe iakinahatən raka ik irə fwe ia təkuaer.”

⁶* Mətə təkwtəkwuni Kristo rīməuvehi wok səvəi pris sə ramasan məpi raka wok səvəi pris kupwən me. Rəmwhən a mwi nəgkiariien sə in rīnərihi tərini əknekīn ramasan məpi raka nəgkiariien kupwən, tī nəri nə mə ramərə utə ia promes me səməme hamasan mhəpi raka.

* 7:22: Hip 8:6, 12:24 * 7:25: Rom 8:34 * 7:26: Hip 3:1 * 7:27: Hip 5:3 * 7:28: Hip 5:1-2 * 8:1: Hip 1:3, 3:1, Hip 10:12, 12:2 * 8:5: Kol 2:17, Hip 9:23, Eks 25:40 * 8:6: Hip 7:22, 9:15, 12:24

- 7 Nægkiariien sə kıməkupwən kərihi tərini əknekin rıpkatukwatukw pam mhə. Ko ratukwatukw pam tukərihi tərini əknekin nægkiariien vi riti ti nəfe?
- 8 Mətə Kumwesən rınətoni mə irəha həpkatukwatukw mhə nəpın rani mə, “Nəpın nəha ikin rauvehe
sə takərihi tərini əknekin nægkiariien vi riti
nəkur Isrel mine nəkur Juta tuharə irə.
- 9 Nægkiariien nəha rıpkəmhwən mhə ia nægkiariien nəha iakinərihi tərini əknekin
mə kaha me səvənraha tuharə irə,
ia nəpın nəha iakıməuvehi rəgınraha
miri irapw irəha fwe tənə İjip.
Irəha həpkəkwtəmhirı mhə nægkiariien səiou,
nənə ro pen iakenouenou irəha. İou İərimənu iakani iamınha irə.
- 10 *Nənə İou İərimənu iakani mə nægkiariien səiou takərihi tərini əknekin ia
nəpın sə truvehe nəkur Isrel tuharə irə ro iamınhi irə:
Takəmri pen loa me səiou ia nətərigien səvənraha,
nənə mirai pen ia rerınraha.
İou takuvehe mo İou Kumwesən səvənraha,
nənə irəha tuhəuvehe mho irəha nərmama me səiou.
- 11 Ko irəha riti rıpkəvən mhə mahatən nəkur İmwəni me uə piəvni mə, ‘İk
tikaməkeikei mukurən İərimənu i.’
Ko rıpkahatən mhə irəha iamınhi ti nəri nə mə irəha pam tuhəukurən İou,
İərmama sə in inhəripw anan ia nırəha, mevən meste İərmama sə in
rasori ia nırəha.
- 12 *İou takapi irəha ti noien me səvənraha səməme həpkatukwatukw mhə,
nənə rerık trıpkırhi mhə mwı noien ərəha me səvənraha ia nəpın riti.”
- 13 Nəpın Kumwesən raməgkiari ia nægkiariien nəha in trərihi tərini əknekin
mə in nægkiariien vi, nıpwran i mə nægkiariien rıməkupwən mərihi tərini
əknekin rınakuas. Nənə nəri sə rınakuas, rınəpwəh nəmwhenien, nənə trıpkə
mhə tui riwən.

9

Nımwə tapolen kaməfwaki irə ia tıprənə i

- 1 *Nægkiariien nəha Kumwesən rıməkupwən mərihi tərini əknekin fwe
kupwən səvənhi me fwe ikin loa kamhahatən mə tukəfwaki irə, nənə səvənhi
riti nımwə tapolen kaməfwaki irə ia tıprənə i. 2 *Nımwə tapolen nəha kıməvi
kərpifi nəkwən kəru. Nəkwən sə kukupwən kuvnımwə ikin kani mə Kwopun
İkinan. Ia kwopun nəha nəri kamhıai pen napw irə raməhiapw mine tepol
kaməmri utə bred İkinan irə. 3 *Nəkwən sə ro kəru irə, kıməvi tukuahag tınari
irə, kani mə Kwopun İkinan anan. 4 *Kwopun nəha, nıfatə riti fwe ikin kınə
ia kol, kəuvani nımwəkmwəki nari nıpekin rapein amasan ia təkuren. Pokis
riti fwe ikin kıməvegi nıkarkaren me İa kol. Ia nəkwai pokis nəha tıkinari riti
kınə İa kol nəveginien nəha kani mə mana rukuə irə. Rıgi nei nəha rıno tihın
mahatən pen Eron mə in pris, in mwı İa nəkwai pokis nəha. Kəruətərei mi
kəru nəha kımərai pen loa me ten İa nırau İrau mwı fwe ikin.
- 5 *İa təkure pokis nəha nənimwi Jerupim kəru nəha ikin səməmi kroua-
hatən pen mə Kumwesən raməmak fwe ikin. Təregınrau krouvi atukw İ
rəuiui kwopun nəha Kumwesən rauvehi raka noien ərəha me səvəi nərmama
İkin. Mətə təkwtəkwuni nəha nəpın riwən ti nınıien narımnari me İ mərai

* 8:10: Hip 10:16 * 8:12: Hip 10:17 * 9:1: Eks 26:1-30 * 9:2: Eks 25:23-40 * 9:3: Eks
26:31-33 * 9:4: Eks 16:33, Eks 25:10-16, Eks 30:1-6, Nam 17:8-11, Dut 10:3-5 * 9:5: Eks 25:18-22

kwərhakwərha. ⁶*Nəp̄in hənəmri amasan pam narimnari me nəha, ia nəp̄in me pam pris me kamhəuvnimwə mamhəier ia kwopun ikinan, mamho wok səvənraha. ⁷*Mətə kwopun ikinan anan, pris asori anan in əpa rauvnimwə ikin. Mətə ko r̄ipkevən mhə ia nəp̄in me. In rauvnimwə ia kwopun nəha nəp̄in kuatia ia nuk me. Nənə nəp̄in in rauvnimwə traməkeikei muvehi netə, mevən muvei pen m Kumwesən ti noien ərəha səvənhi mine noien ərəha səvəi nər̄mama hənə mhəreirei. ⁸*Ia narimnari me nəha, Nən̄imw̄in Ikinan ramahatən mə suatuk ti nuvnimwəien ia kwopun ikinan anan r̄ipkəsevər mhə ihi nəp̄in nimwə tapolen r̄inamərer ihi fwe kupwən. ⁹*In rəmwhen ia nən̄imw̄i nari riti sə ramahatən pen nəp̄in i samarə irə təkwtəkwuni. N̄ipwran mə narimnari me səməme pris me kamhəuvei pen m Kumwesən mine nər̄im̄iru me səməme kamhousi əpune irəha kavi n̄itenraha ti noien ərəha həreirei nəmri atukwatukwien nətərigien səvəi nər̄mama səməme kamhəuvehe ti nəfwak̄ien. ¹⁰*Ro iam̄inhi irə ti nəri nə mə noien səvəi narimnari me nəha raməgkiari a ia nəveḡinien mine nən̄imw̄ien mine naikuasien me səpəmsəpə. Narimnari me nəha səvəi n̄ipwrai iər̄mama a. K̄inəmri narimnari me nəha mə tuharə mheste Kumwesən tro narimnari me pam həuvehe mhərməvi mwi.

N̄ite Iesu Kristo

¹¹*Mətə təkwtəkwuni nəha Kristo ruvəuvehe raka. In pris asori anan sə r̄iməpeki narimnari amasan me muvehe. In r̄iməuvnimwə ia nimwə tapolen sə ramasan anan mwi məpi raka sə kupwən. Nimwə tapolen nəha r̄ipko mhə nari riti sə nər̄mama hənə ia rəḡinraha, nənə r̄ipko mhə nari riti səvəi t̄iprənə i sə Kumwesən r̄ino. ¹²Nəp̄in Kristo r̄iməuvnimwə ia kwopun ikinan anan, in r̄ino m kuatia a nəmwhen ko r̄ipkuvnimwə mhə mwi, ti nəri nə mə in r̄ipkuvehi mhə n̄ite nən̄i mine n̄ite kwəti kau muvnimwə, mətə in r̄iməuvehi atukw a n̄iten muvnimwə, mo suatuk ti n̄ifi rakaien k̄itaha ia noien ərəha me səkitaha, nənə suatuk nəha trarə rer̄in. ¹³*K̄im̄iaha hiəukurən. N̄ite nən̄i mine n̄ite kau mine n̄imwrakw ia kwəti kau k̄iməuvani əmwesi ia n̄ifatə, tr̄ini m̄inuə pris riti ruvi r̄əregi pen ia iər̄mama sə r̄iməuvehe məm̄kem̄ik ia nəmri Kumwesən, nənə ia noien nəha in ruvehe məm̄her mwi. ¹⁴*Mə ro n̄ipər̄hienien i rəfo ia n̄ite Kristo? In rukurən noien məpi raka. Ia n̄iskaiien səvəi Nən̄imw̄in sə ramarə rer̄in, Kristo r̄iməuvei pen atukw a in m Kumwesən rəmwhen ia nər̄im̄iru nər̄əhaien riwən irə kousi əpune kuvei pen m Kumwesən. N̄ite Kristo traikuas ia rer̄im̄iaha ti noien emhə me mə k̄im̄iaha hiəukurən no tukwiniien nari m Kumwesən sə ram̄iru.

¹⁵*Ro pen Kristo in iəmə sə ravi s̄imw̄in nər̄mama mine Kumwesən ia nəgkiariien vi sə k̄inərihi tər̄ini əknek̄in. In ravi s̄imw̄in irəha iam̄inha irə mə səməme Kumwesən raməkwein ia n̄irəha həukurən nuvehien narimnari me nəha tuhəpkiwən mhə səməme Kumwesən ruvəni raka mə truvei pen m nər̄mama me səvənhi. Ti nəri nə mə Kristo r̄imamhə, ro pen nemhəien səvənhi r̄ineivinari ia n̄irəha, tukəpwəh nər̄pw̄inien noien ərəha me səməme hənə nəp̄in nəgkiariien k̄iməkupwən kərihi tər̄ini əknek̄in fwe kupwən rauui ihi irəha.

¹⁶K̄im̄iaha hiəukurən. Tr̄ini m̄inuə iər̄mama riti rərihi tər̄ini əknek̄in nəgkiariien riti mə tukəfuai nautə me səvənhi nəp̄in tremhə irə, iər̄mama nəha traməkeikei mukupwən memhə kurirə irə ko nəgkiariien sə r̄inərihi tər̄ini əknek̄in. ¹⁷Ro iam̄inhi irə ti nəri nə mə nəgkiariien sə ro iam̄inhi ro nəri auər a irə nəp̄in iər̄mama nəha ram̄iru ihi. ¹⁸Rəmwhen a mwi nəgkiariien

* **9:6:** Nam 18:2-6 * **9:7:** Eks 16:2-34 * **9:8:** Hip 10:19 * **9:9:** Hip 10:1-2 * **9:10:** Lev 11:2,25, Lev 15:18, Nam 19:11-13 * **9:11:** Hip 3:1, 10:1 * **9:13:** Lev 16:3,14-16, Hip 10:4, Nam 19:9,17-19 * **9:14:** 1Pit 1:18-19, 1Jon 1:7, Hip 6:1 * **9:15:** 1Tim 2:5, Hip 8:6

sə Kumwesən rīməkupwən mərihi tərini əknekin ruvehe mo nəgkiariien riti tukaməkeikei ko, mətə mə netə rīpkaiu mhə nəgkiariien nəha ro nəri auər a irə. ¹⁹ *Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə nəpīn Moses rini irapw pam raka nəgkiariien me sāvai Loa m nərmmama, nənə kurirə irə in ruvehi nīmwheri sipsip sə kino rəruevəv mīne rīgi nei nəha hisop, meitesi pen ia nite kwəti kau mīne nite nəni sə rīnərapi ia nui, nənə mivi rərəgi pen netə ia nəkukuə sāvai Loa mīne ia nərmmama me pam, ²⁰ *nənə mīni pen ti nīrəha mə, “In i netə trərihi tərini əknekin nəgkiariien i Kumwesən rīməni pehe tukumiaha i mə tiho.” ²¹ *Ia noien a mwi nəha Moses ruvi rərəgi pen netə ia nīmwə tapolen mīne narimnari me pam ikin sāvai nəfwakiien. ²² *Nīpərhiēnien i, ia noien sāvai Loa nəha, ipaka nari m nari me pam netə rəpərhi irəha həuvehe mhəmher. Nənə trīni mīnuə netə rəpwəh naiuien, Kumwesən ko rīpkenouenou mhə noien ərəha me.

²³ *Ro pen netə raiu ti nəpərhiēn narimnari me nəha həuvehe mhəmher. Mətə nīmwə tapolen nəha mīne narimnari me sāvənhi irəha həuvnhi a narimnari me fwe ia neiai. Mətə narimnari me sāvai nəfwakiien fwe ia neiai, nite nərimīru riti rīpkəmwhen mhə ti nəpərhiēn irəha həuvehe mhəmher. Tukaməkeikei kuvehi netə riti sə ramasan məpi raka. ²⁴ *Kristo rīpkuvnimwə mhə ia nīmwə tapolen ia tīprənə i sə nərmmama həno ia rəginraha mhəuvnhi a nīmwə tapolen pərhiēn irə, mətə Kristo ruvnimwə atukwatukw ia neiai, nənə təkwtəkwni nəha in ramərer ia nəmri Kumwesən maməgkiari tukwini səkitaha. ²⁵ Pris asori anan sāvai nəkur Isrel rauvnimwə ia kwopun ikinan anan ia nuk me pam mauvehi nite nərimīru me, mətə Iesu rīpko mhə iamīnha irə. In ruvnimwə m kuation a muvei pen nīmīruien sāvənhi m Kumwesən. ²⁶ Ko rauvnimwə nəpīn me nīpwran mə in trauvehi nəmisəien ia nei kamarkuau i nəpīn me fwe kinəmri vi a tīprənə muvehe meste pehe təkwtəkwni. Mətə təkwtəkwni nəha, rīpko mhə tui tīprənə i ro sampam, in rier pehe m kuation a muvei pen nīmīruien sāvənhi ti nuvehi rakaiēn noien ərəha, nənə ko rīpkuvei pen mhə mwi ia nəpīn riti. ²⁷ *Kumwesən rīnəmri raka mə nərmmama me pam tuhaməkeikei mhēmha m kuation a, nənə kurirə irə in trəkiri irəha ti noien me sāvənraha. ²⁸ Ia noien a mwi nəha, Kristo rīməuvei pen nīmīruien sāvənhi m kuation a ti nuvehi rakaiēn noien ərəha sāvai nərmmama həpik. Nənə in trier pehe mwi ia nuveheien sə ro kəru irə, rīpko mhə ti nuvehi rakaiēn noien ərəha, mətə in truvehe mwi ti nuvehi mīruien nərmmama səməme hameitenhi in.

10

¹ *Narimnari me sāvai Loa həmwhen a ia nənimwi nari m nari amasan me səməme rīpko mhə tui həuvehe, rīpko mhə nīpwrai narimnari me. Ia nuk me pam pris me nəha sāvai nəkur Isrel kamho a nari kuation, mamhəvi netə ti noien ərəha. Mətə nite nərimīru me nəha rīreirei noien nərmmama səməme kamhəuvehe ti Kumwesən hatukwatukw ia nənimen. ² Ko ro nərmmama me i səməme kamhəfwaki həuvehe mhatukwatukw pərhiēn, tukaikuas irəha m kuation a ia netə nəha, nənə kurirə irə irəha tuhəpkregi mhə mwi mə noien ərəha raməmak ia nīrəha, nənə tukousi əpune mwi nərimīru me kuvi nitenraha ti nəfe. Kukurən nəpwəhien noien nəha. ³ Ro iamīnhi irə, ia nuk me pam, irəha kamhəvi auər a netə, mətə ko həpkenouenou mhə noien ərəha me sāvənraha, ⁴ *ti nəri nə mə nite nəni mīne kau ko rīpkuvehi raka anan mhə noien ərəha.

* **9:19:** Eks 24:3,6-8, Lev 14:4,6 * **9:20:** Eks 24:8 * **9:21:** Lev 8:15,19 * **9:22:** Lev 17:11, Efes 1:7 * **9:23:** Hip 8:5, 10:1 * **9:24:** 1Jon 2:1 * **9:27:** Fil 3:20, Hip 10:10, 1Pit 2:24 * **10:1:** Hip 8:5 * **10:4:** Hip 9:13

⁵ Ro pen, nəpɪn Kristo rinauvehe ia tɪprənə i, rini pen ti Kumwesən mə, “Ik ikəpwəh nokeikeiien noien nəha kamousi əpune nərimɪru me kauvei pehe mik,

uə noien nəha kauvei pehe narimnari nepwɪn mwi mik, mətə ikinəpnəpenə ia nɪpwɾak.

⁶ Nərimɪru me nəha kauvani əmwesi nɪpwɾanraha pam ia təkure nɪfatə mɪne nərimɪru me nəha kavi nɪtenraha ti noien ərəha, ik rerɪm rɪpkagien mhə ti nɪrəha.

⁷ Nənə iakinɪ mə, ‘Kumwesən, ətə ro, iou iakauvehe mə tako nəkwam rəmwhen atukwatukw ia nəgkiariien kɪmərai pen ia nəkukuə səvəi Loa səim sə raməgkiari ia nɪrak.’ ”

⁸ Ia nəgkiariien nəha irənhə, Kristo rɪməkupwən mɪni mə, “Ik ikəpwəh nokeikeiien noien nəha kamousi əpune nərimɪru me kauvei pehe mik, uə noien nəha kauvei pehe narimnari nepwɪn mwi mik. Nərimɪru me nəha kauvani əmwesi nɪpwɾanraha pam ia təkure nɪfatə, mɪne nərimɪru me nəha kavi nɪtenraha ti noien ərəha, ik rerɪm rɪpkagien mhə ti nɪrəha.” (In rini nəgkiariien nəha nəri auər a mə nuvei penien narimnari me nəha m Kumwesən ramesi pen nəfe Loa rani.) ⁹ Mətə Kristo rani mwi mə, “Kumwesən, ətə ro, iou iakauvehe mə tako nəkwam.” Ia nəgkiariien nəha səvənhi ramousi raka nəkwai Kumwesən sə kupwən, mə in trəmri nəkwai Kumwesən sə kurirə. ¹⁰ *Nənə nəkwai Kumwesən sə nəha sə kurirə rinaikwas raka noien ərəha me səkitaha nəpɪn Iesu Kristo rɪməuvei pen nɪpwɾan m Kumwesən m kuatia a, nənə ko rɪpkuvei pen mhə mwi nəpɪn riti mwi.

¹¹ *Nəpɪn me pam pris me kamhərer mamho wok səvənraha, mamho a nəri kuatia ia nəpɪn me, mamhəvi nɪte nərimɪru me, netə sə rɪreirei naikwas rakaien noien ərəha me ia nəpɪn riti. ¹² Mətə Kristo rɪnəsəni nɪmɪruvien səvənhi memhə m kuatia a ti naikwas rakaien noien ərəha me səvəi nərmama ia nuk nuk me mɪpko mhə sampam, nənə kurirə irə in revən məkure ia nɪkare Kumwesən mwatuk. ¹³ *Ia kwopun nəha in treitenhi meste Kumwesən tro nərmama səməme haməmwəki in həuvehe in trərpwi utə tɪpage nɪsun mi ia nɪrəha. ¹⁴ Iakani iamɪnhi irə mɪne ti nəri nə mə Kristo nɪten rɪnaiu m kuatia a mo nərmama me səvənhi hatukwatukw ia nənimen ia nuk nuk me. Nərmama me nəha irəha nəha rɪno irəha ho ikinan.

¹⁵ Nənə Nənimwɪn Ikinan mwi rani pehe tukutaha mə nəri nəha ro nɪpərhienien. Rani mə,

¹⁶ * “Iərimənu rani mə, ‘Nəgkiariien səiou takərihi tərini əknekin ia nəpɪn sə truvehe nəkur Isrel tuharə irə ro iamɪnhi irə:

Takəmri pen loa me səiou ia nətərigien səvənraha, nənə mɪrai pen ia rerɪnraha.’ ”

¹⁷ *Nənə in rani mwi mə,

“Iou rerɪk trɪpkrhi mhə mwi ia nəpɪn riti

noien ərəha me mɪne noien ourour me səvənraha.”

¹⁸ Mə Kumwesən rɪnenouenou raka nərəhaien me nəha, nənə tukvi mwi netə ti noien ərəha ti nəfe. Tukəpwəh a noien nəha. ¹⁹ *Piak me, təkwtəkwuni nəha ia nɪte Iesu kitaha səukurən nuvniwəien ia kwopun ikinan anan mhəpwəh nehəkɪrien, ²⁰ *mhesi pen suatuk vi sə ramɪru Iesu rɪnəsəvər irə tukutaha ia nɪpwɾan mə tsəukurau ia tɪnari nəha raməgher tukuahag kwopun ikinan anan. ²¹ Kitaha səuvəuvehi pris riti səkitaha in rasori mamərimənu ia nimwə səvəi Kumwesən. ²² *Narimnari me nəha ho nɪpərhienien. Ro pen pwəh

* **10:10:** Hip 9:12,28 * **10:11:** Eks 29:38 * **10:13:** Hip 1:3, Sam 110:1 * **10:16:** Hip 8:10
* **10:17:** Hip 8:12 * **10:19:** Hip 4:16 * **10:20:** Mat 27:51, Hip 9:8 * **10:22:** Lev 8:30, Esik 36:25, Efes 5:26

səuvən ipaka ti Kumwesən mhəpwəh nərkwafəien neikuəien ia reritaha, mhahatətə əknekin irə, nənə reritaha sə fwe kupwən ramrhi noien ərəha me səkitaha ruvehe məmher ia nite Kristo, nənə nipwrataha mwi rəmher, ti nəri nə mə sənaru raka ia nui əmher. ²³*Pwəh səkwətəmhiri əknekin nini irapwien nəri amasan sə sameitenhi, mhəpwəh nikiukiuien, ti nəri nə mə Kumwesən sə rīmāni mə truvei pehe nəri amasan nəha m kitaha ramo nəgkiariien səvənhi ia nəp̄in me. ²⁴Pwəh sətərig mə tsəfo mhasitu ia kitaha me mho nokeikeien mine noien amasan me. ²⁵*Ripkamasan mhə mə tsəpwəh noien səvəi nousəsimw̄inien kitaha me rəmwhen ia nərmama nepw̄in kamho, mətə pwəh sər̄pwi əknekin kitaha me, mamho ia nəp̄in me ti nəri nə mə kitaha səukurən mə nuveheien səvəi Iesu ruvəuvehe ipaka.

²⁶*Iakani iam̄inha irə ti nəri nə mə kitaha səuvəukurən raka nipər̄hienien. Tr̄ini m̄inuə samo nəri auər a irə, mamhəmwur pen ia noien ərəha, nənə netə riti mwi riwən anan mə traiu maikuas raka noien ərəha səkitaha. ²⁷*Tr̄ini m̄inuə kitaha saməmwur pen ia noien ərəha, nəri kuatia a tsaməti pen i mamheitenhi. Nəri nəha ro nehek̄irien i. In nə nəp̄in Kumwesən trərpw̄in noien ərəha me irə mine napw i raməpnəpan pik trahi nərmama səməme haməmwəki in. ²⁸*Kimiaha hiəukurən. Tr̄ini m̄inuə iərmama riti ramərui Loa səvəi Moses, nənə iərmama kəru uə kahar tuharni irapw in, nənə in traməkeikei memhə. Ko k̄ipkapi mhə tukwe. ²⁹*Mətə rəfo ia iərmama sə ramavən avən ia Tini Kumwesən? Kumwesən ruvəni raka nəgkiariien vi səvənhi tukutaha, nənə nite Tini rərihi tərini əknekin nəgkiariien nəha. Mətə rəfo ia iərmama sə ro nəri auər a ia netə nəha sə rino in ruvehe məmher mo ikinan i? Nənimw̄in Ikinan rauai namasanien səvənhi m nərmama, mətə rəfo ia iərmama sə rani ərəha Nənimw̄in nəha? Iərmama nəha nərpw̄inien sə Kumwesən tro min ti noien ərəha səvənhi triskai məpi raka nərpw̄inien səvəi iərmama sə ramərui Loa səvəi Moses. ³⁰*Iakani iam̄inha irə ti nəri nə mə kitaha səuvəukurən raka mə Kumwesən rīmāni mə, “Iou takərpw̄in noien ərəha səvəi nərmama, nipər̄hienien iou tako.”* Nənə in rīmāni mwi mə “Iərimənu in trəkiri noien me səvəi nərmama me səvənhi.” ³¹Kumwesən in ramiru. Tr̄ini m̄inuə saməmak ia rəgin mə in trərpw̄in noien ərəha me səkitaha, nari nəha in nari riti səvəi nehek̄irien.

³²Mətə rer̄im̄iaha tramrhi nəp̄in kupwən, nəp̄in hiəpkuvehe vi a ia nukuraanien. Nəp̄in nəha nəp̄in skai. Kamo nəmisəien me m kimiaha, mətə hiəpwəh n̄imweien. ³³*Nəp̄in me nepw̄in nərmama kamhəni ərəha kimiaha ia nəmri nərmama, nənə mamho rərəha ia kimiaha. Nəp̄in me nepw̄in kimiaha hiamərər kimiaha nərmama səməme kamho rərəha ia n̄irəha iam̄inhi irə. ³⁴*Kimiaha hiaməuvehi pəri nəmisəien kimiaha nərmama səməme hamarə ia kalapus. Nəp̄in nərmama hənakres narimnari me səkimiaha, mətə rer̄im̄iaha ragien a tukwe, ti nəri nə mə hiəuvəukurən raka mə narimnari nepw̄in nəha ik̄in səkimiaha, səməme hamasan mhəpi raka, nənə narimnari me nəha tuharə rer̄in.

³⁵Ro iam̄inhi irə tihaməkeikei mhərər əknekin, ti nəri nə mə nərəkuien fwe ik̄in səkimiaha ramarə sə tihəuvehi. ³⁶*Tihaməkeikei mho nətərigien səkimiaha rəpwəm̄wis mə tiho narimnari me səməme Kumwesən rokeikei. Nənə tihəpkuvehi nəfe in ruvəni raka mə truvei pehe m kitaha. ³⁷Ro iam̄inhi irə rəmwhen ia Nəkukuə Ikinan rani mə tripko mhə tui, “Iərmama i kam̄ini mə truvehe, truvehe, in tripko mhə tipwə.

* **10:23:** Hip 4:14 * **10:25:** Hip 3:13 * **10:26:** Hip 6:4-8 * **10:27:** Aes 26:11 * **10:28:** Dut 17:6, 19:15 * **10:29:** Eks 24:8, Hip 13:20 * **10:30:** Rom 12:19, Dut 32:36, Sam 135:14 * **10:30:** Dut 32:35 * **10:33:** 1Kor 4:9 * **10:34:** Mat 6:20, Mat 19:21,29 * **10:36:** Luk 21:19, Hip 6:12

38 *Mətə iərmama atukwatukw səiou trimiru ia nahatətəien səvənhi, nənə trini minuə ramavən rərig rərig, nənə rerik tripkagien mhə tukwe.”

39 Mətə kitaha i səpko mhə iaminha irə. Ko səpkavən rərig rərig mhə mə Kumwesən trouaha kitaha, rekəm. Kitaha nərmama səvəi nahatətəien ia Kumwesən tsəuvehi nimiruien.

11

Kaha kupwən me hənahatətə ia Kumwesən

1 *Nahatətəien ia Kumwesən ikukurən amasan mə tikuvehi narimnari amasan me ikameitenhi, mani nīpərhiēnien ia narimnari me ipkətə mhə ia nənimem. 2 Nahatətəien iamīnhi in nəha nəfe kaha kupwən me həno ro Kumwesən rəgnəgini irəha.

3 *Nahatətəien ro kitaha səukurən amasan mə Kumwesən rino neiai mine tīprənə mine narimnari me pam ia nəgkiariēn səvənhi, mo narimnari me nəha kamətoni həuku pen ia narimnari me kīpkətoni mhə. 4 *Epel in rīnahatətə ia Kumwesən, ro pen ruvei pen nari riti m Kumwesən sə ramasan məpi raka səvəi Ken. Nənə ti nəri nə mə in rīnahatətə ia Kumwesən iamīnhi irə, nənə Kumwesən rini irapw mə in iəmə atukwatukw riti, nənə rerin ragien ti nuvehien narimnari me səvənhi. Nīpərhiēnien iəmə nəha ruvəmhə raka, mətə noien səvəi nahatətəien səvənhi raməgkiari ihi m kitaha.

5 *Inok rīnahatətə ia Kumwesən, ro pen kuvehi utə in mə tripkemhə mhə, nənə kīpkətoni mhə mwi in ti nəri nə mə Kumwesən rīməuvehi raka in ia tīprənə i revən fwe ia neiai. Mətə nəpīn kīpkuvehi raka mhə ihi in, Nəkukua Ikinan rani mə Kumwesən rerin ragien tukwe. 6 Mətə trini minuə iərmama rīpkahatətə mhə ia Kumwesən, in trəfo mo Kumwesən rerin ragien tukwe? In rīreirei anan noien, ti nəri nə mə iərmama riti rokeikei mə truvehe ti Kumwesən, in traməkeikei mīni nīpərhiēnien mə Kumwesən ramarə nənə mamə ramasan m nərmama səməme haməmwur mə tuhətoni in.

7 *Noa rīnahatətə ia Kumwesən. Ro iamīnhi irə nəpīn Kumwesən rīnani pen narimnari me min fwe kupwən səməme nərmama həpwəh ihi nətoniēn, Noa ramsiai, mamə nəkwān, nənə muvrhəkin nītətə asori riti mə truvehimiru nərmama səməme kamharə ia nəkwai nimwə səvənhi. Ia noien i, Noa ramo pui noien ərəha me səvəi nərmama ia tīprənə, nənə muvehe iərmama riti sə ratukwatukw ia nəmri Kumwesən ti nəri nə mə ramahatətə irə.

8 *Epraham rīnahatətə ia Kumwesən, ro pen nəpīn Kumwesən rəkwein in mə trevən ia tənə əpə riti tukuvei pen min, ro nəkwān, mier, mīreirei mə rauəku. 9 *In rīnahatətə ia Kumwesən ro pen in rarə ia tənə nəha Kumwesən rino promes mə truvei pen min. Mətə rīnamarə ia kwopun nəha ia nimwə tapolen rəmwhen a iəpwispwis riti. Nənə Aesak mine Jekop irau nəha Kumwesən rino promes mīnrahar pəri, irau mwi krauarə a ia nimwə tapolen. 10 Epraham rino iamīnha irə ti nəri nə mə in rameitenhi mə trevən ia taon riti sə ramərer ia təkure nəri skai riti. Taon nəha, Kumwesən rino mak irə, nənə mīno raka ramarə.

11 *Sera rīnahatətə ia Kumwesən, ro pen Kumwesən ruvei pen nīskaiēn min mə tro tīpwīn. Nəri auər a mə Sera in rīnəprənemə anan, mətə rərəhi tini ti nəri nə mə in rīnətīgite ia Kumwesən sə rino promes min. 12 *Ro pen sətōni mə iərmama kuatia a i Epraham rīnərgarə ipaka remhə, mətə rərəhi iəkunouihi

* 10:38: Rom 1:17, Kal 3:11 * 11:1: Rom 4:18, 2Kor 5:7 * 11:3: Jen 1:1, Sam 33:6, 2Tes 3:5

* 11:4: Jen 4:3-10 * 11:5: Jen 5:24 * 11:7: Jen 6:13-22, Jen 7:1, 1Pit 3:20, Rom 3:22, 4:13

* 11:8: Jen 12:1-5, Wok Me 7:2-4 * 11:9: Jen 26:3, Jen 35:12,17 * 11:11: Jen 18:11-14, Jen 21:2

* 11:12: Rom 4:19, Jen 15:5, 22:17, Dut 10:22

riti, nənə nərmama ia kwənəkʷus səvənhi həuvehe mhəpik mhəmwhen ia kəməhau me ia kəpuapen uə nīpəkīr ia nīkare təsi ko kīpkəvsini pam mhə irəha.

¹³* Nərmama me i irəha pam kamhahatətə ia Kumwesən. Mətə nəpīn irəha hemhə, irəha həpwəh ihi nuvehien narimnari me nəha səməme Kumwesən rino promes mə truvei pen minraha. Irəha hamətoni mə narimnari me nəha haməmak isipwīn ihi ti nīrəha, mətə rerīnraha ramagien pīk mə tuhətoni. Nənə irəha haməni irapw mə hamarə ia tīprənə i mətə irəha həmwhen a iəpwīspwīs me. Tīprənə i rīpkō mhə imwənraha pərhiēn. ¹⁴ Nəpīn nərmama haməgkiari iamīnha irə ramahatən pen mə irəha hamətui imwənraha atukwatukw. ¹⁵ Kamo rerīnraha ramrhi tənə nəha həməier irə mə in nəha imwənraha atukwatukw ko hərərig mwi. ¹⁶* Mətə irəha həpkrərig mhə ti nəri nə mə hokeikei tənə əpə riti sə ramasan məpi raka, in nəha fwe ia neiai. Ro pen Kumwesən rīpkaurīs mhə mə irəha tuhəkwein in mə Kumwesən səvənraha, ti nəri nə mə in rīnəpnəpenə raka ia taon riti səvənraha.

¹⁷ Epraham rīnahatətə ia Kumwesən, ro pen nəpīn Kumwesən raməkiri nahatətəien səvənhi, rəmrutə Aesak ia təkure nifatə. Ia nəpīn nəha Epraham i Kumwesən rino promes me min ramərer mwatuk mə trousi əpune tīni anan kuatia. ¹⁸ Kumwesən ruvəni raka tukwe mə, “Epraham, nīmwpwīm me səməme tuhəku pen ia Aesak irəha nə takəvsini irəha mə kwənəkʷus me səim.” ¹⁹* Mətə Epraham ramərer mwatuk mə trousi əpune tīni, ti nəri nə mə rerīn rarhi mə Kumwesən rukurən noien iərmama rətui mwi ia nemhəien. Ro pen nəpīn ruvehi raka tīni ia nifatə rəmwhen mə in rīnətui mwi ia nemhəien.

²⁰* Aesak rīnahatətə ia Kumwesən, ro pen rəfwaki mə Kumwesən trəkwein amasan ia Jekop mīne Isau, mamīni irapw narimnari me səməme tuhəkuvehe ia nəpīn riti.

²¹* Jekop rīnahatətə ia Kumwesən, ro pen nəpīn ipaka remhə, in rəfwaki mə Kumwesən trəkwein amasan ia tīni Josef mī. In rīnərpwi kaskīn mərəer əmakəmak, nənə maməgnəgīni Kumwesən.

²²* Josef rīnahatətə ia Kumwesən, ro pen nəpīn ipaka remhə, in rəgkiari ia nəpīn nəha sə kwənəkʷus me səvəi nəkur Isrel tuhəier fwe tənə Ijip, mīni mə tuhəfo ia nīkəkrin me.

²³* Tata mīne mama səvəi Moses krīnouahatətə ia Kumwesən, ro pen nəpīn Moses rətui, irau krouətoni mə in iəkunouihi amasan riti, nənə krouərkwafə i roueste məkwə kahar. Nənə irau kroupkhekīr mhə nəruiēn nəgkiariēn səvəi kīg.

²⁴* Moses rīnahatətə ia Kumwesən, ro pen nəpīn in rupwinari, rəpwəh nəseniēn mə tukəkwein in tīni prən ouihi səvəi Fero, kīg səvəi nəkur Ijip.

²⁵ In revən marə irəha nərmama me səvəi Kumwesən muvehi pəri nəmīsəien irəha mīnraha. In rokeikei sə nəha məpi raka mə in tramregi ramasan ia nagienien i kamregi ramasan irə nəpīn ouihi a, nagienien səvəi noien ərəha.

²⁶* Ia nətəien səvənhi, kamo naurīsien min ti Kristo sə trīpkuvehe ramasan məpi raka nautə me pam ia tənə Ijip. Nətəien səvənhi ro iamīnha irə ti nəri nə mə in ramətī pen ia nərəkuiēn sə Kumwesən truvei pen min. ²⁷* Moses rīnahatətə ia Kumwesən, ro pen in rier ia tənə Ijip məpwəh nehekīrien ia kīg nəha sə niemaha raməpi pīk. In rīpkətī ərari mhə mə trīrərig, mətə ramərer əknekīn rəmwhen mə in ramətoni Kumwesən i iərmama rīpkətoni mhə ia

* **11:13:** Jen 23:4, 1Kron 29:15, Sam 39:12, 1Tes 2:11 * **11:16:** Eks 3:6,15, Mak 12:26 * **11:19:** Rom 4:17 * **11:20:** Jen 27:27-29, Jen 27:39-40 * **11:21:** Jen 48:15-16 * **11:22:** Jen 50:24-25, Eks 13:19 * **11:23:** Eks 1:22, 2:2 * **11:24:** Eks 2:10-12 * **11:26:** Hip 10:34-35 * **11:27:** Eks 12:51, Eks 14:13,14, Rom 1:20, 1Tim 1:17, Hip 11:1

nənimen. ²⁸* In rīnahatətə ia Kumwesən, ro pen rəmri nāveginien asori naha Pasova, məmri mwi noien i nəkur Isrel ho pen netə ia təpinhə ia nimwə me səvənraha kamo agelo sə trouraha nəmritaik me rīrapi irəha hemhə.

²⁹* Nəkur Isrel me naha hənahatətə ia Kumwesən, ro pen irəha həpi simwin ia tasi əruerəv. Irəha hənəvən mhəpi simwin rəmwhen hamavən ia tiprənə əvəhak. Mətə nəpīn nəkur Ijip haməmwur mə tuhəkurirə irəha, tasi rīrərig muvehe mousəman irəha həmwhenimw.

³⁰* Nəkur Isrel hənahatətə ia Kumwesən, ro pen havən mhəkuraukurau ia nəpai səvəi taon Jeriko meste nəpīn sefen, nənə nəpai naha rərkwəpīr māsas.

³¹* Rehap pran səvəi suatuk in rīnahatətə ia Kumwesən, ro pen in rīpkemhə mhə irəha nəkur Jeriko səməme hənərui nəkwei Kumwesən. Nəkur Isrel həpwəh nousi əpuneien prən naha ti nəri nə mə rerīn ragien mə truvehi iamə Isrel mi naha səmami kriməuvehe mə trouətoni afafa taon naha. Irau krauevən fwe ia nimwə səvənhi.

³² Mətə ko iapkəgkiari mhə mwi rəpwəmwis. Səiou nəpīn riwən mə takəgkiari ia Kiteon, Parak, Samson, Jefta, Kig Tevit, Samuel, mine profet me. ³³* Nərmama kupwən me naha hamahatətə ia Kumwesən, nənə ro pen həuvehi irapw kig me ia naruagənien, mho noien atukwatukw me, mhəuvehi nəfe Kumwesən rino promes mīnraha, mhəsisəg ia tərhui laeon me, ³⁴* mhousi əfi napw asori sə rauək, mhəp mhəvtənhi nərmama səməme hənua tuhərai əpune irəha ia nau səvəi naruagənien. Irəha nərmama niskaiien səvənraha riwən, mətə Kumwesən ruvei pen niskaiien mīnraha, nənə irəha həuvehe mhəskai ti naruagənien, mho naruagən me səvəi tənə əpə me hap. ³⁵* Nīpran nepwin naha ikīn səməme hənahatətə ia Kumwesən, Kumwesən ro nīpwnətīnraha me hətui mwi ia nemhəien. Nərmama nepwin mwi səməme hənahatətə ia Kumwesən, irəha hənəsēni nərmama səməme haməmwəki irəha ho nəmīsəien asori ia nīpwrānraha. Irəha həpkəpwəh mhə nahatətəien səvənraha mə nərmama səməme haməmwəki irəha heivi nari ia nīrəha. Irəha hamahatətə ia Kumwesən mə in tro irəha hətui mwi ia nemhəien səvənraha ia nīmīruien riti sə ramasan məpi raka. ³⁶* Nənə irəha me nepwin, nərmama haməfkəmanə ia nīrəha, mamhərisi irəha. Nənə irəha me nepwin, nərmama hərihi irəha ia jen, nənə mhəuvehi puvnimwə irəha ia kalapus. ³⁷* Irəha me nepwin kīnəkwi əpune irəha ia kəruətērei. Nənə kərai əmwesi irəha nepwin ia so ro nīpərīn kəru. Nənə irəha me nepwin, kīnərai əpune irəha ia nau səvəi naruagənien. Nənə irəha me nepwin hənamarə mamharkahu ia teki nənī mine sipsip, nautə səvənraha riwən anan. Nəpīn me nərmama hamouraha irəha, mamho rərəha anan ia nīrəha. ³⁸ Irəha nərmama amasan me. Tiprənə i rīpkəmhwen mhə mə irəha tuharə ikīn. Irəha hamarə əpnāpen a fwe ia kwopun akwesakwes ikīn, mine ia təkūər me, mine ia nīpəgi kəpwier me, mine ia nīpəgi tənə me.

³⁹ Nīpərhiēnien i nərmama kupwən me naha, irəha pam kani amasan nəghīnraha ipwet mine ti nahatətəien səvənraha, mətə nəpīn hənamarə irə həpkuvehi mhə nəfe kīno promes irə, ⁴⁰ ti nəri nə mə Kumwesən rīnətə raka fwe kupwən nəfe tro m kītaha ramasan məpi raka. Nənə ia nətərigien səvənhi, in rokeikei mə trukupwən mo kītaha mīnraha səuvehe mho kuatia. Ia noien naha in rukurən noien kītaha mīnraha səuvehe mhatukwatukw pam.

* **11:28:** Eks 12:21-30 * **11:29:** Eks 14:21-31 * **11:30:** Jos 6:12-21 * **11:31:** Jos 2:1-21, Jos 6:21-25, Jem 2:25 * **11:33:** Dan 6:22 * **11:34:** Dan 3:23-27 * **11:35:** 1King 17:17-24, 2King 4:18-37 * **11:36:** 1King 22:24-27, Jer 20:2, 37:15, Jer 38:6 * **11:37:** 2Kron 24:21

12

Kumwesən raməkoui atukwatukw nīpwnətīn me

¹*Nərmama me nəha hənahatətə ia Kumwesən irəha həmwəhen ia iərmama riti sə rani irapw nəfe rīnətoni ia nənimen mə kitaha səukurən nīniien nīpərhienien irə. Irəha həpik kamhərer kuraukurau ia kitaha. Ro iamīnhi irə pwəh səfraka nari pəmpəm me pam, mine noien ərəha sə raməkwtəmhiri əknekīn kitaha, nənə mhaiu ia naiuien nəha Kumwesən rīnəmri kupwən ia kitaha məpwəh nəpouien. ²*Ia nəpīn me tsaməti pen a ia Iesu nəha in nukune nahatətəien səkitaha fwe nukunen meste nəkrəkwerīn. In rəti ərgarīg pen ia nei kamarkuauī mətōni nagienien sə in tragien irə kurirə. Ro iamīnhi irə in revən ia nei kamarkuauī mo nəri auər a ia naurisien tuko min. Nənə təkwtəkwni nəha in raməkure ia nīkare jea mwatuk sə Kumwesən raməkure irə mamərimənu.

³Ramasan mə rerimīaha tramrhi Iesu mə rīnəfərer əknekīn nəpīn nərmama ərəha me kamhəmwəki in, mamho noien ərəha irə, kamo kīmiāha hiəregi hiənəpou ia nīmīruīen səkīmiāha mhəpwəh. ⁴Nərmama me səməme kamho noien ərəha kamho nəmisəien m kīmiāha. Rəmwəhen mə hiamərer ia naruagənien riti. Mətə kīmiāha riti rīpkemhə mhə ihi ia naruagənien nəha. ⁵Kīmiāha tihəpwəh nenouenouien nəgkīariien i raməkwein tīni ia kīmiāha. Rani mə,
“Nərik, nəpīn Iərimənu raməkoui atukwatukw ik, tikəpwəh noien nəri auər a irə.

Rerim trəpwəh nəpouien nəpīn ranise skai noien ərəha səim.

⁶*Trini mīnuə Iərimənu rokeikei pīk iərmama riti, nənə traməkeikei məkouī atukwatukw.

Nənə in traməkeikei mo nəmisəien m iərmama sə raməkwein i mə tīni mə trəpwəh noien ərəha səvənhi.”

⁷*Ro pen tihərer əknekīn ia nəpīn sikai me. Kumwesən rauvei pehe nəpīn sikai me nəha ti nəkouī atukwatukwien kīmiāha. Noien nəha ramahatən pen mə Kumwesən ramo kīmiāha rəmwəhen mə kīmiāha nīpwnətīn me. Iəkunouīhi riti riwən sə tata səvənhi rīpkəkoui atukwatukw mhə in. ⁸Kumwesən raməkoui atukwatukw pam nīpwnətīn atukwatukw me. Trini mīnuə Kumwesən rəpwəh noien iamīnha irə ia kīmiāha nənə nīpwrān nə mə rīpko mhə nīpwnətīn atukwatukw me nə kīmiāha. ⁹Ia nīkaren səkitaha nərmama, səkitaha me fwe tata me hənəkoui atukwatukw kitaha fwe kupwən, nənə səsiāi irəha. Mətə rəfo ia Tata səvəi nənīmwtaha? Ramasan mə kitaha tseiwaiu mhəsīāi mwi in mhəpi raka nənə mhəmīru. ¹⁰Tata me səkitaha fwe kupwən hənəkoui atukwatukw kitaha nəpīn kwakwa a ia nətəriģien a səvənraha. Mətə Kumwesən raməkoui atukwatukw kitaha mə trasitu ia kitaha, mo kitaha səuwehe mho nəkur ikinan me rəmwəhen irə. ¹¹*Kīmiāha hiəkurən. Noien i nəkouī atukwatukwien iərmama nəpīn kamo ro nəmisəien i. Rīpko mhə nari riti kamregi ramasan irə, mətə kurirə irə trukuə kwənkwan ia nīmīruīen səvəi nərmama səməme kīnəkoui irəha irə mhəste həpwinari. Kwənkwan nə in i nəmərīnuīen mine natukwatukwien.

¹²*Ro iamīnhi irə kīmiāha hiənəpou rəģimīaha remhə tihaməkeikei mhəuwehi utə rəģimīaha. Mə nukurhumīaha rīnəpou həvi atukw i pwəh rīskai. ¹³*Tiho suatuk atukwatukw me nīsūmiāha travən irə mə sin ia kīmiāha nīsūn rərəha nīsūn ko rīpkərəha anan mhə mier raka mətə trīpkamasan mwi.

* 12:1: Rom 7:21, 1Kor 9:24-25 * 12:2: Hip 1:3 * 12:6: Rev 3:19 * 12:7: Dut 8:5, 2Saml 7:14
* 12:11: Jem 3:17-18 * 12:12: Aes 35:3 * 12:13: Prov 4:26

Tihaməsiari kamo hiameikuə a niregiiën Kumwesən raməgkiari

14 *Tihəmwur mə tiharə amasan ia nəməriniuen kimiaha nərmama me pam, nənə mhəmwur mə tiho nimiruien səkimiaha ro ikinan. Iərmama sə ripko mhə ikinan, ko ripkətoni mhə nəmri Iərimənu nəp̄in riti. 15 *Tihətui amasan kamo kimiaha riti rarfaï ia namasanien səvəi Kumwesən. Tihətui amasan kamo kimiaha riti ruvehe məmwhen ia nuai nei akonə riti sə rukwesər mutə mukuə kwənkwan rərəha. Iərmama sə ro iam̄inħa irə tro nərmama həp̄ik həuvehe mhəmkemik ia noien ərəha. 16 *Tihətui amasan kamo kimiaha nərman mine n̄ipran hiəiri əpnəpen kimiaha me. Tihətui amasan kamo kimiaha riti ro nəri auər a ia narimnari ikinan me rəmwhen Isau r̄ino. In rəmri pen nəmri nari ia nasoriiën səvəi nəmritaik kuvehi nənimen ia nəveginien plet kuatia. 17 *Kimiaha hiəukurən mə kurirə in rokeikei mə truvehi mwi nasoriiën nəha, nənə markut p̄ik mə tata səvənhi trəkwein amasan irə, mətə rekəm. Nəri auər a mə Isau r̄inasək p̄ik tukwe, mətə ko ripkrərig mhə ia noien nəha sə r̄ino.

18 *Kimiaha hiəpkuvehe mhə ia təkuər riti rəmwhen təkuər Sinae. Fwe kupwən nəkur Isrel həuvən ia təkuər nəha, mhətoni napw rauək. Nəpitəvien reiwaiu mahakwi nari. Həregi n̄imətagi asori, 19 *mine nasəkien səvəi kisipw. Həregi mwi reri Kumwesən raməgkiari m̄inraha. Nəp̄in həregi nəgkiariien səvənhi, həni mə irəha həpwəh nokeikeiien mə tuhəregi mwi nəgkiariien nəha. 20 *Irəha həhek̄ir mətəmn̄imwin ti nəgkiariien nəha r̄iməni mə, “Tr̄ini m̄inuə nari riti r̄irapi təkuər i, nəri auər mə nər̄im̄iru a riti, mətə tukaməkeikei kəkwi əpune ia kəruətərei.”

21 *Nəp̄in Moses rətoni narimnari me nəha, in mwi r̄iregi rərəha nənə m̄ini mə, “Iou iak̄inehek̄ir iak̄inehek̄ir, m̄inamətəmn̄imwin.”

22 *Mətə kimiaha hiəuvəuvehe ia təkuər i Saeon, mine taon i imwei Kumwesən sə ram̄iru. In i Jerusalem vi fwe ia neiai, kwopun nagelo me həp̄ik hamousəs̄imwin irəha me ik̄in mamhagien ia nəp̄in me. 23 *Hiəuvəuvehe ia nousəs̄imwinien asori səvəi nərmama me səvəi Kumwesən səməme həmwhen ia nəmritaik me səvənhi, kimərai pen nəgh̄inraha fwe ia neiai. Hiəuvəuvehe ti Kumwesən sə tripkək̄iri noien səvəi nərmama me pam. Hiəuvəuvehe ti nən̄imwi nərmama amasan me kino həuvehe mhatukwatukw pam. 24 *Hiəuvəuvehe ti Iesu sə ravi s̄imwin nərmama mine Kumwesən ia nəgkiariien vi k̄inərihi tərini əknek̄in. Nənə hiəuvəuvehe ti netə sə kiməvi ti noien ərəha raməgkiari mani nəri amasan məpi raka nəfe n̄ite Epel rani.

25 *Ro iam̄inħi irə kimiaha tihaməkeikei mhətui amasan kamo hieikuə a niregiiën Kumwesən nəha raməgkiari m̄ kimiaha. Nəkur kupwən me nəha səməme heikuə a niregiiën nəgkiariien səvənhi sə iərmama ia təkure t̄iprənə rani ti nəsuəpwir̄iien irəha, mətə ko həpkap mhə nəp̄in Kumwesən rərpwin noien ərəha səvənraha. Nənə tr̄ini m̄inuə kitaha seikuə a niregiiën nəgkiariien səvəi Kumwesən sə ruku pen fwe ia neiai muvehe mə trəsəpwiri kitaha, tsəfo map nəp̄in trərpwin noien ərəha sək̄itaha? 26 *Ia nəp̄in nəha fwe kupwən reri Kumwesən r̄imək̄iukiū ia t̄iprənə, mətə təkwtək̄wuni nəha in rəgkiari m̄ kitaha m̄ini mə, “Nəp̄in riti mwi nəha ik̄in, iou tak̄iukiū mwi ia t̄iprənə. Ia nəp̄in nəha ripko mhə t̄iprənə əpa trikiukiū, neiai mwi trikiukiū.” 27 Nəgkiariien nəha Kumwesən r̄iməni mə, “Nəp̄in riti mwi,” n̄ipwran i mə in trikiukiū

* 12:14: Sam 34:14, Rom 12:18 * 12:15: Wok Me 8:23 * 12:16: Jen 25:33-34 * 12:17: Jen 27:30-40 * 12:18: Eks 19:16-20, Dut 4:11-12 * 12:19: Eks 20:18-21, Dut 5:22-27 * 12:20: Eks 19:12-13 * 12:21: Dut 9:19 * 12:22: Kal 4:26, Rev 5:11 * 12:23: Luk 10:20 * 12:24: Hip 8:6, 10:22, 1Tes 1:2, Jen 4:10 * 12:25: Hip 2:1-3, Hip 10:26-29 * 12:26: Eks 19:18, Sam 68:8, Hag 2:6

ia narimnari me ia tìprànə i səməme in rino mə truvehi raka irəha. Mətə narimnari me səməme həpwəh nikiukiuien irəha tuharə rerin.

²⁸ Ro pen pwəh səni tanak ti Kumwesən. Nari riti riwən ko rikiukiu ia nitətə sə in ramərimənu irə. Nənə in ruvəuvei pehe raka nitətə nəha m kitaha. Ramasan mə tsəfwaki min ia noien sə rerin ragien tukwe ia nisaiien mine nehekiriien, ²⁹*ti nəri nə mə “Kumwesən səkitaha rəmwhen ia napw asori riti sə ramahi əmwesi narimnari me pam.”

13

Nəvəhagien sampam

¹*Nokeikeien i hiamokeikei piəvtaha me irə pwəh ramo a iamini irə.

²*Tihəpwəh nenouenouien mə tihətoni amasan ti iəpwispwis me səməme haməuvehe imwəmiaha. Nərmama nepwin fwe kupwən həno noien nəha, mhəuvehi puwnimwə nagelo me nepwin ia nəkwai nimwə me səvənraha, mətə hərərei anan mə irəha nagelo me. ³*Rerimiaha tramrhi nərmama səməme hamarə ia kalapus rəmwhen mə kimiaha mwi hiamarə ia kalapus kimiaha minraha. Rerimiaha tramrhi nərmama səməme nərmama əpə me hamo irəha hərəgi rərəha anan ia nipwranraha. Rerimiaha tramrhi irəha ti nəri nə mə kimiaha mwi hiamregi rərəha ia nipwramiaha rəmwhen ia nirəha.

⁴*Pwəh nərmama pam həsiai narəien səvəi pran mine iərman səməmi krouarə pəri. Iərman mine pran səməmi krauarə pəri irau trousiai napri pəriien səvənrau ia nəpin me. Iakani iamini irə ti nəri nə mə Kumwesən trərpwin noien ərəha səvəi nərmman mine nipran səməme kamhəri əpnəpen irəha me uə səməme kamhakres irəha me. ⁵*Tihamarə mhəpwəh nokeikei pikien mane. Rerimiaha traməkeikei magien a ti narimnari me nəha hiaməuvehi rəmwhen ti nəri nə mə Kumwesən ruvəni raka mə, “Ko iəpkəpwəh mhə ik, məpwəh nap rakaien ia niram nəpin riti.”

⁶*Ro iamini irə kitaha səukurən ninien nəgkiriien i, mhəpwəh nəmkiamkiiien mə, “Iərimənu in iasitu səiou, ro pen iou iəkwəpwəh nehekiriien. Nəfe iərmama rukurən noien miou?”

⁷*Rerimiaha tramrhi nəmə asori me səkimiaha səməme haməkupwən mhahatən kimiaha ia nəgkiriien səvəi Kumwesən. Hətərig ro mə hənəfarə irə mheste hemhə. Hətərig irə nənə mhəuvnhi nahatətəien səvənraha. ⁸*Iesu Kristo in ramo a iamini irə mine ia nərineiv, ipwet, nənə tramarə a iamini irə mine ia nuk nuk me mipko mhə sampam.

⁹*Tihəpwəh nəsenien nahatənien vi me səpəmsəpə həvi raka kimiaha ia suatuk atukwatukw. Iakani iaminha irə ti nəri nə mə ramasan mə reri iərmama fwe imwə namasanien sə Kumwesən rauvei pehe auər a trasitu irə mo ruvehe miskai. Rərəha mə truvehe miskai ia natuakəmien me səvəi nəveginien. Natuakəmien me nəha hərərei nasituien ia nərmama səməme kamhesi pen. ¹⁰Nifatə səkitaha rarə. Mətə pris me səməme kamho wok səvənraha fwe imwə ia nimwə tapolen, kīpkəsəni mhə irəha mə tuhani nəveginien riti ia nifatə nəha səkitaha.

* **12:29:** Dut 4:24, 9:3, Aes 33:14 * **13:1:** Jon 13:34 * **13:2:** Rom 12:13, 1Tes 4:9, Jen 18:1-8, Jen 19:1-3 * **13:3:** Mat 25:36, Hip 10:34 * **13:4:** Kal 5:19,21, Efes 5:5 * **13:5:** 1Tim 6:8, Jos 1:5
* **13:6:** Sam 27:3, 146:5 * **13:7:** 1Kor 4:16, Hip 6:12 * **13:8:** Efes 4:14 * **13:9:** Rom 14:17

11 *Ia noien sǝvǝi pris asori anan sǝvǝi nǝkur Isrel, nǝpǝn rousi ǝpune raka nǝrimǝru, nǝnǝ muvehi nǝten, muvnmwǝ fwe kwopun ikinan anan, nǝnǝ muvei pen m Kumwesǝn tǝ nǝikuas rakaien noien ǝrǝha sǝvǝi nǝrmama. Mǝtǝ kurirǝ irǝ hǝuvehi raka nǝpwrai nǝrimǝru nǝha mhǝuvehi mhǝuvani ǝmwesi fwe iruǝ kwopun nǝrmama hǝpkarǝ mhǝ ikin. 12 *Ia noien a mwi nǝha, Iesu rimǝregi nǝmisǝien ia taon fwe iruǝ, mǝ ia nǝten atukwatukw in trǝpǝrhi nǝrmama me sǝvǝnhi, mo irǝha nǝkur ikinan me. 13 *Ro iamǝnhi irǝ pwǝh kitaha sǝuvǝn mhǝtoni in ia kwopun nǝha fwe iruǝ, mhǝregi rǝrǝha kitaha min ia noien i nǝrmama hǝno auris in. 14 *Kǝmiaha hiǝukurǝn. Ia tǝkure tǝprǝnǝ i taon atukwatukw riti sǝkitaha riwǝn sǝ tramarǝ rerin. Mǝtǝ kitaha samǝtui ia taon sǝkitaha sǝ trǝpkuvehe.

15 *Ro iamǝnhi irǝ ia nǝpǝn me pam pwǝh kitaha samǝni irapw nǝghi Iesu mǝ in Iǝrimǝnu sǝkitaha. Noien nǝha rǝmwhen ia nǝmwǝk mwǝki nari kauvani ia tǝkure nǝfatǝ nǝpekǝn rapein amasan kauvei pen m Kumwesǝn tǝ nǝgnǝginiiien in. 16 *Tihǝpwǝh nenouenouien mǝ tiho noien amasan, nǝnǝ mhǝriari sǝkǝmiaha me narimnari. Noien nǝha mwi rǝmwhen ia nǝmwǝkmwǝki nari kauvani ia tǝkure nǝfatǝ nǝpekǝn rapein amasan kauvei pen m Kumwesǝn rerin ramagien tukwe. 17 *Tihamǝkeikei mho nǝkwai nǝmǝ asori me sǝkǝmiaha nǝnǝ mhǝsiai irǝha. Irǝha nǝha hamǝtui amasan tǝ nǝmǝruien sǝkǝmiaha mhǝpwǝh nǝpwǝsien, tǝ nǝri nǝ mǝ irǝha tuhamǝkeikei mhǝni irapw tǝ Kumwesǝn mǝ hamǝuvehi wok nǝha mhǝfo irǝ. Tihamǝkeikei mho rerinraha ragien tǝ wok nǝha. Trǝni minuǝ hiǝpwǝh noien rerinraha ragien tǝ wok nǝha, noien nǝha ko rǝpkasitu anan mhǝ ia kǝmiaha.

18 *Tihamǝkeikei mhǝfwaki tukumaǝha. Kǝmaha iahǝukurǝn amasan mǝ noien sǝkǝmaha ratukwatukw a, nǝnǝ iahokeikei anan mǝ tahamo a noien amasan ia nǝpǝn me. 19 Iou iakokeikei anan mǝ tihamǝkeikei mhǝres Kumwesǝn mǝ iou takrǝrig pehe akwauakw a tukumiaha.

20 Kumwesǝn in nukune nǝmǝrinuien. In rǝno Iǝrimǝnu sǝkitaha Iesu Kristo rǝtui mwi ia nemhǝien sǝvǝnhi. Iesu in iǝmǝ asori sǝ ramǝtui amasan tǝ sipsip me sǝvǝnhi. Nǝten kinǝrihi tǝrini ǝknekin nǝgkǝriien irǝ, nǝgkǝriien i tramarǝ rerin. 21 Tǝkwtǝkwuni iakamǝfwaki m Kumwesǝn mǝ truvei pehe narimnari amasan me pam m kǝmiaha sǝmǝme tuho kǝmiaha hiǝmwhen tǝ noien nǝkwan. Iakamǝres in mǝ ia nasituien sǝvǝi Iesu Kristo in tramo wok ia reritaha mamǝ nǝfe noien ramasan ia nǝnimen. Pwǝh nǝgnǝginiiien ramevǝn tǝ Iesu ia nuk nuk me. Ouǝh pwǝh ro iamǝnhi.

22 Piak me, iakamǝres kǝmiaha mǝ tihǝpwǝh nǝpou akwauakwien tǝ nǝregiiien nǝgkǝriien sǝiou iakamǝrpwi ǝknekin kǝmiaha irǝ, nǝkukuǝ i iakimǝrai m kǝmiaha rǝpwǝh nǝpwǝmwǝsien.

23 Iakokeikei mǝ tihǝukurǝn mǝ piǝvtaha nǝha Timoti, irǝha hǝnǝseni raka in rier ia kalapus. Trǝni minuǝ in truvehe akwauakw nǝnǝ kimrau min tarouvehe.

24 Kǝmiaha tihǝni tukwini ramasan sǝkǝmaha revǝn tǝ nǝmǝ asori me pam sǝkǝmiaha minǝ nǝrmama me pam sǝvǝi Kumwesǝn nǝ imwǝmiaha. Piǝvtaha me ia tǝnǝ Itali hamǝni ramasan tukumiaha.

25 Pwǝh namasanien tramarǝ tukumiaha pam.

* **13:11:** Lev 16:27 * **13:12:** Mat 21:39, Jon 19:17 * **13:13:** Hip 11:26, 12:2 * **13:14:** Hip 11:10,16, Hip 12:22 * **13:15:** 2Kron 29:31, Sam 50:14,23, Hos 14:2 * **13:16:** Fil 4:18 * **13:17:** Esik 3:17, 1Tes 5:12 * **13:18:** Wok Me 24:16, 2Kor 1:12

James

Nəgkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Ia nuk 48 James riməkupwən mirai nəkukuə i ia nəkukuə me pam ia Niutestamen. James in piəvi Iesu. In iəmə asori riti ia nəmə asori me səvəi nakalasia me fwe Jerusalem. Nəkukuə səvənhi revən ti nakalasia me pam ripkevən mhə ti nousəsimwinien səvənraha kuatia. James rimərai nəkukuə i mə trahatən nakalasia me ia noien səvəi nərmama səməmə kamhahətətə ia Kristo. In rini mə trini minuə nahatətəien səvəi iərmama riti ro nīpərhienien, tukətoni ia noien səvənhi. James ramahatən nərmama ia narimnari me mīni mə niemaha trəpwəh nəpiien irəha. Irəha tuhəpwəh nīni ərəhəien irəha me. Irəha tuho rəmnəmwhen a ia nīrəha me. Irəha tuhətui amasan ti nəfe nərəminraha rani. Irəha tuhəpwəh nəfiəutəien irəha. Irəha tuho nətərigien səvənraha rəpwəmwis nənə mhəfwaki.

Nəgkiariien sə rakupwən

¹*Iou James. Iou iərmama riti sə iakamo tukwini nari m Kumwesən mine Iesu Kristo Iərimənu səkitaha. Iakamərhi pehe nəkukuə i rauvehe tukumiaha kwənəkwas twelef səvəi nəkur Isrel hiamarə kirkiri ia tənəmtənə me. Iakani ramasan tukumiaha.

Nahatətəien mine nukurəniien

²*Piak me, narimnari me səpəmsəpə tuhəuvehe mhə nəmisəien m kimiaha. Nəpīn tihətəni, rərimiaha traməkeikei magien. ³*Kimiaha hiəuvəukurən raka mə nəpīn nəmisəien ruvehe mə tro mətə sas ia nahatətəien səkimiaha, noien nəha tro hiəuvehe mhəskai mwi ti nərər əknekiniien ia nahatətəien səkimiaha. ⁴Nənə kimiaha tihaməkeikei mhərər əknekini ia nahatətəien səkimiaha ia nəpīn me mheste pen nəpīn sə tihəuvehe mhatukwatukw mhəmwhen, nari riti mwi ko ripkiwən təni mhə kimiaha. ⁵*Trini minuə kimiaha riti nukurəniien səvənhi rəpwəh nəmwhenien, ramasan mə in trəres Kumwesən sə rauvei pen auər a narimnari me m nərmama me pam mīpkətə ərəha mhə irəha. Nənə Kumwesən trasitu irə, mo nukurəniien səvənhi ruvehe məpwəmwis mwi. ⁶*Mətə nəpīn iərmama nəha trəres i, in traməkeikei mahatətə ia Kumwesən, məpwəh nəmkiəmkiien, ti nəri nə mə iərmama sə raməmkiəmki nari rəmwhen ia peiau ia təsi nīmətəgi raməpwi raməsəsau əpnəpen. ⁷Iərmama iamīnhi ko rəpwəh nətəien mə truvehi nari riti ruku pen ti Iərimənu, ⁸ti nəri nə mə nətərigien səvənhi ro kəru ko ripkərəer mhə ia nari kuatia ia noien me sə in ramo.

Iərmama auər a mine iərmama sə nautə səvənhi rasori

⁹*Trini minuə piəvtaha riti nautə səvənhi riwən, ramasan mə rərin tragien nəpīn Kumwesən truvehi utə in. ¹⁰*Rəmwhen a mwi trini minuə piəvtaha riti nautə səvənhi rasori, ramasan mə rərin tragien nəpīn Kumwesən truvehi irəpw in. Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə iərmama nautə səvənhi rasori traukei məmwhen ia tihi nurhi. ¹¹Nəpīn meri rutə məpnəpan pīk mənhi nurhi, nurhi trīmhiə, tihin traukei məsas, namasanien səvənhi triwən. Ia noien nəha rəmwhen a mwi iərmama nautə səvənhi rasori. Nəpīn raməvən mamowok səvənhi, in tremhə, nautə səvənhi triwən.

Kumwesən ko ripko mhə iərmama rimwei ia nərəhəien

* **1:1:** Kal 1:19, Wok Me 15:23, 1Tes 1:1 * **1:2:** Rom 5:3-5 * **1:3:** 1Tes 1:7 * **1:5:** Prov 2:3-6
* **1:6:** Mak 11:24 * **1:9:** Jem 2:5 * **1:10:** Aes 40:6-7, 1Pit 1:24

12 *Nəpɪn nəmɪsəien truvehə mə tro mətə sas ia nahatətəien səvəi iərmama riti, trɪni mɪnuə iərmama nəhə ramərer əknekɪn ia nahatətəien səvənhi, rerɪn tragien. Nəpɪn nəmɪsəien nəhə traraka irə, Kumwesən truvei pen nɪmɪruien rerɪn mɪn rəmwhən kəfəfau pen kəfəfau səvəi nɪsɪaiien m iərmama riti. In rɪno raka promes mə truvei pen nɪmɪruien rerɪn nəhə m nərmama me səməme hokeikei in. 13 Trɪni mɪnuə iərmama riti rɪregi noien ərəhə ravi nətərigien səvənhi, iərmama nəhə trəpwəh nɪniien mə, “Kumwesən rərhi pehe nəri i, mavi nətərigien səiou irə mə takɪmwei.” In trəpwəh nɪniien nəgkiariien nəhə tɪ nəri nə mə noien ərəhə ko rɪpkɪvi mhə nətərigien səvəi Kumwesən, nənə rɪpkə mhə noien səvəi Kumwesən mə trɪvi nətərigien səvəi iərmama irə. 14 *Mətə iərmama trɪregi noien ərəhə ravi nətərigien səvənhi nəpɪn rerɪn atukw ramrhi noien ərəhə sə in rokeikei mə tro. In nə ravi nətərigien səvənhi mamiri raka in. 15 Nəpɪn iərmama rerɪn rɪnamrhi noien ərəhə sə in rokeikei pɪk mə tro, noien ərəhə nəhə truvi nətərigien səvənhi mo in rɪmwei. Nənə noien ərəhə truvehə masori ia nɪmɪruien səvənhi mukuə kwənkwan nə iərmama nəhə tremhə. 16 Piak keikei me. Kɪmiaha tihəpwəh nəseniien iərmama riti reikuə ia kɪmiaha. 17 *Narimnari me pam səməme hamasan mhatukwatukw kauvei pehe m kitaha kamhəuku pen fwe ia neiai. Kumwesən ramərhi irapw pehe narimnari me nəhə. In rɪno meri, mɪne məkwə, mɪne kəməhau me ia nɪmagouagou. Noien səvənhi ko rəpwəh nərariien, uə in ko rəpwəh nərariien muvei pehe təkutan m kitaha, məpwəh kitaha samarə ia nəpitəvien. 18 *Tɪ nəri nə mə Kumwesən rokeikei in rərhi pehe nəgkiariien sə ro nɪpərhiienien. Nəgkiariien nəhə ro kitaha səuvehe mhəno nəkwərhakwərha me səvənhi. Kumwesən ro iamɪnhi irə mə ia narimnari me pam in rɪno kitaha tsəmwhən ia kwənkwai nei me sə vi tukukupwən kesi.

Kɪmiaha tihaməkeikei mhətərig ia nəgkiariien səvəi Kumwesən mho nəfe rani.

19 Piak keikei me, rerɪmiaha tramrhi nəgkiariien i. Nəpɪn kɪmiaha hiaməgkiari, tihaməkeikei mhətərig amasan, mhəpwəh nəgkiari akwauakwien. Kɪmiaha tihəpwəh nəseniien niemaha rəpi akwauakw kɪmiaha, 20 *tɪ nəri nə mə niemaha səvəi iərmama ko rɪpkukuə pehe mhə nukwan sə ratukwatukw rəmwhən Kumwesən rokeikei. 21 *Kɪmiaha tihaməkeikei mhərarki raka noien me pam səməme həmkemɪk mɪne noien ərəhə me nəhə həpɪk ia nɪmɪruien səkɪmiaha. Tiheiwaiu mhətərig amasan tɪ nəgkiariien nəhə kɪnəpwei rəmwhən ia nuni nari ia rerɪmiaha. Nəgkiariien nəhə rukurən nuvehimɪruien kɪmiaha. 22 *Mətə tihaməkeikei mho nəfe nəgkiariien nəhə rani. Trɪni mɪnuə kɪmiaha hiamətərig a irə, hiameikuə atukw a ia kɪmiaha. 23 Trɪni mɪnuə iərmama riti ramətərig a ia nəgkiariien səvəi Kumwesən, mətə rəpwəh noien nəfe rani, in rəmwhən ia iərmama sə ramətə nənimen ia klas. 24 Nənə nəpɪn rətə raka nənimen, məpwəh mevən, təkwtəkwuni a mwi renouenou mə nənimen rɪnəfo irə. 25 *Mətə iərmama sə ramətɪ pen ia loa atukwatukw nəhə sə rameivinari ia nərmama, nənə ramətɪ pen mamətə ia nəpɪn me, mɪpkə mhə in iərmama sə ramətərig a nənə menouenou i, mətə in ramo nəfe loa nəhə rani, iərmama sə ramo iamɪnhi Kumwesən trəkwein amasan irə ia nəfe wok səvənhi ramo. 26 *Trɪni mɪnuə iərmama riti rerɪn ramrhi mə in iərmama səvəi nəfwakiien, mətə rɪpkətə amasan mhə tɪ nəfe nəramɪn ramɪni, in rameikuə atukw a irə. Nəfe nari in ramo mamsiai Kumwesən irə ramo auər a. 27 Kumwesən in Tata səkitaha. Noien i nəkur

* 1:12: 2Tim 4:8 * 1:14: Rom 7:7-10 * 1:17: Mat 7:11 * 1:18: Jon 1:13 * 1:20: Pri 7:9 * 1:21: Kol 3:8, 1Tes 2:1 * 1:22: Mat 7:26, Rom 2:13 * 1:25: Rom 8:2, Jem 2:12, Jon 13:17 * 1:26: Sam 34:13, Sam 141:3

əfwaki me tuho mhəsiəi in irə sə ratukwatukw məmher ia nənimen, in i irəha tuhaməkeikei mhasitu ia nīpran me səməme nərman me səvənraha hemhə mhəpwəh irəha, mhasitu ia nəkwərhakwərha kemhə tənī irəha, nənə mhətui amasan mwi ti nimiruien səvənraha mə noien ərəha me səvəi tīprənə i tuhəpwəh noien irəha həuvehe mhəmkemik.

2

Kimiaha tiho rəmnəmwhen a ia kimiaha me

¹*Piak me, kimiaha hiənahatətə raka ia Iərimənu asori səkitaha Iesu Kristo. Ro pen kimiaha tihəpkopəiti mhə ia kimiaha me, mətə tiho rəmnəmwhen a. ²Trini minuə kimiaha hiūsəsimwīn kimiaha me, nənə iəmə kəru krouvnmwə pehe, riti tinari səvənhi ramasan, ruvei pen rig kino ia kol, riti nautə səvənhi riwən, tinari səvənhi rəpəruəpəruə, kimiaha tihaməkeikei mho rəmnəmwhen a ia nirau. ³Rərəha mə hiəsiəi iəmə tinari səvənhi ramasan, mhəni pen tukwe in mə, “Uvehe, məkure i ia kwopun amasan ikin,” mhəni ərəha iəmə i nautə səvənhi riwən mə, “Ərer pen fwe,” uə “Əkurei irapw ia nisuk.” ⁴Nəpīn kimiaha hiamō noien me iamīnhi, hiətoni mə kimiaha nepwīn hiasori mhəpi raka kimiaha nepwīn. Nənə hiaməkiri nərmama ia nətərigien ərəha səkimiaha. ⁵*Piak keikei me, hətərig ro. Kumwesən ruvərfi raka nərmama nautə səvənraha riwən ia təkure tīprənə i mə nahatətəien səvənraha triskai. In ruvərfi raka mwi irəha mə tuhəvnmwə pen ia nitətə sə in ramərimənu irə. Nitətə nəha Kumwesən rīmāni mə nərmama səməme hokeikei in tuhəvnmwə pen irə. ⁶Mətə kimiaha hiamətə ərəha a nərmama me nəha nautə səvənraha riwən. Mətə nisimə nəha kamho nəmisəien m kimiaha? Nisimə nəha kamhəvi irapw kimiaha ia kwopun kaməkiri nəgkiariien ikin? Kwa nərmama me nəha nautə səvənraha rasori kamho iamīnhi irə. ⁷Irəha nəha kamhəni ərəha nahag asori səvəi Iesu, nəhag sə Kumwesən rinəkwein kimiaha irə. ⁸*Mətə loa asori səvəi Iərimənu səkitaha raməmak ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Tikaməkeikei mokeikei piam rəmwhen ikokeikei atukw ik.” Trini minuə kimiaha hiaməsi pen pərhiēn nəgkiariien nəha, hiamō noien amasan. ⁹*Mətə trini minuə hiamopəiti ia nərmama nepwīn, hiamō noien ərəha, nənə loa nəha tro pui kimiaha, mīni mə kimiaha nərmama sə hiamərui Loa. ¹⁰*Trini minuə iərmama riti ramarkut mə tresi pen pam nəfə Loa səvəi Kumwesən rani, mətə rapəti ia nəgkiariien kutaia a, rəmwhen mə in rinərui nəgkiariien me pam ia Loa nəha. ¹¹*Kumwesən nəha sə rīmāni mə, “Tikəpwəh nakresien pran səvəi iərməpə,” Kumwesən nəha in nəha rīmāni mwi mə, “Tikəpwəh nousi əpuneien iərmama.” Trini minuə ikəpwəh nakresien pran səvəi iərməpə, mətə ikamousi əpune iərmama, ik iərmama ikamərui ihi Loa səvəi Kumwesən. ¹²*Nəgkiariien me səkimiaha mīne noien me səkimiaha tuhaməkeikei mhesi pen loa sə rameivinari ia kimiaha. Kimiaha tihaməkeikei mho iamīnhi irə ti nəri nə mə Kumwesən trəkiri kimiaha ia loa nəha. ¹³*Trini minuə iərmama riti rəpwəh napiien nərmama nəpīn raməkiri irəha ti noien me səvənraha, Kumwesən trəpwəh napiien in nəpīn trəkiri in ti noien me səvənhi. Napiien ti iərmama ramasan məpi raka nəkiriien in ti noien me səvənhi.

Nahatətəien sə ripko mhə nari riti ro nəri auər a i

¹⁴*Piak me, trəfo masitu ia iərmama riti trini minuə rani mə ramahatətə ia Iesu Kristo mətə in ripko mhə nari riti, ko nahatətəien sə ro iamīnhi irə

* **2:1:** Wok Me 10:34, Jem 2:9 * **2:5:** 1Kor 1:26-28 * **2:8:** Mat 19:19, Kal 5:14 * **2:9:** Dut 1:17
 * **2:10:** Mat 5:19 * **2:11:** Eks 20:13-14, Rom 13:9 * **2:12:** Kal 6:2, Jem 1:25, 1Tes 2:16 * **2:13:**
 Mat 5:7, Mat 18:32-35 * **2:14:** Mat 7:21

ruvehimiru in? Rekəm! ¹⁵ *Trini minua piəvtaha riti uə kitirimətaha riti ramarə ərəha tinari səvənhi riwən nəveginien sənəni rəpwəh nəmwhenien, ¹⁶ tihaməkeikei mhəuvei pen tinari uə nəveginien min. Trini minua hiəpwəh nuvehi penien nari riti min, mhəni pen a tukwe in mə, “Evən ia nəmərinuien, məpwəh nəkwieien, məni amasan nari,” nəgkiariien nəha trəfasitu irə? Ro nəri auər a i. ¹⁷ *Ia noien nəha rəmwhen a mwi nahatətəien əpa trini minua rīpko mhə nari riti remhə. ¹⁸ *Mətə iərmama riti trəgkiari iamini irə mini mə, “Ik səim nə nahatətəien, mətə iou səiou nə noien me.” Itə. Ko iko ro iakətoni nahatətəien səim mətə ipko mhə nari riti? Rəknekīn. Mətə iou iakukurən noien ikətoni ia noien me səiou mə iakamahatətə pərhiēn. ¹⁹ *Ik ikani nīpərhiēnien ia Kumwesən mə in kuatia a. Ramasan. Nəremhə me irəha mwi kamhəni nīpərhiēnien irə, nənə kamhəhekīr mamhətəmnimwin. ²⁰ Ik iərmama ikreirei nari. Nahatətəien sə rīpko mhə nari riti ro nəri auər a i. Ikokeikei mə tako ikətoni mə nəri nəha ro nīpərhiēnien i? ²¹ *Rerim trirhi ro kaha kupwən səkitaha Epraham. In ratukwatukw ia nəmri Kumwesən ia noien me səvənhi uə rekəm? Ouəh, Kumwesən riməni mə in ratukwatukw ia nənimen nəpīn rīnaməmrutə tini, Aesak, ia təkure nīfatə. ²² *Ikətoni mə nahatətəien səvəi Epraham mine noien me səvənhi krauo nari kuatia. Noien me səvənhi hənə nahatətəien səvənhi ruvehe matukwatukw məmwhen. ²³ *Nənə nəgkiariien i səvəi Nəkukuə Ikinan ruvehe mukuə. Rini mə, “Epraham rini nīpərhiēnien ia Kumwesən. Nənə ti nəri nə mə in rahatətə iamini, Kumwesən rətə in mə in ratukwatukw ia nənimen.” Kurirə irə kəkwein Epraham mə in riti nə Kumwesən. ²⁴ Ro iamini irə hiamətoni mə iərmama in ratukwatukw ia nəmri Kumwesən ia noien me, rīpko mhə ia nahatətəien əpa.

²⁵ *Rəmwhen a mwi rerimīaha trirhi ro prən nəha Rehap, pran səvəi suatuk. In ratukwatukw ia nəmri Kumwesən ia noien me səvənhi uə rekəm? Ouəh, Kumwesən riməni mə in ratukwatukw ia nənimen nəpīn prən nəha rīnəsevər ia nimwə səvənhi ti iəmə kəru sə kinərhi pen irau krouevən rouətə afafa Jeriko. Nənə kurirə irə rərhi pen irau krauesi pen suatuk əpə iti rauevən. ²⁶ *Nīpwrai iərmama neiahagien riwən irə ruvəmhə. Ia noien nəha rəmwhen a mwi nahatətəien əpa sə rīpko mhə nari riti remhə.

3

Ik tikətui amasan ti nəfe nəramim rani

¹ *Piak me, rərəha mə kimīaha hiəpīk hiəuvehe mho nahatən me ia kimīaha. Kimīaha hiəukurən mə nəpīn Kumwesən trəkiri kimaha nahatən me tro riskai mwi m kimaha məpi raka nərmama me nepwin. ² Nəpīn rīpīk kitaha pam samapəti, mətə iərmama sə rəpwəh nəfwəkourien ia nəgkiariien səvənhi in iəmə atukwatukw pərhiēn. Iərmama sə raməkoui amasan nəramin rīməru tukwe in ti nəkouien mwi nīpwran me pam. ³ Kitaha saməuvei pen fraetel ia nəkwai hos me mə tuho nəkwataha. Ia noien nəha saməkoui nīpwrai hos me pam. ⁴ Hətə ro mwi nitətə me. Nīpwranraha rasori. Nīmətagi asori me kamhəpwī irəpw irəha. Mətə nəri sə raməkəkini irəha irə rouihi a. Kamhəuvən ia kwopun pəku iəmə sə raməkəkini nitətə rokeikei. ⁵ Ia noien nəha rəmwhen a mwi nəramitaha rouihi ia nīpwrataha, mətə raməfiūtə pīk nari. Rerimīaha tramrhi nəri. Nukumheəv ouihi rukurən nurkwumenien napw asori sə ramahi əmwesi nei mhiə me rīpīk. ⁶ *Nənə nəramitaha

* 2:15: 1Jon 3:17 * 2:17: Jem 2:20,26 * 2:18: Kal 5:6 * 2:19: Mat 8:29 * 2:21: Jen 22:9-12 * 2:22: Hip 11:17-18 * 2:23: Rom 4:3,9,22, 2Kron 20:7, Aes 41:8 * 2:25: Hip 11:31 * 2:26: Jem 2:17 * 3:1: Luk 12:47 * 3:6: Mat 12:36-37, Mat 15:11,18-19

rəmwhen ia napw. Rərəha anan ia nīpwratāha me pam, mamō nīpwratāha me pam ruvehe məmkekik. Kwopun napw asori rauək ikin ramhiai pehe napw ia nərāmītaha. Nənə nərāmītaha ramhiai pen napw ia nīmīruien pam səkītaha. ⁷ Nəri əprmin me pam həukurən nuveheien mhəmweimwei. Nərmama me həno raka noien nəha ia nīrəha me pam, menu me, uə snek me, uə nəmu me. ⁸ *Mətə iərmama riti riwən ko ro nərāmīn ruvehe mīmweimwei. Nərami iərmama nəri ərəha riti ko rīpkapwis mhə. Rukuər ia nəri akonə sə ramousi əpune iərmama. ⁹ *Ia nərāmītaha saməgnəgini Kumwesən Tata səkītaha.^a Nənə ia nərāmītaha mwi saməkwein ərəha ia nərmama Kumwesən rino irəha həmwhen irə. ¹⁰ Nəkwatāha kuatia, krouəgnəgini Kumwesən irə, nənə krouarə rouəkwein ərəha mwi ia nərmama. Piak me, noien me nəha mə tīpko mhə iamīnhi. ¹¹ Rəfo, ia nəmri nui kuatia ko nui mīne təsi irau pəri krouapour? ¹² Rəfo, piak me, ko niemis rukuə nukwai olif, uə nei nəha krep rukuə nukwai niemis? Rekəm! Rəmwhen mwi kwopun kakwəhi təsi ikin ko kīpkukwəhi mhə mwi nui ikin.

Nukurənien sə ruku pen ia neiai

¹³ Sin ia kīmiaha rukurən nari, uə nukurənien səvənhi rəpwəmwis? Iərmama nəha traməkeikei mo noien amasan, məpwəh nəfiūtəien in. Noien nəha trahātən pen mə in rukurən pərhiēn nari. ¹⁴ Mətə trini minuə rerimīaha ramrhi ərəha kīmiaha me uə hiamətərig atukw a ia kīmiaha me mə tihəfo mhəutə mhəpi raka nərmama nepwīn, kīmiaha tihəpwəh nəfiūtəien ia kīmiaha me mə hiəukurən nari, ti nəri nə mə ia noien nəha hiameikuə a mhəpwəh nīniēn nīpərhiēnien. ¹⁵ *Iərmama sə ramo noien nəha rīpkuvehi mhə nukurənien sə ruku pen ia neiai, mətə in ruvehi nukurənien sə ruku pen ia tīprənə i. Nənīmwiēn Ikinan rīpkuvei pen mhə nukurənien nəha min, mətə ruku pen ia nəremhə me. ¹⁶ Nəpīn nərmama rerīnraha ramrhi ərəha irəha me uə irəha kamhətərig atukw a ia nīrəha mə tuhəfo mhəutə mhəpi raka nərmama nepwīn, ia kwopun kamharə ikin tihətoni kamho pīpri ia narimnari me, mamho mwi noien ərəha me pam. ¹⁷ Mətə iərmama sə ruvehi nukurənien nəha ruku pen ia neiai noien səvənhi ropə. Nəri sə rakupwən nətərigien səvənhi rəmher. In iərmama sə raməmri nəmərīnuien. Noien səvənhi ramasan məpou. In ramsiai nətərigien səvəi nərmama me səpəmsəpə. In ramapi pīk ti nərmama. Nukurənien səvəi iərmama nəha rukuə nukwan rīpīk sə ramasan ia nīmīruien səvənhi. In ramo rəmnəmwhen ia nərmama me pam, məpwəh neikuəien. ¹⁸ *Nəpīn nərmama səməme kamhəmri nəmərīnuien kamharə ia nəmərīnuien rəmwhen mə kamhəpwei nuni nari riti. Nuni nari nəha trutə mukuə kwənkwan nə narəien sə ratukw.

4

Iərmama sə rokeikei pīk noien səvəi tīprənə i

¹ *Nəfe nəha nukune naruagənien me mīne nukune nəvisəien me səkīmiaha? Rosi in i uə rekəm? Ia rerimīaha kīmiaha hiokeikei pīk mə tihəregi ramasan ia narimnari me pam, nənə noien nəha ramo kīmiaha hiaməvisə ia nəpīn me. ² Hiokeikei nari riti, mətə rəknekīn ti nuvehien, ro pen hiōusi əpune iərmama tukwe. Rerimīaha rakres nari riti səvəi iərməpə, mətə rəknekīn ti nuvehien, ro pen hiəvisə, mamharuagən tukwe. Kīmiaha hiəpwəh nuvehien nəfe hiokeikei, ti nəri nə mə hiəpkərəs pen mhə

* **3:8:** Rom 3:13 * **3:9:** 1Kor 11:7 a **3:9:** Nəgkiariēn səvəi nəkur Kris kupwən rini iamīnhi irə minuə 'Iərimənu Tata səkītaha.' * **3:15:** Jem 1:5,17 * **3:18:** Mat 5:9, Aes 32:17, Hip 12:11 * **4:1:** Rom 7:23

Kumwesən i. ³ Trini minua kimiaha hiəres pen i, hiəpwəh nuvehien, ti nəri nə mə hiaməres, mətə nətərigien səkimiaha ripkatukwatukw mhə. Narimnari me nəha hiaməres pen Kumwesən mə truvei pehe m kimiaha, hiokeikei mə tihəuvehi nənə mhəuvehi nəmri nari sə nətərigien ərəha səkimiaha rokeikei.

⁴ *Kimiaha hiəmwhen prən i sə raməpwəh səvənhi iərman mamesi pen iərman əpə. Rəfo? Rosi kimiaha hiəreirei mə iərmama sə rokeikei pik noien me səvəi tīprənə i truvehe iərmama sə raməmwəki Kumwesən? Ro iamīnhi irə trini minua iərmama riti ia kimiaha rinua trokeikei pik noien me səvəi tīprənə i in trəmwəki Kumwesən. ⁵ *Rəfo? Rosi kimiaha hiəreirei nəgkiariien i raməmak ia Nəkukuə Ikinan? Rani mə,

“Nənīmwin nəha Kumwesən rinəmri raməmak ia reritaha rokeikei pik mə kitaha səvəi Kumwesən əpa.”

Nənə nəgkiariien nəha ripko mhə nəri auər a i. ⁶ *Mətə Kumwesən raməriari pehe namasanien m kitaha rasori pik. Ro pen Nəkukuə Ikinan rani mə,

“Kumwesən rerin ripkagien mhə ti nərmama səməme kamhəfiutə ia nirəha, mətə raməriari pen namasanien səvənhi m nərmama səməme kamhəuvehi irapw irəha.”

⁷ *Ro iamīnhi irə kimiaha tihaməkeikei mheiwaiu, mharə tegin Kumwesən, mhəni rekəm ti Setan, nənə in trəpwəh kimiaha map. ⁸ *Kimiaha tihəuvehe ipaka ti Kumwesən, nənə in truvehe ipaka tukumiaha. Kimiaha nəkur ərəha me tihaməkeikei mhərkwerig. Kimiaha nətərigien səkimiaha ro kəru tihaməkeikei mho rerimiaha rəmher. ⁹ Ramasan mə tihəregi rərəha, mhasək, mhəkwein əpwəmwis. Pwəh narisien səkimiaha ruvehe mo nasəkien irə. Pwəh nagienien səkimiaha ruvehe mo nəpouien irə. ¹⁰ *Kimiaha tihaməkeikei mheiwaiu mhənīmwi nukurhumiaha ia nəmri Kumwesən, nənə in truvehi utə kimiaha.

Kimiaha tihəpwəh nini ərəhaien kimiaha me

¹¹ Piak me, kimiaha tihəpwəh nini ərəhaien kimiaha me. Iərmama sə rani ərəha piəvni uə rani piəvni mə ramo noien ərəha, iərmama nəha ramini ərəha Loa səvəi Kumwesən, mamini mə Loa nəha rəpwəh nəmwhenien. Mətə nəpin ikani loa nəha mə rəpwəh nəmwhenien, ikəpwəh noien nəfe Loa nəha rani, mətə ikamo ik iəmə sə ikasori ia Loa nəha. ¹² *Iərmama kuatia in əpa rauvehi nasoriien mə trəmri Loa, məkiri noien me səvəi nərmama, nənə mərpwin tai noien me səvənraha. Iərmama nəha in nəha rauvehimiru nərmama, mamouraha mwi irəha. Mətə ik sin i? Rəfo ikaməkiri noien me səvəi piam?

Ik tikətigite ia Kumwesən ia nəfe tiko trakwakwi tineis mine

¹³ *Tihətərig ia nirak kimiaha səməme hiaməni mə, “Ipwet uə trakwakwi tsəuvən ia taon i uə taon nəha, mharə nuk kuatia, mho pisnes fwe ikin, mhəuvehi mane.” ¹⁴ *Kimiaha tihəfukurən nəfe trīmwei irapw trakwakwi? Nəfe nəha nīmriuen səkimiaha? Kimiaha hiəmwhen ia nise napw sə ruvehe nəpin ouihi a nənə marə miwən mwi. ¹⁵ *Mətə nəgkiariien sə ratukwatukw mə kimiaha tihəni ro iamīnhi irə, “Trini minua nəkwai Kumwesən pərhiən, tsarə mho narimnari me i uə narimnari me nəha.” ¹⁶ Mətə ipwet mine kimiaha hiaməgkiari mamhəfiutə ia kimiaha. Nəgkiariien sə raməfiutə nərmama iamīnhi rərəha. ¹⁷ *Iərmama sə rukurən nəfe noien ratukwatukw mə tro, mətə in rəpwəh noien, in ramo nərəhaien.

* **4:4:** Rom 8:7, 1Jon 2:15 * **4:5:** Eks 20:3,5 * **4:6:** 1Tes 5:5 * **4:7:** Efes 6:12 * **4:8:** Sek 1:3, Mal 3:7, Aes 1:16 * **4:10:** Job 5:11, 1Tes 5:6 * **4:12:** Rom 2:1, 14:4 * **4:13:** Luk 12:18-20 * **4:14:** Prov 27:1, Sam 39:5,11 * **4:15:** Wok Me 18:21 * **4:17:** Luk 12:47

5

Nāvahagien ramevān ti nārmama nautā sāvānraha rasori

¹*Kīmīaha nārmama nautā sākīmīaha rasori tihātārig ia nirak. Ramasan mā kīmīaha tihāsək mhəkwein əpwəmwis ti nāmīsāien me nāha sāməme kamhəuvehe tuheste kīmīaha. ²*Nautā sākīmīaha ruvəmāri: Uvnə me hənani raka tīnari me sākīmīaha. ³Kol mīne silva sākīmīaha rinopwei raka. Nopweīien nāha sāvānraha trahātən pen mā nīpərhienien kīmīaha hiəno noien ərəha, nənə trahi nīpwramīaha rəmwhen ia napw. Ipaka nəpīn sam-pam i, mətə kīmīaha hiamoeite ihi nautā me sākīmīaha. ⁴*Hətə ro! Nārmama me sāməme kamhowok hənə raka wok fwe ia nəmhiēn me sākīmīaha, mətə kīmīaha hiəpwəh nərəkuiēn irəha. Nərəkuiēn nāha sāvānraha ramasək mani mā kīmīaha hiəno noien ərəha. Iərimənu sə rauvehi nīskaiēn me pam ruvəregi raka ia nəkwəregin nasəkien sāvai nārmama sāməme kamhesi nəveginien sə ruvəmruə fwe ia nəmhiēn me sākīmīaha. ⁵*Ia tīprənə i kīmīaha hiəpwəh nīseseien. Nəfe nautā me kīmīaha hiokeikei mā tihəuvehi hiaməuvehi. Hiaməkwməni atukw a kīmīaha hiaməsisi mhəmwhen ia kau me sāməme rīpko mhə tui kousi əpune irəha. ⁶Kīmīaha hiaməkiri nāmə atukwatukw me mā tuhaməkeikei mhemhə. Hiamousi əpune irəha, nənə həpwəh nāsīsəgien kīmīaha.

Nətārigien sākīmīaha trəpwəmwis

⁷*Piak me, kīmīaha tihaməkeikei mho nətārigien sākīmīaha rəpwəmwis, mamheitenhi mheste nuveheien sāvai Iərimənu səkītaha. Hətəni ro iərmama sə raməmhu raməfo mamə nətārigien sāvānhi raməpwəmwis mameitenhi nəveginien amasan sə rutə pehe ia tīprənə. Ko rīpkesi akwauakw mhə, mətə tro nətārigien sāvānhi rəpwəmwis meste nesən kupwən rauər nənə məkəwə me nepwīn həuvehe mhəkukurau nənə nesən sə ro kəru irə rauər mwī. ⁸*Kīmīaha mwī tihaməkeikei mho nətārigien sākīmīaha rəpwəmwis mīskai ti nəri nə mā nuveheien sāvai Iərimənu səkītaha ruvəuvehe ipaka. ⁹*Piak me, kīmīaha tihəpwəh nīni ərəhaiēn kīmīaha me kamo Kumwesən rərpwīn noien ərəha me sākīmīaha. Hətə ro! Iəmə sə trərpwīn noien ərəha me sāvai nārmama ruvəuvehe ipaka. Ramərer a ia kwəruə. ¹⁰Piak me, rerīmīaha tramrhi profet me nāha fwe kupwən haməgkiari ia nəghi Iərimənu. Nəpīn kamo nāmīsāien mīnraha, ho nətārigien sāvānraha rəpwəmwis. ¹¹*Ia nətāien səkītaha nārmama sāməme kamhərer əknekīn ia nahatətāien sāvānraha ia nəpīn me Kumwesən ramo irəha hamagien. Kīmīaha hiəuvəregi raka noien sāvai Jop. Nəpīn ramarə ia nāmīsāien me rīpīk, rərer əknekīn ia nahatətāien sāvānhi. Nənə hiənətə raka nəfe Iərimənu rīno mīn kurirə ikīn. Iərimənu rerīn ramərkwəpīr pīk ti nārmama. In ramapi ti nirəha.

Kīmīaha tihəpwəh nakutanien ia nəgkiariēn me

¹²*Mətə piak me, irənhə ia narimnari me pam, trīni mīnuə kīmīaha hiəni promes riti tihəpwəh nakutanien ia nəgkiariēn sākīmīaha mā tiho nārmama hətəni kīmīaha hiaməni pərhien. Tihəpwəh nīniēn nītətə ia neiai uə tīprənə i uə nari riti mwī mā tiho noien nāha. Mətə trīni mīnuə hiəsəni nari riti, tihəni a mhəsəni mā “Ouəh.” Trīni mīnuə hiəpkəsəni mhə nari riti, tihəni a mā “Rekəm.” Mə kīmīaha hiaməgkiari əpnəpen, Kumwesən trərpwīn noien ərəha sākīmīaha.

Nəfwakīēn sə ramo nīpwrān

* **5:1:** Luk 6:24 * **5:2:** Mat 6:19 * **5:4:** Dut 24:14-15, Mal 3:5 * **5:5:** Luk 16:25, Jer 12:3, 25:34
 * **5:7:** Luk 21:19, Dut 11:14, Jer 5:24, Joel 2:23 * **5:8:** Rom 13:11-12, Hip 10:25, 1Tes 4:7 * **5:9:**
 Mat 24:33 * **5:11:** Eks 34:6, Sam 103:8, Sam 111:4 * **5:12:** Mat 5:34-37

13 *Rəfo? Riti ia kímiaha raməmisə? Ramasan mə rəfwaki. Riti ia kímiaha rerin ramagien? Ramasan mə rəni nīpu, məgnəgini Kumwesən.
 14 *Riti ia kímiaha ramemhə? Ramasan mə rəkwein elta me səvəi nəfwakien pwəh irəha hətəgi pen oel irə ia nəghi Iərimənu mhəfwaki tukwe. 15 *Nənə nəfwakien səvəi nərmama səməme kamhahətətə ia Kumwesən truvehimiru iərmama sə ramemhə. Iərimənu tromasan iərmama nəha. Trini minuə iərmama nəha rino noien ərəha me, Iərimənu trenouenou noien ərəha me nəha məpwəh nərpwinien. 16 Ro iamini irə kímiaha tihəni pen tukumiaha me i noien ərəha me səməme hiəno, nənə mhəfwaki tukumiaha me mə Kumwesən tro kímiaha hiəuvehe mhəsanin. Nəpin iərmama sə ramo noien atukwatukw raməfwaki, nəfwakien səvənhi nəgsen rasori mamə nīpwrən.
 17 *Profet Elaeja in iərmama rəmwhen a ia kitaha. Rəfwaki skai mə nesən trəpwəh nauərien. Nənə nesən rīpkauər mhə ia tənə nəha nuk kahar məkwə sikis. 18 *Nənə kurirə ikin rəfwaki mwi, nənə nesən rukrutə ia nimagouagou, kwənkwai narimnari me həutə mwi ia tīprənə.

Iərmama sə rəruēi

19 *Piak me, trini minuə kímiaha riti rəpwəh nəgkariien sə ro nīpərhienien məruēi, nənə kímiaha riti mwi riri in mīrərig, 20 *iakokeikei mə rerimiahā tramrhi nəri i. Iərmama sə ramiri raka iəmə ərəha ia suatuk sə raməruēi irə mīrərig, in rauvehimiru iəmə ərəha nəha mə trəpwəh nemhəien. Kumwesən trenouenou noien ərəha me həpik səvəi iəmə ərəha nəha, məpwəh nərpwinien.

* 5:13: Kol 3:16 * 5:14: Mak 6:13 * 5:15: Mak 16:18 * 5:17: 1King 17:1, Luk 4:25 * 5:18: 1King 18:42-45 * 5:19: Kal 6:1 * 5:20: Sam 51:13, Prov 10:12, 1Tes 4:8

Fas Pita

Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Nəkukuə i Pita rımərai. Pita in iərmama riti ia twelef nərmama me səvəi Iesu. In rımərai nəkukuə i mərhi pen i revən ti nakalasia me səməme kamharə parei fwe profens riti səvəi Rom kani mə Esia Maenor. Pita rokeikei mə truvehi utə nətərigien səvənraha ti nəri nə mə nərmama me nepwın kamhometə irəha ti nahatətəien səvənraha. Pita rokeikei mə rerınraha tramrhi mə Iesu rokeikei pik irəha, nənə muvehi nəmisəien ti nirəha. Irəha tuhəkurirə noien səvəi Iesu. Irəha tuho iamınha irə ti nəri nə mə Kumwesən rımərifi irəha mə irəha nərmama me səvənhi nənə Iesu remhə ti nirəha. Pita rini pen ti nirəha mə tuhaməkeikei mharə ia narəien sə ro ikinan. In rini pen mwi ti nirəha mə ia tıprənə i nərəhaien rasori, mətə tuhaməkeikei mhərer əknekın, mho nətərigien səvənraha rəpwəmwis, mhəmri pen əknekın nətərigien səvənraha ia Kumwesən, nənə mheitenhi narimnari amasan me səməme tuhəpkuvehe kurirə.

¹ *Iou Pita, iou aposol riti səvəi Iesu Kristo.

Iakamrai nəkukuə i rauvehe tukumiaha nərmama pwispwis me səməme hiamarə kirkiri ia profens me i Pontas, mine Kalesia, mine Kapatosa, mine Esia, mine Pitinia. ² *Kımiaha i nərmama Kumwesən rımərifi kımiaha resi pen nətərigien səvənhi sə in ruvəukurən raka fwe kupwən. In rımərifi kımiaha mə Nənımwın səvənhi tro kımiaha hiəuvehe mhəmher, mho nəkur ikinan me səvənhi, nənə, tihəuvehe mho nəkwai Iesu Kristo, tukəfwıəfwı kımiaha ia niten.

Nəfwakiiien səiou mə Kumwesən trəriari pehe namasanien mine nəmərınuıen rasori mwi m kımiaha.

Pwəh səgnəgini Kumwesən ti nımıruıen vi

³ *Pwəh səgnəgini Kumwesən i in Kumwesən mine Tata səvəi Iərimənu səkitaha Iesu Kristo! Napiiien səvənhi rasori tukutaha. In ro kitaha sətui mwi ia nımıruıen vi, nənə, mo kitaha səmri pen əknekın nətərigien səkitaha irə. In ro iamınha irə nəpın ro Iesu Kristo rətui mwi ia nemhəien səvənhi.

⁴ *Kumwesən ro kitaha sətui mwi mə tsəuvehi nautə amasan me in truvei pen m nərmama me səvənhi. Nautə amasan me nəha ko həpkımərır mhə, mhəpkəmkemik mhə, nənə nukuraanien səvənraha ko rıpkıwən mhə. Kınəmri amasan nautə me nəha fwe ia neiai tukuvei pehe m kımiaha.

⁵ *Kımiaha nərmama səməme Kumwesən ro tukuahag kımiaha ia nıskaiien səvənhi ti nəri nə mə hiamahatətə irə. In trətui amasan tukumiaha meste tihəuvehi nımıruıen vi sə kınəpnəpenə raka irə tukətoni rier pehe ia nəpın sampam. ⁶ *Ramasan mə rerımiaha ragien ti narimnari me i. Mətə təkwtəkwwuni rosi narimnari me səpəmsəpə tuhəuvehe mho nəmisəien m kımiaha ia nəpın ouıhi a. ⁷ *Narimnari me i kamhəuvehe trahatən pen mə kımiaha hiamahatətə pərhiien. Aean i kol, nəri auər a mə trıpkıwən mwi nəpın riti, mətə nərmama tuhaməkeikei mhəuvani ia napw ti nətə sasien mə in kol pərhiien uə rekəm. Ia noien nəha rəmwhen a mwi nahatətəien səkımiaha sə ramasan məpi raka kol, tukaməkeikei ko kımiaha hərəgi nəmisəien me ti nətə sasien mə hiamahatətə pərhiien uə rekəm. Nənə mə hiamahatətə pərhiien,

* **1:1:** Jem 1:1, 2Tim 1:15 * **1:2:** Rom 8:29, 2Tes 2:13, Hip 12:24 * **1:3:** 2Kor 1:3 * **1:4:** Kol 1:12 * **1:5:** Jon 10:28, 17:11 * **1:6:** 1Tes 5:10, Jem 1:2 * **1:7:** Job 23:10, Prov 17:3, Aes 48:10, Sek 13:9, Mal 3:3, Jem 1:3

nəpɪn tukətoni Iesu Kristo rier pehe irə, Kumwesən trəgnəgɪn kɪmɪaɦa, muvehi utə nəghɪmɪaɦa, nənə, muvei pehe nɪsɪaɦɪen m kɪmɪaɦa. ⁸*Nəri auər a mə hiəpkətoni mhə Iesu Kristo, mətə hiokeikei in. Nənə nəri auər a hiəpkətoni mhə nəɦa təkwtəkɰuni, mətə hiaməni nɪpərɦienien irə, nənə, mamɦagien. Nagienien nəɦa hiamregi rasori pɪk anan iərmama riti ko rɪpkɪni mhə ia nəgkiariien. ⁹*Rerɪmɪaɦa ramagien iamɪnɦa irə ti nəri nə mə hiaməuvehi nəri i sə hiamahatətə irə, in i mə Kumwesən truvehimɪru kɪmɪaɦa.

¹⁰*Profet kupwən me hamətui ia suatuk i Kumwesən truvehimɪru nərmama irə, nənə mamɦares mə tukəfo irə. Ia nəgkiariien sə Kumwesən rɪməuvei pen mɪnraha, irəɦa hənɪ irapw mə Kumwesən trasitu ia kɪmɪaɦa ia namasanien səvənhi. ¹¹*Nəpɪn Nənɪmwɪn səvəi Kristo sə ramarə ia nɪrəɦa rɪməkupwən mɪni irapw nəmɪsəien me səməme Kristo trɪregi ia nɪpwrən mɪne nasoriien sə tukuvei pen mɪn truvehe kurirə, profet me haməmwur mə tuhəukurən mə nəfe suatuk mɪne nəfe nəpɪn narɪmnari me nəɦa tuhəier pehe. ¹²*Kumwesən rɪno pui pen m profet me nəɦa mə nəgkiariien me səməme irəɦa kamɦəni həpkəgkiari mhə ia nəpɪn səvənraɦa mə trasitu ia nɪrəɦa, mətə haməgkiari ia nəpɪn səkɪmɪaɦa trasitu ia kɪmɪaɦa. Narɪmnari me i profet kupwən me həməni təkwtəkɰuni hiəuvəregi raka rɪməuku pen ia tərɦui nərmama səməme hənəvisau nəgkiariien amasan səvəi Kristo m kɪmɪaɦa. Nəgkiariien səvənraɦa rɪməuku pen ia Nənɪmwɪn Ikinan sə Kumwesən rərɦi pehe i. Narɪmnari me i nagelo me irəɦa mwi hokeikei mə tuhətoni mhəukurən.

Kumwesən sə rɪnəkweɪn kɪmɪaɦa in iəmə ikinan, in rəmɦer

¹³Ro pen tihaməkeikei mho nətərigien səkɪmɪaɦa rərer mwatuk ti noien wok, mho nətərigien səkɪmɪaɦa pwəh rukurən amasan. Tihəmri pen əknekɪn nətərigien səkɪmɪaɦa ia namasanien sə Kumwesən truvei pehe m kɪmɪaɦa nəpɪn tukətoni Iesu Kristo rier pehe. ¹⁴*Tiho nəkwai Kumwesən rəmwhen ia nəkwərɦakwərɦa me səməme kamɦo nəkwai tata me. Fwe kupwən kɪmɪaɦa hiəreirei nari, nənə mamɦo noien ərəɦa me səməme rerɪmɪaɦa rokeikei pɪk. Mətə təkwtəkɰuni tihəpwəh nəsenien ia nətərigien me nəɦa ravi raka mwi kɪmɪaɦa. ¹⁵Kumwesən sə rɪnəkweɪn ia kɪmɪaɦa in iəmə ikinan, in rəmɦer. Ro iamɪnɦi irə kɪmɪaɦa mwi tihaməkeikei mho kɪmɪaɦa nəkur ikinan me, mhəmɦer ia narɪmnari me pam səməme hiamo. ¹⁶*Iakani iamɪnɦi irə ti nəri nə mə Nəkukuə Ikinan rani mə, “Tihaməkeikei mho kɪmɪaɦa nəkur ikinan me, mhəmɦer, ti nəri nə mə iou iəmə ikinan iakəmɦer.”

¹⁷*Kɪmɪaɦa hiaməkweɪn Kumwesən mə “Tata.” Mətə in Kumwesən ramo rəmɪnəmwhen ia nərmama me pam. Trərpwɪn noien me səvənraɦa tresi pen atukwatukw nəfe irəɦa hənɪ. Ro iamɪnɦi irə mɪne, nəpɪn kɪmɪaɦa hiamarə iɦi ia təkure tɪprənə i, tihaməkeikei mhehekɪr in, mamɦo noien sə ramasan. ¹⁸*Kɪmɪaɦa hiəukurən mə kɪneɪvɪnari ia kɪmɪaɦa hiəuvəier raka ia narəien ərəɦa nəɦa kaha kupwən me səkɪmɪaɦa həməuvei pehe m kɪmɪaɦa. Mətə kɪpkərəkɪ raka mhə kɪmɪaɦa ia nari riti sə truvehe mərəɦa məmwhen ia kol mɪne silva, ¹⁹*rekəm. Mətə kɪnərəkɪ raka kɪmɪaɦa ia nɪte Kristo in nəri keikei ramasan pɪk. Kristo in rəmwhen ia kwətɪ sɪpsɪp sə ratukwatukw pam, nemɦəien uə nərəɦaɦien rɪwən anan irə. ²⁰*Kumwesən ruvərɦi raka in fwe tui nəpɪn tɪprənə ramɪwən iɦi, nənə təkwtəkɰuni rɪpkɪ mhə tui nəpɪn sampam

* **1:8:** Jon 20:29, 2Kor 5:7 * **1:9:** Rom 6:22 * **1:10:** Mat 13:16-17 * **1:11:** Sam 22, Aes 53, Luk 24:26-27 * **1:12:** Efes 3:10 * **1:14:** Rom 12:2, Efes 2:3, 4:17-18 * **1:16:** Lev 11:44-45, Mat 5:48 * **1:17:** Mat 6:9, Rom 2:11, 2Tim 4:14, Rev 2:23 * **1:18:** 1Kor 6:20 * **1:19:** Wok Me 20:28, Hip 9:12-14, 1Tes 1:2 * **1:20:** Wok Me 2:23, Efes 1:4

ruvehe kətoni in rier pehe masitu ia kɪmiaha. ²¹ *Ia Kristo kɪmiaha hiaməni nɪpərhienien ia Kumwesən sə rino in rətui mwi ia nemhəien səvənhi nənə muvei pen nasorrien min. Ro iamɪnhi irə Iəmə sə hiamahatətə irə, mamhəmri pen əknekɪn nətərigien səkɪmiaha irə, in i Kumwesən.

²² *Kɪmiaha hiamesi pen nəgkiariien sə ro nɪpərhienien mamhokeikei pərhien piəvtaha me. Ia noien nəha hiənəpərhi raka nɪmɪruien me səkɪmiaha həmher. Mətə kɪmiaha tihaməkeikei mhərɪpɪn mamhokeikei pərhien kɪmiaha me ia rerɪmiaha pam. ²³ *Kɪmiaha hiənətui mwi rəmwhen nəkwərhakwərha me, nənə, nɪmɪruien vi sə hiənətui mwi irə rɪpkuku pen mhə ti tata riti sə tremhə, mətə ruku pen ti Tata riti sə trɪpkemhə mhə. Nəgkiariien səvəi Kumwesən sə ramɪru mamarə rerɪn rino kɪmiaha hiətui mwi. ²⁴ *Iakani iamɪnhi irə ti nəri nə mə Nəkukuə Ikinan rani mə, “Nərmama me pam həmwhen ia nurhi,

nənə namasanien səvənraha rəmwhen ia tihɪ nurhi.
Nurhi nəha ramaukei, nənə tihɪn me kamhəsas,

²⁵ mətə Nəgkiariien səvəi Iərɪmənɪ ramarə ia nuk nuk me.”
Nənə in i nəgkiariien sə kɪnəvisau m kɪmiaha.

2

¹ *Ro pen kɪmiaha tihaməkeikei mhəpwəh noien ərəha me pam. Tihəpwəh mwi neikuəien, mhəpwəh mwi noien nətərigien səkɪmiaha ro kəru. Tihəpwəh mwi nəmwəkien ia kɪmiaha me, mhəpwəh mwi nɪniien nɪkaremiaha me. ² *Kɪmiaha tihaməkeikei mhəuvehe mhokeikei pɪk nəgkiariien səvəi Kumwesən sə rəmher mhəmwhen iəkunouihi əmtəmetə me i kamhasək mə tuhesis. Nəgkiariien i tro kɪmiaha hiəuvehe mhəpwinari, nənə, Kumwesən ruvehimɪru kɪmiaha. ³ *Nəkukuə Ikinan rani mə, “Kɪmiaha hiənani əghan namasanien səvəi Iərɪmənɪ mhətoni mə ramasan pɪk anan.”

Kristo in kəruətərei mɪru

⁴ *Həuvehe ti Kristo. In nəha kəruətərei mɪru nəha nərmama me həni mə rərəha, mhəpwəh, mətə ia nəmri Kumwesən in kəruətərei keikei anan sə in rɪmərɪfi. ⁵ *Kɪmiaha mwi hiəmwhen ia kəruətərei mɪru me kauvrhəkɪn nɪmwə ia nɪrəha, nɪmwə sə Nənɪmwɪn ramarə irə. Ia nɪmwə nəha, kɪmiaha hiəmwhən ia pris ikinan me kamhousi əpune nərɪmɪru me mamhəuvei pen m Kumwesən. Mətə narɪmnari me səməme kɪmiaha hiaməuvei pen rɪpkə mhə nɪpwrai nari mətə kwa nənɪmwɪn. Nənə Kumwesən raməkwein amasan ia narɪmnari me nəha hiaməuvei pen min ti nəri nə mə hiaməuvei pen ia nəghi Iesu Kristo. ⁶ *Rəmwhen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Hətoni ro. Iakaməmri kəruətərei riti fwe Saeon,^a

in kəruətərei keikei anan sə iou iakɪmərɪfi, kəruətərei nəha tukostat kuvrhəkɪn nɪmwə irə,
nənə iərmama sə trɪni nɪpərhienien irə, in trɪpkaurɪs mhə.”

⁷ *Ro iamɪnhi irə, kəruətərei nəha in nəri keikei tukumiaha nərmama səməme hiaməni nɪpərhienien irə, mətə nərmama səməme həpkɪni mhə nɪpərhienien irə, kəruətərei nəha rəmwhen ia nəgkiariien i ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Kəruətərei nəha nəmə kamhəuvrhəkɪn nɪmwə hənuə rərəha, mhəpwəh, təkwtəkwni nəha ruvəuvehe mɪno kəruətərei sə rəpi raka pam kəruətərei me, məkwətəmhirɪ əknekɪn pam nɪmwə.”

* **1:21:** Jon 14:6, Rom 4:24, 5:1-2, Rom 10:9 * **1:22:** Jon 13:34, Rom 12:10 * **1:23:** Jon 1:13, Hip 4:12 * **1:24:** Jem 1:10-11 * **2:1:** Efes 4:22, Jem 1:21 * **2:2:** Mat 18:3, 1Kor 3:2 * **2:3:** Sam 34:8 * **2:4:** Mat 21:42, Aes 28:16 * **2:5:** Efes 2:21-22, Eks 19:6, Aes 61:6, Rev 1:6, Rom 12:1
* **2:6:** Rom 9:33, Efes 2:20 a **2:6:** Seon in Jerusalem * **2:7:** Mat 21:42

8 *Nənə Nəkukuə Ikinan rani mwi mə,
 “In i kəruətərei riti sə nərmama tuhapəti irə,
 mine kəpwier sə tro irəha hāmwei”

Irəha kamhapəti irə ti nəri nə mə kamhərui nəgkiariien səvəi Kumwesən mamhesi pen a nəfe Kumwesən ruvəukurən raka fwe kupwən məmri mə tuho.

9 *Mətə kimiaha nərmama ia kwənəkwus i Kumwesən rīmərfi kimiaha, kimiaha pris me səvəi kig, kimiaha nərmama ikinan me ia kusen kuatia, kimiaha nərmama me səvəi Kumwesən əpa. Kino kimiaha iamīnha irə mə kimiaha hiəukurən nīni irapwien narimnari amasan me Kumwesən rino. In rīnəkwein ia kimiaha mə tiharaka ia nəpitəvien mhəuvehe ia nukuraanien amasan səvənhi. 10 *Fwe kupwən, kimiaha nərmama auər a me, mətə təkwtəkwuni kimiaha nərmama me səvəi Kumwesən. Fwe kupwən, kimiaha nərmama napiien səvəi Kumwesən riwən tukumiaha, mətə təkwtəkwuni kimiaha nərmama napiien səvənhi ramarə tukumiaha.

11 *Nərmama keikei me, kimiaha hiəmwhen iəpwispwis me mine nərmama imwənraha riwən ia tiprənə i. Ro pen iakani pehe tukumiaha i mə tihəpwəh nəseniien noien ərəha me nəha nīpwramiaha rokeikei pik səməme kamharuagən ia nəpīn me mə tuhouraha nīmīruien səkimiaha.

12 *Təkwtəkwuni nərmama səməme hərəirei Iərimənu kamhəni ərəha kimiaha mə kimiaha nəkur ərəha me. Ro iamīnhi irə narəien səkimiaha hiamarə irə ia nənimenraha traməkeikei matukwatukw, pwəh irəha hətoni noien amasan me səkimiaha, nənə mhəuvehi utə nəghi Kumwesən ia nəpīn nəha in truvehe irə.

Nərmama me səvəi Iesu Kristo tuhaməkeikei mhəsiai nərmama səməme kamhərimənu

13 *Ti nəri nə mə kimiaha nərmama me səvəi Iərimənu səkitaha, tihaməkeikei mhəsiai nərmama me pam səməme haməuvehi nasoriien mamhərimənu. Tihəsiai ia kig sə in rasori anan, 14 mhəsiai mwi ia nəmə asori me səməme in ramərhi irapw irəha kamhərimənu ia nəghin. Nəmə asori me nəha, kig ramərhi irapw irəha mə tuho nəmisəien m nərmama səməme kamho noien ərəha, nənə mhəgnəgini səməme kamho noien amasan.

15 *Kimiaha tihaməkeikei mhəsiai nəmə asori me pam ti nəri nə mə Kumwesən rokeikei mə noien amasan me səkimiaha trəsīsəg tərhui nərmama me i hərəirei nari. Pwəh irəha həpwəh mwi nīniien nəgkiariien arməri me.

16 *Ramasan mə hiamarə mhəmwhen ia nərmama kīneivinari ia nīrəha, mətə tihəpwəh nīniien mə, “Eh, kīneivinari ia nīrak. Iakukurən noien nəfe noien ərəha iakokeikei.” Kimiaha tihaməkeikei mamharə mhəmwhen ia iotukwini-nari me səvəi Kumwesən. 17 *Tihəsiai nərmama me pam. Tihokeikei piəvtaha me, nənə tihəhekīr mhəsiai Kumwesən, nənə tihəsiai kig sə ramərimənu.

18 *Kimiaha slef me, tihaməkeikei mho nəkwai nəmə asori me səkimiaha, nənə mhəuvei pen nīsiāien mīnraha. Tiho iamīnhi irə mīnraha pam, nəmə asori me səməme kamho rīməru mamasan m kimiaha mine nəmə asori me səməme kamho noien skai me m kimiaha. 19 Rəfo hiamo a narimnari me səməme hatukwatukw mətə nəmə asori me səkimiaha kamho rərəha ia kimiaha? Trīni mīnuə hiəukurau ia nəpīn skai me nəha, mamhəti pen a m Kumwesən, Kumwesən trəkwein amasan ia kimiaha. 20 *Trīni mīnuə hiamo noien ərəha, kamo nəmisəien m kimiaha tukwe, hiamo nətərigien

* 2:8: Rom 9:33 * 2:9: Aes 9:2, Aes 40:20-21, 1Tes 2:5, Taet 2:14, Wok Me 26:18, Efes 5:8 * 2:10: Rom 9:25 * 2:11: Sam 39:12, Kal 5:17,24, Jem 4:1 * 2:12: Mat 5:16, Luk 19:44 * 2:13: Taet 3:1 * 2:15: 1Pit 3:16 * 2:16: Kal 5:13 * 2:17: Rom 12:10, Prov 24:21, Mat 22:21 * 2:18: Efes 6:5 * 2:20: 1Pit 3:14,17, 1Tes 4:14

səkimiāha rəpwəmwis ti nuvehien nəmisəien nəha, noien nəha ko kəpwəh nəgnəginien kimiāha tukwe. Mətə mə kimiāha hiamō a noien amasan, nənə kamo nəmisəien m kimiāha tukwe, Kumwesən trəkwein amasan ia kimiāha trini minuə hio nətərigien səkimiāha rəpwəmwis ti nuvehien nəmisəien nəha. ²¹*Kumwesən rinəkwein ia kimiāha mə tihəuvehi nəmisəien, ti nəri nə mə Kristo in mwi riməuvehi nəmisəien tukumiāha. In riməkupwən mahatən noien atukwatukw nəha mə kimiāha tihesi pen a təmwheki nisun.

²²*Nəkukuə Ikinan rani mə,
“In rīpko mhə noien ərəha riti,
kipkreği mhə neikuəien riti ia tərhun.”

²³*Nəpīn nərman hənī nəgkiariien ərəha irə, mətə in rīpkəski mhə irəha. Nəpīn in rīregi nəmisəien ia nīpwran, mətə in rīpkīni mhə mə trərpwīn tai nərəhaien. Mətə rinəmri pen narimnari me pam ia rəgi Kumwesən sə raməkiri atukwatukw nari. ²⁴*In riməuvehi noien ərəha me səkītaha ia nīpwran ia nei kamarkuāui mə ia nīkaren səvəi noien ərəha kītaha tsemhə nənə ia nīmīruien səkītaha tsamo noien atukwatukw. Nəmisəien me səvənhi riməregi ia nīpwran rino kimiāha hiəuvehe mhəsānīn. ²⁵*Fwe kupwən kimiāha hiəmwhen ia sipsip me səməme hənəruei, mətə təkwtəkwuni kərari ia kimiāha hiəvərərig mhəuvəuvehe ti Iərmama ramətui ti sipsip me, in i Iərmama ramətui ti nīmīruien səkimiāha.

3

Nīpran mīne nərman me səvənraha

¹*Ia noien a mwi nəha, kimiāha nīpran me tihaməkeikei mhəsiai nərman me səkimiāha. Nənə trini minuə irəha nēpwīn həpkīni mhə nīpərhiēien ia nəgkiariien səvəi Kumwesən, mətə noien a səkimiāha truvi irəha həuvehe mhahatətə. Noien səkimiāha rəmwhen məpi raka mə hiəgkiari mīnraha. ²Nəpīn irəha hətōni mə noien səkīmaha rəmher, hiaməsiai irəha, nənə noien nəha truvi irəha həuvehe mahatətə. ³*Rərəha mə hiamasan pen ia nīpwramiāha iruə ia noien nəha sə hiamərəri nīmwai nukwənemiāha, mamhəuvei pen marəmarə me kīno ia kol mīne tīnari amasan me. ⁴Mətə tihamasan pen imwə ia rerimiāha sə kīpkətōni mhə. Ramasan mə tihəuvehe mho nīpran səməme nətərigien səkimiāha rəpou mafafa. Noien iamīnha irə ramasan anan ia nəmri Kumwesən mīpkīwən mhə. ⁵In i noien səvəi nīpran ikinan me fwe kupwən səməme hənəmri pen əknekīn nətərigien səvənraha ia Kumwesən. Irəha hənāməsiai nərman me səvənraha, nənə ia noien nəha hənāmamasan pen ia rerīnraha. ⁶*Rəmwhen ia Sera, in rino nəkwai Epraham, nənə maməkwein in mə iəmə asori səvənhi. Nənə kimiāha nīpwnəti Sera me trini minuə hiamō noien amasan, mhəpkehekīr mhə nari riti sə ramo nehekīrien.

⁷*Ia noien a mwi nəha, kimiāha nərman me tihaməkeikei mharə kimiāha nīkare rəgimiāha me, mhəukurən mə irəha pran nīskaiien səvənraha rīpkīskai pīk mhə rəmwhen ia iərman. Kimiāha tihaməkeikei mhəuvei pen nisaiiēien mīnraha, ti nəri nə mə kimiāha mīnraha tihəuvehi pəri nəri amasan i nīmīruien rerīn. Tiho iamīnha irə pwəh nari riti trəpwəh nəsīsəgien nəfwakiēien me səkimiāha

Nəmisəien kamregi ti noien amasan

* **2:21:** Mat 16:24, Jon 13:15 * **2:22:** Jon 8:46 * **2:23:** Aes 53:7, 1Tes 3:9 * **2:24:** Hip 9:28, Rom 6:2,11, Aes 53:5 * **2:25:** Aes 53:6, Esik 34:5-6, Mat 9:36, Jon 10:14 * **3:1:** Taet 2:5 * **3:3:** 1Tim 2:9 * **3:6:** Jen 18:12 * **3:7:** Efes 5:25

8 Nægkiariien sampam. Kimiaha pam tihaməkeikei mho nətərigien səkimiaha ruvehe mo kuatia, tihapi kimiaha me, mhokeikei kimiaha me, mho rerimiahā rīməru tukumiāha me, mhəuvehi irapw nətərigien səkimiāha. 9*Trini minuə nərmama kamho rərəha ia kimiaha, mətə tihəpwəh nərpwinien tai nərəhaien. Trini minuə nərmama hai m kimiaha, mətə tihəpwəh nərpwinien. Mətə tihəkwein amasan a ia nirəha. Tiho iamīnhi irə ti nəri nə mə Kumwesən rinəkwein kimiaha mə tiho noien nəha, mə hiəuvehi namasanien səvənhi. 10 Nəkukuə Ikinan rani mə,

“Iərmama sə rokeikei nimiruien amasan,

nənə mokeikei mə triregi ramasan ia nəpīn me pam,

in traməkeikei məpwəh nīniiēn mwi nægkiariien ərəha me ia nəramīn,

məpwəh mwi neikuəien ia tərhun.

11 In traməkeikei mirərig ia noien ərəha me səvənhi, nənə mo a narimnari amasan me.

In traməkeikei mətui suatuk səvəi nəmərīnuiēn, nənə mukurirə i.

12 In traməkeikei mo iamīnhi irə ti nəri nə mə Iərimənu ramətoni amasan nərmama səməme hatukwatukw,

nənə mamətərig amasan ia nəfwakiēn səvənraha,

mətə in raməmwəki səməme kamho noien ərəha.”

13 Trini minuə hiəskai pik ti noien amasan me, sin trouraha kimiaha?

Iərmama riti riwən! 14*Mətə trini minuə nəpīn me nepwīn nərmama kamho

kimiaha hiamregi rərəha ia nīpwramiaha ti noien atukwatukw səkimiāha,

mətə ia nətərigien səkimiāha, kimiaha tihəregi ramasan. Tihəpwəh ne-

hekīrien ia nirəha, mhəpwəh nətərig pikien. 15 Mətə ia rerimiahā tihəsiāi

Kristo mə in Iərimənu səkimiāha. Tihərer mwatuk ia nəpīn me pam ti

nīripwenien nægkiariien səvəi nisəməme nəha nərmama səməme tuhəres ia

kimiaha mə rəfo hiaməmri pen əknekīn nətərigien səkimiāha ia Iesu. 16*Mətə

tihəgkiari məru mīnraha ia nisīaiēn, mhəpwəh noien nari riti sə tro hiəregi

fwe ia rerimiahā mə hiəno nərəhaien. Tiho əpa noien amasan me ti nəri nə mə

kimiaha nərmama me səvəi Kristo. Trini minuə hiamo iamīnhi irə nərmama

me i kamhəni nīkaremiāha mə noien səkimiāha rərəha tuhauris ti nægkiariien

ərəha me səvənraha. 17*Trini minuə ia nətərigien səvəi Kumwesən mə

hiaməuvehi nəmīsəien ti noien amasan me səkimiāha, ramasan pik anan

mwi məpi raka mə hiaməuvehi nəmīsəien ti noien ərəha me səkimiāha. 18*Ro

iamīnhi irə ti nəri nə mə Kristo rīmamhə ti noien ərəha me. Rīmamhə nəpīn

kuatia a rīnəmwhen. Ko rīpkemhə mhə mwi ia nəpīn riti. In iərmama

atukwatukw anan, mətə rīmamhə ti nərmama həpkatukwatukw mhə mə tru-

vehi kimiaha hiəuvən ti Kumwesən. Hənousi əpune in nənə nīpwran remhə,

mətə Nənīmwin ro in rətui mwi ia nemhəien səvənhi, 19 nənə ia nīskaiēn

səvəi Nənīmwin nəha in revən mīni irapw nægkiariien riti ti nənīmwin me

i ia kalapus, 20*səməme hənəmərui nəkawai Kumwesən fwe kupwən anan

nəpīn Kumwesən ramo nətərigien səvənhi raməpwəmwis mameitenhi ia

nəpīn Noa rīnauvrhəkīn nītətə. Nərmama eit a, irəha kamhəmāk ia nəkawai

nītətə, Kumwesən rīməuvehimīru irəha ia nui. 21*Nui nəha, in nə nənīmwi

paptaes sə rauvehimīru kimiaha nəha təkwtəkwwuni. Paptaes i rīpko mhə

nīpwran i mə rīnāikuas raka nəmīgei ia nīpwrai iərmama, mətə nīpwran

mə hiəres Kumwesən mə rerimiahā truvehe mamasan məmher. Paptaes

nəha rukurən nuvehimīruēn kimiaha iamīnha irə ti nəri nə mə Iesu Kristo

rīnətui mwi ia nemhəien səvənhi. 22*Iesu nəha, in ruvavən raka fwe ia

* 3:9: Mat 5:44, 1Tes 5:15, 1Pit 2:23 * 3:14: Aes 8:12-13, Mat 5:10, 1Tes 2:20, 4:14 * 3:16: 1Tes

2:12 * 3:17: 1Tes 2:20 * 3:18: Rom 6:10, Efes 2:18 * 3:20: Jen 6-7 * 3:21: Hip 10:22

* 3:22: Mat 22:44, Efes 1:20-21

neiai, maməkure ia nīkare Kumwesən mwatuk, nagelo me, mine nənīmwin me səməme kamhəuvehi nasorijen mine nīskaiien kamhəsiai in, mamho nəkwān.

4

Narəien kamarə irə kamesi pen nəkwai Kumwesən

¹ *Nəpīn Kristo ramarə ia tīprənə i, in rīregi nəmīsəien ia nīpwran. Ro pen kīmiaha mwi tihaməkeikei mhəuvehi nətərigien rəmwhen ia səvənhi mətro kīmiaha hiəskai, tī nəri nə mə nərmama səməme kamhəregi nəmīsəien ia nīpwranraha rəmwhen ia Kristo, irəha həpwəh mwi noien noien ərəha. ² *Ro pen nəpīn hiamarə ia tīprənə i, tihəpwəh nesi penien noien ərəha me səməme rerīmīaha rokeikei, mətə tihesi pen suatuk səvəi noien nəkwai Kumwesən. ³ *Nəpīn sə ruvəuvehe muvəukurau raka hiənarə irə rīnəpwəmwis mīnəmwhen. Ia nəpīn nəha kīmiaha hiənamo noien ərəha me səməme nərmama hərəirei Kumwesən hokeikei pīk. Hiaməiri əpnəpen kīmiaha me, mamho noien ərəha me nīpwramīaha rokeikei, mamhənīmwi nənīmwiien skai mamhakonə irə, mamhətui pīk nərəhāien, mamho lafet ərəha me, nənə mamhəfwaki m nənīmwi nari me noien i in noien ərəha anan. ⁴ Ipwet mine nərmama me nəha hərəirei Kumwesən nənimenraha ramier tī nəri nə mə kīmiaha tihəpkaiu mhə mhəuvən kīmiaha mīnraha, mhəpko mhə noien ərəha me sə rasori pīk anan. Nənə irəha kamhəni ərəha kīmiaha tukwe. ⁵ *Mətə irəha tuhaməkeikei mhəni irapw tī Kumwesən mə hənəfarə irə. In ramərer mwatuk mə trəkiri nərmama həuvamhə mine səməme kamhəmīru. ⁶ *Ro pen kīnəvisau raka mwi nəgkīariien amasan səvəi Kristo m nərmama səməme həuvamhə, mə nəri auər a haməuvehi nərpwinien ia nīpwranraha mhemhə rəmwhen ia nərmama pam, mətə ia nənīmwinraha kamharə mamhesi pen nəkwai Kumwesən.

⁷ *Nəpīn sə narīmnnari me pam tuhəiwən irə ruvəuvehe ipaka. Ro pen tihəpwəh nakonəien ia nənīmwiien skai. Nətərigien səkīmiaha traməkeikei məmāk amasan mə hiəukurən nəfwakīien. ⁸ *Nəri sə tihəkupwən mho in i tihaməkeikei mhokeikei kīmiaha me ia rerīmīaha pam tī nəri nə mə nokeikeiien ramosəman noien ərəha me həpīk hiəpkətoni mhə. ⁹ *Ramasan mə tihəsəvər ia rukwənu me səkīmiaha tukumīaha me, mhəpwəh nəgkīari əgkīari pīkien tukwe. ¹⁰ *Kīmiaha kuatia kuatia hiaməuvehi nari riti sə Kumwesən rīməuvei pehe m kīmiaha ramo hiamskai tī noien wok səvənhi. Ro iamīnhi irə tihaməkeikei mho rəmwhen ia iotukwininari sə ramətui amasan tī nautə səvəi iamə asori səvənhi, nənə, mhəuvehi namasanien me i səpəmsəpə Kumwesən rīnəriari pehe, mhasitu ia kīmiaha me irə. ¹¹ *Trīni mīnuə kīmiaha riti in iərmama səvəi nəvisaiien, ramasan mə in trəvisau mīni irapw nəgkīariien səvəi Kumwesən. Trīni mīnuə kīmiaha riti in iərmama səvəi nasituiien, ramasan mə in trasitu, mo ia nəsanīnien sə Kumwesən rauvei pen min. Mə kīmiaha hio iamīnha irə, nərmama tuhətə narīmnnari me hiamo nənə mhəgnəgīni Kumwesən tī Iesu Kristo. Pwəh nasorijen mine nərīmənuien kraevən tukwe in ia nuk nuk me. Ouəh, pwəh ro iamīnhi.

Nəmisəien kamo m nərmama me səvəi Iesu Kristo

¹² *Nərmama keikei me. Rərəha mə hiamərkərinari ia nəmīsəien i rəmwhen ia napw sə rauvehe tukumīaha nəha təkwtəkwuni mə tro mətə sas ia

* 4:1: Rom 6:2,7 * 4:2: 1Jon 2:16 * 4:3: Efes 2:2-3 * 4:5: Wok Me 10:42 * 4:6: Rom 8:10, 1Kor 5:5 * 4:7: Rom 13:11-12, 1Kor 10:11, 1Jon 2:18 * 4:8: 1Pit 1:22, Jem 5:20 * 4:9: Hip 13:2 * 4:10: Rom 12:6-8 * 4:11: 1Kor 10:31 * 4:12: 1Tes 1:6-7

nahatətəien səkimiaha. Hiəukurən mə rīpko mhə kimiaha əpa hiamregi nəmisəien me iamīnha irə. ¹³*Mətə ramasan mə rerīmiaha tragien ti nəri nə mə nəmisəien me i hiamregi hāmwhen a ia səməme Kristo rīməregi. Trīni mīnuə hiamo iamīnhi irə, nənə rerīmiaha tragien pik anan nəpīn tukətoni in rier pehe ia nīskaiien səvənhi. ¹⁴*Trīni mīnuə nərmama kamhəni ərəha kimiaha ti nəghi Kristo, nənə, rerīmiaha tragien, ti nəri nə mə Nənīmwin asori səvəi Kumwesən ramarə ia kimiaha. ¹⁵ Mətə rərəha mə kimiaha riti rousi əpune iərmama, uə rakres, uə rərui loa, uə rani neikuəien mamouraha nəghi iərmama irə. Trīni mīnuə kimiaha riti ro iamīnhi irə, ratukwatukw a mə tuko nəmisəien min. ¹⁶*Mətə trīni mīnuə kamo nəmisəien m kimiaha riti ti nəri nə mə in iərmama riti səvəi Kristo, ramasan mə iərmama nəha trəpwəh naurisien, mətə pwəh in rīni nəghi Kristo muvehi utə Kumwesən irə. ¹⁷*Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə nəpīn sə Kumwesən trəkiri noien me səvəi nərmama irə ruvəuvehe nəha təkwtəkwuni, nənə in trukupwən məkiri noien me səkitaha nərmama səməme samarə ia nəkwai nimwə səvənhi. Trīni mīnuə rukupwən ia kitaha, nənə trəfo ia nərmama səməme kamhərui nəgkiariien amasan səvənhi? In trəkiri noien me səvənraha kurirə ikin, mo rīskai mwi mīnraha məpi raka. ¹⁸*Nəkukuə Ikinan rani mə, “Trīni mīnuə rəknekīn ti nərmama atukwatukw me mə tuhəuvehi nīmīruien, nənə rəfo ia nərmama səməme həpkisiai mhə Kumwesən mamho noien ərəha, irəha tuhəfa mhəuvehi nīmīruien?” ¹⁹*Ro iamīnhi irə nərmama səməme kamhəregi nəmisəien, mətə ti nəri nə mə nətərigien səvəi Kumwesən, ramasan mə irəha tuhaməmwur pen ia noien amasan, nənə, mhəmri pen nīmīruien səvənraha ia rəgi Kumwesən mə trətui amasan tukwe. Irəha həkukurən nətīgiteien irə. In Kumwesən rīno neiai mine tīprənə mine narimnari me pam.

5

Nəvəhagien revən ti elta me səvəi nəfwakīien mine ntəmaruə me

¹*Nənə iakokeikei mə takəgkiari kwopti m kimiaha elta me səvəi nəfwakīien. Iou elta riti səvəi nəfwakīien iakəmwhen a ia kimiaha. Iakinətoni Kristo ia nənimek nəpīn rīregi nəmisəien me ia nīpwran. Narimnari asori me i rīpko mhə tui həier pehe iou mwi takətoni. ²*Kimiaha tihaməkeikei mhətui amasan ti nərmama me səvəi Kumwesən səməme in rīnəmri irəha ia rəgīmiaha. Irəha hāmwhen ia sipsip me səvənhi. Rərəha mə tihətui amasan ti nīrəha rerīmiaha rəpwəh nəgienien, mətə tihətui amasan ti nīrəha rerīmiaha ragien rəmwhen Kumwesən rokeikei. Nənə rerīmiaha trəpwəh nīrhīien mə tihəuvehi mane irə. Mətə tihətui amasan a ti nīrəha ti nəri nə mə rerīmiaha ramagien mə tihəsitu. ³*Nənə rərəha mə tihəfiəutə kimiaha me, mamhərimənu ia sipsip me i səməme Kumwesən rīnəmri irəha ia rəgīmiaha, mətə tiho noien sə ratukwatukw mamasan mə irəha həkukurən nətōnīien mhesi pen noien səkimiaha. ⁴*Iəmə sə rasori anan ia nərmama səməme kamhətui ti sipsip me trier pehe, nənə nəpīn nəha in trəgnəgīni kimiaha muvei pehe nasoriien m kimiaha sə trīpkiwən mhə.

⁵*Ia noien a mwi nəha kimiaha ntəmaruə me tihaməkeikei mhəsiai elta me səvəi nəfwakīien. Kimiaha pam anan tihəuvehi irapw nətərigien səkimiaha reiwaiu mhasitu ia kimiaha me, ti nəri nə mə Nəkukuə Ikinan rani mə,

* **4:13:** Wok Me 5:41, Rom 8:17, 2Tim 2:12, Jem 1:2 * **4:14:** Sam 89:50-51, 1Tes 2:20 * **4:16:** Wok Me 11:26, Fil 1:20 * **4:17:** Jer 25:29, 2Tes 1:8 * **4:18:** Luk 23:31 * **4:19:** Sam 31:5 * **5:1:** Rom 8:17 * **5:2:** Jon 21:15-17, Wok Me 20:28, Flm 14, Taet 1:11 * **5:3:** 2Kor 1:24, Fil 3:17, Taet 2:7 * **5:4:** Hip 13:20, 1Kor 9:25 * **5:5:** Efes 5:21, Jem 4:6

“Kumwesən rerin ripkagien mhə ti nərmama səməme kamhəfiəutə ia nirəha, mətə raməriari pen namasanien səvənhi m nərmama səməme kamhəuvehi irapw irəha.”

⁶ *Ro pen kimiaha tihəuvehi irapw atukw kimiaha, mharə tegin rəgi Kumwesən əsanin, mə in truvehi utə kimiaha ia nəpin atukwatukw səvənhi.

⁷ *Nənə tihəuvehi pam katipə pəmpəm me səkimiaha mhəuvehe mhəmri pen m Kumwesən ti nəri nə mə nəpin me rerin ramrhi kimiaha.

⁸ *Hətui mhətui amasan ti nəri nə mə iəremhə asori Setan raməmwəki kimiaha. In rəmwhen ia laeon riti sə raməkri asori mamavən mamətui iərmama mə trəni. ⁹ *Tihərer əknekin ia nahatətəien səkimiaha mhəpwəh nəsənien in, ti nəri nə mə hiəukurən mə ia kwopun me pam ia tīprənə i kamo nəmisəien m piəvtaha me ti nəghi Iesu rəmwhen a ia nəmisəien me i kamo m kimiaha.

¹⁰ *Kumwesən in nukune namasanien me pam. In rinəkwein ia kimiaha hiəuvehe mho kuatia kimiaha Kristo mə tihərə kimiaha min ia nasorijen səvənhi sə tīpkiwən mhə. Kurirə ia nəmisəien kwakwa nəha hiamregi, in tromasan kimiaha, məmri əknekin kimiaha hiəuvehe mhəskai mhəpwəh nikiukiuien. ¹¹ Pwəh in rərimənu ia nuk nuk me. Ouəh, pwəh ro iaminihi.

Nəgkariien sampam

¹² Saelas i kimrau min, iakamətoni mə in piəvtaha riti iakukurən nətigiteien irə, in rinəsitu ia nirak mīrai pen nəgkariien səiou ia nəkukuə i. Iakamərhi pehe nəkukuə i tukumiaha, məmərwi əknekin kimiaha, mani irapw mə in i namasanien pərhien səvəi Kumwesən tihərer əknekin irə. ¹³ *Pran sə ramarə ia Papilon^a Kumwesən rīmərfi kimiaha min, in rani ramasan tukumiaha, nənə nərīk Mak, in mwi rani ramasan tukumiaha. ¹⁴ *Tihəni ramasan tukumiaha me, mhakei m kimiaha me ia nakeien sə rahatən nokeikeien. Pwəh nəməriniuen tramarə tukumiaha pam nərmama me səvəi Kristo.

* **5:6:** Mat 23:12, Jem 4:10 * **5:7:** Sam 55:22, Mat 6:25-30 * **5:8:** 1Tes 5:6 * **5:9:** Efes 6:11-13, Jem 4:7 * **5:10:** 1Tes 2:12, 1Tes 1:6 * **5:13:** 2Tim 4:11 a **5:13:** Ia vas 13 Pita rini nəgkariien i mə, “Pran sə ramarə ia Papilon.” Ripko mhə Papilon taon asori nəha Oltestamen raməgkari irə, mətə rosi Pita rani Papilon in taon nəha Rom. Pran sə ramarə fwe ikin in nəha nakalasia me səvəi Iesu Kristo ia taon nəha. * **5:14:** 1Kor 16:20

Seken Pita

Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Nəpɪn riti ipaka ti nuk 66, Pita rɪrai nəkukuə sə ro kəru irə revən ti nakalasia me fwe profens nəha kani mə Esia Maenor. Nəmisəien sə kinamo ia nakalasia me nəha fwe Esia Maenor rino sampam. Mətə nahatən eikuə me həuvehe mwi ti nirəha. Pita rini pen ti nakalasia me mə irəha tuhəukurən amasan nari nənə mhərer əknekɪn ia nahatətəien səvənraha. Noien nəha trəkoui raka nahatən eikuə me ti nirəha. Pita rini pen mə Kumwesən trouraha nahatən eikuə me. Ti nəri nə mə Iesu Kristo truvehe mwi, Pita rini pen ti nakalasia me mə tuharə ia narəien sə ro ikinan.

¹ Iou Saemon Pita, iou iərmama riti sə iakamo tukwini nari m Iesu Kristo, nənə, iou aposol riti səvənhi.

Iakamraj nəkukuə i m kimiaha nərmama me səməme hiaməuvehi nahatətəien riti sə krouamasan pik rouəmnəmwhen a ia nahatətəien səkimaha. Hiaməuvehi nahatətəien ia noien atukwatukw səvəi Kumwesən mine iərmama sə rauvehimiru kitaha Iesu Kristo.

² *Pwəh namasanien mine nəmərɪnuien krouvehe rouasori mwi tukumi-aha ti nəri nə mə hiəukurən Kumwesən mine Iesu lərimənu səkitaha.

Noien me nərmama tuho trahatən pen mə irəha həukurən amasan Iesu Kristo

³ *Ia nɪskaiien səvəi Kumwesən, in ruvei pehe m kitaha narimnari me pam səməme tsaməkeikei mhəuvehi səvəi nɪmɪruien mine noien me səməme hatukwatukw nənə rerɪn ragien tukwe. Narimnari me nəha həməier pehe tukutaha ti nəri nə mə kitaha səukurən Kumwesən sə in rɪnəkwein kitaha mə tsəuvehi pəri nasoriien səvənhi mine namasanien səvənhi. ⁴ Ia narimnari me nəha, in rɪməuvei pehe m kitaha promes keikei me səvənhi hasori pik. In rɪməuvei pehe promes me i mə tihəuvehi pwəh hasitu ia kimiaha hiaraka ia noien ərəha me səvəi tɪprənə i səməme kamhouraha nərmama ti nəri nə mə irəha hokeikei pik mə tuho, nənə hiəukurən nuveheien mho kuatia ia nɪmɪruien səvəi Kumwesən.

⁵ Ro iamɪnha irə kimiaha tihaməkeikei mhousari mhakutan pen noien me i ia nahatətəien səkimiaha. Tihəkupwən mhakutan pen noien amasan, nənə, nəpɪn hiənakutan pen raka i, hiakutan pen mwi nukurənien, ⁶ *nənə, nəpɪn hiənakutan pen raka i, hiakutan pen mwi noien i sə hiaməkoui atukw kimiaha, nənə, nəpɪn hiənakutan pen raka i, hiakutan pen mwi nərerien sə hiamərer əknekɪn irə ia nəpɪn me, nənə, nəpɪn hiənakutan pen raka i, hiakutan pen mwi noien i sə hiamo narimnari me səməme Kumwesən rokeikei, ⁷ nənə, nəpɪn hiənakutan pen raka i, hiakutan pen mwi nokeikeien i sə hiamokeikei piəvtaha me irə, nənə, nəpɪn hiənakutan pen raka i, hiakutan pen mwi nokeikeien i sə hiamokeikei nərmama me pam irə. ⁸ Ramasan mə tiho noien me nəha. Nəpɪn noien me nəha rasori pik ia nɪmɪruien səkimiaha, ro kimiaha hiəpkarə auər a mhə, mətə kimaha tihəukurən amasan Iesu Kristo lərimənu səkitaha, nənə nɪmɪruien səkimiaha trukua mo kwənkwan. ⁹ Mətə iərmama sə rɪpko mhə noien me nəha in rəmwhen iərmama sə nənimen rɪfwə ko rɪpkəti pen mhə isɪpwɪn, nənə in rɪnenouenou mə Iesu rɪnaikuas raka noien ərəha me səvənhi səməme in rino fwe kupwən.

¹⁰ Ro iamɪnhi irə piak me tihaməkeikei mhousari əknekɪn mə tiho noien me nəha, nənə ramahatən pen mə Kumwesən rɪmərɪ pərɪhien kimiaha, məkwein

* **1:2:** Jut 2 * **1:3:** 1Tes 2:9 * **1:6:** Kal 5:22-23

kimiaha mə kimiaha nərmama me səvənhi. Ro pen trini minuə hiamō noien me nəha ko hiəpkimwei mhə nəp̄in riti. ¹¹ Nənə nəp̄in Iesu Kristo lərimənu sək̄itaha truvehe irə, in truvehim̄iru kimiaha, nənə, məseni kimiaha hiəuvnimwə ia n̄itətə səvənhi sə in trərimənu irə ia nuk nuk me.

Nəgkariien səvəi profet me ia Nəkukua Ikinan

¹² *Ro pen nəp̄in me pam takaməkeikei mo a pwəh rerimiaha ramrhi narimnari me i, nəri auər a mə hiəukurən nənə mamhərer əknek̄in ia n̄ipərhiēnien sə hiəuvəuvehi raka. ¹³ *Nəp̄in iakam̄iru ihi ia n̄ipwrak i, rerik ramrhi mə ratukwatukw mə tak̄ini nəgkariien i məsuəpwiri kimiaha irə pwəh rerimiaha ramrhi, ¹⁴ *ti nəri nə mə iakukurən mə tripkō mhə tui iakemhə, məpwəh n̄ipwrak i rəmwhen ia Iesu Kristo lərimənu sək̄itaha ruvəni pehe raka tukw iou i. ¹⁵ Nənə takaməkeikei məmwur nəha təkwtək̄wuni mə tihəpwəh nenouenouien ia narimnari me i nəp̄in iakuvamhə raka mier ia t̄iprənə i.

¹⁶ *Nəp̄in iahaməni irapw tukumiaha mə Iesu Kristo truvehe mwi ia n̄iskaiien, iahəpk̄ini mhə kwənagei me irə səməme iərmama rani a ia nətərigien səvənhi, mətə kimrahar iaharənətoni atukwatukw ia nən̄imemrahar n̄iskaiien mine nukuraanien asori səvənhi. ¹⁷⁻¹⁸ *Iakani iam̄inhi irə ti nəri nə mə fwe kupwən, kimrahar^a iahamaravən ia tək̄uər ikinan kimaha Iesu. Ia nəp̄in nəha Tata Kumwesən ruvei pen n̄isiaien m Iesu, nənə mo nukuraanien rəhiapw mier ia n̄ipwran, nənə reri Kumwesən r̄ini mə, “In i nər̄ik keikei, rerik ragien pik tukwe.” Kimrahar iaharregi nəgkariien nəha ruku pen fwe ia neiai muvehe.

¹⁹ K̄itaha səukurən mwi mə nəgkariien səvəi profet kupwən me ro n̄ipərhiēnien. Ramasan mə kimiaha tihətərig amasan irə ti nəri nə mə nəgkariien səvəi profet kupwən me rəmwhen ia laet sə raməhiapw ia nəpitəvien. Laet nəha traməhiapw iam̄inha irə meste ruvəran pen ia nəp̄in asori nəha nənə koufətətēiə rutə ia rerimiaha. ²⁰ Nəri sə tihəkupwən mhəukurən ro iam̄inhi irə. Nəgkariien me pam səvəi profet me ia Nəkukua Ikinan riti riwən in nəgkariien atukw səvəi profet riti. ²¹ *Iakani iam̄inhi irə ti nəri nə mə profet me hənəpk̄ini irapw mhə nətərigien atukw səvənraha, mətə irəha nərmama səməme Nən̄imw̄in Ikinan riri irəha mo irəha hən̄i irapw nəgkariien sə ruku pen ti Kumwesən.

2

Nahatən eikuə me Kumwesən trouraha irəha

¹ *Mətə fwe kupwən profet eikuə me nəha ik̄in ia reri nəkur Isrel. Ia noien a mwi nəha kimiaha tihətətoni nahatən eikuə me ia rerimiaha. Irəha tuhəuvehe afafa, mhahatən kimiaha ia neikuəien me səməme tuhouraha nari. Irəha tuhəni mə rekəm r̄ipko mhə Iesu in iəmə asori sə r̄inərəku raka irəha meivinari ia n̄irəha. T̄i noien nəha kamho Kumwesən trouraha akwauakw irəha. ² Nərmama həp̄ik tuhək̄urirə pen nahatən eikuə me nəha ia noien ərəha sə irəha kamho ramo naur̄isien. Ro iam̄inhi irə nərmama nepw̄in mwi tuhəni ərəha suatuk səvəi n̄ipərhiēnien. ³ *T̄i nəri nə mə nahatən eikuə me nəha hokeikei pik mane, irəha tuhəni neikuəien me m kimiaha mə tihəuvei pen mane m̄inraha. Kumwesən ruvəni raka tui ia Nəkukua Ikinan mə trərpw̄in noien ərəha me səvənraha, nənə, m̄inərər mwatuk mə trouraha irəha məpwəh napriien.

* **1:12:** Jut 5 * **1:13:** 2Tes 3:1 * **1:14:** 2Kor 5:1, Jon 21:18-19 * **1:16:** Mat 17:1-5 * **1:17-18:** Mat 17:5 ^a **1:17-18:** Irəhar nə Pita, Jemes, mine Jon * **1:21:** 2Tim 3:16, 1Pit 1:11 * **2:1:** Mat 24:11, Jut 4 * **2:3:** Rom 16:18, 1Tes 2:5

4 *Kimiāha hiāukurən. Fwe kupwən, nəpīn nagelo me nepwīn hənō noien ərəha, Kumwesən rīpkəkwtəmhiri mhə nərpwīnien səvənraha, mətə rīnərihi irəha ia jen, mərarki pen irəha ia kwopun riti fwe inhəripw^a mə tuhamarə ikin ia nəpitəvien meste nəpīn in trərpwīn noien ərəha me irə. 5 *Nənə Kumwesən rīpkəkwtəmhiri mhə nərpwīnien səvəi nərmama kupwən me səməme kamhərui nəkwān ia nəpīn səvəi Noa, mətə rīnouraha irəha ia nui asori. Mətə Noa rīmāni irapw nəgkiariien səvəi noien atukwatukw, nənə Kumwesən ruvehimīru in mīne nərmama me səvənhi irəha pam sefen. 6 *Nənə Kumwesən rīno nərpwīnien ti nərəhaien səvəi nəkur Sotom mīne Komora, rīməuvani taon mi nəha ia napw krouo nīmwrakw ia nirau. In ro iamīnha irə mə trahatən nəfe tro m nərmama səməme kamhərui nəkwān. 7 *Mətə in rīməuvehimīru Lot. Iəmə nəha in iəmə atukwatukw, nənə rerīn raməmisə ti noien ərəha sə ramo naurisīen səvəi nəkur ərəha me nəha ikin. 8 In ramarə irəha mīnraha, mamətoni noien ərəha me nəha kamho, mamregi nəgkiariien ərəha me nəha kamhəni, ia nəpīn me pam rerīn sə ratukwatukw raməmisə pik tukwe. 9 *Narimnari me nəha ramahatən mə Iərimənu rukurən nuvehimīruien nərmama me səməme kamhəsiai in, mamho noien me sə in rokeikei, nənə rukurən nīpeki rakaien irəha ia nərəhaien sə kamharə irə. Mətə nərmama səməme həkpatukwatukw mhə Kumwesən rukurən nərpwīnien noien ərəha me səvənraha təkwtəkwi, marə mo tukuahag mwi irəha rəmwhen ia nərmama ia kalapus, mamevən meste in truvei pen nərpwīnien sampam mīnraha ia nəpīn kurirə. 10 *Kumwesən truvei pen nərpwīnien m nərmama ərəha me pam, mətə truvei pen nərpwīnien asori mīnraha nəha səməme kamhesi pen noien əmkemik me nīpwrānraha rokeikei pik, mamhətə ərəha nasoriien sə kauvehi kamərimənu irə.

Nahatən eikuə me nəha səməme iakaməgkiari ia nirəha, irəha kamhərpiw irəha, mamho kənkəpwənraha, mamhəni nəgkiariien ərəha me ia nagelo me ia neiai mhəpwəh nehekīrien. 11 *Nəri auər a mə nagelo me nəha irəha həkai nənə nəgsenraha rasori məpi raka nərmama me nəha, mətə irəha həkini ərəha mhə irəha riti ia nəmri Iərimənu. 12 *Mətə nahatən eikuə me nəha kamhəni ərəha narimnari me səməme irəha həkukurən mhə. Irəha həmwhen ia nəri əprmin me nətərigien səvənraha riwən, mətə kamho a nari sə hokeikei. Nəri əprmin me nəha kiməkwhi irəha mə kwənkru trousi tərini irəha, kousi əpune irəha. Kumwesən trouraha mwi nahatən eikuə me nəha rəmwhen ia nəri əprmin me nəha.

13 *In trərəku irəha ia nərəhaien ti nəri nə mə irəha hənō nərəhaien m nərmama. Ia nətəien səvənraha noien i ramasan pik mə ia rukwəsikər tuhāni pik nari mhənīmwi pik. Irəha həmwhen ia tinari əmkemik, uə təmwiki nīmwapw sə ramo auris kimiāha. Irəha həuvehe mhāni nari kimiāha mīnraha, mətə kamheikuə ia kimiāha rerīnraha ragien a. 14 Ia nəmriinraha kamhətə pik nīpran me, mamhakres irəha, mhəkəpwīs mhə ia noien ərəha. Irəha kamhəvi nərmama səməme nətərigien səvənraha rīpkiskai mhə mə tuhəvən mho noien ərəha. Rerīnraha rokeikei pik mane. Kinahatən amasan irəha irə. Irəha nīpwnəti nərəhaien Kumwesən raməkwein ərəha ia nirəha! 15 *Irəha hənəpwəh suatuk sə ratukwatukw, nənə mhəikou mamhesi pen suatuk səvəi Palam tini Peor, iərmama sə rokeikei pik nuvehien mane ia

* 2:4: Jut 6 a 2:4: Ia nəgkiariien Krik, kwopun nəha inhəripw sə Pita rani nəghin nə Tartaros. Nəkur Kris hāmāni kwopun nəha mə kwopun kamərpwīn noien ərəha me ikin səvəi nənīmwin ərəha me mīne nərmama me səməme hənərui nəkwai Kumwesən. * 2:5: Jen 6–8, 8:18, 2Tes 3:6 * 2:6: Jen 19:24, Jut 7 * 2:7: Jen 19:1-16 * 2:9: 1Kor 10:13, Jut 6 * 2:10: Jut 7-8,16 * 2:11: Jut 9 * 2:12: Jut 10 * 2:13: Jut 12 * 2:15: Nam 22:7, Jut 11, Rev 2:14

noien ərəha. 16 *Mətə togki riti rinəski ti noien ərəha me səvənhi. Kitaha səukurən mə togki rīpkəgkiari mhə, mətə Kumwesən rino togki rəgkiari ia reri iərmama mə trinise noien ikou səvəi profet nəha.

17 *Nahatən eikuə me nəha həmwəhen ia nəmri nui me səməme hənamə, uə nəpuə sə nīmətagi rīməpeki raka nənə nesən riwən irə. Kumwesən rīnəpnəpenə raka ia nəpitəvien asori mə səvənraha. 18 *Irəha kamhəfiəutə ia nīrəha me, mamhəni nəgkiariien arməri me, mamhəvi nəmə me səməme həpkaraka a i ia nəkur kamharə ia nəpitəvien mə tuhəuvehe mho noien ərəha me sə ramo naurisien nīpwranraha rokeikei pik. 19 *Irəha kamhəni pen ti nəmə me nəha mə tukeivinari ia nīrəha, mətə nahatən eikuə me nəha irəha slef me səvəi noien sə ramouraha nərmama. Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə iərmama riti in slef səvəi nəfe noien sə ramərimənu irə. 20 *Iesu Kristo in Iərimənu səkitaha, nənə, in mwi Iərmama sə rauvehimīru kitaha. Nərmama səməme həukurən in həukurən narakaiien ia noien əmkemik me səvəi tīprənə i. Mətə mə hərərig pen mwi kurirə ikin, noien me nəha hərkwī mwi irəha, mamhəuvehi irapw nīskaiien səvənraha, tuharə ia narəien sə rərəha məpi raka narəien sə kupwən. 21 *Trini mīnuə irəha hamreirei anan suatuk səvəi natukwatukwien, ramasan pik məpi raka mə irəha həuvəukurən suatuk nəha nənə kurirə irə həuvsini pen təkutanraha ia nəgkiariien ikinan sə Kumwesən rīməuvei pen mīnraha. 22 *Noien səvəi nərmama me nəha ramahatən mə nəgkiariien i kamīni rerin ro nīpərhiēnien: “Kuri reuə mīrərig pen maməni newəien səvənhi. Kīnəvərui raka pikə revən mamaru mwi ia nəmtigei.”

3

Nəpīn nəha kani mə nəpīn səvəi Iərimənu

1 *Nərmama keikei me, in i nəkukuə səiou sə ro kəru irə rauvehe tukumi-aha. Iakimərai irau pəri mə takəsəupwiri nətərigien atukwatukw səkimiaha ia nīrau, pwəh rerimīaha ramrhi 2 *nəfe profet ikinan me fwe kupwən haməkupwən mhəni irapw mə tuhəier pehe mīne nəgkiariien i Iərimənu sə rauvehimīru kitaha rīməni pehe tukumīaha ia tərhuī aposol me səkimiaha.

3 *Nəri sə tihəkupwən mhəukurən ro iamīnhi irə. Tramevən ipaka ti nəpīn sampam nərmama nəpwīn tuhəuvehe irəha tuhəmesi pen nəfe noien ərəha me nətərigien səvənraha rokeikei. Irəha tuharis ia Kumwesən, 4 *mhəni mə, “Rəfo? Rīməni mə truvehe mwi, mətə in pəku? Nəpīn kaha me səkitaha həmamhə meste pehe nəha təkwtəkwuni narimnari me pam həpkopəiti mhə kamho a iamīnhi irə. Fwe kupwən anan, nəpīn kīno tīprənə meste pehe təkwtəkwuni, narimnari me pam kamho a nari kuatia.” 5 *Kamhəni iamīnha irə mətə irəha həpkokeikei mhə mə tuhətərig fwe tui anan ia nəgkiariien səvənhi Kumwesən ro neiai mīne tīprənə, nənə mo tīprənə rutə ia kurkwai nui, muvehi nui mo kwopun me pam ia təkure tīprənə irə, 6 *nənə marə makiatənimw mwi tīprənə kupwən, mouraha ia nui nəha. 7 Nəgkiariien nəha səvəi Kumwesən raməkwtəmhiri neiai mīne tīprənə krauarə təkwtəkwuni. Irau trouarə roueste nəpīn in truvani irau ia napw ia nəpīn sə in trərpwīn noien ərəha me irə səvəi nərmama səməme kamhərui nəkwān, mouraha irəha.

8 *Mətə nərmama keikei me, tihəpwəh nenouenouien nari kuatia i mə ia nətərigien səvəi Iərimənu nəpīn kuatia rəmwəhen ia nuk wan-taosen, nənə

* 2:16: Nam 22:28-35 * 2:17: Jut 12-13 * 2:18: Jut 16 * 2:19: Jon 8:34 * 2:20: Mat 12:45
 * 2:21: Luk 12:47-48 * 2:22: Prov 26:11 * 3:1: 2Pit 1:13 * 3:2: Jut 17 * 3:3: 1Tim 4:1, Jut 18
 * 3:4: Aes 5:19, Esik 12:22, Mat 24:48 * 3:5: Jen 1:6-9 * 3:6: Jen 7:11-21, 2Tes 2:5 * 3:8: Sam 90:4

nuk wan-taosen rəmwhen ia nəpɪn kuatia. ⁹*Nərmama nepwɪn rerɪnraha rɪrhi mə lərimənu ramo tɪpwə tɪ noien nəgkiariien səvənhi ruvehe mukuə, mətə rɪpko mhə iamɪnhi irə. In ramo nətərigien səvənhi raməpwəmwis mə trameitenhi kimiaha. In rəpwəh nokeikeiien mə iərmama riti tremhə kouraha in, mətə rokeikei mə nərmama pam tuhərərɪg ia noien ərəha me səvənraha mhəuvehe tukwe.

¹⁰*Mətə nəpɪn i kani mə nəpɪn səvəi lərimənu truvehe rəmwhen ia rakres. Ia nəpɪn nəha, tsəregi nurɪgrɪgien asori. Kəpuapen triwən. Napw trahi meri mɪne məkwə mɪne kəməhau me. Irəha tuharis mhəiwən. Nənə nəpnəpanien tro tɪprənə mɪne narimnari me pam kamharə irə tuhəiwən.

¹¹Tɪ nəri nə mə Kumwesən trouaha pam narimnari me nəha ia noien nəha, hiəukurən mə tihəfarə irə. Kimiaha tihaməkeikei mharə ia narəien sə ro iki-nan i, mamho narimnari me səməme Kumwesən rokeikei, ¹²*mamheitenhi nəpɪn i kani mə nəpɪn səvəi Kumwesən, nənə, mamhəmwur ia noien wok sə tro nəpɪn nəha truvehe akwauakw. Ia nəpɪn nəha nəpnəpanien tro kəpuapen mouraha narimnari me pam irə. Nənə napw trahi meri mɪne məkwə mɪne kəməhau me. Irəha tuharis mhəiwən. ¹³*Mətə kitaha sameitenhi nəgkiariien səvəi Kumwesən mə truvehe mukuə. In rɪməni mə tro neiai vi mɪne tɪprənə vi, kwopun riti sə narimnari me hatukwatukw a tuhamarə ikɪn.

¹⁴Ro pen nərmama keikei me, tɪ nəri nə mə hiameitenhi narimnari me i tihousari əknekɪn mə Kumwesən trəpwəh nətoniien nəmkemikien riti ia nɪmɪruien səkimiaha, uə noien ərəha riti triwən ia nɪmɪruien səkimiaha, nənə tiharə ia nəmərɪnuien kimiaha min. ¹⁵*Tihaməkeikei mhəukurən mə nətərigien səvəi lərimənu səkitaha rəpwəmwis tɪ neitenhiien kitaha. In ramo mə truvehimɪru nərmama nepwɪn mwɪ. Rəmwhen ia nəgkiariien sə piəvtaha keikei Pol rɪmərai m kimiaha mesi pen nukurənien sə Kumwesən rɪməuvei pen min. ¹⁶Ia nəkukuə me pam səvənhi raməgkiari ia narimnari me nəha. Ia nəkukuə me nəha, narimnari me nepwɪn nəha ikɪn həknekɪn tɪ nukurənien. Nərmama səməme həreirei nari nətərigien səvənraha ramaiuaiu, irəha kamhəuvsini nəgkiariien me səvəi Pol, ia noien a mwɪ nəha irəha kamhəuvsini mwɪ nəgkiariien me nepwɪn ia Nəkukuə Ikinan. Nənə Kumwesən trouaha irəha tukwe.

¹⁷*Ro iamɪnhi irə, nərmama keikei me, tɪ nəri nə mə kimiaha hiəuvəukurən raka nəri i kurirə rier pehe, tihaməkeikei mhəsiari kamo nəgkiariien ərəha me səvəi nərmama səməme kamhərui nəkwai Kumwesən həvi raka kimiaha ia kwopun səkimiaha hiamərər əknekɪn ikɪn, nənə, hiəmwei. ¹⁸*Mətə tihəuverə ia namasanien mɪne nukurənien səvəi lərimənu səkitaha Iesu Kristo. In nəha iərmama sə rauvehimɪru kitaha.

Pwəh nasoriien revən tukwe in ipwet mɪne ia nuk nuk me. Ouəh, pwəh ro iamɪnhi!

* **3:9:** Hab 2:3, 1Tim 2:4 * **3:10:** 1Tes 5:2, Mat 24:29,35 * **3:12:** Aes 34:4 * **3:13:** Aes 65:17, Aes 66:22, Rev 21:1,27 * **3:15:** Rom 2:4, 2Tes 3:9 * **3:17:** Mak 13:5,33, 1Kor 10:12 * **3:18:** Jut 25

Fas Jon

Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Jon in aposol riti sə Iesu rokeikei pik. In rirai nəkukuə me i Jon, Fas Jon, Seken Jon, mine Namba Tri Jon. In rirai nəkukuə me nəha ipaka ti nuk 90. Fas Jon rəvəhag m nakalasia me mini mə irəha tuhaməkeikei mhəsiari ti nahatən eikuə me kamo nahatən eikuə me həkoui irapw irəha ia suatuk atukwatukw. Nahatən eikuə me nəha kamhəni mə Iesu rəpkə mhə in Kristo, Tini Kumwesən. Həni mə Kumwesən rəpkuvehe mhə mo in iərmama rəmwhen ia kitaha. Jon rokeikei mə nakalasia me tuhəukurən mə Iesu in Kumwesən mine in mwi iərmama. Jon rokeikei mə truvehi utə nətərigien səvəi nakalasia me pwəh hərəer əknekən ia nahatətəien səvənraha ia Iesu Kristo mamho nokeikeiien. In rini mə kitaha tsaməkeikei mhokeikei kitaha me, mamhəsiari nəgkiariien me səvəi Kumwesən. Trini minuə samo iaminha irə, səukurən mə kitaha nıpwənəti Kumwesən me.

Nægkiariien səvəi Nimiruien

¹ *Nægkiariien i səkimaha raməvisau Nægkiariien sə rinarə raka fwe tui nəpən tiprənə ramiwən ihi. Kimaha iahəvəregi raka Nægkiariien nəha, mhətoni ia nənimemaha, mhəspau irə, mhərapı ia rəgimaha. Nægkiariien nəha in Nimiruien. ² *Nimiruien i rıməier pehe tukumaha. Kimaha iahənətoni mhəukurən mə in nıpərhienien. Nənə təkwtəkwwuni iahaməni irapw Nimiruien Rerın i tukumiaha. Fwe kupwən in rınamarə irau Tata Kumwesən, nənə marə mier pehe tukumaha. ³ Iahaməni irapw tukumiaha narımnari me i iahənətoni mhəregi mə kimiaha tihəuvehe mho pəri nari kitaha m kimiaha. Pərhien kimaha iahamo pəri nari kimaha Tata Kumwesən mine Tini, Iesu Kristo. ⁴ *Nægkiariien me i iahamrai rauvehe tukumiaha mə tro rerimaha ragien.

Navəniien ia nukuraanien

⁵ *Nægkiariien i kimaha iahəregi in rıməni pehe tukumaha, nənə iahaməni pehe tukumiaha, mə Kumwesən in nukuraanien nəpıtəvien riwən anan irə. ⁶ *Trini minuə kitaha səni mə samo pəri nari kitaha min, mətə ia navəniien səkitaha samavən ia nəpıtəvien, nənə sameikuə. Noien səkitaha rıpkəsi pen mhə nəgkiariien sə ro nıpərhienien. ⁷ *Mətə trini minuə ia navəniien səkitaha samavən ia nukuraanien rəmwhen in ramarə ia nukuraanien, nənə kitaha samo pəri nari, nite Tini, Iesu, ramaikuas raka noien ərəha me pam səkitaha, mo kitaha səmher. ⁸ *Trini minuə kitaha səni mə səpkə mhə noien ərəha, sameikuə atukw a ia kitaha me, nənə nəgkiariien sə ro nıpərhienien riwən ia kitaha. ⁹ Mətə kitaha səukurən nətigiteien ia Kumwesən, noien səvənhi ratukwatukw. Ro iamınhi irə, trini minuə səni irapw noien ərəha me səkitaha min, nənə in trenouenou noien ərəha me səkitaha, maikuas raka noien me pam i səno həpkatukwatukw mhə, mo kitaha səmher. ¹⁰ Trini minuə kitaha səni mə səpkə mhə noien ərəha, samo Kumwesən mə in ieikuə riti, nənə nəgkiariien səvənhi riwən ia kitaha.

* **1:1:** Jon 1:1-2,4, 1Jon 2:13-14 * **1:2:** Jon 1:14 * **1:4:** Jon 16:24 * **1:5:** 1Tim 6:16, Jem 1:17
 * **1:6:** 1Jon 2:4 * **1:7:** Jon 3:21, Aes 2:5, Hip 9:14, Rev 1:5, 7:14 * **1:8:** Sam 32:5, Prov 28:13

2

¹* Nipwnətik me. Iakamrai nægkiariien me i tukumiaha mamɪnise kɪmiaha mæ tihəpwəh noien ərəha. Mətə trɪni mɪnuə iərmama riti ro noien ərəha, iərmama riti nəha ikin trasitu ia kitaha, mægkiari tukwini səkitaha m Tata Kumwesən. Iərmama nəha in nəha Iesu Kristo, in iəmə atukwatukw. ²* In remhə niten raikuas raka noien ərəha me səkitaha. In ripkəmhə mhə mæ niten traikuas raka əpa noien ərəha me səkitaha, mətə in remhə mwi mæ niten traikuas raka noien ərəha me səvəi nərmama me ia tənəmtənə me pam.

³ Kitaha səfukurən mæ səuvəuvehe mhəuvəukurən pərhien Kumwesən? Trɪni mɪnuə samo nægkiariien me səvənhi, noien nəha ramahatən pen.

⁴* Iərmama sə rani mæ in rukurən Kumwesən mətə ripko mhə nægkiariien me səvənhi, in ieikuə, nənə nægkiariien sə ro nipərhienien riwən irə. ⁵ Mətə trɪni mɪnuə iərmama riti ramo nægkiariien səvəi Kumwesən, in pərhien iərmama i ramokeikei Kumwesən ia noien sə ratukwatukw pam. Kitaha səfukurən mæ səpwit əknekɪn ia Kumwesən? Noien i sə takɪni ramahatən pen. ⁶ Iərmama sə rani mæ in rəpwit əknekɪn ia Kumwesən traməkeikei mavən ia navənien kuatia nəha Iesu rɪnavən irə.

Nægkiariien vi

⁷* Nipwnətik keikei me. Nægkiariien i iakamrai m kɪmiaha ripko mhə nægkiariien vi riti, mətə in nægkiariien akuas sə hiəuvəregi raka kinani fwe nukunen. Nægkiariien akuas i in nægkiariien i sə hiəuvəregi raka. ⁸* Mətə ia nətoniien riti mwi, nægkiariien i iakamrai rauvehe tukumiaha, in nægkiariien vi. Kɪnətoni ia suatuk vi riti ia nɪmɪruien səvəi Iesu mɪne səkɪmiaha tɪ nəri nə mæ nəpitəvien rɪnakurau mamevən, nukuraanien pərhien ruvəuvehe maməhiapw.

⁹* Iərmama sə rani mæ in ramarə ia nukuraanien mətə raməmwəki piəvni, in ramarə ihi ia nəpitəvien. ¹⁰* Iərmama sə ramokeikei piəvni in ramarə ia nukuraanien, nənə nari riti riwən ia narəien səvənhi tro in rapəti mɪmwei.

¹¹* Mətə iərmama sə raməmwəki piəvni in ramarə ia nəpitəvien, mamavən ia nəpitəvien, mɪreirei kwopun ramevən ikin, tɪ nəri nə mæ nəpitəvien rəuiui nənimen.

¹²* Nəkwərhakwərha me. Iakamrai nægkiariien i rauvehe tukumiaha, tɪ nəri nə mæ Kumwesən rɪnenouenou raka noien ərəha me səkɪmiaha tɪ nəri Iesu rɪno.

¹³* Tata me. Iakamrai nægkiariien i rauvehe tukumiaha, tɪ nəri nə mæ kɪmiaha hiəuvəukurən raka Iərmama sə rɪnarə raka fwe tui nəpɪn tiprənə ramiwən ihi.

Ntəmaruə me. Iakamrai nægkiariien i rauvehe tukumiaha, tɪ nəri nə mæ kɪmiaha hiəuvəuvehi irapw raka nɪskaiien səvəi iəremhə ərəha Setan.

¹⁴ Nəkwərhakwərha me. Iakamrai nægkiariien i rauvehe tukumiaha,

tɪ nəri nə mæ kɪmiaha hiəuvəukurən raka Tata Kumwesən.

Tata me. Iakamrai nægkiariien i rauvehe tukumiaha,

tɪ nəri nə mæ kɪmiaha hiəuvəukurən raka Iərmama sə rɪnarə raka fwe tui nəpɪn tiprənə ramiwən ihi.

Ntəmaruə me. Iakamrai nægkiariien i rauvehe tukumiaha,

tɪ nəri nə mæ kɪmiaha hiəskai,

nægkiariien səvəi Kumwesən ramarə ia rərɪmiaha,

* **2:1:** Hip 7:25, 9:24 * **2:2:** Jon 1:29, 11:52, Kol 1:20, 1Jon 4:10,14 * **2:4:** 1Jon 1:6,8 * **2:7:** 2Jon 5-6, 1Jon 2:24, 3:11 * **2:8:** Jon 13:34, Rom 13:12, Jon 1:9 * **2:9:** 1Jon 3:10,15, 1Jon 4:20 * **2:10:** Jon 11:9, Rom 14:13 * **2:11:** Jon 11:10, 12:35 * **2:12:** 1Kor 6:11 * **2:13:** 1Jon 1:1

nənə hiəuvəuvehi irapw raka niskaiien səvəi iəremhə ərəha Setan.

Tiṗrənə i mine noien me kamo ia tiṗrənə i

15 *Tihəpwəh nokeikeiien noien me səvəi tiṗrənə i uə narimnari me səvəi tiṗrənə i. Trini minuə iərmama riti rokeikei noien me səvəi tiṗrənə i, in riṗkokeikei pərhiien mhə Tata Kumwesən. 16 *Iakani iaminihi irə ti nəri nə mə nəṗin me pam nərmama me səvəi tiṗrənə i kamho nəfe noien ərəha niṗwranraha rokeikei. Nəṗin me pam rerinraha ramevən ia nəfe nənimenraha rətoni hokeikei mə tuhəuvehi. Irəha kamhərpwi irəha ti nautə me səvənraha. Noien me pam nəha həṗkuku pen mhə ti Tata Kumwesən, mətə kamhəuku pen ti tiṗrənə i. 17 *Noien me səvəi tiṗrənə i mine narimnari me nərmama səvəi tiṗrənə i hokeikei hənəməuvehe tuhəiwən, mətə iərmama sə ramo nəkwai Tata Kumwesən ramarə rerin.

Profet eikuə me

18 *Niṗwnətik me. Nəṗin sampam i samarə irə. Kimiaha hiəuvəregi raka mə iərmama riti truvehə məmwəki pik Kristo. Təkwətəkwuni mine nəha nərmama həṗik səməme kamhəmwəki pik Kristo həuvəuvehe raka. Noien i ro nukurəniien i tukutaha səukurən mə pərhiien nəṗin sampam i samarə irə. 19 *Nərmama me nəha hənəpwəh kitaha mhəier, ti nəri nə mə riṗko mhə irəha nərmama me pərhiien səkitaha. Trini minuə irəha nərmama pərhiien me səkitaha ko kamhəriṗin, mamharə kitaha minraha. Mətə irəha hənəpwəh kitaha mhəier, mho nukurəniien i mə riṗko mhə irəha nərmama me pərhiien səkitaha.

20 *Mətə kimiaha hiəuvəuvehi raka Nənimwin i Kristo Ikinan rinətəgi pen ia kimiaha, ro pen kimiaha pam hiəuvəukurən nari. 21 Riṗko mhə iakamrai nəgkariien i rauvehə tukumiaha ti nəri nə mə kimiaha hiəreirei nəgkariien sə ro niṗərhienien, rekəm. Mətə iakamrai nəgkariien i rauvehə tukumiaha ti nəri nə mə hiəuvəukurən raka nəgkariien sə ro niṗərhienien, nənə hiəukurən mwi mə neikuəien riti ko riṗkuku pen mhə irə. 22 *Sin in ieikuə? Iərmama sə rani mə riṗko mhə Iesu in Kristo in ieikuə. Iərmama iaminiha irə in raməmwəki pik Kristo, mani neikuəien ia Tata Kumwesən mine Tini. 23 *Iərmama sə rani neikuəien ia Tini Kumwesən, Tata Kumwesən riṗkarə mhə tukwe. Mətə iərmama sə rani irapw Tini Kumwesən, Tata Kumwesən in mwi ramarə tukwe.

24 Nəgkariien nəha kimiaha hiəməregi kinani fwe nukunen tihətui amasan tukwe pwəh rəpwit əknekən ia rerimiahə ia nəṗin me. Trini minuə nəgkariien nəha hiəməregi kinani fwe nukunen rəpwit əknekən ia rerimiahə nəṗin me, kimiaha mwi tihəpwit əknekən ia Tini Kumwesən mine Tata səvənhi. 25 *Nənə in i nəri Kumwesən riməni mə traməkeikei muvei pehe m kitaha: nimiruien rerin.

26 Iakamrai nəgkariien i rauvehə tukumiaha, məməgkiari ia nərmama me nəha səməme kamhəmwur mə tuheikuə ia kimiaha. 27 *Kimiaha hiəuvəuvehi raka Nənimwin sə Kristo rinətəgi pen ia kimiaha. Nənimwin nəha rinərə raka ia kimiaha ro pen hiəṗkətui mhə mwi iərmama riti mə trahətən kimiaha. Mətə nənimwin sə Kristo rinətəgi pen ia kimiaha ramahətən kimiaha ia narimnari me pam. Nənə narimnari me nəha ramahətən kimiaha irə ro niṗərhienien

* 2:15: Rom 8:7 * 2:16: Rom 13:14, Jem 4:16, 1Tes 2:11 * 2:17: Mat 7:21, 1Kor 7:31 * 2:18: 1Tes 4:7, Mat 24:5,24, 2Jon 7 * 2:19: Wok Me 20:30, 1Kor 11:19 * 2:20: 1Kor 2:15, 1Jon 2:27 * 2:22: 1Jon 4:3, 2Jon 7 * 2:23: Jon 5:23, 15:23, 1Jon 4:15, 5:1, 2Jon 9 * 2:25: Jon 3:15, 6:40 * 2:27: Jon 16:13

ripko mhə neikuəien. Ro iam̄nhi irə tihəpwit əknek̄in ia Kristo rəmwhen ia Nənimw̄in nəha rinahatən kimiaha irə.

Nipwnəti Kumwesən me

28 *Ouəh nipwnət̄ik me. Tihəpwit əknek̄in ia Kristo mə nəp̄in in trier pehe irə kitaha tsəpwəh nehek̄irien, ia nuveheien səvənhi kitaha tsəpwəh nauris̄ien ia nənimen. 29 *Kimiaha hiəuvəukurən raka mə noien səvəi Kumwesən ratukwatukw. Ro iam̄nhi irə hiəuvəukurən mw̄i mə nərmama səməme kamho noien atukwatukw irəha nipwnət̄in me.

3

Kumwesən rokeikei p̄ik kitaha

1 *Hətoni ro Kumwesən rokeikei p̄ik kitaha! Nokeikeien səvənhi rasori p̄ik tukutaha ro pen in raməkwein kitaha mə nipwnət̄in me. Pərhien kitaha nipwnət̄in me. Nərmama səvəi t̄iprənə i həreirei kitaha ti nəri nə mə həreirei Kumwesən. 2 *Nipwnət̄ik keikei me. Təkwtək̄wuni nəha kitaha səuvəuvehe raka mhəno nipwnəti Kumwesən me ia kitaha, mətə rəpwəh ihi noien nukurənien i mə tsəuvehe mhəfo irə. Mətə nari kuatia kitaha səukurən. Nəp̄in Kristo trier pehe irə, kitaha tsəuvehe mhəmwhen irə, ti nəri nə mə nəp̄in nəha kitaha tsətoni in ia nənimetaha. 3 Nərmama me pam səməme kamhəmri pen əknek̄in nətərigien səvənraha ia Kristo mə tuhəuvehe mhəmwhen irə kamho noien səvənraha rəmher rəmwhen ia noien səvənhi rəmher.

4 Iərmama sə ramo noien ərəha in ramərui Loa səvəi Kumwesən. Iakani iam̄nhi ti nəri nə mə nəgkiariien i “noien ərəha” nipwran i nəruien Loa səvəi Kumwesən. 5 *Nənə kimiaha hiəukurən mə Kristo riməier pehe mə truvehi raka noien ərəha me. Hiəukurən mə noien ərəha riwən irə. 6 *Ro iam̄nhi irə iərmama sə rəpwit əknek̄in ia Kristo ko ripkəmwur pen mhə ia noien ərəha. Iərmama sə raməmwur pen ia noien ərəha ripkətə raka mhə Kristo mipkukurən raka mhə mw̄i in.

7 *Nipwnət̄ik me. Tihəpwəh nəsenien iərmama riti reikuə ia kimiaha. Iərmama sə ramo noien atukwatukw, in iəmə atukwatukw rəmwhen ia Kristo in iəmə atukwatukw.

8 *Iərmama sə raməmwur pen ia noien ərəha, in t̄ini Setan, ti nəri nə mə fwe ia nukune narəien mauvehe Setan ramo noien ərəha. Nəri i in i T̄ini Kumwesən riməier pehe tukwe mə trouraha noien me Setan ramo.

9 *Iərmama sə in t̄ini Kumwesən ko ripkəmwur pen mhə ia noien ərəha ti nəri nə mə nim̄iruien səvəi Kumwesən ruvəuvehe m̄ino raka kuatia irau nim̄iruien səvənhi. In tripkəmwur pen mhə ia noien ərəha ti nəri nə Kumwesən in Tata səvənhi. 10 Kitaha səfukurən mə nisimə nəha nipwnəti Setan, nisimə nəha nipwnəti Kumwesən? Noien i ramahatən pen. Iərmama sə ripko mhə noien atukwatukw, məpwəh nokeikeien piəvni ripko mhə in t̄ini Kumwesən. In t̄ini Setan.

Sokeikei kitaha me

11 *Nəgkiariien i in i kimiaha hiəuvəregi raka kinani fwe nukunen mə kitaha tsaməkeikei mhokeikei kitaha me. 12 *Kitaha tsəpwəh nəmwhenien ia Ken. In iərmama səvəi Setan. In rousi əpune piəvni anan. Ken rousi əpune piəvni ti nəfe? In rousi əpune ti nəri nə mə noien sə piəvni ramo ramasan, mətə noien sə in ramo rərəha. 13 *Piak me, nənimemiaha trəpwəh nierien nəp̄in

* 2:28: 1Jon 3:2, 4:17 * 2:29: 1Jon 3:7,10 * 3:1: Jon 1:12-13, Jon 16:3 * 3:2: 2Kor 3:18, Fil 3:21 * 3:5: 2Kor 5:21, 1Pit 2:22-24, 1Jon 2:2 * 3:6: Rom 6:1-2,14, 1Jon 3:9 * 3:7: 1Jon 2:29 * 3:8: Jon 8:44 * 3:9: 1Jon 5:18 * 3:11: Jon 13:34 * 3:12: Jen 4:8 * 3:13: Mat 5:11-12, Jon 5:18-19

tihətöni nərmmama səvəi tīprənə i kamhəmwəki kīmiaha. ¹⁴* Kitaha səukurən mə səuvəier raka ia nemhəien mhəuvehe ia nīmīruien. Səukurən nəri i tī nəri nə mə samokeikei piəvtaha me. İərmama sə nokeikeiien riwən irə in ramarə ihi ia nemhəien. ¹⁵* İərmama sə raməmwəki piəvni in rəmwhen ia iərmama sə ramousi əpune iərmama. Nənə kīmiaha hiəukurən mə iərmama sə ramousi əpune iərmama nīmīruien rerin riwən irə.

¹⁶* Kitaha səfukurən nəri nokeikeiien? İesu Kristo rinahatən kitaha irə nəpin rinəsəni pehe nīmīruien səvənhi tukutaha. Nənə ratukwatukw mwi mə kitaha tsəsəni pen nīmīruien səkitaha tī piəvtaha me. ¹⁷* Trini minuə iərmama riti səvənhi narimnari me səvəi tīprənə i rasori rətə piəvni riti nari riwən tukwe, mətə in ramo nəri auər a irə, nokeikeiien səvəi Kumwesən trəfo marə irə? ¹⁸* Nīpwnətik me. Rərəha mə samokeikei nərmmama ia tərhutaha a. Kitaha tsaməkeikei mhokeikei pərhiən irəha, mho narimnari me trasitu ia nirəha. ¹⁹ Trini minuə samo iamīnha irə, kitaha səukurən mə kitaha nərmmama səvəi nīpərhiənien. Nənə səukurən nuveheien ia nəmri Kumwesən reritaha fwe imwə rəpwəh nehekiriən. ²⁰ Nəri auər a mə səregi ia reritaha mə səno noien riti rərəha, mətə tsəpwəh nehekiriən tī nəri nə mə Kumwesən in rasori məpi raka reritaha, nənə mukurən pam narimnari.

²¹* Nīpwnətik keikei me. Trini minuə kitaha səregi ia reritaha mə səpko mhə noien riti rərəha, tsəpwəh nehekiriən ia nəmri Kumwesən. ²²* Nənə nəfe nəghin kitaha tsəres, in truvehi pehe m kitaha, tī nəri nə mə samo nəgkiariien me səvənhi mine nəfe rerin ramagien tukwe. ²³* Nənə in i nəgkiariien səvənhi sə in riməni mə tso. Kitaha tsaməkeikei mhəni nīpərhiənien ia nəghi Tini, İesu Kristo, nənə mamhokeikei kitaha me rəmwhen in ruvəni raka tukutaha i. ²⁴* İərmama sə ramo nəgkiariien me səvənhi rəpwit əknekīn ia Kumwesən, nənə Kumwesən rəpwit əknekīn irə. Kitaha səfukurən mə Kumwesən rəpwit əknekīn ia kitaha? Nənīmwin sə in riməuvei pehe m kitaha ramo kitaha səukurən.

4

Nətə sasien ia nənīmwin me

¹* Nīpwnətik keikei me. Tihəpwəh niniien nīpərhiənien ia profet me pam, mətə tihəkupwən mhətə sas raka ia nirəha mə nənīmwin sə ramarə ia nirəha ruku pen pərhiən tī Kumwesən uə rekəm. İakani iamīnhi irə tī nəri nə mə profet eikuə me həpik həuvavən pam ia tənəmtənə me. ²* Noien nəha sə tro kīmiaha hiəregi sas mə nənīmwin səvəi Kumwesən ramarə ia iərmama ro iamīnhi irə. Trini minuə iərmama rani mə nəpin İesu Kristo riməuvehe ia tīprənə i nīpwrən rəmwhen ia nīpwrai iərmama, iərmama nəha Nənīmwin sə raku pen tī Kumwesən ramarə irə. ³* Mətə nərmmama me pam səməme həpwəh nini irapwien İesu Nənīmwin səvəi Kumwesən ripkarə mhə ia nirəha. Nənīmwin sə ramarə ia nirəha nənīmwin səvəi iərmama sə raməmwəki pik Kristo. Kīmiaha hiəuvəregi raka mə iərmama nəha truvehe, mətə təkwtəkwuni nəha nənīmwin səvənhi ruvəuvehe raka ia tīprənə i.

⁴* Nīpwnətik me. Kīmiaha nə nərmmama me səvəi Kumwesən. Hiəuvəuvehi irapw raka niskaiien səvəi profet eikuə me nəha tī nəri nə mə Nənīmwin sə ramarə ia kīmiaha niskaiien səvənhi rasori məpi raka nənīmwin sə ramarə

* **3:14:** Jon 5:24, 1Jon 2:11, Mat 5:21-22 * **3:15:** Rev 21:8 * **3:16:** Jon 13:1, Kal 1:4, 1Tes 2:8
 * **3:17:** Dut 15:7 * **3:18:** Jem 2:15-16 * **3:21:** Hip 4:16 * **3:22:** Mat 21:22 * **3:23:** Jon 6:29,
 13:34 * **3:24:** Rom 8:9, 1Jon 4:13 * **4:1:** Mat 7:15, 1Jon 2:18, 2Jon 7, 1Tes 5:21 * **4:2:** 1Kor 12:3
 * **4:3:** 1Jon 2:18, 2Jon 7 * **4:4:** Mat 12:29, 1Jon 5:4-5

ia tìprənə i. ⁵ *Irəha nərmama səvəi tìprənə, ro pen nəgkiariien səvənraha səvəi tìprənə, nənə nərmama səvəi tìprənə kamhətərig ia nirəha. ⁶ *Mətə kitaha nərmama me səvəi Kumwesən. Ro iamīnhi irə iərmama sə rukurən Kumwesən ramətərig ia kitaha, mətə iərmama rìpko mhə in iərmama səvəi Kumwesən in rəpwəh nətərigien ia kitaha. Noien i ro kitaha sətə sas Nənimwīn sə rani nìpərhienien mīne nənīmwin sə rameikuə.

Kumwesən rìməkupwən mokeikei kitaha

⁷ *Nìpwnətìk keikei me. Pwəh kitaha sokeikei kitaha me tì nəri nə mə nokeikeiien raku pen tì Kumwesən. Iərmama sə ramo nokeikeiien in tìni Kumwesən in rukurən Kumwesən. ⁸ *Iərmama sə nokeikeiien səvənhi rìwən in rìreirei Kumwesən tì nəri nə mə Kumwesən in nukune nokeikeiien. ⁹ *Kumwesən rìnəfo mo kitaha sətəni nokeikeiien səvənhi? In rìnərhi pehe Tìni anan kuatia ruvehe ia tìprənə i mo suatuk m kitaha səuvehi nìmìruien irə. ¹⁰ *Nəri i in nokeikeiien pərhien. Rìpko mhə kitaha sənokeikei Kumwesən, mətə Kumwesən rìnəkeikei kitaha, mərhi pehe Tìni remhə niten raikuas raka noien ərəha me səkìtaha. ¹¹ *Nìpwnətìk keikei me. Kumwesən rokeikei pìk kitaha ro iamīnhi irə kitaha mwi tsaməkeikei mhokeikei kitaha me. ¹² *Iərmama rìti rìpkətəni raka mhə Kumwesən. Mətə mə kitaha samokeikei kitaha me, Kumwesən rəpwit əknekīn ia kitaha, nənə nokeikeiien səvənhi ruvehe matukwatukw pam ia kitaha.

¹³ *Kitaha səfukurən mə səpwit əknekīn ia Kumwesən in rəpwit əknekīn ia kitaha? Kitaha səukurən tì nəri nə mə in rìməuvei pehe Nənimwīn səvənhi m kitaha. ¹⁴ *Nənə kìmaha iahənətəni raka mamhəni irapw mə nìpərhienien Tata Kumwesən rìnərhi pehe Tìni ruvehe mə truvehimìru nərmama ia tìprənə. ¹⁵ *Iərmama sə rani irapw mə Iesu in Tìni Kumwesən, Kumwesən rəpwit əknekīn irə, nənə in mwi rəpwit əknekīn ia Kumwesən. ¹⁶ *Kitaha səuvəukurən raka nokeikeiien i Kumwesən ramo m kitaha, səuvəuvehe raka mhəni nìpərhienien irə. Kumwesən in nukune nokeikeiien. Ro iamīnhi irə iərmama sə ramarə ia nokeikeiien in rəpwit əknekīn ia Kumwesən, Kumwesən rəpwit əknekīn irə. ¹⁷ *Nəpīn nokeikeiien ruvehe matukwatukw pam ia kitaha, noien i tro kitaha səpwəh nehekīrien ia nəpīn Kumwesən trərpwīn noien ərəha me irə səvəi nərmama. Kitaha tsəpwəh nehekīrien nəpīn nəha, tì nəri nə mə ia tìprənə i noien səkìtaha rəmwhen ia noien səvəi Kristo. ¹⁸ Iərmama sə ramokeikei Kumwesən ko rìpkhekīr mhə in. Nəpīn kitaha səukurən amasan mə Kumwesən ramokeikei kitaha, kitaha tsəpwəh nehekīrien. Iərmama ramhekīr tì nəri nə mə rerīn ramrhi nərpwīnien nəha Kumwesən tro, mətə iərmama sə ramhekīr iamīnhi irə rìpkukurən amasan mhə ihi mə Kumwesən ramokeikei in.

¹⁹ Kitaha samokeikei kitaha me tì nəri nə mə Kumwesən rìməkupwən mokeikei kitaha. ²⁰ Trini mīnuə iərmama rìti rìni mə ramokeikei Kumwesən, mətə raməmwəki ihi piəvni, in ieikuə rìti. Iərmama sə rəpwəh nokeikeiien piəvni sə ramətəni ia nənimen in ko rìpkokeikei mhə Kumwesən sə rìpkətəni mhə. ²¹ *Nənə nəgkiariien i in i Iesu rìməuvei pehe m kitaha. Iərmama sə ramokeikei Kumwesən traməkeikei mokeikei mwi piəvni.

* 4:5: Jon 15:19 * 4:6: Jon 8:47 * 4:7: 1Jon 2:29 * 4:8: 1Jon 4:16 * 4:9: Jon 3:16 * 4:10: Rom 5:8-10, 1Jon 2:2 * 4:11: Mat 18:33 * 4:12: Jon 1:18, 1Jon 2:5-6 * 4:13: 2Kor 1:22, 1Jon 3:24 * 4:14: Jon 3:17 * 4:15: 1Jon 5:5 * 4:16: 1Jon 4:8 * 4:17: 1Jon 2:28 * 4:21: Mat 5:44-45, Mak 12:29-31

5

Iərmama sə rani nīpərhienien ia Iesu Kristo

¹ *Nərmama me pam səməme kəmhəni nīpərhienien ia Iesu mə in Kristo sə Kumwesən rīməni mə trərhi pehe i, irəha nīpwnəti Kumwesən me. Nənə kīmīaha hiəukurən mə iərmama sə ramokeikei tata riti in ramokeikei mwi nīpwnətin me. ² Kitaha tsəfukurən mə samokeikei pərhien nīpwnəti Kumwesən me? Trīni mīnuə samokeikei Kumwesən, nənə mamho nəgkiariien me səvənhi, noien nəha ramahatən pen mə kitaha samokeikei pərhien irəha. ³ *Trīni mīnuə samokeikei Kumwesən nīpwrən i tsamo nəgkiariien me səvənhi. Nənə nəgkiariien me səvənhi həkīpam mhə tukutaha, ⁴ *ti nəri nə mə kitaha pam nīpwnəti Kumwesən me sāməuvehi irapw nīskaiien səvəi noien ərəha me kamo ia tīprənə i. Nəri sə sāməskai irə rauvehi irapw nīskaiien səvəi noien ərəha me kamo ia tīprənə i in i nahatətəien səkitaha. ⁵ *Sin ko ruvehi irapw nīskaiien səvəi noien ərəha me kamo ia tīprənə i? Iərmama sə rani nīpərhienien mə Iesu in Tīni Kumwesən, iərmama nəha in əpa ko ruvehi irapw nīskaiien səvəi noien ərəha me kamo ia tīprənə i.

⁶ *Iesu Kristo in iərmama sə rīməuvehe ko paptəes irə ia nui marə memhə mwi nīten raiu. Ripko mhə in iərmama sə rīməuvehe ko paptəes əpa irə ia nui, rekəm. Mətə in iərmama sə rīməuvehe ko paptəes irə ia nui marə memhə mwi nīten raiu. Nənīmwin Ikinan rani irapw mə nəri nəha ro nīpərhienien, ti nəri nə mə Nənīmwin Ikinan in nukune nīpərhienien. ⁷ Nəri kahar hamarni irapw nəri nəha mə ro nīpərhienien, ⁸ *Nənīmwin Ikinan mīne nui mīne netə. Nənə nəgkiariien səvənrahar kwatia. ⁹ *Nəpīn me kitaha sāməni nīpərhienien ia nəgkiariien səvəi iərmama, mətə nəgkiariien səvəi Kumwesən ro nəgsen məpi raka, ti nəri nə mə nəgkiariien nə nəgkiariien səvəi Kumwesən. Nənə in ruvəuvei pehe raka nəgkiariien səvənhi raməgkiari ia Tīni. ¹⁰ *Iərmama sə rani nīpərhienien ia Tīni Kumwesən rauvehi nəgkiariien nəha ia rerīn. Mətə iərmama sə rīpkīni mhə nīpərhienien ia Kumwesən, in rani Kumwesən mə iekuə riti, ti nəri nə mə in rīpkīni mhə nīpərhienien ia nəgkiariien sə Kumwesən ruvəuvei pehe raka raməgkiari ia Tīni. ¹¹ Nəfe nəha nəgkiariien? Nəgkiariien i in i. Kumwesən rīməuvei pehe nīmīruien rerīn m kitaha, nənə nīmīruien nəha sāməuvehi ruku pen ti Tīni. ¹² *Iərmama sə rauvehi Tīni Kumwesən rauvehi mwi nīmīruien, mətə iərmama sə rīpkūvehi mhə Tīni Kumwesən rīpkūvehi mhə nīmīruien.

Nīmīruien rerīn

¹³ *Iakamrai nəgkiariien me i rauvehe tukumīaha. Kīmīaha nərmama səməme hiaməni nīpərhienien ia nəghi Tīni Kumwesən. Iakoikei mə kīmīaha tihəukurən mə hiəuvəuvehi raka nīmīruien rerīn. ¹⁴ *Nənə təkwtəkwuni, trīni mīnuə kitaha səfwaki m Kumwesən, nari riti nəha ikīn ramasitu ia kitaha mə tsəpwəh nehekīrien. Nəri nəha in i Kumwesən ruvəni raka mə trīregi nəfwakiien səkitaha, mətə nəfwakiien səkitaha traməkeikei mhəsi pen atukwatukw nətərigien səvənhi mīne nəfe in rokeikei mə tro. ¹⁵ Trīni mīnuə səukurən mə in trīregi nəfwakiien səkitaha, nəfe nəghīn tsəres in i, nənə səuvəukurən raka mə tsəuvehi.

¹⁶ *Trīni mīnuə kīmīaha riti rətoni piəvni riti ramo noien ərəha mətə rīpkō mhə noien ərəha sə ramiri pen in mə tremhə, kīmīaha tihəfwaki tukwe pwəh

* 5:1: 1Jon 4:15 * 5:3: Jon 14:15,23-24, 2Jon 6, Mat 11:30 * 5:4: Jon 16:33 * 5:5: Rom 8:37, 1Jon 4:4 * 5:6: Jon 1:29-34, 19:34 * 5:8: Jon 15:26 * 5:9: Jon 5:32-37, 8:18 * 5:10: Kal 4:6
* 5:12: Jon 3:36 * 5:13: Jon 20:31 * 5:14: Jon 14:13, 16:23, 1Jon 3:21-22 * 5:16: Mat 12:31

Kumwesən ruvei pen nimiruien min. Mətə noien ərəha riti nəha ikin sə ramiri pen iərmama mə tremhə. Nənə iou iapkini mhə mə tihəfwaki ti nərmama səməme kamho noien ərəha nəha. ¹⁷ Nərmama me pam səməme kamho noien sə rīpkatukwatukw mhə kamho noien ərəha, mətə noien ərəha me nepwīn nəha ikin səməme həkiri pen mhə irəha mə tuhemhə.

¹⁸ *Kitaha səukurən mə iərmama sə in tini Kumwesən, Tini Kumwesən atukwatukw rauvehi amasan in. Ro iamīnhi irə iərmama nəha ko rīpkəmwur pen mhə ia noien ərəha, iəremhə ərəha Setan rīreirei nīrapiien in. ¹⁹ *Kitaha səukurən mə kitaha nīpwnəti Kumwesən me, mətə nərmama səvəi tīprənə irəha pam kamharə ia rəgi iəremhə ərəha Setan. ²⁰ *Kitaha səukurən mwi mə Tini Kumwesən rīməuvehe, muvei pehe nukurənien m kitaha mə tsəukurən Kumwesən i Kumwesən pərhiēn. Nənə kitaha səuvəuvehe raka mhəpwit əknekin ia Kumwesən nəha. Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə səpwit əknekin ia Tini, Iesu Kristo. In nə Kumwesən pərhiēn. In nə nimiruien rerin.

²¹ *Nīpwnətik me. Tihətui amasan tukumiaha me mhəpwəh nəfwakiien m nənimwi nari me.

* **5:18:** 1Jon 3:9, Jon 17:5 * **5:19:** 1Jon 4:6 * **5:20:** Jon 17:3 * **5:21:** 1Kor 10:14

Seken Jon

Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Jon rirai nəkukuə i kani mə Seken Jon revən ti pran sə Kumwesən rımərifi mine nıpwənətın me. Səreirei mə rirai nəkukuə i revən ti pran əfwaki riti mine nərmmama me ia nəkwai nimwə səvənhi uə nəfwakiien riti mine nakalasia me səvənhi. Nəkukuə i raməgkiari ia nokeikeiien sə nakalasia me tuho mınraha me. Jon rini mə nəpın iko nokeikeiien ikamo nəkwai Kumwesən. Nənə nəgkiariien səvəi Kumwesən rani mə tsarə ia nokeikeiien. Jon ramahatən mwi mə Iesu in Tini Kumwesən in iərmama in Kumwesən. Nakalasia me tuharaka ia nərmmama me səməme kamhəni mə Iesu in iərmama a, rıpkə mhə in Kumwesən.

Nægkiariien sə rakupwən

¹*Iou elta səvəi nəfwakiien. Iakamrai nəkukuə i rauvehe tukw ik pran asori sə Kumwesən ruvərifi raka ik. Rauvehe mwi ti nıpwənətım me. Iakoikei pərhiən kımiaha. Nənə rıpkə mhə iou əpa, mətə nərmmama me pam səməme həukurən nəgkiariien pərhiən, irəha mwi hokeikei kımiaha. ² Kımaha iahokeikei kımiaha iamınhi irə ti nəri nə mə nəgkiariien pərhiən ramarə ia rerıtaha, nənə trarə rerın tukutaha. ³ Pwəh Kumwesən Tata səkıtaha, mine Tini, Iesu Kristo, trouəriari pehe namasanien, mine napiien, mine nəmərınuıen m kıtaha. Pwəh irəhar hararə tukutaha ia nıpərhienien mine nokeikeiien.

Kıtaha tsokeikei kıtaha me

⁴*Iou iakamagian asori, ti nəri nə mə iakətoni nıpwənətım me nepwın kamhesi pen nəgkiariien pərhiən rəmwhen ia Tata səkıtaha rıməni pehe tukutaha i mə tsaməkeikei mhə. ⁵*Nənə təkwtəkwwuni kıtirimak iakani pehe tukw ik mə kıtaha tsaməkeikei mhokeikei kıtaha me. Nægkiariien i iakamrai mik rıpkə mhə nəgkiariien ro sə vi tukutaha, rekəm. Səuvəregi raka nəgkiariien i fwe kupwən. ⁶*Kıtaha tsəfo mhə nərmmama hətoni mhəukurən mə kıtaha samarə pərhiən ia nokeikeiien i sə iakaməgkiari irə? Kıtaha tsaməkeikei mhə nəgkiariien me səvəi Kumwesən. Nənə in i nəgkiariien səvənhi rəmwhen kımiaha hiəuvəregi raka fwe kupwən. Kıtaha tsaməkeikei mharə ia nokeikeiien.

Kımiaha tihaməsiari ti nahatən eikuə me

⁷*Nahatən eikuə me həpık həuvəier raka mamhəuvən ia kwopun me ia tıprənə i. Nahatən me i həpkini mhə nıpərhienien mə nəpın Iesu Kristo rıməuvehe nıpwran rəmwhen ia nıpwrai iərmama pərhiən. Iərmama iamınhi in iərmama sə rameikuə raməmwəki pık Kristo. ⁸ Kımiaha tihətə amasan kımiaha me mhəpwəh nəsenien irəha heikuə ia kımiaha, kamo kımiaha hiarfai ia nəfe kıtaha sənəmwur tukwe. Ramasan mə kımiaha tihəuvehi nərəkuien pam səkımiaha. ⁹*Iərmama sə rəpi raka nəgkiariien me sə Kristo rınahatən nərmmama me səvənhi irə, mamrıpın nəgkiariien me nepwın mwi sə raku pen ia nətərigien atukw səvənhi, Kumwesən riwən tukwe. Mətə iərmama sə ramesi pen amasan nahatənien me səvəi Kristo, Tata Kumwesən mine Tini, irau pəri krauarə tukwe. ¹⁰*Trini mınuə iərmama riti ruvehe tukumiaha, mətə nəgkiariien sə ramahatən nərmmama irə ropə

* **1:1:** 1Tes 5:1, 3Jon 1 * **1:4:** 3Jon 3 * **1:5:** 1Jon 2:7, 3:11 * **1:6:** 1Jon 5:3 * **1:7:** 1Jon 4:1-3
* **1:9:** 1Jon 2:23 * **1:10:** Efes 5:11, 2Tes 3:6

ia nægkiariien i, tihəpwəh nuvehien in ruvniwə ia niwə me səkimiaha. Kimiaha tihəpwəh niniien ramasan tukwe, ¹¹ ti nəri nə mə iərmama sə ramini ramasan ti iərmama iaminihi, rəmwhen a in mwi ramasitu ia noien ərəha me səvəhi.

Nægkiariien sampam

¹²*Nægkiariien me i ririk iakuə takrai mini pehe tukumiaha, mətə iakəpwəh nokeikeien mə takrai pen ia niwəi nəkukuə. Rerik ramrhi mə takaməkeikei muvehe tukumiaha, nənə kitaha sətə nəmrətaha me mhəgkiari. Tako iaminihi mə reritaha pam tragien. ¹³ Piam i sə Kumwesən ruvərfi raka in, niṗwnətin me həni ramasan tukw ik.

* 1:12: 3Jon 13-14

Nampa Tri Jon

Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Jon rirai nəkukuə i kani mə Nampa Tri Jon revən ti in riti nəghin nə Kaius. Kaius in iəmə asori riti səvəi nakalasia me. Ia nousəsımwinien səvəi nakalasia me fwe imwei Kaius iərman riti nəghin nə Tiotrefes. In rəpwəh nokeikeiien mə nakalasia me tuhəsevər ia rukwənu səvənraha ti nərmana səməme haməvisau nəgkiariien səvəi Kumwesən ia kwopun me. Jon rirai nəkukuə i mə trəgnəgini Kaius mini tanak tukwe ti nasituien səvənhi. In rirai mwi nəkukuə i mə trəgkiari skai m Tiotrefes mə in rīpkasitu mhə. Jon rini mə traməkeikei mevən akwauakw fwe ikin masitu ia nirəha.

Nægkiariien sə rakupwən

¹ *Iou elta səvəi nəfwakiiien. Iakamrai nəkukuə i rauvehe tukw ik Kaius keikei. Iakokeikei pərhiien ik. ² Piak keikei. Iakəfwaki maməres mə tikamarə amasan ia narimnari me pam. Iakaməres mwi mə tikəsanin a nemhəien riti rīpkuvehi mhə ik rəmwhen ikamarə amasan ia nīmīruien səim.

Jon rerin ragien ti noien amasan səvəi Kaius

³ *Rerik ragien nəpīn iakregi piəvtaha me nepwīn həuvehe mhəni irapw nīpərhiienien səim. Irəha hənī mə ia nəpīn me ikamesi pen nəgkiariien sə ro nīpərhiienien. ⁴ Nəpīn iakregi mə nīpwnətik me kamhesi pen nəgkiariien sə ro nīpərhiienien rerik ragien pik məpi raka nəpīn rerik ragien ti narimnari me nepwīn. ⁵ Piak keikei. Ia nəpīn me pam ikamo noien amasan, mamasitu ia piəvtaha me səməme həuvehe tukw ik nəri auər a mə ikreirei irəha. ⁶ *Irəha həuvəni irapw raka nokeikeiien səim ia nəmri nakalasia me ia kwopun i. Trini minuə nepwīn mwi həuvehi suatuk səvənraha mhəuvehe tukw ik, ramasan mə tikamasitu mwi ia nirəha ia noien sə Kumwesən rokeikei. ⁷ *Tiko iamīnhi irə ti nəri nə mə irəha həuvəier imwənraha mə tuhəvən mhəvisau irapw nəghi Iesu Kristo. Nənə ia suatuk səvənraha irəha həkuvehi mhə nasituien riti ruku pen ti nərmana səməme həreirei Kumwesən. ⁸ Kitaha tsaməkeikei mhasitu ia nərmana me ho iamīnhi mə kitaha tsəuvehi rəgitaha me mho kuatia ti nini irapwien nəgkiariien sə ro nīpərhiienien.

Tiotrefes mine Temetrius

⁹ Iakuvərai raka nəkukuə riti ruvehe ti nakalasia me nə imwam. Mətə Tiotrefes, iəmə sə rokeikei mə trakupwən ia nirəha, rīpkətərig mhə nəgkiariien səiou. In rīpkətərig mhə irə ti nəri nə mə in ramo nəri auər a ia nasoriien səkimaha. ¹⁰ Trini minuə iakuvehe, takini irapw narimnari me sə in ramo. Takini irapw nəgkiariien ərəha me sə in ramini mauəsi kimaha irə. Rīpko mhə in a nə in ramo. Mətə nəpīn piəvtaha me həuvehe, in rīpkəsevər mhə ia nīm wə səvənhi ti nirəha, nənə mamīnise mwi nərmana səməme hokeikei mə tuho, mamərhi irapw irəha ia nəmri nakalasia me. ¹¹ *Piak keikei. Tikəpwəh nesi penien noien ərəha, mətə tikesi pen noien amasan. Iərmana sə ramo noien amasan in səvəi Kumwesən. Iərmana sə ramo noien ərəha in rīreirei Kumwesən. ¹² *Mətə nərmana pam kamhənī amasan Temetrius. Noien səvənhi ramahatən pen mə in ramesi pen nəgkiariien sə ro nīpərhiienien. Kimaha mwi iahaməni mə in iəmə amasan riti. Nənə kimiaha hiəukurən mə nəfe kimaha iahaməni ro nīpərhiienien.

* **1:1:** 2Jon 1 * **1:3:** 2Jon 4 * **1:6:** Taet 3:13 * **1:7:** 1Kor 9:12,15 * **1:11:** 1Jon 3:6-10
* **1:12:** Jon 19:35

Nægkiariien sampam

¹³ *Nægkiariien me i rīpik iakuə takrai mīni pehe tukw ik, mətə iakəpwəh nokeikeiien mə takrai pen ia nīmwai nəkukuə. ¹⁴ Rerik ramrhi mə trīpko mhə tui iakuvehe tukw ik, nənə krau krouətə nəmrīrau me rouəgkiari. ¹⁵ Iakəfwaki mə nəmərīnuien tramarə tukw ik. Nənə ik me nepwīn ia kwopun i hāni pehe ramasan tukw ik. Tikini tukwini ramasan səkimaha revən ti piəvtaha me nepwīn nə kīmiaha mīnraha.

* **1:13:** 2Jon 12

Jut

Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Jut rəmwhen ia Jemes, in piəvi Iesu. In rirai nəkukuə i mægkiari ia nahatən eikuə me səməme Pita ramægkiari ia nirəha ia nəkukuə səvənhi sə ro kəru irə. Jut in mwi rini mə nakalasia me tuhaməkeikei mhəsiari kamo nahatən eikuə me nəha həkoui irapw irəha ia suatuk atukwatukw. Nahatən eikuə me nəha haməni mə Iesu rīpko mhə in Tini Kumwesən. Irəha kamhəiri pen nərmana ia noien ərəha. Jut rini mə Kumwesən trərpwin noien ərəha səvəi nahatən eikuə me mouraha irəha. Rəmwhen in rinərpwin raka noien ərəha səvəi nagelo ərəha me mine nərmana ərəha me ia nəpin səvəi Oltestamen.

Nægkiariien sə rakupwən

¹ *Iou Jut. Iou iərmama riti sə iakamo tukwini nari m Iesu Kristo. Piak nə Jemes. Iakamrai nəkukuə i rauvehe tukumiaha nərmana me i Tata Kumwesən rinokeikei kimiaha, məkwein ia kimiaha. Iesu Kristo in ramətui amasan tukumiaha. ² *Pwəh Kumwesən trəriari pehe napiien, nəmərinuien, mine nokeikeiien m kimiaha. Pwəh irəhar harasori mwi tukumiaha.

Nəkur ərəha me mine nərpwinien sə Kumwesən tro minraha

³ *Piak keikei me. Fwe kupwən iakokeikei pik mə takrai nəkukuə i m kimiaha, mægkiari ia suatuk səkitaha pəri Kumwesən rauvehimiru kitaha irə. Mətə təkwtəkwuni iakregi mə takaməkeikei mirai nægkiariien i, mini pehe tukumiaha mə tihaməkeikei mhousari mhəkwtəmhiri əknekən nægkiariien i kitaha samahatətə irə. In i nægkiariien pərhien sə Kumwesən riməuvei pen m nərmana me səvənhi, nənə tripkuvei pen mhə mwi ia nəpin riti mwi. ⁴ *Iakani iamini irə ti nəri nə mə nərmana nepwin həuvəuvehe afafa raka ia nousəsimwinien səkimiaha. Irəha nəkur ərəha me. Kamhəkoui namasanien i Kumwesən rauvehimiru kitaha irə ruvehe mo nari riti sə raməsəni irəha həukurən noien nəfe nəghin nətərigien ərəha səvənraha rokeikei. Irəha kamhəuvsini təkutanraha m Iesu Kristo, mətə in əpa nəha ləmə asori mine lərimənu səkitaha. Kuvərai pen raka tui ia Nəkukuə Ikinan nəfe nərpwinien Kumwesən truvei pen minraha.

⁵ *Iakuə tako rerimiahə rirhi nari m nari me nepwin səməme hiəuvəukurən raka. Fwe tui lərimənu riməuvehimiru nəkur Isrel, miri raka irəha ia tənə Ijip, mətə kurirə rousi əpune irəha nəha səməme həpkini mhə niperhienien ia nægkiariien səvənhi. ⁶ *Nənə rerimiahə trirhi ro nagelo me nəha fwe kupwən səməme həpkəkwtəmhiri mhə nasoriien sə kauvei pen minraha, mətə haraka irə, mhəpwəh kwopun atukwatukw səvənraha. Kumwesən rinərihi irəha ia jen me səməme tuhəpkiwən mhə, məmri pen irəha fwe inhəripw ia kwopun rīpitəv ikin. Tuhamarə ikin meste nəpin asori sə Kumwesən trərpwin noien ərəha irə. ⁷ *Nənə tihəpwəh nenouenouiien taon mi nəha Sotom mine Komora mine rukwənu me ipaka fwe kupwən. Napw rahi pam nərmana me ikin ti nəri nə mə nərman mine nīpran kamhəiri əpnəpen irəha me, nərman me kamhəiri atukw a irəha me. Nərmana me nəha həmwhen ia nahatən penien riti sə ramahatən pen nərmana səməme Kumwesən trərpwin noien ərəha me səvənraha ia napw sə rauək rerin.

⁸ *Ia noien me nəha rəmwhen a mwi nərmana me i iakamægkiari ia

* **1:1:** Mat 13:55 * **1:2:** 2Tes 1:2 * **1:3:** 1Tim 1:18 * **1:4:** Kal 2:4, 2Tes 2:1 * **1:5:** 2Tes 1:12, 1Kor 10:5 * **1:6:** 2Tes 2:4,9 * **1:7:** Jen 19:1-25, 2Tes 2:6,10 * **1:8:** 2Tes 2:10

nirəha kamhəkurirə nəməkrəhaien me səvənraha, mamho noien əmkemik ia nipwranraha, mamhəni mə lərimənu in ripkasori mhə ia nirəha, nənə mamhəni ərəha mwi nagelo me fwe ia neiai. ⁹*Mətə Mikael i, agelo sə rasori ia nagelo me pam, in ripko mhə iamihhi. Fwe kupwən, nəpin krouəvisə irau Setan mə sin truvehi nipwrai Moses minimwi, in ripkuvehi utə mhə in minni nəgkiariien ərəha riti muəsi Setan i. Mətə in rini a mə, “Pwəh lərimənu trinise ik.” ¹⁰*Mətə nərmama me i, trini minuə həreirei nipwrai nari riti, tuhaməkeikei mhəni ərəha. Irəha həmwən ia nəri əprmin me səvənraha nətərigien riwən. Hamo a nəfe narimnari me rerinraha rokeikei, nənə noien nəha ramouraha a irəha.

¹¹*Aueh, trərəha anan ti nirəha! Irəha kamhesi pen suatuk nə Ken* rinesi pen. Irəha hokeikei pik mane mamhəmwei ia nərəhaien nəha Palam* rino. Irəha atukw a kamhouraha irəha ti nəri nə mə kamhərer mamhəni ərəha Kumwesən rəmwen ia Kora rino.

¹²*Irəha həmwən ia nipitəvpitəvien me ia kurkwamiahaha. Nəpin hi-amousəsimwin kimiahaha me ia nokeikeiien, mamhani pəri nari, irəha həkəkəkəkir mhə, mamhətərig atukw a ti nirəha. Irəha həmwən ia nəpuə me nimətagi rameikwi pehe irəha, mətə nesən riwən. Irəha həmwən ia nei me həkəkukuə mhə ia nəpin sə nei raukuə irə. Ro iamihhi irə tukeivi utə irəha irəha ruenhinraha me nənə tuhemhə anan. ¹³*Irəha həmwən ia peiau peiau asori me ia təsi. Noien səvəi naurisien səvənraha rameiai rəmwen ia nisəkwai təsi. Irəha həmwən ia kəməhau səməme kamhəivə. Kumwesən rinəpnəpenə raka kwopun pitəv anan riti səvənraha tuharə rerin ikin.

¹⁴*Inok, iərmama sə ro sefen ruku pen ia kwənəkwus səvəi Atam, rini irapw nəgkiariien sə Kumwesən ruvei pen min, mukupwən məgkiari ia nərmama me i, minni mə,
“Hətə ro! lərimənu rauvehe irəha nagelo ikinan me səvənhi irəha taosen m taosen.

¹⁵In rauvehe mə trərpwin noien ərəha səvəi nərmama me pam.
Nəfe noien ərəha me irəha həno ia suatuk sə rəpwəh nəmwenien ia nənimen, uə nəfe nəgkiariien skai me nəkur ərəha me səməme kamho noien ərəha həməni irə,
in tro pui pam, muvei pen nərpinien minraha.”

¹⁶*Nərmama me i kamho nəgkiariien me ti nini ərəhaien nari. Ko irəha həkəfafa mhə. Kamhesi pen nəfe noien ərəha nətərigien səvənraha rokeikei. Kamhəfiutə atukw a ia nirəha me. Kamhəgnəgini nərmama, mətə ho a mə nərmama tuhasitu ia nirəha.

Rerimiahaha tramrhi nəgkiariien səvəi aposol me

¹⁷*Mətə piak keikei me, rerimiahaha traməkeikei mirhi nəfe aposol me səvəi Iesu Kristo lərimənu səkitaha həuvəni raka fwe kupwən mə trier irapw. ¹⁸*Həməni pehe tukumiahaha i mə, “Tramevən ipaka ti nəpin sampam nərmama nerpwin tuhəuvehe. Irəha tuharis ia kimiahaha, mamhesi pen nəfe noien ərəha nətərigien səvənraha rokeikei, mamho narimnari me həpwəh nəmwenien ia nəmri Kumwesən.” ¹⁹*Nərmama me i tuhəvisə mheitehi kusen səkimiahaha. Irəha nərmama me səvəi tīprənə i. Nənimwin Ikinan riwən ia nirəha.

* **1:9:** Dan 10:13,21, Dan 12:1, 2Tes 2:11, Rev 12:7, Sek 3:2 * **1:10:** 2Tes 2:12 * **1:11:** 1Jon 3:12, 2Tes 2:15, Nam 16:1-35 * **1:11:** Jen 4:3-8 * **1:11:** Nam 31:16 * **1:12:** 2Tes 2:13,17, Esik 34:8 * **1:13:** 2Tes 2:17, Aes 57:20 * **1:14:** Jen 5:21-24, Dut 33:2, Mat 25:31 * **1:16:** 2Pit 2:10,18 * **1:17:** 2Tes 3:2 * **1:18:** 2Tes 3:3 * **1:19:** 1Kor 2:14

20 *Mətə piak keikei me, kimiaha tihaməkeikei mhərpwi əknekɪn kimiaha me, mho nahatətəien səkimiaha riskai. Nahatətəien nəha ruku pen ti Kumwesən, nənə ro ikinan i. Nəpɪn me tihaməkeikei mhəfwaki ia nɪskaiien səvəi Nənɪmwɪn Ikinan, 21 mhəpwəh narakaien ia nokeikeiien səvəi Kumwesən. Tiho iamɪnhi mamheitenhi Iesu Kristo Iərimənu səkitaha. In truvehe mapi kimiaha, nənə muvei pehe nɪmɪruien rerɪn m kimiaha.

22 Nərmama səməme nahatətəien səvənraha rɪpkiskai mhə, kimiaha tihaməkeikei mhapi irəha. 23 *Nərmama səməme kamho noien ərəha me, tihaməkeikei mhəuvehi raka irəha ia noien ərəha me səvənraha. Tihəuvehimɪru irəha pwəh həpwəh nevənien fwe ia napw. Nərmama nepwɪn mwi tihaməkeikei mhapi irəha, mhehekɪr mwi irəha. Nəri auər a mə tinari səvənraha, mətə tihəhekɪr i, mhəpwəh nɪrapiien, ti nəri nə mə rəmkemɪk ia nərhəhəien səvənraha.

Nəgkariien sampam

24 *Kumwesən in əpa trəkwtəmhirɪ kimiaha mə tihəpwəh nɪmweiiien. In əpa tro hiəuvən mhərer ia nənimen ia kwopun səvənhi sə raməhiapw, kimiaha tihatukwatukw pam, mamhagien asori. 25 *Kumwesən i sə rauvehimɪru kitaha ia nəghi Iesu Kristo Iərimənu səkitaha in əpa Kumwesən. Pwəh nəgnəginiiien, mɪne nərimənuien, mɪne nɪskaiien, mɪne nasoriiien həuvən əpa tukwe fwe tui nəpɪn tiprənə ramiwən ihi, ipwet mɪne, mamevən meste nuk nuk me. Ouəh, pwəh ro iamɪnhi.

* 1:20: Kol 2:7, 1Tes 5:11 * 1:23: Amos 4:11, Sek 3:2, Rev 3:4 * 1:24: Fil 1:10, 2Tes 3:14 * 1:25: Rom 16:27, 2Tes 3:18

Revelesen

Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Jon in aposol riti səvəi Iesu Kristo. Nəpɪn kɪnərhi irapw in revən fwe tənə əmweris riti nəghɪn nə Patmos nənə mɪrai nəkukuə i Revelesen. Jon rokeikei mə truvehi utə nətərigien səvəi nakalasia me səməme kamo nəmisəien mɪnraha tɪ nahatətəien səvənraha ia Iesu Kristo. Jon rokeikei mə nakalasia me tuhəukurən mə Kumwesən ramərimənu ia nəfe kamo ia tɪprənə i. Ia nəkukuə i Nənɪmwɪn raməgkiari mamə səukurən mə Iesu Kristo in Iərimənu. In ramərimənu ia nərmama me pam mɪne narimnari me pam, mamərimənu mwɪ ia nərmama səməme haməuvehi nɪskaiien asori ia tɪprənə i. Kumwesən trərpwɪn noien ərəha me səvəi nərmama mɪne Setan ia kwopun napw rauək ikɪn. Kumwesən tro nɪtətə sə in ramərimənu irə trier irapw. In tro mwɪ neiai vi riti mɪne tɪprənə vi riti.

Nægkiariien sə rakupwən

¹* Nəkukuə i raməgkiari ia nari m nari me səməme Iesu Kristo rɪno pui. Kumwesən rɪməuvei pen narimnari me i min mə in trahatən səvənhi iotukwininari me irə pwəh irəha hətoni mhəukurən narimnari me nəha rɪpko mhə tui tuhaməkeikei mhəier pehe. Iesu rərhi pen agelo səvənhi revən məvisau pen narimnari me i m səvənhi iotukwininari riti nəghɪn nə Jon. ² Jon nə rɪrai pen ia nəkukuə i narimnari me pam sə in rɪnətoni. In i nəgkiariien səvəi Kumwesən mɪne nəgkiariien sə Iesu Kristo rɪni mə ro nɪpərhiienien. ³* Pwəh Kumwesən rəkwein amasan ia iərmama sə trəvsini irapw nəgkiariien me ia nəkukuə i. Pwəh in rəkwein amasan mwɪ ia səməme tuhəregi mhesi pen nəfe kɪmərαι pen ia nəkukuə i. Iakani iamɪnhi irə tɪ nəri nə mə nəpɪn sə narimnari me i tuhəier pehe irə ruvəuvehe ipaka.

Jon rɪrai nəkukuə i revən tɪ nakalasia me ia taon me nəha sɛfen ia profens Esia

⁴* Iou Jon iakamrai nəkukuə i rauvehe tukumiaha nakalasia me ia taon me nəha sɛfen ia profens Esia. Iakəfwaki mə Kumwesən sə rɪnarə fwe kupwən, marə ipwet mɪne, mamevən meste trɪpkiwən mhə, in truvei pehe namasanien mɪne nəmərɪnuien m kɪmiaha. Iakəfwaki mə nənɪmwɪn me nəha sɛfen kupwən ia jea sə in raməkure irə mamərimənu, ⁵* mɪne Iesu Kristo irəha mwɪ tuho iamɪnhi irə. Iesu Kristo in iərmama i rɪmənɪ irapw nəfe in rɪnətoni mɪregi nərmama həukurən nətɪgiteien ia nəgkiariien səvənhi. In iərmama i rɪməkupwən mətui ia nərmama me səməme həuvamhə. In iərmama i ramərimənu ia kɪg me səvəi tɪprənə i. In raməkeikei kɪtaha, muvi nɪten meivinari ia kɪtaha irə mə noien ərəha me səkɪtaha ko həpkəkwtəmhirɪ mhə mwɪ kɪtaha. ⁶* In ro kɪtaha səmwhen ia kɪg me mɪne pris me ia nəmri Tata Kumwesən səvənhi. Pwəh nasoriien mɪne nərimənuien krauevən tukwe in ia nuk nuk me. Ouəh pwəh ro iamɪnhi.

⁷* Hətə ro. In rauvehe ia reri nəpuə me.

Nərmama me pam tuhətoni in ia nənimenraha.

Irəha səməme hənəpi in ia nitei,

mɪne nərmama ia kwənəkwws me pam ia təkure tɪprənə i tuhətoni,

rɛrɪnraha rəpou hasək tukwe.

* **1:1:** Dan 2:28-29, Rev 1:19, 22:6 * **1:3:** Rev 22:7,10 * **1:4:** Eks 3:14-15, Rev 1:8, 3:1, Rev 4:5,8, 5:6, Rev 11:17, 16:5, Aes 11:2 * **1:5:** Jon 18:37, Kol 1:18, Sam 89:27, Rev 3:14, 17:14, 1Jon 1:7, 4:10
* **1:6:** 1Tes 2:5,9, Rev 5:10, 20:6 * **1:7:** Mat 24:30, Jon 19:34-37

Ouəh pwəh ro iamīnhi.

⁸ *Kumwesən səkitaha rani iamīnhi irə mə, “Iou i Alfa mīne Omeka.^a Iakīnarə fwe kupwən, marə ipwet mīne, mamevən meste tapkiwən mhə. Iakauvehi nīskaiien me pam.”

Jon rətoni Iəməti Iərmama

⁹ *Iou Jon piəvmiaha riti. Kitaha miou samarə pəri ia nəkwai nītətə Iesu ramərimənu irə. Iakamərer əknekīn kitaha m kīmiaha ia nəmīsəien me səməme kamo m kitaha ti nəghīn. Nəpīn riti fwe kupwən kəmri pen iou iakarə ia tənə əmweris riti nəghīn nə Patmos.^b Irəha həmri pen iou fwe ikīn ti nəri nə mə iakaməvisau irapw nəgkiariien səvəi Kumwesən mīne nəgkiariien sə Iesu rīni mə ro nīpərhienien. ¹⁰ Ia nəpīn səvəi Iərimənu səkitaha iakətoni vison riti Nənīmwin rəriari miou. Ia vison nəha iakregi iərmama riti raməgkiari ia təkutak rerīn rasori rəmwhen ia kisīpw, ¹¹ mīni mə, “Rai pen ia nəkukuə nəfe ikamətoni, nənə mərhi pen nəkukuə nəha revən ti nakalasia me səməme kamharə ia taon me nəha sefen. Nəghī taon me nəha Efesas mīne Smana mīne Pekamam mīne Tuatira mīne Satis mīne Filatelfia mīne Laotisia.”

¹² Iakuvsini iou mə takətoni mə sin nəha raməgkiari pehe miou. Nəpīn ikuvsini iou mətōni nəri laet raməkure utə irə irəha pam sefen kīno ia kol. ¹³ *Ia kurkwanraha iərmama riti rəmwhen ia iəməti iərmama riti. Tīnari səvənhi rəpwəmwīs. Rəkwani nari kīno ia kol rukurau ia kwənpwenhīn. ¹⁴ *Nīmwai nukwənen rəpsan rəmwhen ia nīmwheri sipsip. Rəpsan pīk rəmwhen ia nīsəkwai təsi.^c Nənimen mi krouəmwhen ia nərāmi napw. ¹⁵ Nīsun mi krauser rouəmwhen ia aean nəha prons sə kuvani ia napw mə sə rərəha traiu raka. Rerīn rəmwhen ia nui asori sə ramivə mamierig. ¹⁶ *In rauvehi kəməhau me sefen ia rəgīn mwatuk. Nau səvəi naruagənien rəhiə ia nīkaren mi ruku pen ia nīpəgi nəkwān mier. Nənimen rəmwhen ia meri sə raməhiapw ia rukwəsikər.

¹⁷ Nəpīn iakətoni iəmə nəha iakmwei irapw ia nīsun mi rəmwhen iakemhə. Mətə in rəmri pehe rəgīn mwatuk ia nīrak, mīni mə, “Tikəpwəh nehekīrien. Iou iərmama i iakīnarə raka kupwən, nənə takarə mwi kurirə. ¹⁸ *Iou iərmama i iakamīru. Fwe kupwən iakīmāmhə, mətə ətə ro təkwtəkwuni iakuvəmīru takīmīru ia nuk nuk me. Iou iakasori ia Noien Iərmama Remhə, masori mwi ia Imwei Nəkur Həuvamhə.^d

¹⁹ *Ro pen tikaməkeikei mīrai pen ia nəkukuə narimnari me i ikamətoni, səməme kamo ipwet mīne, mīne səməme tuhəuvehe kurirə. ²⁰ *Takīni pehe tukw ik i nīpwrai kəməhau me i irəha pam sefen ikamətə ia rəgīk mwatuk mīne nīpwrai nəri laet raməkure utə irə irəha pam sefen kīno ia kol. Kəməhau me nəha sefen irəha nəha nagelo me səvəi nakalasia me səməme kamharə ia taon me nəha sefen. Nənə nəri laet raməkure utə irə irəha pam sefen kīno ia kol irəha nəha nakalasia me səməme kamharə ia taon me nəha sefen.”

* **1:8:** Rev 1:4, 15:3, Rev 21:6, 22:13 **a 1:8:** Alfa in leta sə rukupwən ia alfapet səvəi nəkur Kris. Omeka in leta sampam. Nahag i kaməkwein Kumwesən irə nīpwran mə in nukunen mīne nəkrəkwerīn. Əvsini mwi Rev 21:6, 22:13. * **1:9:** Rev 6:9 **b 1:9:** Patmos in tənə əmweris riti kəmri pen Jon fwe ikīn rəmwhen mə in ramarə ia kalapus. * **1:13:** Dan 7:13, 10:5 * **1:14:** Dan 7:9, 10:6, Rev 2:18, 19:12, Rev 14:2 **c 1:14:** Nəgkiariien səvəi nəkur Kris ramīni iamīnhi irə mīnuə “Rəpsan pīk rəmwhen ia sno.” * **1:16:** Hip 4:12, Rev 1:20, Rev 2:12,16, Rev 19:15,21 * **1:18:** Aes 44:6, 48:12, Rev 2:8, 22:13 **d 1:18:** Nəgkiariien səvəi nəkur Kris ramīni iamīnhi irə mīnuə “Iou iakauvehi ki me səvəi Noien Iərmama Remhə mīne Imwei Nəkur Həuvamhə.” * **1:19:** Rev 1:1 * **1:20:** Rev 1:16, 2:1, Rev 3:1

2

Nægkiariien ramevæn ti nakalasia me fwe Efesas

1 **“Rai nækukuæ riti revæn ti agelo sævai nakalasia me ia taon næha Efesas, mini pen minuæ:*

Nægkiariien i sævai iærmama sæ rauvehi kæmæhau sefen ia rægîn mwatuk, nænæ, mamavæn ia kurkwai næri laet ramækure utæ iræ iræha pam sefen kîno ia kol. 2 **Iou iakukuræn noien me sækîmiaha. Iakukuræn mæ hiamæmwur pik mamhærer æknekîn ia næpîn me. Iakukuræn mæ hiamærpînhæ ia nækur æræha. Hianækiri noien sævai nærmama me næha kamhæni mæ iræha aposol me mætæ rîpko mhæ iræha pærhien, nænæ, hianætoni raka mæ iræha kamheikuæ. 3 Iakukuræn mæ ia næpîn me kamo næmisæien m kîmiaha ti næghîk, mætæ hiamærer æknekîn ia nahatætæien sækîmiaha mhæpwæh næpouien.*

4 *Mætæ nari riti næha ikîn hiamo rîpkatukwatukw mhæ ia nænimek. Kîmiaha hianæpwæh nokeikeien kupwæn sækîmiaha. 5 *Ro iamînhi iræ rerîmiaha tramrhi nærerien sæ hianærer iræ fwe kupwæn kuriræ hiamwei. Tihæregî ia noien æræha me sækîmiaha, mhø narîmnari me næha sæ hianamo fwe kupwæn. Trîni minuæ hîæpwæh nîæregîien ia noien æræha me sækîmiaha, nænæ takuvehe tukumiaha muvehi raka sækîmiaha næri laet ramækure utæ iræ ia tæmwhekîn. 6 *Mætæ nari kuatia næha ikîn hiamo ramasan. Kîmiaha hiamwæki noien me næha nærmama sævai Nikolas kamho ræmwhen iou mwi iakæmwæki.*

7 **Iærmama sæ nækwæregîn raræ tramækeikei mætæregî amasan ia nægkiariien me sæmæme Nænîmwîn Ikinan rani pen ti nakalasia me. Iærmama sæ triskai meste naruagænien rukurau, iou takæseni in ræni nukwai nei kauvehi nîmîruien iræ ramærer ia kwopun næha Parataes sævai Kumwesæn.”*

Nægkiariien ramevæn ti nakalasia me fwe Smana

8 **“Rai nækukuæ riti revæn ti agelo sævai nakalasia me ia taon næha Smana, mini pen minuæ:*

Nægkiariien i sævai iærmama sæ rînaræ raka kupwæn, nænæ traræ mwi kuriræ. In remhæ mætui mwi. 9 **Iou iakukuræn næmisæien sækîmiaha. Iakukuræn mæ sækîmiaha nautæ riwæn. (Mætæ ia nænimek nautæ sækîmiaha rasori anan.) Iakukuræn nægkiariien æræha me næha nærmama næpwîn kamhæni ia kîmiaha. Iræha kamhæni mæ iræha nækur Isrel, mætæ rekæm. Nousæsimwînien sævænraha sævai Setan. 10 *Tihæpwæh nehekîrien næmisæien i trîpko mhæ tui reste kîmiaha. Hæregî ro. Setan trîpkosæ pen kîmiaha næpwîn ia kalapus mæ tro mætæ sas ia nahatætæien sækîmiaha. Tihæregî næmisæien ia næpîn me i iræha pam ten. Kîmiaha tihamækeikei mhærer æknekîn næri auær a trîni minuæ kousi æpune kîmiaha, nænæ iou takuvei pehe nîmîruien m kîmiaha ræmwhen kæfæfau pen kæfæfau amasan ia kænkapwæ iærmama sæ rævtænhi nærmama ia naiuien.*

11 **Iærmama sæ nækwæregîn raræ tramækeikei mætæregî amasan ia nægkiariien me sæmæme Nænîmwîn Ikinan rani pen ti nakalasia me. Iærmama sæ triskai meste naruagænien rukurau in træpwæh nemhæien ia nemhæien sæ ro kæru iræ.”*

Nægkiariien ramevæn ti nakalasia me fwe Pekamam

* **2:1:** Rev 1:16,20 * **2:2:** Rev 2:19, Rev 3:1,8,15, 1Jon 4:1 * **2:5:** Rev 2:16,22, Rev 3:3,19 * **2:6:** Sam 139:21 * **2:7:** Jen 2:9, Rev 22:2,14,19 * **2:8:** Rev 1:17 * **2:9:** 2Kor 11:14-15, Jem 2:5, Rev 3:9 * **2:10:** Mat 10:28, 2Tim 4:8, Jem 1:12, Rev 3:11 * **2:11:** Rev 20:14, 21:8

12 **“Rai nəkukuə riti revən ti agelo səvəi nakalasia me ia taon nəha Peka-mam, mini pen minuə:*

Nəgkiariien i səvəi iərmama sə rauvehi nau səvəi naruagənien rəhiə ia nikaren pəri mi. 13 **Iou iakukurən kwopun hiamarə ikin. Jea sə Setan raməkure irə mamərimənu in nəha ia kwopun nəha, mətə kimiaha hiamuvehi əknekən nəghik ia nəpən me, mhəpwəh nəkwwafəien i mə hiamahatətə ia nirak. Pərhiən hiəpwəh mwi nəkwwafəien i fwe kupwən nəpən Antipas ramarə ihi. In iərmama riti səiou iakukurən nətigiteien irə. Rinərer irəpw məkkiari ia nirak kousi əpune in ia taon səkimiaha, kwopun Setan ramarə ikin. 14 **Mətə narimnari me nepwən nəha ikin hiamo həkətkwatukw mhə ia nənimək. Kimiaha me nepwən kamhəkurirə nahatənien səvəi Palam. Palam nəha in rīnahatən Kig Palak mə in trərhiərhi nəkur Isrel pwəh irəha ho noien ərəha, mhani nəveginien sə kiməuvei pen m nənimwi nari me sə kaməfwaki pen minraha, nənə, mhəiri əpnəpen irəha me. 15 Ia noien nəha kimiaha nepwən mwi kamhəkurirə nahatənien səvəi nərmama me səvəi Nikolas. 16 Ro iamīnhi irə tihərərīg ia noien ərəha me səkimiaha. Mə hiəpwəh, trīpkə mhə tui iakuvehe tukumiaha, mousi nərmama me nəha, mərəi irəha ia nau səvəi naruagənien sə ruku pen ia nīpəgi nəkwwak mier.**

17 **Iərmama sə nəkwəregin rarə traməkəikei mətərīg amasan ia nəgkiariien me səməme Nənimwən Ikinan rani pen ti nakalasia me. Iərmama sə triskai meste naruagənien rukurau takuvehi nəveginien i raməkwwafə, nəghin nə mana, muvehi muvei pen min. Nənə takuvei pen mwi kəpwier əpsan riti min sə kimərəi pen nəhag vi irə. Nəhag vi nəha nərmama hərəirei. Iərmama sə truvehi kəpwier nəha in əpa trukurən.”*

Nəgkiariien ramevən ti nakalasia me ia Tuatira

18 **“Rai nəkukuə riti revən ti agelo səvəi nakalasia me ia taon nəha Tuatira, mini pen minuə:*

Nəgkiariien i nəgkiariien səvəi Tini Kumwesən sə nənimen mi krauəhiəpw rəmwhen ia napw, nənə nisun mi krouəmwhen ia aean i pras sə kinahakwi kahakwi amasan. 19 Iou iakukurən noien me səkimiaha. Iakukurən nokeikeien səkimiaha, mine nahatətəien səkimiaha, mine nasituien sə hiamo m nərmama. Iakukurən mə hiamərəer əknekən ia nəpən me. Iakukurən mə noien amasan me hiamo ipwet mine irəha həkik mhəpi raka noien amasan me hiənamo fwe kupwən.

20 **Mətə nari riti nəha ikin hiamo rīpkətkwatukw mhə ia nənimək. Kimiaha hiaməsəni noien səvəi pran nəha Jesepel. In rani mə in profet riti, mətə nahatənien səvənhi rameikuə ia iotukwininari me səiou, mamə irəha nərmən mine nīpran kamhəiri əpnəpen irəha me, nənə mamhani nəveginien sə kiməuvei pen m nənimwi nari me səməme kaməfwaki pen minraha. 21 Iakeitenhi pran nəha mə in trīrərīg ia noien ərəha səvənhi, mətə in rəpwəh nokeikeien mə tro iamīnha irə. 22 Ro pen, hətəni ro, takuvei pen nemhəien skai riti min, mərarki irəpw in raməmisə a ia nīməhan səvənhi. Nərmama me nəha kamho əpnəpen nari irəha min takərarki pen irəha ia nəmisəien asori. Tako iamīnha irə trini minuə irəha həpwəh nīrərīgien ia noien ərəha me səvəi prən nəha. 23 **Nənə nīpwnəti prən nəha takousi əpune irəha. Ro iamīnhi irə nakalasia me pam tuhəkurən mə iou i iərmama iakamətə pui nətərīgien səvəi nərmama mine rerinraha me,**

* 2:12: Aes 49:2, Rev 1:16 * 2:13: Rev 3:8 * 2:14: Nam 22–24, Nam 25:1-2, Nam 31:16, 2Tes 2:15 * 2:17: Eks 16:4,14-15, Jon 6:48-50, Aes 62:2, Rev 3:12, 19:12 * 2:18: Rev 1:14-15 * 2:20: 1King 16:31, 2King 9:22, Rev 2:14 * 2:23: Sam 7:9, Jer 11:20, Jer 17:10, 2Tim 4:14, Rev 20:12-13

nənə takərpwīn pehe nərəkuien m kīmiaha kuation kuation resi pen a noien me səkīmiaha. ²⁴ Mətə iakukurən mə kīmiaha me nepwīn fwe Tuatira hiəpkukurirə mhə nəgkiariien səvəi Jesepel. Hiəreirei nəgkiariien me nəha kamīni mə, ‘Nəgkiariien anan me səvəi Setan in ramərkwafə ia təkutan.’ Iakani pehe tukumiaha i mə nari pam riti mwi riwən sə takəmri pehe ia kīmiaha mə tiho, ²⁵ *mətə tihaməkeikei mhəkwtəmhiri əknekīn nəri sə hiəuvəuvehi raka meste takuvehe.

²⁶ Iərmama sə triskai meste naruagəniien rukurau, mamō mwi nəfe iakīmāni mə tro mevən meste nəpīn sampam, iərmama nəha takuvei pen nasoriien min, in trasori ia nərmama ia tənəmtənə me.

²⁷ *‘In truvehi nəri skai riti sə rəmwhen ia nep ramahatən pen nasoriien səvəi kīg. In tramərimənu ia nirəha, maməteftēfi irəha rəmwhen kamousi testēsi tekīnari me i kīno ia nīse tīprənə.’

²⁸ *Nīpərhienien iou takuvei pen nasoriien min rəmwhen Tata səiou rīməuvei pehe miou. Nənə takuvei pen mwi kəməhau i kofətəteia min.

²⁹ Iərmama sə nəkwəregīn rarə traməkeikei mətərig amasan ia nəgkiariien me səməme Nənīmwiin Ikinan rani pen tī nakalasia me.”

3

Nəgkiariien ramevən tī nakalasia me fwe Satis

¹ *‘‘Rai nəkukuə riti revən tī agelo səvəi nakalasia me ia taon nəha Satis, mīni pen mīnuə:

Nəgkiariien i səvəi iərmama sə rauvehi nənīmwiin me səvəi Kumwesən irəha pam sefen, nənə mauvehi mwi kəməhau me irəha pam sefen. Iou iakukurən noien me səkīmiaha. Iakukurən mə kani nəghīmiaha mə kīmiaha hiaməmīru, mətə rekəm. Kīmiaha hiəuvamhə raka. ² Hətui rə! Tīpko mhə tui noien amasan me səkīmiaha hiənamo fwe kupwən tuhəiwən anan. Mətə tihaməkeikei mhousari mə tihəuvehi utə mwi noien me səkīmiaha mho həuvehe mhəskai, tī nəri nə mə iakəpwəh ihi nətoniien noien amasan riti sə hiəno mhəuvən mho sampam irə nənə ratukwatukw ia nəmri Kumwesən səiou. ³ *Ro pen rerīmiaha tramrhi nəgkiariien sə hiəuvəuvehi raka mhəregi kīnahatən kīmiaha irə fwe kupwən. Tiho nəgkiariien nəha, mhərərig ia noien ərəha me səkīmiaha. Trīni mīnuə hiəpwəh nətuiien, takuvehe tukumiaha rəmwhen ia rakres, nənə tihəreirei nəfe nəpīn takuvehe tukumiaha irə.

⁴ *Mətə kīmiaha nepwīn a nə ia Satis tīnari səvənraha rīpkəmkekīk mhə ia noien ərəha. Irəha tuhavən irəha miou ia tīnari əpsan tī nəri nə mə irəha hatukwatukw. ⁵ *Iərmama sə triskai meste naruagəniien rukurau in trarkahu ia tīnari əpsan, nənə ko iapkuvehi raka mhə nəghīn ia nəkukuə səvəi nīmīruien. Ia nəmri Tata səiou mīne nəmri nagelo me takīni irapw nəghīn mə in iərmama riti səiou. ⁶ Iərmama sə nəkwəregīn rarə traməkeikei mətərig amasan ia nəgkiariien me səməme Nənīmwiin Ikinan rani pen tī nakalasia me.”

Nəgkiariien ramevən tī nakalasia me fwe Filatelfia

⁷ *‘‘Rai nəkukuə riti revən tī agelo səvəi nakalasia me ia taon nəha Filatelfia, mīni pen mīnuə:

Nəgkiariien me i səvəi Iəmə Ikinan, Iəmə sə rani nīpərhienien. In rauvehi ki səvəi Kīg Tevīt. Trīni mīnuə rəsevər ia təpīnhə riti, iərmama

* **2:25:** Rev 3:11 * **2:27:** Rev 12:5 * **2:28:** Rev 22:16 * **3:1:** Rev 1:4,16, 2:2 * **3:3:** Rev 2:5, 1Tes 5:2 * **3:4:** Jut 23 * **3:5:** Mat 10:32, Luk 10:20 * **3:7:** Aes 22:22

riti ko ripkæræpinhæ mhæ. Nænæ trîni minuæ in ræræpinhæ ia tæpinhæ riti, iærmama riti ko ripkæsevær mhæ. ⁸ *Iou iakukuræn noien me sækimiaha. Hætoni ro. Iakinæsevær ia tæpinhæ riti tukumiaha, tæpinhæ i iærmama riti ko ripkæræpinhæ mhæ. Iakukuræn mæ niskaiien sækimiaha rouihi a, mætæ hiamækwætæmhiri nægkiariien sæiou, mhæpwæh nækwafæien mæ kîmiaha nærmama me sæiou. ⁹ *Hæregi ro. Nærmama me næha ia nousæsîmwîniien sævæi Setan hæni mæ iræha nækur Isrel (mætæ rekæm iræha ieikuæ me) iou tako iræha hæuvehe mhænîmwi nukurhunraha ia nisumiaha, mhæsiai kîmiaha, nænæ mhæukuræn mæ iou iakokeikei kîmiaha. ¹⁰ *Nænæ ti næri næ mæ kîmiaha hiamækwætæmhiri nægkiariien sæiou, mamhærer æknekîin ia næpîn me, iou mwi takækwætæmhiri kîmiaha, mamaræ tukumiaha ia næpîn sæ ripko mhæ tui ruvehe nærmama me pam ia tækure tîprænæ tuhæregi næmisæien iræ mæ trætæ sas ia nahatætæien sævænraha.^a

¹¹ *Triipko mhæ tui iakuvehe. Tihækwætæmhiri æknekîin narimnari me sëmæme hiæuvæuvehi raka mæ iærmama riti træpwæh nakresien nærækuiien sækimiaha sæ hiamaiu tukwe. ¹² *Iærmama sæ triskai meste naruagænien rukurau, iou tako in ræmwhen ia nei skai riti krîpesu nimwæ sævæi Kumwesæn sæiou iræ. Nænæ in triipkier mhæ ia nimwæ næha ia næpîn riti. Nænæ takrai pen næghi Kumwesæn sæiou iræ, mine næghi taon sævæi Kumwesæn sæiou iræ. Taon næha in Jerusalem vi sæ truku pen ia neiai meiwaiu pehe. Nænæ takrai pen mwi næghik vi ia iærmama næha. ¹³ Iærmama sæ nækwæregîin raræ tramækeikei mætærig amasan ia nægkiariien me sëmæme Nænîmwin Ikinan rani pen ti nakalasia me.”

Nægkiariien ramevæn ti nakalasia me fwe Laotisia

¹⁴ *“Rai nækukuæ riti revæn ti agelo sævæi nakalasia me ia taon næha Laotisia, minî pen minuæ:

Nægkiariien i sævæi iærmama i kani nîpærhienien iræ. In iærmama sæ rimæni irapw næfe in rinætoni mîregi nærmama hæukuræn nætigiteien ia nægkiariien sævænhi mæ ro nîpærhienien, nænæ in nukune narimnari me pam sëmæme Kumwesæn rîno. ¹⁵ *Iou iakukuræn noien me sækimiaha. Iakukuræn mæ kîmiaha hiæmwhen ia nui æreuæn. Hiæpwæh nækwieiiien mhæpwæh næpnæpanien. Iakuæ ko hiækwieîi uæ hiæpnæpan ramasan. ¹⁶ Mætæ kîmiaha hiæreuæn a, mhæpwæh næpnæpanien, mhæpwæh nækwieiiien. Ro pen takærgavæs raka ia kîmiaha, ¹⁷ *ti næri næ mæ hiamæni mæ nautæ sækimiaha rasori, narimnari me pam raræ tukumiaha, tihætui nari riti mwi ti næfe. Mætæ hiæreirei mæ ia nænimek kîmiaha nautæ sævænraha riwæn, nænimemiaha rîfwæ, tînari riwæn ia nîpwramiaha, nîmapwmapw me ro kîmiaha, nærmama hætoni kîmiaha rerînraha ramæpou. ¹⁸ *Ro iamînhi iræ iakamævæhag m kîmiaha mæ tihamækeikei mhæuvehi næmri aean i kol tukw iou, kol i kosæ pen ia napw rahi raka sæ ræræha mæpwæh sæ ræmher. Tiho iamînhi iræ mæ nautæ sækimiaha trasori. Nænæ tihamækeikei mhæuvehi næmri tînari æpsan me tukw iou, mharkahu iræ, pwæh ruvegi nîpwramiaha sæ ramo naurisien ia næmri nærmama. Nænæ tihamækeikei mhæuvehi mwi

* **3:8:** 1Kor 16:9, Rev 2:2 * **3:9:** Rev 2:9, Aes 45:14, Aes 49:23, Aes 60:14 * **3:10:** Luk 21:19, 2Tim 2:12 ^a **3:10:** Suatuk riti mwi ti nîniien nægkiariien ia vas ten rîni iamînhi iræ minuæ: “Nænæ ti næri næ mæ kîmiaha hiamækwætæmhiri nægkiariien sæiou, mamhærer æknekîin ia næpîn me, iou mwi takækwætæmhiri kîmiaha, mæpwæh næseniien hiætoni næpîn sæ ripko mhæ tui ruvehe nærmama me pam ia tækure tîprænæ tuhæregi næmisæien iræ mæ trætæ sas ia nahatætæien sævænraha.” * **3:11:** Rev 2:10,16 * **3:12:** Aes 62:2, 65:15, Esik 48:35, Rev 14:1, 21:2 * **3:14:** Rev 1:5, 19:11, Kol 1:15 * **3:15:** Rom 12:11, Rev 2:2 * **3:17:** Hos 12:8, 1Kor 4:8, Luk 12:21 * **3:18:** Aes 55:1, Jem 2:5, Rev 3:5, 4:4, Rev 16:15

nəmri nari i ramomasan nəkwei nəmri iərmama, mahakwi nəmrimiaha irə, pwəh nəmrimiaha rətui hiətoni amasan nari.

¹⁹ *Nərmama səməme iakokeikei irəha, iakaməgkiari skai minraha, mamərpwi atukwatukw irəha. Ro iaminihi irə tiho rerimiaha pwəh ruvehe məpnəpan, mapwor, nənə mhərərīg ia noien ərəha me səkimiaha.

²⁰ *Həregi ro! Iakamərer ia kwəruə, makunkun təpinhə ti nuvniwəien. Trini minuə iərmama riti riregi rerik, nənə məsevər ia təpinhə, iou takuvniwə pehe kimrau min trouəni pəri nari.

²¹ *Iərmama sə triskai meste naruagənien rukurau, takəsəni in rəkure kimrau min ia jea səiou rouərimənu. Tako irə rəmwhen kino ia nirak. Iakuvəskai raka ia naruagənien meste rukurau, nənə təkwtəkwuni iakaməkure kimrau səiou Tata ia jea səvənhi rouərimənu. ²² Iərmama sə nəkweğin rarə traməkeikei mətərīg amasan ia nəgkiariien me səməme Nənimwin Ikinan rani pen ti nakalasia me.”

4

Jea riti fwe ia neiai Kumwesən raməkure irə mamərimənu

¹ *Iakinətə pam narimnari me i, nənə mətī pen mətōni təpinhə riti ia neiai raməkweg. Nənə iərmama nəha iakuvəregi raka rerin fwe kupwən rəgkiari pehe mwi miou, rerin rupwinari rəmwhen ia reri kisipw, mini mə, “Utə pehe ia kwopun i. Iakuə takahatən narimnari me səməme tuhəuvehe kurirə pwəh ikətoni.” ² *Təkwtəkwuni mwi iakətoni vison riti Nənimwin rəriari miou. Jea

riti kərpwi ramərer ia neiai, Iəmə iti raməkure irə mamərimənu. ³ *Iəmə nəha raməkure irə ramser rəmwhen ia kəpwier amasan mi kəru jaspā mine kanilian. Nənə mərarən riti rukuraukurau ia jea səvənhi makuraan rəmwhen ia

kəpwier amasan riti emeral. ⁴ *Jea me nepwin mwi irəha pam twenti-fo hərəer kuraukurau jea nəha. Nəmə asori me irəha pam twenti-fo kamhəkure ia jea me nəha. Tinari me səvənraha həpsan. Ia kənkəpwənraha kəfəfau me

səvəi nisaiien kino ia kol. ⁵ *Iəmə nəha raməkure ia kurkwan mamərimənu, nouapirien mine karuəruə mine nərkərikien kamharuku pen ia jea səvənhi. Kupwən ia jea səvənhi nərami napw irəha pam sefen kamhəuək. Nərami

napw me nəha irəha nənimwin me səvəi Kumwesən irəha pam sefen. ⁶ *Nənə kupwən ia jea səvənhi nari riti mwi fwe ikin rəmwhen ia təsi, mətə rəmwhen ia klas sə rəriri məmher. Nərimiru me nepwin irəha pam kəfə kamhərer

kuraukurau jea səvənhi nukwai nənimenraha həpik ia nipwranraha kupwən mine kurirə. ⁷ Nərimiru me nəha sə kupwən irə rəmwhen ia laeon, sə ro kəru irə rəmwhen ia kau, sə ro kahar irə kənkəpwə rəmwhen ia kənkəpwə

iərmama, nənə sə ro kəfə irə rəmwhen ia mirup sə ramivə. ⁸ *Nərimiru me nəha kəfə kuatia kuatia tərəginraha me sikis, nənə ia reri tərəginraha me mine təkurenraha nukwai nənimenraha həpik. Nəpin me pam, ia nəpin mine ia

ran, irəha həpkəpwis mhə ti noskəfəien i mə,
“Iəmə ikinan, Iəmə ikinan, Iəmə ikinan,

Iərimənu Kumwesən sə rauvehi niskaiien me pam!

In rinarə fwe kupwən, marə ipwet mine, mamevən meste tripkiwən mhə.”

⁹ *Ia nipu nəha, nərimiru me nəha kamhəgnəgini Iəmə sə raməkure ia jea səvənhi mamərimənu. Irəha kamhəsiāi in, mamhəni vivi Iəmə sə ramarə ia

* **3:19:** 1Kor 11:32, Rev 2:5 * **3:20:** Jon 14:23, 1Jon 2:24 * **3:21:** Mat 19:28 * **4:1:** Rev 1:1,10

* **4:2:** Sam 47:8, Aes 6:1, Rev 4:9 * **4:3:** Esik 1:28 * **4:4:** Aes 24:23, Rev 3:18, 6:11 * **4:5:** Esik

1:13, Rev 1:4, 8:5, Rev 11:19, 16:18 * **4:6:** Esik 1:5-10,22, Esik 10:14 * **4:8:** Aes 6:2,3, Esik 1:18,

10:12, Rev 1:4,8 * **4:9:** Dan 4:34, 6:26, Dan 12:7, Rev 4:2,10

nuk nuk me. Nəpɪn irəha kamho iamɪnhi irə, ¹⁰* nənə nəmə asori me nəha twenti-fo heiwaiu mhənɪmwi nukurhunraha ia nəmri Iəmə sə raməkure ia jea səvənhi mamərimənu. Irəha kamhəsiai Iəmə sə ramarə ia nuk nuk me, mamhərki pen səvənraha kəfəfau me səvəi nisaiien kupwən ia jea səvənhi, mamhoskafə iamɪnhi irə mə,

¹¹ “Iərimənu mɪne Kumwesən səkimaha ikamasan pik.

Ikino narimnari me pam,

mesi pen nətərigien səim mo irəha kamharə.

Pwəh nəgnəginien mɪne nisaiien mɪne niskaiien haruvehe tukw ik ia nəpɪn me.”

5

Kwəti sipsip mɪne nɪmwai nəkukuə kɪnərfe

¹* Nənə iakətoni Iəmə sə raməkure ia jea səvənhi mamərimənu in rauvehi nɪmwai nəkukuə riti ia rəgin mwatuk. Nɪmwai nəkukuə nəha kimərai pen nari ia nɪkaren pəri mi, nənə kərfe kuvi tərini m sefen. ² Nənə iakətoni agelo riti nəgsen rasori raməgkiari asori mamɪni irapw mə, “Sin ratukwatukw mə treitehi raka nəri me nəha sefen kiməvi tərini nɪmwai nəkukuə irə nənə məsevər ia nɪmwai nəkukuə?” ³ Mətə iərmama riti riwən ia neiai, uə ia tɪprənə, uə ia reri tɪprənə, in ratukwatukw mə ko rəsevər ia nɪmwai nəkukuə i kɪnərfe məti pen irə. ⁴ Nənə rerik rərkwəpɪr iakasək ti nəri nə mə kɪpkətoni mhə iərmama riti ratukwatukw mə ko rəsevər ia nɪmwai nəkukuə kɪnərfe məti pen irə. ⁵* Miregi nəmə asori me nəha irəha riti rini pehe tukw iou mə, “Əpwəh nasəkien. Mətoni ro. Iərmama sə riməkupwən ia kwənəkwws səvəi Kig Təvit, kani nəghɪn mə ‘Laeon səvəi Juta,’ in ruvəskai raka meste naruaɡəniien rukurau. Ro pen in rukurən nuvehien nɪmwai nəkukuə nəha kɪnərfe kuvi tərini m sefen məsevər irə.”

⁶* Nənə iakəti pen mətoni kwəti sipsip riti ramərer ipaka ti jea səvəi Iəmə nəha raməkure mamərimənu ia kurkwai nərimiru me nəha kəfə mɪne nəmə asori me nəha twenti-fo. Kwəti sipsip nəha iakətə rəmwhen mə kɪnousi əpune raka. Kənkəpati sefen, nənə, nukwai nənimen sefen. Nukwai nənimen me nəha irəha nəha nənimwɪn me nəha sefen səvəi Kumwesən in rɪnərhi pen irəha həuvən ia kwopun me ia təkure tɪprənə. ⁷* Nənə kwəti sipsip nəha revən ti Iəmə sə raməkure ia jea səvənhi mamərimənu, muvehi raka nɪmwai nəkukuə nəha kɪnərfe ia rəgin mwatuk. ⁸* Nəpɪn ruvehi nɪmwai nəkukuə nəha kɪnərfe, nənə nərimiru me nəha kəfə mɪne nəmə asori me nəha twenti-fo hənɪmwi nukurhunraha mheiwaiu ia nəmri kwəti sipsip. Irəha pam kamhəuvehi nəri kauəsi kaməni nɪpu irə, mamhəuvehi mwi pesɪn me kɪno ia kol. Pesɪn me nəha kamhəuvehi həukuər ia nɪmwəkmwəki nari kauvani nɪpekin rapein amasan. Nise napw irə rəmwhen ia nəfwakien me səvəi nərmama me səvəi Kumwesən. ⁹* Irəha kamhoskafə ia nɪpu vi riti, mamhəni mə,

“Ratukwatukw mə ik tikuvehi nɪmwai nəkukuə i kɪnərfe,

nənə məsevər irə.

Ik ikəmwhen ti nəri nə mə kɪnousi əpune ik,

nənə nitem sə rɪnaiu ikuvehi nəmri nərmama me irə, irəha səvəi Kumwesən.

* **4:10:** Rev 4:9, Rev 5:1,7,13, Rev 6:16, Rev 7:10,15, Rev 19:4, 21:5 * **5:1:** Rev 4:2,10, Aes 29:11, Esik 2:9-10 * **5:5:** Jen 49:9, Aes 11:1,10, Rev 22:16 * **5:6:** Sek 4:10, Jon 1:36, Rev 1:4, 5:12, Rev 13:8 * **5:7:** Rev 4:2,10 * **5:8:** Rev 8:3-4, 14:2, Rev 15:2, Sam 141:2 * **5:9:** Sam 33:3, 40:3, Sam 96:1, 98:1, Sam 144:9, Rev 14:3

Irəha nərmama səməme haməuku pen ia kwənəkwus me pam, mine nəgkiariien me pam, mine teki nərmama me pam, mine tənəmtənə me pam.

10 *Ik ikino irəha həuvehe mhəmwhen ia kig me mine pris me ia nəmri Kumwesən səkimaha, nənə irəha tuhərimənu ia tiprənə.”

11 *Nənə iakəti pen miregi reri nagelo me həpik həpik. Irəha kamhərer kuraukurau ia Iəmə sə raməkure ia jea səvənhi mamərimənu, mine nərimiru me, mine nəmə asori me. Nagelo me nəha irəha taosen m taosen uə ten-taosen m ten-taosen, 12 *kamhoskafə əpwəmwis, mamhəni mə, “Kwəti sipsip sə kinousi əpune, in ramasan pik.

Pwəh niskaiien, mine nautə, mine nukurəniien, mine nərimənuuien, mine nisaiien, mine nasoriien, mine nəgnəginiiien həuvən tukwe in ia nəpən me.”

13 *Nənə iakregi narimnari me pam səməme Kumwesən rino ia neiai, ia təkure tiprənə, ia reri tiprənə, ia reri təsi, iakregi narimnari me pam səməme kamharə ia kwopun me nəha kamhoskafə, mamhəni nipu mə,

“Iəmə sə raməkure ia jea səvənhi mamərimənu mine kwəti sipsip, pwəh nəgnəginiiien, mine nisaiien, mine nasoriien, mine niskaiien, həuvən ti niraui ia nuk nuk me.”

14 Nənə nərimiru me nəha kefə hənə mə, “Pwəh ro iamənhi!” Nənə nəmə asori me hənimwi nukurhunraha mheiwaiu, mhəuvei pen nisaiien səvənraha minrau.

6

Kwəti sipsip rəsevər ia nimwai nəkukuə sə kinərfe

1 *Ia nəpən nəha iakəti pen mətoni kwəti sipsip reitehi raka nəri nəha riti sə kiməvi tərini nimwai nəkukuə irə. Meitehi raka pam, nənə iakregi nərimiru me nəha kefə riti rəgkiari rerin rupwinari rəmwhen ia karuəruə mini mə, “Uvehe!” 2 *Nənə iakəti pen mətoni hos əpsan riti. Iəmə sə raməkure irə rauvehi nifagə. Kuvei pen kəfəfau səvəi nisaiien min. In rier mamevən rəmwhen iərmama riti sə rinaruagən pam, nənə traruagən mwi muvehi irapw niskaiien səvəi nərməpə.

3 Nənə kwəti sipsip reitehi raka nəri sə ro kəru irə kiməvi tərini nimwai nəkukuə irə. Meitehi raka pam, nənə iakregi nərimiru me nəha kefə sə ro kəru irə rini mə, “Uvehe!” 4 Nənə hos riti mwi ruvehe hos əruerəv. Iərmama sə raməkure irə kuvei pen nau asori riti səvəi naruagəniien min. Kinəsəni in mə trevən mo nərmama ia təkure tiprənə haruagən mhousi əpune irəha me.

5 Nənə kwəti sipsip reitehi raka nəri sə ro kahar irə kiməvi tərini nimwai nəkukuə irə. Meitehi raka pam, nənə iakregi nərimiru me nəha kefə sə ro kahar irə rini mə, “Uvehe!” Nənə iakəti pen mətoni hos pitəv riti. Iərmama sə raməkure irə rauvehi nəri sə kaməkiri nari irə. 6 Nənə iakregi reri iərmama riti ruku pen ia kurkwai nərimiru me nəha kefə, mamini mə, “Evən. Kinəsəni ik mə tiko nukumhə ravən ia tənəmtənə me. Nərmama tuhərarki mane asori ti nuvehiien nəveginien rouihi a. Mətə tikəpwəh nourahaiien nukune nei me nəha olif kamo oel ia nukwan mine nukune nəkwus me nəha krep kamo waen irə.”

7 Nənə kwəti sipsip reitehi raka nəri sə ro kefə irə kiməvi tərini nimwai nəkukuə irə. Meitehi raka pam, nənə iakregi nərimiru me nəha kefə sə ro kefə

* 5:10: Eks 19:6, Aes 61:6, Rev 1:6, 20:6, Rev 22:5 * 5:11: Dan 7:10, Hip 12:22 * 5:12: 1Kron 29:11, Rev 5:6 * 5:13: Rev 4:2,10 * 6:1: Rev 4:6, 5:1 * 6:2: Sek 1:8, 6:1-6

irə rini mə, “Uvehe!” ⁸ *Nənə iakəti pen mətoni hos əmrakw riti. Iərmama sə raməkure irə nəghin nə Noien Iərmama Remhə. In riti nəghin nə Imwei Nəkur Həuvamhə rakurirə irə rauevən. Kinəsəni pen nərmama pam ia təkure tīprənə ia rəginrau. Irau troueven rouəvsini irəha kefə kefə, rouo kuatia remhə rouəpwəh kahar kamharimīru. Nepwīn tuhemhə ia naruagənien. Nepwīn nəveginien triwən ti nirəha hemhə. Nepwīn nemhəien truvehi irəha hemhə. Nepwīn nəri əprmin me tuhahi əpune irəha.

⁹ Nənə kwəti sipsip reitehi raka nəri sə ro krirum irə kiməvi tərini nīmwai nəkukuə irə. Meitehi raka pam, nənə iakəti pen fwe nisui nifatə pirapw mətoni nərmama səməme kinousi əpune irəha ti nəri nə mə kamhəni irapw nəgkiariien səvəi Kumwesən, mamhəni mə in ro nīpərhienien. ¹⁰ *Irəha kamhəkwein əpwəmwis mə, “Iərimənu asori. Ik Iəmə ikinan. Ik nīpərhienien. Nərmama ia təkure tīprənə hənousi əpune kimaha. Ikafwini mə tinesən ikərpwīn pen noien ərəha səvənraha?” ¹¹ *Irəha həni iamīnha irə, nənə kuvei pen tīnari əpsan mīnraha kuatia kuatia, kīni pen ti nirəha i mə tuhapwis ouihī a mwi meste tukukupwən kousi əpune pam piəvnraha me nepwīn mwi səməme hənəmo tukwini pəri nari irəha mīnraha fwe kupwən.

¹² *Nənə kwəti sipsip reitehi raka nəri sə ro sikis irə kiməvi tərini nəkukuə irə. Meitehi raka pam, nənə iakəti pen mətoni nīmwnīmwiēn asori riti ravən. Meri ruvehe mīpitəv mīpitəv. Məkwə ruvehe məruerəv rəmwhen ia netə.

¹³ *Nənə kəməhau me fwe irənhə ia neiai həsas mheiwaiu ia tīprənə rəmwhen ia nei riti nīmətəgi asori rīkiukiū irə nukwan me həsas. ¹⁴ *Kəpuapen ruvehe miwən məmwhen ia nīmwai nəkukuə iərmama ruvehi mərfə raka i. Nənə təkuər me mīnə tənə əmweris me haraka ia təmwhekinraha me.

¹⁵ *Nənə kīg me ia tīprənə, mīnə ieni me, mīnə nəmə asori me səvəi naruagən me, mīnə nərmama nautə səvənraha rasori, mīnə nərmama nəgsenraha rasori, irəha mīnə nərmama pam nəri auər a mə irəha slef uə həkko mhə irəha slef, həuvən ia təkuər me mhərkwafə ia nīpəgi kəpwier me mīnə reri kəpwier me, ¹⁶ *mamhəkwein pen təkuər me mīnə kəpwier me mamhəni mə, “Tiho mhəsas mhəkure tərini kimaha, mhərkwafə kimaha, pwəh iəmə nəha raməkure ia jea səvənhi mamərimənu rəpwəh nətoniien kimaha, pwəh niemaha səvəi kwəti sipsip rəpwəh nesteien kimaha. ¹⁷ *Kwa nəpīn asori səvəi niemaha səvənrau ruvəuvehe. Sin nəghin ko rərer irapw?”

7

Agelo rəmri pen mak səvəi Kumwesən ia nəkur Isrel irəha pam 144,000

¹ *Kurirə ia narimnari me i iakətoni nagelo me kefə kamhərer ia təkure tīprənə i riti ia nīkaren pesu, riti ia nīkaren parei, riti ia nīkaren prehi, riti ia nīkaren peraha. Irəha kamhəkwtəmhirī nīmətəgi me pam nəha kefə mə nīmətəgi triwən ia təkure tīprənə mīnə təsi mīnə nei me. ² Nənə iakəti pen mətoni agelo riti mwi ruku peraha mauvehi nari riti tromak ia nərmama irə trahatən pen mə Kumwesən sə ramīru səvənhi me nərmama me nə irəha. Agelo i rəkwein əpwəmwis nagelo me nəha kefə səməme kinəsəni irəha mə tuhouraha tīprənə mīnə təsi. ³ *In rini pen ti nirəha i mə, “Həpəpīm narakaiēn nīmətəgi pwəh rəpwəh nourahaiēn tīprənə mīnə təsi mīnə nei me. Pwəh iako pen raka mak səvəi Kumwesən səkitaha ia nīpwənai iotukwininari me

* **6:8:** Jer 15:1-3, Esik 5:12,17, Esik 14:21, Esik 33:27 * **6:10:** Rev 16:7, Dut 32:43, Sam 79:10 * **6:11:** Rev 3:18, 7:9,13, Rev 19:14 * **6:12:** Mat 24:29, Wok Me 2:20, Rev 8:12 * **6:13:** Aes 34:4 * **6:14:** Aes 34:4, Rev 16:20 * **6:15:** Aes 2:10,19,21 * **6:16:** Luk 23:30, Rev 4:2,10 * **6:17:** Joel 2:11, Neham 1:6, Mal 3:2 * **7:1:** Jer 49:36, Dan 7:2 * **7:3:** Esik 9:4,6, Rev 9:4

səvənhi me.” ⁴ *Nənə iakregi kini nərmama me nəha səməme həuvehi mak səvəi Kumwesən irəha pam wan-hantret-foti-fo-taosen. Nərmama me nəha komak ia nirəha həuku pen pam ia kwənəkwus me səvəi nəkur Isrel.

⁵ Ia kwənəkwus səvəi Juta, nərmama irəha pam twelef-taosen.

Ia kwənəkwus səvəi Rupen, nərmama irəha pam twelef-taosen.

Ia kwənəkwus səvəi Kat, nərmama irəha pam twelef-taosen.

⁶ Ia kwənəkwus səvəi Aser, nərmama irəha pam twelef-taosen.

Ia kwənəkwus səvəi Naftali, nərmama irəha pam twelef-taosen.

Ia kwənəkwus səvəi Manase, nərmama irəha pam twelef-taosen.

⁷ Ia kwənəkwus səvəi Simeon, nərmama irəha pam twelef-taosen.

Ia kwənəkwus səvəi Livae, nərmama irəha pam twelef-taosen.

Ia kwənəkwus səvəi Isakar, nərmama irəha pam twelef-taosen.

⁸ Ia kwənəkwus səvəi Sepulun, nərmama irəha pam twelef-taosen.

Ia kwənəkwus səvəi Josef, nərmama irəha pam twelef-taosen.

Nənə, ia kwənəkwus səvəi Penjamin, nərmama irəha pam twelef-taosen.

Nərmama həpik tinari səvənraha rəpsan

⁹ *Kurirə ia narimnari me i iakəti pen mətoni nərmama həpik ko kəpkəvsini pam mhə irəha. Irəha haməuku pen ia tənəmtənə me pam, mine kwənəkwus me pam, mine teki nərmama me pam, mine nəgkiariien me pam. Kamhərer ia nəmri Iəmə sə raməkure ia jea səvənhi mamərimənu mine ia nəmri kwəti sipsip. Irəha kamharkahu tinari əpsan me, mamhəuvehi nimwai nəmwir me ia rəginraha, ¹⁰ *mamhəkwein əpwəmwis mamhəni mə, “Kumwesən səkimaha sə raməkure ia jea səvənhi mamərimənu irau kwəti sipsip, irau nəha krino suatuk ti nuvehimiriuen kitaha!”

¹¹ Nagelo me pam hərəer kuraukurau ia jea Kumwesən raməkure irə mamərimənu, nənə, mhərəer kuraukurau mwi ia nəmə asori me, mine nərimiru me nəha kefə. Nənə irəha hənimwi nukurhunraha kupwən ia jea səvəi Kumwesən, mheiwaiu nənimenraha rirapi tīprənə, nənə, mamhəsiai in,

¹² *mamhəni mə,

“Pwəh ro iaminihi!

Pwəh nini viviiien, mine nəgnəginiiien,

mine nukurəniien, mine tanak, mine nisiiien,

mine nərimənuuien, mine niskaiien,

həvən ti Kumwesən səkitaha ia nuk nuk me.

Pwəh ro iaminihi!”

¹³ *Nənə nəmə asori me nəha riti ia nirəha rəres iou mə, “Nisimə nəha kamharkahu ia tinari əpsan me? Irəha haməuku pəku?”

¹⁴ *Miregi iakini mə, “Iəmə asori. Ik a ikukurən.”

Miregi rini mə, “Irəha nərmama me nəha səməme kamhəier ia nəpin nəha kiməni mə truvehe nərmama tuhəregi nəmisəien irə rasori pik anan. Irəha hənaikuas ia tinari me səvənraha mho həpsan ia nite kwəti sipsip. ¹⁵ *Ro pen irəha kamhərəer ia nəmri Kumwesən sə raməkure ia jea səvənhi mamərimənu. Irəha həmwhen ia pris me səməme kamho tukwini pen nari min ia nəpin mine ia ran ia nəkwai nimwə səvənhi. Nənə Kumwesən sə raməkure ia jea səvənhi mamərimənu in trəuiui irəha nəpin me pam.

¹⁶ *Nukumhə tripkahi mhə mwi irəha.

Irəha tuhəpkəkəkwakwa mhə mwi.

Nukwəsikər tripkənhi mhə irəha,

uə nəpnəpanien asori səvəi meri tripkənhi mhə irəha,

* 7:4: Rev 14:1,3 * 7:9: Rev 3:18 * 7:10: Rev 4:2,10 * 7:12: Rev 5:12, 11:17 * 7:13: Rev 3:18 * 7:14: Mat 24:21 * 7:15: Rev 4:2,10 * 7:16: Aes 49:10

17 *ti nəri nə mə kwəti sipsip nəha ia kurkwai jea sə Kumwesən raməkure irə mamərimənu in trətui amasan ti nirəha rəmwhen iərmama riti sə ramətui amasan ti sipsip me səvənhi.

In triri irəha mhəuvən ti nəmri nuimiru me.

Nənə Kumwesən trirai raka pam nise nəmrinraha.’ ”

8

Kwəti sipsip reitehi raka nəri sə ro sefen irə kiməvi tərini nīmwai nəkukuə irə

1 *Nəpən kwəti sipsip reitehi raka nəri sə ro sefen irə kiməvi tərini nīmwai nəkukuə irə, nənə kwənamrig fwe ia neiai meste nīpəri aoa riti.

2 Nənə iakətoni nagelo me nəha sefen səməme kamhərer ia nəmri Kumwesən ia nəpən me kiməpeki pen kisipw kuatia kuatia mīnraha.

3-4 * *Agelo riti mwi nəha ikən rauvehi nari riti kino ia kol. Nəri nəha rukuər ia nīmwəkmwəki nari kauvani nīpekən rapein amasan. Kuvei pen nīmwəkmwəki nari nəha min mə truvani ia təkure nifatə nəha kino ia kol ramərer kupwən ia jea sə Kumwesən raməkure irə mamərimənu pwəh nise napw irə rousəsīmwin irəha nəfwakien me səvəi nərmama me pam səvənhi. Ro iamīnhi irə agelo nəha ruvehe mərəer pen ia nifatə nəha, muvani nīmwəkmwəki nari nəha rīpik, nənə nise napw irə rousəsīmwin irəha nəfwakien me səvəi nərmama me səvəi Kumwesən, həutə ia nəmri Kumwesən. 5 *Nənə agelo nəha ruvehi nukumheəv rauək ia təkure nifatə, mərki pen i ia nəri nəha in rauvehi rukuər, mərarki irapw ia təkure tīprənə i, nənə nouapirien rəhiapw, karuəruə rərkwəpahar, kregi nərəkərikien, nīmwnīmwin ravən.

Kisipw me irəha pam sefen

6 Nənə nagelo me nəha sefen səməme kamhəuvehi kisipw kamhəpnəpenə ti nəsēien kisipw. 7 *Nagelo me nəha sə kupwən rəse kisipw səvənhi, nənə aes mīne napw mīne netə ho a kərapi irə kətəgi irapw ia tīprənə i. Ruək mahi nīpəri tīprənə, məpwəh nīpərīn kəru, nənə mahi nei me nīpərīnraha kuatia, məpwəh nīpərīnraha kəru, nənə mahi pam nurhi merə me.

8 *Agelo sə ro kəru irə rəse kisipw səvənhi, nənə nari riti rəmwhen ia təkueər asori rauək kərarki pen ia təmwei təsi. Nənə nīpəri təsi kwatia ruvehe mo netə irə, nīpərīn kəru krouamasan. 9 Nərimiru me ia təmwei təsi nīpərīnraha kuatia hemhə, nīpərīnraha kəru kamhəmīru, nənə nītətə me səməme kamhau ia təsi ko koeite irəha pam kuai irəha ia kusen kahar harəmnəmwhen a kusen kuatia ruvehe mərəha kəru krouamasan.

10 Agelo sə ro kahar irə rəse kisipw səvənhi, nənə kəməhau asori riti rauək rəmwhen ia kwənhiə rier raka ia neiai, meiwaiu məsas pen ia nui aris me mīne nəmri nui me, mouraha nīpərīn riti məpwəh kəru krouamasan a.

11 *Kəməhau nəha nəghīn nə Nəfiəien. Nui me nəha reste irəha həuvehe mhəfiə. Nənə nərmama həpik hemhə ti nəri nə mə hənīmwi nui əfiə.

12 *Agelo sə ro kefə irə rəse kisipw səvənhi, nənə nari riti ro meri mīne məkwe mīne kəməhau me ro pen həpwəh nuəkien ia nəpən pekən. Ia ran meri rauək ia nīpərīn kəru, məpwəh nuəkien ia nīpərīn kuatia. Ia nəpən məkwe mīne kəməhau me kamhəuək ia nīpərīn kəru, məpwəh nuəkien ia nīpərīn kuatia.

* 7:17: Sam 23:2, Aes 25:8, Jon 10:11, Rev 5:6, 21:4 * 8:1: Hab 2:20 * 8:3-4: Rev 5:8, Eks 30:1-3, Rev 9:13 * 8:3-4: Rev 5:8 * 8:5: Lev 16:12, Eks 19:16-19, Rev 4:5, 11:19, Rev 16:18 * 8:7: Eks 9:23-26, Esik 38:22, Joel 2:30 * 8:8: Eks 7:20-21 * 8:11: Jer 9:15 * 8:12: Rev 6:12-13

13 *Nənə iakəti pen mətoni mīrup riti ramivə irənhə ia nīmagouagou. Iakregi ramasək əpwəmwis, mamini mə, “Aueh! Aueh! Aueh! Nagelo mirəhar nəha na tuharəse kisipw me səvənrahar. Trərəha anan tukumiəha nərmama səməme hiamarə ia təkure tīprənə.”

9

1 *Agelo sə ro krirum irə raməse kisipw səvənhi, nənə iakətoni kəməhau riti rukrutə ia neiai mīmwei irapw ia təkure tīprənə. Kiməuvei pen ki riti min. Ki nəha səvəi nəsevərien ia nīpəg sə rameiwaiu nukunen riwən. 2 *Kəməhau nəha rəsevər ia nīpəg nəha nənə nise napw ruku pen fwe ikīn mutə rəmwhen ia nise napw sə rasori pik anan. Meri mine nīmagouagou kroupitəv ia nise napw sə ruku pen ia nīpəg nəha. 3 *Nənə kəmnhəvt me həier raka ia nise napw nəha mheiwaiu ia tīprənə. Kiməuvei pen niskaiien mīnraha mə tuhəpi nərmama ia nīpikīnraha, mho nəmisəien mīnraha rəmwhen ia mimi nəha skopion sə ramərkou ia tīprənə. 4 *Kiməni pen ti kəmnhəvt me i mīnuə tuhəpwəh nourahaien nurhi mine nei me mine narimnari me səməme kamhəuverə ia təkure tīprənə, mətə tuhouraha əpa nərmama me nəha səməme mak səvəi Kumwesən riwən ia nīpwənanraha. 5 Kinəsəni irəha mə tuhəpi nərmama mho nəmisəien mīnraha meste məkwə krirum, mətə tuhəpwəh nəpi əpuneien irəha. Nəmisəien nəha tuhəregi rərəha irə rəmwhen ia nəmisəien səvəi mimi nəha skopion nəpīn rəpi iərmama riti. 6 *Ia nəpīn me nəha nərmama tuhətui suatuk ti nemhəien, mətə ko həpkətoni mhə. Tuhokeikei mə tuhemhə, mətə ko həpkəmhə mhə.

7 *Kəmnhəvt me nəha, iakətə irəha həmwhen ia hos me kamhərer mwatuk ti naruagəniēn. Ia nukwənenraha kəfəfau me həmwhen ia kəfəfau səvəi nīsiaiēn kīno ia kol. Nənimenraha rəmwhen ia nəmri nərmama. 8 *Nukwənenraha rəpwəmwis rəmwhen ia nukwəne pran. Revīnraha rəhiə rəmwhen ia revī laeon. 9 *Səvənraha karkahu kīno ia aean kamhəvegi kwənpwenhīnraha irə səvəi naruagəniēn. Tərəgīnraha kamhəpuk pik rəmwhen hos me səməme kamhəvkəkīni kat me mamhaiu mamhəuvən ti naruagəniēn. 10 Nīpikīnraha ro revīn irə rəmwhen ia nīpiki mimi nəha skopion. Niskaiēn səvənraha tuho nəmisəien m nərmama irə meste məkwə krirum raməmak ia nīpikīnraha. 11 Səvənraha riti nəha ikīn iəmə asori ramərimənu ia nīrəha. In nə agelo səvəi nīpəg sə rameiwaiu nukunen riwən. Ia nəgkiariēn Hipru nəghi agelo nəha Apoton. Ia nəgkiariēn Krik nəghīn nə Apolion (nīpwran mə Kərietaha).

12 *Aueh! Nərəhaiēn kupwən ruvehe muvavən. Mətə aueh, aueh, hətə ro! Nərəhaiēn kəru mi nəha ikīn troupkuvehe mwi.

13 *Agelo sə ro sikis irə rəse kisipw səvənhi, nənə iakregi reri iərmama riti ruku pen ia nīpəsegi nīfatə nəha kəfə sə kīno ia kol ramərer kupwən ia Kumwesən. 14 *Reri iərmama nəha rəgkiari m agelo i ro sikis irə sə rauvehi kisipw nəha, mīni pen tukwe in mə, “Fi nari ia nagelo me nəha kəfə səməme kīnərihi irəha fwe kupwən kamharə fwe nui aris asori nəha Iufretes.” 15 *Ro iamīnhi irə kīfi nari ia nagelo me nəha kəfə. Kinəpnəpenə raka ia nagelo me nəha kamheitenhi aoa nəha, nəpīn nəha, məkwə nəha, mine nuk nəha, mə tukīfi nari ia nīrəha həuvən mhəvsini pam nərmama ia təkure tīprənə, mhəuai irəha ia kusen kahar harəmnəmwhen a, mhousi əpune riti mhəpwəh kəru.

* 8:13: Rev 9:12, 11:14 * 9:1: Rev 20:1 * 9:2: Jen 19:28, Eks 19:18, Joel 2:2,10 * 9:3: Eks 10:12,15 * 9:4: Rev 7:3 * 9:6: Job 3:21, Jer 8:3, Rev 6:16 * 9:7: Joel 2:4 * 9:8: Joel 1:6 * 9:9: Joel 2:5 * 9:12: Rev 8:13 * 9:13: Rev 8:3 * 9:14: Rev 16:12 * 9:15: Rev 8:7-12

16 Nənə iakregi kini mə naruagən me səvənraha səməme kamhəkure ia hos irəha pam tu-hantret-milian.

17 Ia vison səiou iakətoni hos me nəha mine nərmama səməme kamhəkure ia hos me. Irəha harkahu ia tınari səvəi naruagənien kino ia aean, mhəvegi kwənpwenhinraha irə. Tınari me nəha rəruev, mo plu, makwes. Kənkəpwə hos me nəha həmwən ia kənkəpwə laeon me. Napw mine nise napw mine təpisi ərəha kamharuku pen ia nıpəgi nəkwənraha mamharier 18 mharousi əpune pam nərmama ia tənəmtənə me ia kusen kuatia mharəpwəh kusen kəru. 19 Niskaiien səvəi hos me nəha in nəha ia nıpəgi nəkwənraha mine nıpikınraha, ti nəri nə mə nıpikınraha rəmwən ia snek sə ro kənkəpwə ia nusvenhin. Ia nıpikınraha me ho nəmisəien m nərmama.

20 *Mətə nərmama me i səməme nərpwinien mirəhar nəha harəpwəh nousi əpuneien irəha, irəha həpkəpwəh mhə kumwesən eikuə me nəha həno ia rəginraha. Irəha kamhəmwur pen a mamhəfwaki pen m nəremhə me mine nənimwi nari me səməme kino ia kəruətərei mine nei, kino mwi ia aean me i kol, silva, mine pras. Irəha nənimwi nari me a. Həpkətoni mhə nari, mhəpkregi mhə nari, mhəpkəvən mhə. 21 Nərmama me i həpkəpwəh mhə noien ərəha me nəpwin mwi səvənraha. Mətə kamhəmwur pen a mamhousi əpune nərmama, mamho nahak mine noien səvəi klepa, mamhakres, irəha nərman mine nıpıran kamhəiri əpnəpen irəha me.

10

Agelo sə rauvehi kwəti nımwai nəkukuə riti kinərfe

1 Nənə iakətoni agelo riti mwi nəgsen rasori rukrutə ia neiai meiwaiu pehe. Nəpuə riti ruvegi nıpwrən. Mərarən riti rukuraukurau ia kənkəpwə. Nənimen raməhiapw rəmwən ia meri. Nisun mi krouəmwən ia pos asori mi krauuək. 2 Kwəti nımwai nəkukuə riti sə kinərfe raməmak ia rəgin. In ruvi atukw i, mərpwi pəri nisun mi mwatuk ia təsi nənə nıkaren mour ia tıprənə, 3 marə məkwəin əpwəmwis, rerin rəmwən ia laeon sə ramasək asori. Nəpin rəkweın iamınhi, karuəruə rərkwəpahar m sefen. 4 *Karəruə rərkwəpahar raka m sefen, iakəpnəpenə mə takrai pen ia nəkukuə nəgkiariien sə rani, mətə iakregi reri iərmama riti rukrutə ia neiai mamini mə, “Ərkwafə ia nəgkiariien i karuəruə rani, məpwəh nırai penien ia nəkukuə.”

5 *Nənə agelo sə iakətoni ramərer pen ia təsi mine tıprənə ruvehi utə rəgin mwatuk mahatən pen fwe ia neiai, 6 *mini mə, “Kumwesən raməra ia nuk nuk me. In rino neiai, tıprənə, təsi, mine narimnari me pam səməme kamharə ia nırahə. Iakani kwəsuaı ia nəghin mə nəpin ruvəkəkwa. Kumwesən ko rıpkəfwini mhə mwi, 7 *mətə nəpin agelo sə ro sefen irə trəse kisıpw səvənhi, nəgkiariien nəha Kumwesən rınərkwafə nıpwrən truvehe mukuə rosi in rıməni pen ti iotukwininari me səvənhi profet kupwən me.”

8 Nənə iakregi mwi reri iərmama nəha ruku pen ia neiai mani pehe tukw iou i mə, “Evən muvehi nımwai nəkukuə nəha sə kinərfe raməmak ia rəgi agelo nəha ramərer pen ia təsi mine tıprənə.”

9 *Ro iamınhi irə iakevən məres pen agelo nəha mə truvei pehe miou nımwai nəkukuə ouihi nəha sə kinərfe. In rini pehe tukw iou i mə, “Tikuvehi məni. Trouraha tıpwim, mətə ia nəkwam tikregi rəsien rəmwən ia sukapak.”

10 Nənə iakuvehi raka nımwai nəkukuə ouihi nəha sə kinərfe ia rəgi agelo, məni. Iakaməni mıregi ia nəkwək rəsien rəmwən ia sukapak, mətə nəpin

* 9:20: Rev 16:9,11, Aes 2:8,20, 1Kor 10:19-20, Sam 115:4-7, Sam 135:15-17, Dan 5:23 * 10:4: Dan 8:26, Dan 12:4,9 * 10:5: Dut 32:40, Dan 12:7 * 10:6: Neh 9:6, Sam 146:6 * 10:7: Dan 9:6,10, Amos 3:7 * 10:9: Esik 2:8, 3:1-3

iakətigai pam, nənə iakregi tipwik ruvehe mərəha. ¹¹ Nənə kini pehe tukw iou i mə, “Tikaməkeikei mægkiari mwi rəmwhen ia profet, mini irapw nəfe treste nərmama həpik, nərmama ia teki nərmama səpəmsəpə, mine kwənəkwus me səpəmsəpə, mine nægkiariien me səpəmsəpə, mine kig me.”

11

Iəmə mi kəru krouərer irapw ti nægkiariien pərhiēn

¹ *Ia nəpīn nəha kuvei pehe nari riti miou rəmwhen ia nig kauvehi mak səvəi nari irə, nənə kini pehe tukw iou i mə, “Evən muvehi mak səvəi nimwə səvəi Kumwesən mine nifatə səvənhi, məvsini nərmama səməme kamhəfwaki fwe ikin. ² *Mətə tikəpwəh nuvehien mak ia nīkare nimwə nəha iruə. Tikəpwəh nuvehien mak səvənhi, ti nəri nə mə kuvəuvei pen raka kwopun nəha m nərmama həreirei Kumwesən,^a nənə irəha tuheivə testesi taon ikinan səvənhi meste məkwə foti-tu.” ³ Iou takərhi pen iərman mi kəru səiou səməmi krouərer irapw tukw iou. Iəmə mi nəha trouarkahu tīnari sə rahatən pen mə krauasək ti nərəhaien, nənə rouarə rouəvisau irapw nægkiariien sə takuvei pen mīnrau meste nəpīn irəha pam wan-taosen tu-hantret-sikisti. ⁴ *Irau nəha nukune nei mi olif, mine nəri mi laet raməkure utə ia nirau səməmi krouərer ia nəmri Kumwesən Iərimənu səvəi tīprənə. ⁵ *Trini mīnuə iərmama riti raməmwur mə trouaha irau, nənə nərāmi napw truku pen ia nīpəgi nəkwanrau mier mahi əpune nərmama səməme haməmwəki irau. Iərmama sə raməmwur mə trouaha irau traməkeikei memhə iamīnha irə. ⁶ *Iəmə mi nəha krauvehi nīskaiien ti nəsisəgien ia nəpuə mə nesən trəpwəh nauəriēn nəpīn irau krauni irapw nægkiariien me səvəi Kumwesən. Irau krauvehi mwi nīskaiien ti nuvsiniēn nui me həuvehe mho netə ia nīrəha, nənə rouukurən mwi nuvehi peheien nemhəien me səpəmsəpə həuvehe mhouraha nərmama ia təkure tīprənə i. Irau krouukurən noien narimnari me nəha ia nəpīn me a rəmwhen mə irau kraoukeikei.

⁷ *Nəpīn irau krouni irapw pam raka nægkiariien səvənrau, nənə nərimīru fwe ia nīpəg sə rameiwaiū nukunen riwən, in trukrirapw mutə maruagən mīnrau, muvehi irapw nīskaiien səvənrau, mousi əpune irau. ⁸ *Nīpwrānrau mi trouəmak ia suatuk səvəi taon asori nəha, kwopun nəha kīnəri tərini pen Iərimənu səvənrau ia nei kamarkuau ikin. Kīməuvsini nəghi taon nəha kini mə “Sotom” uə “Ijip” ramahatən pen nərəhaien ia kwopun nəha. ⁹ Nənə nərmama səməme haməuku pen ia teki nərmama me səpəmsəpə, mine nægkiariien me səpəmsəpə, mine kwənəkwus me səpəmsəpə, tuhəspau ia nīpwrānrau meste nəpīn kahar mine nīpərīn, nənə, kīpkəsēni mhə nīpwrānrau mə tukīnimwi. ¹⁰ Nərmama me ia təkure tīprənə tuhagien pəri, mho lafet, mhəriari pen narimnari amasan me mīnraha me, ti nəri nə mə profet kəru nəha səməmi krīno nəmīsəien asori m nərmama ia təkure tīprənə krouvamhə.

¹¹ *Mətə nəpīn kahar mine nīpərīn ruvehe mukurau, nənə iakətoni Kumwesən ruvei pen nīmīruien mīnrau kroueiahag mwi rouərer ia nīsūnrau. Nənə nərmama me pam səməme hətoni irau həhekīr asori. ¹² *Nənə irəha həregi reri iərmama riti rupwinari ruku pen ia neiai mini pen ti nirau

* **11:1:** Esik 40:3, Sek 2:1-2 * **11:2:** Luk 21:24, Rev 12:6, 13:5 a **11:2:** Nərmama həreirei Kumwesən. Suatuk riti mwi ti nīniēn nægkiariien nəha in i mə “Nərmama ia tənəmtənə me” uə “Nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel.” * **11:4:** Sek 4:3,11-14 * **11:5:** 2Saml 22:9, 2King 1:10, Sam 97:3, Jer 5:14 * **11:6:** 1King 17:1, Eks 7:17-20, 1Saml 4:8 * **11:7:** Dan 7:21, Rev 12:17, Rev 13:1,7, 17:8 * **11:8:** Luk 13:34 * **11:11:** Esik 37:5,10 * **11:12:** 2King 2:11

i mə, “Rouutə pehe i.” Nənə nəpuə riti ruvehi irau mutə mevən ia neiai. Nərmama səməme kamhəmwəki irau kamhərer mamhətoni irau krauutə.

¹³ *Ia nəpɪn nəha təkwtəkʷuni a mwi nɪmwɪmwien asori riti ravən, makia fifi nari ia kwopun kuatia ia taon nəha, məpwəh kwopun naen hamasan. Nɪmwɪmwien ravən nərmama sefen taosen hemhə. Nərmama me pam səməme həpkemhə mhə həhekɪr mhətəmnɪmwɪn, mhəuvehi utə nəghi Kumwesən sə ramarə ia neiai.

¹⁴ *Aueh, nərahaien sə ro kəru irə ruvehe muvavən! Mətə aueh, hətə ro, nərahaien sə ro kahar irə tɪpko mhə tui ruvehe!

Agelo sə ro sefen irə rəse kisɪpw səvənhi

¹⁵ *Agelo sə ro sefen irə rəse kisɪpw səvənhi, nənə iakregi nərmama nepwɪn fwe ia neiai kamhəgkiari rərɪnraha rupwɪnari mamhəni mə, “Nərimənuien kamərimənu irə ia təkure tɪprənə i təkwtəkʷuni ruvehe məmak ia rəgi Kumwesən səkitaha mɪne Kristo səvənhi.

Nənə in trərɪmənu ia nuk nuk me.”

¹⁶ *Nənə nəmə asori me nəha twenti-fo səməme kamhəkure ia jea me səvənraha ia nəmri Kumwesən hənɪmwi nukurhunraha mheiwaiu, mhəuvei pen nisaiien səvənraha revən tukwe, ¹⁷ *mamhəni mə, “Iərimənu Kumwesən sə rauvehi nɪskaiien me pam.

Ik ikɪnarə fwe kupwən muvehe meste mwi ipwet mɪne.

Kimaha iahaməni tanak tukw ik,

tɪ nəri nə mə ikɪməuvehi nɪskaiien asori səim,

nənə mɪnamərimənu nəha təkwtəkʷuni.

¹⁸ *Nərmama ia tənəmtənə me niemaha rəpi pɪk irəha,

mətə niemaha asori səim ruvəuvehe.

Rino nəpɪn səim tikəkiri nərmama səməme həuvamhə,

mərəkə pen səim iotukwɪnɪnari me, profet me mɪne nəkur ikinan me,

mɪne nərmama me pam səməme kamhəsiai nəghɪm,

nəri auər a mə irəha kamhəuvehi nasoriien uə həpkuvehi mhə nasoriien.

Nənə rino nəpɪn səim tikouraha nərmama me nəha səməme kamhouraha nari ia təkure tɪprənə.”

¹⁹ *Ia nəpɪn nəha kəsevər ia nɪmwə səvəi Kumwesən fwe irənhə ia neiai. Ia nəkwai nɪmwə nəha kətoni pokis səvəi nəgkiariien i Kumwesən rɪnərihi tərini əknekɪn. Nənə nouapɪriien rəhiapw, karuəruə rərkwəpahar, kregi nərkərɪkɪen, nɪmwɪmwien ravən, aes rəsas rəmwhen ia nesən asori.

12

Pran riti mɪne snek asori riti

¹ Nənə kətoni nɪmtətien asori riti rier irapw fwe ia nɪmagouagou. Pran riti rarkahu ia meri rəmwhen ia tɪnari səvənhi, mərpwi utə nisun mi ia məkwə, nənə məfəfau ia kəfəfau riti səvəi nisaiien kɪno pen kəməhau twelef irə.

² *Prən nəha ramregi nəmisəien mamasək əpwəmwis tɪ nəri nə mə rino tɪpwɪn na trərəhi tɪni. ³ *Nənə nɪmtətien riti mwi rier irapw ia nɪmagouagou. Iakətə snek asori riti rəruev. Kənkəpwə irəha pam sefen. Kənkəpati irəha pam ten.

Nənə kəfəfau pen kəfəfau səvəi nisaiien ia kənkəpwə me. ⁴ Nɪpikɪn reiesi raka kuse kəməhau riti məpwəh kusen kəru. Səməme nəha nɪpikɪn reiesi raka irəha həsas ia təkure tɪprənə. Nənə snek asori nəha revən mərer kupwən ia pran nəha na trərəhi iəkunouihɪ mə nəpɪn tɪni trətui snek asori nəha trəni.

* **11:13:** Rev 8:5, 16:18 * **11:14:** Rev 9:12 * **11:15:** Eks 15:18, Sam 10:16, Dan 2:44, Obad 21

* **11:16:** Rev 4:4,10 * **11:17:** Rev 1:4,8, 15:3 * **11:18:** Sam 2:1, 46:6, Rom 2:5, Rev 10:7, 19:5,

Sam 115:13 * **11:19:** Hip 9:4, Rev 8:5, 15:5, Rev 16:21 * **12:2:** Maeka 4:10 * **12:3:** Dan 7:7

⁵ *Præn naha rərəhi tini iərman. In iərman sə truvehi nəri skai rəmwhen ia nep ramahatən pen nasoriien səvəi kig, rauvehi mamərimənu ia nərmama ia tənəmtənə me pam. Nəpən tini præn naha rīnətui raka, nənə Kumwesən ruvehi in, muvehi utə irənhə ia jea səvənhi mə trərimənu. ⁶ *Nənə præn naha rap mevən fwe kwopun akwesakwes. Kwopun riti fwe ikīn Kumwesən rīnəpnəpənə raka ti præn naha mə trarə ikīn. Tukətui amasan tukwe ia kwopun naha keste nəpən wan-taosen tu-hantret-sikisti.

⁷ *Nənə naruagənien riti rīskəmter fwe ia neiai. Mikael mīne nagelo me səvənhi kənamhousi snek asori, nənə snek asori mīne nagelo me səvənhi kənamhousi mwi irəha. ⁸ Mətə Mikael mīne nagelo me səvənhi həuvehi irapw nīskaiien səvəi snek asori. Kwopun riti səvənraha rīwən mwi fwe ia neiai. ⁹ *Kuvehi snek asori naha kərarki irapw pehe ia təkure tīprənə. In snek tui kani mə Iəremhə uə Setan sə rameikuə ia nərmama ia tənəmtənə me pam. Kərarki irapw in irəha nagelo me səvənhi heiwaiu ia təkure tīprənə.

¹⁰ *Nənə iakregi iərmama riti fwe ia neiai rərīn rupwinari, mīni mə, “Təkwtəkwi naha Kumwesən səkītaha truvehimīru kītaha! Təkwtəkwi naha in tro sətōni mə in rauvehi nīskaiien, nənə, təkwtəkwi naha in ramərimənu! Nənə təkwtəkwi naha Kristo səvənhi tro sətōni mə in rasori ia narimnari me pam! Ro iamīnhi irə ti nəri nə mə Setan sə rani ərəha piəvtaha me ia nəpən mīne ia ran ia nəmri Kumwesən, kīnərarki irapw in ia neiai.

¹¹ Piəvtaha me hənaruagən raka irəha min, mhəuvehi irapw nīskaiien səvənhi ia nīte kwəti sipsip, mhəuvehi irapw mwi nīskaiien səvənhi ti nəri nə mə həni irapw nəgkiariien pərhiēn. Irəha həpkokeikei pik mhə nīmīruien səvənraha, mətə hənərər mwatuk a ti nemhəien.

¹² *Ro iamīnhi irə, ik neiai mīne nərmama səməme kamharə ia niram tiho mhəgīēn! Mətə aueh ik tīprənə mīne təsi! Tirourege rərəha anan ti nəri nə mə Setan rīneiwaiu pehe tukumirau!

Niemaha raməpi pik in ti nəri nə mə rukurən mə nəpən səvənhi ruvəkwa kwa.”

¹³ Nəpən snek asori naha rətōni mə kīnərarki irapw in ia təkure tīprənə, nənə rīnarīpwī præn naha sə rīnərəhi tini iərman. ¹⁴ *Mətə kuvei pen tərəgi mīrup kəru m præn naha mə trivə irə mevən fwe imwəni ia kwopun akwesakwes. Tukamətui amasan tukwe ia kwopun naha keste nuk kahar mīne nīpərīn mə snek asori trəpwəh nourahaiēn in. ¹⁵ Snek asori naha rīruai nui asori riti ia tərhun rəmwhen ia iapiwən mə trukurirə pen præn naha, muvehi map. ¹⁶ Mətə tīprənə rasitu ia pran naha, meitehi, mətīgai pam nui sə snek asori ruvəruai irə ia tərhun. ¹⁷ *Ro pen snek asori niemaha rəpi anan ti pran naha. In rəpwəh in mevən mə traruagən irəha kwənəkwas me nepwīn səvənhi. Irəha naha nərmama səməme kamho nəgkiariien me səvəi Kumwesən mīne nəgkiariien Iesu rīmāni irapw mə ro nīpərhiēnien. ¹⁸ In revən mərər ia nīkare təsi.

13

Nərimīru riti sə rukrirapw ia reri təsi mutə

* **12:5:** Sam 2:9, Rev 19:15 * **12:6:** Rev 11:2-3 * **12:7:** Jut 9 * **12:9:** Jen 3:1,14, Luk 10:18, 22:31, Rev 20:2 * **12:10:** Job 1:11, Sek 3:1 * **12:12:** Aes 44:23, Aes 49:13 * **12:14:** Dan 7:25, 12:7 * **12:17:** Rev 11:7, 14:12

1 *Iakətoni nərımıru riti rukrirapw ia reri təsi mutə. Kənkəpati me irəha pam ten. Kənkəpwə me irəha pam sefen. Nənə kəfəfau pen kəfəfau səvəi nisaiien ia kənkəpati me. Kimərai pen nəhag me ia kənkəpwə me kuatia kuatia, nəhag me səməme kamhəni ərəha Kumwesən. 2 *Nərımıru nəha rəmwhen ia pusi asori nəha kani mə lepet. Nisun me həmwhen ia nərımıru nəha kani mə pea. Nipəgi nəkwən rəmwhen ia nipəgi nəkwai laeon. Nənə snek asori nəha ruvei pen niskaiien səvənhi min. In ruvei pen mwi jea sə in raməkure irə mamərimənu mine nasoriien sə rasori m nərımıru nəha. 3 *Kənkəpwə nərımıru nəha riti iakətoni mə kinəpi əpune raka, mətə rarə mımıru mwi təmwki nau ruvehe minamə. Nərmama me pam ia təkure tıprənə nənimenraha rier tukwe, nənə həkurirə nərımıru nəha. 4 Irəha pam hənimwi nukurhunraha ia nəmri snek asori, mhəsi ai in, ti nəri nə mə in ruvei pen nasoriien səvənhi m nərımıru nəha. Irəha hənimwi mwi nukurhunraha ia nəmri nərımıru nəha, mhəsi ai in, mhəni mə, “Sin rəmwhen ia nərımıru nəha? Sin rukurən naruagənien irau min?”

5 *Kinəsəni nərımıru nəha minuə trəgkiari ərpwi mini ərəha Kumwesən. Kiməuvei pen nasoriien min in rukurən noien nəfe nəghin in rokeikei mə tro meste məkwə foti-tu. 6 In rani ərəha pik Kumwesən, mine nəghin, mine imwəni fwe ia neiai, mine nərmama səməme kamharə ikin. 7 *Kinəsəni in mə traruagən irəha nərmama me səvəi Kumwesən muvehi irapw niskaiien səvənraha. Nənə kiməuvei pen mwi nasoriien min mə trərimənu ia nərmama me pam, nərmama səvəi kwənəkwus me pam, mine teki nərmama me pam, mine nəgkiariien me pam, mine tənəmtənə me pam.

8 *Nərmama me pam ia təkure tıprənə səməme nəghinraha riwən ia nəkukuə səvəi nimiruien tuhənimwi nukurhunraha ia nəmri nərımıru nəha mhəsi ai in. Fwe tui nəpın tıprənə ramiwən ihi kuvərai pen raka nəghin nərmama ia nəkukuə nəha səvəi kwəti sipsip sə kinousi əpune.

9 Iərmama sə nəkwəregin rarə traməkeikei mətərig amasan.

10 *Iərmama sə kimərfi mə trevən ia kalapus

traməkeikei mevən.

Iərmama sə kimərfi mə tukərai əpune ia nau səvəi naruagənien,

tukaməkeikei kərai əpune.

Ti nəri nə mə tro iamınhi irə mine ro pen nərmama me səvəi Kumwesən tuhaməkeikei mhərer əknekın ia nahatətəien səvənraha ia nəpın me.

Nərımıru riti sə rukrirapw ia reri tıprənə mutə

11 Nənə iakətoni mwi nərımıru riti mwi rukrirapw ia reri tıprənə mutə. Kənkəpati kəru krouəmwhen ia kwəti sipsip riti. Rəgkiari rerin rəmwhen ia snek asori riti. 12 Nərımıru sə riməkupwən muvehe ruvei pen nasoriien me pam səvənhi min. Ramərer ia nəmri nərımıru sə riməkupwən muvehe, maməkeikei m nərmama me pam ia təkure tıprənə mə tuhənimwi nukurhunraha ia nənimen mhəsi ai nərımıru sə riməkupwən muvehe kinəpi əpune kənkəpwə riti mətə rarə mımıru mwi təmwki nau ruvehe minamə.

13 *Nərımıru sə riməkurirə muvehe ramo nımtətien asori me, mini napw rukrutə ia neiai meiwaiu pehe ia tıprənə ia nəmri nərmama. 14 *In ramərer ia nəmri nərımıru sə riməkupwən muvehe mamə nımtətien me kinəsəni pen in mə tro. Ia noien nəha in reikuə ia nərmama me səməme kamharə ia təkure tıprənə mamini pen ti nırəha i minuə tuhaməkeikei mhəuvrhəkin nari riti

* 13:1: Rev 12:3, Rev 17:3,7-12 * 13:2: Dan 7:4-6 * 13:3: Rev 17:8 * 13:5: Dan 7:8,25, Dan 11:36, Rev 11:2 * 13:7: Rev 11:7 * 13:8: Sam 69:28, Rev 3:5, 5:6, Rev 17:8, Rev 20:12,15, Rev 21:27

* 13:10: Jer 15:2, 43:11, Mat 26:52, Rev 14:12 * 13:13: Mat 24:24, 1King 18:24-39 * 13:14: Dut 13:1,4, Rev 19:20

mhəuvnhi nərımıru sə kınəpi əpune in ia nau mətə rarə mımıru mwi. ¹⁵* Nənə nəri nəha kıməuvnhi nərımıru nəha irə kəsəni nərımıru sə rıməkurirə muvehe mə treiahag pen irə pwəh rəgkiari. Nənə nənımwi nari nəha rəgkiari skai mını mə tukaməkeikei kousi əpune nərmama me pam səməme həpkınımwi mhə nukurhundraha ia nənimen mhəsiai in. ¹⁶ Nənə in raməkeikei m nərmama me pam, nərmama kamhəuvehi nasoriien mine nərmama həpkuvehi mhə nasoriien, nərmama nautə səvənraha rasori mine nərmama nautə səvənraha riwən, nərmama kamoslef ia nirəha mine nərmama kıpko mhə slef ia nirəha. In raməkeikei mınraha mə tuhəuvehi mak riti ia rəginraha mwatuk uə ia nıpwənanraha. ¹⁷* Mak nəha in nəha nəghi nərımıru nəha uə nampa sə ramahatən nəghin. Trini mınıuə iərmama riti mak nəha riwən irə, ko rıpkuvehi mhə nəmri nari riti, məpwəh nəmri penien nəmri nari ia nari riti.

¹⁸ Ro iamınhi irə tikaməkeikei mo nukurənien səim rəpwəmwis mwi ti nukurənien nampa səvəi nərımıru nəha. Nənə trini mınıuə nukurənien səim rəmwhen tikukurən niniien nıpwran. Nampa nəha sikis-hantret-sikisti-sikis, ramahatən iərmama riti.

14

Kwəti sipsip mine səvənhi nərmama me irəha pam 144,000

¹* Nənə iakəti pen fwe ia təkue Saeon, mətoni kwəti sipsip ramərer ia təkuren, nərmama wan-hantret-foti-fo-taosən kamhərer irəha min. Kımərai pen nəghi kwəti sipsip mine Tata səvənhi ia nıpwənanraha. ²* Nənə iakregi reri iərmama riti fwe ia neiai raməgkiari, rerin rəmwhen ia nui sə ramivə mamierig, məmwhen mwi ia karuəruə ramərkwəpahar asori. Reri iərmama nəha iakregi rəmwhen ia nərmama me i kamhəuəsi nəri kauəsi kaməni nıpu irə. ³* Irəha kamhərer kupwən ia jea sə Kumwesən raməkure irə mamərimənu ipaka ti nərımıru me nəha kefə mine nəmə asori me nəha twenti-fo, mamhani nıpu vi riti. Iərmama riti rıpkukurən mhə nıpu nəha, nərmama me a nəha irəha wan-hantret-foti-fo-taosən səməme Kumwesən rıfi nari ia nirəha mipeki raka irəha ia təkure tıprənə, irəha həukurən. ⁴* Irəha i nərmama me i səməme hənatuakəm amasan, mhəmher, ti nəri nə mə həpkiri raka mhə pran. Irəha nərmama vi a. Irəha kamhəkurirə kwəti sipsip mamhəuvən ia kwopun me pam in ramevən ikın. Nərmama me pam, mətə kifi nari ia nirəha i, kipeki raka irəha həmwhen ia kwənkwai nei kukupwən kesi kuvehi pen m Kumwesən mine kwəti sipsip. ⁵* Nənə ia tərhunraha kıpkatə mhə neikuəien riti ti nəri nə mə irəha hatukwatukw pam.

Nagelo me kahar

⁶ Nənə iakətoni mwi agelo riti mwi ramivə irənhə ia nımagouagou mauvehi nəgkiariien amasan riti sə ramarə rerin trəvisau irapw i m nərmama səməme kamharə ia təkure tıprənə, nərmama səvəi tənəmtənə me pam, mine kwənəkwus me pam, mine nəgkiariien me pam, mine teki nərmama me pam. ⁷* In rəgkiari rerin rupwinari mını mə, “Həsiai Kumwesən, mhəgnəgini in, ti nəri nə mə nəpin atukwatukw səvənhi ruvəuvehe mə trərpwin noien me səvəi nərmama. In rino neiai mine tıprənə mine təsi mine nəmri nui me. Kımiaha tihaməkeikei mhənımwi nukurhumiaha me ia nənimen mhəsiai in.”

⁸* Agelo riti sə ro kəru irə rukurirə mwi agelo nəha, muvehe, mamini mə, “In ruvəmwei! Taon asori nəha Papilon ruvəmwei! Taon nəha rəmwhen ia

* **13:15:** Dan 3:4-6 * **13:17:** Rev 14:9,11, Rev 16:2, 19:20, Rev 20:4 * **14:1:** Rev 3:12, 7:3,4

* **14:2:** Esik 1:24, 43:2, Rev 1:15, 19:6 * **14:3:** Sam 149:1, Aes 42:10, Rev 5:9, 7:4 * **14:4:** Efes 5:27 * **14:5:** Sam 32:2, Sef 3:13 * **14:7:** Rev 10:6 * **14:8:** Aes 21:9, Jer 51:7,8, Rev 17:2, 18:2,3

pran riti sǝvǝi suatuk rivi nǝrmama ia tǝnǝmtǝnǝ me pam hǝuvehe mhǝnimwi waen irǝha min. Waen nǝha sǝnmwǝin in nǝ noien ǝrǝha sǝ nǝrman me kamho irǝha min.”

⁹ *Nǝnǝ agelo riti mwi sǝ ro kahar irǝ, rukurirǝ pen mwi irau, rini nǝgkiariien i rerǝn rupwinari mǝ, “Trǝni minuǝ iǝrmama riti rini mwi nukurhun mi ia nǝmri nǝrimǝru mine nǝri kuvrhǝkin kuvnhi nǝrimǝru irǝ, misiai in, muvehi mak sǝvǝnhi ia nipwǝnan uǝ rǝgin, ¹⁰ *niemaha sǝvǝi Kumwesǝn treste in. Niemaha nǝha rǝmwhen ia waen riti sǝ riskai pik Kumwesǝn ruvi pen ia kap sǝvǝnhi muvehi pen m iǝrmama nǝha rǝnimwi. Nǝnǝ in trǝregi nǝmisǝien ia napw mine tǝpisi ǝrǝha, trouahi in ia nǝmri nagelo ikinan me mine kwǝti sipsip. ¹¹ *Nise napw sǝ ramo nǝmisǝien minraha rautǝ ia nuk nuk me. Nǝrmama me i sǝmǝme hǝnimwi nukurhunraha ia nǝmri nǝrimǝru, mhǝnimwi mwi nukurhunraha ia nǝmri nǝri kuvrhǝkin kuvnhi nǝrimǝru irǝ, mhǝsiai in, uǝ sin nǝghin ruvehi mak sǝ rahatǝn nǝghi nǝrimǝru, irǝha tuhǝregi nǝmisǝien ia nǝpin mine ia ran mhǝpwǝh napwisien.” ¹² *Ti nǝri nǝ mǝ tro iamǝnhi irǝ mine ro pen nǝrmama me i sǝvǝi Kumwesǝn kamho nǝgkiariien me sǝvǝnhi, nǝnǝ mamhahatǝtǝ ia Iesu, tuhamǝkeikei mhǝrer ǝknekǝin ia nǝpin me.

¹³ *Nǝnǝ iakregi reri iǝrmama riti ruku pen ia neiai mini mǝ, “Rai pen nǝgkiariien i ia nǝkukuǝ: Ipwet mine mamevǝn trǝni minuǝ nǝrmama me sǝvǝi Iǝrimǝnu hemhǝ rerǝnraha tragien.”

Nǝnǝ Nǝnimwǝin Ikinan rini mǝ, “Ouǝh pǝrhien. Irǝha tuhapwis mhǝpwǝh mwi nǝmwurien ti nǝri nǝ mǝ noien amasan me sǝvǝnraha tuhǝkurirǝ pen irǝha.”

Kumwesǝn treivǝ testesi nǝrmama rǝmwhen kamo ia tipwe krep sǝ rimarei

¹⁴ *Iakǝti pen mǝtoni mwi nǝpuǝ riti rǝpsan nǝnǝ iǝrmama riti ramǝkure utǝ ia nǝpuǝ nǝha. Iǝrmama nǝha rǝmwhen ia iǝmǝti iǝrmama riti. In ramǝfǝfau ia kǝfǝfau sǝvǝi nisaiien kǝno ia kol, mauvehi nau ikou riti rǝhia. ¹⁵ *Nǝnǝ agelo riti mwi rier ia nimwǝ sǝvǝi Kumwesǝn, mamǝkwein ǝpwǝmwǝis iǝrmama nǝha ramǝkure utǝ ia nǝpuǝ mamini mǝ, “Uvehi nau ikou sǝim, mǝrai raka nǝrmama ia tǝkure tiprǝnǝ. Nǝpin tukǝrai raka irǝha irǝ ruvǝuvehe ti nǝri nǝ mǝ irǝha hǝmwhen ia nǝveginien sǝ ruvǝmruǝ ia nǝmhien.” ¹⁶ Ro iamǝnhi irǝ iǝrmama sǝ ramǝkure utǝ ia nǝpuǝ ruini pen nau ikou sǝvǝnhi ia tǝkure tiprǝnǝ, mǝrai raka nǝrmama ia tǝkure tiprǝnǝ rǝmwhen kamo ia nǝveginien sǝ ruvǝmruǝ ia nǝmhien. ¹⁷ Agelo riti mwi rier ia nimwǝ sǝvǝi Kumwesǝn fwe ia neiai, mauvehi mwi nau ikou riti sǝvǝnhi rǝhia. ¹⁸ *Nǝnǝ agelo riti mwi rier, in agelo sǝ ramǝtui ti napw ia tǝkure nifatǝ. In rier mǝkwein ǝpwǝmwǝis agelo sǝ rauvehi nau ikou mini mǝ, “Uvehi nau ikou sǝim, mǝrai raka nǝrmama ia tǝkure tiprǝnǝ rǝmwhen kamo ia tipwe krep sǝ rimarei.” ¹⁹ Ro iamǝnhi irǝ agelo nǝha ruini pen nau ikou sǝvǝnhi ia tǝkure tiprǝnǝ, mǝrai raka nǝrmama ia tǝkure tiprǝnǝ rǝmwhen kamo ia tipwe krep sǝ rimarei, nǝnǝ mǝrarki pen irǝha ia kwopun asori riti. Tukeivǝ testesi irǝha ikin rǝmwhen kamo ia tipwe krep sǝ rimarei mǝ nisen traris. Kwopun nǝha iruǝ ia taon, kwopun sǝ Kumwesǝn truvehi irapw niemaha sǝvǝnhi ikin. ²⁰ *Nǝnǝ keivǝ testesi nǝrmama me nǝha rǝmwhen kamo ia tipwe krep sǝ rimarei mǝ nisen traris. Nitenraha rier ia kwopun nǝha maiu meste nari fwe tri-hantret kilometa. Ko hos ravǝn irǝ netǝ nǝha rutǝ meste tǝrhun.

* **14:9:** Rev 13:12-17 * **14:10:** Jen 19:24, Sam 11:6, 75:8, Aes 51:17,22, Jer 25:15, Esik 38:22, Rev 15:7, 16:19, Rev 19:20, 20:10, Rev 21:8 * **14:11:** Aes 34:10, Rev 13:12-17, Rev 19:3 * **14:12:** Rev 12:17, 13:10 * **14:13:** 1Kor 15:58, Hip 4:10 * **14:14:** Dan 7:13 * **14:15:** Joel 3:13 * **14:18:** Joel 3:13 * **14:20:** Aes 63:3, Krae 1:15, Rev 19:15

15

Nagelo irəha sefen kamhəuvehi nərpwiniēn irəha sefen

¹ *Iakəti pen fwe ia neiai mətoni mwi nimtətien riti mwi rasori iakərkərinari irə. Nagelo irəha sefen kamhəuvehi nərpwiniēn me irəha sefen. Nərpwiniēn me nəha irəha sampam ti nəri nə mə nəpīn tuhəier pam nənə niemaha səvəi Kumwesən riwən. ² *Nənə iakətoni nari riti rəmwhen ia təsi kino ia klas ko kərapi irə irau napw. Iakətoni mwi nərmama nepwīn kamhərer ia nīkarkare təsi nəha. Nərmama me nəha hənəpwəh nəseniēn nərīmīru mine nəri kuvrhəkīn kuvnhi nərīmīru irə mine nampa sə ramahatən nəghīn mə trasori ia nirəha. Irəha kamhərer ia nīkarkare təsi kino ia klas. Ia rəginraha kamhəuvehi nəri kauəsi kaməni nīpu irə Kumwesən rīməuvei pen mīnraha. ³ *Irəha kamhani nīpu səvəi Moses iərmama sə ro tukwini nari m Kumwesən, mine nīpu səvəi kwəti sipsip, mamhani mə,

“Iərimənu Kumwesən sə ikəuvehi nīskaiēn me pam,
narimnari me səməme ikamo hasori kətoni kamərkərinari irə!
Ik kīg sə ikamərimənu ia tənəmtənə me,
suatuk me səim ikamesi pen suatuk me səvəi natukwatukwien mine
nīpərhienien!

⁴ *Nərmama me pam tuhaməkeikei mhəsiai ik, mhəuvehi utə nəghīm,
ti nəri nə mə ik əpa Iəmə ikinan.

Nərmama ia tənəmtənə me pam tuhəuvehe mhənīmwi nukurhunraha ia
nənimem mhəsiai ik
ti nəri nə mə ikino raka noien atukwatukw me səim nərmama hənətoni.”

⁵ *Irəha hani raka nīpu nəha, nənə iakəti pen mətoni kəsevər ia kwopun
ikinan anan ia nəkwai nimwə tapolen fwe ia neiai. ⁶ *Nagelo me nəha irəha
sefen həier ia nimwə tapolen nəha, mamhəpeki nərpwiniēn me nəha sefen.
Tinari səvənraha kino ia linen sə rəpsan mamser. Həkwani nari kino ia kol
rukurau ia kwənpwenhinraha. ⁷ *Nənə nərīmīru me nəha kefə riti rīpeki pen
pesīn me səməme kino ia kol muvei pen kuatia kuatia m nagelo me nəha
sefen. Pesīn me nəha həukuər ia niemaha səvəi Kumwesən, Kumwesən sə
ramarə ia nuk nuk me. ⁸ *Ia nəpīn nəha nimwə tapolen ruvehe mukuər ia nise
napw, ti nəri nə mə Kumwesən ramarə ikin, mamser, mamə nəgsen. Iərmama
riti ko rīpkuvnimwə mhə ia nimwə nəha meste nərpwiniēn me sefen səməme
nagelo sefen kamhəpeki tuho sampam irə.

16

Pesīn me irəha sefen həukuər ia niemaha səvəi Kumwesən

¹ *Nənə iakregi reri iərmama riti raməgkiari asori fwe ia nimwə səvəi
Kumwesən, mamini pen ti nagelo me nəha sefen mə, “Həuvən mətəgi irapw
ia təkure tīprənə pesīn me nəha sefen həukuər ia niemaha səvəi Kumwesən.”

² *Agelo sə rakupwən revən mətəgi irapw pesīn səvənhi ia təkure tīprənə.
Nənə nərmama me nəha səməme mak səvəi nərīmīru ramarə ia nirəha, mine
səməme kamhənīmwi nukurhunraha ia nəmri nəri kīməuvrhəkīn kuvnhi
nərīmīru irə, mamhəsiai in, nīpwrānraha ruvehe mukuər ia nīmwapw me.
Nīmwapw me nəha hərəha mamho nəmisəien mīnraha.

* **15:1:** Lev 26:21, Rev 15:6-7 * **15:2:** Rev 4:6, 5:8 * **15:3:** Eks 15:1, Rev 11:17, 16:7, Sam 92:5,
Sam 139:14, Sam 145:17 * **15:4:** Jer 10:6-7, Sam 86:9 * **15:5:** Eks 38:21 * **15:6:** Rev 15:1
* **15:7:** Rev 14:10 * **15:8:** 1King 8:10-11, Aes 6:4, Esik 44:4 * **16:1:** Aes 66:6, Rev 16:17, Sam
69:24, Jer 10:25, Sef 3:8 * **16:2:** Eks 9:10, Dut 28:35, Rev 13:12-17

3 *Agelo sə ro kəru irə rətəgi irapw pesin səvənhi ia təsi, nənə təsi ruvehe mo netə irə rəmwhen ia nite iərmama ruvamhə, narimnari me kamhəmīru ia reri təsi hemhə pam.

4 *Agelo sə ro kahar irə rətəgi irapw pesin səvənhi ia nui aris me mine nəmri nui me, nənə irəha həuvehe mho netə ia nirəha. 5-6 *Nənə iakregi agelo sə ramərimənu ia nui me rini mə, “Kumwesən Ikinan. Ik ikinarə fwe kupwən muvehe meste mwi ipwet mine. Təkwtəkwuni ikamo noien atukwatukw, mamərpwīn noien ərəha me i, mauvei pen netə mīnraha hamənimwi.

In i nərəkuien atukwatukw səvənraha, ti nəri nə mə irəha hənousi əpune nərmama me səim mine profet me səim nitenraha raiu.”

7 *Nənə iakregi reri iərmama riti ruku pen ia nifatə ramini mə, “Ouəh pərhiēn Iərimənu Kumwesən sə ikauvehi niskaiien me pam, nəkiriien me səim hatukwatukw mho nīpərhiēnien!”

8 Nənə agelo sə ro kefə irə rətəgi irapw pesin səvənhi ia meri, nənə Kumwesən rəsēni nukwəsikər mə trənhi nərmama rəmwhen ia napw. 9 *Nəpnəpanien səvəi nukwəsikər rahi irəha, nənə irəha hənī ərəha nəghi Kumwesən sə ramərimənu ia nərpwīnien me nəha. Irəha həpwəh nīrərigien ia noien ərəha me səvənraha, mhəpwəh nuvehi utəien nəghin.

10 *Agelo sə ro krirum irə rətəgi irapw pesin səvənhi ia jea sə nərimīru raməkure irə mamərimənu, nənə kwopun me pam ia nəkwai nitətə sə nərimīru ramərimənu irə həuvehe mhəpitəv pam. Nərmama kamhəregi nəmīsəien, mamhahi nəramīnraha tukwe. 11 *Irəha kamhəni ərəha Kumwesən fwe ia neiai ti nəmīsəien me mine nīmwapw me səvənraha, mhəpwəh nīrərigien ia noien ərəha me səvənraha.

12 *Nənə agelo sə ro sikis irə rətəgi irapw pesin səvənhi ia nui aris asori nəha nəghin nə Iufretes, nənə nui aris nəha ramə, mo suatuk səvəi kig me havən irə mhəuku peraha. 13 Ia nəpīn nəha iakətoni nənīmwiēn əmkemik kahar harəmwhen ia frok. Riti rier ia nīpəgi nəkwai snek asori, riti rier ia nīpəgi nəkwai nərimīru, nənə riti rier ia nīpəgi nəkwai profet eikuə. 14 *Nənīmwiēn mirəhar nəha irəhar nəremhə me kamharo nīmītəien me. Irəhar harier, mhərevən ti kig me ia tənəmtənə me pam, mharousəsīmwiēn irəha mə tuharuagən ia nəpīn asori səvəi Kumwesən, Kumwesən sə rauvehi niskaiien me pam.

15 *“Həregi ro! Iou iakauvehe rəmwhen ia rakres! Iərmama sə ramətui a məpwəh napriien rerin tragien. Rərəha in rīpeki raka tinari səvənhi ti napriien kətoni in ramavən auər a nənə in rauris tukwe.”

16 *Nəremhə mirəhar nəha harousəsīmwiēn pen kig me nəha ia kwopun riti nəgkiariien Hipru rani mə, “Amaketon.”

17 *Agelo sə ro sefen irə rətəgi pen pesin səvənhi ia nīmagouagou, nənə iakregi Kumwesən raməgkiari fwe ia nəkwai nīmwə səvənhi. Rerīn ruku pen ia jea sə in raməkure irə mamərimənu, mamini mə, “In i sampam!”

18 *Nənə nouapīrien rəhiapw, karuəruə rərkwəpahar, kregi nərəkərikien, nīmwnīmwiēn asori riti ravən. Nīmwnīmwiēn nəha rasori pik anan. Fwe

* 16:3: Eks 7:17-21 * 16:4: Sam 78:44 * 16:5-6: Sam 79:3, Sam 119:137, Aes 49:26, Rev 1:4
 * 16:7: Sam 19:9, Rev 15:3, 16:14, Rev 19:2 * 16:9: Rev 9:20-21, Rev 16:21 * 16:10: Eks 10:22, Aes 8:22 * 16:11: Rev 9:20-21, Rev 16:21 * 16:12: Aes 11:15, Jer 50:38 * 16:14: Rev 16:7, Rev 19:6,15,19 * 16:15: Rev 3:3,18 * 16:16: Jaj 5:19, Sek 12:11 * 16:17: Rev 16:1 * 16:18: Rev 4:5

Kumwesən rino iərmama ia təkure tīprənə meste pehe nəpīn nəha kīpkətoni raka mhə nīmwnīmwiēn riti ro iamīnhi irə ia nəpīn riti. ¹⁹*Nīmwnīmwiēn nəha ravən meitehi taon asori nīpərin kahar, nənə taon me ia tənəmtənə me həsas pam. Kumwesən rerin rirhi taon asori nəha Papilon, nənə in ruvehi pen kap riti rukuər ia waen maməkeikei min mə trənimwi pam. Waen nəha in niemaha səvəi Kumwesən rəpi pik in ti taon nəha. ²⁰*Tənə əmweris me pam hap mhəiwən. Kīpkətoni mhə mwi təkūər me. ²¹*Aes me səməme həmwhēn ia kəpwier asori həukrutə ia nīmagouagou mhəsas pen ia nərmana. Ko kəkiri kəpwier me nəha kuation kuation nīpamien səvənhi rəmwhēn ia fifti kilo. Nəpīn nərmana hətōni aes me nəha kamhəsas pen ia nīrəha iamīnhi irə, irəha hənī ərəha Kumwesən, ti nəri nə mə nərpwīnien nəha in ramo mīnraha riskai pik anan.

17

Taon asori Papilon rəmwhēn ia pran səvəi suatuk

¹*Nənə nagelo me nəha sefen kamhəuvehi pesin me nəha sefen riti ia nīrəha ruvehe mīni pehe tukw iou i mə, “Uvehe ro. Prən asori fwe raməkure ia nui me həpik, iakuə takahātən nərpwīnien səvənhi pwəh ikətoni. Prən nəha in pran səvəi suatuk. ²*Kig me ia təkure tīprənə hənə əpnəpen raka nari irəha mīn. Noien ərəha sə prən nəha ramo irəha nərman me rəmwhēn ia waen riti. Nərmana ia təkure tīprənə hənənimwi raka waen nəha mamhakonə irə.”

³*Nənə ia vison nəha Nənīmwin rəriari miou, iakətə agelo nəha ruvehi iou iarouevən fwe ia kwopun akwesakwes ikin. Ia kwopun nəha iakətoni pran riti raməkure utə ia nərīmīru riti. Nərīmīru nəha rəruevən pik kīrai pen nəhag me ia nīpwrān me pam. Nəhag me nəha kamhənī ərəha Kumwesən. Nərīmīru nəha kənkəpwə sefen, kənkəpati ten. ⁴*Pran nəha tinari səvənhi rəmwhēn ia tihi natis, məruevən pik. In ramo pen marəmarə me ia nīpwrān, marəmarə me nənimen rutə pik kīno ia kol mīne kəpwier amasan me mīne perel me. In rauvehi kap riti ia rəgin kīno ia kol. Kap nəha rukuər ia noien me nərman me kamho irəha mīn hərəha pik mhəmkekemik ia nəmri Kumwesən.

⁵*Ia nīpwənān kīrai pen nəghin riti sə nīpwrān rərkwafə. Rani mə,

TAON ASORI PĀPILON

MAMA SƏVƏI NĪPRAN ME PAM SƏVƏI SUATUK

NUKUNE NOIEN ME PAM SƏMƏME HƏRƏHA PĪK IA TƏKURE TĪPRƏNƏ

⁶*Nənə iakətoni mə prən nəha rīnōusi əpune nərmana me səvəi Kumwesən mīne irəha səməme həmənī irapw Iesu. Rəmwhēn in rīnənimwi nītenraha mamakonə irə. Nəpīn iakətoni prən nəha iakərkəri asori nari irə. ⁷*Mətə agelo rīni pehe tukw iou i mə, “Ikamərkərinari iamīnhi irə ti nəfe? Iou takəusiəre pui pehe nīpwrāi nəri nəha ikamətoni, mo nukurənien i mə sin nəha prən nəha mīne nəfe nəha nərīmīru nəha in raməkure irə kənkəpwə sefen kənkəpati ten. ⁸*Nərīmīru nəha ikətoni ramīru fwe kupwən, mətə təkwtəkwuni ruvəmhə, tīpkō mhə tui rukrīrapw ia nīpəg sə rameiwaiu nukunen rīwən mutə mier mevən kōusi əpune. Nərmana kamharə ia təkure tīprənə səməme kīpkrai pen raka mhə nəghinraha fwe tui nəpīn tīprənə ramīwən ihi ia nəkukuə səvəi nīmīruien, irəha tuhətoni nərīmīru nəha, nənə həkərinari irə ti nəri nə mə ramīru fwe kupwən, mətə təkwtəkwuni ruvəmhə, nənə tīpkuvehe mwi. ⁹Iərmama traməkeikei mukurən nari ti nukurənien

* **16:19:** Rev 14:10 * **16:20:** Rev 6:14 * **16:21:** Eks 9:24, Rev 11:19, Rev 16:9,11 * **17:1:** Jer 51:12-13, Rev 17:15 * **17:2:** Aes 23:17, Rev 14:8 * **17:3:** Rev 13:1 * **17:4:** Jer 51:7, Rev 18:16
* **17:5:** Rev 14:8 * **17:6:** Rev 18:24, 19:2 * **17:7:** Rev 13:1 * **17:8:** Dan 12:1, Rev 11:7, 13:8

nipwrai nægkiariien i. Kənkəpwə nərīmiru nəha irəha sefen irəha nə təkūər me səməme pran nəha raməkure utə ia nirəha. Irəha mwi kig me. ¹⁰ Kig me irəha krirum həuvəmwei raka, kuation ramīru nəha təkwtəkwni mīne, nənə riti mwi rəpwəh ihi nuveheien. Nəpīn truvehē traməkeikei marə ouihī a. ¹¹ Nərīmiru i sə ramīru fwe kupwən, mətə təkwtəkwni ruvəmhə, in mwi in kig riti sə ramo eit irə, mətə in mwi in kig riti səvəi kig me nəha sefen. In trevən kousi əpune in. ¹² *Kənkəpati me nəha ten ikətoni, irəha kig me ten həpwəh ihi nərīmənuien, mətə irəha tuhəpkuvehi nasoriien mhərīmənu ia nəpīn ouihī a irəha nərīmiru nəha. ¹³ Nətərigien səvənraha kuation, nənə irəha tuhəuvei pen nīskaiien səvənraha mīne nasoriien səvənraha m nərīmiru nəha. ¹⁴ *Irəha tuharuagən irəha kwəti sipsip, mətə kwəti sipsip truvehē irəpw nīskaiien səvənraha ti nəri nə mə in lərīmənu sə rasori ia nərīmənu me pam, nənə, in Kig sə rasori ia kig me pam. Nərmama me nəha kamhərer irəha min irəha nəha nərmama səməme in rīnəkwein irəha, mərpwi rəgīn ia nirəha, nərmama səməme in rukurən nətīgiteien ia nirəha.”

¹⁵ *Nənə agelo rīni pehe mwi tukw iou i mə, “Ikətoni nui me nəha pran səvəi suatuk raməkure ia nirəha. Nui me nəha irəha nərmama həpīk tekīnraha səpəmsəpə, nægkiariien me səvənraha səpəmsəpə, həuku pen ia kwənəkws me səpəmsəpə. ¹⁶ *Nərīmiru nəha mīne kənkəpati me nəha ten səməme ikətoni, irəha tuhəmwəki pran səvəi suatuk, mhəpeki raka pam narimnari me səvənhi, mhəpwəh in ramaiu auər a. Irəha tuhani nusan mhəuvani əmwesi in ia napw. ¹⁷ Irəha tuho iamīnhi irə ti nəri nə mə Kumwesən rīnəmri ia nətərigien səvənraha mə tuho rəmwhen sə in rokeikei. Nətərigien səvənraha truvehē mo kuation i, nənə irəha tuhəuvei pen nīskaiien səvənraha m nərīmiru mə trərīmənu meste nægkiariien səvəi Kumwesən ruvehē mukuə. ¹⁸ Prən nəha ikətoni in taon asori nəha sə ramərīmənu ia kig me pam ia təkure tīprənə.”

18

¹ Kurirə ia narimnari me i, iakətoni agelo riti mwi rukrutə ia neiai mamei-waiu pehe. In rauvehē nasoriien sə rasori. Nukuraanien sə ruku pen irə raməhiəpwīn pam tīprənə. ² *Rəkwein əpwəmwīs mīni mə, “In ruvəmwei! Taon asori nə Pəpilon ruvəmwei!

Təkwtəkwni nəha nəremhə me kamharə ikīn.
In kwopun nənimwīn ərəha me mīne menu me səməme həkemīk kaməmwəki irəha kamhərkwafə ikīn.

³ *Taon nəha rəmwhen ia pran riti səvəi suatuk.
Nərmama me pam ia tənəmtənə me hənənīmwi raka waen sənmwīn.
Waen nəha in noien ərəha sə nərmən me kamho irəha min.
Kig me ia təkure tīprənə həno əpnəpen raka nari irəha prən nəha.
Nərmama ia təkure tīprənə səməme kamhəmri pen nəmri nari ia narim-nari
irəha nautə səvənraha ruvəuvehe mīnasori ruku pen ti noien ərəha me səvəi prən nəha.”

⁴ *Nənə iakregi mwi reri iərmama riti fwe ia neiai rīni mə,
“Həier irə nərmama me səiou
mīnuə noien ərəha səvənhi trəpwəh nuvehē pekīnien kīmīaha,
nənə kīmīaha tihəpwəh nuvehīien nərpwīnien riti səvənhi.

⁵ *Noien ərəha me səvənhi rasori rutə ipaka rīrəpi neiai,
ro pen Kumwesən rəpwəh nənouenouien nərəhaien me səvənhi.

* **17:12:** Dan 7:24 * **17:14:** 1Tim 6:15 * **17:15:** Aes 8:7, Jer 47:2 * **17:16:** Rev 18:8 * **18:2:** Rev 14:8, Aes 13:21, Aes 34:11, Jer 50:39 * **18:3:** Rev 14:8 * **18:4:** Aes 48:20, Jer 50:8, Jer 51:6,45, 2Kor 6:17 * **18:5:** Jen 18:20-21, Jer 51:9

- 6 *Kìmiaha tiho irə rəmwhen rino ia kìmiaha.
Narimnari me səməme in rino ia kìmiaha,
kìmiaha tihaməkeikei mhərpwin pen m kəru min.
In riməvi pen nənimwiiien skai kuation ia kap səkìmiaha,
kìmiaha tihaməkeikei mhəvi pen nənimwien skai ia kap səvənhi m kəru.
- 7 *Taon nəha rəmwhen ia pran riti sə rauvehi utə atukw a in,
mamarə ia narəien sə rukuər ia narimnari amasan me.
Ro iamihhi irə kìmiaha tihaməkeikei mhəuvei pen nəmisəien mine nasəkien
min rəmwhen irə.
In rani ia rerin mə,
'Iou prən asori iakaməkure ia kwopun i mamərimənu.
Ripko mhə iou pran sə iərman səvənhi ruvamhə.
Ko iapkasək mhə ia nəpin riti.'
- 8 *Prən nəha ramərpwi atukw a in iamihhi irə ro pen nərpwinien me səvənhi
tuhəuvehe ia nəpin kuation a:
nemhəien, nasəkien, mine nukumhə.
Napw trahi prən nəha,
ti nəri nə mə lərimənu Kumwesən sə rauvei pen nərpwinien min niskaiien
səvənhi rasori."
- 9 *Nəpin kig me səvəi tìprənə səməme həno əpnəpen raka nari irəha prən
nəha nənə mharə irəha min ia narəien sə rukuər ia narimnari amasan
me tuhətoni nise napw sə ramahi in, nənə rerinraha trəpou hasək tukwe.
- 10 *Nəmisəien səvənhi tro irəha həhekir, nənə mhərer pen a isipwin mə,
"Aueh taon asori!
Aueh Papilon taon sə nəgsem rasori!
Nərpwinien səim ruvəuvehe ia aoa kuation a."
- 11 *Nərmama me ia təkure tìprənə kamhəmri pen nəmri nari ia narimnari
tuhasək ti prən nəha ti nəri nə mə lərmama riti mwi riwən truvehi nəmri
narimnari me səvənraha. 12 *Narimnari me səvənraha rəmwhen ia aean mi
nəha kol mine silva, mine kəpwier amasan me, mine perel me, mine tinari
amasan nəha linen, mine tinari sə ro tihi natis irə, mine tinari nəha silik, mine
tinari sə rəruevəv pik, mine nei me səpəmsəpə nipekinraha rapein amasan,
mine narimnari me səpəmsəpə kino ia kənkəpati elefen, mine narimnari me
səpəmsəpə kino ia nei nənimen rutə pik, mine aean me nepwin rəmwhen ia
prons, mine kəpwier amasan nəha mapil, 13 mine teki nei sinamon, mine
nimwai nari kavi rərəgi pen ia nəveginien, mine nimwəkmwəki nari kuvani
nipekin rapein amasan, mine nise nei mi nəha fragkinsens mine mir, mine
waen, mine oel, mine flaoa, mine kwənuni wit, mine kau me mine sipsip me,
mine hos me mine kat me hos me kamhəvi, mine slef me, slef me nə irəha
nərmama.
- 14 "Narimnari amasan me pam səməme nətərigien səim ramevən ia nirəha,
hənəpwəh ik mhəuvavən.
Nautə me pam səim mine marəmarə me pam səim ikinətə wau raka ia nirəha,
nənə ko ipkətoni mhə mwi irəha ia nəpin riti."
- 15 *Nərmama me nəha səməme kamhəmri pen nəmri nari ia narimnari me
nəha həpeki nautə ripik ruku pen ti prən nəha. Irəha tuhəhekir nəmisəien
səvəi prən nəha, mhərer pen a isipwin tukwe in, mamhasək əpwəmwis 16 *mə,
"Aueh! Aueh taon asori!
In rəmwhen ia pran ramarkahu ia tinari amasan i kani mə linen

* 18:6: Sam 137:8, Jer 50:15,29, 2Tes 1:6 * 18:7: Aes 47:7-9 * 18:8: Jer 50:34, Rev 17:16
* 18:9: Rev 17:2, Esik 27:30-35 * 18:10: Esik 26:17, Dan 4:30 * 18:11: Esik 27:36 * 18:12:
Esik 27:12,13,22 * 18:15: Esik 27:31,36 * 18:16: Rev 17:4

sə ro tihı natis irə raməruevəv pik.
In ramo pen marəmarə me ia nipwran,
marəmarə me nənimen rutə pik kino ia kol, mine kəpwier amasan me,
mine perel me.

17-18 *Mətə kouraha pam nautə me səvənhi ia aoa kuatia a.”

Nənə nəmə səməme kamhəkəkini nitətə ia təsi, mine nərmama səməme kamhəraku nitətə mamhəputə, mine nəmə səməme kamhowok ia nəkwai nitətə, mine nərmama səməme nitətə rapeki narimnari səvənraha muvehe mipeki parei kamhəmri pen nəmri nari ia nirəha, mamhəuvehi mane irə, irəha pam hətoni nise napw sə ramahi prən nəha, mhərer pen a isipwın tukwe in, mamhasək əpwəmwis, mamhəni mə,

“Taon asori riti riwən rəmwhen ia taon nəha!”

19 *Irəha hərki pen niməkwrur ia kənpəwənraha, rerinraha rəpou, kamhasək, mamhəni mə,
“Aueh! Aueh taon asori!”

Nərmama me pam səməme nitətə səvənraha ramaiu ia təsi,
irəha nautə səvənraha ruvehe masori ia narimnari me səim!
Mətə kouraha pam narimnari me səim ia aoa kuatia a.”

20 *Mətə nipu riti mwi rani iamınhi irə minuə,
“Kimiaha ia nitətə ia neiai, kimiaha nərmama me səvəi Kumwesən, mine aposol me mine profet me,
rerimiaha traməkeikei magien,
ti nəri nə mə Kumwesən rinərpwın noien ərəha prən nəha rino ia kimiaha!”

21 *Nənə agelo riti nəgsen rasori ruvehi kəruətərei asori riti mərarki pen i ia nəkwai təsi mini mə,
“Tukəraki irapw akwauakw taon asori nəha Papilon iamınhi irə,
nənə tukəpwəh nətonien mwi in ia nəpın riti.

22 *Ia niram taon Papilon tipkregi mhə mwi nərmama səməme kamhəuəsi nəri kauəsi kaməni nipu irə,
uə nərmama səməme kamhəse tərhe nau mine kisipw.
Ia niram tipkətoni mhə mwi iərmama sə ramarpəkau amasan narimnari me.
Tipkregi mhə mwi kəpwier ramərari maməkwei ətestesi kwənuni wit kamo flaoa i.

23 *Nukuraanien səvəi laet tripkəhiapw mhə mwi ia niram,
nənə tipkregi mhə mwi reri iərman mine pran səməmi krauni simwın ti narəien vi səvənrau.

Tro iamınhi irə ti nəri nə mə fwe kupwən nərmama me səim səməme kamhəmri pen nəmri nari ia narimnari irəha kamhəuvehi nasorien ia təkure tiprənə.

Nərmama ia tənəmtənə me pam hətoni nimtətien me nəha ikino ia niskaiien səvəi iəremhə reikuə ia nirəha.

24 *Ia taon nəha Papilon Kumwesən rətoni nite profet me mine nərmama me səvənhi.

Nərmama me pam ia təkure tiprənə səməme kinousi əpune irəha Kumwesən rətoni nitenraha ia taon nəha.”

19

Nərmama fwe ia neiai həgnəgini Kumwesən

* **18:17-18:** Esik 27:27-29,32 * **18:19:** Esik 27:30-34 * **18:20:** Aes 44:23, Dut 32:43, Jer 51:48

* **18:21:** Jer 51:63-64, Esik 26:21 * **18:22:** Aes 24:8, Esik 26:13 * **18:23:** Jer 7:34, 16:9, Jer 25:10,

Aes 47:9 * **18:24:** Jer 51:49, Mat 23:35, Rev 17:6

¹ Kurirə ia narimnari me i iakregi reri nari riti rəmwhen ia nərmama həpik fwe ia neiai, kamhəgkiari rerinraha rupwinari mamhəni mə, “Pwəh səgnəgini Iərimənu Kumwesən səkitaha!

In rauvehimiru kitaha. Nasorrien mine niskaiien səvənhi əpa.

² *Nəkiriien me səvənhi ho nīpərhienien, mhatukwatukw.

In rinərpwin raka noien ərəha səvəi taon asori nəha Papilon,

ti nəri nə mə taon nəha rəmwhen ia pran səvəi suatuk

rouraha nərmama ia təkure tiprənə i ia noien ərəha səvənhi.

Kumwesən ruvəuvei pen raka nərpwinien min,

ti nəri nə mə kousi əpune səvənhi iotukwininari me ia taon nəha.”

³ *Nənə irəha həgkiari asori mwi mə,

“Pwəh səgnəgini Iərimənu!

Nise napw sə ramahi taon nəha rautə ia nuk nuk me ko rīpkiwən mhə.”

⁴ *Ia nəpin nəha nəmə asori me nəha twenti-fo mine nərimitu me nəha kefə hənimwi nukurhunraha ia nəmri Kumwesən sə raməkure ia jea səvənhi mamərimənu, mhəsiai in, mhəni mə,

“Ouəh! Pwəh səgnəgini Iərimənu!”

⁵ *Nənə reri iərmama riti ruku pen ia jea Kumwesən raməkure irə mamərimənu, mini mə,

“Kimiaha nərmama hiamo tukwini nari m Kumwesən, mamhəsiai in,

nəri auər a mə hiaməuvehi nasorrien uə hiəpkuvehi mhə nasorrien,

kimiaha pam tihaməkeikei mhəgnəgini Kumwesən səkitaha!”

⁶ *Nənə iakregi nari riti rəmwhen ia nərmama həpik kamhəgkiari, rerinraha rəmwhen ia nui sə ramivə mamierig, mine karuəruə ramərkwəpahar. Irəha hənəi mə,

“Pwəh səgnəgini Iərimənu Kumwesən səkitaha

ti nəri nə mə in rauvehi niskaiien me pam, mamərimənu!

⁷ Pwəh sagien, mhagien pik, mhəuvehi utə nəghin,

ti nəri nə mə nəpin ruvəuvehe tukiri pen vi a pran m kwəti sipsip!

Pran səvənhi rinəpnəpenə pam raka,

⁸ *mamarkahu ia tinari amasan nəha linen kuvei pen min rəpsan məmher.”

(Tinari amasan nəha linen ramahatən pen noien atukwatukw me səvəi nərmama me səvəi Kumwesən.)

⁹ *Nənə agelo nəha rini pehe tukw iou i mə, “Rai pen nəgkariien i ia nəkukuə. ‘Nərmama səməme kinəkwein ia nirəha minuə tuhəuvən ia nəveginien asori səvəi kwəti sipsip irəha rerinraha tragien.’” Nənə agelo nəha rarə mini mwi tukw iou i mə, “Nəgkariien me i nəgkariien pərhien səvəi Kumwesən.” ¹⁰ In rini iaminihi irə, nənə iakinimwi nukurhum mi ia nisun mə takisiai in, mətə in rini pehe tukw iou mə, “Tikəpwəh noien iaminihi irə! Krau iotukwininari mi a, kitaha piam me səməme kamhəuvehi nəgkariien i Iesu rini mə ro nīpərhienien. Tikaməkeikei minimwi nukurhum mi ia nəmri Kumwesən əpa, misiai in, ti nəri nə mə nəgkariien i Iesu rini mə ro nīpərhienien in nukune nəgkariien me səvəi profet me.”

Iərmama sə raməkure ia hos əpsan

¹¹ *Nənə iakətoni kəsevər ia neiai. Iakəti pen mətoni hos əpsan riti. Iəmə sə raməkure irə nəghin nə “Iəmə sə Kamətigite Irə. In rani nīpərhienien.”

* **19:2:** Rev 6:10, 16:7 * **19:3:** Rev 14:11 * **19:4:** Rev 4:2,10 * **19:5:** Sam 22:23, Sam 134:1, Sam 135:1, Rev 11:18 * **19:6:** Rev 11:15, 14:2, Rev 15:3, 21:2 * **19:8:** Aes 61:10 * **19:9:** Mat 22:2-3, Wok Me 10:25-26, Rev 22:8-9 * **19:11:** Rev 1:5, 6:2, Sam 96:13, Aes 11:4

Nəpɪn in rəkiri nərmama uə raruagən, mətə in ramo ia noien sə ratukwatukw a. ¹² *Nənimen mi krouəmwhen ia nərami napw. Ia təkure kənkəpwə kəfəfau səvəi nisaiien me həpik. Kɪrai pen nəhag riti irə, mətə iərmama riti rɪpkukurən mhə nahag nəha, in əpa in rukurən. ¹³ *In ramarkahu ia tɪnari riti kɪneitesi ia netə. Nəghɪn sə kaməkwein in irə in nə “Nəgkiariien səvəi Kumwesən.” ¹⁴ Naruagən me ia neiai kamhəkure ia hos əpsan me mamhəkurirə in, mamharkahu ia tɪnari amasan nəha linen rəpsan məmher. ¹⁵ *Iərmama nəha nau riti səvəi naruagənien rəhiə ruku pen ia nɪpəgi nəkwān mamier. Ia nau nəha in truvehi irapw nɪskaiien səvəi nərmama ia tənəmtənə me, nənə muvehi nəri skai riti sə rəmwhen ia nep ramahatən pen nasoriien səvəi kig, rauvehi mamərimənu ia nɪrəha. In tro riskai anan ia nɪrəha rəmwhen kamo ia tɪpwei krep sə rɪmarei nərmama kamheivə testesi mə nɪsenraha trarɪs. Noien nəha in nəha Kumwesən i rauvehi nɪskaiien me pam truvehi irapw niemaha asori səvənhi irə. ¹⁶ *Kɪmərari pen nəghɪn ia tɪnari səvənhi mɪne nuvan mə:

KIG SƏ RASORI IA KIG ME. IƏRIMƏNU SƏ RASORI IA NƏRIMƏNU ME.

¹⁷ *Nənə iakəti pen mətoni agelo riti ramərer pen ia meri. In raməkwein əpwəmwiɪs mani pen ti menu me səməme kamhəivə ia nɪmagouagou mə, “Həuvehe mhousəsimwɪn kɪmiaha me ti nəveginien asori səvəi Kumwesən. ¹⁸ Həuvehe mhani nɪpwrai kig me, mɪne nəmə asori me səvəi naruagən me, mɪne nərmama nəgsenraha rasori, mɪne hos me, mɪne nərmama səməme kamhəkure ia hos me. Həuvehe mhani nɪpwrai nərmama me pam: irəha səməme ko slef ia nɪrəha mɪne səməme kɪpko mhə slef ia nɪrəha, irəha səməme kamhəuvehi nasoriien mɪne səməme həpkuvehi mhə nasoriien.”

¹⁹ *Nənə iakətoni nərimɪru nəha, mɪne kig me səvəi tɪprənə, mɪne naruagən me səvənraha housəsimwɪn irəha me mə tuharuagən irəha Iəmə sə raməkure ia hos mɪne naruagən me səvənhi. ²⁰ *Nənə naruagən me səvəi Iəmə nəha həuvən mhəkwtəmhirɪ nərimɪru nəha, mɪne profet eikuə nəha sə rɪnamo nɪmtətien me fwe kupwən nəpɪn rɪnamərer irau nərimɪru nəha. (In rɪnamo nɪmtətien me nəha, mameikuə ia nərmama səməme kamhəuvehi mak səvəi nərimɪru nəha, mɪne səməme kamhənɪmwi nukurhunraha ia nəmri nəri kuvrhəkɪn kuvnhi nərimɪru irə mhəsiai in.) Irəha həkwtəmhirɪ irau, mhərarki pen mɪru a irau ia kwopun əmwhenɪmw nəha napw mɪne təpisi ərəha krauuək ikɪn. ²¹ *Nənə kig me mɪne naruagən me səvənraha, Iəmə sə raməkure ia hos rərari əpune irəha ia nau səvəi naruagənien sə ruku pen ia nɪpəgi nəkwān mamier. Nənə menu me pam hani nɪpwrənraha tɪpwɪnraha rəsisi amasan.

20

Nuk wan-taosən

¹ *Nənə iakətoni agelo riti rukrutə ia neiai mameiwaiu pehe, mauvehi ki riti ia rəgɪn, ki səvəi nɪpəg sə rameiwaiu nukunen riwən. In rauvehi mwi jen asori riti. ² *In rəkwtəmhirɪ snek asori, snek sə rɪnarə raka tui nəghɪn nə Iəremhə uə Setan. Agelo nəha rəkwtəmhirɪ, mərihi səvəi nuk wan-taosən, ³ *mərarki pen ia nɪpəg sə rameiwaiu nukunen riwən, nənə məsisəg əknekɪn irə mɪnuə snek asori nəha trəpwəh mwi neikuəien ia nərmama ia tənəmtənə me meste nuk

* **19:12:** Rev 1:14, 2:17 * **19:13:** Aes 63:1-3, Jon 1:1,14 * **19:15:** Rev 1:16, 12:5, Rev 14:20, 4:8, Rev 21:22 * **19:16:** Rev 17:14 * **19:17:** Esik 39:17-20 * **19:19:** Sam 2:2 * **19:20:** Rev 13:12-17, Rev 20:10,15, Aes 30:33 * **19:21:** Rev 19:17-18 * **20:1:** Rev 9:1 * **20:2:** Rev 12:9 * **20:3:** Jut 6

wan-taosen ro sampam. Nəpɪn nuk wan-taosen ro sampam, tukaməkeikei kifi nari irə səvəi nəpɪn ouihi a.

⁴ *Nənə iakətoni jea me nepwɪn səvəi nəmə asori me. Nəmə asori me səməme kamhəkure ia jea me nəha, kuvei pen nasoriien mɪnrəha tuhaməkiri noien me mamhərpwɪn. Nənə iakətoni nənimwi nərmama səməme kɪnərai əmwesi kənkəpwənraha ti nəri nə mə irəha kamhərer irapw ti nini irapwien nəgkariien amasan səvəi Iesu mɪne nəgkariien səvəi Kumwesən. Irəha həpwəh nɪnimwiien nukurhunraha ia nisaiien ia nəmri nərimɪru uə ia nəmri nəri kuvrhəkin kuvnhi nərimɪru irə, mhəpwəh nuvehien mak səvənhi ia nɪpwənanraha mɪne rəgɪnraha. Iakətoni irəha həuvehe mhəmɪru mwi, nənə mamhərimənu irəha Kristo meste nuk wan-taosen. ⁵ In i nəpɪn sə Kumwesən rɪməkupwən mo nərmama irə hətui mwi ia nemhəien. Mətə nərmama həuvamhə səməme in rɪpko mhə irəha hətui mwi ia nəpɪn nəha tuhəpkətui mhə mwi ia nemhəien meste nuk wan-taosen ro sampam. ⁶ *Nərmama me i səməme Kumwesən rɪməkupwən mo irəha hətui mwi ia nemhəien, irəha rerɪnraha tragien, ti nəri nə mə irəha nəkur ikinan me səvənhi. Irəha tuhəpkemhə mhə mwi ia nemhəien sə ro kəru i, mətə irəha tuho pris me ia nɪrəha, pris me səvəi Kumwesən mɪne Kristo, nənə mhərimənu irəha mɪn ia nuk wan-taosen.

Setan trevən ia napw

⁷ Nənə nəpɪn nuk wan-taosen ro sampam, tukifi nari ia Setan rier irapw ia kwopun kɪnəsisəg əknekɪn in ikin. ⁸ *In trier irapw, mevən meikuə ia kwənəkʷus me nəha səməme kamharə ia nɪkare təkure tɪprənə i kefə, nəghɪnraha Kauk mɪne Makauk, nənə mousəsɪmwɪn irəha mə tuharuagən. Nərmama me nəha tuhəpɪk məmwhen ia nɪpəkɪr ia təsi. ⁹ *Iakətoni mə irəha həuvən ia kwopun me pam ia tɪprənə, mhərer kuraukurau kwopun nərmama me səvəi Kumwesən kamharə ikin mɪne taon sə Kumwesən rokeikei pɪk. Mətə napw riti rukrutə ia neiai meiwaiu pehe mahi irəha. ¹⁰ *Nənə kuvehi Setan, iəremhə sə rɪneikuə ia nɪrəha, kuvehi, kərarki pen ia kwopun əmwhenɪmw nəha napw mɪne təpisi ərəha krauuək ikin. In nəha kwopun nəha kɪnərarki pen raka nərimɪru ikin mɪne profet eikuə. Nənə tuko nəmisəien mɪnrəhar ia nəpɪn mɪne ia ran ia nuk nuk me.

Kumwesən rəkiri nərmama səməme həuvamhə, mərpwɪn noien me səvənraha

¹¹ Ia nəpɪn nəha iakətoni jea asori riti rəpsan mɪne Iəmə sə raməkure irə mamərimənu. Tɪprənə mɪne neiai krouap ti nənimen kɪpkətoni mhə mwi irau. ¹² *Nənə iakətoni nərmama həuvamhə səməme fwe kupwən kamhəuvehi nasoriien mɪne səməme həpkuvehi mhə nasoriien, irəha pam kamhərer ia nəmri Iəmə sə raməkure ia jea səvənhi mamərimənu. Nənə kɪrpwegi nəkukuə me nepwɪn. Kɪrpwegi mwi nəkukuə riti mwi, nəkukuə səvəi nɪmɪruien. Nənə Iəmə nəha rəkiri nərmama həuvamhə mesi pen nəgkariien kɪmərari pen ia nəkukuə me nəha, mərpwɪn atukwatukw noien me irəha həno fwe kupwən. ¹³ *Təsi raraka ia nərmama həuvamhə səməme kamharə irə. Noien Iərmama Remhə mɪne Imwei Nəkur Həuvamhə irau mwi krouaraka ia nərmama səməme kamharə ia nɪrau. Irəha pam hətui mwi ia nemhəien səvənraha, nənə Iəmə nəha rəkiri irəha kuatia kuatia, mərpwɪn atukwatukw noien me irəha həno fwe kupwən. ¹⁴ *Nənə kuvehi Noien Iərmama Remhə mɪne Imwei

* **20:4:** Dan 7:9,22,27, 1Kor 6:2, Rev 13:17 * **20:6:** Rev 1:6 * **20:8:** Esik 38:2,9, Esik 38:15-16

* **20:9:** 2King 1:10, Esik 39:6 * **20:10:** Jen 19:24, Sam 11:6, Rev 19:20, 21:8 * **20:12:** Dan

7:9-10, Mat 25:31-46, Wok Me 17:31, 2Kor 5:10, Rev 13:8 * **20:13:** Rom 2:6, 1Pit 1:17, Rev 2:23, 22:12

* **20:14:** 1Kor 15:26,55

Nækur Hæuvamhæ kærarki pen irau ia kwopun æmwhenimw naha napw rauæk ikin. Næri naha in naha nemhæien sæ ro kæru i. ¹⁵*Nærmama me pam sëmæme kîpkætoni mhæ næghinraha ia nækukuæ sævæi nimîruien kærarki pen iræha ia kwopun æmwhenimw naha napw rauæk ikin.

21

Jerusalem vi

¹*Nænæ iakætoni neiai vi mine tiprænæ vi, ti næri næ mæ neiai akuas mine tiprænæ akuas krouvehe rouiwæn. Nænæ tæsi riwæn mwi. ²*Nænæ iakætoni taon ikinan sævæi Kumwesæn, in næ Jerusalem vi, rukrutæ ti Kumwesæn ia neiai mameiwaiu pehe. Taon ikinan naha ramser ræmwhen ia tinari sæ pran rarkahu iræ ia næþin tukiri pen vi a in kuvei pen m iærmann sævænhi. ³*Nænæ iakregi reri iærmama riti rupwinari ruku pen ia jea sæ Kumwesæn ramækure iræ mamærimænu, rini mæ, “Hætæ ro! Tækwtækwuni naha Kumwesæn rino rukwænu sævænhi iræha nærmama. In tramaræ iræha minraha, nænæ iræha tuhæuvehe nærmama me sævænhi. Kumwesæn in tramaræ ti niræha, nænæ muvehe Kumwesæn sævænraha. ⁴*In trirai raka pam nise nænimenraha. Noien iærmama remhæ mine nasækien mine næmisæien triwæn, ti næri næ mæ narimnari tui me hæuvehe mhæuvæiwæn.”

⁵*Nænæ Iæmæ sæ ramækure ia jea mamærimænu rini mæ, “Hætæ ro! Iakamo narimnari me pam hæuvehe mhærmævi.” Nænæ in raræ mini mwi mæ, “Rai pen nægkariien i ia nækukuæ, ti næri næ mæ nægkariien me i ho nîpærhienien nærmama hæukuræn nætigiteien ia niræha.”

⁶*Nænæ in ræriari mini pehe tukw iou i mæ, “Tækwtækwuni naha kîno sampam ia narimnari me pam! Iou i Alfa mine Omeka,^a nukunen mine nækrækwerin. Nærmama sëmæme hækwakwa iou takuvei pen nui minraha. Nui naha kîpkuvehi mhæ nænimen. Næmri nui naha rauvei pehe nui kauvehi nimîruien iræ. ⁷*Iærmama sæ triskai meste naruagænien rukurau, iou takuvei pen narimnari me sëmæme iakuvæni pen raka tukwe in. Iou takuvehe Kumwesæn sævænhi, nænæ in truvehe nærik. ⁸*Mætæ nærmama sëmæme kammhæhekîr ia nærmama, mhæpwæh nahatætæien, mamho noien æmkemik, mamhousi æpune nærmama, mamhakres pran, mamho klepa, mamhæuvehi nahak, mamhæfwaki m nænimwi nari me, mine ieikuæ me pam, imwænraha atukwatukw fwe ia kwopun æmwhenimw naha napw mine tæpisi æræha krauwæk ikin. Næri naha in nemhæien sæ ro kæru iræ.”

⁹*Nænæ nagelo me naha sefen kammhæpeki pesin me naha sefen hæukuær ia nærpwinien iræha sefen (nænæ nærpwinien me naha iræha nærpwinien sampam Kumwesæn tro m nærmama), riti ia nagelo me naha rini pehe tukw iou i mæ, “Uvehe ro. Iakuæ takahatæn præn naha, in pran sævæi kwæti sipsip, pwæh ikætoni.” ¹⁰*Nænæ ia vison naha Nænîmwîn ræriari miou iakætoni agelo naha ruvehi iou iarouevæn fwe ia tækuær riti rasori mæpwæmwis. Nænæ in rahatæn taon ikinan naha Jerusalem iakætoni ruku pen ti Kumwesæn ia neiai mameiwaiu pehe. ¹¹*Taon ikinan naha rukuraan ia nukuraanien sævæi Kumwesæn. Ramserser ræmwhen ia kæpwier amasan riti kani mæ tiaspa

* **20:15:** Rev 13:8, 19:20 * **21:1:** 2Tes 3:13 * **21:2:** Aes 52:1, 61:10, Hip 11:16, 12:22, Rev 3:12

* **21:3:** 2Kron 6:18, Sek 2:10, 2Kor 6:16, Rev 7:17 * **21:4:** Aes 35:10, Aes 65:19 * **21:5:** 2Kor 5:17,

Rev 4:2,10 * **21:6:** Sam 36:9, Jer 2:13, Jon 7:37, Rev 1:8,17, 22:17 ^a **21:6:** Alfa in leta sæ rukupwæn

ia alfapet sævæi nækur Kris. Omeka in leta sampam. Næhag i kamækwein Kumwesæn iræ nîpwræn mæ in nukunen mine nækrækwerin. Ævsini mwi Rev 21:6; 22:13. * **21:7:** 2Saml 7:14 * **21:8:** Mat 25:41,

Hip 10:38-39, Rev 19:20, 21:27, 22:15 * **21:9:** Rev 15:1 * **21:10:** Esik 40:2, Rev 21:2 * **21:11:**

Aes 60:1-2,19

rəmher rəmwhen ia klas. ¹²* Nəpai riti rasori məpwəmwis rukuraukurau irə. Ia nəpai nəha kwəruə me irəha twelef. Nagelo me twelef kamhərer ia kwəruə me nəha. Ia kwəruə me nəha kimərai pen nəghi kwənəkwas me səvəi nəkur Isrel irəha twelef. ¹³ Kwəruə me nəha kahar ia nikare taon nəha peraha, kahar mwi ia nikaren prehi, kahar ia nikaren pesu, nənə kahar ia nikaren parei. ¹⁴ Kəpwier asori me irəha twelef kamhəkwtəmhiri əknekən nukune nəpai nəha səvəi taon nəha. Nənə kimərai pen nəghi aposol me twelef səvəi kwəti sipsip ia kəpwier me nəha.

¹⁵* Agelo sə raməgkiari miou rauvehi nari riti kino ia kol truvehi mak səvəi taon irə mine nəpai səvənhi mine kwəruə me ia nəpai nəha. ¹⁶ Nikare taon nəha irəha kefə. Nasorijen səvəi nikarkaren me mine nəpwəmwisien səvənraha rutə həmnəmwhen a. Agelo nəha ruvehi nəri nəha rauvehi ia rəgin, muvehi mak səvəi nikarkaren me, mətoni irəha kuatia kuatia nasorijen səvənhi mine nəpwəmwisien səvənhi rutə tu-taosen-fo-hantret kilometa. ¹⁷ In ruvehi mwi nikimkimien səvəi nəpai nəha mətoni rəmwhen ia sikisti-sikis mita. Mita nəha sə agelo nəha rauvehi mak səvəi nari irə rəmwhen a mwi ia mita nəha nərmama kamhəuvehi mak səvəi nari irə. ¹⁸ Nəpai nəha kino ia kəpwier amasan i tiaspa, nənə kuvrhəkən taon ia kol atukwatukw, kol sə rəmher məmwhen ia klas. ¹⁹* Kəpwier asori me səməme kamhəkwtəmhiri əknekən nukune nəpai səvəi taon nəha kəfəri pen irəha ia kəpwier amasan me səpəmsəpə. Kiməkupwən kəmri pen kəpwier amasan i tiaspa, sə ro kəru irə kəmri pen kəpwier amasan i safai, sə ro kahar irə kəmri pen kəpwier amasan i akat, sə ro kefə irə kəmri pen kəpwier amasan i emeral, ²⁰ sə ro krirum irə kəmri pen kəpwier amasan i onikis, sə ro sikis irə kəmri pen kəpwier amasan i kanilian, sə ro sefen irə kəmri pen kəpwier amasan i krisolaet, sə ro eit irə kəmri pen kəpwier amasan i malakait, sə ro naen irə kəmri pen kəpwier amasan i topas, sə ro ten irə kəmri pen kəpwier amasan i kalsetoni, sə ro eleven irə kəmri pen kəpwier amasan i takwoes, nənə sə ro twelef irə kəmri pen kəpwier amasan i ametis. ²¹ Kwəruə me nəha twelef təpinhə me səvənraha kino ia perel irəha twelef. Təpinhə kwatia kwatia ko ia perel kwatia kwatia. Nənə suatuk me fwe imwə ia taon nəha kino ia kol atukwatukw, kol sə rəmher məmwhen ia klas.

²²* Nənə iapkətoni mhə nimwə riti kaməfwaki ikən ia nəkwai taon nəha, ti nəri nə mə nimwəfwaki səvənhi in nə İərimənu Kumwesən sə rauvehi niskaiien me pam mine kwəti sipsip. ²³* Ia taon nəha irəha tuhəpkətui mhə mwi meri mine məkwə mə trouəhiəpwən irəha ti nəri nə mə nukuraanien səvəi Kumwesən raməhiəpwən pam taon nəha, nənə kwəti sipsip in nə laet səvənhi. ²⁴* Nərmama ia tənəmtənə me tuhəvən ia nukuraanien səvənhi, nənə kig me ia təkure tiprənə tuhəpeki nautə amasan me səvənraha mhəuvnimwə ia taon nəha. ²⁵* Kwəruə me səvəi taon nəha tukəpwəh nəpəpinhəien irəha ia nəpən riti, ti nəri nə mə nəpən ia nəpən triwən ia kwopun nəha. ²⁶* Nərmama ia tənəmtənə me tuhəpeki nautə amasan me səvənraha mine narimnari me nərmama həməuvei pen minraha ia nisaiien, nənə mhəpeki mhəuvnimwə ia taon nəha. ²⁷* Narimnari me səməme həmkemik ia nəmri Kumwesən, mine nərmama səməme kamho narimnari səvəi naurisien, mine nərmama səməme kamheikuə, irəha tuhəpwəh nuvnimwəien ia taon nəha ia nəpən riti. Mətə nərmama me a i səməme kimərai pen nəghinraha ia nəkukuə səvəi nimiruien sə kwəti sipsip rauvehi irəha əpa nəha tuhəuvnimwə ia taon nəha.

* **21:12:** Esik 48:30-35 * **21:15:** Rev 11:1 * **21:19:** Aes 54:11-12 * **21:22:** Rev 15:3 * **21:23:** Aes 60:19-20, Rev 22:5 * **21:24:** Aes 60:3,5 * **21:25:** Aes 60:11 * **21:26:** Sek 14:7, Rev 22:5
* **21:27:** Aes 52:1, 1Kor 6:9-10, Rev 13:8, 21:8

22

Nui aris kauvehi nimiruien irə

¹*Nənə agelo rarə mahatən mwi nui aris riti iakətoni. Nui ia nui aris nəha nui kauvehi nimiruien irə. Nui nəha rəmher rəmwhen ia klas, raiu maku pen fwe ia jea sə Kumwesən mine kwəti sipsip krauəkure irə rouərimənu, ²*mamesi pen suatuk ia kurkwai taon nəha. Nənə iakətoni nei kauvehi nimiruien irə ramərer ia nikarkare nui nəha, maukuə m twelef ia nuk me pam ia məkwə me pam. Nənə nərmama ia tənəmtənə me pam kamhətimwi nīmwan ti nomasanien nemhəien me. ³Ia nəkwai taon nəha tukəpwəh mwi nətoniien nari riti sə Kumwesən raməkwein ərəha irə. Jea sə Kumwesən mine kwəti sipsip krauəkure irə rouərimənu trərer ikin. Nənə iotukwininari me səvənhi tuhamo nəkwan. ⁴*Irəha tuhətoni nənimen, nənə tukrai pen nəghin ia nīpwənanraha. ⁵*Nəpin ia nəpin triwən. Irəha tuhəpkətui mhə meri uə nari riti mwi truvei pen nukuraanien minraha, ti nəri nə mə Iərimənu Kumwesən səvənraha in trukuraan muvei pen nukuraanien minraha, nənə irəha tuhərimənu ia nuk nuk me. ⁶*Nənə agelo nəha rini pehe tukw iou i mə, “Nəgkiariien me i ho nīpərhienien nərmama həukurən nətigiteien ia nīrəha. Iərimənu Kumwesən səvəi nənimwi profet kupwən me rīnərhi pehe iou agelo səvənhi mə takuvehe mahatən narimnari me tripkə mhə tui həier pehe pwəh səvənhi iotukwininari me hətoni.”

Tripkə mhə tui Iesu ruvehe

⁷*“Həregi ro! Tripkə mhə tui iakuvehe. Iərmama sə ramo nəgkiariien me səməme Kumwesən ruvei pehe, kamhəmak ia nəkukuə i, in rerin tragien.”

⁸*Iou Jon, iou iakiməregi mətoni narimnari me i. Nəpin iakregi mətoni raka narimnari me i, nənə iakinimwi nukurhuk mi ia nəmri agelo sə rahatən iou irə mə takisiai in. ⁹Mətə in rini pehe tukw iou i mə, “Əpwəh noien iamınha irə! Krau iotukwininari mi a səvəi Kumwesən kitaha piām me i profet me mine nərmama me səməme kamho nəgkiariien me ia nəkukuə i. Nīmwi nukurhum mi ia nəmri Kumwesən, misiai in!”

¹⁰*Nənə in rarə mini mwi tukw iou i mə, “Tikəpwəh nərkwafəien ia nəgkiariien me i Kumwesən ruvei pehe mik kamhəmak ia nəkukuə i ti nəri nə mə narimnari me i tripkə mhə tui həier pehe. ¹¹*Nərmama səməme kamho noien ərəha pwəh kamhəmwur pen ia noien ərəha. Nərmama səməme kamho noien əmkemik pwəh kamhəmwur pen ia noien əmkemik. Nərmama səməme kamho noien atukwatukw pwəh kamhəmwur pen ia noien atukwatukw. Nərmama səməme kamho noien əmher pwəh kamhəmwur pen ia noien əmher.

¹²*Həregi ro! Tripkə mhə tui iakuvehe! Takuvehi nərəkuien səiou, muvehe, muvei pen m nərmama me pam resi pen narimnari me irəha həno.

¹³*Iou i Alfa mine Omeka,^a nukunen mine nəkrəkwerin. Iakinərə raka kupwən, nənə takarə mwi kurirə.

¹⁴*Nərmama səməme haikuas tinari səvənraha rəpsan, irəha rerinraha tragien. Takəsəni irəha hani nukwai nei kauvehi nimiruien irə, nənə mhəukurau ia kwəruə me səvəi taon nəha mhəuvmiwə. ¹⁵*Mətə nərmama

* **22:1:** Esik 47:1 * **22:2:** Joel 3:18, Sek 14:8, Jen 2:9, Esik 47:12, Rev 22:14,19 * **22:4:** Sam 42:2, Mat 5:8, Rev 3:12 * **22:5:** Dan 7:18,27, Rev 5:10, 20:6, Rev 21:23,25 * **22:6:** Rev 1:1 * **22:7:** Rev 1:3, 2:16 * **22:8:** Rev 19:10 * **22:10:** Rev 1:3, 10:4 * **22:11:** Dan 12:10 * **22:12:** Aes 40:10, 2Kor 11:15, Rev 2:16,23 * **22:13:** Rev 1:8,17, 21:6 ^a **22:13:** Alfa in leta sə rukupwən ia alfapet səvəi nəkur Kris. Omeka in leta sampam. Nahag i kaməkwein Kumwesən irə nīpwran mə in nukunen mine nəkrəkwerin. Əvsini mwi Rev 21:6; 22:13. * **22:14:** Rev 22:2 * **22:15:** Rev 21:17

nepwɪn nəha ikin ko həpkuvnimwə mhə. Irəha nəha nərmama səməme həmkemik rəmwhen ia kuri me, mamho klepa, mamho nahak. Nərman mine nɪpran səməme kamhəiri əpnəpen irəha me irəha nəha ko həpkuvnimwə mhə. Nərmama me pam səməme kamhousi əpune nərmama, mamhəfwaki m nənimwi nari me, mamhokeikei pɪk noien səvəi neikuəien tuharə fwe iruə.

¹⁶*Iou, Iesu, iakinərhi pehe agelo səiou mə truvehe mini irapw narimnari me i tukumiaha nakalasia me. Iou i kig sə iakiməuku pen ia kwənəkwwus səvəi Kig Tevit. Iou iakəmwhen ia kəməhau kofətəteia sə rukuraan.”

¹⁷*Nənimwɪn Ikinan mine pran səvəi kwəti sipsip krauni mə, “Uvehe!” Nənə pwəh iərmama sə ramregi nəgkiariien i, in mwi rini mə, “Uvehe!” Nənə pwəh iərmama sə rəkwwakwa ruvehe. Iərmama sə rokeikei pwəh in rənimwi auər a nui sə kauvehi nimiruien irə.

¹⁸*Iou, Jon, iakaməgkiari skai m nərmama səməme kamhəregi nəgkiariien me Kumwesən ruvei pehe miou kamhəmak ia nəkukuə i. Trini minuə iərmama riti rakutan pen atukw nəgkiariien riti səvənhi ia nəgkiariien me i, Kumwesən ruvei pen min nərpwɪnien me i nəkukuə i raməgkiari irə makutan pen mwi. ¹⁹*Trini minuə iərmama riti ripekti raka nəgkiariien me nepwɪn ia nəkukuə i, Kumwesən tripekti raka namasanien me i nəkukuə i raməgkiari irə iərmama nəha tripkuvehi mhə riti. Namasanien me nəha nukwai nei kauvehi nimiruien irə mine kwopun riti ia taon ikinan nəha.

²⁰*Iərmama sə rani irapw narimnari me i rini mə, “Pərhien tripkə mhə tui iakuvehe!”

Ouəh, pwəh ro iamɪnhi! Uvehe rə Iərimənu Iesu!

²¹Pwəh namasanien səvəi Iərimənu səkitaha Iesu tramarə ti nərmama me pam. Ouəh, pwəh ro iamɪnhi!

* **22:16:** Nam 24:17, Rom 1:3, Rev 2:28, 5:5 * **22:17:** Sing 8:14, Rev 21:6 * **22:18:** Dut 4:2, 12:32, Rev 15:1,6 * **22:19:** Rev 22:2 * **22:20:** Rev 2:16

Read the New Testament daily

January

date	Scripture
1	Matiu 1:1-2:12
2	Matiu 2:13-3:6
3	Matiu 3:7-4:11
4	Matiu 4:12-25
5	Matiu 5:1-26
6	Matiu 5:27-48
7	Matiu 6:1-24
8	Matiu 6:25-7:14
9	Matiu 7:15-29
10	Matiu 8:1-17
11	Matiu 8:18-34
12	Matiu 9:1-17
13	Matiu 9:18-38
14	Matiu 10:1-23
15	Matiu 10:24-11:6
16	Matiu 11:7-30
17	Matiu 12:1-21
18	Matiu 12:22-45
19	Matiu 12:46-13:23
20	Matiu 13:24-46
21	Matiu 13:47-14:12
22	Matiu 14:13-36
23	Matiu 15:1-28
24	Matiu 15:29-16:12
25	Matiu 16:13-17:9
26	Matiu 17:10-27
27	Matiu 18:1-22
28	Matiu 18:23-19:12
29	Matiu 19:13-30
30	Matiu 20:1-28
31	Matiu 20:29-21:22

February

date	Scripture
1	Matiu 21:23-46
2	Matiu 22:1-33
3	Matiu 22:34-23:12
4	Matiu 23:13-39
5	Matiu 24:1-28
6	Matiu 24:29-51
7	Matiu 25:1-30
8	Matiu 25:31-26:13
9	Matiu 26:14-46
10	Matiu 26:47-68
11	Matiu 26:69-27:14
12	Matiu 27:15-31
13	Matiu 27:32-66
14	Matiu 28:1-20
15	Mak 1:1-28
16	Mak 1:29-2:12
17	Mak 2:13-3:6
18	Mak 3:7-30
19	Mak 3:31-4:25
20	Mak 4:26-5:20
21	Mak 5:21-43
22	Mak 6:1-29
23	Mak 6:30-56
24	Mak 7:1-23
25	Mak 7:24-8:10
26	Mak 8:11-9:1
27	Mak 9:2-29
28	Mak 9:30-10:12

date	Scripture
1	Mak 10:13-31
2	Mak 10:32-52
3	Mak 11:1-26
4	Mak 11:27-12:17
5	Mak 12:18-37
6	Mak 12:38-13:13
7	Mak 13:14-37
8	Mak 14:1-21
9	Mak 14:22-52
10	Mak 14:53-72
11	Mak 15:1-47
12	Mak 16:1-20
13	Luk 1:1-25
14	Luk 1:26-56
15	Luk 1:57-80
16	Luk 2:1-35
17	Luk 2:36-52
18	Luk 3:1-22
19	Luk 3:23-38
20	Luk 4:1-30
21	Luk 4:31-5:11
22	Luk 5:12-28
23	Luk 5:29-6:11
24	Luk 6:12-38
25	Luk 6:39-7:10
26	Luk 7:11-35
27	Luk 7:36-8:3
28	Luk 8:4-21
29	Luk 8:22-39
30	Luk 8:40-9:6
31	Luk 9:7-27

date	Scripture
1	Luk 9:28-50
2	Luk 9:51-10:12
3	Luk 10:13-37
4	Luk 10:38-11:13
5	Luk 11:14-36
6	Luk 11:37-12:7
7	Luk 12:8-34
8	Luk 12:35-59
9	Luk 13:1-21
10	Luk 13:22-14:6
11	Luk 14:7-35
12	Luk 15:1-32
13	Luk 16:1-18
14	Luk 16:19-17:10
15	Luk 17:11-37
16	Luk 18:1-17
17	Luk 18:18-43
18	Luk 19:1-27
19	Luk 19:28-48
20	Luk 20:1-26
21	Luk 20:27-47
22	Luk 21:1-28
23	Luk 21:29-22:13
24	Luk 22:14-34
25	Luk 22:35-53
26	Luk 22:54-23:12
27	Luk 23:13-43
28	Luk 23:44-24:12
29	Luk 24:13-53
30	Jon 1:1-28

date	Scripture
1	Jon 1:29-51
2	Jon 2:1-25
3	Jon 3:1-21
4	Jon 3:22-4:3
5	Jon 4:4-42
6	Jon 4:43-54
7	Jon 5:1-23
8	Jon 5:24-47
9	Jon 6:1-21
10	Jon 6:22-40
11	Jon 6:41-71
12	Jon 7:1-29
13	Jon 7:30-52
14	Jon 7:53-8:20
15	Jon 8:21-30
16	Jon 8:31-59
17	Jon 9:1-41
18	Jon 10:1-21
19	Jon 10:22-42
20	Jon 11:1-53
21	Jon 11:54-12:19
22	Jon 12:20-50
23	Jon 13:1-30
24	Jon 13:31-14:14
25	Jon 14:15-31
26	Jon 15:1-27
27	Jon 16:1-33
28	Jon 17:1-26
29	Jon 18:1-24
30	Jon 18:25-19:22
31	Jon 19:23-42

date	Scripture
1	Jon 20:1-31
2	Jon 21:1-25
3	Wok Me 1:1-26
4	Wok Me 2:1-47
5	Wok Me 3:1-26
6	Wok Me 4:1-37
7	Wok Me 5:1-42
8	Wok Me 6:1-15
9	Wok Me 7:1-29
10	Wok Me 7:30-50
11	Wok Me 7:51-8:13
12	Wok Me 8:14-40
13	Wok Me 9:1-25
14	Wok Me 9:26-43
15	Wok Me 10:1-33
16	Wok Me 10:34-48
17	Wok Me 11:1-30
18	Wok Me 12:1-23
19	Wok Me 12:24-13:12
20	Wok Me 13:13-41
21	Wok Me 13:42-14:7
22	Wok Me 14:8-28
23	Wok Me 15:1-35
24	Wok Me 15:36-16:15
25	Wok Me 16:16-40
26	Wok Me 17:1-34
27	Wok Me 18:1-21
28	Wok Me 18:22-19:12
29	Wok Me 19:13-41
30	Wok Me 20:1-38

date	Scripture
1	Wok Me 21:1-16
2	Wok Me 21:17-36
3	Wok Me 21:37-22:16
4	Wok Me 22:17-23:10
5	Wok Me 23:11-35
6	Wok Me 24:1-27
7	Wok Me 25:1-27
8	Wok Me 26:1-32
9	Wok Me 27:1-20
10	Wok Me 27:21-44
11	Wok Me 28:1-31
12	Rom 1:1-17
13	Rom 1:18-32
14	Rom 2:1-24
15	Rom 2:25-3:8
16	Rom 3:9-31
17	Rom 4:1-12
18	Rom 4:13-5:5
19	Rom 5:6-21
20	Rom 6:1-23
21	Rom 7:1-14
22	Rom 7:15-8:6
23	Rom 8:7-21
24	Rom 8:22-39
25	Rom 9:1-21
26	Rom 9:22-10:13
27	Rom 10:14-11:12
28	Rom 11:13-36
29	Rom 12:1-21
30	Rom 13:1-14
31	Rom 14:1-23

date	Scripture
1	Rom 15:1-21
2	Rom 15:22-16:7
3	Rom 16:8-27
4	1 Korin 1:1-17
5	1 Korin 1:18-2:5
6	1 Korin 2:6-3:4
7	1 Korin 3:5-23
8	1 Korin 4:1-21
9	1 Korin 5:1-13
10	1 Korin 6:1-20
11	1 Korin 7:1-24
12	1 Korin 7:25-40
13	1 Korin 8:1-13
14	1 Korin 9:1-18
15	1 Korin 9:19-10:13
16	1 Korin 10:14-11:1
17	1 Korin 11:2-16
18	1 Korin 11:17-34
19	1 Korin 12:1-26
20	1 Korin 12:27-13:13
21	1 Korin 14:1-17
22	1 Korin 14:18-40
23	1 Korin 15:1-28
24	1 Korin 15:29-58
25	1 Korin 16:1-24
26	2 Korin 1:1-11
27	2 Korin 1:12-2:11
28	2 Korin 2:12-17
29	2 Korin 3:1-18
30	2 Korin 4:1-12
31	2 Korin 4:13-5:10

date	Scripture
1	2 Korin 5:11-21
2	2 Korin 6:1-13
3	2 Korin 6:14-7:7
4	2 Korin 7:8-16
5	2 Korin 8:1-15
6	2 Korin 8:16-24
7	2 Korin 9:1-15
8	2 Korin 10:1-18
9	2 Korin 11:1-15
10	2 Korin 11:16-33
11	2 Korin 12:1-10
12	2 Korin 12:11-21
13	2 Korin 13:1-14
14	Kalesia 1:1-24
15	Kalesia 2:1-16
16	Kalesia 2:17-3:9
17	Kalesia 3:10-22
18	Kalesia 3:23-4:20
19	Kalesia 4:21-5:12
20	Kalesia 5:13-26
21	Kalesia 6:1-18
22	Efesas 1:1-23
23	Efesas 2:1-22
24	Efesas 3:1-21
25	Efesas 4:1-16
26	Efesas 4:17-5:2
27	Efesas 5:3-33
28	Efesas 6:1-24
29	Filipae 1:1-26
30	Filipae 1:27-2:18

date	Scripture
1	Filipae 2:19-3:6
2	Filipae 3:7-4:1
3	Filipae 4:2-23
4	Kolosi 1:1-20
5	Kolosi 1:21-2:7
6	Kolosi 2:8-23
7	Kolosi 3:1-17
8	Kolosi 3:18-4:18
9	1 Tesalonaeka 1:1-2:9
10	1 Tesalonaeka 2:10-3:13
11	1 Tesalonaeka 4:1-5:3
12	1 Tesalonaeka 5:4-28
13	2 Tesalonaeka 1:1-12
14	2 Tesalonaeka 2:1-17
15	2 Tesalonaeka 3:1-18
16	1 Timoti 1:1-20
17	1 Timoti 2:1-15
18	1 Timoti 3:1-16
19	1 Timoti 4:1-16
20	1 Timoti 5:1-25
21	1 Timoti 6:1-21
22	2 Timoti 1:1-18
23	2 Timoti 2:1-21
24	2 Timoti 2:22-3:17
25	2 Timoti 4:1-22
26	Taetas 1:1-16
27	Taetas 2:1-14
28	Taetas 2:15-3:15
29	Filimon 1:1-25
30	Hipru 1:1-14
31	Hipru 2:1-18

date	Scripture
1	Hipru 3:1-19
2	Hipru 4:1-13
3	Hipru 4:14-5:14
4	Hipru 6:1-20
5	Hipru 7:1-19
6	Hipru 7:20-28
7	Hipru 8:1-13
8	Hipru 9:1-10
9	Hipru 9:11-28
10	Hipru 10:1-18
11	Hipru 10:19-39
12	Hipru 11:1-16
13	Hipru 11:17-31
14	Hipru 11:32-12:13
15	Hipru 12:14-29
16	Hipru 13:1-25
17	Jemes 1:1-18
18	Jemes 1:19-2:17
19	Jemes 2:18-3:18
20	Jemes 4:1-17
21	Jemes 5:1-20
22	1 Pita 1:1-12
23	1 Pita 1:13-2:10
24	1 Pita 2:11-3:7
25	1 Pita 3:8-4:6
26	1 Pita 4:7-5:14
27	2 Pita 1:1-21
28	2 Pita 2:1-22
29	2 Pita 3:1-18
30	1 Jon 1:1-10

date	Scripture
1	1 Jon 2:1-17
2	1 Jon 2:18-3:2
3	1 Jon 3:3-24
4	1 Jon 4:1-21
5	1 Jon 5:1-21
6	2 Jon 1:1-13
7	3 Jon 1:1-14
8	Jut 1:1-25
9	Revelesen 1:1-20
10	Revelesen 2:1-17
11	Revelesen 2:18-3:6
12	Revelesen 3:7-22
13	Revelesen 4:1-11
14	Revelesen 5:1-14
15	Revelesen 6:1-17
16	Revelesen 7:1-17
17	Revelesen 8:1-13
18	Revelesen 9:1-21
19	Revelesen 10:1-11
20	Revelesen 11:1-19
21	Revelesen 12:1-18
22	Revelesen 13:1-18
23	Revelesen 14:1-20
24	Revelesen 15:1-8
25	Revelesen 16:1-21
26	Revelesen 17:1-18
27	Revelesen 18:1-24
28	Revelesen 19:1-21
29	Revelesen 20:1-15
30	Revelesen 21:1-27
31	Revelesen 22:1-21

Nipəri nəkukuə sə rani nipwrai nəgkiariien me (Diksonari)

Agelo: Nagelo me irəha nənimwin me Kumwesən rino irəha kamho tukwini nari min. Nagelo me kamhəgnəgini Kumwesən fwe ia neiai (Mat 2:14). Nəpin me nepwin nagelo me həgkiari m nərmama, mhəvisau pen minraha nəgkiariien sə Kumwesən rokeikei mə tuhəregi (Dan 9:20-23, Mak 16:5-8, Luk 1:26, Wok Me 1:9-11). Kumwesən ramərhi pehe nagelo me kamhəuvehe mamhasitu ia nərmama səməme tuhəuvehi nimiruien rerin (Hip 1:14).

Mətə nagelo me nepwin nəha ikin həpwəh no tukwiniien nari m Kumwesən. Irəha nagelo ərəha me. Kani mwi irəha mə nəremhə me. İremhə i in rasori ia nirəha nəghin nə Setan. Wok səvəi Setan mine nagelo me səvənhi kamheikuə ia nərmama ia tənəmtənə me. Irəha həpwəh nokeikeiien mə nərmama tuhəni nipərhiienien ia İesu Kristo (2Kor 4:3-4, Rev 20:1-3,7-8). Tukamevən tukərarki pen nagelo ərəha me ia kwopun napw asori rauək rerin ikin. Nərmama səməme kamhəkuriə ia nagelo ərəha me nəha tukərarki pen mwi irəha həuvən ia kwopun nəha (Mat 25:41).

Aposol: Nəgkiariien i aposol nipwran in i mə İərmama sə kinərhi pen in. Aposol riti rauvehi nasoriien maməgkiari tukwini səvəi iamə asori sə rinərhi pen in. İesu riməuvei pen nasoriien m nərmama səvənhi twelef mə irəha aposol me səvənhi. Wok səvəi aposol me səvəi İesu ro iamınhi irə. Irəha hənətoni ia nənimenraha mə İesu rinətui mwi ia nemhəien səvənhi. Irəha həməni irapw nəgkiariien amasan səvənhi. Nənə mhərpwi nousəsimwinien vi me səvəi nakalasia me ia kwopun me. Nənə nəpin rıpik irəha ho nımtətien me ia nıskaiien səvəi Nənimwin İkinan. Nımtətien me nəha ho nukurəniien i mə nəgkiariien amasan səvəi İesu Kristo ro nipərhiienien (Mak 16:19-20, Rom 15:19, Hip 2:4).

İesu rətui mwi ia nemhəien səvənhi. Nəpin nepwin rukurau nənə, in rier irapw ti Pol məkwein in mə in truvehi wok səvəi aposol. Nərmama kuatia kuatia me nəha ikin rəmwhen ia Panapas sə nərmama kamhəkwein irəha mə aposol. Nəri auər a həpkətoni mhə İesu Kristo. Nənə nəpin səvsini nəgkiariien nəha aposol ia nəkukuə i Wok Me, nipwran rani mə nərmama me i twelef səvəi İesu hənəvən irəha min. Nənə ia nəkukuə i, Pol rini mə in mwi aposol riti səvəi İesu mətə in rıpkavən mhə irəha nərmama me nəha twelef. Nəkukuə nəha raməgkiari pik ia aposol mi Pita mine Pol. (Mat 10:1-4, Mak 3:13-19, Luk 6:12-16).

Elta: Elta me irəha nəmə asori me kamhətui ti nakalasia me ia nousəsimwinien me səvənraha. (1Tim 3:1-7)

Epikurien me mine Stoik me: Irəha nahatən me səvəi nəkur Kris fwe tui anan kamhətui nipərhiienien. Ia nəpin nəha Niutestamen raməgkiari irə nəkur Kris həpik hənəmesi pen nahatəniien səvəi nahatən me nəha. Epikurien me həməni mə nukune nimiruien amasan in i mə nərmama tuhətui narimnari me səməme hamo iərmama riti rerin ramagien. Stoik me həməni mə rekəm iərmama traməkeikei məmwur mə rerin trəpwəh nagienien məpwəh mwi nəmisəien nəri auər a narəien səvənhi rəfo irə ramasan uə rərəha. (Wok Me 17:18)

Farisi: Farisi me mine nahatən me səvəi loa irəha nəmə asori me səvəi nəkur Isrel ia nəpin səvəi İesu. Irəha həukurən amasan loa me pam səməme Kumwesən riməuvei pen m Moses, nənə mamhahatən mə nərmama tuhaməkeikei mhesi pen əknekın loa me pam nəha ia noien

sə ratukwatukw amasan. Irəha kamhahatən mwi noien me mine loa me nepwɪn səməme kamripɪn pen ia loa sə Kumwesən rıməuvei pen. Irəha haməfiəutə pɪk irəha nənə rerɪnraha rɪrhi mə irəha hasori ia nərmama me pam. Irəha həməni mə noien səvənraha ramasan. Mətə nɪpərhiɛnien irəha həpɪk kamho noien səvəi kəuətəkəsua. Irəha hənəmwəki Iesu nənə mhokeikei mə tuhousi əpune in. Əvsini mwi nəgkiariien i Satusi ia diksonari i.

Herot: Ia Niutestamen kaməkwein nərmama kefə nəghɪnraha i Herot.

(1) *Herot asori.* In kig səvəi nəkur Jutia nəpɪn Iesu rɪnətui. In raməmwur mə trousi əpune Iesu nəpɪn in ramouihɪ (Mat 2:1-22, Luk 1:9).

(2) *Herot Antipas.* In tɪni Herot asori. In ramərimənu ia tənə Kalili nəpɪn Iesu ramavən mani irapw nəgkiariien səvəi Kumwesən mamə nɪmtətien me. Herot Antipas riri Herotias. In rɪnərhi pen iaruaɡən riti səvənhi revən mərai raka kənkapwə Jon Paptaes fwe ia kalapus (Mak 6:14-29). Nəmə asori me səvəi nəkur Isrel haməuvehi Iesu mhəuvən tɪ Herot Antipas mə in trɪni mə Iesu traməkəikei memhə (Luk 23:6-12).

(3) *Herot Akripa sə rukupwən.* In tɪni Aristopolas. Piəvni Herot Antipas. In rino nərəhaien m nakalasia me nəpɪn Iesu rɪnətui raka ia nemhəien. Rɪnousi əpune Jemes i piəvi Jon (Wok Me 12:1-23).

(4) *Herot Akripa sə resi pen.* In tɪni Herot Akripa sə rukupwən. Kurirə Pol revən fwe Rom mə Kig Sisa trəkiri nəgkiariien səvənhi, Herot i rɪregi nəgkiariien səvəi Pol ia nəmri Festas (Wok Me 25:13–26:2, 26:19,27-32).

Hosana: Kupwən nɪpwrai nəgkiariien i Hosana kani mə uvehimɪru. Nənə kurirə irə nɪpwrən ruvehe mə əgnəɡɪni uə ni vivi.

Iəməti Iərmama: Nəgkiariien i Iəməti Iərmama in nəhag riti. Iesu rani pɪk nəgkiariien nəha, mani atukw a in. Iesu in Iəməti Iərmama. Nɪpwrən mə in iərmama rəmwhen a ia kitaha, mətə nəhag nəha ramahatən pen mwi mə in Kristo, iərmama i profet kupwən me həməni mə truvehe. Ia nəməkərəhaien səvənhi Profet Taniel rɪnətoni iəməti iərmama rɪti revən mərer ia nəmri Kumwesən, nənə Kumwesən ruvei pen nasoriien mɪn trərimənu ia nərmama ia tənə m tənəmepam (Dan 7:13-14).

Iesu: Nɪpwrai nəhag i Iesu in i iərmama sə rauvehimɪru nərmama. Kumwesən rɪnəkwein tɪni Meri mə Iesu tɪ nəri nə mə in truvehimɪru nərmama me səvənhi muvehi raka nərəhaien me səvənraha (Mat 1:21). Nəhag me nepwɪn səvəi Iesu kaməkwein in mə Iesu Kristo, Tɪni Kumwesən, Iəməti Iərmama, Kwənəkwws səvəi Kig Tevit.

Iotukwininari: Ia nəpɪn səvəi Niutestamen iotukwininari me səpəmsəpə. Nepwɪn kɪnərkwɪ tərini irəha kamho auər a wok səvəi iəmə asori. Iotukwininari me nəha həreirei noien nətərigien atukw səvənraha, mətə iərməpə ramərimənu ia nirəha. Kani mwi irəha mə slef me. Iotukwininari me nepwɪn mwi nəha ikɪn kamho wok səvəi nərməpə mətə kamhəuvehi nəəkuien irə (Luk 15:19). Kɪpkərihi tərini mhə irəha mə irəha slef me, mətə irəha həseni a mə iərməpə trɪni nəkwən tɪ nirəha i nənə irəha tuho rerɪnraha ragien a.

Isrel: Isrel nəhag vi riti sə Kumwesən rıməuvei pen m Jekop tɪni Aesak mine Repeka. Kaha səvəi Isrel in nə Epraham. Isrel tɪni iərman twelef. Nənə irəha i kaha kupwən me səvəi nəkur Isrel. Kwopun sə hamarə ikɪn kani mwi mə tənə Isrel. Kupwən kani tiprənə i mə Kenan.

Kamel: In nərimɪru riti kaməkure irə rəmwhen ia hos. Mətə in rupwinari ouihɪ a ia hos. In rəmwhen tɪ navənien fwe kwopun akwesakwes ikɪn. Rapeki nari pam me kamo tɪnari ia nɪmwhərɪn.

Kəfəfau səvəi nisaiien: Kəfəfau səvəi nisaiien Nəkukuə Ikinan raməgkiari irə riti kəfəfau kɪno ia nɪmwai nei uə tihinari me, nənə kəfəfau pen ia

kənkəpwə iərmama riti ti nəgnəginiien in. Rəmwhen ia iərmama riti sə rəvtənhi nərmama ia naiuien. Kəfəfau riti mwi in kəfəfau səvəi kig sə kino ia kol sə ramserser. Kəfəfau pen kəfəfau nəha ia kənkəpwə kig ramahatən pen mə in rasori kamsiai in.

Kig Sisa: In nəghi iərmama sə ramərimənu ia nəkur Rom fwe kupwən.

Kol: In kəpwier sə ramserser pək. Kamo narimnari me irə nənimenraha rutə pək rəmwhen ia rig, uə nari krukwi pen ia nifregi iərmama, uə kwənari sə kaməkwan.

Krep: Krep in nei riti kəpwei rutə muviris rəmwhen ia nəkwus. Kamo waen irə. Raukuə nukwan ramo tipwen.

Kristo: Ia nəgkiariien səvəi nəkur Kris fwe kupwən nīpwran rani mə iərmama sə Kumwesən rīmərfi mə trərhi pehe i ruvehe muvehimīru nərmama. Nəkur Isrel həpik həni Iesu mə rīpko mhə in Kristo, in iərmama auər a. Mətə narəien səvəi Iesu rino nəgkiariien me səvəi profet tui me həuvehe mhəuvəukuə. Nəpīn Iesu rīnətui ia nemhəien səvənhi, ramahatən mə Iesu in Kristo (Rom 1:14).

Kwopun akwesakwes ikīn: Nəpīn kaməgkiari ia kwopun akwesakwes ikīn ia Niutestamen nīpwran mə kwopun nəha nərmama həiwən ikīn. Narimnari me həpkutə amasan mhə ikīn.

Kwopun ikinan: Rum riti ia nəkwai nimwə səvəi Kumwesən.

Kwopun ikinan anan: Rum riti mwi ia nəkwai nimwə səvəi Kumwesən.

Loa səvəi Moses: Nəgkiariien nəha Loa, uə Loa sə kimərai, nīpwran rani mə Kumwesən rīməuvei pen Loa me m nəkur Isrel. Nəghi nəkukuə krirum səməme hamarə ia Oltestamen. Nəghinraha ia Bislama Jenesis, Eksodas, Levitikas, Namba, mine Dutronome. Nəkukuə me nəha krirum həmwhen ia nukune loa me pam səvənraha nəkur Isrel.

Mastat: In nei sə kauvei pen nunin ia nəveginien mə trapein amasan. Nunin rouihi anan ia nuni nei me (Mat 13:31).

Mesaea: Nīpwran rəmwhen ia Kristo uə Iəməti Iərmama. Kumwesən rīnərhi pehe mə truvehe muvehimīru nərmama.

Nənimwīn Ikinan: Nənimwīn Ikinan in Nənimwīn i rīməuku pen ti Tata Kumwesən mine Tini. Kani in mə Iasitu (Jon 14:15-17). Ramarə ia reri nərmama me i kamhəni nīpərhiien ia Iesu Kristo (Rom 8:9). Nənimwīn Ikinan in Kumwesən (Wok Me 5:3-4).

Nənimwi nari sə kaməfwaki pen min: Nənimwi nari nepwīn kuvnhi nərīmīru me irə, kuvnhi nərmama irə, uə kumwesən kwərhwərha me, uə nəri əpə riti. In nari riti sə nərmama kamho ia nei, uə aean riti, uə ia kəruətəri. Nərmama ho mamhəfwaki pen mīnraha, mamhəvi netə ramevən ti nənimwi nari me nəha. Kumwesən raməmwəki noien i nərmama kamhəfwaki pen m nənimwi nari me. (Eks 20:4-5, Kol 3:5-6, Efes 5:5-6, 1Jon 5:21)

Nakalasia: Misi Watt rīnakres nəgkiariien i fwe kupwən. Nukune nəgkiariien i nəgkiariien Krik sə rani mə eklessia. Nīpwran in i mə nərmama me i Kumwesən rīnəkwein irəha həuvehe nərmama me səvənhi. Ia Inglis kani nəgkiariien i mə the Church. Bislama rani mə Jyos. Nəgkiariien me nepwīn ia tənə kamhəni mə Nimwəfwaki. Mətə kimaha iahaməni mə nakalasia me. Kwopun me nepwīn iahaməni mə nousəsīmwinien səvəi nakalasia me. Iahaməni iamīnha irə mə nərmama tuhəukurən mə Jyos səvəi Kumwesən rīpko mhə nimwə riti, mətə kwa nərmama. Kwopun iərmama kəru uə kahar səvəi Iesu housəsīmwin irəha me ikīn Iesu ramarə ti nīrəha ia kwopun nəha nəri auər a mə nimwəfwaki riti riwən (Mat 18:20).

Neai: In i kwopun kitaha nakalasia me tsəuvən mharə fwe ikīn kitaha

Kumwesən ia nəpın riti. Neai rıpkə mhə neai sə samətəni məkwə mine kəməhau me irə, rekəm. Neai in kwopun Kumwesən ramarə ikin.

Nitətə ia neai: Ia nəkukuə Matiu rımərai nəgkiariien i nitətə ia neiai nıpwran mə nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə (Mat 13:31-33, Luk 13:18-20). Ia kwopun me nəpwın mwi ia Niutestamen nıpwran mə kwopun Kumwesən ramarə ikin fwe ia neiai (Efes 2:6).

Nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə: Kumwesən in kig sə ramərimənu rerin ia narımnari me pam fwe ia neiai mine ia təkure tıprənə (Sam 145:13, Dan 4:34-35). Ro iamınhi irə kıtaha səukurən nıniiien mə nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə rınarə raka nənə tıpkıwən mhə. Mətə ia nətəien riti mwi kıtaha sətəni mə nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə rıpkuvehe mhə ihi. Nərəhaien rasori ia tıprənə i. Nərmama kəmhərui nəkwai Kumwesən. Setan ramo noien ikou me səvənhi. Kıtaha sameitenhi mə nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə trier pehe. Kig sə ramərimənu ia nitətə səvəi Kumwesən in nəha İesu. Nəpın in truvehe mwi irə kıtaha tsəni mə, “Təkwtəkwni nəha Kumwesən səkitaha truvehimıru kıtaha! Təkwtəkwni nəha in tro sətəni mə in rauvehi nıskaiien, nənə, təkwtəkwni nəha in ramərimənu! Nənə təkwtəkwni nəha Kristo səvənhi tro sətəni mə in rasori ia narımnari me pam!” (Rev 12:10). Nərmama səməme kəmhəni nıpərhiienien ia İesu Kristo tuhəuvnimwə ia nitətə nəha. Irəha tuhamarə rerin irəha İərimənu səvənraha. Mətə nərmama səməme kəmhərui nəkwai Kristo tuhəpkuvnimwə mhə ia nitətə nəha (Mat 25:34,36, 1Kor 6:9-11, Rev 21:5-8).

Nəveginien İkinan: Kurirə İesu remhə ia nei kamarkuauı in rəkwein nərmama me səvənhi həuvehe mhəni pəri nari irəha min ia nəveginien asori səvəi Pasova. In rıməuvehi bred məkwəsən, muvei pen m nərmama me səvənhi hani. Nənə rıməuvehi waen, muvei pen mınraha hənimwi. Bred mine waen krouahatən pen nemhəien səvəi İesu. Kınousi əpune nıpwran nıten rınaiu tukutaha. Nəpın tsani bred nənə mhənimwi waen nəha kıtaha nakalasia me reritaha traməkəikei mırhi nemhəien səvənhi ia nei kamarkuauı. (Mak 14:12-26, Mat 26:17-30, Luk 22:7-23, 1Kor 11:23-25)

Nimwə səvəi Kumwesən: Fwe kupwən nimwə riti səvəi Kumwesən rınərəf fwe tənə İsrəl ia taon asori səvənraha Jerusalem. Fwe ikin, pris me səvəi nəkur İsrəl haməvi netə ti naıkuas rakaien nərəhaien me səvəi nərmama me səvəi Kumwesən. Mətə ia nuk 70 naruağən me səvəi nəkur Rom həuvehe mhousi testesi pam nimwə nəha. Nəkwai nimwə nəha rum kəru. Rum riti kani mə kwopun ikinan. Nənə rum riti mwi kani mə kwopun ikinan anan.

Nəveginien asori kani mə Pentekos: Pentekos in nəveginien asori riti səvəi nəkur İsrəl. Irəha hamo nəveginien asori nəha nəpın 50 kurirə nəveginien asori kani mə Pasova. Nəpın İesu rınamarə irə nəkur İsrəl kəmhə nəveginien asori nəha kəmhəgnəgini Kumwesən ti nəveginien vi fwe nəmhien. Nəpın nəha Pentekos, in nəha nəpın Nənimwın İkinan rıməuvehe irə mukuər ia reri nərmama səvəi İesu (Wok Me 2:1-4, 20:16, 1Kor 16:8).

Nəveginien asori kani mə Pasova: Pasova in nəveginien asori riti səvəi nəkur İsrəl. Irəha hamo nəveginien asori nəha rerınraha ramrhi nəpın nəha Kumwesən rıməri raka kaha kupwən me səvənraha ia tənə İjip. Ia nəpın nəha rıməri raka irəha irə in rousi əpune nıpwənəti nəkur İjip me nəmrıtək me, mətə in rəpwəh nousi əpune nıpwənəti nəkur İsrəl me ti nəri nə mə hənahakwi pen netə ia kwəruə ia nimwə me səvənraha. Noien nəha Kumwesən rino rahatən pen wok sə İesu Kristo truvehe mo muvehimıru

nərmama ia niten.

Nəveginien asori səvəi pret yis riwən irə: In nəveginien asori riti səvəi nəkur Isrel. Nəpən nəkur Isrel həməier fwe Ijip haməuvani pret nəha yis riwən irə mə irəha tuhəuvani akwauakw mə həier fwe Ijip ti nəri nə mə bred nəha yis riwən irə ramafə akwauakw a. (Mat 26:17, Mak 4:1-12, Luk 22:1-7)

Nui Asori Kalili, Nui Asori Taepirias: In nui asori riti fwe prehi ia tənə Isrel. Nəpwəmwisien səvənhi rəmwhen ia 22 kilometa. Nasoriien səvənhi rəmwhen ia 12 kilometa. Mavi rəmwhen ia təsi. Peiau peiau fwe ikin səvənhi. Kani mə Lek Kenesaret ia Luk 5:1. Ia Jon 6:1 nəghən riti mwi Taepirias.

Nuvehiien ninhum: In noien riti səvəi nəkur Isrel hamo fwe tui muvehe meste pehe ipwet mine. Ropə ia noien i nəkur ia Tənə kamho. Kupwən anan Kumwesən rino promes riti irau Epraham mə in Kumwesən səvənhi nənə Epraham mine nımwipwini me irəha nıpwənəti Kumwesən me. Kumwesən rini pen ti Epraham ia Jenesis 17 mə tukuvehi ninhum m nərman kəmri karen irəha mə irəha nərmama me səvənhi. Trini minuə iərman rətui muvehi nəpən eit, kuvehi ninhum min rahatən pen mə rauvehi nəvəhagien sə Kumwesən rıməuvei pen m Epraham. Ia nəpən səvəi Oltestamen nuvehiien ninhum ramahatən pen mə iərman in kwənəkwus riti səvəi Epraham. Mətə Pol rahatən mə noien səvəi nuvehiien ninhum ro nəri auər a təkwtəkwuni. Nuvehiien ninhum ko rıpkuvehi mhə ik ikevən ia neai. Mətə tikini nıpərhiienien ia Iesu Kristo pwəh Iesu ruvehi raka nərəhaien ia rerim. Noien iamınha irə in nəha noien pərhiien səvəi nuvehiien ninhum m iərmama. (Rom 2:25-29, Kal 6:15-16, Kol 2:11)

Nuviien netə: Fwe kupwən nərmama haməuvehi nərimiru me səpəmsəpə rəmwhen ia mak, kau, uə sipsip, mhəuvehi mhəuvən, mhəuvei pen m pris me mə tuhəuvani əmwesi ia təkure nıfatə, mhəvehi raka nərəhaien me səvənraha. Nəpən me nepwın mwi kamhəuvei pen nərimiru me iamınha irə ia təkure nıfatə ti nəgnəginiiien Kumwesən irə. Mətə trini minuə nərimiru sə ramemhə uə rərəha ko kəpwəh nuvei penien m Kumwesən ia təkure nıfatə səvənhi. Noien nəha ro nımtətien sə ramahatən pen mə nite Iesu traikuas raka nərəhaien me.

Perel: In kəpwier amasan riti sə raməmak ia nəkwai nari riti fwe ia təsi kamo kwənari ia nənimen mine nari krukwi pen ia nıfregi iərmama.

Pokis səvəi nəgkiariien i Kumwesən rınərihi tərini əknekın: Pokis i ramahatən pen Loa səvəi Moses. Loa nəha nəgkiariien i Kumwesən rınərihi tərini əknekın, məmri nəkur Isrel hənamarə irə fwe kupwən. Kiməuvrhəkin pokis nəha ia timpa nənə kuvegi nıkarkaren me ia kol. Ia nəkwai pokis nəha tekinari riti kınə ia kol nəveginien nəha kani mə mana rukuər irə. Rıgi nei nəha rino tihin mahatən pen Eron mə in pris, in mwi ia nəkwai pokis nəha. Kəruətərei mi kəru nəha kimərai pen loa me ten ia nirau irau mwi fwe ikin. Nəpən nəkur Isrel həier ia kwopun riti mhəuvən ia kwopun riti mwi, nənə mamhəuvehi pokis i. Nəpən harə ia kwopun riti nənə məmri pen pokis nəha ia nımwə tapolen sə ro ikinan. Pokis i mine narimnari me ia nəkwən irəha pam ho ikinan ti nəri nə mə irəha həmwhen ia nımtətien riti kamətə pen nəgkiariien irə sə Kumwesən rınərihi tərini əknekın. Nəpən haməuvrhəkin nımwə səvəi Kumwesən fwe Jerusalem, nənə pokis i raməmak fwe kwopun sə ro ikinan anan ia nımwə səvəi Kumwesən. (Eks 25:10-22, 9:4, 16:31-33, Hip 9:4-5, Rev 11:19)

Paal: Paal in kumwesən eikuə riti səvəi nəkur ia Kenan. (Rom 11:4)

Pielsepul: Pielsepul in nəha Setan. Fwe kupwən Farisi me həmwəki Iesu,

mhəni ərəha in mə raməkoui irapw nəremhə me ia nərmama ia niskaiien səvəi Pielsepul. Irəha həpkini mhə nīpərhiēnien ia Iesu mə in raməkoui irapw nəremhə me ia nərmama ia niskaiien səvəi Nənimwīn Ikinan. (Mak 3:22, Luk 11:15)

Pris: Fwe kupwən nəkur Isrel həier ia tənə Ijip, Kumwesən riri pen irəha həuvən ia təkuaer Sinae. Ia kwopun nəha in rini nəkwən mə irəha tuhəuvrhəkin nimwə tapolen riti. Nənimwīn səvənhi tramərer pen ia nimwə tapolen nəha ia nəkwai rum sə ro ikinan anan. Kumwesən rərpwi rəgin ia Eron mə in mine kwənəkwas səvənhi tuhəuvehe mho wok səvəi pris me. Irəha tuhərer ia nīmwrhenhi Kumwesən mine nərmama me səvənhi, mhəvi netə ti nərəhaien. Trini minuə nərmama hokeikei mə tuhəuvei pen nari riti m Kumwesən, pris me tuhəuvehi nəri nəha mhəuvei pen tukwini səvənraha ia təkure nifatə səvəi Kumwesən. Ia nəpīn səvəi Iesu fwe kupwən pris me kamho wok me iamīnha irə ia nimwə səvəi Kumwesən fwe ia Jerusalem. Mətə ipwet mine pris asori anan səkitaha in i Iesu Kristo. In əpa ramərer ia nīmwrhenhi Kumwesən mine nərmama me səvənhi mavi simwīn irəha.

Pris asori: In pris riti sə ramərimənu ia pris me nepwīn səvəi nəkur Isrel.

Pris asori anan: In pris kuatia a sə in rasori ia pris me pam. Ia nuk me pam ia nəpīn kuatia a in rauvehi nite sipsip muvnimwə ia kwopun sə ro ikinan anan ia nimwə səvəi Kumwesən mə truvehi raka nərəhaien me səvəi nəkur Isrel.

Profet: In iərmama riti sə Kumwesən rauvei pen nəgkiariien min mə trini irapw. Nəpīn rīpīk profet me ia nəpīn səvəi Oltestamen kamhəni irapw narimnari me səməme həpkuvehe mhə ihi.

Sapat: In nəpīn səvəi nəkur Isrel kamhəfwaki irə. Sapat ramo stat ia 6 klok ia Fraete ia nərUARəv mevən meste Sapat ia nərUARəv ia 6 klok. Ia Sapat nərmama həpko anan mhə wok riti. Irəha hamapwīs. Nəpīn nəha in nəpīn ikinan səvəi nəkur Isrel. Nəgkiariien i sapat ia nəgkiariien səvəi nəkur Isrel fwe kupwən nīpwrən rani mə apwīs. Fwe kupwən, nəpīn Kumwesən rino tīprənə, Nəkukuə Ikinan rani mə in rino wok nəpīn sikis nənə nəpīn sə ro sefen irə in ro sampam, mapwīs. Nəpīn sə ro sefen irə ia nəfwakiien in nəpīn səvənhi. Nənə loa me səməme in rīməuvei pen m Moses rani irapw mə nəpīn sə ro sefen irə in nəpīn ikinan səvənhi sə nərmama me səvənhi tuhəpwəh noien wok riti irə. Nənə noien sə nərmama tuhapwīs ia nəpīn nəha rīnahatən raka mə irəha nərmama me səvəi Kumwesən. Ia Niutestamen, Iesu rīməni irapw mə in ramərimənu ia Sapat (Mat 12:8, Mak 2:28, Luk 6:5). Mətə nəmə asori me səvəi nəkur Isrel haməmwəki in ti nəri nə mə in rino nərmama nepwīn səməme haməmhə həsānīn ia Sapat. Nənə irəha həni mə noien nəha in rino rīnərui loa. Nənə in ro mwi narimnari me nepwīn səm əme rerīnraha rīrhi mə rīpkatukwatukw mhə mə tuko ia Sapat.

Sameria, iəmə Sameria: Fwe kupwən nəkur Isrel haməmwəki nəkur Sameria. Ia nəpīn nəha rəknekīn ti nəkur Isrel mə tuhavən fwe imwəi nəkur Sameria ti nəri nə mə ia nətəien səvənraha nəkur Sameria irəha həkemīk ia nəmri Kumwesən. Trini minuə havən fwe imwənraha nənə irəha mwi tuhəkemīk.

Satusi: Irəha həmwhen ia pati riti. Nepwīn kamho wok səvəi politik. Nepwīn kamho wok səvəi nuviiēn netə ia təkure nifatə səvəi Kumwesən. Nepwīn kamhətui ti nimwə səvəi Kumwesən. Irəha nəmə asori me səvəi nəkur Isrel. Irəha hamesi pen a loa səvəi Moses səməme kamharə fwe Jenesis, Eksodas, Levitikas, Namba, mine Dutronome. Irəha həni mə nəpīn iərmama remhə rino sampam. Nənimwīn ko rīpkevən mhə ia

kwopun riti. Irəha həni mwi mə nagelo me mine nəremhə me həiwən (Wok Me 23:8).

Setan: Nəgkiariien i Setan rakupwən ia nəgkiariien Hipru. In nəgkiariien səvəi nəkur Isrel. Nipwran mə iəremhə sə raməmwəki iərmama. Setan kupwən in agelo riti səvəi Kumwesən. Mətə Kumwesən rınərhi irapw in ia neai ti nəri nə mə in ramaruagən irau Kumwesən mə in trərimənu ia Kumwesən (Aes 14:12-15, Eks 28:11-19).

Sinae: In təkuaer riti ia tənə Ijip. Kwopun nəha Kumwesən rıməuvei pen Loa səvənhi m Moses fwe ikin (Hip 12:18-24).

Tikon: In iərmama sə ramasitu ia nakalasia me ia nousəsımwınien me səvənraha. Kiməkupwən kuvehi utə tikon me mə tuhasitu ia nakalasia me ia Wok Me 6:1-7. (Fil 1:1, 1Tim 3:8,10-12, Rom 16:1)

Vranda səvəi Solomon: In kwopun riti ia nimwə səvəi Kumwesən. Kwopun nəha nəpın me pam nəmə asori me səvəi nəkur Isrel kamhəgkiari ia loa səvəi Kumwesən ikin. Ia nəpın səvəi Iesu kino nəpai asori ia kəpwier rukurau ia nimwə səvəi Kumwesən. Fwe imwə kino təniflə ia nıkaren me pam. Kwopun nəha nərmama kamhəuvehi nəmri nərimıru me ikin ti nuviien netə irə. Kwopun nəha kaməvriwei mane me ikin. (Luk 9:45-46, Jon 2:14-16)

Wit: Nari riti rəmwhen ia rais. Rutə rəmwhen ia nurhi mətə ro nukwan. Kaməkwaikwai, raməsas maməpwəh tekın. Kaməkwai testesi kwənkwan kamo flaoa irə.

Nipwrai ninien me ia Niutestamen

Paptaes

Mat 28:18-20, Wok Me 10:44-48, Kal 3:26-27, Jon 3:22, Wok Me 16:14-15,31-33, Kol 2:12, Jon 4:1-2, Wok Me 19:1-7, 1Pit 3:20-22, Wok Me 2:37-42, Wok Me 22:12-16, Wok Me 8:12,36-38, Rom 6:1-4

Narəien ia nəkwai nimwə

Tata mine mama

Efes 6:4, Kol 3:21, 1Tim 3:4-5

Nəkwərhakwərha me

Mat 15:3-6, Efes 6:1-3, 1Tim 5:4,8, Luk 2:51, Kol 3:20, Hip 12:7-11

Nipran me səmame nərman me səvənraha hemhə mhəpwəh irəha

Wok Me 6:1, 1Kor 7:39-40, Jem 1:27, Rom 7:2-3, 1Tim 5:3-16

Nerəien Mat 19:4-6, Kol 3:18-19, Hip 13:4, 1Kor 7:1-16, 1Tes 4:3-8, Taet 2:3-5, 1Pit 3:1-7, Efes 5:21-33

Nərmama asori me səmame kamhərimənu (uə Kaymen)

Mat 22:15-22, Rom 13:1-7, Taet 3:1, Wok Me 5:27-29, 1Tim 2:1-4, 1Pit 2:13-17

Nərmama kamhometə nakalasia me səvəi Iesu Kristo

Mat 5:10-12, 1Kor 4:11-13, 1Pit 3:13-17, Mak 13:9-13, 2Kor 4:8-11, 1Pit 4:12-19, Luk 12:4-9, Fil 1:28-29, 1Jon 4:7-12,16, Jon 15:18-21, 2Tes 1:4-8, Rev 2:10, Wok Me 5:41, 2Tim 3:10-13, Rom 8:35-37, Hip 10:32-39, Rom 12:12-14,17-21, Hip 12:3-4

Kumwesən

Noien səvəi Kumwesən

Mak 10:27, Rom 11:33-36, 1Pit 1:14-17, Mak 12:29-30, 1Kor 8:4-6, 1Jon 1:5, Luk 1:37, 2Kor 1:3, 1Jon 4:7-12,16, Luk 6:35-36, 1Tim 1:17, Jut 24-25, Jon 4:24, 1Tim 6:15-16, Rev 4:8-11, Wok Me 14:14-17, Hip 4:13, Rev 15:3-4, Wok Me 17:22-31, Hip 10:30-31, Rom 1:18-23, Jem 1:17

Kumwesən ramasitu ia kitaha

Mat 6:25-34, Rom 8:28, Hip 1:3, Mat 10:29-31, Rom 11:36, Jem 4:13-16, Wok Me 14:15-17, Kol 1:17

Kumwesən rino neiai mine tiprənə

Mat 19:4, Wok Me 17:24-26, Hip 1:2, Jon 1:3, 1Kor 8:6, Hip 11:3, Wok Me 14:15, Kol 1:15-16, Rev 4

Kumwesən trəkiri nərmama ti noien me səvənraha

Mat 7:21-23, Rom 2:1-11, Hip 9:27-28, Mat 16:24-27, Rom 14:10-12, Hip 10:26-31, Mat 25:31-46, 1Kor 3:10-15, 1Pit 1:17, Jon 3:18-21, 1Kor 4:5, 1Pit 4:3-5, Jon 5:24-29, 2Kor 5:9-10, Rev 20:11-15, Wok Me 17:30-31, 2Tes 1:5-10

Kumwesən ramini nərmama me i kamhahətətə ia Iesu mə irəha hatuk-watukw ia nənimen

Wok Me 13:38-39, Rom 5:1-19, Kal 3:6-9, Rom 1:16-17, Kal 2:16, Taet 3:7, Rom 3:21-26

Kumwesən rauvehimiru nərmama

Jon 3:16-17, Rom 5:1-11, 1Tim 1:15-16, Wok Me 2:37-39, Rom 10:9-13, 1Tim 2:3-7, Efes 2:1-10, 1Pit 1:3-5

Nəfwakien m nənimwi nari me, mine noien səvəi klepa

Mat 4:10, 1Kor 6:9-11, 1Tes 1:9-10, Wok Me 13:4-12, 1Kor 8:1-13, 1Jon 5:21, Wok Me 17:22-31, 1Kor 10:1-22, Rev 21:8, Wok Me 19:11-20, 2Kor 6:14-18, Rev 22:15, 1Kor 5:11, Kal 5:19-21

Mane

Mat 6:19-21,24-34, 1Tim 6:6-10,17-19, Jem 2:1-9, Luk 12:13-21,32-34, Hip 13:5-6, Jem 5:1-6, Wok Me 20:35

Nanimwin səvəi Kumwesən

Mat 28:19, Wok Me 8:14-17, Efes 1:13-14,17, Mak 1:9-11, Wok Me 10:44-48, Efes 3:16, Mak 3:28-30, Wok Me 13:2-4, Efes 4:3-4,30, Luk 1:35, Wok Me 15:28, Efes 5:18-20, Luk 3:16, Wok Me 16:7-10, Efes 6:17-18, Luk 4:1, Wok Me 19:1-7, 1Tes 1:5-6, Luk 11:13, Rom 5:5, 1Tes 5:19, Luk 12:12, Rom 7:6, 2Tes 2:13, Jon 1:32-34, Rom 8:9-16,26-27, Taet 3:5-6, Jon 3:5-8, 1Kor 2:4,9-16, Hip 2:4, Jon 7:37-39, 1Kor 3:16, Hip 9:14, Jon 14:15-17,26, 1Kor 6:11,19, 1Pit 1:2,11, Jon 15:26, 1Kor 12:1-13, 2Pit 1:20-21, Jon 16:7-15, 2Kor 1:21-22, 1Jon 2:20, Jon 20:19-23, 2Kor 5:5, 1Jon 3:24, Wok Me 1:4-5,8, 2Kor 13:14, 1Jon 4:13, Wok Me 2:1-18,38-39, Kal 3:2-5, 1Jon 5:6-8, Wok Me 4:31, Kal 4:6, Wok Me 5:3-5, Kal 5:16-18,22-25

Nakresien pran səvəi iarməpə

Mat 5:27-30, 1Kor 6:9-20, 1Tes 4:1-8, Jon 8:2-11, Kal 5:19, Hip 13:4, Rom 13:8-10, Efes 5:3, Jut 7, 1Kor 5:9-11, Kol 3:5-6

Kwopun napw asori rauək ikin

Mat 10:28, Luk 16:23-26, Rev 20:10-15, Mat 13:41-42,47-50, 2Tes 1:9, Rev 21:8, Mat 25:41

Nəkukua Ikinan səvəi Kumwesən

Mat 4:1-4, Rom 15:4, Hip 4:12, Mat 5:17-20, Rom 16:26, 1Pit 1:22-25, Mat 22:29, Kol 3:16, 2Pit 1:19-21, Jon 8:31-32, 1Tes 2:13, 2Jon 9-10, Jon 20:31, 1Tim 4:13, Rev 1:3, Wok Me 20:32, 2Tim 3:14-17

Nəveginien Ikinan

Mat 26:26-30, Luk 22:14-20, 1Kor 11:17-34, Mak 14:22-26, 1Kor 10:14-22

Nəveginien me

Mak 7:14-23, Rom 14:1-23, 1Kor 8:1-13, 1Tim 4:1-4

Nəgkiariien amasan səvəi Iesu Kristo

Wok Me 20:24, Kal 1:6-12, 1Tes 1:5, Rom 1:2-4,16-17, Efes 1:13, 2Tes 2:14, 1Kor 1:17-25, Fil 1:27, 2Tim 1:8-11, 1Kor 15:1-7, Kol 1:5-6, 2Tim 2:8-10

Nahatətəien

Iarmama sə ramahatətə ia Iesu Kristo truvehi nimiruien rerin

Jon 1:12, Jon 20:31, Rom 10:9-10, Jon 3:15-18,36, Wok Me 4:12, Kal 2:16, Jon 6:47, Wok Me 16:30-31, Efes 2:8-9, Jon 14:6, Rom 3:20-22

Pwəh sərər əknekin ia nahatətəien səkītaha

Mak 11:22-25, Rom 14:22-23, Hip 11:1-40, Luk 17:5-6, 1Kor 13:13, Jem 1:2-8, Jon 14:1, 2Kor 5:6-7, Jem 2:14-26, Rom 5:1-2, Kal 5:6, 1Pit 1:3-9

Nemhəien

Jon 6:39-40, 1Kor 15:12-58, Rev 14:13, Jon 11:17-27, 2Kor 5:1-10, Rev 21:1-4, Jon 14:1-4, Fil 1:20-24, Rev 22:1-5, Rom 8:10-11,38-39, 1Tes 4:13-18, Rom 14:7-9, Hip 2:14-15

Pwəh səgnəgini Kumwesən, mhəni vivi in, mhəni tanak tukwe

Luk 17:11-19, Fil 4:4-7, 1Tes 5:18, Jon 6:11, Kol 2:7, 1Tim 2:1, Rom 1:21, Kol 3:17, 1Tim 4:4-5, Efes 5:20, Kol 4:2

Nəmə asori me i kamhətui ti nakalasia me

Noien səvəi elta me səvəi nəfwakiien

Wok Me 6:1-6, 1Tim 3:1-13, Taet 1:5-9, Wok Me 14:23

Nəgkiariien sə ramevən ti elta me səvəi nəfwakiien Mat 28:18-20, 1Tes 2:1-12, 2Tim 3:10-4:5, Luk 22:24-27, 1Tim 4:1-16, Taet 2:7-8, Wok Me 20:17-35, 2Tim 2:1-26, 1Pit 5:1-4

Nisiaiiien elta me sǎvǎi nǎfwakiien 1Kor 9:14, 1Tes 5:12-13, Hip 13:7,17, Kal 6:6, 1Tim 5:17-22

Nǎpwǎhien pran

Mat 5:31-32, Luk 16:18, 1Kor 7:10-16, Mat 19:3-9, Rom 7:2-3

Nǎpwǎhien nǎveginien ti nǎfwakiien

Mat 6:16-18, Wok Me 13:1-3, Wok Me 14:23, Mak 2:18-20

Nasituuien

Mat 6:1-4, 1Kor 10:24, Hip 13:1-3,16, Mat 7:12, 2Kor 8:1-15, Jem 1:27, Mat 25:31-46, 2Kor 9:1-15, Jem 2:15-16, Luk 3:10-11, Kal 6:9-10, 1Jon 3:16-18, Luk 6:38, Fil 4:14-19, Wok Me 11:27-30, Hip 10:24

Rǎrǎha mǎ kitaha tsǎnimwi nǎnimwiien skai mhakonǎ irǎ

Rom 13:13, Kal 5:19-21, Taet 1:7, 1Kor 5:11, Efes 5:18, 1Pit 4:3-5, 1Kor 6:9-11, 1Tim 3:1-3

Nǎfwakiien m Kumwesǎn

Noien sǎvǎi nǎfwakiien Mat 6:5-13, Jon 16:23-26, 1Tim 4:4-5, Mat 7:7-11, Rom 8:26-27, Hip 4:16, Mat 18:19-20, Rom 12:12, Hip 10:19-22, Mak 11:24-25, Efes 2:18, Jem 1:5-8, Luk 11:1-13, Efes 6:18, Jem 4:2-3 Luk 18:1-8, Fil 4:6-7, Jem 5:13-18, Luk 21:36, Kol 4:2, 1Pit 4:7, Jon 14:13-14, 1Tes 5:17, 1Jon 3:21-22, Jon 15:7, 1Tim 2:1-4,8, 1Jon 5:14-15

Nǎfwakiien me nepwin ia Nǎkukuǎ Ikinan

Mat 11:25-26, Wok Me 16:25, Fil 1:3-5,9-11, Mat 14:23, Wok Me 20:36, Kol 1:9-12, Mat 19:13-15, Wok Me 21:5, Kol 4:3-4, Mak 1:35, Rom 1:9-10, 1Tes 3:9-13, Luk 5:16, Rom 10:1-2, 2Tes 1:11-12, Luk 6:12, Rom 15:30-33, 2Tes 3:1-5, Luk 22:32,39-46, 2Kor 12:7-10, Hip 5:7, Jon 11:41-42, Efes 1:15-20, Hip 7:25, Jon 17:1-26, Efes 3:14-21, Wok Me 4:24-31, Efes 6:19-20

Nǎtǎriqien sǎkitaha tramǎkeikei meiwaiu

Mat 5:3-12, Luk 18:9-14, Kol 3:12-13, Mat 18:1-5, Efes 4:2, Jem 4:5-10, Luk 14:7-11, Fil 2:3-11, 1Pit 5:5-7

Nakalasia me

Noien sǎvǎi nakalasia me

Mat 16:13-20, 1Kor 12:12-30, Kol 3:12-17, Jon 13:34-35, Kal 5:22-26, 1Tes 5:16-17, Jon 14:27, Efes 1:22-23, Hip 10:24-25, Wok Me 2:41-42, Efes 2:19-22, 1Pit 2:4-10, Rom 12:4-8, Efes 4:1-16, Rev 19:5-10, Rom 12:9-13, Kol 1:18

Nakalasia me sǎvǎi Iesu Kristo hǎmwhen ia nipwrai iǎrmama kuatia

Mat 18:19-20, Efes 1:22-23, 1Tim 4:13, Wok Me 2:41-47, Efes 4:11-16, Hip 10:24-25, Rom 12:4-8, Kol 3:15-17

Nǎmisǎien me i samǎregi ia tiprǎnǎ i

Rom 8:18-25,28, Jem 1:2-4, 1Pit 2:19-21, 2Kor 1:4, 1Pit 1:6-9, 1Pit 5:8-10, 2Kor 4:16-18

Noien sǎvǎi nǎrpwinien noien ǎrǎha

Kumwesǎn trǎrpwin noien ǎrǎha me sǎvǎi nǎrmama

Mat 26:28, Wok Me 26:18, Hip 10:17-18, Mak 11:25-26, Efes 1:7, 1Jon 1:8-2:2, Wok Me 5:31, Kol 1:13-14, Wok Me 10:43, Kol 2:13-14

Kitaha tsamǎkeikei mhenouenou noien ǎrǎha me nǎha nǎrmama kamho m kitaha, mhǎpwǎh nǎrpwinien

Mat 6:12-15, Luk 6:37, Efes 4:31-32, Mat 18:21-35, Luk 17:3-4, Kol 3:13, Mak 11:25, 2Kor 2:5-11

Nomasanien iǎrmama

Mat 4:23-25, Wok Me 8:4-8, 2Kor 12:7-10, Mat 9:35, Wok Me 19:11-16, 1Tim 5:23, Mat 11:2-5, Wok Me 28:8-9, 2Tim 4:20, Wok Me 3:1-6, 1Kor 12:9,29-30, Jem 5:14-15

Nokeikeiien

Kumwesən ramokeikei nərmama me pam

Jon 3:16, Efes 2:4-5, 1Jon 4:9, Rom 5:8

Kitaha tsaməkeikei mhokeikei Kumwesən

Mat 22:37-38, Jon 14:21, 1Jon 5:3, Mak 12:28-30, 1Pit 1:8

Kitaha tsaməkeikei mhokeikei nərmama

Mat 5:43-48, 1Jon 2:9-11, 1Jon 4:7-21, Mat 22:39, Jon 15:12-17, 1Kor 13:1-13, Jon 13:34-35, Rom 12:9-10, 1Kor 16:14, 1Tes 4:9-10, Rom 13:8-10, Kal 5:13-14, 1Pit 4:8, 1Jon 3:11-18

Noien nəkwai Kumwesən

Jon 14:15,21,23-24, 1Pit 1:14-16, 1Jon 3:22-24, Jon 15:10-17, 1Jon 2:3-8, 2Jon 5-6, Rom 13:8-10

Noien ərəha

Nəfe nəha noien ərəha? Rom 1:18-32, Efes 2:1-3, Jem 4:17, Rom 8:5-8, Efes 5:3-5, 1Pit 4:3, Kal 5:19-21, Kol 3:5-10, 1Jon 3:4-5

Nərmama me pam həno raka noien ərəha Jon 8:7-9, Rom 5:12, 1Jon 1:8-10, Rom 3:9-20, 23, Kal 3:22

Kumwesən trərpwin noien ərəha səvəi nərmama

Mat 10:28, Rom 6:23, Hip 10:26-31, Mat 13:41-42, Kal 6:7-8, 1Pit 1:17, Jon 3:18-20,36, Kol 3:5-6, 1Pit 4:3-5, Wok Me 17:30-31, 2Tes 1:7-9, Jut 7, Rom 1:18-19, Hip 9:27, Rev 20:11-15

Kitaha tsaməkeikei mhərarig ia noien ərəha me səkitaha

Mat 4:17, Wok Me 2:37-40, 2Kor 7:8-11, Mak 6:12, Wok Me 3:19-20, 2Pit 3:9, Luk 13:1-5, Wok Me 17:29-31, Rev 9:20-21, Luk 15:1-31, Wok Me 20:21, Luk 24:45-47, Wok Me 26:19-20

Nitətə ia neiai (uə Nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə)

Suatuk səvəi nevəniën ia nitətə ia neiai

Mat 19:16-30, Jon 17:2-3, Efes 2:1-6, Luk 10:25-28, Jon 20:31, Kol 2:13, Jon 3:1-16, Rom 5:21, Kol 3:1-4, Jon 5:19-29, Rom 6:5-14, 2Tim 1:10, Jon 10:10, Rom 8:10-17, Taet 3:4-7, Jon 11:25-26, 2Kor 5:17, 1Pit 1:23, Jon 14:6, Kal 2:20, 1Jon 5:11

Nitətə ia neiai ramasan pik

Luk 12:32-34, Kol 3:1, Rev 21:22-22:5, Jon 14:1-3, 1Pit 1:4-5, Rev 22:14-15, 2Kor 5:1-8, Rev 4:1-11, Fil 1:23, Rev 21:1-4

Nousi əpuneien nəriməru me kauvei pen m Kumwesən

Mat 9:13, Rom 12:1, Hip 9:6-10:18, Mak 12:33

Setan

Noien səvəi Setan

Mat 13:19, 2Kor 2:10-11, 2Tes 2:9-12, Mat 25:41, 2Kor 4:4, 1Pit 5:8-9, Luk 4:1-13, 2Kor 11:13-15, 1Jon 3:8-10, Luk 22:3-4, Efes 2:2, Rev 12:7-12, Jon 8:42-44, 1Tes 2:18, Rev 20:1-3

Setan in iəremhə i raməmwur mə tro nərmama həmwəi ia nərhəien

Mat 4:1-11, 2Kor 12:7-10, Hip 12:1-2, Mat 6:13, Efes 3:20-21, Jem 4:7, Luk 22:31-32, Efes 6:10-18, 1Pit 1:5, Jon 17:14-19, Fil 4:13, 1Pit 5:8-11, Rom 8:31-39, 1Tes 3:5-8, 1Jon 4:4, Rom 12:12, 2Tes 3:3, 1Jon 5:3-5, Rom 16:19-20, 2Tim 1:7-8, Rev 12:7-12, 1Kor 10:12-13, Hip 2:18, 1Kor 16:13, Hip 4:14-16

Suatuk ti nuveheien nipwnati Kumwesən me

Jon 1:12-13, Kal 4:6-7, 1Jon 3:1-3, Rom 8:14-17, Hip 12:5-11

Kristo niten rinaikuas raka nərəhaien me səvəi nərmama me səvənhi

Mat 26:26-29, Efes 1:7, 1Jon 1:6-7, Rom 3:25, Hip 9:11-14, Rev 7:14-17, Rom 5:9-10

Iesu Kristo

Iesu in Tini Kumwesən

Mat 11:27-30, Jon 20:26-31, Kol 2:9-10, Mat 16:13-17, Wok Me 3:13-16, Hip 1:1-14, Luk 1:35, Wok Me 4:10-12, Hip 7:26-28, Jon 1:1-18, 1Kor 3:11, 1Jon 2:1-2, Jon 5:19-29, 2Kor 4:4-6, 1Jon 5:20, Jon 6:35-40, 2Kor 5:21, Rev 1:12-18, Jon 8:58, Kal 4:4-5, Rev 19:11-16, Jon 11:25-27, Fil 2:5-11, Jon 17:1-5, Kol 1:15-20

Iesu riməuvehe ia tīprənə i nipwran rəmwhen ia nipwrataha

Jon 1:14, Luk 2:1-20, Fil 2:6-7, Luk 1:26-38, Mat 2:1-23, Hip 2:14-18, Mat 1:18-25, Kal 4:4-5

Iesu rino nīmtətien me

Mat 8:1-15,23-33, Mak 1:21-28, Luk 22:50-51, Mat 9:1-7,18-33, Mak 7:32-37, Jon 2:1-11, Mat 12:9-14,22, Mak 8:22-25, Jon 4:46-54, Mat 14:15-32, Luk 5:4-8, Jon 5:5-9, Mat 15:22-28,32-38, Luk 7:11-15, Jon 9:1-7, Mat 17:14-18, Luk 13:10-13, Jon 11:11-44, Mat 20:29-34, Luk 14:1-4, Jon 21:4-6, Mat 21:18-22, Luk 17:12-14, Wok Me 2:22

Kinəkiri Iesu ti noien səvənhi kuvei pen nərpwiniēn sə rīpkatukwatukw mhə min Mat 26:47-68, Mak 15:1-20, Jon 18:1-14, 19-24 Mat 27:1-2, 11-31, Luk 22:47-53, Jon 18:28–19:16 Mak 14:43-65, Luk 22:63–23:25

Kinərui trini pen Iesu ia nei kamarkuau

Mat 27:32-56, Luk 23:26-49, Jon 19:17-37, Mak 15:21-41

Kimənimwi nipwrai Iesu

Mat 27:57-66, Luk 23:50-56, Jon 19:38-42, Mak 15:42-47

Iesu rətui mwi ia nemhəien səvənhi

Mat 28:1-20, Wok Me 2:24-32, Wok Me 17:2-3,30-31, Mak 16:1-8, Wok Me 3:15, Rom 1:4, Luk 24:1-49, Wok Me 4:10,33, Rom 4:24-25, Jon 20:1–21:14, Wok Me 10:39-43, 1Kor 15:3-8,12-21, Wok Me 1:3-8, Wok Me 13:29-39, Rev 1:18

Iesu rirərig mevən fwe ia neiai

Luk 24:50-51, Efes 1:20-23, Hip 7:25-26, Wok Me 1:9-11, Fil 2:9-11, Hip 10:12-14, Wok Me 2:32-36, Hip 1:3-11, 1Pit 3:22, Wok Me 5:30-31, Hip 2:9, Rom 8:34, Hip 4:14-16

Iesu trirərig pehe mwi ia tīprənə i

Mat 24:29-44, 1Tes 1:9-10, 2Tim 4:8, Jon 14:1-3, 1Tes 3:13, Hip 9:28, Wok Me 1:10-11, 1Tes 4:13–5:11, 2Pit 3:1-18, Wok Me 3:19-21, 2Tes 1:6-10, 1Jon 3:1-3, Fil 3:20-21, 2Tes 2:1-4, Rev 1:7, Kol 3:4, 1Tim 6:13-15, Rev 22:12-13